

**Alap mo Ol Èse,
zëre mo zi niban de ol
ziaha-en gun hup dena**

**Yayasan Sumber Sejahtera
Jakarta 2005**

Alap mo Ol Ëse,
zëre mo zi niban de ol
ziaha-en gun hup dena

© YASUMA, 2005

Perjanjian Baru dalam bahasa Orya di Papua
The New Testament in the Orya language of Papua, Indonesia

Gambar Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994

Yayasan Sumber Sejahtera
The Bible League Indonesia
Green Ville Maisonet Blok FC No. 20,
Tanjung Duren, Jakarta Barat 11510 Indonesia
Tel (021) 5656360 – 61, Fax (021) 56965526
PO Box 1462/JKB 11014
E-mail: yasuma@bit.net.id
<http://www.sahabatsurgawi.net/yasuma>

Cetakan Pertama
1.650 eksemplar
2005

Daftar Isi

Buku/Surat	Singkatan	Halaman
Matius	Mat	1
Markus	Mrk	125
Lukas	Luk	199
Yohanis	Yoh	319
Dua-blas enkam de zi hip de aïsil	Kis	404
Roma	Rom	502
1 Korintus	1Kor	559
2 Korintus	2Kor	609
Galatia	Gal	644
Efesus	Ef	664
Pilipi	Plp	681
Kolose	Kol	694
1 Tesalonika	1Tes	707
2 Tesalonika	2Tes	717
1 Timotius	1Tim	723
2 Timotius	2Tim	740
Titus	Tit	751
Pilemon	Plm	759
Ibrani	Ibr	762
Yakobus	Yak	807
1 Petrus	1Ptr	821
2 Petrus	2Ptr	838
1 Yohanis	1Yoh	847
2 Yohanis	2Yoh	861
3 Yohanis	3Yoh	863
Yudas	Yud	866
Hamal hap de ol	Why	871

Yesus hup de Ol Dawemna mensa

Matius ale gulkuke

Yesus mo auyan-aza mo bosem-sena an zen:

1 Yesus Kristus, Zen teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tane.^a
Zéno auyan-aza mo ausuna, zen Abraham Bak onakon de
aïtbinkim kon gwasibir hanankam:

2 Abraham Isaksa wë takा.

Isak hwëna Yakobsa wë takा. Zen hwëna beyana
dua-blas enkam wei-wik gulku.

Ahana bosena Yehuda,

3 zen hwëna Peres ne Zera neka wë soka – wenya
bosena Tamar hon.

Hwëna Peres zep Hezronsa wë takा.

Zen hwëna Ramsa wë takा.

4 Ram hwëna Aminadabsa wë takा.

Zen hwëna Nahasonsa wë takा.

Zen hwëna Salmonsa wë takा.

5 Salmon hwëna Boassa wë takा – Rahab hon.

Boas hwëna Obedsa wë takा – Rut hon.

Zen hwëna Isaesa wë takा.

6 Isai hwëna teipsin zini Daud Baksa wë takा.

Teipsin zini Daud Bak onakon hëndep in kim Israel
mo auyan-azasa Babel san dep asaskam kap
nulhak – zao de lowehe gwen hap, zéno mae
mo bosem-sesa de aïtbinni an zen:

Daud Salomosa wë takा – Uria mo we nala Batsyeba
hon.

^a**1:1** Matius kim ayatnak awe Yesussu “Daud Bak mo Auyan-tane” kam
gubluka, zéno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Yesus
de hatan srëmnak, tingare Yahudi zini Israelsa de ngaya tabin hip de Zini
insa “Daud mo Auyan-tane” kam nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul
gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, “Teipsin zini Daud Bak mo
ausu nakon sa hatala – niësa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

- 7 Salomo hwëna Rehabeyamsa wë takा.
 Zen hwëna Abiasa wë takा.
 Abia hwëna Asa Baksa wë takा.
- 8 Zen hwëna Yosafatsa wë takा.
 Hwëna Yosafat Yoramsa wë takा.
 Zen hwëna Uzia Baksa wë takा.
- 9 Uzia hwëna Yotamsa wë takा.
 Zen hwëna Ahas Baksa wë takा.
 Ahas hwëna Hiskiasa wë takा.
- 10 Zen hwëna Manasyesa wë takा.
 Manasye hwëna Amon Baksa wë takा.
 Zen hwëna Yosia Baksa wë takा.
- 11 Yosia hwëna nonol Yekonyasa wë takा. Zao zep
 hen etan oso wal zemka wei-wik gulku. Israelk
 de zini kim holokam Alapsa hli dak, dekam
 zep Babelk de jana nabare zini teipsin zini
 Yekonyasa zëre mae mo lang san dep nérhak, hen
 Israelk de zini beya tangankam asaskam zao kang
 nuk.
- 12 Yekonya hwëna Babelk zep Sealtielsa wë takा. Zao
 kim 70 tahun enkam lowehek, ki zep etan tapbla
 nuk.
 Sealtiel hwëna Zerubabelsa zep wë takा.
- 13 Zerubabel hwëna Abihudsu zep wë takा.
 Zen hwëna Elyakimsi zep wë takा.
 Elyakim hwëna Azor Baksa zep wë takा.
- 14 Zen hwëna Zadoksa zep wë takा.
 Zadok hwëna Akimsi zep wë takा.
 Zen hwëna Eliudsu zep wë takा.
- 15 Eliud hwëna Eleazarса zep wë takा.
 Zen hwëna Matansa zep wë takा.
 Matan hwëna aha zini Yakobsa zep wë takा.
- 16 Yakob hwëna Maria mo zini Yusupsu zep wë takा.
 Maria zep Yesussu wë tak –
 Insa “Kristus”kum en gweblananke.^b

^b **1:16** Kristus zen bosesa hom. Zen Yesus mo syal hap de bose – men ki Camat ahaka Gubernor, zen hen ki kirekam syal hap de bosena. Bosena Kristus mo enlalana, “Alap mo Dam Tasinni, zisi de ngaya tabin hip Dena.” Zen Yunani olkam de bose, hen zéno enlalana apdenak – men kirekam hen Ibrani olkam “Mesias”kam nen gweblananye.

17 Zep Abraham onakon de auyan-azasa aïtbir hankam Daud osan dep beyana kïtak empat-blas enkam. Hen Daud onakon de aïtbir hankam Israelsa de asaskam Babelk kang gun sun dep, beyana hen empat-blas enkam. Hen dekon de etan lwan dahal zannak Yesus Kristussu de jaha gwen san dep aïtbir hankam, beyana hen empat-blas enkam.

Yesussu kim Maria jaha gwekke:

18 Yesus Kristussu de jaha gwenna in, zen ausuna a kirekammo lwakyé: An zem in Maria, zen Yusup hup de golgu gweblanna. Hwëna nama de gon srëmnak zep u gwek. Hwëna Yusup hom anakan tame gu'unka, “Zen Alap mo Enho mo sosonkam u gwe'an.” 19 Yusup man tangan Musa mo tǖ tabin ola blikip gwesik gwibirkı, zep Mariasa zë-en enlala gwibi'inka, “Ëe molyë gok, sap zen malinkim u gwe'an.” Zen dekam zep enlala gwe'anka, “Damnak de kira gwenkam, ki Maria mo bosenä sa karek gwer. Zep sowëkam asa gubir, ‘Ëe ama emsa baes gwibi'in.’” 20 Zen kim dam gulsuku, “Asa ki Mariasa baes gwibir,” hwëna dekam zep ni tannak eisirkim Alap mo dam taha nakore zini gublu zaka, “Yusup, Daud Bak mo auyan-tane, bahem Mariasa de gon hap baes gwen. Sap Walasna insa u gwe'an, Zen Alap mo Enho mo sosonkam dena. 21 Zen zi walassa sa jaha gwer. Em Yesuskum bose ta, sap Zen in Zen sa zëre mo hli irin zini ngaya tabiri – zëno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdinkim.”^c

22 An kitak Alap Zën ki syal gwibirkı – zëre mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo alenak dikim zaun hup, mensa Zëna anakan gu-gublukake,

23 “Zi niban de gaïng ën srëm wenam seiwiri sa u gwer, hëndep zi walassa sa jaha gwer. Walasna in ‘Immanuel’kam sa bose dal.”^d

Yesaya insa “Immanuel”kam gubluka, zen Ibrani olkam. Zëno enlalana, “Alap Zën nësa golëlowehe gwe'ara.”

24-25 Ni tan nakon kim luweka, hëndep in kirekam Alap mo dam taha nakore zini in tonblaka, desan zep ki hëndep

^c1:21 “Yesus”kum de bosenä, zen hen Ibrani olkam enlala nabän. Zëno enlalana “Bian (Alap) ngaya tabi'ira.” Zep bosenä in man tangan dakastit’ in-men kirekam Alap mo dam taha nakore zini in hamal hap Yusup hup srip gulsublukaye.

^d1:23 Yes 7:14

ang gweka. Hwëna Maria kim jaha gwe srëm gwe'ak, zen hom dekam nini apdekom la'ak. Walasna insa kim jaha gwek, Yusup dekam zep "Yesus" kum bose taka.

**Yakla hata sezan nakon kim keis nikon de
dam gulsuk gwen zini yaïng gwe zakke:**

2 Yesussu kim Yerusalem mo langnak de aha éna Betlehemk jaha gwek, dekam teipsinküm Herodes iřik gilki. Hwëna dekam zep hen keis nikon de dam gulsuk gwen zini Yerusalemk yaïng gwezak. Zini in Israel kore naka hom. Zéno mae mo langna yakla hata sezan san dekam. ² Zen zao zep étakensižik, "Yahudisa de teipsinküm iřik gin híp de walasna in, endawe nér hom jaha gwek? Èe keissié yakla hata sezan san hla la gwe'an-dekon de dam tasin hípye. Zen in zebé yaïng gwezal – walasna insa de bokle kom tablan nabán isrip-sri gweblan hap."

³ Teipsin zini Herodes kim kirekam salka, ausa zep hloka. Hen tingare Yerusalemk de zini kim kirekam ésaladak ausa zep éhlondak. ⁴ Herodes dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamma hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya zébon de tagal gwen hap gubiridaka. Zao zep takensibiridaka, "Alap mo hamal hap de ola kon, nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini, Zen endawe sa an zem jaha gwer?"

⁵ Ki zep ding nulblik, "Sap diki Yerusalem mo langna Betlehemk de jaha gwen hap, sap Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alenak man lwak,

⁶ 'Yehuda mo auyan-aza mo éna in, Betlehem,
zen éna sap betekna – tingare Yehuda mo langnak
de è-è nakonye.

Hwëna lamkam zéno bosená sa tangan yawal gwera,
sap ano hlil irin wenya Israelsa de zaho ta gwibin hip
de Zini,

Zen zëwe sa zëre mae mo ngirin klesnak jaha gwer.'"^e

⁷ Herodes kim kirekam zébon mae salka, dekam zep yakla hata sezan nakore keis nikon de dam gulsuk gwen zini insa sowékam gu sonebiridaka – zébon de yaïng gwezan hap. Zao zep takensibiridaka, "Keisni in bawalkame nonol hla lak?"

⁸ Kim takensibiridasik, ki zep gubiridaka, "Emki Betlehem san sek gwen. Zao walas tola insa dawem enkam lëblak. Zao

^e2:6 Mik 5:2, 2 Sam 5:2

de hla tankam, asa etan en gublu künzik— ëe akakim hen song gwek, bokle kom soblan naban de hen isrip-sri gweblan hap.”

9-10 Ki zep hëndep sek gwek, ki zep hen keisni mensa yakla hata sezan san nonol hla dak, etan hla dak. Dekam tangan zep ëisrip-sri gwe'ak, sap keisni in man ngeirbirida'anka. Hëndep walas tola in zao gola ta'anka, zao en zep keisni in mo ngatanna zilsi'inka. 11 Gola iwe kim biti gwek, zao zep walas tola insa an zem Maria han nake'ak. Zao zep hëndep éutuk gwe hezan naban boklena kom dablazak. Dekam zep zëre mae mo honnak de kire-kire biti tahal zanna zëbe hap deisweblak, hëndep dekam zep zëbe hap kap dablak— emasna, ir ase dawem nabare te kili, hen ahana obat hap de te kil dawemsa. 12 Hwëna hla tan srëmnak Alap mes eisirkim anakan enlala sobiridaka, “Herodes osan bahem etan lwan dahan.” Zep hëndep aha ora san zëre mae mo lang san dep lwan dahak.

Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir sin dep èrheya gwekke:

13 Keis nikon de dam gulsuk gwen wenza in kim lwan dahak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep eisirkim Yusup hon hata zaka. Zao zep gubluka, “Em luwen. Herodes man angkam eno nik mo walasna ansa tan hap de téblan hap kalang gwe'ara. Walas tola insa em Mesir sin dep èrheya gwen. Zao holokam èrgwë. Etan aen asa ebon hatazal— dekam de emsa anakan guzimdin hip, ‘Angkam sap esa etan èrlwa hala.’” 14 Yusup kim luwe zaka, dekam zep hëndep kam èrheya gwek. 15 Zao zep èrgwë gwek, hëndep Herodes tilki. Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak— Alap mo ol ayang gul gwen zini men kirekam Yesus hup dena hamal hap anakan ayang gulkuke,

“Ëe asa etan are mo Walasna Mesir kon kwang ta halzal.”^f

Herodes kim Betlehemk de zi walassa de tameran hap gubiridakake:

16 Herodes kim sap keis nikon de dam gulsuk gwen wenza insa kara gwibiridak, hen anakan kim tame gulku, “Zen hom asa nen gublu künzi'an. Man asa ahap da guk künzik.” Dekam tangan zep jal gweka. Dekam zep zëre mo jana nabare zisi gubiridak— Betlehemk hen zëno golek denak de ë-ë san de zi

^f2:15 Hos 11:1

walassa tamerandan hap, dare tahun nakon olk san dep. Sap in kirekam keis nikon de dam gulsuk gwen zini in benna hen tahunna anakan nen gublu kinzikke, “Nonol tanganna dekam hata seka.” 17 Zen dekam zep zauk– Alap mo ol ayang gul gwen zini Yermia Bak men desa ola anakan ayang gulkuye,

18 “Langna Rama kon gona sa wet so gwer, hen kamana sa nawa gwibir. Ëe ama eisirkim Rahel Swesa hlauk. Ngein sin zen sa auyan-tane wal zemka hala-hla gwibirdal. Zen molya sëwehek, sap auyan-tane wal zemka kitak tangan sa damerasil.”^g

**Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir
kon etan érlawahal zakke:**

19 Herodes kim tilki, Yusup ne dekam nama Mesirk érgwé'ak. Dekam zep etan Alap mo dam taha nakore zini zébon eisirkim hata zaka. 20 Zao zep gubluka, “Em luwen. Angkam sap esa walas om in han etan Israel san dep érlwa hala. Sap teipsin zini men zen eno nik mo walasna insa de tan hap goléalp gwe'anka, zen mes angkam tilki.” 21 Ki zep hëndep luweka, dekam zep hëndep etan Israel san dep érl wahak. 22 Hwëna kim etan salka, “Angkam Yerusalem mo langnak Herodes mo tanena Arkelaus Bak bi zik mo weinak teipsinküm iřik gi'ira,” dekam zep hwëna desan de etan érsong gwen hap ařiř'anka. Hwëna Bian zep etan eisirkim gubluka, “Galilea san érsong gwe.” Dekam zep desan érsong gwek. 23 Zao zep è bosena Nazaret érgwé gwek. Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak– men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini orep zébe hap dena ayang nul gwekke,

“Zen Nazaret walkam sa nen gweblal.”

**Yohanis kim Yesus hup Israelsa hamal gulblukake:
(Mrk 1:1-8, Luk 3:1-18, Yoh 1:19-28)**

3 Zao kim lwa se'ak, dekam zep Yohanis Su Tabin Alap mo olsa de ayang gul gwenkam kon gwasik hana'anka. Zen zi srém nakon syal gwe'anka– Yerusalem mo aha énak de eik nikon. Sane tan hap kim zé zini yaïng gwe-gwek, dekam zep ola ayang gul gwizimki, 2 “Ere mae mo karek-karek nakon em éhalen. Sap angkam Alap Zëna man kon gwasik hana'ara– teipsinküm de nësa iřik gïnkïmye.” 3 Yohanis zen orasa de sal

^g2:18 Yer 31:15

tablan hap de zini men zëbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake,

“Zini sa zi srëm lang nakon taken gwera,

‘Haen, näre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa
hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!”^h

⁴ Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gweka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gweka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gweka,ⁱ zep èkasna twenblanda gweka, hen sobwal hona otde gweka.ⁱ ⁵⁻⁶ Dekam zini zëbon dep beya tangan nik weyana Yordan san dep sek gwe-gwek – tingare Yerusalem mo lang nakon, hen weyana Yordan mo alp san de è-ë nakonye. Zëwe zen nonol zëre mae mo kirekam karek-kareksa damnak èkira-kla gwe-gwek. Ki zep hwëna Yohanis hokam su tabirida gweka.

⁷ Farisikam de gubirida gwen wenya hen Sadukikam de wenya^j zen hen zëwe beyakam sane tan hap yaïng gwe-gwek. Hwëna Yohanis kim desa hlauluda guku, dekam zep gu-gubiridaka, “Em an gwe makare enlalana! Em ema eenlala gwe'an, ‘Asa de su tabiridankam Alap molya asa karek tabirki.’ Hwëna em home èhale'an. Alap mo jala kon molye èheya-hya gwek. ⁸ Zen in zep, em de Alap mo jala insa goltownen srëm hap, em ere mae mo lowehen karekna insa wet gulsun – dekam de emsa anakan tame tabin hipye, ‘Zen eiwa mes èhaler.’ ⁹ Em bahem anakan èkil gil gwen, ‘Èe an Abraham mo auyan-aza nakore nakake, zep asa molya Alap karek tabirki.’ Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kasos-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi'ira. ¹⁰ Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata'an zala, Zen mes hlala hohle gulu-dekam de tesya lu ta gwen hapye. Tenya men zen de eini ètë srëm gwe'ak, desa sa ausu ennak lu tala, hëndep ki sa tinsik

^h3:3 Yes 40:3 ⁱ3:4 2 Raj 1:8; Mal 4:5

^j3:7 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlïkna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, “Bahem gulmurun.” Zen hen man anakan èbolamda gwe-gwek, “Èe en ama dawemkam Alap hon ètal gwesi'in.” Zep zen hen man Yesussu baes néblak – kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nébla'an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Sadukikam de gubiridan wenya, zen hen Yahudi mo aha hlïkna. Hwëna zëno mae mo tawa tabinkim, “Zini bëjen tin nïkon etan ngaya gwen.” (Kis 23:6-8)

gwen sräm syauk hii-hütiinik yal ta sera. 11 Ëe weyakamë emsa su tabirida gwe'an- dekam de em enaka anakan golétrë gwen hap, ‘Ëe mesë are mae mo karek-karek nakon éhaler.’ Hwëna ano lun kon Zen hata'an zaka, Zen Alap mo Enhokam sa emsa su tabirida gwera, hen syaukkum. Zen abon onakon teipsin tanganna, zep zëno sepatu maesa de einblihan mae hap, ëe hen toton bëjenë. 12 Zen joksa zirensi'ira- dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa biti tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tïnsin sräm syauk bla san dep sa yal ta sera.”^k

Yohanis kim Yesussu su tablakake:

(Mrk 1:9-11, Luk 3:21-22)

13 Dekam zep hen Yesus Galilea kon weyana Yordan san dep song gwe zaka, zao zep Yohanissi abe ta zaka, “Asa hen emki su tablan.”

14 Hwëna Yohanis man baes gwe'anka- Yesussu de su tablan hap. Man zë gubluka, “Bian, diki dawemna Em de asa su tablankam bap. Hwëna Em ba habe abon hatanan zala? – ëe de Emsa su tablan hapye!”

15 Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Em sap esa angkam Asa su tablala. Sap zen dekam esa Alap mo dwam gwibinni kitak su kul sonera.” Ki zep hëndep su tablaka.

16 Yesus kim dekon zil he'an zaka, mumuk ennak zep nglina hlang né hanak. Yesus ki zep Alap mo Enhona hlaul guku- kim mawana ohola mo kim Zébon dep ati gwe ine'an zaka.

17 Dekam zep hen Alap mo ola èsalsek,

“An are mo Tane- are mo dang tñinak de tanganna.
Ëe ama tangan sam gwezik gweblanan.”

Dowal mo kigina kim Yesussu akasiblikake:

(Mrk 1:12-13, Luk 4:1-13)

4 1 Alap mo Enhona ki zep Yesussu zi sräm lang san dep zersong gweka- zëwe dikim dowal mo kigi akasiblin hap.
2 Yklana empat-pulu enkam Yesus tembane gwen srëmkam zëwe gwë gweka. Dekam usakna mes tangan sabak gweka.

^k3:12 Yohanis gandum nuban nyiru naban gulk sun de ol blaonzimdinkim gubernidaka. Zëno enlalana apdenak- lënsa de jokkam lën naye. Gandum sopna, zen san de syaena kiye.

³ Hwëna dowal mo kígina dekam zep zë gublu zaka, “Em san Alap mo Tanesa hom? – zebe usak naban gwé’araye. Kasona ansa emki gublundai – roti hap de ejowen hap.”

⁴ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Alap mo olak man lwak,

‘Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan. Hwëna tingare Alap mo ola mensa ésane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan.’”^l

⁵ Dekam zep hwëna dowal mo kígina in Yesussu owaskam Yerusalem san dep zersong gweka – éna mensa Alap orep Israelk de zi hip dam tasizimki, zére hap de gol yawalsa de taun hup. Zao zep dowal mo kígina in Alap mo gol bolak dréne seka.

⁶ Dekon zep etan gulbluka, “Em san Alap mo Tanesa hom? – ki emki heya gwe inen. Sap Alap mo olak ebe hap dena anakan lwak,

‘Alap zére mo dam taha nakore wenyaka sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

Zéno mae mo taha tere san esa tènda gwera,
zep em molye ba karek maena goltoweka.’^m

Zep em san ema Alap mo ola insa taiblibí’ira? Ki emki heya gwe inen.”

⁷ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Alap mo olak man hen lwak,

‘Bian Alapsa totoresa bahem anakare hap akasiiblin,
“Wéhé asa mas gwebla’anka?”’ⁿ

⁸ Hwëna etan dekon ki zep Yesussu owaskam kwatap yawal san dep zersong gweka. Dekon zep tingare auhu-kamanak de irik ginni ansa goltréblaka – hëndep zëwe de kire-kire dawem naban. ⁹ Zao zep etan gulbluka, “Insa ki hlauluda, ée asa ebe hap kitak tapbla gulblu – em de hwëna bi gwibin hip. Hwëna nonol bokle kom soblan naban em asa boltere tan.”

¹⁰ Yesus ki zep jala ban ding gulbluka, “Zi Golliwe Bak, em song gwen! Sap Alap mo olak man lwak,

‘Bian Alap ensa em boklena kom so gweblan,
hen Desa en em blikip gwasik gweblan.’’^o

¹¹ Hëndep ki zep dowal mo kígina in Yesussu hli ta guk halka. Hwëna Alap mo dam taha nakore zini dekam zep tembanekam mas néblazak.

^l4:4 Ul 8:3 ^m4:6 Mzm 91:11-12 ⁿ4:7 Ul 6:16 ^o4:10 Ul 6:13

Yesus kim Galileak syala kon gwasibir hanakake:
(Mrk 1:14-15, Luk 4:14-15)

12 Yesus kim salka, “Yohanissi mes bwinak se dyaink,” dekam zep Galilea san ahulsuk halka. 13 Dekam Zen hom zëre mo éna Nazaret gwëka. Zen hwëna Kapernaumk gwë gweka— Ho Gutuna Galilea mo alpnak, Zebulon ne Naftali nik mo zi ausu mo langnak. 14 Yesus insa zao gwëka, zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak— dekam de Yesaya Bak mo hamal hap de ol ayang gunnuk zaun hup, mensa anakan ayang gulkuke,

15 “Em in zene Zebulon ne Naftali nik mo ausu nakore zini lowe he'an,

hen Ho Gutuna Galilea mo ora alp san de wenza,
 sap weyana Yordan mo men eihyanak de wenza,
 hëndep Yahudi srëm zi ausu nakore zini men zen
 langna Galileak hen lowehe gwenan:

16 Em in zene angkam kawesiñnik lowehe gwe'an,
 hwëna em esa sërkam de ngatan yawalsa hla kul.
 Em in zene juwen zi mo lang kawesiñnik lowehe
 gwenan,

hwëna ebon mae onak sa ngatanna yakla nwe de
 hata sezan makan emsa zïlsibirida zala.”^p

17 Zep Yesus in kim Kapernaumk gwë gweka, dekam zep zë hëndep tawa tabinkim kon gwasibir hana'anka. Man zë gubirida gweka, “Ere mae mo karek-karek nakon em éhalen,
 sap Alap Zëna angkam man kon gwasik hana'ara— teipsinkim
 de nésa iřik gïnkümye.”

**Yesus kim hogwe tahyo gwen zini empat enkam zëre
 hon de ang ta gwen hap kwang guluda kïníkake:**
(Mrk 1:16-20, Luk 5:1-11)

18 Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san gwë ha'anka,
 dekam zep zë hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka. Ahana Simon— men desa hen “Petrus”kum nen gweblanan, oso zem Andreas han. Ho gutunak iwe hogwesa jalakam zertahyo'anka.
 19 Yesus ki zep zë guzim zika, “Asa em ang éblan. Ëe asa emsa zisi de hwëna lahyo gwen hap tawa sol.” 20 Dekam zep hëndep

^p 4:16 Yes 8:23-9:1

jalana insa hli koso guk halka – Yesussu dikim hwëna ang éblan hap.

21 Dekon kim deban zisong gweka, dekam zep etan aha zi darena ake'anka. Zen hen oso zeban zergwë'anka. Zen Yakobus ne Yohanis ne – Zebedeus Bak mo walas dare. Zen bi zik zëre mo bul tahannak zinikin'inka, jalasa zë zioto tasibi'inka. Zao zep hen desa kirekam guzim zika. **22** Zen hen zao zep hëndep bulu insa hli kulki, hen bi zemka zëwe hli laka. Zëna dekam zep hen Yesussu ang éblaka.

**Yesus kim tawa tabir song gwekake hen zi sang-sangna
kim dawem tabir song gwekake:**

(Luk 6:17-19)

23 Yesus dekam zep tingare Galilea mo langnak de é-ëna zëre hon de ang ta gwen wenya in han ziamjanbir song gweka, hen zëwe Yahudi mo but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka. Zen Alap Zën de iřik gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gweka, hen kirekam-kirekam zi sang-sangsa zë dawem tabirida gweka. **24** Galilea kon kim Yesus hup de ola insa tingare Siria mo lang san nol haladak,^q dekam zep zi beyam-byana kirekam-kirekam sang-sang karek nabare wenya nolëyaïng gwe-gwezak. Sap dowal mo tilbiridanna, hen étilsin-tilsin wenya, hen taha-tana teisya inen srëm wenya, desa kitak nolëyaïng gwe-gwezak. Hen Yesus dekam zep kitak dawem ta gwibirk. **25** Dekam zini beya tangan nik zep Yesussu ang né gweblak. Ahakon Galilea korena, ahakon lang bosena Ëna Dare Taha-tap korena, hen ahakon tingare Yerusalem mo lang nakorena, hëndep ahakon weyana Yordan mo men eihya nakorena.

Yesus kim kwatapnak tawa tabirkike:

(Luk 6:20-23)

5 Yesus kim zi beyam-byana insa hlauludaka, dekam zep kwatap tek san hata seka. Zao zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban zi trana insa zigolëteinikinki, **2** zao zep tawa tabi'inka,

^q**4:24** Siria mo langna in, zen langna Galilea kon utara san dep. Zen dekam Roma mo aha iřik gin lang, hen Yahudi srëm zi ausuna zao hen lowehe gwek.

- 3 "Men zen zëre mae mo tahalhana Alap en hon
 éblol gwe-gwenan,
 zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,
 sap zen zen Alap mo iřik gïnni bi neibi'in.
- 4 Hen men zen angkam enlalana édowe hana gwe'an,
 zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,
 sap Alap sa zëno mae mo enlala dowe hananna
 insa isrip-sri hap li ta sonezimdi.
- 5 Enlala sae-sae wenya,
 zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,
 sap Alap sa gubiridala – zen de hen okamana
 ansa bi gwibin hipye.
- 6 Men zen tingare zi dikim enlala dam-dam enkam
 lowehe gwen hap édwam gwe tine gwenan,
 zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,
 sap lamkam men zëwe enlala dam-dam wenya
 lowehe gwe'ak, desa hen sa Alap gubiridala –
 zëwe de hen bïti gwen hapye.
- 7 Hen men zen wal bose wal zemka kwasang
 neibirida gwenan,
 zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,
 sap kire zi hip Alap kwasang-kwasang zemka sa
 gol gwizimdi.^r
- 8 Enho lalak wenya,
 zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,
 sap zen zen sa Alapsa närtower.
- 9 Hen zini men zen umlae enlalana nol halada gwenan,
 zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.
 Kire zini Alap sa gubiridala, 'An are mo walas
 tanganna zen.'
- 10 Dawemsia de syal gwibinnik men desa karek da
 gwibirin,
 zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,
 sap zen zen Alap mo iřik gïnni bi neibi'in.
- 11 Hen emsa kim abe hap de jal hap lamang da gwibi'ik,
 hen karek da gwibi'ik, hen boton olkam blo-blo
 da gwibi'ik,

^r5:7 Mat 18:31-35

em hen dekam isrip-sri gwibinnik esa lowehe gwer.
12 Orep men zen Alap mo ola abare srëmnak ayang
 nul gwek, desa hen kirekam karek da gwibik.
 Zep em de hen kire kareksa goltowe
 gwenkam, em dawemkam éisrip-sri
 gwe-gwen, sap ngein sin dawemna Alap mam
 tangan naka ebe mae hap ngatan zi mo
 langnak hamal gulzim'ira."

**Yesus hon de ang ta gwen wenza zen diki okamanak hi makan
 zen ëdërek gwen, hen pelita makan zen èngatan gwen.**

13 "Em an zene Abon ang ta gwe'an, em okamanak san de
 hina kiye. Hwëna hina bléble gwenkam, dekam tembanesa
 dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dërekna in
 de hom gwenkam, dekam zini bëjen ba mae hap dwam gwibin.
 Zen dekam zalta dep de hiri gun en hap dena. 14 Hen em an
 okamanak san de tingare zi hip de ngatanna kiye. Em hen dekam
 san de kwatap bolak de ëna kiye. Ëna in kore kam de ngatanna
 okama kawesinnik awe man zil ine gwenan. 15 Zen zep ere
 mae mo ngatanna bahem aning gul gwen. Sap zini bëjen pelita
 ngatannak yuna utuk gul sonen. Zen diki mejanak de lonenkam–
 dekam de golak de lowehen wenza in ngatannak lowehen hap.
 16 Zen in zep, eno mae mo lowe henna diki tingare zi mo
 nwenak kirekam zen ngatan gwe-gwen– dekam deka eno mae
 mo lowehen dawemna insa hla nul gwek. Ki zen hen dekam sa
 ngatan zi mo langnak de Bian mo bosena teip nulsuk gweblal."

Yesus kim Musa mo titi tabin ol hap dena tawa tabirkike:

17 "Asa bahem anakan kïl tün, 'Zen an Musa mo titi tabin
 olsa de wet gulsblun hap hata zaka,' ahaksa, 'Alap mo ol
 ayang gul gwen zi mo olsa de wet gulsun hup.' Èe wet gulsun
 hup homë hatazak. Èe hwëna dawemkam de zëno ei nika ebe
 mae hap sul sonezimdin hibë hatazak. 18 Zen in zebë eiwa
 denaka emsa gubirida'an: Nglî nabán kama nabán de aumwa
 hap de yaklanak jek-jak nën srëmnak, dekam tingare hamal
 hap de Alap mo ola sul sonen tangan nik sa lwal. Aha-ere
 ol-gun betek maena molya mae lwa kïniik. 19 Zen in zep, men
 nara titi tabin ola insa aha-ere ol-gun maesa ngip gunnu,
 hen men zen de anakan titi da gwibi'ik, 'Ansa sap esa ngip
 ul gwer,' zen Alap mo irik günnik otde tangannak sa teinikin.

Hwëna men zen de titi tabin ola in san ang ta gwe'ak, hen aha zisi desan de ang tan hap titi da gwibi'ik, zen Alap mo irik ginnik teipsin-teipsinkim sa lowehe gwer.²⁰ Zini sap man Farisikam de gubirida gwen zisi hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zisi anakan kil di gwibirin, ‘Zen dawemkam Musa mo titi tabin ol san ang ta gwenan.’ Hwëna zëna desan zi mo nwe ennak ang ta gwenan. In zebë emsa gubirida'an: Em de zëno mae mo kim ek enkam Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenkam, ki em molye Alap mo irik ginnik biti gwek.”

Wal bosyansa de jal gwibirida gwen srëm hap de ol:

21 “Ena dwan mes-eme etawa gwek: Musa Bak dwan mes-am anakare ol jalse gwenna neno mae mo auyan-aza hap ayang gulzimki,

‘Zisi bahem tan. Nara zisi tanna, desa hwëna em tok hap karek tan.’^s

22 Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara wal bose zemka jal gweblanna, kire zini Alap sa lamkam karek tala. Hen men nara aha zisi wakwak tanna, kire zini hen karek tan hap dena. Hen men nara wal bose zemka gublunna, ‘Em in enlala joblo-topna,’ kire zini zen tiñsin srëm syauk bla san dep dena.

23 “Zen in zep, em de Alap hap kire-kiresa de golblan hap enlala gwenna, hëndep em de Alap mo golak golhatankam, hwëna dekone etan enlala gwe'anam, ‘O hare ano wal bosyanna man-am are mo karek nakon asa gil-gil gwebla'ara,’²⁴ ki kire-kirena insa emki Alap hap de golblan srëmnak teksonnak iwe hli yun. Nonol emki wal bose om in han eno karekna insa tap ulsun. Tap ulsunuk, dekam etan lwa halza– dekam de kire-kirena insa enlala dawem naban Alap hap golblan hapye.

25 Zen in zep, ere mo karek nakon de wal bose uk emsa gil-gil gweblanna, emki nabakam tap un. Tap un srëmkam, ki eno wal bosyanna in maka emsa teipsin zinik klak ta'ara. Teipsin zini in hwëna dekam maka zere mo dam taha nakore jana zisi gubirida'ara– emsa de bwinak se tyu irin hip.²⁶ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em bejen em dekon wet son– te-alana men ki en teipsin zini in emsa gubluka, kire enkam de golblan srëmkamye.”

^s5:21 Kel 20:13, Ul 5:17

Ëkahalo gwe-gwen srëm hap de ol:

27 “Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa èsane gwe-gwek,

‘Bahem ëkahalo gwen.’^t

28 Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara wesya swi enlala naban értabinni, ki zen mes enlala nakon kahalo gwibirida. 29 Emsa de ere mo aha nwe titi da gwe'anam, ‘Haen, nen karekna wakinsa karatda un,’ ki em nwena insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. 30 Hen kirekam, emsa de ere mo dam taha kareksa dikim gon hap titi da gwe'anam, diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'anka, ki esa Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera.”

Wesya de baes gwibin srëm hap de ol:

31 Yesus ki zep etan gubiridaka,

“Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa èsane gwe-gwek,

‘Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum,

“Ëe mesë kire hap baes gwibik.”^u

32 Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka baes gwibinni, wenya in de kahalo gwen srëmnak, ki hwëna dekam zen mes aha zi de kahalo gun hup golgunda. Hen we baes gwibinni insa de ahanik gonkam, zen hen Alap mo nwenak kahalonak gwë gwe'ara.”

Anakare hap de ol: Bahem anakan ègu gwen,

“Alap, mese ki asa hla tanda.”

33 “Em dwan tawa nakake, orep Musa Bak neno mae mo auyan-azasa ki hen anakan jalse gwibirida gweka,

‘Bahem boton hap anakan ègu gwen, “Alap, mese ki asa hla tanda.”’

Hen zen man titi ta gwibirk,

‘Em de banakare mae hap Bian mo bose gubin niban gu-gunnu, hëndep kire enkam emki syal gwe-gwibin.

^t5:27 Kel 20:14, Ul 5:18 ^u5:31 Ul 24:1

Kirekam de syal gwibin srëmkam, ki Alap mo
nwenak mese karek gwera.^v

³⁴ Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Bahem tangan Alap mo bose gubin niban ere mae mo ola soson gul gwen. Hen Alap zëre mo bosesa de gollëwen hap bahem hen anakan égu gwen, ‘Nglï, mese ki asa salblanda.’ Sap nglîna zen Alap zëre mo nikin gwenna zen – men dekon nësa tingan iřik gi’iraye.

³⁵ Anakan hen bahem Bian mo bosesa de gollëwen hap égu gwen, ‘Kama, mese ki asa salblanda.’ Sap zen apdenak – anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Sap okamana an, zen Alap zëre mo tana iķ so sone gwenna zen. Anakan hen bahem égu gwen, ‘Ëna Yerusalem, mese ki asa hla tanda.’ Sap Yerusalem, zen Teipsin Zini Alap zëre mo ë yawala zen. ³⁶ Hen Alap zëre mo bosesa de gollëwen hap bahem hen anakan mae égu gwen, ‘Are mo nol ala, mese ki asa hla tanda.’ Sap eno sosonna hom – dekam de ere mo nol alana insa aha-ere sihi mae naka anakan wet gulsun hupyé, ‘Ano nol alana an zen ngap-ngap gwen,’ ahaksa, ‘Zen kakak gwen.’ ³⁷ Diki Alap mo bosesa de gubin srëmkam em égu gwen, ‘Ëe eiwa denakaë ton'an.’ Sap em de anakan ere mo olsa soson gul gwenkam, ‘Zen ki asa salblanda,’ dekam hwëna em dowal mo kïgi mo dwam gwibin sine ang gwe'ara.”

Hwë-hwékam de nénaka karek ta gwibin srëm hap de ol:

(Luk 6:29-30)

³⁸ “Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa èsane gwe-gwek,

‘Zi de wal bose zik mo nwesa tobe énkam haïi
soblankam, ki zini in mo nwena emki hen haïi soblan.
Ahaksa ék naka de tobe énkam kam tablankam, ki
hwëna zini in mo ék naka emki hen kam tablan.’^w

³⁹ Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Zi jal-jal de emsa karek tanna, bahem ere mo timsi goljalse gweblan. Emki hwëna sosok gulblun. Emsa de zi i tranak lek tyankam, em etan eihya i trasa zitréblan – zëwe deka hen emsa lek tyaka. ⁴⁰ Emsa de ahanik teipsin zinik botonkam anakare ola ban klak tanna, ‘Zen mes ano kire-kirena totoresa kap taka,’ zen men desa em de hwëna kap tablan hap dwam gwe'ara, emki hëndep kap

^v5:33 Im 19:12, Bil 30:2, Ul 23:21-23 ^w5:38 Kel 21:24, Im 24:20, Ul 19:21

tablan, hen dekon em etan mas-mas tablan. ⁴¹ Emsa de jana zi zéno nihin dohon-honsa de aha-ere kilometer enkam wë tablan hap tik-tik tanna, em hwëna dare kilometerkam em wë tabla song gwen. ⁴² Zi de emsa banakare mae hap abe tanna, em hëndep golblan. Hen zi de emsa ba maesa de bohë gulblun hap abe tanna, emki hëndep bohë gulblun. Bahem salsiblin.”

Ere mo jal zisi de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Musa mes dwan-am nësa anakan titi ta gwibiriki,
‘Wal bose wal en omka em kwasang gwibirida
gwen.’^x

Hwëna zéno olsa de tawa ta gwibin wenyä zen anakan mas nul gwenan, ‘Nëre mae hap de jal zisi sap esa husus eibirida gwer.’ ⁴⁴ Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Ere mae hap de jal zini em kwasang gwibirida gwen. Hen men zen emsa karek da gwibirin, zëbe mae hap Alapsa em abe ta gwen – Zen dikim dawemsa zëbe mae hap gol gwizimdin hipye. ⁴⁵ Sap tingare zisi de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekam esa ngatan zi mo langnak de Bian zëre mo hang tasibin walas mo kim loweher. Sap Alap insa yaklana yang tasikë, zen zi dawem-dawem ensa hom zilbirida ine gwenda. Zen hwëna karek-karek gol gwen wenyaka hen zilbirida ine gwenda. Hen ona insa il ti gwenda, zen dawemsa de syal gwe-gwibin wenyä kip, hen kareksa de syal gwe-gwibin wenyä kip. ⁴⁶ Zep em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi ensa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem ékil gil gwen, ‘Alap sa kire hap asa sam gwasibiridala.’ Roma mo irïk ginnik dep de te-ala alal ta gwen zini sap ki kire enkam égwë gwenan. Zen hen karek gol gwen bose zemka hwë-hwëkam zénaka kwasang neibirida gwenan. ⁴⁷ Hen em de zisi golötowenkam, em de ere mo wal bose wal ensa dawem ta guk gwibinkim, hwëna aha zisi hom, dekam bahem anakan ékil gil gwen, ‘Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.’ Alapsa de tame tan srëm zini hen ki kire enkam hwë-hwëkam wal bose wal en zemka dawem da guk gwibirin. ⁴⁸ Sap nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, zen soweheñ tangankam kitak de zisi kwasang gwibirida

^x5:43 Im 19:18

gwenda – sap hen karek gol gwen zi. Zep em hen kirekam em
nëre mae mo Bian mo kim ègwé gwen.”

**Mae hap de ol: Alap hap de syala, zi dikim
emsá boltere tan hap bahem gol gwen.**

6 Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulzimki, “Em de Alap mo bose hap tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, ahaksa Alap hap de aha syal maekam, zi mo nwenak bahem golada gwen – dekam de emsa gublun hap, ‘Zen dawemna.’ Kirekam de syal gwenkam, ki hwëna ngatan zi mo langnak de Bian molya syala in hap de dawemna ebe hap golblaka. ² Zep em de tahalha zisi Bian mo bose hap mas gwibiridankam, bahem aha zisi hamal hap gu-gubiridan – tagal gwennak de emsa hla tan hap. Bahem but srëm golak ahaksa étagal gwen maenak anakan gubiridan, ‘Ëe kimë mas gwibiridan hap hata'ak, em dekam tërya ban asa hut lu ane guk – dekakim zi beya asa hla dak, “Zen man angkam mas gwibiridan hap hata'ara.”’ Men zen ëk enkam Alap mo nwenak dikim èsam gwasin hïp de syala nol gwenan, zen kirekam ègwé gwenan. Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zëre mae mo tahalha zisi de mas gwibirida gwen nakon boltere da gwibik, zep zëbe mae hap Bian Alap molya lamkam zëre mae mo syala in hap de dawemna golzimki. ³ Hwëna em de tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, sowëkam emki mas gwibiridan – aha zi de emsa tawa gweblan srëmkam. ⁴ Aningkim em aha zi hip dawemna gol gwizimdin. Sap nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi.”

5 “Em de Alapsa gu sone gweblankam, zi mo nwenak bahem – zi de emsa hla tan hapye. Men zen kirenlala nabani nen sone gweblanan, zen zi beya mo ngürin nikon nen sone gweblanan – sap but srëm golak, hen sap étagal gwen maenak. Men zen ëk enkam Alap mo nwenak dikim èsam gwasin hïp de syala nol gwenan, zen kirekam èsam gwasik gwenan. Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zëre mae mo Biansa de gu sone gweblan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki.

6 Hwëna em de Alapsa gu soneblankam, gol mwanak em tïn, hen lïlikïnni em solhlasin. Dekon em aningkim gu soneblan. Sap nïno mae mo Bian, hla ta gwen sräm Zini Alap, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen dekam sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi.”

**Yesus kim kirekam de Biansa gu sone
gweblan hap tawa tabirkike:**
(Luk 11:2-4)

7 “Em de Alapsa gu soneblankam, bahem aha-ere abena etan gollwa halasen gwen – men kirekam Alapsa de tame tan sräm wenya égwë gwenanye. Sap zen man ékil gïl gwenan, ‘Abesa de mam blalkam gollwa hala serankam, ki sa ano abena dokwak gulu.’ **8** Hwëna kirekam waba hap. Zep em zëno mae mo kim bahem. Sap Bian Zen mes eno dwam gwibinni tame gulku – em de nama abe tan srëmnak.

9 “Zep em a kirekam em gu sone gweblan:
Bian, ngatan zi mo langnak de Zini,
dikire eno bosena teip nulsuk gwek.

10 Diki okamanak awe Em hen ïrik gïn –
in kirekam hen ngatan zi mo langnak ïrik gi’irake.

11 Namen dep de tembanena ap golzim.

12 Ano mae mo karek-karekna ap tap gulsuk gwizim –
ée men kirekamë hen aha zi mo karekna eititi ei
gwibirin, men desa ap nol gwizimninke.

13 Asa de akasibirida gwennak bahem nwe enkam asa
kara ta gwibin.

Hwëna dowal mo kïgi mo taha nakon asa alal gul
gwe.”^y

14 Etan ki zep gubiridaka, “Men nara wal bose zik mo
zëbe hap de karek golblansa eititi gwibir-blinkam, ki ngatan
zi mo langnak de Bian sa hen zëno karekna eititi gwibir-blira.

15 Hwëna em de wal bose uk mo ebe hap de karek golblansa
eititi gwibin srëmkam, ki Bian hen molya eno karek-karekna
ep tap gulsubluka.”

^y**6:13** Dekon aha zi man lun mas gulku – men kirekam gerejanak aumwa topnak égu sone gwenanye. Zen a kirekam mo: “Sap Em en sosonna hen teipsinni. Zep dikire eno bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak. Amin.”

Bian hap de tembanesa ëlwa gwen hap de ol:

16 “Em de Biansa dikim enlala zon tasiiblin naban abe ta gwen hap tembanesa ëlwa gwenkam, nwe-masena bahem ëdowe hana gwen. Sap men zen ëk enkam Alap mo nwenak dikim ësam gwesin hïp de syala nol gwenan, zen kirekam ëgwë gwenan. Zen son maesa nawa gwibirin – dekam de zi anakan tawa gwibiridan hap, ‘Zen an Alap hap tembanesa ëlwa'an.’ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zëre mae mo tembane lwan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki. 17 Hwëna em de Biansa dikim abe tan hap tembanesa lwankam, nwe-masena em ngan tasiik gwibin hen nol alana em sisir ta gwibin. 18 Bap zen aha zi emsa anakan tame tabin, ‘Zen Biansa dikim dawemkam abe tan hap tembanesa ëlwa'an.’ Sap nëno mae mo Bian, hla ta gwen srëm Zini Alap, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen dekam sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi.”

Ngatan zi mo langnak de kire-kiresa lam gun hup de ol:

(Luk 12:33-34)

19 “Auhu-kama ennak awe bahem kire-kirena ëbeya gwen. Awe hwëna sa ëkalse gwer hen winim sa blom da gwibir, hen sowë zi sa dekam de kap tan hap eno gola insa dre dal. 20 Diki dawem tanganna ngatan zi mo langnak em kang ta gwen. Zëwe molya ëkalse gwek, hen winimni molya zë blom dabik, hen sowë zini banakan molya kap dak. 21 Sap men zëwe eno kire-kirena ërlwa gwenna, eno enlalana hen zëwe sa lwa gwera.”

Enho nakon de ngatan gwen hap de ol:

(Luk 11:34-36)

22 “Nwena zen tim hip de lilikin – enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nënna, dekam enhona hen ngatanna. Eno gwë hanna dekam, san de ngatan san de song gwenna. 23 Hwëna em de nwekam men-san an-sankam hir-hir gwe naserankam, dekam bute hala seran makan esa gwë gwera. Hen eno nwe nik de haï nënksam, dekam kawesin tangannak esa gwë gwera.”^z

^z6:23 Tit 1:15

Enlala beya gwen srëmkam de lowehe gwen hap de ol:
(Luk 16:13, 12:22-31)

24 “Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblla hen blikip gwezik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son – Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.

25 “Zen in zep, em bahem anakan èngalap gwe-gwen, ‘Ëe banakan asa gwér? Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen ëe basa asa ala so gwer?’ Emki ènlala gwen: Eno gwënnna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. 26 Em ba hap de kirekam èngalap gwe-gwen hap? Emki mawasa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nil gwenan, hen hom dan gwenan, hen zëno mae mo gudangna hom – zëwe de tarankam ba maesa kang ta gwen hapye. Hwëna zen mes ki tame nuk, ‘Ngatan zi mo langnak de Bianna ki tembanena ap gol gwizimnira.’ Zep emki hen dam gulsuk gwen, ‘Ëe Bian mo nwenak mawa betek mo kim hom.’ 27 Em de ere mo gwén hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwënnna insa engka en mae langa gulsu’ura? Bëjen.

28 “Zep em ba hap de anakare hap enlalana èbeyam-byá gwen hap, ‘Ëe basa asa ala so gwer?’ Emki sap sona ok eissi enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. 29 Hwëna Ëe ama emsa gubirida’an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka – desa de zëre mo te-ala beyakam teisyan hapye. 30 Em in Biansa de taïbli blanna tawa naka hom! Ok eis mo èhultunnu tihis tanganna, sap zen namen de ènwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de ejek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taïbli gweblan, ‘Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.’

31 “Zep em bahem anakare hap èngalap gwe-gwen, ‘Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen ëe basa asa ala so gwer?’

32 Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam èngalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen anakan tawana, ‘Ano walasna an kiresa tahalha gwibi’ira.’ 33 Hwëna kitak ere mo tahalha gwibinni insa esa esa hla kul gwer – anakare enlala de eno mae mo enhonak bol-zaun

gwenkamye, ‘Diki Bian Zen nabakam nësa iřik gilzin, hen ëe anik zëno dwam gwibin en san ang tak.’³⁴ Bahem ka'an dep dena kip anakan èngalap gwe-gwen, ‘Èe ka'an basa asa jogwaher gul?’ Sap namen de tahalha hap dena, zen srën. Ka'an de tahalha hap dena, zen hen srën. Bahem ka'an de tahalha hap dena namen enlala gwibin. Dikire eno enlalana namen en dep dena kip lwak. Ngein sin dep de tahalha hap bahem èngalap gwe-gwen.’

**Wal bose wal uk mo kareksa de hlaul
gwizimdin srëm hap de ol:**

(Luk 6:37-38, 41-42)

7 Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulzimki, “Wal bose wal omka bahem gubirida gwen, ‘Zen karek tan hap man dakastì’ira.’ Ki hwëna Alap sa hen emsa gublula, ‘Zëna hen karek tan hap man dakastì’ira.’² Sap em men kire enkame wal bose omka karek tan hap gublu’anka, ki hwëna Alap hen kire enkam de emsa karek tan hap maka gublu’ara. Sap eme aha zisi gublu’anam, ‘Zen kirekam ngip gulku,’ Alap dekam sa hen emsa karatda tala– eno gwënsa de anakan hlaulblun hap, ‘San ha zëna hen kirekam ngip gul gwenda?’³ Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan.⁴ Kirekam insa ègwë gwenan, zen men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, ‘Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,’ hwëna zëre mo nwenak hen balok tek yawala ki lwa'an. Desa maka nonol gulsu'ura– dekam de dawemkam wal bose zik moka hlaun hupye.⁵ Em in Alapsa èk enkame ang è gweblaman. Diki nonol enaka emaka oto lasik gwibi'in. Ki esa dawemkam kara gwera– dekam de wal bose omka halen ora san zerwet son hapye.”

**Dawem enkam de Alap mo iřik gin hip denaka
tawa ta gwibin hip de ol:**

6 “Alap onakore ol dawemna bahem lwa makare enlala zi hip waba hap tonbirida gwen. Zen sa hwëna jala ban ja-ja nul gwer hen emsa sa naptabirida gwer. Hen Alap onakore ol dawemna bahem gwe makare enlala zi hip gol gwizimdin. Ki hwëna zen sa zalta dep tanakam nyaubir.”

Kirekam de Alapsa abe ta gwen hap de ol:
(Luk 11:9-13)

7 “Men kiresa ena dwam gwibinni, Alapsa em abe ta tine gwen. Ki Zen sa hëndep kiresa ep gol gwizimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hëndep Zëbon onakon hla kul gwer. Hen orasa em tëbla tine gwen. Zen dekam sa ep zertréblala. 8 Sap zini men zen abe ta gwenna, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen orana të gweblanna, zëbe hap zertréblankam. 9 Ebon mae onakon san ha ki bi zem walas zikhip kasona golblaka? – zen de roti hap abe tankamye. 10 Ahaksa wanyana san ha ki golblaka? – zen de hogwe hap abe tankamye. 11 Em sap jal-jala, hwëna eno anakare kwasang enlalana hen ki, ‘Ëe anik dawem naka are mo walas hap golblak.’ Nëno mae mo Bian, ngatan zi mo langnak de Zini, Zen hwëna dawem tangankam nësa kwasang gwibirida gwenda. Zep Zen hen Desa de abe ta gwenkam dawem kire-kiresa nëp gol gwizimnira.”

**Tingare Alap mo titi tabin ola kon, bol-zaun
 wenya an zen tangan:**

12 “Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwë gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gweibirida gwen. Sap kirekam de enaka golëlowehe gwen hap dena, zen zen ausuna – Musa mo titi tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olakye.”

**Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang san dep
 de orana eiwa klakatna.**

(Luk 13:24)

13 “Hëndep de èngaya gwen hap de édwam gwenna, lilikin klakat san em bïti gwen. Sap lilikin yakna hen ora dak-dakna, zen syauk bla san dep dena. Zen in zep zini desan beyakam ègwahal gwenan. 14 Hwëna eiwa klakat tanganna – hëndep de èngaya gwen hap de lilikinni hen oranaye. Zep zini beyakam hom orana insa dam dasik gwenan.”

Nësa de yasik tabin hip de zisi de kire nakon

dam tasibin hip de ol:

(Mat 12:33-35, Luk 6:43-44)

15 “Bira! Botonkam de tawa ta gwibin zini sa ebon mae yaïng gwe-gwezal. Ol toran nakon esa kïl li gwibir, ‘An hen näban mae apdenak – Alap mo hanan tabin walas.’ Hwëna zen in gwe tihî jal-jal makarena. Zen sa emsa hit di gwibir. 16 Em zëre mae mo lowehen nakon hen syala kon esa ki dam lasik gwibir. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngü-ngüna bëjen rambutan dankam tën. 17-18 Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam étë gwenan. Tenya men zen twin gwibin srëm tetan dankam étë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam étë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. 19 Tingare tenya men zen twinbin tetan dankam étë srëm gwe-gwenan, zen lu tan en hap dena – desa de syauk blanak tru tasen hap. 20 Zen kirekam hen – botonkam de tawa ta gwibin zini inye. Em zëre mae mo syala kon hen lowehen nakon esa ki tame la gwibir.”

Mae hap de ol: Zini men zen botonkam égu gwenan,

“Ëe an Yesussu de ang gweblan zi,”

hwëna Alap sa desa karek tabiri.

(Luk 6:46, 13:25-27)

21 “Tingan men zen Asa anakan daken gweblanan, ‘Bian, Bian,’ hwëna zen molya kitak Alap mo irik ginnek biti gwek. Diki men zen zëre mo dwam gwibin sin syal ta gwenan, zen zen en sa zëre mo irik ginnek biti gwer. 22 Aumwa hap de zisi klis gunnuk, zini beya tangan nik sa Asa daken gweblal, ‘Bian, Bian, ëe ere mo bosekamë hamal hap de ola ayang ul gwizimk. Hen ëe eno bosekamë dowal-dowala oléalsa sone gwibik. Hen owas-owasna eno bosekamë syal ei gwibik.’ 23 Hwëna Ëe asa ding gulzim, ‘Em Abon dep denaka hom. An kon em hëndep sek gwen, sap em an zene karekna ol gwek.’”

Enlala blala ban de lowehe gwen hap de ol:

(Luk 6:47-49)

24 “Zen in zep, zini men zen ano ola ésane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye – enlala blala bare zini men

zen gola moko dawem naban taukuke. ²⁵ Kim o dil gwek, ho namwa yawala dekam zep sap desan tilzik, hen asese yala dekam zep sap akabla zaka, sap zeno mokona olk san de hul-hul tanna.

²⁶ Hwëna zini men zen ano ola sap èsane gwe-gwenan hwëna desan de ang tan srëmkam, zen men kiyé-enlala joblotop zini men zen moko srëmkam gola taukuke. ²⁷ Hwëna kim o dil gwek, hen ho namwa yala kim desan tilzik, hen asese yala kim taïlkî, dekam zep hëndep gola in mal heka, hëndep karek tangankam dreweka.”

²⁸ Yesus kim kirekam tawa tasibirkî, zi beyam-byana in zen zë sane da'ak man tangan denggwanblak. ²⁹ Sap zeno tawa tabinni soson tanganna—san de teipsin zi mo tawa tabinni kiyé. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

**Jesus kim sop sang-sang karek
nabare zini dawem takake:**
(Mrk 1:40-45, Luk 5:12-16)

8 Yesus kim kwatap tek nakon ati gwe zaka, zini beya tangan nik zep ang néblazak. ² Zao zep hen sop sang-sang karek nabare zini Yesus onak dep hata zaka, boklesa zep Yesus mo nwenak kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, “Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara.”

³ Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka,^a “Ëe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen.” Dekam zep hëndep sop sang-sangna in kon dawem gwëka. ⁴ Zao zep etan gubluka, “Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrébla. Zao gublu, ‘Emki asa hla tan. Ëe san ha mesë dawem gwer?’ Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin.^b Zen dekam sa tingan emsa anakan tame dal, ‘Zen eiwa mes tangan dawem gwëka.’”

^a8:3 Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ènak gwën, hen but srëm golak bëjen tin, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka.

^b8:4 Im 14:1-32

**Yesus kim Kapernaumk jana nabare zi hon
de babu gwen zini dawem takake:**

(Luk 7:1-10, Yoh 4:43-54)

5 Yesus kim Kapernaumk hata onka, ki zep zë Roma mo jana zi mo mamma Zébon onak dep hata zaka, zao zep Yesussu mas gweblan hap abe ta gwe'anka. 6 Man zë gubluka, "Bian, abon de babu gwe-gwen zini golak sang-sang sabak nik gwë'ara. Zen ni ensa ta gwe'ara. Luwen maena banakan dep."

7 Yesus ki zep ding gulbluka, "Ëe asa desan dawem tan hap song gwer."

8 Hwëna jana zi mo mamma in ki zep ding gulbluka, "Bahem, Bian. Ëe dawem naka hom, zep ëe ama saher gwe'an – em de ano golak hatan hapye. Hwëna anakan-en Em gun, 'Zi sang-sangna in zen dawem gwen,' dekam sa dawem gwera. 9 Sap ëe mesë Emsa taïbliblak, 'Eno ol-gunnu bëjen kirekam lwa srëm gwen.' Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano ottenak dena hen ki. Ëeyë are mo ottenak denaka gublu'anam, 'Em song gwen,' zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaë gublu'anam, 'Haen,' zen hen dekam maka song gwe'an zala. Ëeyë are hon de babu gwen zisi gublu'anam, 'A desa syal gwibir,' zen dekam maka hëndep syal gwibi'ira. Ëe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwëna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal."

10 Yesus man tangan tenggwanblaka – zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, "Eiwa, zini in man Asa taïblibla'ara. Ëe homë mae Israël kirekam de sërkam Asa taïbliblán zini zertowek. 11 In zebë emsa gubirida'an: Yakla hata sezan nakon hen nikin anen nakon, Yahudi srëm zini beya tangan nik sa tagal gwer – Alap mo iïrik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam eisrip-sri gwen hapye, Abraham, Isak, hen Yakob mae han. 12 Hwëna Yahudi zini, zen diki zen tangan – Alap mo iïrik ginnik de sap biti gwen hap de wenyaye. Desa hwëna beyakam sa kawesin sìn dep yal nulin – men dekon zi mo angna yusyustiñ nîban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap èkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

13 Hwëna Yesus ki zep etan jana zi mo mamna insa gubluka, “Angkam sap esa song gwera. In kirekam ena Asa taibliblala, in zep sa ki kirekam lwal.” Zëre hon de babu gwe-gwen zini in hëndep dekam zep ki dawem gweka.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:

(*Mrk 1:29-34, Luk 4:38-41*)

14 Yesus ki zep Petrus mo gol san song gweka. Zëwe zep Petrus mo we marena hlau'un zaka. Ewen naban nisi ta'ak. 15 Zao zep wenyia insa tahanak towanbir ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwek. Dekam zep hëndep luwek, hen dekam zep tembanekam mas gweblak.

16 Yklana kim dum gwe heka, dekam zep zini dowal de tilbirdidan zi sang-sang beyam-bya naban Yesus onak dep nolëyaïng gwezak. Yesus ol-gun enkam zep dowal-dowala insa golëalsa sone gwe'anka, hen tingare zi sang-sang beyana insa dawem ta gwibi'inka. 17 In kim kirekam syal gwibirkì, dekam zep zauk– zëre hap dena mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ayang gulzimkiye,

“Zen sa nëno mae mo karek-karekna hen sang-sangna mensa nihin makan wei kulsuk gwenan tonzim iri.”^c

**Mae hap de ol: Yesussu de ang gwe-gweblanna,
zen dam-dam naka hom.**

(*Luk 9:57-62*)

18 Yesus kim zi beyam-byana insa anakan hlauludaka, “Zen mes Asa dot dasiïn,” dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Nen ho gutuna an mo men eihya san tablan gwe kinin.”

19 Hwëna ki zep zë Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini Yesus hon dep hata zaka. Zao zep gublu zaka, “Bian Guru, men desane ki të gwe'anka, ëe asa Emsa ang gweblanda gwer.”

^c8:17 Yes 53:4

20 Ki zep hwëna ding gulbluka, “Gwenya witir zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom.”^d

21 Zi beyana in zen dekam ang näblanda gwe'ak, etan ahanik zep hwëna gubluka, “Bian, èe asa lamkam Emsa ang gweblanda gwer, hwëna nonol anik è san lwhak. Are mo bian de tün hyanak asa Ebon dep hatazal.”

22 Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, “Em angkam emki hëndep Asa ang gweblan. Eno bian de tïnkim, dikire tok bose zik lo dasik.”

Yesus kim ho ngëp naban asese naban jalse gwizimkike:

(Mrk 4:35-41, Luk 8:22-25)

23 Dekam zep hëndep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenya ban bulkum men eihya san dep golësek gweka. **24** Mumuk ennak zep hwëna ho gutuna in mam enkam ngëp-ngep gweka, hëndep bulu in dekam sek gwe'ak sop gun hup zep alp gwesi'ik. Hwëna Yesus Zëna dekam nama nisi mumukkum ta'anka. **25** Hwëna dekam zep anakare ola ban li dak, “Bian, nënaka Em ngaya tabin! Nen an em-am angkam juwe'an!”

26 Ki zep ding gulzimki, “Em ba habe éaïri'an? Em an eiwa home Asa laïbli'bla'an.” Ki zep hëndep luweka, dekam zep asese naban ho ngëp naban jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së néhek. **27** Zëre hon de ang ta gwen wenya in dekam zep tenggwaran naban èguk, “Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek näblanan!”

Yesus kim dowal-dowal mo bi gwizimdin

zi darena dawem sokake:

(Mrk 5:1-20, Luk 8:26-39)

28 Ho gutu men eihyanak kim golëyaïng gwe naka, Gadara mo langnak, zao zep dowal beyam-bya mo bi gwizimdin zi darena Yesus onak dep apta zaka. Zi darena in zi tok lo tasik

^d**8:20** Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zénaka “Anak Manusia” kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zénaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka— mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin näblankam “zi tangan” makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka— Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

gwibin kasohul kasohulak énda gweka. Zen sérkam de jal-jal darena, zep zini desan égwalah srém gwe-gwek. ²⁹ Zen dowal beya-byana in mo hérhen ola ban wet oso zaka, “Alap mo Tane, Em aban mae toton banakan de syal tan hap? Em san ere mo yakla yawalak de zaun srémnak de asa karek tabin hibe hata'ara?” ³⁰ Zéno mae mo nwe kara gwen san zaho beyam-byana tembane hap kwatap tini san éhaka'ak. ³¹ Dowal-dowala in ki zep Yesussu aberbe da gwe'ak, “Em de zi darena an kon wet so gwen hap asa gubiridankam, Em wéhé asa zaho trana wakuwe de biti gwen hap gubirida'anka?”

³² Yesus ki zep gubiridaka, “Em sek gwen.” Dowal-dowala in dekam zep hëndep zi darena in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zaho trana iwe biti gwek. Zahona in dekam zep hëndep heya-hya gwenkam li san syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep ékei-king gwek. ³³ Zahona in zen kara da gwibik, dekam zep è san dep heya-hya gwek, hen éaïsil gwenak-tingen in zen ki zé owasna lwakke, zahonak hen dowal mo tilzimdin zi darenak. ³⁴ Dekam zep éna iwe de zini kitak sek gwek – Yesussu de zertowne hap. Kim zé hla dak, zao zep blikip gwasiblin naban abe dak – Zen de nabakam zéno mae mo langna in kon song gwen hap.

**Yesus kim taha-tana teisya inen srém zi
sang-sangna dawem takake:**

(Mrk 2:1-12, Luk 5:17-26)

9 Ki zep Yesus bulkum lwahal zaka – zére mo gwé gwen éna Kapernaum sun dep. Zao zep etan zi beyam-byana tagam néblazak. ² Dekam zep hen zi sang-sangna taha-tana teisya ine gwen srém naka beryak de ziredan naka nérhatazak. Yesus kim anakan tame tabirki, “Eiwa, zen man tangan Asa daïblibla'an,” dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, “Tane tol, bahem ngalap gwen. Eno karek-karekna mesé ep tap gulsublunan.”

³ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim zé Yesussu kirekam sane da'ak, dekam zep enlala ennak donsublu'ak, “Zi bose zik mo karekna insa tap gulsublun hap gunda, zen man kíl gi'ira, ‘Ëe an Alap han apdenak.’ Kirekam insa gunda, zen Alapsa lamang tanda.”

⁴ Yesus hwëna mes zéno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, “Em in kirekame enlala ennak Asa lonsublu'an, zen ere mae mo enhosae kim karek la'an! ⁵ Em ema ano ola

husus eibir – anakan insa gublulye, ‘Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.’ Hwëna anakan de gublunkam, ‘Em luwen, hëndep song gwe,’ san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak – Alap mo sosenkam de gublun ol.⁶ Hwëna angkam Ëe ama ebe mae hap goltreizim'in – em dikim Asa anakan tame tan hap, ‘Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka – okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.’” Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gubluka, “Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe.”

⁷ Zi lekna in dekam zep hëndep luweka, ki zep hëndep zëre mo gol san dep song gweka. ⁸ Zi beyam-byana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep aïrin nîban Alap mo bosen teip nulsuk gwebla'ak, sap Zen dekam zëre mo sosen yawalsa Yesus osan okamanak de zi hip golzim'inka.

Yesus kim Matiussu kwang ta kinikake:

⁹ Yesus kim dekon song gwe'anka, dekam zep Roma mo iřik giinnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin zini asa hla ta'anka. Ano bosen Matius. Ëe are mo syal gwe-gwen teksonnakë nikin'ik. Zao zep asa gublu zaka, “Haen. Asa em ang gweblan.” Ëe ki zebë luwek, ki zebë hëndep ang gweblak.^e

¹⁰ Yesus kim ano golak golëtembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenya beya enkam yaïng gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenya man zë hen beyakam yaïng gwezak. Ki zep hëndep apdekam Yesus mae han tembane ta'ak – hen zëre hon de ang ta gwen wenya ban. ¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini kim zë hla nulidazak, dekam zep Yesus hon de ang ta gwen wenya insa nenbiridazak, “Eno mae mo guruna in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen zi niban apdekam golëtembane ta'ara? – hen ahakore karek-kareksa de gulin halasen gwen wenya banye! Zen in kwaen nabanke!”

^e**9:9** Matius Yunani olkam hom anakan ale gulku, “Ano bosen Matius.” Zen hwëna anakan ale gulku, “Zëno bosen Matius.” Zen man zëre mo bosen bukunak awe golzabe gweka – san de aha zi hip de ale gulblunna kiye, men kirekam hen Yohanis zëre mo Ol Dawem ale gunnuk zëre mo bosen ale gul srëm gwe-gwekake. Hwëna Orya ol zi de anakan tame gun hup, “Men zen ale gulku, zen hen zëwe ang gwe-gweka,” zep damkam zënaka de kira tan makan awe li nul sonek.

12 Yesus kim kirekam salbiridaka, ki zep ding gulzimki, “Zini, sang-sang sräm wenya, zen hom doktersa dwam në gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam në gweblanan. 13 Ano syalsa de dam gulsun hup, diki dawemna Alap mo ola ansa emaka klis u'in, Zen kim anakan Israelsa gubiridakake,

‘Ee a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa kwasang naban em eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de kire-kiresa abe hap tru tasik gweblansa, zen abe hap bol-zaun tangan naka hom.’^f

Zep Ëe ansa okamanak hatazak, Ëe karek-karek gulin halasen gwen wenyaka de kwang guludan habë hatazak. Men zen zénaka tim di gwibirin, ‘Ëe an dawem-dawemna,’ Ëe desa de kwang guludan hap homë hatazak.”

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenya kire hap tembanena ëlwa sräm gwe-gwek.

(Mrk 2:18-22, Luk 5:33-39)

14 Zao kim lwa se'ak, ki zep Yohanis Su Tabin hon de ang ta gwen wenya Yesus hon yaïng gwezak, ki zep zë dakensiiblik, “Ëe ama Alapsa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hap etan-etankam tembanena ëlwa gwenan. Farisikam de zini hen kirekam ègwë gwenan. Hwëna ebon de ang ta gwen wenya ba hap kirekam syal neibir sräm gwe-gwenan?”

15 Yesus ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wenya kip man dakastilzim'in – an kirekam tembanesa de ëlwan srämkan lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwën makan Asa nèrgwë gwe'an. Hwëna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenya dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal.”^g

16 Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, “Zi mo baju kwang de hul nënksam, zen bëjen deyol sop èsekam makan tazimdin. Kirekam bëjen dakastin. Sap ngan sosunkum deyol èsena in de yok gwe'ak, dekam sa baju épba hula in mam enkam etan kalk nér. 17 Hen kirekam, anggur ho

^f9:13 Hos 6:6

^g9:15 Mensa “teipsin zisi de zergwën” kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam “we èse gon zisi de iye zik zergwën” kam aïsil gwibridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srämkan lowehen.

ësesa bëjen kambing sopkam de botol ëpbanak yuren. Kirekam hom dakastii'ın. Sap anggur ho ësesa de kambing sop botol ëpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna taıl gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nér, hen anggur hona in dekam sa zalta dep hléweher. Anggur ho ëseña zen diki kambing sop botol ësenak de yurenkam dakastii'ın – apdenak dikim dawemkam nolan hapye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan ëpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakastii'ın."

**Yesus kim but srëm golak de mam zi mo wenam
tol tokna ngaya gulkuke, hen aura
gwe-gwen wenza kim dawem gulkuke:**
(Mrk 5:21-43, Luk 8:40-56)

18 Yesus kim nama Yohanis Su Tabin hon de ang ta gwen wenza ban ola goléton'anka, ki zep zë Yahudi mo but srëm golak de aha mamma hata zaka. Zao zep Yesus mo nwenak boklena kom so zaka, dekon zep gu seblaka, "Ano wenam tola nér hom tangan tilin. Hwëna nen ki song ën. Em de tahasa tehabir anenkam, zen sa etan ngaya gwer." 19 Yesus ki zep hëndep luweka, dekom zep zëre hon de ang ta gwen wenza aban mae zini insa ziang gweblaka.

20-21 In kimë sek gwe'ak, wenza ki zep Yesussu tahan nakon golek de tazak. Wenza in man aura gwe-gwek. Tahunna mes dua-blas enkam altilsibik – sang-sangna in han de gollwa gwennakye. Zen man enlala gwe'ak, "Baju mae ennakë towanbla'ak, ëe dekom asa dawem gwer." Ki zep hëndep baju sïhi top nakon olk ta sonek.^h 22 Yesus ki zep hëndep tahan san lero gweka, dekom zep wenza insa hlaulku, zao zep gubirki, "Anyan, bahem ngalap gwen. Em ema Asa taibiliiblala, zebe dawem gwenda." Wenza in hëndep dekom zep ki aurana in tewesibik.

23 But srëm golak de mam zini in mo golak kim asa golëyaïng gwe'anka, anakan zebë hla kulida'ak, "Zini beya nik ol mamkam gosa dabi'in, hen ahakon sulingkim sei go terya da'an." 24 Yesus ki zep zë gubirida kïnzika, "Em kitak wet so gwen. Wenam tola an hom til. Zen nisi am ta'an." Zen hwëna man swrë da gwe'ak.

^h9:20-21 Yahudi zini zen kitak bajuna sïhilihü naka alala da gwek. Emki hlaun pasal 23 mo ayat 5 mo olk kore alenak.

25 Ëe kimë kitak olëalsa sonek, Zen ki zep hwëna teksonna in zao wenam tol tokna lwa'ak desan dep tïlki. Taha nakon kim gul ineka, dekam zep hëndep wenam tol tokna in etan ngaya gwek, hëndep zauk. 26 In desa zë owasna kirekam syal gwibirkî, dekam zep ki hëndep tïngare langna iwe de ë-ë san nol haladak.

Yesus kim zi nwe dïmïn darena dawem sokake:

27 Yesus kim dekon etan asa golësek gweka, ora nakon zep zi nwe dïmïn darena értro kinziika. Ki zep kon laken soneblaka, “Daud Bak mo Auyan-tane,ⁱ asa Em kwasang gwizimdin.” 28 Ëna iwe de golak kim asa golëbïti gwe zaka, zi nwe dïmïn darena in ki zep zë hen lil zïka. Yesus ki zep zë takensizimki, “Em san ema Asa anakan laïblibla'ara? – ‘Zébon sosonna ki– asa dikim dawem son hap denaye.’”

Ki zep ding ulblika, “In kirekam, Bian.”

29 Ki zep nwenak anakare ola ban towanzimki, “In kirekam ena Asa laïbliblala, in zep sa kirekam ebe nikhip lwazim.”

30 Dekam zep ki hëndep nwena kara ëka. Zao zep guzimki, “Owasna an zen ki ebon nebon lwanan, bahem aha maesa lonbiridan.” 31 Hwëna zen kim kon song ëka, dekam zep ki hëndep tïngare langna in san ol haladaka – Yesus insa owasna kirekam syal gwibir-zimkiye.

Yesus kim zi ol srëmna dawem takake:

32 Yesus kim asa etan dekon golësek gweka, dekam zep hen dowal mo bi gweblan zi ol srëmna Yesus onak dep nérhatazak.

33 Yesus kim dowala insa zébon onakon zeralsa soneka, dekam zep hëndep ola tonka. Zi beyam-byana in man tangan denggwanblak, hen man ëgu gwe'ak, “Nen homë mae Israelk awe kirekam de owasna aha-en mae hla kuk.”

ⁱ9:27 Zi nwe dïmïn darena in kim Yesussu “Daud mo Auyan-tane” kam enblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zëno hatan srëmnak, tïngare Yahudi zini “Daud mo Auyan-tane” kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, “Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala – niësa de ngaya tabin hip de Zi niye.” Zen hen man Desa enlala né gweblak, “Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekkam de lowehen nakon sa hil ti sone gwibiri.” Zep zi nwe dïmïnni in kirekam hen mes Yesussu dam lasiki.

³⁴ Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenza man ëguk,
“Zen dowal mo kïgi sosonna golblaka– dekam de aha dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap denaye.”

**Yesus kim zi beyam-byana hlauludankam
kwasang gwibiridakake:**

³⁵ Yesus ki zep langna iwe de tingare ë-ë san zëre hon de ang ta gwen wenza aban mae ziamjanbir song gweka, hen desan de but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka. Zen Alap Zën de irïk gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gweka, hen men zen kirekam-kirekam sang-sang karek nabani nollwa gwek, desa man kitak dawem tabir song gweka. ³⁶ Yesus kim zi trana insa hlauluda song gweka, Zen man tangan kwasang gwibirida gweka. Sap zen hom eiwa de orana tame da'ak, hen mes tangan ësin-sin gwek – men kiye, bi srëm zahona. ³⁷ Dekam zep abe mae en hap ola gulk sun blaonzimki, “Nga yala awe de obwagana mes mamkam bil gwera, hwëna men zen de taran hap dena dan en tangan. ³⁸ Zen in zep Nga Bi naka em abe ta gwen – Zen deka zisi nga yala awe de syal ta gwen hap lup gul sone gweka.”

Yesus hon de ang ta gwen wenyik mo bosem-sena an zen:
(Mrk 3:13-19, Luk 6:12-16)

10 Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam zep dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenza asa tagal gulsuku, zao zep sosonna abe mae hap golzimki – ëe dikim dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap, hen kirekam-kirekam sang-sang karek gollwa gwen zisi dikim dawem ta gwibin hip. ² Dua-blaskam de dam tasibin zini, ano mae mo bosem-sena, nonol Simon – mensa hen “Petrus” kum nen gweblanan, oso zem Andreas han.

Hen Zebedeus mo walas darena, Yakobus oso zem Yohanis hin.

³ Hen Pilipus ne Bartolomeus ne, Tomas, hen aena, Matius. Ëe menkam Roma mo irïk giinnik debë pajak te-alasa alal ta gwek.

Hen ahana Alpeus Bak mo tanena Yakobus, hen ahana Tadeus.

⁴ Hen ahana Simon – in zen nonol Israel dikim Roma
mo iřik gìn nïkon ëzë-en gwen hap de äsas
gwennak ang gwekake.

Hen ahana Kariot walya Yudas. In zen sa Yesussu
zergulu.

**Yesus kim zëre hon de ang ta gwen
wenya lup gul sonekake:**
(*Mrk 6:7-13, Luk 9:1-6*)

5 Dua-blaskam de wenza asa dekam zep anakare ol zïm-zïm
nïban lup gul soneka, ‘Yahudi sräm zi mo ë-ë san bahem sek
gwen. Samaria mo ë-ë san hen bahem.’ ⁶ Diki Israelp de zi ensa
em amjanbin – sap zen san de bi sräm zahona kiye. ⁷ A kirekam
lonbirida song gwek: ‘Alap man angkam Zën de nësa teipsïnkïm
iřik gïnkïm kon gwesibir hana'ara.’ ⁸ Zi sang-sangna dawem la
gwibik. Hen tïnni ngaya la gwibik. Hen sop sang-sang karek
nabare zini dawem la gwibik. Hen dowal-dowala olëalsal sone
gwek. Ëe asa kire hap de sosonsa ebe mae hap totoresa golzim,
zep em hen kirekam totoresa mas eibirida gwek. ⁹ Te-alana
bahem mae lop tan – sap yawala, sap hen betek maena. ¹⁰ Ora
san dep de tembane taiblïn honna bahem hen wëwek tan, hen
pakeanna timnik de enna kim sek gwek. Hen sepatuna ala son
enna kim emki sek gwen. Dutena hen bahem mae kap tan. Em
in Alap mo syalsae o'an, zep em men desae tawa la gwibi'ik, zen
zen sa ebe mae hap tembane maena nol gwizim – zao dikim
lowehen hap denaye.

¹¹ ‘Em de ënak yaïng gwe-gwennak, nonol mae hap em
ëhakalsik gwen, ‘Nara zi wëhë asa ëna an kon zer in'inka?’ Men
zen emsa zer irinni, zëbon en emki gwën, hëndep dekon en
emki etan song gwen. ¹² Golak de tïn nïkon, nonol anakan em
ëgu kïni gwen, ‘Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.’
¹³ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwë'anka, ki eiwa
zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire
nik de gwë sräm gwe'anka, ki emki enbirida gukhan, ‘Ëe mensa
nonol emsa enbiridal, Alap mo taha terenak de sap lowehen
hap dena, awe molya ki lwak.’ ¹⁴ Hwëna men dekore ë nakon
emsanakare ola ban zer irin srämna, ‘Em ba habe awe hata'an
zala? Ëe ama emsa de salblanna baes ta'an,’ dekam em kon
song gwen. Hen ere mo tana sonsa em zë taik-tik so gukhan –
zen dekakim anakan tame nuk, ‘Zen sap Alap onakore ol

dawem naban nëbe mae hap golhatazim zira, hwëna nen insa
 ër-in srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.’
 15 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis
 gunnuk, Alap éna insa anakan sa enlala gweblala, ‘Zen orep de
 éna Sodomk de zisi ëkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.’ Zep
 men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zëre mae mo karek-
 karek hap heip gulku, hwëna ano lup gul sonen zini emsa de
 lup gul irin srëm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sërkam
 tangan sa karek tabiri.”

Yesus hon de ang ta gwen wenyik de terya-tyakam lowehe gwen hap de ol:
(Mrk 13:9-13, Luk 21:12-17)

16 “Emki éenlala gwen: Ëe domba makare soson srëm nakaë
 emsa lup gul sone'an – gwe tihü jal-jal ngirin sìn dep. Zen in
 zep terya-tyakam sek gwek – men kiye, wanya de song gwenna.
 Hwëna sae-sae enlalakam em sek gwen – men kiye, mawana
 ohola mo enlalana. 17 Zep terya-tyakam lowehe gwek, sap emsa
 sa Yahudi mo but srëm gol-gol san dep dahohal gwer. Hen zéwe
 de teipsin-teipsinni sa emsa de tangole gwibin hip nenbirida
 gwer. 18 Em an Asa de ang gwe-gweblanna, zep emsa sa
 pemerinta mo teipsin-teipsin zi sin dep kap nulhal gwer. Zen
 kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa
 gwizim – em dikim zë Yahudi mo teipsin-teipsin niika hen Yahudi
 srëm zi mo teipsin-teipsin niika abe hap denaka tonbirida gwen
 hap. 19 Zep emsa de kap gulhal gwennak, em bahem anakare
 hap enlalana ëbeya gwe-gwen, ‘Ëe banakarekam asa zë ding
 ul gwizim?’ Sap men kirekam de ding gul gwizimdin hip dena,
 zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap ebe mae
 hap gol gwizimdi. 20 Sap dekam em en molye ola lon gwibik.
 Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian mo Enho sa eno mae mo
 ëk tihü san ding gul gwizimdi.

21-22 “Emsa sa tingare zini husus neibirida gwer, sap em an
 Asa de ang gwe-gweblan wenyi. Zep a kirekam sa ebe mae hap
 lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa
 tameran hap nolëgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa
 tameran hap nolëgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa
 abe hap de jal hap nolëtobe gwe-gwer, hëndep tameran hap sa
 hen emsa nolëgu gwer. Hwëna em in zene Asa de taïblioblannak
 tematëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, em

esa ëngaya gwer. ²³ Zep emsa de aha ë maenak karek tabinkim, dekon aha ë san em heya-hya gwen. Sap eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de tïngare Israel mo ë-ësa amjanbiridankam sul sonen srëmnak, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa lwa halzal.

²⁴⁻²⁵ “Zep gulk sun de ol blaoranna ansa emki enlala gwe-gwibin: Sekola walasna, zen mam naka hom – guru zem onakonye. Zep guru zemka de aha zi lamang ta gwenkam, sekola walas zem insa hen sa kirekam lamang da gwibir. Sekola walasna in sa sam gвесilї – zen de guru zemka tana wei san zertronkamye. Hen kirekam, zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zini, zen hen mam naka hom – zёre mo zi bina in onakonye. Ëe an sap gol bi nikë awe gw an, hw na Asa man lamang da gwenan, ‘In dowal mo ki i mo sosonkam syal gwe-gwe’ara.’ Zep em Abon de ang ta gwen wenza, Asa de tana wei san zertronkam, emsa hen kirekam sa lamang da gwibir.”

Alap ensa de a ri  gweblan hap de ol:

(Luk 12:2-7)

²⁶ “Zen in zep, zi bose omka bahem a i birida gwen. Sap karekna mensa aningkim ebe mae hap nol gwizimnin, desa sa Alap lamkam golwet sola. Hen kalangna mensa Alap aning gul gweka, desa sa h endep t ngare zini hla nul. ²⁷ Ëe mensa kam golak emsa tonbirida gwe’an, em hw na desa yaklam neik tagal gwennak lonbirida gwek. Men desa i n -erenak emsa tonbirida gwe’an, em hw na desa ol mam-mamkam neik tagal gwennak lonbirida gwek. ²⁸ Zi bose omka bahem a i birida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hw na z no mae mo sosonna hom tangan – ang naka de karek tan hap denaye. Diki Alap ensa em a ri  gweblan, sap Zen Z bon en sosonna – tim niban ang nabani de syauk blanak karek son hap denaye.

²⁹ “Emki mawana ta n m bes-bessa enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap gun hup dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hw na zen hen aha-en mae molya kama san zanka – n  o mae mo Bian de kirekam dwam gweblan sr mkamye. ³⁰ Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian mes desa anakan tawa gwibirki, ‘Beyana ki en.’ ³¹ In zep ere mae mo tim hip dena bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana ta n m bes-bes nabani apdenak hom.”

Zi beyanak de Yesus hup denaka golluwe gwen hap de ol:
(Luk 12:8-9, 12:51-53, 14:26-27, Mrk 9:41)

32 “Zen in zep, zini men zen aha zi hon zénaka anakan kira ta gwenna, ‘Ëe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,’ kire zini Ëe asa hen ngatan zi mo langnak de are mo Bian hon anakan kira tal, ‘Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.’ 33 Hwëna men zen de Asa aha zi hon anakan nazabebla’ak, ‘Ëe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,’ ki Ëe hen anakan asa desa kira tal, ‘Zini an Asa de ang gwe-gweblan naka hom.’

34 “Bahem anakan Asa kîl ti gwen, ‘Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.’ Ëe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm wenza sa emsa tameran hap gîl-gîl neibirida gwer. 35 Ëe ansa hatazak, zen dekam sa ebon mae onak anakarekam lwa gwer:

‘Zi walasna zen bi wal zeban sa zénaka gîl-gîl
neibirida gwer.

Wenam tol-tolkam dena, zen an wal zeban sa zénaka
gîl-gîl neibirida gwer.

Hen we walya, zen aebo wal zeban sa zénaka gîl-gîl
neibirida gwer.

36 Dekam ere mae mo iyena, zen zen sa ebe mae hap de
jal zi hip ejower.^j

37 “Men zen bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan,
hwëna zéno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he'an,

kirekam de zini zen hom ësam gwesi”in – Abon de ang ta gwen hapye. Hen kirekam, men zen an zemka, ahaksa walas zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zéno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he'an, zen hen hom édakasti”in – Abon de ang ta gwen hapye. 38 Hen zi de zénaka anakan sosok tan srëmna, ‘Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnak makan dain,’ zen hen hom Abon de ang ta gwen hap ësam gwesi”in.

39 Sap men zen zére mo auhu-kamanak de gwënsa anakan golaïri”anka, ‘Ëe babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zéno gwënnna in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zére mo gwënnna sosok gu'unka, hëndep zao mae de tîn hîp, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwera.

^j10:36 Mik 7:6

40 “Men nara ano zer sonen zini emsa zer irinni, zen ki hen Aenaka zer in'ira. Hen men zen Aenaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer in'ira. 41 Men nara Alap mo ol ayang gul gwen zisi zer irinni, anakare hap, ‘Zen an Alap mo olsa ayang gul gwe'ara,’ ki Alap sa hen enlala gweblala, ‘Zen hen syal bose zem.’ Zep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de dawemna, desa sa hen Alap zëbe hap lamkam golblala, sap zen kire zisi mas gweblaka. Hen kirekam, men zen enlala dam-dam enkam de gwë gwen zisi zer irinni, anakare hap, ‘Zen Alapsa betek gwe-gweblanda,’ ki Alap sa hen zëbe hap dam-damkam de gwë gwen zi hip de dawemna golblala. 42 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men nara aha-ere ho mok mae tolsa bose srëm zi hip golblanna, anakare enlala naban, ‘Zini an hen Yesussu ang gwe-gweblanda,’ ki Alap sa zëbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molyin gulin srëm gweka.”

**Yohanis Su Tabin kim zëre hon de ang ta gwen zini
Yesussu de takensiblin hap lup gul sonekake:**
(Luk 7:18-35)

11 Yesus kim dua-blaskam de ang ta gwen wenya asa en tawa tasibirki, ki zep asa lup gul soneka – Zénaka de ngeirbli song gwen hap. Zéna lun zep asa golëtro song gweka, hen ol dawemkam ë-ë san tawa tabir song gweka.

2 Yohanis Su Tabin kim bwi nakon anakan salka, “Nësa de ngaya tabin hip de Zini men, Zen angkam man ë-ë san tawa tabirida gwe'ara,” dekam zep zëre hon de ang ta gwen zini lup gul soneka – Yesussu de anakan takensiblin hap, 3 “Bian, Em an san ha Zen tangan? – men Desa anakan nen guk gweblakyé, ‘Israelsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.’ San ha ëe asa etan ahanaka kara éblal?”

4 Yesus ki zep ding gulzimki, “Sap esa etan Yohanis osan dep lwan dahal. Mensa ki ena hla kul hen ësane gwer, desa anakan lonblak,

5 ‘Zi nwé dëmiinni man ëkara gwe-gwe'ak.
Lek-lek wenya hen man sek gwe-gwe'ak.
Sop sang-sang karek nabare wenya man hen ëdawem
gwe-gwe'ak.
I mat wenya hen man ësane gwe-gwe'ak.
Tok-tokna hen man ëngaya gwe-gwe'ak.

Hen Alap onakore ol dawemkam man tahałha
wenyaka tawa ta gwibi'ira.^k

⁶ Hen anakan enblak, 'Abon onakon men zen ösyalhe sräm gwe-gwe'an, ailya gwibinni zen zëbon mae lwa'an.'

⁷ Yohanis Su Tabin mo zi lup gul sonenna in kim nama ègwa ha'ak, Yesus dekam zep hwëna Yohanis Su Tabin hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zë gubiridaka, "Yohanis kim zi ol sräm langnak tawa ta gwibirkì, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zë hlaun hup? San ha ema ètim gul gwek? – 'Èe desan asyas habë sek gwe'an.' ⁸ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema ètim gul gwek? – 'Èe pakean dawem ala son nabare zisi de zë hla tan habë sek gwe'an.' Kire hap desan bëjen. Sap kirekam de zini, zen diki teipsin zi mo ë yawalak lowehe gwenan. Zi sräm langnak bëjen. ⁹ Zep em ba habe zi sräm lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zë sane tan habe sek gwe-gwek. Hwëna Yohanis Su Tabin in, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kïnika. ¹⁰ Sap Yohanis in zen – mensa Alap mo olak hamal hap nen guk gweblakyé, Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublukaye,

'Èe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner –
zen de nonol are mo olsa ayang gul gwizimdin hip,
ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.'^l

¹¹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hëndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de èdakastïnni, hom tangan ahana – Yohanissi de kwë ta sone künin naye. Hwëna sap kirekam, men zen angkam Alap mo iřik gïnnik Asa de taïbli'blan nakon bïti gwe-gwe'an, sap bose sräm wenyä, zen diki zen – Yohanissi de kwë ta sone künin wenyaye.

¹² "In kim Yohanis syala kon gwesibir hanaka hëndep angkam, Alap zëre mo iřik gin hïp de sosonna mamkam Abon onakon goltrei gwizim'ira. Hwëna nol drak-drak wenyä zen man Alap mo iřik gïnni insa baes nei gwibi'in, zep hom gun hup èasas gwe-gwe'an. ¹³ Sap Yohanis de hatan srëmnak, tingare Alap mo épba ola mensa zini ano syal hap dena ayang

^k 11:5 Yes 35:5-6, 29:18-19, 61:1 ^l 11:10 Mal 3:1

nulzimnira gwek hen ale nul gwek, zen an dekam sa zëwe zaul.

¹⁴ Men kirekam Alap mo olak lwak,

‘Elia Bak sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa
ngeirbli zala,’

hwëna Yohanis Su Tabin in zen – Elia mo weinak dep de zi
niye. Hwëna zini hom kirekam dam dasik. ¹⁵ Em dwan
i nibanke. Em ésal gwen!

¹⁶ “Zep angkam de zini, em in men kiyé – walasna. Walas
tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka
gubiridanna, ¹⁷ ‘Nen isrip-sri hap de terya ban asyas tan.’

Hwëna zen maka ding nulzim'in, ‘Ëe ama baes ta'an.’ Dekam de
sap etan gubiridanna, ‘Ki zi toksa de gwéblan makan nen asyas
tan.’ Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, ‘Ëe ama kirekam
hen baes ta'an.’ Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak
Alap mo syala baes ei gwibirin. ¹⁸ Sap Alap kim Yohanis Su
Tabinsi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa
golblan hap man tembanena lwa gweka, hen angguru hom otde
gweka. Hwëna em ema baes ë gweblak, hen anakane lonsuk
gweblak, ‘Zen dowal bi gweblaka.’ ¹⁹ Ki zep hen ngatan zi mo
lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Ëe hwëna homë
tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema
baes ë gwebla'an, hen anakane Asa lonsuk gweblanan, ‘Zini insa
emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna, hen anggur otdebin
sosonna. Zëno wal bose walya Roma mo iřik gïnnik dep te-alasa
alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwaе nabani!’ Hwëna
Alap kirekam zëre mo enlala blalkam srën-srënkam de syal ta
gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala
blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san éwet so
kïni gwer.”

**Mae hap de ol: Ë-ëna men zen Yesussu daiblibla
srém gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.**

(Luk 10:13-15)

²⁰ Yesus ki zep jala ban tonbiridaka – ë-ëna men zao sap
Zëna owas-owasna beyakam syal gwe-gwibir-zimki. Sap zëwe
de zini zëre mae mo karek-karek nakon de éhalen hap man baes
ta gwek. Zen in zep gubiridaka, ²¹ “Ëna Korazim hen Betsaidak
de zi, em éngalap gwen, sap Alap sa emsa sérkam karek tabiri.
Ë darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku,
zen maka éhalek – owas-owassa de hlaul gwenkamye, an kire

owassaë eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dak– dekam de zénaka anakan golétrén hap, ‘Ee ama éhale'an.’ 22 Hwëna angkam de è darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em éhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sérkam karek tabiri. Hwëna éna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zëbe mae hap hom Alap golzimki– dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlaul gwen hap denaye. 23 Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema ékil gi'in, ‘Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo énak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.’ Bëjen. Emsa hen syauk blanak sa yal gul sera. Éna Sodomk de zini insa Alap orep timbwas tabirki, zen maka éhalek hen zéno mae mo auyan-tane walya nama maka zë lowe he'an– zen de dekam owas-owassa hla nulinamye, men kirekamë Kapernaumk eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibi'inye. Hwëna em home mae halen hap édwam gwe-gwe'an. 24 Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk, Kapernaumk de zini, eno mae mo angna Alap sa sérkam karek tabiri. Sap Alap hom éna Sodomk de zi hip ano owas-owassa de hlaul gwen hap dena golzimki. Zep desa de etan karek tabin hip dena sa ebon mae onakon lwalaher. Emsa sérkam tangan sa karek tabiri.”

**Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nëno mae mo
nihinni hlì tasik gwizimnira.**

(Luk 10:21-22)

25 Yesus dekam zep Alap osan dep ola gu soneka, “Bian, Em in Zen nglì nabana okama nabana írik so'arake. Ee ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo írik günsi de tame gun hup dena enlala blal wenya kip hen sekola sul sonen wenya kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srëm wenya kip hen enlala betek wenya kip ema goltrei gwizim'ira. 26 In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an.”

27 Ki zep hwëna in zenë zë lowe he'ak asa gubiridaka, “Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki are mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?– tame tan naye. Zen diki A-enë tame ta gwe'an. Hen zini

men zëbe mae habë dekam de ano Biansa tame tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

28 Ki zep etan asa gubiridaka, "Men nara sang-sangsa ahaksa tahalhasa nihin dohon-hon yawal makan eisbinni, emki Abon onak golhatazan. Aban esa nihinni insa eirera. Em dekam esa jahalhana eisbiri.^m 29 Abon onak ang gwe-gwe – ekakim ano gwënsa tame gul. Sap Ëe an sae-saena hen kwasang-kwasangna, hen Ëe molyë nihin dohon-honnak emsa kara tak. Aban de ènkam, zen dekam esa nihin jahalhakam gwë gwera. 30 Sap aban de ènkam, Ëe asa nihin dohon-honnak emsa mas gwe-gweblal. Hëndep em molye tangan sabak gwe-gweka, hwëna em dekam esa jahalhana eisbiri."

**Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake,
"Diki Ëe an Zen tangan – Hari Sabat mo Nolaye."**

(Mrk 2:23-28, Luk 6:1-5)

12 Hom holo gwe'ak aha Hari Sabatkam Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya aban mae gamdum tra san golëtaman gwe'anka. Ëe hwëna ama usak hap gandum danna insa killk lï-in kïni gwe'ak – desa de twenblandan hap. ² Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenya kim asa hla nulidak, dekam zep Yesussu nenblak, "Em san home ere hon de ang ta gwen wenya insa hlauluda'ara? Zen in nëre mae mo titi tabin olsa ngip nu'in – kirekam de Hari Sabatkak syal gwibinkimye."ⁿ

3 Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul? – men kim Daud Bak zëre hon de ang ta gwen wenya ban golëusak gwe'ankaye. ⁴ Zen kim Alap mo golak til zïka, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kïnika. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenya, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo

^m11:28 Ayatna 28 hëndep 30nak ansa Yesus "nihin"kim enlala gweblaka, zen zi mo kareksa hom enlala gwibirkki. Kirekam maka nihinsi de wë tankam li nul sonek. Hwëna Yesus mensa nihinkim enlala gweblaka, tahalha, sang-sang, ahaksa hen Farisi zi mo tawa tabin donhon-honsa ki kirekam enlala gwibirkki.

ⁿ12:2 Hwëna Musa sap hom jalse gwibiridaka – gandum dansa de killk ti-in kïnün hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul 23:25)

golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka – zen kim usak hap zitwinbiriye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenya an kim usak hap kïlk di-in künizil, zen hom ëkarek gwer.⁵ Hen em bawalkam esa Musa mo titi tabin ola an mo eini dam ulsul? Tingare Hari Sabat jamkam Alap mo golak de syal tan zini Bian mo golak sap de syal ta gwen. Zen dekam man Hari Sabat hap de ol jalse gwenna insa syal gwenkam nulmun gwenan, hwëna dekam Alap bëjen desa husus gwibiridan, sap zen dekam zëre mo golak de syalsa kim su nul sone gwenan.⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Sap sa Abon de ang ta gwen wenya an hen kirekam Hari Sabat hap dena nulmun gwer, sap Ëe an Zen, bol zaun tangan Zini. Sap Alap mo gola in Abon onakon man lwala he'an.⁷ Sap Alap mo olak man lwak,

‘Ëe a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa em kwasang tola ban eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de otweransa abe hap tru tasik gweblanna, zen bol-zaun tangan naka hom.’^o

Eme kirekam de Alap mo ola insa dawemkam lik ei gwibi'inam, ki molye Abon de ang ta gwen wenya ansa karek gon srëmnak jal eibiridananam.⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an Zen tangan – Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, ‘Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,’ ahaksa, ‘Kirekam bahem,’ zen ano dena.”

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:

(Mrk 3:1-6, Luk 6:6-11)

⁹ Yesus kim dekon song gweka, dekam zep hwëna Yahudi mo aha but srëm golak tilki. ¹⁰ Hwëna zini zao gwe'anka, eihya tahana mes sak gweblaka. Farisikam de zini men zen Yesus mo kareksa de hlaulblun hap ëalp gwe'ak, ki zep nenblak, “Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? Hari Sabatkam san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabinkim? San ha bëjen?”

¹¹ Yesus ki zep ding gulzimki, “Eno mae mo domba zaho de ananik Hari Sabatkam kama dwraknak dum gwe he'anam, san ha em molye dekam ër ane'anam?¹² Hwëna zini nen Alap mo

^o 12:7 Hos 6:6

nwenak domba naban apdenak hom. Zep nen sap esa zi sang-sangna Hari Sabatkam dawem la gwibir.”

13 Ki zep hwëna Yesus zi taha sakna insa gubluka, “Tahana insa emki iñin gilsin.” Ki zep hëndep iñin gilsiki, dekam zep hëndep dawem gweblak – men kiye, eihya tahana. 14 Farisikam de zini in dekam zep but srëm gola in kon wet so gwek, hwëna dekam zep Yesussu de tan hap ola aha-en nu’ik.

Mae hap de ol: Yesus Zen Alap zëre mo Dam Tasinni – men kirekam Yesaya Bak hamal hap ale gulblukake.

15 Yesus kim Farisikam de zini insa anakan tame tabirki, “Zen Asa de tan hap olsa aha-en nu’in,” dekam zep kon song gweka. Hwëna zini beya tangan nik ang néblak. Zi sang-sangna hen man ang néblak, dekam zep zë kitak dawem tabirki.

16 Hwëna man zë jalse gwibirdaka, “Bahem aha maesa anakan gubiridan, ‘Asa Yesus dawem takा.’”

17 Zen dekam zep zauk – Alap mo ola mensa Yesaya Bak orep Yesus hup dena anakan ayang gulkuye,

18 “An Zen tangan –

are mo dam tasin Zini hen zer sonen Zi niye,
are mo dang tüninak de tanganna.

Ëe ama tangan sam gwasik gweblanan.

Are mo Enhona zëbe hap asa kitak hlë ta soneblal.

Zen Zen sa tingare zi ausu hap anakan ayang gul
gwizimdi,
‘Alap dam-dam enkam sa tingan klis gulu.’

19 Zen molya darak ola gu gweka,

hen ol al hap ola molya zëno ëk tihü nakon te so
gwek.

Hen ora bol san molya ol mam-mamkam ton nasen
gweka.

20 Zen enlala sae-sae enna,

zep Zen molya aptyo sin-sin makare wenya zalta dep
gwebirida kïnika.

Hen men zëno mae mo sosonna tap gwen hap golek
de gwe'an, desa molya da tasik gwibirkı.

Zen kirekam sa kara ta gwibiri,
hëndep Zen sa ano irik gïnni okamanak golhatala.

21 Tingare iřik gin langnak de zi ausuna
 ēngaya gwen hap dena Zēbon en onak sa ēblol
 gwe-gwer.”^p

Farisikam de gubirida gwen zini kim Yesussu nenblakke,
“Zen dowal mo kīgi mo sosonkam syal gwe-gwe’ara.”
(Mrk 3:20-30, Luk 11:14-23, 12:10, Luk 6:43-45)

22 Zao kim lwa se'ak, ki zep zini Yesus onak dep dowal mo bi gweblan zi ol srēmna nērhatazak. Nwena hen man dīmīn nēblak. Yesus kim dawem taka, dekam zep ola tonka hen nwena kara gweka. **23** Tingare zini man tangan denggwanblak. Zep ēgu gwe'ak, “An san ha Zen? – Daud Bak mo Auyan-tane naye, mensa anakan nen guk gweblakyé, ‘Sa hatala.’” **24** Hwēna Farisikam de zini kim kirekam nasalbiridak, ki zep ding nulzimk, “Kirekam hom. Zēbe hap mes dowal mo kīgi sosonna golblaka – dekam de aha dowal-dowalsa golēalsasone gwen hap denaye.”

25 Hwēna Yesus man zēno mae mo enlalana insa tame tazimki, zep gubiridaka, “Aha-ere iřik gin nik de hlik-hlik gwe'anam, zēn de ēeija'anam, zen molya ētatete gwe'anam. Nabakam maka zēnaka timbwashu'nin. Hen zēnaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hēndep sekvak gwe'an. **26** Zep hen kirekam – dowal mo kīgi mo iřik gin niye: Aha hlikna bējen aha hlik naka golēalsasone. Zep man dam gweśin: Dowal mo kīgi bējen abe hap sosonna golblaka – dekam de zēre mo iřik ginnik de wenyaka karek tabin hipye. Ki hwēna zēno iřik ginni in de hlik-hlik gwenkam, bējen tatete gwen, hwēna nabakam sa timbwashu'gwer. **27** Zep em insa Asa anakan enblal, ‘Zen dowal mo kīgi sosonna golblaka, dekam zep dowal-dowala golēalsasone gwe'ara,’ ki hwēna em ema dekam ere mae mo aha hlikna enbirida'an, ‘Zen hen dowal mo sosonkam syal ta'an.’ Sap zen hen man nakasik gwibirin – dekam de dowal-dowalsa golēalsasone gwibin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nenbirida'an, ‘Em ema ēkarek gwer – kirekam de Yesussu tonblankamye.’ **28** Hwēna Œ Alap mo Enho mo sosonkamē dowal-dowala golēalsasone gwenan. Zen dekon zep anakan dam gweśi'in, ‘Alap Zēn de iřik gilzin hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwēna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!’ **29** Sap Œ dowal mo kīgi mo

^p 12:21 Yes 42:1-4

bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zëre mo golsa kara ta'anam, zëbe hap de jal zini na-en molya ti' in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zëno kire-kirena maka alal tabla'ara.

³⁰ "Zini men zen Abon onakon srën gwë hanna, zen ki Asa husus gwebla'ara. Hen zini men zen Asa mas gweblan srëmna, zen ki ano syalsa dri yu'ura. ³¹ Zen in zebë emsa gubirida'an: Tingare nwe-masekam de karek-karekna mensa zini em ulin halasen gwenan – hen sap Alapsa de lamang tanna, desa maka Zëna tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna zëre mo Enhosa de lamang tankam, desa molya tangan tap gulsuzimki. ³² Hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de ol lamangkam gublunkam, desa maka Alap tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna Alap mo Enhosa de lamang tankam, desa Alap molya tangan tap gulsuzimki – sap angkam de okamanak awe, hen sap lamkam de okama èsenak.

³³ "Nen tenya tën nakone tame ul gwenan. Tenya men zëno dan naka zini dwinbir srëm gwe-gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Tenya zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. ³⁴ Zep Farisikam de zini, em hen kirekam. Em in jal-jal tanganna – wanyana kiye! Zep eno mae mo ol toranna banakan dep? – dawem gwen naye. Men zen eno mae mo ëk tihï nakon wet so gwenan, zen zen eno mae mo enhonak suwek. ³⁵ Enho dawem-dawem wenya, zëno mae mo ëk tihï nakon dawem en nik wet so gwizimnin, sap zëno mae mo enhona mes dawem enlala enkam suweka. Hwëna enlala jal-jal wenya, zëno mae mo ëk tihï nakon karek en nik zep wet so gwizimnin, sap zëno mae mo enhona mes jal-jal enlala enkam suweka. ³⁶ Zep emki éenlala gwen: Aumwa hap de yakla yawalak de Alap zisi klis gunnuk, tingare zini zen zëre mae mo ol toran nakon sa Alap klis gulu – sap zëno mae mo aha zisi de tonsubirida gwen ol maena hëndep kitak. ³⁷ Sap dekam ere mae mo ol toran nakon sa Alap anakan klis gul gwera, 'Zini an karekna,' ahaksa, 'An aïris.'"

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:
(Mrk 8:11-12, Luk 11:29-32)

³⁸ Zao kim lwa se'ak, dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de zi niban Yesussu abe dak,

“Bian guru, emki abe mae hap owassa syal gwibir-zimdin – ée akakim emsa anakan dam lasik, ‘An eiwa Alap zer soneka.’”

³⁹ Hwëna Yesus ki zep ding gulzimki, “Em angkam de zini eiwa jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, hwëna Asae aberbe la gwe'an – owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hipye! Ée angkam aha-en mae molyé owasna ep syal gwibir-zimk. Hwëna ngein sin de yaklanak Ée asa owasna aha-en tangan ep syal gwibir-zim – men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke. ⁴⁰ Men kirekam Yunus Bak hogwe yawal ungala mwanak yklana dan-ahan gwëka, zen kirekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon lwal. Ée hwëna kama mwanak asa yklana dan-ahan gwëon. ⁴¹ Alap de angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup ézaul. Zen dekam sa emsa anakan swrë dabir, ‘Yunus Bak kim éhalen hap de ola ban golhata zaka, ée dekam ama éhalek. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna éhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwëna ema éhalen hap baes ta gwek.’ ⁴² Hen kirekam, Alap de emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinkim de wenza in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul – men zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrë tabir, ‘Ée ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gweblak.’”

Mae hap de ol: Bera! Aha-ere dowal de totoresa wet sonkam, zen hwëna beyakam etan bïti gwe-gwenanzal.

(Luk 11:24-26)

⁴³ “Dowal de totoresa zi nikor wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera – zao de aha zi maenak tin hiip. Hwëna aha maenak de tin srëmkam, ⁴⁴ dekam sa dowala in enlala gwera, ‘Ée asa etan are mo gol hli tan san dep lwahal.’ Kim de lwa ha'an zaka, gola insa anakan sa hla ta zala, ‘Dan en tangan nik zau'ura. Gol bina in mes tangan oto tasikü hen gwiserasi. ⁴⁵ Dekam sa dowala in song gwera – aha dowalsa de zére onakon de jal-jal taman kinin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golébiti gwe'an zaka, zini in mo gwënnna dekam sa tangan

karek gweblal – nonol gwën nakonye. Zen hen kirekam zep angkam de zini eno mae mo jal-jala lwa gwe'an!"

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitëblakke:

(*Mrk 3:31-35, Luk 8:19-21*)

46 Yesus kim nama zi trana in han golëton'anka, an zem dekam zep oso wal zeban golëyaïng gwezak. Zen ë nakon ëza'u'uk. Man kon olsa de zertoran hap nësbla'ak. **47** In deban mae golëton'anka ahanik zep gubluka, "Bian, emsa man eno anena oso wal oban ë nakon ziësbla'anon – olsa de emsa zertoran hap."

48 Yesus ki zep ding gulbluka, "Hwëna nonol anik emsa gubiridak – ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye." **49** Hwëna ki zep tahakam zëre hon de ang ta gwen wenza asa zi beyana in han golëtrëka, deban guku, "Diki an zen lowe he'an, zen zen – ano anena hen oso walyaye! **50** Sap tingen men zen ano ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen diki zen tangan – ano anena, oso walya hen somol walyaye."

Yesus kim gandum dan hlïng gïlsïnkïm

ola gulk sun blaonzimkike:

(*Mrk 4:1-9, Luk 8:4-8*)

13 Yaklana inkam Yesus ki zep gola kon asa golëwet so gweka, ho gutu alpnak zep nikin aneka. **2** Zao zep hwëna zi beyam-byana tagal néblazak, hëndep man zë dot dasizik. Dekam zep buluk sewe seka – dekon de nikirinkim tawa tabin hip. Zi trana in hwëna ho alp san ki ëzaundak. **3** Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizimdinkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zë gubiridaka, "Zini man orep gandum dansa de hlïng gïlsïn hïp song gweka. **4** Kim hlïng gïlsïki, hwëna ahakon oranak altïnk. Mawana ki zep zë yaïng gwezak, zen zep hwëna gandum danna insa dwensi'bliindak. **5** Ahakon kaso-kasonak altïnk – kama bëbeknak. Gandum danna in nabakam zep sap ësip gwek, sap kamana in bëbek tanganna. **6** Hwëna yaklana kim sal-sal gweka, sïpni in dekam zep éboneng gwek, hëndep ësasan gwek, ki zep tol hëndep juwek. Sap sana ba san dep? – olk san de éhas gwezin niye. **7** Hen ahakon dokot té ngü-ngü ausunak altïnk. Kim sap tol ësaltïk, hwëna dokot té ngü-ngüna in zep nabakam éblal-blal gwek. Zen zep dahalebik, hëndep eini

hom tēka. ⁸ Hwēna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep ēsip gwek, hēndep dawemkam zep hataka, hēndep dawemkam tēka. Aha-ere timni zēno dan beyana ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam.”

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki zep gubiridaka, “Em dwan i nibanke. Em ésal gwen!”

**Yesussu kim anakan dakensiblikke,
“Em ba habe ola gulk sun blaon gwizimnira?”**
(Mrk 4:10-12, Luk 8:9-10)

¹⁰ Èe zére hon de ang ta gwen wenya ki zebë ë-erenak lakensiblik, “Bian, em ba habe kirekam zi beya hap gulk sun ola blaon gwizimnira?”

¹¹ Ki zep ap ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wenya ebe mae hap Alap mes golzimki – em dikim zére mo ïrik gin hïp denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim’ira. ¹² Sap men zen Alap mo ïrik gin nïka de tame gun hup éhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen éhohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi. ¹³ Zen in zebë zi beyam-byá nabán de golëtorankam ola gulk sun blaon gwizimnin, sap

‘zen nwekam ki sap hla nul gwenan,
hwëna man égwë gwenan – san de hlaun srëmna.
Hen zen sap man ésane gwe-gwenan,
hwëna san de ésane gwen srëmna hen tame gun
srëmna.’^q

¹⁴ Zen in zep Alap mo olsa de ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ola anakan ayang gulzimki,

‘Alap man guku, “Zen sap sa ésane gwe tine gwer,
hwëna molya tame nul gwek.
Hen sap sa karatda nul tine gwer,
hwëna anakan molya dam nulsuk gwek,
‘Kirekam sa lwal.’

^q13:13 Yes 6:9

15 Sap zéno mae mo enlalana mes tangan joblo-top
gweka.

Zëre mae mo ini mes tangan mat dasibik.

Nwena hen mes dïmïn dabik.

Zen mae hap ki égwék:

Dekam de nwekam hlaul gwen srëm hap,
ikim de ésal gwen srëm hap,
hen enlalakam de tame gul gwen srëm hap,
Abon osan dikim etan lwanda halzan srëm hap.

Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam,
ki Ëe amaka ngaya tabi'in.””^r

16 Yesus ki zep etan abe mae en hap ayang gulzimki, “Em an isrip-sri gwibinnike lowe he'an. Sap emsa ama golëtë gwenan, zebe nwekam dawemkam hla kul gwenan hen ikim ésane gwe-gwenan. **17** Emki sap éenlala gwen: Abare srëmnak Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen Alapsa de betek gwe-gweblan zini beya nik sap hlaun hup sérkam édwam gwe-gwek – ano owas syal gwe-gwibinni ansa em angkam hlakul gwe'anye. Hwëna orep de zi dawem-dawemna in zen hom tangan hla nuk. Ésane gwen hap hen sérkam sap édwam gwe-gwek – em ansa angkam ésane gwe-gwe'anye. Hwëna zen hom mae ésane gwek.”

**Yesus kim gandum dan hling gilsün hip
de ola insa srip gulsuzimkike:
(Mrk 4:13-20, Luk 8:11-15)**

18 Yesus ki zep etan asa gubiridaka, “Emki ésane gwen: Angkam ama ebe mae hap gandum dan hling gilsinküm de ol blaonzimdinni insa srip gulsuzim'in. **19** Oranak de gandum dan altirinni, zen zini men zen sap Alap Zén de irik gin hip de ola ésane gwe-gwenan, hwëna ola in mo eini hom tame nul gwenan. Dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala, insa ésane gwenna, desa de zéno mae mo enhonak al gul gwizimdin hip. **20** Men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa ésane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan. **21** Hwëna ola in bëjen zéno mae mo enhonak sa gwen, zep bëjen zë holokam lwan. Zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap

^r13:15 Yes 6:9-10

de jal hap karek dabi'ik, zen hëndep dekam sa Alapsa hli dal.
22 Men zen dokot tē ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen sap Alap mo ola insa èsane gwe-gwenan, hwëna angkam de okamanak awe de anakare enlala naban siri nul gwenan, ‘Ëe babë tahalhakam gwë gwen,’ hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, ‘Diki te-ala beya naban amaka gwë gwe'an.’ Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hëndep dawemkam eini ëtë srëm gwe-gwenan. **23** Hen men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa èsane gwe-gwenak dawemkam lik nei gwibirin. Zen zen zep eini dawemkam ëtë gwenan. Zëno ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam.”^s

**Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike – gandum nuban
de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena.**

24 Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, “Alap mo irïk gin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dan dawem-dawemsa hliing gilsinii kiye. **25** Hwëna zëno kam, tingare zi mo truwe guk hannak, dekam zep hwëna nganak iwe jal zi sowëkam endang dansa etan hliing nilsik. **26** Gandum danna in kim èsip gwe'ak, hëndep ëeis gwe'ak, endang sëpnï in dekam zep hen èblal-blal gweka. **27** Zao zep hwëna nga bina in hon de syal ta gwen zini dakensiiblizak, ‘Bian, em dwan gandum dan dawem-dawem ensa em-am ap kap tazimki – nganak iwe de hliing gilsin hipyé. An hwëna ba hap zë endangna hataka?’

28 “Nga bina in ki zep ding gulzimki, ‘In jal zi zë sowëkam hliing gilsik gik halka.’

“Hwëna ki zep etan dakensiiblik, ‘Bian, ee wëhë endangna insa lamalsi'ik?’

29 “Hwëna man ding gulzimki, ‘Bëjen em tamalsin, ki hwëna gandumnu in han esa apdenak lamalsil. **30** Sap sa endangna

^s**13:23** Yesus kim dansa de tën hap dena ol aïsilik awe gubirdaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tën mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat 5:7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwasik gwen hap. (Mat 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan – san de dansa de tëenna kiye.

in han apdenak ésaltil – hëndep gamdumnu insa de taran
hap denak de zau'uk. Èe asa taran hap de zini insa gubiridal,
“Nonol endangna insa blom lasik, desa tagal tan naka tatak-
tatak labik, desa de syauknuk tru tasin hip. Ki hwëna gandum
danna insa gamdum dan kang ta gwen golak tagal lasibik.””

Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap:
Alap mo irik ginni, zen rica dan makan,
hen ragi makan:
(Mrk 4:30-32, Luk 13:18-21)

31 Yesus ki zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, “Alap mo irik ginni an kirekamë ola ebe mae hap blaonzim'in: Zini man rica dansa nganak eiyas taka. **32** Rica danna in tingare tetan dan nakon, zen zen – betek tangan wenyaye. Hwëna kim ésaltil gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon éblal-blal gwe-gwenan, hëndep te makan émam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal – zéno hli-hlinak de golsa tauk gweblan hapye.”

33 Ki zep hen etan ahana mas gulzimki, “Alap mo irik ginni, zen a kirekam moye: Zen ragi makan. Wenya man tepungna aha-ere sak naka mang-mang guk. Zao zep ragisa betekkam mas guk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rotina in dawemkam hop gwek.”

Yesus mae hap gulk sun de ol
blaonzimdinkim tawa ta gwibirki:
(Mrk 4:33-34)

34 Yesus kirekam-kirekam gulk sun de ol blaonzimdinkim tawa tabirida gweka. Zéno tawa tabinni hom – gulk sun de blaon gwizimdin srëmkamye. **35** Kirekam kim tawa ta gwibirki, zen dekam zep zauk – men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup de ola hamal hap anakan ale gulkuye,

“Èe gulk sun de ol blaon gwizimdin asa aïsil
gwibirida gwer.

Hen mensa auhu-kamana ansa de yang gulsun nukon
tawa neibir srëm gwek,
zen dekam asa tawa ta gwibir.”^t

^t13:35 Mzm 78:2

**Yesus kim gandum nuban endang naban de aha-erenak
nasaltin hip dena insa srip gulsuzimkike:**

36 Yesus kim zi beyam-byana insa hli yuludaka, ki zep gol san song gweka. Hwëna ëe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë zë du këblazak, zao zebë lakensiblizak, “Bian, abe mae hap emki srip gulsuzimdin– insa gandum nuban de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena ap gulk sun blaonzimkike.”

37 Yesus ki zep ding gulzimki, “Gandum dan dawemna men Zen hling gilsiki, Zen Ëe an Zen – ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan naye. **38** Hwëna ngana, zen auhu-kama yawala an zenke. Gandum dan dawem-dawemna, zen zini men zen Alap mo irik ginnik biti gwe'anke. Hwëna endangna, zen zini men zen dowal mo kigi hon biti gwe'anke. **39** Jal zini men zen endangna insa sowëkam eiyas ta gwenda, zen dowal mo kigi. Taran hap de zaunnu, zen Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaun hup dena. Taran hap de zini, zen Alap mo dam taha nakore zi.

40 “Zep in kirekam endangsa de tagal tan naka syauknuk tru ta senkam lwak, zen kirekam sa hen lwal – Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaunkumye. **41** Dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe asa are mo dam taha nakore zisi desa de tingan tagal gulsun hup gubiridal – men zen aha zisi karek san dep titi da gwibirin, hen men zen karekna syal nei gwibirinke. **42** Desa sa syauk bla hi-hitinnik yal nulser – men dekon zi mo angna yusustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ekna ngalk-ngalk da gwibirinke. **43** Hwëna zini men zen enlala dam-dam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo irik gin kama esenak sa zëre mae mo Bian hon lowehe gwer, hen zen zao sa yakla mo kim ézil ane gwer. Em dwan i nibanke. Em ésal gwen!”

**Dawem yawalsa de goltown hap kim
ola gulk sun blaonzimkike:**

44 “Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen a kirekam moye: Zini man song gweka, zao zep aha zi mo kamanak emas yawalsa hlaulku. Kama hulak lwa'ak, hen yawal tanganna. Zen zep hwëna kama hula insa ber-ber gulku. Zëna dekam zep isrip-sri naban zëre mo golak de kire-kirena kitak tangan te-ala hap lidak tabirki. Te-alana dekam zep kamana insa golka-hëndep emas aning gunnu in han.

45 “Alap mo ïrik gïnnïk de tïn hïp dena, zen hen a kirekam moye: Kire-kire beya zini man gwë gweka. Zen te-alakam kire-kirena lidak ta gwibirki. Hwëna mensa tangan dwam-dwam gwe-gwibirki, zen kaso lilingtin yawalasa.”^u 46 Zen kim sërkam de dawem tangan wenyaka hlauku, zen dekam zep zëre mo golak de bi gwibin kire-kirena kitak te-ala hap lidak tabirki, dekam zep hwëna kaso lilingtin yala insa golka.”

Hogwesa de klis gun hup kim ola gulk sun blaonzimkike:

47 “Alap Zén de ïrik gin hïp dena, zen hen a kirekam moye: Zini man hinak jaringkim kirekam-kirekam nwe-mase hogwesa dahyok. 48 Hëndep kim jaringni in suwek, dekam zep zini in ho alp san dep il nilhak. Zao zep hwëna teinikirinkim hogwena insa hli nïk – dan nabare hogwena srën, ei hogwena srën. Dawem-dawemna, zen honnak biti dak. Karek-karekna, desa man yal dak. 49 Zen kirekam sa hen lwal – Alap mo yakla yawalak de zaunkumye. Zëre mo dam taha nakore zini dekam sa hen yaïng gwezal – dekam de dawem gol gwen zi nikon karek-karek gol gwen zisi hlil irin hipye. 50 Zen dekam sa karek-karek gol gwen wenza insa kals yalak de syauk blanak yal nulser – men dekon zi mo angna yusyustïn nïban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ékna ngalk-ngalk da gwibirinke.”

51 Ki zep hwëna asa takensibridaka, “Em san mese kitak dam ulsul? – ola insa gulk sun blaon gwizim sinye.”

Ëe dekam zebë ding ulblik, “Ëe mesë, Bian.”

52 Ki zep hwëna etan asa gubiridaka, “Zep Alap mo olsa de tawa tabin hip de zi dawemna, zen diki zen Alap mo ïrik gin hïp de épba ola ban hen ano ol ésena an han tame son. Zéno tawa tabinni dekam sa lwa gwer – san de gol bi nik de gola kon zëre mo kire-kiresa aha zi hip golëtrei gwizimdinni kiye, épba èrlwa gwen wenza ban, èse kap tan wenza ban.”

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mrk 6:1-6, Luk 4:16-30)

53 Yesus kim kirekam de gulk sun ol blaon gwizimdinkim hya gwesibridaka, dekam zep kon dua-blaskam de zini asa en golélwanda halka – 54 zëre mo éna Nazaret san dep. Zëwe but srëm golak zep tawa tabi'inka. Zini men zen zë sane da'ak, man

^u13:45 Kaso lilingtinni, desa “mutiara”kam Amber olkam li nul sone gwenan.

tangan denggwanbla'ak. Zep zë hwëna donsublu'ak, “Zini an endawe sekola gweka? – zep kïl gi'ira, ‘Ëe asa tawa tabir.’ Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri? ⁵⁵ Zen dwan gol syal gwe-gweblan zini Yusup Swe mo tane sake! An zem Maria. Oso wal zem, zen Yakobus, Yusup, Simon, hen Yudas. Zen kïtak awe de zi sike! ⁵⁶ Somol wal zem awe am hen tïngan lowehe gwe'an. Zep zini an ba hap kil gi'ira? – ‘Ëe asa Nazaretsa tawa ta gwibir.’” ⁵⁷ Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

Ki zep hwëna gubiridaka, “Zini kirekam ègwë gwenan: Men-kore men-kore ë nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man blikip neisibirida gwenan. Hwëna zëre mo iye, ahaksa zëre mo ë nakore nik de kirekam ayang gul gwizimdinkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan.”

⁵⁸ Zen in zep Yesus zëwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srëm gweka, sap zen hom daibliblak.

Yohanis Su Tabinsi kim dakke:

(Mrk 6:14-29, Luk 9:7-9)

(Ayat 1-12)

14 Dekam Galilea mo langnak Herodes Bak teipsïnkïm irik gïlkï.

³⁻⁴ Zen kim zëre mo osona Pilipus mo wenza Herodiana Baksa al gulbluka, dekam zep Yohanis Su Tabin damnak anakan jalse gweblaka, “Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wenza gon.” Herodes dekam zep hwëna Yohanissi de balk tan hap gubiridaka – tahalen naka de bwinak se tyu irin hip. ⁵ Zen sap dekam de zë hëndep tan hap dwam gwebla'anka, hwëna zi beyam-byasa zë mae hap aïri'bïrida'anka, “Zen sa hwëna asa jal nëblal.” Sap dekam zi beyam-byana in man Yohanissi enlala në gwebla'ak, “Zen eiwa Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi.”

⁶ Hwëna Herodes kim zënaka de jaha gweblan yaklanak tembane yawala zisyal gwibirkî, Herodiana mo wenam seiwiri dekam zep zë Herodes mo nwenak zisyak – hen tïngare zini men zen zë tagal gwek, zëno mae mo nwenak. Herodes zëna man tangan sam gwasibirkî, ⁷ zep wenam seiwiri insa anakan gu-guk gwibi'inka, “Men desae ki ena abe gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir. Ngli nabu kama nabu mes asa nasalblanan.” ⁸ Hwëna an zem Herodiana mes hen wenam zem

insa hamal hap anakan gu-gubik, “Kire hap abe gwe.” Zen in zep anakan ding gulbluk, “Ee Yohanis Su Tabin mo nolakaë abe gwibi'in – angkam de hëndep ap piring niban lonebir anezan hap, dekam de ee anakan taiblin hap, ‘Eiwa mes tangan tili.’”⁹ Herodes kim kirekam zëno abena salka, enlalana man tangan dowebla hanaka. Hwëna zen mes ki kirekam zi beyam-bya mo inik etan-etankam gu-guk gwibi'inka, zep ki hëndep ein gubiridaka – Yohanis mo nolsa de golbin hip, zëre mo gu-gubinni insa dikim sul sonen hap.¹⁰ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini bwinak Yohanis mo nola nablonblin hanak.¹¹ Desa zep hëndep piring niban wenam seiwiri in hap nolbirzik. Wenam seiwiri in zep hwëna an zikhip golbirhak.¹² Yohanis zëre hon de ang ta gwen wenza ki zep hwëna tokna lo tasin hip nérhak. Lo tasin hyanak zep Yesus osan dep sek gwek – in zen ki zë lwak, desa de gublun hapye.

^{1b} Hwëna Herodes Bak kim otan Yesus mo owas syal gwe-gwibinni salka,² dekam zep zëre mo taha trï so gweblan zini gubiridaka, “An Yohanis Su Tabin Swe mes yap etan ngaya gweka. Zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna lwa'an.”

**Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya
hap tembanena golzimkike:**

(Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14)

¹³ Yesus kim Yohanissi de tan ola insa asa golësalka, dekam zep asa bulkum zi srëm lang san dep golësesek gweka – zao de zë-en asa golëlowehen hap. Hwëna zi trana in kim kirekam nasalblak, dekam zep zëre mae mo ë-ëna hli dandak – Yesussu dikim eik ora san hles tyablan hap.¹⁴ Bulu kon kim asa golëatiti gwe'anka, dekam zebë zi beyam-byana insa hla kulida künük. Yesus hwëna man tangan zë kwasang gwibiridaka. Sang-sang nabare wenza men zen zë lowe he'ak, dekam zep zë dawem tabirki.

¹⁵ Kim kam-en gwe'ak, dekam zebë enblak, “Bian, angkam man kam-en gwe'an, hen langna an tahalha tanganna. Diki dawemna zini an Emaka enbirida'an – zën de golek de ë-ëna an san te-alakam tembane hap ëhakan hap.”

¹⁶ Hwëna man ap ding gulzimki, “Zen ba hap de tembane hap sek gwen hap? Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk.”

17 Ëe hwëna ama ding ulblik, “Kina ki zini an da-en! Nëno mae mo rotina aha-ere taha-tapkamke. Hen hogwena dan-dan en tolke. Molya sowehek.”

18 Ki zep asa gubiridaka, “An san emki teisya halzan.” 19 Ki zep hwëna zi beyam-byana insa gubiridaka – so trana iwe de teinkin niran hap. Zëna ki zep aha-ere taha-tapkam de rotina insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen nabani Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, desa zep abe mae hap kap tazimki – ëe de hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebla-zimdin hipye. 20 Kim dwenblandak, zen man tangan ëitri gwek. Ki zebë hwëna dua-blaskam de wenza ëe tembane mosrona tagal lasik. Yuna dua-blas enkam zep ësuwek. 21 In zen dekam tembane tak, zëno beyana, zi ensa de aïtbinkim, san ha lima ribu enkam mes yap – we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus kim weya tatek tahan san song gwe'an zakake:

(Mrk 6:45-52, Yoh 6:15-21)

22 Kimë tembane tasik, Yesus hëndep dekam zep dua-blaskam de wenza asa bulkum de Zënaka Galilea mo men eihya san dep ngeir gublun hap gubiridaka. Ëe kimë sek gwek, ki zep hwëna zi beyam-byana insa gubiridaka – zen de hen sekvak gwen hapye.

23 Zi beyam-byana in kim hen sekvak gwe'ak, Yesus Zëna dekam zep zë-en kwatap tek san hata seka – dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hëndep zao zep zë-erenak kawesiblik.

24 Dekam ëe in zenë bulkum teingir gwe guk, mesë bulu ban ho gutu ngirinnik olzau'uk. Hwëna ho ngépna man bulu insa karekkam golwale gwe song gwe'ak, sap asesena bulu in mo ngein nikon tai'inka. 25 Oho-bung gun nuban zep hwëna Yesus Zëna abon mae onak hata'an zaka – ho gutu tatek tahanna in san de song gwe zankam. 26 Hwëna ëe kimë hla la guk, ausa zebë ohlo gubluk – anakan de ëhérhen nabani, “Hobwem dowala i!”

27 Hwëna nabakam zep asa gubirida kinzika, “Em ësëwehen! Bahem éairin. Ëe an Ëe.”

28 Petrus zep hwëna ding gulbluka, “Bian, sap Em eiwa Yesus, ki asa em gublu irin – ëe de emsa duweblazan hap, ho tatek tahan san de hen song gwe zankam.”

29 Yesus ki zep ding gulbluka, “Haen. Emki song gwezan.”

Petrus dekam zep bulu kon ati gweka, ki zep hëndep Yesus osan dep ho gutu tahan san song gwe'anka. 30 Hwëna ho gutu yawala insa kim asesena mamkam ngëp-ngep ta'anka, desa kim hlaulku, dekam zep zë aïrin hip keing gwe'anka. Dekon zep Yesussu hërheblaka, “Bian, asa Em ngaya tan!”

31 Yesus hëndep dekam zep tahakam zer aneka, ki zep zë gubluka, “Eno eini mam naka hom. Em ba habe Asa tai'blibla srëm gwera?”

32 Buluk kim zersewe seka, dekam zep hëndep asesena in sëwe heka. 33 Ëe dekam zebë zë boklena kom lablak, hen anakanë enblak, “Bian, Em an eiwa tangan Alap mo Tane.”

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana

Genesaret dawem tabirkike:

(Mrk 6:53-56)

34 Ho gutu men eihyanak kimë yaïng gwek, éna Genesaret zep bulu insa lei kuk. 35 Zëwe de zini kim anakan hla dak,

“An Yesus am hatanda,” dekam zep Yesus mo hatan ola insa nol haladak – tingare éna in mo golek de è-è san dep. Dekam zep tingare zi sang-sangna Yesus onak dep nolëyaïng gwe-gwe'anzak.

36 Zao zep abe da gwe'ak, “Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta'anka? – dekakim tol dawem gweka.” Tingan men zen olk da gwe'ak, zen dekam zep hëndep èdawem gwe-gwe'ak.^v

**Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola
ban Alap mo ola ban man ilman në gwenan.**

(Mrk 7:1-13)

15 Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenya Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaïng gwezak. Zao zep dakensiiblizak, 2 “Ebon de ang ta gwen wenya ba hap nëno mae mo auyan-aza mo épba ola nulmun gwe'an? – tembane dëre ta gunnuk de nonol tahasa hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwenkamye.”

^v14:36 “Baju top,” desa Matius “baju siih”kam ale gulku, sap Yahudi zini siihilhi nabare baju ensa alala da gwek. Emki pasal 23 mo ayat 5nak de olk kore alesa hen karatda gun.

³ Ki zep ding gulzimki, “Ki em hen ba habe Alap mo ol tanganna ulmun gwe'an? – hwëna auyan-aza mo épba ol en sane ang ta gwe'an.” ^w ⁴ Sap Alap man guku,

‘Ane-biasa em blikip gwasik gwizimdin.’

Hen anakan mas gulku,

‘Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.’^x

⁵ Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, ‘Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer – anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha énnak, em sap esa anakan enbirida gwer, “Angkam ée molyé emsa mas gwizimk, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an.”’ ⁶ Ebon mae onakon, kirekam de an-bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwasii’ira. Zep ere mae mo auyan-aza mo épba tawa tabinni in, zen hwëna ebe mae hap lwazim'in – san de Alap mo ol. Hwëna dekam ema Alap mo ol tanganna insa hli ku'in.

⁷ Em an eiwa ék enkame égu gwenan, ‘Ee an Alapsa de betek gweblanna.’ Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in – zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

⁸ ‘Zini in ék enkam Asa betek në gweblanan,
hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon
langa tangannak.

⁹ Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan,
sap zen zi zëre mae mo titi tabin olkam
tawa da gwibirin –
san de ano olkam de tawa tabinni kiye.’”^y

^w15:3 “Alap mo ol tanganna” mensa Yesus awe enlala gwibirkì, zen Musa mo titi tabin ol, sap Musa Bak desa Alap onakon gul inki. Hwëna Yahudi mo auyan-azana man etan dekon titi tabin ola mas-mas nul gwek, hen Yesus man awe anakan tawa tabirkì, “Ere mae mo auyan-aza mo titi tabin ol mas-mas gulzimdinni in, ahakon man Alap mo nonol ol tanganna in kon ngip gu'un.”

^x15:4 Kel 20:12, Ul 5:16, Kel 21:17, Im 20:9 ^y15:9 Yes 29:13

**Mae hap de ol: Zini an dekon Alap
mo nwenak èkun gwe-gwenan.**

(*Mrk 7:14-23*)

10 Hwëna ki zep Yesus zi trana tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwek, zao zep gubiridaka, “Emki èsane gwen ekakim tame uk. 11 Mensa èk tihü san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak èkun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo èk tihü nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak èkun gwe-gwenan.”

12 Èe zëre hon de ang ta gwen wenza ki zebë hwëna hyanak lakensiblik, “Bian, em san home Farisikam de zini insa tame tabiri? Zen man eno ola insa husus neibirsin – em kim kirekam srip gulsuzim siraye.”

13 Hwëna man ap ding gulzimki, “Tingare nganak de otanena, ngatan zi mo langnak de Bian de eyias gin srëm wenza, zen kitak tamalsin en hap dena. 14 Farisikam de gubirida gwen wenza insa nwe enkam emki kara ta gwibin. Zen in nwe dïmïn nik tawa da gwibi'in – nwe dïmïn nik de nwe dïmïn bose zemka iřik ta han makan. Zi nwe dïmïn de nwe dïmïn bose zemka iřik ta hanna, zen apdekom sa ho dwrak san laman anera.”

15 Petrus ki zep gubluka, “Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin.”

16 Ki zep hwëna kitak asa gubiridaka, “Ki san em hen nama home tangan tame u'in? 17 Em san home tame ul gwenan? Men desa èk san olgwen gwibirin, zen hëndep ulpnuk hata gwenan. Hwëna ki zebe etan ukum ana gwibirin. 18 Hwëna men zen èk tihü nakon wet so gwenan, zen enho nakon hatase gwenan. Zen diki dekon zini Alap mo nwenak èkun gwe-gwenan. 19 Sap zen enho nakon anakare enlala karekna hatase gwenda:

Zisi de tan hap dena,
zi nibare nik de kahalo gwen hap dena,
hen seiwirik de kahalo gwen hap dena,
sowë hap dena,
boton olsa de gol hala seran hap dena,
hen ol lamang hap denaye.

20 Kirekam-kirekam enlala karekna in, zen diki dekon zini èkun gwe-gwenan. Taha hlë tazimdin srëmkam de tembane gwen nakon hom.”

Yesus kim Yahudi sräm we mo eini hlaulbirkike:
(Mrk 7:24-30)

21 Yesus kim langna in kon asa golësek gweka, dekam zep ë darena Tirus hen Sidon mo langnak asa golëyaïng gweka.
 22 Dekam zep hwëna langna iwe de Yahudi sräm wenza Yesus onak dep hatazak.^z Lure nakon zep anakan taken sone gwebla'ak, “Bian, Daud Bak mo Auyan-tane, asa Em kwasang gwibin. Ano wenam tola dowal bi gwibirk. Man tangan karek gul gwe'ara.”

23 Hwëna Yesus hom mae zëno ola ding gul gwibi'inka. Ëe zëre hon de ang ta gwen wenza ki zebë enblak, “Bian, wenza insa em jalse gwibin – dekakim song gwek. Nëno mae mo lure nakon hwëna ena gwen da'an.”

24 Yesus ki zep wenza insa hëndep aban mae ding gulzimki, “Asa Alap Israel zi en hap zer soneka, sap zen san de bi sräm domba zahona kiyé.”

25 Hwëna wenza in dekam tangan zep Yesus mo nwenak utuk gwehen nabán boklena kom soblazak, dekon zep etan abe tak, “Bian, asa mas gwibir.”

26 Hwëna man ding gulbirki, “Hom sam gwesi''in – walas zikhip de tembanesa de lwa hap yal tazimdin niye.”

27 Wenza in ki zep hwëna ding gulbluk, “Bian, sap eiwa kirekam. Hwëna lwa bi nik mo meja nakon de tembane lau altirinni, desa hen ki am lwana dwenblanda gwenan.”

28 Yesus dekam zep ding gulbirki, “Anyan, eiwa em ema tangan Asa taiblibla'ara. In kire habe dwam gwe'ara, sap sa kirekam hëndep angkam lwal.”

Dekam zep ki hëndep wenza in mo wenamna in dawem gwek.

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana dawem tabirkike:

29 Yesus dekon kim asa golësek gweka, Ho Gutuna Galilea mo alp en san zep asa golëtine gweka. Dekon zebë hwëna kwatap tek tolak yaïng gwesek, zao zebë teinikin'ik. 30 Hwëna ki zep zi beyam-byana zi sang-sangna Zëbon dep nolëyaïng gwe-gwe'anzak – lek-lekna, nwe dëmënni, taha-tana èsak gwenna,

^z15:22 Yunani olkam Matius anakan ale gulk, langna “Kanaan we”kam. Zëno dam gulsunnu – zi ausuna men zen orep Israel mo langnak lowehe gwekke. Israel kim nolëeija gwek, dekam zep ahakore Kanaan zini in éna Tirus hen Sidon mo lang san dep èheya-hya gwezak. Zep wenza in Yahudi sräm we.

hen ol srëm mae naka. Aha sang-sang nabarena hen beya tanganna. Zen zi sang-sangna insa Yesus mo dang gwën nakon kang nul gwe'anzak. Zao zep Yesus dawem ta gwibi'inka.

31 Zi trana in man tangan étenggwan gwe'ak – anakan kim zë hla nulida gwe'akye, “Ol srëm wenya zen mes ola donbirin. Taha-tana ésaq gwen wenya, zen mes édawem gwenan. Lek-lek wenya zen man étë nasen'an. Hen nwe dimin wenya, zen mes ékara gwenan.” Dekam zep Israelsa de bi gwibin Zini Alapsa boltere da'ak.

**Yesus kim empat ribukam de zi beyam-bya
hap tembanena golzimkike:**

(Mrk 8:1-10)

32 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya asa tagal gulsku, zao zep asa gubiridaka, “Ëe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nérgwëk, hëndep angkam zëno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. Ëe homë ki dwam gwe'an-zen de usak naban sek gwen hapye. Ki zen sa hwëna usak hap ora san étilsik song gwer.”

33 Dekam hwëna ama lakensiiblik, “Nen endawe esa tembanena kap lal? – kirekam de zi beyam-byana an hapye. Langna an dwan tahalha tangan nakake.”

34 Ki zep hwëna asa takensibridaka, “Eno mae mo rotina banaka'nen?”

Ki zebë ding ulblik, “Tuju enkam. Hogwe tane-nena hen ki tol.”

35 Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. **36** Ki zep tujukam de rotina insa kap taka – hogwe tane-nena in han, ki zep Alap hap dawemna golblaka. Dekam zep rotina insa ahap tabirki, hen hogwena insa kwa-kwak tabirki. Desa zep dua-blaskam de zini abe mae hap etan-etankam kap ta gwizim'inka. Ëe dekam zebë zi beyam-byana in hap kae éblazimk.

37 Zi trana in kim dwenblandak, kitak man tangan éëtri' gwek. Ëe dua-blaskam de wenya ama dekam tembane mosrona insa tagam lak. Yu yawal-yawala tuju enkam zep ésuwek. **38** In zen tembane tak, zi ensa de aïtbinni, zëno beyana empat ribu enkam-we wal walassa de aïtbin srëmkamye. **39** Hyanak Yesus ki zep hwëna zi beyam-byana insa sekvak gwen hap gubiridaka. Zëna

ki zep bulkum asa ho gutu men eihya san dep ngeirbiridaka–langna Magadan san dep.

**Yesussu kim owassa de syal
gwibir-zimdin hip abe dakke:**

(Mrk 8:11-13, Luk 12:54-56, Mrk 8:14-21)

16 Dekam zep Farisikam de zi niban Sadukikam de zi niban Yesus onak dep yaïng gwezak – zao de akasiblin hap. Ki zep zë nenblak, “Emki abe mae hap nglî nakore owassa syal gwibir-zimdin – ëe akakim emsa anakan dam lasik, ‘An eiwa Alap onakon hata zaka.’”

² Ki zep ding gulzimki, “Yaklana nikin anennak de kal-kal gwenkam, dekam anakane ëgu gwenan, ‘Langna sa sasa gwer.’ ³ Hen kirekam, kaknak de okawen kakaksa hla tankam, dekam ema dam ulsuk gwenan, ‘Namen sa ona il tila.’ O de il ti gwen hap dena hen sasa gwen hap dena, em desa en ema dam ulsuk gwenan, hwëna owas-owasna men kirekam angkam jowe gwe'an, desa home dam ulsuk gwe'an. ⁴ Em an eiwa angkam de zini jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, in zebe Asa abe lal – ebe mae hap de owassa syal gwibir-zimdin hipye. Hwëna ëe molyë owasna ebe mae hap syal gwibir-zimk. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke, kirekam sa etan lwal.”^a Kirekam kim gubiridaka, zao zep hli yuludaka.

**Yesus kim gubiridakake, “Dawem. Farisi hen Sadukikam
de zi mo ragisa ema ulinnink.”**

(Mrk 8:14-21)

⁵ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya kimë hen men eihyanak yaïng gwenak, ëe ama hwëna rotisa de lop tanna ëeititi gwek. ⁶ Hwëna dekam zep asa gubirida'anka, “Dawem. Terya-tyakam lowehek. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulinnink.”^b

^a16:4 Mat 12:39-40, Luk 11:29-30

^b16:6 Yahudi zi mo gulk sun de ol blaon gwizimdingkim, zen ragisa anakan enlala nei gwibik, “Zen san de zi mo karek-karekna kiye.” Sap ragina roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor 5:6-8, hen Gal 5:9nak.

7 Hwëna ëe kimë kirekam asalblak, dekam zebë aenaka lonbirida'ak, “Ragi hap in mae hap ki nësa gubiridala: Rotina insa bïti laza srëm gwerke!”

8 Hwëna Yesus mes asa tawa gwibiridaka – ëe insa éton'akyé, ki zep asa gubiridaka, “Em ba habe roti bïti tazan srëm hap enaka lonbirida'an? Em an home eiwakam Asa laiblì gwebla'an!

9 Em ba hap tangane dam ulsuk srëm gwer? Em san home enlala eibi'in? – limakam de rotina mensaë lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimkye. Dekam mosrona mensa ena tagal lak, yuna banaka'nen ésuwek? 10 Hen kirekam, men dekamë tujukam de rotina empat ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, zëwe hen tembane mosrona yu yawal-yawala banaka'nen ésuwek? 11 Diki em emaka dam ulsul, ‘Zen roti bïti tazan srëm hap hom ki nësa gubiridala.’ Hwëna Ëe mae habë ki emsa gubiridal, ‘Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulinnink.’”

12 Dekam zebë anakan dam ulsuk, “Hare Zen ragi tangan hap hom am ki nësa gubiridala – mensa rotisa de syal gwibinnik mas ul gwenanke. Zen diki Farisi hen Sadukikam de zi mo tawa tabin karek san de ang ta gwen srëm hap am ki nësa gubiridala.”

Petrus kim Yesussu anakan kira takake,
“Em in Zen – Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye,
Ngaya Zini Alap mo Tane.”
(Mrk 8:27-30, Luk 9:18-21)

13 Yesus kim ë bosena Kaesarea-Pilipi golek denak asa goléyaïng gweka, zao zep asa takensibiridaka, “Zi mo dam tasïnkïm, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe an nara mo weinak debë hatazak?”

14 Ëe ki zebë ding ulblik, “Ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Yohanis Su Tabin Swe tñ nïkon etan ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.’ Hen ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.’ Hen ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Yermia Bak mo weinak dep dena.’ Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, ‘Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka – orep men zen Alap mo ola ayang nul gwekke.’”

15 Ki zep etan asa takensibiridaka, “Hwëna ere mae mo Asa de dam tasïnkïm, Ëe an diki nara mo weinak dep dena?”

16 Simon Bak, aha bosena Petrus, ki zep ding gulbluka, “Bian, Em in Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye, Ngaya Zini Alap mo Tane.”

17 Dekam zep ding gulbluka, “Simon, Yohanis Bak mo tane, em isrip-sri gwibinnike gwé gwe'ara. Sap em in zi mo dam gulsun nukore naka home kirekam kira gwenda. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian Zén ki emsa enlala soblala– kirekam de dam gulsun hupye. 18 Zep Ëe ama emsa gublu'an: Em in Petrus– kaso drak-drak makare zini. ^c Ebon onak sa ano jematna tatem ëzauk gwer– kaso yawalak de golsa tauk anen makan. Ano jematna in sap sa Juwen Zi Bak dri yulsun hup akabiri. 19 Ëe asa ebe hap Alap mo irik gïnnik dep de kuncina zerblal. Em esa Bian Alap mo enlala san ngatan zi mo lang san dep de lïlikïnni okamanak de zi hip gulhlusuk gwizimdi hen talusuk gwizimdi.”

20 Ki zep hwëna asa jalse gwibiridaka, “Asa insa kirekam dam lasinïn, aha maesa hwëna bahem anakan gubiridan, ‘In Zen tangan– Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye.’”

**Yesus kim nonol tanganna Zén de kareksa goltowen
hap dena hamal hap gu-gubiridakake:**

(Mrk 8:31–9:1, Luk 9:22–27)

21 Yaklana in dekam zep Yesus kon gwisibir hanaka– zëre hon de ang ta gwen wenza asa de damnak anakan gubirida gwen naye, “Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, Ëe asa Yerusalem san song gwer. Zao Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini sa Asa sérkam karek da gwer. Zen sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian tün nïkon etan Asa ngaya tala.”^d

22 Petrus ki zep hwëna Yesussu gubluka ora nakon de asyal hehan hap, zao zep anakan jalse gwebla'anka, “Em bap kirekam gulu! Diki Alap Zen langa gulsun– kirekam de Emsa gwéblan hap dena in saye. Bian, diki Ebon bap zen kirekam lwan.”

^c 16:18 Petrus mo aha bosena, zëno aukuna man golek de në'an– Yunani olkam de ol-gunnu “petra” nabani. Zëno enlalana “kasos.”

^d 16:21 Yesus Yahudi mo aïtbinkim “yaklana dan-ahan”kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen “zëno ka'an”kam maka guku, ahaksa, “yaklana dan-dan”kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Mingukam zep ngaya gweka.

23 Yesus hwëna ki zep Petrussu lero gweblaka, zao zep gubluka, “Em in dowal mo kägi! Ki lun em gwën! Em ba habe Asa tru-tru gulblu'ara? Eno kirekam de enlalana in, Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena.”

24 Ki zep hwëna tingare zëre hon de ang ta gwen wenza asa gubiridaka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwënnna zen eititi gwibin– dekam de zëre hap de te-lidak sonsa de wë son nabani Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala nabani, ‘Ee sap asa Yesus hun apdenak lïl.’ 25 Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwënnna anakan nolaïri gwe'ak, ‘Ee babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae gwënnna in sa jek-jak gwer. Diki men zen de zëre mae mo gwënnna Asa de ang gwe-gweblan hap sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tñ hip, zen zen sa hëndep denaban èngaya gwer. 26 San ha dawemna? – em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwënsa tihis gin hip. Kirekam dawem naka hom! Tinkim san ha emaka Alap hap ba maesa golbla'ara? – dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen. 27 Sap molya holo gwek, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna. Èe dekam asa apdekam are mo dam taha nakore zi niban Bian mo sosonna zigolhatazal. Zen diki dekam asa hwëna tingare zi hip aha-en aha-enkam klis gul gwizim – dekam de zëre mae mo syal eisi golzimdin hip. 28 Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek, ki esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla lase gul – Èe kimë teipsïnkim de irik gïnkum kon gwezik hana'akyé.”

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mrk 9:2-13, Luk 9:28-36)

17 Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenza Petrus, Yakobus, hen zëno osona Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gweka. 2 Hwëna dan-ahare zini in mo nwenak zep timni liwe heblak. Zëno nwe-masena yakla ngatan mo kim ngatan gweblaka. Pakeanna man tangan sërkam ngap-ngap néblak hen man nalilingtilbli'ak. 3 Mumukennak zep zë Musa Bak ne Elia Bak ne jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep nakek – zen kim Yesus hun éraïsil

gwe'anka. ⁴ Petrus ki zep hwëna Yesussu gubluka, “Bian, man tangan sam gwesii”in – nen de awe lowehe gwen happye. Zep Bian, Em de dwam gwenkam, ki ee asa gol kluksa dan-ahan syal gweblandal – ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap.”

⁵ Petrus in kim nama kirekam tonbla'anka, hwëna ngatan nabare butna ki zep ati gwezak, hëndep zao zep wale tabirzik. Hwëna butna iwe zep ola anakan ésak,

“An ano Tane – are mo dang tñinak de tanganna.

Ama tangan sam gwezik gweblanan. Desa em sal gweblan.”

⁶ Dan-ahare zini in kim ola insa kirekam ésalsek, dekam zep airin hëp ëik gwehek.

⁷ Hwëna Jesus kim zë hata zaka, anakare ola ban zep towanbirida ine zaka, “Em éluk tan. Bahem éaïrin.” ⁸ Zen kim nola kap da inek, dekam hwëna Jesus Zëna en naka zep zë hla dak. Aha maena hom zao gwë'anka.

⁹ Kwatapna in kon kim etan golëtinja gwe'anka, zao zep gubiridaka, “In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan – ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe de nama tñ nikon gwen srëmnakye.”

¹⁰ Dekam zep hwëna dan-ahare zini in dakensi'blik, “Elia Bak mes-am lwa hala. Ëe hwëna ama tim ul, ‘Zen sa Emsa ngeirbli zala.’ Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am égu gwenan, ‘Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwhal zankam ngeirbli zala, ki sa hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.’”^e

¹¹ Jesus ki zep hwëna ding gulzimki, “In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini – Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Ëe de hwëna kirenak hatazan hap. ¹² Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwëna zini hom desa tame dak. Zep hwëna zëre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karekkarek ensa nol gweblak. Hen molya holo gwek, ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa kirekam hen néblal.”

¹³ Dan-ahare zini in dekam zep anakan dam nulsuk, “O hare Yohanis Swe am Elia mo weinak syal gweka.”

^e17:10 Mal 4:5

Yesus kim dowal mo tūlbiñ wal seiwir tola dawem takake:
(Mrk 9:14-29, Luk 9:37-43)

14 Yesus kim etan zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han zi tranak hëndep abon mae onak golëyaïng gwe'an zaka, zini hen ki zep zë hata zaka, zao zep Yesussu boklena kom sobla zaka. 15 Dekon zep abe ta seka, “Bian, ano walasna kwasang gwebla. Zen karekkam tilsik-tilsik gwe-gwenda, hen sang-sangna sabak tanganna. Zen etan-etankam syauk bla mae san zannara gwenda, hen ho maenak keing gwenda-gwenda. 16 Ëe mesë sap ere hon de ang ta gwen zi sin dep zersong gwezal. Hwëna man sap nakablal.”

17 Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Em in nol drak-drak enna. Ëe san ëse nakaë sap emsa golëlowehe gwek! Ëe ama bae– eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan.” 18 Yesus dekam zep dowala insa jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka. Hëndep dowala in dekam zep kon wet soka. Walas tola in dekam zep hëndep dawem gweka.

19 Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë hwëna zë-erenak du këblazak, zao zebë lakensiblik, “Bian, ëe ba hap tanganë dowala insa éralsa sone srëm gwer?”

20-21 Ki zep asa ding gulzimki, “Sap em home dawemkam Asa laïblibla'an. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eno mae mo Asa de taïbliblan de betek mae nik lwa'anam– sap rica dan betek makare nik, dekam eme kwatapsa anakan enbla'anam, ‘Wakin san dep em al gwen,’ zen dekam maka ki hëndep al gwe'ara. Dekam banakare maena hom – em de desa syal gwibin srëm hap denaye.”^f

Jesus kim etan Zénaka de karek tan hap dena tawa tabirkike:
(Mrk 9:30-32, Luk 9:43-45)

22 Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenya asa Galileak golëlowe he'anka, zao zep etan asa gubiridaka, “Molya holo gwek ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa jal zi mo

^f**17:20-21** In kim orep Matius mo alena ansa etan ale nul gwek, aha zi lun ayat 21na mas gulku. Zen zëwe Markus mo Ol Dawem nakore naka (Mrk 9:29) anakan mas gulku: “Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zeralsa sonen. Zen tembane lwan nabani de Alapsa abe ta gwen enkam de zeralsa sonen.”

tahanak dep tapbla dazim. ²³ Zen sa Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian Alap Asa etan ngaya tala.” Ëe kimë kirekam asalblak, ano mae mo enlalana man tangan édowe hanak.

Yesus kim anakarekam Petrus hup goltréblakake,
“Men zen Yesus zëre hon ang ta gwenan,
zen Alap mo walaskam de enlala gwibiridan.”

²⁴ Yesus kim aban Kapernaumk golëyaïng gweka, hwëna Alap mo golak dep de te-ala alal ta gwen zini ki zep Petrus hon yaïng gwezak, zao zep dakensiiblizak, “Eno mae mo guruna in wëhë Alap mo golak dep de te-alana tahun jamkam gol gwizimnira? San ha hom?”^g

25 Petrus ki zep ding gulzimki, “In kike.”

Zen kim etan Iwahal zaka – Yesus men zao gola gwë'anka, zen de nama ol toran srëmnak Yesus zep nonol takensiiblika, “Simon, eno tame gun nukon banakan? Auhu-kamanak awe de teipsin-teipsin wenya, zen san ha iye zem onakon pajak te-alana alal danda gwenan? San ha aha zi en nakon alal danda gwenan?”

26 Petrus ki zep ding gulbluka, “Zen dwan aha zi en nakon am alal danda gwenan.”

Yesus ki zep ding gulbluka, “Zep Bian Alap mo walasna, nen sap esa Alap hap dena insa ing ul srëm gwe-gwer. ²⁷ Hwëna nene te-alasa olzim srëm gwë'anka, zen sa nësa husus neizim. Zep emki ho gutu san yal ta nubin hip song gwen. Hogwena mensa nonol gul ine'anka, zëno ëk mwannak esa te-ala kasona sowe henkam hlaulu – nen de desa olzimdin hip denaye. Desa emki zëbe mae hap nëre nik mo bose hap golzimdin.”

Walas betek mo kim de éliwehen hap de ol,
hen karek san dep de zertoran srëm hap de ol:
(Mrk 9:33-37, Luk 9:46-48, Mrk 9:42-48, Luk 17:1-7)

18 Zao kim Yesus asa golëlowe he'anka, ëe dua-blaskam de wenya dekam zebë zë lakensiiblizak, “Alap mo ïrik giinnik, abon mae onakon nara sa teipsili?”

2 Yesus dekam zep walas tola haen gweblaka, ki zep ano mae mo nwenak de zaun hup gulbluka, ³ ki zep hwëna asa gubiridaka,

^g17:24 Musa man Israel mo zi aususa gubiridaka – te-alana insa de Alap mo golak de syal hap ing gul gwen hap. (Kel 30:12-16)

“Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de ere mae mo gwënsa wet gulsun srëmkam dekam de walas bete-tek mo kim lowehen hap, em molye Alap mo ïrik gïnnik bütì gwek. ⁴ Zini men zen zëre mo enlalana walas betekna an mo kim betek ta'anka, zen zen sa Alap mo ïrik gïnnik teipsili. ⁵ Hen zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka—sap anakare walas tol maesa, Èe asa desa enlala gweblal, ‘Zen Asa mas gwebla'ara.’

⁶ “Men nara Asa de taïblißlan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sërkam tangan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tïnsi hlaulku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak keing gwen maekam, ki Alap molya karek ta'anam. ⁷ Kareksa de gon hap de enlalana eiwa ki okamanak awe hata gwizimnira, hen zini zep Asa de taïblißlan nakon èaltîl gwenan. Zen zep sa lamkam tingare zi mo karek-karek hap okamana ansa Alap olo gulu. Hwëna zini men zen zi bose zemka Asa dikim hli tan hap nolëton gwenan, zen zen sa sërkam de karekna noltower.

⁸ “Emsa de ere mo aha taha ahaksa tana anakan titi da gwe'anam, ‘Haen, karekna ansa nen on,’ diki dawemna em blansin nika hiri son. Sap eme dare taha naban ahaksa tana naban zigwé'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tïnsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinküm ki emaka sam gwesi'ira—aha-ere taha naban ahaksa tana naban de Alap onak gwë gwen hapye. ⁹ Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe titi ta gwenna, ‘Haen, nen karekna wakinsa karatda un,’ ki em nwena insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwé'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tïnsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera. Alsinküm emaka sam gwesi'ira—aha-ere nwe naban de Alap onak gwë gwen hapye.

¹⁰⁻¹¹ “Bahem Asa de taïblißlan anakare walas bete-tekna anakan enlala gwibirida gwen, ‘Zen aban apdenak hom.’ Emki sap éenlala gwen: Alap mo dam taha nakore zini man kire walasna aha-en aha-enkam kara da gwibirin, hen walas zem

in de kareksa goltowenkam, dekam man Alapsa dang nitiil gweblanan.^h

12 “Zep ansa emki ésane gwen. Em wëhë dam ulsu'uk? Ebon mae onakon, ahanik mo domba zaho de 100 enkam lowe he'anam, hwëna aha tolik de jek-jak gwebla'anam, zen banakan maka gwé'ara? Zen 99kam dena insa kwatapnak maka sonak hli yuluda'ara – dekam de jek-jak gwen zini insa tëblan hap. 13 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zen kim de dombana insa hla ta'anka, zëno zëbe hap de isrip-srina sa tangan taman kñiil. 99kam de wenya in hap de isrip-srina sa lwalaher. 14 Zen hen kirekam – ere mae mo ngatan zi mo langnak de Bian naye. Zen hom dwam gwe'ara – aha mae nik de hëndep de égwë gwen san dep de ora nakon syalhen hapye, sap anakare walas betek.”

**Wal bose uk de emsa karek tankam de
kirekam syal gwibin hip de ol:**
(Luk 17:3)

15 “Asa de taïbli blan zi bose uk de ebe hap kareksa golblanna, emki zëbon osan song gwen – dekam de zë-erenak anakan gublun hap, ‘Em ema anakan asa karek takा.’ Sowékam em e-en tap ulsun – aha de emsa tawa gwizimdin srëmkam. Zen de emsa salblankam, anakan de emsa gublun nabán, ‘Bahem ano karekna insa enlala gwibin,’ ki mese etan umlae ënda – san de ere mo iyena kiye. 16 Hwëna zen de kirekam emsa salblan srëmna, emki ahanaka kwang tan, ahaksa dan kwang son – deban mae de tap gulsun hup. Sap Alap mo olak man lwak: ‘Bahem zini na-en karek tan – aha-ere zi de anakan gublunkamye, “Zen man karek gweka.” Diki zini dan, ahaksa dan-ahare zi de kirekam gublunkam, “Zen man eiwa karek gweka,” dekam karek gwen zini insa em karek tan.’ⁱ

Zep em aha zisi kwang son – zen de tap gunnuk ésane gwen hap, lun dikim zen hen eno olsa soson gun hupye. 17 Hwëna emsa de

^h18:10-11 Orep tangan, in kim Matius mo ola ansa etan ale nul gwek, aha zi man Lukas 19:10 nakore naka awe mas gulku. Desa zep lun ayat seblaskam naït gwibik. Zen anakan: “Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kire zisi de hakalbiridan habë hatazak – men zen ora dawem nakon ésyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip.”

ⁱ18:16 Ul 19:15

karek tan zini in de nama zéno mae mo olsa san srëmkam, dekam jemtnak em tagal gwennak zéno karekna insa kira gulblun. Hen zini in de etan jemat mo dwam gwibin sin ang gwen srëmkam, dekam tangan tingare jemtna em desa langa tasin – men kirekam Israel zini Alapsa de tame tan srëm zisi neibirida gwenanke. Dekam sap esa langa lasik gwer – men kirekam Israel zini pajak te-ala alal ta gwen zisi neibirida gwenanke.

¹⁸ “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em Abon de bïti gwen wenza, em esa ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin okamanak de zi hip anakarekam klis ul gwizim, ‘Kirekam de ëgwënna zen Alap mo nwenak karek,’ hen ‘Kirekam de ëgwënna zen Alap mo nwenak kareksa hom.’^j

¹⁹ “Hen Ëe ama etan emsa gubirida'an: Ebon mae onakon de aha dare nik okamanak awe olsa anakan aha-en u'inam, ‘Nen kirekam esa Alapsa abe la gwer,’ ano Bian sa kirekam de abena dokwak gul gwera, hen sa kirekam syal gwe-gwibir-zimdi. ²⁰ Sap em men zëwe ano bose hap dan-dan, ahaksa dan-ahare zi mae tagal gwenna, Ëe dekam hen asa eno mae mo ngirin klesnak dum gwehe gwezal.”

**Wal bose zik mo kareksa de eititi gwibir-blin
srëm hap de gulk sun de ol blaoran:**

²¹ Petrus ki zep Yesussu takensiбли zaka, “Bian, ano wal bose de abe hap etan-etankam kareksa gol gwebla'anam, beyana banakare ennak de zaunnuk amaka eititi gwibir-bli zahe'an? San ha tuju ennak amaka golzausu'un? Dekorena molyë eititi gwibir-blik.”

²² Yesus ki zep ding gulbluka, “Tuju ennak bahem. Diki 700 ennak zen hëndep zaun – emsa de karek ta tine gwen naye.^k

²³ Sap Alap zëre mo irik gënni zen gulk sun de ol blaoranna an kkiye: Teipsin zini man zëre mo te-alana aïtblika. Dekam te-alana mensa zëre mo taha tri so gweblan zi hip bohë tazimnira gweka, desa man etan dwam gweblaka. Ki zep gubiridaka, ‘Ap etan kap lablak.’ ²⁴ Dekam zep jana zi zem anhanaka nér halzak – men zéno bona miliar-miliarkam

^j**18:18** Yoh 20:23

^k**18:22** Yunani olkam Yesus man anakan ding gulbluka, “70 kali 7kam de eititi gwe-gwibir-blin.” Zéno beyana diki 490 enkam. Hwëna enlalana diki “Bahem aïtbir-blin – wal bose uk mo ebe hap de karek gol gweblanna in saye.”

lwablakake. 25 Hwëna zen man teipsin zini insa gubluka, ‘Ano te-alana hom sowe he’ara– desa de etan sowe henkam ebe hap zerblan hapye.’ Dekam zep hwëna teipsin zini in jana zi zemka gubiridaka, ‘Dekam balk lak. We wal walas zemka hen lahyok. Te-ala hap zëno mae mo timsi lidak labik. Zen dikire aha zi mo tana iltükinnik ébabu gwe-gwek. Hen zëno gola hen zëwe de kire-kirena kitak te-ala hap lidak labik. Te-alana desa abe hap kap lablak – zëno bon yala insa dikim ber-ber gun hupyé.’

26 “Zini in kim kirekam salblaka, dekam zep teipsin zini in mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep anakan abe ta seka, ‘Bian, sap ki asa eissibli. Èe asa kitak hëndep ep golblal.’

27 Teipsin zini in dekam zep dawemkam kwasang gweblaka. Dekam zep jana zi zemka gubiridaka, ‘Bahem banakan mae gwëblan.’ Hen anakan gubluka, ‘Èe mesë kitak eno bon yala insa ep eititi gwibir-blinan.’

28 “Hwëna teipsin zini in mo gola kon kim te soka, zen hwëna dekam zep wal bose zemka zertowe’anka. Zini in hen teipsin zini in hon de syal gwe-gwenna. Zen hwëna mes zëbon 900 ribu enkam bohë taka. Zen hwëna man tol wal bose zem insa balk taka, hen holenak jak tasikü, deban zep gubluka, ‘Mensa abon te-alana bohë taka, angkam em hëndep ap zerblan.’

29 Wal bose zem in sap ki zëno nwenak anakare ola ban ik gwe heka, ‘Sap ki asa eissibli. Èe asa kitak hëndep ep golblal.’

30 Hwëna wal bose zem in man eissinküm dep baes gweka. Zen zep hwëna jana zinik klak taka. Zen zep bwinak tak daink, hen anakan zëno ola ayang nulblik, ‘Kim de te-alana etan zëbe hap golbla’anka, yaklana dekam esa wet sola.’

31 “Teipsin tangan zini in hon de syal ta gwen bose wal zem kim kirekam èsak, zen man tangan enlalana èdowe hanak.

Dekam zep zen teipsin tangan zini insa anakan nenblak, ‘Wal bose zik desa kirekam karek ta’ara.’ 32 Teipsin zini in dekam zep gubiridaka – zëre mo taha tri son zi jal-jala insa de etan kwang ta halzan hap, wal bose zem insa klak takake. Kim nér halzak, zao zep gubluka, ‘Em an jal-jal tanganna! Em kime eissin hip asa abe taka, ee ama hwëna eno bon yawal tanganna insa kitak ep ngan gulsubluk. 33 Ki em san ha bëjen em wal bose omka kirekam kwasang gweblan? – men kirekamë ee emsa kwasang gweblakye.’ 34 Teipsin zini in man tangan jal gweblaka, zep jana zi zemka bwinak de tak ta irin hip anakare

ola ban gubiridaka, ‘Emki mwin-mwankam lek-lek ta gwen–hëndep de ano te-alana mensa bohë takap kitak zerblak.’”

35 Yesus dekam zep aïsilü insa anakan ap waulsuzimki: “Ngatan zi mo langnak de ano Bianna hen kirekam sa emsa karek tabiri– em de wal bose wal uk mo kareksa enho nakon eititi gwe-gwibir-zimdin srëmkamye.”

**Yesus kim wesya de baes gwibin srëm
hap dena tawa tabirkike:**
(Mrk 10:1-12)

19 Yesus kim tawa tabinni insa hya gwasibiridaka, dekam zep asa langna Galilea kon Yerusalem mo aha lang tek san dep golëgwë halka– weyana Yordan mo men eihya san dep.
2 Zini hen beya tangan nik ang nëblak, hen zao zep sang-sang nabare wenyaka dawem ta gwibirki.

3 Hwëna Farisikam de zini ki zep zë hen Yesussu de akasiblin hap yaïng gwezak. Zen man zë dakensiiblizak, “Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini sap de we zemka baes gwibinkim? – banakare mae nakonye. San ha bëjen?”

4 Yesus ki zep ding gulzimki, “Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul? – men zen anakarekam lwakye,

‘Alap nonol tanganna zi niban wenza ban yang sosuku.’^l

5 Hen Zen dekam anakan guku,
‘Zini an-bi zemka hli sonkam – dekam de we zeban aha-en èn hapye. We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiyé.’^m

6 In zebë emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en. Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son.”

7 Farisikam de zini in ki zep etan dakensiiblik, “Ki Musa Bak ba hap anakan titi tabirkiki? –

‘Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum,
“Ëe mesë kire hap baes gwibik.”’ⁿ

8 Ki zep hwëna ding gulzimki, “Musa Bak in mae hap kirekam ein emsa gubiridaka: Sap em in kitak kwasaang enlalana tawa naka hom. Hwëna nonol lonesen nakon, Alap sap hom kirekam

^l19:4 Kej 1:27, 5:2 ^m19:5 Kej 2:24 ⁿ19:7 Ul 24:1, Mat 5:31

dwam gweka. ⁹ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka zen de kahalo gwen srëmnak baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, ki zini in Alap mo nwenak kahalonak gwë gwe'ara. Kahalo gwennak de baes gwibinni, desa Ëe homë jalse gwibirida'an."

¹⁰ Hwëna ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë hen Yesussu enblak, "Hare orana aha-enke– Alap mo dwam gwibin sin de we zemka baes gwibin hip denaye. Kirekam de lwankam, ki zini bap zen wenya kap ta gwen."

¹¹ Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Hwëna kirekam de we gon srëmkam lowehe gwen hap dena, kitak de zini molya desa dwam neibik. Diki men zëbe mae en hap Alap golzim'inka, zen en sa desan ang ta gwer. ¹² Sap zini ahakon mae hap we walya kap da srëm gwe-gwenan: Timni mes ki jaha gwen nakon karek gweblak. Ahakon hwëna aha zi zëno mae mo timni eirim karek nul gwizimnin, kire nakon kap da srëm gwe-gwenan.^o Ahakon hwëna Alap mo dwam gwibin sin de syal gwen hap sa we gon srëmkam lowehe gwer. Zen in zep, men nara anakan eisbinni, 'Alap mes ki kirekam asa gubluka,' zen dikire we gon srëmkam lowehe gwek."

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna golzimkike:

(Mrk 10:13-16, Luk 18:15-17)

¹³ Zini ki zep walas tane-nena Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak – Zen de taha tehabirida inen nabani Alapsa anakan gu soneblan hap, "Emki walasna an hap dawemsa gol gwizimdin." Hwëna zëre hon de ang tan wenya ëeyë anakan jalse eibirida gwe'ak, "Bahem Gurusa blos tablan." ¹⁴ Hwëna Zën zep asa gubridaka, "Dikire Abon nolëyaïng gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenya, zen zen Alap mo iřik gënni bi neibi'in." ¹⁵ Dekam zep hëndep Alapsa de gu sone gweblan nabani tahana tehabirida ine gwe'anka. Kim hya gwasibiridaka, ki zep kon etan asa golësek gweka.

^o**19:12** Mensa Yesus zi mo timsi de eirim karek gulzimdin hip dena ayatnak awe enlala gwibirk, zen men kirekam teipsin zini dekam zëre mo tana iltikinnik de zisi neibirida gwekke. Dekam teipsin zi de dwam gwenkam, zëre mo tana iltikinnik de zi walasna, desa sap de bol sikni ek sosublun – men kirekam gwe zahona neibirida gwenanke. Kire zini zep wenya kap da srëm gwe-gwek, hen zep aha-ere enlalakam zi bina insa babu neibirida gwek.

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:

(Mrk 10:17-31, Luk 18:18-30)

16 Aha yaklakam ki zep zini, zise gwen srëm nik, Yesussu takensiбли zaka, “Bian Guru, ëe banakare syal dawemsa asa gol? – dekam de Alap mo nwenak sërkam sam gwesin hïp, Zen dekakim hëndep de gwëن hap denaka abe golblaka.”

17 Yesus ki zep ding gulbluka, “Em dwan ene maka dam gulsu'ura – Alap mo nwenak dikim ‘sam gwesin hïp’ denaye. Hëndep de ngaya gwen hap de sam gwesin Zini, Zen diki aha-en – Alap Zë-en. Hwëna em de hëndep de ngaya gwen hap dwam gwenna, Musa mo titi tabin ol san em ang gwe-gwen.”

18 Zini in ki zep etan takensiблиka, “Ki banakare wenyak asa ang gwe-gwer?”

Yesus ki zep ding gulbluka, “Zen dwan anakanke,
‘Zini bahem tan.

Bahem kahalo gwen.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem
gol hala seran.

19 Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.’

Hen,

‘Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen – san de
enaka de kwasang gweblanna kkiye.’”^p

20 Hwëna zini in ki zep ding gulbluka, “Ëe mesë kitak desan
ang gwek. Hwëna aha syala san ha ki? – desa de syal gwibinkim
de ëe ngaya gwen hap denaye?”

21 Yesus ki zep gubluka, “Em de dwam gwenna dawemkam
tangan de Alap mo nwenak sam gwesin hïp, em song gwen, ere
mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lidak tabir. Te-alana desa
tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan
zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena
dekam etan hataza – Asa dikim ang gweblan hapye.” 22 Kirekam
kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan nabani song
gweka – mae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

23 Ki zep hwëna asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa
gubirida'an: Eiwa, dam-dam naka hom – te-ala beya zi de Alap
mo iřik gïnnik hatan hapye. 24 Ama etan emsa gubirida'an:

^p 19:19 Kel 20:12-16, Im 19:18, Ul 5:16-20

Te-ala beya zi de Alap mo iřik giňnik tĩn híp dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tñnni. Kire otweran yawala toton bëjen tĩn.”

25 Ëe kimë kirekam asalblak, ëe ama tangan ëtenggwank. Ki zebë ëguk, “Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa ëngaya gwer? Toton nara molya.”

26 Hwëna Yesus ki zep nwekam de amjanbin niban asa gubiridaka, “Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo sosenkam bëjen zénaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke.”

27 Petrus ki zep gubluka, “Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ëe mesë are mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ëe basa asa lamkam ulin?”

28 Ki zep hwëna ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe kimë okama esenak Alap onakore ngatan nabare komal tumnak teipsïnkim nikin'ik, em Abon de ang ta gwen wenza dekam esa hen ere mae hap de dua-blaskam de komal tumnak teinikin-dekon de dua-blaskam de Israel Bak onakore zi aususa iřik gïn hïpye. 29 Hen zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hli nulida gwe'ak - gol zem, aya-wal oso-wal zem, somol wal zem, an-bi zem, walas zem, ahaksa nga zem- zëbe mae hap hwëna Alap sabak tangankam sa etan kiresa kap gul gwizimdi - sap iyekam de gubirida gwen wenza, gol, hen nga maena. Hen zen hëndep de ëngaya gwen hap denaka sa nulin.^q 30 Hwëna beyana men zen sap angkam bose naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam lure san égwér. Hen men zen angkam bose srëm wenza lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin égwér.”

Anggur nganak de syal tan zi hip de gulk sun de ol blaoran:

20 “Sap lamkam dep dena insa emsa gubiridanan,^r Alap kim de kítak iřik gi"inka, zen mae makan: Nga yawal mo bi nik de kak tangannak zi hip hakanna kiye- zëre mo anggur ngasa de syal gweblan hap. ² Kim ola anakan ziaha-en

^q19:29 “Sabak tangankam,” zen Yunani olkam “seratus kali lipatkam.”

^r20:1 Ol gulk sun de blaoranna an, Yesus dekam man srip gulsuzimki – insa nér hom gubiridaka, Mat 19:30nak.

gulku, ‘Aha-ere yakla blalkam de syal hap, ëe asa te-alana aha-ere-ala aha-ere-ala enkam ebe mae hap lop tazim,’ dekam zep syal tan hap sek gwek. ³ Jam sembilankam zep nga bina in etan song gweka, dekam zep ahakore zini syal srëm naka etan hlauluda’anka. Pasarak ëwal-wale gwe’ak. ⁴ Zao zep gubiridaka, ‘Em ano anggur nganak de syal tan hap sek gwen. Ëe asa ebe mae hap te-alasa ere mo syal jam enkam golzim.’ ⁵ Zen hen dekam zep hëndep sek gwek. Yakla bolak denaban hen jam tigakam nga bina in kire enkam ahakore naka hen kwang guluda gwe’anka. ⁶ Jam limakam kim etan song gweka, etan dekam zep zini syal srëm naka hlauluda’anka, nama ësa nyaublu’ak. Zao zep takensibiridaka, ‘Em ba habe yakla blala an yaublu tiner – ba maesa de syal gwibin srëmkamye?’

⁷ “Zini in ki zep ding nulblik, ‘Abe mae hap hom am mae zini syal maena nolzim – zao de syal tan hapye.’

“Nga bina in ki zep gubiridaka, ‘Ki ano anggur nganak de syal tan hap em sek gwen.’

⁸ “Nga bina in dapse gweśin nïban zep zëre mo irgwa tahana kore zini gubluka, ‘Dekam syal zini insa tagam gul. Zao te-alana kae gwebla-zim. Nonol aumwa hap de syal tan wenya kon kon gwesibir hana, hëndep aumwa hap nonol syal tan wenya kip golzim.’ ⁹ Dekam zep jam limakam de syal tan wenyik nonol yaïng gwezak. Zëbe mae hap te-alana aha-ere ala enkam zep kae gwebla-zimki. ¹⁰ Aumwa hap zep hwëna kak tangannak de syal tan wenya yaïng gwezak. Zen man ëkil gi’ik, ‘Abe mae hap mam tolkam sa kae gwebla-zimdi,’ hwëna zëbe mae hap hen kire enkam kae gwebla-zimki. ¹¹ Kim ki te-alana insa kap daink, dekam zep nga bina insa jala ban donbla’ak, ¹² ‘Aumwanak in zen syal tal, zen aha-ere jam enkam syal tal. Ëe hwëna ama yakla langasaë syal ta tiner. Em hwëna ema apde enkam te-alana abe mae hap golzimdi, hwëna ëe sap ama yakla sal-sal yawalak waba hap syal ta tiner!’

¹³ “Nga bina in ki zep ahanaka ding gulbluka, ‘Ano wal bose, ëe homë emsa karek tabir. Ki san ha nen home ola aha-en ul? – te-alana aha-ere ala enkam de ebe mae hap golzimdin hipye, aha-ere yakla blalkam de syal tan hapye. ¹⁴ Zep ebe mae hap dena in desa emki kap ta irin, deban sek gwek. Sap emsa ëe kirekamë dwam gwibirida’an – aumwanak in zen hen mas tal zëbe mae hap hen kire enkam de kap tazimdin hip. ¹⁵ San ha ebon mae onakon ëe kirekam babë are mo enlala san syal

gwibin – are mo te-alakamye? San ha ëe de aha zi hip kirekam kae-kae gwen hap em ema asa husus ëbla'an?" "

16 Yesus ki zep etan asa gubiridaka, "Zen lamkam kirekam sa hen lwal: Men zen angkam bose srëm wenya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose nabán lowehe gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwér."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mrk 10:32-34, Luk 18:31-34)

17 Yesus kim zi beyam-bya nabán Yerusalem san asa golësek gwe'anka, oranak zep dua-blaskam de zini asa en srën tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, 18 "Ola ansa emki ësan: Nen an angkam Yerusalemk debe yaïng gwe se'an. Zëwe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa tapbla dazim – Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam wenya kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya kip. Zen sa hwëna Asa de tan hap ola aha-en nul, 19 hëndep Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang da gwer, hen dangole gwer. Hëndep te-lidak sonnak sa Asa makan dain. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa etan Alap tìn nikon Asa ngaya tala."

Yakobus ne Yohanis nik mo anena kim Yesussu abe ta zakke:

(Mrk 10:35-45)

20 Zebedeus Bak mo wenya ki zep walas dare zem Yakobus ne Yohanis neban Yesus onak zihatazak. Yesus mo nwenak zep boklena kom sozak – dekam de abe tan srëmnak blikip gwe'siblin hap. 21 Yesus ki zep zë takensibirki, "Em basae dwam gwibi'ira? – desa de ebe hap golbin hipye."

Wenya in ki zep ding gulbluk, "Ëe mae habë dwam gwe'an: Em kime teipsïnkïm ïrik gi'inka, ano walas darena an dikire hen teipsïnkïm eno alp nakon inikink – ahana eno dam taha nakon, ahana irgwa taha nakon."

22 Yesus ki zep gubiridaka, "Hwëna ena home tame u'in-in zebe ëabe gwenanye." Ki zep hwëna walas dare zem insa guzimki, "Karek yawala men desaë goltowe'ak, em wëhë desa de oltowen hap hen hohle ë'ara?"

Ki zep ding ulblika, "Ëe ama hen hohle ë'an."

23 Zao zep etan guzimki, "Eiwa, em hen esa tol oltowera-Ëe men kiresaë goltowe'akye. Hwëna men zen de ano irgwa

taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Ëe bëjenë dam sosun. Zëwe de inikirin hip dena, zen diki ano Bian Zëna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zë inikiri.”

²⁴ Hwëna ëe dare taha-tapkam de ahakore ang ta gwen wenza kimë zëno nik mo abe lan ola insa èsak, ëe dekam zebë mae hap sisngin eizim'ik, “Zen bap zen de mam ën hap abe lala!” ²⁵ Dekam zep Yesus asa kitak tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, “Ena dwan tawa nakake: Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ²⁶ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ²⁷ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo tana iltikinnik zen nikirin. ²⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an zi de Asa babu gweblan hap homë hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Ëe tingare zi mo tana iltikinnik de nikirin hibë hatazak – hëndep are mo angsa de tingare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip.”

Yesus kim zi nwe dëmin darena dawem sokake:

(Mrk 10:46-52, Luk 18:35-43)

²⁹ Yesus kim ë yala Yerikosa asa zihli ta'anka, zini beyam-bya tangan nik zep ang néblak. ³⁰ Hwëna zi nwe dëmin darena ora alpnak inikin'inka. Kim anakan asalka, “In Yesus man-am taman'an zala,” ki zep ahérhe hana gwe'anka, “Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinni, asa Em kwasang gwizimdin.” ³¹ Zi beyam-byana in zep jalse neizimk, “Balkkam!” Hwëna zen dekam tangan zep mam tangankam ahérhe hana gwe'anka, “Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinni, asa tol Emki kwasang gwizimdin!”

³² Yesus ki zep zausuku, ki zep takenzimki, “Em basae dwam eibi'ira – Ëe de desa ebe nikhip syal gwibir-zimdin hipye?”

³³ Ki zep ding ulblika, “Bian, ëe nwesa de kara ën habë dwam è'an.”

³⁴ Yesus zao zep dawemkam kwasang gwizimki, ki zep zëno nik mo nwena insa olk sozimki. Hëndep dekam zep ki nwena kara èka. Dekon hëndep Yesussu zep ang èblaka.

**Yesussu kim teipsin zi mo kim Yerusalem
kon hut du ane gukke:**

(Mrk 11:1-11, Luk 19:28-38, Yoh 12:12-19)

21 Yesus kim asa Yerusalemk golögolek de gwe'anka, dekam zebë éna Betfagek yaëng gwek – zaitun tra nabare kwatap teknak. Dekon zep dua-blaskam de zini abon mae onakon dan-dan guzimki – zen de angir gun hup. ² Zao zep aïsil soka, “Em éna wakin san song én. É topnak kime li”inka, zao esa keledai wenya da tabin nika tane zeban akera. Desa abe hap leisyabla halza. ³ Zi de emsa takensizimdinkim, ‘Em ba habe leisya ha'ara?’ – a kirekam ding ulzim, ‘Bian dwam gwizim’ira. Zen sa etan nabakam teisya sone zala.’”

⁴ Zen mae hap ki kirekam lwak: Zakaria Bak mensa Alap mo ola orep ayang gulkuke – zëwe dikim zaun hup. Zen man ale gulku,

⁵ “Éna Yerusalemk de zini enbiridak,
‘Eno mae mo teipsinni man angkam ebon mae
onak dep hata'ara.
Zen enlala sae-sae enna.
Zen in zep keledai tane tahannak nikin aneha'an
zala.’”^s

⁶ Zëre hon de ang ta gwen zi darena in ki zep hëndep song éka. Hëndep Yesus men kirekam aïsil soka, kirekam zep ki hëndep syal éka. ⁷ Hëndep keledaina insa tane zem in han zep isong gwe zaka. Kim abon mae ihata zaka, keledai tanena in mo tahan dannak are mae mo tahan bajusa zebë kang lasek. Yesus zao zep hwëna sewe seka. ⁸ Zi trana men zen nangirblin da'ak, zëre mae mo tahan bajusa zep ora san dëre dahal gwe'ak – desan de keledaina in zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka nublun gwe'ak, desa zep hen ora san dëre dahal gwe'ak. ⁹ Zini beya tangan nik lure nakon ang néblan da'ak, hen beya tangan nik nangirblin da'ak. Zen zep étaken gwe'ak,

^s21:5 Zakaria man Yerusalem mo aha bosena “Sion”kam ale gulku. Israel zi mo dam gulsunkum, teipsin zi de keledai tahannak nikin anehal zankam, zëno enlalana, “Zen umlae enlala naban hata'ara.” Hwëna kuda tahannak de nikin anehal zankam, zëno dam gulsunnu, “Zen ejian hap hata'ara.” (Yes 62:11, Zak 9:9)

“Hë’ho, hë’ho! Are Daud Bak mo Auyan-tane!
 An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup
 hata se’ara.
 Hë’ho! Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan!
 Hë’ho! Nen kütak teipsin tangan Zini Alapsa
 boltere tan!”^t

10 Yerusalemk kim hëndep Yesus hata haka, zi beyam-byana men zen ang nëblazak mam enkam zep eisrip-sri gwek, hëndep tingare ë yala iwe de zini dekam zep ësaladak. Ki zep ëtakensik gwe’anzak, “Zen nara hata’ara?”

11 In zen ang nëblan da’ak zen zep ding nul gwizim’ik, “An Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus suke – langna Galilea mo ëna Nazaret wal.” Kirekam de éton gwen ol aukuna in zep mam gwek.

**Yesus kim pasar zini Alap mo gol
 tém nakon golëalsal sonekake:**

(Mrk 11:15-19, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22)

12 Yesus kim Alap mo golak til zïka, dekam zep kon golëalsal soneka – men zen te-ala hap Alap hap de golblan kire-kirena lidak da gwibik. Meja-mejana men zao te-alana lidak da gwibik, hen komal-tum komal-tum maena men dekon mawa oholana lidak da gwibik, desa man yal tazimki. **13** Ki zep hwëna gubiridaka, “Alap mo olak man lwak,

‘Ano gola sa nen gwibir, “An Biansa dekon gu sone gweblan hap de gol.”’

Em an hwëna

‘sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe’an.’”^u

14 Hwëna ki zep zë hen zi nwe dëmënni hen lekna Alap mo gola iwe Yesus onak dep yaïng gwezak. Zao zep dawem tabirki.

15 Hwëna Alap mo golak de mam-mam wenza hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenza, zen dekam zep ejal tak-mae hap: Zen kim Yesus mo owas syal gwibinni insa hla nuk,

^t**21:9** Mensa awe “Hë’ho” kam li nul sonek, Matius “Hosana” kam ale gulku. Ibrani olkam zëno enlalana, “Emki asa ngaya tabin.” Hwëna holo gwennak zëno enlalana man liwehek, zep zëno aha enlalana anakan, “Alapsa nen isrip-sri gweblan.” Zëno enlalana zep “hë’ho” nabani golek de gwe’an. (Mzm 118:25-26)

^u**21:13** Yes 56:7, Yer 7:11

hen walas tane-nena insa anakan Alap mo gola kon étaken gwe'akke, “Hë'ho, hë'ho! Daud Bak mo Auyan-tane!”^v

16 Mam-mam wenya in dekam zep hwëna Yesussu dakensi'blik, “Em wëhë walasna insa salbirida gwe'ara? Em balk tasin hip gubiridan.”

Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ee kië salbirida gwe'an. Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul? – Daud Bak kim anakan Alapsa gublukake:

‘Walas tane-ne hap hen wal baïzil hip
Em mese Enaka de boltere tan hap de tärya
zëbe mae hap hamal tazimki.’”^w

17 Yesus ki zep zë hli yuludaka. Ë yala in kon ki zep hëndep dua-blaskam de zini asa golësek gweka. Ëna Betaniak zep asa golëtruweka.

Yesus kim tenya arana heip gulkuke:

(Mrk 11:12-14, 20-24)

18 Ka'an kim kak tangannak zëre hon de ang tan wenya asa etan Yerusalem san dep golëlwanda ha'an zaka, oranak zep usak gwe'anka. 19 Ki zep hwëna tenya arana hlaulku. Ora alpnak zau'uk. Ki zep zëno ei nika de oran hap syal hebirki. Hwëna eini aha-en mae hom hlaulku. Ala enna. Dekam zep arana insa gubirki, “Em molye eini angkam hëndep téka.” Arana in dekam zep ki hëndep boneng gwek.

20 Ëe kimë owasna insa hla kuk, ëe ama tangan étenggwank, hëndep ëe ki zebë éguk, “Hare, tenya ara yala an mes-am kitak tangan boneng gwenan!”

21-22 Yesus ki zep asa ding gulzimki, “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme Alap ensa tïngare enho nabán anakan laïbli gwebla'ak, ‘Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-blira,’ ki em hen esa sërkam de owasna syal ei gwibir – an kirekamë tenya arana ansa gweibirinye. Kire enkam denaka molye syal ei gwibik, hwëna em esa ano syala insa kwei kul gwer. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, ‘Kwatap tekna an zen hinak zënaka ter sonen,’ zen hëndep kirekam maka Alap ebe mae

^v21:15 Yesus de hatan srëmnak, Yahudi zini kirekam Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi anakan nen guk gweblak, “Daud mo Auyan-tane”kam.

^w21:16 Yunani olkam de Mzm 8:3 kirekam lwak.

hap syal gwibir-bli'ara – em de taibliblankamye. Dekam em de ba mae hap abe tankam, em esa ulin gwer.”

Yesussu kim anakan dakensi'blikke,

“Emsa an nara trï ta se'ara?”

(Mrk 11:27-33, Luk 20:1-8)

23 Yesus kim etan Alap mo gol san dep lwalahal zaka, kim zë tawa tabi'inka, Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamma Yahudi mo nol-nola ban ki zep hen yaïng gwezak. Zao zep dakensi'blik, “Emsa an nara gubluka, hen nara emsa trï tase gwe'ara? – dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye.”

24-25 Ki zep ding gulzimki, “Ki Ëe asa hen nonol emsa takensi'biral. Yohanis Su Tabin Swesa san ha Alap trï ta seka? San ha zen zëre en mo sosonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ëe asa hen emsa gubiridal, ‘Asa Zen trï ta se'ara, zebë kirekam syal gwe-gwe'an.’”

Dekam zep zë-en anakan donbi'ik, “Bëjen nen anakan ding gulblun, ‘Alap trï ta seka,’ ki hwëna zen sa nësa gubiridala, ‘Ki em ba habe desa laiblibla srëm gwek?’ 26 Hwëna anakane ding ulbli'ak, ‘Yohanis zen zëre en mo sosonkam syal gweka,’ ki hwëna zi trana an sa nësa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan dai'bli'blak, ‘Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.’”

27 Anakan zep hëndep ding nulblik, “Ëe homë dam ulsu'un, ‘Yohanissi zen trï tase gweka.’”

Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki Ëe hen molyë emsa gubiridak, ‘Ëe an zëno syalsäë gol gwe'an, hen Zen Asa trï tase gwe'ara.’”

**Jesus kim Yahudi mo mam-mam wenza kip ola gulk
sun anakan blaonzimkike “Em in walas de bi zik
mo ol san ang gwen srëmna kiye.”**

28 Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mamma in hap ayang gulzimki, “Hwëna ena banakan wëhë ola ansa dam ulsu'uk? Zini ki, zëno zi walasna dan-dan. Bi zem in ki zep oso zemka gublu zaka, ‘Ano walas, em namen anggur nga syal gweblan hap em song gwen.’ 29 Hwëna tane zem in man ding gulbluka, ‘Ëe ama baes gwe'an.’ Hwëna hyanak zep enlalana wet tyasikë, ki zep hëndep anggur ngana iwe de syal gwen hap song gweka.

30 Hwëna bi zem in dekam zep hen aya zebon dep song gweka. Desa hen zëwe de syal hap gulbluka. Zen hwëna man sap ding gulbluka, ‘Èe asa.’ Hwëna zen hom song gweka.

31 “Zep eno mae mo dam gulsunkum, walas dare zem in, nara bi zik mo ol san ang gweka?”

Mam-mam wenya in ki zep ding nulblik, “oso zik.”

Yesus ki zep hwëna gubiridaka, “Zep eiwa denakaë emsa gubirida'an: Anakare karek gol gwen wenya – sap pajak te-ala alal tanda gwen wenya, hen swi golak de lowehe gwen we walya, zen en hwëna man Alap mo iïrik gïnnïk angkam bitü gwe-gwe'an. Em hwëna home. Lilikin en nakone aha ensa bitü gwennak kara la sone gwibi'in. **32** Sap Yohanis Su Tabin in zen nonol hata zaka, zen sap Bian mo dwam gwibin sin de lowehen hap denaka ebe mae hap goltrei gwizimki. Hwëna em home zëno ol san ang tak. Hwëna karek gol gwen wenya in, zen en man owas hap Yohanis mo ol san ang tak, hëndep ëhalek. Hwëna em kime kirekam hla kulidak, em dekam home mae enlalana wet yasik – dekam mae de hen Yohanis osan ang tan hapye.”

**Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike –
Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:
(Mrk 12:1-12, Luk 20:9-19)**

33 “Gulk sun de ol blaoranna ansa emki ahana etan èsane gwen: Zini kama bina, zen anggur ngasa eyias tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku – anggur danna insa de zë tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku – dekon de ngana insa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwëna ngana insa te-alakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka. **34** Anggur dan bil gwen tamlenak kim zauk, dekam zep nga bina in zëre hon de babu gwen zini dan-ahan lup gul soneka – in zen nga zem insa te-alakam bohë dak, zëbon mae osan dep, ngana in kore te-ala hlïksa de zëre hap zer soneblan hap. **35** Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, zen hwëna man nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa dahyok. Ahana man dangolek, ahana man tol dak, hen ahana kasokam tok hap nïriblak. **36** Nga bina in ki zep ahakore babu gwen zini beyakam etan kap gul soneka. Nonol lup gul sonen nakon man taman kinik. Hwëna desa kirekam tol hen neibiridak.

³⁷ Nga bina in dekam zep enlala gweka, ‘Ere mo walas tangansa anik ki zer sonek. Desa sa blikip neisiblil.’ ³⁸ Hwëna nga bohë tan zini in kim hla da guk, dekam zep anakan èguk, ‘Wakin angkam zëre mo walas tangan hata’ara. Bi zik de tinkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nën bi èblak!’ ³⁹ Dekam zep hen tane zem insa balk dak. Ngana in kon è san zep hiri dak, zao zep tol hëndep dak.”

⁴⁰ Yesus ki zep takensibiridaka, “Zep anggur nga bina in de lwahal zankam, zen banakan sa gweibirida zala– nga bohë tan zini in saye?”

⁴¹ Zi trana in ki zep Yahudi mo mam-mamna in han ding nulblik, “Zen sa zi jal-jala insa timbwas tabir zira. Ki sa hwëna zëre mo taïblibiridan wenza kip anggur ngana insa bohë tazimdi– zen de bil gwen tamlenak ngana in kore te-ala hliksa zëre hap zer gweblan hap.”

⁴²⁻⁴³ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “In sap eiwa. Zen in zebë hwëna emsa gubirida'an: Hé'ho gwibin langna men zëwe dep sap Alap nonol emsa kalang gwibiridaka, hwëna zëre mo taïblibiridan zi hip sa li yul sonezimdi – men zen diki zëre mo syal eini nol gweblananke. Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul? –

‘Gol tauk gweblan wenza mensa gol tenya baes
neibik,
hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gïlkï.
Zen diki Bian zëre mo syal,
hen nëno mae mo nwenak zen owas tangan.

[⁴⁴ Zep zini men zen de gol tenya iwe ètisik
gwe'anzak,
zao sa hëndep ètimbwas gwe-gwer.
Hen gol tenya in men zëbon mae de zan ine'ak,
zen sa hëndep ëils gwer.]’”^x

⁴⁵ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de wenza in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol

^x**21:44** Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngiñin gol bol tenya ban enlalana anakan apde në'an, “Bol-zaun tangan wenza,” zep kirekam li nul sonek. Tingare Alap mo ol tatakna awe, anakare kurungsu de hlaunnu [], zëno dam gulsunnu anakan, “Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwek, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwek.”

blaoranna insa ésane gwe'ak, dekam zep anakan dam nulsuk, “O zéno ola an nébon mae am ti”in.” ⁴⁶ Dekam zep sap balk tan hap dwam nébla'ak, hwëna zi beyam-byana insa naïribiridak. Sap zi beyam-byana in Yesussu man enlala në gwebla'ak, “An Alap mo ol ayang gul gwen zi sike.”

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo iřik gin kon gwesibir hanannak de tembane yawalak de yaïng gwen hap dena:
(Luk 14:15-24)

22 Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mam zini insa gulk sun de ol blaonzimdinkim aïsil gwibiridak, ² “Alap zëre mo iřik giñni, zen gulk sun de ol blaonzimdinni an kiyé: Zen san de teipsin zi de tane zikhip de we oto gulblunnak tembane yawalsa syal gwibinni. ³ Teipsin zini in hamal hap mes nonol gubirida guku – men desa zëna dwam gwibridakaye, tembane yawala iwe de ang tan hap. Tembanena kim sowe heka, ki zep zëre hon de ébabu gwe-gwen zini lup gul sonen daka – zen de zini insa kwang guluda naseran hap. Hwëna hamal hap de gubiridan wenza in man yaïng gwen hap baes tak. ⁴ Teipsin zini in ki zep ahakore naka etan lup gul soneka. Zen man gubiridak, ‘Zini insa anakan enbiridak, ‘Tembanena mes dë danan. Sapi zirya hen tane-nena hanapna tangan naka mes beyakam taiblin dabir. Kitak mes hohle danan. Angkam dekam de tembane yala awe dep yaïng gwezak.’’ ⁵ Hwëna men desa sap kwang nulidak, zen man nasalsibiridak. Zen hwëna zëre mae mo syal san dep sekvak gwendak – ahakon nga san, ahakon hen zëre mae mo syal bete-tek san. ⁶ Hen ahakorena teipsin zini in hon de ébabu gwe-gwen zini insa dahyok, zao zep ol lamang nabane dangolebik, hëndep damerak. ⁷ Teipsin zini in kim kirekam salka, zen man tangan jal gweka. Dekam zep zëre mo jana nabare zini lup gul soneka – zen de hwëna desa tameran hap, in zen damerakke, hen zéno mae mo esa de ang tan hap.

⁸ “Dekam zep etan ébabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku, zao zep gubiridak, ‘We oto gublun tembane yawala an mes hohle danan. Hwëna mensa sap gu sonebiridak, zen hom ang tan hap édakastik. ⁹ Zep emki angkam sek gwen – ora bol yawal-yawal san. Mensa ki olétowe gwek, zen desa kitak

tembane yawala awe dep kwang ulidahal gwezak.’¹⁰ Babu zem in ki zep hëndep sek gwek– ora-bol ora-bol san. Zini men desa ki nolëtowe gwe'ak, desa zep tingen kwang nulida halzak. Ahakon dawem-dawem naka, ahakon karek-karek naka. Hëndep tembane yawal hap de teksonna in dekam zep zikim sowehek.

¹¹ “Hwëna teipsin zini in ki zep til zika– in zen yaïng gwek, desa de hlauludan hap. Hwëna dekam zep ahana hla taka. Zen hom tembane yawala iwe dikim ang gwen hap de bajuna ala so'anka, hwëna totore bajusa ala soka.^{y 12} Zao zep takensiblikä, ‘Wal bosyan, em banakan tangane awe til zila? – tembane yawala awe dikim ang tan hap de baju ala son srëmkamye.’ Zini in hwëna hom mae banakan mae ding gulbluka.¹³ Teipsin zini in dekam zep zëre mo irgwa taha nakore zini gubiridaka, ‘Dekam taha-tana tahalebir-blin naka kawesin sìn dep hiri laken men dekon zi mo angna yusyustin níban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ekna ngalk-ngalk da gwibirinke.’”

¹⁴ Zao zep Yesus gulk sun de ol blaonzimdinni insa anakare ola ban golzausuku, “Sap eiwa, kitak de kwang gulu dankam, hwëna ewakam de hlil irin wenya kitak hom.”

**Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaïng gwe zakke,
“Roma mo irik ginnyi wëhë ol lamangkam gubi'inka?”**

(Mrk 12:13-17, Luk 20:18-26)

¹⁵ Dekam zep Farisikam de gubirida gwen zini zë-en nonol ola anakan aha-en nuk, “Nen banakare u siwen olkam esa taken-taken éblal? – dekam de zéno karekkam de ding gun nukon karek tan happye.”¹⁶ Ki zep zëre mae hon de ang ta gwen zisi hen teipsin zini Herodes mo hliknak de biti gwen zi níban Yesus osan dep lup nul sonek. Zen zep Yesussu nenblak, “Bian Guru, èe mesë emsa tawa éblak: Em in dam-dam enkame gwë gwenda. Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap zi mo husus gwibin maena damnake gollëwen srëmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo boresa home kara gul gwizimmira.¹⁷ Zen in zebë emsa lakensibl'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnyik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?”

¹⁸ Hwëna Yesus mes zéno mae mo enlala jal-jal aning tanna insa tame tazimki. Zep gubiridaka, “Em in eiwa de ora nakon

^y22:11 Why 19:7-8

mese tangan syan nahlak, zebe u siweblan hap de enlala naban kirekam Asa lakensiblinanzal.¹⁹ Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltréblan.” Dekam zep ahanaka nolblak.²⁰ Ki zep zë takensibiridaka, “Te-ala kasonak, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo bosesa zë ale nuk?”

²¹ Ki zep ding nulblk, “Roma mo teipsin zi mo denakake.”

Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak.”

²² Kirekam de srip gulsizimdinnik kim sane da'ak, zen man tangan denggwanblk, ki zep hëndep hli dak.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesussu tün nïkon

de etan èngaya gwen hap dena dakensiblikke:

(Mrk 12:18-27, Luk 20:27-40)

²³ Yaklana dekam zep Sadukikam de gubirida gwen zini u siwen ola ban hen Yesus onak dep yaïng gwezak. Zen Yahudi mo aha hliikna – men zen anakan tawa da gwibirinke, “Zini bëjen tün nïkon etan ngaya gwen.”²⁴ Zen ki zep hen dakensiblik, “Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwaky,

‘Zi de we zemka walas wë lan srëmnak tïnkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam – zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso zik de tïnkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.’^z

²⁵ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenya golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tilki. We nal zem insa hwëna oso zik zep etan golka.²⁶ Zen hen walas wë lan srëmnak zep tilki. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tilki. Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwek, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwek.²⁷ Wenya in hwëna aumwa hap zep tik.²⁸ Zep zen de etan èngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenya insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwek.”

^z22:24 Ul 25:5-6

29 Yesus ki zep ding gulzimki, “Em in ema ēbute gwe'an, sap em home Alap mo ola ban zēno soson naban tame oso'an.
 30 Sap tün nikón de etan ēngaya gwenkam, dekam molya etan zénaka kap da gwek – men kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zénaka de kap tan srēmkam lowehe gwenanke.
 31 Hwēna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul? – tün nikón de ngaya gwen hap dena mensa gukuye. Zen man-am Yahudi zini emsa gubiridaka,

32 ‘Ee an eno auyan wal mo Alap – Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.’^a

Zep Zen tün zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap.”

33 Zi trana in kim Yesussu kirekam de srip gulsuzimdinnik sane da'ak, zen man tangan denggwanblak.

**Yesus kim Alap mo titi tabin ola, bol-zaun
tangan wenza, gubiridakake:**
(Mrk 12:28-34, Luk 10:25-28)

34 Farisikam de gubirida gwen zini kim anakan ésak, “Sadukikam de gubirida gwen zini etan banakarekam dep? – Yesus mo olsa de ding gulblun naye,” dekam zep hen yaïng gwezak. 35 Zéno mae mo ahana, zen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibinni. Zen zep Yesussu de akasiblin hap takensiibliká,
 36 “Bian Guru, nëno mae mo titi tabin ola kon, bol-zaun tanganna enda zen moye? – desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye.”

37 Ki zep ding gulbluka, “Zen a zen moye:
 ‘Bian Alapsa em ensa lwa gweblan –
 tingare enho nabán, enlala nabán,
 hen tim niban.’^b

38 Zen zen – nonol wenza hen bol-zaun tangan wenyaye.
 39 Ahana hen ki – deban de apde nën makare naye. Zen a kirekam moye:

‘Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen –
 san de enaka de kwasang gweblanna kiyé.’^c

40 Tingare titi tabin ola mensa Musa Bak ayang gul gwizimki, hen Alap mo ola mensa aha zi ayang nul gwizimk, zen ausuna kitak dare titi tabin ola in zëwe.”

^a22:32 Kel 3:6 ^b22:37 Ul 6:5 ^c22:39 Im 19:18

**Yesus kim Zénaka dikim sap dam
tasin hip dena goltreizimkike:**
(Mrk 12:35-37, Luk 20:41-44)

41 Farisikam de zini in kim zë nama lowe he'ak, Yesus ki zep takensibiridaka, 42 “Eno mae mo tame gun nukon, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena banakan? Zen nara mo auyan-tanekam sa hata zala?”

Ki zep ding nulblik, “Zen Daud Bak mo auyan-tanekam sa hata zala.”

43 Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki hwëna Daud Bak zëna ba hap Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ‘Teipsin Zi’kim gubluka? – Alap mo Enhona kim bi gweblakaye. Sap zen dekam anakam am guku,

44 ‘Bian Alap man ano Teipsinni gubluka,
“Are mo dam taha nakon emki nikirin –
dekon de hen teipsinküm iřik gin hip.
Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana
iltikinnik sisik gulin.” ^d

45 Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ‘Teipsin Zi’kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?”

46 Hwëna Yesussu de ding gulblun hap man topse néblak. Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaïng gwek. Saher hap baes tak.

**Yesus kim jalse gwibirdakake – men zen ek enkam
Alap hap de syalsa nol gwekke:**
(Mrk 12:38-40, Luk 11:37-52, Luk 20:45-47)

23 Yesus ki zep zi beyam-byana in han zëre hon de ang ta gwen wenya aban mae gubiridaka, 2 “Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban, zen sap Musa mo weinak zëno ol san de lowehen hap emsa titü da gwibirin. 3 Zen in zep zëno mae mo ola in san emki ang ta gwen. Hwëna zëno mae mo lowehen san bahem ang ta gwen. Sap zen in dekam tawa da gwibirin, deban hom apde në gwenan. 4 Zep zëno mae mo emsa de titü ta gwibinni man nwe-mase gwe-gwenan – san de zi de aha zi hon nihin

^d22:44 Mzm 110:1

dohon-honsa mam enkam wëwek ta sone gwizimdinni kiye. Sap zen in dekam tawa da gwibirin, zen hwëna Musa mo titi tabin olak etan zén aha titi tabinsi mas-mas nul gwenan, zep tangan hëndep dohon-hon gwe-gwenan. Hwëna zëna hom desan ang ta gwenan.

5 “Zéno mae mo Alap hap de syala, zen hwëna kïtak zi dikim hlauludan en hap syal ta gwenan. Zen in zep hen Alap mo ola bare kertas dak-dakna zére mae mo mirenak hen tahanak bubuk dasik gwenan, hen bajuna zep blal-blalkam siihilii da gwibirin – desa de alala ta gwen hapye.^e 6 Zen zep tembane yawal-yawalak hen but srëm gol-golak ngeinnik de komal tum dawemnak de teinikirin hip édwam gwe-gwenan. 7 Zen hen zi de tagal gwen maenak anakan de gubiridan hap édwam gwe-gwenan, ‘Dawem, bian guru.’

8 “Hwëna emsa bap zen gubirida gwen ‘bian guru’kam. Sap eno mae mo Guru tanganna, Zen sap diki aha-en. Hen em diki aya-wal oso-wal makane lowehe gwenan. 9 Bahem auhu-kamanak awe zini ‘bian’kam gubirida gwen. Sap eno mae mo Bianna aha-en – in Zen ngatan zi mo langnak gwë gwendaye. 10 Hen bap zen emsa ‘teipsin zi’kim gubirida gwen. Sap eno mae mo Teipsinni Zen aha-en. Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Ëe an Zen. 11 Hen zini men zen ebon mae onakon mam gwenna, zen diki zen gwë gwen – san de eno mae mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zi. 12 Sap tingare zini men zen mam gwen hap édwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera.

13-14 “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de gubirida gwen wenya, em éngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in ék enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Men zen sap Alap mo nwenak dikim ésam gwasin hip èalp gwe-gwenan, hwëna eme zëbe

^e23:5 Yahudi zini dekam Musa mo ol san ale nabare mire sigi makare naka mirenak hen tahanak bubuk dasik gwek – Musa mo titi tabin ola bare naka. (Kel 13:9, Ul 6:6-9, 11:18) Zen hen Musa mo ol san bajuna siihilii da gwibik. (Bil 15:37-40, Ul 22:12) Yesus hen kirekam de bajusa ala so gweka. (Mat 9:20, 14:36) Hwëna Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini hen Farisikam de zini sérkam tangan siihilii da gwibik, hen kertasna insa dak-dak naka alala da gwek – dekam de anakan zénaka boltere ta gwibin hip, “Ëe an sérkamë Musa mo ol san ang ta gwenan.” Hwëna kirekam karek. (Mat 6:1)

mae hap orana layalsik gwizimnin – ere mae mo aha titi tabin olsa de mas-mas gul gwizimdinkim. Ena mese sap orana dam lasik, hwëna desan home ang ta gwenan. Hen men zen sap ang tan hap éhohle gwe-gwe'an, eme hwëna zëbe mae hap layalsik gwizimnin.^f ¹⁵ Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenza hen Farisikam de wenza, em éngalap gwen! Em in ék enkame Alapsa ang é gweblanan. Em ema anakan égwë gwenan: Ere mae mo hlïknak dep de zisi kwang guludan hap em ema men-san an-sankam éhakalada gwenan – sap hi san, hen eik sin. Sap ebon mae osan de ang tan hap man sap baes ta gwenan. Hwëna zao de langanak aha-en aha-enkam hlauluda gwenkam, desa zebe hwëna dowal mo kigë mo walas hap li la sone gwibirin. Zen zep hëndep zëno mae mo jal-jala ere mae onakon sérkam tangan taman kinë gwenan.

16-22 “Kwasang tol, em in zene Musa mo ola tawa la gwibirin, em éngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in nwe dïmïnni, hwëna ema tim ul gwenan, ‘Ëe asa aha zisi dawem san dep olësek gwe-gwer.’^g Em in zebe zisi anakan titi la gwibirin, ‘Nen sap esa nëre mae mo ol gu-gunsu anakan soson ul gwe, “Nglî, mese ki asa salblanda.”’ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Bahem nglisa, ahaksa ngatan zi mo langsa de gublun nabán ere mae mo ola soson gul gwen. Sap Alap Zen dekon nësa kitak irik gi'ira. Hen kirekam de gunkum, zen apdenak – anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Zep em de Alap mo bosesa de golléwen hap nglî maesa kirekam gublunna, Alap dekon sa lamkam emsa anakare hap karek tala, ‘Em dekam ba habe Asa blikip gweisiblî srëm gweka.’ ²¹ Hen anakan bahem égu gwen, ‘Alap mo gol, mese

^f**23:13-14** In kim orep Matius mo ola ansa etan ale nul gwek, dekam aha zi Markus 12:40 nakore naka awe mas gulku. Desa zep ayat 14kam lun naît gwibik. Zen anakan: “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenza hen Farisikam de wenza! Em in ék enkame Bian Alapsa ang é gweblanan. Em ema hen we sem-semna boton la gwibirin, ‘Ëe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.’ Hwëna dekam zebe zëno mae mo kire-kirena sowékam hli la-in gwenan, hëndep ema tap lasik gwizimnin. Hwëna karekna insa dikim ber-ber gun hup, em ema Alapsa but srëm gola kon mam blalkam en sone gweblanan – dekam de emsa zi kil tibin hip, ‘Zini an aïriis.’ Hwëna zen zep esa lamkam karekna mam tangan wenza Alap onakon hla kul.”

^g**23:16-22** Ayat 16-22na ansa de dawemkam tame gun hup, emki nonol Mat 5:33-37 naka baca gun.

ki asa salblanda,’ sap zen apdenak – anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Sap zëre mo gola, Zen zao Zëna gwë gwenda.^{16b} Em zebe hen karekkam tawa la gwibirin, ‘Nëre mae mo olsa de soson gul gwen hap, bap nen anakan ëgu gwen, “Alap mo golak de emas, mese ki asa salblanda,” hwëna sap esa Alap mo gol ensa kirekam en gwibir.’¹⁷ Em in enlala joblo-topna hen nwe dëmënni! Em emaka dam ulsuk: Alap zëre mo nwenak bol-zaun tangan wenza diki zëre mo gol. Sap zini kim emassa Alap mo golak nonne gwenan, dekam man nwe-mase gwe-gwenan, ‘An Alap zëre en hap dena.’¹⁸ Anakan hen ema tawa la gwibirin, ‘Bap nen anakan ëgu gwen, “Alap hap de tweran nin ang gulsblun, mese ki asa salblanda,” hwëna sap esa Bian mo golak de kals ensa kirekam en gwibir.’¹⁹ Em in eiwa nwe dëmënn tanganna! Em emaka dam ulsuk: Bian zëre mo nwenak bol-zaun tangan wenza diki zëbe hap de kals. Sap tweran ninni insa de kalsnak iwe tru tasin hïp kang ta senkam, zen dekam zep nwe-mase gwe-gwenan, ‘An Alap zëre en hap dena.’²⁰ Zen in zep, zi de anakan zëre mo olsa soson gunnu, ‘Alap mo golak de kals, mese ki asa salblanda,’ zen apdenak – anakan de gun nubanye, ‘Alap mo kalsnak de tweran nin, mese ki asa salblanda.’ Hen zen apdenak – anakan de gun nubanye, ‘Alap, mese ki asa salblanda.’ Alap dekon sa lamkam emsa anakare hap karek tala, ‘Em dekam ba habe Asa blikip gweśibli srëm gweka.’

23 “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenza hen Farisikam de wenza, em èngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in èk enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwek, desa de syal gwibin hip em ema baes ta gwenan. Hwëna banakare Alap hap de syal bete-tek enna, desa en ema syal ei gwibirin. Zep em anakane ègwë gwenan: Banakare nganak de obwaga betek maesa de gola danna – sap kumli ala maesa, em desa sap ema Bian Alap hap de hlïkna ol gweblanan.^h Hwëna Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwek, desa home syal ei gwibirin – anakare saye:

^h**23:23** Yahudi zini man Musa mo titi tabinni Imamat 27:30nak ang ta gwek. Zen zep Alap hap “sepersepulu” kam nol gweblak. Zep 10 ribusa de gul irinni, seribu ensa de Alap hap golblan. 100 ribusa de gul irinni, dekam 10 ribusa de Alap hap golblan. Aha kire-kirena hen man Alap hap aha hlïkna nol gweblak – sap nga nakore kire-kire betek.

Zisi bahem totoresa karek tan.

Wal bosyansa em kwasang gwibirida gwen.

Hen mensa anakan zi bosyansa gu-gublunna, ‘Ee asa kirekam syal gwibir,’ desa em hëndep sul sonen.

Zen diki bol-zaun tangan wenza zen – desa de nonol syal gwe-gwibin hip denaye. Hwëna syal bete-teknna insa lun em mas gul gwen. ²⁴ Em an nwe häina, hwëna ema tim ul gwenan, ‘Ee asa aha zisi dawem san dep olësek gwe-gwer.’ Eno mae mo syala in man nwe-mase gwe-gwenan – san de mok honak de aïlsikan tok ing gwe henna kiye. Desa em ema eirsik gwenan. Hwëna wanya yawal de zë ing gwe henkam, deban hwëna ema otde gwibirin. ⁱ

²⁵ “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenza hen Farisikam de wenza, em èngalap gwen! Em in èk enkame Alapsa ang è gweblanan. Eno mae mo lowe henna a kirekam mo nwe-mase gwe'anye: San de zi de piring-moksa è-en nakon ngan tasik gwibinni, hwëna olk san bëjen. Ere mae mo timni hen kirekam: Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwëna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka-kire-kire beya gwen hap de enlalakam, hen ere mae en mo timsi de ngalap gwe-gwibin hip de enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hëp baes ta'an! ²⁶ Farisi zi nwe hai! Em nonol ere mae mo enhosa em olk san ngan tasibin. Dekam esa tangan tim niban enho nabban èngan gweher.

²⁷ “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenza hen Farisikam de wenza, em èngalap gwen! Em in èk enkame Bian Alapsa ang è gweblanan. Em in san de zi tok drë nwanun golsa de nwe awes tangankam taunnu kiye. Hwëna olk kon zi tok hanan ase nabarena zëwe. ²⁸ Zep em in hen kirena. Zi de emsa hlauludankam, em dawem-dawem tanganna. Hwëna enhonak kirekam-kirekam karek enlalasae ènne gwenan, zen in zebe zi tok ase karek makan èju gwe'an.

ⁱ**23:24** Wanya hap dena, Yesus “unta” kam anakan gubiridaka, “Em unta mo tim niban otde gwibirin.” Untana hen sap wanyana bëjen ala gwibin, hen kire otweran nabare hona bëjen otdebin. Zep Yesus mo enlalana, “Em Alap mo bol-zaunkum de olsae eititi ei gwibirin – san de unta yawalsa de hla tan srëmna kiye. Hwëna ol bete-teknna ensae syal ei gwibirin – men kiye, kumli alasa de Alap hap golblanna.” Zep ayat 24 mo enlalana man ayat 23 nabban apde në'an.

29-31 “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya, em ḫengalap gwen! Em in ḫek enkame Alapsa ang ḫe gweblanan. Em in zi tamera gwen zi mo hang tasibin walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwek. Em hwēna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in, hen ḫek enkame anakan ḫegu gwe'an, ‘Kwasang tol! ḫeyē dekam hen lowe henanam, ḫee molyē ḫere mae mo auyan-azana insa mas eibiridanananam – zen kim zi dawem-dawemna insa damera gwekye.’ Hwēna kirekam de ḫegunkum, ema kim anakan ḫikira gwe-gwe'an, ‘Ee an zen – zi tamera gwen zini in mo walas naye.’ 32 Kirekam de lwankam, ki amki ere mae mo auyan-aza mo zi tamera gwen syala insa ayang uk! 33 Em jal-jal tanganna, zi tamera gwen zi mo hang tasibin walas! Zep em toton banakan molye Alap mo jal hīl gīn nikon ḫasendak.

34 “Zep emki ḫasane gwen: Sap em kirekame are mo olsa de ayang gul gwen zisi lamera gwenan, ḫe in zep asa ebon mae osan dep etan ahakorena lup gul sone gwer. Enlala blal wenya hen are mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya, desa asa hen ebon mae osan dep lup gul sone gwer. Hwēna em esa hen desa lamera gwer, hen ahakorena esa te-lidak sonnak makan labirin gwer, hen ahakorena esa but srēm gol-golak langole gwibir, hen ahakorena ḫe-ē san esa olēgwa halada gwer. 35 Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sērkam golzimdi – kitak de zēno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hēndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa karek gon srēmnak taka, dekon hēndep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini damera gwek, hēndep aumwa hap kim Berekia Bak mo tanena Zakaria Baksa dak. Zen Alapsa de aīriblan srēmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak.^j 36 Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam gulku – dekam de otan ere mae hap ngēro gulzimdin hip!

^j23:35 Zakaria mensa Yesus awe enlala gweblaka, zen Yohanis Su Tabin mo biasa hom. Zen apde bose zemka – men zen Alap mo ola de ayang gul gwizimkike. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej 4:8), hwēna zēno mae mo aumwa hap de bukunak Zakaria in desa dak. (2Taw 24:20-22)

37 “Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwek, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame tok hap i libirida gwek. Èe ama sap emsa kwasang gwibirida gwek, zebë sap emsa Are osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwek – san de we ayang de tane-ne zemka sì alakam obon gun makan de gweibiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwek. 38 Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. 39 Zep angkam em molye etan Asa hla la gwek. Hwëna em kime lamkam Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa Asa hla lal. Dekam hwëna anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul,

‘Hë'ho! An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan!””^k

**Jesus kim anakan hamal hap gubiridakake,
“Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer.”**

(Mrk 13:1-27, Luk 21:5-28)

24 Jesus kim Alap mo gola kon wet soka, èe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë èrtro kinik. Zao zebë enblaonk, “Alap mo gol yala an wehasa hom dawem tangankam dauk! Man tangan kwa nuk.”

2 Ki zep asa ding gulzimki, “Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul.”

3 Yerusalem kon kim wet soka, zaitun tra nabare kwatap teknak zep nikin'inka. Èe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë zë du këblahak – zao de è-erenak anakan takensiblin hap, “Asa en emki gubiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer? – dekam de anakan dam gulsun hupyé, ‘Aumwa hap de yaklana, Em de lwa halzan hap dena, angkam man tangan golek de gwe'an.’”

4 Jesus ki zep asa ding gulzimki, “Salok-salokkam lowehe gwek. Emsa mana yasik da gwibirink. 5 Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan èboton gwe-gwezial, ‘Èe an Zen – Yesusye, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.’ Hëndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. 6 Em anakare olsa esa

^k23:39 Mzm 118:26

ësane gwe-gwer, ‘Zëwe man ëeija'an,’ hen anakan, ‘Awe hen sa ëeijazal,’ hwëna em dekam bahem éairi gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ékil gil gwen, ‘An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.’⁷ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha írik gïnni aha írik gïn nïban sa ëeija gwer. Lang yala an san usak yala sa hatanda gwer, hen jïngili mam enkam sa taïlida gwera.⁸ Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa sëwehe kininna. Zen dekon sa ki hëndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹ “Emsa sa ahakon dahyo gwer, hëndep emsa sa karek da gwibir, hëndep emsa hen sa damera gwer. Tingare langnak de zini sa emsa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya.¹⁰ Dekam Asa de taïbliblan nakon beya nik sa etan lwan dahal gwer, hen zen sa hwëna nama de taïbliblan wenyaka husus neibirida gwer, hëndep tameran hap sa nolëgu gwer.¹¹ Dekam yasik ta gwibin hip zini beya nik sa anakare ola ban yaïng gwe-gwezal, ‘Ëe an Alap mo olsaë ebe mae hap ayang gulzim'in.’ Hen zen zen sa boton san dep zini beyakam sil dïbirhal gwer.¹² Dekam jal-jal enkam sa lowehe gwer, hëndep beya nik sa kwasang enlalana eititi neibir.¹³ Hwëna men zen de Asa de taïbliblannak tatem ézauk gwe'ak, hëndep aumwa hap de yaklanak de zau'uk, zen zen sa èngaya gwer.¹⁴ Hwëna Alap Zén de írik gïn hip de ol dawemna insa kim de tingare lang san nolhala da'ak, tingare zi ausu dikim ësane gwen hap, zen dekam tangan sa aumwa hap denak zaul.

¹⁵ “Ëe ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal – Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltil zïnnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, ‘Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.’”^l

Hwëna ëe, Matius, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ulsuk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulk,

^l24:15 Dan 9:27, 11:31, 12:11

16 “Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep éheya-hya gwek. 17 Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bütü gwehan. 18 Hen nganak de syal tandan wenya, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan – baju sal-sal maesa de teisyan hapye. 19 Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taïzi gwibin wenya. Zen tol banakan molya èasendak. 20 Zep Alapsa emki anakan abe ta gwen, ‘Karek yala in bap zen o dil gwennak ahaksa Hari Sabatnak jowen.’ 21 Kirekam abe la gwek, sap Alap kim lang yawala ansa syal gwibirkir, hëndep sérkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zéno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek.^m 22 Hwëna sap Alap man zëre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, ‘Karek yawala in bap zen tangan holo gwen. Ki hwëna zini kítak tangan sa juwer.’

23 “Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, ‘Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,’ ahaksa, ‘Zëwe gwë'ara,’ em bahem taïblibirida gwen. 24 Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaïng gwe-gwer, hen zen owas-owasna sérkam de tenggwanbin tangan naka sa syal nei gwibir – anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, ‘Ëe an Zen – emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.’ Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, ‘Ëe an Alap mo olsaë ep ayang gulzim'in.’ Zep hëndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taïblibiridan hap sa hen èalp gwewil. 25 Zen in zebë kirekam de lwan srëmnak hamal hap emsa tawa ta gubirin – em de desa enlala gwe-gwibin hip. 26 Zep emsa de zi anakan gubirida gwenkam, ‘Nen ki hla tan. Zen zi ol srëm langna zëwe gwë'ara,’ em bahem dekam desan sek gwe-gwen. Ahaksa anakan de emsa gubiridankam, ‘Zen awe aning gwe'ara,’ em bahem taïblibirida gwen. 27 Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, ano hata zanna, kítak ngatansa sa hla nulser – men kirekam nglî ang yala hla nulse gwenanke. 28 Zep ano hatan hap dena, kítak de zini sa dam

^m24:21 Dan 12:1

nulsul – men kirekam hen hi agohe de ëwale gwezan hap dena
dam nulsuk gwenanke.”ⁿ

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan

de etan lwa halzan hap de ol:

(Luk 21:25-28, Mrk 13:24-27)

29 “Lang dohon-honna in kim de hya gwesi”ik, zen hëndep
dekam sa

‘yakla nwena kawesili.

Benna hen molya ngatan gwek.

Hen keisni sa nglü nakon élan nahlala.

Hen nglinak de teipsin-teipsin dowla-dowala sérkam
sa éilman gwe nasen gwer.’^o

30 Hëndep dekam zep sa tingare langnak de zini nglinak de
owasna hla nulser – ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna
Aenaka de enlala gweblan hap de tan-tanna. Dekam tingare
zi ausuna ngalap gosa sa tal – zen kim butnak Asa hla dase
gu’ukye, Are mo soson nabang ngatan yawala ban de ziati gwe
zannak.^p 31 Zen dekam sa sramin auku yawalsa nasalbir – Èe
kimé are mo dam taha nakore zini lup gul sone’ak, zen de are
mo hlil irin zisi tingan en tangan de tagal gulsun hupye, sap
yakla hata sezan nakorena, hëndep nikin anen nakorena,
hëndep eihya-lip eihya-lip nakorena.”

Aumwa hap de yaklasa de kirekam dam gulsun hup de ol:

(Mrk 13:28-31, Luk 21:29-33)

32 “Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya
dëren nakon de langsa dam gulsun makan. Em kime tenya
dërenna anakan hla kul gwenan, ‘Man alsik, hen angkam man
etan ala gwe’an,’ zen dekame anakan tame ul gwenan, ‘Angkam
sasa gwen hap ki lwa’an.’ 33 Zen hen kirekam: Tingare kirekam-
kirekam karek yala insa kime hla kul gwe’ak, zen dekam esa
anakan dam ulsuk gwer, ‘Angkam Alap Zén de kitak irik gilzin

ⁿ24:28 Hi agohesa de aha-erenak de wale gwe-gwennak hla tanna, zen
dekam zini dam nulsuk gwenan, “Tweran tokna man zë lwa’ara. Desa de
twenblan hap zë wale gwe’ara.” Zep Yesus gulk sun de ol blaorankam hi
agohesa gubluka – dekam de anakan dam gulsun hup, “Yesus mo hatazan
hap dena, zen hen aningkim molya lwak. Hwëna kitak sa zëno ngatanna
hla nulser” – men kirekam ayat 27nak lwakke. (Luk 17:37)

^o24:29 Yes 13:10, 34:4, Yl 2:10 ^p24:30 Dan 7:13, Zak 12:10-14, Why 1:7

hap denak man zau'un!' ³⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene angkam okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tüngan lwal. ^{q 35} Nglü nabana kama nabana sa jek-jak nér. Hwëna ano ola, zen hëndep denaban sa lwa gwer."

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowë zi mo kim sa lwal.

(Mrk 13:32-37, Luk 17:26-30, 34-36, 12:35-48)

³⁶⁻³⁷ "Hwëna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, 'Yaklana' ahaksa 'Jamna dekam sa hata zala.' Alap mo dam taha nakore zini hen molya. Tane zem Aena hen homë tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zë-en. Sap ano lwa halzan hap dena, zen men kirekam orep lwak, Nuh Bak kim golëlowehe gwekake, zen kirekam sa etan lwal. ³⁸ Sap dekam ho namwa yawala in kim hata srëm gwe'ak, zini dekam tembanekam émen-man gwenda gwek, hen we-zi daresa zénaka oto da gwibik. Zen kire enkam ki totoresa mumukkum lowe henda gwek, hëndep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golësesek gwe seka. ³⁹ Hwëna ho namwa yala in kim mumuk ennak lup gulsuk künzi'ak, dekam zep auna éhlok, 'Eiyë, an kirekam am lwa'an!' Èe de etan Iwahal zannak zen kirekam sa hen auna éhlol. ⁴⁰ Dekam zi dare de nganak syal é'anka, aha-en naka sa are mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola zëwe sa hli dal. ⁴¹ Hen we dare de lënsa ale'ak, aha-en naka sa nul inehal, hwëna aha tola zëwe sa hli nul. ⁴² Zep salok-salokkam Asa kara é gweblak. Sap em molye anakan Asa tawa éblak, 'Ano mae mo Teipsinni dekam sa etan Iwahal zala.'

⁴³ "Emki sap éenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, 'Ano golak sowë zini namen mo kam sa til zila,' zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tilzin srëm hap maka sale'ara. ⁴⁴ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwek, sap em home tame u'in- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de lwa halzan hap denaye.

^{q 24:34} Yesus mo ola an, san ha mae hap? – Zénaka de taïbliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalemsa de dre tan hap dena. (Mat 24:4-22, Mrk 13:5-20, Luk 21:5-24) Yerusalemsa tahunna tuju-pulukam dre dak.

Dekam men zen Yesussu same da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zéno ola an, Zén de etan lwa halzan hap hom.

45 “Ano lwa halzan hap dena, zen mae makan: Teipsin nik de holokam langa san song gwe'anam. Zére hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala blalkam gwé'anam hen taibili'blan nik, zen zébe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, ‘Ano tim bwanak babu gwe-gwen bose omka em irik gil gwe. Zébe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.’ 46 Teipsin zini in de mumuk ennak lwahal zankam-zen de anakan hla ta'an zanam, ‘Zen dawemkam ano tim bwanak irik gil gweka,’ ki zen sa zébe hap isrip-sri gwibin nika golblala. 47 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zéno bosena esek gul seblala, hen zére mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gublula.

48 “Hwéna zini in de enlala nik karek gwe'anam, zen maka enlala gwe'ara, ‘Ano teipsinni in na-en molya lwahal zaka.’ 49 Zen sa hwéna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibiri, hen teipsin zini in mo te-alakam sa ho mamaksa otde gwibin sosen zi bose zeban ziotdeblanda gwera hen golétembane ta gwera. 50 Ki sa hwéna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srémnan teipsin zini in hata zala. 51 Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zéno angna dekam sa syauk blanak tak ta sera – men dekon ék enkam de Biansa ang gwe-gweblan zi mo angna yusyustin niiban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ékna ngalk-ngalk da gwibirinke.”

Gulk sun de ol blaoranna an,
sepulukam de kwalbasa hap dena:

25 “Zep Ëe kimë Alap Zén de irik gin hüp denaban golhata'anzak, zen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: San de sepulukam de kwalbasa de we oto gulblun hap de zisi pelita ngatan naban hut tu ane gun hup de éhohle gwenna. Zen pelitana srën-srénkam deirensik. 2 Hwéna sepulukam de kwalbasana in, aha-ere taha-tapkam enlala joblo-topna, hen aha-ere taha-tapkam enlala blala. 3 Sap enlala joblo-top wenya in, zen pelita dangennak dena kim sek gwek. Tap gwennak de etan yuren hap dena hom kap dak. 4 Enlala blal wenya in zen en man minyakna hen kap dak – pelita dangnak dinik de tap gwennak de etan yuren hap denaye. 5 Hwéna we oto gulblun hap de zini in na-en hom hata zaka. Kwalbasana in zen nësblak zep hëndep nwe-alk hap truwek.

6 Hwëna ngürin tatem zep takeranna te sok, ‘Angkam man hata'ara– we oto gulblun hap de zi niye! Haen, nen angkam hut tu ane gun.’

7 “Sepulukam de kwalbasana in ki zep luk tak, hëndep pelita-pelita zemka ki zep ototo dabi'ik, hen ki zep tom-tom dak. **8** Hwëna enlala joblo-top wenza in ki zep enlala blal wenza insa nembiridak, ‘Abe mae hap em tol minyaksa betek enkam hlë-hle tazimdin, sap ano mae mo pelita-pelitana tïnsin hïp ëalp gwesi’in.’

9 “Zen hwëna man ding nulzimk, ‘Bëjenë, ki hwëna are mae mo hen molya èsowehek. Amki toko san sek gwek– te-alakam de zë teyisïn hïp.’

10 “Hwëna enlala joblo-top wenza in kim toko san minyak teyisïn hïp sek gwe'ak, we oto gulblun hap de zini in ki zep hata zaka. Enlala blal wenza in zen èhohle gwek, desa en dekam zep we oto gulblun hap de zini in tembane yawala iwe dep golëbiti gweka. Liliëkinni hen dekam zep nayalsikink. **11** Enlala joblo-top wenza in kim etan yaïng gwezak, dekam zep sap étaken gwe'ak, ‘Bian, bian, abe mae hap em liliëkinsi talusuzimdin.’

12 “Hwëna zen man ding gulzimki, ‘Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe homë emsa tame tabi'in.’

13 “Èe in zebë hwëna emsa gubirida'an: Salok-salokkam em lowehe gwen. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa èblak.”

Dan-ahare babu gwen zi hip de gulk sun de ol blaoran:
(Luk 19:11-27)

14 “Zep ano lwa halzan hap dena, zen hen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: Te-ala beya zini man aha lang san dep holokam de zë gwën hap song gweka. Nonol zëre hon de babu gwen zisi zep gu sonebiridaka– zëbe mae hap de zëre mo kire-kiresa hli tanda guzimhan hap, zen de dekam zëre mo timbwanan te-alasa mam tablan hap syal tan hap. **15** Te-ala beya zini in hon men zen èbabu gwek, zëbon mae onakon dan-ahan en anakan dam tasibirk, ‘An syal-syal tanganna zen,’ ahaksa, ‘An hen kire tola.’ Zen zep srën-srënkam zëbe mae hap kap ta guzim halka. Ahana kip emaskam de te-ala yuna aha-ere taha-tap enkam kap tablaka. Ahana kip yuna

dan-dan teisyablaka. Hen ahana kip aha-ere yukam zerblaka. Zëna ki zep song gweka.

16 “In zëbe hap emaskam de te-alana aha-ere taha-tapkam de yukam kap tablaka, zen hëndep dekam zep te-alana inkam kire-kiresa lidak ta gwibirkì, hëndep dekam aha-ere taha-tap yukam zep etan mas soka. 17 In zëbe hap dare yukam hen teisyablaka, zen hen kirekam kim syal gweka, dekam etan dare yukam zep mas soka. 18 Hwëna in zëbe hap aha-ere yukam zerblaka, zen kamasa hul gulku, zao zep te-alana insa aning taka.

19 “Lamkam kim zi yala in etan lwalah zaka, dekam zep etan te-alana insa de apdenak ziaïtblin hap gu sonebirdikà. 20 Aha-ere taha-tapkam de yukam men zëbe hap hli tablaka, zen ki zep sepulukam de yukam kap tabla zaka. Zao zep gubluka, ‘Bian, em sap aha-ere taha-tap yukame abe hap hli tablaka. Hwëna emki hla tan. Ëe kimë dekam syal gwe-gwek, etan yuna aha-ere taha-tapkamë mas sok.’ 21 Zi yala in ki zep ding gulbluka, ‘In aïris tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taïbliblanna. Em mese betekkam de zerblanna insa dawemkam iïrik taka, zep ëe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano iïrik gïlzin hap de tembane yawalak awe emki tilzin – ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.’

22 “Ki zep hen in zëbe hap dare yukam teisyablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, ‘Bian, em sap abe hap dare yukame hli soblaka. Hwëna emki sap aken. Ëe hwëna dekam dare yukamë etan mas sok.’ 23 Zi yala in dekam zep ding gulbluka, ‘In aïris tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taïbliblanna. Em mese betekkam de zerblanna insa dawemkam iïrik taka, zep ëe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano iïrik gïlzin hap de tembane yawalak awe emki tilzin – ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.’

24 “Ki zep hen men zëbe hap aha-ere yukam hli tablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, ‘Bian, ëe mesë emsa tame tak. Em in jal-jal enkame iïrik gïl gwenda. Sap em in ere en mo eiyas gïn nïkore ei nika home tan gwenda, hwëna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda. 25 Ëe zebë emsa aïrii gweblak, zebë eno te-alana kamanak lo tasik. Te-alana in an dë.’

26 “Ki zep ding gulbluka, ‘Em in abon de babu gwen zini jal-jal tanganna hen asang tamna! Ema ewakam asa anakan tame taka: Èe homë are en mo eiyas gin nukore ei nika tan gwenan, hwëna aha mo irse gwen nakore ei nikaë gulin gwenan.

27 Em de kirekam asa tame tankam, ki emaka ano te-alana insa te-ala lam ta gwen golak drë neka— aen de etan lwalah zankam de dekon ap engka en mas gulblun hapye.’ 28 Dekam zep ahakore babu zemka gubiridaka, ‘Emki zëbon onak de te-alana insa al tablan. Hwëna men zëno yuna dare taha-tapkam lwa'ara, zëbe hap hwëna èrblak. 29 Sap zini men zen ano kap tablanna kim syal-syal gwenna, zëbe hap etan beya en tangankam asa kap ta gweblal— dekam de hëndep taha-taha gweblan hap. Hwëna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal. 30 Babu gwen zi karekna insa em lang kawesin sìn dep hiri tan— zini men dekon yusyustin niiban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap èkna ngalk-ngalk da gwibirinke.’”

Aumwa hap de zisi klis gun hup de ol:

31 “Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de teipsïnkïm hata zankam, are mo dam taha nakore zini sa tïngan Asa ngïrin da halzal, hëndep dekam Alap onakore ngatan nabare komal tumnak asa nikinzir. 32 Are mo dam taha nakore zini dekam sa tïngare langnak de zini are onak dep tagal nulsul. Èe dekam asa hlil— san de otweran zaho ta gwibin zi de zaho zemka hlinni kiye, kambingni srën de kang gun, dombana hen srën. 33 Dekam dombakam de wenza asa are mo dam taha san de èzaun hup gubiridal. Kambingkim de wenza, desa irgwa taha san de èzaun hup asa gubiridal. 34 Ki asa hwëna dam taha san dekam de èzaun wenza insa gubiridal, ‘Haen, nëre mae mo Bian dekakim zë dawemsa ebe mae hap golzimki. Dekam biti gwezak— ere mae hap de èhamal tazimdinni awe dep, mensa orep okamana ansa de yang gulsun srën nakon Bian ebe mae hap hamal tazimkike. 35 Sap Èe kimë usak naban gwë gwek, eme tembanena ap ol gweblak. Kimë ho-hole gwe-gwek, eme ap hona ol gweblak. Èe kimë aha lang nakon hata gwezak, eme Asa gola kon eirin gwek. 36 Èe kimë irkan gwë gwek, eme abe hap pakeanna kap la gweblak. Hen Èe kimë

sang-sang gwe-gwek, eme Asa sam lasik gwek. Hen bwinak kim Asa se dyain gwek, eme zë Asa du kë gweblak.’

37 “Hwëna enlala dam-damkam de lowehe gwen zini in sa anakan Asa ding nulblir, ‘Bian, ëe bawalkamë usak naban Emsa hla lak? – in dekamë tembanena ebe hap olblakye. Hen bawalkamë ho-hole gwennak Emsa hla lak? – in dekamë hona ebe hap olblakye. 38 Hen ëe bawalkamë Emsa aha langna kore zi mo kim hla lak? – in dekamë gola kon Emsa eirinkyé. Hen Bian, ëe bawalkamë irkan Emsa hla lak? – in dekamë pakeanna ebe hap kap lablakye. 39 Hen ëe bawalkamë Emsa sang-sang naban hla lak? – hen bwinak de se tya irinnikye, in dekamë Emsa du këblakye.’

40 “Ëe dekam asa hwëna ding gulzim, ‘Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em kime kirekam syal ei gwibik, sap Asa de taïblißlan walas kwasap mae hap, zen dekam Asae mas ë gweblak.’

41 “Ëe dekam hwëna irgwa taha san dekam de ëzaun wenyaka asa gubiridal, ‘An kon em sek gwen. Em an zen – Alap onakore jalsa de hlaun hup de wenza. Tinsin srëm syauk bla yala wakuwe em bitü gwen – mensa Alap dowal mo kigi hap zëre mo taha tri so gweblan wenza ban dep hamal tazimkike. 42 Sap Ëe kimë usak naban gwë gwek, em home abe hap tembanena olblak. Hen Ëe kimë ho-hole naban gwë gwek, em home hona abe hap olblak. 43 Ëe kimë aha lang nakon hata gwezak, em home gola kon Asa eirink. Ëe kimë irkan gwë gwek, em home abe hap pakeanna kap lablak. Hen Ëe kimë sang-sang gwe-gwek, hen bwinak kim Asa se dyain gwek, em home dekam Asa mas ëbla.’

44 “Zen sa hwëna Asa ding nulblir, ‘Bian, ëe bawalkamë usak naban emsa hla lak? – hen ho-hole gwennakye, hen aha lang nakon de hata zannak, hen irkan de gwënnak, hen sang-sang gwennak, ahaksa bwinak de gwënnakye, in dekamë Emsa mas ëbla srëm gwekye.’

45 “Hwëna Ëe dekam asa ding gulzim, ‘Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Asa de taïblißlan walas kwasap maena men desae mas eibirida srëm gwe-gwek, zen dekam Asae mas ëbla srëm gwek.’ 46 Zini in dekam sa syauk bla hi-hitinnik bitü gwer-hëndep denaban de zë lowehe gwen hapye. Hwëna enlala dam-dam enkam men zen lowehe gwek, zen zen sa hëndep de èngaya gwen hap dena hla nul.”

Yesussu de balk tan hap kim ékalang gwekke:

(*Mrk 14:1-2, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53*)

26 Yesus kim kirekam tawa tasibirkki, ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya insa gubiridaka, ² “Em tawana: Angkam yaklana dan– yakla yala Paskanak depye. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa dekam sa närgul– te-lidak sonnak dikim Asa makan ta irin hipye.”^r

³ Hwëna Yesus in kim kirekam gubiridaka, dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak tagal gwe'ak. ⁴ Zen Yesussu de sowékam balk tan hap de olsa zë aha-en nu'ik– dekam de tan hap. ⁵ Hwëna zen man ègu gwe'ak, “Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam näbla'an. Ki deban mae esa zë hwëna mamkam ëilman gwer.”

Yesussu kim wenya minyak irase dawemkam

nola kon hlë tablakke:

(*Mrk 14:3-9, Yoh 12:1-8*)

⁶⁻⁷ Yesus dekam zep Betaniak tembane tan hap Simon Bak mo golak asa golëbiti gweka. Simon Bak in, men zen orep kusta gwekake. Hwëna wenya dekam Yesus hup de kwasangsa goltréblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sérkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Yesus kim zë asa golétembane ta'anka, wenya in dekam zep minyakna inkam Yesussu nola kon hlë tablazak.^s ⁸ Èe zëre hon de ang ta gwen wenya kimë kirekam wenya insa hla kuk, èe dekam zebë jakal eibik, hen anakanë zë lonsubi'ik, “Asya, zen ba hap kirekam tingan tangan hlei yul soneblanan?! ⁹ Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lidak gulunam, te-alana mam tangan naka maka näp zerzimnin. Desa emaka tahalha zi hip kae è gweblazim'in.”

¹⁰ Yesus hwëna mes ano mae mo ola insa salka, dekam zep asa gubiridaka, “Em ba habe wenya ansa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwesil– kirekam de Asa gwëblankamye.

^r **26:2** Yakla yala Paska hap de ola, emki ayat 17 mo olk kore alenak hlaun.

^s **26:6-7** Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. (*Mrk 14:3*)

11 Sap tahalha wenza em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap érgwë gwek. **12** Insa minyak irase dawemkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan – deban de kaso hulak Asa drë nwanun hap. **13** Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenza ansa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa aïsil nei gwibir. Hëndep wenza ansa zep sa eititi neibir srëm gwer.”

Yudas kim Yesussu zergukuke:

(*Mrk 14:10-11, Luk 22:3-6*)

14 Dua-blaskam de wenza ano mae mo ahana, éna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep song gweka, **15** zao zep gubiridaka, “Ëe de ebe mae hap zerguzimdiskim, em te-alana banaka'nen esa abe hap érblal?” Dekam zep te-ala kasona tiga-pulu enkam nérblak. ^t **16** Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tébla'anka – Yesussu dikim sowëkam balk tan hap denaye.

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zëre hon de ang ta gwen wenza ban golëtembane takake:

(*Mrk 14:12-21, Luk 22:7-14, 21-23, Yoh 13:21-30*)

17 Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak – Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonekake. Paska yakanak kim zauk, zen dekam zep hen ékon gwasik hanak – aha-ere minggukam de ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye. Dekam Yesus hon de ang ta gwen wenza ëe ki zebë anakan lakensiiblizak, “Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala? – ëe akakim zao hamal uk.”^u

^t**26:15** Zak 11:12

^u**26:17** Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwibin hip – in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire sek gwek.” (Kel 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan – dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, “Paska yakanak hen zao de minggunak, rotina dekam ragi srëmkam tru la gwek.” (Ul 16:1-8)

18 Ki zep asa ding gulzimki, “Yerusalem walya, zébon osan dep em sek gwen. Zao anakan enblak, ‘Bian Guru man emsa gublula, “Ano tün hip de yaklanak mes zaul. Èe zebë dwam gwe'an – eno golak de are hon de ang ta gwen wenya ban Paskanak dep de tembanesa zitwenblan hap.”””

19 Èe dekam zebë hëndep zao kirekam hamal ul guk.

20-21 Kim kawesik, dekam kim Yesus asa golëtembane ta'anka, zao zep asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa zertréra – zao de Asa balk tan hapye.”

22 Kirekam kimë asalblak, dekam zebë tangan enlalana èdowe hanak. Dekam zebë aha-en aha-enkam lakensik gwebla'ak, “Bian, san ha asa tol home yap ki gublunda?”

23 Ki zep ap ding gulzimki, “Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zertréra – zao de Asa balk tan hapye. 24 Men kirekam Alap mo olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa til. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zé balk tan hap zertréara, zen karekna mam tangan wenyaka sa Alap onakon hlaulu. Zen an zik de jaha gweblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenya insa goltowe'anam.”

25 Kariot walya Yudas in zen zertreizimdin hip ola ziaha-en gulku ki zep gubluka, “Guru, san ha asa tol home yap ki gubluka?”

Ki zep ding gubluka, “Eno ola sap eiwa kirekam.”

**Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip
de tembanena nonola golzimkike:**

(Mrk 14:22-26, Luk 22:14-23, 1Kor 11:23-25)

26 Kimë tembane ta'ak, Yesus ki zep rotina ahanaka gul ineka, dekam zep dawemsa Alap hap rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep abe mae hap anakare ola ban kap tazimki, “Em twenblandan. An ano timni.”

27 Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna abe mae hap anakare ola ban zerzimki, “Emki kitak otdebin. 28 Sap an ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol – Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun èsesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya

tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak édakastil gwer.
29 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: “Ee molyë na-en etan anakare anggur hona otdek. Hwëna ano Bian mo iřik giinnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan eban mae apdenak ziotdebir.”

30 Ki zebé hwëna Alap hap de térya apdekam lak. Kimé lasik, ki zep asa zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka.

Petrusssu kim damnak gublukake, “Em esa Asa zabeblala.”

(*Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38*)

31 Zao zep zëre hon de ang ta gwen wenza asa gubiridaka, “Em namen Asa de karek tannak hla tankam kitak esa aïrin hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak,

‘Ee asa zaho ta gwibin zini insa karek tal.

Zaho zem dekam sa men-san an-sankam
heya-hya gwer.’^v

32 Hwëna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anka, “Ee asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiridal.”

33 Hwëna Petrus ki zep ding gulbluka, “Bian, ahakore wenza an sap sa Emsa hli dasil. Aena tangan molyë Emsa hli tak!”

34 Yesus ki zep ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gublu'an: Namens nonol ayang de gun srëmnak, em dekam esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, ‘Zini in ee homë tame ta'an.’”

35 Petrus ki zep etan ding gulbluka, “Bian, ee apdenak asa Eban lîl. Ee molyë tangan Emsa zabeblak.” Ee kitak kirekam zebé sap ègu anek.

Yesus kim Getsemani kon Alapsa gu soneblakake:

(*Mrk 14:32-42, Luk 22:39-46*)

36 Yesus kim asa Getsemani golëyaing gweka, zao zep asa gubiridaka, “An zao teinikin guk. Ee Alapsa è-ere nakon gu sonebla'an.” **37** Hwëna Petrus hen Zebedeus mo walas darena, desa en zep gubiridaka – zen de ang gweblan hap. Hwëna zao zep enlalana dowebla hanaka, hëndep hlik gwebla hanan hap alp gwebiblika. **38** Dekam zep zëre hon de dan-ahare ang ta gwen wenza insa gubiridaka, “Ano enlalana sérkam tangan dowe

^v**26:31** Zak 13:7

hananda, hëndep tün hibë alp gweſii'in. Em awe Asa érgwëk, hen enlala naban esa loweher— Alapsa de abe ta tinen naban.”

³⁹ Zébon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak iک gwe heka, dekon zep Alapsa gu soneblaka, “Bian, karek yawala ansa Ëe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan.” ⁴⁰ Kim Alapsa de abe ta gwenna hya gweſikü, dekam zep etan dan-ahare zini in osan dep lwalah zaka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Petruſſu zep zë gublu zaka, “Em san bëjen-em engka en mae Asa zersalen! ⁴¹ Enlalakam lowehek. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altiſlink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwe-gwenda, hwëna eno mae mo timni in tatete naka hom.”

⁴² Etan ki zep song gweka— dekon de etan Alapsa abe tan hap. Ki zep kon gu soneblaka, “Bian, Em san ha home ki dwam gwe'ara— karek yala ansa de Abon onakon langa gulsun hupyé? Ki sap asa goltower. Hwëna diki ere mo dwam gwibin en san zen lwan.”

⁴³ Kim hya gweſikü, dekam etan ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Sap zëno mae mo nwena man tangan nwe-alk hap édohon-hon gwek.

⁴⁴ Dekam hen ki zep etan dan-ahan naka hli yuludaka. Etan ki zep kire enkam Alapsa gu soneblaka. ⁴⁵ Etan kim lwalah zaka, dekam zep gubirida zaka, “Em san namae ni truwen hap édwam gwe tine'an? Emki sap ékara gwen. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴⁶ Dekam luk tak. Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara.”

Yesussu kim balk dakke:

(Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12)

⁴⁷ Yesus in kim nama ton'anka, dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya ano mae mo ahana Yudas Bak dekam zep zi beyam-bya naban goléyaïng gwe'anka— nëbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-mamma hen Yahudi mo nol-nola nenbiridakke, Yesussu de balk tan hap. ⁴⁸ Zen mes anakan ola ziaha-en gulku, “Ëe kirekam asa ebe mae hap

zertreizim: Men desaë babang ta'ak, zen zen– zini inye. Zen dekam zë hëndep balk lak.” 49 Yudas kim golëyaïng gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, “Dawem, bian guru.”

50 Yesus ki zep ding gulbluka, “Wal bosyan, men kire hap hatanan zala, angkam dekam syal gwibir.”^w

Zi beyam-byana in hëndep dekam zep balk dazak. 51 Hwëna ano mae mo wal bosen, men zenë ang ë gweblak, dekam zep nëbokna mol ineka. Dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansiblì kinika.

52 Hwëna Yesus ki zep zëre hon de ang gwe-gwen zini insa jalse gweblaka, “Nëbokna insa em etan lïl sonen. Sap men nara nëboksa darak hap gwire danna, desa nëbokkam sa damera gwer. 53 Emki eenlala gwen: Ëe are mo Biansa abe ta'anam, Zen maka zëre mo dam taha nakore jana zisi dua-blas batalyonkam lup gul sone'ara. 54 Hwëna kirekam de lwa'anam, ki hwëna mensa Alap mo olsa de ayang gul gwen zini abe hap dena ale nul gwek molya kirekam lwa'anam.”

55 Ki zep hwëna Yesus zi beyam-byana insa gubiridaka, “Em san Asa jal zisie hla lal? – zebe Asa de balk tan hap nëbok te tek teiredan naban yaïng gwenan zalye! Ëe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek? 56 Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in.”

Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë kitak heyanya gwenkam hli lak.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nértrëkké:

(Mrk 14:53-65, Luk 22:54-55, 63-71, Yoh 18:13-14, 19-24)

57 Yesussu in zen balk dak, ki zep nérhak – Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak dep. Zëwe Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya hen Yahudi mo nol-nola mes tagal gwezik gik. 58 Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesussu ang gwebla song gweka, hëndep zen hen hata zaka – teipsin

^w26:50 Yunani olkam, mensa Yesus Yudassa gulbluka, aha dam gulsunnu hen anakarekam: “Wal bosyan, em ba habe awe hatanan zala?”

tangan zini in mo gol tēmnak. Kol sonna iwe kim til zïka, zao zep teipsin zini insa de kara ta gwen hap de jana nabare zini hlauluda'anka. Zao zep hen nikin'in zaka. Zen man anakan de tawa gweblan hap dwam gwe'anka, "Banakan wëhë nëbla'ak?"

⁵⁹ Alap mo golak de mam-mam wenya hen tingare teipsin sinodenak de wenya zen orasa dëbla'ak – dekam de Yesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap.

⁶⁰ Beya nik blo-blo tan ola ban sap nolluwe gwe'ak, hwëna zëno mae mo ola in hom mae apde nëk, zep bëjen dekon karek tan. Aumwa hap zep etan zi darena anakan olluweka, ⁶¹ "Zini an man guku, 'Ëe asa Alap mo gol yawala ansa dri yulsul, hwëna yaklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap etan syal gwibinkim sul soner.'"

⁶² Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep luweka, ki zep Yesussu gubluka, "Em san ha molye mae ding gulzimki? – insa eno karekna kira nul gwe'an zalye." ⁶³ Yesus hwëna balk enkam salsiblika. Ki zep etan gubluka, "Ngaya Zini Alap mo bose gubin niban emki asa gubiridan: Em san ha eiwa Zen tangan? – Alap mo Tanena, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

⁶⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke. Hwëna Ëe hen ama emsa gubirida'an: Em esa nabakam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser – Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak butnak esa Asa hla laser."^x

⁶⁵ Alap mo golak de teipsin tangan zini in, kirekam de gunnuk kim salblaka, dekam zep baju ala son zemka Yesus hup de u sisngin hëp kalk-kalk soka, deban zep guku, "Zen Alapsa lamang tanda. Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? Nën mes em-am kïtak Alapsa de lamang tannak asalblanan! ⁶⁶ Zep angkam ebon mae onakon banakan?"^y

Ki zep ding nulblik, "An tok hap de karek tan hap man sam gweši'ira!"

⁶⁷ Dekam zep oltepkam nwe-masenak hol-hol da gwe'ak, hen deban zep dangole gwe'ak. Ahakon taha dak-dakkam itranak

^x**26:64** Mzm 110:1, Dan 7:13, Mat 24:30

^y**26:66** Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini desa tankam. Emki Im 24:16nak hlaun.

lek-lek dya gwe'ak, ⁶⁸ deban dakensīk gwebla'ak, “Em wēhē tame tanda? Nara emsa lek tyanda? Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwē'anam– Israelsa de ngaya tabin hip, ki emaka asa gubirida gwe'ara, ‘Zi bosena zen asa lek tyanda.’”

Petrus kim Yesussu zabeblakake:

(*Mrk 14:66-72, Luk 22:56-62, Yoh 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ In kim kirekam lwa se'ak, Petrus dekam gol tēmnak nikin'inka. Zēwe de babu gwe-gwen wenya ki zap zē hata'anzak, zao zap Petrussu gubluzak, “Em an hen zenke–men zen Galilea walya Yesus mae han apdenak étē gwekye.”

⁷⁰ Petrus hwēna man zabeka– in zen zē lowe he'ak, zēno mae mo inik. Zap wenya insa anakan ding gulbirki, “Ēe homē tame gu'un– insa em gundaye.”

⁷¹ Dekon hwēna kol son lilikin alpnak zap zau'un naka. Zēwe zap etan ahanik zēwe de babu gwe-gwen wenya hla tazak. Dekam zap zēwe in zen lowe he'ak desa gubiridak, “Zini an hen menkam Nazaret walya Yesus hun apdekan ē gweka.”

⁷² Petrus ki zap etan ding gulbirki, “Ēe eiwa hom tanganē zini insa tame ta'an. Nglinak de Zini, mese asa salblanda.”

⁷³ Zēwe hom holo gwe'ak, dekam zap zini men zen zē ēzau'uk etan Petrussu nenblazak, “Em an hen zēno mae mo ahanakake, sap eno ola in Galilea wal mo ol hanu.”

⁷⁴ Petrus dekam zap ol drakkam gu ane gwe'anka, “Ēe hom tangan am zini insa tame tak. Nglinak de Zini Alap, mese ki asa salblanda!”

Kirekam kim gu gwe'anka, ayangna ahana hen dekam zap gu aneka. ⁷⁵ Hwēna Petrus dekam zap enlala gwibirki– Yesus mo ola mensa anakan gu-gublukaye, “Ayang de gun srēmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabeblala.” Dekam zap hēndep wet soka. Gosa zap kon yusyustin nīban gwē song gweka.

Pilatus Bak hap kim nērtréblakke:

(*Mrk 15:1, Luk 23:1-2, Yoh 18:28-32*)

27 Kak tangannak zap tingare Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamma hen Yahudi mo nol-nola ban etan tagal gwesik, hen dekam zap ola Yesussu de tan hap dena zim-zim nīk. ² Dekam zap tahalen naka Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak osan dep nērhak.

Yudas kim zénaka tok hap buk tusuk sonekake:
(Kis 1:18-19)

3 Yudas in zen zerguku, kim anakan sane gweka, “Hare ano zergun nukon sa dal,” dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka. Dekam zep 30kam de te-ala kasona men dekam zerguzimki, desa Alap mo golak de mam-mam wenya kip hen Yahudi mo nol-nola kip etan zerzim halka. 4 Zao zep gubiridaka, “Ee mesë karek gwek—karek gon srëm zini insa zergukye. Zep hëndep da'an.”

Hwëna zen man ding nulblik, “Asa ba habe desa etan gubiridala? Zen ere en mo syal sake.”

5 Yudas dekam zep te-alana insa Alap mo gol mwa san dep hiri ta inki. Zëna ki zep song gweka, dekam zep zénaka tenya kon holenak buk tusuk soneka.

6 Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in ki zep te-alana insa tagal dasik, ki zep èguk, “Te-alana an, zisi de tan hap zergun te-ala, zep bëjen Alap hap ing tablan. Sap Musa mo titi tabin olak man anakan lwak, ‘Kire te-alasa bëjen Alap hap zerblan.’” 7 Zen kim te-alana in hap ola aha-en nuk, dekam zep te-alana inkam kama ngatdarak syal gwe-gwibin zi mo ngana nëk—aha lang nakon de yaing gwe-gwezan zi tok-toksa de zë kang gulne gwen hap. 8 In zep hëndep angkam kamana insa nen gwibirin, “Zi Kal Kama.”^z 9 Zen dekam zep zauk—mensa orep Yermia Bak hamal hap Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

“Zen sa 30kam de te-ala kasosa nulin—Israel zi zëre mae mo ol aha-en gun sun de zergun te-alana in saye. ¹⁰ Dekam sa hwëna kama ngatdarak syal gwe-gwibin zi mo ngasa nër—men kirekam Alap hamal hap asa gublukake.”^a

^z**27:8** Zen mae hap “Zi Kal Kama” kam kamana insa bose nuk: Insa “zergun te-ala” na Yudas onakon neirink (ayat 6), zëre mae mo olkam man kirekam de te-alana nen gweblak “zi kal te-ala.” Zen zep kamana insa bose nuk “Zi Kal Kama” kamye.

^a**27:10** Zak 11:12-13

Pilatus Bak hap kim tapbla dablagke:

(*Mrk 15:2-5, Luk 23:3-5, Yoh 18:33-38*)

11 Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak onak kim nérhatazak, zao zep takensiblika, “Em an san ha eiwa zen– Yahudi mo teipsin niye?”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekame gunda, zen kirekamke.”

12 Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamma hen Yahudi mo nol-nola in dekam zep Jesus mo karekna Pilatus hup deiri nul guk gwebla'ak, hwëna Jesus hom mae ding gul gwizim'inka. 13 Dekam zep Pilatus takensiblika, “Em san ini hom? – Zebe ding gul gwizim sräm gwe'araye. Zëno mae en mo eno kareksa de deiri gul gu zunna mes-am beya gwenan.” 14 Hwëna Jesus man tangan ding gulzimdin hip baes gweka. Hëndep Pilatus man tangan tenggwanblaka.

Anakan kim èasas gwekke, “Te-lidak sonnak makan laink!”

(*Mrk 15:6-15, Luk 23:13-25, Yoh 18:39–19:16*)

15 Yakla yala Paska jamkam kim Israekl de zini étagal gwe-gwek, dekam man zëno mae mo gubernora bwinak de zini aha-en aha-enkam nésér sone gwizimk– tingare zi tra mo anakan de gun sun, “Desa ap zeser sonezim.” 16 Dekam zëwe bwinak zini ki, bose teipsiblinna, Roma mo iřik gin níkon dikim wet so gwen hap de asas gwe-gwen zi, bosena Barabas Bak. Zëno aha bosena hen ki Jesus mo bose nabán apdenak. 17 Zep zi beyam-byana in kim Pilatus mo gol homannak tagal gwezičik, dekam zep Pilatus takensibiridaka, “Em narasae namen dwam ébla'an? – desa de ee ebe mae hap tapbla tazimdin hipye. San ha Barabas Baksa? San ha Yesussu? – mensa hen nen gweblanke, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini.” 18 Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, “Zi beyam-byana man Yesussu menkam ang në gweblak, zep Yahudi mo mam-mamma sailip në gweblak, hëndep zep angkam tan hap asas nëbla'an.”

19 Pilatus dekam teipsin zi hip de komal tum yalak nikin'inka-zisi dekon klis gul gwen hap de komal tumnak. Zi beyana insa kim kirekam takensibiridaka, hwëna dekam zep we zik mo ola nolhatablazak. We zem man anakan gu soneblak, “Em bahem mas gwen– karek gon sräm zini insa de karek tannakyé, sap ee eisiri namen husus gwibin tangan nakaë tal– zëbe hap denaye.”

20 Hwëna Pilatus kim we zik mo ola insa sane gwe'anka, hwëna dekam Alap mo golak de mam-mam wenza hen Yahudi mo nol-nola in zi beyam-byana insa nolëton gwe'ak – zen de anakan abe ta gwen hap, “Barabassa ap hïl ti sonezim. Yesussu lak.”

21 Zep kim Pilatus etan takensibiridaka, “Zi darena an kon, em narasae dwam ébla'an? – desa de ebe mae hap zeser sonezimdin hipye.”

Dekam zep ding nulblik, “Barabassa.”

22 Hwëna dekam zep etan takensibiridaka, “Ki hwëna ee banakan asa Yesussu gwëblal? – insa ahakon ena en gweblananye, ‘Israelsa de ngaya tabin hip de Zi’kim.’”

Ki zep ding nulblik, “Desa te-lidak sonnak makan laink.”

23 Dekam zep hwëna takensibiridaka, “Hwëna zen banakan karek gweka?”

Hwëna dekam tangan zep mam en tangankam égu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink!”

24 Pilatus dekam zep enlalana anakan topse gwibirida'anka, “Ëe an etan banakan asa zi trana ansa gweibiridal?” Hen anakan tame tabirki, “Zen éilman gwen hap éalp gwešii'ñ.” Dekam zep zëre hon de ébabu gwe-gwen zisi gubiridaka – hosa de golbla halzan hap. Zao zep zi beyam-byana in mo nwenak tahana ngan sosu'unka. Dekon zep gubiridaka, “Ëe homë zini ansa de tan hap de ola mas gu'un. Alap molya zëno kala abe hap ngëro gulbluka. Sap an e-ene la'an.”

25 Dekam zep tingare zi beyam-byana in ding nulblik, “Zëno kala zen sap sa abon mae onak ngëro gwer – hen ano mae mo auyan-aza onakye.”

26 Dekam zep Pilatus Barabassa zeser sonezimki. Hwëna Yesussu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki – zen de hwëna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:
(Mrk 15:16-21, Luk 23:26-43, Yoh 19:2-3)

27 Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesussu närtizik – zëre mae mo batalyonnak de gol yalak. Zen zëre mae mo ahakorena kütak de tagal gulsun hup nenbirdak, hëndep Yesussu man dot dasizik. 28 Ki zep hëndep irkare dak, hwëna teipsin zi hip de baju kwang kal-kalsa zep ala nosoblak – teipsin zi makan

de zë swrë tan hap. ²⁹ Hen nolak de ala gul soneblan hap, dokot tē ngi'-ngisa mlin-mlin nuk– teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. Ki zep hen dutena dam tahanak nolblak.^b Zëna dekam zep botonkam zëno nwenak boklena kom da gwebla'anzak – anakan dikim lamang tan hap, “Dawem, bian. Em in zen – Yahudi mo teipsin niye.” ³⁰ Zao zep oltepкам hol-hol da gwe'ak, hen dutena insa zëno tahanak etan nulink, dekam zep nolak lek dya gwe'ak. ³¹ Lamang tanna kim hya neisiblik, dekam zep etan baju kal-kala insa nalsiblik, dekam zep etan zëre mo bajuna ala nosoblak. Ki zep hwëna nérwet sok – dekam de te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(*Mrk 15:22-32, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27*)

³² In kim Yesussu te-lidak sonnak de makan ta irin hip nérsong gwe'ak, oranak Kirene walya Simonsa zep nérto'e'ak. Zao zep Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wë soblahan hap tik-tik dak. ³³ Ki zep hëndep kwatap tek bosena Golgotak yaing gwesek. Bosena in mo enlalana, “zi nol swra.” ³⁴ Zëwe zep Yesus hup anggur ho enenna nolblak – desa de otden hap. Hwëna kim sap akasibirki, dekam zep baes gwibirki.^c ³⁵ Te-lidak sonnak kim makan daink, dekam zep zëno pakeanna zëre mae hap dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae néblandak. ^d ³⁶ Zëna zao zep teinikin'ik – dekon de kara tan hap. ³⁷ Nol bol tahan nakon ol alesa zë makan nulink – dekam de tingare zi anakan tame gun hup, “Zen kire jal hap da'an.” Zep anakan ale nuk, “An Yesus – Yahudi mo teipsinni.”

³⁸ Zen sowë zi dare nabani Yesus mae han apdekam te-lidak sonnak makan dabirink – ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. ³⁹ Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol ëwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kinii nasen gwe'ak, ^e ⁴⁰ “Em an zen eme guku, ‘Alap mo gola asa dri yulsul, hwëna dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibin kim sul soner.’ Ki em san Alap mo Tanesa hom?! Te-lidak sonna in kon em enaka de ngaya tan hap ati gwezan.”^f

^b **27:29** Teipsin tangan zini dekam emaskam de mlin makare naka nolak ala nul gwek, hen teipsin zi hip de dutesa nurensik gwek. Zen zep jana nabare zini in kiresa etan botonkam syal neizimk – dekam de Yesussu swrë tan hap.

^c **27:34** Mzm 69:22 ^d **27:35** Mzm 22:19 ^e **27:39** Mzm 22:8, 109:25

^f **27:40** Mat 26:61, Yoh 2:19

41 Hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mam wenya hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Yahudi mo nol-nolkam de wenya, zen hen man Yesussu anakan lamang da gwe'ak, 42 “Zen aha zi ensa man ngaya ta gwibirk, hwéna zénaka hom tol ngaya ta'ara! Zen de eiwa Israel mo teipsinkim gwé'anam, dikire te-lidak sonna in kon ati gwezak. Ki amaka laiblibla'an. 43 Zen Alapsa taibliblaka hen man zénaka gu gweblaka, ‘Ee an Alap mo Tane.’ Ki Alap de eiwa dwam gweblankam, dikire ngaya tak.”^g 44 Sowé zi darena insa Yesus mae han makan dabirink, zen hen kirekam lamang laka.

Yesus kim tilskiike:

(*Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30*)

45 Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingga langna owas hap kawesik. Héndep yakla nwena kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwek. 46 Yesus dekam zep Ibrani olkam ol mamkam hérheka, “Eli, Eli, lama sabakhtani?” Nëre mae mo olkam Zen anakan hérheka, “Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasí”ⁱ

47 Hwéna in zen zé kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zénaka nenbiridak, “In Elia Baksa hérheblanda.”

48 Dekam zep ahanik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep gol hanaka, desa zep anggur ho enennak os gul ineka. Desa zep te tek gwénnak de kyaon sonen naka mipnak goltré seblaka – desa de kwlem gun hup.ⁱ

49 Hwéna ahakon man nenblak, “Dikire gwék. Elia Bak wéhë yap ngaya ta'an zaka?”

50 Yesus ki zep etan ol mamkam hérhe hanaka. Dekam zep héndep tilski. 51 Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek. Jingil yawala hen dekam zep gwéka. Hen zéwe de kaso nabare k watap-tek k watap-tekna ahakon héndep man éhlang-hlang gwek. 52 Zi tok-tok kang gulne gwen kaso lilikinni man étalusundak, hen Alap mo hlil irin wenya men zen orep juwe gwek man beyakam éngaya gwendak. 53 Yesus kim tñ nikon ngaya gwéka, dekam zep zen hen zi lo tasibin kamana in kon sek gwek, héndep dekam zep Yerusalemk biti gwezak. Zéwe zini beya nik nolétowe gwe'ak.

^g27:43 Mzm 22:9 ^h27:46 Mzm 22:2 ⁱ27:48 Mzm 69:22

⁵⁴ Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zëre mo ahakore naban zikara ta'anka, dekam tangan zep sérkam goléäiři'anka – jingil yala in kim gwëka, hen tingare owas-owasna insa kim hla nukke. Dekam zep èguk, “Zini an eiwa Alap mo Tane!”

⁵⁵ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zen men zen hëndep Galilea kon mas gwe-gweblan hap ang nébla song gwe zakke. ⁵⁶ Ahana Yakobus ne Yusup nik mo anena Maria – men zen hen zëno nik mo ayana Yesussu wë takke, ahana bose apde zem Magdala kore wenya Maria, hen ahana Zebedeus Bak mo we.^j

Yesussu kim lo dasikke:

(*Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56, Yoh 19:38-42*)

⁵⁷ Kim kam-en gwe'ak, dekam zep te-ala beya zini Arimatea walya Yusup hata zaka. Zen hen Yesussu de ang gwe-gweblanna.

⁵⁸ Zen dekam zep Pilatus Bak osan dep song gweka – Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Pilatus dekam zep jana nabare zisi gubiridaka – Yesus mo tok naka de Yusup hup zergublun hap.

⁵⁹ Yusup dekam zep hëndep Yesus mo tokna insa zizeryahe halka. Kaen èse ngap-ngapkam zep zitahaleka. ⁶⁰ Dekam zep Yusup zëre hap de hamal gulblun kasos hulak Yesus mo tokna insa zidrë neka. Lilikinni kasos yawalkam zep nulhlusukink. Zëna ki zep sek gwek. ⁶¹ In kim Yusup golësyal ta'anka, Magdala kore wenya Maria apde bose zem Maria han dekam zao hen inikin'ik. Dangna kim kasos hula in san èk.

Pilatus Baksa kim Yesussu de drënén kasos hulsa de jana nabare zi kara gun hup abe dakke:

⁶² Zao de yaklana dekam Hari Sabat yawal – Paska hap de yakla tangannak. Dekam zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamma hen Farisikam de zi niban apdekam Pilatus osan dep sek gwek. ⁶³ Zao zep nenblak, “Bian, èe ama eenlala gwer, zisi de yasik ta gwibin zini Yesus in kim nama gwë'anka, zen man anakan gu gweka, ‘Yaklana kim de dan-ahannak zau'uk, dekam asa etan tìn nikon ngaya gwer.’ ⁶⁴ Zen in zebë emsa abe

^j*27:56 Mat 13:55, Yoh 19:25*

la'an: Emki ere mo jana nabare zisi gubiridan – zen deka dawem enkam kara nuk, in zao ir lo dasikke. Zëre hon de ang ta gwen wenyik mana zëno tok naka sowëkam nér halank. Hwëna zen dekam sa zisi ahap da gwibir, ‘Zen mes etan ngaya gweka.’ Hwëna kirekam de éboton gwenkam, zen dekam tangan sa botonna mam nulsuk song gwer.”

65 Pilatus ki zep ding gulzimki, “Jana nabare zini ansa ama ebe mae hap lup gulzim'in. Emki desan dep zon guludan – dawem en tangankam deka kara nuk.” 66 Desan kim sek gwek, dawemkam zep Yesussu de drënén kasö lilikünni insa sip dabik. Jana zini in zëwe zep kara nul gwe'ak – zi de zëwe mae égolek de gwezan srém hap.

Yesus kim ngaya gwekake:

(*Mrk 16:1-8, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10*)

28 Hari Sabat hyanak, kak tangannak zep we darena song èk – Magdala kore wenya Maria bose apde zem Maria han, Yesussu de drënén kasö hula insa de etan hla kun hip. 2 Hwëna Alap mo dam taha nakore zini kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe zaka, jingil yala dekam zep hëndep gwëka. Hwëna dam taha nakore zini in zep drënén kasö lilikünni insa irhi gul zuka. Zëna hwëna zao zep nikin ane'anka. 3 Zëno nwe-masena san de nglì angna kiye, hen zëno bajuna ngap-ngap tanganna – but ngap-ngapna kiye. 4 Jana nabare zini in zen kasö hula insa kara nu'ik, karekkam aïrin hip éyal-yal gwek, hëndep tok-tok makan zep zë altïnk.

5 Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep wenya insa guzimki, “Bahem aïrin. Em an Yesussue lëbla'an zala – te-lidak sonnak insa makan da inkke. 6 Zen awe hom. Bian Alap mes tìn nïkon ngaya tala – men kirekam Yesus Zëna hamal hap emsa gubirida guk gwekake. Haen, emki sap hla kulzin – men zao sap nén nekke. 7 Nabakam emki olahan. Zëbon de ang ta gwen wenya anakan enbirida, ‘Zen mes ngaya gwera. Angkam Zen mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa értower.’ In sya. Asa Alap zer sone zala – ebe mae hap de kirekam ayang gulzimdin hip.”

8 Dekam zep we darena in nabalba enkam olahak. Zen man sap aïri'i'ak, hwëna dawemkam hen isrip-sri è'ak. Hlu kënksam zep song è'ak – dekam de nabakam Yesus zëre hon de ang ta

gwen wenza insa enbiridan hap. ⁹ Hwëna kim song ë'ak, zao zep mumuk ennaka Yesus Zénaka zertreizimki. Zen kim anakan guzimki, “Dawem,” dekam zep hëndep golek de lazak. Zao zep hëndep bokle kom osoblan naban tanana babang osoblazak, deban isrip-sri ébla'ak. ¹⁰ Hwëna man guzimki, “Bahem aïrin. Hwëna ano oso walkam de gubirida gwen wenyaka em anakan enbiridan – zen deka Galilea san sek gwek. Zen zao sa Asa nértower.”

**Jana nabare zini in kim Alap mo golak de syal tan
zi mo mam-mamna insa anakan nenbiridakke,
“Jesus mes ngaya gwera.”**

¹¹ We darena in kim song ë'ak, hwëna jana nabare zini in zen drënén kaso hula insa kara nu'ik, zébon mae onakon ahakore nik zep lwan dahak – zen de Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna insa gubiridan hap, kitak in zen ki zë jowekke. ¹² Alap mo golak de mam-mam wenza in dekam zep Yahudi mo nol-nola ban ola aha-en nuk – dekam de jana nabare zini in hap te-alasa mam enkam zerzimdin hip. ¹³ Zao zep nenbiridak, “Em anakan égu gwek: ‘Zen zëre hon de ang ta gwen wenyik Yesus mo tokna sowékam nérhak – ee kimë truwe guk hakke.’” ¹⁴ Hwëna gubernor de emsa ni truwenkam salbirdankam, zen ee asa deban dawem enkam éraïsil gwer – emsa de kire hap karek tabin srëm hapye.” ¹⁵ Hëndep jana nabare zini in zep Yesus mo ngaya gwen ola insa dikim ber-ber gun hup de te-alana insa neirink. Hëndep Yahudi zini anakare olsa zep nol halasenk, “Zen eiwa zëre hon de ang ta gwen wenyik kam sowékam nérhak.” Hëndep angkam mae kirekam zep égu gwenan.

**Jesus kim zëre hon de ang ta gwen wenza
kip Zénaka zertreizimkike:**

(Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8)

¹⁶ Seblaskam de zëre hon de ang ta gwen wenza ee dekam zebë Galileak de kwatapna in san dep sek gwek – men kirekam Yesus Zëna asa gubirida gwekake. ¹⁷ Zao kimë Yesussu hla la'ak, zao zebë bokle kom tablan naban isrip-sri éblak. Hwëna anakare enlalana abon mae nama lwa'anka, “An san ha auna?” ¹⁸ Yesus dekam zep golek de tabir zika, zao zep asa gubiridaka, “Tingare sosonna ngatan zi mo langnak dena hen auhu-kamanak dena,

Bian mes abe hap kütak tapbla gulbluka. ¹⁹ Zen in zep tingare lang san em sek gwen, zëwe kütak de zi ausuna Asa de ang gweblan hap titi labir song gwek, deban hokam su labirida gwek – are mo Bian mo bosekam, Tane zem ano bosekam, hen Alap mo Enho mo bosekam. ²⁰ Men desaë emsa desan de ang tan hap titi ta gwibik, em hen desan de kitak ang tan hap tawa la gwibik. Hen emki ansa enlala gwe-gwibin: Aena asa emsa yakla jamkam kara tabirida gwer – hëndep aumwa hap de yaklanak de zau'uk.”

Yesus hup de Ol Dawemna mensa

Markus ale gulkuke

Yohanis Su Tabin kim Yesus hup orana hamal ta gublukake:
(Mat 3:1-12, Luk 3:1-18, Yoh 1:19-28)

1 Ol Dawemna an Alap mo Tanena Yesus Kristus hup dena.
2 Zéno ausuna, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak Alap mo ola orep ale gulkuke. Zen mae hap denaka ale gulkue: Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublukake,

“Ëe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner-zen de nonol are mo olsa ayang gul gwizimdin hip, ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.”^a

3 Zi zer sonenna in, zen zi srëm lang nakon sa anakan taken gwera,
‘Haen, nëre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!”^b

4 Yesaya in kirekam ale gulkue, kirekam zep ki hëndep holo gwezik hannah Alap mo zer sonen zini in zi srëm langnak hata zaka. Zéno bosena Yohanis. Zen zëwe zini su tabirida gweka, hen anakan titi ta gwibirk, “Ere mae mo karek-karek nakon em éhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golëtré gwen hap, ‘Ëe ama angkam Alapsa ang gwebla'an,’ ëe ki asa hwëna emsa su tabiridal.” 5 Dekam zini beya tangaran nik Yohanis onak dep tingare Yerusalem mo lang nakon weyana Yordan san dep sek gwe-gwek. Zëwe zep zëre mae mo kirekam karek-karekna damnak ékira-kla gwe-gwek. Ki zep hwëna su tabirida gweka.

6 Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gweka, zep unta ala nakore bajuna zéno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka

^a1:2 Mal 3:1 ^b1:3 Yes 40:3

daul gweka. Tembanena hen zéno kim tembane gwe-gweka, zep ékasna twenblanda gweka, hen sobwal hona otde gweka. ⁷ Zen hen man zé anakan tonbirida gweka, “Ano lure nakon sa ahana hata zala– abon onakon de Teipsin Tangan Zi niye. Ëe dawem naka hom– Zébon onak de babu gwen hap, hen sap zéno tana maesa de ngan sosublun hapye. ⁸ Ëe weyakamë emsa su tabirida gwe'an. Zen hwëna Alap mo Enhokam sa emsa su tabirida gwera.”

Yohanis kim Yesussu su tablakake:

(Mat 3:13-17, Luk 3:21-22)

⁹ Zao kim lwa se'ak, Yesus hen dekam zep Galilea mo langna Nazaret kon hata zaka. Desa hen dekam zep Yohanis weyana Jordankam su tablaka. ¹⁰ Ho nakon kim etan zil he'an zaka, ki zep gulk sun ake seka. Nglina dekam zep hëndep hlang në hanak. Alap mo Enhona dekam zep hen mawana ohola mo kim Yesus onak dep ati gwe ine zaka. ¹¹ Ki zep hwëna Alap mo ola èsalsek,

“Em in are mo Tane– are mo dang tñinak de tanganna. Ëe ama tangan Emsa sam gwasik gweblanan.”

Dowal mo kigïna kim Yesussu akasik gwebla'ankake:

(Mat 4:1-11, Luk 4:1-13)

¹² Alap mo Enhona dekam zep hëndep Yesussu zi srëm lang san dep zersong gweka. ¹³ Orapna empat-pulu enkam zé zé-en gwë gweka, hwëna dowal mo kigïna zao zep akasik gwebla zaka. Langna iwe hen kirekam-kirekam otweran jal-jala beya tanganna. Hwëna Alap mo dam taha nakore zi zé mas në gweblak.

Yesus kim Galileak syala kon gwasibir hanakake:

(Mat 4:12-22, Luk 4:14-15, 5:1-11)

¹⁴ Yohanissi kim bwinak tak daink, Yesus dekam zep langna Galilea san song gweka. Desan zep Alap onakore ol dawemkam tonbirida song gweka. ¹⁵ Zen man gubirida gweka, “Alap Zén de irik gin hip dena mensa kara ei gwibik angkam mes hatal! Zen angkam man kon gwasik hana'ara – teipsinkim de nesa irik giñkimye! Zep ere mae mo karek-karek nakon em éhalen, hen Alap onakore ol dawemna ansa em taiblibin.”

16 Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san song gweka, zao zep hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka – Simon Baksa oso zem Andreas han. Jalakam hogwesa lahyo'anka. 17 Yesus ki zep zë guzim zika, “Asa em ang éblan. Ëe asa emsa zisi de hwëna lahyo gwen hap tawa sol.” 18 Dekam zep hëndep jalana insa hli koso guk halka – Yesussu dikim hwëna ang éblan hap.

19 Dekon kim deban engka en zisong gwe'anka, zao zep etan zi darena ake'anka – Zebedeus mo walas darena, Yakobus ne Yohanis neka. Bul mwanak zëre nik mo jalasa sam ososu'unka. 20 Yesus zao zep hen desa kirekam guzim zika. Zen hen dekam zep Yesussu de ang éblan hap bi zem Zebedeussu bul mwanak hli laka – hëndep zëbon de te-ala hap syal ta gwen zi niban.

Yesus kim zi nikon dowala zeralsa sonekake:

(Luk 4:31-37)

21 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban Kapernaumk golëyaïng gweka. Hari Sabatnak kim hatak, dekam zëwe de but srëm golak zep golëbütì gweka. Dekam Zen zep kitak tawa tabirki. 22 In desa tawa tabi'inka, man tangan denggwanbla'ak. Sap zëno ola soson tanganna – san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

23 Hwëna dowal mo bi gweblan zini ki zep hen zë til zïka, zao zep hérhe zaka, 24 “Wéo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de étoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Ëe mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna.”

25 Yesus ki zep zëbon de dowala insa jala ban gubluka, “Balkkam! Zini in kon em wet son!”

26 Hwëna dowala in ki zep zini insa nonol mam en tangankam titikin taka, ki zep hwëna mam enkam de hérhen nabani zini in kon wet soka. 27 Tingare zini sërkam tangan denggwanblak, zep zënaka anakan donbirida nasen'ak, “Ha! Zëno ola wehasa hom! Orep hom – kirekam de tawa tabin niye. Zëno ola soson tanganna – san de teipsin zi mo ola kiye. Zëno dowal-dowalsa de golëalsal sonenna, hëndep dekam de wet so gwenkam!”

28 Hëndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare Galilea mo lang san nol haladak.

Yesus kim etan zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mat 8:14-17, Luk 4:38-41)

29 Yesus kim zëre hon de nonol ang ta gwen wenya in han but srëm gola in kon golëwet so gwe'anka, ki zep hëndep Simon ne Andreas nik mo golak golëbiti gweka. Yakobus ne Yohanis ne hen man ang éka. 30 Yesus in kim golëbiti gwe zaka, ki zep zë nenblak, "Simon mo we marena ewen naban tumnak nisi ta'an." 31 Ki zep hëndep desan dep song gwe zaka, ki zep Simon mo marena insa taha nakon gul ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sér gwek. Wenya in dekam zep hen tembanekam mas gwibiridak.

32 Yaklana kim dum gwe he'anka, dekam zep Yesus onak dep tingare kirekam-kirekam zi sang-sangna nolëyaïng gwezak, hen dowal mo tilbiridan mae naka. 33 Ëna iwe de zini tingan tangan zep Simon mo gol sïnak tagal gwasik. 34 Zao zep kirekam-kirekam sang-sang nabare zi beyam-byana insa dawem tabirkiki, hen dowal-dowala beya naka zeralsa sonebirki. Zen man dowal-dowala insa zen de olsa étoran hap jalse gwibirdaka, sap dowal-dowala in mes tame dak.

Yesus kim Galilea mo lang san tawa tabir song gwekake:

(Luk 4:42-44)

35 Ka'ankam hom tangan liti'ik, Yesus dekam zep luweka, hëndep ki zep gola kon zi srëm san dep song gweka. Dekon zep Biansa gu soneblaka. 36 Hwëna kim nohwensiblik, Simon Bak dekam zep wal bose wal zeban lun zitëbla song gweka. 37 Kim zihla taka, zao zep nenblak, "Haen. Tingare zini man emsa dëbla'an."

38 Hwëna man ding gulzimki, "Bëjen. Nen hëndep langna an mo aha é-ë san dep sek gwe song gwen. Sap Ëe an kire habë hatazak – desan de hen Alap mo olsa tawa tabir song gwen hap."

39 Zen in zep Yesus tingare Galilea mo lang san ziamjanbir song gweka – desan de hen zëwe de Yahudi mo but srëm gol-gol san tawa tabir song gwen hap. Zen dekam hen dowal-dowalsa zeralsa sonebirki.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:
(Mat 8:1-4, Luk 5:12-16)

40 Dekam zep hen sop sang-sang karek mo hla tan zini Yesus onak dep hata zaka, zao zep zéno nwenak boklena kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, “Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara.”

41 Yesus hwëna man tangan zini insa dawemkam embwan gweblaka. Dekam zep towanblan naban ding gulbluka, “Ëe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen.”^c **42** Dekam zep hëndep sop sang-sang karekna in hli tak. **43** Yesus ki zep ol drakkam anakan gubluka, “Dekam song gwe. **44** Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrébla. Zao gublu, ‘Emki asa hla tan. Ëe san ha mesë dawem gwer?’ Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekam sa tingen emsa anakan tame dal, ‘Zen eiwa mes tangan dawem gweka.’”^d

45 Hwëna zini in man men-san an-sankam tonbirida song gweka. Yesus zep hëndep langna iwe de ë-ënak damkam hata srëm gweka. Eiknik zep zi srëm langnak zëre hon de ang tan wenza ban golëgwë gweka. Hwëna zini man zë tingare ë-ë nakon Zëbon onak dep yaïng gwe-gwezak.

Yesus kim taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(Mat 9:1-8, Luk 5:17-26)

2 Zao hom tangan holo gwe'ak, Yesus ki zep Kapernaum sun dep lwa halka. Dekam zep hëndep ola anakan nol haladak, “Yesus mes etan hatanda.” **2** Zi beyam-byana dekam zep Zëbon onak dep tagal gwasizik, hëndep man kyang gwasik. Lilikin mae san ëzaundak. Yesus zao zep Alap mo olkam tawa tabirki. **3** In kim tonbirida'anka, dan-nér dan-nérkam de zini dekam zep taha-tana teisya ine gwen srëm zi sang-sangna Yesus onak dep

^c**1:41** Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ënak gwën, hen but srëm golak bëjen tin, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka.

^d**1:44** Im 14:1-32

neiren halzak. ⁴ Hwëna zëwe zini beya tangan nik zë lowe he'ak, zep Yesussu ba nakon dep? – golek de tan naye. Zep hëndep gola insa gulk kon dre dasik anehak – men dekon en Yesus gwë'ankake. Desan zep berya ban nér dwanuk. ⁵ Yesus kim anakan tame tabirki, “Eiwa, zen man tangan Asa daiiblibla'an,” dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, “Tane tol, eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.”

⁶ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenza men zen zë teinikin'ik, dekam zep enlala ennak donsUBLU'ak, ⁷ “Zini an zëno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bëjen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap.”

⁸ Yesus hwëna dekam zep hëndep zëno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep jalse gwibiridaka, “Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsUBLU'AN! ⁹ Em ema ano ola husus eibir – anakan insa gublulye, ‘Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.’ Hwëna anakan de gublunkam, ‘Em luwen. Ere mo berya insa teisyahal,’ san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak – Alap mo sosenkam de gublun ol. ¹⁰ Hwëna angkam Èe ama ebe mae hap goltreizim'in – em dikim Asa anakan tame tan hap, ‘Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka – okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.’”^e Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gubluka, ¹¹ “Èe ama emsa gubl'u'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe.”

¹² Dekam zep hëndep luweka, ki zep hëndep ber zem insa teisyaka, ki zep hëndep tingare zi mo nwénak song gweka. Zi trana in man tangan ètenggwank. Dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen man ègu gwe'ak, “Hom tangane kirekam de owasna hla kuk – an kirekam lwananye!”

^e**2:10** Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zénaka “Anak Manusia” kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zénaka bose tak: Sap Zen man enlala gweka – mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin néblankam “zi tangan” makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka – Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

Yesus kim Lewisa kwang ta künükake:
(Mat 9:9-13, Luk 5:27-32)

13 Yesus kim etan Ho Gutuna Galilea mo alp san dep lwa ha'an zaka, zi beyam-byana zao zep Zébon onak dep yaïng gwezak. Zao zep tawa tabirki. 14 Dekon kim song gwe'anka, dekam zep Roma mo iřik giinnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini Alpeus mo tanena Lewi Baksa hla ta'anka. Zen zëre mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Zao zep gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." Lewi dekam zep luweka, dekam zep hëndep ang gweblaka.^f

15 Yesus kim Lewi mo golak golëtembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenya beyakam yaïng gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenya, zen hen beyakam yaïng gwezak. Dekam kirekam de enlala karek-karek nabare zini Yesussu beya nik sap ang në gwebla'ak. Deban mae zep apdekam golëtembane ta'anka, hen zëre hon de ang ta gwen wenya ban. 16 Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenya men zen hen Farisi hon bitti gwek,^g zen kim anakan hla nulidak, "Yesus Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin zi niban apdenak golëtembane ta'ara, hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenya ban," zen dekam zep husus nébla'ak. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka nenbiridak, "Yesus in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen wenya ban apdenak golëtembane ta'ara, hen karek-karek gulin halasen gwen zi nibanye! Zen in kuae nabanke!"

17 Yesus kim kirekam salbiridaka ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srém wenya, zen hom doktersa dwam në gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam në gweblanan. Ëe an dokter makanë hatazak – zi enlala karek-kareksa de dawem

^f2:14 Lewi mo aha bosena Matius.

^g2:16 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlíkna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, "Bahem gulmurun." Zen hen man anakan ébolamda gwe-gwek, "Ëe en ama dawemkam Alap hon étal gwesi'in." Zep zen hen man Yesussu baes në gweblak – kim anakan hla da gwek, "Desa en beyakam ang në gwebla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Tingare Yahudi zini man Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini husus neibirida gwek, sap zen mamkam abe da gwibik – dekam de aha hlík naka zëre mae hap kap ta-in gwen hap. Hen Roma mo iřik giinnik insa hom dwam nei gwibik, zep tingan men zen Roma hon syal ta gwek desa husus neibirida gwek.

san dep kwang guludan hap. Hwëna men zen zénaka tim di gwibirin, ‘Ee an dawem-dawemna,’ Ëe desa de kwang guludan hap homë hatazak.”

**Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenya
kire hap tembanena ëlwa srëm gwe-gwek.**

(Mat 9:14-17, Luk 5:33-39)

18 Aha yaklanak kim zauk, Yohanis Su Tabin hon de ang ta gwen wenya man tembanesa ëlwak – men kirekam Yahudi zi mo auyan-azana ëgwë gwekke, Alapsa dikim enlala zon tasiblinkam abe ta gwen hap. Hen Farisikam de gubirida gwen wenya dekam zep hen kire hap ëlwak. Ki zep hwëna zini Yesussu dakensiblizak, “Yohanis hon de ang ta gwen wenya hen Farisikam de gubirida gwen wenya, zen man tembanena ëlwa gwenan, hwëna ebon de ang ta gwen wenya ba hap ëlwa srëm gwe-gwenan?”

19 Yesus ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wenya kip man dakastilzim'in – an kirekam tembanesa de ëlwan srëmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwën makan Asa nërgwë gwe'an. Zep Ëe kimë nama golélowehe gwe'an, zen bëjen tembanesa ëlwan.^h 20 Hwëna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenya yaklana dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal.”

21 Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, “Zep hen kirekam, zi mo baju kwang de hul nënksam, zen bëjen deyol sop ësekam makan tazimdin. Kirekam bëjen dakastin. Sap ngan sosunkum deyol ësenen in de yok gwe'ak, dekam sa baju épba hula in mam enkam etan kalk nér.

22 Hen kirekam, anggur ho ësesa bëjen kambing sopkam de botol épbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho ësesa de kambing sop botol épbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna tail gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nér. Hëndep anggur ho nabani kambing sop botola ban sa karek nér. Anggur ho ësenen zen diki kambing sop botol ësenak de yurenkam dakasti'in. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan épba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in.”

^h2:19 Mensa ayat 19 nabani 20 nabani “teipsin zisi de zergwën” kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam “we ëse gon zisi de iye zik zergwën” kam aïsil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srëmkam lowehen.

**Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake,
“Diki Ëe an Zen tangan – Hari Sabat mo Nolaye.”**

(Mat 12:1-8, Luk 6:1-5)

23 Aha Hari Sabatnak kim zauk – Israelk de zi mo syal tan sräm yakanak, Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban gandum tra san golëtaman gwe'anka. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zep usak hap gandum danna insa kïlk di-in kïni gwe'ak.ⁱ 24 Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenya kim hla nulidak, dekam zep Yesussu nenblak, “Em san home ere hon de ang ta gwen wenya insa hlauluda'ara? Zen in nïre mae mo titi tabin olsa ngip nu'in – kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye.”

25 Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul? – men kim Daud Bak zëre hon de ang ta gwen wenya ban golëusak gwe'ankaye. 26 Abayatar Bak men dekam Alap mo golak teipsïnkum irik gïlkike, Daud Bak dekam Alap mo golak tilki, zao zep Abayatar Baksa abe taka – Alap hap de roti loneblanna insa de golblan hap. Kim golblaka, desa zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap neno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenya, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka – zen kim usak hap zitwinbirkie. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenya an, zen kim usak hap kïlk di-in kïnził, zen hom ekarek gwer.”^j

27 Yesus ki zep Hari Sabat hap dena insa waulsuzimki, “Alap zini Hari Sabatsa de blikip gwibin hip hom yang tabirki. Alap mo nwenak bol-zaun tanganna, zen diki zi. Hari Sabatna in hwëna zini emsa dikim oto tasik gwibin hip mas gulzimki. 28 Zep ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an Zen

ⁱ2:23 Tahakam de gandum dansa kïlk ti-in kïninnä, zen sowësa hom. Nëbokkam de gandum dansa taranna, zen diki zen sowë naye. Musa hom jalse gwibiridak – gandum dansa de kïlk ti-in kïninnä hapye, hwëna zen man anakan jalse gwibiridak, “Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen.” (Ul 23:25)

^j2:26 Im 24:9, 1Sam 21:1-6

tangan – Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, ‘Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,’ ahaksa, ‘Kirekam bahem,’ zen ano dena.”

Yesus kim Hari Sabatkam zi taha sakna dawem takake:

(Mat 12:9-14, Luk 6:6-11)

3 Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenya ban etan but srëm golak golëbïti gwe zaka, hwëna zini hen zao gwë'anka. Aha tahana mes sak gweblaka. ² Hwëna Yesus mo kareksa de hlaulblun hap de zini hen zëwe lowe he'ak. Zep kara da'ak, “Zen wëhë nëno mae mo syal tan srëm yaklana an hap dena ngip gu'unka – zisi de dawem tankamye?” ³ Yesus ki zep taha sak zini insa gubluka, “Haen, ano mae mo dang gwëenna a dekon emki zauzun.” ⁴ Ki zep hwëna takensibridaka, “Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?”

Hwëna zen man nasalsiblik. ⁵ Yesus ki zep jala ban nwekam amjanbirki, hwëna man hen kwasang gwibridaka, sap zen nol drak-drak enna. Ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, “Tahana insa emki iñin gilsin.” Ki zep hëndep iñin gilsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gweblak. ⁶ Farisikam de gubirida gwen zini in ki zep hëndep but srëm gola in kon te so gwek, hëndep dekam zep Raja Herodes hon de biti gwen zi niban tagal gwezik. Man zë olsa aha'en nu'ik – Yesussu de tan hap denaka.

Yesus kim zi trana ho gutu alpnak dawem tabirkike:

⁷⁻⁸ Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenya ban Ho Gutuna Galilea san golësek gweka, zi trana lun kon zep nërtrozak – langna Galilea kore zini hen tingare Yerusalem mo lang nakore zini. Ahakon Idumea mo lang nakon, hen weyana Yordan mo yakla hatase gwezan nakon, hen ë darena Tirus hen Sidon mo lang nakon. Zen kitak Yesus onak dep yaïng gwezak, sap zen mes zëbe hap dena èsane gwe-gwek – Zen mensa syal gwe-gwekaye. ⁹ Zini in beya tanganna. Yesus zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubridaka, “Ap bulu hamal ulblik – zëwe

aka sewesek, dekon aka tawa tabik. Kama nakon Asa sa klasam dasil.”¹⁰ Sap yklana inkam Zen mes zi sang-sangna beyakam dawem tabirki, zen in zep hwëna ahakore zi sang-sangna atata da gwibi'inzak– dekam de Yesussu golek de tan hap hen olk tan hap.¹¹ Hen dowal-dowal mo tilbiridan wenza Yesussu de hla tankam zep ëik gwehe gwe'anzak, dekon zep anakan ëhérhese gwe'ak, “Em in Alap mo Tane.”¹² Hwëna Yesus ki zep jala ban dowal-dowala insa gubiridaka, “Asa bahem kira tan. Balkkam em sek gwen.”

**Jesus kim zini dua-blas enkam zëre hon
de ang ta gwen hap dam tasibirkike:**
(Mat 10:1-4, Luk 6:12-16)

13-14 Yesus ki zep kwatap teknak hata seka, dekon zep hwëna zini mensa dua-blas enkam Zëna dwam gwibiridaka, desa en gu sonebiridaka. Kim yaïng gwezak, zao zep zëre hon de ang ta gwen hap anakare ola ban gubiridaka, “Ëe ansa emsa gu sonebiridal, em eka Asa ang ë gweblak, hen emsa aka gubirida gwek– ano olsa de gol halada gwen hap.¹⁵ Hen Ëe asa ebe mae hap are mo sosonsa golzim– em ekakim dowal-dowalsa olëalsal sone gwibik.”

16 Dua-blas enkam de zini in mo bosem-sena an zen:
Simon– mensa hen Yesus “Petrus”kum bose takा.

17 Hen Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne. Desa hen Yesus zëre mae mo olkam “Boanerges”kam bose soka. Zëno enlalana, zëno nik mo ola jal ënkam yawala– nglî glung makan.

18 Ahana Andreas,
Pilipus, Bartolomeus,
Matius, Tomas,
Yakobus– zen Alpeus mo tane,
Tadeus,
hen ahana Simon Bak– men zen nonol Israel dikim Roma mo ïrik gin nïkon ëzë-en gwen hap de ëasas gwennak ang gwekake,
19 hen Kariot walya Yudas Bak– men zen hëndep Yesussu zergukuke.

**Musa mo tütü tabin olsa de tawa ta
gwibin zini kim Yesussu nenblakke,
“Zen dowal mo kügi mo sosonkam syal gwe-gwe'ara.”**
(Mat 12:22-32, Luk 11:14-23, 12:10)

20 Yesus ki zep zëre mo gwë gwen san dep lwa halka, hwëna zi trana ki zep etan yaïng gwezak, zep Yesus hëndep zëre hon de ang ta gwen wenya ban bawalkam dep? – golëtembane tan naye. 21 Hen ahakon dekam man Yesussu nen gwebla'ak, “Zen mes mamak gwera.” Iye zem kim kirekam èsak, dekam zep yaïng gwezak – kwang tahan hap.

22 Hwëna Musa mo tütü tabin olsa de tawa ta gwibin zini mes hen Yerusalem kon yaïng gwezak, hen zen man anakan nen gwebla'ak, “In dowal mo kigina Beelzebul Bak bi gweblaka. In zep zëno sosonkam syal gwe-gwe'ara – dekam de aha dowal-dowalsa zeralsa sone gwibin hipye.”

23 In zep Yesus zi beyam-byana insa kwang guludan hap gubiridaka, dekam zep anakan ola gulk sun blaonzimki, “San ha dowal mo kügi mo aha hliikna maka dowal bose zemka nolëalsasone gwibi'in? Kina ki bëjen. 24 Hen kirekam, aha iïrik gin nik de hliwe'anam, etan zën de eijan hap, dekam iïrik gin in molya etan ètatete gwe'anam. Maka hëndep èsekawak gwe'an. 25 Hen kirekam, zénaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hëndep sekvak gwe'an. 26 Zep hen kirekam, dowal mo kügi mo iïrik gin nik de hliwe'anam, etan zénaka de goléeijan hap, zen molya éholo gwe'anam. Nabakam maka hëndep denaban alti'in. Zep dowal mo kügi mo aha hlikna, zen molya zénaka nolëalsasone gwibi'inam.

27 “Sap Èe dowal mo kügi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zëre mo golsa kara ta'anam, zëbe hap de jal zini na-en molya tütü in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zëno kire-kirena maka alal tabla'ara.

28 “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Alap maka zi mo kirekam-kirekam karekna tingen tap gulsuk gwizim'ira, hen sap Zénaka de lamang tanna, desa hen maka tap gulsuk gwizim'ira. Diki aha-en: 29 Zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsulun. Kirekam de karekna zen mes hëndep denaban makan gweblanan.”

30 Yesus mae hap ki kirekam gubiridaka: Insa Zénaka nenblakte, “In dowal tilblika.”

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitëbla'akke:

(Mat 12:46-50, Luk 8:19-21)

31 Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesussu de zertoran hap golëyaïng gwezak. Zisi zep nenbiridak – zen de Yesussu gublun hap. Zéna ë nakon nësbla'ak. **32** Hwëna Zen zi ngirinnik nikin'inka. Zao zep nenblak, “Bian, eno anena oso wal oban ë nakon emsa ziësbla'anon. Zen man édwam gwe'an – emsa de zertowen hap.”

33 Yesus ki zep ding gulzimki, “Hwëna nonol anik emsa gubiridak, ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye.” **34** Ki zep hwëna zini men zen zëre mo alp nakon teinikin'ik, desa nwekam amjanbirk, ki zep hwëna gubiridaka, “Diki an zen lowe he'an, zen zen – ano anena hen oso walyaye! **35** Sap Alap mo ol san men zen ang ta gwenan, zen diki zen tangan – ano anena, oso walya hen somol walyaye.”

Yesus kim gandum dan hliing giëlsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mat 13:1-9, Luk 8:4-8)

4 Yesus kim etan Ho Gutuna Galileak tawa tabirk, zini beya tangankam tagal nëblak, hëndep man tangan dot dasik. Yesus hëndep buluk zep sewe seka, zao zep nikinki-dekon de tawa tabin hip. Bulu in engka en weya ngirin sìn dep esek nul kïnik, hwëna zi beyam-byana in ho gutu alp san teinikin sonek. **2** Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizimdinkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zë gubiridaka, **3** “Ansa emki ësane gwen! Zini man orep gandum dansa de hliing giëlsin hïp song gweka. **4** Kim hliing giëlsiki, hwëna ahakon oranak altink. Mawana ki zep zë yaïng gwezak, zen zep hwëna gandum danna insa dwensi-blindak. **5** Ahakon kaso-kasonak altink – kama bëbeknak. Gandum danna in nabakam zep sap ësip gwek, sap kamana in bëbek tanganna. **6** Hwëna yaklana kim sal-sal gweka, sëpni in dekam zep éboneng gwek, hëndep ësasan gwek, ki zep tol hëndep juwek. Sap sana ba san dep? – olk san de éhas gwasin niye. **7** Hen ahakon dokot të ngü-ngü ausunak altink. Kim sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngü-ngüna in zep nabakam éblal-blal gwek. Zen zep dahalevik, hëndep

eini hom tēka. ⁸ Hwëna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep ésip gwek, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tēka. Aha-ere timni zëno dan beyana ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam.”

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki zep gubiridaka, “Em dwan i nibanke. Em ésal gwen!”

**Yesussu kim anakan dakensiblikke, “Bian,
em insa gulk sun ola blaon gwizim sira, ëe homë dam ulsul.”**

(Mat 13:10-17, Luk 8:9-10)

¹⁰ Yesus kim zë-en gwë'anka, dekam zep ahakon in zen zëno tawa tabinni insa ésane gwek, dua-blaskam de ang ta gwen wenya ban dakensiblizak, “Bian, em insa gulk sun ola blaon gwizim sira, ëe homë dam ulsul.” ¹¹ Ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wenya ebe mae hap Alap mes golzimki – em dikim zëre mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Ëe in zebë zëbe mae hap gulk en san ola blaon gwizimnin. ¹² Sap Alap man desa dwam gwibirida'ara – men kirekam zëre mo olak lwakke, kirekam de hëndep zëbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip,

‘Zen sap sa hla nul gwer,
hwëna san de hlaun srëmna.

Hen sap sa ésane gwe-gwer,
hwëna zen molya tol dam nulsuk gwek.

Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam,
ki Ëe amaka zëno mae mo karek-karekna tap
gulsuzim'in.’”^k

**Yesus kim gandum dan hlïng gïlsïn
hip de ola insa srip gulsuzimkike:**

(Mat 13:18-23, Luk 8:11-15)

¹³ Yesus ki zep gubiridaka, “Em ba hap tangane tame ul srëm gwer? Ki hen ahanakaë gulk sun blaonzim'ik, desa hen molye tame uk. ¹⁴ Zini men zen gandum danna hlïng gïlsïki, zen san de men kiye – men zen Alap mo ola tawa da gwibirinke. ¹⁵ Gandum dan de oranak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola ésane gwe-gwenan. Hwëna dowal mo kigina dekam zep desa de al gul gwizimdin hip zëno mae mo enhonak hata gwenan

^k 4:12 Yes 6:9-10

zala. ¹⁶ Hen men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa esane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan. ¹⁷ Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen, zep bëjen zë holokam lwan. Sap zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hëndep dekam sa Alapsa hli dal. ¹⁸ Hen kirekam, men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa sap esane gwe-gwenan. ¹⁹ Hwëna angkam de okamanak awe de kirekam-kirekam enlala ngalap naban zë zëre mae mo enhonak siri nul gwenan – anakarekamye, ‘Ëe babë tahalha gwen,’ hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, ‘Diki te-ala beya naban amaka gwë gwe'an.’ Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hëndep dawemkam eini ëtë srëm gwe-gwenan. ²⁰ Hwëna men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa esane gwe-gwenkam dawem enkam enhonak ing nul gwenan. Zen zep dawemkam eini ëtë gwenan. Zëno mae mo ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam.”^l

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de éhohle gwen hap de ol:
(Mat 13:12, Luk 8:16-18)

²¹ Etan ki zep Yesus gubridaka, “Ano ola zen pelita makan. Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan – dekam de ngatanna insa aning gun hupyé. Hen pelitana hom tum iltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak de lonesen. ²² Hen kirekam, ola mensaë gulk sun de blaonzimbindikim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam hataser. Hen ano enlala aning tanna, zen dekam sa ngatan gwera. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer. ²³ Ëe in zebë emsa anakan gubridal, ‘Em dwan i nibanke. Em ésal gwen!’”

²⁴ Etan ki zep Yesus gubridaka, “Zen in zep ano ola mensa ena esane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone

^l**4:20** Yesus kim dansa de tën hap dena ol aïsilik awe gubridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirk. Dansa de tën mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat 5:7) Ahaksa néno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwasik gwen hap. (Mat 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan – san de dansa de tënna kiye.

gwen. Sap ena men kire enkame tame gun hup éhohle gwe'an, zen kire enkam sa hen Alap ebe mae hap dekam de tame gun hup de enlala blala ing ta sone gwizimdi, hen zao sa etan mama ta gwizimdi. 25 Sap men zen Alap mo irík gin níka de tame gun hup éhohle gwe'an, zébe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen éhohle gwe srém gwe'an, zébon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi."

**Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap:
Alap mo irík gin hip dena, zen zi mo tame gun srémkam
zi mo enhonak saltíl gwenan.**

26 Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irík gin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dansa hlíng gilsinni kiye. 27 Zëna dekam totoresa de gwë gwen, hwëna gandum danna in dekam sa totoresa sìp gwera, hëndep saltili. Zini in sap de anakan tame gun, 'Mes saltili,' hwëna anakan bëjen dam gulsun, 'Ba hap kirekam saltíl gwenda?' 28 Sap kama mwanak de gandum dan lwanna, zen totoresa dekam èsìp gwe-gwenda, hëndep ètim gwe-gwenda, dekam zep hëndep èwenam gwe-gwenda, hëndep danna dekam zep èbeya gwe-gwenda. 29 Hwëna kim de bïl gwe'anka, hëndep dekam sa hwëna zini in nébokkam blom tasili. Sap dekam taran hap denak mes zaunun."

**Gulk sun de ol blaonzimdinni an mae hap:
Alap mo irík ginni, zen rica dan makan.
(Mat 13:31-32, Luk 13:18-19)**

30 Yesus ki zep etan gubiridaka, "Ba nabani esa apde osol? – dekam de Alap mo irík gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irík gin níban ba nabani esa enlala eizim? – dekam de srip gulsuzimdin hipye. 31 Alap mo irík ginni zen rica dan makan. Sap tingare tetan dan nakon, rica danna, zen zen – betek tangan wenyaye. 32 Hwëna kim èsaltíl gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon èblal-blal gwe-gwenan – hëndep hli-hli nabani. Mawana zao zep yaïng gwe-gwenanzal – zéno hli-hlinak de golsa tauk gweblan hapye."

33 Yesus kirekam-kirekam gulk sun de blaonzimdin olkam tawa tabirida gweka. Men zao en zëno mae mo ësane gwen hap de sosonna zausuk gwizimk, dekon hom etan ayang gul gwizimki. 34 Zi beyana kim tawa ta gwibirk, Zen gulk sun de blaonzimdin enkam tawa ta gwibirk. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka de zë-erenak tawa tabinkim, Zen man tingan srip gulsuk gwizimki.

Yesus kim asese yawala jalse gweblakake:

(Mat 8:23-27, Luk 8:22-25)

35 Kam-en tangan zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Haen, nen ho gutu men eihya san gweyo gwen.” 36 Dekam zep hëndep zëre hon de ang ta gwen wenyina, bulu men dekon tawa tabi’inka, zëwe sesek gwe sezak. Zi beyana insa ho gutu alpna iwe zep hli nulidak. Ahakore bulu hen lun ang ta kinik. 37 Hwëna asese yala ki zep mumuk ennak hataka. Ho gutuna in dekam zep mam enkam ngëp-ngep gweka, hëndep buluk iwe suwehe kinii gwe’anzak, hëndep beya gvesen hap alp gwesti’ik. 38 Yesus Zëna bul ohwa nakon nisi ta’anka. Nola nol tri-trinak dreini neka. Zëre hon de ang ta gwen wenyaki zep li dak, zao zep nenblak, “Guru, em san nen de kitak juwen hap ema dwam gwe’ara?”

39 Yesus ki zep luweka, ki zep asesena insa gubluka, “Em zausun!” Hen ho gutuna insa gubluka, “Em hen em sëwehen!” Asesena dekam zep tap gweka. Ho gutuna in hen dekam zep tangan sëwe heka. 40 Ki zep hwëna gubiridaka, “Em bap éaïril! Em san ki nama home Asa laiblibla’an?”

41 Zen dekam zep sérkam éaïri’ak, ki zep zénaka nenbiridak, “Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek néblanan!”

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:

(Mat 8:28-34, Luk 8:26-39)

5 Hëndep kim Ho Gutuna Galilea mo men eihyanak golëyaïng gwe naka, Gerasa mo langnak, 2-3 Yesus kim bulukon ati gwe’anka, dekam zep hen dowal-dowal mo bi gweblan zini Zébon osan dep song gwe’an zaka. Zen zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak gwënda gweka. Dekon te so'an zaka. Tahale gwenna mes topse néblak. Besi dokot maekam sap naka gweblak. 4 Zen kim sap besikam de dokotkam taha-tanana

tatak noso gweblak, zen hwëna nonol tahanak denaka blom ta sone gweka. Hen tananak dena, tanana kim ziheir gweka, dekam zep èsom gwe hana gwek. Sosonna sérkam tangan dowal-dowala in zëbe hap nol gweblak, zep hëndep toton nara dep? – balk tan naye.⁵ Yaklam denaban kam denaban zen zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul san gwënda gweka, hen kwatap bete-teksa hërhendan naban wale tanda gweka. Zëre mo timni kasو ben-benkam kalk-kalk guluda gweka.

⁶ Zen kim langa nakon Yesussu hla takin ziika, ki zep hluwe zaka, zëno nwenak zep boklena kom so zaka. ⁷⁻⁸ Yesus ki zep gubluka, “Dowal, em zëbon onakon wet son!” Zini in dekam zep mam enkam hërheka, “Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane, Em aban toton banakan de syal èn hap? Alap mo nwenak Emki anakan asa gublun, ‘Ëe molyë emsa karek tak.’”

⁹ Yesus ki zep takensiблиka, “Eno bosenara?”

Dowal-dowala in ki zep ding nulblik, “Zëno bosenar Jal Zi Tra Bak, sap èe an tra tangan nikë zëbon lowe he'an.”^m ¹⁰ Zen man Yesussu aberbe da gwe'ak, “Asa bahem langna an kon golëlsa sonendar.”

¹¹ Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beyam-byta tangan nik kwatap tïni san tembane hap ëhaka'ak. ¹² Dowal-dowala in ki zep Yesussu aberbe da'ak, “Em wëhë tol asa zaho trana wakuwe de biti gwen hap gubirida'anka?”

¹³ Yesus ki zep gubiridaka, “Dekam biti gwek.” Dekam zep dowal-dowala in zini in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zahona iwe biti gwek. Zaho trana in dekam zep heyahya gwek, li san zep syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep èkei-king gwek. Zahona in zëno beyana tingan dua ribu enkam.

¹⁴ Zahona insa men zen kara da gwibik dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap è san dep hen èna in mo golek denak de gol-gol san dep ëhluk gwek. Zëwe de zini in kim èsak, dekam zep hëndep nolësal kïnik. ¹⁵ Yesus onak kim yaïng gwezak, zao zep hen dowala in desa bi nëblak desa hen hla dazak. Pakean nabani zë nikin'inka. Enlalana hen mes sëwe hebblaka. Dekam zep zë èairi'ak. ¹⁶ Owasna insa men zen hla nuk, zen zep hwëna ahakore wenya insa donbiridak. ¹⁷ Kirekam

^m**5:9** Zëno bosenar Yunani mo olkam “Legion.” Amber olkam zëno enlalana “batalion.” Roma mo jana nabare zi mo “legion” kam de gubinni, zen zini beyana empat ribu enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kïni gwek.

kim èsak dekam zep Yesussu Zen de nabakam zéno mae mo langna in kon song gwen hap aberbe da gwe'ak.

18 Yesus kim buluk sewe seka, zini in desa dowal-dowala bi néblak ki zep aberbe ta'anka, “Ëe wëhë tol Emsa ang gwebla'ak?”

19 Yesus hwëna man gubluka, “Bahem. Em gol san song gwen. Ere mo iyesa tonbirida – mensa Bian Alap dawemna ebe hap mamkam golblalake. Anakan gubirida, ‘Zen man tangan asa kwasang gwebla’.”

20 Zini in dekam zep song gweka, hëndep Yesus insa zëre hap syal gwibir-blika desa tonbirida song gweka – langna mensa anakan bose nukke, “Ëna Dare Taha-tap”kam. Kim sane da gwek, tingare zini man tangan étenggwan gwek.

**Jesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke,
hen aura gwe-gwen wenya kim dawem gulkuke:**

(Mat 9:18-26, Luk 8:40-56)

21 Yesus kim etan bulkum ho gutu an eihya san dep lwalal zaka, zao zep zi beyam-byana ho gutu alpnak tagal néblak.

22 Zao zep hen zi bosenia Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zëwe de but srëm golak de aha mamma. Zen kim Yesussu hla ta zaka, ki zep zéno nwenak ik gwehe zaka, **23** dekon zep dawem enkam aberbe ta seka, “Bian, ano wenam tola tin hip alp gwesi”in. Em wëhë zë hata'anka? – tahasa eka zë tehabir ane, zen dekakim tol dawem gwek. Mana tol ap tilblinank.”

24 Dekam zep zéno gol san dep song éka. Zini beya tangan nik ngiirinnik néblahak, hëndep man tangan ngiltitik gwenkam kyang dasik.

25 Dua-blas tahunkam de karekkam aura gwe-gwe wenya dekam zep hen ang gwese ha'ak. **26** Zéno te-alana mes tol tap gweka – dokter-dokter hap de sap kap ta gwizimdinkim. Hwëna hom tol kim dawem gwe-gwek, hwëna sang-sangna man kim tangan sabak gwe-gwek. **27** Wenya in mes beyakam Yesus hup dena sane gwe-gwek, zep zi tra ngiirinnik tahan nakon golek de tazak, zao zep hëndep baju ennak olk ta sonek. **28** Sap wenya in mes anakan taibliblak, “Baju mae ennakë towanbla’ak, ée dekam asa dawem gwer.”

29 Zen kim olk tak, hëndep dekam zep zéno kala in tewesibik. Dekam zep zëre mo timni anakan eisbik, “Ëe mesë dawem gwenan.” **30** Yesus dekam zep hëndep anakan eisbirki,

“Zi sang-sangna mes Asa de olk tankam dawem gwenda.”

Dekam zep zi tra mo ngirin nikon lure san lero gweka, hen takensibirida gwe'anka, “Asa nara bajunak olk ta sonera?”

³¹ Zëre hon de ang ta gwen wenza dekam zep nenblak, “Bian, zini an beya tangan nakake – an zen emsa dot dasilye! Ba hap de waba hap takensibirida gwen hap, ‘Nara asa olk tala?’”

³² Hwëna Yesus nama ki nwekam téblaka – men zen olk takake, desa de tawa gweblan hap. ³³ Hwëna wenza in mes zénaka anakan eisbik, “Ëe mesë dawem gwenan.” Dekam zep aïrin hip yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep zëre mo sang-sang hap dena kitak ton seblak. ³⁴ Yesus ki zep kwasang tola ban gubirki, “Anyan, em ema Asa taibliblala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe. In eiwa, mese tangan dawem gwera.”

³⁵ Yesus in kim nama ola ton'anka, zini dekam zep Yairus mo gola kon yaïng gwezak, ki zep zë nenblazak, “Eno wenamna mes tol tilsinin. Bian Gurusa ba hap de waba hap blos tablan hap?”

³⁶ Yesus man salsibiridaka in zen Yairus Baksa nenblazak, ki zep hwëna Yairussu gubluka, “Bahem aïrin. Asa em taibliblan.”

³⁷ Yesus dekam hom aha zi de ang gweblan hap gubiridaka – diki Petrus, Yakobus, oso zem Yohanis hin. ³⁸ Yairus mo golak kim yaïng gwek, anakan zep hla nulida'ak, “Karekkam ena ta'an hen gona dabi'in.” ³⁹ Yesus kim golak til zika, ki zep gubirida zaka, “Em ba hap ena tal hen gona tal? Wenam tola in hom til. Zen nisi am ta'an.”

⁴⁰ Zen hwëna man Yesussu swrë da'ak. Yesus ki zep wet so gwen hap gubiridaka. Kim wet so gwek, dekam zep zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han hen wenam tola in mo ane-bia mae en nabani golëbiti gweka – teksonna men zao wenam tol tokna in lwa'akke. ⁴¹ Ki zep wenam tol tokna insa taha nakon gul ineka, ki zep zë zëre mae mo olkam anakan gubirki, “Talita kum.” Nëre mae mo olkam zëno enlalana anakan, “Timë, em luwen.”

⁴² Wenam tola in dekam zep hëndep luwek, hëndep té nasen'ak. Zëno tahunna dua-blas enkam. Dekam zep sërkam tangan étengwank. ⁴³ Hwëna Yesus man tangan jalse gwibiridaka, “Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa tonbiridan.” An-bi zemka ki zep hen guzimki, “Tembanesa em olbin.”

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mat 13:53-58, Luk 4:16-30)

6 Yesus dekam zep dekon zëre hon de ang ta gwen wenya ban zëre mo ëna Nazaret san dep golélwanda halka.

² Hari Sabatnak kim zauk, Yesus zep zëwe de but srëm golak tawa tabirki. Zi beyam-byana men zen sane da'ak man tangan denggwanbla'ak. Zep zë hwëna donsUBLU'ak, “Zini an endawe sekola gweka? – zep kil gi'ira, ‘Ëe asa tawa tabir.’ Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri?

³ An dwan zenke– gol syal gwe-gweblan zi niye, Maria mo tane sake. Zëno oso walya Yakobus, Yoses, Yudas, hen Simon. Hen zëno somol walya awe am hen lowe he'an.” Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

⁴ Hwëna man ding gulzimki, “Zini kirekam ëgwë gwenan: Men-kore men-kore ë nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man blikip neisibirida gwenan. Hwëna zëre mo iye, ahaksa zëre mo ë nakore nik de kirekam ayang gul gwizimdinkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan.”

⁵ Zen in zep Yesus zëwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srëm gweka, sap zen hom daïbliblak. Hwëna zi sang-sang ensa zë dan en dawem tabirki – tahasa de tehabirida ine gwenkam.

⁶ Sap zëre mo ënak de zini kirekam daïblibla srëm gwek, zep tangan tenggwanbiridaka.

Yesus kim dua-blaskam de zëre hon ang

ta gwen wenya lup gul sonekake:

(Mat 10:5-15, Luk 9:1-6)

Ki zep hwëna ë-ë san amjanbir song gweka hen desan tawa tabirida gweka. ⁷ Ki zep hwëna dua-blaskam in zen ang næ gweblak, desa kwang guludaka, zao zep gubiridaka, “Em dan-dan dan-dankam ë-ë san sek gwen. Ëe asa are mo sosonsa ebe mae hap golzim – dowal-dowalsa ekakim olëalsa sone gwibik. ⁸ Bahem ba maena ora san dep lop tan. Dute ensa leirenk. Tembanena hen bahem lop tan. Honna bahem wëwek tan, hen te-ala maena bahem kap tan. ⁹ Sepatu enna amki alala lak, hen bajuna tim ennak dena kim sek gwek. ¹⁰ Gol karek mae nakon de emsa teisya irinni, ‘Haen, awe se këza,’ zen zëwe en emki ën. Bahem dekon etan gol dawem san dep al ëhan. ¹¹ Hwëna men dekore ë nakon emsa anakare ola ban

teisya irin srämna, ‘Em ba habe awe aptanan zala? Ëe ama emsa de salzimdinni baes ta'an,’ zen dekam em hëndep dekon song än. È topnak em tana sonsa taïk-tik oso guk künin-dekakim anakan tame nuk, ‘Zen sap Alap onakore ol dawem naban nébe mae hap olhatazim zira, hwëna nen insa lesya-in sräm gwenan nére mae hap de kareksae kim mam ulin.’”

¹² Zen dekam zep dan-dan dan-dankam sek gwek, hen anakan tawa dabir-song gwek, “Ere mae mo karek-karek nakon em éhalen.” ¹³ Hen dowal-dowala beya tangan naka nolélsa sone gwibik, hen zi sang-sangna Yesus mo bosekam de minyak zaitunkum dra tabinkim beyakam dawem da gwibik.

Yohanis Su Tabinsi kim dakke:

(Mat 14:1-12, Luk 9:7-9)

(Ayat 14-29)

17-18 Galileak de teipsin zini Herodes Bak kim zëre mo osona Pilipus mo wenya Herodiana Baksa al gulbluka, hwëna Yohanis Su Tabin zep damnak anakan jalse gweblaka, “Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wenya gon.” Hwëna Herodes dekam zep zëre mo jana nabare zisi Yohanissi de bwinak tahalen naka tak ta irin hip gubiridaka. **19** We zem in, Herodiana Bak, zen hen man enlala ennak Yohanissi taïl gik gweblak. Zen man sap Yohanissi de tan hap enlala gwe-gwek, hwëna Herodes de gubiridan srëmkam bëjen tan. **20** Sap Herodes hen man Yohanissi aïri gweblaka, sap zen man enlala gwe-gweblaka, “Yohanis zen zini dawemna. Alap zer soneka.” In zep tan hap jalse gwibirida gweka. Herodes hen man zëno olsa de sane gwen hap dwam gwe-gweka, hwëna hyanak zep etan zëno enlalana anakan dowebla hana gweka, “Ëe banakan asa gwëblal? Zini an Alap mo zer sonen nakake.”

21 Hwëna Herodes zënaka de jaha gweblan yakanak kim hatak, tembane yawalsa zep syal neibik. Tingare iřik ginnik de mam-mamna hen jana nabare zi mo mam-mamna, hen Galilea kore nol-nola, zen man zë yaïng gwezak, zao zep apdekam tembane tak. Zen dekam zep zauk– Herodiana mo Yohanis Su Tabinsi de taïl gik gweblanna in dikim jowen hap denakye.

22 Tembane tanna iwe, Herodiana mo wenam seiwiri man hen tilzik, zao zep tingare zi mo nwenak zisya gwe'ak. Herodes man tangan sam gwasibirk, hen tingare zi trana in man tangan sam neisibik. Herodes ki zep wenam seiwiri insa gu-gubirk,

“Men desae ki ena abe gwibi’inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir.”²³ Zen kirekam wenam seiwiri insa tingare zi mo inik gu-guk gwibi’inka, “Ngli naban kama naban mes asa nasalblanan: Èe asa eno abe gwibinni insa ebe hap sul sonebir, hëndep are mo irik gin maena asa ep hlilbir!”

²⁴ Wenam seiwiri in dekam zep an zem Herodianasa de anakan takensibin hip te sok, “Èe basa asa dawem kire-kirena abe gwibir?”

Dekam zep ding gulbik, “Yohanis Su Tabin mo nolsa de blaonin halzan hap em abe gwen – èe akakim anakan tawa gwek, ‘Zen eiwa mes tangan tili.’”

²⁵ Wenam seiwiri in ki zep nabakam Herodes osan dep lwa halzak, ki zep gubluzak, “Èe Yohanis Su Tabin mo nolakaë abe gwibi’in – angkam de hëndep ap piring niban awe lonebir anezan hap.”

²⁶ Herodes kim zëno abena insa salka dekam enlalana man tangan dowebla hanaka. Hwëna etan bëjen zëno abena insa wet gulsubin, sap zen mes ki zën zi tra mo inik kirekam etan-etankam gu-guk gwibi’inka.²⁷ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini gubluka, “Em bwinak Yohanis mo nolsa ap blaonblin halzan.” Jana nabare zini in dekam zep hëndep blaonblinhal zaka.²⁸ Piring niban zep golhal zaka, ki zep hëndep wenam seiwiri in hap golbir zika. Zen zep hwëna an zikhip golbirhak.²⁹ Yohanis hon de ang ta gwen wenya kim èsak, dekam zep tok naka de zerhan hap yaïng gwezak. Ki zep hëndep kaso hulak nënnék.

¹⁴ Hwëna zao kim lwa se’ak, dekam zep hen etan Yesus hup de ola Herodes hon hatak, sap dekam mes Yesus mo syal hap dena è-ë san étawa gwendak. Zep ahakon man ègu gwek, “In eiwa, Yohanis Su Tabin Swe mes yap etan ngaya gweka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna lwa'an.”

¹⁵ Hwëna ahakon man ègu gwek, “In orep de Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mes yap – men zen Alap osan dep sewe sekake. Zen hom tilki, in zep Yesuskum hwëna jowe zaka.” Ahakon hwëna man ègu gwek, “Ki hom. Zen Alap èse naka zer soneka – orep men kirekam hen lup gul sone gwekake.”

¹⁶ Hwëna Herodes kim salka, dekam zep guku, “Aha hom. An Yohanis Su Tabin Swe. Èe mes-am sap zëno nolsa de

blaonsublun hap gubiridak. Hwëna in zen mes yap etan ngaya gweka!"

**Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya
hap tembanena golzimkike:**

(Mat 14:13-21, Luk 9:10-17, Yoh 6:1-14)

30 Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya – mensa zëna lup gul soneka, ki zep etan Yesus onak dep lwanda halzak. Zao zep donblazak – mensa zëna syal tandak hen tawa dabiridakte. 31 Hwëna zini hen beya tangan nik yaïng gwe-gwe'anzak, hëndep Yesus zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban golëhir-hir gwe'anka – hëndep golëtembane tan maena ba kon dep? Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya insa gubiridaka, "Haen, awe bëjen nen teinikirin. Nen në-en zi srënnak de teinikirin hip sek gwen." 32 Ki zep hëndep bulkum ëgwahak – zao de zë-en lowehen hap.

33 Hwëna zi beyam-byana in mes ëgwa hannak hla nulida sonek, hen zen mes anakan tame dabik, "O an Yesus maeke!" Zep ë-ë nakon beya enkam eik ora san éhlu-hluk gwek, hëndep zen zep nonol yaïng gwek. 34 Yesus kim bulu kon ati gwe'anka, ki zep zi beyam-byana insa hlauluda kïni ka. Zen sërkam zë kwasang gwibiridaka, sap zen bi srëm zaho makan zë lowe he'ak. Zep zë mamkam tawa tabirki. 35 In kim tawa tabi'inka, zao zep hëndep kawe'ak. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya Yesussu nenblazak, "Angkam man kawe'an, hen langna an tahalha tanganna. 36 Diki dawemna zini an emaka zen de langna awe de golek de ë-ë san te-alakam tembane hap éhakan hap enbirida'an."

37 Hwëna Yesus ki zep ding gulzimki, "Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

Dekam zep ding nulblik, "Asya! Nen an san te-ala beya zi!ⁿ Ëe banakan de tembanena zëbe mae hap golzimdin hip?!"

38 Yesus ki zep etan takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'nen? Emki hla tandan."

ⁿ6:37 "Te-ala beya" kam, Markus man ale gulku "200 dinar." Dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso. Zen dekam anakarekam: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere perakkam de te-ala kasokam. Zep 200 dinara, zen te-alana mam tanganna – san de dua-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

Kim hla dandak, ki zep nenblak, “Rotina aha-ere taha-tap enkam. Hogwena dan-dan.”

39 Ki zep hwëna zi beyam-byana insa so trana iwe de hlik-hlikkam teinikirin hip gubiridaka. **40** Dekam zep kirekam ëteinikin nirak. Ahakore hlik-hlikna 100-100kum. Ahakorenna 50-50kam. **41** Yesus ki zep aha-ere taha-tapkam de rotina insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep nglî san de kara gwesen nabana Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Desa zep dua-blaskam de zini in hap etan-etankam kap ta gwizim'inka – zen de hwëna zi trana in hap kae gwebla-zimdin hip. **42** Zi trana in kim dwenblandak, man tangan ëitri gwek. **43** Ki zep hwëna dua-blaskam de wenza in tembane mosrona insa tagam dak. Hëndep yuna dua-blas enkam zep ësuwek. **44** In zen rotina insa dwenblandak, zi ensa de aïtbinkim, beyana lima ribu enkam – we wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:

(Mat 14:22-33, Yoh 6:15-21)

45 Kim tembane tasik, dekam zep hëndep dua-blaskam de ang ta gwen wenza insa bulkum de ho gutu men eihya san sek gwen hap gubiridaka – Zénaka de éna Betsaida san dep ngeir gublun hap. Ki zep hen zi beyam-byana insa sekvak gwen hap gubiridaka. **46** Yesus kim zi beyam-byana insa hli yuludaka, ki zep zé-en kwatap tek san hata seka – dekon de Alapsa gu soneblan hap. **47** Kim kawesik, zére hon de ang ta gwen wenza bare bulu mes ho gutu ngürinnik zauk, hwëna Yesus Zéna nama kwatapnak gwé'anka. **48** Dekon zep anakan kara tabir ane'anka, “Asesena ngein nikon mamkam taïlbirida'ara, zep karekkam ho ngépna insa bulu inkam sap nakabi'in.” Zéna hwëna oho-bung gun nuban zep ho gutu tahan san de song gwe zankam gulmun nuran makan gweibiridaka. **49-50** Zen kim hla da sonek weya tahan san de song gwennak, ki zep au hloblankam éhérhek, sap zen man kíl dik, “Hobwem dowal!”

Hwëna ki zep gubirida kinzika, “Em ëséwehen! Bahem éairin. Èe an Èe.” **51** Ki zep hëndep zéno mae mo buluk iwe sewese zaka. Asesena in dekam zep hëndep séwe heka. Zére hon de ang ta gwen wenza in man tangan sérkam denggwanblak. **52** Sap zen aha-ere taha-tapkam de rotina mensa ahap tabir-zimki

lima ribu enkam de zi hip, zen hom owasna desa tame nuk. Zéno mae mo nola dekam nama drak-drakna, zep zébe mae hap man tangan gwa-gwa gwizimk – desa de tame gun hupye.

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana

Genesaret dawem ta gwibirkike:

(Mat 14:34-36)

53 Genesaret kim bulkum yaïng gwek, ho gutu men eihyanak, 54 kim atiti gwek, zëwe de zini hëndep dekam zep Yesussu tame dazak, “O an zenke.” 55 Zen dekam zep tingare langna iwe de ë-ë san gubiridan hap éhlü-hluk gwe gu nusenk. Zen kim anakan nasal gwebla’ak, “Angkam Yesus zao gwë’ara,” dekam zep zi sang-sangna zato nabán desan dep kap nulhal gwe’anzak. 56 Yesus men desan ki tënda gweka zi sang-sangna hen zëwe noléyaïng gwenda gwek – sap ë yalak, sap ë bete-teknak, hen sap ora san de gol-gol mae san. Hen pasar maenak kang nul gwek, dekon zep Yesussu abe da gwek, “Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta’anka? – dekakim tol dawem gweka.” Tingan men zen olk da gwek, zen dekam zep hëndep édawem gwe-gwek.

**Mae hap de ol: Auyan-aza mo tüti ta gwibin ola
ban man Alap mo ola ban ilman né gwenan.**

(Mat 15:1-9)

7 Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenza Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenza ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaïng gwezak. 2 Hwëna zen man Yesus hon de ang ta gwen wenza hla nulidak – auyan-aza zik mo épba ol san de taha hlë tazimdin srëmkam tembane tannak. Zen man dekam enlala neibiridak, “Zen an mes Alap mo nwenak ékun gwenan.” 3 Yahudi zini zen kirekam zëre mae mo orep de auyan-aza mo épba ol san ang ta gwenan, hwëna Farisikam de gubirida gwen wenza, zen zen tangan sérkam desa kyang-kyang nulsuk gwenan. Zen bëjen mae tembane tan – zëre mae mo auyan-aza mo épba ol san de kire enkam tahasa hlë tazimdin srëmkamye. 4 Ba maesa de pasarak gonna, zen bëjen hokam de su tabin srëmkam twinbin. Hen beya tanganna zëre mae mo épba ola – zen men desa tangan kyang-kyang nulsuk gwenan, mok, blang, cerek, [hen tum] maesa de su tablanda gwen naye.

5 Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in Farisikam de gubirida gwen wenya ban dekam zep Yesussu dakensiblik, “Ebon de ang ta gwen wenya ba hap neno mae mo auyan-aza mo épba ola nulmun gwe'an? – tembane dëre ta gunnuk de tahasa nonol hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwenkamye. Zen mes Alap mo nwenak ekun gwenan.”

6 Ki zep ding gulzimki, “Em an eiwa ek enkame égu gwenan, ‘Ee an Alapsa de betek gweblanna.’ Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in – zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

‘Zini in ek enkam Asa betek né gweblanan, hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tangannak.

7 Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan, sap zen zi zëre mae mo titi tabin olkam tawa da gwibirin – san de ano olkam de tawa tabinni kiene.’’^o

8 Anakan zep waulsuzimki, “Em Alap mo ola ema eibir kinë gwenan, hwëna zi mo olsae kyang-kyang ulsuk gwenan.”

9 Etan ki zep gubiridaka, “Em an eiwa tewesin tanganna, zebe Alap mo ola eibir kinë gwenan, hwëna auyan-aza mo épba olsae kyang-kyang ulsuk gwenan. 10 Sap Alap mes Musa Bak hap ola ansa golblkaka:

‘Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.’

Hen anakan mas gulku,

‘Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.’^p

11 Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, ‘Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer – anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha ennakk, em sap esa anakan enbirida gwer, “Angkam ee molyë emsa mas gwizimk, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an.”’¹² Eno mae mo tawa tabinkim, kirekam de an bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwesi'ira. Zep eno mae mo tawa tabinni ema kim enbirida gwenan, ‘Bahem ane-bisa mas gwe-gwizimdin.’

13 Zep ere mae mo auyan-aza mo épba tawa tabinni insa de kyang-kyang gulsunkum, zen hwëna dekam Alap mo ol tanganna insae kim hli ku'in. Hen beya tanganna – em mensa kirekam ulin halasen gwenanye.’

^o7:7 Yes 29:13 P7:10 Kel 20:12, 21:17, Im 20:9, Ul 5:16

**Mae hap de ol: Zini an dekon Alap
mo nwenak ékun gwe-gwenan.**

(Mat 15:10-20)

14 Yesus ki zep etan zi beyana insa tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwek zao zep gubiridaka, “Kitak Asa sane lak– ekakim tame uk. **15-16** Mensa ék tihii san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak ékun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ék tihii nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ékun gwe-gwenan.”^q

17 Yesus ki zep zi beyana insa hli yuludaka, ki zep golak tilki. Zére hon de ang ta gwen wenza ki zep du néblazak, zao zep dakensiiblik, “Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin.”

18 Ki zep ding gulzimki, “Em san hen home tame ul? Ki em san hen zi trana in han apdenak? – enlala joblo-topna. Men desa ék san olgwen gwibirin, zini dekon bëjen Alap mo nwenak kun gwen. **19** Sap zen hom enhonak til gwenan. Zen ulpnuk hata gwenan, héndep ukum zebe ana gwibirin.”

Ëe an Markus. Ëe ama ola ansa ebe mae hap srip gulsuzim'in: Kirekam kim Yesus tawa tabirki, zëno dam gulsunnu a kirekam mo: Tingare tembanena zen Alap mo nwenak dawemna. Tembane nakon bëjen Alap mo nwenak kun gwen. Dekam zep etan ayang gulzimki, **20** “Diki men zen zi mo enho nakon hatase gwenan, zen diki zini dekon Alap mo nwenak ékun gwe-gwenan. **21** Sap zen zi mo enho nakon anakare kareksa de gon hap de enlala jal-jala hatase gwenda:

kahalo gwen hap dena,
sowë hap dena,
zisi de tan hap dena,
22 hen wesya de lidak oson hap dena,
te-alasa de hole-hle gwibin hip dena,
aha zisi de taïl giblin hap dena,
hen ahak-ahak tan hap dena,

^q**7:15-16** Ahakon men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwek, ayat enam-blasna man mas nuk. Markus 4:23 nakore naka etan zao mas nuk.

zi bosyansa de tonsublun hap dena,
 bola-bola gwen hap dena,
 nol drak-drak gwen hap dena,
 saher srëmkam de gwë gwen hap dena,
 hen zi bose zemka de anakare hap husus gweblan
 hap dena, ‘Zen en dawemsa gul iri.’

23 Tingare kirekam-kirekam karek enlalana in, zen enho nakon
 wet so gwenan. Zini zen diki dekon Alap mo nwenak èkun
 gwe-gwenan.”

Yesus kim Yahudi srëm we mo eini hlaulbirike:

(Mat 15:21-28)

24 Yesus dekam zep langna in kon zëre hon de ang tan wenya
 ban golësek gweka – è darena Tirus hen Sidon mo lang san
 dep. Zëwe zi mo golak zep sowë enkam golëbiti gweka – zi beya
 de anakan tawa gweblan srëm hap, “Zen mes awe hata zala.”
 Hwëna Zen toton banakan dep? – tawa gweblan srëmkam de
 hatan naye. 25-26 Zep Yesus hom zëwe holo gwe'anka, dekam
 zep hëndep wenya Zëbon hatazak. Wenya in Yahudi wesya hom.
 Zen Tirus mo lang nakorena, hen Yunani olsa de ton gwibinni.
 Zëno wenam tola mes dowal bi gwibirki, zep zen kim Yesussu
 anakan salblak, “Zen mes hatanda,” dekam zep hëndep zëno
 nwenak ik gwe hezak. Dekon zep abe tasek, “Ano wenam tolسا
 emki dawem gun. Dowal mes tol bi gwibirki.”

27 Ki zep ding gulbirki, “Em Yahudi wesya hom! Èe de emsa
 mas gwibinkim dekam sa hwëna nwe-mase gwer – san de Yahudi
 zi mo walas hap de tembanesa de lwa hap yal tazimdinni kkiye.”

28 Ki zep hwëna ding gulbluk, “In eiwa, Bian. Dikire Yahudi
 walas tembane tak. Lwana hwëna meja iltikinnik sa teinikins.
 Men zen walas èk nakon alti’ik, zen desa sa hwëna dwenblandal.
 Zep em de asa mas gwinkim, ki Yahudi walasna molya èusak
 gwek.”

29 Yesus ki zep ding gulbirki, “Sap kirekame dawemkam asa
 ding gulblunda, dowala in mes eno wenam tola kon wet sonda.
 Sap esa song gwera.”

30 Wenya in dekam zep gol san dep song gwek. Golak
 wenam zem insa anakan zep hlau’unzak, “Deyol dërenak
 sëwehen nik glang-glang gwe'an, hen eiwa dowala in mes
 tangan zëbon onakon wet sola.”

**Yesus kim dawemkam de ol ton gwen srëm
hen i srëm zini dawem takake:**

31 Yesus kim etan Tirus mo langna in kon zëre hon de ang ta gwen wenza ban golësek gweka, dekam Sidon mo lang san zep tamanka, hëndep Ho Gutuna Galilea san tineka, hëndep lang bosenia Ëna Dare Taha-tap hataka. **32** Zao zep zi i srëmna hen dawemkam de ol ton gwen srëmna Yesus onak dep nérhatazak, zao zep Yesussu abe dazak, “Bian, emki tahasa de tehabla inenkam dawem tan.” **33** Yesus dekam zep zini insa zi beyana in kon zë-ere san dep zer halka, zao zep zëre mo taha bolsa zini in mo inik se soblan daka. Hen zëre mo tahanak ol tepsa típsiki. Ol tepna inkam zep zini in mo mahala dra tablaka. **34** Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka, deban ensasana langa tasiki, ki zep zini insa Ibrani zëre mae mo olkam gubluka, “Efata.” Efata mo enlalana, “Em yak nén.”

35 Zini in mo ini hëndep dekam zep yak néblak. Mahala hen dekam zep jahalha gweblaka. Ola dekam zep hëndep dawemkam tonka. **36** Etan kim zi beyana in osan dep zon ta zaka, zao zep jalse gwibiridaka, “Ëe ansa zini dawem tanan, etan bahem mae éton naseran.” Hwëna kirekam sap jalse gwibirida gweka, zen hwëna man kim tangan sérkam éton nasen gwek. **37** Tingan men zen èsane gwek, man tangan sérkam denggwanblak. Zen man égu gwe'ak, “Eiwa, zini an wehasa hom, in zep ki kirekam dawem tabirida gwenda. Sap i matna, zen hëndep dekam sa ki èsane gwer. Sap ol srëmna, zen hëndep dekam sa ola éton!”

**Yesus kim empat ribukam de zi beyam-byá
hap tembanena golzimkike:**

(Mat 15:32-39)

8 Zao hom tangan holo gwe'ak, ki zep zi beyam-byana Yesus onak dep tagal gwezak. Tembanena kim tap gwizimki, Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibiridaka, zao zep gubiridaka, **2** “Ëe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nérgwék, hëndep angkam zéno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. **3** Ëe de usak naband sek gwen hap gubirdankam, zen sa hwëna ora san étislik song gwer, sap ahakon an langa nakon yaïng gwezak.”

4 Zëre hon de ang ta gwen wenza in ki zep ding nulblik, “Zi srëm langna awe, tembanena endawe esa ol? – dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen hapye.”

5 Ki zep hwëna takensibirdaka, “Eno mae mo rotina banaka’nén?”

Ki zep ding nulblik, “Tuju enkam.”

6 Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. Ki zep tujukam de rotina insa kap taka, dekam zep Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna ahap tabirki. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenza kip etan-etankam kap ta gwizim’inka – zen dikim kae gwibin hip. **7** Hogwe bete-tekna hen da-en zë nola’ak. Yesus etan hogwena in hap dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hen gubiridaka – dekam de hen kae gwibiridan hap. **8** Kim dwenblandak, zen man tangan eïtri gwek. Mosrona kim tagam dak, yu yawal-yawala tuju enkam zep ésuwek. **9** In zen tembane tak beyana san ha empat ribu enkam mes yap. Yesus ki zep sekwak gwen hap gubiridaka. **10** Zëna zëre hon de ang ta gwen wenza ban dekam zep hëndep Dalmanuta mo lang san dep bulkum golësek gweka.

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:
(Mat 16:1 -4)

11 Farisikam de gubirida gwen zini ki zep Yesus hun de ol zerkeisa-keisa gwen hap yaïng gwezak. Zen dekam de akasiblin hap anakan abe dak, “Emki nglî nakore owassa ap syal gwibir-zimdin. Zen dekam asa emsa anakan laibliblal, ‘Zen eiwa Alap onakon hata zaka.’” **12** Yesus nonol enlala dowe hanan nabani zep ensasana langa tasiki, ki zep gubiridaka, “Em bap auhukama enlala zini nglî nakore owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hip Asa abe lal. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em makare zi hip Ëe bëjenë owassa syal gwibir-zimdin.” **13** Kirekam kim gubiridaka, ki zep zë hëndep hli yuluda guk halka. Bulkum zep zëre hon de ang ta gwen wenza ban men eihya san dep golëtablan gwe kinika.

**Jesus kim gubiridakake, “Dawem. Farisi hen
Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink.”**
(Mat 16:5-12)

14 In kim bulkum sek gwek, Yesus hon de ang ta gwen wenza hwëna hom tembanena sowe henkam kap dak. Rotina hwëna

aha-en tol ing nuk. ¹⁵ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Dawem. Terya-tyakam lowehek. Farisi zi mo ragisa ema ing ulink. Hen Herodes moka ema hen ing ulink.”^r

¹⁶ Zère hon de ang ta gwen zini in hom anakan dam nulsuk, “Kire hap ki asa gubiridala,” zep hwëna zénaka donbirida'ak, “Nen home rotina bïti lazal. In zep ki näsa gubiridala.”

¹⁷ Yesus hwëna mes tawa gwibiridaka – insa zénaka donbirida'ak, ki zep gubiridaka, “Em ba habe roti bïti tazan srëm hap enaka lonbirda'an? Em ba hap tangane tame ul srëm gwe-gwe'an?! Em in eiwa enlala joblo-topna. ¹⁸ Em dwan nwena kike. Em ba habe hla kul srëm gwe-gwe'an? Em dwan ini kike. Ba habe ègwë gwe'an? – san de ésan srëmna.^s Em san home enlala eibi'in? ¹⁹ Mensa aha-ere taha-tapkam de rotina lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yuna banaka'nen ésuwek?”

Ki zep ding nulblik, “Dua-blas enkam.”

²⁰ “Hen mensa empat ribukam de zi hip tuju enkam de rotina ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yu yawal-yawala banaka'nen ésuwek?”

Etan ki zep ding nulblik, “Tuju enkamke.”

²¹ Dekam zep gubiridaka, “Ki em ba habe tame ul srëm gwer? Èe san rotisa de bïti tazan srëm habë emsa gubiridal.”^t

Yesus kim Betsaidak zi nwe dïmïnni dawem takake:

²² Betsaidak kim yaïng gwek, zi nwe dïmïnni ki zep Yesus onak dep nér halzak, zao zep abe dazak, “Bian, emki zi nwe dïmïnni ansa tahasa tehabla inen – dekakim tol etan nwesa kara gweka.” ²³ Yesus ki zep éna in kon tahakam iřik ta halka, zao zep oltepkam nwena insa dra soblaka, ki zep tahana nwenak tehabla ineka. Tahana insa kim teisyasiki, ki zep hwëna takensiблиka, “Em wëhë dawemkam hlauluda'ara?”

^r**8:15** Yahudi zi mo gulk sun de ol blaon gwizimdinkim, zen ragisa enlala nei gwibik – zen san de zi mo karek-kareknä kiye. Sap ragina, roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor 5:6-8, hen Gal 5:9nak.

^s**8:18** Yer 5:21, Yeh 12:2

^t**8:21** Ayatnak awe Yesus mo olsa de dam gulsun hup, emki Mat 16:12nak hlaun.

24 Zini in dekam zep kara gweka, ki zep ding gulbluka, “Kië. Ëe kië zini kara tabi'in, hwëna san de te de étë naseranna kiye.”

25 Yesus ki zep etan nwenak tahana tehabla ineka. Dekam tangan zep dawemkam kara gwen hap alp gweka. Dekam zep hëndep nwena in etan sërkam tangan dawem nëblak, hëndep lalak tangankam kitak kara gweka— men kiye, dïmïn nëblan srëmnak kim gwëkake. **26** Yesus dekam zep gubluka, “Dekam gol san song gwe. Hwëna ë san bahem tamaran, ki sa anakan étawa gwer, ‘Zen mes dawem tala.’”

**Petrus kim Yesussu anakan kira takake, “Bian,
Em an Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye.”**
(Mat 16:13-20, Luk 9:18-21, Yoh 6:66-71)

27 Yesus ki zep zëre hon de ang tan wenza ban ë bosena Kaesarea-Pilipi mo golek de san de ë-ë san golësek gweka. Oranak zep takensibiridaka, “Zi mo Asa de dam tasinkim, Ëe an nara mo weinak debë hatazak?”

28 Ki zep ding nulblik, “Ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Yohanis Su Tabin Swe tñ nikon etan ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.’ Hen ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim’ira.’ Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, ‘Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka— men zen orep Alap mo ola ayang nul gwekke.’”

29 Ki zep etan takensibiridaka, “Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Ëe an diki nara mo weinak dep dena?”

Petrus zep ding gulbluka, “Bian, Em in Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye.”

30 Ki zep hwëna jalse gwibridaka, “Asa insa kirekam dam lasinïn, aha maesa hwëna bahem gubiridan.”

**Yesus kim nonol tanganna Zén de kareksa goltowen
hap dena hamal hap gu-gubiridakake:**

(Mat 16:21-28, Luk 9:22-27)

31 Yesus ki zep kon gwisibir hana'anka— zëre hon de ang ta gwen wenyaka de anakan tawa tabinkim, “Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe karekna mam tangan naka asa goltower.

Yahudi mo nol-nola ban, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban sa Asa baes néblal. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa etan tìn nikon ngaya gwer.”^u 32 Zen dam-dam enkam kirekam gubiridaka – zen de karekkam dam gulsun srëm hap. Petrus ki zep hwëna Yesussu ora nakon de asyal hehan hap gubluka, zao zep anakan jalse gwebla'anka, “Em bap kirekam gulu! Kina ki bëjen kirekam lwan.”

33 Hwëna Yesus ki zep lure san ahakore zëre hon de ang ta gwen wenyaka lero gwibiridaka, ki zep zëno mae mo inik Petrussu anakan jalse gweblaka, “Em in dowal mo kïgi! Ki lun em gwën. Eno kirekam de enlalana in Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena.”

34 Dekam zep Yesus zi trana insa hëndep zëre hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwënnna zen eititi gwibin – dekam de zëre hap de te-lidak sonsa de wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, ‘Ee sap asa Yesus hun apdenak lil.’ 35 Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwënnna anakan nolaïri gwe'ak, ‘Ee babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae gwënnna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen abe hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap zëre mae mo gwënnna sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tìn hip, zen zen sa hëndep denaban èngaya gwer. 36 San ha dawemna? – em de sërkam te-ala beya gwenkam kitak de okamana ansa bi gwibinni, dekam de hwëna ere mo gwënsa tihis gin hip. Kirekam dawem naka hom! 37 Tinkim san ha emaka te-ala beyana inkam ba maesa Alap hap golbla'ara? – dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen.

38 “Auhu-kamanak de zini man Alapsa hli da gwenan – dekam de dowal-dowalsa ang gwibirida nasen gwen hap, hen kirekam-kirekam kareksa dikim gulin halasen gwen hap. Hwëna Abon de ang gwe-gwen zini em de zëno mae mo ngirin nikon anakan de gunsu saher gwenna, ‘Ee Yesussu de ang gwe-gweblan zi,’ ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna

^u8:31 Yesus Yahudi mo aïtbinkim “yaklana dan-ahan” kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen “zëno ka'an” kam maka guku, ahaksa, “yaklana dan-” kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggukam zep ngaya gweka.

Ëe kimë Bian mo ngatan naban hen zëno dam taha nakore zi niban golëyaing gwe'anzak, Ëe molyë hen emsa anakan kira tak, ‘Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.’”

9 Ki zep etan gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an:
Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en
juwek – Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakyé. Em esa Asa
hla lal – Ëe kimë zëre mo sosen yawala ban zëre mo bosekam
de irik gin hüp hata'an zakye.”

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat 17:1-13, Luk 9:28-36)

2 Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenza Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gweka. Hwëna dan-ahare zini in mo nwenak zep Yesus mo timni liwe heblak.
3 Zëno pakeanna man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen man nalilingtibl'i'ak. Okamanak de ngap-ngap kire-kirena, men ki ogom ngap-ngapna, zen man kitak lwala he'an – zëno ngap-ngap nakonye. 4 Ki zep hwëna Musa Bak ne Elia Bak ne mumukennak jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep zë naked – zen kim Yesus hun éraïsil gwe'anka.
5 Petrus ki zep hwëna Yesussu totoresa gubluka, “Bian, dawem tanganna – nen de awe lowehe gwen hapye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal èblandal – ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap.” 6 Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, “O ëe an ba habë kirekam gublul!” Sap zen wal bose dare zem in han man sërkam ziaïri'anka.

7 Hwëna butna ki zep zë wale tabirzik, hen butna iwe zep ola èsak, “An ano Tane – are mo dang tñinak de tanganna. Desa em sal gweblan.” 8 Zen nababakam zep sap men-san an-sankam ékaratda gwendak, hwëna zi maena hom zë hla dak. Hwëna Yesus Zëna en naka zë hla dak.

9 Kwatapna in kon kim etan golëtine gwe'anka, zao zep gubiridaka, “In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan – ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe de nama tin nïkon ngaya gwen srëmnakyé.”

10 Zen man Yesus mo ol jalse gwibirdanna in san ang tak, hwëna zë-erenak zep zë-en anakan don gwibik, “Tin nïkon de

etan ngaya gwenna,’ zen banakarekam sa lwal? Nen home dam ulsu'un.”

11 Dan-ahare zini in dekam zep hwëna dakensiiblik, “Elia Bak mes-am lwa hala. Ëe hwëna ama tim ul, ‘Zen sa Emsa ngeirbli zala.’ Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am égu gwenan, ‘Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.’”^v

12 Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini zen – Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Ëe de hwëna kirenak hatazan hap. Hwëna Alap mo ola ahana hen ki, kirekam de hen Abon jowen hap dena – men zen anakan Iwakye,

‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna sa baes néblal, hen karekna mam tangan naka sa goltowe gwera.’^w

13 Hwëna ëe ama emsa gubirida'an, Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwëna zini zëre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek-karek ensa nol gweblak – men kirekam hen zëbe hap dena Alap mo olak hamal hap Iwakke.”

Yesus kim dowal mo tütblin walas tola dawem takake:

(Mat 17:14-21, Luk 9:37-43)

14 Yesus kim etan zëre hon de ang ta gwen zi dan aharena in han golélwandahal zaka – ahakore zëre hon de ang ta gwen wesyan dep, hwëna zi beyam-byta nabani zep zë hla nulida'ak. Musa mo ol tawa ta gwibin wenyik zë Yesus hon de ang ta gwen wenyia in han noléol tetek gwe'ak. 15 Hwëna Yesus Zénaka kim hla da guk, ausa zep anakare hap nohlo gubluk, “Zëna man hata'ara.” Dekam zep hut tu ane gun hup éhlu-hluk gwezak.

16 Yesus ki zep takensibiridaka, “Em ba habe éol tetek gwesan?”

17 Hwëna zini ki zep zi trana in kon ding gulbluka, “Bian, ëe are mo walassaë ebon dep zer halzal. Dowal til gweblanda, zep tol ol srëm gweka. 18 Dowala in kim til gweblanda, dekam zep ëk tutum nuban kamanak zénaka zerheir isen gwenda. Ékna dekam zep hen ngalk-ngalk so gwenda, hëndep dekam zep tingare timni kyang-kyang gwe-gwenda. Ëe mesë sap ere hon

^v9:11 Mal 4:5 ^w9:12 Yes 53:3-9

de ang ta gwen wenya zeralsa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal.”

19 Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Ëe san èse nakaë sap emsa golëlowehe gwek?! Ëe ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan.”

20 Ki zep nér halzak. Dowala in kim Yesussu hla taka, dekam zep walasna insa yal-yal taka, ki zep hëndep kamanak zerheirki, zao zep èk tutum nuban ololo gwe'anka. 21 Yesus ki zep bi zemka takensiblìka, “Dowala in bawalkam kon gwe'siblì hanaka- kirekam de gwë gweblan naye?”

Ki zep ding gulbluka, “In beteknak ki hëndep til gweblaka. 22 Dowala in syauknuk de zerheir gwenna mes beya taka- hen honak de keing ta gwen naye. Zen kire tangankam tan hap am ki gwëbla'ara. Hwëna eno sosen de kirekam lwablankam, emki tol asa kwasang gwizimdin hen mas gwizimdin.”

23 Yesus ki zep hwëna jalse gweblaka, “Ha! Em bap kirekam Asa gublula, ‘eno sosen de kirekam lwablan’kamye? Ki em home Asa taïblibla'ara. Em de Asa taïbliblankam kina ki banakare maena man? – Ëe de ebe hap syal gwibir-blin srëm hap denaye!”

24 Bi zem in dekam zep hëndep ol mamkam gu aneka, “Ëe sap ama Emsa taïblibla'an, hwëna soweheñ tangankam homë. Emki ano Emsa de taïbliblansa ap esek gul seblan!”

25 Yesus kim hlauludaka, “Zini angkam man hlu-hluk gwe-gwe zankam Asa dot dasi'ín,” ki zep dowala insa gubluka, “I srëm hen ol srëm dowal, walasna an kon em wet son. Bahem etan tilblin.”

26 Dowala in ki zep hërhëka, etan ki zep walasna insa karek tangankam yal-yal taka, ki zep hëndep zëbon onakon wet soka. Walasna in tok makan zep zë lwa'anka. Zi beyam-byana in dekam zep nenblak, “In mes tilida.” 27 Hwëna Yesus ki zep taha nakon de zer inenkam li taka. Dekam zep hëndep dawem gweka.

28 Yesus kim zë-en golak gwë'anka, zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zep zë-en du néblazak. Zao zep dakensiblik, “Bian, ëe ba hap tanganë dowala insa éralsa sone srëm gwer?”

29 Ki zep ding gulzimki, “Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zeralsa sonen. Zen aha-en diki Alapsa de abe ta gwen enkam de zeralsa sonen.”

Yesus kim etan Zén de tün hüp dena tonbiridakake:

(Mat 17:22-23, Luk 9:43b-45)

30 Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya langna in kon golësek gweka, Galilea san zep golëtaman gweka. Zen hom dwam gweka zi de anakan tawa gweblan hap, “Yesus zéwe gwe'ara.” 31 Sap Zen dekam dua-blaskam de wenya in ensa tawa ta gwibi'inka. Zen anakan tawa ta gwibi'inka, “Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hëndep Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan ki asa etan tün nïkon ngaya gwer.”

32 Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya hom tame nul gwe'ak – insa kirekam tawa ta gwibi'inkaye. Hwëna takensiblin hap man naïriblak.

Dua-blaskam de wenya kim mae hap éol gwekke,

“Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an.”

(Mat 18:1-9, Luk 9:46-50, 17:1-2)

33 Kapernaumk kim dua-blaskam de zini insa golëyaïng gweka, golak kim golëbïti gweka, zao zep takensibiridak, “Em oranak basae ol eibir sinzal?”

34 Zen hwëna man nasalsiblik, sap oranak zen eiwa man mae hap éol gwezak, “Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an.”

35 Yesus ki zep tagal gвесin hüp gubiridak. Zëna dekam zep nikin aneka – dekon de tawa tabin hip. Ki zep gubiridak, “Kitak ësane gwek. Zi de Alap mo irik gïnnik mam gwen hap dwam gwenna, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. Zen dekam sa Alap mo nwenak mam gwera.” 36 Ki zep hwëna walas tola haen gweblaka, dekam zep zëno mae mo nwenak de zaun hup gubluka, zao zep babang tan nabán gubiridak, 37 “Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka – sap anakare walas tol maesa, Ëe asa desa enlala gweblal, ‘Zen Asa mas gwebla'ara.’ Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa desa hen enlala gweblala, ‘Zen hen Asa dekam mas gwebla'ara.’”

38 Ki zep hwëna Yohanis gubluka, “Bian Guru, ëe zisië hla lak – eno bosekam de dowalsa golëalsal sone gwennak. Ëe zebë jalse éblak, sap zen nëbon mae de ang gwe-gwen naka hom.”

39 Ki zep hwëna gubiridak, “Em bap jalse éblak, sap zi de ano bosekam owassa syal gwibinni, kirekam de zini bëjen

nabakam Asa lamang tan. **40** Sap zini men zen nësa baes neibirida srëm gwe'an, zen zen – nëbon mae onak dep denaye. **41** Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano bose hap emsa mas gwibiridanna – aha-ere ho mok mae tolsa de anakare enlala nabon golblankam, ‘Zen Kristussu de ang gwe-gweblanna,’ ki Alap sa zëbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya golbla srëm gweka.

42 “Men nara Asa de taïblißlan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sërkam tangan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tïnsi hlaulku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan nabon de hi tateknak hiri tan maekam, ki zen molya karek san dep zertonnoram, hen Alap molya karek ta'anam.

43-44 “Emsa de ere mo aha taha anakan tïti da gwe'anam, ‘Haen, karekna ansa nen on,’ diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha nabon zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tïnsin srëm syauknu esa hëndep denaban gwë gwera. Blansinkim ki emaka sam gwasii'ira – aha-ere taha nabon de Alap onak gwë gwen hapye.^x **45-46** Hen kirekam, emsa de ere mo aha tana anakan tïti da gwe'anam, ‘Kareksa de gon hap nen song ën,’ diki dawemna em blansin. Sap eme dare tana nabon zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tïnsin srëm syauknu dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwasii'ira – aha-ere tana nabon de Alap onak gwë gwen hapye. **47-48** Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe tïti da gwe'anam, ‘Haen, nen karekna wakinsa karatda un,’ ki nwena insa em alsin. Sap eme dare nwe nabon zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tïnsin srëm syauknu dep sa emsa hiri daser. Men zëwe kirekam de zini yal nulse gwenan,

‘zao blëna hëndep denaban zëno mae mo timni hlok dasik gwibirin, hen zen man hëndep denaban syauk sal-sal ngirin nïkon sang-sangna neis gwibirin.’^y

Alsinkim emaka sam gwasii'ira – aha-ere nwe nabon de Alap onak gwë gwen hap, Zen kim de kitak iïrik giï'inkaye.”

^x**9:43-44** Ahakorena men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwek, ayat 44na hen 46na man mas nuk. 48naka zë etan mas nuk. 48na, zen Yesaya 66:24 nabon apdenak.

^y**9:47-48** Yes 66:24

49 Yesus ki zep gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki: “Zep zini tingen syauk sal-sala sa neis gwibir. Ahakon okama ennak sa neis gwibir. Hwëna ahakon, zen hëndep de tangan naban sa neis gwibir.

50 “Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dërek gun hup dawemna. Hwëna bléble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Hwëna em bahem hi mo kim dërekna éhom gwen. Ki hwëna em molye aha-ere enlalakam lowehe gwek.”

Yesus kim wesya de baes gwibin srëm hap dena tawa tabirkike:
(Mat 19:1-12, Luk 16:18)

10 Yesus dekon Yerusalem mo lang san zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban golësek gweka, hen weyana Yordan mo men eihya san de lang san dep golëtablan kïnika. Zi beyam-byana zao zep etan Zëbon dep yaïng gwe-gwezak, zao zep etan tawa ta gwibirki– men kirekam gwë gwekake.

2 Farisikam de gubirida gwen zini hen man Yesussu de akasiblin hap yaïng gwezak. Ki zep dakensiblik, “Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini we zemka sap de baes gwibinkim? San ha bëjen?”

3 Ki zep ding gulzimki, “Musa ki banakan kire hap nësa titi tabirki?”

4 Ki zep ding nulblik, “Zen anakan titi tabirki,
‘Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol
baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum,
“Ëe mesë kire hap baes gwibik.””^z

5 Ki zep hwëna gubiridaka, “Em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom, in zep Musa kirekam ein ebe mae hap ale gulzimki. 6 Hwëna diki Alap mo dwam gwibin tanganna, zen diki men kirekam okamana ansa de yang gulsun nukon lwakke,
‘Alap nonol tanganna zi niban wenya ban yang sosuku.’^a

Hen Zen dekam anakan guku,

7 ‘Zini an-bi zemka hli sonkam– dekam de we zeban aha-en ën hapye. 8 We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.’^b

^z10:4 Ul 24:1, Mat 5:31-32 ^a10:6 Kej 1:27, 5:2 ^b10:8 Kej 2:24

In zebë emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en.⁹ Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son."

¹⁰ Golak kim golëbüti gweka, zëre hon de ang ta gwen wenza zao zep etan we baes gwibin hip dena insa dakensi'blik. ¹¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zi de we zemka baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, dekam Alap mo nwenak zen mes nonol we zemka yane-ne gulku, hen zëna kahalonak gwë gwe'ara. ¹² Hen kirekam, we de zi zemka baes gweblanna, hwëna ahanaka de etan zenkam, zen hen dekam Alap mo nwenak mes zi zemka yane-ne tak. Zëna kahalonak gwë gwe'an."

Yesus kim anakan goltreizimkike, "Walasna an makare zini, zen zen Alap mo iřik ginnik bitti gwe'an."

(Mat 19:13-15, Luk 18:15-17)

¹³ Zini dekam man walas zemka Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak – Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyik anakan jalse neibirida gwe'ak, "Walasna bahem an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusa blostablan."

¹⁴ Hwëna Zëna kim hlauludaka, ki zep anakare ola ban jal gwibirida'anka, "Em bap jalse eibiridal. Dikire walasna Abon nolëyaïng gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenza, zen zen Alap mo iřik ginni bi neibi'in.

¹⁵ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de walas betekna an mo kim Alapsa anakan daiblibla'ak, 'Zen eiwa ano teipsiñni,' zen zen Alap mo iřik ginnik bitti gwe'an. Men zen de kirekam daiblibla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo iřik ginnik bitti gwek." ¹⁶ Ki zep hwëna walas tane-nena insa babang tabin niban tahana tehabirida ine gwe'anka – anakan de Biansa abe ta gwen nabani, "Bian, walasna an hap dawemna gol gwizim."

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hatakake:

(Mat 19:16-30, Luk 18:18-30)

¹⁷ Yesus kim etan dekon song gwe'anka, zini ki zep hwëna Zëbon osan dep hluwe zaka, zao zep zëno nwenak boklena kom so zaka, ki zep kon gu seblaka, "Bian Guru, em aïris. Ëe basa asa syal gwibir? – ëe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye."

18 Ki zep ding gulbluka, “Diki aïris aha-en tangan Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara? 19 Em dwan mes-eme sap Musa mo titi tabin ola tawa gwibirki– men zen anakan lwake:

‘Zini bahem tan.
Bahem kahalo gwen.
Bahem sowë gwen.
Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem
gol hala seran.
Zisi bahem lwa tasin.’

Hen,

‘Ane-biasa em blikip gwasik gwizimdin.’”^c

20 Zini in ki zep ding gulbluka, “Guru, ëe beteknakë ki hëndep desan ang gwe-gwek, hëndep angkam namaë desan ang gwe-gwe'an.”

21 Yesus hwëna embwan naban zep hla taka, deban zep gulbluka, “Hwëna aha-en tangan lwa kinian– em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lidak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza– Asa dikim ang gweblan hapye.” 22 Kirekam kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan naban song gweka– mae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

23 Yesus ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya insa nwekam amjanbirki, ki zep zë gubiridaka, “Eiwa, gwa-gwa tanganna– te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye!”

24 Zëre hon de ang ta gwen wenya in man tangan Yesus mo ola insa denggwanbi'ik. Dekam zep hwëna etan gubiridaka, “Ano walas, eiwa dam-dam naka hom– Alap mo irik ginnik de hatan hapye. 25 Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik tin hiip dena, zen men kiye– unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin.”

26 Kirekam de èsane gwenkam, zen man etan sérkam ètenggwank, dekam zep zénaka dakensibiridak, “Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa èngaya gwer? Toton nara molya.”

^c10:19 Kel 20:12-16, Ul 5:16-20

27 Yesus ki zep hwëna nwekam de amjanbin niban ding gulzimki, “Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo sosenkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke.”

28 Petrus zep hwëna takensi'blika, “Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ëe mesë are mae mo tïngare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ëe basa asa lamkam ulin?”

29 Ki zep ding gulbluka, “Eiwa de tangan nakaë emsa gubirida'an: Zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen Alap mo ol dawemsa de gol halada gwen hap zëre mae mo bi gwibin kire-kirena hli nulida gwe'ak, zëbe mae hap sa Alap mam en tangankam kap ta gwizimdi. Zen mensa hli tandan naye— sap gol zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, walas zem, hen sap nga maena, ³⁰ zëbe mae hap sa Alap nama de okamanak lowehe gwennak sérkam de beya tangankam hen hë'ho gwibin tangan wenyaka etan lup gul gwizimdi— sap aya-wal oso-walkam de gubiridan wenza, ane-biakam dena, walaskam dena, sap gola, hen nga maena. Hwëna kire zisi, zini hen sa abe hap de jal hap karek da gwibir. Hwëna Alap kim de kitak irik gïnkïm kon gwasibir hana'anka, Zen dekam sa hen zëbe mae hap hëndep de èngaya gwen hap dena golzimdi. ^d

31 Hwëna beyana men zen sap angkam bose nabon lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam lure san ègwér. Hen men zen angkam bose srëm wenza lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin ègwér.”

Yesus kim etan anakan gubiridakake, “Asa sa dal.”

(Mat 20:17-19, Luk 18:31-34)

32 Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenza ban Yerusalem san dep golëyaïng gwe se'anka, Zëna man ngeiriki. Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenza aïrin hïp enlala nik èbeya gwen da'ak— mae hap, “An banakan wëhë Yesus hup de jal hap Yerusalemk lwa'ak?” Lun kon men zen hen ang tan da'ak, zen hen aïrin nïban ang tan da'ak. Yesus ki zep dua-blaskam de wenza in ensa engka en golësyalhe halka, zao zep zëre hap dena hamal hap anakan tonbirida'anka, ³³ “Ola ansa emki èsan:

^d **10:30** “Sérkam de beya tangankam,” zen Yunani olkam “seratus kali lipatkam.”

Nen angkam Yerusalem san debe yaïng gwe se'an. Zëwe sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa tapbla dazim— Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam wenza kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenza kip. Zen sa hwëna Asa de tan hap ola aha-en nul, hëndep Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim.³⁴ Zen sa hwëna Asa lamang da gwer, hen oltepkam hol-hol da gwer, hen sa Asa dangole gwer. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa tìn nikon etan ngaya gwer.”

Yakobus ne Yohanis ne kim Yesussu abe lakake:

(Mat 20:20-28)

³⁵ Ki zep Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne Yesus hon apta zaka, ki zep zë enblaka, “Bian Guru, ano nik mo enlalana man lwa'ara— em de kirekam abe nikhip syal gwibir-zimdin hip.”

³⁶ Ki zep takensizimki, “Em basae dwam eibi'ira?— Ëe de desa ep syal gwibir-zimdin hipye?”

³⁷ Ki zep ding ulblika, “Em kime teipsinküm irik gi'inka, ëe ama dwam ë'an— eno dam-taha irgwa-taha nakon de hen teipsinküm inikirin hip.”

³⁸ Yesus ki zep ding gulzimki, “Hwëna ena home tame u'ira-in zebe abe èndaye. Karek yawala men desa Ëe goltowe'ak, em wëhë desa de hen oltowen hap hohle ë'ara? Ëe men kire dohon-hon nakaë wei yu'uk, em wëhë hen desa de hen wei kun hip hohle ë'ara?”

³⁹ Ki zep ding ulblika, “Ëe ama hen hohle ë'an.”

Zao zep etan guzimki, “Eiwa, em hen esa tol oltowera— Ëe men kiresaë goltowe'akye. Hen Ëe men kire dohon-hon nakaë wei yu'uk, em hen kire naka esa lamkam wei kuli. ⁴⁰ Hwëna men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Ëe bëjenë dam sosun. Zëwe de inikirin hip dena, zen diki ano Bian Zëna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zë inikiri.”

⁴¹ Hwëna dare taha-tapkam de ahakore ang ta gwen wenza in kim zëno nik mo abe lan ola insa èsak, zen man tangan sisngin neizim'ik— mae hap, “Zen bap zen de mam ën hap abe lala!” ⁴² Yesus ki zep tingan tagal gulsuku, zao zep gubiridaka, “Ena dwan tawa nakake, Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen anakan zënaka tim di gwibirin, ‘Ëe an teipsinni,’ zen

man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ⁴³ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ⁴⁴ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo tana iltikinnik zen nikirin. ⁴⁵ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an zi de Asa babu gweblan hap homë hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Ëe tingare zi mo tana iltikinnik de nikirin hibë hatazak – hëndep are mo angsa de tingare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip.”

Yesus kim Bartimeus Bak, nwe dëmënsi, dawem takake:

(Mat 20:29-34, Luk 18:35-43)

⁴⁶ Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenya ban Yerikok golëyaïng gweka, hen ahakore zi tra nabani, dekon kim etan ëgwa ha'ak, hwëna zi nwe dëmënni ora alpnak nikin'inka. Zëno bosena Bartimeus, Timeus Bak mo tane. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibirk. ⁴⁷ Zen kim salka, “In Nazaret walya men Yesus taman'ara,” dekam zep taken soneblaka, “Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla.”^e

⁴⁸ Hwëna zi beyana in jalse néblak, “Balkkam.” Hwëna zen mam tangankam kim taken sone gwe'anka, “Daud Bak mo Auyan-tane, asa kwasang gwebla!”

⁴⁹ Yesus dekam zep zausuku, ki zep gubiridaka, “Em kwang tan.”

Kim kwang da'ak, zao zep nenblak, “Em luwen, hen emki sëwehen! Yesus man emsa gUBLUNDA – zëbon osan de song gwen hap.”

⁵⁰ Zi nwe dëmënni in dekam zep nabal-bakam de luwesik ane kïnïnkam deyol utuknu hiri gulin guk halka – Yesus osan

^e**10:47** Bartimeus in kim Yesussu “Daud Bak mo Auyan-tane” kam taken soneblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zëno hatan srëmnak, tingare Yahudi zini “Daud mo Auyan-tane” kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini nen guk gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen gweblak, “Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.” Zen hen man Desa enlala né gweblak, “Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekkam de lowehen nakon sa hil ti sone gwibiri.” Zep zi nwe dëmënni in kirekam hen mes Yesussu dam tasïki.

dikim song gwen hap. ⁵¹ Yesus ki zep takensiblika, “Em basae dwam gwibi’ira? – Èe de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye.”

Ki zep ding gulbluka, “Bian guru, èe ama tangan nwesa de kara gwen hap dwam gwe’an.”

⁵² Ki zep ding gulbluka, “Angkam sap esa song gwera. Em mese Asa taibliblala, in zebe dawem gwenda.”

Dekam zep ki hëndep nwena kara gweka, dekam zep ora san Yesussu ang gwe sebla halka.

Yesussu kim teipsin zi mo kim

Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mat 21:1-11, Luk 19:28-40, Yoh 12:12-19)

11 Yesus kim Yerusalemsa zigolek de ta’anka, nonol zaitun tra nabare kwatap teknak de è darena Betania hen Betfagek zep golëyaïng gwe’anka. Dekon zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka dan-dan guzimki, ² “Em èna wakin san song èn. Kime apta'an haka, zao esa hëndep keledai tanena da tablan naka hla lala – zi mo zersong gwen srëm naka. Desa hil li-in halza. ³ Zi de emsa takensizimdinkim, ‘Em ba habe hil li’ara?’ – a kirekam ding ulzim, ‘Bian dwam gwebla’ara. Zen sa etan nabakam zer sone zala.’”

⁴ Kim song èka, ki zep hëndep keledai tanena insa hla laka-ora alpnak da dablabl, lilikin golek denak. Zao zep hëndep hil li’inki. ⁵ Zini men zen zao èzau’uk ki zep dakensizimk, “Em ba habe hil li’ara?” ⁶ Yesus men kirekam guzimki, kire enkam zep ding ulzimki. Dekam zep nenzimk, “Amki.” ⁷ Ki zep hëndep èrlwa halka. Kim èrhataka, keledai mo tahan dannak zëre mae mo tahan bajusa zep kang dasek. Ki zep zë hwëna Yesus sewe seka. ⁸ Hen zi beyam-byana in baju zemka ora san dëre dahak-desan de keledai tanena in Yesussu zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka ora alp san nublun gwe’ak, desa zep hen ora san dëre dahal gwe’ak. ⁹ Zini men zen nangeirblin da’ak hen lun ang néblan da’ak dekam zep étaken gwe’ak,

“Hë’ho, hë’ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup
hata se’ara.

Hë’ho! Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.

¹⁰ Diki Alap Zen teipsin zini Daud Bak mo

Auyan-tanena ansa mas gweblan –
Zen dekakim tatetekam irik gïlkï.

Hë'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa
boltere tan!"

11 Yesus kim hëndep Yerusalemk hata seka, Alap mo golak zep hëndep tilkü. Zao kim amjanbiri sen'anka, hwëna man zë nabakam kawe'ak. Dekam zep kon etan dua-blaskam de ang ta gwen wenya ban Betania san dep golësek gweka.

Yesus kim tenya arana heip gulkuke:

(Mat 21:18-19)

12 Zao de yaklanak kim Betania kon etan Yerusalem san dep golëwanda ha'an zaka, Yesus dekam zep usak gwe'anka.

13 Langa nakon zep tenya arana hlaul inki. Alana bu-bung tangan nik zau'uk. Dekam zep mae hap syal hebirki, "Eini wëhë." Hwëna eini aha-en mae hom hlaulku. Ala enna, sap tenya ara mo tën tamlenak hom dekam zau'uk. 14 Ki zep arana insa anakan gubirki, "Eno eini angkam hëndep molya dwinbik." Zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zep nasalblak.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tém nakon golëalsa sonekake:

(Mat 21:12-17, Luk 19:45-48, Yoh 2:13-22)

15 Yerusalemk kim etan yaïng gwek, Yesus Zëna dekam zep etan Alap mo golak til ziïka. Dekam zep kon men zen Alap mo gol témnak Alap hap de golblan kire-kirena te-ala hap lidak da gwibik, desa golëalsa soneka. Meja-mejana men zao te-alana lidak da gwibik, hen komal-tum komal-tum maena men dekon mawa oholana lidak da gwibik, desa man kitak yal tazimki.

16 Tingare zini dekam zep jalse gwibiridaka, "An orasa hom! Alap mo gola an san bahem ba maesa de teiredan naban taman gwe-gwezan!" 17 Ki zep zë hwëna tawa tabirki, "Alap mo olak man lwak:

'Ano gola sa nen gwibir, "An tingare zi ausu dekon
Biansa gu sone gweblan hap de gol."

Em an hwëna

'sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.'"^f

18 Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya kim Yesus mo kirekam de gweibiridanna insa èsak, dekam zep tan hap orana dëbla'ak. Hwëna mae hap zë bung neisiiblik, "Zi trana an sa hwëna

^f11:17 Yes 56:7, Yer 7:11

zerzaunkum nësa karek dabir.” Sap zi trana in man tangan Yesus mo tawa tabinni insa sam neisibir-blik, hen man tangan denggwanbik.

19 Kim kawe'ak, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban Yerusalem kon etan golësek gweka.

**Yesus kim zëre mo tenya ara heip gunnu
in hap dena tawa tabirkike:**

(Mat 21:20-22)

20 Ka'ankam kim etan kak tangannak ara ausuna in san golëtaman gwe'anka, dekam zep hla nuk, “Zen mes tangan hëndep sa nakon sasan gwesikser.” **21** Petrus dekam zep enlala gwibirkî – in zen ki ir jowek, dekam zep Yesussu gubluka, “Bian, emki hlaun! Em mensa arana ir heip gulku, zen mes tangan hëndep sasan gwer.”

22 Ki zep ding gulzimki, “Alapsa em taïbli'blan. **23** Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme Alap ensa tïngare enho naban anakan laïbli gwebla'ak, ‘Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-blira,’ ki em hen esa sérkam de owasna syal ei gwibir. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, ‘Kwatap tekna an zen hinak zénaka ter sonen,’ zen hëndep kirekam maka Alap ebe mae hap syal gwibir-bli'ara – em de taïbli'blankamye. **24** Zen in zebë emsa gubirida'an: Em de ba mae hap Biansa abe ta gwenkam, anakan em taïbli gweblan, ‘Zen mes ap golblanda.’ Zen dekam sa hëndep ep golblala. **25-26** Hen em de Alapsa abe tan hap enlala gwenkam, zi bose omka de tail giblin naban bahem. Nonol em zi bose uk mo ep de karek golblanna insa eititi gwibir-blin. Ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian dekam sa hen eno karek-karekna ep tap gulsublula.”^g

**Yesussu kim anakan dakensi'blikke,
“Emsa an nara trï ta se'ara?”**

(Mat 21:23-27, Luk 20:1-8)

27 Yesus ki zep etan Yerusalem san dep golëlwanda halka. Alap mo gol témnak kim të nasen'anka, dekam zep hen Alap

^g**11:25-26** Ayatna 26na Markus hom ale gulku. Hwëna aha zi Matius 6:15sa etan hyanak mas gulku. Zen a kirekam moye, “Em de aha zi mo karek-kareksa eititi gwibir-blin srëmkam, ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian hen molya eno karek-karekna ep tap gulsubluka.”

mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, hen Yahudi mo nol-nola ban Zébon onak dep yaïng gwezak.²⁸ Zao zep dakensiblik, “Emsa an nara gubluka, hen nara emsa tri tase gwe'ara? – dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipyé.”

²⁹⁻³⁰ Ki zep ding gulzimki, “Ki Ëe asa hen nonol emsa takensibiridal: Yohanis Su Tabin Swesa san ha Alap tri ta seka? San ha zen zëre en mo sosonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ëe asa hen emsa gubiridal, ‘Asa Zen tri ta se'ara, zebë kirekam syal gwe-gwe'an.’”

³¹ Dekam zep zë-en anakan donbi'ik, “Bëjen nen anakan ding gulblun, ‘Alap tri ta seka,’ ki hwëna zen sa nësa gubiridala, ‘Ki em ba habe desa laiblibla srëm gwek?’³² Hwëna anakane ding ulbli'ak, ‘Yohanis zen zëre en mo sosonkam syal gweka,’ ki hwëna zi trana an sa nësa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan daiibliblak, ‘Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.’”

³³ Anakan zep hëndep ding nulblik, “Ëe homë dam ulsu'un, ‘Yohanissi zen tri tase gweka.’”

Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki Ëe hen molyë emsa gubiridak, ‘Ëe an zëno syalsaë gol gwe'an, hen Zen Asa tri tase gwe'ara.’”

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike-
Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:
(Mat 21:33-46, Luk 20:9-19, Yes 5:1-7)

12 Yesus ki zep gulk sun de blaonzimdinkim Yahudi mo mam-mamma insa tonbiridaka, “Zini man anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolikam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku– anggur danna insa de zë tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku– dekon de ngana insa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwëna ngana insa te-alakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka.² Angguru in kim tëka, dekam zep zëre hon de babu gwen zisi zer soneka– zen de anggur dan te-ala hliksa zëre hap zerbla halzan hap.³ Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, ki zep karekkam dangolek, hëndep ki zep nenblak, ‘Wake,

ki en lwahal!'⁴ Anggur nga bina in ki zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwëna man dësek, kire naka zep ol lamang nabon néralsa sonek.⁵ Nga bina in dekam zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwëna man nga bohë tan wenya in dak. Dekam zep hwëna ahakore babu gwen zini beyakam etan lup gul sone gweka, hwëna zini in kire enkam neibirida gwek. Ahakorena man dangole gwibik. Ahakorena man damera gwek.⁶ Dekam etan nga bina in ba zisi dep?— zer sonen naye. Dekam zep guku, ‘An angkam are en mo dang tüninak de tane en am gwë'ara.’ Hwëna man enlala gweka, ‘Ée sap asa are mo tane tanganna ansa zer soner. Desa sa blikip neisiblil.’ Desa zep aumwa hap ein tangan zer soneka.⁷ Hwëna desa kim hla da guk, ki zep nga bohë tan zini in zénaka nenbiridak, ‘Wakin angkam zëre mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tïnkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nën bi éblak!’⁸ Dekam zep hëndep balk dak, zao zep tol hëndep dak. Tokna dekam zep ngana in kon ésan dep hiri dak.

⁹ “Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa kirekam neibirida gwek, zep zen banakan sa gweibirida zala? Zen sa zini insa tamera zala. Ngana insa dekam sa hwëna aha zi hip bohë tazimdi— dekam de zen anggur dan te-ala hliksa zëre hap zer gweblan hap.

¹⁰ “Ée in zebë emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?—

‘Gol tauk gweblan wenya mensa gol tenya baes neibik,
hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gïlkï.

¹¹ Zen diki Bian zëre mo syal,
hen nëno mae mo nwenak zen owas tangan.’”^h

¹² Yahudi mo mam-mamma in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa ésane gwe'ak, dekam zep anakan tame nuk, “O zëno ola an nëbon mae am ti'ín.” Dekam zep sap Yesussu de balk tan hap dwam nébla'ak, hwëna zi beyambiana insa naïribiridak, zep zë hli dak.

^h **12:11** Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngiřin gol bol tenya ban enlalana anakan apde në'an, “Bol-zaun tangan wenya,” zep kirekam li nul sonek.

**Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaïng gwe zakke,
“Roma mo iřik gïnni wëhë ol lamangkam gubi’inka?”**

(Mat 22:15-22, Luk 20:18-26)

13 Yahudi mo mam-mamna in dekam zep Farisi zini teipsin zini Herodes hon de bïti gwen zi niban Yesus osan dep lup nul sonek – zen de Yesussu u nuka siweblan hap. Zen mes anakan ola aha-en nuk, “Yesus de anakan jalse gwenkam, ‘Bahem Roma mo iřik gïnni k dep pajak te-alana kap ta gwizimdin,’ zen dekam esa Roma mo mam-mamnak klak lal.” 14 Zini in dekam zep Yesus onak yaïng gwezak, ki zep nenblak, “Bian Guru, ëe mesë emsa tawa éblak: Em in dam-dam enkame gwë gwenda. Em Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap ema hen zi mo husus gwibin maena damnaake gollëwen srëmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo boresa home kara gul gwizimnira. Zen in zebë emsa lakensiblì’an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu’ura? San ha nen sap esa Roma mo iřik gïnni k dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?”

15 Hwëna Yesus mes tame tabirki, “An u siwen olkam ki Asa dakensiiblinan.” Ki zep ding gulzimki, “Em ba habe Asa balk la'an? Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltréblan – Ëe aka ki hlauk.”

16 Dekam zep ahanaka nolblak. Ki zep hwëna gubiridaka, “Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo boresa zë ale nuk?”

Dekam zep ding nulblik, “Roma mo teipsin zi mo denakake.”

17 Dekam zep hwëna ding gulzimki, “Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak.”

Zao zep denggwanbla'ak.

**Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesussu tïn nïkon
de etan éngaya gwen hap dena dakensiiblikke:**

(Mat 22:23-33, Luk 20:27-40)

18 Ki zep hen Sadukikam de gubirida gwen zini Yesus onak u siweblan ola ban yaïng gwezak. Zen Yahudi mo aha hliiknamen zen anakan tawa da gwibirinke, “Zini bëjen tïn nïkon etan

ngaya gwen.” 19 Zen ki zep hen dakensiblik, “Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwake,

‘Zi de we zemka walas wé lan srëmnak tïnkim
hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam – zen de
zé walassa aya zik mo weinak dep wé tan hap.
Hen kirekam, oso zik de tïnkim, aya zik de hwëna
we semna insa gonkam.’ⁱ

20 Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenya golka, hwëna walas wé lan srëmnak zep tilki. 21 We nal zem insa hwëna oso zik zep etan golka. Zen hen walas wé lan srëmnak zep tilki. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wé lan srëmnak tilki. 22 Héndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwek, hwëna walas én srëmennak zep juwe gwek. Wenya in hwëna aumwa hap zep tik. 23 Zep zen de etan éngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenya insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kïtak nol gwek.”

24 Yesus ki zep ding gulzimki, “Em in ema ébute gwe'an, sap em home Alap mo ola ban zéno soson naban tame oso'an. 25 Sap tïn nïkon de etan éngaya gwenkam, dekam molya etan zénaka kap da gwek – men kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zénaka de kap tan srëmkam lowehe gwenanke. 26 Hwëna angkam tïn nïkon de ngaya gwen hap dena insaë emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul? – Musa kim syauk nubare te tyum-tyumnu insa hlaukuke. Zao Alap man-am Musasa gubluka,

‘Ée an eno auyan wal mo Alap – Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.’^j

27 Zep Zen tïn zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap! Em in eiwa ema tangan ébute gwe'an.”

**Yesus kim Alap mo titi tabin ola bol-zaun
tangan wenya gubiridakake:**
(Mat 22:34-40, Luk 10:25-28)

28 Yesus kim Sadukikam de gubirida gwen zi niban kirekam golëkeisa-keisa gwe'anka, hwëna Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ahana dekam zep hen salbla zaka. Zen kim anakan

ⁱ12:19 Ul 25:5-6 ^j12:26 Kel 3:6

dam gulsuku, “Yesus dawem tangankam zëno mae mo ola ding gulzimmira,” zen dekam zep hen anakan takensiblikä, “Tingare Musa mo titi tabin ola kon, bol-zaun tangan wenya enda zen moye? – desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye.”

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, “Musa mo titi tabin ola kon, a zen tangan mo bol-zaun gwe’anye:

‘Israel Bak mo ausu nakore zi, em èsane gwen:
Nëno mae mo Teipsinni Bian Alap Zë-en. Ahana hom.

³⁰ Bian Alapsa em ensa lwa gweblan –

tingare enho naban, enlala naban, soso naban,
hen tim niban.’^k

³¹ Ahana zen a kirekam moye:

‘Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen –
san de enaka de kwasang gweblanna kiye.’

Ahana etan hom tangan – titi tabin ol darena insa de kwë son naye.”^l

³² Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in dekam zep ding gulbluka, “In eiwa tangan, bian guru! – in kirekame anakan gundaye, ‘Bian Alap Zen Zen en. Ahana hom.’ ³³ Hen anakan insa gunda, ‘Alapsa de ensa lwa gweblanna, zen diki tingare enho naban, enlala naban, hen tingare soso naban. Hen zi bosyansa nen kwasang gwibirida gwen – san de nënaka de kwasang gweblanna kiye.’ Eiwa, Alap mo titi tabin ol darena in, zen tingare neno mae mo aha titi tabin ola man tangan kwei-kwik gu'un. Sap anakarekam dena, dombasa de Alap hap tru tase gweblanna, hen aha kire-kire maesa de lop ta gweblanna, zen kitak lwala henna.”^m

³⁴ Yesus kim anakan salblaka, “Zen dawem tangankam enlala blala ban Asa ding gulblunda,” dekam zep hwëna ding gulbluka, “Em an angkam ema tangan Alap mo irik giinnik de tin hip golek de gwe’ara.”

Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaïng gwek. Saher hap baes tak.

Yesus kim Zénaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike:
(Mat 22:41-46, Luk 20:41-44)

³⁵ Yesus in kim nama Alap mo gol témnak tawa tabi'inka, zao zep hen takensibridaka, “Musa mo olsa de tawa ta gwibin

^k 12:30 Ul 6:4-5 ^l 12:31 Im 19:18 ^m 12:33 Hos 6:6

zini ba hap anakan tawa da gwibirin, ‘Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyan-tanekam sa hata zala?’ ³⁶ Hwëna Alap mo Enhona kim Daud Baksa bi gweblaka, zen dekam man-am guku,

‘Bian Alap man ano Teipsinni gubluka,
“Are mo dam taha nakon emki nikirin–
dekon de hen teipsinkim irik gin hüp.
Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana
iltikinniik sisik gulin.”’ⁿ

³⁷ Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ‘Teipsin Zi’kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?’

Zi trana in zen Yesussu sane dak man tangan zëno ola isrip-sri neibik.

**Jesus kim anakan tawa tabirkike,
“Bera, Musa mo ol tawa tabin zini in enlala kwaenaban!”**
(Mat 23:1-36, Luk 20:45-47)

³⁸ Yesus in kim zë nama tawa tabi’inka, ki zep gubiridaka, ‘Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwaenaban! Zëno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnink. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe san zënaka nolëtrënda gwenan– zi dikim blikip gwasibirida gwen hap. Zen hen man èdwam gwe-gwenan– dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan gubirida gwen hap, ‘Dawem, bian guru.’ ³⁹ Zen hen but srëm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip èdwam gwe-gwenan– hen tembane yawal maenakye. ⁴⁰ We wal sem-semna zen hen man anakan ahap da gwibirin, ‘Ëe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.’ Hwëna zen sowë enlala naban mas neibirida gwenan– dekam de zëre hap mamkam hli ti irin hip. Hwëna zëre mae mo karekna insa dikim aha zi hlaulzimdin srëm hap, zep but srëm gola kon zi nwenak Alapsa mam blalkam nen sone gweblanan– dekam de zi kil tibin hip, ‘Zini an aïris.’ Hwëna dekam zënaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan.”

ⁿ12:36 Mzm 110:1

We sem tahalhana kim te-ala wasngena

Alap hap ing so sonebla zakke:

(Luk 21:1-4)

41 Yesus kim nama Alap mo gol témnak nikin'inka, dangna kim Alap hap de te-ala kang ta gweblan peti san gwëka. Zen man kon kara tabi'inka – zi beyana men zen te-alana petina iwe Alap hap bïti da sone gwebla'an zakke. Te-ala beya wenya dekam beyakam Alap hap bïti da gwebla'ak. **42** Ki zep hwëna we sem tahalhana hen hatak. Zen dekam zep hen te-ala kaso dare tolsa ing so sonezak – sepulu rupia makare naka. **43** Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibirdaka, zao zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: We sem tahalhana an mes tïngare ahakore zini kwei-kwik gulun – men zen sap te-ala mam-mamna bïti da sone gwesan zalye. **44** Sap ahakon in zen bïti da gwe sanzal, zëre mae hap de hlikna nama beya nik érlwazim'in. Hwëna we sem tahalhana an mes tïngan ing gulun – zën dikim tol sap gwën hap denaka. Angkam zëre hap dena hom tangan.”

**Jesus kim anakan hamal hap gubiridakake,
“Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer.”**

(Mat 24:1-44, Luk 21:5-33)

13 Yesus kim Alap mo gola kon te soka, zëre hon de ang ta gwen wenyik zep ahanik gubluka, “Bian Guru, emki sap hlaun. Alap mo gol yala an wehasa hom. Man tangan kwa nuk. Hen zëno kasong ta zahenna nwe awes tanganna!”

2 Ki zep ding gulbluka, “Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Zëno kasong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tïngan tangan sa dri nulsul.”

3 Yesus ki zep kon zëre hon de ang ta gwen wenya ban zaitun tra nabare kwatap tek san dep goléyaïng gwe seka. Zëna nikirinkim Alap mo gola in san zep dangna gwë ine haka. Hwëna dekam zep Petrus, Yakobus, Yohanis, hen Andreas mae golek de dazak – olsa de zë zë-en takensiiblin hap. **4** Zao zep dakensiiblik, “Asa en emki gubiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer? – dekam de anakan dam gulsun hupye, ‘Aumwa hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe song gwe'an.’”

5 Yesus ki zep ding gulzimki, “Salok-salokkam lowehe gwek. Emsa mana yasik da gwibirink. 6 Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ébotoñ gwe-gwezal, ‘Ee an Zen – Yesusye.’ Héndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. 7 Em de anakan ésané gwe-gwenkam, ‘Zëwe man éeija'an,’ hen anakan, ‘Awe hen sa éeijazal,’ hwëna em dekam bahem éairi gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ékil gil gwen, ‘An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.’ 8 Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa éeija gwer, hen aha iřik ginni aha iřik gin níban sa éeija gwer. Lang yala an san jingili mam enkam sa taïlida gwera, hen usak yala sa hatanda gwer. Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa séwehe küninna. Zen dekon sa ki hëndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

9 “Em terya-tyakam lowehe gwek. Sap emsa sa dahyo gwer, hen but srém gol-gol san sa emsa lup nulhal gwer. Zao sa emsa dangole gwibir. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenyia kip anakan nolétrei gwizim, ‘An hen ahana Yesus hon de ang gwe-gwenna.’ Hwëna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim – em dikim zë abe hap denaka éton gwen hap. 10 An na-en molya tap gwek. Diki nonol tingare zi ausu hap sa éngaya gwen hap de ol dawemsa nolzim halada gwer. Zen diki dekam sa aumwa hap denak zaul. 11 Men dekam de emsa dahyo gwe'ak hen lup nulhal gwe'ak, em bahem anakare hap enlalana ébeya gwe-gwen, ‘Ee banakarekam asa zë ding gulzim?’ Sap men kirekam de ding gul gwizim din hip dena, zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi. Zen dekam em ding gul gwizim din. Sap dekam Zen Alap mo Enho sa eno ék tihi san ding gul gwizimdi. 12-13 Emsa sa tingare zini husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenyia. Zep a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolégu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolégu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe hap de jal hap nolétebe gwe-gwer, hëndep tameran hap sa hen emsa nolégu gwer. Hwëna em in zene Asa de taibliblannak tatem ézauk gwe'ak, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, em esa éngaya gwer.

14 “Ëe ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal – Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltil zinnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, ‘Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.’ Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep èheya-hya gwek.”^o

Hwëna ëe, Markus, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ulsuk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

15 “Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap biti gwehan.

16 Hen nganak de syal tandan wenya, zen bap zen etan gol sandep lwan dahan – baju sal-sal maesa de teisyan hapye.

17 Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taïzi gwibin wenya. Zen tol banakan molya èasendak. 18 Zep Alapsa anakan abe la gwek, ‘Karek yala in bap zen o dil gwennak jowen.’ 19 Kirekam abe la gwek, sap Alap kim ngli nabani okama nabani yang sosuku, hëndep sérkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zéno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek.^p 20 Hwëna Alap man zëre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, ‘Karek yawala in bap zen tangan holo gwen. Ki hwëna zini kitak tangan sa juwer.’

21 “Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, ‘Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,’ ahaksa, ‘Zëwe gwë'ara,’ em bahem taïblibirda gwen. 22 Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaïng gwe-gwer, hen zen sérkam de owas-owasna sa syal nei gwibir – anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, ‘Ëe an Zen, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.’ Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, ‘Ëe an Alap mo olsaë ep ayang gulzim'in.’ Zep hëndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taïblibidan hap sa hen èalp gwesil. 23 Zep em teryatyakam lowehe gwek. Zen in zebë kirekam de lwan srëmnak hamal hap emsa tawa ta gubirin.”

^o13:14 Dan 9:27, 11:31, 12:11 ^p13:19 Dan 12:1

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan

de etan lwa halzan hap de ol:

(Mat 24:29-31, Luk 21:25-28)

24 "Lang dohon-honna in kim de hya gwesi'ik, zen hëndep dekam sa

'yakla nwena kawesili.

Benna hen molya ngatan gwek.

25 Hen keisni sa nglî nakon élan nahla gwera,
hen nglinak de teipsin-teipsin dowla-dowala sérkam
sa eilman gwe nasen gwer.'^q

26 Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa are mo soson nabani ngatan yawala ban ziati gwezal.^r 27 Ki asa hwéna are mo dam taha nakore zini lup gul soner – zen de are mo hlîl irin zisi tîngan en tangan tagal gulsun hup, sap yakla hata sezan nakorena, hëndep nikin anen nakorena, hëndep eihya-lip eihya-lip nakorena.

28 "Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya dëren nakon de langsa dam gulsun makan. Em kime tenya dërenna anakan hla kul gwenan, 'Man alsik, hen angkam man etan ala gwe'an,' zen dekame anakan tame ul gwenan, 'Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.' 29 Zen hen kirekam, kirekam-kirekam karek yala insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan dam ulsuk gwer, 'Angkam Alap Zén de kitak irik gîlzin hap denak man zau'un!' 30 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zen okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tîngan lwal.^s 31 Nglî nabani kama nabani sa jek-jak nér. Hwéna ano ola, zen hëndep denaban sa lwa gwer.

32 "Hwéna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, 'Yaklana' ahaksa 'Jamna dekam sa hata zala.' Alap mo dam taha nakore

^q13:25 Yes 13:10, 34:14, Yeh 32:7, Yl 2:10, 2:31, 3:15 ^r13:26 Dan 7:13

^s13:30 Yesus mo ola an, san ha mae hap? – Zénaka de taïbliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalemsa de dre tan hap dena (Mat 24:4-22, Mrk 13:5-20, Luk 21:5-24). Yerusalemsa tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesussu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zéno ola an, Zén de etan lwa halzan hap hom.

zini hen molya. Tane zem Aena homë hen tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zë-en.³³ Zen in zep salok-salokkam terya-tya naban Asa kara ë gweblak. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa ëblak.³⁴ Zep zen mae mo kim lwa'an: San de kama bi nik de aha lang san holokam song gwenna. Zëre hon de ëbabu gwe-gwen zi hip maka syalsa anakan wei yul sone guzim ha'ara, 'Em ano tim bwanak ansa syal gwe-gwibir.' 'Em wakinisa syal gwe-gwibir.' Ora top san de kara gwe-gwen hap de zini, desa sa anakan gublula, 'Em dawem enkam salok-salokkam asa kara gwe-gwebla.'³⁵ Zep em hen kirekam salok-salokkam Asa kara ë gweblak. Sap em molye anakan Asa tawa ëblak, 'Ano mae mo Teipsinë dekam sa etan hata zala. San ha kam-en? San ha ngirin tatem? San ha oho-bunggun nuban sa, ahaksa kak tangannak?'³⁶ Anakan em ëalp gwe-gwen, 'Bap Zen asa ni truwennak hlauludazan!'³⁷ Zep angkam en de Asa salblan wenya, em ensa homë ki gubirida'an. An hwëna tingare zisië hamal hap gubirida'an: Salok-salokkam em terya-tya naban Asa kara gweblan!"

Yesussu de tan hap kim aningkim ola aha-en nukke:

(Mat 26:1-5, Luk 22:1-2, Yoh 11:45-53)

14 Yaklana dekam dan nola kïnï'ak – Paskanak dikim zaun hupyé. Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ëkon gwesik hanak – aha-ere minggukam de ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye.^t Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamma hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, zen hen dekam zep anakan orana ðëbla'ak, "An banakarekam esa aningkim Yesussu tan hap dokwak lal?"² Hwëna man hen ëguik, "Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nébla'an. Ki deban mae esa mamkam ëilman gwer."

^t14:1 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip – in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinë Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwek." (Kel 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan – dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, "Paska yaklanak hen zao de minggunak, rotina ragi srëmkam tru la gwek." (Ul 16:1-8).

**Yesussu kim wenya irase dawem nabare
minyakkam nola kon hlë tablakke:**

(Mat 26:6-13, Yoh 12:1-8)

3 Yesus ki zep Betania san dep zëre hon de ang tan wenya ban golësek gweka. Zëwe Simon mo golak zep golëbïti gweka. Simon in, men zen orep kusta gwekake. Yesus kim golëtembane ta'anka, hwëna wenya dekam zep zëbe hap de kwasangsa goltréblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sërkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Kirekam de kaso botola bëjen mat-matna ulsun.^u Zep kim golek de ta'anzak, dekam zep botola insa ék tihî nakon kam sok, dekam zep minyakna inkam Yesussu nola kon hlë tablak. 4 Hwëna ahakon men zen zë lowe he'ak, dekam zep husus neibi'ik, hen dekam zep donsubi'ik, “Zen ba hap minyakna insa kitak tangan zalta dep hlei yul soneblanan? 5 Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lidak gulunam, te-alana mam tangan naka maka nëp zerzimnin.^v Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwebla-zim'in.” Kirekam zep wenya insa jakal neibi'ik.

6 Hwëna Yesus dekam zep gubiridaka, “Dikire gwëk. Em ba habe wenya ansa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwesil-kirekam de Asa gwëblankamye. 7 Sap tahalha wenya em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Em de mas gwibirida gwen hap èdwam gwe-gwenkam, em sap esa dekam mas eibirida gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap èrgwë gwek.^w 8 Insa irase dawem nabare minyakkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan – deban de Asa drë nwyanun hap. Zen dekon etan banakan dep? – aha syal maesa de abe hap syal gwibirlin hapye. 9 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenya ansa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa aïsil nei gwibir. Hëndep wenya ansa zep sa eititi neibir srëm gwer.”

^u14:3 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni.

^v14:5 Mensa Yohanis “te-alana mam tangan” kam ale gulku, desa Yunani olkam “300 dinar” kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna – san de tiga-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

^w14:7 Ul 15:11

Yudas kim Yesussu zergukuke:*(Mat 26:14-16, Luk 22:3-6)*

10 Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyik mo ahana, éna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nol san dep song gweka – Yesussu de zëbe mae hap zerguzimdin hip. **11** Salblankam man tangan sam neisiblik. Dekam zep nenblak, “Te-alasa asa ebe hap érblal.” Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tëbla’anka – Yesussu dikim sowëkam balk tan hap denaye.

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zëre hon**de ang ta gwen wenza ban golétembane takake:***(Mat 26:17-25, Luk 22:7-14, 21-23, Yoh 13:21-30)*

12 Rotisa de ragi mas gun srëmkam tru tan hap de minggu mo nonol yaklanak kim zauk – yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, zëre hon de ang ta gwen wenza in dekam zep Yesussu dakensiblik, “Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala? – ée akakim zao hamal uk.”

13 Dekam zep dan-dan guzimki, “Em Yerusalem san song én. Zëwe esa zini értowera – kama ngatdarakkam de weya blome gwiren halzan nabani. Zen desa ang ébla. **14** Gola men zao de tik, em hen zao lïl. Zao gol bi naka enbla, ‘Bian Yesus man emsa takensiblila, “Ée teksonna enda zao asa are hon de ang ta gwen wenza ban Paskanak de tembanena zitwenblal?”’ **15** Zen sa ebe nikhip gulk de tekson yawalsa zertreizimdi. Zëwe kire-kirena mes ototo da guk, hen komal tum maena sowe henna. Zao hamal ul guk.”

16 Zi darena in dekam zep hëndep song éka, zao zep hëndep oltoweka – men kirekam Yesus guzimkiye. Zëwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

17 Kim kawesiék, Yesus Zëna dekam zep sepulukam de ahakore zëre hon ang ta gwen wenza ban goléyaïng gwe zaka. **18** Kim golétembane ta’anka, zao zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida’an: Em an zene aban értembane gwe'an, ananik sa Asa zertréra – zao de Asa balk tan hapye.”^x

^x**14:18** Mzm 41:10

19 Kirekam de gubirdannak kim nasalblak, dekam zep enlalana ödowe hanak. Dekam zep aha-en aha-enkam dakensik gwebla'ak, "San ha asa tol home yap ki gublunda?"

20 Ki zep ding gulzimki, "Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zerträra - zao de Asa balk tan hapye. 21 Men kirekam Alap mo olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa til. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zerträra, zen sa karekna mam tangan naka Alap onakon hlaulu. Zen an zik de jaha gweblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenya insa goltowe'anam."

Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin

hip de tembanena nonola golzimkike:

(Mat 26:26-30, Luk 22:15-20, 1Kor 11:23-25)

22 Kim tembane ta'ak Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya in hap anakare ola ban kap tazimki, "Em twenblandan. An ano timni."

23-24 Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna zëbe mae hap anakare ola ban zerzimki, "An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol - Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ésesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak ödakastil gwer."^y Dekam zep tingen notdebik. 25 Ki zep gubirdaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe angkam na-en molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna ano Bian mo iřik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa anggur ésesa ziotdebir."

26 Ki zep hwëna Alap hap de terya dak. Kim dasik, dekam zep hwëna zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka.

^y14:23-24 Kel 24:8, Yer 31:31-34

Yesus kim PetruSSU damnak gublukake: “Em esa Asa zabeblala.”
(Mat 26:31-35, Luk 22:31-34, Yoh 13:36-38)

27 Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya insa gubiridaka,
 “Em namen kitak esa aïrin hïp Asa hli la gukhal. Sap Alap mo
 olak man lwak,

‘Ëe asa zaho ta gwibin zini insa karek tal.
 Zaho zem dekam sa men-san an-sankam heyahya
 gwer.’^z

28 Hwëna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anka, Ëe asa dekam
 emsa Galilea san dep ngeirbiridal.”

29 Petrus dekam zep ding gulbluka, “Ahakorena an sap sa
 heyahya gwenkam Emsa hli dasil. Aena tangan molyë Emsa
 hli tak!”

30 Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa
 gublu'an: Namen ayang de gunsu dan son srëmnak, em dekam
 esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, ‘Zini in ëe
 homë tame ta'an.’”

31 Petrus dekam zep udobe naban ding gulbluka, “Bian,
 ëe apdenak asa Eban lïl. Ëe molyë tangan Emsa zabeblak.”
 Ahakore wenya kirekam zep sap hen ëgu anek.

Yesus kim Getsemani kon Biansa gu soneblakake:
(Mat 26:36-46, Luk 22:39-46)

32 Getsemanik kim golëyaïng gwe naka, zao zep gubiridaka,
 “Awe teinikin guk. Ëe ama ë-en Biansa gu sonebla'an.”

33 Hwëna Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae ensa zep gubiridaka-
 zen en de ang gweblan hap. Hwëna zao zep enlalana sërkam
 tangan dowebla hanaka, hëndep hlik gwebla hanan hap alp
 gweßiblika. 34 Dekam zep gubiridaka, “Ano enlalana sërkam
 tangan dowe hananda, hëndep tün hïbë alp gweßi'in. Em awe
 Asa ärgwëk, hen enlala naban esa loweher– Alapsa de abe ta
 tinen naban.”

35 Zëbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao
 zep kamanak iñ gwe heka. Dekon zep sap karek yala insa de
 wei yun srëm hap Alapsa anakan abe taka, 36 “Bian, toton
 banakare maena hom– eno syal gwibin srëm hap denaye.
 Karek yawala ansa Ëe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa

^z14:27 Zak 13:7

gulsun. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan.”

³⁷ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gweſikü, dekam zep etan zi dan-aharena in osan dep lwa halka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda zaka. Petruſſu zep zë gublu zaka, “Simon, em san ema ta'ara? Em san bëjen em engka en mae Asa zersalen!” ³⁸ Ki zep etan gubiridaka, “Enlalakam lowehek. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altiſlink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwe-gwenda, hwëna eno mae mo timni in tatete naka hom.”

³⁹ Zëna dekam zep etan gweyoka – men dekon Alapsa gu soneblaka, desan dep. Dekon zep men kirekam nonol abe taka, kirekam etan abe taka. ⁴⁰ Kim hya gweſikü, dekam etan ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Sap zëno mae mo nwena man tangan nwe-alk hap édohon-hon gwek. Kim zë jalse gwibirida zaka, balk enkam zep nasalsiblik. Banakan dep? – ding gulblun naye.

⁴¹ Dan-ahanna kim etan zëbon mae osan dep lwalal zaka, dekam zep gubirida zaka, “Em san namae ni truwen hap édwam gwe tine'an? In syake! Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴² Dekam luk tak! Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara!”

Yesussu kim balk dakke:

(Mat 26:47-53, Luk 22:47-53, Yoh 18:3-12)

⁴³ Yesus in kim nama ton'anka, Yudas, dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyik mo ahana in, dekam zep zi beyam-byäa nabani Yesussu de balk tan hap golëyaïng gwe'anka – nëbok te tek teiredan nabani, mensa Alap mo golak de mam-mamma hen Yahudi mo nol-nola nembiridakke. ⁴⁴ Zen mes hamal hap anakan gubiridaka, “Men desaë babang ta'ak, zen zen – zini inye. Zen desa balk lahak, hen dawemkam kara lak.”

⁴⁵ Yudas kim golëyaïng gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan nabani gublu zaka, “Guru.” ⁴⁶ Dekam zep hëndep balk dazak. ⁴⁷ Hwëna ahana men zen zëwe zau'unka, dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teips'in tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansiblik künika. ⁴⁸ Dekam zep Yesus gubiridaka, “Em san Asa jal zisie hla lal? – zebe Asa de balk tan hap nëbok

te tek teiredan naban yaïng gwenan zalye! ⁴⁹ Èe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek? Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in."

⁵⁰ Zëre hon de ang ta gwen wenya in dekam zep kitak hey-a-hya gwenkam hli dak.

⁵¹ Èe an Markus dekam walyak. Èe kaen ala gun en nabanë sap ang gwebla song gwe'ak. Hwëna asa hen maka balk dak.

⁵² Hwëna kaen enna in kon zep sap asa iřik dasik. Zao zebë hëndep hli yuk. Dekon irkan zebë heya gwek.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nérhatakke:

(Mat 26:57-68, Luk 22:54-55, 63-71, Yoh 18:13-14, 19-24)

⁵³ Yesussu ki zep nérsong gwek – Alap mo golak de teipsin tangan nik mo gol san dep. Zëwe mes Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena kitak étagal gwezik gik. Zen ahakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen ahakon Yahudi mo nol-nola, hen ahakon Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya. ⁵⁴ Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesussu ang gwebla song gweka, hëndep zen hen teipsin tangan zini in mo gol témnak hata zaka. Kol sonna iwe kim til zika, zao zep teipsin zini insa de kara ta gwen hap de jana nabare zini syauk tuwirinnik hlauluda'anka. Zen zao zep hen nikin'in zaka.

⁵⁵⁻⁵⁶ Alap mo golak de mam-mam wenya hen tingare teipsin sinodenak de wenya zen orasa débla'ak – dekam de Jesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. Hwëna sap beya nik blo-blo tan ola ban nolluwe gwe'ak, hwëna zéno mae mo ola in hom mae apde nék, zep dekon de karek tan hap dena hom dam nulsuk.

⁵⁷ Dekam zep etan ahakore nik kire ola ban nolluwek,

⁵⁸ "Zini an ee kië asalblak. Zen man guku, 'Alap mo gola an mensa zini dauk, ee asa dri yulsul. Hwëna yklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap syal gwibinkim etan sul soner – zi mo syal gwibin srëm naka.'" ⁵⁹ Hwëna dekam hen nama bëjen karek tan, sap zéno mae mo èkira-kla gwenna in hom ahanik mo ban apde né gwe'ak. Kitak man èsrën-srën gwe-gwizim'ik.

60 Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep zéno mae mo ngüirinnik luweka, ki zep Yesussu gubluka, “Em san ha molye mae ding gulzimki? – insa eno karekna kira nul gwe'an zalye.”

61 Yesus hwëna balk enkam salsiblika.

Ki zep etan takensiblika, “Em san ha eiwa Zen tangan? – Teipsin Zini Alap mo Tane naye, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini.”

62 Dekam zep ding gulbluka, “Ëe an Zenke. Hwëna Ëe hen ama emsa gubirida'an: Em esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser – Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak, butnak esa Asa hla laser.”^a

63 Dekam zep teipsin tangan zini in Jesus hup de u sisngin hip zëre mo timnik de bajuna kalk-kalk so'anka, dekon zep gubiridaka, “Nen ba hap de etan zéno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? **64** Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan! Zep angkam ebon mae onakon banakan?”^b

Dekam zep kitak ding nulblik, “An tok hap de karek tan hap man sam gweisi'ira!”

65 Dekam zep oltepkam nwe-masenak hol-hol da gwe'ak, hen nwena dekam zep nahaleblak. Kire naka zep lek-lek da gwe'ak, deban nen gwebla'ak, “Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwé'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, ‘Zi bosenza zen asa lek tyanda.’” Teipsin zini insa de kara ta gwen wenya in dekam zep itra lwa soblan naka è san dep iřik dahak.

Petrus kim Yesussu zabeblakake:

(Mat 26:69-75, Luk 22:56-62, Yoh 18:25-27)

66 Petrus in kim nama teipsin tangan zini in mo gol témnak syauknu zituwin'inka, hwëna ki zep zé teipsin zini in mo golak de babu gwe-gwen wenya hata'anzak. **67** Syauk ngatannak kim PetruSSU dawemkam nwe-masenak hla tak, ki zep zé gubluk, “Em an hen zenke – men zen Nazaret walya Yesus mae han apdenak étë gwekye.”

68 Hwëna Petrus ki zep ding gubluki, “Ëe homë mae tame gu'un – insa em gundaye.” Dekam hwëna kol son liličin alpnak

^a14:62 Mzm 110:1, Dan 7:13

^b14:64 Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini, desa tankam. Emki Im 24:16nak hlaun.

zep zau'un naka. [Dekam hom hleng gwe'ak, hwëna ayangna ki zep hëndep nonola gu aneka.]

69 Wenya in zao zep etan PetruSSU hla ta'anzak, ki zep zë etan ahakore naka gubiridak, "Zini an hen zen – men zen Yesussu ang néblanda gwekye." 70 Hwëna Petrus man etan ding gulbirki, "Ëe hom."

Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan men deban mae apdekam golézau'unka nenblak, "Em an hen zëno mae mo ahanakake, sap em an hen Galilea wal."

71 Dekam zep Alap mo bose gubin niban anakan guku, "Ëe hom tangan am zini insa tame tak – insa en gwebla'anye."

72 Kirekam kim guku dekam zep ayangna dan sonna gu aneka. Petrus dekam zep ola mensa Yesus anakan hamal hap gubluka enlala gwibirkki, "Ayang de gunsu dan son srëmnak, em dekam dan-ahan sonkam esa Asa zabeblala!" Dekam zep gona yusustinkim mam enkam gwëka.

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mat 27:1-2, Luk 23:1-5, Yoh 18:28-38)

15 Kak tangannak zep nabal-bakam kïtak de teipsin sinodenak dena tagal gвесik, ki zep ola aha-en nuk. Dekam zep tahalen naka teipsin zini Pilatus osan dep nérhak-zen de hwëna karek tan hap. 2 Pilatus ki zep takensi'blika, "Em an san ha eiwa zen – Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

3 Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna dekam zep Pilatus hup Yesus mo karek-karekna deiri nul guk gwebla'ak.

4 Dekam zep Pilatus gubluka, "Em san bëjen em ding gulzimdin? Zëno mae en mo eno kareksa de deiri gul gu zunna mes-am beya gwenan."

5 Hwëna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gweka. Hëndep Pilatus man tangan tenggwanblaka.

Pilatus kim Yesussu tan hap zerguzimkike:

(Mat 27:15-26, Luk 23:13-25, Yoh 18:39-19:16)

6 Dekam tahun jamkam Paska yaklanak de zaunnuk, Israel mo gubernora man bwinak de zini aha-en aha-enkam tingare zi mo ol-gun sun néser sone gwizimk – dekam de sam gвесik gweblan hap. 7 Dekam bwinak zini ki ègwë'ak – men zen Israel de Roma mo iřik gin nikón dikim wet so gwen hap èilman

gwenkam zini dakke. Men zen golëilman gweka, ahana bosena Barabas Bak. ⁸ Yesussu mes Pilatus mo golak nérhatazak, ki zap hwëna zi beyana ahakore hlíkna yaïng gwezak. Zen hom anakan tame nuk, “Yesussu mes hen nérhatazal.” Zen hwëna Pilatussu de anakan abe tan hap yaïng gwezak, “Em wëhë etan yakla yala awe zini zeser sone'anka – men kirekam ena aha-en aha-enkam gwiswe sone gwendaye?”

⁹ Dekam zap ding gulzimki, “San ha zini an zen zénaka tim ti'ara, ‘Ëe an Yahudi mo teipsinñi,’ san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?” ¹⁰ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, “Zi beyam-byana man Yesussu menkam ang në gweblak, zap Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna sailih në gweblak – hëndep zap angkam tan hap asas nëbla'an.”

¹¹ Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in dekam zap zi trana insa anakan nolëtonk, “Nen kitak Barabassa de zeser sonezimdin hip nen abe tan! Yesus hup bahem.”

¹² Dekam zap Pilatus gubiridaka, “Ki hwëna ansa ahakon ena ‘Yahudi mo teipsin zi’kim en gweblanan, ëe banakan asa desa gwëblal?”

¹³ Zen hwëna dekam zap étaken gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink!”

¹⁴ Pilatus dekam zap etan gubiridaka, “Hwëna zen banakan karek gweka?”

Hwëna dekam tangan zap mam en tangankam ëgu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!”

¹⁵ Pilatus man zi trana in de zénaka sam gwe'siblin hap dwam gwe'anka, in zap hëndep zëre mae mo ol-gun sun Barabassa zeser sonezimki. Hwëna Yesussu zap jana nabare zi hip tapbla tazimki – zen de hwëna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:
(Mat 27:27-31, Yoh 19:2-3)

¹⁶ Dekam zap Pilatus mo jana nabare zini Yesussu zëre mae mo batalyonnak de gol yalak dep nértïlzik. Hen dekam zap zëre mae mo ahakorena kitak tagal nulsuk – apdekam de zë swré tan hap. ¹⁷ Ki zap hwëna teipsin zi hip de baju kwangna ala nosoblak – sam dan kîl makare naka. Hen nolak de ala gul

soneblan hap dokot tē ngii-ngisa mlin-mlin nuk – teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. ¹⁸⁻¹⁹ Deban zep hwëna lamang tan hap bokle kom tablan nabani botonkam blikip neisik gwebla'ak anakare ola ban, “Dawem, bian. Em in zen – Yahudi mo teipsin niye.” Dekam zep ahakon dutekam nolak lek dya gwe'ak, hen ahakon ol tepkam hol-hol da gwe'ak. ²⁰ Kim lamang tanna hya neisiblik, bajuna insa ki zep etan nalsiblik, dekam zep zëre mo bajuna etan ala nosoblak. Ki zep hwëna nérwet sok – te-lidak sonnak dikim makan ta irin hipye.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat 27:32-44, Luk 23:26-43, Yoh 19:17-27)

²¹ Yesussu in kim te-lidak sonnak de makan ta irin hip nérsong gwe'ak, hwëna oranak zep Kirene walya Simonsa nértowe'ak. Zen Aleksander ne Rufus nik mo bian. Jerusalem san dep etan lwa ha'an zaka. Jana nabare zini in zao zep desa tik-tik dak – Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wë soblahan hap. ²² Yesussu in desan dep nérsong gwe'ak, bosena Golgota. Bosena in mo enlalana, “zi nol swra.” ²³ Zao zep te bosena mur kili' ban de blulsun anggur ho enenna nolblak. Hwëna man baes gwibirk. ²⁴ Ki zep hwëna te-lidak sonnak makan daink, hen dekam zep

“zëno pakeanna zëre mae hap dobe abu mo kim de zénaka dam tasik gwibinkim kae néblandak” –

men kirekam Alap mo olak hamal hap Yesus hup dena lwakke.^c ²⁵ Zen kaknak yakla nwena sembilannak te-lidak sonnak makan daink. ²⁶ Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man ol alena makan nulink – tingare zi dekon anakan tame gun hup, “Zen kire jal hap da'an.” Ola in a kirekam mo ale nukye, “An zen – Yahudi mo teipsin niye.” ²⁷ Zen sowë zi dare nabani Yesus mae han apdekom te-lidak sonnak makan dabirink – ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [²⁸ Zen dekam zep zaük – Alap mo olak men kirekam Yesus hup dena hamal hap ale nukye,

“Zen sa kïl dïl, ‘An hen jal zi ahana.’ ”]^d

^c15:24 Mzm 22:19

^d15:28 Tingare Alap mo olataknak awe, anakare kurungsu de hlaunnu [], zëno dam gulsunnu anakan, “Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwek, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwek.” Ayatna ansa aha zi mes yap orep tangan Yesaya 53:12 nakore naka de enlala gwibin niban mas gulk.

29 Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol ëwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kinë nasen gwe'ak, "Wéo, em an zen eme guku, 'Alap mo gola asa dri yulsul, hwëna dan-ahare yaulakam asa etan syal gwibinkim sul soner.'^e
 30 Ki emki enaka de ngaya tan hap te-lidak sonna in kon ati gwezan!"

31 Zen kirekam hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban hen lamang da gwe'ak. Zen anakan zénaka ol wehakam nenbirida gwe'ak, "Aha zi ensa man ngaya ta gwibirki, hwëna zénaka hom tol ngaya ta'ara! 32 Zen de tangan eiwa Israel mo teipsïnkïm gwë'anam, zen maka te-lidak sonna in kon ati gwe'an zala. Kirekam de hla tankam, ki emaka anakan laiblïbla'an, 'An eiwa Zen tangan – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.'"

Zi darena in desa hen Yesus mae han makan dabirink, zen hen man lamang laka.

Yesus kim tilskiike:

(Mat 27:45-56, Luk 23:44-49, Yoh 19:28-30)

33-34 Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwena kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwek. Yesus dekam zep Ibrani olkam mamkam hérheka, "Eloi, Eloi, lama sabakhtani?" Nëre mae mo olkam Zen anakan hérheka, "Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasí'ira?"^f

35 Hwëna in zen zé kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zénaka nenbiridak, "Emki sane tan. Zen Elia Baksa hérheblanda!" 36 Dekam zep ahanik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep nabal-bakam gol hanaka. Desa zep anggur ho enennak de os gul inen naka te tek gwënnak kyaon soneka, desa zep Yesus hup mipnak goltrë seblaka – desa de kwlem gun hup. Ki zep hwëna gubiridaka, "Nen ki kara tan. Elia Bak wëhë yap ati gwe'an zaka? – zen de te-lidak sonna an kon terahen hap."^g

37 Yesus ki zep etan ol mamkam hérhe hanaka, ki zep hëndep tilski.

^e15:29 Mzm 22:8, 109:25 ^f15:33-34 Mzm 22:2 ^g15:36 Mzm 69:22

38 Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek.^h

39 Jana nabare zi mo mamma in zen apdenak zere mo ahakore naban zikara ta'anka, dekam dangkam talsunubla'anka. Zen kim anakan Yesussu hla taka, "Zen kirekam mo tilidaye," dekam zep gubiridaka, "Zini an eiwa Alap mo Tane."

40 We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zeno mae mo bosem-sena Salome, Magdala kore wenya Maria, hen bose apde zem Yakobus Betek ne Yoses nik mo anena Maria— men zen hen zeno nik mo ayana Yesussu we takke. 41 Zen men zen Yesussu Galileak de gwennak mas ne gweblakke. Hen ahakore we walya beyanik ze egwe'ak— men deban mae Jesus mae han apdenak Yerusalemk yaing gwe zakke.

Yesussu kim lo dasikke:

(Mat 27:57-61, Yoh 19:38-42)

42-43 Kim kam-en gwe'ak, Arimatea walya Yusup ki zep hata zaka. Zen hen Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamma, hen zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anka. Jesus in kim tilki, dekam Hari Jumat, yaklana men dekam Yahudi zini ka'an dep de Sabat hap etamal gwe-gwekke.ⁱ Hwena Sabat hap de orapna dekam man tangan golek de gwe'ak. Zen in zep Yusup enlala tatete naban nabakam Pilatus osan dep song gweka— Jesus mo tok naka dikim lo tasin hip abe tan hapye. 44 Pilatus kim anakan salka, "Jesus mes tili," man tangan tenggwanka. Sap zen mes-am tawa gweka, "Te-lidak sonnak de makan ta irin zini na-en hom juwe gwenan." Dekam zep gubiridaka, "Jana nabare zi mo mamma men zen zikara ta sara emki desa kwang tan." Kim hata zaka, dekam zep takensiblaka, "San ha eiwa mes tangan tili?" 45 Zébon kim salka, "In eiwa mes tili," dekam zep Yusupsu gubluka, "Amki zerhal." 46 Yusup dekam zep kaen ngap-ngap blala te-alakam golka. Ki zep hwéna Jesus mo tokna te-lidak sonna iwe zizeryahe halka. Kaen ngap-ngapna inkam zep zitahaleka. Ki zep hwéna kaso hul gun hamalak zidré neka. Lilikinni kaso yawalkam zep zigulhlu inki. 47 In kim ki ze golésyal ta'anka, Magdala kore wenya

^h15:38 Kel 26:31-33

ⁱ15:42-43 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naît gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek.

Maria, apde bose zem Yoses mo anena Maria han man zë kara labi'ik – in kim zidrène'ankaye.

Yesus kim ngaya gwekake:

(Mat 28:1-8, Luk 24:1-12, Yoh 20:1-10)

16 ¹⁻² Hari Sabatna kim tamank, Yesussu de drënén kasو hula in san dep we walya sek gwek – Magdala kore wenya Maria, apde bose zem Yakobus mo anena Maria, hen Salome. Zen mes irase dawem nabare minyakna te-alakam lop dak. In zep Mingukam orap tola ban Yesus mo tok naka de minyakna inkam hlë tablandan hap sek gwek. ³ Hwëna ora san zep zénaka dakensibirida song gwe'ak, “Nara sa lilikin gulhlu irin kasو yawala insa nëp irhi gulzimdi?” ⁴ Hwëna kim zë yaïng gwe'ak, dekam zep hla nul kinič, “Lilikin kasو yala in mes irhi nul kinič.” ⁵ Ki zep hëndep kasو hula iwe bïti gwek. Hwëna wal seiwirsi zep zë hla da'ak. Baju ngap-ngap ala son naban dam taha san dekam nikin'inka. Ausa zep zë nohloblak.

⁶ Hwëna wal sewiri in dekon zep gubiridaka, “Bahem éairin! Em an Nazaret walya Yesussue lëbla'an – te-lidak sonnak insa makan da inkke. Bian Alap mes tñ nikon ngaya tala! Zen awe hom. Emki sap hlaun – an zao sap nën nekye. ⁷ Dekam sek gwek. Ola ansa zëre hon de ang ta gwen wenya kip olzimhak – hen nonol tanganna Petrus hup, ‘Yesus mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa értower – men kirekam Zëna emsa hamal hap gu-gubirida gwekake.’”

⁸ We walya in dekam zep au hlon hap hen airin hip yal-yala ban heya-hya gwek. Zep hëndep oranak men desa zini nolëtowe'ak, desa donbirida srëm gwek.

MARKUS MO OLA ZAO-EN ZAUSUNUN^j

Yesus kim zénaka zertrei gwizim'inkake:

(Mat 28:9-10, Yoh 20:11-18, Luk 24:13-35)

[⁹] Yesus in kim tilki, hwëna zëno ka'ankam, Mingukam, zep etan ngaya gweka. Dekam zep kak tangannak nonol tanganna Magdala kore wenya Maria onak Zénaka zertréka. Maria in,

^j **16:9-19** Markus mo Ol Dawemna an, zëno aumwa topnak de ola, zen zën hom ale gulku. Hwëna aha zi hyanak dekam de Markus mo ola insa sul sonen hap mas nuk.

zen men zëbon onakon Yesus orep tujukam de dowala golëalsə sonekake. ¹⁰ Yesus kim hli yulku, Maria dekam zep song gwek—men zen Yesus hun närgwë gwekke, desa de tonbiridan hap. Zen hwëna kwasang hap nama sei gosa dabla'ak. ¹¹ Zen kim anakan èsak, “Yesus mes ngaya gwera. Ëe kië hla tal,” hwëna zen hom daïblibik.

¹² Zao hom holo gwe'ak, dekam zep etan aha nwe-masekam hwëna zi dare hap Zénaka zertreizimki. Zi darena in Yerusalem kon Yesus zëre hon de seblaskam ang ta gwen wenya ban de lowehen nakon aha èsan dep song è'anka. Hwëna oranak zep Yesussu értowe'anka. ¹³ Zi darena in dekon zep etan ola halkaanakan de lonbiridan hap, “Ëe mese hen értowenan!” Hwëna Yesus hon de ang ta gwen wenya in desa hen hom daïblizimk.

¹⁴ Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenya tembane tannak Zénaka zertreizimki. Dekam zep nol drak-drak hap jal gwibridaka, sap men zen tün hyanak hla da gwe'ak, desa de salbirdankam hom mae daiblibirida gwe'ak.

¹⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, “Dekam sek gwek. Abe hap de ol dawemna tingare lang san kitak de zi ausu hap olzim halada gwek. ¹⁶ Tingare zini men zen de Asa daïbli gwebla'ak, hen zëre mae mo Asa de taïbli blanna insa hokam de su tabirdankam noltré gwe'ak, zen zen sa èngaya gwer. Hwëna Asa de taïbli blan srëm wenya, desa Alap sa karek tabiri. ¹⁷ Men zen de Asa daïbli gwebla'ak, zen zen sa hwëna owas-owasna aha zi dikim Asa taïbli gweblan hap dena syal neibir-zimnira gwer. Zen zep sa dowal-dowala ano bosekam nolëalsə sone gwibir. Hen zëre mae mo tame gun srëm olkam sa owas hap èton gwer. ¹⁸ Zen hen sap sa wanya jal-jala tahakam deirensik gwibir. Hen zen sap sa hasom nabare hona notde gwibir. Zen molya kim juwe gwek. Zen de zi sang-sang hap tahasa tehabirida ine gwenkam, zen dekam sa èdawem gwe-gwer.”

Yesus kim ngatan zi mo lang san dep sewe sekake:

(Luk 24:50-53, Kis 1:9-11)

¹⁹ Bian Yesus in kim kirekam tonbiridasiki, ki zep hwëna Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka—zao de zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikirin hip. ²⁰ Zëre hon de ang ta

gwen wenya in dekam zep hwëna ol dawemna insa tïngare
lang san dep nol halada gwek. In desan ki nol halada gwek,
Bian Zëna man zë mas gwibirida gweka, hen sosonna owas-
owassa dikim syal gwe-gwibir-zimdin hip dena man mam gul
gwizimki – zëno mae mo olsa dikim taïbli gwibin hip.]

Yesus hup de Ol Dawemna mensa

Lukas ale gulkuke

1 Dawem Bian Teopilus Bak,^a

Lukas onakon:

Alap mensa orep nësa gu-gubirida gweka – zëre mo Walassa de nëp zer sonezimdin hip dena, Zen mes ki hëndep nér hom nëno mae mo ngirinnik kirekam syal gwibirk. Zëno awe de gwën hap dena angkam aïsili an desaë kon gwisibir hana'an. Zini men zen nonol kon gwisibir hanan nakon zëre mae mo nwekam hla nul gwek, zen zep aïsili ansa zi-ë zi-ë san dep nol halada gwek. Dekam zini beya nik sap dawem enkam de aïsili ansa ale gun hup éekasik gwek. ³ Ëe hwëna men zen nonola kon hla nul gwek, ëe ama desa dawem enkam takensibirida gwek. Hen zen men desa ale nul gwek, ëe ama desa baca gul gwek. Zen zebë hëndep anakan enlala gwibik, “Aïsili an ëe asa Bian Teopilus hup dam-dam enkam ale gulblul – aha-en mae de hli yul guk kinin srëmkam.” ⁴ Ëe mae habë ansa ebe hap ale gulbluk: Em ekakim anakan tawa gwe, “Nonol men desa emsa tawa da gwek, zen eiwa de tanganna.”

**Alap mo dam taha nakore zini kim Yohanis Su Tabinsi
de jaha gwen hap dena gubiridakake:**

5 Herodes in kim teipsïnkïm Yerusalem mo langnak iïrik gïlkï, Alap mo golak de syal gwe-gwen zini bosena Zakaria, zen hen dekam zëwe. Zakaria, orep de Alap mo golak de syal gwe-gwen zini Abia Swe mo hliknak hen syal gwe-gweka. We zem bosena Elisabet. We zik mo auyan-azana hen Alap mo golak de syal ta gwen zi. ⁶ We-zi darena in man tangan Alap mo nwenak oto eisik. Hen zen aha-ere enlalakam tingare Alap mo ol san hen tütü tabin sin ang ë gwek. ⁷ Zen hwëna hom walasna wë lak. Zen

^a1:1-2 Teopilus Bak mo bosena in enlala naban. Enlalana, “Alapsa de ensa lwa gweblan zi.” San ha Lukas kire bose nabare zi hip ale gulbluka? San ha tingare zini men zen Alapsa enna nola gweblananke, zëbe mae hap ale gulzimki? Nen angkam tawa naka hom.

Alap ki kirekam Elisabetsa enlala gwibirk. Zep hëndep walas srëmkam bogl ek.

⁸ Abia mo hlïknak dinik dikim Alap mo golak syal tan hap denak kim zauk, zao de yakanak dekam zep Zakariasa zen de syal gwen hap dam dasik. ⁹ Men kirekam Alap mo golak de syal ta gwen zini zisi dam dasik gwibirin, zen kirekam Zakariasa dam dasik. Zen mae hap dam dasik: Zen de zë-en Alap zëre en hap de teksonnak tñ hïp– irase dawem nabare te kïlsi de zë Alap hap ang gulublun hap. ¹⁰ In kim ki kiresa de syal gwibin hip denak zau'uk, zi beyana dekam zep eihya lip nakore tekson nakon Biansa nen sonebla'ak.

¹¹ Kim zëwe irase dawem nabare te kïli insa ang gulsu'unka, ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini ang gul gwen hap de meja alpnak zau'un zaka– Zakaria mo dam taha san dekam. ¹² Zakaria kim hla taka, ki zep auna hloblaka, hëndep man zë aïriblaka. ¹³ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubluka, “Zakaria, bahem asa aïriblan. Alap mes eno ol gu sonenna salka. We om Elisabet zi walassa sa ebe hap wë tablal. Yohaniskim bose ta. ¹⁴ Kim de jaha gwe'ak, em dekam esa tangan sam gwasik gweblala, hëndep esa isrip-sri gwe-gweblala. Aha zi hen beya nik sa isrip-sri në gweblal. ¹⁵ Zen Bian mo nwenak zi yawal hap sa jowera. Alap mo Enhona jaha gwen nakon sa ki hëndep bi gweblala. Zep angguru ban ho jal-jala ban bap zen otde gwen. ¹⁶ Zen Zen sa Israelk de zini beyakam Bian osan dep kwang guludahal zala– zëre mae mo Alap hon depye. ¹⁷ Hen Zen Zen sa Biansa ngeirbli zala. Zëno tahana Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim sa soson nëblal, hen zëno enhona zëno kim sa lwablala. Hen Israelk de zini men zen iye zeban zénaka gil–gil neibirida gwenan, zen zen sa desa siri gulsulu. Hen srë de ora san de ëgwahan wenya, zen zen sa desa eiwa de ora san dep kwang guludahal zala. Zen kirekam sa zi beyana Bian de hata zannak dep hamal gulu.”^b

¹⁸ Zakaria ki zep takensiblik, “Banakarekam asa tawa gwer? – eiwa diki lwankam. Sap ëe mesë bogol gwek, hen amo wenya mes-am tangan bogol gwek.”

¹⁹ Ki zep ding gulbluka, “Ëe an Gabriel. Bian mo dang nakonë zauk gwenan. Zen zep asa emsa de ol dawemna ansa tawa tan hap zer sonera. ²⁰ Insa ki emsa gublunan, Alap sa ki

^b **1:17** Mal 4:5-6, Mat 11:14, 17:11-13

hëndep kirekam ebe hap syal gwibir-blira. Hwëna em home asa tai'bli'blanda. Zep hëndep angkam em molye ola tonka. Em esa ol srëm gwera, hëndep mes ki lwanan.”

²¹ Kim nësbla tinek, ki zep hëndep denggwanbla'ak, “Zen ba hap kire tangankam holo gwe'an ora?” ²² Kim kon wet so zaka, zen banakan dep? – ol tonbiridanna. Taha enkam zep akan-akan gwibirida'anka, sap zen mes ol srëm gweka. Zi beyana in dekam zep anakan tame dak, “O an nwe nik zë lirisin néblaon.”

²³ Zakaria Bak mo Alap mo golak de syala kim tap gweblak, dekam zep zëre mo gol san dep song gweka. ²⁴ Hom holo gwe'ak, dekam zep hëndep we zem Elisabet u gwe'ak. Dekam zep saher hap gol ennak gwë gwek – holona benna aha-ere taha-tap enkam. ²⁵ Zen man enlala gwe-gwek, “Na-en babë tawa tabin. Dikire tingen anakan asa tame nuk, ‘In Bian kwasang gwibirki.’ Ëe an sap bogola, hwëna ano walas wë tan srëm hap de sahera zi nwenak Bian Zën ap ngan gulsubi'ira.”

Mariasa kim Yesussu de jaha gwen hap dena hamal hap tawa gulkuke:

²⁶ Elisabet kim benna enam enkam u nuban gwë'ak, Alap ki zep zëre mo dam taha nakore zini Gabrielsa etan Galilea mo langnak de éna Nazaret san dep zer soneka. ²⁷ Gabriel ki zep kwalbasa lam gunnu Maria osan dep song gweka. Zen Yusup hup de golgu gweblanna. Yusup mo auyan-azana teipsin zini Daud onakon. ²⁸ Alap mo dam taha nakore zini in ki zep Maria hon hataka, zao zep gubir zika, “Dawem! Em Alap mo kwasang-kwasangnake gwë'ara! Bian man emsa dawem tangankam kara gul gwenda!”

²⁹ Zëno ola insa de sankam, Maria ki zep auna hlok, dekam zep zénaka enlala ennak mae hap takensibik, “An ba hap ki kirekam asa gubirida?”

³⁰ Hwëna ki zep etan gubirki, “Bahem aïrin, Maria, sap em ema Alap mo nwenak sam gwesi'ira. ³¹ Em esa u gwera. Zi walassa esa jaha gwera. Yesuskum bose ta.^c ³² Zen sa teipsili, hëndep dekam sa nen gweblal, ‘Alap Teipsin Zi nik mo Tane.’ Bian Alap sa Desa gublula – Zen de Israelsa bi gwibin hip, zëre mo auyanna Daud Bak mo kim. ³³ Zen Zen sa hëndep denaban

^c 1:31 “Jesus”kum de bosenä, zen enlala nabän. Zëno enlalana, “Zisi de ngaya tabin hip de Zi.” (Mat 1:21)

kïtak Yakob mo auyan-azana iřik gili. Zëno iřik gïnni in molya tap gwek.”^d

³⁴ Maria ki zep gulbluk, “Hwëna ëe an homë zi mae naban gaing ë'an. Ëe banakan asa walas gwer?”

³⁵ Ki zep ding gulbirki, “Alap mo Enho sa ebon ing gwehe zala, hen Alap mo soson sa emsa bi gwibiri. Zen zep sa walas tola insa nen gweblal, ‘Zen Alap mo Tane – enho lalak enna.’ ³⁶ An kirekamë emsa gubirin, zen mes ki iye om Elisabet hon kirekam lwak. Zen mes u gwek – benna angkam enam enkam. Zen sap bogola, hen zini mes anakan nenbik, ‘An Alap ki walas sräm gulku.’ ³⁷ Hwëna zen angkam u nuban gwë'an. Sap Alap hap hom – banakare maena, Zen de syal gwibin sräm hap denaye.”

³⁸ Maria ki zep ding gulbluk, “Ëe an Bian mo tana iltükinnik de gwë gwen wesyake. Sap sa ki kirekam abon onak lwal – in kirekam em asa gubiridaye.” Alap mo dam taha nakore zini in ki zep hli yulku.

Maria kim Elisabetsa zïnï gïkke:

³⁹ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli yulku, holo gwehan srëmnak Maria dekam zep hen soson tola ban Yerusalem mo kwatap lang san dep song gwek – Zakaria ne Elisabet nik mo ë san dep. ⁴⁰ Zakaria mo golak kim hatak, ki zep Elisabetsa dawem gul kinik. ⁴¹ Elisabet kim Maria mo dawemna insa salbik, ungala mwanak de walasna in dekam zep soson gweka. Alap mo Enhona dekam zep Elisabetsa ing gwe hebirki, ⁴² ki zep Mariasa ol mamkam gubik, “Em ene tingare we walya kon dawemna hlau'ura! Hen Alap eno walasna in hap dawemsa sa golblala. ⁴³ Ëe an betekna, hwëna em in Teipsin Zini Bian mo anee ano golak hatanda! ⁴⁴ Ëe kimë eno dawemna sal, ano ungala mwanak de walasna dekam zep isrip-sri nabani soson gwera. ⁴⁵ Ebe hap Bian hë'ho gwibin tangan naka golbi'ira, sap men zen ebon onak Bian mo ola hatak, em ema tai'blibirki, hen zen kirekam sa ki lwal!”

Maria kim Alapsa terya ban isrip-sri gweblakke: (1Sam 2:1-10)

⁴⁶ Maria ki zep guk,
“Ëe ama Bian Alapsa boltere ta'an,

^d1:33 2Sam 7:12-16, Yes 7:14, 9:6-7

- 47 hen ano enhona man isrip-sri gwebla'ara,
 sap Zen Zen sa asa ngaya gulu.
- 48 Zen man asa enlala gwibirki,
 hwëna ëe an Zébon de babu gwe-gwen we-
 bose srëm tola.
 Hwëna angkam tingare zi ausuna hëndep denaban sa
 asa nen gwibir,
 ‘Ailya gwibin tanganna zen zen hlauk.’
- 49 Sap sosoñ Zini Alap, Zen eiwa lalak tanganna,
 hwëna Zen man kirekam-kirekam yawala abe hap
 syal gwe-gwibir-bi'ira.
- 50 Auyan-aza nakon hëndep auyan-azana,
 Zénaka de aériblan zi hip
 Zen man zëre mo kwasangna gol gwizimnira.^e
- 51 Bian men kirekam orep zëre mo sosoñna goltrei
 gwizimki,
 Zen kirekam etan angkam goltreizim'ira:
 Zen orep zi zëna-zënana man sekvak gulsuk
 gweka,
 hen zëno mae mo kalang karekna man blaonsuk
 gwizimki.
- 52 Zen hen orep teipsin-teipsin wenyaka
 zëre mae mo teinikin gwen nakon man yal gul
 sone gweka,
 hwëna bose srëm wenyaka zep kang gulse gweka.
- 53 Usak nabare wenza desa man dërek-dërekna kim
 ïtri ta gwibirki.
 Hwëna men zen nonol tahalha srëmkam lowehe
 gwek,
 desa man gubirida gweka, ‘Usak naban sekvak
 gwek.’^f
- Hwëna angkam Alap etan kirekam nébe mae hap syal
 gwibir-zim'ira.
- 54-55 Nëno mae mo auyanna Abrahamsa hen zëno
 ayyan-tane walya men kirekam gu-gubirida
 gweka,
 Zen angkam kirekam Israelsa mas gwibirida'ara.
 Zen man anakan gu-gubirida gweka,

^e1:50 Mzm 103:17 ^f1:53 Mzm 107:9

‘Ano ebe mae hap de kwasang-kwasangna hëndep
denaban sa lwa gwer.

Ée molyë golzausuk gwek.’^g

Zen desa angkam enlala gwibi'ira.”

56 Maria Elisabet han san ha dan-ahare benkam ék, ki zep etan zëre mo é san dep lwahak.

Yohanis Su Tabinsi kim jaha gwekke:

57 Elisabet de jaha gwen hap denak kim zuuk, zi walassa zep jaha gwek. 58 Gol golek dena hen iye zem kim anakan ésak, “Bian mes Elisabet hap kwasangna mamkam golbiri,” dekam zep tagal neisibirzik, hen dekam zep zé apdekam éisrip-sri gwek.

59 Walasna in kim mingguna aha-en gweblak, ki zep etan tagal néblak– to mip naka dikim blaonsublun hap.^h Zen man ékil gi"ik, “An zëre mo Bian mo bosekam esa bose lal– ‘Zakaria’kam.” 60 Hwëna an zik zep gubiridak, “Kirekam bëjen nen bose tan! An ‘Yohanis’kim esa bose lal.”

61 Dekam zep denggwanbi'ik, “Iye wal om hom tanganke– kire bose naye!”

62 Ki zep tahakam Zakariasa akan-akan néblak– anakan de takensiblin hap, “Ena banakan de bose tan habe dwam gwebla'ara?” 63 Zakaria hom nama dekam ola ton'anka. Ki zep te hlang hap abe gweka, dekam zep zé ale gulku, “An bosena Yohanis.” Dekam zep tingen denggwanblak. 64 Dekam zep hëndep ola etan tonka. Alap mo bose ensa zep ilman gul tineka. 65 Zéno gol golek denak dena dekam zep sérkam denggwanbla'ak, hen tingare Yerusalem mo kwatap lang san de lowe hendan wenya desa man donbirida gwek. 66 Tingare zini men zen ésak, ki zep enlala ennak éenlala gwe-gwe'ak, “Walasna in banakare zi hip wëhë yap jowe'anka?” Zen mae hap ki kirekam égu gwek: Sap Bian mo sosonna man Zébon lwa gwe'ak.

Zakaria kim hamal hap de ola tonbiridakake:

67 Walas zemka in kim “Yohanis”kim bose dak, dekam zep Alap mo Enhona Zakariasa bi gweblaka, dekam zep Alap onakore hamal hap de ola tonbiridakake,

^g1:54-55 Kej 17:7, 22:17, Mzm 111:9 ^h1:59 Kej 17:12, Im 12:3

- 68 “Bian en hap nen dawemsa golbla tine gwen–
Israel mo Alap hap.
- Zen mes hatala–
zëre kore naka de kwasang gwibiridan hap,
hen dekam de dowal mo kigi mo iřik gin niķon
gwiswe sonen hap.
- 69 Zen mes nēbe mae hap Zi sosonna zer sonezimki–
nēsa de ngaya tabin hip de Zi niye,
teipsin zini Daud Bak, men zen Alap mo dwam
gwibin sin ang gwe-gwekake,
zēno auyan-aza nakore naka.ⁱ
- 70 Alap mo ol ayang gul gwen zini orep tangan mes
anakan ēgu-guk gwek,
- 71 ‘Nēsa de ngaya tabin hip de Zini sa hatala–
Zen de nēsa jal zi mo taha nakon alal gul gwen
hap.’
- 72 Hen anakan mes gu-gubirida gweka,
‘Ēe asa Are mo ebe mae hap de ol gu-gubiridanna
enlala gwibir, zep asa hēndep emsa kwasang
gwibiridal.’
- 73 Alap mes nēno mae mo auyanna Abrahamsa anakan
gu-gubluka,
- 74 ‘Emsa de tamera gwen zi mo taha nakon ēe asa
emsa al gul halzal.
Zen dekam esa aïrin srēmkam Asa betek
ē gweblal.’^j
- 75 Zep nen enho lalakkam esa Alap en hon ētal gweſil,
hen zēno nwe kara gwennak esa hēndep denaban
lowehe gwer.”
- 76 Zakaria ki zep hwēna tane zikhip dena aïſil gwenkam
ayang gulku,
“Em, ano walas, emsa sa nen gweblal,
‘Alap Teipsin Zi nik mo olsa de ayang gul gwizimdin
hip de zini.’

ⁱ1:69 Zakaria mo ola an, zen Yohanissi de enlala gweblan hap hom. Zen hwēna Yesussu enlala gweblaka, sap Jesus Zen Zen– Raja Daud mo auyan-aza nakore naye. Sap Zakaria zēna tane zem Yohanis hin, zen Harun Bak mo ausu nakorena.

^j1:74 Kej 17:7, 22:16-17, Mzm 105:8-11

Em esa Biansa ngeirblira–
zëbe hap de orasa sal tablan hap,^k
77 hen Bian mo hlil irin wenyaka esa anakan tawa
ta gwibiri,
‘Alap sa emsa eno mae mo karek-kareksa de tap
gulsuzimdinkim ngaya tabiri.’
78 Sap nëno mae mo Alapna Zen kae-kaena hen
kwasang-kwasang enna.
Zen zep sa nësa de ngatan tabin hip de Zini insa
zer sonera.
Zen ngatan zi mo lang nakon kaknak de yakla hata
sezan mo kim sa zilsï zila.
79 Zen dekam sa tingare zi ausuna ngatan tabir zira hen
ngaya tabiri,
sap zen tingan kawesinnik lowe he'an,
hen tin hip éaïri gwenan.
Zen Zébon onakon esa Alap han érumlae gwer,
hen zi bosyan naban éumlae gwer.”^l
80 Zakaria mo tanena Yohanis in kim mam gwe'anka, Alap
osan dep de enlalana hen dekam zep mam gwebla'anka. Zen zi
srëm langnak gwë gweka– hëndep yaklana mensa Bian Alap
dam tasi'blika. Zao kim hatak, zen dekam zep tingare Israelk de
zi hip zénaka zertreizimki.

Yesussu kim jaha gwekke:

(Mat 1:18-25)

2 Dekam teipsin tangan zini ki, zen langna beya en tangan
naka Roma kon irik gilkü. Zen dekam zep tingare zisi
de zëre mo irik gin niika aïtbin hip gubiridaka.^m 2 An nonol
aïtbinni– Kirenius men kim Siria mo langnak gubernor
gwekake.ⁿ 3 Tingare zini dekam zep zëre mae mo auyan-aza
mo ë-ë san dep sek gwendak– zëno mae mo bosem-sesa dikim

^k 1:76 Yes 40:3, Mal 3:1 ^l 1:79 Yes 9:2, 60:1-2

^m 2:1 Mae hap zénaka naïtbik: Pajak te-alasa dikim Roma mo irik ginñi kip
sowe henkam gol gwizimdin hip. Romak de teipsinñi maekam nen gweblak,
“Kaesar Agustus”kum, hwëna zen zëno bose tangansa hom. Men zen dekam
irik gilkü, zëno bosena Gaius Oktafius. “Kaesar”kam de gublunna, zen syal
bose. Enlalana, “Teipsin zini.”

ⁿ 2:2 Siriasa hen Roma irik nik.

zë ale tabir-zimdin hip. 4-5 Yusup ne Maria ne dekam zep hen kire hap Galilea mo langnak de éna Nazaret kon Yerusalem mo langnak de aha éna Betlehem san dep song ék– teipsin zini Daudsa men zao orep jaha gwekke. Sap Yusup mo auyanazana Daud onakon. Zébe hap de golgu gweblan wenza Maria in dekam u nuban gwé'ak. 6-7 Betlehemk hom tangan holo é'ak, Maria ki zep zi walassa jaha gwek– nonol walassa. Kaen hak-haknak zep tahalek, desa zep domba-sapi mo tembane ta gwen kolho makarenak drének. Sap kitak de gol-gola mes zi enkam ébeya gwek.

**Domba zaho ta gwibin zinik kim Alap mo
dam tahanakore zini ejowe zakke:**

8 Langna iwe dekam domba zaho ta gwibin wenza man kam domba zaho zemka sonak kara dabi'ik. 9 Hwéna Alap mo dam taha nakore zini ki zep zébon mae onak jowe ane zaka, hen Bian mo ngatanna man zé zilbirida anezak. Karekkam zep zé éairi'ak. 10 Hwéna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubiridaka, “Bahem éairin, sap ée an ol dawemsaë ebe mae hap golhatazimninal. Ola ansa de ésankam, tingare zini sérkam tangan sa éisrip-sri gwer. 11 Namens, Daud mo énak, wenza man jaha gwer– emsa de ngaya tabin hip de Teipsin nika, Alap mensa dam tasikike. 12 Ol tan-tansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa walas tolsa deyol hak-hakkam de tahalen naka hla lal. Domba mo tembane ta gwennak ta'ara. Zen dekam esa anakan dam lasil, ‘An Zen.’”

13 Ki zep hwéna mumuk ennak ahakore Alap mo dam taha nakore zini beya en tangankam ejowezak, ki zep zé Alapsa isrip-sri nébla'ak,

14 “Alap Em eiwa teipsin tanganna!
Eno bosena dikire kitak teip nulsuk gweblak.
Sap angkam ema okamanak de zi niban
golésések gwe'ara–
ere mo nwenak men zen oto gwesi"nye.”

15 Alap mo dam taha nakore zini in kim etan ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, zini in dekam zep éguk, “Nen ki nabakam Betlehem san dep gweyo gwen– eka ki zé hla kuk, in desa Bian nesa gubiridandake.”

16 Ki zep hëndep sek gwek. Dekam zep hëndep Yusup ne Maria neka nakek, hen walas tola insa dekam zep hla dak–

domba mo tembane ta gwen kolho makarenak de tannak.
17 In kim hla dak, dekam zep kitak donbiridak – walas tola in hap dena, men desa Alap mo dam tahana kore zini in tonbiridakaye. **18** Ola insa de ésane gwenkam, tingare zini man tangan étenggwank. **19** Hwëna Maria zëna, in zen ki zë lwa gwe'ak, desa kitak enlala ennak lam gul gwe'ak hen enlala gwe-gwibi'ik. **20** Zini in ki zep etan Alapsa de térya ban boltere tan naban lwan dahak. Sap tingan mensa ésane gwek hen hla nuk, zen hëndep men kirekam Alap mo dam tahana kore zini in gubiridakake.

Yesussu kim bose dakke, hen Alap mo golak kim értrékké:

21 Walas tola insa kim mingguna aha-en tap gweblak, dekam zep to mipna nablonsubluk, hen dekam zep “Yesus”kum bose dak – men kirekam Alap mo dam taha nakore zini Mariasa u gwen srëmnak gubirkike.

22 Musa Bak men desa nonol zi walas wë tan hap dena zëre mo titi tabin olak ale gulku, Maria ne Yusup ne man desan ang èk. Zen nonol Maria de sasa gwesinnik dep orapna empat-pulu enkam eissik, dekam zep walas tola insa Yerusalem san érzahek – Alap hap dikim értréblan hap.^o **23** Mae hap értréblak: Sap Musa mes ki zëre mo titi tabin olak anakan ale gulku,

“Tingare nonol zi walas wë tanna, zen Alap zëre hap dena. Zep emki zëre hap zertré gweblan.”^p

24 Zen hen man ang èk – mawasa de dan-dan Alap hap teisyablanna, desa de Alap mo golak de syal tan zi ang sosublun hap. Sap Musa mo titi tabin olak nonol walas wë tansa de Alap hap zertréblan hap dena kirekam hen lwak.^q

25 Dekam Yerusalemk, zini bosenia Simeon. Zini in enho dam-damkam gwë gweka hen Alap hon mes tangan tal gwesiki. Zen man Alapsa Israelsa de dawem gun hup kara ta gweka, hen Alap mo Enho zergwë gweka. **26** Alap mo Enhona mes hamal hap gu-gubluka, “Em molye na-en tilki – Teipsin Zini insa de hla tan srëmnakyé, Èe Mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikye.” **27** Dekam zep hen Simeonsa Alap mo Enhona anakan gubluka, “Emki Alap mo golak de teksonna iwe tin.” Hwëna Maria ne Yusup ne dekam zep hen Yesussu Alap hap de zertréblan hap érti’inzak – Musa mo ola in san de ang èn hap.

^o**2:22** Im 12:1-8 ^p**2:23** Kel 13:2, 13:11-15 ^q**2:24** Im 12:6-8

28 Simeon dekam zep hëndep walas tola insa zer inki, ki zep dawemna Alap hap golblaka,

29 "Teipsin Zini Bian,

angkam Eno asa de gu-guk gweblanna mese
eiwa de guluda.

Ema asa sam tanda.

Zep ere hon de babu gwen zini ëe angkam
mesë ahuu-kamana ansa de hli yun hup
hohle gwenan.

30 Sap angkam ëe mesë are mo nwekam hla tanan-
ere mo zisi de ngaya tabin hip de Zi zer sonen naye,

31 men Desa Ena tingare zi dikim tame tan hap
hamal takaye.

32 Zen Zen sa ngatanna golzimdi-
tingare zi ausu mo enlalasa dikim ngatan
tazimdin hipye.

Hen zen Zëbon onakon sa Israel mo bosena dawem
gwer."^r

33 An-bi zem man tangan lenggwan'ak – Simeon mo ola insa
kim zëre nik mo walasna in hap dena sane ë'akyé. ³⁴ Simeon ki
zep guzimki, "Bian sa ep dawemna golzimdi." Hen Mariasa ki
zep gubirki, "Walas tola an mes Alap dam tasiki – Zen de Israelk
de zisi klis gun hup. Dawem gol gwen wenya, desa Alap zëre
hap sa kang gul seblala. Hwëna karek gol gwen wenya, desa
hëndep kareknak sa kang gulu. Sap An Alap mo dam tasin Zi,
zep sa hen zini beya nik lamang da gwer.^s ³⁵ Alap insa kirekam
syal gwibi'ira, zini zen dekam sa zëre mae mo enlala aning
tanna nértré gwer. Hwëna Maria, eno enhonak enlwan yawal
sa hen nëbok ben-ben makan tiśil."

36 We sem bogola Hana Bak dekam zao hen gwë'ak. Zen
Alap mo hamal hap de olsa de ayang gul gwen hap de we.
Zëno biana Panuel – Asyer Bak mo auyan-aza nakorena. Wenya
in zi zeban tuju tahun enkam ëk, ³⁷ dekam hwëna sem nik zep
zë-en holokam gwë gwek. Hëndep in kim Yesussu értizik, zëno
tahuna dekam 84 enkam. Zen hom tangan Alap mo gola langa
gulsuk gwek. Yaklam denaban kam denaban zen dekon Alapsa
isrip-sri gwebla tine gwek hen gu sonebla tine gwek – tembane
lwa gwen nabani. ³⁸ Zen dekam zep hen hatazak, dekam zep

^r2:32 Yes 42:6, 49:6, 52:10, Yoh 8:12 ^s2:34 Yes 8:14, 1Kor 1:23, 1Ptr 2:7-8

Alap hap dawemsa golblak. Hen men zen zë lowe he'ak, dekam zep desa anakan tonbirida'ak, "Walasna an Zen Zen sa jal zi mo iřik gin nïkon nësa gwiswe sonera."^t

³⁹ Yusup ne Maria ne in kim zë Musa mo titi tabin ola insa syal eisibik – nonol walas wë tan hap dena, dekam zep etan zëre nik mo éna Nazaret san dep érl wahak – Galilea mo langnak dep.^u ⁴⁰ Walas tola in ki zep hëndep mam gwe'anka, hen sosonna mam gwebla'ak, hen enlala blala dekam zep tangan mam gwebla'anka. Hen Alap mo kwasang-kwasangna Zébon lwa gwe'ak.

Yesus kim Alap mo golak gwëkake:

⁴¹ Tahunna men kije, Yesus mo ane-biana man yakla yala Paskanak dep Yerusalem san dep yahe gwek.^v ⁴² Yesus mo tahunna kim dua-blas gwek, ki zep etan kire san dep sek gwek – men kirekam Israelk de zini égwë gwekke. ⁴³ Kim éhya gwezik, ki zep etan lwan dahak, hwëna Yesus man Yerusalemk gwëka. Hwëna an-bi zem hom anakan tawa éblak, "Zen man gwëra." ⁴⁴ Zen zi beya hap tim uk, "Zen hen mes ang gwe zala." Hwëna hom. In kim song ëk, truwe guk gwennak kim kam-en yaïng gwek, dekam zep ohwensiblik. Dekam zep iye zem osan hen wal bose wal zem osan lëblak. ⁴⁵ Hwëna hom hla lak. Ka'an zep kaknak etan Yerusalem san dep olahak – zëwe de lëblan hap. ⁴⁶ Yaklana dan-ahanna kim zep hla lak. Zen Alap mo golak nikin'inka, Alap mo olsa de tawa ta gwibin wenyaka sane tabi'inka, hen man takensibirida gwe'anka. ⁴⁷ Tingare zini men zen sane da gwe'ak, zëno enlala blala man anakan denggwan gwebla'ak, "Owas, zen en ba hap dam gulsuk gwe'ara?" ⁴⁸ An-bi zem hen man tangan zao de hla lankam lenggwanblak.

^t**2:38** Yunani olkam Lukas Yerusalemsa de gwiswe sonen hap awe ale gulku. Yerusalem zen Israel mo é yawal. Zep enlalana awe, tingare Israelsa de gwiswe sonen hap.

^u**2:39** Mat 2:23

^v**2:41** Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip – in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwek." (Kel 12:1-51, Ul 16:1-8)

An zem ki zep gubluk, “Temlan, em ba habe kirekam asa gweizimki? Ëe bia han ngalap nabanë emsa ahakalblal!”

49 Ki zep ding gulbirki, “Em ba habe srën san Asa ahakalblaka? Zen emaka enlala äka, ‘Zen Bi zik mo golak gwë'ara.’” 50 Hwëna zen hom zëno ding gulzimdinni insa tame ulblik.

51 Dekam zep etan Nazaret san dep ang gwizimki, hen dekam man zë betek gwe-gwizimki. Maria kirekam-kirekamna insa tane zikhip dena hlaul gwek, desa enlala ennak lam gul gwek. 52 Yesus kim mam gwe'anka, enlala blala dekam zep hen mam gwebla'anka. Zen man tangan Alap mo nwenak hen tingare zi mo nwenak oto gwesiki.

Yohanis Su Tabin mo ol:

(*Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Yoh 1:19-28*)

3 Roma mo teipsin tangan zini Tiberius Bak, zëno iřik gin tahunna kim lima-blas gwek, Alap dekam zep syala Yohanis hip wei yul soneblaka. Dekam men zen Roma mo teipsin tangan zini in mo alp nakon iřik nïk,

Pontius Pilatus Bak dekam Yerusalem mo langnak iřik gilkü,

Herodes dekam Galileak iřik gilkü.

Herodes mo ayanu Pilipus Bak dekam Itureak hen Trakonitisk iřik gilkü,

hen Lisanias Bak dekam Abilenek iřik gilkü.

2 Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam Hanas han Kayafas han. Hwëna dekam zep zi srëm langnak Alap mo ola Zakaria mo tanena Yohanis hon hatak. 3 Yohanis dekam zep Alap onakore olkam Yordan mo lang san kitak titi tabir song gweka, “Ere mae mo karek-karek nakon em éhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golétrén hap, ‘Ëe ama angkam Alapsa ang gwebla'an,’ ëe ki asa hwëna emsa su tabiridal.”^w 4 Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zëbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake,

“Zini sa zi srëm lang nakon taken gwera,

‘Haen, nëre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

^w3:3 Kis 13:24-25, 19:4

- Hen nen dam-dam ta gublun!
- 5 Tingare dwrak-dwraknak kamasa nen bwang gun,
hen tingare k watapna betekna hen yawala nen
talen-dekam de sësek gwen hap.
- Ora gwa-gwana nen dam-dam tasin.
Tung-tungna hen nen sësek tandan.
- 6 Tingare auhu-kamanak de zini esa hla lal-
Alap onakore emsa de ngaya tabin hip de Zi
niye.’’^x

7 Zini beya tangan nik zep Yohanis hon su tabiridan hap yaïng gwe-gwek. Hwëna Yohanis zao zep gubirida gweka, “Em an gwe makare enlalana! Em ema eenlala gwe'an, ‘Asa de su tabiridankam Alap molya asa karek tabirki.’ Hwëna em home ëhale'an. Alap mo jala kon molye ëheya-hya gwek. 8 Zen in zep, em de Alap mo jala insa goltownen srëm hap, emsa de su tabiridan srëmnak em nonol ere mae mo lowehen karekna insa wet gulsun-dekam de emsa anakan tame tabin hip, ‘Zen mes ëhaler.’ Em bahem anakan ëkil gil gwen, ‘Ëe an Abraham mo auyan-aza nakore nakake. Zep asa molya Alap karek tabirki.’ Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kaso-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi'ira. 9 Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata'an zala, Zen mes hlala hohle gulu-dekam de tesya lu ta gwen hapye. Tenya men zen de eini ëtë srëm gwe'ak, desa sa ausu ennak lu tala, hëndep ki sa tinsik gwen srëm syauk hii-hütinnik yal ta sera.”

10 Zen hwëna man dakensik gweblak, “Ki ëe basa asa syal eibir-ëe dikim Alap mo jala insa goltownen srëm hapye?”

11 Anakan zep ding gul gwizimki, “Eno baju de dan nënna, ahana kip em teisyablan-baju srëmna kip. Eno tembane de lwanna, em tahalha wenza kip kae gwebla-zimdin.”

12 Roma mo iirk ginñik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hen man su tabiridan hap yaïng gwe-gwezak. Zen man dakensik gweblak, “Bian, ëe basa asa syal eibir?”

13 Desa man ding gul gwizimki, “Te-alana bahem mamkam alal ta gwizimdin-aha hlïk naka dikim ere mae hap kap ta-in gwen hapye. Diki Roma mo teipsin zini men kire enkam de alal

^x3:6 Yes 40:3-5

ta gwen hap emsa gubiridaka, zen kire enkam em alal ta gwizimdin.”

¹⁴ Jana nabare wenza man hen dakenik gweblak, “Zep abe mae hap hen banakan? Ëe hen banakan asa syal eibir?”

Yohanis man ding gul gwizimki, “Em bahem jala ban tik-tik ta gwibin – te-alasa dikim alal tazimdin hipye. Hen anakan bahem gubirida gwen, ‘Ëe asa emsa klak tal’ – ep dikim te-alasa zerzimdin hipye. Ere en mo te-alakam em lowehe gwen.”

¹⁵ Yohanis hon de ësane gwenkam, zep zénaka nenbirida gwe'ak, “Eiwa, nësa de ngaya tabin hip Dinik bae ki hata'an zala! San ha diki an Zen mes yap?”

¹⁶ Hwëna ki zep gubiridaka, “Ëe weyakamë emsa su tabirida gwe'an. Hwëna abon onakon de Teipsin Zini sa hata zala. Ëe dawem naka hom – dekam de Zëbon onak babu gwen mae hapye. Sap zëno tana maesa de ngan sosublun hap, ëe bëjenë. Zen diki Zen sa Alap mo Enhokam emsa su tabirida gwera-hen syaukkumye.^y ¹⁷ Zen joksa zirensi'ira – dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bïti tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tiñsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera.”^z

¹⁸ Zen kirekam-kirekam ol zîm-zîmsi zë mas gul gwizimki – dekam de Alap onakore ol dawem san dep titi tabin hip.

¹⁹ Hwëna zen hen Galilea mo teipsinni, Herodessa, damnak anakan jalse gweblaka, “Em bap ere mo oso mo wenza Herodianasa al gulbluka! Hen eno aha karek-karek gulin hala seranna hen beyana!” ²⁰ Hwëna Herodes dekam zep jal gweblaka. Zen dekam zep Alap mo nwenak zëre hap de karekna etan mam gulsuku – Yohanissi kim bwinak tak ta inkiye.

^y**3:16** Yohanis mo ola awe srën-srënkam dam nulsuk gwenan. Syauknu, san ha men kirekam nol bol tahanak mawa mo kim ëzauk ine gwe'anzak? – in kim Alap mo Enhona nonol tanganna Kristen zisi bi gwibiridakake. (Kis 2) San ha dam gulsunnu anakan? – “Zen sa ahakon ebe mae hap Alap mo Enhosa hlë ta sone gwizimdi, hwëna ahakon syauknuk sa yal gulse gwera.” Dekam enlalona man ayat 17 nabani apde në'an.

^z**3:17** Yohanis gandum nuban nyiru nabani ol gulk sun blaonzimdinkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak – lënsa de lën hap hen joksa de zirensi'nibanye.

Yohanis kim Yesussu su tablakake:

(Mat 3:13-17, Mrk 1:9-11, Luk 9:35, Yoh 1:32-34)

21 Hwëna bwinak kim nama dayalsik srëm gwe'ak, zi beyana insa kim su tabirida'anka, Yesussu hen dekam zep su tablaka. Yesus kim kon ola gu sone'anka, nglina dekam zep hlang në hanak. 22 Alap mo Enhona dekam zep mawana ohola mo nwe-masekam Zébon onak dep ati gwe ine zaka. Ngatan zi mo lang nakon dekam zep hen ola anakan wet sohak,

“Em in are mo Tane– are mo dang tñinak de tanganna. Ëe ama tangan Emsa sam gwasik gweblanan.”

An Yesus mo auyan-aza aïtbinni:

(Mat 1:1-17)

23 Yesus kim syala kon gwisibir hana'anka, zëno gwën tahunna san ha tiga-pulukam mes yap. Zini dekam man tim di gwek, “Zëno biana Yusup,” zep zëno auyan-aza mo bosem-sena, diki an zen:

Yesus mo auyanna Eli,^a 24 Eli mo biana Matat,
Matat mo biana Lewi, Lewi mo biana Malki,
Malki mo biana Yanai, Yanai mo biana Yusup,

25 Yusup mo biana Matica, Matica mo biana Amos,
Amos mo biana Nahum, Nahum mo biana Hesli,
Hesli mo biana Nagai, 26 Nagai mo biana Maat,
Maat mo biana Matica, Matica mo biana Simei,
Simei mo biana Yosek, Yosek mo biana Yoda,

27 Yoda mo biana Yohanana, Yohanana mo biana Resa,
Resa mo biana Zerubabel,

Zerubabel mo biana Sealtiel, Sealtiel mo biana Neri,

28 Neri mo biana Malki, Malki mo biana Adi,
Adi mo biana Kosam, Kosam mo biana Elmadam,
Elmadam mo biana Er, 29 Er mo biana Yesua,
Yesua mo biana Eliezer, Eliezer mo biana Yorim,
Yorim mo biana Matat, Matat mo biana Lewi,

^a3:23 Yesus mo auyan-aza aïtbinni ansa srën-srënkam dam nulsuk gwenan. San ha Lukas Maria mo auyan-azasa ale gulkur? San ha Yusup moka? Sap bosem-sena hom apde në'an– Matius mo ale naban. (Mat 1:1-17)

- ³⁰ Lewi mo biana Simeon, Simeon mo biana Yehuda,
 Yehuda mo biana Yusup, Yusup mo biana Yonam,
 Yonam mo biana Elyakim,
- ³¹ Elyakim mo biana Melea, Melea mo biana Mina,
 Mina mo biana Matata, Matata mo biana Natan,
 Natan mo biana Daud, ³²Daud mo biana Isai,
 Isai mo biana Obed, Obed mo biana Boas,
 Boas mo biana Salmon, Salmon mo biana Nahason,
- ³³ Nahason mo biana Aminadab,
 Aminadab mo biana Admin, Admin mo biana Arni,
 Arni mo biana Hezron, Hezron mo biana Peres,
 Peres mo biana Yehuda, ³⁴Yehuda mo biana Yakob,
 Yakob mo biana Isak, Isak mo biana Abraham,
 Abraham mo biana Tera, Tera mo biana Nahor,
- ³⁵ Nahor mo biana Serug, Serug mo biana Rehu,
 Rehu mo biana Peleg, Peleg mo biana Eber,
 Eber mo biana Salmon, ³⁶Salmon mo biana Kenan,
 Kenan mo biana Arpaksad, Arpaksad mo biana Sem,
 Sem mo biana Nuh, Nuh mo biana Lamek,
- ³⁷ Lamek mo biana Metusalah,
 Metusalah mo biana Hanok, Hanok mo biana Yared,
 Yared mo biana Mahalalel,
 Mahalalel mo biana Kenan, ³⁸Kenan mo biana Enos,
 Enos mo biana Set, Set mo biana Adam,
 hen Adam mo biana Alap.

Yesussu kim dowal mo kígina akasiblikake:

(Mat 4:1-11, Mrk 1:12-13)

4 Yesus in kim Yordan kon Iwahal zaka, Alap mo Enhona
 dekam mes bi gweblaka. Dekam zep zi srëm lang san dep
 zersong gweka. ² Zëwe zep dowal mo kígina akasik gwebla
 zaka – hëndep orapna man empat-pulu gwek. In kim zë gwë
 gweka, Zen tembanesa lwa gweka. Hëndep aumwa hap denak
 usakna mes sabak gweka.

³ Zao zep dowal mo kígina in gublu zaka, “Em san Alap mo
 Tanesa hom? – zebe usak nabang gwë’araye. Kasona ansa emki
 gubin – roti hap de jowen hap.”

4 Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Alap mo olak man lwak,

‘Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan.’”^b

5 Dowal mo kígina in ki zep kon kwatap yawal san dep zersong gweka, ki zep tìngare auhu-kamanak de iřik gïnni ansa hluwesik kïnzïnnak goltréblaka. **6-7** Ki zep gubluka, “Alap mes tìngare iřik gïnni insa abe hap golblaka, hen zëwe de kire-kire dawemna hëndep kitak – ëe de hwëna ahana kip golblan hap, mensa Aena enlala gwebla'akyé. Hwëna eme bokle kom soblan nabán asa boltere ta'anka, ki ebe hap asa kitak golblal.”

8 Yesus ki zep ding gulbluka, “Alap mo olak man lwak,

‘Bian Alap ensa em boklena kom so gweblan,
hen Desa en em blikip gwezik gweblan.’”^c

9 Hwëna ki zep kon etan owaskam Yerusalem san zersong gweka, Alap mo gol bolak zep drëne seka. Ki zep zë gubluka, “Em san Alap mo Tanesa hom? – ki emki heya gwe inen.

10 Sap Alap mo olak ebe hap dena anakan lwak,

‘Alap zëre mo dam taha nakore wenyaka sa emsa de
dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

11 Zëno mae mo taha tere san esa tênda gwera, zep em
molye ba karek maena goltoweka.’^d

Zep em san ema Alap mo ola insa taiblibi'ira? Ki emki heya gwe inen.”

12 Yesus ki zep ding gulbluka, “Alap mo olak man hen ale nuk,

‘Bian Alapsa totoresa bahem anakare hap akasiiblin,
“Wéhé asa mas gwebla'anka?”’^e

13 Dowal mo kígina in kim akasiik gweblanna hya gwebiblika, ki zep zë hli taka, hwëna dekam zep etan de akasiiblin hap eissiblika.^f

Yesus kim Galileak syala kon gwisibir hanakake:

(Mat 4:12-17, Mrk 1:14-15)

14 Yesus ki zep langna Galilea san dep lwa halka, hen Alap mo Enho nakore sosonna Zébon lwa gwek, hëndep ki zep zëbe

^b **4:4** Buku Ulangan nakore ayatna in mo ayang gunnu: “Hwëna tìngare Alap mo ola mensa ésane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan.” (Ul 8:3, Mat 4:4)

^c **4:8** Ul 6:13-14 ^d **4:11** Mzm 91:11-12 ^e **4:12** Ul 6:16, Kel 17:1-7

^f **4:13** Ibr 2:18, 4:15

hap de ola tingare ë-ë san étawa gwendak. ¹⁵ Zen dekam zep but srëm gol-gol san tawa tabirida gweka. Tingare zini man nen gweblak, “Zini in dawem tanganna.”

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mat 13:53-58, Mrk 6:1-6)

16 Yesus ki zep etan Nazaret san dep lwa halka – men zëwe Zëna mam gwekake. Hari Sabatkam ki zep but srëm gol san dep song gweka – men kirekam Zëna gwë gwekake. ⁸ Ki zep zë Desa dam dasik – Zen de ngein nikon Alap mo olsa baca gulzimdin hip. **17** Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo ol tataksa zep nolblak, ki zep er gulsuku, hëndep hlaulku – men desa baca gulzimdin hip dwam gwibirkike. Ki zep hëndep anakan baca gulzimki,

18 “Bian mo Enhona man asa bi gweblaka,
sap Zen mes asa dam tasiki –

ol dawemsa de tahalha wenza kip gol gwizimdin
hip,

hen bwinak de wenza dikim anakan tonbirida
gwen hap, ‘Bian sa emsa gwis gwe sonera,’
hen zi nwe dëmin dikim nwe nik èkara gwen hap,
jap gul sonen wenza dikim luk tan hap,

19 hen ol dawemna ansa dikim anakan tonbirida
gwen hap, ‘Angkam mes hatanan – Bian de
nësa dawem gun hup denaye.’”^h

20 Yesus ki zep etan bukuna insa obon gul kïnika, ki zep etan, men zen zëwe syal gwe-gweka, zëbe hap golblaka. Zëna ki zep nikin aneka. Dekam tingare zini nwena Zëbon en lwazim'inka – dekam de dawem enkam zëno tawa tabinni insa èsane gwen hap. ⁱ **21** Zen dekam zep gubiridaka, “Alap mo ola insa èsane gwenan mes ki abe hap dakastilblinan.”

22 Zen man zénaka don sonebirida gwe'ak, “O zëno ola dawem tanganna, hen zini in dawem tanganna.” Dekam zep tenggwanblan hap èguk, “O san ha man zénaka kïl tï'ara, ‘Èe an Alap mo dam tasin zi?’ An Yusup mo tane sake!”

^g4:16 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naît gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek.

^h4:19 Yes 61:1-2

ⁱ4:20 Yesus mae hap nikin aneka: Sap Yahudi zini nikirinkim but srëm golak srip nulsuk gwizimk. In zep Zëbon en nwena lwazim'inka.

23 Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, “Ëe tawana: Ëpba gulk sun de ol blaoranna em anakan esa Asa enblal, ‘Eme eiwa dokter gwe'anam, ere mo timni emaka dawem gu'ura.’ Zep esa Asa anakan jakal éblal, ‘Ëe an ere mo tim makan am lowe he'an. Bahem asa da tasibin.’ Zep anakan esa Asa en gweblal, ‘Ëe ama èsak – em Kapernaumk owas-owassae syal gwe-gwibir-zimki. Aha zi mo lang ennakkahem kirekam syal gwe-gwibin. Diki ere mo èna awe em hen ap syal gwe-gwibir-zimdin.’ 24 Hwëna Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini hom zëre kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan. Zep em molye Asa asal gweblak. 25 Emki èsan: Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak hen kirekam gwëka. Zen kim gwë gweka, ona hom il ti gweka-holona tahunna dan-ahan, ahana ngirin ngam sonnak zauk. Tingare Israel mo langna dekam sasan gwek, dekam zep mamkam èusak gwek. Dekam we wal sem-semna beya tangan nik Israekl awe etahalha gwek. ^j 26 Hwëna Alap hom Eliasa zer soneka – awe de aha we sem maesa de mas gwibin hip. Hwëna aha zi mo langnak Sarfat de we sem san dep zer soneka – Sidon mo langnak. 27 Hen kirekam – Alap mo ol ayang gul gwen zini Elisa Bak kim gwëkaye. Dekam Israekl awe de zini beya nik sop sang-sang karek nabán nollwa gwek, hwëna hom aha-en mae dawem taka. Hwëna aha zi ausu nakore wal ensa dawem taka-Siria walya Naaman Bak ensa.”^k

28 Kim anakan zëno ola kon dam nulsuk, “Zen molya nébe mae hap owasna syal gwibir-zimki,” dekam zep but srëm golak de zini in sérkam jal néblak. 29 Dekam zep luk tak, ki zep hëndep Yesussu èna in kon irik ta hankam nérwet sok. Èna in kwatapnak, in zep li san de ak tasik irin hip irik da ha'ak.

30 Hwëna Yesus ki zep zëno mae mo ngirin kles san song gweka.

Yesus kim zi nikon dowala zeralsa sonekake:

(Mrk 1:21-28)

31 Ki zep Yesus tineka Galilea mo langnak de èna Kapernaum sun dep. Hari Sabatkam zao zep tawa tabirki. 32 In desa tawa tabi'inka, man tangan denggwanbla'ak. Sap zëno ola soson tanganna – san de teipsin zi mo tawa tabinni kiyé. 33 But srëm golak iwe zini hen ki gwë'anka – dowal mo bi gweblanna. Zen ki

^j4:25 1Raj 17:1-18:1 ^k4:27 2Raj 5:1-15

zep mam enkam hérhe hanaka, ³⁴ “Wéo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de étoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Ée mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna.”

³⁵ Yesus ki zep zébon de dowala insa jala ban gubluka, “Balkkam! Zini in kon em wet son!” Dowala in dekam zep zini insa zéno mae mo ngirinnik zerheir guk halka. Héndep sang-sang maena hom hli yulbluka.

³⁶ Tingare zini sérkam tangan denggwanblak, dekam zep zénaka donbirida nasen'ak, “Ha! Zéno ola wehasa hom– soson tanganna, san de teipsin zi mo ola kiyé! Zéno dowal-dowalsa de goléalsala sonenna, héndep dekam de wet so gwenkam!”

³⁷ Héndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare zéwe de langna in san nol haladak.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mat 8:14-17, Mrk 1:29-34)

³⁸ Yesus kim but srém gola in kon wet soka, ki zep Simon mo golak golébiti gweka. Simon mo we marena man sérkam ewek, zep Yesussu dawem gun hup abe dak. ³⁹ Tum alp nakon zep zau'un zaka, dekon zep ewenna insa gubirki, “Wenya ansa em hli yun.” Ewenna in dekam zep tapbla guk– Simon mo marena insa. Dekam zep héndep luwek, hen tembanekam mas gwibiridak.

⁴⁰ Hwëna yklana kim dum gwe heka, dekam zep Yesus hon dep kitak men zen kirekam-kirekam sang-sang naban nolgwék desa noléyaing gwezak. Yesus ki zep tahasa de tehabirida ane gwenkam kitak dawem tabirki. ⁴¹ Hen dowal-dowala dekam zep zini in kon anakare hérhen naban wet so gwe-gwe'ak, “Em in Alap mo Tane!”

Hwëna Yesus ki zep jala ban jalse gwibiridaka, ki zep zé héndep ol srém tabirki. Sap zen mes tame dak, “An Zen– Alap mo dam tasin Zi niye, zisi de ngaya tabin hip Denaye.”

Yesus kim tawa tabir song gwekake:

(Mrk 1:35-39)

⁴² Yklana kim hata se'an zaka, Yesus ki zep éna insa hli taka, dekam zep zi srém san dep song gweka. Kim nohwensiblik, dekam zep héndep déblak, héndep ki zep hla dak. Zao zep desa de hli yuludan srém hap nértonk. ⁴³ Ki zep

hwëna ding gulzimki, “Alap Zën de tingen iirk gilzin hap de ol dawemna an, zen tingare ë-ë san de tawa tabirida gwen hap dena. Asa Zen kire hap zer soneka.”⁴⁴ Yesus dekam zep hwëna tingare Yahudi mo langnak de but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka.

**Yesus kim nonol tanganna zëre hon
de ang ta gwen wenza tagal gulkuke:**

(Mat 4:18-22, Mrk 1:16-20)

5 Aha yaklanak kim zauk, Yesus Ho Gutuna Galilea mo alpnak zau'unka.^l Zi beyana ki zep zë dot dasik– Alap mo olsa dikim ésane gwen hap. ² Yesus ki zep zëwe hisglimnik bul darena akeka, hwëna buluk iwe de syal ta gwen wenza in mes atiti gwek. Zëre mae mo jaringnik men zen desyana étëhekke, desa kap dasi'ik. ³ Yesus ki zep aha buluk sewe seka– Simon mo buluk. Ki zep gubluka, “Simon, bulu ansa em ata gunengka en deka esek gwehak. Man asa dot dasi'in.” Bul mwanak zep Yesus nikinki, dekon zep zi beyana insa tawa tabirki– men zen ho alp san teinikin sonekye.

⁴ Kim tawa tasibirki, Zën hom bulu in kon ati gweka, hwëna ki zep Simonsa gubluka, “Emki tatek san dep golsong gwen. Em jaringsi ahakore nabani zitol sonen– hogwesa ekakim lahyok.”

⁵ Simon ki zep ding gulbluka, “Bian, kam blal ëe ama syal ta tiner, hwëna hogwe maena homë balk ul. Hwëna mese ki asa gublunda, ëe asa ki etan otol soner.” ⁶ Kim notol sonek, beya en tangankam zep étëhek, hëndep jaringni in kalk-kalk gwen hap alp gwezik. ⁷ Dekam zep aha buluk de wenza kip tahana walap nulsubirida gwe'ak– zen de mas gwibiridazan hap. Kim yaing gwezak, dekam zep apdekam nul inek. Bul darena insa kim hogwena inkam biti dazimk, hëndep man su nëk, hëndep keing nën hap alp neisi'ik.

⁸ Simon Petrus kim kirekam hlaulku, ki zep Yesus mo nwenak utuk gwehe zaka, ki zep kon gu seblaka, “Asa hli ta,

^l**5:1** Lukas Ho Gutuna Galilea mo aha bosekam ale gulkuk– “Genesaret”kam. Ho gutunak de éna hen ki “Genesaret”kam de bose naye– ho gutuna in mo yakla dum gwehen san dekam.

Bian, sap ëe an kirekam-kirekam karek naban.” 9 Simon in mae hap ki gubluka, sap zen hen tïngare wal bose wal zeban man sërkam denggwanblak – insa kirekam beya tangankam dahyokke. 10 Hen kirekam – Simon mo syal bosen, Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne.

Yesus ki zep Simon maesa gubiridaka, “Bahem ääriñ. Angkam hwëna zisi esa lahyo gwer.” 11 Ki zep bulu insa hisglim sin dep ata nosok, zao zep hëndep tïngan hli dandak. Hwëna Yesussu zep kon ang néblak.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:
(Mat 8:1-4, Mrk 1:40-45)

12 Aha yaklanak Yesus man aha ënak gwë'anka. Zao zini ki-sop sang-sang karek de tïngare tim sin hla tanna. Zini in kim Yesussu hla taka, ki zep zëno nwenak ik gwehe zaka, dekon zep abe ta seka, “Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara.”

13 Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka,^m “Ëe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen!” Dekam zep hëndep sop sang-sang karekna in hli tak. 14 Zao zep gubluka, “Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrébla. Zao gublu, ‘Emki asa hla tan. Ëe san ha mesë dawem gwer?’ Musa Bak mo titü tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekom sa tïngan emsa anakan tame dal, ‘Zen eiwa mes tangan dawem gweka.’”ⁿ

15 Sap man Yesus tonbiridan hap jalse gwibirida gweka, hwëna zëre hap de ola man etan langa gwesik haladak. Ki zep zini etan beya tangan nik yaïng gwe-gwezak – sane tan hap, hen sang-sang nakon de dawem ta gwibin hip.

16 Yesus dekom otan-otankam zi srëm san dep song gwe-gweka – dekon de zë-ere nakon Biansa gu sone gweblan hap.

^m5:13 Musa mo titü tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ënak gwën, hen but srëm golak bëjen tin, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka.

ⁿ5:14 Im 14:1-32

**Yesus kim taha-tana teisya inen srëm
zi sang-sangna dawem takake:**

(Mat 9:1-8, Mrk 2:1-12)

17 Aha yaklakam, Yesus man zi beyasa tawa tabi'inka. Hwëna Farisikam de gubirida gwen zi niban, Musa mo tüf tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban zao hen lowe he'ak.^o Zen tingare è-è nakon mes étagal gwek – Galilea mo lang nakon, hen tingare Yerusalem mo lang nakon. Dekam Bian onakore sosonna, zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena, Yesus hon lwa'ak. 18 Dekam zep hen taha-tana teisya ine gwen srëm zi sang-sangna berya ban neiren halzak. Zen sap Yesus osan dep nér halzak, 19 hwëna ba san dep? – Zébon osan dep de zertilzin naye. Sap zini mes tangan kyang gwasik. Gol bol san zep nérsewek, dekon zep dre dasik anehak, desan zep berya ban Yesus osan dep nér dwanuk. 20 Yesus kim anakan tame tabirki, “Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an,” ki zep zi sang-sangna insa gubluka, “Tane tol, eno karek-karekna mesé ep tap gulsublunan.”

21 Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban enlala ennak zep anakan donsublu'ak, “Zini an zéno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bëjen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap.”

22 Hwëna Yesus mes zéno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekom zep gubiridaka, “Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsublu'an! 23 Em ema ano ola husus eibir – anakan insa gublulye, ‘Eno karek-karekna mesé ep tap gulsublunan.’ Hwëna anakan de gublunkam, ‘Em luwen, hëndep song gwe,’ san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak – Alap mo sosonkam de gublun ol. 24 Hwëna angkam Ëe ama ebe mae hap goltreizim'in – em dikim Asa anakan tame tan hap, ‘Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka – okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk

^o5:17 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlïkna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, “Bahem gulmurun.” Zen hen man anakan ébolamda gwe-gwek, “Ëe en ama dawemkam Alap hon étal gwesi'in.” Zep zen hen man Yesussu baes néblak – kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nébla'an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom.

gwizimdin hip denaye.’’^p Ki zep hwëna etan zi sang-sangna insa gubluka, “Ee ama emsa gublu'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe.”

25 Hëndep ki zep zëno mae mo nwenak luweka, berya insa man einki, ki zep song gweka. Dekam Alapsa man isrip-sri gwebla song gweka. 26 Tingare zini sërkam étenggwank, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen aïrin nïban égu gwe'ak, “Namen eiwa owas hap ki kirekam lwanan!”

Yesus kim Lewisa kwang ta künikake:

(Mat 9:9-13, Mrk 2:13-17)

27 Yesus kim hyanak gola in kon wet so zaka, dekam zep Roma mo iřik gïnnïk dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hla ta'anka, bosena Lewi. Zen zëre mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Yesus ki zep zë gublu zaka, “Haen. Asa em ang gweblan.” 28 Lewi ki zep hëndep luweka, zao zep zëre mo teksonnak de kire-kirena tingen hli tan daka, ki zep Yesussu ang gweblaka.^q

29 Dekam zep Lewi zëre mo golak tembane yawalsa golzimki – zao de Yesussu zertreizimdin hip. Zini beya tangan nik yaïng gwezak. Ahakore pajak te-ala alal tanda gwen zini man hen yaïng gwezak. 30 Farisikam de gubirida gwen zini man zë hen hla nulidazak. Zen ë-en nakon ëzau'uk. Hom bitü gwek. Ahakore Farisikam de zini in, Musa mo titi tabin olsa de tawa tabin hip dena. Zen Yesus hon de ang ta gwen wenyaka anakan jal neibirida'ak, “Em ba hap tangan tembane tal – pajak te-ala alal tanda gwen zi nibanye, hen aha zi enlala karek-karek naban! Zen in kwaen nabanke!”

31 Yesus ki zep ding gulzimki, “Zini, sang-sang srëm wenyä, zen hom doktersa dwam në gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam në gweblanan. 32 Ee an dokter makanë hatazak – zi enlala karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap,

^p 5:24 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zénaka “Anak Manusia” kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zénaka bose taká: Sap Zen man enlala gweka – mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam “zi tangan” makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka – Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

^q 5:28 Lewi mo aha bosena Matius.

zen dekakim éhalek. Hwëna men zen zénaka tim di gwibirin, ‘Ee an dawem-dawemna,’ Ee desa de kwang guludan hap homé hatazak.”

**Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenya
kire hap tembanena élwa srém gwek.**

(Mat 9:14-17, Mrk 2:18-22)

33 Zini ki zep Yesussu dakensiblik, “Yohanis hon de ang ta gwen wenya zen etan-etankam tembanesa élwa gwenan– Biansa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hapye. Farisikam de gubirida gwen wenya hen kirekam. Hwëna ebon de ang ta gwen wenya, zen hwëna tembanena sérkam dwenblanda gwenan, hen hona notdeblanda gwenan.”

34 Yesus ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wenya kip man dakastilzim'in – an kirekam tembanesa de élwan srémkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwén makan Asa nérgwé gwe'an.^r 35 Hwëna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenya dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal.”

36 Etan ki zep kire hap gulk sun ol blaonzimdinni dan mas sozimki, “Baju ésena bëjen kalk so irin – baju épba kalknak de yal irin hipye. Zini hom kirekam nei gwizimnin, sap zen dekam de hwëna baju ésena insa kalk son, hen épba wenya in han ése kalk naban bëjen nadakastin. 37 Hen kirekam, anggur ho ésesa bëjen kambing sopkam de botol épbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho ésesa de kambing sop botol épbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna taïl gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nér. Anggur hona in dekam sa hen hlëweher. 38 Anggur ho ésena zen diki kambing sop botol ésenak de yurenkam dakasti'in. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan épba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in.”

^r5:34 Mensa ayat 34 nabani 35 nabani “teipsin zisi de zergwén” kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam “we ése gon zisi de iye zik zergwén” kam aïsil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srémkam lowehen.

39 Aumwa hap ki zep etan gulk sun ola blaonzimki: “Zi de angur épresa otdenna, zen bëjen ésena dwam gwibin. Zen sa gulu, ‘Epba wenya, zen zen – dawem tangan wenyaye. Zen zen tangan abe hap sam gwasibl’i'an.’”

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake,

“Diki Ëe an Zen tangan – Hari Sabat mo Nolaye.”

(Mat 12:1-8, Mrk 2:23-28)

6 Aha Hari Sabatnak kim zauk – Israekl de zi mo syal tan srém yaklanak, Yesus ki zep gandum tra san golétaman gwe'anka. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya zen gandum dansa kïlk dï-in kïni gwe'ak, ki zep tahakam legek da gwibi'ik-dekam de sop nik ébatralhen hap, ki zep dwenblandak.^s

2 Farisikam de zini kim hla nulidak, ki zep jalse neibiridak, “Em ba habe Musa mo titi tabin ola ngip u'in? Kirekam em ema hwëna Hari Sabatnak syal ta'an!”

3 Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, “Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul? – men kim Daud Bak zëre hon de ang ta gwen wenya ban golëusak gwe'ankaye. **4** Zen kim Alap mo golak til zïka, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kïni ka. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenya ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap nïeno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenya, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka – zen kim usak hap zitwinbirkie. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenya an kim usak hap kïlk dï-in kïnižil, zen hom èkarek gwer.”^t

5 Ki zep Yesus waulsuzimki, “Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an Zen tangan – Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, ‘Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,’ ahaksa, ‘Kirekam bahem,’ zen ano dena.”

^s**6:1** Musa Bak sap hom jalse gwibiridaka – gandum dansa de kïlk ti-in kïniñ hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, “Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen.” (Ul 23:25)

^t**6:4** 1Sam 21:1-6, Im 24:9

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:
(Mat 12:9-14, Mrk 3:1-6)

6 Aha Hari Sabatnak kim hatak, Yesus dekam etan but srëm golak tawa tabirki. Hwëna zao zini ki. Dam taha nik sak gweblaka. 7 Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban man Yesus mo kareksa de hlaulblun hap éalp gwe'ak. Zep kara da'ak, "Zen wëhë nëno mae mo syal tan srëm yaklana an hap dena ngip gu'unka- zisi de dawem tankamye?"

8 Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep hëndep zini in zen tahana sak gweblaka desa gubluka, "Haen, ano mae mo dang gwënnna a dekon emki zauzun." Zini in dekam zep zë zau zuka. 9 Ki zep Yesus takensibiridaka, "Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?"

10 Yesus ki zep tingan nwekam amjanbirki, ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki iñin giñsin." Ki zep hëndep iñin giñsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gweblak. 11 Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini Farisikam de zi niban man tangan Yesussu dail gibli'ak. Dekam zep enlalasa dëbla'ak, "An banakan esa éblal?"

**Yesus kim zini dua-blas enkam zëre hon
 de ang ta gwen hap dam tasibirkike:**
(Mat 10:1-4, Mrk 3:13-19)

12 Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep kwatap teknak hata seka, dekon zep kam blal Alapsa gu sone gwebla'anka. 13 Kim litik, ki zep zëre hon men zen beyakam ang ta gwek, desa gu sonebiridaka, zao zep hwëna dua-blas enkam dam tasibirkizen de zëre mo olsa gol halada gwen hap.

14 Ahana Simon – men desa hen Yesus "Petrus" kum bose takake,

hen oso zem, Andreas.

Ahana Yakobus, Yohanis,

Pilipus, Bartolomeus,

15 Matius, Tomas,

hen Alpeus mo tanena Yakobus,

hen Simon – men zen nonol Israel dikim Roma mo
ïrik gin nïkon ëzë-en gwen hap de ëosas gwennak
ang gwekake.

16 Ahana Yakobus mo tanena Yudas,
hen aha zini Yudas – ëna Kariot wal. Zen men zen
hëndep Yesussu zergukuke.

Yesus kim zini tawa tabirki hen dawem tabirkike:
(Mat 4:23-25)

17 Yesus ki zep dua-blaskam de zini in han etan golëhut
gwehe tinjaka, ki zep hëndep sëseknak golëzau zuka. Zëre hon
de ang ta gwen wenza aha hlïkna zëwe beya nik étagal gwe'ak,
hen ahakore zini beya tangan nik mes yaïng gwezak – sap
Yerusalem kon, hen tingare Yahudi mo lang nakon, hëndep hi
alpnak de ë darena Tirus hen Sidon kon. **18** Zen Yesussu de sane
tan hap hen zëre mae mo sang-sang nakon dikim édawem gwen
hap yaïng gwezak. Dowal mo tilbiridan wenza dekam zep
ëdawem gwek. **19** Dekam tingare zini man sap Yesussu de olk
tan hap éakasik gwe'ak. Sap zëno tim nikon man sosonna wet
so gwe'ak, zep zi sang-sangna dekam kitak édawem gwe-gwe'ak.

**Anakare hap de ol: “Enda zen sa aïlya gwibinni nulin?
Hen enda zen sa karekna nulin?”**

(Mat 5:1-12)

20 Yesus ki zep zi beyana in zen zëre hon ang ta gwek
karatda tabi'inka, ki zep zë gubiridaka,

“Tahalha wenza,
aïlyana ebon mae onak lwa'an,
sap em makare zini, zen zen Alap mo ïrik gïnni
bi neibi'in.

21 Angkam em in zene usak nabani lowe he'an,
aïlyana ebon mae onak lwa'an,
sap em esa lamkam ëïtri gwer.

Angkam em in zene go nabani lowe he'an,
aïlyana ebon mae onak lwa'an,
sap em esa lamkam énga-ngol gwer.^u

22 Hen emsa kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna
abe hap de jal hap daïl gibirida gwe'ak, hen baes

^u6:21 Why 7:16-17, Mzm 126:5-6, Yes 61:3

neibirida gwe'ak, hen lamang da gwibi'ik, ahaksa
bosena gwa-tek gwa-tek da gwibi'ik,
dekam ailyana ebon mae onak mamkam lwa'an.^v

- 23 Kirekam de emsa gweibirida gwenna, em dekam
isrip-sri naban étasaya gwek, sap ebe mae hap
de dawemna ngatan zi mo langnak yawal
tangan nik lwazim'in. Sap zini men zen
angkam emsa kirekam neibirida gwe'an,
ayyan-aza zem hen kirekam orep Alap mo olsa
de ayang gul gwen hap de zini neibirida gwek.

24 "Hwëna kwasang tol, em in zene angkam
te-ala naban lowehe gwe'an,
em éngalap gwen,
sap eno ailya gwibinni mes lwak.

25 Kwasang tol, em in zene angkam itré naban lowehe
gwe'an,
em éngalap gwen,
sap em in zen esa lamkam éusak gwer.

Kwasang tol, em in zene angkam nga-ngola ban
lowehe gwe'an,
em éngalap gwen,
sap em in zen esa lamkam gona ta tine gwer.

26 Kwasang tol, em in zene angkam
bose dawem naban lowehe gwe'an,
em éngalap gwen.
Zini men zen angkam eno bosena nurensi'in,
ayyan-aza zem kirekam hen orep yasik
tabin hip de zi mo bosem-sena nurensik
gwizimk, men zen dekam anakan éboton
gwe-gwek, 'Ée an Alap mo olsa de ebe mae
hap ayang gul gwizimdin hip de zi.'"

Ere mo jal zi hip de kwasangsa gol gwizimdin hip de ol:
(Mat 5:38-48, 7:12a)

27 "Hwëna angkam em an zene asa sane la'an, an desaë
ep golzim'in: Ere mae hap de jal zini em kwasang gwibirida
gwen. Zen de emsa taïl gik gweblanna, zébe mae hap hwëna

^v6:22 Yoh 15:19, 16:2, 1Ptr 4:14

dawemsa em goltrei gwizimdin. ²⁸ Zen de emsa lamang tanna, ahaksa karek tanna, em hwëna Biansa em zëbe mae hap gu sone gweblan – Zen deka dawemsa golzimki. ²⁹ Zi de emsa itranak tahakam lek tyanna, eihya itrasa em zitréblan – zao de hen emsa lek tyan hap. Zi de eno tahan bajusa al sonna, etan de eno olk de bajusa al soblan hap bahem jalse gweblan. Em zëbe hap alblan.^w ³⁰ Ebon de ahanik ba maesa abe gwibinni, em hëndep golblan. Ahanik de eno ba maesa al gunnu, etan bahem ebe hap de golblan hap abe tan.^x

³¹ “Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwë gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gweibirida gwen.

³² “Em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi ensa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem ékil gil gwen, ‘Alap sa dekam asa sam gvesibirdala.’ Sap kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam kwasang neibirida gwenan – zini men zen zénaka kwasang neibirida gwenanye. ³³ Hen em de dawemsa goltrei gwizimdinni men zen en ebe hap hen dawemna noltré gweblanan, hwëna aha zi hip hom, dekam toton bahem ékil gil gwen, ‘Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.’ Sap kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam égwë gwenan. ³⁴ Hen em de te-alasa bohë gul gwizimdinni men zen en ebe hap etan lop da gweblanan, hwëna aha zi hip hom, dekam toton bahem ékil gil gwen, ‘Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.’ Sap kareksa de gol gwen zini hen ki bohë nulzimnira gwenan – karek gol gwen bose zikhipye, men zen hen kire enkam etan lop dazimnira gwenanye. ³⁵ Hwëna em jal zi omka em kwasang gwibirida gwen, hen dawemsa em goltrei gwizimdin. Em totoresa bohë gul gwizimdin, hwëna bahem lun kon etan anakan éenlala gwe-gwen, ‘Etan sa ap golblala.’ Dekam sa eno bosena ngatan zi mo langnak dawem gwer, hen Teipsin Zini Alap sa emsa gublula, ‘An ano hang tasin walas.’ Sap Alap mo kwasangna zen zi dawem en hap hom. Hwëna Zen man hen kwasang gwibirida gwenda – kareksa de gol gwen zini, hen zini men zen dawemna zëbe hap nolbla srëm gwe-gwenanye. ³⁶ In zep, men kirekam Bian om zi karek-karekna enlwan gwibirida gwenda, em hen kirekam em zi bose omka enna lwabirida gwen.”

^w6:29 Rom 12:19-21 ^x6:30 1Ptr 2:21-24

Zi bose uk en mo kareksa de hlaul gwen srëm hap de ol:
(Mat 7:1-5)

37 “Bahem zi bose omka enlala gwibirida gwen, ‘Zini in karekna.’ Ki hwëna Alap hen sa kirekam emsa enlala gweblala, ‘Zëna hen karekna.’ Bahem gubirida gwen, ‘Zini in karek tan hap man dakastii’ira,’ ki hwëna Alap sa kirekam hen emsa gublula. Karekna mensa aha zi ebe hap nol gwizimnin, desa em eititi gwibir-zimdin. Ki sa Alap hen eno karek-karekna ep tap gulsublula. 38 Em aha zi hip dawemsa gol gwizimdin, dekam sa Alap ebe hap hen dawemna gol gweblala. Dekam taha dohon nabon sa ebe hap lop ta gweblala. Lau-lau kire-kirena, Zen sa etan ebe hap inik gul sone gweblala, sa ebe hap taïk-tik gïlsik sone gweblala. Ho nabare kire-kirena zen sa hëndep èsuwehe kïni gwer. Aha kire-kirena zen esa taha-taha gweblala, hëndep esa dangnak yaïng tahal gwera. Em de yunak aha zi hip bïti tablanna, ki Alap sa etan yunak ebe hap beya enkam bïti tablala.”

39 Zëwe zep Yesus ola gulk sun de blaonzimdinni dan-dan mas sozimki: “Zi nwe haïna bëjen nwe haï bose zemka iřik tahan. Ki hwëna apdenak sa ho dwrak san laman anera.

40 “Zi mo nwenak mam-mamma nara? San ha guru? San ha sekola walas? Zen diki guruke. Hwëna walasna in, sekola zemka kim sul sonenna, zen diki dekam sa guru zeban apde éra.^y

41 “Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolسا hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan. 42 Kirekam de Iwankam, em in men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, ‘Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,’ hwëna zëre mo nwenak hen balok tek yawala ki lwa'an. Desa maka nonol mulsu'ura – dekam de dawemkam wal bose zik moka hlaun hupyé. Em in Alapsa ëk enkame ang è gweblanan. Diki nonol emaka ere mae mo karek yala insa ngan gulsu'ura. Ki esa dawemkam nwekam kara gwera – dekam de betekkam de ngip gun wal bose omka halen ora san zerwet son hapye.”

^y6:40 Mat 10:24-25, Yoh 13:16, 15:20

**Zisi de zëre mo gwën nakon kirekam
dam tasik gwibin hip de ol:**

(Mat 7:16-20, 12:33-35)

43 “Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam étë gwenan. Tenya men zen twin gwibin sräm tetan dankam étë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam étë gwenan, zen bëjen twinbin sräm tetan dankam tën. 44 Tingare tenya zen tën nakon tame nul gwenan. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngü-ngüna bëjen rambutan dankam tën. 45 Hen kirekam, zi enlala dawemna, zen enhonak dawemsa ing nul gwenan. Zen desa zep aha zi hip noltrei gwizimnin. Zi enlala karekna, zen enhonak kareksa ing nul gwenan. Zen hen desa zep noltrei gwizimnin. Zep men zen zi mo enhonak beya gwe-gwenan, zen zep nopna sewe gwenan-ék tüh san de wet son hapye.”

Dawemkam de i-san i-san gwen hap de ol:

(Mat 7:24-27)

46 “Em ba habe waba hap Asa laken gweblanan? – ‘Bian, Bian’, hwëna em home ano ol san ang ta gwenan. 47 Hwëna men zen ewakam Abon yaïng gwe-gwenanzal, hen ano ola ésal gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye – 48 zi de golsa moko dawem naban taunnu. Zen nonola kamasa de olk en san hul-hul gun, kire drak-drak tenya eiyas tan.^z Ho namwa gwenkam, gola in san de ho namwa til zinna, gola in bëjen éwak gwen, sap zen dawemkam de moko tanna.

49 “Hwëna men zen ano ola sap ésane gwe-gwenan, hwëna desan hom ang ta gwenan, zen men kiye – zi de golsa moko srëmkam taunnu. Ho namwa de desan til zinna, zen sa nabakam mirsik kinila, hëndep karekkam sa drewera.”

^z**6:48** Awe de zini, gola te drak-drakkam moko da gwibirin, zep kirekam ansa li nul sonek. Yesus mo gulk sun de ol blaonzimdinni an, Zen kasokam de moko tan hap aïsil gwibiridaka, sap Israelk de zini kirekam gola dauk gweblak.

Yesus kim jana nabare zi hon de babu

gwen zini dawem takake:

(Mat 8:5-13, Yoh 4:46-53)

7 Yesus kim tawa tasibirki, ki zep Kapernaum sun dep song gweka. ² Zao Roma mo jana nabare zi mo mamna ki. Zëbon de babu gwen zini man sërkam sang-sang gweka, hëndep tün hip alp gwesi'inka. Jana nabare zini in man tangan anakarekam ngalap gwebla'anka, "Bap zen tol tün." ³ Zen kim salblaka, "Yesus awe gwë'ara," zen dekam zep Yahudi zi mo mam-mam naka gubiridaka – zen de Yesussu abe tan hap, Yesus de zi sang-sangna insa dawem tazan hap. ⁴ Zini in kim zëno abe naban Yesus hon yaïng gwezak, dawem enkam zep anakan abe dak, "Jana nabare zi mo mamna in dawemna. Emki mas gweblan. ⁵ Zen sap aha zi wal, hwëna zen man nëre korena ansa kwasang gwibirida gwenda, hen zen mes te-alana zerzimki – nëno mae mo but srëm golsa dikim taun hupye."

⁶ Yesus ki zep zëbon mae onak ang gweka. Golak dep kim golëgolek de gwe'anka, jana nabare zi mo mamna in ki zep ahakore naka gubiridaka – Yesus hup dikim zëno olsa anakan ayang gulblun hap, "Zen man emsa gublula, 'Bian, Em bahem Enaka karek tan – ano golak de hatankamye. Ëe ama Em de ano golak sewen hap saher gwe'an. ⁷ In zebë baes gwer – een de Ebon hatazan naye. Hwëna anakan-en Em gun, "Zi sang-sangna in zen dawem gwen," dekam sa dawem gwera. ⁸ Sap ëe mesë Emsa taïbliblak, "Eno ol-gunnu bëjen kirekam lwa srëm gwen." Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Ëeyë are mo otdenak denaka gublu'anam, "Em song gwen," zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaë gublu'anam, "Haen," zen hen dekam maka song gwe'an zala. Ëeyë are hon de babu gwen zisi gublu'anam, "A desa syal gwibir," zen dekam maka hëndep syal gwibi'ira. Ëe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwëna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal.'

⁹ Yesus man tangan tenggwanblaka – zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak, desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, "Eiwa, zini in man Asa taïblibla'ara. Ëe homë mae Israelk kirekam de sërkam Asa taïbliblan zini zertowek." ¹⁰ Zen kim etan jana nabare zini in

mo golak dep lwanda halzak, dekam zep babu gwen zini insa hla dak, “Eiwa, zen mes tangan dawem gwenda.”

Yesus kim we sem mo tanena ngaya takake:

11 Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep éna Naen san dep song gweka. Zére hon de ang ta gwen wenya hen aha zini beya nik ang néblak. 12 Yesus kim è top wet so kíninnak golek de gwe'anka, zao zep golétowe'anka – zi beyana kim wal seiwir tokna berya ban drë nwanun hap nérte so'anzak. Wal seiwiri in zen tilki, zéno anena semna, hen zéno walasna ahana hom. 13 Bian Yesus kim we semna insa hlaulku, Zen man tangan kwasang gwibirkì, ki zep gubirkì, “Anyan, bahem gona gwéblan!”

14 Ki zep berya insa golek de so zaka, ki zep olk soka. Men zen neiren ha'anzak dekam zep nérzausuk. Yesus dekam zep walas tokna insa gubluka, “Tane tol, Èe ama emsa gublu'an, em luwen!” 15 Wal seiwir tokna in ki zep luweka, hëndep nikin'inka, dekam zep hëndep ola ton'anka. Yesus ki zep an zemka gubirkì, “An dë – eno walas naye.”

16 Dekam zep tingare zinik airinni hatazimzik, hen dekam zep anakan Alapsa boltere da'ak, “Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi yawala an mes nénō mae mo ngirinnik hata zala! Alap angkam man kon gwisibir hana'ara – zére mo hlil irin zisi de oto gulskumye!”

17 Yesus hup de ola dekam zep etan langa gwešik haladak-tingare Yahudi mo lang san hen zéno alpnak de lang san.

**Yesus hon kim Yohanis Su Tabin hon de ang
ta gwen zi darena apta zakake:**

(Mat 11:2-19)

18 Tingan in desa ki Yesus syal gwe-gwibirkì Yohanis hon de ang ta gwen wenya dekam zep Yohanissi bwinak nen gublu hana gwek. Dekam zep hëndep etan dan-dan de aptazan hap gu soneka. 19 Desa zep guzimki – Yesussu de anakan lakensi'blin hap, “Bian, Em an san ha Zen tangan? – men Desa anakan nen guk gweblakyè, ‘Israelsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.’ San ha èe asa etan ahanaka kara èblal?”

20 Yesus hon kim apta zaka, ki zep enblaka, “Asa Yohanis Su Tabin emsa de anakan lakensi'blin hap guzimki, ‘Em an san ha Zen tangane ki hata zaka? San ha èe asa ahanaka kara èblal?’”

21 Dekam Yesus zi sang-sangna beya naka dawem ta gwibi'inka. Sap dowal de tilblinna, hen nwe dïmïnni, Zen tïngan dawem ta gwibi'inka. 22 Yesus ki zep ding gulzimki, “Sap esa etan Yohanis osan dep olahala. Mensa ki ena sane éra hen hla kuli, desa anakan enbla,

‘Zi nwe dïmïnni man ékara gwe-gwe'ak.

Lek-lek wenza hen man sek gwe-gwe'ak.

Sop sang-sang karek nabare wenza man hen édawem gwe-gwe'ak.

I mat wenza hen man ésané gwe-gwe'ak.

Tok-tokna hen man éngaya gwe-gwe'ak.

Hen Alap onakore ol dawemkam man tahalha wenyaka tawa ta gwibi'ira.’^a

23 Hen anakan enbla, ‘Abon onakon men zen ésyalhe srém gwe-gwe'an, zen aïlya gwibinni zëbon mae lwa'an.’”

24 Yohanis hon de ang é gwen zi darena in kim nama éha'anka, Yesus dekam zep hwëna Yohanis Su Tabin hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zë gubiridaka, “Yohanis kim zi ol srém langnak tawa ta gwibirk, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zë hlaun hup? San ha ema étim gul gwek? – ‘Ëe desan asyas habë sek gwe'an.’ 25 Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema étim gul gwek? – ‘Ëe pakean dawem ala son nabare zisi de zë hla tan habë sek gwe'an.’ Kire hap desan bëjen. Sap kirekam de zini– men zen tahalha srémkam lowehe gwenan, zen zi srém langnak hom. Zen diki teipsin zi mo é yawalak lowehe gwenan. Zi srém langnak bëjen. 26 Zep em ba habe zi srém lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zë sane tan habe sek gwe-gwek. Hwëna Yohanis Su Tabin in, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika. 27 Sap Yohanis in zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi de ngeirblizan hap de zi niye. Sap Alap man ngaya tabin hip de Zini insa hamal hap anakan gu-gubluka,

‘Ëe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner– zen de nonol are mo olsa ayang gul gwizimdin hip, ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.’^b

28 Etan ki zep gubiridaka, “Eiwa, okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hëndep angkam em an zene lowe he'an,

^a7:22 Yes 35:5-6, 61:1-2 ^b7:27 Mal 3:1, Luk 3:2-6

Alap mo nwenak de ëdakastïnni, hom tangan ahana – Yohanissi de kwë ta sone kinin naye. Hwëna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taibliblan nakon bitü gwe-gwe'an, sap bose sräm wenya, zen diki zen – Yohanissi de kwë ta sone kinin wenyaye."

²⁹ Yesus mo ola insa de ésankam, tingare zini, hen sap Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal tanda gwen wenya, man ëisrip-sri gwek, "O hare Alap eiwa zëre mo dwam gwibin sin am kirekam Yohanis hon syal gweka." Sap zen man Alap mo zëbe mae hap de dwam gwibin sin ang tak – zen kim Yohanis mo su tabinnik ang takye. ³⁰ Hwëna Farisikam de zini hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zini, zen man Alap mo zëbe mae hap de dwam gwibinni baes neibik, sap zen man Yohanis mo su tabinni ja nuk.

³¹ Etan ki zep Yesus ola gulk sun blaonzimki, "Angkam de zini, em in men kiye – walasna. ³² Walas tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka gubiridanna, 'Nen isrip-sri hap de terya ban asyas tan.' Hwëna zen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama baes ta'an.' Dekam de sap etan gubiridanna, 'Ki zi toksa de gwéblan makan nen asyas tan.' Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama kirekam hen baes ta'an.' Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin. ³³ Sap Alap kim Yohanis Su Tabinsi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembanena lwa gweka, hen angguru hom otde gweka. Hwëna em ema baes ë gweblak, hen anakane lonsuk gweblak, 'Zen dowal bi gweblaka.' ³⁴ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Ëe hwëna homë tembane nabani angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema baes ë gwebla'an, hen anakane Asa lonsuk gweblanan, 'Zini insa emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna hen anggur otdebin sosonna. Zëno wal bose walya Roma mo irik ginnik dep te-alasa alal danda gwenan, hen ahakon enlala kuae nabani!' ³⁵ Hwëna Alap kirekam zëre mo enlala blalkam srën-srënkam de syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san ëwet so kinë gwer."

**Karek gol gwen wenya kim irase dawem nabare
minyakkam Yesus mo tanana hlë tazim-blikke:**

36 Farisi walya bosena Simon, zen man Yesussu zéno golak de golétembane tan hap gubluka. Yesus ki zap zé goléteinikin'inka. 37 Hwëna éna iwe, kahalo sosen wenya hen ki. Zen kim sak, "Yesus zéno golak tembane gwe'ara," zen dekam zap sérkam de irase dawem nabare minyak botol aban golhatazak – Yesussu dikim hlë tablan hap.^c 38 Zen sérkam tangan Yesus hup kwasangna goltréblak. Nonol zen zéno tana gwé sonen nakon zau'unzak. Dekon gosa gwé'ak. Héndep nwe go-hokam Yesus mo tanasa bléble so'ak. Zére mo nol ala blal-blalkam zap etan sasa soblak, déban bolk-bolk soblak, dekam zap zé hwëna minyakna inkam hlë tazim-blik.^d 39 Simon kim hlauku, zen ki zap enlala ennak Yesussu tonsublu'anka, "Zini an eiwa de Alap zer sonenanam, zen maka anakan tawa gwibi'ira, 'Wenya an zen asa olk ta'an, zen kahalo sosonna.' Maka anakan jalse gwibi'ira, 'Bahem asa olk tan.'"

40 Yesus ki zap Simonsa gubluka, "Simon, ola sap ki – Ëe de desa emsa gublun hap denaye."

Simon ki zap ding gulbluka, "In aïris, bian, sap esa asa gublula."

41 Yesus ki zap gubluka, "Zini dan te-ala beya nabare zi nik man te-alasa bohë laka, ahana lima-pulu jutakam, ahana lima jutakam.^e 42 Hwëna zi darena in etan bëjen mae oblan. Te-ala beya zini in ki zap guzimki, 'Ëe homë eno nik mo te-ala bohë unni insa enlala gwibi'in.' Hwëna zi darena in kon, nara wéhë te-ala beya zini insa mamkam kwasang gwebla'anka? San ha betekkam de bohë tan zini? San ha mamkam de bohë tan zini?"

43 Simon ki zap ding gulbluka, "Ëe ama enlala gwe'an, men zëbe hap te-alana mamkam tap tasiblíka, zen zen sa sérkam kwasang gweblala."

^c7:37 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kasos nwe-aweskam de syal gwibinni. (Mrk 14:3)

^d7:38 Yesus kim gwëka, zini églang gwe kininkam tembane ta gwek – irgwa tahasa de ik so sonenkam. Zap wenya in Yesus mo tahan nakon zauk.

^e7:41 Awe "lima-pulu juta" hen "lima juta" kam, Yesus Yahudi zi mo te-ala kasos hap guku – "500 dinar" hen "50 dinar" kamye. "Dinara" zen perak tangankam de te-ala kasos. Zen aha-ere syal tan zi mo gaji makan – aha-ere yakla blalkam de syal gwen hap denaka.

Dekam zep Yesus gubluka, “In eiwa.” ⁴⁴ Ki zep hwëna wenza insa lero gwibirk, ki zep hen Simonsa gubluka, “Wenza ansa wëhë hlaulu? Èe sap eno golakë hatal, hwëna em home hona hamal gulu—ano tanasa dikim ngan sosun hupy. Hwëna wenza an mes zëre mo nwe go hokam ano tanana ngan sosul, deban mes zëre mo nol alakam sasa sol. ⁴⁵ Em home asa babang tala—ée kimë awe til zilye. Hwëna wenza an, Èe kimë awe hatazal, zen man ano tanana bolk-bolk so tiner. ⁴⁶ Em home ano nola minyak zaitunkam draulu—Asa de dokwak ta gun hupy. Hwëna wenza an mes irase nabare minyakkam ano tanana hlë tazim. ⁴⁷ Zebë emsa gublu'an: Wenza an mae hap kwasangna mamkam abe hap goltréblal: Sap zen mes anakan tame gul, ‘Ano karek-karek beyana mes namen ap tap gulsibirida.’ Hwëna zini men zëno mae mo betekkam de ngip gul gwensa tap gulsuzimdinni, zen betek enkam sa ap kwasangna noltré gweblal.”

⁴⁸ Yesus dekam zep wenza insa gubirk, “Eno karek-karekna mesë ep tap gulsibirin.”

⁴⁹ Ahakon men zen zëwe teinikin'ik dekam zep enlala ennak Yesussu donsublu'ak, “Zëno karekna insa tap gulsugin hip gunda, zen man kïl gi'ira, ‘Èe an Alap han apdenak.’ Kirekam insa gunda, zen Alapsa lamang tanda.”

⁵⁰ Hwëna Yesus ki zep wenza insa gubirk, “Em mese Asa taibilianda, em zebe ngaya gwenda. Wake, amki aha-ere enlalakam song gwe.”

An we wal bosem-sena men zen Yesussu mas në gweblakke:

8 Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep ë-ë san amjanbir song gweka. Desan Alap Zën de iïrik gin hip de ol dawemna goltën daka. Dua-blas enkam de zëre hon ang ta gwen wenza man ang néblanda gwek. ² Hen we walya mensa dowal de tilbirdidan nakon hen sang-sang nakon dawem tabirki man hen ang tanda gwek. Ahana Maria—mensa nen gwibik Magdala kore we. Zëbon onakon dowala tuju enkam mes goléalsa soneka. ³ Ahana Kuza Bak mo wenza Yohana. Kuza zen teipsin zini Herodes mo golak de aha mamna. Ahana Sosana, hen ahakore we walya beya nik ang ta gwek. We walya in hen man Yesus maesa zëre hon de ang ta gwen wenza ban zëre mae mo te-alakam mas neibirida gwek.

**Yesus kim gandum dan hlïng gilsiñküm
ola gulk sun blaonzimkike:**
(Mat 13:1-9, Mrk 4:1-9)

4 Zi beyana ki zep etan Yesus hon dep zi-ë zi-ë nakon yaïng gwe-gwe'anzak. Yesus ki zep zë ola gulk sun blaonzimki, 5 “Zini man orep gandum dansa de hlïng gilsin hïp song gweka. Kim hlïng gilsiki, hwëna ahakon oranak altïnk. Zi zep zë nyaublunda gwek, hen ahakon mawa zë dwensiñblindak. 6 Hen ahakon kaso-kasonak altïnk. Kim sap ësip gwek, hwëna ki zep tol ëboneng gwek, sap kasona in sal-sala. 7 Hen ahakon dokot të ngi-nги ausunak altïnk. Kim sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngi-nгиna in zep nabakam éblal-blal gwek. Zen zep dahalevik, hëndep eini hom tëka. 8 Hwëna ahakon hen kama dawemnak altïnk. Zen dawemkam zep ësip gwek, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni, zëno dan beyana seratus maenak zep hata gwe'ak.”

Ola insa kim tonsuku, ki zep hwëna ol mamkam gubiridaka, “Em dwan i nibanke. Em ësal gwen!”

**Yesussu kim anakan nenblakke, “Bian, gulk sun
de ol blaoranna insa emki ap srip gulsuzimdin.”**
(Mat 13:10-17, Mrk 4:10-12)

9 Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in ki zep nenblak, “Bian, gulk sun de ol blaoranna insa emki ap srip gulsuzimdin.”

10 Yesus ki zep ding gulzimki, “Abon de ang ta gwen wenya ebe mae hap Alap mes golzimki – em dikim zëre mo irïk gin hïp denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Ëe in zebë zëbe mae hap gulk en san ola blaon gwizimnin. Sap Alap man desa dwam gwibirida'ara – men kirekam zëre mo olak lwakke, kirekam de hëndep zëbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip,

‘Zen sap sa hla nul gwer,
hwëna san de hlaun srëmna.
Hen sap sa ësane gwe-gwer,
hwëna zen molya tol dam nulsuk gwek.’”^f

^f8:10 Yes 6:9-10

**Yesus kim gandum dan hling gilsin
hip de ola insa srip gulsuzimkike:**

(Mat 13:18-23, Mrk 4:13-20)

11 “Ola insa gulk sun blaonzim, dam gulsunnu a kirekam moye: Gandum danna, zen Alap mo ol. 12 Gandum dan de oranak altirinni, zen men kiye: Zini men zen Alap mo ola insa esane gwe-gwenan, hwena dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala- ola insa de zeno mae mo enhonak alal gul gwizimdin hip. Mae hap ki kirekam gweibirida gwenda: Zen dikim eei gwen srém hap, hen engaya gwen srém hap. 13 Gandum danna men zen kaso-kasonak altirinni, zen men kiye- zini men zen sap esane gwenkam isrip-sri naban dokwak nul gwenanke. Hwena ola in bëjen zeno mae mo enhonak sa gwen. Zen dekam en de sap eei gwen, hwena kim karekna noltowe gwenan, zen dekam zep Alapsa hli da gwenan. 14 Gandum danna men zen dokot te ngü-ngü ausunak altirinni, zen men kiye- zini men zen sap ola insa esane gwe-gwenan, hwena enlala ngalap-ngalapna man zeno mae mo enhonak ebeya gwe-gwenan- te-ala beya gwen hap dena, hen syan-syan en hap dena. Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zeno mae mo enhonak hule gwenan, hëndep eini bëjen dawemkam bil gwen. 15 Gandum danna men zen kama dawemnak altirinni, zen san de men kiye- zi enlala dam-damna hen enho dawemna. Zen kim ola insa esane gwe-gwenan, zen dawemkam ing nul gwenan, hen tatem zewe ézauk gwenan, hëndep dawemkam eini ete gwenan.” g

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de éhohle gwen hap de ol:

(Mat 13:12, Mrk 4:21-25)

16 “Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum iltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak nonne

8:15 Yesus kim dansa de ten hap dena ol aisilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirk. Dansa de ten mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat 5:7) Ahaksa néno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwasik gwen hap. (Mat 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tenna kiye.

gwenan – dekam de ngatannak zini zi niban goléteinikirin hipye.¹⁷ Hen kirekam, ola mensaë gulk sun de blaonzimdinkim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam wet sol. Hen ano enlala aning tanna dekam sa tawa nöblal. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer.¹⁸ Zen in zep ano ola mensa ena èsane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap men zen Alap mo irik gin niña de tame gun hup èhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen èhohle gwe srëm gwe'an, tame gun hup de enlalana men zen betek enkam nama lwazim'ira, mensa zëna enlala në gweblanan, 'Abon ki lwa'ara,' desa sa hwëna Alap al tazimdi."^h

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitëblakke:

(Mat 12:46-50, Mrk 3:31-35)

19 Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesussu de zertoran hap golëyaïng gwezak. Hwëna golek de tanna ba kon dep? Sap zi trana dekam mes èkyang gwesik.²⁰ Dekam zep ahanik Yesussu gubluka, "Bian, eno anena oso wal oban ë nakon emsa ziësbla'anon. Man eban de zertowen hap èdwam gwe'an."

21 Yesus ki zep ding gulzimki, "Tingan men zen Alap mo ola èsane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen diki zen-anano anena hen oso walyaye."ⁱ

Yesus kim asese yawala së ta sonekake:

(Mat 8:23-27, Mrk 4:35-41)

22 Aha yaklakam, ki zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Nen ho gutu men eihya san gwego gwen." Dekam zep hëndep bulkum sek gwek.²³ Yesus hwëna nisi zë taka. Mumuk ennak zep asese yawala hataka. Hona dekam zep buluk hlëwehe kinzi gwe'ak, hëndep bulu in keing gwen hap alp gwesi'ik.²⁴ Dekam zep li dak, ki zep nenblak, "Bian, Bian, nen an em-am angkam juwe'an!"

Yesus kim luweka, ki zep asesena insa sërkam de ho ngëpna in han jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së nëhek.²⁵ Yesus ki zep gubiridaka, "Ki san em home Asa laïbli'bla'an?"

^h**8:18** Mat 25:20-29 ⁱ**8:21** Luk 11:27-28, Yoh 1:11-13

Dekam zep aïrin nîban dengwanbla'ak. Ki zep zénaka nenbiridak, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan zéno jalse gwizimdin enkam asese naban ho ngëp naban nyausunun?!"

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:
(Mat 8:28-34, Mrk 5:1-20)

26 Dekon zep hëndep bulkum sek gwek – hëndep Gerasa mo langnak, Ho Gutuna Galilea mo men eihya san. 27 Yesus kim ho alpnak ati gwe ineka, zao zep dowal mo bi gweblan zi niban zertowe'anka. Zen sap orep énak gwë gweka, hwëna dowal-dowala kim bi néblak, dekam zep irkan gwë gweka. Hen golak de gwë gwen hap man baes gwe-gweka. Hwëna zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul en san gwënda gweka. Zini in mes tangan holo gweka – kirekam de gwënda gwenna. 28-29 Bwi maenak sap taha-tana naka besi dokotkam de tatak soblan naka tak da-in gwek. Hwëna dowala in hen-henkam napta gweblak, zep sosen gwenkam besi dokotna insa blom tabir inhal gweka. Dekam zep dowala in zi srëm lang san dep nérhal gwek. Zen kim Yesussu hla taka, ki zep hérheka, deban Yesus mo nwenak ik gwehe zaka. Yesus ki zep dowala insa gubluka, "Dowal, em zëbon onakon wet son!"

Ki zep etan mamkam hérheka, "Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane! Em aban toton banakan de syal én hap? Èe ama Emsa abe ta'an: Bahem asa karek tan!"

30 Yesus ki zep takensiblika, "Eno bosena nara?"

Ki zep ding gulbluka, "Ano bosena Jal Zi Tra Bak."^j Zen mae hap ki kirekam ding gulbluka: Sap zëbon dowal-dowala tra tangan nik lowehe gwek. 31 Dowal-dowala in ki zep Yesussu etan-etankam aberbe da'ak, "Asa bahem gubiridan – juwen zi mo bwi kawesinnik dep de atiti gwe inen hapye." 32 Zéno mae mo nwe kara gwen san zahona beya tangan nik tembane hap kwatap tñi san éhaka'ak. Dowal-dowala in man aberbe da'ak, "Em wéhi tol asa gubirida'anka? – zaho trana wakuwe de bitti gwen hapye."

^j8:30 Zéno bosena Yunani mo olkam "Legion." Amber olkam zéno enlalana "batalion." Roma mo jana nabare zi mo "legion" kam de gubinni, zen zini beyana 4.000 enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kiní gwek.

Yesus ki zep gubiridaka, “Dekam bïti gwek.” ³³ Dowal-dowala in kim zini in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zahona iwe bïti gwek. Zaho trana in dekam zep heya-hya gwek, li san zep hëndep ësyalk tak, hëndep ho gutunak zep ékei-king gwek.

³⁴ Zahona insa men zen dekam kara dabi'ik, kirekam kim hla nulidak, dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ë san dep hen éna in mo golek denak de gol-gol san dep éhlu-hluk gwek. ³⁵ Zéwe de zini kim ésaak, dekam zep hëndep nolësal kinik. Yesus hon kim yaïng gwezak, zao zep hla dazak– zini insa dowal-dowala tapbla dakte. Zen Yesus mo tana alp nakon pakean nabani ník'inka, hen enlalana mes sëwe heblaka. Dekam zep zé éaïri'ak. ³⁶ In zen hla nuk, zen zep ë nakon in zen yaïng gwezak desa donbirida'ak, “Zini ansa kirekam dawem tala.” ³⁷ Dekam zep tangan sérkam éaïrik, dekam zep tingen Yesussu abe dak– Zen de nabakam dekon song gwen hap.

³⁸ Zini in desa dowal-dowala tapbla dak ki zep Yesussu aberbe ta'anka, “Ëe wëhë tol Emsa ang gwebla'ak?”

Hwëna man gubluka, ³⁹ “Em gol san song gwe hen tawa tabir– mensa Alap dawemna ebe hap mamkam golblalake.” Dekam zep Yesus hli yuludaka.

Zini in ki zep song gweka, ë yala iwe de zini kitak tangan tonbirida gweka– Yesus mensa zébe hap dawemna mamkam golblakake.

**Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke,
hen aura gwe-gwen wenya kim dawem gulkuke:**

(Mat 9:18-26, Mrk 5:21-43)

⁴⁰ Yesus kim etan lwa hal zaka– Ho Gutuna Galilea mo an eihya san dep, dekam zep zi trana dawem enkam dokwak dak, sap zen man nësbla'ak. ⁴¹ Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zëwe de but srëm golak de aha mamma. Zen ki zep Yesus mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep aberbe ta seka– zéno golak de hatan hap. ⁴² Sap zéno wenam tol aha-erena man tñ hip alp gwesi'ik– dua-blas tahun nik.

Yairus mo gol san kim song gwe'anka, zi trana in man ngirinnik néblahak, hëndep man éngiltüük gwe-gwe'ak.

⁴³ Wenya hen dekam man ang gwese ha'ak. Zen dua-blas

tahunkam karekkam aura gwe-gwek. Zini man sap dawem gun hup naka gwibik, hwëna hom kim mae dawem gwe-gwek.

⁴⁴ Wenya in ki zep Yesussu tahan nakon golek de tazak, zao zep baju sïhi top nakon olk ta sonek. Dekam zep hëndep kala in tewesibik. ⁴⁵ Yesus ki zep takensibiridaka, “Asa an nara olk tanda?”

Tingan man ëguk, “Ëe homë.” Petrus ki zep ding gulbluka, “Bian, zini an beya tangan nakake! Man-am emsa dot dasil.”

⁴⁶ Hwëna Yesus ki zep gubiridaka, “Hwëna ahana man asa olk tala, sap Ëe ama anakan eisbirin, ‘Zini man Asa de olk tankam dawem gwenda.’”

⁴⁷ Wenya in dekam zep enlala gwek, “O hare mes-am asa dam gulsunda!” Zen dekam zep yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep tingare zi mo ngirinnik iwe ton seblak, “Ëe dawem gwen habë dwam gwer, zebë Emsa olk tal. Ano kala dekam zep hëndep tewesin.”

⁴⁸ Yesus ki zep kwasang tola ban gubirki, “Anyan, em ema Asa taïbliblala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe.”

⁴⁹ Yesus in kim nama ola ton'anka, Yairus mo gola kon ki zep zini hata zaka, ki zep Yairussu gublu zaka, “Eno wenamna mes tol tilsin. Bahem etan Bian Gurusa blostablan.”

⁵⁰ Hwëna Yesus kim kirekam salka, dekam zep Yairussu gulbluka, “Bahem aïrin. Asa em taïbli blan, zen dekam sa eno wenamna ngaya gwer.”

⁵¹ Golak kim golëyaing gweka, Yesus dekam hom aha zi niban de golëbiti gwen hap gubiridaka, diki Petrus, Yohanis, Yakobus, hen wenam tola in mo ane-bia ensa. ⁵² Zëwe tingare zini wenam tola insa gosa dabi'ik, hwëna Yesus zep gubiridaka, “Gona olzausuk. Wenam tola in hom til. Zen nisi am ta'an.”

⁵³ Hwëna man swrë da'ak, sap zen mes wenam tola insa tame nuk, “An mes-am tangan tilke.” ⁵⁴ Hwëna Yesus wenam tola in mo aha taha naka zep teisyabir ineka, deban zep gubirki, “Timë, em luwen!” ⁵⁵ Wenam tola in mo maumnu dekam zep etan hata zaka, hëndep dekam zep luwek. An-bi zemka dekam zep tembanesa de olbin hip guzimki. ⁵⁶ Zëno ane-biana man tangan lenggwanblak. Hwëna Yesus man jalse gwizimki, “Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa lonbiridan.”

**Yesus kim dua-blaskam de zëre hon ang
ta gwen wenya lup gul sonekake:**

(Mat 10:5-15, Mrk 6:7-13)

9 Yesus ki zep dua-blas enkam in zen zëre hon ang ta gwek tagal gulsuku, ki zep zë gubiridaka, “Ëe asa are mo sosonsa ebe mae hap golzim – em ekakim kitak de dowal-dowalsa oléalsa sone gwibik, hen zi sang-sangsa ekakim dawem labir song gwek.”² Ki zep zë etan gubiridaka, “Dekam sek gwek. Zi sang-sangsa dawem labir song gwek, hen deban anakare ola ol haladak, ‘Alap Zén de nësa ïrik gün hïp denak angkam man golek de gwe'an.’³ Bahem ba maena ora san dep lop tan – sap dutena hen hon maena bahem. Tembanena bahem hen lop tan, hen te-ala maena. Timnik de baju ala son enkam emki sek gwen.⁴ Gol karek mae nakon de emsa zer irinni, zen zëwe en emki gwën. Bahem dekon gol dawem san dep al gwehan.⁵ Hwëna men dekore ë nakon de emsa zer irin srëmna, ki zao em tana sonna taïk-tik so gukhan – zen dekakim anakan tame nuk, ‘Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap golhatazim zira, hwëna nen insa ër-in srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.’”⁶ Dua-blaskam de zini in ki zep ë-ë san zë-en zë-enkam sek gwendak, hen zao Alap onakore ol dawemsa nolzim halada gwek, hen zi sang-sangsa zë dawem dabirida gwek.

Herodes mo enlalana kim topse gweblakake:

(Mat 14:1-12, Mrk 6:14-29)

7 Dekam teipsin zini Herodes Galilea mo langnak ïrik gi'inka. Zen kim tïngare owas-owasna in hap dena salka, dekam zep tangan enlalana topse gwebla'anka. Sap ahakon anakan égu gwe'ak, “Yohanis Su Tabin Swe mes etan ngaya gweka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka.”⁸ Hen ahakon man égu gwe'ak, “Elia Bak Swe mes yap etan ngatan zi mo lang nakon jowe zaka.” Hen ahakon égu gwe'ak, “In orep men zen Alap mo ola ayang nul gwekke, zen mes yap ahanik etan tïn nïkon de ngaya gwenkam bosena Yesuskum li yul sone zaka.”⁹ Herodes dekam zep hwëna guku, “Ëe mes-am gubiridak – Yohanis mo nolsa de blaonsublun hapye. Zep an hwëna nara zi zë etan jowe'an zala? Ëe mesë zini in hap de ola beyakam sane

gwe-gwek.” Zen dekam zep sap dwam gwe-gwe’anka – Yesussu de hen hla tan hapye.

**Yesus kim lima ribukam de zi beyam-by
hap tembanena golzimkike:**

(Mat 14:13-21, Mrk 6:30-44, Yoh 6:1-14)

10 Dua-blaskam de zini in kim etan lwanda halzak, ki zep Yesussu donblazak – tingen mensa ki zéna syal tan dakke. Dekam zep kon hwëna Zën etan golësek gweka – éna Betsaida mo lang san dep, zao de zë-en golégwë inendan hap. **11** Hwëna zini kim èsak, “Yesus desan song gwenda,” lun kon zep nérrok. Yesus kim hlauludaka, ki zep haen gwibiridaka. Zao zep Alap Zën de ïrik gin hëp denaka tawa tabirki, hen zi sang-sangsa zë dawem ta gwibi’inka. **12** Zao zep hëndep dapse gweši’ik. Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenza in ki zep nenblazak, “Bian, langna an dwan tahalha tangan nakake. Dawemna zi beyam-byana ansa Em gubiridan – dekakim tembane hap hen ni tan gol-gol hap èhkalsindak.”

13 Yesus hwëna man ding gulzimki, “Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk.”

Ki zep ding nulblik, “Nëno mae mo rotina aha-ere taha-tap enkamke, hen hogwena dan-dan en. Kina ki nëno mae mo te-alana man – dekam de tokonak tembanesa zi trana an hap lop tazimdin hipye!” **14** Sap dekam in zen zë lowe he’ak, zi enna san ha lima ribu enkam mes yap – we wal walassa de aitbin srëmkamye.

Yesus ki zep gubiridaka, “Em gubiridan – hlïk-hlïkkam de teinikirin hip. Aha-ere hlïkna 50-50kam de teinikink.” **15** Kirekam de teinikirin hip zep nenbiridak. **16** Ki zep roti aha-ere taha-tapna insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep nglì san de kara gwesen nabani Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Dekam zep dua-blaskam de zini in hap etan-etankam kap ta gwizim’inka – zen dikim hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebla-zimdin hip. **17** Kim dwenblandak, hëndep kitak man èitri gwek. Dua-blaskam de zini in dekam zep etan tembane mosrona insa tagam dasik. Yuna dua-blas enkam zep èsuwek.

**Petrus kim Yesussu anakan kira takake, “Bian,
Em an Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye.”
(Mat 16:13-20, Mrk 8:27-30)**

18 Aha yakanak, Yesus zë-en de gwën nakon Biansa abe ta'anka, hen zëre hon de ang ta gwen wenya zëwe lowe he'ak. Zao zep takensibiridaka, “Zi mo Asa de dam tasinkim, Ëe an nara mo weinak debë hatazak?”

19 Ki zep ding nulblklik, “Ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Yohanis Su Tabin Swe etan tñ nikon ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosen li yul soneka.’ Hen ahakon man emsa nen gweblanan, ‘In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim’ira.’ Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, ‘Zen diki ahakon men zen orep Alap mo ola ayang nul gwek, zen mes yap ahanik etan ngaya gweka. Zen hwëna bosen Yesuskum li yul soneka.’”

20 Ki zep etan takensibiridaka, “Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Ëe an diki nara mo weinak dep dena?”

Petrus zep ding gulblkuka, “Bian, Em an Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap men Desa dam tasikiye.”

21 Ki zep hwëna gubiridaka, “Insa kirekam Asa dam lasiniin, aha maesa hwëna bahem gubiridan.”

**Yesus kim nonol tanganna Zén de kareksa goltowen
hap dena hamal hap gu-gubiridakake:
(Mat 16:21-28, Mrk 8:31-9:1)**

22 Etan ki zep gubiridaka, “Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe karekna mam tangan naka asa goltowe gwer. Hen Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mam wenya, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya sa Asa baes néblal, hëndep sa Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian tñ nikon etan Asa ngaya tala.”^k

23 Yesus hen man zi beyasa gubirida gweka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo

^k9:22 Yesus Yahudi mo aïtbinkim “yaklana dan-ahan” kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen “zëno ka'an” kam maka guku, ahaksa, “yaklana dan-dan” kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Mingukam zep ngaya gweka.

gwëンna zen eititi gwibin – dekam de zëre hap de te-lidak sonsa de wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, ‘Ee sap asa Yesus hun apdenak lil.’²⁴ Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwëンna anakan nolaïri gwe’ak, ‘Ee babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae gwëンna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mae mo gwëンna sosok nul gwe’ak, hëndep zao mae de tñ hëip, zen zen sa hëndep denaban èngaya gwer.²⁵ San ha dawemna? – em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwënsa tihis gïnkum. Kirekam dawem naka hom!²⁶ Zi de anakan de gunsu saher gwenna, ‘Ee Yesussu de ang gwe-gweblan zi,’ ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna. Ee kimë Bian mo ngatan naban hen zëno dam taha nakore zi mo ngatan naban golëyaïng gwe’anzak, Ee molyë hen desa anakan kira tak, ‘Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.’²⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek – Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakyé. Em esa Asa hla lal – Ee kimë zëre mo bose hap de iřik gin hëip hat'a'an zakye.”

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat 17:1-8, Mrk 9:2-8)

²⁸ Zënaka de karek tan hap dena in kim tawa tabirki, zao san ha mingguna aha-en tamank, ki zep kwatap san dep golësek gweka – Petrus, Yohanis, hen Yakobus mae en han, Alapsa de dekon gu soneblan hap.²⁹ Kim kon ola gu sone'anka, nwe-masena dekam zep hwëna liwe heblaka, hen pakean zem man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen nglì ang makan nalilëngtilblì'ak.³⁰⁻³¹ Mumuk ennak zep Musa ne Elia ne ngatan zi mo lang nakore ngatan naban oljowe zaka. Ki zep zë Yesus hun èrton'anka – Zën de Yerusalemk tñ hëip denaka, men kirekam Alap gu-gublukake.

³² Petrus dekam wal bose wal zeban totokkam nisi golëtruwe'anka. Mumuk ennak zep luk ta'anzak, dekam zep Yesussu hla dak – ngatan zi mo lang nakore ngatannak kim zi darena in èrzau'unka.³³ Zi darena in kim Yesussu hli la'anka, Petrus ki zep totoresa gubluka, “Bian, dawem tanganna – nen de awe lowehe gwen naye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal èblandal – ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana

Elia Bak hap.” Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, “O ëe an ba habë kirekam gublul!”

³⁴ Petrus kim nama kirekam ola tonbla'anka, butna ki zep ati gwezak, hëndep man zë wale tabirzik. Dekam zep éaïri'ak.

³⁵ Ki zep hwëna butna iwe ola ésak,

“An ano Tane, are mo Dam Tasinñi. Desa em sal gweblan.”

³⁶ Ola in kim zausuk, dekam hwëna Yesus ensa zë hla dak.

Owasna insa ki zë hla nuk, zen hom mae aha maesa donbiridak— Yesus kim nama golëlowe he'ankaye.

Dowal mo tüblin walasna kim dawem takake:

(Mat 17:14-21, Mrk 9:14-29)

³⁷ Kaknak zep Yesus zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han kwatapna in kon golëtine gweka. Hwëna ki zep zë zi beyam-byana hla nulida'anonk. Man kon nësbla'ak. ³⁸ Ki zep kon ahanik ol mamkam gu hanaka, “Bian, ëe ama emsa abe ta'an: Ano walassa emki mas gweblan, sap ano walasna ahana hom. ³⁹ Dowala kim til gweblanda, hëndep dekam zep hërhen naban zénaka zerheirisen gwenda— ëk tutum nuban. Kire enkam ki karek tanda gwenda. Hom holokam hli ta sehal gwenda.

⁴⁰ Mesë sap ere hon de ang ta gwen wenyaka zen de dowala insa zeralsa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal.”

⁴¹ Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Em in nol drak-drak enna. Ëe san èse nakaë sap emsa golëlowehe gwek! Ëe ama bae— eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zer halzan.”

⁴² Walas tola in kim song gwe'an zaka, zao zep dowala in karekkam zerheirki, dekon zep yal-yal gwe se'anka. Yesus ki zep jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka, dekam zep hëndep dawem gweka. Ki zep hwëna bi zem insa gubluka, “An dë— eno walas naye. Mes dawem gwenda.” ⁴³ Zi trana in man tangan étenggwank, hen man éguk, “Eiwa, Alap mo sosonna mam tanganna!”

Yesus kim etan Zën de tün hip dena tonbiridakake:

(Mat 17:22-23, Mrk 9:30-32)

In kim zini nama Yesus mo owas syal gwe-gwibin hip étenggwan tine'ak, ki zep hwëna dua-blaskam de zini insa

gubiridaka, ⁴⁴ “Ola an ing uk. Bahem awe hli yun: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim.” ⁴⁵ Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya in hom tame nuk. Banakan mes yap zë gweibiridaka, zep tame nul srëm gwek. Man sap tame gun hup dei gwibik, hwëna takensiblin hap man naïriblak.

**Dua-blaskam de wenya kim mae hap éol gwekke,
“Diki ëe amaka näre mae onakon mam gwe'an.”**

(Mat 18:1-5, Mrk 9:33-37)

⁴⁶ Dua-blaskam de wenya ki zep zën mae hap éol tetek gwe'ak, “Diki ëe amaka näre mae onakon mam gwe'an.”

⁴⁷ Hwëna Yesus mes zëno mae mo éol gwenna insa tame gulku, zep walas tola zerhal zaka. Ki zep zëre mo alp nakon zaun hup gubluka. ⁴⁸ Ki zep hwëna gubiridaka, “Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka – sap anakare walas tol maesa, Ëe asa desa enlala gweblal, ‘Zen Asa mas gwebla'ara.’ Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa desa hen enlala gweblala, ‘Zen hen Asa dekam mas gwebla'ara.’ Zep zini men zen ebon mae onakon babu gwen zi mo kim lowehe gwenan, ki zen zen Alap mo nwenak émam gwe'an.”

⁴⁹ Ki zep hwëna Yohanis gubluka, “Bian, ëe ama zisi hla lak – eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwennak. Ëe zebë jalse éblak, sap zen nëbon mae de ang gwe-gwen naka hom.”

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, “Em bap jalse éblak, sap zini men zen emsa baes gwibiridan srëmna, zen zen – ebon mae onak dep denaye.”^l

Yesussu kim langna Samaria mo ë nakon baes nëblakke:

⁵¹ Mes golek de gwe'ak – Yesus dikim okamana ansa hli yun hup, dekam zep Yerusalem san dep golësek gwe'anka. Zini sap zë tru-tru nul gwebla'ak, “Yerusalem san bahem song gwen.” Hwëna hom salbiridaka. ⁵² Dekam zep zini lup gul soneka – Zënaka de langna Samaria mo ë san dep ngeirblin hap, zao de zisi de takensibridan hap, “Nara wëhë gola kon Yesussu zer

^l9:50 Mrk 9:38-40

in'inka?"⁵³ Hwëna ëna iwe de zini Yesussu de zer irin hip man baes tak, sap zen mes anakan tawa nëblak, "An Yerusalem san dep song gwe'ara."^m⁵⁴ Kirekam kim èsak, Yakobus ne Yohanis ne ki zep enblaka, "Bian, em wëhë dwam gwe'ara? – nen syauksu ngli nakon de ati gwezan hap abe gwibin – zao deka zini in èhwasdek."ⁿ⁵⁵ Hwëna Yesus dekam zep lero gwizimki, ki zep jal gwizimki. ⁵⁶ Dekam zep kon aha è san dep sek gwek.

**Anakare hap de ol: Zini kire hap
Yesussu ang nëbla srëm gwek.**

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ In kim nama golëtën da'anka, zini ki zep Yesussu gublu zaka, "Bian, men desane ki të gwe'anka, èe asa Emsa ang gweblanda gwer."

⁵⁸ Ki zep ding gulbluka, "Gwenya witir zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom."

⁵⁹ Hwëna ahanaka zep sap gulbluka, "Em Asa ang gwebla."

Hwëna zini in man ding gulbluka, "Bian, èe asa hëndep. Ki ano bian de tinkim, nara molya drë nwanuka."

⁶⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Zen zi tokna dikire zi tok bose zik kang nulne gwek. Em hwëna dekam ola ansa anakan gol halada, 'Angkam Alap man nësa de iřik gïnkim kon gwisibir hana'ara.'"

⁶¹ Ahana hen zini ki zep Yesussu gublu zaka, "Bian, èe ama Emsa de ang gwe-gweblan hap dwam gwe'an. Hwëna anik nonol are mo iye osan dep song gwek – aumwa olsa de hli yulzimdin hip."

⁶² Ki zep ding gulbluka, "Zi de Alap mo nganak syalsa kon gwisibir hananna, hwëna zen de lure san denaka lero gwisibir kïni gwenna, zen hom dakastî"ira – Alap mo iřik gïnnik de syalak de mas gwen hapye."

^m^{9:53} Samariak de zini, zen Yahudi tangansa hom. Zen men zen orep aha zi ausu nabán èsiri gwekke, zep Yahudi tangan han man zénaka ngil-ngil neibirida gwek. (Yoh 4:9) Yesus Yerusalem san dep golësek gwe'anka, zep man dam dasik, "An Yahudi wal."

ⁿ^{9:54} 2Raj 1:9-15

Yesus kim zini tuju-pulu enkam dam tasibirkike:

(Mat 10:1-14, Mrk 6:7-11, Luk 9:1-5)

10 Bian Yesus ki zep etan ahakore zisi dam tasibirkiki – tuju-pulu enkam, ki zep gubiridaka – dan-dan dan-dankam de ë-ë san Zénaka ngeirblindan hap, Zéna men desan amjanbiridan hap kalang gwekake. ² Ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Nga yala awe de obwagana mes mamkam bil gwera, hwëna men zen de taran hap dena dan en tangan. In zep Nga Bi naka em abe ta gwen – Zen deka zisi ngana awe de syal ta gwen hap lup gul sone gweka. ³ Dekam sek gwek. Emki éenlala gwen: Ëe domba makare soson srém nakaë emsa lup gul sone'an – gwe tihü jal-jal ngirin sín dep. ⁴ Dompetna bahem bïti tan. Honna hen bahem wëwek tan. Sepatuna ala son enna kim em sek gwen. Aha maena bahem kap tan. Men zao debë emsa teisya sone'an, bahem oranak yausuk song gwen – aha zi maesa de zertowenkamye.

5 “Men zao gola li'inka, nonol em en künin, ‘Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.’ ⁶ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwé'anka, ki eiwa zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire nik de gwén srémkam, ki emki enbirida gukhan, ‘Ëe mensa nonol emsa enbiridanan, Alap mo taha terenak de sap lowehen hap dena, ki awe molya ki lwak.’ ⁷ Men zao gola linni, zao en em én. Tembanena mensa ep golzimdinni, desa en emki olgwenblandan. Sap tembanena in, zen eno nik mo tawa tabin hip de tembane. Ëna iwe de nama énnak, dekon bahem etan aha zi mo gol dawem san dep al éhan. ⁸ Em de énak aptankam, dekon de emsa dawemkam teisya irinni, mensa ep tembanena taiblin gilzimdinni, emki olgwenblandan. ⁹ Hen zëwe de zi sang-sang égwëenna, emki dawem labin. Deban hen emki anakan aïsil eibiridan, ‘Alap angkam man kon gwesik hana'ara – teipsinkim de nësa irik ginkimye.’ ¹⁰ Hwëna aha énak de aptanna, zao de zi de emsa baes gwizimdinni, ora bol san em wet oson, dekon em enbirida gukhan, ¹¹ ‘Eno mae mo éna awe de sonna men zen ano nik mo tana ulpnuk makan gwer, ëe ama desa etan taik-tik oso guk halan – em dikim anakan tame gun hup, “Alap angkam man sap kon gwesik hana'ara – teipsinkim de nësa irik ginkimye.

[°]10:7-8 1Kor 9:7-9, 9:14, 10:25-27, 1Tim 4:3-5, 5:18

Hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!"^p 12 Yesus ki zep waulsuzimki, "Ëe ama emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap ëna insa anakan sa enlala gweblala, 'Zen orep de ëna Sodomk de zisi ëkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.' Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zëre mae mo karek-karek hap heip gulku, hwëna ano lup gul sonen zini emsa de lup gul irin srëm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sërkam tangan sa karek tabiri."^p

**Mae hap de ol: Ë-ëna men zen Yesussu daïblibla
srëm gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.**
(Mat 11:20-24)

13 "Ëna Korazim hen Betsaidak de zi, em ëngalap gwen, sap Alap sa emsa sërkam karek tabiri. Ë darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku, zen maka ëhalek– owasowassa de hlaul gwenkamye, an kire owassaë eno mae mo ngiññik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dak– dekam de zënaka anakan golëtrën hap, 'Ëe ama ëhale'an.'^q 14 Hwëna angkam de ë darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em ëhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sërkam karek tabiri. Hwëna ëna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zëbe mae hap hom Alap golzimki– dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlaul gwen hap denaye. ¹⁵ Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema ëkil gi"in, 'Sap Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo ënak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bëjen. Emsa hen syauk blanak sa yal gul sera, sap em home Asa laïblibla'an."

16 Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Zini men zen emsa salbirdanna, zen hen dekam Asa nasalbla'an. Zini men zen emsa baes gwibirdanna, zen hen dekam Asa baes nëbla'an. Hen zini men zen Asa baes gweblanna, zen hen Bian Alap, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen baes nëbla'an."^r

^p 10:12 Kej 19:24-28

^q 10:13 Yes 23:1-18, Yeh 26:1-28:26, Yl 3:4-8, Amos 1:9-10, Zak 9:2-4

^r 10:16 Mat 10:40, Mrk 9:37, Luk 9:48, Yoh 13:20

**Tuju-pulukam de lup gul sonen zini
in kim etan lwan dahal zakke:**

17 Tuju-pulukam insa zini lup gul soneka isrip-sri tangan naban lwanda halzak, ki zep Yesussu nenblazak, “Bian, sap dowal-dowal maena, eno bosekamé oléalsa sone gwibik!” 18 Ki zep ding gulzimki, “Em kime kirekam syal ta'ak, Ëe ama dowal mo kigisa hla tak. Alap desa man kama san dep hiri ta ineka, dekam zep ngli ang tasik kinin makan zan zaka.^s 19 Emki ësane gwen! Ëe mesë ebe mae hap sosonna golzimk – em dikim wanyasa zaubin hip hen dare-ëksa. Ëe hen mesë ebe mae hap sosonna golzimk – em dikim neno mae mo jal zini dowal mo kigisa zauk gublu kinin hap. Zep angkam bana hom – emsa de zen karek tabin hip denaye.^t 20 Hwëna bahem anakan ëisrip-sri gwen, ‘Dowal-dowala man asa betek neibirida'an.’ Diki mae hap em ëisrip-sri gwen: Eno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak ale nuk.”^u

Yesus kim isrip-sri gwekake:

(Mat 11:25-27, 13:16-17)

21 Dekam zep Alap mo Enhona Yesussu isrip-srikam ing gwe heblaka, ki zep Alapsa gu soneblaka, “Bian, Em in Zen ngli naban okama naban irik so'arake. Ëe ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik gïnsi de tame gun hup dena enlala blal wenya kip hen sekola sul sonen wenya kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srëm wenya kip hen enlala betek wenya kip ema goltrei gwizim'ira. In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an.”

22 Bian Yesus Zen hen dekam dua-blaskam de zini anakan tawa tabirki, “Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki are mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep? – tame tan naye. Zen diki A enë tame ta gwe'an. Hen zini men zëbe mae habë dekam de ano Biansa tame tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an.”

^s10:18 Yes 14:12, Why 12:7-9

^t10:19 Mzm 91:13, Yoh 10:27-28, Rom 8:28-39

^u10:20 Why 3:5, 20:12

23 Aha yaklakam kim zi beya naban golëlowe he'anka, dekam zep dua-blas enkam de zini lero gwibiridaka, ki zep desa en gubiridaka, “Em aïlya gwibinnike lowehe gwe'an, sap em ema ano syala ansa hla kul gwenan. 24 Ëe ama emsa gubirida'an: Abare srémnak Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen orep de teipsin-teipsin wenya beya nik sap hlaun hup édwam gwe-gwek – em an desae hla kul gwe'anye. Hwëna zen hom tol hla nul gwek. Zen man sap ésane gwen hap édwam gwe-gwek – em an desae ésane gwe-gwe'anye. Hwëna zen hom tol ésane gwe-gwek. Zep em aïlya gwibinnike lowehe gwe'an.”^v

**Gulk sun de ol blaonzimdinni an, Samaria walya
in zen wal bose zemka kwasang gweblakake:**
(Mat 22:35-40, Mrk 12:28-34)

25 Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini ki zep Yesussu de akasiblin hap hata zaka, ki zep takensiblikä, “Bian, ëe basa asa syal gwibir? – ëe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye.”

26 Yesus ki zep hwëna takensiblikä, “Mensa Musa zëre mo titi tabin olak ale gulku, em banakarekame desa dam gulsu'ura?”

27 Zini in ki zep ding gulbluka,
“‘Bian Alapsa em ensa lwa gweblan –
tingare enho naban, enlala naban, sosen naban,
hen tim niban.’

Ahana hen,

‘Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen –
san de enaka de kwasang gweblanna kiye.’”^w

28 Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “In eiwakame ding guluda. Zen kire enkam syal gwe-gwe, dekam esa hëndep denaban gwë gwera.”^x

29 Hwëna zini in man dwam gwe'anka – dekam de aha zi gublun hap, “Zini in eiwa aïris.” In zep etan Yesussu takensiblikä, “Ki ano wal bose walya endanna – ëe de desa en ensa lwabirida gwen happye?”

30 Yesus dekam zep desa de goltréblan hap ola gulk sun blaonblaka, “Yahudi walya man Yerusalem kon Yeriko san dep tine'anka, hwëna oranak zep te-ala hap de éasas-asas gwe-gwen

^v10:24 1Ptr 1:10-12 ^w10:27 Ul 6:5, Im 19:18 ^x10:28 Im 18:5

zi karek dak. Kire-kirena man kitak alal dablak – hëndep pakean mae naban, zao zep dangolek, hëndep sap-sap naka zep zë hli dak. ³¹ Hwëna ki zep hen Alap mo golak de syal gwe-gwen zini hen orana in san taman'an zaka. Zao zep zini insa hla ta zaka, hwëna alp san lë tabla ine kinika. ³² Etan ahana zini hen orana in desan song gwe'an zaka – Lewi Bak mo ausu nakorena. Zi ausuna in sap hen Alap mo golak de syalak mas ta gwenan, hwëna kim zini insa hla ta zaka, ki zep hen alp san lë tabla ine kinika. ³³ Hwëna ki zep hen Samaria walya desan taman'an zaka. Zen sap Yahudi walsya hom,^y hwëna kim zë zini insa hla ta'an zaka, zen ki zep zë mamkam kwasang gweblaka. ³⁴ Ki zep zë zini insa golek de ta zaka, hen wei-weina insa anggur hokam ngan tasibir-blin daka, hen minyakkam dra tan daka. Ki zep tahalebir-blika. Dekam zep zëre mo keledainak drëne seka, ki zep te-alakam de bohë ta gwen ni tan gol san dep zersong gweka – zëwe de etan mas gweblan hap. ³⁵ Ka'ankam zep gol bina in hap te-alana seratus ribu enkam golblaka, hen deban gubluka, ‘An dekam mas gwebla. Hen an de soweheen srëmkam, ëe asa lwahal zankam ep mas gulblul.’”

³⁶ Yesus ki zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini insa takensiblika, “Eno dam gulsunkum, zi dan-aharena in kon, nara wal bose zem makan enna lwablaka – zini in zen oranak karekna goltowekaye?”

³⁷ Ki zep ding gulbluka, “Zini in zen kwasang tola ban mas gweblaka, zen zen.”

Yesus ki zep ding gulbluka, “In eiwa. Zep em hen kirekam syal gwe-gwe.”

Yesus kim Marta ne Maria nebon zinï gwekake:

³⁸⁻³⁹ Yesus dekon kim zëre hon de ang ta gwen wenya ban golësek gweka, ènak zep yaïng gwek. Zao wenya bosena Marta oso zem Maria han Yesussu zëre nik mo gola kon eirink. Maria zen Yesus mo alp nakon nikin'ik – dekon de zëno tawa tabinsi sane gwen hap. ⁴⁰ Hwëna aya zem Marta man tangan syala taha-taha gwibi'ik – tembane maesa de syal gwibir-zimdinkim. Ki zep Yesussu gubluzak, “Bian, em ba habe zë Mariasa kara gu'ura? Ëe an zebë a-en hwëna syala taha-taha gwibi'in. Em gubin – asa deka mas gwibirzik.”

^y10:33 Emki Luk 9:52-53nak hlaun, hen zëwe de otde ale naban.

41 Bian ki zep ding gulgirki, “Marta, Marta, em ema enlalana men-san an-sankam beya gwe'ara. 42 Hwëna sap dwam gwibin tanganna aha-en. Maria mes zén dawem wenyaka iti-ti gilsil, zep Ëe molyë gubik – desa de hli yun hupyé.”

Yesus kim ol gu sonenna tawa tabirkike:

(Mat 6:9-13, 7:7-11)

11 Aha yaklakam Yesus dekam Biansa gu soneka. Kim hya gwešiki, ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya in ahanik gubluka, “Bian, asa Emki hen ol gu sonensa tawa tabin – men kirekam Yohanis Su Tabin Swe zëre hon de ang ta gwen wenya tawa ta gwibirkike.”

2 Yesus ki zep ding gulzimki, “A kirekam em égu sone gwen: Bian, dikire eno bosena teip nulsuk gwek.

Diki okamana awe Em hen irik gilzin.

3 Abe mae hap tembanena mwin-mwankam gol gwizim.

4 Ano mae mo karek-karekna ap tap gulsuzim,
sap karek-karekna mensa aha zi abe mae hap nol
gwizimnin, ëe ama desa eititi ei gwibirin.

Hen asa de akasibiridannak bahem nwe enkam asa
kara ta gwibin.”

5 Ki zep etan Yesus ayang gulzimki, “Hwëna emki éenlala gwen: Eme ki ahanik wal bose uk mo gol san ngirin tatem song gwe'anam – zao de abe tan hap, ‘Wal bose, abe hap tol tembanena golbla. 6 Ano aha ë nakore wal bosena nér hom ano golak tilin zala, hwëna ano tembanena hom – zëbe hap de desa golblan hapye.’ 7 Hwëna wal bose om in maka ep ding gulblu'ara, ‘Bahem asa blostablan. Lilikinni mesé solhasindal, hen ëe ama walas nabani nisi golétruwe'an. Ëe molyë luwek – ebe hap de tembanesa golblan hapye.’

8 “Ëe ama emsa gubirida'an: Zini in sap hom anakan dwam gwe'ara, ‘Zen ano dokot. Ëe anik mas gweblak,’ hwëna eme saher ing gul sonen srémkam aberbe ta tine'anam, zen hëndep dekam maka luwe'ara. Em men desae zébon dwam gwibi'inam, hëndep dekam maka ebe hap golbla'ara. 9 Zen in zebé emsa gubirida'an: Em Alapsa aberbe ta tine gwen, dekam sa ep golzimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hëndep hla kul. Lilikinsi em ga'ga so tine gwen, dekam sa ebe hap lilikinni talusuk gwizimdi. 10 Sap zini men zen abe gwe-gwenna, zen

gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen liličnii ga'ga so gwenna, zébe hap talusublunkam. ¹¹ Ere mo tane de emsa hogwe hap abe ta'anam, san ha emaka wanyana golbla'ara? ¹² Ayang sik hip de emsa abe ta'anam, san ha emaka dare éksa golbla'ara? ¹³ Em sap jal-jala, hwëna eno anakare kwasang enlalana hen ki, ‘Ëe anik dawem naka are mo walas hap golblak.’ Hen kirekam – nére mae mo Bianna ngatan zi mo langnak de Zini: Desa de abe tankam Zen dawem naka gol gwizimnira, hëndep zére mo Enhosa hen hlë ta sone gwizimnira.”

**Farisikam de gubirida gwen zini kim Yesussu
zi tra mo inik anakan donsublu'akke,
“In dowal mo sosonkam syal gwe-gwe'ara.”**

(Mat 12:22-30, Mrk 3:22-27)

¹⁴ Aha yaklakam, Yesus ol ton gwen srëm zi nikon dowalsa zeralsa soneka. Dowala in kim wet soka, zini in dekam zep ola tonka. Zi trana in zen zao lowe he'ak man tangan denggwanbla'ak. ¹⁵ Hwëna Farisikam de zini ki zep zi trana in mo inik éton'anzak, “Zébe hap mes dowal mo këgïna Beelzebul Bak sosonna golblaka, in zep zéno sosonkam aha dowal-dowala zeralsa sone gwibi'ira.” ¹⁶ Hen ahakon, men zen Yesussu saher tan hap dwam nébla'ak, zao hen lowe he'ak. Zen zep abe dak, “Emki nglî nakore owassa ap syal gwibir-zimdin–ée akakim emsa dam lasik, ‘An eiwa Alap zer soneka.’”

¹⁷ Hwëna Yesus mes zéno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Aha-ere iřik gën nik de hlič-hlič gwe'anam, zén de éeija'anam, zen molya étatete gwe'anam. Nabakam maka zénaka timbwas nu'in. Hen zénaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hëndep sekvak gwe'an. ¹⁸ Zep hen kirekam, dowal mo këgi mo iřik gën nik de hliwe'anam, etan zénaka de goléeijan hap, zen molya éholo gwe'anam. Zep Ëe dowal mo sosonkam homë dowal-dowala zeralsa sone gwibi'in – in kirekame asa lonsublu sanye. ¹⁹ Ki ahakore Farisikam de zini zen hwëna nara mo sosonkam nakasik gwibirin? – dekam de dowal-dowalsa golëalsça sonebin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nenbirida'an, ‘Em ema ékarek gwer – kirekam de Yesussu tonsublunkamye.’ ²⁰ Hwëna Ëe dowala Alap mo sosonkamë

zeralsa sone gwibi'in. Zen dekon zep anakan dam gwesi'in, ‘Alap Zén de irük gilzin hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!’

21 “Sap Ëe dowal mo kïgi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zëre mo golsa kara ta'anam – gwestap tangan inen naban, zëbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. 22 Zini in dekam maka zënaka anakan enlala gwebla'ara, ‘Jana ngï ben-ben hap sa asa aïriblala.’ Hwëna zëno jal zi mo soson de taman kïnii'anam, zen maka golak tilbli'an zala, hen maka zëno jana tanena insa alal tabla'ara. Dekam sa jal zini in zëno kire-kirena alal tablala, hen dekam sa zëre korena kip kae gwebla-zimdi. Ëe hen kirekamë jal zi mo kim awe gwë'an, zebë dowal mo kïgi mo irük gin nikon zisi alal gul gwe'an. 23 Hwëna em de Asa zerzaun srëmkam, em ema aban érdarak gwe'an. Hen em de Asa mas gweblan srëmkam, em ema ano syala tru-tru u'in.”

Dowal de etan lwa halzan hap de ol:

(Mat 12:43-45)

24 Yesus ki zep tawa tabirki, “Dowal de totoresa zi nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera – zao de aha zi maenak tin hip. Hwëna aha maenak de tin srëmkam, dekam sa dowala in enlala gwera, ‘Ëe asa etan ère mo gol hli tan san dep lwahal.’ 25 Kim de lwa ha'an zaka, gola insa anakan sa hla ta zala, ‘O ano épba gol gwë gwenna mes tangan gol bina oto tasiki hen gwiserasiki.’ 26 Dekam sa dowala in song gwera – aha dowalsa de zëre onakon de jal-jal taman kïnii tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golëbití gwe'an zaka, zini in mo gwënnra dekam tangan sa karek gweblal – nonol gwën nakonye.”

Mae hap de ol: An zen aïlya gwibinnik lowehe gwenan.

27 Yesus kim kirekam gubiridaka, wenya ki zep mamkam gu anek, “Wenya men zen emsa jaha gwek hen momkam taïzi gwek, zen eiwa aïlya gwibin nika hlauk.” 28 Ki zep ding gulbirki, “Sap eiwa, hwëna diki zini men zen Alap mo ola èsane gwe-gwenan hen syal nei gwibirin, zen zen aïlya gwibinnik lowehe gwenan.”

**Mae hap de ol jalse gwen: Sap Yesussu mes
owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dak.**

(Mat 12:38-42, 16:4, Mrk 8:12)

29 Zi trana kim etan émas-mas gwe-gwe'anzak, ki zep etan ayang gulzimki, "Angkam de zini em eiwa jal-jal tanganna. Em hwëna owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hibe Asa aberbe la gwenan. Hwëna angkam bëjenë syal gwibir-zimdin. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Yunus hon lwakke. 30 In kirekam owasna ë yala Niniwek de zi hip Yunus Bak hon lwakke, orapna dan-ahan de hogwe ungala mwanak gwënksam, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon hen kirekam sa owasna lwal – angkam de zini em de hen hlaun hupyé. 31 Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinküm de wenya in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul – men zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swré tabir, 'Ëe ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gweblak.' 32 Hen kirekam, Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup ézaul. Zen dekam sa emsa anakan swé dabir, 'Yunus Bak kim éhalen hap de ola ban abon mae golhataka, ëe dekam ama éhalek. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna éhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwëna ema éhalen hap baes tak.'

**Enho nik de kawesik gwen srém hap
kim ola gulk sun blaonzimkike:**

33 Yesus Zen kirekam ola gulk sun blaon gwizimki, "Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan – dekam de ngatanna insa aning gun hupyé. Zen diki meja maenak nonne gwenan – dekam de ngatannak ziñi zi niban golêteinikirin hipyé. 34 Nwena zen tim hip de lilikin – enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nënna, dekam enhona hen ngatanna. Hwëna nwe nik de haï nënna, enhona hen kawesin tanganna. 35 In zep nwekam dawem enkam em èkara gwe-gwen. Eno mae mo ngatanna in mana kawesin hip jowenank. 36 Enlala kawesin

srëmkam de enho ngatan gwenna, eno gwëhan san dekam ngatan en sa lwa gwer – lampu de zil inen makan.”

Farisikam de zi hip de ol jalse gwen:

(Mat 23:1-36)

37 Yesus kim aïsil tonbirdidanna golzausuku, Farisi walya ki zep zëno golak de golëtembane tan hap abe tak. Yesus ki zep golëbüti' gweka – zao de tembane tan hap. **38** Farisi walya in man zë Yesussu tenggwanbla'anka, sap Zen hom tembane gwen hap de nonol tahasa su tazimdin sin ang gwe'anka – men kirekam Yahudi mo auyan-aza mo épba olak lwakye.^z

39 Hwëna Bian Yesus zep ding gulbluka, “Eiwa, em an Farisikam de zini eno mae mo lowe henna mae makan: San de zi de piring-moksa ë-en nakon ngan tasik gwibinni, hwëna olk san bëjen. Ere mae mo timni hen kirekam. Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwëna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka – kire-kire beya gwen hap de hole-hle enlalakam hen jal-jal enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an! **40** Em an eiwa enlala joblo-top tanganna! Alap mes ki syal gwibirk – tahan nakon dep dena insaye. Hen olk kon dep dena mes syal gwibirk. Desa hen man kara gulzim'ira. **41** In zen eno mae mo enhonak kire-kire beya gwen hap dena lwa'an, desa eititi eibik. Dekam ere mae mo kire-kirena tahalha wenyaka kim kae eibiridak. Zen dekam sa eno mae mo timni hëndep enho naban Alap mo nwenak èngan gweher.

42 “Farisi zi, kwasang tol! Em èngalap gwen, sap em karekna mam wenyaka esa oltower. Em sap ema nganak de kire-kire betekna Alap hap de hlikna ol gweblanan, hwëna Alapsa de ensa lwablanna hen zi bose omka de dawemkam golëlowe henna, desa ema eititi ei gwibirin. Zen diki zen – bol-zaun tangan wenyaye. Zen diki nonol desa emaka syal ei gwibirin. Zao etan nganak de kire-kirena insa lun em hen mas gul gweblan.^a **43** Farisi zi, kwasang tol! Em èngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Em but srëm gol-golak ngeinnik de komal tum dawemnak de teinikirin hibe èdwam gwe-gwenan. Hen em ema èdwam gwe-gwenan – zi de tagal

^z11:38 Mrk 7:2-4 ^a11:42 Im 27:30

gwen maenak anakan emsa gubirida gwen hap, ‘Dawem, bian guru.’⁴⁴ Em karekna mam naka esa hla kul. Em in men kiye-gol taUBLUN srëmkam de zi tok drë nwanunna. Desan de zi song gwenna, dekam bëjen tame gun, ‘Ëe zi tok tahan sanë zauk ane kinil.’ Zep em hen kirekam. Zini man emsa tim di gwibirin, ‘Zini an dawemna,’ hwëna enhona ase naban.”

Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi hip de ol jalse gwen:

(Mat 23:1-36, Mrk 12:38-40, Luk 20:45-47)

45 Dekam zep hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zini gubluka, “Bian, insa kirekam Farisikam de wenza jalse gwibiridala, in asae hen lamang tabirida!”

46 Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Kwasang tol, em hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini! Em èngalap gwen, sap em hen karekna mam naka esa oltower. Eno mae mo tawa tabinni man nwe-mase gwe-gwenan – san de zi de aha zi hip nihin dohon-honsa mam enkam wëwek ta sone gwizimdinni kiye. Sap em ema Musa mo titi tabin olak etan ere mae mo aha titi tabinsi mas-mas ul zahe gwenan, zep tangane hëndep dohon-hon la gwibirin. Ena hwëna home desan ang ta gwenan.

47 Em èngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Sap em in zi tamera gwen zi mo hang tasibin walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwek. Em hwëna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in. **48** Hwëna em insa kirekam syal ta gwe'an, zen man nwe-mase gwe-gwe'an – san de auyan-aza oban de anakan enlalasa siri tanna kiye, ‘Em sap esa lamera gwer. Ëe asa hwëna lo lasik gwibir.’ **49** Zen in zep Alap zëre mo enlala blalkam guku, ‘Ëe asa are mo olsa de ayang gul gwen hap de zisi lup gul sone gwizim. Ahakon sa karek da gwibir, hen ahakorena sa damera gwer.’ **50-51** Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sërkam golzimdi-kïtak de zëno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hëndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa taka, dekon hëndep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man damera gwek, hëndep aumwa hap Zakaria Baksa Alap mo gol mwanak dak. Zen Alapsa de aïri'blan srëmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak. Ëe ama emsa

gubirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam gulku– dekam de otan ere mae hap ngéro gulzimdin hip!^b

52 "Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini, em éngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul! Em sap Alap mo nwenak dikim ésam gwezin híp de orana tawana, hwéna em home desan ang ta gwenan. Hen zini men zen sap desan de ang tan hap édwam gwe-gwenan, hwéna eme zébe mae hap orana layalsik gwizimnin."^c

53 Héndep dekon, in kim lwasek, dekam zep Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban zi tra mo inik Yesussu sérkam donsuk gwebla'ak. Hen dekam zep u siweblan hap dakensiбли tine gwek–^d 54 anakare enlala nabani, "Zéno ol-gun mae de karek gwe'ak, dekam esa klak lal."

Ék enkam de syal gwe-gwen srém hap de ol:

(Mat 10:26, 27)

12 Dekam zini mes ribu-ribukam Yesussu tagal néblazak hen ngirin da'ak, héndep man zé zénaka nyaubirida gwe'ak. Dekam zep nonol zére hon de ang ta gwen zi ensa gubiridaka, "Dawem. Ema Farisi zi mo ék enkam de tawa tabin sin ang tanank. Zéno mae mo karekna in, zen ragi makan mam gwe-gwenan.^d 2 Mensa zini ber-ber nul gwenan, zen sa lamkam wet sol. Mensa enlalana aning da gwenan, zen sa lamkam tame dal.³ Em mensa angkam kawesinnik lon gwibi'in, zen hwéna lamkam yaklam sa ésane gwe-gwer. Hen mensa gol mwanak i mwa ennak lon sonebirida gwe'an, zen hwéna lamkam énak sa ol mam-mamkam donbirisen gwer."

^b 11:50-51 Zakarias men desa Yesus awe gubluka, zen Yohanis Su Tabin mo biasa hom enlala gweblaka. Zen hwéna apde bose zem– Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnah dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej 4:8), hwéna zéno mae mo aumwa hap de bukunak Zakarias dak. (2Taw 24:20-22)

^c 11:52 Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini maekam Bian osan dep de orana dayalsik gwizimk: Zen auyan-aza zik mo titi tabin ola mamkam aha zi hip wei nul sone gwizimk, hen zére mae mo enlala nakore naka mas nul gwizimk– men kirekam ayat 46nak Yesus jalse gwibiridakake.

^d 12:1 Ragina desa man betekkam rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan, hwéna dekam zep mamkam hop gwe-gwenan hen bwap-bwap gwe-gwenan. Rotina ragi srémkam bëjen hop gwen. Dekam drak-drakna.

Mae hap de ol: Alap ensa em aïrii gweblan.
(Mat 10:28-31)

4 “Wal bose wal, zi bose omka bahem aïribirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna tan hyanak bëjen emsa etan karek tan. 5 Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Diki Alap ensa em aïrii gweblan. Sap zen zëno dena – tan hyanak de syauk blanak emsa tak ta irin hip denaye. Zep eiwa, zen diki Desa en em aïrii gweblan. 6 Emki mawana taïnium bes-bessa enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap tan hap dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hwëna Alap bëjen aha-en mae desa hen eititi gwibiridan. 7 Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian Alap mes desa anakan tawa gwibirkì, ‘Beyana ki en.’ In zep ere mae mo tim hip dena bahem èngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana taïnium bes-bes nabán apdenak hom.”

Kristussu de aha zi hon kira tan hap de ol:
(Mat 10:32-33, 12:32, 10:19-20, Mrk 3:29)

8 “Ëe ama emsa gubirida'an: Zini men zen aha zi hon zénaka anakan kira ta gwenna, ‘Ëe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,’ kire zini Ëe asa hen Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, ‘Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.’ 9 Hwëna zi de aha zi hon Asa anakan nazabebla'ak, ‘Ëe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,’ ki Ëe asa desa hen aumwa hap de zisi klis gunnuk Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, ‘Zini an Asa de ang gwe-gwen zisi hom.’ 10 Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de zi lamang ta'anka, karekna insa Alap maka zëbe hap tap gulsublu'ara. Hwëna zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsublun.

11 “Emsa sa dahyo gwer – Yahudi mo but srëm golak de mam-mam wenya kip de golëtrei gwizim din hip, hen auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya kip. Anakan sa emsa nolëtrei gwizim, ‘An Jesus hon de ang ta gwen zi.’ Kirekam de ebon mae lwankam, dekam bahem anakare hap enlalana èbeya gwe-gwen, ‘Ëe banakarekam asa zë ton hen ding gulzim?’ 12 Sap emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi – em de kirekam èton gwen hap denaye.”^e

^e12:12 Mat 10:19-20, Mrk 13:11, Luk 21:14-15

**Yesus kim te-ala beya zi enlala joblo-top
hap ola gulk sun blaonzimkike:**

13 Ki zep zi beyana in kon ahanik Yesussu gubluka, “Bian, emki ano ayasa gublun – zen de bian swe mo kire-kire hli tan dansa abe hap hli tablan hap.”

14 Yesus ki zep ding gulbluka, “Asa hom ki nenblak – mam zi mo kim de bian swe uk mo kire-kiresa ep klis gulzimdin hipye.”

15 Ki zep etan tingare zi hip ayang gulzimki, “Dawem. Banakare kire-kiresa de hole gwibinni, zen zen sa emsa karek tabir. Sap eno mae mo lowe henna, zen kire-kire beya ennak hom lwa gwenan.”^f

16 Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Orep ki zini gwë gweka. Zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno kamanak mulkwan maena dawemkam hata gweka. **17** Ki zep zëre en hap enlala gweka, ‘Ano nga nakore kire-kire kang ta gwen gol-gola an yak-yak naka hom – dekam de are mo mulkwan maesa zë kang ta gwen hapye. Ëe banakan asa syal gwibir?’ **18** Ki zep etan enlala gweka, ‘O angkam mesë dam gulsunun. Ëe asa are hon de syal ta gwen wenyaka gubiridal – kire-kire kang ta gwen gol-gola ansa de wet tyasibin hip. Dekam ahasa sa mam-mamkam daublul – zëwe de kang ta gwen hap.’ **19** Zen dekam asa enlala gwer, ‘Ëe an aïlya gwibin nika de goltowe gwen zi. Ëe dekam na-en molyë tahalha gwek. Angkam sap asa sëwe henkam gwë gwer. Tembane dërek-dëreksa asa twin gwibir, hen ho dëreksa asa otde gwer, hen are mo gwëenna asa nga-ngol gwibir.’

20 “Hwëna Alap dekam zep gubluka, ‘Em enlala joblo-topna! Namen mo kam dekam Ëe asa hwëna eno angna mirsil. Hwëna dekam eno kire-kirena mensa ere en hap lam taka, aha zi sa bi néblandal.’”

21 Ki zep etan Yesus aumwa hap gubiridaka, “In kirekam sa lwa gwer – zini men zen auhu-kamanak zëre en hap kire-kirena kang da gwenanye, hwëna zen hom hëndep de gwën hap de kire-kire dikim Alap mo nwenak èbeya gwen hap syal ta gwenan.”^g

^f**12:15** 1Tim 6:9-10 ^g**12:21** Yak 4:13-15, Mat 6:19-21

Alap en hon de yaïng gwe kïni gwen hap de ol:
(Mat 6:25-34, 6:19-21)

22 Yesus ki zep hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in en hap ayang gulzimki, “Zen in zebë emsa gubirida'an: Bahem anakan éngalap gwe-gwen, ‘Ee banakan asa gwér? Ee basa asa twin gwibir? Hen ee basa asa ala so gwer?’ 23 Sap eno gwënna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. 24 Emki mawana blensa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nïl gwenan, hen hom dan gwenan. Hen zëno mae mo tembane kang gul gwen gola hom. Hwëna Alap ki zëbe mae hap tembanena gol gwizimnira! Zep em bahem éngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawa mo kim hom. 25 Em de ere mo gwén hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwënna insa engka en mae langa gulsu'ura? Béjen. 26 Em de enlala nik ébeya gwe-gwenkam molye ere mo gwënna betek en maekam ayang ul ine gwek. Ki ba hap de enlalana beyam-bya gwen hap? – ala son hap de kire-kire hap, hen tembane mae hapye. 27 Emki sap sona ok eissi enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. Hwëna Ee ama emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka – desa de zëre mo te-ala beyakam teisyan hapye. 28 Em in Biansa de taïblíblanna tawa naka hom! Ok eis mo éhultunnu tihis tanganna, sap zen namen de énwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de ejek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taïbli gweblan, ‘Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.’

29 “Zep bahem anakan enlalana ébeya gwe-gwen, ‘Ee basa asa twin gwibir hen otde gwibir?’ Bahem banakare mae hap éngalap gwe-gwen. 30 Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam éngalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo Bianna Zen anakan tawana, ‘Ano walasna kire hap étahalha gwe'an.’ 31 Hwëna em Alap de nabakam iřik gïlzin hap denaka em syal gwe-gwibin, ki Zen sa hen ebe mae hap eno tahalha gwibinni gol gwizimdi.

32 “Em in zen dan en Abon ang ta gwe'an, bahem éařin, sap eno mae mo Bianna man emsa sam gwasibirida'ara – em de zëno iřik günnik bitti gwen hapye. 33 Ere mo bi gwibin kire-kirena

te-ala hap em lidak tabin. Te-alana desa tahalha zi hip em kae gwebla-zimdin. Dekam em dakal hap de kire-kiresae lam ta'ara, hen kire-kirena in molya ep ejek-jak gweblak. Ngatan zi mo langnak em lam tan, sap zëwe sowë zi molya kap dak, hen winimni molya dwenblandak. ³⁴ Sap men zëwe eno kire-kirena ërlwa gwenna, eno enlalana hen zëwe sa lwa gwera.”

**Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol,
sap Yesus sa etan Iwahal zala:**

(Mat 25:1-13, Mrk 13:34-36, Mat 24:43-51)

35 “Em salok-salokkam em lowehe gwen – Asa de hut tu ane gun hupyé. Em zep em pakean alala tan naban hen syauk ngatan naban Asa kara gwe-gweblan. ³⁶ Men kirekam babu gwen zini mam zemka kara né gweblananke, zen de we-zi deresa de oto son nakon Iwahal zannak, em hen kirekam em lowehe gwen. Mam zini in kim de hata'an zaka, lilikinsi sa ga'-ga so zala. Dekam sa hëndep dalusublul. ³⁷ Zen de babu zem insa nama de salok-salokkam de ès gweblannak hlauluda zankam, dekam sa tangan sam gwasibirdala. Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Mam zini in dekam sa babu gwen zi makan zénaka gwéblala. Dekam sa zén zëbe mae hap tembane dëreksa syal gwibir-zimdi. Ki sa teinikirin hip gubiridala – zao de golzimdin hip. ³⁸ Zen de ngirin anen mae hatankam, nama de salok-salokkam de èsblannak hlauluda zankam, ki zëre hon de babu gwen zini in aïlya gwibin tangan naka sa hla nul. ³⁹ Emki sap eenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, ‘Ano golak sowë zini namen mo kam sa til zila,’ zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tilzin srém hap maka sale'ara. ⁴⁰ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwek, sap em home tame u'in – ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna. Ëe de lwa halzan hap denaye.”

⁴¹ Petrus ki zep takensibliká, “Bian, ola insa gulk sun blaonzimdi, san ha abe mae en hap? San ha hen tingare zi hip?”

⁴² Ki zep ding gulbluka, “Ebe mae hap dena, zen aïsili a kirekam sa lwal: Teipsin zi nik de holokam langa san song gwe'anam, zëre hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala blalkam gwé'anam hen taibliblan nik, zen zëbe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, ‘Ano tim bwanak babu gwe-gwen bose omka em irik gil gwe. Zëbe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.’ ⁴³ Teipsin zini in de mumuk

ennak lwahal zankam, zen de anakan hla ta'an zanam, ‘Zen dawemkam ano tim bwanak iřik gil gweka,’ ki zen sa zëbe hap isrip-sri gwibin nika golblala. ⁴⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zëno bosena esek gul seblala, hen zëre mo kire-kiresa de kütak kara ta gwibin hip sa gublula.

⁴⁵ “Hwëna babu gwen zini in de anakan enlala gwe'anam, ‘Ano teipsinni in na-en molya lwahal zaka,’ zen sa hwëna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibiri – sap zi, sap we. Hen zi bina in mo te-alakam zë-en sa tembane gwe-gwera, hen ho mamaksa sa kim otdeblanda gwera, dekam sa hëndep mamak gwera. ⁴⁶ Ki sa hwëna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srëmnak teipsin zini in hata zala. Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zëno angna dekam sa tak ta iri – men zëwe Biansa de taibiliyan srëm wenyik mo angna lowehe gwe'anke.

⁴⁷ “Babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibin sin anakan tame gunnu, ‘An ano syala zen,’ hwëna zen de zënaka hohle tan srëmkam hen syal gwibin srëmkam, ki mam zini in de hatankam desa sa mamkam de lek-lek tan hap gubiridala. ⁴⁸ Hwëna babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibinsi tame gun srëmna, desa betekkam de lek-lek tan hap sa gubiridala. Ebe hap de mamkam hli tablankam, zen hen aumwa hap mamkam de goltréblan hap sa emsa gublula. Ep de beyakam hli tablan dankam, ki hen beyakam de goltréblan hap sa emsa gublula.”

**Yesus kim anakan tawa tabirkike,
“Abon onakon esa enaka gil-gil eibirida gwer.”**

(Mat 10:34-36)

⁴⁹ “Ee an okamanak de zisi de klis gun hubë hatazak. Ano klis gunnu zen syauk makan sa tingga zini neisbir. Hen Ee ama dwam gwe'an, nabakam bae ki syauknu in hiti'inam! ⁵⁰ Hwëna nonol Aen asa karek yawala goltower. Ee dohon tangan nakaë eis gwibi'in – desa de goltown hapye. ⁵¹ Bahem anakan Asa kil ti gwen, ‘Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.’ Ee kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm wenza sa emsa gil-gil neibirida gwer. ⁵² Zep angkam ebon mae a kirekam sa lwa song gwer: Aha-ere golak de zi aha-ere taha-tapkam lowe he'anam, hwëna Abon onakon esa enaka gil-gil eibirida gwer. Anakarekam sa lwa song gwer:

Dan-ahan men zen Abon ang ta sräm gwe-gwe'an, zen hwëna dan-dan dena emsa sa hwëna gil-gil nei gwizim.⁵³ Ebon mae onakon, abe hap de jal hap walas oban esa enaka gil-gil eibirida gwer – sap zikim dena hen wekam dena, hen sap aebo wal maekam dena.”

Mae hap de ol jalse gwen:
Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa hom tame dak.
(Mat 16:2-3, 5:25-26)

⁵⁴ Yesus ki zep gubiridaka, “Yakla de kaknak sal-sal gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, ‘Sa o dil gwer.’ Hëndep kirekam sa ki lwal.⁵⁵ Yakla de but-som but-som gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, ‘Sa sasa gwer.’ Hëndep kirekam sa ki lwal.⁵⁶ O de il ti gwen hap dena hen sasa gwen hap dena, em desa en ema dam ulsuk gwenan. Zep em ba habe ano owas-owas syal gwe-gwibinni dam ulsuk sräm gwe-gwe'an? Em in eiwa enlala joblo-top tanganna.

⁵⁷ “Em ba habe anakan dam ulsuk sräm gwe'an? – ‘Diki angkam ëe amaka kirekam syal eibi'in.’⁵⁸ Eme mamkam te-ala beya zi nik bon gwe'anam, hwëna otan de desa ber-ber gun srämkkam, zen hwëna emsa de balk tahan hap maka jana nabare wenyak zergu'ura – zen de teipsin zi sin dep emsa zerhan hap. Diki dawemna, zen de nama emsa teipsin zinik zerhatan srämnnak, emki anakan de zersësek gwen hap akasiiblin, ‘Bahem na-en asa zertréblan. Ëe basa asa ep golblal? – dekam de eban sësek ën happye.’ Kire srämkkam, ki zen sa hëndep teipsin zini in hap emsa zertréblala. Hen teipsin zini in sa zëre mo jana nabare zi hip emsa zerzimdi – zen de hwëna bwinak emsa tayalsin hip.⁵⁹ Ëe ama emsa gubirida'an: Em bëjen em dekon wet son – bona insa de tingan ber-ber gun srämkkamye.”

Halen hap de ol:

13 Zao kim nama lowe he'ak, ki zep Yesussu donbla'ak,
 “Teipsin zini Pilatus man zëre mo jana nabare zisi gubiridaka – Galilea kore zisi de tameran hap. Hëndep Alap mo golak zep damerak. Maenak damerak: Zen kim dombana Alap hap blom dabir-bli'akke. Hëndep zëno mae mo kala domba kala in han zep siri nëk.”² Yesus ki zep ding gulzimki, “Sap Galilea kore zini in kirekam karek yawala noltowek, em san ema kil libi'in? – ‘Zëno mae mo karekna man tangan

taman kïník – ahakore Galilea kore zi nikonye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.³ Hwëna kirekam hom. Ëe ama emsa gubirida'an: Em de ëhalen srëmkam, em hen zëno mae mo kim de juwensa esa hla kul.⁴ Hen kirekam, in kim delapan-blaskam de zini klibu nabare gola Siloamk kei-king gulku, em san ema desa hen kïl lïbik? – ‘Zëno mae mo karekna man tangan taman kïník – tingare ahakore Yerusalemk de lowehe gwen wenya konye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.’^h⁵ Hwëna kirekam hom. Em de ëhalen srëmkam, em hen zëno mae mo kim de juwensa esa hla kul.”

**Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike – tenya
kwiwe de tën srëm hap dena:**

6 Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Zini zëno anggur ngana ki. Zao hen kwiwena man saltik. Ki zep song gweka – kwiwe dansa de taran hap. Hwëna eini aha-en mae hom hlaulku.ⁱ 7 Ki zep nga syal gwe-gweblan zini insa gubluka, ‘Ëe mesë tahunna dan-ahan gwek – sap de duwe gwibir zinna. Hwëna homë mae ei niban hlaulzuk. Em lwin. Waba hap bap zen zë zaun. Ahasa neik zë etan ik ik.’ 8 Hwëna ki zep nga syal gwe-gweblan zini in ding gulbluka, ‘Dikire tahunna an ensa zauk. Ëe asa zëno alp nakon kamasa tri yul, zao asa te bitriskim yaïng tabir. 9 Dekam wëhë ngein sin de tahunkam të'ak. Tën srëmkam dekam neik ulek.’”

Yesus kim Hari Sabatkam we tahan tïkna dawem gulkuke:

10 Aha Hari Sabatnak kim zauk, dekam zep Yesus Yahudi mo aha but srëm golak tawa tabirki. 11 Zao wenya ki, dowal mes sang-sangna golbirki – tahunna delapan-blas enkam. Dam-damkam bëjen zaun. Tahanna mes tiwehek. 12 Yesus kim hlaulku ki zep takenbirki, “Anyan, haen. Ëe ama emsa sang-sangna in kon hil gil sone'an.” 13 Ki zep tahana tehabir aneka, hëndep dekam zep dam-dam gwesek, dekam zep Alap hap dawemna golbla tine'ak.

14 Zëwe de but srëm golak de mamna ki zep jal gweblaka, sap Zen Hari Sabatkam dawem gulku. Ki zep gubiridaka, “Yaklana enam enkam – syal tan hap denaye. Zen dekam yaïng

^h13:4 Siloam, zen Yerusalemk de aïli ho bose.

ⁱ13:6 Kwiwena, Lukas man ale gulku tenya “ara”kam.

gwe-gwezak – zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hipye.
Hari Sabatkam bahem.”

15 Bian Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Em Alap mo bosenä ëk enkame zigwiren gwe'ara! Em kitak Hari Sabatkam sapi zahona kie hil li sone gwibirin – weyasa dikim otdebin hipye. Keledai zahona hen kirekame eibirida gwenan. 16 An hwëna zahosa hom. An hwëna Abraham mo auyan-tane sake. Desa mes delapan-blas tahunkam dowal mo kigïna huleka. Èe sap asa Hari Sabatkam hil gil soner!”

17 Yesus insa kirekam ding gulbluka, men zen Zénaka jal nébla'ak dekam zep tangan èsaher gwek. Hwëna tingare ahakore zini man tangan èisrip-sri gwek – insa kirekam owas-owasna syal gwe-gwibirikike.

**Gulk sun ol blaonzimdinni an mae hap:
Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan:**
(Mat 13:31-33, Mrk 4:30-32)

18 Yesus a kirekam mo ola gulk sun blaon gwizimki, “Ba naban esa apde osol? – dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala eizim? – dekam de srip gulsuzimdin hipye. 19 Alap mo irik gin nika de srip gulsuzimdin hip, zen a kirekam moye: Zen rica dan makan. Zen sap betek tanganna, hwëna zini kim desa nganak ik nil gwenan, dekon zep èsaltiil gwenan, hëndep te makan zep èmam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep zéno hli-hlinak gola dauk gweblanan.”

20-21 Aha gulk sun de ol blaonzimdinni hen anakan, “Alap mo irik ginni, zen ragi makan. Wenya man tepungna aha-ere sak naka mang-mang guk. Zao zep ragisa betekkam mas guk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rotina in dawemkam hop gwek.”

Lilikün klakat hap de ol:
(Mat 7:13-14, 21-23)

22 Yesus kim Yerusalem san song gwe'anka, Zen man è-ë san tawa tabir song gweka. 23 Kim zë tawa tabi'inka, ahanik zep takensiblikia, “Bian, san ha zini dan en sa èngaya gwer?”

Yesus ki zep ding gulbluka, 24 “Emki likikün klakat san de bitti gwen hap èalp gwen, sap zen zen – èngaya gwen hap de ora naye. Yak zini zen desan dep denaka hom. Èe ama emsa

gubirida'an: Zini beya nik sa sap Alap mo iřik gïn kon gwisibir hanan tembane yala iwe dep ora yakna in san ēalp gwe-gwer. Hwëna desan molya zëwe dep biti gwek. 25 Ang tan wenya kim de sowe he'ak, Gol Bina in dekam sa lilikinni sohlasik iri. Ë en nakon esa tol ëzaul. Sap esa ga'ga oso gwer – anakare ola ban, ‘Gol Bina, abe mae hap tol Emki lilikinni ansa talusuzimdin.’ Hwëna Zen sa emsa gubiridala, ‘Ëe homë emsa tame tabi'in. Em in enda kore zisi mes yap?’

26 “Hwëna em esa ding ulblir, ‘Hwëna ëe mesë eban ērtembane gwe-gwek hen em mes em-am ano mae mo ënak tawa ta gwibirk.’

27 “Hwëna Gol Bina in sa etan ding gulzimdi, ‘Ëe homë emsa tawa gwibirda'an – em enda kone yaïng gwezal. Em sek gwen. Em in zene karekna ol gwenan.’

28 “Em kime anakan hla kulida'ak – Abraham, Isak, Yakob, hen tïngare Alap mo olsa de ayang gul gwen zini, ‘Zen Alap mo iřik ginnik lowe he'an, hwëna asa mes ë san yal nulin,’ – em dekam esa yusyustiñ nïban gona tal, hen ëkna dekam esa ngalap hap ngalk-ngalk la gwibir. 29 Sap dekam zini yakla hata sezan nakon sa yaïng gwer – hen nikin anen nakon, hen eihya-lip eihya-lip nakon, Alap mo iřik gïn kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam ëisrip-sri gwen hap. 30 Hwëna emki ëenlala gwe-gwen: Men zen angkam bose srëm wenya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose nabán lowehe gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwë'r.”

Yesus kim Yerusalemka kwasang gweblakake:

(Mat 23:37-39)

31 In kim lwa se'ak, ki zep Farisikam de zini Yesussu nenblazak, “An kon song gwe. Herodes man emsa tan hap dwam gwebla'ara.”

32 Yesus ki zep ding gulzimki, “Em sek gwen. Anakan wanya jal-jala insa enblak, ‘Zen man guku, ‘Ëe nama dowalsa golëalsä sone gwe'an, hen zi sang-sangsa dawem ta gwibi'in. Hwëna molya holo gwek, ki asa are mo syala ansa tap gul soner.’”

33 Sap Ëe molyë awe holo gwek. Sap hom dakastii'in Asa de aha ënak tankamye, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini zen Yerusalemk en damera gwenan.”

34 Yesus hen anakan guku, “Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwek, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame i libirida gwek – hëndep tok hap. Ëe ama sap emsa kwasang gwibirida gwek, zebë sap emsa Are osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwek – san de we ayang de tane-ne zemka si alakam obon gun makan de gweibiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwek. 35 Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi’ira. Ëe ama emsa gubirida’an: Em molye na-en Asa tame lak. Hwëna kime Asa hut lu ane gu’uk, zen dekam en esa sap Asa tame lal. Dekam sap anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul, ‘Hë’ho! An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se’ara. Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.’”

Yesus kim sërkam de tese-teze gwen zini dawem takake:

1 4 Aha Hari Sabatnak kim zauk, ki zep Farisi walya teipsin tolik Yesussu gubluka – zëno golak de golëtembane tan hap. Hwëna zen mes ahakore Farisi zi niban hen Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban ola ziaha-en gulku – zao de dawekam Yesussu anakan karatda tan hap, “Zen wëhë nëno mae mo Hari Sabat hap denaka gulmun’unka?” 2 Zen in zep sërkam de tese-teze nabare zini hen nenblak – zen de hen ang gwen hap. Hëndep zen Yesus mo dang gwën nakon zep nikin’inka. 3 Yesus ki zep hwëna kitak takensibiridaka, “Em banakane Musa mo titi tabin ola dam ulsu’un? Hari Sabatkam san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabinkim? San ha bëjen?” 4 Hwëna man nasalsiblik. Ki zep hwëna tese-teze nabare zini insa iirk tasiki, hëndep ki zep zë dawem taka. Zao zep gubluka, “Sap esa angkam song gwera.”

5 Ki zep hwëna gubridaka, “Eno walas ahaksa sapi zaho de Hari Sabatkam aili honak dum gwe he'anam, em san ha molye dekam er ane'anam?” 6 Zini in sap man Yesus mo ola insa husus neibi’ik, hwëna hom dam nulsuk – kirekam de ding gulblun hapye.

Bosesa de betek gun hup de ol:

7 Nama kim tembane yala iwe lowe he’ak, Yesus ki zep hlauludaka, ahakon bose bete-tek nik ngein nikore komal tum dawemsa teinikirinkim alt dasibik. Ki zep zëbe mae hap ola gulk sun blaonzimki, 8 “Zi de we-zi daresa de oto sonnak de

tembane yawala kon emsa ang gwen hap gublunkam, em bahem na-en ngeinnik de komal tum dawemna al sosun. San ha zen mes yap hen aha zisi, ebon onakon de bose nik teipsiblin naka, ang gwen hap gublula? ⁹ Ki hwëna zen de hatankam, gol bina in sa emsa gublula, ‘Em aes gwasiblin.’ Hwëna em dekam saher tola ban esa lun tangan nikiri. ¹⁰ Diki em de hatankam, nonol lure tangannak em nikirin. Zen diki gol bi nik sa emsa gublula, ‘Haen, ano wal bose, ngeinni an kon em hen nikirin.’ Dekam eno bosena sa dawem gwer – tingare zi mo nwenakye.^j ¹¹ Sap tingare zini men zen mam gwen hap edwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera.”

¹² Ki zep gol bina insa gubluka, “Em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, bahem dekon zi dawem ensa gubirida gwen – men kiye, wal bose wal om, iye om, oso wal om, hen sowe tane wal om, ahaksa gol golek denak de te-ala beya zisi. Ki zen sa emsa nérhwë-hwë gwer. Dekam mensae golzim’inka, kiresa sa hwëna ebe hap nol gweblal. ¹³ Diki em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, zen tahalha zisi em kon gubirida gwen – sap zi tim karek, sap zi lek, hen zi nwe dïmïn maesa. ¹⁴ Kirekam Alap sa ebe hap aïlya gwibin nika golblala. Sap kirekam de zini bëjen emsa zerhwë-hwë gwen. Alap hwëna sa ebe hap dawemsa golblala – yaklana in dekam de zi dawem-dawemna tïn nïkon luk ta’akyé.”

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo ïrik gin kon gwasibir hanannak de tembane yawalak de yaïng gwen hap dena:
(Mat 22:1-10)

¹⁵ Yesus kim tonsuku, dekam zep ahanik gu aneka, “Alap mo ïrik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak men zen ang ta’ak, zen aïlya gwibin tangan naka sa hla nul!”

¹⁶ Yesus ki zep zëno ola insa de ding gulblun hap gulk sun ola blaonzimki, “Zini ki tembanesa yawal tangankam syal gwibirkî, hen zini beya tangankam hamal hap gubirida guku-tembane tanna iwe de ang tan hapye. ¹⁷ Tembanena insa kim taïbliñ nilsik, ki zep babu zemka ahanaka gubluka, ‘Em anakan taken naseran, “Haen. Tembanena angkam mes dë danan!”’

^j14:10 Ams 25:6-7

18 “Hwëna men desa sap hamal hap gubiridaka, zen kitak man hwëna babu zem insa anakan nen gwebla'ak, ‘Ëe molyë hatak.’ Ahana man gubluka, ‘Ëe mesë ngasa zer. Ëe zebë karatda tan hap song gwe'an. Anakan gublu, “Bap zen asa jakal gweblan.””

19 “Ahana hen man gubluka, ‘Ëe nér homë sapisa dare taha-tap enkam kap guk. Ëe zebë song gwe'an – anakan de akasibiridan hap, “Wëhë apdekam syal ta'ak?” Anakan gublu, “Zen molya hataka. Man gulu, Bap zen asa jakal gweblan.””

20 “Ahana hen man gubluka, ‘Ëe nér homë wenya gok, zep ëe molyë hatak.’

21 “Babu zem in ki zep zë-en lwa halka, ki zep tonbla zaka – men kirekam ding nul gwebla'aky. Gol bina in dekam man tangan jal gwibiridaka. Ki zep gubluka, ‘Em hëndep nabakam etan song gwen – ë yala awe de ora-ora san. Dekam kwang guluda halza – sap te-ala srëm zi, sap zi karek, zi lek, hen nwe dëmün mae naka.’ Ki zep kwang guludahal zaka.

22 “Kim lwa halka, ki zep gublu zaka, ‘Mesë kire naka kwang guluda halanzal, hwëna komal tum jam en hom.’

23 “Ki zep etan gubluka, ‘Em etan song gwen – sap eik sin de ora bete-tek mae san. Desan ang tan hap wan-wan tabir song gwe – hëndep ano golak awe de ëbeya gwezak. 24 Ëe ama emsa gublu'an: Mensa sap nongka hamal hap gubiridak, zen molya lun etan yaïng gwezak – tembanena ansa de akasiblindan mae hapye.’”

Anakare hap de ol: “Ëe wëhë Yesussu de ang gweblan hap dakasti”in?”

25 In kim sap zini beya tangan nik Yesus hon ang ta'ak, ki zep lero gwibiridana nabana gubiridaka, 26 “Zini men zen an-bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, kirekam de zini zen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, men zen we zemka, walas zemka, ahaksa aya-wal oso-wal zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, zen hen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, zi de Abon onakon zëre mo gwënsa dawemkam ensa lwabinni, zen hen bap zen Asa ang gweblan.^k 27 Hen zi de zënaka anakan

^k 14:26 Mat 10:37-38

sosok tan srémna, ‘Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnak makan dain,’ zen bap zen hen Asa ang gweblan.^l

28 “Ebon mae onakon ahanik de klibu nabare gol syal gweblan hap enlala gwe'anam, zen nongka maka nikin'ira – zëre mo te-alasa de aïtblin hap, mae hap, ‘Wëhë sowe he'anka? – gola ansa dikim so ta sonen hapye.’ 29 Sap soweheen srémkam, ki hwëna ei-te en naka de eiyas tannak sa te-alana topse gwera. Dekam tingen men zen gol ik sosunnu insa hla da'ak anakan sa swré dal, ³⁰ ‘Zen man tim gulku, “Ëe asa tap ta soner,” hwëna hom tol!’

31 “Hen kirekam, teipsin zi de zëno jana nabare zi sepulu ribu enkam lowe heblanna, hwëna zen de sane gwe'anka, ‘Aha teipsinni zëno jana nabare zini dua-pulu ribu enkam man emsa de hatabin hip sek gwe'anzal,’ zen maka enlala gwe'ara, ‘Ano an wëhë sowe he'ak? – deban mae de eijan hapye.’ 32 Anakan de enlala gwe'anka, ‘Ano molya sowehek,’ dekam ahanaka maka zer sone'ara – zen de nama ëgolek de gwezan srémnak, anakare ola ban, ‘Ëe basa asa ebe hap golblal – dekam de nen ëeijan srëm hapye?’

33 “Zen in zep, em hen kirekam. Em de ere mo gwënsa kitak tapbla gun srémkam, em molye Abon osan ang gweka.

34-35 “Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dérek gun hup dawemna. Hwëna bléble gwenkam, dekam tembanesa dikim dérek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dërekna in de hom gwenkam, dekam zini bëjen ba mae hap dwam gwibin. Dekam zalta dep de kama san hiri gun en hap dena.^m Zen in zep, em dwan i nibanke! Emki ésal gwen.”

**Gulk sun de ol blaoranna an,
domba zaho de jek-jak gwen hap dena:
(Mat 18:12-14)**

15 Dekam karek gol gwen zini hen-henkam yaïng gwe-gwezak – Yesussu de hen sane ta gwen hap. Zen ahakon Roma mo iïrik giinnik dep de te-ala alal tanda gwen zi. ² Hwëna Farisikam de zi niban Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban man anakan étonsuk gwe'ak, “Wëo, zini an ba hap enlala

^l**14:27** Mat 16:24, Mrk 8:34, Luk 9:23 ^m**14:34-35** Mat 5:13, Mrk 9:50

karek-karek zi niban golësiri gwe-gwe'ara? Hëndep man golëtembane ta gwe'ara!"

3 Dekam zep Yesus ola gulk sun blaonzimki, 4 "Zi de ebon mae onakon zëno domba zaho 100 enkam lowe he'anam, hwëna ahanik de jek-jak gwebla'anam, zen banakan maka gwë'ara? Zen maka 99kam dena insa so tranak hli yuluda'ara, ki maka jek-jak gwen zini insa tëbla'ara. Hla tan srëmkam molya tëblanna baes gweka. 5 Kim de hla ta'anam, dekam isrip-sri naban maka ngairinak ziren ha'an zala. 6 Golak, dekam wal bose wal zemka maka tagal gu'ura, hen gol golek de bose zemka-anakare ola ban, 'Nen eisrip-sri gwen! Ano domba zahona men zen jek-jak gwera, mesë etan hla tanan!' 7 Hen kirekam, ngatan zi mo langnak isrip-srina mam tanganna- aha-ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon halenkamye. Hwëna men zen 99kam de zini éenlala gwenna, 'Ëe homë halen hap dwam gwe'an. Abon hom- karek naye,' kirekam de zi hip ngatan zi mo langnak isrip-srina betek tanganna."

**Gulk sun de ol blaoranna an,
te-ala de jek-jak gwen hap dena:**

8 "Hen kirekam- we de zëno te-ala dare taha-tap enkam lwabi'inam. Hwëna aha ala nik de jek-jak gwe'anam, zen dekam banakan maka gwë'an? Zen maka pelitasa tum gu'un, ki maka gola insa teibiri seran hap jïlk gilsii'-in- hëndep de hlau'unam. 9 In kim hlaunnu, dekam maka we wal bose zemka tagal gulu sen'an- hen gol golek de bose zemka, anakare ola ban, 'Nen apdekam eisrip-sri gwen. Ëe mesë are mo te-ala jek-jak gwenna hlaulun.'

10 "Zen kirekam hen Alap zëre mo dam taha nakore zi niban golëisrip-sri gwe-gwenda- aha-ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon halen naye."

**Gulk sun de ol blaoranna an,
walas de jek-jak gwen hap dena:**

11 Yesus ki zep etan ayang gulzimki, "Zini ki, zëno zi walasna dan-dan. 12 Oso zik zep bi zemka gubluka, 'Bian, eno kirekirena mensa em de tïnkim ëe de hlï lan hap dena, abe hap de hlïkna angkam ap kap tabla- em de tïn srëmnak.' Dekam zep walas dare zem in hap hlï tazimki.

13 “Hom holo gwe'ak, oso zem in ki zep zëre hap de hlïkna insa te-ala hap lidak tabirki. Te-alana deban zep aha zi mo lang san zerhas gvesïkü. Zao zep twensiiblika – totore kirekam karek-kareknak. 14 Kim te-alana insa tap tasïkü, ki zep hwëna usak yala langna iwe hatak. Dekam zep tangan tahalha gwe'anka. 15 Ki zep syal hap hakal gweka, hëndep ahanik zep zëwe de zi gubluka, ‘Ano gwe zahosa neik nganak taïzi gwibir.’ 16 Hwëna man tangan usakna sabak gwe'anka, sap tembane maena hom nol gweblak. Ki zep zë hole gwibi’inka – zaho hap de tembanena insa de twinbin hip.

17 “Ki zep enlala dawemna hatablaka, ‘O ano bian hon de babu gwen zini, zëno tembanena dawemkam. Ëe hwëna aweë usak hap ti”in! 18 Ëe anik bian osan dep lwhak. Hatankam asa gublul, “Bian, ëe mesë karek gwek – Alap mo nwenak hen eno nwenakye. 19 Ëe angkam dawem naka hom – eno tanekam de gublun hapye. Asa em gwéblan – men kiye, ebon de babu gwen zini.”

20 “Dekam zep bi zem osan dep lwa halka. Golak hom golek de gwe'anka, bi zem ki zep langa ennak hla ta guku. Zao zep dawemkam kwasang gweblaka, ki zep hluweblaka. Zao zep babang taka.

21 “Tane zem in ki zep gubluka, ‘Bian, ëe mesë karek gwek – Alap mo nwenak hen eno nwenakye. Ëe angkam dawem naka hom – eno tanekam de gublun hapye.’

22 “Hwëna bi zem in ki zep zëre hon de babu gwen zini takenbirdaka, ‘Emki nabakam are mo pakean sam-samsa ala soblan, hen tahanak cincinsi ala lablak, hen sepatusa ala osoblak. 23 Sapi lam tanna insa em tan. Namen tembane yawalsa esa syal eibir, hen esa isrip-sri éblal! 24 Sap walasna an mes tïn makan gwëka, hwëna angkam mes ngaya gwera. Zen mes jek-jak gweka, hwëna namene hla lanan.’ Ki zep hëndep tembane yawala syal neibik.

25 “In kim zë kirekam lwa’ak, aya zem dekam nganak gwë'anka. Kim golak golek de gwe'an zaka, dekon zep térya sane gwe'an zaka. Dekam zep enlala gweka, ‘Ba hap sya'an?’ 26 Ki zep bi zebon de babu gwen zisi ahanaka takensiiblika, ‘In ba hap ki lwa'an?’

27 “Ki zep ding gulbluka, ‘Oso om mes hatala. Bia om man asa gubiridala – sapi lam tansa de tan hap. Sap zen mes etan tane zemka dawemkam zertowera.’

28 “Aya zem in dekam sérkam jal gwe'anka, hëndep golak de tilzin hap man baes gweka. Dekam zep bi zem te sobla zaka, ki zep tilzin hap wan-wan taka. 29 Hwëna zen jala ban ding gulbluka, ‘Ëe mesë tahunna beya gwek – ebon de syal gwe tine gwenna, hen homë mae ebon onakon drak gwe inehak. Hwëna em home ba maena abe hap golblaka. Sap kambing maena home tol abe hap zerblaka – are mo wal bose walya ban dikim tembane yawalsa zisyal gwibin mae hapye. 30 Hwëna eno walas karekna in zen eno kire-kirena swi golak tap tasiki, zen kim hata zala, em hwëna sapi lam tansae tablanda!’

31 “Bi zem in ki zep ding gulbluka, ‘Emsa awe dwan-am apdenak zergwé gwenan, hen ano kire-kirena kitak ebe hap denakake. 32 Hwëna diki namen de yaklana an, zen tembane yawalsa de syal gwibin hip dena. Sap eno osona tin makan gwëka, hwëna zen mes ngaya gwera. Zen mes jek-jak gweka, hwëna namen tole értowera.’”

**Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike – te-ala beya zi mo
irgwa taha nakore zi enlala ahak-ahak hap dena:**

16 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Zini ki, zëno te-alana beya tanganna. Zëno irgwa taha nakore zini hen ki. Zen zen zëno kire-kirena kara ta gwibir-blika. Hwëna te-ala beya zini insa man aha zi anakan nenblak, ‘Eno irgwa taha nakore zini in man eno te-alana twen gwebla'ara.’² Dekam zep kwang taka, zao zep zë gubluka, ‘Zini man eno karekna asa don gweblanan. Em mensa ano kire-kirena kara ta gwe'ara, bukuna men zao aïtbinkim ale gul gwenda, desa em ap golblan. Em molye etan kara ta gweka. Em esa syala in kon wet sola.’

3 “Kim nama bon ait gwibin bukuna insa golbla srëm gwe'anka, ki zep enlala gweka, ‘Ëe an banakan asa gwë? Ëe asa are mo syal dawemna an kon wet sol. Hwëna ëe soson naka hom – dekam de kamasa lwi gwen hapye. Hen wagam hap de hakalasen gwenna, zen saherak asa kim aenaka drëne gwer. 4 O ëe mesë dam gulsunun! Ëe asa aha te-ala beya zi niban golëdokot gwer. Ëe de wet sonkam, zen sa asa zëre mae mo gola kon kwang da gwer.’

5 “Dekam zep irgwa taha nakore zi ahak-ahakna in sowëkam kwang guluda gweka – zini men zen te-ala beya zini in hon ébon gwekke. Nonol zen hata zaka, ki zep desa takensiblika,

‘Em banaka’nene bon gweka – ano mam mo kire-kirena kim kap takaye?’

6 “Ki zep ding gulbluka, ‘Tembane taïblin gin hïp de minyak dremna dua-pulu enkam.’

“Dekam zep irgwa taha nakore zini in gulbluka, ‘Dokot, emki nabakam ere mo bon alena ansa wet gulsun. Anakan hwëna ale gul, ‘Sepulu enkamë lop tak.’”

7 “Ki zep etan aha zini hata zaka, desa ki zep takensiблиka, ‘Em banaka’nene bon gweka – ano mam mo gandumnu kim lop takaye?’

“Ki zep ding gulbluka, ‘Gandum sakna 1.000 enkam.’

“Ki zep hwëna ding gulbluka, ‘An dë – kire hap de suratna, men zao ere mo bosena ale gulkuye. Dokot, 800 enkam wet gulsuk.’ Hwëna mam zem in hom anakan tame gulku, ‘Zen abon de bona totoresa wet gulsuk gwe’ara.’

8 “Aumwa hap kim te-ala beya zini in tame gulku, ‘O zen man etan asa sérkam ahak-ahak taka,’ dekam zep guku, ‘Eiwa, zen nwe hleng gwen tanganna.’”

Ki zep Yesus ayang gulzimki, “Men zen auhu-kamaennak dep de enlala naban lowehe gwenan, zen hwëna dawemkam ngein sin dep anakan ékalang gwe-gwe'an, ‘Ëe kirekam asa golédokot gwer – te-ala beya zi nibanye.’ Men zen ngatan zi mo lang nakore ngatan naban lowehe gwenan, zen hom kirekam étewesik gwenan. 9 Zep Ëe ama emsa gubirida'an: Auhu-kamanak de te-alakam diki Alap han em zerdokot gwen. Eno auhu-kamanak de te-alana insa kime tïnkïm hli ta'anka, Alap Zen Zen sa emsa kwang tala – hëndep de gwén hap de gola kon.

10 “Teipsin zi de babu zikhip banakare beteksa bohë gulblunna – zen de jek-jak gun srëmkam, ki hen yawal kire-kirena maka zëbe hap bohë gulblu'ara. Dekam mes taïbliblaka, ‘Zen airis.’ Hwëna zen de banakare betek maesa jek-jak gu'unam, ki yawal kire-kirena maka hen jek-jak gu'ura. 11 Zep emsa de auhu-kamanak de kire-kire hap taïbliblana srëmkam, ki hen molya Alap wakuwe emsa taïbliblaka – dakal hap de ëlwa gwen kire-kire hapye. 12 Hen bohë gulblun kire-kire hap de emsa taïbliblana srëmkam, ki hen Alap molya wakuwe ebe hap lop tablaka – dakal hap de ëlwa gwen kire-kire naye, mensa sap menkam ebe hap hamal gulblukaye.”

13 Ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblala hen blikip gwasik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son – Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.”

14 Farisikam de zini in kim Yesussu kirekam sane da'ak, dekam zep swrë da'ak, sap zen te-alasa ensa nola gweblak.

15 Yesus ki zep gubiridaka, “Em in zene ere mae mo bosena teip ulsuk gwenan – aha zi dikim emsa kil tibin hip, ‘An eiwa Alap mo nwenak dawem-dawemna.’ Hwëna Alap tawana eno mae mo enhona. Men desa auhu-kama zini teip nulsuk gwenan, zen Alap mo nwenak san de blë nabare kire-kirena kiye.”

Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen hap de ol:

16 Yesus hen dekam anakan tawa tabirki, “Musa mo titi tabin ola, hen hamal hap de ola mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwek, desan en de ang ta gwen hap dena, zen mes Yohanis hon zausuk. Hwëna angkam Ëe an desaë Are hon de ang ta gwen wenya ban zigol halada gwe'an, zen Alap Zën de iřik gin hip de ol dawem saye. Zep Ëe ama emsa gubirida'an: Zen desan em kitak ang tan. **17** Nglî naban kama naban zen maka jek-jak nê'an, hwëna Musa mo titi tabin ola, sap aha-ere huruf mae, molya jek-jak gwek. **18** Zi de wesya baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, zen kahalo. Hen kirekam, zi de gonna zi mo we baes gwibinsi, zen hen kahalo.”ⁿ

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, te-ala beya zi niban tahalha zini Lazarus nikhip dena:

19 Yesus anakarekam ola gulk sun blaonzimki, “Orep ki zini, zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno pakeanna sërkam de dawem-dawem tanganna, hen mwin-mwankam tembane dërek-dëreksa twin gwibirki. **20** Zëwe hen ki zini, bosena Lazarus. Zen tahalha tanganna, hen kwaytal-kwaytala man timni sul soneblak. Desa man te-ala beya zini in mo te so kïñi gwennak dëra guk gwezak – **21** tembane lausa de dekon twenblanda gwen hap, in zen te-ala beya zini in mo mejá nakon altil gwekke. Hen lwana man yaïng gwe-gwezak – dekam de zëno

ⁿ**16:18** Mat 5:32, 1Kor 7:10-11

kwatyal sussu kwlem gul gweblan hap. 22 Tahalha zini in ki zep tol tilki, dekam zep Alap mo dam taha nakore zini neir inehak– Abraham Bak mo dang gwén nakon de aïlya gwibinnik drénen hap.

“Hwëna dekam zep te-ala beya zini in hen tilki, ki zep nér dwanuk. 23 Zen hwëna syauk bla sal-salak karekkam de sang-sangsa golgwë onka. Dekon zep Abrahamsa langa ennak kara ta se'anka. Lazarus zëno alp nakon nikin'inka. 24 Ki zep hérhe seblaka, ‘Auyan Abraham, asa kwasang gwebla. Lazarussu gublu– zen deka honak taha bolsa os taka, dekam de ano mahalsa bléble tazan hap. Sap ëe an syauk bla sal-sal kareknaké gwé'an.’

25 “Hwëna Abraham man ding gulbluka, ‘Ano walas, emki enlala gwen: Em kime auhu-kamanak gwëka, em dawem ensae goltowe gweka. Hwëna Lazarus an karek ensa goltowe gweka. Zep zen mes angkam awe sam gwersili, hwëna em sang-sang nabane kareknak gwë gwe'ara. 26 Zen toton molya hata zaka, sap ngirinnik dwrakna mam tanganna. An kon bëjen in san dep ati gwe inezan, hen in kon bëjen an san dep ta gwe sezan.’

27 “Te-ala beya zini in ki zep gubluka, ‘Auyan Abraham, ki emki Lazarussu ano bian mo gol san dep zer sonen. 28 Ano oso walya zao aha-ere taha-tapkam lowe he'an– zen deka zëbe mae hap ol zim-zëmsi golzimki. Zen mana hen sang-sang kareksa awe are mo kim hla nul inzak.’

29 “Hwëna Abraham ki zep ding gulbluka, ‘Zëbon mae onak ki– Musa mo ol ale gunnu, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alena. Zen dikire desan ang tak.’

30 “Hwëna ki zep ding gulbluka, ‘Auyan Abraham, kirekam hom sowe he'an. Diki zi zen tin nikon ngaya gwen– zen de zëbon mae hatan hap. Dekam maka éhale'an– zëre mae mo karek-karek nakonye.’

31 “Hwëna ki zep ding gulbluka, ‘Zen de Musa mo olsa hen Alap mo ol ayang gul gwen hap de zi mo olsa i-san i-san gwe-gwibin srëmkam, zen hen molya étaiblik– zi de tin nikon ngaya gwen maekamye.’”

Karek san dep de zertoran sräm hap de ol:
(Mat 18:6,7, Mrk 9:42)

17 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Okamanak awe de lowe henkam, banakare jal-jal hen hole-hle enlalana sa hata gwera. Hwëna zi de Asa de taïblißlan walassa karek san dep zertoranna, zen dikim Asa hli tan hap, kire zini zen ngalap gwe-gwen. Sap Alap sa desa sérkam karek tala. ² Zen maka sam gwešíki – wal bose zemka de zertoran srëmnak de tinni, karekkam de tinsi de goltownen maekam. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki molya wal bose zemka zertonnalanam, hen Alap molya kire hap karek ta'anam. Eiwa, bap zen Asa de taïblißlan walassa karek san dep zertoran – sap walas betek! ³ Zen in zep, bahem kirekam égwë gwen.”

Zi bose uk mo kareksa de eititi gwe-gwibir-blin hap de ol:
(Mat 18:15-22)

“Zi bose uk de ep kareksa golblanna, emki jalse gweblan. Zen de halenkam, zéno karekna insa emki eititi gwibir-blin. ⁴ Zen de emsa aha-ere yaklanak beyana tuju enkam karek ta gwenna, hwëna zen de etan emsa tuju enkam gu gwebla zanna, ‘Bahem enlala gwibin. Angkam mesé halenan,’ em hen dekam em hëndep eititi gwibir-blin. Bahem etan enlalanak lam gun.” ^o

Alapsa de mamkam taïblißlan hap de ol:

⁵ Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya abe dak, “Asa Em mas gwibiridan – ee akakim sérkam Alapsa laibliblak.”

⁶ Ki zep ding gulzimki, “Eno mae mo Biansa de taïblißlan de betek mae nik lwa'anam, sap rica dan betek makare nik, dekam eme tenya jowenna ansa gubi'inam, ‘Hinak em zaunun,’ dekam hëndep maka zë zau'unnal.”

**Nen de babu gwen zi mo kim enlala
 betekkam lowehens hap de ol:**

⁷ An ahana Yesus mo tawa tabin: “Ebon de babu gwen zi gwë'anam, zen ebe hap maka ngasa deng tya gwebla'ara, hen domba zahosa maka kara ta gwibir-bli'ara. Zen de syala kon

^o17:4 Mat 18:21-35

lwahal zankam, em molye gublu'anam, ‘Haen, em nongka tembane gwe.’⁸ Zen emaka gublu'ara, ‘Abe hap tembanesa nongka hamal gulblu, ki pakean dawemna ala so-dekam de tembanesa ap dëre ta gubluzan hapye. Ena lun kon neik tembane gwe.’⁹ Sap esa gublu srëm gwera, ‘Em asa sam tanda,’ sap zen ere hon de babu gwe-gwen zi.¹⁰ Em hen kirekam. Em de Alap mo ere hap de syalsa sul sonenkam, dekam emki enaka enlala betekkam gublun, ‘Ba hap de ano syala kon abe hap dawemsa golblan hap? Sap ëe an Zébon de babu gwen zi sike.’”

**Yesus kim dare taha-tapkam de sop sang-sang
karek nabare zi sang-sangna dawem tabirkike:**

11 Yesus kim Yerusalem san dep golësek gwe'anka, kim langna Galilea hen Samaria mo lang hlik sonnak yaïng gwek,
12 ki zep ë beteknak golëyaïng gwe'anka. Zao zep zini dare taha-tap enkam golëtowe'anka – sop sang-sang karek de hlauludan naka. Zen langa nakon étaken gwe'ak,^p 13 “Bian Yesus, asa kwasang gwibirida.”

14 Kim hlauludaka, ki zep gubiridaka, “Em Alap mo golak de syal ta gwen zi sin dep sek gwen – zëbe mae hap de enaka golëtreizimdin hip.” Kim kire hap sek gwe'ak, dekam zep kitak ëdawem gwek.^q

15 Aha-enna kim zénaka tame taka, “O hare ëe mes-am dawem gwenan,” zen dekam zep etan Yesus osan dep lwahal zaka. Ol mamkam zep Alap hap dawemna golbla song gwe'an zaka. 16 Yesus onak kim hata zaka, zéno nwenak zep ik gwehe zaka, dekon zep dawemna golblaka. Zini in sap Yahudi walsya hom. Zen Samaria wal.

17 Yesus dekam zep guku, “San ha dare taha-tapkam homë dawem tabir? An hwëna aha-ere tolik lwa halan zala. 18 Aha lang nakore zi en lwahal zala – Alap hap de dawemsa golblan hapye.” 19 Yesus ki zep zini insa gubluka, “Em luwen. Sap esa song gwera. Em ema Asa taïbliblala, zebe dawem gwenda.”

^p 17:12 Im 13:45-46

^q 17:14 Yesus kirekam zini insa gubiridaka, sap Musa mo olak man lwak, “Sop sang-sang karek mo hla tan zi de dawem gwenna, zen diki Alap mo golak de syal tan zi nik de zénaka zerträen, hen Alap hap de zen otweransa teisyablan.” (Im 14:1-32)

**Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan
de lwa halzan hap de ol:**
(Mat 24:23-28, 37-41)

20 Aha yaklakam, ki zep Farisikam de gubirida gwen zini Yesussu dakensiblik, “Alap bawalkam sa Israel nësa ïrik giñkïm kon gwesibir hanala?”

Ki zep ding gulzimki, “Zëno emsa de ïrik giñni, em molye nwekam hla kuk.”^r **21** Em molye anakan èsane gwe-gwek, ‘Zen zëwe ïrik gi’ira,’ ahaksa, ‘Zen awe ïrik gi’ira.’ Sap zëno ïrik giñni, zen angkam ki eno mae mo ngirinnik lwa'an.”

22 Ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Em esa ngein sin anakan dwam ei gwibir, ‘Diki namen de ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan lwa ha'an zanam bap.’ Hwëna em molye na-en Asa hla lak. **23** Zini sa emsa boton da gwibir, ‘Zen hale san gwë'ara,’ ahaksa, ‘Zen ana san gwë'ara.’ Hwëna bahem zëbon mae osan ang ta gwen – Asa de waba hap hakalblan happye. **24** Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe kimë hata'ak, dekam ano tim nikon sa ngatanna wet so gwer – men kiye, nglî de mamkam ang tasik kinî gwenna. Desa kitak man hla nulse gwenan. Zen kirekam sa hen lwal – Ëe de hatankamye. Molye Asa hla la srëm gwek. **25** Hwëna nongka angkam de zini sa Asa baes néblal, hëndep ki asa sërkam de karek yawala goltower.

26 “Yaklana men dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe hata'ak, zen orep men kirekam lwak, Nuh Bak kim golélowehe gwekake, zen kirekam sa etan lwal.^s **27** Sap zen dekam tembanekam man èmen-man gwenda gwek, hen we-zi daresa zënaka oto da gwibik. Zen kire enkam ki totoresa mumukkum lowe henda gwek, hëndep ki zep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golësesek gwe seka. Zen ki zep hwëna ho namwa yala insa auna nohlo gubik. Zen zep kitak timbwas tabik.

28 “Lot kim gwëka hen kirekam ègwë gwek: Zen dekam tembanekam hen èmen-man gwe-gwek, banakare maesa lidak da gwibik, ngasa deng dya gwek, hen golsa daublunda gwek. **29** Hwëna ki zep yakanak hatak, Lot dekam Sodom kon heya gweka, dekam zep auna èhlok – Alap kim sërkam de syauk

^r17:20 Yoh 3:3, 18:36 ^s17:26 Kej 6:5-8

sal-sala insa hiri gulzim ineka. Hëndep tingen tangan zep étimbwas gwek.^t ³⁰ Zen kirekam sa hen auna éhlol – yaklana men dekamë Aenaka zertré'akyé.

³¹ “Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bïti gwehan. Hen nganak de syal tandan wenya, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan. ³² Emki enlala gwibin: Lot mo wenya zen banakan gwék?!^u

³³ “Sap zini men zen zëre mo auhu-kamanak de gwënsa anakan golaïri'anka, ‘Èe babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno gwënna in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mo gwënna sosok gu'unka, hëndep zao mae de tîn hïp, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwera. ^v ³⁴ Emki eenlala gwen: Ano hata zannak, dekam a kirekam sa lwal: Zi de dan-dan aha-ere tumnak la'anka, aha-en naka sa are mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola sa hli dal. ³⁵⁻³⁶ Hen we dare de lënsa ale'ak, desa hen aha-en naka sa nul inehal. Aha tola sa hli nul.”^w

³⁷ Ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya in dakensiiblik, “Bian, kirekam de zisi de klis gun hup dena in, endawe sa ki lwal?”

Ki zep ding gulzimki, “Men kirekam zini nen gwibirin, ‘Men zao tweran tokna lwanna, mawana hi agohena zao sa ëwale gwe-gwezal.’ Zep hen kirekam, em de owas-owasna insa hlaunnu, dekam esa dam ulsuk gwer, ‘Aumwa hap de yaklanak angkam man tangan golek de gwe'an.’”

**Gulk sun de ol blaonzimdinni an, nen dikim enlala nik
de étopse gwen srëmkam Alapsa abe ta gwen hap dena:**

18 Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki – nen de enlala nik étopse gwen srëmkam Alapsa abe ta gwen hap: ² “Orep èyalak zini ki, teipsiñni. Zen hom Alapsa aïri gweblaka, hen

^t17:29 Kej 18:20–19:26 ^u17:32 Kej 19:26

^v17:33 Mat 10:39, 16:25, Mrk 8:35, Luk 9:24, Yoh 12:25

^w17:35-36 Ayat 36na awe, Lukas hom ale gulku. Zen aha zi lun mas gulku-Matius mo ale nakore naka. (Mat 24:40) Matius man zëwe ale gulku: “Dekam zi dare de nganak syal è'anka, aha-en naka sa are mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola zëwe sa hli dal.” (Mat 25:1-13, 1Tes 4:17, Why 14:17-20)

aha zisi hom blikip gвесibirida gweka. ³ Zao hen we nala ki. Zen mwin-mwan enkam teipsin zini insa anakan abe ta gwezak, ‘Asa tol mas gwibir. Zini man asa karek gul gwe’ara.’

⁴ “Teipsin zini in sap hom mas gwibin hip dwam gweka. Hwёna etan-etankam hata gwek. Ki zep hёndep enlala gweka, ‘Ее sap homё Alapsa aїri gweblanan, hen aha zisi homё blikip gвесibirida gwenan, ⁵ hwёna wenza an man tangan asa blostabla tine gwe'an, hёndep asa tangan blalen gwer. Diki anik mas gwibik – zini insa de gublunkam, ‘Bahem kirekam karek gul gwen’, abon de hata gwensa dekakim zausuk.’”

⁶ Ki zep Bian srip gulsuzimki, “Mese ki ёsane gwenan – insa ki teipsin zi karekna in enlala gwekaye. ⁷ San ha Alap maka teipsin zi karek mo kim salsibirida’ra? – zёre mo hlil irin walasna men zen kam denaban yaklam denaban nen sonebla tine gwenanye. San ha Zen maka esek gul gwe’ara? – dekam de mas gwibiridan hapye. Zen kirekam бёjen. ⁸ Ее ama emsa gubirida’an: Zen dekam nabakam mas gwibirida gwenda. Hwёna sap kirekam, Ее ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwalah zankam, Ее anakare enlala naban asa hatazal, ‘Asa de taїbliblan wenza san ha nama tol? San ha hom tangan?’”

**Gulk sun de ol blaonzimdinni an,
zi dare de Alapsa abe lan hap dena:**

⁹ Aha yaklakam Yesus ki zep gulk sun de ol blaorankam tonbiridaka – zi de anakan zénaka boltere ta gwibin srëm hap denaka, ‘Ее ama sérkam Alap mo nwenak dakasti’in.’ Sap zen kire nakon zénaka anakan husus neibiridan gwenan, ‘Zen aban apdenak hom.’ Zen in zep gulk sun ola anakan blaonzimki, ¹⁰ ‘Farisi walya man Alap mo gol san song gweka – dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hwёna zao kim gwé’anka, Roma mo iřik гинник dep de pajak te-ala alal tanda gwen zini dekam zep hen kire hap hata zaka. ¹¹ Farisi walya in dekam zep zébon onakon langa gvesik hankam zau’unka, hen zёre en mo boresa de mam gun hup denaka Alapsa anakan gu sonebla’anka, ‘Alap, ёе ep dawemsa golbla’an, sap ёе aha zi niban apdenak hom, hen zi karekna wakin mo kim hom. Ёе te-ala hole gwibinni tawa naka hom, ahak-ahakna tawa naka hom, hen kahalo gwenna – men kirekam ahakore zini kitak ёгвё gwenanye. ¹² Ее minggu-jamkam dare yaklakamё tembanena lwa gweblanan – Emsa dikim gu sonebla tine gwen hap. Hen ёе de dare taha-tapkam

ba maesa gul irinni, ëe homë Emsa te tya sone gwenan. Ahana ama ebe hap gol gweblanan.^x

13 “Hwëna Roma mo iřik gïnnïk dep de te-ala alal tanda gwen hap de zini in langa nakon zau'unka. Dekon zep nglï san de kara gwesen srëmkam huwe henkam nwe go-ho nabán gu sonebla'anka, ‘Are Alap, asa tol kwasang gwebla. Sap ëe an karek gulin hana gwen zi.’”^y

14 Yesus ki zep etan gubiridaka, “Ëe ama emsa gubirida'an: Kim ola halka, te-ala alal tanda gwen zini in, zen zen en Alap mo nwenak sam gwasïki. Farisi walya in hom. Sap tingare zini men zen mam gwen hap éalp gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut denak sa kang gul sera.”

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna golzimkike:

(Mat 19:13-15, Mrk 10:13-16)

15 Aha yaklakam ki zep zini walas tane-nena hen wal baïzili Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak – Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in kim hla nulidak, zen zep hwëna anakan jalse neibirida gwe'ak, “Bahem walasna an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusa blostablan.” 16 Yesus hwëna ki zep walas tane-nena insa haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, “Dikire walasna Abon nolëyaïng gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenya, zen zen Alap mo iřik gïnnï bi neibi'in. 17 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men nara walas betek mo kim Alapsa anakan daiblibla'ak, ‘Zen eiwa ano teipsïnni,’ zen zen Alap mo iřik gïnnïk bïti gwe'an. Men zen de kirekam daiblibla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo iřik gïnnïk bïti gwek.”

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:

(Mat 19:16-30, Mrk 10:17-31)

18 Aha yaklakam, ki zep Yahudi kore teipsin tola Yesus hon hata zaka, zao zep gublu zaka, “Bian Guru, em aïris. Ëe basa

^x18:12 Mat 23:23-28

^y18:13 Yahudi zini zen Alapsa nglï san de kara gwesen nabán abe da gwek – taha teisya inen nabán. Hwëna te-ala alal tanda gwen zini in saher hap kirekam gwë srëm gweka.

asa syal gwibir? – ée dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye.”

19 Ki zep ding gulbluka, “Diki aïris aha-en tangan, Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara? 20 Em dwan mes-eme sap Musa mo tüti tabin ola tawa gwibirki – men zen anakan lwakye:

‘Bahem kahalo gwen.

Zisi bahem tan.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan.’

Hen,

‘Ane-biasa em blikip gwezik gwizimdin.’”^z

21 Ki zep ding gulbluka, “Kitak insae aïtbirida, ée betek nakoné ki hëndep desan ang gwek, hëndep angkam nama.”

22 Kirekam kim salblaka ki zep ding gulbluka, “Hwëna aha-en tangan lwa kini'an – em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lidak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza – Asa dikim ang gweblan hapye.”

23 Zini in kim kirekam Yesussu salblaka, dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka, sap zéno kire-kirena beya tanganna.

24 Yesus hwëna man zë karatda taka, deban guku, “Eiwa, dam-dam naka hom – te-ala beya zi de Alap mo iïrik giinnik hatan hapye. 25 Te-ala beya zi de Alap mo iïrik giinnik hatan hap dena, zen men kiye – unta yawal de jaron hul betek san tïnnü. Kire otweran yawala toton bëjen tün.”

26 Men zen Yesussu kirekam sane da'ak, man denggwanblak, dekam zep dakensiiblik, “Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa èngaya gwer? Toton nara molya.”

27 Ki zep hwëna ding gulzimki, “Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo sosonkam bëjen zénaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke.”

28 Hwëna Petrus ki zep ding gubluka, “Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ée mesë are mae mo tingare

^z18:20 Kel 20:12-16, Ul 5:16-20

bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep
ëe basa asa lamkam ulin?”

29 Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Alap mo iřik gin hip de syal hap hli nulida gwe'ak-we wal walas zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, hen gol zem—³⁰ zëbe mae hap Alap sa mamkam kap gul gwizimdi. Men kiresa hli yuludanna, desa sa angkam okamanak sabakkam kap ta gwizimdi. Hwëna Zén kim de kitak iřik gïnkïm kon gwasibir hana'anka, Zen dekam sa hen zëbe mae hap hëndep de èngaya gwen hap dena golzimdi.”

Yesus kim etan anakan gubiridakake, “Asa sa dal.”

(Mat 20:17-19, Mrk 10:32-34)

31 Yesus ki zep dua-blaskam de ang ta gwen wenya insa tagal gulsuku, ki zep zë gubiridaka, “Emki èsane gwen. Nen an angkam Yerusalem san debe yaïng gwe se'an. Zëwe kitak men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwek, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena, zen kire enkam sa ki hëndep lwal. 32 Asa sa Yahudi srém zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang tan naban swrë da gwer, hen oltepkam sa Asa hol-hol da gwer, 33 hen zen sa Asa dangole gwer. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa etan tün nïkon ngaya gwer.”

34 Hwëna dua-blaskam de zini in, hom mae engka en mae tame nuk. Banakan mes yap zë gweibiridaka, zep anakan hom dam nulsuk, “An kire hap ki gulu.”

Yesus kim zi nwe dïmïnni dawem takake:

(Mat 20:29-34, Mrk 10:46-52)

35 Yesus kim Yerikok golëyaïng gwe se'an zaka, zi nwe dïmïnni ora alpnak nikin'inka. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibirk. 36 Zen kim Yesus maesa sasak-sasakna sane ta gubi'inka, ki zep tame gulku, “O an zi beyam-bya am taman gwe'an.” Dekam zep takensik soneka, “Em ba hap?”

37 Ki zep nenblak, “In Yesus taman'ara– Nazaret walya men.”

38 Dekam zep taken sone gwebla'anka, “Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!”^a

^a18:38 Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa “Daud mo Auyan-tane” kam nen gweblak, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini kirekam nen gubirida gwek, “Zen teipsin zini Daud mo ausu nakon sa saltili.”

39 Men zen teingiri da'ak ki zep jalse nëblak, "Balkkam!"
 Hwëna zen dekam mam enkam etan taken sone gwebla'anka,
 "Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!"

40 Yesus dekam zep zausuku, ki zep waulblu halzan hap
 gubiridaka. Kim nérhatazak, zao zep takensi'blika, 41 "Em basae
 dwam gwibi'ira? – Ëe de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye."

Ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe ama nwesa de kara gwen
 hap dwam gwe'an."

42 Yesus ki zep gubluka, "Ki em kara gwen. Em mese asa
 taïbli'bala, zebe dawem gwenda." 43 Dekam zep ki hëndep kara
 gweka, dekam zep Yesussu ang gwe sebla halka– Alap hap de
 dawemsa gol gweblan naban. Zi trana in kim owasna insa hla
 nuk, dekam zep kitak Alap mo bosena teip nulsublu'ak.

Sikius Bak kim halekake:

19 Yesus kim nama Yerusalem san dep golësek gwe'anka,
 ki zep Yerikosa golëtaman gwe'anka. 2 Hwëna Roma
 mo iïrik giinnik dep te-ala alal tanda gwen nik mo nola zëwe gwë
 gweka, bosena Sikius. Zëno kire-kirena beya tanganna. 3 Zen
 man tangan Yesussu de hla tan hap dwam gwe'anka, hwëna zini
 beya tanganna. Zep zen ba kon dep? – hla tan naye. Sap zini in
 tihis tanganna. 4 Ngein sin zep tenya aranak de sewen hap hles
 tyaka– dekon de tamarannak hla ta sonen hap.

5 Yesus kim te ausuna iwe hata zaka, ki zep gulk sun kara
 gwe seka, zao zep gu seblaka, "Sikius Bak, em nabakam ati
 gwezan, sap Alap mo abe hap de dwam gwibir-blinna, Ëe
 namen aha golak molya tak. Ëe eno golak asa tal." 6 Sikius ki
 zep nabal-bakam ati gwe zaka, ki zep hëndep Yesussu zëre mo
 gol san dep isrip-sri naban ngeirbla ine halka.

7 Tingare zini kim kirekam Yesussu hla dak, dekam zep jakal
 nëbla'ak. Man èguk, "Wëo, zen ba hap zi karek mo golak de tan
 hap gunda?!"

8 Golak kim lowe he'ak, Sikius ki zep luweka, ki zep Yesussu
 gubluka, "Bian, ëe ama angkam hale'an. Ano kire-kirena 50
 persenkam ëe asa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Hen men
 zëno mae mo pajaksaë aen dikim aha hlik naka twenblan hap
 mamkam de ing gun hup gubirida gwek, ëe asa hwëna angkam
 etan mamkam kap tazim: 100 ribukam de ahap tan zi hip, ëe

asa hwëna 400 ribukam golblal. 10 ribukam de ahap tan zi hip, 40 ribukam asa golblal.”^b

9 Ki zep hwëna zëno ola insa ding gulku, “Namen de yaklana awe, zini an hëndep we wal walas zeban, Alap mes ngaya tabin hip denaka golphazimnira, sap zen hen Abraham Bak mo auyan-tane wal. 10 Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe kire zisi de hakalbiridan habë hatazak – men zen ora dawem nakon ésyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip.”

Yesus kim Zénaka de baes gweblan hap de ola gulk sun blaonzimkike, hen aumwa hap de zisi klis gunnuk de zëre mae mo syal ei nika goltréblan hap dena:

(Mat 25:14-30)

11 Yesus kim nama kirekam tonbirida'anka, Zen gulk sun de ol blaonzimdinkim ayang gulzim'inka. Sap dekam Zen mes Yerusalemk golégolek de gwe'anka, hen dekam zini man kïl dï gwe'ak, “Yerusalemk kim goléyaäng gwe'anka, Zen dekam sa nësa Alap mo bosekam iřik gili, hen nen dekam esa Roma mo iřik gin nïkon wet so gwer.” 12 Ki zep gubiridaka, “Orep zini ki, bose teipsiblinna. Ki zep hwëna teipsin tangan zi nik aha lang nakon gu soneblaka – zao de bose naka etan esek gul seblan hap, Iwahal zankam de zen langna iwe iřik gïlzïn hap. 13 Hwëna kim teipsin tol zini in song gwe srëm gwe'anka, zen zëre hon de babu gwen zisi dare taha-tapkam kwang guludaka. Zao zep te-alana kae gwebla-zimki – seratus-juta seratus-jutakam. Zao zep gubiridaka, ‘Te-alana an ano tim bwanak em dekam kire-kirena lidak la gwibik.’

14 “Hwëna zao de zini ahakon man tangan husus néblak – zen de teipsin hipyé. Zep zëna kim song gweka, dekam zep zisi kap nul sonek – zen de teipsin tangan zini insa anakan gublun hap, ‘Zini in ëe homë ki dwam ébla'an – zen de asa teipsibiridan hapye.’

15 “Hwëna zen hom zëno mae mo ol san ang gweka. Zen hwëna desa teipsin taka. Ki zep hëndep zëre mo lang san dep Iwahal zaka. Hëndep dekam zep zëre hon de ébabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku – dekam de zë anakan tawa gwibiridan hap, ‘Zëno mae mo te-alakam de eini angkam banaka'nen?’

^b 19:8 Kel 22:1, Bil 5:6-7

16 “Nonol zen hata zaka, ki zep gubluka, ‘Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes satu meliarak hataka. An zen– te-alana inye.’

17 “Ki zep gubluka, ‘Aïris! Em abon de babu gwen zini dawem tanganna! Em mese betekkam de zerblan naka dawemkam iřik taka, zebé angkam mam naka ep we yul sonebla'an. Zep angkam em sepulukam de esa esa iřik gili.’

18 “Zao zen hata zaka ki zep gubluka, ‘Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes lima-ratus jutanak zaulu.’

19 “Desa hen ki zep gubluka, ‘Em éna lima enkam esa iřik gili.’

20 “Ahana zen hata zaka, zen hen ki zep gublu zaka, ‘Bian, eno te-alana men, a. Èe ama kaen haknak de tahalen naka ep aning tablak. 21 Èe ama emsa aři gweblak, sap em in jal-jal enkame iřik gil gwenda. Sap em ere en mo eiyas gin nikore ei nika home tan gwenda, hwëna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda.’

22 “Ki zep ding gulbluka, ‘Em abon de babu gwen zini karek tanganna! Em ewakam asa anakan tame taka: Èe jal-jalkamë iřik gil gwenan, hen are en mo eiyas gin nikore ei nika homë tan gwenan, hwëna aha mo irse gwen nakore ei nikaë gulin gwenan. In zep ere mo ol toranna in kon asa emsa karek tal. 23 Zep em ba habe ano te-alana insa te-ala lam ta gwen golak drëne srëm gweka? Ki zao maka etan lwahal zannak betek maekam ap mas nulblik.’

24 “Zini men zen zë lowe he'ak desa zep gubiridaka, ‘Te-alana insa em al tablan. Satu meliarkam men zen ap zertréblala, zëbe hap hwëna mas lablak.’

25 “Hwëna zini man zë denggwanbla'ak, ki zep nenblak, ‘Asya, Bian, zëno mes-am satu meliar gweka!’

26 “Ki zep ding gulzimki, ‘Zini men zen ano kap tablanna kim syal-syal gwenna, zëbe hap etan asa kap ta gweblal. Hwëna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal. 27 Hwëna men zen èe de teipsin hip baes tak, desa lahyo halzak– are mo nwenak de tameran hap.’”

**Yesussu kim teipsin zi mo kim
Yerusalem kon hut du ane gukke:
(Mat 21:1-9, Mrk 11:1-11, Yoh 12:12-19)**

28 In kim kirekam tonsuku, dekon kim Yerusalemk golëyaïng gwe se'anka, Yesus Zëna ngeinnik gwëka. 29 Zaitun tra nabare kwatap teknak de ë darena Betania hen Betfagek kim golëyaïng gwe'anka, dekon zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka dan-dan guzimki, 30 “Em éna wakin san song én. Kime apta'an haka, zao esa hëndep keledai tanena da tablan naka hla lala – zi mo zersong gwen srëm naka. Desa hël li-in halza. 31 Zi de emsa takensizimdinkim, ‘Em ba habe hël li'ara?’ – a kirekam ding ulzim, ‘Bian dwam gwebla'ara.’”

32 Zi darena in ki zep song éka, men kire enkam tan-tan soka, kire enkam zep ki hëndep lwak. 33 Kim hël li in'inka, keledai bina ki zep dakensizimk, “Em ba habe hël li'ara?”

34 Ki zep ding ulzimki, “Bian dwam gwebla'ara.”

35 Hëndep ki zep érlwa halka. Kim érhataka, ki zep keledai tahan dannak zëre mae mo tahan bajuna kang dasek, zao zep hwëna Yesussu zëwe de sewesen hap mas néblak. 36 Kim zersong gwe'anka, zi trana in dekam zep ngein sin zëre mae mo tahan bajuna ora san dëre dahak – desan de keledaina in zersong gwen hap.^c

37 Yerusalemk kim égolek de gwe'ak – orana men dekon zaitun tra nabare kwatap tek nakon hut gwehe zaka, zi trana men zen ang néblan da'ak dekon zep ol mamkam Alapsa isripsi nébla song gwe'ak – mae hap, mensa owas-owasna zëre mae mo nwekam hla nul gwekke. 38 Man étaken song gwe'ak,

“Hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam iřik gin
hip hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.

An Zëbon onakon esa Alap han érumlae gwer!

Hë'ho! Nen kïtak teipsin tangan Zini Alapsa
boltere tan!”

^c19:36 Orep de zini kirekam égwë gwek – teipsin zisi de hut tu ine gunkumye. Orep teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zëno enlalana, eijan hap. Keledaikam de song gwe zanna, zen umlae naban de hatazan hap.

39 Hwëna Farisikam de zini zi trana iwe man zë hen édurum gwehek. Zen ki zep Yesussu nenblak, “Bian, emki sap ere hon de ang ta gwen wenya insa gubiridan– dekakim balk tasiëk!”

40 Ki zep ding gulzimki, “Ëe ama emsa gubirida'an: Zen de ëbalk tasië'ik, dekam hwëna kaso beyam-byana an zen sa hwëna kirekam étaken gwer.”

Yesus kim Yerusalemsa nwe go-ho gweblakake:

41 Yesus kim Yerusalemsa golek kon hla takin zïka, dekam zep anakare ola ban nwe go-ho gwebla'anka, 42 “Kwasang tol, Yerusalem. Namen bae ki anakan tame u'in, ‘Alap han de zersések gwen hap de orana an desan.’ Hwëna Alap mes ebe mae hap orana insa aning tazimki.^d 43 Zen in zep, sap em Yerusalemk de zini home Asa dam lasiï'in, yaklanak sa hatalmen dekam de ebe mae hap de jal zini emsa dot nulsu'ukye. Em dekam toton ba san molye heya-hya gwek. Zen sa kamasa bwang nul– eno änak de kol sonna ansa dikim tatak gwešik kïniñ hapye. Desan sa emsa bïti neibiridazal. 44 Zen sa hëndep emsa kitak damerasil, hen eno mae mo gola sa lu da gwer. We wal walasna zen sa kei-king nul, hëndep gol te ik gïn maena molya ëlwak. Sap em home tame uk– Alap in kim sap emsa de ngaya tabin hip hata zakaye.”

Yesus kim pasar zini Alap mo gol

tém nakon golëalsa sonekake:

(Mat 21:12-17, Mrk 11:15-19, Yoh 2:13-22)

45 Yesus ki zep Alap mo golak til zïka. Dekon zep, men zen zë Alap hap de golblan kire-kirena lidak da gwibik, desa golëalsa soneka. 46 Zao zep gubiridaka, “Alap mo olak man lwak,

‘Ano gola zen Aenaka dekon gu sone gweblan
hap dena.’

Em an hwëna

‘sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.’”^e

47 Hwëna Zén zep zë yakla jamkam tawa ta gwibi'inka. Hwëna Alap mo golak de syal tan wenyik mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, hen Yahudi mo nol-nola, zen dekam man Yesussu dikim tan hap orasa dëbla'ak.

^d19:42 Luk 13:34-35 ^e19:46 Yes 56:7, Yer 7:11

48 Hwëna hom dam dasi'ik, sap tingare ahakore zini man Yesus mo tawa tabinni sérkam dwam neibi'ik.

Yesussu kim anakan dakensi'blikke,

"Emsa an nara trï ta se'ara?"

(Mat 21:23-27, Mrk 11:27-33)

20 Aha yaklakam kim Yesus Alap mo golak tawa tabi'inka, dekam zep hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, hen Yahudi mo nol-nola ban yaïng gwezak. **2** Zao zep dakensi'blik, "Emsa an nara gubluka, hen nara emsa trï tase gwe'ara? – dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

3-4 Ki zep ding gulzimki, "Ki Ëe asa hen nonol emsa takensibiridal: Yohanis Su Tabin Swesa san ha Alap trï ta seka? San ha zen zëre en mo sosonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Ëe asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen trï ta se'ara, zebë kirekam syal gwe-gwe'an.'

5 Dekam zep zë-en anakan donbi'ik, "Béjen nen anakan ding gulblun, 'Alap trï ta seka,' ki hwëna zen sa nësa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laïblibla srëm gwek?' **6** Hwëna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zëre en mo sosonkam syal gweka,' ki hwëna zi trana an sa kasokam nësa nïribirdal, sap zen Yohanissi mes-am anakan dai'bli'blak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.'

7 Anakan zep hëndep ding nulblik, "Ëe homë dam ulsu'un, 'Yohanissi zen trï tase gweka.'

8 Ki zep hwëna ding gulzimki, "Zep Ëe hen molyë emsa gubiridak, 'Ëe an zëno syalsae gol gwe'an, hen Zen Asa trï tase gwe'ara.'

**Jesus kim ola gulk sun blaonzimkike–
Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:**

(Mat 21:33-46, Mrk 12:1-12)

9 Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Zini ki, zëno anggur ngana yawala. Zen hwëna ngana insa te-alakam bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka. **10** Angguru in kim tëka, dekam zep zëre hon de babu gwen zisi zer soneka – zen de anggur dan te-ala hliksa

zëre hap zerbla halzan hap. Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, zen hwëna man karekkam dangolek, deban zap nenblak, ‘Wake, ki en lwahal!’^f 11 Etan ki zap ahanaka zer soneka.

Hwëna desa man nonol lamang dak, zao zap dangolek, ki zap etan ba maesa de golblan srëmkam nér sonek. ¹² Dekam etan ahanaka zap zer soneka. Desa hen man dangolek, hëndep man dësek, ki zap hëndep ngana in kon hiri dak.

¹³ “Dekam zap nga bina in enlala gweka, ‘Ëe banakan asa etan syal gwibir? Anik ki are mo dang tïniinak de walasna ansa zer sonek. Desa wëhë yap blikip neisiblì’ak.’

¹⁴ “Hwëna kim nga bohë tan zini in hla da guk, ki zap zënaka nenbiridak, ‘Wakin angkam zëre mo walas tangan hata’ara. Bi zik de tïnkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gweblala. Nen tan, ekakim nën bi éblak!’ ¹⁵ Ki zap hëndep ngana in kon hiri dak, zao zap tol hëndep dak.

“Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa kirekam neibirida gwek, zap zen banakan sa gweibirida zala? ¹⁶ Zen sa tamera zala. Ngana insa dekam sa hwëna aha zi hip bohë tazimdi – dekam de zen anggur dan te-ala hliksa zëre hap zer gweblan hap.”

Ola insa kim èsane gwek, dekam zap èguk, “Asya, kirekam bap zen lwan!”

¹⁷ Hwëna Yesus man kara tabi’inka hen sane tabi’inka. Ki zap hwëna gubiridaka, “Ki hwëna em banakane Alap mo ola ansa enlala eibi’in? – men zen anakan lwak,

‘Gol tauk gweblan wenya mensa gol tenya
baes neibik,

hwëna Bian Alap mes desa bolak ik gilkü.’^g

¹⁸ Zep zini men zen de gol tenya iwe étisiik gwe’anzak, zao sa hëndep étimbwas gwe-gwer. Hen gol tenya in men zëbon mae de zan ine’ak, zen sa hëndep ëils gwer.”^h

^f20:10 2Taw 36:15-16

^g20:17 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zap mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol bol tenya ban enlalana anakan apde në'an, “Bol-zaun tangan wenya,” zap kirekam li nul sonek.

^h20:18 Yes 8:14-15

**Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaïng gwe zakke,
“Roma mo iřik giñni wëhë ol lamangkam gubi’inka?”**

(Mat 22:15-22, Mrk 12:13-17)

19 Yahudi mo mam-mamma in kim Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa sane da'ak, dekam zep dam nulsuk, “O zëno ola an nëbon mae am ti'in.” Ki zep sap dekam de zë hëndep balk tan hap éakasik. Hwëna zen zi beyam-byana insa hen naïribirdak, zep balk da srëm gwek. 20 Dekam zep hwëna balk tan hap orana débla'ak. Zen in zep ahakorena lup nul sonek–zen de u siwen olkam takensik gweblan hap. Sap zen mes ola anakan niaha-en guk, “Roma mo iřik gin niķa de ol lamangkam gubi’inka, dekam asa enbiridazak. Zen dekam esa hwëna gubernor hon klak lal.” 21 In zep Yesussu nenblazak, “Bian, ëe mesë emsa tame lak. Em Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap eno tawa tabinni home wet gulsuk gwenda– dekam de zi emsa husus gweblan srëm hapye, sap mamma, sap betekna. 22 Zen in zebë emsa lakensibl'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo iřik giñnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?”

23 Hwëna Yesus mes anakan tame tabirki, “An u siwen olkam ki Asa dakensibl'an.” Ki zep gubiridaka, 24 “Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltréblan.” Kim nolblak, ki zep gubiridaka, “Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zë yang dasik? Hen nara mo boresa zë ale nuk?”

Ki zep ding nulblik, “Roma mo teipsin zi mo denakake.”

25 Ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zëbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak.”

26 Zi beya mo inik hëndep hom zëno karekkam de ol-gunnu nasalblak. Ki zep hëndep balk tasik, sap zen man zëno ding gulzimdinni insa denggwanbik.

**Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesussu tün nïkon
de etan èngaya gwen hap dena dakensiiblikke:**

(Mat 22:23-33, Mrk 12:18-27)

27 Sadukikam de gubirida gwen zini, zëno mae mo tawa tabinkim, “Zini bëjen tün nïkon etan ngaya gwen.” Zen ki zep

hen Yesus hon yaïng gwezak. ⁱ 28 Dekam zep u siwen enlala naban anakan dakensiibli'ak, “Bian Guru, Musa Bak mo titü tabin olak a kirekam mo lwakye:

‘Zi de we zemka walas wë lan srëmnak tïnkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam – zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso zik de tïnkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.’^j

²⁹ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenya golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tilkü. ³⁰ Zao de zi nik zep etan golka – sowe nal zem in saye. Zen hen walas èn srëmnak zep tilki. ³¹ Zao hen etan dan-ahan nik golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tilkü. Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwek, hwëna walas èn srëmennak zep juwe gwek. ³² Wenya in hwëna aumwa hap zep tik. ³³ Zep zen de etan èngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenya insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwek.”

³⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, “Zini okamanak de lowehe gwenkam, zen man we-zi darena zénaka kap da gwenan. ³⁵ Hwëna zini men zen etan de èngaya gwen hap èdakasti”ik, zen molya etan zénaka kap da gwek. ³⁶ Zen dekam Alap mo dam taha nakore zi mo kim sa lowehe gwer, hen dekam molya etan juwe gwek. Zen Alap mo hanan tabin walaskam sa lowehe gwer, sap Zen mes desa tün nikon ngaya tabirki. ³⁷ Hwëna Musa hen mes damnak anakan goltreizimki, ‘Zini tün nikon ngaya gwenkam.’ Sap zen kim syauk nubare te tyum-tyumnuh hata zaka, dekam Alap anakan am gubluka,

‘Ee an eno auyan wal mo Alap – Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.’^k

³⁸ Zep Alap Zen tün zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap. Sap tingen men zen juwek Zébon onakon nama ngayana.”

³⁹ Ki zep Musa mo ol tawa ta gwibin zini ahakore nik nenblak, “Bian, em dawemkame ding guluda.” ⁴⁰ Dekam zep Yesussu de takensik gweblanna baes tak, sap zen mes èsaher gwek.

ⁱ20:27 Kis 23:6-8 ^j20:28 Ul 25:5-6 ^k20:37 Kel 3:6

Yesus kim Zénaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike:
(Mat 22:41-46, Mrk 12:35-37)

41 Yesus ki zep takensibiridaka, “Zen ba hap ki zini anakan tawa da gwibirin? – ‘Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyan-tanekam sa hata zala.’ 42 Hwëna Daud zëna man-am ‘Teipsin Zi’kim gubluka – in kim buku Mazmuruk anakarekam ale gulkuye:

‘Bian Alap man ano Teipsinni gubluka,

“Are mo dam taha nakon emki nikirin –
 dekon de hen teipsinküm irik gün hip.

43 Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana
 iltükinnik sisik gulin.”¹

44 Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa ‘Teipsin Zi’kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?”

Yesus kim anakan tawa tabirkike, “Bera, Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zini in enlala kwae naban!”

(Mat 23:1-36, Mrk 12:38-40)

45 Zi beyam-byana in kim nama sane da'ak, ki zep dua-blaskam de wenya insa gubiridaka, 46 “Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zëno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnink. Zen baju dawem-dawem alala tan nabani zi nwe san zénaka nolétrenda gwenan – zi dikim blikip gwasibirida gwen hap. Zen hen man édwam gwe-gwenan – dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan blikip gwasibirida gwen hap, ‘Dawem, bian guru.’ Zen hen but srëm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip édwam gwe-gwenan – hen tembane yawal maenakye. 47 We wal sem-semna hen anakan ahap da gwibirin, ‘Ée asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.’ Hwëna zen sowë enlala nabani mas neibirida gwenan – dekam de zëre hap mamkam hli ti irin hip. Hwëna zëre mae mo karekna insa dikim aha zi hlaulzimdin srëm hap, zep but srëm gola kon zi nwenak Alapsa mam blakkam nen sone gweblanan – dekam de zi kil tibin hip, ‘Zini an aïris.’ Hwëna zen zénaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan.”

¹20:43 Mzm 110:1

We sem tahalhana kim te-ala wasngena

Alap hap ing so sonebla zakke:

(*Mrk 12:41-44*)

21 Yesus kim nama Alap mo golak gwé'anka, ki zep kara tabi'inka– te-ala beya zini kim Alap hap te-alana bitti da sone gwebla'anzak. ² Dekam zep hen we sem tahalhana hlaulku– zen kim hen te-alana dan tolaka Alap hap ing so sonebla'anzak. ³ Yesus dekam zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: We sem tahalhana an mes tingare ahakore zini kwei-kwik gulun.” ⁴ Sap ahakon in zen bitti da gwe sanzal, zëre mae hap de hlikna nama beya nik érlwazim'in. Hwëna we sem tahalhana an mes tingan ing gulun– zën dikim tol sap gwén hap denaka.”

Jesus kim anakan hamal hap gubiridakake,

“Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer.”

(*Mat 24:1-14, Mrk 13:1-13*)

⁵ Yesus hon de ang ta gwen wenya ki zep Alap mo gola insa anakan donbi'ik, “Alap mo gola an man tangan weir gulsunkum kwa nuk, hen zëno kasos kong ta zahenna sérkam de nwe-awes tanganna. Hen mensa Alap hap kire-kirena nol gweblak, sérkam de dawem-dawem tanganna.” Yesus ki zep gubiridaka, ⁶ “Yaklanak sa hatal, an desa namen kara u'in, sa dre nulsul. Hëndep zëno kasos kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul.”

⁷ Ki zep Yesussu dakensiblik, “Bian, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer? – dekam de anakan dam gulsun hup, ‘Angkam man ki lwa'an – men kirekam hamal hap asa gu-gubiridakaye.’”

⁸ Ki zep ding gulzimki, “Salok-salokkam lowehe gwek. Emsa mana yasik da gwibirink. Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan éboton gwe-gwezal, ‘Ee an Zen – Yesusye. Angkam mes zë zaunun!’ Hwëna bahem salbirida gwen. ⁹ Em de anakan èsane gwe-gwenkam, ‘Zëwe man éeija'an,’ hen anakan, ‘Dekon pemerinta nakon de wet so gwen hap man èsoson gwe'an,’ hwëna em dekam bahem éaïrii gwen. Sap zen nonol kirekam sa

^m21:3 2Kor 8:12

Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil gil gwen, ‘An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.’

10 “Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha iřik gïnni aha iřik gin nïban sa ëeija gwer. 11 Lang yala an san jingili mam enkam sa tailliða gwera. Usak yawala sa hatanda gwer. Hen sang-sang yawal sa hlauluda song gwer. Nglinak esa owasna hla kulse gwer, dekam esa ëaïri gwer.

12 “Hwëna kirekam de lwan srëmnak, emsa sa dahyo gwer hen karek da gwibir. But srëm golak de mam-mam wenya kip sa emsa kap nulzimhal gwer, ki sa hwëna pemerinta mo bwinak emsa yal nulne gwer. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenya kip anakan nolëtrei gwizim, ‘An hen ahana – Yesus hon de ang gwe-gwenna.’ 13 Hwëna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim – em dikim zë abe hap denaka ëton gwen hap. 14-15 Aen asa ebe mae hap enlala blala ing ta sone gwizim, dekam hëndep eno mae mo jal zini molya eno mae mo ola insa nulsuk halasen gwek. Zep emki hamal hap enlalasa anakan hohle ta gwen, ‘Ëe ba hap de enlalana beya gwen hap? Zen sa zëwe de zaunkum enlala blala abe hap zerblala – ëe de kirekam ding gul gwizimdin hip denaye.’ 16 Ere mae mo ane-bianna, aya-wal oso-wal om, iye wal om, hen wal bose wal om, zen sa emsa abe hap de jal hap karek tabin hip nolëgu gwer. Hëndep emsa sa ahakon damera gwer. 17 Emsa tìngare zini sa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. 18 Em sap esa okamanak awe juwer, hwëna lamkam etan tim ëse naban esa luk tal. 19 Zep em Asa de taibliblannak em tatetekam ëzauk gwen. Zen dekam esa enaka ngaya labir!”

**Yesus kim hamal hap gubiridakake,
“Jal zini sa Yerusalemsa dre dazal.”**

(Mat 24:15-21, Mrk 13:14-19)

20 “Em kime jana nabare zini Yerusalemsa de dot tasinnïk hla kulida'ak, zen dekam eenlala gwek, ‘Yerusalemsa de dre tan hap de yaklanak mes zaunun.’ 21 Em dekam, Yerusalem mo langnak de lowehen wenya, kwatap san dep em heyahya gwen. Yerusalemk de lowehen wenya, emki hli tasin. Hen ë alp san de lowe hengan wenya, bahem etan ë san dep lwanda halzan.

22 Dekam men kirekam hamal hap ale nul gwekke, kire enkam sa Alap mo jala hatazim. **23** Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taïzi gwibin wenya. Zen tol banakan molya èasendak. Dekam langna sa tangan dohon-hon gwer – Alap mo jal de awe de zi hip hatazimdinkimye. **24** Ahakon nèbokkam sa blom da gwibir. Ahakon tingare lang san dep sa dahalebirhal gwer – zao de zi mo tana iltikinnik èbabu gwe-gwen hap. Dekam Yerusalemsa Yahudi sräm zi en sa nyauk gweblal – hëndep yaklana de tap gwe'anka, Bian mensa ki-en zëbe mae hap aïtbir-zimkike.”ⁿ

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de hatan hap de ol:

(Mat 24:29-31, Mrk 13:24-27)

25 “Alap dekam sa tan-tanna bennak, yakanak, hen keisnik gol gwizimdi. Dekam hina sa mam en tangankam ngëp-ngep gwe-gwer – auku mam nabani. Okamanak de tingare langnak de zini zep sa anakare hap èaïri gwer, ‘Nen an molye lowehek.’^o **26** Zini hëndep kim de lang olo gwen hap dena insa neisbi’ik, aïrin hip sa ètilsik gwer. Sap dekam nglinak de teipsin-teipsin dowal-dowala sërkam sa èilman gwe nasen gwer. **27** Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa are mo soson nabani ngatan yawala ban zati gwezal. **28** Kirekam kim de lwa’ak, zen dekam em luk tan, ki gulk sun isrip-sri nabani èkara gwesek, sap zen dekam emsa de ngaya tabin hip ki lwa’an.”

Langsa de dam gulsun hup de ol:

(Mat 24:32-35, Mrk 13:28-31)

29 Yesus ki zep gulk sun de ol blaonzimdinkim aïsil gwibirida’anka, “Emki éenlala gwen – dëren, ahaksa aha te. **30** Zen de alsin hyanak etan ala gwenkam, zen dekame tame ul gwenan, ‘Angkam sasa gwen hap ki lwa’an.’ **31** Hen kirekam, owas-owasna insa kime hla kul gwe’ak, zen dekam esa anakan ètawa gwer, ‘Angkam Alap Zén de kitak irik gilzin hap denak man zau’un!’^p

ⁿ21:24 Rom 11:25, Why 11:2 ^o21:25 Mzm 46:1-3, Yes 13:10, Yeh 32:7, Yl 2:31, 2Ptr 3:10-12, Why 6:12-13

^p21:31 Owas-owasna mensa enlala gwibiridaka, zen mensa ayat 25-26nak lwa'an.

32 “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene angkam
lowe he'an, molye kitak juwek, zen dekam sa ki tingan lwal.^q
33 Nglü nabana kama nabana sa jek-jak nér. Hwëna ano ola, zen
hëndep denaban sa lwa gwer.”

Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol:

34 “Ere mo gwënsa em kara gul gwen – mae hap, mana eno
enhona in beya gwenanka, syan-syan en hap de enlalakam, hen
ho mamak otde gwen en hap de enlalakam, hen ere mo gwënsa
de ngalap gwibin hip de enlalakam. Ki hwëna aumwa hap de
yaklanak zol makarenak esa ékyan nahlal. 35 Sap yaklana dekam
kirekam sa hatazim – tingan men zen okamanak lowehe gwenan,
zëbe mae hapye. 36 Zen in zep salok-salokkam lowehe gwek –
Alapsa de gu sonebla tine gwen nabana, tatetekam ekakim ézauk.
Karek yala in zen hata'an, kire hap em abe ta sone gwen – desa
ekakim dawemkam yaubik, hen dawemkam ekakim ngatan zi
mo lang nakore Zi Tanganna Asa etan de hata zannak értowek.”^r

37 Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam yaklam Alap mo golak
tawa ta gwibirki. Kam-en zep hwëna zére hon de ang ta gwen
wenya ban zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek
gwe-gweka – zao de golëtruwe gwen hap. 38 Zi beyam-byana
kak tangannak zep Alap mo golak yaïng gwe-gwezak – Yesus
mo tawa tabinni insa de ésane gwen hap.

Yudas kim Yesussu zergukuke:

(Mat 26:1-5, 26:14-16, Mrk 14:1-2, 14:10-11, Yoh 11:45-53)

22 Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de
gwe'ak – Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe
sonekake.^s Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ékon
gwe'sik hanak – aha-ere minggukam de ragi srëmkam rotisa tru
ta gwen naye. 2 Dekam Alap mo golak de syal tan zi mo

^q21:32 Yesus mo ola an, san ha mae hap? – Zénaka de taïblíblan wenyaka de
karek ta gwibin hip dena, hen Yerusalemsa de dre tan hap dena. (Mat
24:4-22, Mrk 13:5-20, Luk 21:5-24) Yerusalemsa tahunna tuju-pulukam dre
dak. Dekam men zen Yesussu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep ayatnak
awe zéno ola an, Zén de etan lwa halzan hap denaka hom.

^r21:36 Rom 13:11-14, 1Tes 5:3, Mrk 13:33

^s22:1 Paska mo enlalana, emki Lukas 2:41 mo otde alenak hlaun. Ragina zen
rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan – dekam de hop gwen hap.
(Ul 16:1-8)

mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban, zen hwëna aningkim Yesussu dikim tan hap orasa débla'ak. Hwëna zi beyasa naiüribirdak, zep dekam balk da srëm gwek. ³ Dekam zep éna Kariot walya Yudas Baksa dowal mo kígina ing gwe heblaka. Zen sap zére hon de dua-blaskam ang ta gwen wenyik mo ahana. ⁴ Zen ki zep song gweka— Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nola ban, hen zéwe de jana nabare zi mo mam-mam naban de olsa anakare hap ziaha-en gun hup, “Ëe banakan asa ebe mae hap zao de balk tan hap zertreizim?” ⁵ Zen man tangan sam neisiblik, dekam zep nenblak, “Te-alasa asa ep èrblal.” ⁶ Dekam zep ding gulzimki, “Ëe asa orana têblal— dekam de sowékam ebe mae hap zertreizimdin hip denaye.”

**Yesus kim zére mo timsi de enlala gwe-gwibin
hip de tembanena nonola golzimkike:**

(Mat 26:17-29, Mrk 14:12-25, Yoh 13:21-30, 1Kor 11:23-25)

⁷ Rotisa de ragi mas gun srëmkam tru tan hap de mingguna iwe kim lwa se'ak— yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, ⁸ Yesus dekam zep hen Petrus ne Yohanis neka guzimki, “Em song è— Paskanak dep de tembane yawalsa eka hen nëp hamal ul.”

⁹ Ki zep lakensiiblika, “Endawe asa hamal ul?”

¹⁰ Ki zep ding gulzimki, “Em kime éna iwe li'inka, dekam esa zini hla la sonera— kama ngatdarakkam de weya blome gwirenhan naban. Zen desa em èrtro kínin— hëndep gola men zao de tik, em hen zao lîl. ¹¹ Zao gol bi naka enbla, ‘Bian Yesus man emsa takensiiblila, “Ëe teksonna enda zao asa are hon de ang ta gwen wenya ban Paskanak de tembanena zitwenbla?”’

¹² Zen sa ebe nikhip gulk de tekson yawalsa zertreizimdi. Komal tum maena sowe henna. Zen zao hamal ul guk.”

¹³ Ki zep hëndep song èka, zao zep hëndep oltoweka— men kirekam Yesus guzimkiye. Zéwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

¹⁴ Kim kam-en gwek, Yesus dekam zep dua-blaskam de wenya ban Paskanak dep de tembanena insa zitwenbla'anka.

¹⁵ Ki zep zé gubiridaka, “Ëe ama tangan dwam gwe-gwek— Paska tembanena ansa de eban mae zitwenblan hapye, Ëe de nama karek yawala insa goltownen srëmnak. ¹⁶ Sap Ëe ama

emsa gubirida'an: Ëe na-en molyë etan auhu-kamanak Paska tembanena twinbik. Hwëna Alap kim de iřik ginkim kon gwasibir hana'anka, zen diki dekam asa eiwa tangankam de Paska tembanena twinbir."

¹⁷ Yesus ki zep anggur ho nabare mokna zerka, deban Alap hap dawemsa golblaka. Zao zep gubiridaka, "An desa apdekan otdebik. ¹⁸ Ëe ama emsa gubirida'an: Ëe angkam na-en molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna Alap mo iřik gïnnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan ziotdebir."

¹⁹ Rotina ki zep hen gul ineka. Ki zep hen rotina in hap Alap hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep anakare ola ban kap tazimki, "An ano timni – mensaë ebe mae hap sosok gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanan syal gwe-gwibin – Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye."

²⁰ Kim tembane tasik, ki zep anggur ho mokna etan anakare ola ban zerzimki, "An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol – Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun esesa dikim sul sonen hapye. ^t ²¹ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen hen awe nikin'ira.

²² Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe asa tili – men kirekam ki Alap Asa gublukake. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen karekna mam tangan wenyaka sa goltowera!"

²³ Ki zep zë zénaka anakan dakensibirida nasen'ak, "Nëbon mae onakon in nara sa ki kirekam gwéblala?"

**In kim anakare hap éol gwekke,
"Diki ëe amaka mam gwe'an!"**

*(Mat 20:25-28, 23:11-12, Mrk 9:35,
10:42-44, 1Ptr 5:1-5, Yoh 13:12-15)*

²⁴ Hwëna dekam zep dua-blaskam de wenya in éol gwe'ak – mae hap, "Yesus de iřik gi'inka, diki ëe amaka nëbon mae onakon teipsi'in." ²⁵ Ki zep zë gubiridaka, "Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan. Hen zen man anakan de blikip gwasibirida gwen hap édwam gwe-gwenan, 'Bian, em in asa de sam gulsun hup de zi.' ²⁶ Hwëna em zëno

^t**22:20** Yer 31:31-34

mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen teipsin hüp dwam gwe'ara, zen diki walas betek mo kim zen gwën. Hen men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. ²⁷ Ema tim ul gwenan, ‘Mejanak de tembane gwen zini, zen mamma. Hwëna men zen zëbe hap tembanena hamal nul gweblanan, zen betekna.’ Auhu-kamanak, eiwa, mejanak de nikirin zini zen mamma. Hwëna Ëe kirekam de mam gwen hap homë hatazak. Ëe hwëna babu gwen zi mo kim de mas gwibiridan habë hatazak. Zep em hen ano kim em lowehe gwen.

²⁸ “Em mese Asa ärgwënda gwek hen kara landa gwek– banakare karek maesa de goltowe gwennak. ²⁹ Zep men kirekam Bian abe hap golblkaka, zëno alp nakon de irïk gin hüp, Ëe hen kirekam asa ebe mae hap golzim– em de hen ano alp nakon irïk gin hüp denaye. ³⁰ Em dekam ano alp nakon esa teinikin– ano irïk gin kon gwisibir hanan tembane yawalakyé. Hen em dekam esa ere mae hap de dua-blaskam de komal tumnak teinikin– dekon de dua-blaskam de Israel Bak onakore zi aususa irïk gin hipyé.”

Yesus kim PetruSSU gublukake, “Em esa Asa zabeblala.”

(Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Yoh 13:36-38)

³¹ Yesus ki zep Simonsa gubluka, “Simon, Simon, dawem! Emki Asa sane tan. Dowal mo kïgïna mes emsa de sërkam akasibiridan hap Alapsa abe taka. ³² Hwëna Simon, Ëe mesë ebe en hap Alapsa abe tal– eno Asa de taïbliblan dikim topse gwe srëm gwen hapye. Em kime Abon osan dep etan lwa ha'an zaka, ere mo wal bose walya dekam tatete tabir.”

³³ Petrus ki zep ding gulblkuka, “Bian, ëe mesë tangan hohle gwenan– Eban de bwi san song ën hap, hëndep Emsa de zerzaunnuk de hwëna tün hipyé.”

³⁴ Ki zep ding gulblkuka, “Petrus, Ëe ama emsa gublu'an: Namen ayang de gun srëmnak, em esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, ‘Zini in ëe homë tame ta'an.’”

Aumwa hap kim ol zïm-zïmnï golzimkike:

³⁵ Ki zep takensibiridaka, “Ëe kimë orep emsa lup gul sonek, hon hen te-ala srëmkam de sek gwen hap, timnik de alala tan en nabán, dekam san ha ema étahalha gwek?”

Ki zep ding nulblik, “Ëe homë ëtahalha gwek.”

³⁶ Dekam zep etan gubiridaka, “Hwëna angkam, eno mae mo hon hen te-ala de lwanna, emki kap tan. Eno nëbok de lwan srëmna, emki tahan bajusa te-ala hap lidak tabin-te-alana dekam de nëboksa lop tan hap. Sap em Abone ang ta gwek, emsa hen zep sa jal neibiridal. ³⁷ Sap Ëe ama emsa gubirida'an: Men zen Alap mo olak abe hap dena lwak, ‘Zi jal-jal makan sa nëblal’ – zen kïtak nabakam sa ki jower.”^u

³⁸ Ki zep ding nulblik, “Bian, emki aken. Awe nëbokna dan.”

Ki zep ding gulzimki, “Sya. Otan bahem ègun.”^v

Yesus kim zaitun tra nabare kwatap

tek nakon Alapsa gu soneblakake:

(Mat 26:36-46, Mrk 14:32-42)

³⁹ Yesus ki zep Yerusalem kon zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka – men kirekam Zëna golëgwë gwekake.

⁴⁰ Kim golëyaïng gwe seka, zao zep gubiridaka, “Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altalink.” ⁴¹ Zëna kim engka en zëbon mae onakon langa gwe halka, zao zep boklena kom soka, dekon zep Alapsa gu sone gwebla'anka, ⁴² “Bian, Em de dwam gwenkam, Abon onakon langa gulsuk – karek yala in zen Abon onak dep golek de gwe'an zalye. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan.” [⁴³ Alap mo dam taha nakore zini ki zep zë hata zaka, zao zep sosonna golblaka. ⁴⁴ Hwëna enlalana man sërkam tangan dowebla hanaka, dekam zep etan enlala zon tasiblin naban ola gu sonebla'anka, hëndep irse gwenna kal makare nik wet soblak.]^w

⁴⁵ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, ki zep dan-ahare zini in osan dep lwalhal zaka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Embwan zë mamkam hlauludak, zep truwe'ak. ⁴⁶ Zao zep gubirida zaka, “Em bap nini truwer. Em luk tan. Kareknak dikim altirin srëm hap em Alapsa abe tan.”

^u22:37 Yes 53:12, Luk 23:33

^v22:38 Yesus insa kirekam gubiridaka, san ha nëbok tangansa de lop tan hap hom yap ki gubiridaka? San ha diki enlalasa de hohle tan hap ki gulk sun olsa blaonzimki?

^w22:44 Ayat 43-44na an, tawa gwizimdinni hom: San ha Lukas ale soka? San ha aha zi lun mas soka?

Yesussu kim balk dakke:

(Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Yoh 18:1-11)

(Ayat 47-53)

⁴⁷ Yesus kim nama ola ton'anka, dua-blaskam de zini in mo ahana, Yudas, ki zep zi beyam-bya naban goléyaïng gwe'an zaka. ^{52b} Ahakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamma, hen zao de jana nabare zini, hen Yahudi mo nol-nola ban.

^{47b} Yudas ki zep zë Yesussu babang ta'an zaka. ⁴⁸ Yesus ki zep hwëna gubluka, “Yudas, em san babang tankame ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zergu'ura?”

⁴⁹ Hwëna seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in, kim zë kirekam hla nu'ik, dekam zep dakensiiblik, “Bian, san angkam nëbokkam nen tobe gwen?” ⁵⁰ Hwëna ahana dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika.

⁵¹ Hwëna Yesus ki zep jalse gweblaka, “Bahem! In sya!” Zëna ki zep ing alana insa dawem soblan hap towanzim-blika, dekam zep hëndep dawem nëblak.

⁵² Ki zep hwëna in zen Zënaka de balk tan hap yaïng gwezak gubiridaka, “Em san Asa jal zisie hla lal, zebe nëbok te tek teiredan naban yaïng gwenan zalye? ⁵³ Ëe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek? Hwëna angkam lang kawesiinnik awe ebe mae hap man dakastilzim'in, sap dowal mo kigë mo enlala kawesin emsa tri tasibi'ira.”

Petrus kim Yesussu zabeblakake:

(Mat 26:57-58, 26:69-75, Mrk 14:53-54, 14:66-72,

Yoh 18:12-18, 18:25-27)

⁵⁴ Ki zep hëndep balk dahak – Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin zi mo gol san dep. Petrus lun sap-sap gwen da'anka.

⁵⁵ Dekam zëwe de syal ta gwen wenya gol témnak syauknu bla dasi'ik – desa de tuwirin hip. Petrus zao zep hen nikin'in zaka.

⁵⁶ Hwëna zëwe de babu gwe-gwen we zep syauk ngatannak de nikirinnik tame tazak. Zao zep lalak tasin hiip karatda ta'ak, ki zep zë hëndep gubluk, “Zini an deban apdenak è gweka!”

⁵⁷ Hwëna Petrus ki zep kon ding gulbirki, “Zini in èe homë mae tame ta'an.”

58 Hom holo gwe'ak, ki zep etan ahanik tame ta zaka, zao zep gublu zaka, “Em an zen ahana! – desa de ang gwe-gweblan zi niye.”

Petrus ki zep ding gulbluka, “Ëe an zen hom.”

59 Yakla nwena san ha aha-en tamanka, dekam zep ahanik ol drakkam gu ane gwe'anka, “Eiwa, zini an desa de ang gwe-gweblanna, sap zen an hen Galilea wal!”^x

60 Petrus ki zep ding gulbluka, “Ëe homë tame gu'un – in zebe ki gu gwe'araye!” Hëndep in kim nama ton'anka, ayangna ki zep gu aneka. **61** Yesus ki zep Petrussu de hla tan hap lero gweblaka. Petrus dekam zep hwëna etan enlala gweka – mensa anakan gu-gublukaye, “Namen ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabeblala.” **62** Dekam zep hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustin nïban gwë song gweka.

Yesussu kim swrë dak hen dangolekke:

(Mat 26:67-68, Mrk 14:65)

63 Zini in zen Yesussu kara da'ak, man swrë da gwe'ak hen dangole gwe'ak. **64** Nwe hëreblan naka zep dakensïk gwebla'ak, “Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, ‘Zi bosena zen asa lek tyanda.’” **65** Etan kirekam-kirekam ol lamang naban swrë da gwe'ak.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nértrëkké:

(Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Yoh 18:19-24)

66 Kim liti'ik, Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamma, hen Musa mo ol tawa ta gwibin zini dekam zep tagal gwasïk, ki zep hwëna Yesussu zëbon mae onak dep nér halzak. **67** Ki zep zë nenblak, “Dekam asa gubirida: Em an san ha eiwa Alap mo Dam Tasinni? – Israelsa de ngaya tabin hip Dena.”

Ki zep ding gulzimki, “Ëe emsa gubirida'ak, em molye étaiblik.^y **68** Hen Ëe emsa takensibirida'ak, em molye ap ding ulblik. **69** Hwëna molya holo gwek, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa Soson Zini Alap mo dam taha nakon nikin.”

70 Ki zep dakensiblik, “Ki, em san Alap mo Tane?”

^x22:59 Mae nakon mes yap tame dak – ol hanu nakon.

^y22:67 Yoh 10:24-26

Ki zep ding gulzimki, “In eiwa denakae ägunun.”

⁷¹ Dekam zep äguk, “Nen ba hap de ahasa takensibiridan hap? Nën mes em-am kïtak Alapsa de lamang tannak asalblanan!”

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mat 27:1-2, 27:11-14, Mrk 15:1-5, Yoh 18:28-38)

23 Ki zep Yahudi mo sinodenak de teipsin-teipsin wenyä ézauk, dekam zep Yesussu teipsin zini Pilatus osan dep nérhak. ² Ki zep nenblak, “Zini an ee mesë dam lasik: Karek san dep zen zini lup gulhal gwe'ara. Zen man tawa ta gwibirida, ‘Romak de teipsin tangan zi mo dwam gwibin sin bahem ang ta gwen– pajak te-alasa de kap ta gwizimdinkimye.’ Zen man hen zénaka gu gweblanda, ‘Ëe an Emsa de ngaya tabin hip de Zini Zen– mensa ägu-guk gwekye. Ëe an Zen– eno mae mo Teipsin niye.’”

³ Pilatus ki zep takensiblaka, “Em an san ha eiwa zen– Yahudi mo teipsin niye?”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekame gunda, zen kirekamke.”

⁴ Ki zep Pilatus Alap mo golak de mam-mam wenyä hen tingenzi trana insa gubiridaka, “Ëe homë zini an mo karekna hlaulblunan.”

⁵ Hwëna zen dekam anakan äasas gwe'sikhala gwe'ak, “Zëno tawa tabinni in dekon éilmang gwe song gwe-gwenan. Galilea kon ki kon gweka, hëndep Yerusalem mo langna mes sul soneka, hëndep angkam mes awe hata zala.”

⁶ Pilatus kim kirekam salbiridaka, ki zep takensibiridaka, “An san Galilea wal?” ⁷ Ki zep ding nulblik, “In eiwa, Galilea wal.” Dekam zep Herodes osan dep zer soneka, sap Galilea, zen Herodes mo irik ginni. Herodes zëna dekam Yerusalemk gwë'anka.^z

Herodes hon kim nértrëkke:

⁸ Herodes man tangan Yesussu de hla tankam sam gwe'siki, sap zen orep mes zëbe hap dena sane gwe-gweka. Zep man

^z**23:7** Roma kim irik nïk, Israel mo langna dua propinsi makan enlala neibik. Pilatus Yerusalem mo langsa Roma mo bose hap irik gilkii. Hwëna Roma mo teipsin tangan zini Herodessa dam tasiki– Galileasa de irik gin hiþye. Pilatus zen sap Roma wal, hwëna Herodes, zen Galilea mo lang nakorena.

sap hla tan hap dwam gwe-gweka – hen zéno owas syal gwibinsi de hlaun hup.⁹ In zep sap Herodes beyakam taken-taken gwe-gwebla'anka, hwëna Yesus hom tangan ding gul gwebla'anka.¹⁰ Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini men zen Yesussu nértílzik dekam Yesus mo karek-karekna beya tangankam Herodes Bak hap ol drakkam deiri nul guk gwebla'ak.¹¹ Dekam zep Herodes zëre mo jana nabare zi niban Yesussu ziswrë ta gwe'anka hen zilamang ta gwe'anka. Ki zep hwëna teipsin zi hip de baju dawemna ala nosoblak-deban de anakan swrë ta gwen hap, “Dawem, bian. Em in zen – Yahudi mo teipsin niye.” Deban zep etan Pilatus osan dep nér sonek.¹² Yaklana dekam zep Herodes ne Pilatus ne, orep men zen zénaka gil-gil ei gwizimki, etan dokot éka.

Pilatus kim anakan tapbla tazimkiike, “Amki lak.”

(Mat 27:15-26, Mrk 15:6-15, Yoh 18:38 –19:16)

13 Pilatus ki zep tagal gulsuku – Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola, hen zi trana insa,¹⁴ ki zep zë gubiridaka, “Em ansa zini abon onak dep anakare ola ban érhalzal, ‘Zen man zisi karek san dep lup gulhal gwe'ara,’ eno mae mo nwenak ëe mesë sap takensik gweblasan, hwëna ëe homë mae zéno karekna hlaulblunan – men kirekam em enblalye.¹⁵ Hen kirekam Herodes. Zen hen hom karekna hlaulblula, sap zen totoresa etan nébon mae osan zer sonera. Eiwa, zen hom mae karekna golka – dekam de tan hapye. 16-17 Zep ëe asa lek-lek tan en hap gubiridal, ki asa zeser soner.”^a

18 Kitak de zi beyam-byana in ki zep égu anek, “In lak! Barabassa ap hïl ti sonezim!”¹⁹ Barabas in Roma mo irik gin nïkon zisi hlïl in'inka, dekam zep golëilman gwenkam zisi zitaka. In zep bwinak tak daink.

20 Pilatus Yesussu de zeser sonen hap sap dwam gweka, in zep sap etan kirekam ol mamkam gubiridaka.²¹ Hwëna dekam tangan zep ol nop-nopkam égu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!”^b

^a23:16-17 Orep tangan kim Lukas mo alena ansa etan ale nul gwek, aha zi mes yap ayat 17na ansa mas gulku: Paska yaklana men kiye, Pilatus dekam man bwinak de zini gwis gwe sone gweka – tingare zi mo ol-gun sun.

^b23:21 Roma kim irik nil gwek, karek gol gwen zisi de tanna, desa man te-lidak sonnak makan dabirin gwek. Yesus ensa hom ki néblak.

22 Ki zep etan dan-ahanna gubiridaka, “Hwëna zëno karekna homke! – dekam de tan hap denaye. Èe hom am aha-en mae hlaulblunan! Èe asa sap'nen lek-lek tan hap gubirdal, ki asa hïl ti soner.”

23 Hwëna zen ki zep ol nop-nopkam te-lidak sonnak de makan ta irin hip ègu ane gwe'ak, hëndep dekon Pilatus hom etan zëno mae mo ola esek gulzimki. 24 Ki zep hëndep zëno mae mo gun sun tapbla tazimki. 25 Dekam zep hwëna zini mensa zëna abe néblak, desa zeser sonezimki – mensa golëilmans gwenkam de zi tan hap bwinak tak da inkke. Hwëna Yesussu zep zëno mae mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip tapbla tazimki.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat 27:32-44, Mrk 15:21-32, Yoh 19:17-27)

26 Yesussu ki zep nérhak. Oranak zep Kirene walya Simonsa nértowe'ak. Zen man Yerusalem san dep lwa ha'an zaka. Zao zep balk dak, ki zep tik-tik dak – Yesus hup de te-lidak sonna insa de hwëna Jesus zëre hon zikong gwe hendan hap. 27 Zini beya nik hen ang tan da'ak. Ahakon we walya gosa dablan da'ak hen aïtin-aïtin nébla'ak. 28 Yesus ki zep we walya insa lero gwibiridaka, zao zep gubiridaka, “Yerusalem we wal, bahem Asa gona gwëblan. Diki ere mae mo timsi em gweibin, hen walas omka em gweibiran. 29 Sap yaklanak sa hatal – zi de anakan gun hup, ‘Dawem tanganna, we wal de u gwensa akasin srëmna, hen èwalas gwen srëmna, hen momkam de walassa taïzin srëmna. Sap Alap mo jala nabakam sa hatazal.’ 30 Dekam zini sa aïrin hip kwatap-kwatapna nahérhebirida gwer, ‘Asa em kei-king gun! Asa em ani-ning gun – èe de Alap mo jala ansa hlaun srëm hap.’^c 31 Angkam de zini em an walas mo kime angkam jala tame u'in, hwëna kire nike ki Asa èbla'an. Hwëna zi mo jal-jala sa ta gwese zaher, hëndep sa tangan taman kïnl. Hwëna zao sa Alap mo jala hatazimzir.”^d

32 Hen karek gol gwen zi darena man deisyak – apdekam de Yesus mae han tameran hap. 33 Lang tek bosena Zi Nol Swrak kim yaïng gwesek, zao zep jana nabare zini Yesussu te-lidak

^c23:30 Hos 10:8, Why 6:16

^d23:31 Yesus awe te èsesena hen sasanna gubiridaka, hwëna enlalana man apde né'an – men kirekam Orya olkam nen gwibirin “jalsa de tame gun srëmna” hen “jalsa de tame gunnu.”

sonnak makan daink. Karek gol gwen zi darena insa hen man makan nosoink – ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [34] Jesus ki zep ola gu soneka, “Bian, zini an zen Asa karek danan, zëno mae mo karekna ansa tap gulsuzim, sap zen hom tame nu'in – an desa zëna syal neibi'inye.”]^e Jana nabare zini in ki zep hwëna zëno pakeanna dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae néblandak.

35 In kim ki zë kirekam lwa'ak, zini beya nik zë hen kara dabi'ik. Yahudi mo mam-mamna hen man zë durum gwehek. Zen hen Yesussu anakan swrë da gwe'ak, “Zen aha zi ensa ngaya ta gwibirk. Zen de eiwa Alap mo Dam Tasinni, Israelsa de Zen ngaya tabin hip, ki Zen ki angkam Zénaka ngaya tan!”^f

36 Ki zep hen jana nabare zini swrë da'ak. Zen anggur ho eteksa noltré seblazak,^g 37 deban zep zë nen seblak, “Eme eiwa Yahudi mo teipsin zisi, emki enaka ngaya tan!”

38 Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man anakarekam de alena makan nulink, “An zen – Yahudi zi mo teipsin niye.”

39 Aha karek gol gwen zini mensa Yesus mae han makan dabirink, zen Yesussu anakan hen lamang ta'anka, “Em san zisi de ngaya ta gwibin hip de Alap mo dam tasin Zisi hom?! Emki nénaka ngaya tabin!”

40 Aha zi nik zep jalse gweblaka, “Em san home Alapsa aïribla'ara? Nébe mae hap mes ki lwazimnin – tameran hap denaye. 41 Hwëna nébe nikhip dena, nére nik mo karek-karek nakon ki lwazimnin. An hwëna hom tangan karekna golka.”

42 Ki zep Yesussu gubluka, “Asa enlala gwebla – Em de irik gin hüp lwahal zankamye!”

43 Ki zep ding gulbluka, “Ee ama emsa gublu'an: Namen ailya gwibin langnak eban esa apdekam éra.”

Yesus kim tilskiike:

(Mat 27:45-56, Mrk 15:33-41, Yoh 19:28-30)

44 Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tìngare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwena kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwek.^h 45 Alap mo gol mwanak de kaen

^e23:34 Yesus mo ola ansa emki Mzm 22:19nak hlaun. Hwëna ola in zen Lukas zén hom yap ale gulku. Sap men zen orep zëno ola ansa etan ale nul gwek, ahakon hom ale nul gwek. In zep angkam enlala nei gwibirin, “San ha ahakore nik lun tangan mas nuk.”

^f23:35 Mzm 22:7-8 ^g23:36 Mzm 69:22 ^h23:44 Amos 8:9

lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek.ⁱ ⁴⁶ Yesus ki zep hwëna ol mamkam hérhe hanaka, “Bian, Èe ère mo angna eno tahanaké drë ne'an!” Kirekam kim gu aneka, ki zep hëndep tilski.^j

⁴⁷ Jana nabare zi mo mamma in zen zë kara ta'anka, dekam zep Alap mo bosenan anakare ola ban teip gulsublu'anka, “Zini an eiwa kareksa de gol gwen srëmna.” ⁴⁸ Zi beyam-byana men zen kara tan hap yaïng gwezak, kim zë kirekam hla nuk, dekam zep go naban anakare enlala naban lwan dahak, “O èe ba habë ola mas gul– zi dawemna insa de tan happy!” ⁴⁹ Ahakon men zen Yesussu närgwë gwek, hen we walya men zen Galilea kon ang näblazak, zen langa nakon ézau'uk. Dekon zep hen kara nu'ik– in zen ki zë lwa'aky.

Yesussu kim nér dwanukke:

(Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Yoh 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Yahudi mo aha éna Arimatea walya Yusup, zen zini dawem tanganna, hen zini man desa blikip neisik gweblak. Zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anka. Zen sap Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamma, hwëna zen hom Yesussu de tan hap de ol aha-en gunnuk ola mas gulku. ⁵² Yusup ki zep Pilatus onak dep song gweka– Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Dekam zep grubluka, “Amki.” ⁵³ Dekam zep zizeryahe halka. Kaen ngap-ngap blalkam zep zitahaleka, ki zep hwëna kaso hul hamal gun ésenak zidré neka– aha zisi de zë drënén srëmnak. ⁵⁴ Yaklana in Jumatkam, hen man kam-en gwe'ak, zep Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam maekam hom lwa'ak.^k

⁵⁵ We walya men zen Yesussu Galilea kon ang näblazak, zen man Yusupsu närtrok. Kaso hula insa man hla nuk, hen zidré nennak man kara dabi'ik. ⁵⁶ Ki zep lwan dahak, hwëna dekam zep irase dawem nabare kire-kirena hamal nuk– Yesus mo tok naka dikim dra tandan hap, hen ahakorena kaen mwa san de kang tanun hap.

Hari Sabatnak, syala dekam man nolzausuk– men kirekam Musa titi ta gwibirkike.

ⁱ23:45 Kel 26:31-33, 36:35, Ibr 9:2-8 ^j23:46 Mzm 31:6, Kis 7:59

^k23:54 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naît gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek.

Yesus kim tün nïkon ngaya gwekake:

(Mat 28:1-10, Mrk 16:1-8, Yoh 20:1-10)

24 Hari Minggukam kak tangannak, ki zep we walya in sek gwek – Yesussu men zao nën nekke, desan dep. Irase dawemna bare kire-kirena insa hamal nuk, desa man kap dak. ² Kim yaïng gwek, ki zep hla nul kïnič, “Lilikin hip de kaso yala insa mes irhi nul kïnič.” ³ Kim zë bïti gwek, hwëna Bian Yesus mo tokna hom zë hla daonk. ⁴ In kim zë ëzau'uk, dekam hom anakan dam nulsu'uk, “An banakarekam zë lwal?” Ki zep zë hwëna mumuk ennak zi darena zëno mae mo alpnak jo kë zaka. Zëno nik mo pakeanna angtan-angtanna – san de nglî angna kiye. ⁵ Ki zep zë mamkam éairi'ak, dekam zep kamanak ëutuk gwehek. Zi darena in zao zep enbiridaka, “Em ba habe ngaya Zini insa tün zi kang gul gwennak lëbla'an? ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tün nïkon ngaya tala. Emki eenlala gwen-mensa Galileak anakan emsa tawa ta gwibirkike, ⁷ ‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa Asa te-lidak sonnak makan dain. Hwëna yaklana dan-ahan, dekam asa etan tün nïkon ngaya gwer.’”^l ⁸ We walya in dekam zep enlala neibik – Yesus mo tawa tabinni insa.

⁹ Kim lwan dahak, dekam zep in zen seblaskam zëre hon ang ta gwek, hen zëno mae mo ahakorena, desa kitak donbiridak. ¹⁰ In zen donbirida'ak, zëno mae mo bosem-sena, Magdala kore wenya Maria, Yohana, hen Yakobus mo anena Maria. Ahakore we walya hen ki – in zen sek gwekye. ¹¹ Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya in hom daïbibridak. Man enlala neibiridak, “An man émamak gwe'an.” ¹² Hwëna Petrus ki zep luweka, hëndep ki zep hluweka – men zao nënnek, desan dep. Kim zë hata naka, ki zep huwe hanankam ake inki, hwëna kaen ngap-ngap enna insa zep zë hlaul inki. Ki zep enlala topse gwen nabban etan lwa halka.

Yesus kim zi dare naban Emaus san dep zisong gwekake:

(Mrk 16:12-13)

¹³ Yaklana inkam, aha zi darena men zen hen seblaskam de Yesus hon ang ta gwen wenya ban apdekam lowe he'ak ki zep

^l24:7 Luk 9:22, 18:31-33

song ë'anka – éna Emaus sun dep. Zen Yerusalem kon langana seblas kilometer enkam. ¹⁴⁻¹⁵ Zen man lonnara'anka – tingan in zen ki zë jowekke. Hwëna Yesus Zëna dekam zep teisyalahe zaka, dekon zep apdekam zisong gweka. ¹⁶ Man sap hla laka, hwëna banakan mes yap zë gweizimki, zep tame la srëm gweka.

¹⁷ Ki zep Yesus takensizimki, “Em ba olsae lonnara sara?”

Dekam zep nwe-mase dowe hanan naban yausuku. ¹⁸ Zi darena in ahana bosena Kleopas. Zen zep takensiblikä, “Em san an aha-en zen mes yap? – ola ansa de san srëm naye. Kitak Yerusalemk de lowehen wenya mes étawa gwek – in zen ki nér hom jowekye.”

¹⁹ Dekam zep ding gulbluka, “Ba zë jowek?”

Ki zep hwëna ding ulblika, “In zen Nazaret walya Yesus hon jowekke. Zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi. Zëno syala man tangan sosen gwe-gwek, hen zëno ola man sam gwezik gwek – Alap mo nwenak hen tingare zi mo nwenaky. ²⁰ Hwëna nëno mae mo sinodenak de teipsin-teipsinni, hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep tan hap nenblak, in zep hëndep Roma mo jana nabare zini te-lidak sonnak makan daink. ²¹ Hwëna ëe mesë enlala ë gweblak, ‘An zen sa Israelsa hïl gil sonera!’ Tan hyanak, namen yaklana mes dan-ahan nér. ²² Hen namen kaknak ëe we walsaë auna ohlobiridal – aban mae de Yesus hon ang ta gwen we walsya. Zen yakla hata sezan naban sek gwer – men zao nér dwanukke, desan dep. ²³ Hwëna zen hom zë Yesus mo tokna hla dal. Zen zep asa nenbiridazal, ‘Ëe Alap mo dam taha nakore zisië nwe nik de ëlirisin gwenkam aker. Zen man asa enbiridala, “Yesus mes ngaya gwera.”’ ²⁴ Abon mae onakon ki zep zi hwëna nolésal kïnïl – zën de hen hlaun hup. Ki zep zë hla nul – men kirekam we walya asa nenbirida zalye. Hwëna zen hen hom zë Yesussu hla dal.”

²⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, “Em in enlala joblo-topna! Em bëjen em nabakam laiblibin – mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini tawa da gwibikye. ²⁶ Zen man tawa da gwibik, ‘Alap mo dam tasin Zini, zisi de ngaya tabin hip Dena, zen nonol kareksa de goltownen. Ki sa hwëna hyanak teipsinkim nikiri.’” ²⁷ Ki zep tingan srip gulsuzimki – ola mensa zëre hap dena ale nul gwekye. Nonol Musa mo ol ale gun nukon kon gwisibir

hanaka, hëndep Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alesa srip gulsuzimki.^m

28 Éna men zao dep zi darena in song ë'anka, zëwe kim égolek de gwe'ak, hwëna Yesus dekam zep éna insa de tamaran makan sap gweizimki. 29 Hwëna man titi laka, “Bahem tamaran. Aban mae neik truwek. Angkam man kawen hap golek de gwe'an.” Zao zep ki hëndep seweka.

30 Kim tembane hap teinikin anek, Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka. Ki zep ahap gul guku, dekam zep zëbe nikhip dena teisyazimki.

31 Hëndep dekam zep zëno nik mo nwena hleng neizimki, “O an Yesus suke!” Hwëna Zen dekam zep zëno nik mo nwe nakon aya gweka. 32 Zao zep zënaka enzimki, “Ëe are mo ennak ben-ben nakaë eisbirzir– in kim Zen Alap mo ola nëp oranak srip gulsuzim song gwesan zalaye.”

33 Ki zep hëndep lu këka dekam zep kam etan Yerusalem san dep ola halka. Zao zep etan hla kulida'anka– seblas enkam de wenya insa hen ahakore naban, men deban mae zë apdenak lowe he'akke. 34 Ki zep zi darena insa nen guzimk, “In eiwa, Bian Alap mes tün nïkon ngaya tala! Zen mes Simon hon Zénaka zerträra!” 35 Zi darena in ki zep hen aïsil eibirida'anka– men kirekam oranak zëbon nebon joweka, hen roti kwa-kwak gunnuk kim anakan tame laka, “An Yesus suke!”

Yesus kim aumwa hap de ol zïm-zïmnï golzimkike:

(Mat 28:16-20, Mrk 16:14-18, Yoh 20:19-23, Kis 1:6-8)

36 Zen kim nama kirekam lonbirida'anka, dekam zep Yesus Zëna zëno mae mo ngirinnik etan jowe zaka. Zao zep gubirdaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.”

37 Ki zep auna éhlok hen éaïri'ak. Man tim dik, “An zi au!”

38 Hwëna ki zep gubirdaka, “Em ba habe éaïri'an? Bahem étaïbli srëm gwen. 39 Emki taha-tananak Asa hla tan– dekam de Asa tame tan hap, ‘An Zen tangan.’ Asa emki olk tan– dekam eka Asa tame lak. Zi auna hom eini hen danna– an kirekam Asa hla lanan.”

40 In kim kirekam gubirdaka, ki zep zëre mo taha naban tana naban zitreizimki. 41 In kim isrip-sri hap étaïbli srëm gwe'ak hen denggwanbla'ak, ki zep takensibiridaka, “Eno mae

^m24:27 Ul 18:14-20, Mzm 22, Yes 53

mo tembanena awe wée?” 42 Ki zep hogwe ang gun kwakna nolblak. 43 Ki zep gul inki, ki zep hëndep zëno mae mo nwenak twinbi’inka.

44 Ki zep gubiridaka, “Ëe men kimë nama emsa golëlowehe gwek, Ëe sap mesë dekam hamal hap emsa anakan gubirida gwek, ‘Abe hap dena mensa kitak ale nuk, Musa mo olak, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olak, hen Mazmuruk, zen kirekam sa ki hëndep lwal.’” 45 Kirekam kim gubiridaka, dekam zep zëno mae mo enlalana Alap mo olsa dikim tame gul gwen hap ngatan tazimki. 46 Zao zep gubiridaka, “Alap mo olak man ale nuk, ‘Tingare zisi de ngaya tabin hip de Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, hwëna yaklana dan-ahan ki sa etan tìn nïkon ngaya gwera.’ 47 Hen man ale nuk, ‘Zëno bosekam sa tingare zi ausu hap ol dawemna nolzim halada gwer – zen dikim zëre mae mo karek-karek nakon ëhalen hap, hen zëno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hipyé. Nonol tangan Yerusalem kon sa kon neisibir hanal.’ 48 Em an zen – nonol gol halada gwen hap de wenyaye. 49 Ëe asa ep zer sonezim – mensa ano Bianna emsa gu-gubirida gwekake. Hwëna em éna an-en kon ësblak – hëndep Alap onakore sosonna in kim de ebon mae onak ing gwe he'an zaka.”ⁿ

Jesus kim sewe sekake:

(Mrk 16:19-20, Kis 1:9-11)

50 Aha yaklakam ki zep Jesus golësek gweka – hëndep Betania. Zao zep tahana teisya ineka, ki zep zë anakan dawemna golzimki, “Amki Alap onakore dawemna hla kul gwek.” 51 In kim ki zë kirekam gweibirida'anka, ki zep zë hëndep Alap zer ine halka. 52 Dekam zep bokle kom soblan nabán bosená teip nulsublu'ak. Dekon sérkam de isrip-sri nabán zep Yerusalem san dep lwan dahak. 53 Zao zep Alapsa de isrip-sri gwebla tine gwen nabán Alap mo golak mwin-mwan enkam lowehe tine gwek.

ⁿ24:49 Yoh 14:16-17, 15:26, 16:7-10, Kis 1:4-5

Yesus hup de Ol Dawemna mensa

Yohanis ale gulkuke

- 1** Ol aïsilî an Yesus Kristus hup dena.
Nonol lone sennak, okamana ansa de yang gulsun
srëmnak, Zini in mes gwëka.
Zen Alap han ë gweka, hen Alap han man apde ëka.
Zëno bosenä “Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol.”
- 2** Zen nonol lonesen nakon Alap han ë gweka.
3 Zen Zen kitak Alap mo gun sun yang tasibirkî,
hen hom tangan – aha mo yang gulsun nuye.
4 Ëngaya gwen hap de ausuna zen Zëbon onak.
Zep zini ëngaya gwen hap dena Zëbon en nulin
gwenan,
dekam zep enho nakon ëngatan gwe-gwenan.
5 Zëno ngatanna in okama kawesënnik awe zil ine
gwenan.
Kawesënni man sap ngatanna insa husus gwe-gwibirin,
hwëna ber-ber gunnu banakan dep?^a
- 6** Ki zep hwëna Alap zini zer soneka, bosenä Yohanis.
7 Zen ngatan nabare Zini in hap de olsa tingare zi hip
golngeir guzim zika –
dekam de zëno ol toran nakon taïbliblan hap.
8 Yohanis zen ngatansa de golzimdin hip de Zisi hom.
Zen hwëna zëbe hap de olsa de zi hip ayang gul
gwizimdin hip de zi.
9 Dekam tingare zi hip de ngatansa golzimdin hip de
Zini man hatan hap golek de gwe'anka.
- 10** Zep ëngaya gwen hap de ola bare Zini in okamanak
awe orep mes gwëka.
Zen sap Zen okamanak de zisi yang tasibirkî,
hwëna hom tame dak.

^a1:5 1Yoh 1:1-5

- 11 Zen zëre mo hlil irin zini Israel hon hata zaka,
hwëna beya nik hom neirink.
- 12 Hwëna men zen en daibliblak, zen en zap neirink.
Zëbe mae en hap zap dekam de Alap mo walas hap
ëjowen hap dena golzimki.
- 13 Zen auhu-kama zi mo wë tan en nakon hom Alap mo
walas hap ëjowek,
ahaksa zi zëre mae mo dwam gwibin nikon,
ahaksa zi mo syal gwibin nikon.
- Hwëna Alap Zén zëre mo walaskam dikim éliwehen
hap kwang guludaka.

14 Zep éngaya gwen hap de ola bare Zini in zi tangan hap
jowe zaka, hëndep néban mae golégwë gweka. Ëe ama Desa
anakan kara la gwek, “Eiwa, zëno sosonna ngatan zi mo lang
nakorena. Sosonna in Bi zem onakorena, sap Zen an Zen – zëre
mo Tane aha-ere naye. Zen taibliblan tanganna hen kwasang-
kwasang enna.”

15 Yohanis kim hla taka, dekam zap zëbe hap dena ol
mamkam anakan gubiridaka, “An Zen – asa de zertrozan Zi
niye, mensaë anakan gubirida gwekke, ‘Men Zen de asa
zertro'an zaka, Zen mamma. Ëe an betekna. Sap asa de jaha
gwen srëmnak, Zen orep mes gwëka.’” Kirekam Yohanis ol
mamkam gubiridaka.

16 Alap mo Tanena in, Zen kwasang-kwasang enna, zap
Zen etan-etankam nébe mae hap dawemna gol gwizimnira.
17 Sap Alap onakore tüti tabin ola, zen Musa Bak nëp ayang
gulzimki. Hwëna Alap de nësa totoresa kwasang gwibirida
gwen hap de ol dawemna, zen Yesus Kristus nëp golhatazim
zika. Ol dawemna in, zen eiwa de tangan naye. 18 Zini hom
tangan Alapsa hla dak. Hwëna zëre mo dang tñinak de
Tanena, men Zen aha-en zëre mo alpnak gwë gwenda hen
apde éka, Zen mes Bi zikhip dena nébe mae hap ayang
gulzimki. Zen hen ki Alap.

Yohanis kim orana sal ta gublu zakake:
(Mat 3:1-12, Mrk 1:1-8, Luk 3:15-17)

19 Yohanis kim hamal hap tonbirida gweka, dekam zap
Yahudi mo mam-mamma Yerusalem kon zini lup nul sonek-
zen de Yohanissi takensiblin hap. Zen Alap mo golak de syal

tan zisi hen Lewi Bak mo ausu nakore zisi lup nul sonek.^b
 Kim yaïng gwezak, ki zap dakensiblik, “Em san ha an Zen? – mensaë kara ë gweblananye.”

²⁰ Yohanis dam-dam enkam zap zénaka kira taka, “Ëe an nénaka de ngaya tabin hip de Zisi hom.”

²¹ Ki zap etan dakensiblik, “Ki em nara mo weinak dep de zi? Em san ha diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Elia Bak Swe? Hwëna angkam Yohanis mo bosekame etan hata'an zala.”^c

Ki zap ding gulzimki, “Ëe an zëno weinak dep hom.”

Ki zap etan dakensiblik, “Ki san ha em Musa mo weinak dep de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zi?”^d

Ki zap ding gulzimki, “Kirekam hom.”

²² Ki zap dakensiblik, “Ki em an nara mo weinak dep dena? Em de enaka kira tan srëmkam, ki hwëna men zen asa lup nul sonek, ëe banakan asa enbiridal?”

²³ Yohanis dekam zap Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Yesaya Bak Swe mo ngein sin dep de ol hli yulzimdin nikon ding gulzimki, “Ëe an

‘zi srëm lang nakon de anakan taken gwen hap de zi,

“Haen, nère mae mo Teipsinni kip nen orasa
 dam-dam tablan – desan deka hata zaka.”^e

Ano syala kirekam.”

^b 1:19 Alap mo golak de syal ta gwen zini, desa Amber olkam “Imam” kam nenbirida gwenan. Zen zen Yerusalemk de Alap mo golak Alap hap domba-sapina tru dasik gweblak. Israel zi mo ë-ënak de but srëm gol-golak, zao bëjen ba maena Alap hap tru tasik gweblan. Diki Yerusalemk de Alap mo gol ennak, zao en dep zap lup nulhal gwezak. Hen totore zini bëjen tru ta seblan. Mensa Musa aha-ere zi ausuna dam tasibirk – Harun Bak mo auyan-tane walya, zen diki zen en tru dasik gweblak. Zen hen domba-sapina in mo kala Alap hap noltré gweblak – men kirekam Musa mo titi tabin olak lwakke, dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulruk gwizimdin hip. Zap Alap mo golak de syal ta gwen zi mo syala, zen kitak de Yahudi zisi de mas gwibirida gwen hap dena – Alap dikim zëno mae mo karek-kareksa tap gulruk gwizimdin hip. Lewi Bak mo ausu nakore zini, zen hen Yahudi zi mo aha zi ausu, hen zëno mae mo syala, Alap mo golak de syal tan zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip.

^c 1:21 Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Maleaki Bak ngein sin dep denaka anakan ayang gulzimki, “Elia Bak Swe etan lamkam sa lwalhal zala. Dekam Bian mo zisi de klis gun hup de yakla yawalak sa nabakam hatal.” (Mal 4:5-6)

^d 1:21 Ul 18:15-19 ^e 1:23 Yes 40:3

²⁴ In zen takensiiblin hap yaïng gwezak, ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitü gwenna.^f ²⁵ Zen dekam zep dakensiblik, “Ki hwëna em ba habe su tabirida gwe'ara? – sap em ngaya tabin hip de Zisi hom, hen Elia Bak Swe ne Musa Swe nik mo weinak dep de zisi hom.”

²⁶ Ki zep ding gulzimki, “Ëe an weyakamë su tabirida gwe'an, hwëna eno mae mo ngirinnik ki gwë'ara – Mensa ena tame la srëm gwe'an. ²⁷ Zen asa zertro'an zala. Hwëna ëe an dawem naka hom – Zëbon onak de babu gwen hapye. Sap zëno tana maesa de ngan sosublunna, ëe toton bëjenë.”

²⁸ In kïtak Betaniak ki lwak, weyana Yordan mo yakla hata sezan san de ënak. Yohanis zen zëwe su tabirida gweka.

Yohanis kim Yesussu hla ta guku:

²⁹ Ka'ankam, ki zep Yohanis Yesussu hla ta guku, ki zep gubirdaka, “Ëre wakë emki hla tan. Zen in Zen – Alap mo Domba Tane naye. ³⁰ Zen Zen sa Zënaka sosok tala – tingare okamanak de zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipyé. ³¹ Zen in Mensaë anakan emsa gubirida gwek, ‘Asa de zertrozan Zini, Zen mamma. Ëe an betekna. Sap asa de jaha gwen srëmnak, Zen orep mes gwë gweka.’ ³² Ëe homë menkam anakan tame ta'ak, ‘An Zen – nësa de ngaya tabin hip de Zini inye.’ Hwëna Alap asa weyakam de su tabirida gwen hap dam tasiki – dekam de Desa Israelk de zi hip zertreizimdin hip.”

^f**1:24** Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlíkna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, “Bahem gulmurun.” Zen hen man anakan ébolamda gwe-gwek, “Ëe en ama dawemkam Alap hon étal gwesi”in.” Zep zen hen man Yesussu baes néblak-kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nébla'an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Yohanis mo ola awe dam gulsunnu dan-dan: Ahana, “ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitü gwenna,” ahaksa, “In zen dakensiblik zen Farisikam de gubirida gwen zi lup nul sonek.”

81:29 Yohanis kim Yesussu anakan gubluka, “Zen in Zen – Alap mo Domba Tane naye,” dam gulsunnu zen a kirekam mo: Yahudi zini dombasa Alap hap tru dasik gweblak – dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuzimdin hip. Zep kim Yohanis kirekam gubluka “Alap mo Domba Tane”kam, zen man dakastri”in, sap Alap man Yesussu zerguku – domba tane makan de tingare zi mo karek-karek hap de tan hap.

32 Hen Yohanis insa hlaulku zen dam-dam enkam anakan tonbiridaka, “Ëe ama Alap mo Enhosa hla taser. Mawana ohola mo kim ati gwesan zala, ki zep hëndep ing gwe heblan hap Zëbon zau zula. 33 Hwëna Alap mes asa hamal hap anakan gu-gubluka, ‘A dekon esa tame tala: Men Desae hla ta'anka are mo Enho de Zëbon dep ati gwennak hen ing gwe heblannak, Zen Zen sa hwëna are mo Enhona inkam su tabirida gwera.’ 34 Ëe hwëna namen mesë are mo nwekam hla tal, zen in zebë damnak anakan kira gwe'an, ‘In eiwa, Zen Zen – Alap mo Tane naye.’”

Yesussu kim zini nonol tanganna ang nëblakke:

35 Ka'ankam etan Yohanis Su Tabin zao gwë'anka. Ëe hen zëre hon de ang ë gwen zi darena zaoë ë'ak.^h 36 Dekon zep Yesussu tamarannak kara ta sone'anka, dekam zep etan gubiridaka, “In Zen – Alap mo Domba Tane naye.” 37 Ëe kimë kirekam asalblak, dekam zebë Yesussu ang éblak.

38 Asa kim ake guku, ki zep lero gwizimdin niban asa takensizimki, “Em basae leibi'ira?”

Ki zebë ding ulblik, “Rabi Bak, eno gwë gwenna endawe?” “Rabi”kam de ol-gunnu, zen Ibrani olkam. Zëno enlalana “guru.”

39 Dekam zep asa ding gulzimki, “Haen. En esa ki zë hla kuli.” Dekam zebë ang éblak, hen ama zëno gwë gwenna hla kuk. Yakla nwena dekam san ha empat enkam, kam-en. Yaklana dekam zep asa zigwëka.

40 Ëe in zen Yohanissi asalblak hëndep Yesussu ang éblak, aha zini in mo bosenia Andreas Bak. Andreas in, Simon, aha bosenia Petrus mo oso. 41 Zen ki zep nababakam aya zemka duweblaka, ki zep gubluka, “Ëe mesë Mesiassa értowenan!” “Mesias”kam de ol-gunnu, zen hen Ibrani olkam. Yunani olkam enlalana “Kristus,” hen zëno enlalana, “Alap mo zer sonenna – Israelsa de Zen ngaya tabin hip.” 42 Andreas ki zep

^h1:35 Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirkî, hom damkam zëre mo bosenia ayat 35-40nak awe ale gulku. Hwëna zi darena in kon ahana zén mes yap, sap Yohanis kirekam zëre mo surat ale gul gwennak zëre mo bosesa golzabe gweka. Mae hap mes yap bose zemka ale gul srëm gwe-gweka – dekam de aha zi zénaka enlala gweblan srëm hap, “Zen bolte-boltena.”

Yesus osan dep kwang tahal zaka. Kim zerhata zaka, Yesus ki zep zë nwekam snap tasikï, zao zep gubluka, “Em in Simon Bak, Yohanis mo tane. Hwëna Ëe ama emsa bose ta'an 'Kefas'kam.” “Kefas”kam de bosena in, Ibrani olkam enlalana apdenak – zëre mo Yunani olkam de bosena Petrus hunye. Zëno enlalana “kaso yawal.”

Yesus kim Pilipus ne Natanael neka kwang sokake:

⁴³ Ka'ankam ki zep Yesus Galilea mo lang san dep de song gwen hap dwam gwe'anka, ki zep hëndep song gweka. Zao zep Pilipus Baksa zertoweka, ki zep zë gubluka, “Em Asa ang gwebla.”

⁴⁴ Pilipus in Betsaida wal, hen Andreas ne Petrus ne zao hen ë gweka. ⁴⁵ Pilipus dekam zep hwëna Natanaelsa duweblaka, ki zep zë gubluka, “Ëe mesë értowenan – Zini mensa Musa zëre mo titü tabin olak hamal hap zëbe hap dena ale gulblukaye, hen mensa Alap mo olsa de ayang gul gwen zini nen guk gweblakye. Zen Nazaret wal, bosena Yesus, Yusup Bak mo tane.”

⁴⁶ Ki zep Natanael weha ol makan ding gulbluka, “Nazaret walya san ha ki? – dawem naye.”

Ki zep ding gulbluka, “Haen, en neik ki zë hla ta.”

⁴⁷ Yesus onak kim zerhata'an zaka, ki zep gu-gubluka, “An Israel wal tangan. Hwëna zëbon onak hom – zisi de yane-ne tan hap de enlala naye.”

⁴⁸ Ki zep Natanael takensiблиka, “Em banakane asa tame tala?”

Ki zep ding gulbluka, “Ëe mesë emsa hla tal – Pilipus de emsa kwang tan srëmnak. Tenya ara mo ausunake nikin sira.”

⁴⁹ Ki zep ding gulbluka, “Guru, Em in Alap mo Tane! Em in Israel mo teipsinni!”

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, “Na-en tangan ba habe asa taiblibla'ara? – owas betek tola an en happye. Sap Ëe anakare enkamë emsa gublul, ‘Ëe ama emsa tenya ara ausunak hla tal.’ Hwëna em etan mamkam de owassa esa kara guluda gwera – dekam tangan de dawemkam Asa taibliblan happye.” ⁵¹ Ki zep hwëna gulk sun de ol blaorankam kitak asa gubiridaka, “Eiwa

tangan nakaë emsa gubirida'an: Em esa nglisa talusun nuka hla laser, hen Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo lang nakore Zi Tangannaⁱ Abon osan sa tatak gwese gwer, hen Abon osan sa atiti gwe-gwezal."

**Ëna Kanak de we-zi daresa de oto
sonnak kim Yesus ang gwekake:**

2 Yklana dan-ahan, dekam zep langna Galilea mo aha ëna Kanak we-zi daresa oto noso'ak. Yesus mo anena man zë ang gwek. 2 Dekam zep Yesussu hen nenblak– Zen de hen zëre hon de ang ta gwen wenza asa golëang tan hap. 3 Anggur hona kim tap gwizimki, Yesussu ki zep an zem gubluk, "Anggur hona mes tap gwizimnira."

4 Ki zep ding gulbirkki, "Anyan, em bap kirekam Asa gublula. Sap Ëe dikim are mo sosonsa goltreizimdin hip denak hom am zau'un."

5 An zem ki zep gola iwe de babu gwen zisi gubiridak, "Ano tanena an de emsa ba mae hap gubridanna, zen hëndep kire enkam syal eibik."

6 Gola iwe kasokam de drem yawal-yawala ki èrlwa'ak – enam enkam, seratus liter mo dena. Zen weyasa zë hamal da gwibik– tembane tankam dikim Yahudi mo auyan-aza mo épba ol san tahasa su tablanda gwen hap, hen piring-moksa de zë os-os ta ine gwen hap. 7 Yesus ki zep gubridaka, "Drem-dremna ansa hokam beya labik." Dekam zep hona tutu dak, hëndep dremna in man èsuwehe kïník. 8 Ki zep etan gubridaka, "Men zen tagal gwenna awe nol gwe'arake, emki zëbe hap zeisirbli hanan." Ki zep hëndep nyeisirblihak.

9 Hwëna dremnak de weyana in mes anggur ho hap ejowek. Tagal gwen hap de nol gwen zini in kim akasibirkki, zen hom anakan tawa gwibi'inka, "An owas hap ki lwanan," hwëna babu gwen zini in, zen en mes sap tame nuk. Ki zep we gon hap de

ⁱ1:51 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zénaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zénaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka– mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin néblankam "zi tangan" makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka– Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

zini insa kwang taka,¹⁰ ki zep gubluka, “Tembane yawalsa de syal gwibinnik, diki anakan syal nei gwibirin: Nonol te-ala mamkam de anggur ho dëreksa de golzimdin. Hwëna kim dërek wenya insa sowe henkam otdebinne, dekam sap de lun kon totore anggur hona golzimdin. Hwëna em an dërek wenya ema lam gulu – lun kon de hwëna kae gwibir-zimdin hip!”

¹¹ Zen zen Yesus mo nonol owas syal gwibin niye – kim langna Galilea mo éna Kanak nonola zëre hap dena goltreizimki. Zen zëwe zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna nonola goltreizimki. Zen dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya nonol sap daibiliablak. ¹² Kim hya gwasik, Yesus ki zep Kapernaum sun dep golëtine gweka – an zem, oso wal zem, hen ée zëre hon de ang ta gwen wenya ban. Zao mingguna san ha aha-en mes yap asa golëlowe heka.

**Yesus kim pasar zini Alap mo gol tém
nakon goléalsaa sonekake:**

(Mat 21:12-13, Mrk 11:15-17, Luk 19:45,46)

¹³ In kim Yahudi mo yakla yala Paskanak^j golek de gwe'ak, dekam zep Yesus Yerusalem san dep asa golëzahe gweka.

¹⁴ Alap mo gol mwanak de teksonnak ki zep zini hlauluda'an haka – men zen sapi-dombana, hen mawana te-ala hap lidak da gwibikke – dekam de aha zi desa Alap hap tru tasik gweblan hap. Hen men zen Roma mo te-ala hap Yahudi mo te-alasa lidak da gwibik, zen hen zao teinikin'ik. Meja-mejanak te-alasa naïtblin da'ak.^k ¹⁵ Ki zep dokot hak-haksa siri tasiki – dekam de

^j**2:13** Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwibin hip – in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaunkum, dekam zep Mesir mo teipsinii Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire sek gwek.” (Kel 12:1-51, Ul 16:1-8)

^k**2:14** Roma dekam Yahudi mo langnak iirk niik, zep zéno mae mo mwinkwankam de te-alana, Roma mo te-ala. Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamma man jalse neibirida gwek, “Roma mo te-alasa bëjen Alap hap golblan.” Yahudi zini zep Roma mo te-alana lidak da gwibik – Alap mo golak de hatankamye. Hwëna zini men desa Yahudi mo épba te-ala hap lidak da gwibik, zen hwëna hargana man mam nul gwek – dekam de zëre mae hap aha hlïk naka kap ta-in gwen hap. Hen men zen aha kire-kirena Alap mo golak lidak da gwibik, zen hen man hargana mam nul gwek.

sapi-dombana insa lek-lek tabin hip, dekam zep tüngan golëalsa sonebirki. Te-ala lidak ta gwibin meja-mejana man yal tazimki, hëndep te-ala kasona man sekwak tabir-zimki. ¹⁶ In zen mawana lidak dabi'ik, desa ki zep gubiridaka, “Mawa om ansa dekam kap ul inehak. Ano Bian mo gola ansa bahem pasar hap li yul sone gwen.”

¹⁷ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe dekam zebë enlala eibik – mensa Alap mo olak anakarekam ale nukye,

“Ëe Alap mo golsaë dawemkam anakan enna lwa gwibirin, ‘Bap zen zini kun gun.’

Zen in zep de jal hap sa Asa karek dal.”^l

¹⁸ Yahudi mo nol-nolik zep hwëna nenblak, “Nara ebe hap golblaka? – dekam de Alap mo gola ansa wet gulsun hupye. Ki abe mae hap emki owassa syal gwibir-zimdin – ëe akakim anakan emsa tawa éblak, ‘Alap eiwa mes kirekam de syal gwe-gwibin hip dena ebe hap golblaka.’”

¹⁹ Ki zep ding gulzimki, “Em gola ansa dri kulsuk, hwëna Ëe asa dan-ahare yaklakam etan taul.”

²⁰ Ki zep ding nulblik, “Alap mo gola ansa kim dauk, tahunna 46 enkam man-am altïlsïk, hwëna em ema gulu, ‘Dan-ahare yaklakam asa etan taul’!”

²¹ Hwëna Yesus Alap mo gol tangansa de dri yulsun hup hom ki gubiridaka. Zen hwëna zëre mo tim hip denaka gulk sun ola blaonzimki. ²² Zep Yesus kim tün nïkon ngaya gweka, ëe dekam zebë zëre mo ola insa enlala eibik. Dekam zebë hen Alap mo hamal hap de ol ale gun nuban Yesus mo ola ban laäbližimk.

²³ Yerusalemk kim yakla yawala Paskanak gwë gwe'anka, zini beya nik daïbli'blak, sap zen man zëno owas syal gwibinsi hla nul gwe'ak. ²⁴ Hwëna Yesus hom desa anakan taïbli'biridaka, “Zen eiwa Asa daïbli'bla'an.” Sap Zen mes kitak tame tabirki.

²⁵ Zen zi mo enlalasa Zén hla ta gwizimki, zep Desa ba hap de anakan gublun hap, “Zini in karekna,” ahaksa, “Zen dawemna.”

^l2:17 Mzm 69:10

Nikodemus kim Yesussu zïñi takake:

3 Aha yaklakam ki zep Farisi walya Yesussu zïñi ta zaka, bosenia Nikodemus. Zen Yahudi zi mo aha mamna. **2** Zen kam zïñi taka, ki zep zë gubluka, “Guru, ëe mesë emsa anakan tame lak, ‘Emsa Alap zer soneka– asa de tawa ta gwibin hip.’ Sap Alap de zisi zergwën srëmkam, zen bëjen owas-owassa syal gwe-gwibin– in kirekam em syal gwe-gwibi’iraye.”

3 Yesus ki zep ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gublu'an: Emsa de etan jaha gweblan srëmkam, em bëjen em Alap mo iřik giñnik hatan.”^m

4 Ki zep ding gulbluka, “Zi mamna banakan de etan jaha gweblan hap? San ha maka ki bongna etan an zik mo sopnak ing gwe he'ara?!”

5 Yesus ki zep ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gublu'an: Zini etan de jaha gwibiridan srëmkam, hokam de jaha gwibiridanna, hen Alap mo Enhokam dena, zen molya Alap mo iřik giñnik yaïng gwek. **6** Zi mo jaha gweblanna, zen tim en naka, hwëna Alap mo Enho nakore jaha gweblanna, zen ang hap dena. **7** Em ba hap de tenggwaran hap? – sap Ëe ama emsa gublul, ‘Etan de emsa jaha gwibiridan srëmkam, em kitak bëjen Alap mo iřik giñnik yaïng gwen.’” **8** Yesus ki zep ola gulk sun blaonblaka, “Asesena ki totoresa taïlisen gwenda. Auku enna kie asal gweblanan, hwëna anakare tame gunnu hom, ‘Asesena in dekon jowe gwenda,’ ahaksa, ‘Desan dep song gwera.’ Zen hen ki kirekam, Alap mo Enho nakore jaha gweblan naye.”

9 Nikodemus ki zep takensiблиka, “Ëe homë tame gu'un. Zen kirekam banakan sa jower?”

10 Yesus ki zep ding gulbluka, “Em dwan Israelk de zi mo aha guru yawal sake, zep em ba habe insa tame gul srëm gwera? **11** Eiwa denakaë emsa gublu'an: Ëe are hon de ang ta gwen wenya ban are mae mo tame gun nuka hen nwekam de hlaun nukaë tawa la gwibirin. Hwëna em ere mae hon de ang

^m**3:3** “Etan de jaha gweblan” hap de ola awe, desa de dam gulsunnu dan-dan, zep Nikodemus Bak dam gulsuk srëm gweka. Aha dam gulsunnu, etan de an zik jaha gweblan hap dena– men kirekam Nikodemus dam gulsukuye. Yunani olkam aha dam gulsunnu hen, gulk kon de jaha gweblan. Zëno dam gulsunnu, Alap mo Enho de ing gwe heblankam de wet gweśin, zep de zini in ëse jaha gwen makan nwe-mase gwen. Yesus Zen diki kirekam enlala gwibirki– ngatan zi mo lang nakon de jaha gweblansa.

ta gwen wenza ban em molye ulink. ¹² Èe kimë auhu-kamanak denaka emsa tawa ta gwibirin, em hwëna dekam home ano ola laiblì gwibirin. Zep Èe de ngatan zi mo langnak denaka emsa tawa tabinkim, em banakan dep? – taiblibin niye. Ebe mae hap gwa-gwa tangaranna. ¹³ Sap zini hom ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, hen dekon hom atiti gwezak – zen de emsa tawa tabin hipye. Hwëna Èe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe dekonë ati gwezak. ¹⁴ Men kirekam Musa Bak tembagakam de yang gulsun wanyana tenyak gulk makan gul inkike, sasa langnak in kim golëlowehe gwekake,ⁿ zen kirekam sa hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan dain – ¹⁵ dekakim tingan men zen Asa daiblì gwebla'ak, hëndep de gwën hap denaka hla nuk.”

**An Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirkike,
zëre mo srip gulsun ol:**

¹⁶ Alap man okamanak de zisi sérkam kwasang gwibirida gweka, hëndep zep zëre mo Tane aha-erenä zer sonezimki – dekakim tingan men zen Desa daiblì gwebla'ak hëndep denaban juwe sräm gwek, hwëna hëndep de èngaya gwen hap denaka sa hla nul. ¹⁷ Alap zëre mo Tanena in nësa de karek tabin hip hom zer soneka, hwëna dekam de Zébon onakon nësa ngaya tabin hip. ¹⁸ Zini men zen zëre mo Tanena daiblibla'an, desa Alap hom karek tabin hip kalang gwibirida'ara. Hwëna men zen daiblibla sräm gwe'an, desa mes kareknak de kang gun hup kalang gwibiridaka, sap zen hom zëre mo Tane aha-erenä daibliblak. ¹⁹ Zep a kire nakon sa Alap klis gulu: Zëre mo ngatansa de golzimdin hip de Zini mes sap okamanak hata zaka, hwëna okamanak de zini kawesïnsi dwam nei gwibirin. Zen ngatan san dep de wet so gwe kïnïn hap man baes ta gwenan, sap zen karek-kareksa nol gwenan. ²⁰ Sap kareksa de gol gwen zini ngatansa man husus nei gwibirin. Zen bëjen ngatannak ëwet so gwe kïnïn – zëno mae mo syal karekna insa de tame gulzimdin sräm hap. ²¹ Hwëna men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen Alap mo ngatannak ëwet so

ⁿ**3:14** Israel mo ausu nakore zini kim wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwe'ak, Alap dekam zep Musasa gubluka – dekam de yang gulsun wanyassa te ik gïnnik gulk makan gul irin hip. Kim wanyana insa kara nulse gwek, dekam zep wanya mo hit tin sang-sang nakon èdawem gwe-gwek. Emki Bil 21:4-9nak hlaun.

kïnzi gwenan, dekam zep anakan noltré gwenan, “Ano gwënnna eiwa Alap mo dwam gwibin sin lwa'an.”

Yohanis Su Tabin kim Yesus hup dena kira gwekake:

22 Dekon aha yaklakam, Yesus zëre hon de ang ta gwen wenza aban mae Yerusalem mo zi srëm lang san dep golësek gweka. Zao holo tolkam asa golëlowehe gweka, hen zini dekam su tabirida gwen hap yaïng gwe-gwezak.²³⁻²⁴ Dekam Yohanis Su Tabin Swesa nama hom bwinak tak da in'ik. Zen dekam Aenonk hen su tabirida gwe'anka – ë yala Salim golek denak, sap zëwe hona beyana. Zep zini nama zëbon dep yaïng gwe-gwezak – zen de zë su tabirida gwen hapye.

25 Ki zep Yohanis hon de ang ta gwen wenza Yahudi wal bose zeban auyan-aza zik mo épba ola kon nérkeisa-keisa gwe'ak – mae hap: Diki a kire enkam nen taha maena su tablonda gwen – dekam de Alap mo nwenak èkun gwen srëm hapye.^o 26 Ki zep etan Yohanis osan dep lwan dahak, zao zep nenblak, “Guru, zini men zen weyana Yordan mo yakla hatase zannak eban é'anka, mensa em asa gubirida gwekake, ‘Zen Zen tangan,’ zen hwëna angkam zisi beyakam su tabirida gwe'ara. Angkam zini zëbon en dep tingan gwe'an. Nëbon mae hwëna man dan-en gwe'an.”

27 Yohanis ki zep ding gulzimki, “Zini bëjen banakare syal maena gul irin – Alap de golblan srëmkamye. 28 Ena kie asa sane la gwek – kimë anakan gu gwekye, ‘Ëe an Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi hom, hwëna ëe an Desa de ngeir gubluzan hap de zi.’²⁹ Yesus Zen we gon hap de zini men kiye. Hwëna wenza mensa Zen go'ara, zini men zen angkam Zëbon dep bütì gwe-gwe'an, zen zen. Ëe hwëna men kiye – we gon hap de zini in mo wal bosena. Zep ëe ama sam gweñin – anakan de akenkam, ‘We-zi darena in dawemkam ë gwe'an,’ hen ëe ama isrip-sri gwe-gwenan – ano wal bosena in mo olsa de sane gwe-gwenkamye. ³⁰ Zen diki Zen sa abon onakon teipsik zahera, hwëna ëe asa dowehe tiner.”

^o3:25 Mrk 7:1-4

**Angkon an, bukuna ansa men zen syal gwibirkike,
zéno srip gulsunnu:**

31 Zini in zen gulk kon ati gwe zaka, Zen teipsinni. Hwëna okamanak de ésaltin zini, zéno mae mo enlalana hen ol toranna okama en hap dena. Ngatan zi mo lang nakore Zini in man tingen kwei-kwik gu'ura. **32** Zen mensa Zëna zëwe hlaul gweka hen sane gwe-gweka, desa zep nësa tonbirda gwe'ara. Hwëna okamanak de zini zéno ola man hwa nulsuk gwe'an. **33** Hwëna men zen en zéno ola nulin gwenan, zen en zep anakan eiwa nul gwenan, "Yesus Zen Alap mo Zer Sonenna." **34** Alap mo zer sonen Zini, Zen ewakam Alap mo olsa ayang gul gwenda, sap Alap zëbe hap zëre mo Enhosa kitak zerblaka. **35** Bian man Tane zemka dang tñi ta gwenda, in zep Zen de tingen bi gwibin hip gubluka. **36** Men nara Tane zem insa taïblilanna, zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nulin. Hwëna Tane zemka men zen de betek nébla srëm gwe'ak, zen molya èngaya gwek. Zen hwëna Alap mo jalak sa hëndep denaban lowehe gwer.

Yesus kim Samaria wenza ban ola lon'akke:

4 Farisikam de gubirida gwen wenza ki zep anakan ésak, "Yesus hon angkam beyakam bïti gwe-gwe'an, hen zëbon beyakam su tabiridan hap sek gwe-gwe'an. Yohanis hon angkam man dan-en gwe'an." **2** Hwëna Yesus Zëna hom su tabirida gweka. Diki zëre hon de ang ta gwen wenza ëeyë su labirida gwek. **3** Anakan kim salka, "Farisikam de zini mes kirekam emsa tawa néblak," Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon asa etan Galilea mo lang san dep golësek gweka. **4** Orana in desanë sek gwek langna Samaria mo ngirin kles san. **5** Ki zep Samaria mo éna Sikark asa golëyaïng gweka. Dekon golek-ngana mensa Auyan Yakob Bak orep tangan tane zem Yusup hup zerblakaye. ^p **6** Éna Sikark iwe hen ki, Yakob Bak Swe mo aili hona. Yesus man oranak sin gwe zaka, zep kim hata zaka, hëndep dekam zep aili ho alpnak nikin ane zaka. Yklana dekam bolak mes zauku.

7-8 Èe zëre hon de ang ta gwen wenza mesë éna iwe yaïng gwesek – tembanesa de zë lop tan hap. Ki zep hwëna Sikar

^p **4:5** Kej 33:19, 48:22, Yos 24:32

wenya blome naban hata'anzak – hona insa dikim zausul han hap. Yesus ki zep gubirki, “Abe hap nonol zausulblu ine.”

⁹ Wenya in ki zep ding gulbluk, “Em in Yahudi wal syake, hen ée an langna Samaria kore we. Zep em ba habe asa kirekam abe gulu?” Zen mae hap ki ding gulbluk: Sap Yahudi zini bëjen Samaria zi niban tahana golésérán-sérán gwen.⁹

¹⁰ Ki zep ding gulbirki, “Alap mensa angkam golzim'ira, em home tame gu'ura. Hen em home Asa tame tala. Ki emaka Asa abe tala – hëndep de ngaya gwen hap de hosa de ebe hap golbin hip. Hen Èe amaka ebe hap golbi'in.”

¹¹ Ki zep ding gulbluk, “Bian, eno blomena hom, hen aïli hona an logok gwe henna. Em banakan molye zausulku – ngaya gwen hap de hona in saye. ¹² Auyan Yakob Bak tünkim aïli hona ansa nébe mae hap hli tazimki, hen zëna, walas zem hen zaho zem, zen dekore hosa notde gwibik. Em san ema enaka kil tü'ara? – ‘Èe an Yakob Bak onakon ama teipsi'in.’”

¹³ Ki zep ding gulbirki, “Zi de aïli hona ansa otde gwibinkim, zen sa etan ého-hole gwe-gwer. ¹⁴ Hwëna mensaë gol gwizim'in, zi de desa gul irinkim, dekam bëjen etan ého-hole gwen. Hwëna hona in zëno mae mo enho nakon sa ana gwese gwer, hëndep zep sa hëndep denaban èngaya gwer.”

¹⁵ Wenya in ki zep ding gulbluk, “Bian, abe hap hona insa golbir – ée akakim etan ho-hole gwe srém gwek. Hen dekam ée molyé awe hata gwezak – hona ansa de zausul gwen hapye.”

¹⁶ Ki zep etan ding gulbirki, “Ki zi omka em kwang ta lahan.”

¹⁷ Hwëna ki zep ding gulbluk, “Ano zini hom.”

Etan ki zep ding gulbirki, “Em eiwakame ding guluda, ¹⁸ sap em mese aha-ere taha-tapkam zini zersik gweka. Hen mensa angkam zergwë'ara, home eiwakam ze'ara. Eno ding gunnu in eiwana.”

¹⁹ Ki zep ding gulbluk, “Bian, angkam mesë emsa tame tanan: Em Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi. ²⁰ Ano mae mo auyan-azana awe de kwatapnak yakla yawalak étagal gwe-gwek – dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hap.

⁹_{4:9} Yahudi zini Samariak de zi niban mae hap tahana nolésérán-sérán gwe srém gwe-gwek: Sap Samariak de wenya man aha zi ausu naban ésiri gwe-gwek, zep Yahudi tangan zini man anakan enlala neibirida gwek, “Zen Yahudi tangansa hom. Zen kwaé naban.”

Hwëna Yahudi zini, em ema anakan tawa la gwibirin, ‘Yerusalemk de Alap mo gol ennak em yakla yawalkam étagal gwe-gwen – dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hapye.’”

21 Ki zep hwëna ding gulbirki, “Ano ola an desa em taiblibin: Yakanak sa hatal, dekam kwatapna an en kon hen Yerusalemk en kon molya Alap hap boklena kom da gweblak. 22 Em Samariak de wenza, men zëbe hap boklena kom la gweblanan, home tame la gwe'an. Hwëna ëe, Yahudi zini, mesë tame lak – men zëbe habë boklena kom la gweblananye. Sap dekam de zisi ngaya tabin hip dena, zen Yahudi hon sa ki lwal. 23 Sap zëno yaklanak sa hatal hen angkam man lwa'an, dekam zini sa tingare enho naban hen Alap mo Enho de bi gwibiridankam Bian hap boklena kom da gweblal. Sap Bian Alap kirekam de zisi hakalbirida gwenda – Zénaka de boklesa kom ta gweblan hapye, sap men-kore men-kore zi ausu. 24 Alap Zen enho enna, zep zi de eiwakam boklesa kom ta gweblanna, zen diki tingare zëre mo enho naban hen Alap mo Enho de sosonsa golblan naban.”

25 Wenza in ki zep ding gulbluk, “Ëe tawana: Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala, hen kim de hata'an zaka, Zen sa kitak srip gulsuk gwizimdi.”

26 Ki zep ding gulbirki, “Ëe an Zen – an debane lon'araye.”

27 In kim zë lon'ak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenza dekam zebë lwanda halzak. Zao zebë Yesussu anakan lenggwanbla'anzak, “Zen wenza ban am olsa lon'an.” Hwëna wenza insa homë anakan lakensibik, “Em basae Zébon dwam gwibi'ira?” Hen Yesussu homë lakensiblik, “Em ba habe wenza in han ola lon sara?”

28 Hwëna wenza in kim Yesussu kirekam salblak, blomena insa zao zep eititi gwe gubirhak, ki zep ènak gubiridahak,
29 “Haen! Zini wakinsa emki hla tan. Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri. San ha Zen tangan mes yap – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye?” 30 Dekam zep èna iwe de zini du néblazak.

31 In kim ki zë kirekam lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenza, ëe ama sap zë titi la gwe'ak, “Guru Bak, emki tembane gwen.”

32 Hwëna Zen man ap ding gulzimki, “Ano tembanena ki – mensa em tawa eibir srëm gwe'anye.”

33 Ki zebë aenaka embiridak, “San ha man yap aha zi tembanena nolblazal yap?”

³⁴ Ki zep ap ding gulzimki, “Ano tembanena a zen moye: Bian mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip, hen syala men zep Asa zer sonekake, desa dikim sul sonen hap. Zen ano tembanena zen. ³⁵ Zini kirekam nen gwibirin, ‘Eiyas tan nakon, etan benna dan-nér dan-nér, dekam sa taran hap denak zaul.’ Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Nga yala ansa emki èr tabla naseran. Gandumnu mes ngap-ngap gwera, zep taran hap denak mes zaul. Nen taran. ³⁶ Eiyas tan hap de zini, zen mes èteingir gwe guk. Hwëna zini men zen angkam taran hap syal ta'an, zen hëndep de èlwa gwen hap de gudangnak gandumnu insa kang da gwenan, hen zëbe mae hap Alap hëndep de èlwa gwen hap de te-alasa gaji hap aïtbir gwizimnira. Zep zini men zen eiyas tanna hen men zen de taranna apdekam sa lamkam èisrip-sri gwer. ³⁷ Zep man dakastilin – men kirekam anakan nen gwibirinye, ‘Ahakorena eiyas tan hap de wenya. Ahakorena zen taran hap de wenya.’ ³⁸ Hwëna Ëe mesé emsa dam tasibik – em de hwëna aha zi mo eiyas tanna insa tan gwen hap. Zep em zëno mae mo irse gwen nakone dawemsa hla kul gwe'an.”

³⁹⁻⁴⁰ In zen du néblazak, zao zep abe da gwe'ak – deban mae de zëwe golégweisìn hip. Hëndep zëwe yaklana dan zep gweisiki. Langna Samaria mo ëna Sikark de zini dekam beya nik zep Yesussu daibliblak, sap wenya in anakan gubirida gwe'ak, “Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri.” ⁴¹ Hwëna Zénaka de sane tan tangankam, zep etan beya tangan nik daibliblak. ⁴² Hyanak zep wenya insa nen gwibik, “Menkam eno ol en nakonë laiblibla'ak, hwëna angkam aena hen mesé sane lak, zep mesé dam lasil, ‘Eiwa, Zen okamanak de zisi de ngaya tabin hip de Zi.’”

**Yesus kim mam zi mo walasna langa
nakon sang-sangnak dawem takake:**
(Mat 8:5-13, Luk 7:1-10)

⁴³ Samaria mo ëna iwe kim yaklana dan asa golégweisiki, ki zep kon etan zëre mo langna Galilea san dep asa golësek gweka. ⁴⁴ Yesus dekam hamal hap mes asa gubiridaka, “Zini hom zëre kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan, zep Asa hen Galileak molya daibliblak.”^r ⁴⁵ Hwëna kim asa goléyaing gweka, Galileak de

^r ^{4:44} Mat 13:57, Mrk 6:4, Luk 4:24

zini man ki sap neirink. Zen hen mes Yerusalemk yakla yala Paskanak ang tak, hen dekam zëno owas syal gwibinni kitak kara nul gwek, zep ki neirink.

46 Yesus ki zep asa golélwanda halka – Galilea mo éna Kana san dep, men zëwe Zéna nonol ho tanganna anggur ho hap li yul sonekake. Langna Galileak de aha éna Kapernaumk zao hen ki zini gwë'anka – teipsin zini Herodes mo taha tri so gweblan nik. Hwëna zëno tanena sang-sang nik gwë'anka. **47** Zen kim salka, “Yesus Yerusalem mo lang nakon mes hata zala,” dekam zep song gwebla zaka, zao zep abe ta zaka, “Em wëhë asa mas gwebla'anka? Kapernaum sun nen ingnen – ano tane tolsa eka dawem ta. Zen tin hip tol alp gwesi'ira.”

48 Ki zep hwëna ding gulbluka, “Em awe de zini, karek tanganna. Em owas-owassa de syal gwibir-zimdin srëmkam bëjen em étaiblin.”

49 Hwëna man gubluka, “Haen, Bian! Em de hla tan srëmkam ano tanena sa tol tilil!”

50 Ki zep hwëna ding gulbluka, “Emki song gwen. Eno tanena sa ngaya gwera.”

Zini in man Yesus mo ola insa taiblibirki, ki zep hëndep gwë halka. **51** Ora san kim nama tine'anka, dekam zep zëre hon de babu gwen zi niban golétoweka. Zao zep nenblazak, “Eno tanena mes dawem gweka!”

52 Ki zep takensibiridaka, “Bawalkam dawem gweka?”

Ki zep ding nulblik, “Ir, yakla nwena aha-en, dekam ewenna tap gweblak.” **53** Bi zem dekam zep enlala gweka, “O hare yakla nwena dekam am Yesus asa gubluka, ‘Eno tanena sa ngaya gwera.’” Zéna hëndep zëre mo golak dena kitak dekam zep Yesussu daibliblak. **54** Zep in kim kirekam tane tola insa dawem taka, Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon de Galileak hata gwe zankam de owas syal gwibir-zimdinni dan néblak.^s

^s**4:54** Nonol owasna Galileak de hata zankam, emki hlaun Yoh 2:1-12nak.

Yesus kim Yerusalemk zi lekna dawem takake,
hen zëre hap de syal we yul soneblanna
kim srip gulsuzimkike:

5 Aha yaklakam, ki zep Yesus Yerusalem san dep asa golësek gweka – Yahudi zi mo aha yakla yalak dep.² È yala Yerusalemsa in kasokam de kolkam orep mes ki wale dak, hen zëno aha lilikinni man bose nosok “Domba zaho hap de Lilikin.” Til hannak zao ki aili ho yawala, zëno gol kluk-klukna aha-ere taha-tap enkam. Ibrani olkam aili hona insa man bose dak “Betesda”kam.^{t 3} Zëwe zi sang-sangna tra nik èglang-glang gwe-gwek – sap nwe häina, lekna, hen taha-tana teisya ine gwen srëm wenya. [Zen man zë èkara gwe-gwek – aili hona insa dekon ngëp-ngep gwennak hla tan hap.⁴ Sap menkam-en menkam-enkam Alap mo dam taha nakore zini man jowe ine gwe zaka, dekam zep hona insa ngëp-ngep ta gweka. Ngëp-ngep gwenkam, dekam men nara honak de talhenkam nonol gwenna, zen dekam de sang-sang nakon dawem gwen – sap banakare sang-sang mae nakon.]⁵ Zao hen ki zini, zen 38 tahun enkam sang-sang nabán gwë gweka.⁶ Yesus kim tumnak zini insa hla ta zaka, zen man tame taka, “An mes holo tangankam sang-sang gweka,” ki zep takensiblikä, “Em wëhë dawem gwen hap dwam gwe’ara?”

7 Ki zep ding gulbluka, “Bian, èe banakan de dawem gwen hap? Asa de mas gweblan hap de zini san ki? Zep hona an de ngëp-ngep gwenkam, èe kimë nama song gwen hap sap akasik gwenan, dekam zep hwëna aha zi talhenkam ènonol gwe-gwenan.”

8 Yesus ki zep gubluka, “Dekam luwe, hëndep ki ere mo ni ta gwen srë-srena insa gol san dep gul ine kinii.”⁹ Hëndep dekam zep zini in dawem gweka, ki zep srë-srena insa gul ine kinika.

Yaklana in dekam Yesus zini insa dawem taka, dekam Hari Sabat – Yahudi zi mo syal tan srëm yaklakam.¹⁰ Hwëna Yahudi zi mo mam-mamna kim zini insa hla da sonek, ki zep zë nen soneblak, “Nëno mae mo ol jalse gwennak, Hari Sabatkam srë-srena bëjen gwirenhän.”

^{t 5:2} Orep men zen Yohanis mo ola etan ale nul gwek, ahakon aili ho bosena insa “Betzata”kam ale da gwek.

11 Hwëna man ding gulzimki, “Zini men zen asa dawem tala, zen man asa gublula, ‘Ere mo srë-srena insa em gol san dep gwirenhan.’”

12 Dekam zep dakensiblik, “Zen nara zi ki emsa kirekam gublula?”

13 Hwëna zini in hom anakan tame taka, “Zini bosena Yesus asa dawem tala,” sap Yesus zi beyanak iwe aya gwe ine halka.

14 Yesus ki zep zini insa etan Alap mo gol teksonnak zertowe'anka, zao zep gubluka, “Emki sane gwen: Emsa mesë dawem tak, hwëna kareksa de gol gwenna emki baes gwen. E-baes gwe srëm gwe'anka, ki hwëna sérkam de karek tangan wenyaka esa goltowera.”

15 Kirekam kim salblaka, zini in dekam zep Yahudi zi mo mam-mam wenyaka gubiridaka, “Zini in zen asa dawem taka, zen bosena Yesus.” 16 Zen dekam zep Yahudi zi mo mam-mamma Yesussu de sël-sël tanna kon neisiblì hana'ak, sap Zen Hari Sabatkam zisi dawem ta gwibi'inka.

17 Hwëna Yesus ki zep gubiridaka, “Ano Bianna hom syala golzausuk gwenda. Ëe hen zebë kirekam syal gwe tine gwenan.” 18 Yahudi zi mo mam-mamma dekam tangan zep Yesussu de tan hap ola aha-en nuk – mae hap: Sap zëno mae mo dam gulsunkum, Zen Hari Sabat en hap denaka hom gulmun gweka. Zen hwëna Alapsa hen “Ano Bian” kam gu gweblaka. Dekam hwëna zëno ola man nwe-mase gwe-gwek, “Ëe Alap han ki en.”

19 Yesus ki zep Yahudi mo mam-mam wenza insa gubiridaka, “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe bëjenë are en mo enlalakam ba maesa syal gwibin. Hwëna mensaë are mo Biansa anakan kara ta gwenan, ‘Bian kirekam syal gwe-gwenda,’ Ëe hen zebë kire enkam syal gwe-gwenan. Men kirekam Bian syal gwe-gwenda, Ëe hen desan zebë ang gwe-gwenan. 20 Sap ano Bianna man sérkam Asa kwasang gwe-gweblanda, zep mensa Zëna syal gwe-gwibirida, tüngan zep abe hap goltré gweblanda. Hen Zen sa etan sérkam de owassa dikim ebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka abe hap gol gweblala, hëndep owasna in esa lenggwanbirida gwer. 21 Men kirekam ano Bian juwen zisi ngaya ta gwibirida, abe hap hen mes kire hap de sosonna golblaka – Ëe de hen kirekam ngaya ta gwibin hip, men desa Aena dwam gwibirida'anke. 22 Hen ano Bian Zëna angkam bëjen zisi klis gun. Sap Zen mes klis gun hup dena kitak abe hap

golblaka. ²³ Zen mae hap kirekam abe hap golblaka: Dekam de tingare zi Asa blikip gwezik gweblan hap – san de men kiye, are mo Bian Zénaka de blikip gwezik blinna. Zep zini men zen Asa blikip gwezik blin srémna, zen hen hom ano Bianna blikip neisik gweblanan – men zen Asa zer sonekaye.

²⁴ “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen ano ol san ang ta gwe'ak, hen ano Bian, men Zen Asa zer soneka, Desa daiblibla'ak, zen ki mes hëndep de gwëن hap dena nulin. Kire zisi bëjen aumwa hap de klis gunnuk karek tabin. Sap zen mes tün hëp de orana hli dak – dekam de èngaya gwen hap de ora san ang tan hapye. ²⁵ Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yaklanak sa hatal hen angkam man kirekam lwa'an, dekam men zen juwen zi mo kim lowehe gwenan, zen sa Alap mo Tanena ano kwang guludan ola èsal gwer, hen men zen de Asa ang nébla'ak, zen zen sa èngaya gwer. ²⁶ Sap ngaya gwen hap de ausuna Bian onak, hwéna Zen mes Tane zem abe hap golblaka – dekam de Abon onakon èngaya gwe-gwen hap denaye. ²⁷ Hen Zen mes zisi dikim klis gul gwen hap de sosonna abe hap golblaka, sap Ëe an Zen – ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna.

²⁸ “Ano tawa tabinni ansa bahem tenggwanbin. Sap yaklanak sa hatal, dekam tingan men zen juwek ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kwang guludahan hap de olsa sa èsane gweser. ²⁹ Zen dekam sa zénaka de kang gulne gwen nakon luk tal. Men zen dawemna nol gwek, desa asa èngaya gwen hap tagal gulsul. Men zen karekna nol gwek, desa karek tabin hip asa tagal gulsul. ³⁰ Ëe bëjenë A-en ba maesa syal gwibin. Ëe de zisi klis gunkum, dekam Ëe ama Bian mo Asa de gublun en san ang gwe-gwenan. Ano zisi de klis gunnu bëjen li tabin, sap Ëe homë are mo dwam gwibin sin ang gwe-gwenan, hwéna men Zen Asa zer sonekake, zére mo dwam gwibin en sanë ang gwe-gwenan.

³¹ “Ëe de anakan gubiridankam, ‘Ëe an Zen – mensa em kara è gweblananye,’ hwéna aha zi de ano olsa trïlsen srémkam, dekam molye Asa laibliblak. ³² Hwéna ano olsa de trïlsen hap de Zini ki. Zen are mo Bian. Hen ëe tawana: Zëno Asa de tri tasen hap de ola eiwa tanganna. ³³ Em ema zini Yohanis Su Tabin osan dep lup ul sonek, hen zen dekam zep eiwakam abe hap dena damnak kira gweka. ³⁴ Auhu-kama zi de Asa tri tasen srémkam hen sap. Hwéna en dikim lamkam èngaya gwen habë ki emsa enlala sobiridal. ³⁵ Yohanis mo gwënnna lampu makan

lwa gwek – san de lampu de okama kawesïnnik awe zil inenna kiye. Nonol lone sennak em ema sap zéno ngatanna insa isripsi eibik.³⁶ Zep Yohanis hen man Asa tri ta seka, hwëna diki dawem tanganna, emki ano owas syal gwe-gwibinsi taibli gwibin. Bian Zen zep abe hap owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna golblaka – em ekakim Asa anakan laibliblak, ‘An eiwa Bian Alap zer soneka.’³⁷ Are mo Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen man hen Asa tri ta se’ara. Hwëna em hom tangane zéno ol toranna èsane gwek, hen home zéno nwe-masena hla lablak.³⁸ Alap mo ola man eno mae mo enhonak jawe guk hana gwenan, sap em home zëre mo zer sonen Zini Asa laiblibla'an.

³⁹ “Em sap Alap mo ol ale gunnu kie karatda ul gwenan, dekam zebe sap anakan éenlala gwe-gwenan, ‘Ëe asa dekon hëndep de gwën hap de orana dam lasil.’ Hwëna ol ale gunnu in, zen sap abe hap dena – Asa dikim tame tan hap!⁴⁰ Hwëna em ema baes ta gwenan – Asa de èngaya gwen hap dena kip abe tan hapye. Ëe ki amaka ebe mae hap golzim'in.

⁴¹ “Ëe zi dikim ano boresa mam gulblun hap homë awe hatazak.⁴² Sap Ëe mesé emsa tame tabik. Eno mae mo enhonak hom – Alapsa de ensa lwablan hap denaye.⁴³ Ëe are mo Bian mo bosekamë hatazak, hwëna em home asa dokwak la'an. Hwëna auhu-kama zi de zëre en mo bosekam hata zankam, desa en ema dokwak la gwibirin.⁴⁴ Em ema èsam gwasik gwenan – hwë-hwëkam de enaka bose naka anakan teip gulsuk gwizimdinni, ‘Em zini dawemna.’ Hwëna em home èalp gwe-gwenan – Aha-ere Zini Alap dikim emsa sam gwasibiridan hapye. Kirekam de zini em an banakan dep? – Asa de taibliblan naye.

⁴⁵ “Bahem Asa kîl tîn, ‘Zen sa Bi zikhip ano mae mo karekna goltréblala.’ Hwëna eno mae mo kareksa de Bian hap goltréblan hap de zini, zen Musa Bak – mensa ena kîl li'an, ‘Alap de klis gunnuk zen zen sa asa golëzauk sonera.’⁴⁶ Em de ewakam Musa mo olsa taiblibinkim, ki emaka hen Asa laiblibla'an, sap zen hen abe hap denaka ale gulku.^v⁴⁷ Hwëna em ema baes ta gwenan – Musa mo ola insa de taiblibin hipyé. Zep kire zini banakan dep? – ano olsa de hen taiblibin niye!”

^v5:46 Kej 3:15, Ul 18:14-22

**Yesus kim lima ribukam de zi beyam-byá
hap tembanena golzimkike:**

(Mat 14:13-21, Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17)

6 Aha yaklakam, Yesus ki zep Ho Gutuna Galilea san asa bulkum goléblan kñïka. Ho gutuna in mo aha bosen Tiberias. ² Hwëna zi beyana dekam zep tanakam bul lë ta gwen san dep hles dyablak, sap zen mes zëno owas-owas syal gwibinni hla nul gwek – zi sang-sangna kim dawem ta gwibirkike. ³ Zao zep Yesus kwatap teknak asa golësesek gwe seka, ki zep zë asa golëteinikin'inka. ⁴ Dekam Yahudi zi mo yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak.

5 Yesus kim men-san an-sankam zi beyam-byana insa kara tabirida ine guk gwe'anka, dekam zep Pilipussu takensiblik, “Endawe esa tembanena lop lal? – dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen hapye.” ⁶ Zen mae hap kirekam Pilipussu takensiblik – dekam de anakan akasiblin hap, “Zen banakan wëhë Asa ding gulblu'anka?” Hwëna Yesus Zëna mes sap hamal hap anakan enlala gweka, “Ëe kirekam de owassa asa syal gwibir-zim.”

7 Pilipus dekam zep ding gulbluka, “Nëno mae mo te-ala de mam tangankam lwa'anam, dekam de tembanesa kap tankam, dekam molya hen su kul sone'anam – sap betek maekam de golëtembane tan hapye.”^w

8 Hwëna ki zep are mae mo wal bosen, Petrus mo osona Andreas Bak Yesussu gubluka, ⁹ “Awe ki walas tola. Zëno rotina sap ki – aha-ere taha-tap enkam, hen hogwena dan. Hwëna zen tol waba hap. An zini tra tangan nakake.”^x

10 Ki zep Yesus asa gubiridaka, “Teinikirin hip enbiridak.” Langna in so nabani. Zao zep ki teinikink. Zi enna kim naïtbik, beyana san ha lima ribu enkam mes yap – we wal walassa de

^w6:7 “Te-ala de mam tangan”kam, Yohanis man ale gulku “dua-ratus dinar”kam. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kasu, hen zen dekam anakarekam de aitbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam de golblan. Zep dua-ratus dinara, zen te-alana mam tanganna – san de dua-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

^x6:9 Mensa awe “roti”kam li nul sonek, desa Yohanis “barli nakore roti”kam ale gulku. Kire rotina, zen gandum nukore naka hom. Gandum nukore rotina, zen aïris. Barli nakorena, zen tahalha zi mo tembane.

aïtbin srëmkam. ¹¹ Yesus ki zep rotina insa lop ta ineka, deban zep dawemsa Alap hap golblkaka, ki zep hwëna zi beyana in hap dikim kae gwebla-zimdin hip asa gubiridaka. Hogwe darena insa hen kirekam. Kim dwenblanda gwe'ak, hëndep man tangan eïtri gwek.

¹² Kim tingen eïtri gwek, ki zep asa gubiridaka, “Dekam mosrona tagam lasik. Betek en maekam bap zen zalta dep érlwa kïnïn.” ¹³ Sap rotina dan en hen zini tra tanganna, hwëna mosrona kimë tagam lasik, yuna dua-blas enkam zep ésuwek.

¹⁴ Zi beyana in kim owasna insa hla nuk, ki zep éguk, “An Zenke– Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zer sonen zini, mensa nen kara ë gweblananye.” ¹⁵ Yesus kim tame gulku, “Zen angkam man Asa de tik-tik tan hap éalp gwe'an– dekam de zébon mae onak teipsin hip,” dekam zep kon kwatap-tek kwatap-tek san dep zé-en ahulsuk halka.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:

(Mat 14:22-33, Mrk 6:45-52)

¹⁶ Kim kam-en gwe'ak, ki zep ee zëre hon de ang ta gwen wenya bul syap san tine gwek, ¹⁷ ki zebë kon hëndep Kapernaum sun dep etan lwan dahak. Zao zep hëndep Yesus mo hatazan srëmnak asa kawesibiridak. ¹⁸ Hwëna dekam zep asesena mamkam tai'inka. Ho gutuna in dekam zep mamkam ngëp-ngep gweka. ¹⁹ Ëe mesë dekam hoskam bulu insa ata ul song gwe'ak– langana san ha lima ahaksa enam kilometer enkam, hwëna ki zebë Yesussu hla la guk. Ho gutu tahan san song gwe'an zaka, hëndep asa golek de tabi'in zaka. Ki zebë sérkam éaïri'ak.

²⁰ Hwëna ki zep asa gubirida kïnzika, “Bahem éaïrin! Ëe an Ëe.” ²¹ Dekam zebë bulu in kon aha-ere enlala nabán eirink. Hwëna hëndep dekam zep bulu in owas hap Kapernaumk hatak.

²² Ka'ankam, zi beyana in zen ho gutu men eihyanak lowehék dekam zep dam nulsuk, “Bulu ir aha-enke, hen Yesus hom am zëwe ang gwera– zëre hon de ang ta gwen wenya kim bulu inkam sek gwerye. Yesussu man-am hli dal.” ²³ Hwëna ahakore bulu, éna Tiberias korena, dekam zep yaïng gwezak– langna men zëwe ir Yesus golëtembane tan nakon dawemsa Alap hap rotina in hap golblkaka. ²⁴ Kim dam nulsuk, “Yesus hen zëre hon de ang ta gwen wenya hom awe lowe he'an,”

dekam zep bulu inkam Kapernaum sun dep sek gwek – zao de Yesussu tēblan hap.

**Yesus kim gubiridakake,
“Ee an ngaya gwen hap de tembanena Zen.”**

25 Zi beyana in kim Yesussu hla danak, zao zep dakensiiblik, “Guru, em bawalkame awe hatala?”

26 Ki zep ding gulzimki, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em tembane en habe asa läbla'an, sap ir rotikame ëitri gwek. Eno mae mo anakare enlalana hom, ‘Zère mo owas-owas syal gwibin nikonë anakan dam lasi’in, “Zen an Zen – mensaë kara è gweblananye.”” 27 Bahem angkam en dep de tembane hap syal ta gwen, sap zen äbatrenkam. Diki hëndep de élwa gwen hap de tembane hap emki syal ta gwen. Ee, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ee amaka kirekam de tembanena insa ebe mae hap golzim'in. Sap abe hap dena mes tangan dam gwasik: Alap kire hap Asa zer soneka.”

28 Dekam zep dakensiiblik, “Ki hwëna ëe banakan asa syal tal? – Alap dikim asa sam gwasibiridan hap, hen dekam de hëndep de tembanena insa gul irin hipye.”

29 Yesus ki zep ding gulzimki, “Syala in, a desa mo Alap ebe mae hap dwam gwibir-zim'ira: Asa em anakan taïbliiblan, ‘An Zen – nësa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Bian zer sone zakaye.’”

30 Dekam zep ding nulblik, “Ki banakare owassa esa abe mae hap goltreizimdi? Desa de hlaunkum amaka emsa laäblibla'an. Banakarekam esa ap syal gwibir-zimdi? 31 Musa kim sasa langnak golégwë gweka, zen owaskam nëno mae mo auyan-aza hap tembanena bosenia ‘manna’sa gol gwizimki. Men kirekam Alap mo olak lwak,

‘Zen ngatan zi mo lang nakore tembanesa
gol gwizimki.’”^y

32 Ki zep ding gulzimki, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Musa Bak ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa hom gol gwizimki. Diki ano Bian, Zen angkam ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa ebe mae hap golzim'ira. 33 Sap Alap onakore tembane tanganna, zen diki Ee an Zen tangan. Sap Ee

^y6:31 Kel 16:4, 16:15, Neh 9:15, Mzm 78:24-25

ngatan zi mo lang nakonë ati gwezak – dekam de èngaya gwen hap denaka okamanak de zini ebe mae hap golzimdin hip.”

³⁴ Ki zep nenblak, “Bian, tembanena in desa ap golzim tine gwe.”

³⁵ Ki zep ding gulzimki, “Ëe an Zen – èngaya gwen hap de tembane naye. Zini men zen Abon yaïng gwe-gwe'anzak molya etan èusak gwe-gwek, hen men zen de Asa daibli gwebla'ak zen molya etan ého-hole gwe-gwek. ³⁶ Hwëna men kirekamë emsa gubirida gwek, em sap ema Asa hla la gwenan, hwëna home Asa laiblibla'an. ³⁷ Tingare zini mensa Bian abe hap lup gulblu'ara, zen sa Abon yaïng gwe-gwezal. Men zen Abon yaïng gwe-gwe'anzak, Ëe molyé desa lup gulin srëm gwe-gwek.

³⁸ Sap Ëe are mo dwam gwibin sin de syal gwen hap homë ngatan zi mo lang nakon hatazak. Hwëna diki Bian mo dwam gwibin en san dikim syal gwen habë hatazak. ³⁹ Bian men Zen asa zer soneka, zëno abe hap de dwam gwibir-blinna an zen: Men desa Zëna abe hap lup gulbluka, Ëe babë desa aha-en mae syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonen. Hwëna diki aumwa hap de yaklanak asa kitak tün nikón ngaya tabir.

⁴⁰ Zen zep tingan men zen de Tane zem Asa hla da gwe'ak hen daibli gwebla'ak, zen zen – hëndep de lowehen hap de wenyaye. Zen desa asa aumwa hap de yaklanak ngaya tabir. Ano Bian mo dwam gwibinni zen kirekam.”^z

⁴¹ Yahudi zi mo mam-mamma men zen hen zi beyana iwe ang ta zak, zen dekam zep donsuk gwebla'ak – insa anakan gubiridakake, “Ëe an Zen – ngatan zi mo lang nakore tembane naye.” ⁴² Man ègu gwe'ak, “Yesus an dwan Yusup Bak Swe mo tane sake. An-bi zemka èe kië tawa eizimk. Zen ba hap anakan gu gwe'ara? – ‘Ëe ngatan zi mo lang nakonë ati gwezak.’”

⁴³ Dekam zep gubiridaka, “Asa de tonsublunna in olzausuk.

⁴⁴ Sap zini bëjen Abon totoresa hatazan – are mo Bian de zon tazan srëmkamye. Aumwa hap de yaklanak Ëe asa desa en ngaya tabir. ⁴⁵ Sap Alap mo ol ayang gul gwen zini man ale nuk,

‘Alap sa tingare zini tawa tabiri.’^a

Zen zep tingan men zen Zëbon onak èsane gwe-gwenan hen dekon ètawa gwe-gwe'ak, zen zen sa Abon yaïng gwe-gwezal.

⁴⁶ “Hwëna ano ola in bahem tim gun, ‘Zini Biansa nwekam hla tankam.’ Diki Ëe an Zen aha-en – nwekam de hla ta gwen

^z6:40 Yoh 3:14-15 ^a6:45 Yes 54:13

hap de Zini, Zëna men Desa zer sonekaye.⁴⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Asa daiblibla'ak, zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nulin.

⁴⁸ “Ëe an Zen – èngaya gwen hap de tembane naye.⁴⁹ Eno mae mo auyan-azana ki tembane bosena mannana sasa langnak dwenblanda gwek. Zen sap man desa dwenblanda gwek, hwëna dekam nama juwe gwek.⁵⁰ Hwëna awe ki gwë'ara – eiwakam de ngatan zi mo lang nakore tembane tangan naye. Desae olgwenbi'ik, dekam molye juwe gwek.⁵¹ Ëe an Zen – èngaya gwen hap de tembanena in, ngatan zi mo lang nakon de ati gwezan Zi niye. Men zen de tembanena ansa dwenbla'ak, zen zen sa hëndep denaban èngaya gwer. Tembanena in, an zen: Ano timni – men desaë okamanak de zisi dikim ngaya tabin hip sosok gu'ukye.”

⁵² Yesussu kim kirekam nasalblak, dekam zep zën èol tetek gwe'ak – mae hap, “Zini in banakan sa zëre mo timni nëp golzimdi? – nen de twinbin hipye.”

⁵³ Etan ki zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kalaka otdebir srëm gwe'ak, hen ano tim nika olgwenbir srëm gwe'ak, ki ngaya gwen hap dena hom ebon mae onakyé.⁵⁴ Zi de ano tim nika twinbinni hen ano kalsa otdebinni, ki zëbon onak ki lwa'an – èngaya gwen hap denaye. Hen desa asa ngaya gwen hap luwen tabirzir – aumwa hap de yaklanakye.⁵⁵ Sap ano timni zen eiwakam de tembane tangan. Hen ano kala zen eiwakam de hona zen – dekam de èngaya gwen hap denaye.⁵⁶ Men nara ano tim nika twinbinni hen ano kalaka otdebinni, zen aban zeraha-en gwe'ara, hen Ëe dekam ama deban zeraha-en gwë'an.

⁵⁷ “Ano Bian, Zen ngaya gwen hap de ausuna Zen. Zen Asa zer soneka, hen Ëe Zëbon onakonë ngaya gwe'an. Zen in zep hen kirekam, zini men zen de ano tim nika dwinbi'ik, zen sa Abon onakon èngaya gwer.⁵⁸ Zen in zep, ngatan zi mo lang nakore tembanena, zen auyan-aza mo twenblanda gwen tembane makan hom. Desa kim sap dwenblanda gwek, zen hwëna nama juwe gwek. Hwëna ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa de twenblanna, dekam hëndep denaban esa lowehe gwer.”

⁵⁹ Zen Kapernaumk de but srëm golak kirekam tawa tabirki.
⁶⁰ Zi beyana in zen nértro nasen gwe'ak kim kirekam de tawa

tabinnik sane dak, beya nik zep ëguk, “Ola an gwa-gwa tanganna. Bëjen dam gulsun.”

⁶¹ Yesus hwëna man kïtak ano mae mo enlalana insa hla tazimki, ki zep asa kïtak gubiridaka, “Em ema yap ano ola insa husus eibir. ⁶² Ki banakan esa ëenlala gwer? – em de Asa gulk sun de sewe sennak anakan kara ta sonenkam, ‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hare man-am angkam sewe se'ara-men zao nonol gwë gwekake, desan dep.’ Ki dekam banakan esa Asa enlala éblal? ⁶³ Alap mo Enhona, Zen Zen zi hip ëngaya gwen hap dena gol gwizimnira. Zi mo sosonna, zen waba hap. Ola insa emsa gubiridal, zen Alap mo Enho nakorena hen emsa dikim ngaya tabin hip dena. ⁶⁴ Hwëna Ëe tawana: Em ahakon home Asa laïblibla'an.” Yesus kirekam gubiridaka, sap Zen nonol lonesen nakon mes ki tawa gwibridaka, “Zini an zen sa Asa daïbliblal. An zen sa Asa daïblibla srëm gwer.” Hen Zen mes aha zini insa tawa gwe gubluka, “An zen sa Asa zergulu.” ⁶⁵ Yesus dekam zep etan mas gulzimki, “Zen in zebë hen emsa gubiridak, ‘Zini bëjen Abon hatazan – Bian de gublun srëmkamye.’”

**Petrus kim damnak Yesussu anakan gublukake,
“Em an Zen – Alap mo zer sonen Zi niye.”**

⁶⁶ Dekam zi beyana in zen nértro nasen gwe'ak, beya nik zep hli dak. Hom etan ang néblak. ⁶⁷ Yesus dekam zep dua-blaskam de ang ta gwen wenya asa takensibiridaka, “Em san ha hen ema Asa de hli tan hap édwam gwe'an?”

⁶⁸ Simon insa hen nen gweblak “Petrus”kum ki zep ding gulbluka, “Ëe etan nara hon dep de sek gwen hap? Sap hëndep de ëngaya gwen hap de ola, zen Ebon en am lwa'an. ⁶⁹ Hen ëe mesë Emsa anakan laïbliblak, ‘An Zen tangan – Alap mo zer sonen Zi Lalak naye.’”

⁷⁰ Yesus ki zep kïtak ap ding gulzimki, “Aenë sap emsa dua-blaskam dam tasibik, hwëna ebon mae onakon ahana zen dowal mo bi gweblanna.” ⁷¹ Yesus mensa enlala gweblaka, zen éna Kariot walya Simon Bak mo tanena Yudassa. Zen sap dua-blaskam de zini ano mae mo ahana, hwëna zen ki hëndep Yesussu zerguku.

Yesussu kim oso wal zem daïblibla srëm gwekke:

7 Zao kim hya gwezik, Yesus ki zep asa Galilea mo langnak de ë-ë san ziamjanbir song gweka. Zen hom Yerusalem mo langnak de ë-ë san dekam asa ziamjambirki, sap Yahudi mo mam-mamma dekam man tan hap orasa dëbla'ak. ² Dekam Yahudi mo yakla yalak dep man golek de gwe'ak – men dekam kluk-kluk golak lowehe gwenanke. ^b ³ Zep oso wal zem yasik tan ola anakan nenblak, “Em ba habe awe gwë'ara? Yerusalem mo lang san em song gwen – zao deka ere hon de ang ta gwen wenya in eno owas syal gwibinni insa kara nul gwek. ⁴ Eme anakan enaka enlala gwebla'anam, ‘Dikire kitak asa tawa néblak,’ ki bahem awe en aningkim syal gwe-gwen. Em in dekam de teipsin hibe syal gwe'ara, ki emki enaka tingare zi hip zertrei gwizimdin.” ⁵ Zen sap oso wal zem, hwëna zen hom anakan daïbliblak, “An Zen – nésa de ngaya tabin hip de Zi niye.” In zep kirekam yasik dak.

⁶ Hwëna man ding gulzimki, “Angkam abe hap de yaklanak hom zau'un – mensa Bian abe hap dam tasiblikaye, Ëe dikim desan song gwen hapye. Hwëna em totoresa sap esa sek gwe-gwer. ⁷ Auhu-kama enlala zini zen molya emsa husus neibiridak. Hwëna Asa en man husus né gweblanan, sap Ëe ama gubirida gwenan, ‘Em in kareksae ol gwenan.’ ⁸ Amki e-en Yerusalem san yakla yala iwe dep zahe gwek. Ëe homë zahe'an, sap ano kire hap de yaklanak angkam hom zau'un.” ⁹ Zep Zëna hom ang gweka. Zen man Galileak gwëka.

Jesus kim lun aningkim yakla yala iwe hatakake:

¹⁰ Oso wal zem in kim yakla yawala in san dep ëgwahak, hwëna Yesus Zëna lun kon zep sowëkam golëtroka – zi de tawa gweblan srëm hap. ¹¹ Yakla yawala iwe Yahudi mo mam-mamma man zë dë gwebla'ak, hen dakensiбли nasen gwe'ak, “Zini in endawe gwë'ara?” ¹² Zi beyam-byana in dekam man zënaka aningkim nulsuk halasen gwe'ak. Sap ahakon man anakan sam neisik gwebla'ak, “Zini in dawem nakake.” Hwëna ahakon man

^b ^{7:2} Gol kluk-kluk hap de yakla yala, Yahudi zini dekam aha-ere minggukam gol kluk-kluknak lowehe gwek – dekam de auyan-aza zemka anakan enlala gwibiridan hap, “In kim Mesir kon sek gwezak, dekam anakare gol kluk-kluknak lowehe song gwezak.” (Im 23:34-36, Ul 16:13-15)

ëgu gwe'ak, "Dawem naka hom. Zen nësa yasik ta gwibirida."

¹³ Hwëna men zen kirekam sam neisiblik zen hom damnak kirekam ëgu gwe'ak, sap zen Yahudi mo mam-mam naka naïribirida gwek.

¹⁴ Yakla yawala in holona aha-ere minggu. Ngirin ngam sonnak kim zau'uk, Jesus ki zap Alap mo golak til zika, ki zap zë zi beyam-byana insa tawa tabi'inka. ¹⁵ Yahudi mo mam-mamna dekam zap anakan denggwanbla'ak, "Zini an hom sekola gweka. Zen ba nakon kire tangankam tawa gweka?"

¹⁶ Jesus ki zap ding gulzimki, "Ola mensaë tawa ta gwibirin, zen are onakore naka hom. Zen Alap, men Zen Asa zer soneka, Zébon onakore naka. ¹⁷ Zini men zen Alap mo dwam gwibin sin de ang tan hap éhohle gwe-gwenan, zen sa anakan dam nulsuk gwer, 'Tawa tabinni an eiwa Alap mo dwam gwibin sin,' ahaska, 'Desan hom.' ¹⁸ Zini men zen zëre mo enlala gwibinsi tawa da gwibirin, zen anakan édwam gwe-gwenan, 'Ano bosesa dekakim teip nulsuk gwek.' Hwëna men zen anakan tawa da gwibirin, 'Asa bahem boltere tan. Diki men zen asa zer sonekake, desa en em boltere tan,' kire zini zen enlalana dam-damna hen zen bëjen yasik tabin. Zap Ëe an hen kirena. ¹⁹ Eiwa, Musa Bak waba tangan hap titi tabin ola insa ebe mae hap golzimki, hwëna em ema kitak ngip ul gwenan. Em ba habe Asa tan hap kalang ébla'an?"

²⁰ Zi beyana in dekam zap ding nulblik, "Emsa in dowal tilblila! Nara emsa tan hap kalang gwebla'ara?"

²¹ Jesus ki zap ding gulzimki, "Ëe aha-ere owassa Hari Sabatnak syal gwibik, hen em dekam ema lenggwan gwibik.^c ²² Hari Sabatna, zen sap nëno mae mo syal srëm hap de yakla, hwëna em dekam kie zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin-men kirekam Musa Bak titi tabirkike. Hwëna sap to mip blom tasibin hip dena, diki ausuna Musa hon hom. Zen diki orep de auyan-aza kirekam titi da gwibik. ^d ²³ Em zebe Hari Sabatnak zi

^c7:21 Yoh 5:1-9

^d7:22 Musa mo titi tabin olak, zi walassa de jaha gwen hap dena man anakan lwak: "Aha-ere minggu de tamaran, dekam de to mipna blonsublun." Zap Hari Sabatkam de jaha gwennak de walasna, desa hen zao de Hari Sabatnak de to mipna blonsublun. Zen desa Musa mo ol san ki syal nei gwibik. Hwëna Musa mo aha titi tabin olak man sap jalse gwek, "Hari Sabatnak bëjen ba maena toman maekam syal gwibin." Yahudi mo auyan-azana kim nonol Musa de gubiridan srëmnak kirekam syal neibik, emki Kej 17:9-27nak hlaun.

walas mo to mipna blom lasik gwibirin – dekam de Musa mo titi tabin ola insa ngip gun srém hap. Zen in zep bahem Asa jal gweblan, sap ee ama zi mo tingare timsi owaskam Hari Sabatkam oto gulsubluk. ²⁴ Asa de langa nakon kara tan enkam, bahem na-en Asa anakan ti yulsuk gweblan, ‘Zen man Musa mo titi tabin olsa gulmun gwenda.’ Diki enlala dam-dam enkam em abe hap dena anakan klis gul gweblan, ‘Zéno syala in dawemna,’ ahaksa, ‘Karekna.’”

Zini kim zénaka dakensibirida nasen gwe'akke, “Yesus in diki san ha Zen mes yap? – Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

²⁵ Ahakon Yerusalemk de zini dekam zep zénaka donbirida nasen gwe'ak, “Zini in zen – mensa neno mae mo mam-mamma tan hap dëbla'anye. ²⁶ Hwëna emki kara tan! Zen damnak zi beyanak tonbirida'ara, hen mam-mam wenza hom jalse nébla'an. San ha zen mes anakan dam dasil? – ‘Zen eiwa nesa de ngaya tabin hip de Zini Zen.’ ²⁷ Hwëna san ha diki Zen hom yap? Sap ngaya tabin hip de Zini in de ngatan zi mo lang nakon ati gwenan zanam, nen ki molye zéno éna tawa ébla'anam. Hwëna Yesus zen Nazaret wal syake.”

²⁸ Zen in zep Yesus kim Alap mo gol teksonnak tawa tabi'inka ol mam-mamkam tonbiridaka, “Em ema tim ul gwenan, ‘Ée zini insa ama tame la'an, hen zéno éna kië tawa ébla'an.’ Hwëna Ée totoresa homé are mo enlalakam hatazak. Men Zen Asa zer soneka, Zen eiwa taibliblan tanganna. Hwëna em home Desa tame la gwe'an. ²⁹ Hwëna Aena kië Desa tame tak, sap Ée Zébon onakoné hatazak, hen Asa Zen zer soneka.”

³⁰ Dekam ahakon balk tan hap sap éakasik, hwëna hom mae banakan mae néblak. Sap dekam kirekam de gwéblan hap de yaklana mensa Bian dam tasiblíka, zéwe hom zau'uk. Zen in zep dekam balk da srém gwek. ³¹ Hwëna zi beyana in kon hen beya nik daibliblak. Zen man égu gwe'ak, “Nesa de ngaya tabin hip de Zi de ahanik hata'anka, Zen banakan sa Yesus mo owas syal gwibinni ansa gulmunblula?”

³² Farisikam de gubirida gwen zini kim kirekam nasalbiridak, dekam zep apdekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam nabani Alap mo golsa de kara gul gwen hap de jana nabare zini lup nul sonek – zen de Yesussu balk tan hap. ³³ Hwëna zen hen hom dekam balk dak. Yesus dekam

zep zi beyana insa gubiridaka, “Ëe molyë holokam eban mae golélowehe gwek. Nabakam asa etan lwahal– Zini men Zen Asa zer sonekake, Zébon osan dep. ³⁴ Em dekam esa Asa lë gweblal, hwëna molye Asa hla la gwek. Sap men zaoë dekam gwë gwe'ak, em molye desan Asa értrok.”

³⁵ Yahudi mo mam-mamma dekam zep zénaka dakensibirida gwe'ak, “Zini an endan lang san de song gwen hap ki gulu? – nen de zëwe hla tan srëm hapye. San ha Yunani mo lang san de song gwen hap? – men desan ahakore Yahudi zini sekwaik gwenkam lowehen da'anke, zao de Yahudi srëm zisi tawa ta gwibin hip. ³⁶ Ba hap ki gulu? – ‘Em dekam esa asa lë gweblal, hwëna molye asa hla lak. Sap men zaoë dekam gwë gwe'ak, em bëjen zao yaïng gwen.’”

Ëngaya gwen hap de ho hap de ol:

³⁷ Yahudi mo aha-ere minggukam de yakla yala iwe, aumwa hap de yaklana, zen zen– mam tanganna. Yesus dekam zep Alap mo golak zauku, dekam zep ol mamkam tonbiridaka, “Zi de ho-hole gwenna, dikire Abon otden hap yaïng gwe-gwezak.

³⁸ Men kirekam Alap mo olak lwak, zini men zen de Asa daïbli gwebla'ak,

‘zëno mae mo enho nakon sa ngaya gwen hap de hona ana gwese gwer.’”^e

³⁹ Hona insa enlala gwibirki, Zen Alap mo Enhosa. Zi de Yesussu taïbliblankam, dekam de zëbon ing gwe heblan. Hwëna in kim gubiridaka, dekam hom ing gwe hezim'inka, sap dekam Yesus hom ti'inka– Alap dikim teipsinkim drënен hapye.^f

Yesussu de taïbliblankam hap kim èhliewekke:

⁴⁰ Zi beyana in kim kirekam nasalblak, ahakon dekam zep èguk, “An diki Zen– Alap mo olsa de ayang gun hup de Zini, mensa Musa hamal hap gu-guk gweblakaye.”

⁴¹ Ahakon hen man èguk, “Zen an Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

^e7:38 Yes 58:11

^f7:39 Orep, Yesus de hatazan srëmnak, Alap mo Enhona sap ki syal gwe-gweka. Hwëna dekam Zen hom holokam zisi bi gwibirida gweka. Alap kim Yesussu teipsinkim drë neka, dekam zep Alap mo Enhona kon gwasibirida hanaka– zisi de holokam ing gwe hebirida gwenkamye.

Hwëna ahakon man ding nulzimk, “Bëjen. Hom anakan nen guk gweblak, ‘Zen Galilea wal hap sa jowe zala.’⁴² Sap Alap mo olak man-am lwak, ‘Nësa de ngaya tabin hip de Zini, Zen Daud Bak mo ausu nakon sa saltili, hen Daudsa de jaha gweblan éna Betlehemk sa hen Desa jaha gwer.’”⁸

⁴³ Zen kire nakon zep éhlïwek. ⁴⁴ Ahakon sap dekam balk tan hap dwam nëbla'ak. Hwëna zen hom mae banakan mae nëblak.

⁴⁵ Alap mo golak de jana nabare zini in dekam zep etan lwanda halzak. Men zen lup nul sonek^h dekam zep dakensibiridak, “Em ba habe balk la halza srëm gwer?”

⁴⁶ Hwëna man ding nulzimk, “Kire zini san ki balk da gwenan? Zëno ola dawem tanganna. Aha zi mo ol toranna hom – kire naye.”

⁴⁷ Dekam zep jala ban ding nulzimk, “Asya! Emsa in hen mes yasik tabiri! ⁴⁸ San ëe kië Yahudi mo mam-mamma hen Farisikam de gubirida gwen wenza aha-en mae laïblibla'an?!⁴⁹ Hwëna zi beyana an Musa mo titi tabin ola hom tame nul gwenan, zep zen kitak syauk sun dep sa sek gwer!”

⁵⁰ Hwëna Farisi walya Nikodemus Bak zao hen gwë'anka-men zen Yesussu nonol zïni takake. Zen dekam zep wal bose wal zemka gubiridaka, ⁵¹ “Nëno mae mo titi tabin olak Musa man nëp ale gulzimki: Nen bap nen tooresa zisi gublun, ‘Zen karekna.’ Diki nonol taken-taken gweblankam. Karekna kim hlaulblunna, zen dekam de karek tan.”

⁵² Hwëna man ding nulblik, “Ki san em hen Galilea wal?! Emki Alap mo olak teibin. Zao hom anakan ale nuk, ‘Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Galilea mo lang nakon sa jowe zala.’”

^{87:42} Man sap Yesussu tame dak, “An Nazaret wal syake – Galilea mo lang nakore zi.” Hwëna hom anakan tawa nëblak, “Desa Betlehemk jaha gwek.” Éna Betlehem in, zen hwëna Yerusalem mo langnak. Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini Mika mes ki hamal hap ale gulzimki – Desa de Betlehemk jaha gwen hap denaye. (Mik 5:2, Mat 2:4-6)

^{h7:45} Men zen lup nul sonek, emki Yoh 7:32nak hlaun.

Kahalo gwen wenza kim Yesus hon nolhata zakke:

[53Dekon kim éhya gwasik, ki zep gol san dep sekvak gwek.

8 Hwëna Yesus Zëna dekon zaitun tra nabare kwatap tek san zep asa golëzahe gweka. ² Ka'ankam orap tola ban zep etan Alap mo gol san dep asa golësek gweka. Zi trana kim etan tagal nëblazak, Yesus Zëna dekam zep nikin aneka – dekon de tawa tabin hip.

3 Farisikam de zini Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban ki zep hen wenza nolhatazak, ki zep tingare zi mo nwenak de zaun hup tik-tik nuk. Zen kahalo gwennak balk nuk. ⁴ Ki zep Yesussu nenblak, “Bian, wenza an kahalo gwennaké balk ul halanzal. ⁵ Nëno mae mo titi tabin olak Musa Bak man nësa gubiridaka, ‘Kire wenza em kasokam tok hap i ti gëbin.’ⁱ Hwëna eno tawa tabin nikon, kirenak de balk gun wenza nen banakan esa eibir?”

6 Zen kirekam mae hap ki dakensiiblik, sap zen mes aningkim ola aha-en nuk – Yesussu dikim anakan akasiiblin hap, “Zëno tawa tabin nik de Musa mo titi tabin ola ban apde nën srëmkam, ki esa karek lal.” Hwëna Yesus man huwe heka, ki zep kamanak de sonnak taha bolkam ale gul gwe'anka. ⁷ Hwëna zen dekam nama hen-henkam dakensiik gwebla'ak, ki zep hëndep dam-dam gwe seka, dekam zep gubiridaka, “Men zen de zënaka enlala gweblak, ‘Ee homë aha-en mae karekna gok,’ zen zen de nonol kasokam gwik.”

8 Kim kirekam gubiridaka, ki zep etan sonnak de ale gun hup huwe heka. ⁹ Kirekam kim Yesussu nasalblak, ki zep aha-en aha-enkam hut tusuk – hëndep kitak sekvak gwek. Bong-bongkam de wenza, nonol zen hut tusuk. Hëndep Yesus Zëna en naka zep zë hli dasik. We enna in nama zë zau'uk. ¹⁰ Ki zep etan dam-dam gwe seka, dekam zep gubirki, “Zini men endawe? San ha emsa de karek gun hup de wenza in mes kitak sekvak gwer?”

11 Ki zep ding gulbluk, “Mes, bian.”

Ki zep hwëna gubirki, “Ee hen homë emsa karek gu'un. Sap esa song gwera, hwëna bahem etan karekna gon.”]

ⁱ8:5 Ul 22:23-24

**Yesus kim gubiridakake,
“Ëe an okamana an hap de ngatanna Zen.”**

¹² Etan kim zi beyanak asa golëgwë'anka, ki zep zë gubiridaka, “Ëe an okamana an hap de ngatanna Zen. Zini men zen de Asa ang në gwebla'ak, zëbon mae onak sa ëngaya gwen hap de ngatanna zil ine gwer. Zen molya kawesënnik lowehe gwek.”

¹³ Farisikam de zini in zen zë hen lowe he'ak, ki zep nenblak, “Em e-en tangane ki kirekam asa gubiridanda. Diki aha zi de eno olsa tril senkam bap, ki amaka emsa laiblïbla'an.”

¹⁴ Ki zep ding gulzimki, “Ëe, zi de Asa tri tasen srëmkam de kirekam gubiridanna, ano ola in nama eiwa dena. Sap Ëe tawana – men dekonë hatazak hen men zao debë lwa ha'ak. Hwëna em desa tawa naka hom. ¹⁵ Em in kirekame ëgwë gwenan: Zisi nabakame enbirida gwenan, ‘Em mese karek gwera.’ Hwëna em in auhu-kama zi mo enlala en sane klis ul gwenan. Hwëna Ëe angkam zisi homë klis gu'un. ¹⁶ Hwëna Eeyë klis gu'unam, zen ewakam sa ki lwal, sap Ëe A-en homë kirekam syal gwe-gwe'an. Bian men Zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe'ara. ¹⁷ Nëno mae mo tüti tabin olak man lwak, ‘Zi dare mo kira ën ol de apde nënna, amki laiblizimk.’ ¹⁸ Ëe an are hap denaka emsa gubirida'an. Ano Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen hen man ano ola an trilse gwe'ara. Zep Ëe Debanë dan è gwe'an.”

¹⁹ Ki zep dakensiблиk, “Eno bianna in endawe?”

Ki zep ding gulzimki, “Em home Asa tame la'an hen home ano Biansa tame la'an. Asae tame la'anam, ki emaka hen ano Bianna tame la'an.” ²⁰ Zen kirekam gubiridaka – Alap hap de te-ala ing gul gweblan teksonnak kim tawa tabi'inkaye. Dekam hen hom balk dak, sap kire hap de yaklanak hom dekam zau'uk.

**Yesus kim etan gubiridakake, “Men zao debë song gwe'ak,
em molye desan Asa èrtrok.”**

(Yoh 7:34-36)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, “Ëe asa song gwer. Em esa Asa lë gweblal, hëndep zao esa ere mae mo karek-karek nabani

oltil. Sap men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa értrok.”

22 Yahudi mo mam-mam wenza men zen ésane gwe'ak dekam zep zénaka dakensibirida'ak, “San ha zen man zénaka de tan hap enlala gwe'ara? – in zep ki gunda, ‘Men zao debë song gwe'ak, em molye desan asa értrok.’”

23 Yesus ki zep ayang gulzimki, “Em an auhu-kamana an kore zi. Ëe an gulk korena. Em in okamanak de ésaltin zi. Ëe dekore naka hom. 24 Zen in zebë emsa gubiridanan, em esa ere mae mo karek-karek nabani olti. Zen kirekam sa ebe mae hap lwazim – eme Asa laiblibla srëm gwe'aky. Sap Ëe an Zen-mensa ena kara è gweblakye.”

25 Dekam zep jala ban dakensiblik, “Zep ki em an nara mo weinak dep de zi? – zebe kirekam enaka gu gwebla'araye.”

Ki zep ding gulzimki, “Men kirekamë nonol lonesen nakon emsa gubirida gwek, zen kirekamke. 26 Ano ola ebe mae hap dena nama beya tanganna – dekam de eno mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip denaye. Ano Bianna Zen taibliblan tanganna, hen men desaë Zébon onakon sane gwe-gwe'an, zen desaë okamanak de zini ebe mae hap ayang gul gwizim'in.”

27 Zen hwëna hom zëno ol-gunnu insa anakan dam nulsubluk, “Zen ngatan zi mo langnak de Bian hap denaka ki gunda.”

28 Zen in zep ki Yesus anakan gubiridaka, “Em kime ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan la in'ik, zen dekam esa anakan Asa dam lasil, ‘An eiwa Zen – mensae kara è gweblakye.’ Em dekam esa Asa anakan tame lal, ‘Zen hom zëre en mo bose hap ba maena syal gwibirk. Zëno tawa tabinni zen eiwa kitak Bian onakorena.’ 29 Bian men zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe-gwe'ara. Bian hom Asa da tasik gwenda, sap ano syala man sam gwasik gwibirida.”

30 Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zini beya nik zep daibliblak.

Yesus kim gubiridakake,
“Em kime eiwa dena tame u'ik, zen dekam esa aha
mo emsa de jap gul sonendan nakon èhil gwe hanal.”

31 Men zen Yesussu daiblibla'ak, ki zep desa en gubiridaka, “Eme ano ol san enlala tatete nabani ang ta gwe'ak, em ki eiwa Abon de ang ta gwen zi tangan. 32 Ki esa eiwa dena tame ul

gwer, hen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon éhil gwe hanal.”

³³ Ki zep hwëna ahakore nik ding nulblik, “Nen an Abraham Bak mo ausu nakore zi sike. Nen home mae aha zi mo tana iltikinnik ébabu gwek. San ki man nësa dahale gwibik. Zep em ba habe kirekam gulu? – ‘Em esa jap gul sonendan nakon éhil gwe hanal.’”

³⁴ Ki zep ding gulzimki, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen karekna nol gwenan, ki zen karekna in zëbon ébabu gwe'an.^k ³⁵ Zi mo tana iltikinnik de babu gwen zini, zen zi bina in mo iyesa hom, zep molya hëndep zë gwë gweka. Hwëna tane zem, zen zëwe en sa gwë gwera, sap zen tane tangan zem.

³⁶ Zen in zep, ngatan zi mo langnak de Bian mo Tane Tangan de emsa hil ti sonebinkim, dekam esa tangan éhil gwe hanal. ³⁷ Èe tawana: Em hen sap Abraham Bak mo auyan-tane wal. Hwëna em tan habe Asa dwam ébla'an, sap ano ola ebon mae man jawe guk hana gwenan. ³⁸ Mensaë are mo Bian hon hlaul gwek, Èe desaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin. Hwëna em ere mae mo bian mo ol sane syal ta gwenan.”

³⁹ Ki zep ding nulblik, “Èe an Abraham Bak mo walas sake.”

Ki zep ding gulzimki, “Hwëna Eme eiwa Abraham mo walas lowe he'anam, ki Abraham mo kim emaka lowehe gwe'an.

⁴⁰ Mensaë Alap hon sane gwe-gwek, Èe desaë ebe mae hap ayang gul gwizim'in, hwëna em tan habe Asa dwam ébla'an. Abraham hom kirekam gwë gweka! ⁴¹ Em ere mae mo bian mo kime lowehe gwenan.”

Ki zep hwëna ding nulblik, “Èe an malin walassa hom! Èe an tingen Alap mo hang tasibin walas sake.”

⁴² Hwëna dekam zep Yesus ding gulzimki, “Eme eiwa Alap mo hang tasibin walas lowe he'anam, ki emaka Asa enna ola gwebla'an. Sap Èe an Alap onakonë hatazak, hëndep zebë angkam awe gwë'an. Èe homë are mo enlalakam hatazak, hwëna Zen ki Asa zer soneka. ⁴³ Em an mae habe ano ola tame ul srëm gwe-gwenan: Sap em makare zini bëjen ano ola dokwak gun. ⁴⁴ Em an ere mae mo bianna dowal mo kïgi mo hang tasibin walas. Zen in zebe zëno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Zen nonol lonesen nakon kirekam gwë gweka– zi tan zi. Eiwa de ola hom tangan zëbon onak, sap eiwa de ola zëbon

^k8:34 2Ptr 2:19

man jawe guk hana gwenan. Zen de boton gwenna, zëbe hap man dakastilin, sap zëno enhonak boton en. Zen in zep ki gwëka, boton tam zi, hen zen tingare boton tam zi mo bian.

45 “Hwëna Ëe eiwa de en nakaë ayang gul gwizimnin, in zebe Asa laïblibla srëm gwe-gwenan. 46 Ebon mae onakon, nara molya ano karek-kareksa anakan dam gulsubluka, ‘Em kire kareksae golka.’ Zen in zep, Ëe de eiwa de en naka tawa tabinni, em ba habe Asa laïblibla srëm gwe-gwenan? 47 Alap mo hang tasibin walasna, zen man Alap mo ola i-san i-san nei gwibirin. Em hwëna bëjen, sap em in zëno walassa hom!”

**Yesus kim anakan gubiridakake,
“Ano bosena apdenak Alap hanye.”**

48 Yahudi mo mam-mamna men zen zëwe lowe he'ak dekam zep zë lamang da'ak, “Em in eiwa Samaria wal karek hen dowal de bi gweblanna!”^l

49 Yesus ki zep ding gulzimki, “Ëe dowala ban hom. Ëe ama are mo Bian mo boresa de mam gulblun hap syal gwe-gwenan. Em hwëna ema Asa lamang la gwenan. 50 Ëe are mo boresa de mam gun hup homë syal gwe-gwe'an. Hwëna ano boresa de mam gun hup de Zini ki – Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara. Zen man Asa zerzauk sone gwenda. 51 An eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen ano ol san enlala tatetekam ang ta gwe'ak, zen molya hëndep denaban juwe gwek.”

52 Ki zep nenblak, “Angkam eiwa mesë emsa dam lasinïn: Em in dowal mo bi gweblan zi! Abraham Bak orep man tilki, hen Alap mo olsa de ayang gun hup de zini hen man juwe gwek. Hwëna em ema gunda, ‘Men zen ano ol san ang ta gwe'ak, zen molya juwe gwek.’ 53 Auyan Abraham ki tilki. Em san ema enaka kil ti'ara? – ‘Ëe an Abraham onakon de teipsinni.’ Alap mo olsa de ayang gun hup de zini san ki juwe srëm gwe-gwek! Zep em banakane enaka kil ti'ara?”

54 Ki zep ding gulzimki, “Aen de are mo boresa mam gunkum, dekam eiwa, bëjen Asa taïbliblan. Hwëna men Zen ano bosena mam gul gwe'ara, Zen are mo Bian – men Desa em en gweblananke, ‘Ano mae mo Alap’kam. 55 Hwëna ena home tame la'an. Ëe en kië tame ta'an. Ëe de anakan gunkum,

^l8:48 Zen insa lamang tan hap “Samaria wal karek” kam nenblak, desa de srip gulsun hup de ola, emki hlaun Yoh 4:9nak, hen zao de otde nakore alenak.

‘Ëe homë Alapsa tame ta'an,’ dekam ki hwëna Ëe boton tam zi, men ki hen em! Hwëna Ëe kië tame ta'an, deban zëno ol en sanë enlala tatetekam ang gwe-gwenan. 56 Eno mae mo auyanna Abraham, zen man hë'ho gweka – hamal hap kim anakan salka, ‘Ëe asa ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa okama san dep de ati gwennak hla ta soner.’ Kirekam kim Asa hla ta soneka, man tangan sam gvesiki.”

57 Ki zep ding nulblík, “Eno tahunna hom lima-pulunak hata'an. Em banakan de Abraham Baksa hla tan hap?”

58 Dekam zep hwëna ding gulzimki, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Abrahamsa de jaha gwen srëmnak, Ëe an Zen Tangan – Alap han de bose apde naye.”^m

59 Kirekam kim nasalblak, dekam zep zi beyam-byana in kasona lop da inek – dekam de i tiblan hap. Hwëna Zen dekam zep zëno mae mo nwe nakon aning gwe ine halka, ki zep kon hëndep song gweka.

Yesus kim zi nwe dïmïnni dawem takake:

9 Aha yaklakam kim Yesus asa golësek gweka, ki zebë zi nwe dïmïnni hla la'ak. Zëno nwena jaha gwennak ki hëndep dïmïn néblak. 2 Ëe zëre hon de ang ta gwen wenza dekam zebë Yesussu lakensiþlik, “Guru, nara karek gweka? – an zep ki zini an jaha gwennak hëndep nwe dïmïn gwekaye. San ha zën jaha gweblan srëmnak karek gweka? San ha an-bi zik mo karek nakon ki gwëka?”

3 Ki zep ap ding gulzimki, “Zen zi mo karek nakon hom ki gwëka. Zen an mae hap ki nwe dïmïn gweka – dekam de zi Alap mo sosonsa zëbon hlaun hup. 4 Nen nama ngatannake

^m8:58 Awe mensa li nul sonek, “ano bosena apdenak Alap han,” zen mae hap: Sap Yunani olkam awe Yesus man anakan guku, “Saya adalah saya,” ahaksa, “Ëe an Zen Tangan.” Hwëna dekam ola man golek de gwek – Alap mo Ibrani olkam de bose nabán. Alap orep man zëre mo bosena Musa Bak hon kira gulku – men kirekam Ibrani olkam nen gweblananke, “Yahwe”kam. Bosena in mo enlalana, “Ëe an Zen Tangan.” (Kel 3:13-15) Yahudi zini Alapsa de blikip gweblin hap bosena insa man nollëwe gwek, zep “Lang Bina” enkam nen gweblak. Desa “Tuhan”kam Indonesia olkam li nul sone gwenan. Zen in zep, kim Yesus kirekam gubiridaka, “Ëe an Zen Tangan,” Yahudi zini in man tangan jal néblak, hëndep dekam zep kasona lop da inek – dekam de i tiblan hap. Yohanis mo Ol Dawemnak awe, Yesus hen kirekam aha ayatnak Zénaka gu gweblaka: 4:26nak (“Ëe an Zen”), 8:24nak hen 28nak, (“Ëe an Zen – mensa ena kara è gweblakye”), hen ahana 13:19 mo aumwa topnak.

lowe he'an, zep angkam nama lwa'an – dekam de nen Alap mo syalsa gol gwen hapye, Asa men kirekam de syal gwen hap zer sonekaye. Hwëna kawesin hüp de yaklanak sa hen hatal.

Dekam zini toton bëjen syal gwen. ⁵ Ëe de nama okamanak gwënkam, Ëe an Zen – okamana an hap de ngatan naye.”

⁶ Kirekam kim gubiridaka, ki zep ol tepna kamanak tïpsikî, desa zep son naban siri gulku. Dekam zep zini in mo nwena dra soblaka. ⁷ Ki zep hwëna gubluka, “Wake, aïli hona Siloamk ngan sosuk.” Aïli hona in mo bosenia “Siloam” zen enlala naban. Nëno mae mo olkam, “Zer Sonen.” Kim zë ngan sosuku, dekam zep hëndep kara gweka, ki zep gol san dep song gweka.

⁸ Zëre mo gol golek denak de wenza hen men zen mwin-mwankam hla da gwek dekam zep denggwan gwebla'ak, “An san ha zen hom? – men zen ora alpnak de nikirin nikon te-ala hap nësa aberbe ta gwibirkiye.”

⁹ Ahakon man ëgu gwe'ak, “An zen.” Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, “Zen hom. An deban nwe-masena apdenak.”

Hwëna Zén zep zénaka kira ta gwe'anka, “Ëe an dwan zenke.”

¹⁰ Ki zep dakensik gwebla'ak, “Em banakane kara gwera? Nara emsa dawem tala?”

¹¹ Ki zep ding gul gwizim'inka, “Zini bosenia Yesus kama bléblesa syal gwibiri, dekam zep ano nwena ap dra soblala. Ki zep hwëna asa gublula, ‘Aïli hona Siloamk ngan sosuk.’ Kimë zë ngan sosul, dekam zebë kara gwer.”

¹² Dekam zep dakensiblik, “Zini in angkam endawe gwë'ara?” Ki zep ding gulzimki, “Ëe homë tawa gwebla'an.”

**Farisikam de zini kim taken-taken nëblakke,
“Em banakane nwe dëmën nïkon dawem gweka?”**

¹³ Dekam zep in zen nwe dëmën nïkon dawem gweka desa Farisikam de zi hip dikim zerteizimdin hip nérhak. ¹⁴ Yaklana in dekam Yesus kama bléblena syal gwibirki hen dawem taka, zen Hari Sabatkam. ¹⁵ Farisikam de zini zen hen man dakensik gwebla'ak, “Em banakane kara gweka?”

Desa hen man ding gulzimki, “Zen ano nwena kama bléblekam dra soka. Kimë ngan sosuk, dekam zebë kara gwek.”

¹⁶ Farisikam de zini in ahakon dekam zep ëgu gwe'ak, “Zini in Alap mo zer sonen naka hom, sap zen Hari Sabat hap denaka ngip gul gwenda.” Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, “Hwëna

kareksa de gol gwen zini, zen bëjen owas-owasna syal gwibinzen in kirekam syal gwe-gwibiridaye.” Zen in zep éhliwek.

¹⁷ Ki zep etan zini insa dakensiblik, “Zep ena banakane enlala gwebla'ara? – sap zen eno nwesa dawem soka.”

Ki zep ding gulzimki, “Zen Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi sike.”

¹⁸ Hwëna Yahudi mo mam-mamna in hom anakan daiblibla'ak, “Zen menkam eiwa nwe dïmïnni,” dekam zep an-bi zemka kwang nosok – desa de hen takensizimdin hip.

¹⁹ Ki zep dakensizimk, “Zen san eiwa eno nik mo tane? San eiwa nwe dïmïn nïkae ki hëndep jaha gweka? Zen ki angkam banakan kara gweka?”

²⁰ Ki zep ding ulzimk, “In eiwa, ano nik mo tane sake. Eiwa, zen nwe dïmïn nïka ki jaha gwek. ²¹ Hwëna ëe tawa naka hom – zen banakarekam mes yap angkam kara gweka? Men zen dawem taka ëe hen homë tame la'an. Zen mes dwan-am zise gweka. Amki zëna en naka lakensik gweblak.” ²² An-bi zem kirekam ding ulzimk, sap zen man Yahudi mo mam-mamna insa anakare hap airibirida'ak, “Zen sa nësa karek nosol.” Sap Yahudi mo mam-mamma anakan mes ola aha-en nuk, “Zi de anakan gunnu, ‘Yesus zen eiwa Alap mo Zer Sonenna – nësa de ngaya tabin hip,’ desa esa but srëm gola kon olëalsa sone gwibir.”ⁿ ²³ In zep an-bi zem in anakan ding ulzimk, “Zen mes dwan-am zise gweka. Amki zëna en naka lakensik gweblak.”

²⁴ Ki zep etan zini insa tilzin hap nenblak, zao zep nenblak, “Emki nglinak de Zi mo nwe kara gwennak asa eiwakam gubiridan! Sap zini in zen emsa dawem taka, ëe mesë tawa éblak: Zen kareksa de gol gwen zi.”

²⁵ Ki zep ding gulzimki, “San ha eiwa kareksa de gol gwenna? San ha hom? Ëe homë desa tawa gwebla'an. Hwëna aha-enë tawa gwibi'in: Ëe menkam nwe dïmïnni. Hwëna angkam ëe mesë kara gwek.”

²⁶ Ki zep etan dakensiblik, “Zen banakarekam emsa gwéblaka? Banakan eno nwena dawem soka?”

²⁷ Ki zep ding gulzimki, “Ëe mesë desa emsa tonbiridal, hwëna em ema asa asalsiblil. Em ba habe desa de etan ësane

ⁿ**9:22** Mae hap an-bi zem in airik: Sap but srëm gola kon de zialsa sonenkam, dekam bëjen etan aha Yahudi zi niban ba maesa lidak ta gwibin, hen aha Yahudi zisi bëjen mae golek de tabin.

gwen hap édwam gwe'an? Ki san ema hen édwam gwe'an–zébon de ang ta gwen hapye?"

²⁸ Dekam zep lamang tan naban nenblak, "Em in zi karekna in hon de ang gwe-gwenna! Æe an Musa Baksa de ang gwe-gweblanna. ²⁹ Nen mese étawa gwek: Alap ki Musa Bak hap ola ton sone gweblaka. Hwëna Yesussu home anakan tawa ébla'an, 'Zen trï ta se'ara.'"

³⁰ Ki zep ding gulzimki, "Hwëna an wehasa hom! Em home anakan tawa ébla'an, 'Zen trï ta se'ara,' hwëna zen ano nwesa dïmïn nén naka dawem soka. ³¹ Nen mese étawa gwek: Alap karek gol gwen zisi bëjen salblan. Hwëna zi de Alapsa betek gweblanna, hen zéno dwam gwibin sin ang gwe-gwenna, desa man salbirida gwenda. ³² Okamana ansa de yang gulsun nukon hom tangane anakan ésak, 'Zini man nwe dïmïn niña de jaha gwen zi bose zemka dawem taka.' ³³ Zini in de Alap onakon hatazan srëmkam, zen molya banakare owas maena syal gwibirinam."

³⁴ Ki zep hwëna ding nulblik, "Em in karek gol gwen naka de jaha gwenna, hwëna angkam ema tim gu'ura, 'Æe asa Yahudi mo mam-mamma ansa tawa tabir!' Ki zep hëndep but srëm gola in kon néralsa sonek.

Enho nakon de dïmïn gwen srëm hap de ol:

³⁵ Yesus kim salblaka, "Zini mensa mes néralsa soner," ki zep téblaka. Kim hla taka, zao zep takensiblika, "Em san ema ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna anakan taïblibla'ara?–'Zen Alap mo Zer Sonenna.'"

³⁶ Ki zep ding gulbluka, "Aya Bak, Zen nara Zi? Tame tankam ëe amaka taïblibla'an."

³⁷ Ki zep zé gubluka, "Em mese Desa hla tanda. Zen an Debane ola lon'nara."

³⁸ Ki zep ding gulbluka, "Bian, ëe ama Emsa taïblibla'an!" Dekam zep zé boklena kom soblaka.

³⁹ Yesus ki zep kïtak asa gubiridaka, "Æe kire habë okamanak hatazak– okamana awe de zisi de anakan klis gun hup: Nwe dïmïn wenya zen sa ëkara gwer. Hwëna ëkara gwen wenya, zen sa ènwe dïmïn gwer."

⁴⁰ Ahakon Farisikam de zini men zen zé dekam lowe he'ak hen sane da'ak, ki zep dakensiblik, "Eno ol gulk sun de

blaoranna in, san ha ema asa hen gubiridala? – ‘Em in nwe dïmïnni.’”

⁴¹ Ki zep ding gulzimki, “Em de eiwakam ënwe dïmïn gwenkam, dekam molyë emsa gubirida'anam, ‘Em ema ëkarek gwenan.’ Hwëna em ema ëk enkam ëgunun, ‘Ëe nwe dïmïn nïka hom,’ zen dekon zebe ëkarek gwenan.”

Jesus kim gubiridakake,
“Ëe an domba zaho hap de lïlikinni Zen.”

10 Jesus ki zep ola gulk sun ap blaonzimki, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen domba zaho hap de kandangnak lïlikin srëm san til zinna – zen sowë zi, ahaksa zëre mo asaskam de alal gun hup de zi. ² Hwëna lïlikin sïn de tïlzin zini, zen zaho ta gwibin hip de zini zen. ³ Lïlikïnsi de kara son hap de zini sa zaho ta gwibin zini in hap talusublula. Zëre mo domba zahona hen zëno ola man tame nul gwenan. Zëno mae mo bosem-sena kim gubirida gwenda, dekam zep wet noso gweblanan. ⁴ Zëre en mo dena kim golëwet so gwenda, zëna dekam zep ngeirbirida gwenda. Zëre mo domba zahona man ang në gweblanan, sap zëno ola anakan de tame gulblunkam, ‘An zen ano mae mo bi naye.’ ⁵ Aha zisi molya ang nëblak. Zen sa hwëna heya nëblal, sap zëno ola hom tame nulbli'an.”

⁶ Jesus kim kirekam ola gulk sun blaonzimki, ëe hen homë dam ulsuk.

⁷ Ki zep etan ap srip gulsuzimki, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe an domba zaho hap de lïlikinni Zen. ⁸ Nonol men zen anakare ola ban yaïng gwe-gwezak, ‘Ëe an emsa de zaho ta gwibin hip de zi,’ zen hwëna sowë zi hen zëre mo asaskam de alal gun hup de zi. Hwëna domba zahona hom kire zisi nasalbirida gwek. ⁹ Diki Ëe an Zen tangan aha-en-lïlikin niye. Men nara Abon osan til zinna, zen zen sa ëngaya gwer. Ëe asa zëbe mae hap golzim – zen dikim aha-ere enlalakam tembane hap ëhakal gwen hap denaye, banakare tésen Iwa jal-jal srëm san. ¹⁰ Sowë zini zen mae hap yaïng gwe-gwenanzal: Ësowë gwe-gwen hap, tamera gwen hap, hen timbwas gul gwen en hap. Hwëna Ëe ngaya tabin hibë hatazak. Ano domba zahona zen dekam tangan sa tahalha srëmkam lowehe gwer.”

**Yesus kim gubiridakake,
“Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan.”**

11 “Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Ëe zep asa are mo angna are mo dombasa dikim ngaya tabin hip sosok tazim. 12 Hwëna men zen te-ala en hap zaho da gwibirin, zen zaho ta gwibin hip de zi tangansa hom, hen hom tangan bi neibirida'an. Tësen lwa jal-jalsa de hla ta gunkum, zen sa heya-hya gwenkam dombana insa hli nulida gwer. Tësen lwana in ahanaka sa hit tisili, hen ahakon dekam sa men-san an-sankam ëheya-hya gwer. 13 Te-ala en hap de zaho ta gwibin zini, zen kirekam neibirida gwenan, sap zen hom kwasang neibirida gwenan.

14-15 “Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Ëe zep asa are mo angna sosok tazim – are mo domba zahosa dikim ngaya tabin hipyé. Men kirekam are mo Bian Asa tame taka, Ëe hen kirekamë are mo domba zahona tame ta gwibirin. Hen men kirekamë Biansa tame tak, are mo domba zahona hen kirekam Asa tame da gwenan. 16 Ano aha domba zahona hen ki – men zen Israel mo langnak awe lowehe srëm gwe-gwenanye. Ëe asa desa hen kwang guludal. Zen sa hen Asa nasalbla halzal. Hëndep aumwa hap denak aha-erenak asa are mo zaho nabani golëlowehe gwer. 17 Are mo Bianna mae hap Asa kwasang gwe-gweblanda: Sap Ëe mesë are mo angsa de sosok tazim din hip hohle gwek, hwëna hyanak asa etan ngaya gwer. 18 Ëe de Aen gun srëmkam, ‘Diki Ëe tin,’ dekam bëjen Asa tan. Abe hap mes are mo Bian sosonna golblaka – dekam de are mo angsa gublun hap, ‘Angkam dekam timni hli yul. Angkam dekam etan gul ine.’ Ëe zebë are mo angna are mo dwam gwibin sin sosok tazim'in.”

19 Yesus insa kirekam gubiridakaka, Yahudi zini in dekam zep ëol tetek gwek. 20 Zen ahakon man ëguk, “Zini in dowal mes bi gweblaka hen mamakna. Ba hap de desa salblan hap?”

21 Hwëna ahakon man ëguk, “Dowala bare zini hom am kirekam de ola don gwibirin! San ha dowala bare zini ki zi nwe dëmënni dawem da gwibirin?”

22-23 Aha yaklakam Yesus Alap mo gol teksonnak tê nasen gwe'anka. Teksonna in man bose nuk, “Salomo Bak mo Dena.” Dekam bot-bot tamlenak, hen ëe Yahudi zini dekam mesë Yerusalemk delapan-enkam de yakla yalak dep tagal gwek.

Yakla yawal-yawala in mae hap: Alap mo gola kim orep sam nulsukke – desa dikim enlala gwibin hip.^o 24 Zao zep Yahudi mo mam-mamna tagal néblazak, ki zep zé dakensiблиk, “Em bawalkam esa asa dam-dam enkam ding gulzimdi? Emki eiwa de tangan naka asa gubiridan: Em an san ha Zen tangan? – Alap mo zer sonen Zini, Israelsa de ngaya tabin hip Denaye. San ha em hom?”

25 Ki zep ding gulzimki, “Ëe mesë sap emsa gubirida gwek, hwëna em home Asa laïblí gweblak. Owas-owasna mensaë are mo Bian mo bosekam syal gwe-gwibirin, zen dekon emaka anakan Asa tame la'an, ‘An Zen tangan.’ 26 Em hwëna molye Asa laïblíblak, sap em ano domba zahosa hom. 27 Are mo domba zahona zen man Asa nasal gweblanan. Ëe hen ama kïtak tame ta gwibirin. Zen ki Asa ang në gweblanan. 28 Ëe ama zëbe mae hap hëndep denaban dikim lowehe gwen hap denaka gol gwizim'in – zen dikim hëndep denaban juwe srëm gwen hap. Toton nara molya ano taha nakon alal gulku. 29 Ano Bian mo sosonna man taman kïni'an – in zen domba zahona insa Tane zem abe hap kap gulblukaye. Desa toton nara dep? – ano nik mo taha nakon de alal gun nuye. 30 Ëe an Zen – Bian han de zeraha-en gwen Zi niye.”

31 Ki zep mam-mam wenya in kasona lop da ine'ak – dekam de i tißlan hap.

32 Ki zep hwëna Yesus gubiridaka, “Ëe mesë eno mae mo nwenak owas-owasna beya gulzimk – men kirekam de syal gwe-gwibin hip Bian abe hap golblukaye. San ha ano aha owas nakone Asa husus ébla'an? – in zebe Asa kasokam de i tißlan hap dwam ébla'anye.”

33 Ki zep ding nulblik, “Ëe eno owas-owas nakon homë kasokam emsa i libla'an. Hwëna ere mo Alapsa de lamang tan nakonë emsa i libla'an. Em in totore zi tangan, hwëna ere mo gunkum em ema enaka gublula, ‘Ëe an Alap.’”^p

^o10:22-23 Tahunna 161nak – Yesussu de jaha gwen srëmnak, dekam Siriak de teipsin zini zëre mo jana nabare zi niban Alap mo golsa kun nulzik – dekam de Alapsa hen Yahudi zisi lamang tabin hip. Zao tahunna dan-ahan, dekam zep Yahudi zini gola insa etan Alap mo bose en hap sam nulsuk. Yahudi zini dekam zep tahun jamkam bot-bot tamlenak yakla yawal-yawalsa syal nei gwibik – desa dikim enlala gwe-gwibin hip.

^p10:33 Im 24:16

34 Ki zep ding gulzimki, “Alap mo ëpba olak, zao man-am emsa gubiridaka,

‘Em in kïtak are mo hang tasibin walas.’^q

35 Men kirekam Alap mo olak lwak, zen hëndep kirekam sa eiwa lwal. Dekam men zëbe mae hap Alap mo ola in hatazimzik, desa Alap man gubiridaka ‘are mo hang tasibin walas’kam. 36 Zep ba hap de Asa waba hap jal gweblan hap? – sap Ëe ama sap’nen aenaka gublunan, ‘Ëe an Alap mo Tane.’ Sap Asa eiwa Bian Zén ki dam tasïkï hen zer soneka. 37 Ano syal de are mo Bian mo syala ban apde nën srëmkam, ki bahem Asa taïbliblan. 38 Hwëna Ëe de are mo Bian mo kim syal gwe-gwenkam, ki ano syala insa emki anakan taïblibin, ‘Owas-owasna an eiwa Alap onakorena.’ Asa de taïbliblan srëmkam, hwëna owas-owas in ensa emki kirekam taïblibin. Dekam esa hëndep anakan étawa gwer, ‘Bian eiwa Desa zergwë gwenda, hen Zen eiwa Bian han de zeraha-en gwen Zi.’”

39 Dekam zep sap balk tan hap alp dasik, hwëna Yesus man zëbon mae onakon aya gwe ine halka.

40 Yesus ki zep weyana Yordan mo men eihya san dep asa golëwanda halka – men zëwe Yohanis Bak menkam su tabirida gwe’ankake. Zao zep asa golëlowehe gweka. 41 Dekam zini beya nik zep Zébon onak dep yaïng gwe-gwezak. Zen dekam zep égu gwe’ak, “Yohanis Bak sap hom owas-owasna syal gwe-gwibirki, hwëna kïtak mensa hamal hap zini an hap dena ayang gul gwizimki, angkam an zep ki eiwa kirekam lwa'an.” 42 Zen zao zep beya tangankam Yesussu anakan daïbliblak, “An eiwa Zen tangan – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.”

Lazarussu kim tün nïkon ngaya takake:

11 Zini dekam ki, bosena Lazarus. Zen Yerusalem golek denak ëna Betaniak somor dare zeban zigwë gweka-Maria ne Marta ne ban.^r ² Maria in zen Yesus mo tanana irase

^q10:34 Mzm 82:6

^r11:1 Lazarus men zep Yohanis awe ale gulku, zen tahalha zini Lazarussu hom – men desa Yesus gulk sun de ol blaorankam aïsil gweblakake, in zen tïnkim Abraham Bak hon ngatan zi mo langnak hatakake. (Luk 16:19-31) An hwëna ahana Lazarus, Yesus mo wal bose. Yunani olkam bëjen dam gulsun, san ha Lazarus zénana, san ha Marta zéna naye? Zini beyakam man enlala neibirida gwenan, “Marta zen Lazarus mo aya. Maria zen oso zem.” Lazarus mo bosena hen enlala nabán. Bosena in mo enlalana, “Alap man nësa mas gwibirida gwenda.”

dawem nabare minyakkam ngan sosubluk, hen zëre mo nol ala blal-blalkam sasa soblak. Hwëna nama de ngan sosublun srëmnak, aya zem in dekam zep sang-sang gweka.³ Dekam zep Yesussu anakan en soneblak, “Bian, eno dang tüninak de wal bosityanna man sang-sangna sabak gwe'ara.”

⁴ Yesus kim salka, ki zep asa zëre hon de ang ta gwen wenya gubiridaka, “Zëno sang-sangna in tin hip denaka hom. Zen hwëna mae hap hla tak: Dekam de zë Alap mo Tanena ano ngatan zi mo lang nakore sosonsa goltreizimdin hip, hen Alap mo bosesa dekon teip gulsublun hap.”

⁵ Yesus sap man Marta, Maria, hen eis zem Lazarus maesa dang tünï tabirki,⁶ hwëna kim Lazarussu kirekam salblaka, Zen hwëna man zë etan dare yaklakam asa golégweisikë.⁷ Ki zep hwëna asa gubiridaka, “Angkam nen etan Yerusalem mo lang san dep lwan dahan.”

⁸ Hwëna ëe ama ding ulblik, “Bian guru, nér hom dekon am Emsa kasokam de i tiblan hap alp dasik, hwëna angkam ema hohol gwe'ara – nabakam de etan desan lwhahan hap!”

⁹ Hwëna dekam zep ap gulk sun de ol blaorankam ding gulzimki, “Aha-ere yaklakam yakla nwena dua-blas jam enkam am zil gwenda. Zi de yaklam tē naseranna, zen bëjen zaran, sap okamana ansa de ngatan gun hup dena dekam man zil ane gwenda.¹⁰ Hwëna kawesinnik de tē naserankam, dekam ki altil gwenan, sap dekam ngatanna hom.”

¹¹ Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep etan ola ap mas gulzimki, “Nëno mae mo wal bosityanna mes ta guk halka. Ëe ama li tan hap song gwe'an.”

¹² Ëe hwëna dekam ama ding ulblik, “Bian, zen ba hap de duweblan hap? Sap zen de sang-sang hap nisi tankam, zen zën sa totoresa luwera.”¹³ Hwëna Yesus insa ki ola gulk sun “ta guk han”kam blaonka, zëno enlalana, “Lazarus mes tilki.” Hwëna ëe ama zëno ola tim uk, “Eiwa, nisi ta'ara.”

¹⁴ Zën zep etan damnak asa gubiridaka, “Lazarus mes tilki.¹⁵ Ëe menkam mae habë tol ngaya tan hap duwebla srëm gwek: Sap zen dekam sa eno mae mo Asa de taibliblanna bil gwer. Zep haen, nen duweblan.”

¹⁶ Ëe, Yesus hon de ang ta gwen wenya, ano mae mo ahana Tomas, men desaë asyas olkam en gweblak “dan de wë son walas”kam, zen zep asa gubiridaka, “Haen, nen ang gweblan-zao eka Bian han apdekam értik.”

**Yesus kim gukuke, “Ëe an Zen – juwen
nakon de ngaya tabin hip de Zini.”**

17 Yesus kim éna iwe asa golëyaïng gwe'an zaka, zao zep nenblak, “Lazarus Bak mes tilki. Mes tol kaso hulak nënnek. Angkam zëwe yaklana mes dan-nér dan-nér nér.” 18 Ëna Betania zen Yerusalem kon golek. Zéno langana dan-ahare kilometer enkam. 19 Zen in zep zë Yahudi zini beyakam Marta ne Maria neka du neizimzik – dekam de zéno nik mo enlwansa së ta sonezimdin hipye. 20 Marta kim anakan sak, “Yesus angkam man golek de gwe'an zala,” dekam zep ala tablan hap song gwek. Maria hwëna hom ang gwibik. Zen man golak gwëk. 21 Marta kim hla ta guk, ki zep gu gubluk, “Bian, Eme awe gwënanam, ano eisni molya tilinam. 22 Hwëna ëe tawana: Sap angkam mae de Em ba mae hap Alapsa abe ta'anam, Zen sa kirekam ebe hap golblala.”

23 Ki zep ding gulbirki, “Eno osona in sa etan ngaya gwera.”

24 Ki zep hwëna ding gulbluk, “Ëe tawana: Zen aumwa hap de yaklanak sa ngaya gwera – tingare ahakore wenya ban.”

25 Yesus ki zep etan gubirki, “Ëe an Zen – juwen nakon de ngaya tabin hip de Zini. Hen hëndep de ngaya tabin hip de Zini, Ëe an Zen. Zini men zen Asa taïbliblanna, zen sap sa juwe gwer, hwëna sa etan èngaya gwe-gwer. 26 Hen zini men zen nama de gwënnak Asa taïbliblanna, zen molya hëndep denaban juwek. Em san ema Asa kirekam taïblibla'ara?”

27 Ki zep ding gulbluk, “Eiwa, Bian, ëe mesë anakan Emsa taïbliblak, ‘Em in Alap mo zer sonen Zi tangan – okamanak de zisi de ngaya tabin hip Dena. Em an Alap mo Tane.’”

28 Marta kim kirekam gubluk, zëna ki zep gol san dep lwahak, ki zep oso zem Mariasa i mwa ennak gubik, “Bian Guru mes golek de gwenan zala. Zen man emsa de goltown hap dwam gwe'ara.” 29 Kirekam kim salbik, nabakam zep luwek, hëndep dekam zep ala tablak. 30 Yesus hom dekam ènak hata'an naka. Zen nama dekon eiszim'inka – men zëwe Martasa goltowekake. 31 Yahudi zi beyana in zen Maria mo enlwansa dikim së ta sonebin hip golak lowe he'ak, zen kim nabakam de luwe ine kininnak hla nuk, dekam zep enlala neibik, “Zen aya zemka de drënen kaso hulak de gosa gwën hap song gwe'an.” Zep noltro kinik.

32 Hwëna Maria kim abon mae onak hatazak, Yesussu kim zë hla tak, ki zep zë zëno nwenak anakare ola ban ik gwe hezak, “Bian, Eme awe gwënanam, ano ayana molya tilinam.”

33 Mariasa kim go gwënnak kara gu'unka, hen men zen ang neibirzik, desa de hen aïtin-aïtin go tannak kara tabinkim, enhona man tangan dowebla hanaka. 34 Dekam zep takensibirdaka, “Em endawe ènnek?”

Ki zep ding nulblik, “Haen. En esa ki zë kasos hula insa hlaulu.”

35 Yesus ki zep hen gona gwë'anka.

36 Yahudi zi beyana in dekam zep ègu gwe'ak, “Emki hlatan. Zen man sap sërkam dang tini taka.”

37 Hwëna ahakon man èguk, “Zen ki am zi nwe dëmënni dawem taka. Ba hap Lazarus Swesa nabakam dawem taza srëm gweka?”

38 Ki zep hëndep Yesus kasos hulak iwe go gwëndan naban golëyaïng gweka. Hula insa mes kasos yawalkam mat nulsuk.

39 Ki zep gubiridaka, “Kasona insa em irhi gun.”

Marta ki zep ding gulbluk, “Hwëna angkam asena karek tangan nakake! Sap angkam yaklana mes-am dan-nér dan-nér nér- drënén hyanakyé.”

40 Ki zep ding gulbirki, “Men kirekamë emsa gubir, em de Asa taïbliblankam, em esa ki hlaulu- Alap kim de soson zemka goltreizim'inkaye.”

41 Kasona insa kim irhi nuk, ki zep nglî san kara gwe seka, ki zep Alapsa gu soneblaka, “Bian, Em Asa sam ta'ara, sap ano abena ema sal gwenda. 42 Èe sap tawana: Em home Asa salsik gweblanda. Hwëna Èe mae habë kirekam dawemna ebe hap golblanan- zi beyana an dikim èsane gwen hap, hen zen dikim Asa anakan taïbliblan hap, ‘An eiwa Alap zer soneka.’”

43 Kim kirekam gu sonesiki, ki zep ol mamkam takenblaka, “Lazarus, em wet sozan.” 44 Dekam zep hëndep wet so zaka.

Taha-tanana nama deyol ngap-ngapkam de tahalenna, hen aha deyola nwe-masenak. Ki zep Yesus gubiridaka, “Dekam hîl-hîl la soneblak.”

Yesussu de tan hap kim ola aha-en nukke:

(Mat 26:1-5, Mrk 14:1-2, Luk 22:1-2)

45 Zini men zen Maria mo enlwansa de së ta sonebin hip zao lowe he'ak, kim owasna insa hla nuk, dekam zep beyakam

Yesussu daibliblak. ⁴⁶ Hwëna ahakon kim lwan dahak, dekam zep Farisikam de gubirida gwen wenyaka nenbiridak – Yesus mo owas syal gwibinni insa. ⁴⁷ Zen zep Farisikam de zini hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena^s kwang nulidak – dekam de égolek de gwen hap. Zao zep égu gwe'ak, “Nen banakan esa éblal? Zini in owas-owasna man beya gul gwe'ara! ⁴⁸ Nen de nwe enkam kara tankam, ki hwëna tingan desa sa daibliblal. Dekam hwëna desa sa langna ansa de teipsinkum irik gin hip dam dasil. Dekam hwëna Roma mo mam-mamna sa nësa jal neibiridal, ki dekam sa hwëna Alap mo gol yala ansa dri nulzir hen nëno kore naka sa damerazal.”

⁴⁹ Dekam zep zini bosenia Kayafas Bak, men zen tahunna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsiki, zen zep gubiridaka, “Em in enlala joblo-topna! ⁵⁰ Diki dawemna nébe mae hap aha-ere zi de tinni airis – dekakim tingare Yahudi zi juwe srëm gwek.”

⁵¹ Kayafas kim kirekam gubiridaka, zen zëre en mo enlala nakon hom ki gubiridaka. Tahunna dekam Alap mo golak de syal tan zi nikon zen teipsi”inka. Zen in zep, kim kirekam Yesussu de zersin hip sap gubiridaka, hwëna man nwe-mase gwek – san de Alap mo olsa de anakan hamal hap ayang gulzimdinni kiye, “Yesus sa tingare Yahudi zisi dikim ngaya tabin hip tilii.” ⁵² Hwëna Yesus Zen Yahudi zi en hap hom tilki. Zen diki tingare Alap mo hlil irin zi hip, sap Yahudi srëm zi, men zen tingare lang san sekvak gwenkam lowe henda gwenanke, desa dikim aha-en gun hup tilki. Hwëna Kayafas Bak in kim kirekam guku, zëna gulk sun de enlalana hom dam gulsuku. ⁵³ Yaklana inkam zep Yesussu de tan hap ola zïm-zïm nik.

⁵⁴ Zen in zep dekam Yesus Yahudi zi mo nwe nakon langa gwesiki. Hwëna dua-blaskam de wenza asa en zep golësek gweka – è bosenia Efrayim san dep, zi srëm lang golek denak.

^s**11:47** Yahudi zi mo teipsin sinodena, zen Yahudi mo nol-nola tuju-pulu enkam. Ahakon hen Farisi hon de biti gwen wenza, hen ahakon Saduki hon de biti gwen wenza, hen dare hlïkna in kon ahakon hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyak biti gwek.

Zao zep asa golëlowehe gweka.⁵⁵ Tahunna men kiye, kim Yahudi mo yakla yala Paskanak golek de gwe-gwek, dekam è-ë san de wenza beyakam Yerusalemk tagal gwe-gwezak. Dekam yaklana iwe de hatan srëmnak nabakam étagal gwe-gwezak— dekam de Alap mo golak otweran maesa de tru ta seblankam zëre mae mo karek-kareksa Alap mo nwenak ber-ber gun hup, hen hokam de nola kon zénaka hlë tabirida gwen maekam.

⁵⁶ Zen zep zéno mae mo tagal gwen hap de yakla yala inkam Yesussu Yerusalemk dë gwebla'ak. Hen kim Alap mo golak étagal gwe-gwe'ak, dekam man zénaka anakan dakensibirida gwe'ak, “San ha sa yakla yala an hap hata zala? San ha molya? Em banakane enlala ébla'an?”⁵⁷ Hwëna Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban mes tingan anakan tawa dabiridak, “Yesussu de hla tankam, nabakam asa embridazak, akakim balk lak.”

**Maria kim Yesus mo tanana irase dawem
nabare minyakkam hlë tazim-blikke:**
(Mat 26:6-13, Mrk 14:3-9)

12 Yakla yala Paskanak díkim zaun hup yaklana enam enkam lwa kün'i'ak, Yesus ki zep dua-blaskam de wenza asa Betania san dep golësek gweka. Lazarus mensa nér hom tìn nikòn ngaya taka, zéno gwë gwenna hen zëwe.
 2 Zëwe de zini dekam zep tembane yawala syal neibik— Yesus hun de zë zertembane gwen hap. Marta hen man mas gwek— tembanesa de dëre ta guk gwizimdinnik. Lazarus Yesus hun apdenak inikin'inka.³ Maria ki zep minyak narwastu botola ban golhatazak. Minyakna in stenga litera. Zéno irasena sérkam de dawem tanganna— aha minyak naban de siri gun srëmna. Zep desa de gonna te-alana mam tangaranna. Maria ki zep minyakna inkam Yesus mo tanana hlë tazim-blik, zëre mo nol ala blal-blalkam zep hwëna sasa soblak. Gola iwe minyakna in mo irase en zep ère guk.⁴ Hwëna éna Kariot walya Yudas Bak man husus gwibi'inka. Zen dua-blaskam de wenza ano mae mo ahana— men zen Yesussu zergukuke. Zen ki zep guku,⁵ “Zen ba hap wabakam hlë tazim? Minyakna in te-ala hap de lidak gulunam te-alana mam tangan naka maka

nëp zerzimnin.^t Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwebla-zim'in." 6 Yudas in hwëna tahalha zisi de kwasang gwibiridan hap hom ki guku. Zen in sowë tamna, zep ki kirekam guku. Te-alana mensa zini Yesus hup hen dua-blaskam de wenza abe mae hap kap da gwizimk, zen Yudas zirensik gweka. Hwëna zen man aha hlïkna twen gweblaka.

7 Hwëna Yesus man ding gulbluka, "Dikire gwëk. Zen man Asa sam tanan, sap Asa de drë nwanun hap de yaklanak mes golek de gwer. 8 Sap tahalha wenza em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap érgwë gwek."

9 Kim ësak, "Yesus Betaniak gwë'ara," ki zep Yahudi zini beyakam Yesussu de hla tan hap yaïng gwezak. Hen zen man Lazarussu de hla tan hap édwam gwek – mensa tün nïkon ngaya takake. 10 Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep Lazarussu de hen tan hap kalang nëbla'ak, 11 sap zini beyakam Lazarussu de ngaya gwennak hla tankam zëbon mae onakon wet so gwe'ak – Yesussu dikim hwëna taïbliblan hapye.

Yerusalem kon kim Yesussu teipsin

zi mo kim hut du ane gukke:

(Mat 21:1-11, Mrk 11:1-11, Luk 19:28-40)

12 Ka'ankam, ki zep zi beyana men zen yakla yala Paska hap Yerusalemk lowe he'ak, ki zep ësak, "Yesus angkam man hata'ara." 13 Dekam zep yera ala makare naka nublunk – men kirekam teipsin zisi de zerhatannak égwë gwekke. Zen kirekam zep ë nakon hut tu ane gun hup wet so gwek, hen te alana inkam wam da guk gwebla'ak – ol mamkam de anakan étaken song gwen nabán,

"Hë'ho, hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam iřik gin
hip hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan."

^t12:5 Yohanis mensa "te-ala mam tangan" kam ale gulku, zen Yunani olkam "300 dinar" kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aitbin: Zi de aha-ere yakla blakkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna – san de 300kum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

14 Yesus ki zep keledai tane tahannak sewe seka, zao zep nikin ine halka. An kitak man apde nök – men kirekam Alap mo épba olak lwakke,

15 “Ena Yerusalemk de zi, bahem éäirin. Bira, eno mae mo teipsinni keledai tanenak de nikinhal zankam hata'ara.”^u

16 In zen ki zë lwak, ee zëre hon de ang ta gwen wenya homë dekam dam ulsuk. Hwëna in kim Yesus zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna goltreizimki – tün nikon de ngaya gwenkam, zen dekam zebë dam ulsuk, “Eiyë, hare Alap mo olak kirekam am zëbe hap dena hamal hap ale nulblik. Hare ee zep am kirekam syal eibir-blik.”

17-18 Mae hap beyakam Yesussu de hut tu ane gun hup wet so gwek: Zini men zen Lazarussu de kaso hulak takenbla irinkim ngaya tannak hla dak, zen beyakam owasna in hap de ola donbirida gwek. Zen in zep beyakam ala da gubluk. 19 Farisikam de gubirida gwen zini dekam zep zénaka nenbiridak, “Nen waba habe anakan jalse eibirida gwenan, ‘Zëbon osan bahem ang tan.’ Hwëna emki sap hlauludan. Okamanak de zini angkam zëbon en éttingan gwe'an!”

Yesus kim Zën de tün hip denaka tonbiridakake:

20 Men zen Yerusalemk dekam lowe he'ak, yakla yala Paskanak de ang tan hap, ahakon hen Yahudi srëm zi. 21 Zen dekam zep ano mae mo ahana Pilipus onak yaïng gwezak, ki zep nenblak, “Bian, ee Yesussu de zertowen habë édwam gwe'an.” Pilipus in, zen Betsaida wal, Galilea mo lang nakon. 22 Zen dekam zep Andreassa gubluka, deban zep apdekam Yesussu enblaka.

23 Yesus ki zep asa Yahudi srëm zini in han gubiridaka, “Angkam yaklanak mes tangan golek de gwer – ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. 24 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe an gandum dan makan. Gandum danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën. Tën srëmkam sa lwala. Èe hen kirekam:

^u 12:15 Alap mo épba ola in, Zakaria Bak ale gulku. (Zak 9:9) Zen éna Yerusalem mo aha bosena “Sion”kam ale gulku. Orep de zini kirekam éenlala gwe-gwek: Teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zen ejan hap. Keledakam de song gwe zanna, zen umlaekam de hatazan hap.

Kama hulak de drë nwanunkam, dekam asa eini mamkam tér.

²⁵ Hen kirekam, zini men zen zëre mo okamanak de timsi anakan golinik gwenna, ‘Ëe babë tìn,’ zen sa hëndep tim niban jek-jak gwera. Hwëna men zen zëre mo okamanak de timsi Asa de ang gwe-gweblan hap nolaïri srëm gwe-gwe’ak, zen hëndep denaban sa lowehe gwer.^v ²⁶ Hen men zen abe hap de syala nol gwe’ak, zen diki tana wei san zen Asa zertro gwen. Hëndep lamkam Ëe men zaoë gwë’ak, zen hen zëwe sa yaïng gwer. Men zen kirekam abe hap de syala nol gwe’ak, ano Bian sa zëbe mae hap bose dawemna golzimdi.”

²⁷ Ki zep ayang gulzimki, “Ano enhona man tangan dowe hana’ara. Zep Ëe banakan asa Biansa gu soneblal? San ha anakanë gu soneblan? – ‘Bian, Abon onakon karek yala ansa langa gulsuk – in zen Abon onak dep golek de gwe’anye.’ Hwëna kirekam bëjenë, sap Ëe an kire habë hatazak – karek yala insa de goltownen hap. ²⁸ Zep Ëe a kire enkam asa gu soneblal: ‘Bian, diki tingare zi mo nwenak ere en mo bosesa Emki mam gun.’”

Ki zebë hwëna kitak ngatan zi mo lang nakore ola anakan èsalsek, “Ëe mesë Ebon onakon are mo bosena mam guk, hen etan asa kirekam mam gun.”

²⁹ Hwëna zi beyam-byana men zen zë ëzau’uk ahakon man èguk, “In nglîi tadrenda.” Hwëna ahakon man èguk, “Ki hom. In Alap mo dam taha nakore zi ki gublunda.”

³⁰ Yesus ki zep gubiridaka, “Ola in zen wet sonanhal, zen Ëe de sane gwen hap hom. Zen hwëna em de èsane gwen hap.

³¹ Ano syala an dekam sa Alap okamanak de zi mo enlala aning tanna zerwet sozimdi – dekam de karek tabin hip. Hen angkam de iřik gin zini dowal mo kigisa dekam sa tanakam holenak zaublu inera. ³² Hwëna Asa kim de okamana an kon neir ine ha’ak, zen dekam asa tingare zi ausu dikim Abon onak yaïng gwezan hap de orana kles tyasizim.” ³³ Kim kirekam gubiridaka, Zen man kim anakan goltreizim’inka, “Ëe an kirekam de tïnsi asa hlaul.”

³⁴ Zi beyana in kon dekam zep ding nulblik, “Alap mo olak man lwak, ‘Alap mo Zi zer sonenna, Israelsa de ngaya tabin hip Dena, Zen hëndep denaban sa gwë gwera.’ Zep em ba habe anakan gulu? – ‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa

^v12:25 Mrk 8:35

okamana an kon neir inehal.' Em insa 'ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan'kam enaka zerléwe gwenda, hwéna ëe homë dam ulsuk gwenan, 'Em ba habe ki kirekam gu gwenda?'"

35 Ki zep ding gulzimki, "Okamana an hap de ngatan nabare Zini, Ëe an Zenë angkam kolengkam emsa golëlowe he'an. Hwéna kawesiñni sa nabakam emsa jap guludal, hen dekam kawesiñnik esa ëbute halasen gwer."^w 36 Zep ngatansa de golzimdin hip de Zini Asa em tãiibliblan. Zen dekam esa enho nakon ëngatan gwer – dekam de ëbute halasen gwen srëm hapye."

Yahudi zini kim daïbilibla srëm gwekke:

Kirekam kim gubiridaka, ki zep dua-blaskam de wenza asa golësek gweka, hen dekam zep zi beya mo ëtawa gwen srëmnak asa golëlowehe gweka. 37 Zen sap man owas-owasna beya gulzimki, hwéna zi beyana in hom daïbiliblak. 38 An kïtak Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo olsa dikim sul sonen hap ki kirekam lwak. Sap Yesaya mo ola Yesus hup man dakastïtbl'i'an – zen insa anakan Alapsa gu soneblakaye:

"Bian Alap, nëno nik mo ol ayang gulzimdinni hom am daïbilibi'in!

Hen owas-owasna mensa Ena ere mo taha sosonkam syal gwe-gwibirida, desa hen hom tame nu'in."^x

39 Zen mae hap daïbilibla srëm gwek: Sap Yesaya Bak hen man Alap mo ola anakan hamal hap ayang gulzimki:

40 "Ëe mesë zëno mae mo nwena dimin tabir-zimk, hen zëno mae mo enhona mesë kawesiñ tazimk.

Dekam molya nwekam lalak dasik, hen enhona molya ëhleng gwizimk.

Dekam molya Abon osan dep etan lwanda halzak.

Lwan dahal zankam ki Ëe amaka ngaya tabi'in."^y

41 Yesaya mae hap kirekam Alap mo ola insa ale gulku, sap zen ngein sin Yesus mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlaulku.

42 Hwéna ahakon man sap daïbiliblak – sap Yahudi mo ahakore mam-mamna. Hwéna Farisikam de zini man Yesussu de ang gweblan hap jalse neibirida gwek, zen in zep dekam damnak ëkira gwe srëm gwek. Mae hap kirekam ëgwë gwek, sap man anakan ëaïri gwek, "Asa sa hwéna but srëm gola kon

^w12:35 Yoh 8:12 ^x12:38 Yes 53:1 ^y12:40 Yes 6:9-10

néralsa soner.”⁴³ Zen dawemkam zi bose zik de sam gwasibiridan hap denaka dwam nei gwibik. Zen hom dekam anakan éenlala gwe-gwek, “Diki Alap Zén de asa sam gwasiblinna aïris.”

⁴⁴ Yesus anakan sap ki gubirida gweka, “Zini men zen Asa taïbliblanna, zen Asa en hom taïblibla'ara, hwëna zen hen dekam ano Biansa taïblibla'ara – men Zen Asa zer sonekake. ⁴⁵ Men zen Asa hla da gwe'an, zen ki hen, men Zen Asa zer soneka, Desa hen man hla da gwe'an.^z ⁴⁶ Ëe sap okamanak awe ngatansa de golzimdin hibë hatazak. Zep zini men zen Asa taïbliblanna, zen sa kawesin nikon wet so gwer.

⁴⁷⁻⁴⁸ “Ëe okamanak awe karek tabin hip homë hatazak. Ëe hwëna ngaya tabin hibë hatazak. Zep men zen de Asa baes në gwebla'ak hen ano ol san de ang tan hap baes ta gwe'ak, Ëe Aen molyë desa aumwa hap de yaklanak karek tabik. Hwëna ano ola men desa zëna baes nei gwibik, zen zep sa Alap anakare ola ban karek tabiri, ‘Em ba habe desan ang ta srëm gwek?’ ⁴⁹ Sap Ëe are mo enlala san denaka homë tonbirida gwenan. Hwëna Bian men Zen Asa zer soneka, Zen mensa ayang gul gwizimdin hip abe hap golblkaka, Ëe desa enë ayang gul gwizimmin. ⁵⁰ Hen Ëe tawana: Tingan men zen Bian mo ol san ang ta gwe'ak, zen zen sa hëndep de lowehe gwen hap de oranak éwet so kinë gwer. Zen in zep, Bian men kire enkam ayang gul gwizimdin hip Asa gu gweblanda, Ëe desa enë tawa ta gwibirin.”

Jesus kim zëre hon de ang ta gwen zini ano
mae mo tanana ngan tasibir-zimkike:

13 Yaklana dekam aha-en lwa kinë'anka – yakla yawala Paskanak dikim hatan hap. Yesus dekam mes anakan tame gu'unka, “Angkam mes hatal – Ëe dikim okamana ansa hli yun hup, hen Bian osan dep dikim lwahan hap denakyé.” Tingan men zenë ang è gweblak, asa man tangan kwasang gwibirida gweka. Hëndep kim Bian osan dep etan lwa ha'anka, kire enkam ki hëndep asa kwasang gwibirida gwe'anka.
² Yaklana inkam, kim Yesus asa golëtembane ta'anka, hwëna dekam dowal mo kigïna mes Yudas hap Yesussu de zergun hup de enlalana ing ta soneblaka. Yudas in Kariot walya Simon mo

^z12:45 Yoh 14:9

tane. ³ Yesus dekam mes anakan tame gulku, “Bian mes tingare sosonna abe hap golblaka. Èe sap zëre onakonë hatazak, hen angkam zëre osan debë etan lwa ha'an.” ⁴ Sap kirekam mes tame gulku, zep tembane tan nakon luweka, ki zep tahan bajuna alsïki, hen dekam zep handuknu obun tihinak da taka. ⁵ Hen ki zep hona blomenak sul soneka, dekam zep ano mae mo tanana ngan tasibir-zim'inka. Handuknu inkam zep sasa ta gwibir-zim'inka. ⁶ Kim Simon aha bosena Petrus hon hata'an zaka, ki zep zë takensiblika, “Bian, Em ba hap de ano tanana ap ngan sosublun hap?”

⁷ Ki zep ding gulbluka, “An desaë angkam syal gwibi'in, em molye angkam tame gulku. Hwëna lamkam esa tame gulu.”

⁸ Petrus ki zep gubluka, “Bëjen! Em toton bëjen Em ano tanana ap ngan sosublun!”

Dekam zep ding gulbluka, “Èe de eno tanasa ngan sosun srëmkam, ki em ema Abon onakon wet so'ara.”

⁹ Ki zep ding gulbluka, “Bian, kirekam de lwankam, ki tana enna bahem ap ngan sosublun. Ki hëndep taha nabana nola ban ap ngan sosublu!”

¹⁰ Yesus ki zep gubluka, “Ho awan zini hom èdwam gwe-gwenan – etan de tim niban awan hapye. Diki tanana, zen të naserankam de son nënksam. Desa man ngan sosun hup dwam nei gwizimnin. Dekam kitak de timni mes ngan gwe henan. Em kitak mese èngan gwehek. Hwëna ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara.” ¹¹ Yesus mes anakan tame gulku, “An zen sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi,” zen in zep anakan asa gubiridaka, “Ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara.”

¹² Ano mae mo tanana kim ngan tasibinkim so ta sonebirki, ki zep tahan baju zem etan ala soka, dekam zep zëre mo nikin gwennak dep lwa halka. Dekon zep nonol asa takensibiridaka, “Mensaë ebe mae hap syal gwibir-zimnin, em wëhë tame u'in?

¹³ Em Asa ‘guru’kam hen ‘bian’kame en gweblanan. Zen aïris, sap Èe an eiwa eno mae mo kire. ¹⁴ Èe sap eiwa eno mae mo bian hen guru, hwëna Èe mesë eno mae mo tanana ngan tasibir-zim. Zep em hen diki kirekam de enaka gweibirida gwen – ere mae mo tanasa de hwë-hwëkam babu gwen zi mo kim ngan tasik gwibir-zimdinkimye. ¹⁵ Èe mesë Aenaka èrak makan drë nenan – em dikim hen kirekam enaka gweibirida

gwen hap. ¹⁶ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi mo tana iltikinnik de babu gwen zini bëjen zëre mo zi bina insa kwë tan. Hen zini men zen aha zi mo olsa golsong gwe-gwenna, zen betekna. Men zen zer sone gwenna, zen mamma. ¹⁷ Angkam em ema anakan tame u'in, ‘Ee an betekna,’ zep em de kirekam enaka enlala betekkam mas gwibirida gwenkam, ki esa aïlya gwibinni hla kul gwer.

¹⁸ “Ola in desa emsa gubiridanan, zen man ebe mae hap dakastilzim'in, diki aha'en. Ëe mesë kitak emsa tame tabik, hëndep zebë emsa dam tasibik. Hwëna sap kirekam, mensa orep abe hap dena Alap mo olak hamal hap ale nukke, zen kirekam sa ki hëndep lwal – anakan men zen lwak,

‘Zini men debanë zertembane gwe-gwek, zen hwëna ano jal zi hip sa jowera.’^a

¹⁹ An zebë desa hamal hap emsa gubiridanan: Sap in kim jowe'ak, zen dekam esa Asa anakan laibliblal, ‘An Zen Tangan-Alap mo zer sonen Zi niye.’ ²⁰ Hen Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano zer sonen zisi zer irinni, zen ki hen Aenaka zer in'ira. Hen zini men zen Aenaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer innira.”

**Yesus kim hamal hap gubiridakake, “Ebon mae onakon
ahanik sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi.”**

(Mat 26:20-25, Mrk 14:17-21, Luk 22:21-23)

²¹ Yesus kim kirekam gubiridaka, dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka, ki zep damnak asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi.”

²² Ëe dua-blaskam de dam tasibin wenza dekam zebë aenaka ngalap nabani karatda labi'ik – mae hap: “An narasa ki gublunda?” ²³ Abon mae onakon, ahana men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka,^b zen dekam zëre mo dam taha nakon nikin'inka. ²⁴ Petrus dekam zep zëbe hap tahana wap gulsubluka, ki zep gubluka, “Emki takensiblin: Zen narasa ki kirekam gublunda?”

^a13:18 Mzm 41:10

^b13:23 Yohanis man anakan ale gul gweka, “Dam tasibin zini men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka.” Zen Yohanis ki zëre mo bosena kirekam golzabe gweka. Zen mae hap mes yap zënaka kira ta srëm gweka – zi nwenak de zënaka bolamda tan srëm hap.

25 Zini in ki zep golek de ta zaka, zao zep takensi'blika,
“Bian, narasae ki enlala gweblala?”

26 Ki zep ding gulbluka, “Ëe kimë rotina ansa kolho honak os gul ane'ak, men zëbe habë golbla'ak, zen zen.” Ki zep roti apna insa os gul ineka, desa zep Yudas Bak hap golblaka.

27 Yudas kim roti apna insa twinbirki, dowal mo kïgïna dekam zep hwëna ing gwe heblaka. Yesus ki zep gubluka, “Mensa ena kalang gwe'ara, nabakam syal gwibir.” 28 Hwëna Yesus insa kirekam gubluka, ëe in zenë zë teinikin'ik ëe homë dam ulsuk. 29 Yudas zen zen Yesus mae han ano mae mo te-alana zirensïk gweka,^c zep ano wal bose walya ahakon man tim nuk, “Yesus man yap gublula – tembane maesa de yakla yala awe dep lop tan hap.” Hwëna ahakon man tim nuk, “Zen te-alasa de tahalha zi hip kae gwebla-zimdin hip mes yap gulblula.”

30 Yudas in kim roti apna insa twinbirki, ki zep hëndep gola in kon te soka. Dekam mes kawesik.

Yesus kim titi tabin ol ësenä golzimkike:

31 Yudas kim song gweka, Yesus ki zep asa gubiridaka, “Angkam mes zaul – ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. Hen Abon onakon sa kitak Alap mo bosena teip nulsablunda gwer.” 32 Abon onakon kim de zini Alap mo bosena teip nulsblu'ak, Zen dekam sa hwëna Alap ano bosena etan dawemkam mam gulsublula – zëre onak kimë hata'aky. An nabakam sa ki lwal. 33 Em ano dang tininak de walas, Ëe molyë holokam eban mae golëlowehe gwek. Em esa Asa lë gweblal. Hwëna men kirekamë Yahudi zisi gubirida gwek, angkam Ëe hwëna emsa hen kirekamë gubirida'an: Men zao debë song gwe'an, em molye desan Asa ërtrok.

34 “Zep angkam Ëe titi tabin ol ësenä ansa ebe mae hap hli yulzim'in: Em enaka kwasang gwibirida gwen. Ëe men kirekamë emsa kwasang gwibirida gwekke, em hen kire enkam enaka kwasang eibirida gwek.” 35 Kirekame kwasang naban lowehe gwe'ak, dekam sa tingare zini anakan emsa tame da gwibir, ‘Zen eiwa Bian zëre hon de ang ta gwen wenya.’”

^c13:29 Yoh 12:6

**Yesus kim hamal hap PetruSSU gublukake,
“Em esa dan-ahan sonkam Asa zabeblala.”**
(Mat 26:31-35, Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34)

36 Simon mensa hen nen gweblak “Petrus”kum, zen dekam zep takensiiblika, “Bian, Em endan san esa song gwera?”

Ki zep ding gulbluka, “Men zao debë song gwe'an, em molye angkam Asa desan zertroka. Hwëna lamkam esa ki Asa zertrola.”

37 Ki zep hwëna etan takensiiblika, “Bian, hwëna ëe ba hap de angkam Emsa ang gwebla srëm gwen hap? Ëe mesë tangan hohle gwenan – Emsa de zerzaunnuk de hwëna tìn hipyé.”

38 Ki zep hwëna ding gulbluka, “Em san eiwa tangane kirekam hohle gwe'ara? – Asa de zerzaunnuk de hwëna tìn hipyé. Eiwa denakaë emsa gublu'an: Ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa anakan Asa zabeblala, ‘Zini in ëe homë tame ta'an.’”

**Yesus kim gubiridakake,
“Ëe an Bian osan dep de orana Zen.”**

14 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya asa gubiridaka, “Bahem enlala nakon èngalap gwen. Alapsa em taïbliblan, hen Asa emki taïbliblan. **2** Ano Bian mo gol yala, teksonna beyana. Hen Ëe desanë song gwe'an – em de zë de lowehe gwen hap denaka dikim hamal gulzimdin hip. Kirekam de lwan srëmkam, Ëe molyë kirekam emsa gu-gubiridanananam. **3** Kimë kïtak hohle gulzim'ik, dekam asa etan lwa halzal – emsa dikim zëwe dep kwang guludahan hapye, apdekam dikim emsa zëwe golëlowehe gwen hap. **4** Hen men zao debë song gwe'an, em orana tawana.”

5 Tomas ki zep takensiiblika, “Bian, ëe homë anakan dam ulsu'un, ‘Em desan debe song gwe'ara.’ Ëe banakan de orana insa tawa gweblan hap?”

6 Yesus ki zep ding gulbluka, “Ëe an Zen tangan – eiwa de oranaye, em dikim hëndep de gwën hap denaka hlaun hup denaye. Em de Abon osan ang gwen srëmkam, em bëjen em Bian onak hatan. **7** Asa de tame tankam, ki ano Biansa hen ema tame la'an. Angkam tangan esa Asa dawemkam tame lal, zebe hen Biansa tame la'an, hen mese Desa hla la gwek.”

8 Pilipus ki zep gubluka, “Bian, ere mo Biansa abe mae hap zertreizim. Dekam asa ësam gwe'sil.”

9 Ki zep ding gulbluka, “Ëe mesë sap holokam emsa golëlowehe gwe'ara? Zini men zen Asa hla tanna, zen hen ano Biansa hla tanda. Zep em de Asa tame tankam, em ba hap de Asa gublun hap? – Are mo Biansa de zertreizimdin hipye. **10** Em san home Asa taïblibla'ara? – Ëe an Zen, Bian han de zeraha-en gwen Zi niye, hen Zen aban aha-en. Ola mensaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin, zen are en mo enlala nakore olsa hom. Hwëna Bian men Zen ano enhonak gwë gwenda, Zen Zen Asa zersyal gwe-gwenda. **11** Ansa emsa gubirida'an, desa em taïblibin: Ëe mesë Bian han zeraha-en gwe'ara, hen Zen mes aban zeraha-en gwe'ara. Ano olsa de taïblibin srëmkam, ki ano owas-owas syal gwe-gwibin ensa em taïbli gwibin. Zen dekam esa hëndep Asa laïbli blal. **12** Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen Asa taïbli blanna, zen sa ano kim syal ta gwer – Ëe men kirekamë syal gwe-gwenanye. Asa de taïbli blan zini, zen sa hen ano syala kwei nul gwer – banakare owassa de mamkam syal gwe-gwibinkimye. Zen mae hap sa ki lwa gwer: Sap Ëe Soson Zini Bian osan debë song gwe'an – dekon de emsa mas gwibirida gwen hap. **13** Em de Alapsa banakare mae hap ano bosekam abe tanna, Ëe asa desa ep syal gwe-gwibir-zim. Dekam sa zini Bian mo sosonna hla nul gwer, hen zep sa Biansa boltere da gwer. **14** Asa de banakare mae hap are mo bosekam abe tanna, Ëe asa ki desa ebe mae hap syal gwe-gwibir-zim.”

Alap mo Enho de golëlowehe gwen hap kim gu-gubiridakake:

15 “Em de Asa ensa lwa gweblankam, ki esa ano ol san ang ta gwer. **16** Hen Ëe asa Biansa abe tal – Zen deka ebe mae hap Zisi Ahanaka zer sonezimki, Zen de emsa mas gwibirida gwen hap. Zen Zen sa hëndep denaban emsa golëlowehe gwera.

17 Zen Alap mo Enho. Zen Zen – eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zi niye. Auhu-kama enlala zini, zen molya Desa neirin gwe'ara, sap desa nwekam bëjen hla tan, hen zen bëjen Desa tame tan. Hwëna em en mese Desa tame lak, sap Zen emsa golëlowehe gwe'ara, hen Zen sa eno mae mo enhonak gwë gwera.

18 “Ëe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik. Ëe asa etan emsa hlauluda gwezal.^d 19 Molya holo gwek, okamanak de zini dekam etan molya Asa hla da gwek, hwëna em en esa Asa hla la gwer. Ëe asa etan tìn nïkon ngaya gwer. Zep em hen esa ëngaya gwer. 20 Yakkala zëwe de hatankam, zen dekam esa abe hap dena anakan tame ul, ‘Zen eiwa mes Bi zeban zeraha-en gweka. Hen eiwa nëban mae mes golëaha-en gweka.’ 21 Men zen ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen zen Asa enna nola gweblanan. Zen kire zisi sa ano Bian kwasang gwibirida gwera— men zen kirekam Asa enna nola gweblananye. Aena hen asa kwasang gwibirida gwer, hëndep zep asa Aenaka zëbe mae hap zertrei gwizim.”

22 Hwëna éna Kariot walya Yudas Bak mo apde bosena Yudas, zen dekam zep takensibliko, “Em banakan esa abe mae en hap Enaka zertreizimdi— okamanak de zi de Emsa hla tan srëmkamye?”

23 Ki zep ding gulbluka, “Zini men zen de Asa enna nola gwebla'ak, zen sa ano ol san enlala tatete naban ang ta gwer. Hen Bian sa desa kwasang gwibirida gwera, hen Ëe asa Bian han zëno mae mo enho nakon olëlowehe gwer. 24 Hwëna zini men zen Asa enna nolabla srëm gwe-gwenan, zen molya ano ol san ang ta gwek. Hwëna emki éenlala gwe-gwen: Ano ola, zen are onakore naka hom. Zen Bian onakorena— men Zen Asa zer sonekake.

25 “Ëe mesë nama de emsa golëlowe hennak kirekam gubiridanan. 26 Hwëna ano tim bwanak Bian sa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa ebe mae hap zer sonezimdi. Zen zëre mo Enho. Zen Zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera— Ëe men desaë emsa tawa ta gwibikye. Hen Zen Zen sa eiwa de en naka ano weinak tawa tabir song gwera.

27 “Angkam Ëe ama ebe mae hap em dikim Alap mo taha terenak ëngalap gwen srëmkam lowehe gwen hap denaka hli yulzim'in— Aena men kirekamë ngalap gwen srëmkam gwë gwenanke. Auhu-kamanak awe aha zi molya kiresa ebe mae hap nolzimk. Zep bahem enlala nakon ëngalap gwen hen bahem éairin. 28 Em kie Asa asalblal kimë emsa gubiridal,

^d14:18 Yesus insa “hlauluda gwezan” hap gubirdaka, zëno dam gulsunnu ahana, tìn hyanak de zénaka zertrei gwizimdin hip dena. Ahana hen Alap mo Enho de hata zan hap dena. Hen ahana, Zén de etan lwa halzan hap dena.

‘Ëe ama emsa hli yuluda'an, hwëna asa etan emsa hlauluda gwezal.’ Em de dawemkam Asa kwasang gweblankam, ki emaka ësam gwesil– anakan de Asa salblankamye, ‘Ëe Bian osan debë song gwe'an.’ Sap ano Bianna Zen Abon onakan teipsinni. In zebë duwebla'an. ²⁹ An zebë hamal hap emsa gubiridanan. Sap in kim kirekam jowe'ak, dekam esa Asa laibliblal. ³⁰ Angkam Ëe molyë holokam eban mae kire hap de ola ziton gwibik, sap okamana ansa de ïrik gin zini dowal mo kïgi angkam man hata'ara. Zen Asa bëjen ïrik tan. ³¹ Ëe in zep asa Bian mo abe hap kitak de dwam gwibir-blin san ang gwer. Zen dekam sa okamanak de zini Asa anakan tame dal, ‘Zen eiwa man zëre mo Biansa ensa lwa gweblanda.’”

In kim kirekam asa tawa tabi'inka, ki zep etan asa gubiridaka, “Haen. Nen gola an kon sek gwen.”

Jesus kim gubiridakake,
“Ëe an Zen anggur te tangan naye.”

15 Jesus ki zep etan asa tawa tabirki, “Ëe an Zen anggur te tangan naye. Em in hwëna ano hli-hlina. Ano Bianna, Zen hli-hli naka de tasyalsik gwibin hip de Zi. ² Ano hli-hli nik de ëtëen srëmna, desa man blum gulsuk gwenda. Men zen ëtë gwenan, desa man ala naka hen mas-mas naka blum gulsuk gwenda– dekam de mamkam ëtë gwen hap. ³ Emsa mes are mo olkam tasyalsik gwibirkî– dekam de dawemkam ëtë gwen hap. ⁴ Abon onak em ëmas gwirin, dekam Ëe asa eban mae goléaha-en gwer. Hlina zë-en bëjen eini tën. Diki apdenak timnik de ësaltil irinkim. Em hen kirekam. E-en molye eini ëtëk– aban de zeraha-en gwen srëmkamye.

⁵ “Ëe an anggur te. Em in hli-hlina. Zi de Abon mas gwirinni, hen Ëe de deban zeraha-en gwenna, dekam zëno danna beyana. Sap Ëe srëmkam, em bëjen ba maesa syal gwibin. ⁶ Zi de Abon mas gwirin srëmna, zen men kiye– anggur hlisa de tasyalsibinni. Zen ësasan gwenkam kire syauknuk yal tasen-zëwe de ëhwasdén hap. ⁷ Em de aban zeraha-en gwenkam hen ano ol de ebon mae lwa gwenkam, dekam em basa de dwam gwibinkim, emki kire hap Alapsa abe ta gwen. Zen sa dekam ebe mae hap gol gwizimdi. ⁸ Em de dawemkam dan nik ëtë gwenkam, dekam sa aha zi ano Bian mo sosonna ebon mae onak hla nul gwer. Dekam sa hen emsa tame da gwibir, ‘Zen Abon de ang ta gwen wenya.’ ⁹ Men kirekam ano Bian Asa

kwasang gwe-gweblanda, Ëe hen kirekamë emsa kwasang gwibirida gwenan. Ano kwasang-kwasangnak emki lowehe gwen. ¹⁰ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam ano kwasang-kwasangnak esa lowehe gwer— Aena men kirekamë hen are mo Bian mo ol san enlala tatete naban ang gwe-gwenanke. Zep Ëe zëno kwasang-kwasangnakë gwë gwenan.

¹¹ “Ëe mae habë kitak insa gubiridanan— Abon onakore isrip-sri dekakim eno mae mo enhonak lwa gwek. Dekam eno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinë gwer. ¹² An zebë hen ola ansa hli yulzim'in: Enaka em kwasang gwibirida gwen— men kirekam Ëe hen emsa kwasang gwibirida gwenanke, em hen kirekam enaka kwasang eibirida gwek. ¹³ Kwasangna taman kinin tangan wenza an zen: Zi de wal bosyansa de ngaya tan hap zëre mo timsi sosok gunnu, hëndep zep de tinni. Zen zen— sërkam de mam tangan wenyaye. ¹⁴ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, em ki eiwa ano wal bose wal tangan. ¹⁵ Angkam Ëe homë etan Abon de babu gwen zikim emsa gubirida'an. Sap kirekam ebe mae hap hom dakastülm'in, sap babu gwen zini hom zëre mo zi bina in mo syala tame nul gwenan. In zebë hwëna angkam wal bose walkam emsa gubirida gwe'an. Sap mensaë Bian onak sane gwe-gwek, Ëe desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. ¹⁶ Em home Asa dam lasik— Ëe dikim emsa bi gwibiridan happye. Diki Ëeyë emsa dam tasibik— dekam de ano olsa gol halada gwen hap, hen em dikim dan nik étë gwen happye. Em insa danna étë gwe'an, zen hëndep de élwa gwen hap dena. Zen zep sa Bian eno mae mo abena dokwak gul gwera— em de ano bosekam abe ta gwenkamye. ¹⁷ Zen in zebë ebe mae hap ola ansa hli yulzim'in: Enaka kwasang eibirida gwek.”

**Zëre mo tim bwanak de zëre hon de ang
ta gwen wenyaka karek tabin hip de ol:**

¹⁸ “Auhu-kama enlala zini sa emsa husus neibirida gwer. Kirekam kim de ebon mae jowe gwe'ak, zen dekam éenlala gwe-gwek, ‘Ano teipsinni hen kirekam në gweblak.’ ¹⁹ Eme nama auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe gwe'anam, dekam zen maka emsa kwasang neibirida gwe'an. Hwëna Ëe mesë emsa zëbon mae onakon hlil inhak. Em mese zëbon mae onakon wet so gwek, zen zep emsa husus neibirida

gwe'an. ²⁰ Anakan mensa emsa gubirida gwek, desa emki enlala gwe-gwibin: ‘Zi bina, zen mamna. Zébon de babu gwen zini, zen betekna.’ Zep men kirekam ere mae mo mamna Asa në gweblak, zen kirekam sa hen emsa neibirida gwer. Zen man Asa karek da gwek. Zep emsa hen kirekam sa karek da gwibir. Ano tawa tabin sin da-en ang ta gwek. Zep ebon mae osan kire enkam sa hen ang ta gwer. ²¹ Zen mae hap sa emsa karek da gwibir: Sap em Abon onak de wenya, hen zen hom Bian, men zen Asa zer soneka, Desa tame da'an. ²² Ëe de hatazan srëmkam hen tawa ta gwibin srëmkam, ki karekna molya zébon mae onak mamkam lwa'anam. Hwëna angkam Ëe mesë tawa ta gwibik. Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk zen banakan molya anakan èguk, ‘Ëe homë anakan étawa gwek, “Ëe ama èkarek gwe'an.”’ ²³ Men nara Asa husus gweblanna, zen ki hen ano Biansa husus gwebla'ara. ²⁴ Owas-owasna men desa Ëe zëno mae mo nwenak syal gwe-gwibir-zimk, aha zi hom tangan orep kirekam de owasna syal neibik. Ëe de kirekam syal gwibir-zimdin srëmkam, ki karekna zébon mae onak molya mamkam lwa'anam. Hwëna angkam zen mes hla nul gwek, hwëna zen man Asa are mo Bian nabani husus nei gwizimk. ²⁵ Zen hwëna kirekam de jowen hap mes ki lwak, sap men kirekam Alap mo olak anakan ale nukke,

‘Zen man totoresa asa husus në gweblak,’^e
zen bëjen ki lwa srëm gwen.

²⁶ “Ano tim bwanak, dekam Ëe asa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa zer sonezim. Zen Alap mo Enho– eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zini. Zen Zen sa hen abe hap de ola ebe mae hap ing gul sone gwizimdi. ²⁷ Em hen dekam esa abe hap dena ol halada gwer. Sap Ëe kimë Alap mo ola nonol tawa tabinkim kon gwsibir hanak, eme Asa ang è gweblak.”

16 “Ëe mae habë hamal hap kirekam emsa gubiridanem ekakim Asa de taibliblan nakon èbutehal gwe srëm gwek. ² Abe hap de jal hap emsa sa but srëm gol-gola kon nolëalsa sone gwer, hen eno mae mo ahakorena sa damera gwer. Dekam in zen ki emsa neibirida gwe'ak anakan sa kil nil gwer, ‘Alap man ano mae mo syala ansa sam gwsik gwibi'ira.’

^e15:25 Mzm 35:19, 69:5

³ Zen kirekam sa emsa neibirida gwer, sap zen Asa Bian han hom tame noso'an. ⁴ Hwëna an zebë ki hamal hap dena insa emsa gubiridanan. Sap men dekam ki emsa kirekam neibirida gwe'ak, dekam esa éenlala gwe-gwer, ‘Zen men desa hamal hap asa gubiridaka, angkam man ki lwa'an.’”

Alap mo Enho hap dena kim tawa tabirkike:

(Yoh 14:16-18, 14:26, 15:26)

“Ëe homë menkam kirekam emsa tawa ta gwibik, sap Ëe dekam namaë emsa golëlowehe gwe'ak. ⁵ Sap angkam Ëe ama etan lwa ha'an – men Zen Asa zer sonekake, Zëbon osan dep. Hwëna em home Asa lakensi'bli'an, ‘Em enda san debe song gwe'ara?’ ⁶ Hwëna Ëe ama emsa tame tabi'in: Asa de kirekam sane tankam, eno mae mo enlalana man tangan dowe hana'ara. ⁷ Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe de emsa hli yuludanna, zen ebe mae hap man tangan sam gwestim'in. Sap Ëe de emsa hli yuludan srëmkam, ki emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini in molya ebon mae hata zaka. Ëe de emsa hli yuludankam, Ëe asa zer sonezim. ⁸ Zen kim de hata'an zaka, Zen dekam sa tingare okamanak de zi hip eiwa dena goltrei gwizimdi – kareksa de gol gwen srëm hap dena, dam-damkam de lowehen hap dena, hen Alap de klis gun hup dena. ⁹ Sap okamanak de zini Asa de taïbliblan hap man baes ta gwenan, zep Alap mo Enhona sa zëbe mae hap anakan goltrei gwizimdi, ‘Em ema dekam èkarek gwe-gwenan.’ ¹⁰ Ëe Bian osan debë song gwe'an, zep ano tim bwanak Zen sa dam-damkam de lowehen hap denaka tawa ta gwibiri. ¹¹ Alap mes dowal mo kigina karek tan hap gu-gubluka. Zep Alap mo Enho de hata zankam, Zen sa hen Alap de tingan klis gun hup denaka tawa ta gwibiri.

¹² “Ano emsa de tawa tabin hip dena sap nama blala. Hwëna angkam em molye dokwak uk. ¹³ Hwëna Alap mo Enho, Zen Zen – eiwa denaka de ayang gul gwizimdin hip de Zi niye. Zen Zen sa eiwa de oranak dep emsa golëwet so gwera. Zen molya zëre en mo enlala san tawa ta gwibirki, hwëna men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi. Zen zep sa hen ngein sin dep dena hamal hap goltrei gwizimdi. ¹⁴⁻¹⁵ Tingan mensa Bian bi gwibi'ira, Ëe desa apdenakë bi eibi'in. Zen in zebë emsa gubiridal, ‘Alap mo Enhona men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe

mae hap ayang gul gwizimdi.’ Zep zëno syala kon, zini sa ano bosen a teip nulsunda gwer.”

**Yesus de etan ngaya gwen hap dena
kim tame nul srëm gwek, hen ol gu sonensa
de dokwak gun hup kim gu-gubiridakake:**

16 “Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.”

17 Zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe ahakon dekam zebë aenaka anakan lakensibirida gwe'ak, “Zëno enlalana banakan lwabla'ara? Nen home tame ul – in kim anakan gulu, ‘Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.’ Hen nen home tame ul – in kim anakan gulu, ‘Sap Ëe Bian osan debë song gwe'an.’”

18 Ama hen anakan aenaka lakensibirida gwe'ak, “In kim anakan gulu, ‘Molya holo gwek,’ dam gulsunnu banakan? Nen home dam ulsu'un.”

19 Hwëna Yesus mes anakan asa tame tabirki, “Zen man Asa de takensiiblin hap édwam gwe'an,” ki zep asa takensiibridaka, “Em san teibin hibe enaka lonbirida'an? – insa anakan emsa gubiridalye, ‘Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.’ **20** Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em esa aïtin-aïtin nïban Asa gosa la gweblal, hwëna auhu-kama enlala zini sa dekam eisrip-sri gwe-gwer. Em hwëna dekam enlalana esa ëdowe hanal, hwëna enlala dowe hananna in isrip-sri hap sa etan liwe hera – **21** men kirekam hen, we de eisbir anenna. Zen dekam enlalana man ëdowe hana gwenan. Sap dekam mes zaunun – zëno hlësgwan-hlësgwan gwen hap denaky. Hwëna kim de jaha gwe'ak, zen dekam sa sang-sangna insa eititi gwibir. Sap dekam walasna insa sa isrip-sri gweblal. **22** Em hen kirekam esa ëgwér: Angkam em enlala dowe hanan nabane lowe he'an. Hwëna em kime etan Asa hla la'ak, em dekam tangan esa Asa isrip-sri éblal. Isrip-srina in, zen hëndep dena. Zini bëjen kire isrip-srina ebon mae onakon gulsuzimdin. **23** Dekam em etan molye édwam gwek – Asa de srip gulsuzimdin hip takensiiblin hapye.

“Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ano bosekam de ba mae hap Biansa abe tanna, Zen sa ebe mae hap gol gwizimdi. **24** Em home menkam ano bosekam ba mae hap Biansa abe la gwek.

Hwëna angkam emki abe ta gwen. Dekam esa ulin gwer. Zen dekam tangan sa eno mae mo isrip-srina taman kïñi gwer.

25 “Ano ola ebe mae hap gulk sun de blaonzimdin makan mes yap lwal. Hwëna yaklanak sa hatal, dekam molyë etan gulk sun de blaonzimdinkim emsa tawa ta gwibik. Hwëna dam-dam enkam asa are mo Bian hap dena ebe mae hap srip gulsuk gwizim. 26 Yaklana iwe de hatankam, em dekam molyë etan Asa en gweblak – eno mae mo abesa de Bian hap ayang gul gweblan hapye. Hwëna en esa Biansa ano bosekam abe la gwer. 27 Sap Bian Zëna man emsa kwasang gwibirida gwe'ara, sap em ema Asa ensa ola gweblak, hen em ema Asa anakan laïbliblak, ‘Zen eiwa Alap onakon hataka.’ 28 Ëe eiwa okamana awe dep Zëbon onakonë hatazak. In zebë etan Zëbon osan dep lwa ha'an.”

29 Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë enblak, “Angkame dam-dam enkam asa gubiridanda – gulk sun de blaonzimdin srëmkamye. 30 Angkamë Emsa tame lanan: Em kitak tawana. Em zi mo enlalana ema tame ta gwizimnira, zep Emsa de takensiblin srëmnake ap ding gul gwizimnira. Zen in zebë tangan Emsa laïblibla'an, ‘Em eiwa Alap onakone hata zaka.’”

31 Dekam zep hwëna ap ding gulzimki, “San ha eiwa tangane Asa laïblibla'an? 32 Emki èsan: Angkam mes tangan golek de gwer, em dekam esa ere mae mo gol-gol san dep èsyawer. Em dekam esa Asa hli la gukhal. Hwëna are mo Bianna molya zë Asa da tasïki, sap Zen nama Asa zergwë gwe'ara. 33 An kitak mesë emsa gubiridan – aban de zeraha-en gwenkam ekakim èngalap gwen srëmkam lowehe gwek. Auhu-kamanak awe karekna mam naka esa oltowe gwer. Zep enlala tatete naban lowehe gwek – men kirekam hen Aena enlala tatetekam de zaunkum auhu-kama mo sosonna holenak zaubir anekke.”

**Yesus kim Biansa zëre hon de ang
ta gwen wenya kip abe takake:**

17 Yesus kim kirekam gubiridaka, Zëna ki zep nglï san kara gwe seka, ki zep Biansa gu soneblaka, “Bian, angkam yaklana mewe mes zaunun. Angkam dekam ere mo Tanena ano bosena tingare zi mo nwenak ap teip gulsUBLU – Ëe akakim hen ere mo bosesa zëno mae mo ngirinnik teip gulsuk gwek. 2 Sap Em mese tingare zi aususa de bi gwibiridan hap

dena abe hap golblaka. Hen zen de ëngaya gwen hap dena mensa Ena abe hap lup gulbluka, Ëe asa zëbe mae en hap hëndep de lowehen hap denaka gol gwizim.”

³ Ëe, Yohanis, in zebë hen Alapsa anakan gu sonebla'an, “Bian, an diki zen– hëndep de lowehe gwen hap denaye: Eiwa de Zini Alap Emsa de tame tanna, hen ere mo zer sonen Zini Yesus Kristussu de tame tanna. Zen ëe dekonë ëngaya gwe'an.”^f Yesus dekon anakan ayang gulk,

⁴ “Bian, Ëe mesë eno bosena okamanak de zi mo nwenak teip gulsublunda gwek, sap Ëe zëno mae mo nwenak mesë syala sul sonek– mensa Ena abe hap wei yul soneblakaye. ⁵ Zep Bian, angkam Emki etan abe hap golblan– Ëe dikim eno alp nakon teipsinküm nikirin hip, nonol men kirekame okamana ansa de yang gulsun srëmnak teipsinküm inikin gwekake.

⁶ “Em mese okamana an kon abe hap zini hlïlblinki, hwëna zen bina ere tangan mo dena. Bian, Ëe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltrei gwizimk, hen zen angkam mes ere mo ol san ang tal. ⁷ Zen mes angkam anakan tame nul: Ano syala hen ola, zen kitak Ebon onakorena– mensa Ena abe hap golblakake. ⁸ Sap ola mensa Ena abe hap golblaka, Ëe mesë desa ayang gulzimk, hen zen mes desa dokwak nuk, hen mes tame nuk. Zen mes Asa anakan daibliblak, ‘Zen eiwa Alap onakon hata zaka, hen Zen zer soneka.’

⁹ “Ëe tingare okamanak de zi hip homë Emsa abe ta'an. Hwëna men desa en Ena abe hap lup gulblukake, zëbe mae en habë Emsa abe ta'an, sap zen zen– ere mo denaye. ¹⁰ Ano bi gwibiridan wenza, zen hen kitak ere mo dena. Hen ere mo bi gwibiridan wenza, desa hen kitak apdekame bi eibirida'ara. Zen zep sa hen ano sosonna aha zi hip noltrei gwizim, hëndep zen hen sa ano bosena teip nulsblunda gwer. ¹¹ Angkam Ëe ama Ebon osan dep lwa ha'anzal. Ëe homë etan okamanak awe deban mae golëlowe he'an, hwëna nëno nik mo bi eibiridan wenza nama sa zao lowehe gwer. Zep Lalak Zini, Bian, nëno nik mo hlïl irin zini insa emki tatetekam de Ebon en ëzauk gwen hap denaka gol gwizimdin. Zen dekam sa éaha-en gwe-gwer–

^f17:3 Ayat tigana ansa ahakon man dam nulsuk gwenan, “An Yesus mo ol.” Hwëna men zen ansa Orya olkam li nul sonek anakan dam nulsuk, “An Yohanis mo ol.”

Nëna men kirekame hen aha-en ëkake. ¹² Ëe kimë nama golëlowehe gwek, Ëe ama Ebon dikim tatem ëzauk gwen hap dena kim tatete ta gwibik. Hen Ëe ama dawemkam golëzauk sone gwek, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannah kara ta sonek. Hwëna aha-en tangan syal heka. Hwëna zen insa kirekam gwëka, zen ere mo olsa dikim sul sonen hap ki lwak.⁸

¹³ “Bian, Ëe angkam ama Ebon osan dep lwa ha'anzal, an zebë nama de okamanak gwën nakon zéno mae mo inik emsa gu sonebla'an – ano isrip-srisa dekakim zëre mae mo enhonak sowe henkam neis gwibik. ¹⁴ Ola mensa Ena abe hap golblaka mesë ayang gulzimk. Hwëna auhu-kama enlala zini man Abon de ang ta gwen wenya ansa husus neibirida gwenan, sap zen okamana awe dep denaka hom. Zen ngatan zi mo lang san dep dena. Aenaka hen kirekam husus në gweblanan, sap Ëe hen awe dep denaka hom. ¹⁵ Bian, Ëe Abon de ang ta gwen zini ansa, okamana an kon de lup gul inehan hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna diki mae habë Emsa abe ta'an: Dowal mo kïgi onakon Emki langa tasik gwibin. ¹⁶ Men kirekam Aena okamana awe dep denaka hom, zen hen kirekam. Zen zep auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe srëm gwe-gwenan. ¹⁷ Bian, eno ola zen eiwa de enna. Ere mo eiwa de ola inkam emki Abon de ang ta gwen wenya ansa lalak tasibin – lalak nik dekakim ere en hon lowehe gwek. ¹⁸ Men kirekame Asa okamana an san dep zer soneka, Ëe hen kirekamë desa tïngare lang san dep lup gul sone'an. ¹⁹ Zen in zebë are mo timni ebe hap sosok gulblu'an – desa dikim mas gwibiridan hap, zen dekakim tangan ere en hon étal gwesik.

²⁰ “Angkam an zen lowe he'an, zëbe mae en hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna men zen de zéno mae mo ola kon Asa daïblibla'ak, zëbe mae habë hen Emsa abe ta'an. ²¹ Dikire zen kitak éaha-en gwek. Dikire zen Nësa niaha-en gwek – Nëna men kirekame enho aha-erekam ë gwendake. Zen de kirekam éaha-en gwenkam, zen dekam tangan sa okamanak de zini Asa anakan daïbliblal, ‘Zen eiwa Eme Asa zer soneka.’ ²² Ëe mesë are mo ngatan zi mo lang nakore sosonna zëbe mae hap golzimk – men desa Ena abe hap golblakaye. Zen zep sa hen

⁸17:12 Mzm 41:10, Yoh 13:18

ëaha-en gwer – Nëna men kirekame hen aha-en ëkaye. ²³ Asa Eme enho nakon zergwë gwenda, hwëna Ëe asa desa enho nakon golëlowehe gwer. Zen zap sa tangan ëaha-en gwer. Zen dekon zap sa hen okamanak de zini anakan tame nul gwer, ‘Zen eiwa, Eme Asa zer soneka.’ Zen zap sa hen anakan tame nul gwer, ‘Em eiwa ema Abon de ang ta gwen wenya ansa kwasang gwibirida gwenda – men kirekame hen Ena Asa kwasang gwe-gweblandake.’

²⁴ “Bian, zini men desa Ena abe hap lup gubluka, Ëe ama zen de Abon onak lowehe gwen hap dwam gwe'an – men zaoë Aena gwë gwe'akke. Zen dekam sa ano ngatan zi mo langnak de sosonna hla nul gwer – men desa Ena abe hap de kwasang hap okamana ansa de yang gulsun srëmnak golblakaye.

²⁵ Bian, Em dam-dam enkam de klis gul gwen hap de Zini. Okamanak de zini hom Emsa tame da'an, hwëna Ëe mesë Emsa tame tak. Hen Abon de ang ta gwen wenya an mes hen anakan tame nuk, ‘Eme Asa zer soneka.’ ²⁶ Ëe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltreizimk, hen nama asa kirekam goltrei gwizim. Zen zap sa Asa enna nola gweblal – men kirekam Ena hen Asa enna lwa gwebladaye. Ëe dekam asa deban mae apdekam golëaha-en gwer.”

Yesussu kim balk dakke:

(Mat 26:47-56, Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53)

18 Yesus in kim kirekam Alapsa gu soneblasikë, ki zap zëre hon de ang ta gwen wenya asa golësek gweka – weya tanena Kidron mo men eihya san dep. Zao zaitun trana ki. Zao zap asa golëbiti gweka. ² Hwëna Yudas Bak in zen zerguku, zen mes zaitun trana insa tawa gweblaka, sap Yesus etan-etankam zao asa golëtagal gwe-gweka. ³ Ki zap zë Yudas jana nabare zini golëyaïng gwe zaka. Ahakon Roma mo jana nabare zi, hen ahakon Alap mo golsa de kara gul gwen jana nabare zi – mensa Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban lup nul sonekke. Zen jana, nëbok, hen te tek maesa deirenk, hen ahakon seripsi deirenk hen lampusa. ⁴ Hwëna Yesus mes kitak anakan tame gulku, “Asa kirekam sa nëblal,” zap ala ta gubiridaka, ki zap zë takensibridaka, “Em narasae lëbla'an?”

5 Ki zep ding nulblik, “Nazaret walya Yesussu.”

Ki zep ding gulzimki, “Ëe an Zen.”

Yudas in zen zer guku, zen zë golëzau'unka. 6 Yesus kim kirekam ding gulzimki, “Ëe an Zen,” dekam zep jana nabare zini in tingan lure san éesek gwehak, ki zep mumuk ennak owas hap boklena kom dablak. Hwëna zëna hom tame nuk-Alap insa kim kirekam gweibiridakaye. 7 Dekam zep etan takensibridaka, “Em narasae lëbla'an?”

Ki zep etan ding nulblik, “Nazaret walya Yesussu.”

8 Dekam zep ding gulzimki, “Ëe mes-am emsa anakan gubiridanan, ‘Ëe an Zenke.’ Asa en de téblanna, dikire ahakore wenza an sek gwek.” 9 Zen mae hap kirekam gubiridaka: Zëre mo nér hom de Biansa de gu soneblanna insa dikim sul sonen hap. Sap Zen anakan gu soneblaka, “Ëe ama dawemkam golëzauk sone gwek, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannah kara ta sonek.”^h

10 Simon, aha bosena Petrus, ki zep nëbok zemka mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik de babu gwe-gwen zini Malkussu sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansiblì kïnïka. 11 Hwëna Yesus zë gubluka, “Nëbokna insa em etan lil sonen. Em san ema anakan Asa jalse gwebla'ara?—‘Mensa Bian syal dohon-honna ebe hap wei yul soneblaka, dikire lwak.’”

Yesussu kim Hanas Bak hap nértréblakke:

(Mat 26:57-58, Mrk 14:53-54, Luk 22:54)

12 Ki zep Roma mo jana nabare zi mo mamma walas zeban hen Yahudi kore jana nabare zi niban zibalk taka, hen tahana zitatak soblaka. 13 Zen nonol Hanas Bak osan dep nérhak, men zen nonola Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsikike—Kayafas Bak men zéno wenamsa golkake. Hwëna Kayafas in, zen tahanuna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsiki. 14 Kayafas, zen in zen menkam Yahudi zi mo mam-mamma tame gun srëmkam anakan gubiridaka, “Diki dawemna nëbe mae hap aha-ere zi de tinni aïris— dekakim tingare Yahudi zi juwe srëm gwek.”ⁱ

^h18:9 Yoh 17:12, Yoh 6:39 ⁱ18:14 Yoh 11:49-53

Petrus kim nonol Yesussu zabeblakake:
(Mat 26:69-70, Mrk 14:66-68, Luk 22:54-57)

15 Simon, aha bosena Petrus, hen aha zini men zen Yesussu ang gwe-gweblaka^j lun kon zep értro künika. Hwëna aha zini in zen ang gwe-gweblaka, zen Hanas Bak mo dokot ahana. Zep kim Yesussu Hanas Bak mo gol homannak de kol sonna iwe nértsiⁱinzak, zen en zep dekam hen til zika. 16 Hwëna Petrus énakon zep zau'un onka—lilikin golek denakon. Aha ang gwe-gweblan zini in dekam zep etan wet soka, ki zep lilikinsi de kara so gwen hap de babu gwen wenza ban golton'anka, ki zep hwëna Petrus hun lil zika. 17 Lilikin kara so gwen hap de wenza in dekam zep Petrucci takensiblik, “Em san hen ahana? – zini in hon de ang gwe-gwenna.”

Ki zep ding gulbirki, “Ëe an zen hom.”

18 Langna dekam man bot-bot gwe'ak, zep zëwe de babu gwen zi niban jana nabare zi niban mes syauknu bla dasik,^k hen zëwe tuwirin hip ëzau'uk. Petrus dekam zep hen golek de tabir zika, zao zep hen tuwirin hip zau'un zaka.

Hanas Bak kim taken-taken gweblakake:
(Mat 26:59-66, Mrk 14:55-64, Luk 22:66-71)

19 Alap mo golak de épba teipsin zini in dekam zep Yesussu mae hap denaka taken-taken gweblaka—Zébon de ang ta gwen zi hip dena hen zëno tawa tabin hip denaka. 20 Dekam zep ding gulbluka, “Ëe ama damkam tingare zi nwenak tawa ta gwibik. Ano tawa tabinni kitak Alap mo golak hen but srém gol-golak-men zëwe en Yahudi zini étagal gwe-gwenanke. Ëe homë aningkim ba ol maena tawa tabik. 21 Zep ba hap de kire hap Asa takensiblin hap? Diki men zen Asa sane da gwekke, desa emaka takensibirida'ara, sap zen tawana—mensaë tawa ta gwibikye.”

^j18:15 Yohanis man anakan ale gul gweka, “Ahana men zen Yesussu ang gwe-gweblaka.” Zen mes yap ayatna awe hen zëre mo boresa golzabeka. Emki Yoh 13:23 mo otde alenak hlaun.

^k18:18 Yohanis mo ale nakon man dam gwasik, syauknu insa bla dasik, zen hamal syauk debal bunsu. Desa te-alakam kap da gwek, sap kire syauknu sal-sal tanganna hen butna hom.

22 Kirekam kim ding gulbluka, jana nabare zini ahanik zep tahakam mipna lwa soblaka, deban gubluka, “Alap mo golak de teipsin zini san ki kirekam ding nul gweblanan?”

23 Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, “Eeyë botonkam ding gulunam, dekam hwëna emaka gubiridala, ‘Zen kirekam man boton gwe’ara.’ Hwëna eiwakam insa ding gul, em ba habe Asa lek tyanda?”

24 Hanas dekam zep gubiridaka – Alap mo golak de teipsin zini Kayafas Bak osan dep de zersong gwen hap. Yesus mo tahana dekam nama tatak soblanna.

Petrus kim etan zabeblakake:

(Mat 26:71-75, Mrk 14:69-72, Luk 22:58-62)

25 Petrus nama syauk alpna iwe zau’unka. Ki zep zë ahakore nik etan dakensiblik, “Em san ha zëbon de ang gwe-gwen naka hom?”

Ki zep ding gulzimki, “Ee zëbon de ang gwe-gwen naka hom.”

26 Hanas Bak hon de babu gwen zini ahana man hen zao gwë’anka. Zen Petrus insa ing alana blansibli kinika, zëno iye. Zen zep etan gubluka, “Ee Yesus hun apdenakë emsa zaitun tranak aker.”

27 Desa hen man ding gulbluka, “Asya, aban home.” Hëndep dekam zep ayangna guku.

Pilatus Bak kim taken-taken gweblakake:

(Mat 27:1-2, 11-26, Mrk 15:1-15, Luk 23:1-5)

28 Kak tangannak, zep Kayafas mo gola kon Yesussu närsong gwek – gubernor Pilatus mo gol san dep. Zen zen dekam Roma mo bosekam gubernor gweka. Yahudi mo mam-mamma in hom dekam gola iwe bïti gwek, sap Yahudi mo auyan-azana mes anakan jalse neibiridak, “Yahudi sräm zi mo golak bahem tïn. Ki esa èkun gwer.” Zep hom Pilatus mo golak bïti gwek, sap zen man yaklana inkam Paskanak de tembane yawalak dep èhohle gwe’ak. 29 Ki zep Pilatus Bak wet sobiridaka, ki zep zë takensibridaka, “Zini an banakan karek gweka?”

30 Ki zep ding nulblik, “Zen de karek gwe sräm gwenanam, ëe molyë èrhalan zanam.”

31 Ki zep Pilatus ding gulzimki, “Ki amki ere mae mo titi tabin ola kon klis uk hen karek lak.”

Hwëna ki zep ding nulblik, “Ëe amaka, hwëna Roma mo iřik gïnni em mese asa anakan jalse eibirida gwek, ‘Yahudi zini em e-en bëjen em zisi tok hap karek tan. Hwëna diki nonol Roma mo mam-mamna kip em zerguzimdin– zen de zëno kareksa hlaulblunkam dekakim dak.’”

32 An mae hap ki jowek: Sap Yesus mes hamal hap anakan tawa ta gwibirki, “Ëe kirekam de tiñsi asa hlaul.” Zep zëre mo ola insa de sul sonen hap, kirekam zep ki hëndep lwak.

33 Pilatus ki zep etan gol mwa san dep til halka, ki zep jana nabare wenyaka gubiridaka– Yesussu de zertilzin hap. Zao zep takensiblika, “Em san ha eiwa Yahudi zi mo teipsinni?”

34 Ki zep ding gulbluka, “San ha ere en mo enlalakame ki kirekam Asa takensibli’ara? San ha aha zi man emsa nenblal-kirekam de Asa takensiblin hapye?”

35 Ki zep ding gulbluka, “Ëe san Yahudi wal! In dwan Yahudi bose uk am Alap mo golak de mam-mam wenza ban abe hap emsa närgublunanzal. Em banakane karek gweka?”

36 Ki zep ding gulbluka, “Ano iřik gïnni zen auhu-kamanak awe dep hom. Ëe de okamanak iřik gïnkim, dekam ano iřik gin wenza maka ëeija'an– Asa de Yahudi mo mam-mam mo tahanak zerguzimdin srëm hap. Hwëna ano iřik gïnni okamanak awe dep hom.”

37 Dekam zep Pilatus etan takensiblika, “Zep ki san ha em teipsinni?”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekame gunda, zen kirekamke. Ëe mae habë okamanak hatazak: Eiwa denaka de tawa ta gwibin hip. Eiwa de enlala nabare zini, zen man Asa i-san i-san né gweblanan.”

38 Dekam zep hwëna ding gulbluka, “Eiwa dena bëjen em tawa tabin, sap eiwa dena toton nara dep?– klis gunnu.”

Te-lidak sonnak de makan ta irin hip kim asas näblakke:

(Mat 27:15-31, Mrk 15:6-20, Luk 23:13-25)

Kim kirekam guku, ki zep etan Yahudi mo mam-mam osan dep wet soka, ki zep zë kïtak zi trana in han gubiridaka, “Ëe homë zini an mo karekna hlaulblunan. **39** Hwëna eno mae mo gubernor-gubernora, ëe dwan yakla yala Paskanak am-am ëgwë

gwenan– bwinak de zini men desa tan hap kalang neibirida gwenan, ahanaka de tingare zi mo gublun san wet son hap zeser sonezimdin.^l Zep ee ama emsa takensibirida'an: Èe narasa asa namen ebe mae hap hìl tì sonezim? San ha zini an zen zénaka tim ti'ara, ‘Èe an Yahudi mo teipsinni,’ san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?”

⁴⁰ Ki zep ol mamkam ègu ane gwe'ak, “Zini insa bëjen! Barabassa ap hìl tì sonezim.” Barabas in, zen asaskam de te-alasa alal ta gwizimdin hip de zi.

**Pilatus mo jana nabare zini kim
Yesussu lamang da gwe'akke:**
(Mat 27:27-31, Mrk 15:15)

19 Pilatus ki zep jana zisi gubiridaka– Yesussu de zerhan hap, zao de mam enkam tangolen hap. ² Jana zini in dekam zep dokot tè ngi-ngi'sa mlin-mlin nuk, desa zep nolak ala nul soneblak– teipsin zi hip de emaskam de weir sosublu makare naka. Zen hen teipsin zi hip de bajusa, sam dan kil makare naka, ala nosoblak. ³ Zéna zao zep botonkam blikip neisik gwebla'anzak– anakare swrë tan ola ban, “Dawem, bian. Em in zen– Yahudi mo teipsin niye.” Kire ola ban zep nwe-mase san lek-lek da gwe'ak.

⁴ Etan kim nér halzak, Pilatus ki zep etan wet sobirida zaka, ki zep zé gubiridaka, “Emki hla tan. Èe ama etan ep zertreizim'in– em dikim anakan étawa gwen hap, ‘Èe homé zéno karekna hlaulblunan.’” ⁵ Yesussu kim nérwet so'anzak, dekam nama ngi nabare dokot tè weir sosun nuban hen teipsin zi hip de baju naban. Pilatus dekam zep gubiridaka, “An zen– zini inye.”

⁶ Hwëna Alap mo golak de mam-mam wenza hen Alap mo golak de jana nabare zi mo mam-mamma kim hla dak, dekam zep ol mamkam ègu ane gwe'ak, “Desa te-lidak sonnak makan laink. Te-lidak sonnak makan laink.”

^l**18:39** Men zen Roma mo bosekam gubernorkam irik nil gwek, zen hom mwin-mwankam totoresa bwinak de zini nuswe sone gwek. Diki Yahudi mo yakla yawala Paska ennak ki kirekam lwa gwek. Ahakon in zen bwinak lowehe gwek, zen men zen Roma mo irik gin nikon de wet son hap éasas gwe-gwekke– Israel dikim èzë-en gwen hap. Zep gubernor-gubernora mae hap nésér sone gwibik– Yahudi zi dikim engka en sam gwasibirida gwen hap.

Pilatus ki zep hwëna ding gulzimki, “Ki amki e-en te-lidak sonnak makan laink, sap ëe homë mae karekna hlaulblul.”

7 Hwëna Yahudi zini in dekam zep ding nulblik, “Are mae mo tütü tabin olak zen eiwa tan hap dena, sap zen man zënaka gubluka, ‘Ëe an Alap mo Tane.’”

8 Pilatus kim kirekam sane gwe'anka, dekam zep dawemkam aïri'anka. 9 Dekam zep etan gol zebon til halka, hen dekon zep etan Yesussu de zertilzin hap gubiridaka. Kim närtülkik, zao zep takensiblïka, “Em in enda kone hata zaka?” Hwëna hom ding gulbluka. 10 Dekam zep gubluka, “Em san ema asa de ding gulblun hap baes gwe'ara? Ki san abon onak hom? – emsa de zeser sonen hap denaye, ahaksa emsa de te-lidak sonnak makan ta irin hip denaye.”

11 Dekam zep ding gulbluka, “Alap de ebe hap golblan srëmkam, dekam eno sosonna hom – dekam de Asa banakan mae gwéblan hap denaye. Zen zep, zini men zen Asa ebe hap nérgublul, zëno mae mo karekna man ebon onakon taman kïni'an.”

12 Pilatus kim kirekam salblaka, dekam zep wet soka, zao zep sap zi beyana insa etan gubiridaka – dekam de Yesussu zeser sonen hap. Hwëna Yahudi zi mo mam-mamma in man ol mamkam anakan ëgu ane gwe'ak, “Ki san em hen Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi?! Yesus in man zënaka gu gweblaka, ‘Ëe an eno mae mo teipsinni.’ Kirekam de gunnu, zen nëno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi. Eme zeser sone'anka, dekam man nwe-mase gwe'an: Em hen nëno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi.”

13 Kirekam kim salbiridaka, dekam zep Yesussu de zerwet son hap gubiridaka. Zëna dekam zep klis gun hup de komal tum yawalak nikin aneka. Homanna men zëwe nikinki, orep mes bose nuk “Kaso Homan”kam. Desa Ibrani olkam man nen gwibirin “Gabata”kam. 14 Yakla nwena dekam bolak mes zauku, hen yaklana in, Paska hap de yaklana enamna, kim Paskanak dep de kambingni damerak – dekam de ka'an aumwa hap tembane yawalsa hohle gun hup. Pilatus dekam zep gubiridaka, “An zen, eno mae mo teipsin niye.”

15 Hwëna zi beyana in man etan mamkam ëgu ane gwe'ak, “Jek-jak lak! Jek-jak lak. Te-lidak sonnak makan laink.”

Pilatus dekam zep takensibiridaka, “San ki ëe asa ere mae mo teipsin zini ansa te-lidak sonnak makan tain?”

Alap mo golak de mam-mam wenza dekam zep ding nulblik, “Ano mae mo teipsin zini aha-en – Romak de teipsin tangan zi niye. Ahana hom.”

¹⁶ Hëndep ki zep Pilatus te-lidak sonnak de makan ta irin hip zerguzimki. Jana nabare zini dekam zep hëndep iřik dahak.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat 27:31-44, Mrk 15:20-32, Luk 23:26-43)

¹⁷ Yesus hup dekam zep zëre hap de te-lidak soblanna wë noso soneblak. Ki zep hëndep wë so halka, hëndep kwatap tek bosenia Zi Nol Swrak zihataka. Ibrani olkam man desa nen gweblanan “Golgota”kam. ¹⁸ Zao zep te-lidak sonna iwe makan daink. Zao aha darena hen man makan nosoink – Yesus mo eihya-lip eihya-lipkam. Zénaka ngirünnik.

¹⁹ Pilatus man gubiridaka – dekam de Yesus mo te-lidak sonnak anakarekam de ol ale gunsu makan gul irin hip, “An Nazaret walya Yesus – Yahudi zi mo teipsinni.” ²⁰ Yahudi zini beyakam ol ale gunnu insa baca nul gwe’ak, sap men zëwe makan daink, zen Yerusalem kon langanak hom. Hen zen dan-ahare olkam ale nuk: Ibrani olkam, Roma mo olkam, hen Yunani olkam. ²¹ Alap mo golak de mam-mamma dekam zep Pilatussu nenblak, “Emki alena insa de wet gulsun hup gubiridan. Bap zen anakan lwan, ‘Yahudi zi mo teipsinni.’ Diki anakan de ale gun hup emaka gubiridal, ‘Zini an man zénaka gu gweblaka, ‘Ée an Yahudi zi mo teipsinni.’” ”

²² Hwëna Pilatus man ding gulzimki, “Men kirekamë ale gun hup gubiridal, mes ki kire enkam ale nul. Wet gulsun hup ama baes gwe’an.”

²³ Dan-nér dan-nérkam de jana nabare zini kim Yesussu te-lidak sonnak makan da in’ik, dekam zep zëno pakeanna zëre mae hap hlí-hlí dak. Hwëna olk de baju blal zemka man neizim kinik. Zen dawem tanganna, yan wei maena hom, zep kalk son hap baes neizimk. ²⁴ Dekam zep zénaka nenbiridak, “Bap nen kalk son. Nen esa dobe abukam dam lasil – zen de teisyan hapye.”

Zen dekam zep tame gun srëmkam syal neibik – mensa Alap mo olak orep hamal hap anakan ale nukye,

“Zen sa ano pakeanna hli-hli dal. Hen ano bajusa de teisyan hap de zini, dobe abukam sa dam dasil.”^m
Kirekam mes ki hamal hap dena Alap mo olak lwak, zen zep ki kirekam hëndep tame gun srëmkam syal neibik.

25 Yesus mo te-lidak son golek denak we walya hen man zë ëzau'uk:

An zem Maria,
an zik mo osona,
hen Klopas Bak mo wenya – zen hen bosena Maria,
hen ëna Magdala kore wenya Maria.

26 Yesus hon de ang ta gwen zini ahana zao hen golek zau'unika-mensa Zëna kwasang gwe-gweblakake.ⁿ Yesus kim an zemka hlaulku, hen zëre hon de ang gwe-gwen zini insa hla taka, dekam zep an zemka gubirki, “Anyan, in zen, eno tanena. Zen zen sa hwëna ano tim bwanak emsa golgwë gwera.” 27 Zëre hon de ang gwe-gwen zini insa ki zep hen gubluka, “Eno anena in zen.” Yklana inkam zep hëndep nonola zëre mo golak golgwëka.

Yesus kim tilkike:

(Mat 27:45-56, Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49)

28 Yesus kim tame gulku, “Are mo syala kitak mesë sul sonenan,” dekam zep gu aneka – mensa hamal hap ale nukke Alap mo olak, Zën de anakan gun hup dena, “Ee ama ho-hole gwe'an.”^o Zen Alap mo ola insa dikim hen sul sonen hap ki kirekam gu aneka. 29 Zao hen ki – kama ngatdarakkam de blome betekna, anggur ho enen naban. Jana nabare zini in dekam zep yera jabum makare naka anggur hona iwe os nul inek, desa zep te bosena hisop tek gwënkam Yesus mo mipnak dep noltré seblak. 30 Kim akasibirki dekam zep gu aneka, “Ano syala angkam mes sowe henan.” Dekam zep nola hondang gwebla hanaka, hëndep tilski.

31 In kim Yesussu te-lidak sonnak makan daink, yklana Jumatkam. Yahudi mo mam-mamna man anakan ëdwam

^m19:24 Alap mo hamal hap de ola in, emki hlaun Mzm 22:19nak. Ayatna awe mes “dobe abu” kam Orya olkam li nul sonek, hwëna Israel mo langnak dobena hom. Hwëna men kire tangankam dam dasik, angkam nen tawa naka hom. Zep hom husus gwe'an – dobe abukam de li yul sonen naye.

ⁿ19:26 Yohanis mensa ayatnak awe “zini mensa kwasang gwe-gweblaka” kam gubluk, zen zénaka ki zerlwewka. Emki Yoh 13:23 mo otde alenak hlaun.

^o19:28 Mzm 22:16, 69:22

gwek, “Te-lidak sonnak de zi dan-aharena in, bap zen Hari Sabatnak nama étéhe sonen.” Mae hap kirekam édwam gwek: Sap ka'an Hari Sabat yawal– Paska hap dena. Zep Yahudi zi mo mam-mamna Pilatussu abe dak, “Emki gubiridan– dekam de te-lidak sonnak de zi mo balaka tadrebir-zimdin hip, dekam de nabakam juwen hap, hen nabakam dikim lup guluhun hap.”³² Jana nabare zini dekam zep sek gwezak, dekam zep balaka kam nosozimk– zi darena mensa Yesus mo irgwa taha nakon hen dam taha nakon makan noso inkye.³³ Hwëna Yesus onak kim yaïng gwezak, dekam zep hla dak, “Zen mes tilii.” Zëno bala zep kam nosobla srëm gwek.³⁴ Hwëna ahanik zep zabanan toman nokwa tiyerkam dang gulblula heka. Desan zep kala ban ho naban nabakam su në hezak.

³⁵ Èe an zenë bukuna ansa syal gwibi'in, èe ama are mo nwekam kara tabi'ik, in zebë ebe mae hap eiwa gulzim'in: Èe tawana, in eiwa kire tangankam lwak. Èe mae habë ebe mae hap kirekam eiwa gulzim'in: Em dikim hen Yesussu taïbliblan hap.³⁶ An kitak mae hap ki kirekam lwak: Sap zep dena man Alap mo olak hamal hap ale nuk,

“Zëre mo danna molya kam nosoblak.”^p

³⁷ Alap mo hamal hap de olak anakan ki hen lwak,
“Zini in desa dang nulbli'ak, zen sa kara dal.”^q

Yusup ne Nikodemus ne kim Yesussu kaso hulak ën nekake:

(Mat 27:57-61, Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56)

³⁸ Hyanak ki zep Arimatea walya Yusup Pilatus osan dep song gweka, ki zep Yesus mo tok naka dikim lo tasîn hip abe taka. Yusup in sap Yesus hon de ang gwe-gwenna, hwëna zen aningkim ang gwe-gweka, sap zen Yahudi mo mam-mam naka airibirida gweka. Pilatus kim gubluka, “Amki,” dekam zep Yesus mo tokna zizeryahe halka.³⁹ Nikodemus Bak man Yusupsu mas gweblaka. Nikodemus in, men zen orep Yesussu kam zinî takake. Zen deban de drënén hap de irase dawem nabare kire-kiresa golhal zaka– muru ban gaharu naban de siri gun nuka. Kire-kirena in, zëno dohonna tiga-pulu empat kilogram enkam.⁴⁰ Drënén hap de kaso hulak kim nérhatahak, zao zep kaen ngap-ngapkam itatak taka. Kim itatak ta'anka, irase dawem nabare kire-kirena insa man kaenna iwe nutul

^p **19:36** Mzm 34:21, Kel 12:46, Bil 9:12 ^q **19:37** Zek 12:10, Why 1:7

sone gwe'ak – deban de tahalen hap, Yahudi zini men kirekam zi tokna neibirida gwenanke.⁴¹ Men zëwe Yesussu te-lidak sonnak makan daink, zëwe golek denak te tra nwe-awesna ki. Te trana iwe hwëna kaso hul gun ésena ki – mensa te-ala beya zi hip hamal nul gulblukke. Hwëna men zëbe hap hamal nulblik, dekam nama hom tñ'inka.⁴² Kaso hul gunnu in golek, hen Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam maekam hom lwa'ak.^r Zep Hari Sabatnak de syal tan srëm hap nabal-bakam aha hap de kaso hul hamal gulblunnak bohëkam idrë neka.

Yesus mo tokna kim kaso hulak nohwënblakke:

(Mat 28:1-8, Mrk 16:1-8, Luk 24:1-12)

20 Minggukam kak tangannak zep Magdala kore wenya Maria Yesussu de drënen kaso hul san dep song gwek. Kim hlaul kïnič, “Lilikin kaso yala in mes irhi nul kïnič,”² dekam zep Petrus osan dep hluwezak. Aha zini, Yesus hon de ang gwe-gwenna hen zao gwe'anka – men desa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake.^s Maria dekam zep guzimk, “Bian mo tokna mes nérhak, hen ëe homë tame gu'un, ‘Endawe nënnék?’”

3 Dekam zep Petrus aha zini in han kaso hula in san dep hlu këka. 4 Hwëna aha zini in nabakam hluweka, zep zen nonol hataka. 5 Zen ki zep ake irin hip huwe heka, hwëna kaen ngap-ngap enna insa zep zë hlaul inki. Hwëna zen hom til halka. 6 Hwëna Petrus kim lun kon hata zaka, zen hëndep ki zep til halka. Zen hen kaen ngap-ngap blala in ensa zep zë hlaul onka. 7 Hen kaenna men dekam nola tatak dablak, desa hen zë hlaulku. Zen lak gun nik srën lwa'ak. 8 Ki zep hen aha zini men zen nonol hata zaka kaso hula iwe tilki. Zen dekam zep hen hlaulku, hëndep kim hyanak tame gulku, dekam zep Yesussu taiblëblaka. 9 Sap menkam zi darena in hom tame ulki, hwëna kim iwe lilki, zen dekam zep dam ulsuku – mensa Alap mo hamal hap de olak zëbe hap dena anakan lwakye, “Zen tün nïkon sa ngaya gwera.”¹⁰ Zen dekam zep gol san dep ola halka.

^r19:42 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek.

^s20:2 Yoh 13:23

Yesus kim Zénaka Magdala wenza Maria hap zertreibirkike:
(Mat 28:9-10, Mrk 16:9-11)

11 Hwëna Magdala wenza Maria nama kaso hulak iwe
 ë nakon gwë'ak, hen gosa kon gwë'ak. Zen ki zep go gwën
 naban huwehek – kaso mwa san dikim ake irin hip. 12 Hwëna
 dekam zep Alap mo dam taha nakore zi darena zë akeink. Zëno
 nik mo pakeanna ngap-ngapna. Men zëwe Yesus mo tokna
 nënnek, zao inikin'inka – ahana men desan nola kim nën nekke,
 ahana tana san dekam. 13 Zen dekam zep lakensibirkki, “Em ba
 habe gona gwë'ara?”

Dekam zep ding gulzimk, “Ano Bian mo tok naka nérhak,
 hen ëe homë tame gu'un, ‘Endawe mes yap nënnek?’”

14 Kirekam kim guzimk, zëna ki zep tahan san lero gwek.
 Dekam zep hwëna Yesussu hla tak. Zen hwëna hom anakan
 tame tak, “An Yesus.”

15 Hwëna Yesus ki zep takensibirkki, “Em ba habe gona
 gwë'ara? Em narasae töbla'ara?”

Zen hwëna man kïl ti'ak, “An te tra nwe awesna ansa de
 dam-en ta gweblan zi,” zep ding gulbluk, “San eme zer halka?
 Ki emki asa gubin, ‘Zaoë drënek,’ ëe aka etan zerhak.”

16 Yesus dekam zep bosena kim gubirki, “Maria.”

Maria ki zep etan lero gweblan naban Ibrani olkam takenblak,
 “Raboni.” Zëno enlalana nëno mae mo olkam, “Bian guru.”

17 Ki zep gubirki, “Bahem Asa babang tan, sap Ëe nama
 homë are mo Bian osan dep song gwe'an. Hwëna ano oso
 walkam de gubirida gwen wenyaka em gubiridan, ‘Zen man
 gulu, ‘Ëe are mo Bian osan debë song gwe'an. Zen ano Bian,
 hen eno mae mo Bian. Zen ano Alap, hen eno mae mo Alap.’’”
 Kirekam em gubiridan.”

18 Zen dekam zep asa gubiridazak, “Ëe mesë Biansa ngaya
 naka hla tanan!” Hen dekam zep asa tonbirida'ak – ola mensa
 abe mae hap de ayang gulzimdin hip gubirkiye.

**Yesus kim zëre hon de ang ta gwen
 wenza kip Zénaka zertreibirkike:**
(Mat 28:16-20, Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49)

19 Mingguna in mo kam-en, ëe zëre hon de ang ta gwen
 wenza aha-ere golakë lowe he'ak. Tingare lilikinni tayalsibin
 nik èrlwa'ak, sap ëe ama Yahudi zi mo mam-mam naka

aïribiridak. Hwëna Yesus ki zep ano mae mo ngirinnik jowe zaka, ki zep zë asa gubirida zaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.”²⁰ Zen dekam zep abe mae hap taha zemka zitreizimki, hen zabanak de weina goltreizimki. Hla tankam ëe ama tangan ëisrip-sri gwek.

²¹ Etan ki zep asa gubiridaka, “Em eiwa Alap mo taha terenake lowe he'an. Men kirekam Bian Asa zer soneka, Ëe hen kirekamë emsa lup gul sone'an.”²² Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep asa aha-en aha-enkam zëre mo ensasakam hop ta sonebirida gwe'anka – anakare ola ban, “Alap mo Enho Zen emsa ing gwe heblan.”²³ Zen hen Alap mo Enhona in hap man asa gubiridaka, “Em dekam esa Alap mo dwam gwibin sin tingare zi hip anakan klis ul gwizim, ‘Kirekam de karek-karek nakon de halenkam, Alap sa karekna insa tap gulsuk gwizimdi. Hwëna aha karek-karekna ansa, desa bëjen tap gulsuzimdin.’”^t

Yesus kim Tomas Bak hap Zénaka zertréblakake:

²⁴ Yesus kim abon mae jowe zaka, Tomas Bak, mensa nen gweblanan “dan de wë son walas”kam, zen dekam zao hom gwé'anka.²⁵ Hwëna kim hata zaka, ki zebë enblak, “Ëe Biansa ngaya nakaë hla lal!”

Hwëna Tomas man ap ding gulzimki, “Ëe aen de tahanak de paku weisa hlaulblun srëmkam hen towanzim-blin srëmkam, hen zabanak de weinak de towanblan srëmkam, ëe molyë na-en taïblik.”

²⁶ Aha mingguna kim tamank, ëe etan gola iwe lowe he'ak. Dekam Tomas hen zëwe gwé'anka. Tingare liliëkinni tayalsibin nik érlwa'ak, hwëna Yesus ki zep ano mae mo ngirinnik jowe zaka. Dekon zep asa gubiridaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.”²⁷ Ki zep zë Tomassa gubluka, “Emki taha bolkam ano tahanak de paku weisa towanzimdin, hen emki Asa zaba weinak towanblan. Bahem taïbli srëm gwen! Emki taïblin!”

²⁸ Tomas ki zep ding gulbluka, “Are ano Teipsiñni, hen ano Alap!”

²⁹ Ki zep Yesus ding gulbluka, “Em in Aenaka de hla tankame taïblinda. Hwëna men zen Asa de hla tan srëmkam étaïbli'an, zen aïlya gwibinnik lowe he'an!”

^t20:23 Mat 16:19, 18:18, 1Yoh 5:16-17

**Yohanis kim anakan srip gulsukuke,
“Ëe kire habë bukuna ansa syal gwibik.”**

30 Yesus owas-owasna beya naka syal gwe-gwibirk – zëre hon de ang ta gwen wenya ano mae mo nwenak. Hwëna ëe homë tingan bukuna awe ale guk. **31** Ëe mae habë bukuna ansa ale gulzimk – em dikim anakan étaïblin hap, “Yesus Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni, hen Zen Alap mo Tane.” Sap kirekam de Yesussu taïbliblankam, zen dekam esa hëndep denaban èngaya gwer.

**Yesus kim tuju enkam de zëre hon ang ta
gwen wenya kip Zénaka zertreizimkike:**

21 Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep etan abon mae Ho Gutuna Galileak jowe zaka. Ho gutuna in mo aha bosenia Tiberias. A kirekam mo zë lwakye: **2** Zao kim lwa se'ak, ëe Yesus hon de ang ta gwen wenya tuju enkamë lowe he'ak – anaka-en:

Petrus,
Tomas – mensa nen gweblanan “dan de wë son walas”kam,
hen Galilea mo ëna Kana walya Natanael,
hen Zebedeus Bak mo walas darena,
hen ahana dan-dan – Yesus hon de ang ë gwen wenyaye.

3 Petrus ki zep asa gubiridaka, “Ëe hogwe tahan habë song gwe'an.”

Ki zebë ding ulblik, “Ëe asa ang tal.” Ki zebë bulkum sek gwek. Hwëna kam blalë sap jalana ho gutuna iwe os ul tinek. Hwëna hogwena hom mae tëhek.

4 Kim hleng gwek, Yesus dekam zep ho gutu alpnak zau'unka, hwëna ëe homë anakan tame lak, “Wakin Yesus.” **5** Zën zep asa gubiridaka, “Wal sei-siwr, em wëhë hogwena lahyol?”

Ki zebë ding ulblik, “Ëe homë.” **6** Ki zep asa gubiridaka, “Dam taha san de bul alp san emki os gun. Dekam esa lahyol.” Ki zebë desan os uk, hwëna dekon zep hogwena beya enkam bïti gwek. Etan gul inenna ama sap akabik.

7 Mensa Yesus kwasang gwe-gweblaka, zen zep Petrussu gubluka, “Wakin Bian!” Kirekam kim salblaka, ki zep tahan baju zemka ala soka. Ki zep honak heyga ineka. **8** Ëe ahakore

wenya sangankam zebë bulkum alp san dep ërtro kinik – hogwe beyam-bya nabare jalana insa de baïl song gwen naban, sap ëe homë dekam alp nakon ëlanga gwe ha'ak. San ha 100 meter enkam mes yap. ⁹ Kimë atiti gwe'ak, ki zebë zë hogwe auhlu gun berya akek. Syauk debala man zë auk gwe'anka. Hogwe naban roti naban zëwe nola ine'ak.

¹⁰ Yesus ki zep asa gubiridaka, “Hogwena insa lahyol emki da-en teisya halzan.”

¹¹ Petrus dekam zep buluk sewe seka, ki zep jalana insa alp san dep il gilhal zaka. Hogwena yawal-yawal en nik zë bïti gwek, beyana 153 enkam. Sap man ki zë beyakam bïti gwek, hwëna owas hap jalana in kalk në srëm gwek. ¹² Yesus ki zep asa gubiridaka, “Haen, nen tembane tan.” Ëe hwëna ama anakan de takensiблиn hap baes tak, “Bian, em nara?” Sap ëe mesë tame lak, “An Bian sake.” ¹³ Ki zep Yesus asa golek de tabir zika, hen rotina insa ap kae gwibir-zimki – hogwe taïblinni in han.

¹⁴ Zep ho gutu alpnak iwe, zen dan-ahanna kim zëre hon de ang ta gwen wenya abe mae hap Zénaka zertreizimkike – tñ nïkon de ngaya gwen hyanak.

Yesus kim Petrus hun ola lonkake:

¹⁵ Kim tembane tasik, Yesus ki zep Simon, aha bosena PetruSSU, takensiiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa dawemkam Asa enna lwa gwebla'ara? – wal bose wal om onakonye.”

Ki zep ding gulbluka, “In kirekam, Bian, Ena tawana: Ëe ama Emsa enna lwa gweblanan.”

Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir.”

¹⁶ Hom holo gwe'ak, etan ki zep takensiiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa Asa enna lwa gwebla'ara?”

Ki zep etan ding gulbluka, “In kirekam, Bian, Ena tawana: Ëe ama Emsa enna lwa gweblanan.”

Ki zep hwëna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir.”

¹⁷ Etan ki zep dan-ahanna takensiiblika, “Yohanis Bak mo tanena Simon, em san ema Asa enna lwa gwebla'ara?”

Dan-ahanna in kim kirekam takensiiblika, enlalana dekam zep dowebla hanaka. Dekam zep ding gulbluka, “Bian, Ena kitak tawana. Ena tawana: Ëe ama Emsa enna lwa gwebla'an.”

Ki zep hwëna ding gulbluka, “Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir. ¹⁸ Eiwa tangan nakaë emsa gublu'an: Em kime nama seiwirik gwëka, em ene pakeanna ala so gweka, hen men desan dep ena enlala gwe-gweka, em ene desan song gwe-gweka. Hwëna bogolak, em ere mo tahana esa in sosulu, hen eno tahana sa nahaler, hëndep ere mo dwam gwibin srëm san dep sa emsa nérhal.” ¹⁹ Yesus mo kirekam de gublunna in, Zen anakan kim goltréblaka, “Em kirekam esa Alap mo bosesta dikim teip gulsblun hap tili.”

Jesus ki zep etan gubluka, “Asa em zertron.”

Jesus kim zëre mo kwasang gwe-gweblan zini tonblakake:

²⁰ Petrus kim lero gweka, ki zep wal bose zemka hwëna hla taka – mensa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake. Zini in men zen aumwa hap de tembane tannak Yesus zëre mo golek denakon nikin'inkake, hen in zen anakan takensibili, “Bian, nara sa emsa kirekam zergulu?”^u ²¹ Petrus ki zep Yesussu takensibili, “Bian, zini an zen nëno nik mo alp nakon nikin'ira, zëbe hap dena banakan sa lwal?”

²² Ki zep ding gulbluka, “Em ba hap de zëbe hap dena tawa gwen hap? Ëeyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal? – kire hap denaye. Em diki Asa em zertron.” ²³ Dekam zep Kristen zinik ola anakan nol halasenk, “Zini zen na-en molya tilkü – Yesus de lwa halzan srëmnakyé.” Hwëna Yesus anakan hom guku, “Ëe ama desa kirekam dwam gwebla'an.” Zen diki man gubluka, “Ëeyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal? – kire hap denaye.”

²⁴ Ëe an zen – mensa Yesus kirekam gubluka. Zen in zebë ebe mae hap bukuna ansa ale gulzimk. Ano ola an eiwa tangaranna, hen men zen aban mae lowehe gwenan, zen hen man ano ola ansa eiwa nul gwenan.

²⁵ Yesus mo syala nama beya tangankam lwa kïni'an – ano ale gun srëmkam. Zëno syalsa de aha-en aha-enkam ale gunkum, dekam bukuna maka sërkam ëbeya gwe'an. Okamana an molya sowehek – bukuna insa de zë kang ta gwen hapye.

^u21:20 Yoh 13:23

Yesus mo dua-blas enkam de dam tasibin zi hip de aïsil

1 Dawem, Bian Teopilus Bak,^a
Lukas ona kon:

Nonol mensaë ebe hap ale gulbluk, zao mesë kïtak emsa aïsil gweblak – Yesus mensa syal gwe-gwibirki hen tawa ta gwibirkiye, men dekon nonol syala kon gwasibir hanaka, ² hëndep Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Hwëna zer inehan srëmnak aumwa hap de ola kim zëre mo dam tasibin zini tonbirida gwe'anka, Alap mo Enhona dekam zep dekam de tame gun hup de sosonna golzimki.

³ Karek yala insa de goltowennak kim tïlki, dekon kim etan ngaya gweka, Zen empat-pulu yaklakam etan-etankam zëre hon de ang ta gwen wenya kip Zënaka zertrei gwizim'inka. Zen hen dekam owas-owasna man syal gwe-gwibir-zim'inka-dekam de anakan taïbiblan hap, “Zen eiwa mes tangan ki etan ngaya gweka.” Dekam hen Alap Zén de iïrik gin hip denaka tawa ta gwibi'inka. ⁴ Aha yaklakam kim golëtembane gwe'anka, dekam zep gubiridaka, “Yerusalem an kon na-en bahem sek gwen. Men desaë emsa gubirida gwek, Bian de kiresa ebe mae hap zer sonezimdin hip dena, desa em kon kara gweblan.^b ⁵ Sap Yohanis zen hokam su tabirida gweka, hwëna molya holo gwek, emsa hwëna Alap zëre mo Enhokam sa su tabirida gwera.”

**Alap kim Yesussu ngatan zi mo lang
san dep zer ine halkake:**

⁶ Zëre hon de ang ta gwen wenya in kim zë nama tagam nébla'ak, ki zep zë dakensik gwebla'ak, “Bian, Em san ha angkam tangan esa Israelsa teipsibiridala – Roma mo iïrik gin nikón dikim asa gwiswe sonen hapye?”

⁷ Ki zep ding gulzimki, “Ebe mae hap hom nëre mae mo Bianna golzim'ira – em dikim hamal hap anakan étawa gwen

^a1:1 Luk 1:1 ^b1:4 Luk 24:49, Yoh 14:16-17

hapye, ‘Israel dekam sa ëzë-en gwer.’⁸ Hwëna Alap sa ebe mae hap sosonna golzimdi – zëre mo Enhona kim de ebon mae ing gwe’ankaye. Em dekam esa abe hap dena ol halada gwer – nonol tanganna Yerusalemk awe, hen awe de langna an san, hëndep Samaria, hëndep okama topse gwenna.”^c

⁹ In kim ki zë kirekam tonbirda’anka, Alap ki zep zëno mae mo nwenak zer ine halka. Hëndep butna ki zep zëno mae mo nwe nakon aning ta inehak.

¹⁰ Yesus in kim sewe se’anka, zen nama nglîi san ëkara gwe se’ak. Hwëna mumuk ennak zep zi darena baju ngap-ngap ala oson naban jo kë ine zaka. Zëno mae mo alp nakon yau’unka,¹¹ ki zep zë enbirdika, “Galileak de zi, em ba habe gulk sun ëkara gwe se’an? Yesussu in Desa zer ine hannak kara la soner, Zen in kirekam kara la sonenan, kirekam sa etan lwahal zala.”

Yudas mo weinak dep kim zini dam dasikke:

¹² Zaitun tra nabare kwatap tekna in zao lowe he’ak, Yerusalem kon langana aha-ere kilometer enkam. Zen kim kon etan Yerusalem san dep lwanda halzak,¹³ golak kim yaïng gwezak, ki zep gulk de tekson san dep sesek gwek – men zëwe zëna lowehe gwekke. Zëno mae mo bosem-sena:

Petrus, Yohanis,
 Yakobus, Andreas,
 Pilipus, Tomas,
 Bartolomeus, Matius,
 hen aha zini Yakobus – zen Alpeus mo tane,
 hen Simon. Zen men zen nonol Israel dikim Roma mo
 iïrik gin nïkon ëzë-en gwen hap de ëasas gwennak
 ang gwekake.

Hen ahana, Yakobus mo tanena Yudas.^d

¹⁴ In zen zë lowehe gwe’ak, we walya hen ki. Ahana Yesus mo anena Maria. Yesus mo oso walya hen zao lowe he’ak. Zen kitak aha-ere enlala naban Alapsa nen sonebla tine gwe’ak.

¹⁵⁻¹⁹ ¹⁸ Yudas in zen Yesussu zerguku, te-alana mensa zëre mo syal karekna inkam nérblak, dekam zep ngana zerka. Hwëna ngana iwe zep karekkam zanka. Usis ahlena hëndep kitak

^c1:8 Mat 28:19, Mrk 16:15, Luk 24:47-48

^d1:13 Yakobus mo tanena Yudas, zen zen hom Yesussu zerguku. In zen zerguku, zen aha zini Yudas – éna Kariot wal.

tangan teiswen nahlablak.¹⁹ Yerusalemk de wenza kim tingen nasalblandak, zen dekam zep hwéna ngana insa zére mae mo olkam bose dak, “Akeldama”kam. Zéno enlalana “Zi Kal Kama.”^e

¹⁵ In zen Yesussu de taibliblan wenza gulk de teksonnak étagal gwek, beyana 120 enkam. Petrus dekam zep zéno mae mo ngirin nikon luweka,¹⁶⁻¹⁷ ki zep gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, eiwa Alap mo hamal hap de ola, zen aha-en mae bëjen jowe srém gwen. Zep Yudas Bak hap dena mensa Alap mo Enhona hamal hap Daud Bak hap golblaka, zen mes ki kirekam lwak. Sap zen néno mae mo apde syal bose– mensa Bian hen dam tasiki, hwéna zen ki zep Yesussu de balk tan hap zon guluda zaka.^f ²⁰ Daud Bak mensa buku Mazmuruk ahana Yudas hap dena hamal hap ale gulku, zen a kirekam moye:

‘Zéno gola dikire dan-en gwek,
hen bap zen zé aha zi gwén.’

Hen etan anakan mas gulku,

‘Zéno syala dikire ahanik gulink.’^g

²¹⁻²² Zep nen esa ahanaka zisi zéno weinak dep dam lasil, dekam eka etan édua-blas gwek– Yesus hup denaka ekakim anakan ol halada gwek, ‘Zen mes tin nikon etan ngaya gweka.’ Hwéna anakare zisi nen dam tasin: Men zen nonol lonesen nakon ang ta gwekke, in kim Yohanis Yesussu weyakam su tablaka, dekon Yesus mae han nébon mae ang ta gwek, hëndep yakla in dekam néno mae mo ngirin klesnak zer ine halka. Zen kire naka esa dam lasil– men kkiye hen néna.’

²³ Dekam zep men zen zé tagal gwek zi darena dam nososuk. Ahana Matias. Aha zini Yusup. Zéno bosenan dan-ahan. Zen zep hen “Barsabas”kam ahaksa “Yustus”kum nen gweblak.²⁴⁻²⁵ Dekam zep kitak Biansa nen soneblak, “Bian, Em tingen zi mo enhona tawana. Yudas mes zére mo syala hli yulku– dekam de song gwen hap, men kirekam Ena hamal hap dam tasiki. Zep abe mae hap Em zi darena an kon anakan dam tasizimdin, ‘An zen sa zéno weinak syal gwera.’”²⁶ Kim égu sonesik, ki zep dobe abu mo kim syal neibik. Matiassa zep dam dasik.

^e1:19 Mat 27:3-10 Bosena “Zi Kal Kama” hap dena, emki Mat 27:8 mo otde alenak hlaun.

^f1:16-17 Mzm 41:10, 55:13-15, Yoh 13:18 ^g1:20 Mzm 69:26, 109:8

Alap mo Enhona kim hatakake:

2 Yahudi mo yakla yala Pentakostanak^h kim zuuk, dekam tingare Yesussu de taibliblan wenza aha-erenak lowe he'ak. ² Mumuk ennak zep nglî nakore asese yala nasal gubluk. Gola men zëwe lowe he'ak zao zep hëndep til zika. Man zë wal-wale gweka. ³ Dekam zep zi mahal makare syauk hitin beyam-byana hla nulidak. Syauknu in hëndep zëno mae mo nol bol tahannak zep mawa mo kim ëzauk ine gwe'anzak. ⁴ Alap mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka, dekam zep Alap zëre onakore sosonkam owas ola donbi'ik – zëre mae mo tame gun srëm olkam.ⁱ

5 Dekam Yahudi zini, dawemkam de Alapsa betek gwe-gweblan wenza, zen mes tingare lang nakon yakla yala in hap Yerusalemk étagal gwesik. ⁶⁻¹¹ ⁹ Lang bosem-sena in dekore zi étagal gwek –

Partia, Media, Elam,
Mesopotamia, Kapadokia, Pontus, Asia,
¹⁰ Prigia, Pamfilia, Mesir,
hen langna Libia mo ë yala Kirene mo irik gin ë-ë
nakon,
hen ë yala Roma kon.
^{11a}Ahakon hen lang tekna Kreta kon,
hen langna Arab kon.
Ahakon Yahudi mo ausu nakorena,
hen ahakon men zen aha zi ausu nakore zini Yahudi
hon bitti gwekke.

6 Zini in kim asese aukuna insa ësak, dekam zep anakare hap éhlu-hluk gwezak, “An ba owas zë lwa'an?” Zen dekam zep auna éhlozak: Sap zen zëre mae mo ë-ë nakore olkam de étorannak Alap mo Enho nabare wenza insa sane dabi'inzak. ⁷ Étenggwaran hap zep hëndep zénaka nenbiridak, “Zini an zen éton'an zen sap tingan Galilea kore zi. ⁸ Nen hwëna ba habe nëre mae mo olkam de tonbinnik sane labi'in? ^{11b} Zen hwëna owas tangan hap am nëno mae mo olkam Alap mo

^h2:1 Paska hyanak yaklana 50kam naït gwibik, dekam zep Pentakostanak zuuk gwek. Yahudi zini dekam gandum dansa de taran hyanak Alapsa man isrip-sri në gweblak. (Im 23:15-21)

ⁱ2:4 Kis 4:31, 10:44-46, 19:6, Mrk 16:17

owas syal gwe-gwibinni donbi'in!" 12 Zen man tangan sërkam de tenggwanbiridan hap enlala nik topse neibirida'ak, "An ba hap ki zë lwa'an?"

13 Ahakon hwëna man swrë dabik. Man nenbiridak, "In ho mamaksa de mamkam otdebin hip ki ëgwér."

Petrus kim zi trana in hap srip gulsuzimkike:

14 Petrus ki zep seblaskam de wal bose wal zem in han goléluk taka, zëna ki zep ol mam-mamkam zi trana insa tonbiridaka: "Aha lang nakore aya-wal oso-wal, hen tingare Yerusalemk awe de lowehe gwen wenya, anik srip gulsuzimk. Dawemkam èsane gwek. 15 Zini an ho mamakna hom notdebir. Em bap kirekam kïl libir! Sap an nama kaknak– yakla nwena sembilannak. Kire jamnak ho mamakna hom notde gwibirin. 16 Hwëna an Alap mo ol ayang gul gwen zini Yoel Bak mo ol gu-gun sun ki lwanan. Zen a kirekam mo gu-gukuye:

17 'Alap man gu-gubirida'ara,

"Aumwa hap de yaklanak, Ëe asa are mo Enhosa tingare zi hip hlë ta sonezim.

Eno mae mo zi walasna hen wenam tol-tola hamal
hap de olsa sa donbirida gwer.

Eno mae mo wal sei-siwiri nwena sa ëlirisin
gwe-gwizim.

Hen eno mae mo bong-bongna abe hap dena eisirkim
sa kara nul gwer.

18 Hen sap bose srëm wenya men zen zi nik ébabu
gwe-gwenan, Ëe asa zëbe mae hap hen are mo
Enhosa hlë ta sonezim–
sap wekam dena, hen sap zikim dena.
Zen hen dekam sa hamal hap de ola donbirida
gwer.

19 Ëe asa owas-owassa syal gwe-gwibir–
nglinak hen kamanak, kalkam dena, syaukkum
dena, hen ahakon butkam denaka.

20 Yakla nwena sa kawesik gwera,
hen benna zi kal mo kim sa kal-kal gwe-gwer.
Bian mo hatan yakla yala in de golek de gwenkam,
kirekam sa lwa gwer.

21 Dekam men zen de Biansa anakan dakenbla'ak,
 ‘Asa Emki ngaya tan,’
 zen zen sa éngaya gwer.’’’^j

22 Petrus ki zep etan ayang gulzimki, “Israelk de zi, asa sane lak. Ena tawana: Nazaret walya Yesus hup Alap man owas-owasna syal gwe-gwibir-blika – em dikim anakan tame tan hap, ‘An Zen tangan – Alap zëre mo zer sonen Zi niye.’ **23** Hwëna Alap, zëre mo hamal hap de enlala gwibin sin ki kirekam ebe mae hap tapbla tazimki. Héndep em dekam zebe karek gol gwen zi niban apdenak te-lidak sonnak de makan ta irinkim lak. **24** Hwëna juwen zi mo langnak kim sap ati gwe ineka, hwëna Alap dekon etan zeser soneka, dekam zep etan luwen taka. Sap Alap mo Tanena in, Zen bëjen héndep denaban zëwe gwë gwen. **25** Yesus hup dena Daud Bak mes ki hen anakarekam guku,

‘Ëe ama Biansa anakan tame tak,
 Zen sa asa zergwë gwera.
 Zen man asa dam taha nakon zerzauk sone gwe'ara,
 ëe zep asa tatem zauk gwer.

26 Ano enhona in zep sam gwesik gwenda,
 hen mipkam tärkam asa Alapsa isrip-sri gwe-gweblal.
 Ëe hen ama are mo tim hip dena anakan taïbli
 gwebla'an, “Zen sa ano timni tün hyanak ap ëse
 gulblula.”

27 Sap asa men zao nér dwanu'ak, Alap, Em molye zë
 asa da tasiki.

Ere mo lalak Zini ano timni zëwe molya batrek.

28 Sap em mese ngaya gwen hap de orana abe hap
 zertréblaka.

Zep ëe kimë eno dang gwënnak hata'ak,
 sérkam tangan asa isrip-sri gwe-gwer.’’’^k

29 Petrus ki zep ayang gulzimki, “Aya-wal oso-wal, ëe
 damnak emsa nëre mae mo auyanna Daud Bak hap denaka
 gubirida'an: Zen mes tükü, ki zep nér dwanuk. Men zao nér
 dwanuk, zen nama hëndep angkam nëre mae mo ngirinnik
 lwa'an. Zep Daud mo ola in, batren srëm hap dena, zen zëre
 hap hom ki guku. Zen hwëna Auyan-tane zem Yesus hup ki
 gu-guku. **30** Daud in hen Alap mo olsa de ayang gul gwen hap

^j**2:21** Yl 2:28-32 ^k**2:28** Mzm 16:8-11

de zi, hen Alap mes ki desa anakan gu-guk gweblaka, ‘Eno iřik ginni ere mo auyan-tane hap asa golblal.’^l ³¹ Zen ngein sin dep nësa de ngaya tabin hip de Zi hip dena mes tame gulku, zep zëbe hap dena anakan hamal hap gu-guku, ‘Alap molya Desa drë nwanunnak da tasikë, hen zëno timni molya zëwe batreblak.’ ³² Zep eiwa mes tangan dam gweſin: Yesus Zen Zen! Alap mes Desa tñ nikon etan ngaya taka. Aena mesë kitak hla lak. ³³ Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira, hen Alap mes zëre mo Enhona zëbe hap zerblaka. Zen in zep hen Desa abe mae hap namen an hlë ta sonezimnira – in kirekam ena asa kara labi'in hen sane labi'inye. ³⁴⁻³⁵ Sap Daud Bak zëna hom ngatan zi mo lang san dep sewe seka. Hwëna zen man Teipsin nika dan ake seka. Zep anakan guku,

‘Bian Alap ano Teipsinni man gubluka,

“Are mo dam taha nakon emki nikirin – dekon de
hen teipsinkim iřik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana
iltükinnik sisik gulin.”^m

³⁶ Zen in zep, Israelk de zi, emki dam taha nakon de nikirin Zini insa tame tan. Yesussu, men Desa ena te-lidak sonnak makan la inkke, Zen Desa Alap teipsinkim drë neka. Zen in Zen – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye!”

³⁷ Petruſſu in kim kirekam sane da'ak, zëno ola in man tangan zëno mae mo enhonak tisik. Dekam zep Petruſſu zëre mo wal bose walya in han dakensibiridak, “Aya-wal oso-wal, ëe ki basa asa syal eibir? – Alap dikim etan asa sam gweſibiridan hapye.”

³⁸ Petrus ki zep ding gulzimki, “Em éhalek! Dekam ëe asa emsa kitak Yesus Kristus mo bosekam su labiridal. Dekam sa Alap eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Zen dekom sa hen zëre mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonezimdi. ³⁹ Zëre mo Enhosa de hlë ta sonezimdin hip dena mensa Alap gu-gubiridaka, zen hwëna nébe mae en hap hom. Hwëna tingan men desa Alap Kristussu de taibliblan hap dam tasibi'inka, zen hen zëbe mae hap – sap eno mae mo walas, aza-tane wal, hen sap langanak de zi ausu, hëndep lang topse gwennak dena.”

⁴⁰ Kirekam-kirekam ol zim-zimkim zë tonbirida gwe'anka. Hen dekom de éhalen hap anakan titi ta gwibi'inka, “Engaya

^l2:30 2Sam 7:12 ^m2:34-35 Mzm 110:1

gwen hap de édwam gwenna, karek-karek gulin hana gwen zi nikon emki éwet so gwen.”⁴¹ Men zen Petrus mo ola in kon éhalek, desa dekam zep su dabiridak. Yaklana inkam in zen Yesussu daibliblak, beyana san ha tiga ribu enkam mes yap.

**Yesussu de taibliblan wenza kim aha-ere
enlalakam lowehe gweke:**

42 Men zen Yesussu daibliblak, dekam dua-blaskam de zini in mo tawa tabinnik isrip-sri nabani étagal gwe-gwek. Zen gol-gol san aha-ere enlala nabani hen tagal gwenda gwek-dekon de Alapsa abe ta gwen hap, hen Bian Yesussu de enlala gweblan hap de rotisa twenblanda gwen hap, hen zep de anggursu otde gwibin hip.⁴³ Dekam dua-blaskam de dam tasibin zini in owas-owasna beya tangankam syal neibirida gwek, zep dekam kitak man denggwanbirida gwek.⁴⁴ Zen kitak aha-erenak lowehe gwek, hen zére mae mo kire-kirena apdekam bi néblanda gwek.⁴⁵ Ahakon zére mae mo kamana hen kire-kirena te-ala hap lidak da gwibik. Te-alana desa tahalha wenza kip kap da gwizimk.⁴⁶ Hen dekam Alap mo golak mwin-mwankam étagal gwe-gwek-dekon de Alapsa gu sone gweblan hap. Zére mae mo gol-gol san hen apdekam isrip-sri nabani tembane tanda gwek. Zéno mae mo enlalana dekam Alap en mo bosesa de⁴⁷ teip gulsublun en hap lwa gwizimki. Dekam tingare zini man sam neisibirida gwek. Hen Bian mwin-mwankam zini zébon mae de bitti gwen hap mas-mas gul gweka-Zéna men desa éngaya gwen hap dam tasibirkike.ⁿ

Petrus ne Yohanis ne kim zi lekna dawem lakake:

3 Aha yaklakam Petrus ne Yohanis ne hen man ang éka-men kirekam Yahudi zini égwé gwenanke. Sap zen kam-en Alapsa nen sone gweblanan. Zen zep hen kam-en Alap mo gol san dep song éka-dekon de hen en soneblan hap.² Nonol liliénni, bosen Nwe-Awesna, zéwe zi lekna yakla jamkam nénne gwezak-dekon de zini, men zen Alap mo golak bitti gwe-gwek, desa te-ala hap aberbe ta gwibin hip. Zini in jaha gweblannak ki hëndep lek gweka.³ Petrus ne Yohanis neka kim lil zinnak ake guku, ki zep abe soka, “Ap tol te-alasa olbla.”

ⁿ2:47 Kis 4:32-35

⁴ Ki zep zë karatda la'anka. Petrus zep hwëna gubluka, “Asa emki karatda son.” ⁵ Ki zep anakare enlala naban karatda so'anka, “Basa wëhë ap olbla'anka?”

⁶ Petrus ki zep etan gubluka, “Ano nik mo te-ala kasona hom tangan. Hwëna ëe ama emsa enbla'an: Nazaret walya Yesus Kristus mo bosekam em luwen hen song gwen.”

⁷ Ki zep Petrus dam taha nakon sap luwen tan hap mas gwebla'anka. Hwëna mumuk ennak zep zini in mo tanana hëndep dek dan naban soson néblak. ⁸ Hetyak gwasik kïnïnkam zep luwesik ane kïnïka. Ki zep hëndep Alap mo gol tekson san értïlkü. Hwëna zini in nama ki isrip-sri hap hetyak-hetyak gwe naserankam të nasen'anka – Alap mo bosesa de teip gulsublun naban. ⁹ Zi beyam-byana in zen Alapsa de gu soneblan hap teksonna iwe lowe he'ak, zen kim Alap mo bosesa de teip gulsublun naban de të naserannak hla dak, ¹⁰ ki zep zë tame dak, “O an zi lekna men sake! – men zen mwin-mwankam nonol lilikïnnik nikin gwendake!” Zao zep sërkam tangan denggwanbla'ak, “An banakan tangan ki dawem gwenda?!”

Petrus kim zi lekna insa de dawem tan hap dena srip gulsuzimkike:

¹¹ Zini in Alap mo golak de tekson-tekson san Petrus ne Yohanis neka ki babang son naban ang gwizim nisen gwe'anka – hëndep teipsin zini Salomo Swe mo teksonnak értïlkü. Tingan men zen zë lowe he'ak dekam zep tenggwaran naban hlu-hluk gwezak. ¹² Petrus ki zep gubiridaka, “Israek de zi, em basa lenggwanbir? Em san mae habe asa karatda labi'in? – ‘Zini an zëre nik mo sosonkam ki dawem lala?’ Ahaksa, san ha ema asa enlala eizim'in? – ‘Zen Alap hon de tal eisin zi dare. Zep dawem lala.’ ¹³ Hwëna kirekam hom. Zen nëre mae mo auyan walya Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap, Zen nëp syal gwibir-zimdi-nen dikim Yesus mo bosesa mam gun hup. Hwëna em Desa zi tan zi hibe nér hom érguzimk. Hëndep Pilatus mo ola ema blum ulblik – zen kim sap zeser sonen hap gublukaye. ¹⁴ Em karek gol gwen srëm enho lalak Zini Yesussu ema tan hap érguk. Hwëna zi tan zini Barabas Baksa dikim zeser sonezimdin hibe Pilutussu asas lak. ¹⁵ Hwëna nëno mae mo éngaya gwen hap dena men zëno tahanak Iwa'an, hwëna Desa ema lak. Hwëna Alap mes Desa tìn nïkon etan ngaya taka. Ëe mesë are mae mo nwekam hla la gwek. ¹⁶ Zini an Yesus mo bosen kim salbiri, dekam zep

taïbliblala. Hëndep dekam tangan zep dawem gwera – an kire naka ena hla lanan hen tame lananye.

¹⁷ “Hwëna aya-wal oso-wal, ëe tawana: Em tame gun srëmkame kirekam syal eibik. Hen nëno mae mo nol-nola hom anakan tame nuk, ‘Nen kire zisie karek la'an.’^o ¹⁸ Hwëna orep Alap mo ol ayang gul gwen zini mes ki anakan égu gwek, ‘Israelsa de ngaya tabin hip de Zini sa karek dal.’ Zep Alap mo ola iwe dikim zaun hup, em mese kirekam tame gun srëmkam syal eibik.^p ¹⁹ Zen in zep, em éhalen, ki Alap osan lwan dahak. Zen dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi.

²⁰ Hen Alap dekam sa Yesus mo enhona hlë ta sone gwizimdi – dekam de eno mae mo enhosa tatete ta gwizimdin hipye. Hen Alap sa etan Yesussu nëp zer sonezimdi. Sap Zen Zen – Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Bian Alap mensa dam tasikïye.

²¹ Hwëna Zen ngatan zi mo langnak sa gwë gwera – hëndep Alap de tingan oto gulsun hup de yaklanak kim de hata'ak, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini égu-guk gwekke.

²² Sap Musa man guku,

‘Nëno mae mo Bian Alap sa ere mae onakon Ahanaka dam tasizimdi – men kirekam hen asa zëre mo olsa de ayang gul gwizimdin hip dam tasikïke. Zëno ola kitak ésal gwek. ²³ Hwëna zini men zen de Desa nasalbla srëm gwe'ak, Alap sa desa zëre mo hlil irin nikon golëalsala sone gwera.’^q

²⁴ Musa en hom kirekam guku, hwëna kitak de ahakore Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam égu-guk gwek. Samuel Bak onakon ki lwasek. Zen an zen ki nér hom lwak, zen kitak zep denaka hamal hap nen gubirida gwek. ²⁵ Hen zëno mae mo ola man apde nëk – men kirekam Alap ola nëno mae mo auyan-aza naban hen ziaha-en gul gwekaye. Zen mes ki hëndep nér hom nëbon mae jowek – men kirekam Abrahamsa gu-gublukaye, ‘Eno auyan nakon sa saltili – kitak de okamanak de zi aususa de oto gulsun hup Denaye.’^r ²⁶ Zen in zep nonol ebe mae hap zer sonezimki – ebe mae hap dikim dawemsa golzimdin hip, hen emsa dikim ere mae mo karek gulin hala seran nakon halen tabin hip.”

^o**3:17** Luk 23:34, 1Tim 1:13 ^p**3:18** Mzm 22:1-21, Yes 53

^q**3:23** Ul 18:15, 18-19 ^r**3:25** Kej 22:18

**Petrus ne Yohanis neka kim Yahudi mo
teipsin sinode san dep deisya hakke:**

4 Petrus ne Yohanis ne in kim kirekam tawa labi'inka, ki zep hen Alap mo golak de syal tan zini, zëwe de jana nabare zi mo teipsinni, hen Sadukikam de gubirida gwen zini yaing gwezak.^s 2 Zen zep zë jal neizim'ik, sap zen man tawa labi'inka, "Nen tün nikon esa èngaya gwer, sap Yesus ki nér hom tün nikon ngaya gweka." 3 Zao zep hëndep balk nosok, ki zep hëndep bwinak se nosoink – kaknak de hwëna taken-taken gwizimdin hip. Sap dekam man kawe'ak. 4 Hwëna men zen zëno nik mo tawa labinni insa èsane gwek, dekam beya tangankam Yesussu etan daibliblak. Dekam Yesussu de taibliblan wenza, zi ensa de aitbinkim, san ha lima ribunak mes yap hatak.

5 Ka'ankam zep hwëna Yahudi mo teipsin sinodenak dena Yerusalemk etagam gwek. Teipsin sinodenak dena in, zen ahakon Yahudi mo nol-nolkam dena, bong-bongkam dena, hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenza. 6 Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni, Hanas Bak, man hen iye zemka tagal gulsuku – Kayafas, Yohanis, hen Aleksander maesa. 7 Ki zep hwëna Petrus ne Yohanis neka de teisya halzan hap nenbiridak. Zao zep taken-taken nei gwizim'ik, "Em nara mo bosekam hen nara mo sosenkame zi lekna ansa dawem lala?"

8 PetruSSU ki zep Alap mo Enhona ing gwe heblaka. Zen zep ding gulzimki, "Ano mae mo teipsin-teipsinni hen bong-bongkam dena, 9 zi lekna ansaë mo kwasang èblalke, em in zebe namen asa taken-taken eizim'in, 'Em banakane dawem lala?' 10 Angkam desaë ebe mae hap srip gulsuzim'in – hëndep kitak Israekl de lowe gwen wenza kip: Zen Nazaret walya Yesus Kristus mo sosenkam dawem gwera – mensa ena te-lidak sonnak makan la inkke. Hwëna Alap mes Desa tün nikon etan ngaya taka. Zen in zep tangan zini an zëno sosenkam dawem gwera. 11 Yesus Zen Zen – ngirin bol Tenyaye, men kirekam Alap mo olak Iwakke,

‘Gol tenya men desa em gol tauk gwen wenza baes
eibik,
hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gïlkï.’^t

^s4:1 Sadukikam de gubiridan wenza, zen hen Yahudi mo aha hlïkna – men zen anakan tawa da gwibikké, "Zini bëjen tün nikon ngaya gwen." (Kis 23:6-8)

^t4:11 Mzm 118:22

12 Zen Zëbon en onakon esa ëngaya gwer. Sap Alap hom aha zisi dam tasi'ira – zëno bosekam de okamanak de zi ëngaya gwen hap denaye.”^u

13 Kim zë nakek, ki zep zë tame nosok, “Zi darena an totore zi. Zen hom sekola éka.” Hwëna zen mae hap denggwanzim’ik, “Zen udobe nabani aïsil ë’ara.” Dekam zep zë tame nosok, “O an Yesus mae han zen am apdenak étë gwek.”¹⁴ 14 Hwëna zini in desa dawem laka, deban zë apdekam érzau’unka. Zep ding nulzim srëm gwek. 15 Ki zep ë nakon de eissili boran hap nenzimk – dekam de zë-en olsa aha-en gun hup. 16 Ki zep zë zénaka dakensibiridak, “Nen banakan esa zi darena in eizim? Sap tingare Yerusalemk de zini mes zëno nik mo sérkam de owas syal gwibinni insa étawa gwandal. Hen nen banakan molye anakan ulsuk, ‘Owasna in hom jowek.’¹⁷ 17 Hwëna dekam de langa san gol haladan srëm hap, nen esa jalse eizim: Zen bap zen etan zëno bosekam tawa la gwibin.”

18 Ki zep etan lïlzin hap nenzimk. Zao zep jalse neizimk, “Etan bahem Yesus hup dena lonbirida nasen gwen, hen zëno bosekam bahem tawa la gwibin.”

19 Hwëna Petrus ne Yohanis ne ki zep ding ulzimki, “Emki dam gulsun: San ha dawemna ëe asa eno mae mo dwam gwibin sin ang ër? San ha Alap mo dwam gwibin sin asa?²⁰ 20 Sap in desaë Yesus hon sane ë gwek hen kara landa gwek, ëe molyë desa lonbirida srëm gwe-gwek.”

21 Kim zë etan anakan jalse neizimk, “Em de etan kirekam lonbirida naserankam, ki asa emsa karek osol,” ki zep wet oson hap nenzimk. Zen mae hap kirekam nenzimk: Zen hom dam nulsuk, “Kirekam esa karek osol.” Sap tingare zini zëno nik mo owas syal gwibinni in hap man Alap mo bosena teip nulsului’ak.²² 22 Sap zi lekna insa dawem laka, tahunna mes 40kam tamanblak.

Yesussu de taïbliblan wenya kim Alapsa nen soneblakke:

23 Petrus ne Yohanis neka kim tapbla nosok, dekam zep wal bose wal zebon osan dep ola halka. Zao zep lonbiridaka – in desa jalse neizimkye.²⁴ 24 Zen kim ésak, dekam zep apdekam enlala zon tasiblin nabani Alapsa anakan nen soneblak, “Bian, Em ano mae mo teipsinni. Nglina, kamana, hen hina Eme yang

^u4:12 Yoh 14:6, 1Tim 2:5

tabirki, hen tingga kirekam-kirekamna.^v 25 Orep ano mae mo auyanna Daud, men zen ere mo ola ayang gul gwekake, zébon ere mo Enhona man ing gwe heka, dekam zep anakan ayang gulzimki,

‘Zen ba hap waba hap Alapsa de jal gweblan hap
ëilman gwe-gwenan,
hen zi trana ba hap zereijan hap kalang në
gweblanan?’^w

26 Okamanak de teipsin-teipsin wenya
zen olsa aha-en nul gwe'an,
hen mam-mam wenya man étagal gwe-gwe'an–
Bian, Ere han hen ere mo dam tasin Zini in han
dikim zieijan hap.’^w

27 Zen eiwa mes ki kirekam neno mae mo ngiriinnik lwak! Sap Herodes ne Pontius Pilatus ne éna awe mes Yahudi srém zi niban hen Yahudi zi niban ola iaha-en ulki– dekam de ere mo dam tasin lalak Zini Yesussu tan hapye. 28 Hwëna zen dekam ere mo dwam gwibin sin ki syal neibik– men kirekam ena hamal hap kalang gwe gukuke. 29 Zep Bian, emki enlala gwibin– insa anakan asa nenbiridalke, ‘Ée asa emsa karek labir– em de zéno bosekam tawa tabinkimye.’ Hwëna sosonna E-en esa ki abe mae hap gol gwizimdi– ëe dikim ere mo olsa udobe naban tonbirida gwen hapye. 30 Zep Emki ere mo dam tasin lalak Zini Jesus mo bosekam zi sang-sangsa dawem ta gwibin, hen owas-owassa syal gwe-gwibir-zimdin– dekam deka tingga daibliblak.”

31 Kim nen sonesiblik, Alap ki zep gola men zao tagal gwek ëwak taka. Zëre mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka. Zen dekam zep udobe naban Yesus hup de Alap mo ola donbirida gwek.

**Zëre mae mo kire-kirena kim apdekam
bi néblanda gwe'akke:**

32 Tingare Yesussu de taibliblan wenya dekam enlala aha-erekam lowehe gwek, hen enho aha-enkam. Zen hom zëre mae mo kire-kirena zëre en hap inik néblanda gwek, hwëna kitak apdekam bi néblanda gwek.^x 33 Dua-blaskam de dam tasibin zinik dekam zep sosonna mam gwizimk– zen dikim

^v4:24 Mzm 146:6 ^w4:26 Mzm 2:1-2 ^x4:32 Kis 2:44-47

anakan gol halada gwen hap, “Yesus mes etan tñ nïkon ngaya gweka.” Alap mo kwasang-kwasangna dekam kitak zëbon mae onak lwa gwizim’ik. ³⁴ Dekam Yesussu de taibliblan wenza hom mae étahalha gwe-gwe’ak, sap dekam zini zëre mae mo kamasa ahaksa gol maesa te-ala hap lidak da gwibi’ik. ³⁵ Te-alana desa zep dua-blaskam de wenza in hap kap da gwizimzik. Zen desa zep hwëna tahalha wenza kip kae néblanda gwizimk. ³⁶⁻³⁷ Dekam zep hen lang tekna Siprus kore zini, Yusup, ngasa te-ala hap lidak taka. Te-alana desa zep kitak dua-blaskam de wenza in hap zerzim zika. Zini in Lewi Bak mo ausu nakorena. Dua-blaskam de wenza in man hen desa bose dak Barnabaskam. Bosena in mo enlalana, “Zi mo enlalasa de tatete ta gwizimdin hip de zi.”

Ananias ne Sapira ne kim Alap mo Enhona boton lakke:

5 Ahana hen zini ki, bosena Ananias Bak. We zem bosena Sapira. Zen hen kamasa te-ala hap lidak uk. ² Hwëna zen man te-alana zëre nikhip hli lasik. Aha hlik en naka zep Ananias dua-blaskam de wenza kip anakare ola ban zerzimki, “An tingané ep zerzim’in.” Hwëna we zeban mes kirekam de ahab labin hip ola aha-en uk.

³ Ki zep Petrus gubluka, “Ananias, em bap ere mo enhonak dowal mo kigisa kara ta’ara? Em zebe Alap mo Enhona boton tanda. Te-alana an erep ema hli tasili. ⁴ Kamana in lidak gun srëmnak, zen dwan ere nik mo denakake. Hen kime lidak gulku, te-alana zen dwan hen ere nik mo denakake. Diki emaka asa gubiridala, ‘Ee aha hlik en tolakaë golzim’in.’ Hwëna em an asa en home boton tabirida. Hwëna Alapsae boton tanda!”

⁵ Ananias kim sane ta’anka, ki zep zë hëndep tokna zanka. Kitak men zen èsak, dekam zep sérkam éaïri’ak. ⁶ Wal sei-siwiri ki zep yaïng gwezak – tok naka de tahalehan hap. Kire naka zep drë nwanun hap nérhak.

⁷ Yakla nwena san ha dan-ahan damank, ki zep hwëna we zem hatazak. Zen hom tame gu’uk – in zen ki zi zebon lwakyé.

⁸ Petrus ki zep takensibirki, “Emki asa gublun: San ha eiwa te-alana an zen en?”

Ki zep ding gulbluk, “In eiwa, zen en.”

⁹ Petrus dekam zep ding gubirki, “Em bap ola aha-en ulki-Alap mo Enhosa dikim akasiiblin hapye! Emki tana sasak-sasaksa sane gwe gun. Zini men zen eno zi mo tokna nér

dwanunan, zen lwanda ha'anzal. Zen hen kirekam sa eno tokna nolwet sol!"

¹⁰ Zen hen mumuk ennak zep tokna zank. Wal sei-siwiri in kim yaïng gwe'anzak, ki zep zë we zik mo tokna hla nulzik. Desa ki zep hen zi zik mo alp nakon de lo nwanun hap nol inehak. ¹¹ Dekam tangan tingare Yesussu de taïbliblan wenya hen tingan men zen èsak dawemkam tangan éaïri'ak.

**Dua-blaskam de dam tasibin wenya kim
zini beyakam dawem da gwibikke:**

¹² Dua-blaskam de dam tasibin wenya dekam zep owasowasna beyakam zi trana in mo ngirinnik syal nei gwibik. Yesussu de taïbliblan wenya in dekam man Alap mo golak étagal gwe-gwek – Salomo Bak mo teksonnak. ¹³ Yesussu de taïbliblan srëm wenya, zen hom zë ègolek de gwe-gwek. Zen man naïribirida gwek, hwëna man tangan hen dawemkam blikip neisibirida gwek. ¹⁴ Hwëna zao kim lwa se'ak, zao zep etan Yesussu de taïbliblankam émas-mas gwe zahe'ak – sap zi, sap we. ¹⁵ Hëndep dekam zep zi sang-sangna ora san zato nabani hen deyol dëre nabani kang nul zahe gwek. Man eenlala gwe-gwek, "Petrus de desan taman zankam, zëno au-au en mae nik de kwë tabir zinkam, zen dekam sa édawem gwer." ¹⁶ Zini beyam-bya tangan nik Yerusalem mo golek de è-ë nakon zi sang-sangna kap nulhal gwezak – hen dowal de tilbiridan mae naka. Zen dekam zep kitak édawem gwe-gwek.

**Dua-blaskam de dam tasibin wenyaka
kim karek da gwibikke:**

¹⁷ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep wal bose wal zeban zihusus gwibirida'anka. Zen kitak Saduki hon de biti gwen wenya. Zen mae hap zihusus gwibirida'anka: "Abon mae onakan kim hwëna beyakam wet so gwe'an." ¹⁸ Dekam zep dua-blaskam de dam tasibin wenya insa dahyok. Ki zep bwinak yal nulnek. ¹⁹ Hwëna kam zep Alap mo dam taha nakore zi lilikinni talusuzim niraka. Desan zep goléwet so gweka. ²⁰ Man zë gubiridaka, "Em sek gwen. Alap mo gol teksonnak ézauk. Dekon èngaya gwen hap de ola insa kitak lonbiridak." ²¹ Kim litik, kirekam zep ki hëndep syal neibik.

Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinnī dekam zep hen wal bose wal zeban Alap mo gola iwe aha teksonnak goléyaing gwe zaka. Dekon zep Yahudi mo teipsin̄ sinodenak dena nen sonebiridak – hëndep tingen. Zen kim yaing gwezak, dekam zep Alap mo golak de jana nabare zini nembiridak – bwinak de zini insa de kap gul halzan hap. ²² Zen kim bwinak yaing gwek, hwëna hom zë hla nulidak. Kim lwan dahak, ki zep nembiridak, ²³ “Ëe kimë zë yaing gwenal, dekam liliñnī kitak tayalsibiri danna. Hen liliñin kara tabin hip dena, zao ëzaun dasan. Hwëna kimë lalusundal, ëe homë mae zë zini hla lal!” ²⁴ Kirekam kim nembiridazak, dekam zep jana nabare zi mo mamna hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in enlalana anakare hap étopse gwe'ak, “An ki banarekam sa lwal?”

²⁵ Hwëna ki zep zë zini gubirida zaka, “Emki ësan! Em mensa zini bwinak yal ulnek, zen angkam Alap mo gola an mo aha teksonnak zi beyam-byasa tawa dabi'in!” ²⁶ Jana nabare zi mo mamna in dekam zep desan dep golësek gweka – etan de zitahyo halzan hap. Hwëna sam-sam enkam kwang nulida halzak – mae hap, “Nene jala ban kwang ulida ha'ak, ki zi trana an sa nësa kasokam mos-mos da gubir.” ²⁷ Ki zep etan nolëbitü gwezak – dekam de Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinnī in taken-taken gwibiridan hap, tingare teipsin̄-teipsin̄ zi mo nwenak.

²⁸ Zen man gubiridaka, “Ëe dwan mes-am ol drakkam emsa anakan jalse eibiridak, ‘Em bahem zini in mo bosekam tawa ta gwibin.’ Hwëna em mese kitak de Yerusalemk de zini tawa la gwibik. Hen em dekam ema ékalang gwe'an – Yesussu de tan jal hap de zen hwëna asa tamerazan hap!”^y

²⁹ Petrus ki zep wal bose wal zeban ziding gulku, “Nen diki Alap ensa nen betek gweblan. Zi bosyansa bap nen! ³⁰ Nëno mae mo auyan-aza mo Alap, Zen mes Yesussu tñ nïkon ngaya taká – mensa ena te-lidak sonnak makan la inkke. ³¹ Hwëna Alap mes Desa zëre mo dam taha nakon de teipsin̄ hip drëne seka – dekon de irik gin̄ hip hen ngaya tabin hip, hen Israekl de zisi dikim halen ora san dep golëwet so gwen hap, hen zëno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip. ³² Asa hen mes ki dam tasibirk – dekam de ola insa gol halada

^y5:28 Kis 4:18, Mat 27:25

gwen hap. Hen owas-owasna mensa Alap mo Enhona abe mae hap gol gwizimnira, zen ola insa dikim eiwa gul gwen hap. Zep zini men zen Zénaka betek nē gwebla'an, zébe mae hap angkam man Alap zëre mo Enhona zer gwizim'ira.”

³³ Kirekam kim PetruSSU nasalblak, dekam zep ejal gwe'ak, hëndep tameran hap zep enlala neibirida'ak. ³⁴ Hwëna Farisi walya bosena Gamaliel Bak zao hen gwé'anka. Zen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi, hen desa zini man blikip neisik gweblak. Zen ki zep luweka, ki zep gubiridaka-dua-blaskam de wenza insa de è nakon goléeissin dalaboran hap. ³⁵ Ki zep gubiridaka, “Israel mo ausu nakore zi, dawem enkam emki anakan éenlala gwen, ‘Kirekam asa eibiridal.’ ³⁶ Sap orep zini bosena Teyudas, zen man zénaka gu gweblaka, ‘Èe mamna,’ dekam zep zini 400 enkam ang néblak. Hwëna kim dak, dekam zep zébon de ang ta gwen wenza in sekvak gwek, hëndep dekon etan banakan mae hom lwak. ³⁷ Zéno hyanak kim sensus nuk, dekam etan Galilea walya Yudas man goléilman gweka. Hwëna kim hen dak, zébon de ang ta gwen wenza dekam zep hen sekvak gwek. ³⁸ Zen in zep, angkam an zen ki lwa'an, èe ama emsa titi tabi'in: Bahem banakan mae gweibiridan. Nwe enkam emki kara tabin. Sap zéno mae mo syala hen tawa tabinni, zi mo enlala san de lwa'ak, sa topse gwizim. ³⁹ Hwëna Alap mo enlala gwibin sin diki syal ta'ak, esa topse eibiridal. Nene hwëna lamera'ak, ki hwëna sa nwe-mase gwer- san de Alap han de zerilman gwenna kiye.”

Zéno ol san zep ang tak. ⁴⁰ Ki zep etan dua-blaskam de wenza insa de golébti gwezan hap nenbiridak. Zao zep dangolebik. Ki zep nenbiridak, “Dekam sek gwek. Hwëna Yesus mo bosekam bahem etan tawa ta gwibin.”

⁴¹ Zen hwëna isrip-sri naban zep kon sek gwek. Sap Alap mes desa anakan gubiridaka, “Zen mes édakastik – Yesus mo bose hap de kareksa goltown hapye.”^z ⁴² Zen hwëna hom nolzausuk – anakarekam de tawa ta gwibin niye, “Yesus Zen Zen – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap gu-guk gwekaye.” Zen yakla jamkam Alap mo gol teksonnak hen zi mo gol-gol san donbirida gwek.

^z5:41 Mat 5:10-12, Yak 1:2, 1Ptr 4:13

**Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin
hip kim zini tuju enkam dam dasibikke:**

6 Dekon kim lwa se'ak, Yesussu de taïblißlan wenza dekam zep ëbeya gwe song gwe'ak. Dekam Yahudi zi ausu nakore zini men zen Yunani zi mo langnak de lowehe gwenkam Ibrani ola eititi neibik, zen man jakal neibiridak – men zen nama Ibrani olkam don gwibikye. Mae hap jakal neibiridak, “Em Ibrani ol tawa wenza ano mae mo we sem-semna ema ti kul sonenda gwe'an – tembanena in kim kae eibirida gwenanye.”

2 Dekam zep dua-blaskam de zini in tagal nulsuk, ki zep zë nenbiridak, “Aya-wal oso-wal, ëe de Alap mo olsa de tawa tabinsi golzausun hup hom dakastï'in – dekam de hwëna tembanesa kae gwibirida gwen hapye. 3 Diki dawemna zisi emki ere mae mo ngïrïn nïkon tuju enkam dam tasibin – ere mae mo anakan de tame tabin nika, ‘An enlala blala hen Alap mo Enhona ki zëbon mae onak lwa'ara.’ Zëbe mae hap aka syala insa wei kul sonezimk, 4 ëe akakim aha syalak ëhir-hir gwe srëm gwe-gwek. Hwëna ëe dekam anakare enlala en nabana asa lowehe gwer: Biansa asa en sonebla tine gwer, hen ñengaya gwen hap de olsa asa tawa labir tine gwer.”

5 Tingan desan zep ki ang tak. Dekam zep zini dam dasibik.

Ahana Stepanus. Zen dawemkam de Yesussu taïblißlan tanganna, hen Alap mo Enhona mes dawemkam ing gwe heblaka.

Ahana Pilipus, Prokorus, Nikanol,
Timon, Parmenas,
hen Antiokia walya Nikolas. Zen nér hom Yahudi hon til zïka, hwëna dekam zep nabakam Yesussu taïblißlaka.

6 Tujukam de zini insa kim dua-blaskam de zini in hap nolëtreizimk, dekam zep Alapsa zëbe mae hap taha tehabirida inen nabana abe dak.

7 Dekam zep hëndep Yesus hup de Alap mo ola Israëlk nollanga gwasikhâl song gwek. Hen Yerusalemk dekam zep nabakam Yesussu de taïblißlankam ëmas-mas gwe-gwek. Hen Alap mo golak de syal tan zini dekam zep hen beya tangankam Yesussu daïblißlak.

Stepanussu kim balk dakke:

8 Dekam Alap Stepanus hup sosonna hen kwasang-kwasangna mam tangankam gol gweblaka. Zen in zep owas-owasna zi tra mo nwenak syal gwe-gwibirk. 9 Hwëna Yahudi mo aha but srém golak de wenyik zep husus nébla'ak. In zen husus nébla'ak, zen men zen aha lang nakon Yerusalemk yaïng gwe zakke—éna Kirene kon, Aleksandria kon, langna Kilikia kon, hen Asia kon. Zéno mae mo but srém gola, bosen, “zi mo tana iltikinnik de teinikirin srém zi mo dena.”^a Zini in man Stepanus hun nérrol tetek gwe'ak, 10 hwëna zen bëjen zéno ola gulsublun. Sap Alap mo Enhona man zébe hap enlala blala ing ta sone gweblaka.^b

11 In zep zen aha zi hip te-alasa nolzimk—dekam de zen boton ol blo-blokam Stepanussu anakan zergun hup, “Ée ama asalblak. Zen man Musa mo titi tabin ola ban Alap han lamang soka.” 12 Zen kire olkam zep Yahudi zi mo nol-nolik mo enlalana ben-ben dazim'ik—hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zi mo, hen zi tra mo enlala naye. Dekam zep hëndep Stepanussu balk da halzak—Yahudi mo teipsin sinodenak de zertrën hapye. 13 Zen hen man klak tan zini insa kwang nulida halzak. Zen zep éguk, “Zini an Alap mo gol dawemna an han Musa mo titi tabin ola ban man lamang so gwenda. 14 Ée ama anakan de torannak asalblak, ‘Nazaret walya Yesus, zen sa Alap mo gola ansa dri yulstu zula. Hen Alap hap de syala mensa Musa nëp hli yulzimki, desa sa kitak wet gululu.’”

15 Tingan in zen teipsin sinodenak teinikin'ik, Stepanussu man karatda da'ak. Zéno nwe-masena dekam man liwe heblaka—san de Alap mo dam taha nakore zi mo nwe-masena kiye.

^a6:9 Kirekam de but srém gola insa bose gunkum, “zi mo tana iltikinnik de teinikirin srém zi mo dena,” dam gulsunnu, zini in nér hom zi mo tana iltikinnik de babu gwen nakore wet so gwek.

^b6:10 Luk 21:15

Stepanus kim sap zëre mo timni golsriwekake:

7 Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep takensiblika, “In san eiwa denaka ki étonnan?”

2 Stepanus ki zep ding gulku, “Aya-wal oso-wal hen biancam dena, emki asa sane tan. Nëno mae mo auyanna Abraham kim nama Mesopotamia mo langnak gwë'ankake, zen kim Haran san dep al gwe srëm gwe'anka, dekam Teipsin Zini Alap man Zénaka zertréblaka. 3 Ki zep zë gubluka,

‘Em ere mo langna hen ere korena hli yuluda. Langna men desaë ep goltrébla'ak, desan dep al gwe.’^c

4 “Abraham dekam zep langna Kasdim kon Haran san dep al gweka. Bi zem kim tilki, Alap dekam zep etan langna awe dep zer sone zaka.^d 5 Dekam Alap hom mae kama maena Abraham de desa bi gwibin hip golblaka, hwëna sap'nен gu-guk gweblaka, ‘Langna an eno auyan-aza sa bi neibir.’ Hwëna Abraham dekam hom walas gwe'anka.^e 6 Zen man hen hamal hap gubluka,

‘Eno auyan-azana sa zi mo lang san éal tal. Zëwe de zini sa desa tahunna empat-ratus enkam jap nul sonenda gwer hen karek da gwibir.^f 7 Hwëna hyanak, Ëe asa zëwe de zisi karek tabir. Dekam sa eno auyan-azana langna in kon wet so gwer. Dekam sa hwëna langna awe Asa betek në gweblal, hen otweransa sa abe hap tru dasik gweblal.’^f

8 Dekam kim Alap Abraham hap ol gu-gublun yala insa golblaka, dekam zep Abraham han ola zeraha-en gulku,

‘Em de ola an san ang gwen hap, em ere mo auyan-tane walya ban to mipna ziblom tasik gwibir.’

Ki zep hwëna Abraham Isaksa wë taka. Mingguna kim aha-en tamank, dekam zep to mipna blaonsbluka. Etan Isak Yakobsa wë taka, hen Yakob dua-blas enkam wei-wik gulku – nëno mae mo zi ausu mo auyansa.^g

9 “Hwëna Yakob mo walasna in oso zem Yusupsu man husus néblak. Desa zep zi mo tana iltiknnik de babu gwe-gwen hap Mesir hip te-alakam neirzimk. Hwëna Alap man zë kara ta gweka. 10 Zen zep jalom ék tihi nakon zeser sone gweka, hen

^c7:3 Kej 12:1 ^d7:4 Kej 11:31, 12:4 ^e7:5 Kej 12:7, 13:15, 15:18, 17:8

^f7:7 Kej 15:13-14, Kel 3:12 ^g7:8 Kej 17:9-14, 21:2-4, 25:26, 29:31-35:18

enlala blalsa zer gweblaka, hen Mesirk de teipsin zi mo nwenak dikim dawem gwen hap dena zep golblaka. Héndep teipsin zini in dekam zep zéno alp nakon de hen teipsin hip gubluka.^h

11 “Hwëna dekam zep usak yala tïngare Mesir mo langnak hen Kanaank awe hatak. Dekam zep karekkam étahalha gwek. Nëno mae mo auyanna dekam hen usak naban lowehe gwek.

12 Yakob kim salka, ‘Mesirk gandumnu ki,’ dekam zep walas zemka lup gul soneka– dekam de zëwe te-alakam lop tan hap.ⁱ

13 Etan kim tap gweka, dekam zep etan lup gul soneka. Hwëna dekam zep Yusup gubiridaka, ‘Èe an zen– Yusupye.’ Mesirk de teipsin zini in dekam zep tawa gwibiridaka, ‘Hare an Yusup mo iye sake.’^j 14 Yusup dekam zep bi zemka gu soneblaka– we wal walas naban de kitak zëre osan dep al tazan hap. Dekam

beyana 75 enkam zep al tak.^j 15 Yakob Mesirk zep tilki. Hen nëno mae mo orep de auyan-azana zao zep juwe gwek– hen sap Yusup zëna. 16 Zëno mae mo tok-tokna man etan Sikem san dep nolélwandal hal gwezak– zëwe de lo tasik gwibin hip, men zao hen Abraham zénaka lo dasikke, zëna men desa ngana Sikemk walya Hemor Bak mo auyan-tane walyak te-alakam zerkake.^k

17 “Abrahamsa mensa Alap gu-guk gweblaka– zao de zaun hup kim golek de gwe’ak, dekam nëno mae mo auyan-azana mes tangan Mesirk èbeya gwek.^l 18 Dekam hwëna Mesirk aha zi teipsinküm irik gilkü– Yusupsu de tame tan srëm nik.^m 19 Zen nëno mae mo auyan-azasa yane-ne ta gwibirki hen jap gul sonenda gweka, héndep wal baïzils de honak yal gulne gwen hap tik-tik ta gwibirki.ⁿ

20 “Musasa dekam zep hen jaha gwek. Hwëna an-bi zem man tame lak, ‘An totore walassa hom.’ Zen zep golak dan-ahare ben enkam tol èrgwék. 21 Embwan naban kim hëndep honak tak laink, hwëna teipsin zini in mo wenam zep zer inek. Zen zep zëre mo walas makan hanan tak.^o 22 Mesir zëre mae mo enlala blalkam zep tawa dak. Zëno syala hen ol toranna dekam zep sosoñ gweblak.

^h7:10 Kej 37:11, 37:28, 39:2, 39:21-23, 41:37-44, Mzm 105:20-22

ⁱ7:12 Kej 41:54, 42:1-5 ^j7:14 Kej 45:1-18, 46:1-7, 46:27, 49:33

^k7:16 Kej 23:3-16, 50:7-13, Yos 24:32 ^l7:17 Kis 7:7 ^m7:18 Kel 1:7-8

ⁿ7:19 Kel 1:10-22 ^o7:21 Kel 2:1-10, Ibr 11:23-26

23 “Musa mo tahunna kim empat-pulukam altiſiblik, dekam zep enlala gweka, ‘Ëe anik are kore naka hlauludak.’ 24 Zen kim hlauluda’anka, dekam zep hwëna Mesir walya Yahudi walsya de tangolennak hla ta’anka. Dekam zep hwëna Yahudi bose zem insa de sap zerzaunnuk Mesir walya insa mos ta guku. 25 Musa dekam man tim gu’unka, ‘Are korena sa asa anakan tame dal, “Alap an desa dam tasî’ira – nësa dikim gwis gwe sonen hapye.”’ Hwëna zen hom kirekam tame dak. 26 Ka’ankam, ki zep etan Yahudi bose zemka ake’anka. Man tobe ë’anka. Ki zep sap anakare ola ban kles so’anka, ‘Em an Yahudi bose omkake! Em ba habe enaka karek oso’ara?’

27 “Hwëna men zen wal bose zem insa lek-lek ta’anka, zen zep Musasa anakare ola ban ata taka,

‘Emsa nara teipsin hïp gubluka – dekam de darak
gwen zisi klis gul gwen hapye? 28 Em san asa de tan
habe hen dwam gwebla’ara – men kirekame Mesir
walya ir takake?’

29 Musa kim kirekam salblaka, dekam zep enlala gweka, ‘O ano zi tanna in mes-am tîngan étawa gwandal,’ dekam zep langna Midian san dep heya gweka. Zao zep zi mo langnak gwë gweka. Walasna zao zep dan wë soka. ^p

30 “Zao kim tahunna empat-pulukam tamanblak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep zi srëm langnak Musa hap zénaka zertréblaka – kwatapna Sinai golek denak. Man zë nwe-mase gweka – syauk nubare te tyum-tyumnu kiye. 31 Kim syauknu insa hlaul seka, ki zep tenggwanbi’inka. Dekam zep golek kon de hlaun hup song gwe’anka. Hwëna dekam zep Bian mo ola anakan salka,

32 ‘Ëe an eno auyan wal mo Alap – Abraham, Isak,
hen Yakob mo Alap.’

Musa dekam zep aïrin hïp yal-yal gwe’anka, hen desan de kara gwen hap man aïri’anka.

33 “Dekam zep Bian etan gubluka,
‘Sepatuna alsïk, sap kamana an zaoe zau’ura are en
hap dena. 34 Ano zi bi gwibiridanna, mensa Mesir
karekkam jap nul sonenda gwe’an, mesë hlauludak.
Hen zëno mae mo ësol-sol gwe-gwenna mesë sane
gwek. An zebë dekam de hïl ti sonebin hip ati

^p7:29 Kel 2:11-15, 2:21-22, 18:3-4

gwenanzal. Zep angkam Ëe ama etan Mesir sin dep emsa zer sone'an.'

³⁵ Musa in men desa nonol anakare ola ban baes néblakke, 'Emsa nara teipsin hüp gubluka – dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye?' Hwëna Alap Zen desa zer soneka – zen de teipsin hüp, hen zen de zëre mo bi gwibridan zini insa hil tü sonebin hipye. Hen Alap mo dam taha nakore zini men zen syauk nubare te makan zénaka zertréblaka, zen hen man mas gwe-gweblaka.^q ³⁶ Musa dekam zep Mesir kon gwiswe soneka. Dekam de taïbli'blan hap owas-owassa syal gwe-gwibir-zimki – nonol Mesirk, hi bosena Kal-kalak, hen sasa langnak kim empat-pulu tahunkam golëlowehe gwekake. ³⁷ Zen Israel Bak mo ausu nakore zini insa hamal hap anakan gu-gubiridaka, 'Alap sa ahanaka ere mae mo ausu nakon dam tasizimdi – men kirekam hen asa dam tasikike, zëre mo olsa de ayang gul gwizimdin hip.'^r ³⁸ Zen in kim sasa langnak golëlowehe gweka, dekam Alap mo dam taha nakore zi niban kwatapna Sinaik aïsil ë gweka, hen zen dekam zep èngaya gwen hap de ola hamal hap salka. Zen desa zep riëbe mae hap hli yulzimki.^s

³⁹ "Hwëna nëno mae mo auyan-azana man desa de betek gweblan hap baes ta gwek. Zen dekam ëk enkam Musasa ang në gwebla'ak, hwëna enhonak Mesir sin de etan lwan dahan hap de enlala en lwa gwizimki.^t ⁴⁰ Dekam zep Harunsu nenblak, 'Abe mae hap em yang tabin dowal-dowalsa yang tabir-zimdin – zen deka nësa etan Mesir sin dep nolélwan dahak. Musa Bak in zen nësa sil tibirhal zaka, ëe homë angkam anakan tame la'an, "Zao gwë'ara."'⁴¹ Dekam zep yang tasin dowala zisyal gweblaka – sapi tane nwe-mase makare naka. Ki zep otweranna dowala in hap tru da seblak, hen tembane yala zëno bose hap syal neibik. Hwëna dowala in sap zëre mae mo tahakam de syal gweblanna. ⁴² Alap Zen dekam zep tahanna gweisibridaka, 'Amki dowal-dowalsa betek eibirida gwek – hen nglinak de keis maesa.' Zep Alap mo ol ayang gul gwen zini mensa anakan ale nul gwek man hen dakastü'in,

'Israek de zi, em kime sasa langnak empat-pulu
tahunkam lowehe gwek, em abe en hap home
otweranna hen aha kire-kire maena ol gweblak. Em

^q7:35 Kel 3:1-10, 2:14 ^r7:37 Ul 18:15-18

^s7:38 Kel 19:1-20:17, Ul 5:1-33, 9:10 ^t7:39 Bil 14:3

ema yang tabin dowal-dowal hap hen ol gwizimk.

⁴³ Sap em dekam Molok Bak ne keis nibare zini

Refan Bak nekae boklena kom oso gwizimk – ena

mensae yang ososukke. Ëe in zep asa emsa ë yala

Babel mo men eihya san dep yal gul.^u

⁴⁴ “Hwëna angkam Alap mo gol hap denakaë emsa tonbirida'an: Musa kim sasa langnak golëgwëka Alap man gubluka, ‘Abe hap em deyolkam de golsa syal gwibir-blin – men kirekamë ebe hap goltréblakke.’ Dekam zep gola insa zisyal gwibir-blika, hen gola insa man zëre mae mo lowehe naseran san zial gulusen gweka. Sap Alap man dwam gwibirdaka – gola insa de hlaunkum de anakan dam gulsuk gwen hap, ‘Alap man nësa golëlowe he'ara.’^v ⁴⁵ Ki zep hëndep langna an san dep nolsong gwezak – Yosua Bak kim golëeija song gwe zakaye. Alap hen dekam man Zénaka de tame tan srëm zini insa golëalsal sone gwibirkì. Gola in deban ki zë hëndep nolgwë gwek.

Hëndep Daud kim teipsiki, gola insa man nama hlaul zuka.^w

⁴⁶ Daud man tangan Alap mo nwenak sam gwasiki, ki zep auyan Yakob mo Alapna insa abe taka, ‘Ëe wëhë ebe hap gol dawemna taublu'ak?’^x ⁴⁷ Hwëna zën hom taubluka. Hwëna tane zik taubluka – teipsin zini Salomo Bak.^y

⁴⁸ “Hwëna Teipsin Zini Alap, Zen hom zi mo taublunnak gwë gwenda – men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini anakan gublukake,

⁴⁹ ‘Nglina zen dekonë teipsinküm irik gi’in.

Okamana zen zëweë tanana ik so sone gwenan.

Zep em bëjen em abe hap gola taublun –

Ëe dekon emsa golëlowehe gwen hapye.

⁵⁰ Ki san Ëe homë are mo tahakam kitak yang tabik?^z

⁵¹ “Zep eiwa em in zi ausuna dawemkam de nol drak-drak tanganna! Em in, eiwa, nëre mae mo auyan-aza naban apdenak – san de i srëmna! Eno mae mo enhona apdenak – Alapsa de tame tan srëm zi nibanye. Em in Alap mo Enhosae èreijsa tine gwenan! ⁵² Emki éenlala gwen: San ha ki? – Alap mo ol ayang gul gwen zini, eno mae mo auyan-aza de karek tan srëm naye.

^u7:43 Kel 32:1-6, Am 5:25-27 ^v7:44 Kel 25:9, 25:40

^w7:45 Yos 3:14-17, 4:11, 18:1, 23:9 ^x7:46 2Sam 7:1-16, 1Taw 17:1-14

^y7:47 1Raj 6:1-38, 2Taw 3:1-17 ^z7:50 Yes 66:1-2

Sap zen kitak karek tabin enna! Hëndep men zen hamal hap nenbirida gwek, ‘Emsa de ngaya tabin hip de Zi lalakna sa hata zala’ – desa man hen damera gwek. Zen hëndep enlalana in em debane nama érgwé'an. In zebe nér hom lalak Zini insa tan hap érguk, hëndep lak.^a ⁵³ Em sap tawana – titi tabin ola mensa Alap mo dam taha nakore zini Musa hap ayang nul gweblakye. Hwëna em toton banakan dep? – desan de ang tan naye!”

Stepanussu kim kasokam tok hap nírioblakke:

⁵⁴ Desa de tonbirdannak kim sane da'ak, dekam tangan zep sérkam u sal-sal nébla'ak. ⁵⁵ Hwëna Alap mo Enhona dekam zep nwena lirisin soblaka, dekam zep ngl'i san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Zao zep Teipsin Zini Alapsa hla ta seka. Tane Zem Yesus dam taha san dekam zau'unka. ⁵⁶ Ki zep hwëna gubiridaka, “Emki hlaun. Ëe ngatan zi mo lang san kara gwe senan. Man dalusununhal. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Alap mo dam taha nakon zau'ura.”

⁵⁷ Kirekam kim nasalblak, dekam zep ini mat dasibik, hen dekam zep anakare ola ban ena ta'ak, “Zini an nen tan!” Ki zep zë hëndep nabakam dot dasik. ⁵⁸ Dekam zep hëndep éna in kon il dihak, zao zep kasokam nírioblak. Men zen botonkam klak dak, dekam de zén nonol itíblan hap, zëre mae mo tahan bajuna wal seiwiri bosena Saulus zéno mo tana alpnak zep kang dazak – zen de kara tabir-zimdin hip.^b

⁵⁹ Kim níribla'ak, dekam zep Biansa gu soneblaka, “Bian Yesus, ano angsa emki zer irin.” ⁶⁰ Dekam zep boklena kom soka, ki zep ol mamkam takenka, “Bian, ansa karekna syal neibi'in, emki tap gulsuzimdin.” Kirekam kim guku, ki zep hëndep tilski.^c

8 Saulus man tannak kara tabi'inka, hen tan hap de ola man mas gulku.

Saulus kim Yesussu de taïblíblan zisi karek ta gwibirkike:

Stepanussu in kim dak, dekon zep ki hëndep kon gwasik hanak – Yesussu de taïblíblan zisi de karek ta gwibirkim. Dekam zep Yerusalem kon tingare zëwe de lang san dep heyahya gwek, hen ahakon Samaria san heyahya gwek. Diki

^a7:52 2Taw 36:16, Mat 23:31

^b7:58 Bajuna in mae hap dalwesik: Dekam de sam hap i tiéblan hap.

^c7:60 Luk 23:34, 23:46

dua-blaskam de zini in, zen zëwe en ki lowehek. ² Alap hon de étal gwesin wenya ki zep Stepanussu nér dwanuk, hen gona dawemkam dablak. ³ Hwëna Saulus man Yesussu de taïbliblan zisi de timbwas tabin hip golëalp gwe-gwe'anka. Zen gol-gol san tavyondan hap golëhakal gweka, dekon zep bwinak dikim yal gulnen hap ziil tibirhal gweka – sap zi, sap we.

Pilipus kim Samariak ol dawemna tonbirida gwekake:

⁴ Men desan ki heya-hya gwe song gwek, Yesus hup de ol dawemna desan zep ki tawa dabir song gwek. ⁵ Pilipus Bak^d dekam zep Samaria mo aha è san tineka. Zao zep ol dawemkam anakan tawa ta gwibirki, “Yesus Zen Zen – nësa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Alap gu-guk gweblakaye.” ⁶ Zëwe de zi trana in kim sane da gwek, hen zëno owas-owas syal gwibinni kara nul gweblak, dekam zep tangan zëno tawa tabin sin aha-ere enlalakam ang tak. ⁷ Sap dowal-dowal mo bi gwibiridan zini zao beyana. Hwëna Pilipus kim zëbon mae onakon golëalsal sone gweka, hërhen nabani zep kon wet so gwe-gwek. Hen zi lekna hen sap taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dekam beyakam Yesus mo bosekam dawem ta gwibirki. ⁸ Èna iwe de zi mo isrip-srina dekam tangan zep mam gwizimk.

⁹ Èna iwe hen ki zini bosena Simon. Zen meiyer golzauk gwen zi, hen tingare zini zëno syala man denggwan gwibik. Zëna hen man zënaka anakan gu gweblaka, “Ano sosonna mam tanganna.” ¹⁰ Hen tingare zini, sap mamna hen sap betekna, desa man nasal gweblak. Zen man nen gweblak, “Alap mes zëbe hap sosen yawala golblaka.” ¹¹ Pilipus de hatan srëmnak, zen desa en ang né gweblak, sap zen man zëno owas syal gwibinni denggwan gwibik. ¹² Hwëna Pilipus kim tonbirida gweka – Yesus Kristussu de taïbliblankam de Alap mo irik giinnik biti gwen hap de ol dawemna insa, zen dekam zep Yesussu daibliblak. Dekam zep hëndep su tabirida gweka – sap zi, sap we. ¹³ Simon zëna hen dekam zep Yesussu taïbliblaka. Desa hen dekam zep su tablaka. Zen dekam zep Pilipussu ang gwebla nasen gwe'anka, sap zen man tangan Pilipus mo owas-owas syal gwibinni tenggwan gwibirki.

^d**8:5** Pilipus in, san ha dua-blaskam de wenya in mo ahana? (Kis 1:13) San ha tujukam mensa Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip dam dasibikke (Kis 6:5), zëno mae mo ahana. Nen angkam home tame u'in.

14-16 Yerusalem kon kim Yesus mo dam tasibin wenza anakan èsak, “Samariak de zini mes Alap onakore ol dawemna daïblibik, hwëna Alap mo Enhona hom ing gwe hebirida'ara,” dekam zep Petrus ne Yohanis neka etan desan dep deisy sonek. 15 Zen kim aptaka, dekam zep zëbe mae hap Alapsa en soneblaka– zëre mo Enho dikim hen ing gwe hebiridan hap. 16 Sap Pilipus kim Yesus mo bosekam su tabirida gweka, Alap mo Enhona hom dekam ing gwe hebirida'anka. 17 Hwëna Petrus ne Yohanis ne kim tahana lehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka.

18 Meiyer hlaul gwen zini Simon in kim hlauludaka, “Zëno nik mo taha tehabirida inen kam Alap mo Enhona ing gwe hebiridanda,” dekam zep abe soka, “Ëe asa ep te-alasa golzim. 19 Abe hap sosonsa olbla– ano taha tehabirida inen kam deka hen Alap mo Enho ing gwe hebirida gweka.”

20 Petrus ki zep hwëna ding gulbluka, “Ere mo te-ala naban esa syauk sun dep zersong gwera, sap em ema tim gu'ura, ‘Alap mo sosonna te-alakam asa gol.’ 21 Emsa hom Alap gulbluka– syala ansa de gon hapye. Sap eno enhona nama hom Alap mo nwénak dakastî’ira. 22 Karekna insa emki hli yun. Dekam Biansa abe ta gwe– Zen dekakim eno enlala jal-jala insa tap gulsabluka. 23 Sap ëe ama emsa tame ta'an: Eno enhona, sérkam de kïl-kïl tanganna, man emsa karek san dep da tablahal gwenda.”

24 Simon ki zep ding gulbluka, “Asa Biansa de abe tankam mas gwebla– karek goltowen hap dena mensa asa gublula, zen deka abon lwa srëm gwek.”

25 Petrus ne Yohanis ne kim ol dawemna insa ëna iwe lonsubiridaka, ki zep Yerusalem san dep etan ola halka, hen Samaria mo ora san de ë-ë san man lonbirida song gweka.

Pilipus kim Etiopia kore aha teipsün zisi tawa takake:

26 Hwëna Alap mo dam taha nakore zini ki zep Pilipussu gulbluka, “Selatan san dekam em song gwen– sasa lang san de orana in san, Yerusalem kon langna Gaza san dep de ora san.” 27 Ki zep hëndep song gweka. Hwëna orana in san teipsün zini lun kon hen man keretakam song gwe'an zaka– langna Etiopia mo irïk giinnïk de te-ala aït gweblan zi. Langna Etiopiasa dekam wenza bosena Kandake teipsïnkum irïk gïk. Hwëna zini in zëno alp nakon mam gweka. Hwëna zen mes Alapsa taïbliblaka, zep Yahudi mo yakla yalak de ang gwen hap Yerusalem san song

gweka. ²⁸ Hwëna zen man Yerusalem kon Etiopia san dep etan lwa ha'anka. Zen zëre mo keretanak nikin ha'anka, dekon Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo ol tataksa baca gul song gwe'anka. Keretana in zëre hon de babu gwe-gwen zi golsong gwe'anka. ²⁹ Alap mo Enhona ki zep Pilipussu gubluka, “Emki keretana in mo alp san ang gwe sehan.”

³⁰ Dekam zep hluwenkam ang gwese halka, dekam zep zini insa sane ta'an zaka – Yesaya mo ol ale gunsu de baca gul hannak. Ki zep takensi'blika, “Insa baca gu'ura, ena wëhë dam gulsu'ura?”

³¹ Dekam zep ding gulbluka, “Ëe banakan de dam gulsun hup? – zi de abe hap srip gulsulun srëmkamye.” Dekam zep Pilipussu gubluka, “Haen, em sewe sezan. Nen apdekam song én.”

³² Pilipus in kim sane ta'anka, dekam anakan baca gu'unka,

“Men kirekam Alap hap de tru tasiblin hap dombana
kap nulhal gwenan,
zini insa hen kirekam sa nérhal.

Dombana men kirekam ala blom tasinnik éol srëm
gwe-gwenan,

zen hen kirekam sa karek tannak ol srëm gwera.

³³ Zen sap karek gon srëmna,
hwëna dawemkam de takensi'bliin srëmnak sa
totoresa dal.

Zen walas gwen srëmnak sa tili,
sap zëno gwënnna nabakam sa nablonsukin.”^e

³⁴ Ki zep teipsin zini in Pilipussu gubluka, “Asa emki gublun:
San ha Yesaya zëre hap ki ale gulku? San ha aha zi hip?”

³⁵ Dekam zep Yesaya mo ol ale gunnu in kon Yesus hup denaka de srip gulsulunkam kon gweśibir hanaka.

³⁶⁻³⁷ Oranak kim weya tanena hla kulkki, ki zep teipsin zini in gubluka, “Weyana de waké! Angkam ba en lwa kinii'an? – asa dikim su tablan happye.”^f ³⁸ Ki zep kereta golsong gwen zini insa golzausun hup gubluka. Dekam zep ho san dep ati éka. Zao zep Pilipus su tablaka. ³⁹ Ho nakon kim apta se'an

^e8:33 Yes 53:7-8

^f8:36-37 Ahakon men zen orep Lukas mo ola ansa etan ale nul gwek, ola ansa zen mas nuk: (Pilipus) ki zep ding gulbluka, “Em de tingare enho nabab taibliblankam, amki.” Ki zep ding gulbluka, “Ëe ama Yesus Kristussu anakan taiblibla'an, ‘Zen eiwa Alap mo Tane.’”

zaka, Alap mo Enhona dekam zep zë Pilipussu zer ine halka. Teipsin zini in hom etan dekon hla taka, hwëna isrip-sri nabon zep kon song gweka. ⁴⁰ Pilipus hwëna dekam zep éna Asdod owaskam hataka. Dekon zep hwëna hi alp san de é-é san éngaya gwen hap de ol dawemkam tonbirida song gweka, hëndep Kaesareak hataka.

Saulus kim halekake:

9 Saulus dekam nama Yesussu de taïbliblan wenza gubirida gwe'anka, “Ée asa tameral.” Dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik song gweka, ² zao zep surat hap abe gweka— Damsik de but srém golak de mam-mam wenza kip de anakare hap goltreizimdin hip, “Saulus an, aha ora san de ang tan zisi de Yerusalem san etan tathyohan hap— sap zi, sap we.” ³ Damsik kim golek de gwe'an zaka, mumuk ennak zep ngl'i nakore sérkam de ngatanna wale tazak. ⁴ Ki zep zë kama san zanka. Dekon zep hwëna ola sal seka, “Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda?”

⁵ Ki zep ding gulbluka, “Bian, Em an nara?”

Ki zep hwëna ding gulbluka, “Ée an Yesus— insa em karek ta gwe'arake. ⁶ Dekam luwe. Énak hëndep hatase. Zao sa zini ano olsa ebe hap ayang gulblula— em de desan ang gwen hapye.”

⁷ In deban mae golété'anka, zen éau-hlonkam balk tasin níban hëndep ézausuk. Zen hen sap man ola insa ésa, hwëna ba maena hom hla nuk. ⁸ Saulus ki zep luweka, hwëna nwe kara gwen hap man sap akasiki. Dekon zep Damsik sin dep irik da song gwek. ⁹ Yaklana dan-ahan nwena hom mae kara gweka, hen hom mae tembane gweka, hen ho maena hom otdeka.

¹⁰ Damsik, Yesussu de taïbliblan zini ki, bosena Ananias. Desa zep nwe lirisin néblannak Bian Yesus takenblaka, “Ananias!”

Ki zep ding gulbluka, “Ée an dë, Bian!”

¹¹ Bian ki zep etan gubluka, “Yudas mo gol san em song gwen— ora bosena Dam-damna san. Tarsus walya Saulussu em zë duweblan. Zen dekon Asa gu sonebla'ara. ¹² Zen hen mes hamal hap emsa nwe nik de lirisin néblankam zëbon de hatannak hla tanda. Em kime tahana tehabla inera, dekam zep nwena kara gwera.”

¹³ Ananias ki zep ding gulbluka, “Bian, zini in ée mesé beyakam sal gweblak. Zen Emsa de taïbliblan zini man karek

ta gwibirida. Yerusalemk mes ki gweibirida gweka,¹⁴ zep hëndep awe hen hata zaka. Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni mes zëbe hap suratna golblaka– dekam de Emsa de taïbli blan zisi kïtak tathyohan hap denaye.”

¹⁵ Hwëna Bian Yesus ki zep ding gulbluka, “Sap esa song gwera. Sap zini insa Ëe mesë dam tasik– Yahudi srëm zi mo ë-ë san de abe hap denaka golzim halada gwen hap, hen zëno mae mo teipsin-teipsin ni ka de zen abe hap denaka tonbirida gwen hap, hen sap Yahudi zisi. ¹⁶ Ëe asa hen zëbe hap anakan goltré gweblal, ‘Ano bosesa dikim ap mam gulblun hap, em karekna mam tangan naka esa goltowe gwera.’”^g

¹⁷ Ananias dekam zep gola in san dep song gweka, ki zep hëndep seweka. Taha tehabla inen nakon zep gubluka, “Oso Bak Saulus, Bian Yesus, men Zen oranak ebe hap Zénaka zertréblakake, Zen asa ebon osan dep zer sone zala– em dikim etan nwesa kara gwen hap, hen Alap mo Enho dikim ebon ing gwehen hap.” ¹⁸ Dekam zep mumukennak nwe nakon hogwe jingkir makare nik nanyanzak, dekam zep etan kara gweka. Hëndep dekam zep luweka. Ki zep hwëna Ananias hokam Yesussu dikim ang gweblan hap su tablaka. ¹⁹ Zen kim tembane gweka, dekam zep etan soson gweka.

Saulus kim Damsik tawa ta gwibirkike:

Saulus dekam zep Damsik Yesussu de taïbli blan wenya ban golëgwë'anka– mingguna san ha dan-dan. ²⁰ Dekam zep nabakam Yahudi mo but srëm gol-gol san anakan tawa tabiri daka, “Jesus Zen eiwa Alap mo Tane.” ²¹ Tingare zini man tangan anakan denggwan gweblak, “An san ha zen hom? Yerusalemk Yesussu de taïbli blan zini zen dwan-am karek ta gwibirk. An san ha zen hom yap hata zaka?– zisi de etan Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep tathyohan hapye.” ²² Saulus mo tawa tabinni, sosonna man esek gwese zahe gwe'ak. Zen Alap mo épba ol ale gun nukorena kim anakan tawa ta gwibirk, “Jesus Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni Zen– mensa nen guk gweblakke.” Hëndep zëwe de Yahudi zini enlalana man tangan topse nëblak, sap zëno ola bëjen anakan gulsblun, “In boton.”

^g9:16 2Kor 11:23-28

23 Yakkala kim zë beya gwe'ak, Yahudi zini in dekam zep tan hap kalang nébla'ak. 24 Ëna in, kasokam de kola ban. Yakkam denaban kam denaban zep ëna in mo wasnge te so kinin liliñ nïkon dil gik gwebla'ak. Hwëna zëno mae mo tan hap de kalang gweblanna man étawa gwek. 25 Paulussu men zen ang né gwebla'ak zep dokotkam ë san dep yu yala ban srïng dï sonek.^h

Saulus kim etan Yerusalemk hatakake:

26 Yerusalemk kim hataka, ki zep sap akasiki – dua-blas enkam de zini in han de golësiri gwen hap. Hwëna man näriblak, sap zen hom anakan daiblibla'ak, “Zen eiwa-ewakam Yesussu taiblibla'ara.” 27 Hwëna Barnabas zep zëbon mae onak zerhata zaka. Zen zep anakan tonbiridaka, “Saulus an oranak Yesussu hla taka, hen Bian dekam zep ola tonblaka. Zen kim Damsik gwë gweka, zen hen Yesus hup denaka zëwe udobe naban tonbirida gweka.” Dekam zep Barnabas mo ola kon dua-blaskam de wenza in anakan daibliblak, “Zen eiwa mes hen Yesussu taibliblaka.” 28 Dekam zep dawemkam Yerusalemk apdenak nérgwë gwek. Zen hen dekam zep udobe naban Yesus hup dena tonbirida gweka. 29 Hwëna Yesussu de taibliblan srëm Yahudi zini kim nérol tetek gwek, dekam zep tan hap alp dasik. Yahudi zini in, zen men zen Yunani mo langnak de lowe henkam Yahudi ola eititi neibikke, zen zen nérol tetek gwek. 30 Hwëna ahakore Yesussu de taibliblan wenza kim èsak, dekam zep Kaesarea san dep zon dak. Hen dekon etan Tarsus sun dep zep bulkum nérl sonek.

31 Dekam zep kitak de Yerusalem mo langnak de Yesussu taibliblan wenza, Galileak, hen Samariak de wenza, umlaekam lowehe gwek. Hen zini Yesussu de taiibliblankam èmas-mas gwek. Sap Alap mo Enhona man zëbe mae hap sosonsa gol gwizimki, hen Alapsa de blikip gweisiblin hap de enlalasa zer gwizimki – hen Yesus onak dikim tatem èzauk gwen hap denaka.

Petrus kim ëna Lidak Einias Baksa dawem takake:

32 Petrus dekam zep tingare langna in san tawa tabirida gweka. È bosena Lidak de Yesussu taibliblan zini ki zep hen amjanbirki. 33 Zao zep zini hla ta'anka, bosena Einias. Zëno

^h9:25 2Kor 11:32-33

taha-tanana orep mes juweblak. Tahunna delapan enkam tum ennak lwa gweka. ³⁴ Dekam zep Petrus gubluka, “Einias, Yesus Kristus emsa dawem ta'ara! Em luwen. Ere mo tumna insa em wa tasin.” Hëndep dekam zep luweka. ³⁵ Tingare éna Lidak de zini, hen Saronk dena, desa de kirekam hla tankam zep Bian Yesussu hen daibliblak.

Ëna Yopek kim Petrus Dorkassa dawem gulkuke:

³⁶ Ëna Yopek, wenza Yesussu de taibliblanna dekam ki, bosena Tabita. Yunani olkam de gubinkim, Dorkas. Bosena Dorkas, zéno enlalana “rusa.” Wenza in aha zi hip dawem ensa syal gwe-gwibir-zimk, hen tahalha zini man mas gwibirida gwek. ³⁷ Hwëna ki zep sang-sang gwek, hëndep tïk. Tokna ngan nulsuk, ki zep gulk de teksonnak nonnek. ³⁸ Ëna Lida kon, Yope golek. Yesussu de taibliblwan wenza kim èsak, “Petrus Lidak gwë'ara,” dekam zep zi darena nenzimk, “Emki nabakam dangitilblin. Anakan enbla, ‘Ee an emsaë kwang la halan-naba tangankam dep!’”

³⁹ Hëndep kim apta zaka, ki zep hëndep zigwë halka. Kim zihataka, ki zep hëndep gulk de teksonna in san dep nérsewek. Tingare we sem-semna dekam zep go naban anakare ola ban dot dasik, “Bajuna an zen tol ap tayalbir-zimk – nama kim gwë'akke.”

⁴⁰ Ki zep gubiridaka, “Dekam tingan atiti gwek.” Kim atiti gwek, dekam zep bokle kom soblan naban Alapsa gu soneblaka. Kim gu sonesiki, ki zep nwe-masenak de hlaun nuban gubirki, “Tabita, em luwen.” Dekam zep hëndep nwena kara gwek, hen Petruwu hla tak. Ki zep hëndep nikink. ⁴¹ Dekam zep zaun gun hup taha nakon gul ineka. Kim zauk, dekam zep kwang guludaka – Yesussu de taibliblwan wenza hen we sem-semna in saye. Ki zep gubiridaka, “Zen mes ngaya gwenan.” ⁴² Ola insa kim tingare Yopek nolteisik, dekam zep beyakam Bian Yesussu daibliblak. ⁴³ Zao Petrus holo tolkam zep gwë'ka – tweran sop sam tasik gwibin zini Simon Bak hon.

Kornelius mo nwena kim lirisin néblakke:

10 Kaesareak, jana nabare zi mo mamma ki gwë'anka – bosena Kornelius Bak. Zéno irik gin walasna seratus enkam. Zen jana nabare zini mensa nen gwibik “Langna Italia korena,” zëwe kitak bïti gwek. ² Zen we wal walas zeban

Alapsa dawemkam zibetek gweblaka. Zini in hen tahalha zisi man mas gwibirida gweka, hen Alapsa man gu sonebla tine gweka. ³ Hwëna aha yaklakam, yakla nwena dan-ahan, ki zep nwena lirisin néblak. Zen eiwa de makan Alap mo dam taha nakore zisi hla ta guku. “Kornelius”kum zë gublu zaka.

⁴ Airin níban zep karatda taka, dekam zep takensiblíka, “Bian, em ba hap?”

Ki zep ding gulbluka, “Eno ol gu sone gwenna hen tahalha zisi de mas gwibirida gwenna mes Alap hon nwe-mase gweksan de em de zébe hap sapisa tru tase gweblanna. ⁵ Dekam zini Yope san dep lup gul sone, zini bosena Simon, hen zéno aha bosena Petrus, desa deka kwang da halzak. ⁶ Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibin zini Simon mo golak gwé'ara.”

⁷ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli taka, dekam zep zére hon de babu gwen zi darena guzimki, hen zére mo jana nabare zini, dawemkam de Alapsa tame tan naka gubluka – zen de yaing gwezan hap. ⁸ Zao zep aïsil gwibirida'anka – in zen ki zére hon lwaky. Ki zep hëndep Yope san dep lup gul soneka.

Petrus mo nwena kim lirisin néblakke:

⁹ Zen kim Yopek égolek de gwe'ak, Petrus dekam zep gol bol tahannak sewe seka – dekon de Alapsa gu soneblan hap.ⁱ

¹⁰ Ki zep zë hwëna usak gwe'anka, dekam zep tembanesa de syal gwibir-blin hap abe gweka. Zen kim tembanena syal neibir-bli'ak, ki zep hwëna nwena lirisin néblak. ¹¹ Ki zep hwëna nglîi san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Desan zep hwëna deyol ber-ber yawal makare naka srïng nil sone'anhang. Top-topna man nurensihik. Ngirin en nik zep srïng gwe hezak. ¹² Deyol mwana iwe zep hlauludaka – kirekam-kirekam golsriwen otweranna, tana dan-nér dan-nérkam dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawana. ¹³ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore ola sal seka, “Petrus, em luwen. Emki tameran. Desa twenblanda.”

¹⁴ Ki zep ding gulku, “Bian! Êe böjenë. Êe homë mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik.”^j

ⁱ**10:9** Zéno mae mo kasokam de gol-gola, gol bola dak-dakna, in zep zéwe zini sesek gwese gwek.

^j**10:14** Zen deyolak iwe Musa mo golsriwen otweran ensa zë hlauludaka. Desa man Yahudi zini nenbirida gwek, “Kun naban.” In zep kirekam ding gulku. (Im 11:1-47)

15 Dekam zep hwëna etan ola sal seka, “Mensa Bian ngan tasibirki, desa bahem gubin, ‘Kun naban.’”^k 16 Zen mes dan-ahan soka— kirekam de hlaul gwenna. Ki zep etan mumuk ennak nglî nakon nul inehak.

17 Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, hwëna Kornelius mo zi lup gul sonenna in hap mes Simon mo gola tan-tan dazimk, hëndep gol teso kïninnak¹⁸ zep étakensižik, “Awe wëhë Simonkam de zi bosena gwë'ara? Zëno aha bosena Petrus.”

19 Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, Alap mo Enhona ki zep gubluka, “Simon Bak, zi dan-aharena man emsa dëbla'an. 20 Em ati gwen. Bahem ang gwibirida hap enlalana anakare hap beya gwen, ‘Ëe an Yahudi wal. Zen Yahudi zisi hom.’ Sap zini in ano lup gul sonenna.”

21 Dekam zep ati gwe zaka, zao zep gubiridaka, “Ëe an zen-em in desa lëbla'anye. Em ba habe yaïng gwezal?”

22 Ki zep ding nulblik, “Jana nabare zi mo mamma, Kornelius Bak, emsa de kwang tahan hap asa ir gubiridaka. Zen enho lalakna hen Alapsa de betek gweblanna, hen Yahudi zini man desa blikip neisik gweblanan. Alap mo dam taha nakore zini mes desa emsa de kwang tahan hap gubluka— zen dikim ebon onakore olsa sane gwen hap.” 23 Petrus ki zep zao de apdekom golétruwen hap gubiridaka.

Petrus kim Kornelius mo golak hatakake:

Ka'ankam ki zep Petrus golësek gweka. Yope kon Yesussu de taïbliblan zini man hen ang näblak.²⁴ Zëno ka'an kim Kaesareak yaïng gwek, Kornelius man iye zeban golékara gwe'anka— hen wal bose wal zeban, men desa tagal gulsukuke. 25 Petrus kim gola iwe tî" in zaka, Kornelius ki zep zëno nwenak mae hap ik gwehe zaka, “Zini an Alap mo dam taha nakore zi makarena.” 26 Hwëna Petrus ki zep gubluka, “Em luwen. Ëe an hen zi tangan sake.”^l

27 Ola kim lon'anka, Petrus ki zep gol mwa san tîlkî, ki zep zë hlauluda'an zaka, “Zi beyam-byana mes zë étagal gwasik.”²⁸ Ki zep zë gubiridaka, “Em mese kitak étawa gwek: Yahudi zi mo ol jalse gwennak man ale nuk, ‘Yahudi srëm zi niban bëjen golësiri gwen.’ Hwëna Alap mes ap anakan goltréblaka, ‘Ëe babë aha zi

^k 10:15 Mrk 7:15, 7:19 ^l 10:26 Kis 14:13-15, Why 19:10

aususa gubiridan, “Zen in kun naban.”²⁹ In kim asa kwang dak, ee zebë takensibiridan srëmkam ang gwibirdazak. Zep ee ama ki emsa takensibirida'an: Em ba habe asa en soneblak?”

³⁰ Kornelius zën zep ding gulbluka, “Yaklana an zen dan-ahan damank, yakla nwena an ki angkam dan-ahannak lwa'arake, ee dekam gola an kon Alapsa gu sonebla'ak. Mumuk ennak zep zini ano nwenak baju angtan-angtan naban zau'un zaka,³¹ ki zep asa gubluka, ‘Kornelius, Alap mes eno ol gu sonenna salka, hen man eno tahalha zisi de mas gwibirida gwenna enlala gwibi'ira.³² Emki Yopek Simonsa gu soneblan. Zëno aha bosena hen Petrus. Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibin zini Simon mo golak gwë'ara.’³³ In zebë nabakam zini emsa de kwang tan hap lup gul sonek, hen ema asa sam tanda-hata zankamye. Angkam ee mesë awe Alap mo nwenak tagam gwenan-dekam de emsa sane tan hap, kitak mensa Bian Alap ebe hap golblakake, desa de asa tonbiridan hap.”

Yahudi srëm zini kim nonol tanganna Yesussu daiblìblakke:

³⁴ Petrus ki zep gubiridaka, “Ëe angkamë tame gulun: Eiwa, Alap ahakore en naka hom nwekam golëake gwenda,”^m ³⁵ hwëna tingare zi ausuna man dokwak guluda gwenda-men zen Zénaka betek në gweblanan hen dawemna syal nei gwibirinye. ³⁶ Em mese ësal gwek-Alap mensa ol dawemna Israekl de zini anakan gu sonebiridaka, ‘Tingare zi ausu mo Teipsinni Yesus Kristus mo bosekam em aban zerumlae gwen.’ ³⁷ Hen em mese ësal gwek-in zen Yohanis Su Tabin Swe mo hyanak tingare Yahudi mo langnak jowek, nonol tanganna Galileak. ³⁸ Alap dekam Nazaret walya Yesus hup zëre mo Enhona hlë ta soneblaka, hen soson zemka golblaka. Hen em mese zëbe hap dena anakan ësal gwek, ‘Zen men-san an-sankam dawemna golzimnira gweka, hen dowal mo kïgi mo hulen naka hil ti sonebirida gweka, sap Alap man deban zersyal gwe-gweka.’ ³⁹ Ëe an zenë kara la gwek-tingan mensa Yahudi mo langnak hen Yerusalemk syal gwe-gwibirkie. Hwëna Yahudi zini in Desa te-lidak sonnak de makan ta irinkim dak. ⁴⁰ Hwëna yaklana dan-ahan, ki zep etan Alap tin nïkon ngaya taka, hen dekam zep etan abe mae hap zertrei gwizimki.ⁿ ⁴¹ Ëe ama deban etan tin hyanak èrtembane gwe-gwek. Dekam Alap tingare zi hip

^m10:34 Ul 10:17, Rom 2:9-11 ⁿ10:40 1Kor 15:4-7

hom zertrei gwizimki. Hwëna men desa en Zëna Yesus hup denaka de gol halada gwen hap dam tasibirkike, zëbe mae en hap zertrei gwizimki. ⁴² Yesus mes asa dam tasibirkî – zëre hap de ol dawemsa dikim anakan tonbirida gwen hap, ‘Alap mes Yesussu dam tasikî – Zen de zisi klis gun hup, men zen nama lowe he'an, hen men zen éjuwekke.’ ⁴³ Tingare Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam éton gwek, ‘Tingan men zen Alap mo zer sonen Zini insa anakan daïblibla'ak, “Zen eiwa Zen – asa de ngaya tan hap de Zi niye,” ki Zen sa hen zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi.’”^o

⁴⁴ Petrus kim nama kirekam tonbirda'anka, Alap mo Enhona ki zep ing gwe hebirida zaka – tingare zini men zen é sane gwe'akyé. ⁴⁵ In zen Yope kon Petrus hon ang tazak, zen Yahudi hon de bitti gwenna. Petrus dekam zep deban mae golëtenggwanka, “Hare eiwa, Yahudi srëm zinik Alap mo Enhona hen ing gwe henkamke – men kirekam hen nëbon mae ing gwe hekaye!” ⁴⁶ Sap zen man owas olkam de Alap mo bosesa teip gulsublunnak sane dabi'ik – zëre mae mo tame gun srëm olkam de tonbinnik.

Petrus dekam zep guku, ⁴⁷ “Angkam ba en zëbe mae hap lwa kïni'an? – hokam dikim su tabiridan hapye. Zen dwan mes-am Alap mo Enhona neir innin – men ki hen nëna.” ⁴⁸ Ki zep gubiridaka, “Ëe asa emsa Bian Yesus Kristus mo bosekam su labiridal.” Ki zep hwëna Petrußu abe dak – zao de golëgwë inendan hap. *p*

**Yerusalemk de zini kim anakan èsakke,
“Yahudi srëm zini mes hen Yesussu daïblibla.”**

11 Seblas enkam de Petrus mo wal bose walya hen Yerusalem mo langnak de Yesussu taïbliblan wenza ki zep anakan èsak, “Yahudi srëm zini mes hen Alap onakore ol dawemna nulink.” ² Zep Petrus kim Yerusalemk zaheka, dekam zep zao de Yesussu taïbliblan wenza anakan jakal nëblak, ³ “Em ba habe Yahudi srëm zi mo gol san song gweka hen golëtembane takा?”

4 Petrus dekam zep nonola kon hëndep dawem enkam anakan srip gulsuzimki, ⁵ “Ëe éna Yope kon Alapsa gu sonebla'ak, dekam zep zë hwëna nwena ap lirisin nëblak. Deyol yawal

^o **10:43** Yes 33:24, 53:5-6, Yer 31:34 **p 10:48** Kis 2:38

makare nakaë hlauk, nglî nakon srïng nîl sone'anzak, hëndep abon onak zep zausuzuk. ⁶ Kimë zë olk san karatda gu'uk, zao zebë hlauludak – kirekam-kirekam golsriwen otweranna, eik nik dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawa maena. ⁷ Ki zebë ola salsek, ‘Petrus, em luwen. Emki tameran, desa twenblanda.’

⁸ “Hwëna ëe ama ding guk, ‘Ëe bëjenë, Bian! Ëe homë mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik.’

⁹ “Ki zep nglî nakore ola in asa etan ding gulbluka, ‘Mensa Bian ngan tasibirki, desa bahem gubin, “Kun naban.”’

¹⁰ Hëndep ama dan-ahan sok – kirekam de hlaul gwen naye. Ki zep etan baï nîl inehak.

¹¹ “Hëndep dekam zep Kaesarea kore lup gul sonen zi dan-aharena abon yaïng gwezak. ¹² Alap mo Enhona dekam zep asa gulbluka, ‘Bahem ang gwibiridan hap enlalana beya gwen.’ Zini an zen hen enamkam teinikin'in, zen hen man asa ang näblak, hen gola iwe man hen biti gwék. ¹³ Dekam zep Yahudi srëm zini in asa gubiridaka, ‘Alap mo dam taha nakore zini gola awe jowe zaka, ki zep asa gulbluka,

“Emki Yope san dep zisi lup gul sonen – zi bosena Simonsa de kwang tan hap. Zëno aha bosena hen Petrus. ¹⁴ Zen zen sa ebe mae hap ola ayang gulzimdi – ena hen tingare ere mo golak de wenya kipyé. Desa kime laïbli'bî'ik, zen dekam esa golëngaya gwera.””

¹⁵ Zen kirekam asa gubiridaka. Dekam kimë ol dawemkam de tonbiridankam kon gwasibirida hana'ak, Alap mo Enhona ki zep hëndep ing gwe hebirida zaka – men kirekam nonolak nënaka hen ing gwe hebiridakake. ¹⁶ Dekam zebë enlala gwek – Bian Yesus men desa anakan gu-gubirida gwekaye,

‘Yohanis zen hokam su tabirida gweka, hwëna Alap zëre mo Enhokam sa emsa su tabirida gwera.’^q

¹⁷ Zep Alap man dekam zëre mo Enhosa hlë ta sonezimki – men kirekam hen näbe mae hap hlë ta sonezimkike, nen in kim nonol Bian Yesussu laïbli'blakke. Zep ëe banakan de Alapsa anakan jalse gweblan hap, ‘Zëbe mae hap bahem hlë ta sonezimdin!’”

^q 11:16 Kis 1:5

18 Kirekam kim sane da'ak, dekam zep jakal gweblanna in tap gwizimk. Dekam zep hwëna Alap mo bosenanakan teip nulsublu'ak, "Hare eiwake! Sap Yahudi srëm zi, Em hen zëbe mae hap mese golzimki – dekam de ëhalen hap hen ëngaya gwen hap denaye."

Antiokiak de zini kim Yesussu taïblioblakke:

19 In kim Yesussu de taïblioblanc wenyia Stepanussu de tan hyanak karek da gwibik, dekam zep heya-hya gwendak – ahakon langna Penisia san, ahakon lang tekna Siprus sun, hen ahakon ëna Antiokia san. Zen ol dawemsa kim hëndep nol haladak – hwëna Yahudi zi en hap.^r 20 Hwëna ahakon hen Siprus hen Kirene kore zi. Zen kim Antiokiak yaïng gwek, dekam zep Yahudi srëm zini hen Bian Yesus hup de ol dawemna insa donbirida'ak. 21 Dekam Alap mo sosonna zëbon mae lwa gwe'ak, zep zëno mae mo tawa tabin nikon zini beya tangankam zëre mae mo boton alap-alapsa hli nulidak – dekam de hwëna Bian Yesussu taïblioblanc hap.

22 Yesussu de taïblioblanc wenyia kim Yerusalem kon kirekam ësak, dekam zep Barnabassa Antiokia san dep nér sonek. 23 Zen kim zë hataka, anakan zep hlauluda zaka, "Eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna zëbon mae onak dawemkam lwa'an." Dekam man tangan isrip-sri gwibiridaka, zep hen ol zëm-zëmni anakan golzimki, "Em tingare enho nabian Bian Yesus onak temat ëzauk gwen." 24 Barnabas zen zini dawem tanganna. Alap mo Enhona mes desa sërkam bi gweblaka, hen zen Bian Yesussu mes tangan taïblioblaka. In zep, zen kim titi ta gwibirk, beyakam etan Yesussu daïbli gweblak.

25 Dekon ki zep etan Tarsus sun song gweka – Saulussu de zë téblanc hap. 26 Zao kim gaïng éka, dekam zep Antiokia san dep kwang tahal zaka. Zëwe aha-ere tahunkam zep Alap mo olkam de tawa la gwibin hip olétagal gwenda gweka. Dekam zep Kristussu de taïblioblankam sërkam ébeya gwek. Hëndep dekam zep Antiokiak de taïblioblanc srëm wenyia taïblioblanc wenyia insa "Kristen zi" kim bose dabik. Menkam hom kirekam nenbirida gwek.

27 Zao kim lwa se'ak, dekam zep Alap mo Enho nakore ol ayang gul gwen hap de zini Yerusalem kon Antiokiak yaïng

^r11:19 Kis 8:1-4

gwezak. ²⁸ Ahana bosena Agabus Bak. Zébon dekam zep Alap mo Enhona ngein sin dep de ola ing gul soneblaka. Dekam zep luweka, desa zep anakan ayang gulzimki, “Tingare Roma mo iřik gïnnik sa usak yawala hatal.” Hëndep kirekam zep ki lwakin kim Klaudius Bak Romasa iřik gïlkiye. ²⁹ Hwëna Antiokiak de Kristen zini in kim kirekam nasalblak, dekam zep ola aha-en nuk – Yerusalem mo langnak de Kristen bose zikhip de te-alasa tagal ta gwizimdin hipye. Anakan aha-en nuk, “Men nara te-alasa beyakam gulin gwenna, zen beyakam ing ul gwek. Betekkam de gulin gwenna, zen betekkam ing ul gwek.” ³⁰ Hëndep kim sowe heka, dekam zep Barnabas ne Saulus nebon onak neir sonezimk. Zen zep hwëna Yerusalem mo langnak de Kristen zi mo nol-nol hap eirzimki.

**Herodes kim dawemkam Kristen
zini karek ta gwibirkike:**

12 Zao kim lwa se'ak, dekam zep teipsin zini Herodes zëre mo jana nabare zini Kristen zisi de tahan hap gubiridaka – zao de karek tabin hip. ² Zao zep hen Yohanis mo ayana Yakobus mo nolsa de nëbokkam blaonsublun hap gubiridaka. ³ Zen kim anakan hlauludaka, “Yahudi zini man tangan ësam gwesil – desa de tankamye,” dekam zep etan PetruSSU de balk tan hap gubiridaka. Zen yakla yawala Paska golek denak balk dak. ⁴ Bwinak zep tak daink. Hen Herodes man jana nabare zini enam-blas enkam zen de kara ta gwen hap gubiridaka. Sap zen man kalang gwebla'anka, “Paska hyanak asa zi tra mo nwenak taken-taken gweblal.”

5 Hwëna Petrus in kim bwinak gwé'anka, hwëna Kristen zini dekam zep enlala zon tasiblin naban Alapsa zëbe hap abe da gwe'ak.

**Petrussu kim bwi nakon Alap mo dam
taha nakore zini zerwet sokake:**

6 Yaklana in dekam de taken-taken gweblan hap Herodes dwam gwebla'anka, zëno kam Petrus man jana zi dare mo ngirinnik nisi ta'anka – besi dokotkam de da tablandan nik. Eihya topna aha jana nabare zinik bu nulsuk, aha topna aha jana nabare zinik. Lili'kinni ahakore nik kara noso'ak. ⁷ Mumuk ennak zep bwina iwe Alap mo dam taha nakore zini jowe zaka, hen ngatanna dekam zep zë zilsik. Ki zep PetruSSU li tan hap

zaba nakon towanbla ine zaka. Ki zep zë gubluka, “Nabakam luwe!” Dekam zep hëndep Petrus mo taha nakon besikam de dokotna in som nébla hanak. ⁸ Etan ki zep gubluka, “Bajuna dekam ala so, hen sepatuna.” Ki zep ala soka. Ki zep etan gubluka, “Tahan bajuna dekam hen ala so. Dekam asa ang gwebla.”

⁹ Ki zep kon zerwet soka. Petrus hwëna man tim gulku, “Eisirsië ki tanan. Eiwakam homë wet sonan.” ¹⁰ Nonol liličin kara son wenya kim ulmun nuraka, etan zao de wenya ulmun nuraka, ki zep besikam de aumwa liličin yawalak aptaka. Hwëna zen zén totoresa kitak kles neisik. Desan zep wet osoka. Bwina in kon kim engka en langa eisik, zao zep Alap mo dam taha nakore zini in aya gweka.

¹¹ Petrus dekam zep tame gulku, “Hare ëe eiwakam am-am wet sonan. Hare Bian eiwa am zëre mo dam taha nakore zisi zer sonera – asa de Herodes mo jana ngi ben-ben nakon hen Yahudi zi mo jala kon zeser sonen hapye.”

¹² Kirekam kim tame gulku, ki zep Yohanis mo anena Maria mo gol san dep song gweka. Yohanis in zéno aha bosen Markus. Zao zini mes beyakam Alapsa dekon abe tan hap étagal gwek. ¹³ Ë nakore liličinsii zep ga'ga so'an zaka. Zëwe de babu gwe-gwen wenya bosen Rode, zen zep te sozak. ¹⁴ Hwëna zao kim Petrus mo ola tame gulzuk, dekam zep isrip-sri hap liličin talusun srëmkam lwahak – dekam de gubiridan hap, “Petrus liličinnik zau'un ora!”

¹⁵ Hwëna man ding nulbik, “Em san ema mamak gwe'ara?” Hwëna ol drakkam kim gubirida gwe'ak, dekam zep ding nulbik, “In desa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zisi mes yap.”

¹⁶ Hwëna Petrus nama ki ga'ga so tineka. Hëndep kim talusublunkam hla dak, zao zep sërkam denggwanbla'ak. ¹⁷ Petrus dekam zep tahakam anakare hap akabiridaka, “Em balk tasin.” Ki zep zë aïsil gwibirida'anka – men kirekam Bian zerwet sokake. Ki zep hen gubiridaka, “Ola an Yakobussu enblak, hen nëre mae mo Kristen aya-wal oso-walya enbiridak.” Zëna ki zep kon aha ë san dep song gweka.^s

^s^{12:17} Petrus in desa Yakobussu gubluka, zen Yesus mo ososa, in zen hen suratna Kristen zi hip ale gulzimkike. Zen hen dekam Kristen zisi Yerusalemk nof gwibiridaka. Herodes insa taka, zen Yesus hon de ang gwe-gwen zini Yakobussu – Yohanis mo ayasa.

18 Kaknak zep Petrus hup de jal hap bwinak de jana nabare zini in zénaka nol kini'ak. **19** Herodes dekam zep aha jana nabare zini gubiridaka, “Dawem enkam lëblak.” Hwëna hom hla dak. Dekam zep jana nabare zini in zen kara da'ak, desa taken-taken gwibiridaka, “Zen banakan de wet son hap? An ene éser soner.” Dekam zep aha jana nabare zisi gubiridaka-Petrussu de kara tan wenya insa de tameran hap.

Herodes kim tilkike:

Herodes zéna ki zep Yerusalem mo lang nakon Kaesarea san dep song gweka—zao de hwëna gwé inendan hap. **20** Dekam éna Tirusk de zi niban hen Sidonk de zi niban Herodes man golégil-gil gwe-gwe'anka. Dekam zep zini in Herodes han dikim etan zersések gwen hap ola aha-en nuk. Sap zébe mae hap de tembanena Herodes mo iřik gin lang nakon wet so gwizimki. Zen dekam hen Kaesarea san sek gwek, zéwe zep Herodes mo taha tri soblan zini Blastus Bak hap te-alasa nérblak. Zen zep gubiridaka, “Ëe asa emsa mas gwibiridal.” Dekam zep zé Herodes han dikim etan zergolek de gwen hap éabe gwek.

21 Yaklana dekam de zergolek de gwen hap denak kim hatak, Herodes dekam zep teipsin zi hip de bajusa ala soka, hen teipsin zi hip de komal tumnak nikinki. Dekon zep zi trana insa aïsil gwibiridaka. **22** Dekam zep Herodes mo boresa de teip gulsublun hap étaken gwe'ak, “An zi mo olsa home ésame gwe'an! An aha alap mo ol!” **23** Hwëna mumuk ennak zep zé Herodessa Alap mo dam taha nakore zi ta zaka, sap zen hom Alapsa blikip gwesiblika. Diki anakan maka sane tabinkim gubiridaka, “Ëe an ahana alapsa hom.” In zep ungala nakon auhuna dwenblak, zep hëndep tilk^t.

24 Alap onakore éngaya gwen hap de ol dawemna dekam zep esek nul kini' song gwe'ak.

25 Barnabas ne Saulus ne kim Antiokia kore te-ala zer sonenna insa Yerusalemk eirzimki, zéna ki zep etan ola halka. Yohanis, zéno aha bosena Markus, dekon zep ang gwizimki.

^t12:23 Dan 5:20

**Alap mo Enhona kim Barnabas ne
Saulus neka dam sosukuke:**

13 Antiokiak de Kristen zinik, zao hen ki – men zen Alap mo Enho nakore sosonkam hamal hap de olsa ayang nul gwizimkye. Zen hen Alap mo olkam tawa da gwibik. Zéno mae mo bosem-sena,

Saulus, Barnabas,
Simeon – in desa asyaskam bose dak “Zi Kakak”kam,
hen Kirene walya Lukius,
hen Menahem. Menahem in, zen teipsin zini Herodes
han beteknak asyas bose zem.

² Zen kim apdenak tembane lwan nabani Bian mo bosenia teip nulsublu'ak, Alap mo Enhona zao zep gubiridaka, “Barnabas ne Saulus neka em dam sosun – ano syalsa dekakim ol halada gweka.” ³ Etan kim tingare Kristen zini in tembane lwan nabani Alapsa nen sone gweblak, dekam zep tahana dehazim anek. Ki zep hwëna deisya sonek.

Siprusk kim aptakake:

⁴ Sap zen Alap mo Enho teisya soneka, ki zep Seleukia san in neka, dekon zep bulkum lang tekna Siprus sun dep ablan kinika. ⁵ Siprus mo éna Salamisk kim aptaka, zëwe dekam zep Yahudi mo but srëm gol-gol san engaya gwen hap de Alap onakore ol dawemkam lonbirida gwe'anka. Yohanis zéno aha bosenia Markus zen man Antiokia kon ang gwizimki – zéno nik mo tahasa de tri so gwizimdin hip.

⁶⁻⁸ Zen man hëndep tingare lang tekna insa éramjanbir song gweka, hëndep Pafosk érhataka. Zao zep Yahudi walya Bar-Yessussu nértowek. Yunani olkam zéno aha bosenia Elimas. Zen meiyer golzauk gwenna, hen zini man anakan yasik ta gwibirki, “Ëe an Alap mo olsaë ayang gul gwizimnin.” ⁷ Zini in hen lang tekna iwe de gubernor hon de syal gwe-gwenna. Gubernora in enlala blala. Zéno bosenia Sergius-Paulus. Zen ki zep Barnabas ne Saulus neka gu sonezimki – zen de Alap mo olsa lonblan hap. ⁸ Hwëna Elimas Bak zep tru-tru gulzim'inka, hen man gubernorsa alp gwebla'anka – zen de Alap mo olsa taibili'bin srëm hap. Zep anakan gubluka, “Bahem salzimdin.” ⁹ Hwëna Saulus, insa hen nen gweblak “Paulus”kum, desa dekam zep Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zep Elimassa

karatda ta'anka, ki zep hëndep anakan jalse gweblaka, ¹⁰ “Em an dowal mo kigï mo walas, hen tingare enlala dawem mo jal zi! Em san molye golzausuku? – Bian osan dep de orasa de aning ta gwizimdin hip de syala in saye. Eno enhonak enlala dawemna hom, hwëna boton ta gwibin en hap dena hen yasik ta gwibin en hap dena. ¹¹ Angkam man Bian emsa karek ta'ara – em dikim nwe nik dïmïn gwen hap. Hëndep em molye yakla ngatanna hla taka. Hwëna esa etan kara gwera.”

Hëndep dekam zep Elimas eisbi'inka – but kakak makare naka zëno nwe san de ati gwe zannak. Dekon zep bute halka, hen zisi zen de irïk ta han hap takenbiridaka. ¹² Gubernor kim kirekam Elimassa hla taka, dekam zep Yesus hup de tawa tabinni insa sérkam tenggwanbirki, hëndep dekam zep Yesussu taibili'lbla.

Paulus kim Pisidia mo langnak tawa tabirkike:

¹³ Paulus kim lang tekna Siprus mo éna in kon bulkum zisong gweka, ki zep Pamfilia mo langnak yaïng gwek – éna Pergak. Zao zep Yohanis, aha bosena Markus, hli so guk halka. Zen Yerusalem san dep etan heya gweka. ¹⁴ Perga kon tanakam zep song éka – Pisidia mo langnak de aha Antioquia san dep. Zao Hari Sabatkam Yahudi mo but srëm golak hen lïlkï. ¹⁵ Musa mo titi tabin ola hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola kim baca nulsuk, ki zep zëwe de but srëm golak de mam-mam wenya zini nenblak, “Emki sap zi darena insa anakan takensizimdin, ‘Eno nik mo ol zïm-zïm enlala gwibinni wëhë? – desa de lonbiridan happye.’”

¹⁶ Dekam zep Paulus luweka, ki zep tahakam anakare hap akabiridaka, “Angkam ama emsa tonbirida'an,” ki zep gubiridaka, “Israel kore zi, hen Yahudi srëm zi men zene Alapsa betek ë gweblananke, asa sane lak! ¹⁷ Israel Bak mo zi ausu mo Alapna, Zen nëno mae mo auyan-azasa hlil inki hen dawemsa gol gwizimki – in kim Mesirk lowehe gwekye. Hëndep zen man tangan ëbeya gwek hen ésoson gwek. Ki zep hwëna dekon zëre mo soson yawalkam golëwet so gweka. ¹⁸ Dekam kim sasa langnak lowehe gwek, zen dekam kareksa etan nulin hana song gwe-gwek. Bian dekam oto gulsun hup man sap akabirida gweka.^u ¹⁹ Dekam zep Kanaan mo tujukam

^u13:18 Bil 14:34, UI 1:31

de zi ausuna timbwas tabirki – men zen ë beyam-byana iwe loweheen dakke. Langna insa dekam zep hwëna nëno mae mo auyan-aza hap golzimki – zen de hëndep denaban bi gwibin hip.^v 20 An tingen kirekam de syal gwibinni, holona 450 tahunkam.

“Alap ki zep hwëna Israelsa de golëzauk gwen hap de zini aha-en aha-enkam kap gul gwizimki, hëndep zauk – zëre mo ol ayang gul gwen hap de zini Samuel Bak onak.^w 21 Dekam zep Samuelsa abe dak, ‘Abe mae hap em teipsin zisi dam tasizimdin – men kirekam hen aha langnak dena lowehe gwenanke.’ Alap dekam zep Kis mo tanena Saulsa dam tasizimki – Benyamin mo auyan-aza nakore naka. Zen holona empat-pulu tahun enkam teipsinkim irik gilkü.^x 22 Desa kim ati gwen taká, dekam zep hwëna Daudsa drëne seka – zen de hwëna zëno weinak teipsinkim nikirin hip. Zen man Daudsa gubluka, ‘Ëe mesë Isai mo tanena Daud onak are mo enho makare naka hla tablal. Zen sa are mo dwam gwibin sin tingen syal gwibiri.’^y

23 “Hwëna angkam Alap mes Daud mo auyan-aza nakore naka Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsinni zerzimdi – men kirekam Zëna gu-guk gwekake. Bosena Yesus. 24 Yesus de hatan srëmnak, Yohanis Bak man tingare Israelsa gubirida gweka, ‘Emki su tabin sin ang ta gwen – dekam de enaka Alap hap anakan golétrë gweblan hapye, ‘Ëe ama ëhale'an.’’ 25 Yohanis kim zëre mo syalsa de hli yun hup golek de gwe'anka, zen man aumwa hap gubiridaka, ‘Eno mae mo Asa de dam tasinkim, Ëe an ba habë awe syal gwe'an? Ëe an mensa ës gwebla'an, Zen hom. Zen hwëna man asa zertro'an zala. Ëe dawem naka hom-Zëbon de babu gwen hapye, hen zëno tanasa de ngan sosublun maena ëe hen bëjenë.’^z

26 “Aya-wal oso-wal, Abraham mo auyan-aza nakore wenya, hen aha zi ausu nakore Alapsa de betek gwe-gweblan wenya, ëngaya gwen hap de ol dawemna an, zen kitak nébe mae hap Alap gol sonezimki – an desaë emsa tonbirida'anye. 27 Hwëna Yerusalemk de zini, zëre mae mo teipsin-teipsin níban hom anakan tame dak, ‘An Zen – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.’ Zen Alap mo hamal hap de ol ayang gul gwen zi mo ola hom

^v13:19 Ul 7:1, Yos 14:1 ^w13:20 Hak 2:16, 1Sam 3:20

^x13:21 1Sam 8:5, 10:17-21

^y13:22 1Sam 13:14, 16:12, Mzm 89:3-4, 89:19-37 ^z13:25 Yoh 1:20, 27

tame nuk– mensa Hari Sabatnak zëna baca nul tine gwenanye. Hwëna zao dikim zaun hup ki tan hap nenblak. ²⁸ Men kirekam ahana zëbe hap dena ale gulku,

‘Zen hom sap karekna hla nulblik– dekam de tan hap denaye.’^a

Hwëna Pilatussu tan hap abe da gwe'ak. ²⁹ Tingan kim hamal hap de ola insa tame gun srëmkam syal neisibik, ki zep te-lidak son nakon hïl dï lahek, dekam zep zi tok drënen hap de kaso hulak nënnek. ³⁰ Hwëna Alap ki zep zë tìn nïkon etan ngaya taka. ³¹ Dekam Desa de zertowe gwenna yaklana man beya gwek– zini men deban mae Galilea kon tìn srëmnak Yerusalem san dep golësek gwe zakake. Zen angkam zen nëre korena Yahudi mo langnak zëbe hap de ol dawemna nol halada gwe'an.^b

³² “Zep ol dawemna mensa Alap nëno mae mo auyan-azana gu-gubirida gwekake, ëe an desaë angkam emsa tonbirida'an.

³³ Desa mes ki Alap syal gwibirkî– Tane zem Yesussu de tìn nïkon nëbe mae hap ngaya tazimdinkimye. Sap Mazmur dan-dannak Daud Bak man Alap mo ola Yesus hup dena anakan hamal hap ale gulku,

‘Em in ano Tane,

Ëe mesë namen damnak Aenaka anakan kira tanan,

“Ëe an eno Bian.”^c

³⁴ Zen mes ki hen zëre mo Tanena in hap dena hamal hap gubluka– tìn nïkon de ngaya tan hap dena, hen drë nwanunnak de batren srëm hap denaye, men kirekam zëre mo olak lwakke,

‘Ëe men kirekamë Daud Baksa hamal hap gu-gubluk– ebe hap de dawemsa golblan hap dena, Ëe asa ki hëndep ebe hap golblal.’^d

³⁵ Zep a kirekam mo Daud Buku Mazmuruk Alapsa gublukaye,

‘Em molye ere mo lalak Zini insa da tasikî–

drë nwanunnak de batren hapye.’^e

³⁶ “Drë nwanunnak de batren srëm hap de ola in, zen Daud zëre hap hom. Sap zen kim Alap mo dwam gwibinni nëno mae mo auyan-aza hap sul sonezimki, zen dekam zep tilki. Hen zëre mo iyena men zao kang nulne gwek, zëno tokna hen zao nënnek. Zao zep batreka. ³⁷ Hwëna batren srëm hap de Zini, Zen diki Auyan-tane zem Yesus– mensa Alap tìn nïkon

^a13:28 Yes 53, Luk 23:4, 23:14-15 ^b13:31 Kis 1:3

^c13:33 Mzm 2:7 ^d13:34 Yes 55:3 ^e13:35 Mzm 16:10

ngaya takake! 38-39 Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Yesus Zen Zen – nëno mae mo kareksa de tap gulsuzimdin hip de Zi niye. Sap Musa mo titi tabin ol en san de ang ta gwenkam, dekam bëjen nen karek-karek nakon ëhil gwe hanan. Diki Yesussu de anakan taïbliblankam, ‘Zen eiwa Zen tangan – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye,’ zen diki dekam esa karek-karek nakon ëhil gwe hanal. Hen Alap mo nwenak zen dekam esa ëdakastil. 40 Zen in zep, emki enaka dawemkam kara ta gwibin. Ebon mae mana jowenank – men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini Yahudi zini hamal hap anakan nen gubirida gwekke,

41 ‘Em in zen Alap mo hamal hap de ol gu-guk gwenna
anakan swrei kul gwenan, “Molya ki lwak,”
hwëna hlaunkum ausa esa ëhlol,
hëndep esa ejek-jak gwer.
Emsa sap sa hamal hap tawa da gwibir,
hwëna bëjen em taïblibin –
men desaë sap eno mae mo ngirinnik angkam
syal gwibi’nye.’’^f

42 Paulus ne Barnabas ne kim but srëm gola insa hli ku'inka, ki zep nenzimk, “Ngein sin de Hari Sabatnak, etan kire hap denaka asa lonbirida.” 43 Kim kon sekvak gwek, dekam zep Yahudi zini, hen Alapsa de betek gweblan wenya men zen Yahudi hon biti gwek, beya nik zep lun kon nitrok. Zao zep etan desa anakan titi labirki, “Em mese Kristussu de taïbliblankam nakon Alap mo kwasang gwibiriannak biti gwer. Zep zen zao en emki tatem ézaun.”

44 Zao de Hari Sabatnak, dekam ëna iwe de zini tingen tangan de tagal gwen hap ëalp gwesik – Alap hap de ola insa dikim ësane gwen hap. 45 Hwëna Yesussu de taïbliblankam srëm Yahudi zini kim hla nulidak, “O desa beya tangankam tagal neizim'in,” dekam zep husus neizim'ik. Hen dekam zep Paulus mo tawa tabinni insa lamang nu'ik.

46 Hwëna Paulus ne Barnabas ne dekam zep udobe nabanding ulzimki, “Alap onakore ol dawemna an, zen diki nonol emsa de tawa tabin hip dakasti'in. Hwëna em ansa baes eibi'in, em dekam hen hëndep de gwën hap denakae baes eibi'in. Ëe in zebë Yahudi srëm zi sin dep emsa hli yuluda'an! ^g 47 Sap Alap

^f13:41 Hab 1:5 ^g13:46 Kis 18:6, 28:28

mes syala ansa abe mae hap wei yul sonezimki. Zep zëre mo olak anakan lwak,

‘Ee mesë ebe mae hap Yahudi srëm zisi dikim
ngatan tabin hip de syala golzimk,
hen éngaya gwen hap de olsa dikim okama topse
gwen san golzim halada gwen hap denaye.’^h

⁴⁸ Yahudi srëm zini kim kirekam èsak, zen dekam zep isrip-sri naban Alap mo ola insa dokwak nuk, hëndep dekam zep tingen men desa Alap dam tasibirki, zen hëndep de ègwë gwen hap denaka gul irin hip, zen dekam zep hëndep daibliblak.

⁴⁹ Hëndep dekam zep Alap hap de ol dawemna insa tingenare langna in san nolteisik. ⁵⁰ Hwëna Yahudi zini in zen husus neizim'ik, zen dekam zep Yahudi srëm bose nabare zi sin dep sek gwek – hen bose nabare we walya in zen but srëm gola iwe bïti gwe-gwekke, zëbon mae osan dep. Dekam zep zëno mae mo enlalana ben dyasizim'ik – dekam de zen karek son hap. Langna in kon dekam zep hëndep nialsa sonek. ⁵¹ Zen dekam zep zëno mae mo nwenak tana sonna taik-tik oso guk halka. Ki zep éna Ikonium sun dep song éka.ⁱ ⁵² Hwëna Antiokiak de Yesussu taibliblan wenya mensa hli kulidaka, zen nama Alap mo Enho nakore isrip-sri naban lowehe gwek.

Ikoniumk kim aptakake:

14 Ikoniumk hen kirekam lwak. Paulus ne Barnabas ne etan Yahudi mo but srëm gol san song éka. Zëwe zëno nik mo tawa tabinni man tangan soson gwek, dekam zep tangan beyakam Yesussu daibliblak – sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srëm zi. ² Hwëna ahakore Yahudi zini – men zen Yesussu de taibliblan hap baes tak, zen dekam zep Yahudi srëm zi mo enlalana ben dyasizimk – dekam de zen Yesussu de taibliblan wenya insa u sal-sal gwibiridan hap. ³ Hwëna Paulus ne Barnabas ne holokam zë éka, hen udobe naban Bian mo nësa de kwasang gwibiridan hap de ola lonbirida gweka. Zen Bian en hon yaïng ë kinë gweka, zep Bian man zëbe nikhip owas-owassa dikim syal ei gwibin hip dena gol gwizimki – zëno nik mo ola insa dikim soson gul gwizimdin hip. ⁴ Zëwe de zini dekam zep éhliewek. Ahakon Yahudi zi nik ang tak. Ahakon Paulus nebon ang tak. ⁵ Dekam zep sap Yahudi zini hen Yahudi srëm zini zëre

^h13:47 Yes 42:6, 49:6 ⁱ13:51 Mat 10:14, Luk 9:5, Kis 18:6

mae mo ëna iwe de nol-nola ban ola niaha-en guk – dekam de Paulus neka karek son hap, hen zao de kasokam ï tüzimdin hip. ⁶ Hwëna kim tame ulki, dekam zep Ikonium kon heyä ëka – Likonia mo lang san dep. Zao zep hwëna ëna Listra hen Derbe mo langnak ⁷ éngaya gwen hap de ol dawemna inkam tawa labirida gweka.

Listrak hen Derbek kim ë gwekake:

⁸ Listrak zi lekna ki. An zem lek naka ki hëndep jaha gwek. ⁹ Zen kim Paulus mo tawa tabinnik ang gweka, Paulus ki zep karatda taka, dekam zep tame taka, “Zini an angkam man Yesussu taïblibla’ara. Zen sa zëno bosekam dawem gwera.” ¹⁰ Ki zep ol mamkam takenblaka, “Emki zaun!” Dekam zep hëndep hetyak gwasik kïnïnkam luwesik ane kïnïka, hëndep të nasen’anka.

¹¹ Zi trana in kim hla dak, ki zep zëre mae mo olkam étaken gwe’ak, “An aha alap dare zi nwe-masekam nébon mae onak ati ë ine zaka!” ¹² Dekam zep zëre mae mo yang tasin alap mo bosekam bose nosok. Barnabassa “Zeus”kum bose dak. Paulussu “Hermes”kam bose dak, sap zëno mae mo alap-alap hap de ëpba olak Hermes zen aha alap-alap mo olsa zi hip ayang gul gwizimki. ¹³ Zëno mae mo yang tasin alapna Zeus, zëbe hap de gola ki – ë alpnak iwe. Gola iwe de syal gwe-gwen zini ki zep sapi zirya teisyahal zaka – dekam de zi tra mo nwenak Barnabas ne Paulus nikhip hlik sozimdin hip. Nolak de ala sozimdin hip de desan-san weir sosunnu hen man teisyahal zaka – zëno nik mo nolak de ala so sonezimdin hip. Sap zen man tim nosok, “An ano mae mo yang sosun alap eiwakam ati ë ine zaka.”

¹⁴ Hwëna anakan kim tame ulki, “An hare kirekam am asa neizim’in!” – dekam zep zëre nik mo tahan bajusa kalk-kalk oson daka, anakan dikim goltreizimdin hip, “Ëe ama eno mae mo syala insa husus eibi’in.” Ki zep zi trana in mo ngürin sïn hlu kë zaka, dekam zep ol mamkam laken zaka, ¹⁵ “Em ba habe kirekam asa eizim’in? Ëe an hen zi tangan sake – in ki hen em. Ëe an ebon mae onak éngaya gwen hap de ol dawemsa de tawa labin hibë aptazak – em dikim boton alapsa de betek gwibirida gwensa baes tan hap, eiwa de Alap ensa dikim hwëna betek gwe-gweblan hap, men Zen nglï naban, kama naban yang sosukuke, hina, hen tingare ensasa gwen kire-kirena men zen zëwe lowehe gwenanke. ¹⁶ Menkam Alap nwe enkam emsa anakan kara ta

gwibirkì, ‘Dikire zëre mae mo boton alap-alapsa betek neibirida gwek.’¹⁷ Hwëna Zen hen dekam ki dawemna ebe mae hap gol gwizimki – em dikim sap anakan tame tan hap, ‘O hare eiwa de Alapna kike.’ Zen zep ona il ti gwenda – eno mae mo obwaga dikim dawemkam hatan hap. Hen tembanena sowe henkam ep gol gwizimnira – em dikim isrip-sri naban lowehe gwen hap.”¹⁸ Kirekam sap lonbiridaka, hwëna dekam tangan man alp neizim’ik – sapi darena insa de hlik sozimdin hipye.

¹⁹ Hwëna Yahudi zini kim Antiokia hen Ikonium kon Listrak iwe yaïng gwezak, dekam zep zi trana in mo enlalana wet dyasizimzik. Paulussu dekam zep kasokam nïriblak. Ëna in kon ki zep il dihak. Man kil dik, “Mes tilida.”²⁰ Hwëna zao de Yesussu taïbliblan wenza kim tagam neisiblik, dekam zep luweka, dekam zep etan nërtïlzik. Ka’ankam zep hwëna Derbesan dep etan Barnabas han song éka.

Nonola kim etan Antiokia san dep ola halkake:

²¹ Derbek zep hwëna èngaya gwen hap de ol dawemkam lonbirida gweka. Zëwe beya nik zep Yesussu daïbliblak. Dekon ki zep etan amjanbiridaka – é-éna men desan zëna song è zakake, Listra, Ikonium, hen Pisidiak de Antiokia san.²² Zen dekam èKristen gwen wenza insa etan titi labir song gweka – dekam de Yesussu de taïbliblan ennak tatem èzauk gwen hap. Anakan tawa labir song gweka, “Men zen kareksa de goltowe gwennak tatem èzauk gwe’ak, zen zen sa Alap mo irik gïnnik bïti gwer.”²³ Zao hen man enbirida song gweka, “Tembanesa esa élwa gwer, dekam eka eno mae mo nol-nolaka dam tasik gwibik.” Kim dam dasik gwibik, dekam zep Paulus ne Barnabas ne taha tehabirida inen naban Biansa anakan en sone gweblaka “Bian, zini an man Ebon éyaïng gwe kini'an. Èe ere mo tahanaké hili kulida'an.”²⁴ Pisidia mo langna kim lamanka, dekam zep Pamfilia mo langnak aptaka.²⁵ Pergak kim ol dawemna inkam tawa lasibirkì, ki zep hwëna Atalia san dep song éka.

²⁶ Zen mes zëre nik mo syala su kul soneka, zep Atalia kon bulkum Siria mo langnak de Antiokia san dep song éka – men zëwe nonol zëre nikhip anakare ola ban tahana dehazim anekke, “Bian, dikire ere mo kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwek.”^j²⁷ Antiokiak kim aptaka, ki zep zëwe de èKristen gwen

^j14:26 Kis 13:1-3

zini tagal ulsuku, zao zep lonbirdaka – tingen mensa Alap syal gwe-gwibir-zimki, Alap men kirekam orana Yahudi srém zi hip dam tasik gwizimkike, zen dikim hen Yesussu taibliblan hap.

²⁸ Zao holokam zep zéwe de Kristen zi niban olélowehe gweka.

Yerusalemk kim égolek de gwekke:

15 Ki zep zini Yahudi mo lang nakon Antiokiak yaïng gwezak, zao zep hwëna éKristen gwen wenya insa anakan tawa dabi'inzak, “Em de to mipsa blom tasibin srémkam – men kirekam Yahudi zini Musa mo ol san ang ta gwenan, em molye éngaya gwek.” ² Paulus ne Barnabas ne kim kirekam asalbirdaka, dekam zep zé mamkam oléol tetek gweka. Dekam zep zéwe de Kristen zini Barnabas ne Paulus neka, hëndep zéwe de ahakore Kristen zi niban dam dasibik – zen de Yerusalemk Yesus mo dua-blaskam de dam tasibin wenya ban hen Kristen zi mo nol-nola ban anakan klis gun hup, “Ée Yahudi srém wenya wéhé to mipna blom lasibi’ik? San ha babé?” ³ Dekam zep Antiokia kon lup nul sonek, hen in kim Penisia hen Samaria mo lang san olétaman gweka, zen man Kristen zisi anakan lonbirda song gweka, “Yahudi srém zini hen mes beyakam éhalek.” Ola in man tangan isrip-sri neibik. ⁴ Kim Yerusalemk oléyaïng gweka, zao de Kristen zini, hen dua-blaskam de dam tasibin wenya in, hen zéwe de Kristen zi mo nol-nola, dawem enkam zep dokwa-kwak nuk. Zao zep lonbirdaka – tingen mensa zébe nikhip Alap syal gwe-gwibir-zimkiye.

⁵ Farisikam de gubirida gwen wenya men zen ahakon Yesussu daibliblak ki zep luk tak, ki zep éguk, “Yahudi srém zini, zen diki hen Musa mo ol san de ang gwenkam zen to mipsa blom tasibin. Kire srémkam bëjen éngaya gwen.”

⁶ Dekam zep dua-blaskam de wenya in hen Kristen zi mo nol-nola ban égolek de gwek – dekam de aïsil gwibin hip. ⁷ Ola kim zé beya nul song gwe'ak, Petrus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, ena tawana: Alap nonol ebon mae onakon asa dam tasiki – dekam de nonol Yahudi srém zisi Cornelius Bak mo golak halen tabin hipye. Zen dekam zep Yahudi srém zini nonol Yesus hup de ol dawemna étawa gwek, hëndep ano ol toran nakon zep Yesussu daibliblak.^k ⁸ Dekam zep anakan dam gwasik, ‘Alap man zini ansa dokwa-kwak

^k 15:7 Kis 10

guluda.' Sap dekam man zëre mo Enhona hlë ta sonezimki – in kirekam hen nonol nëbe mae hap hlë ta sonezimkike. Sap Zen Zen zi mo enhona tame ta gwizimnira. ⁹ Zep Zen ahakore zi ausu ensa hom nwekam golëake gwenda. Yahudi srëm zini in, zen sap to mip blom tasibin srëmna. Hwëna zen kim Yesussu daïbliblak, Alap dekam zep zëno mae mo enhona ngan tasibirzimki – men kirekam hen nëre mae mo ngan tasibirkike.

¹⁰ Zep em ba habe angkam éalp gwe'an? – Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan zëno mae mo holena wei yul sonezimdin hipyé. Nëna hen nëno mae mo auyan-azana man tangan nihin dohon-honna insa de wë-wek tan hap sap éakasik gwek. Hwëna banakan dep? ¹¹ Zep bap nen kirekam gweibirida gwen! Sap Yahudi zini nen Kristus mo kwasang-kwasang en nakone èngaya gwe'an. Yahudi srëm zini hen kirekam."^l

¹² Dekam zep èbalk tasik. Ki zep hwëna Barnabas ne Paulus ne lonbiridaka – Alap men kirekam owas-owasna zëno nik mo taha san Yahudi srëm zi hip syal gwe-gwibir-zimkike.

¹³ Kim lonsuku, ki zep hwëna Yesus mo osoma Yakobus gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, emki asa sane tan. ¹⁴ Petrus Bak mes nësa aïsil gwibirdala – Alap kim nonol tangan kwasangna Yahudi srëm zi hip goltreizimki, men dekam Alap nonol tanganna desa zëre hon dep lup gul inkiye. ¹⁵ Yahudi srëm zi de nëbon mae biti gwenna, zen man tangan dakasti'in – men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nukke,

¹⁶ 'Ee asa lamkam etan Yahudi zisi amjanbirzin hap lwa halzal – è yala men zao Daud orep irik gïlkike.

Men kirekam zini gol swranak etan gola dauk gwenan, zen kirekam asa zi ausuna insa etan oto tasibirzir.

Zen dekam sa etan ano irik gïnnik lowehe gwer.

¹⁷ Ee kirekam asa syal gwibir – tingare zi ausu dekakim hen Asa de dam tasin hïp dëblak.

Dekam sap Yahudi srëm zi, Ee asa desa hen hlilin – Aena men desa en dam tasibikye.

Ee an Bian Zënë ki kirekam gu'un,

¹⁸ hen orep mesë ki kirekam gu-guk gwek.' "^m

¹⁹ Yakobus ki zep gubiridaka, "Ano tame gun nukon, nen bap nen zëbe mae hap orana gwa-gwa ta gwizimdin – to mip

^l**15:11** Gal 2:16 ^m**15:18** Amos 9:11-12, Yes 45:21

blom tasibin srëm wenya in zen angkam Alapsa tame da'anyé.
20 Hwëna surat ensa nen ale gul sonezimdin – anakan dikim titü tabin hip:

Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni bahem twenblanda gwen.

Hole naka de blwap-blwap tan tweran ninni bahem twenblanda gwen.

Otweran kalsa bahem otde gwibin.

Hen kahalo-kahalosa baes tak.

Kire enkam esa suratkam titü labir.ⁿ **21** Sap Musa mo titü tabin ola Hari Sabat jamkam man tingenare langnak de Yahudi mo but srëm gol-golak donbirida gwek, hëndep angkam hen nama donbirida gwe'an. Zep Yahudi srëm Kristen zini in de ahakore ol jalse gwensa èsane gwen hap édwam gwe-gwenna, zen sap sa Yahudi mo but srëm gol-gol san sek gwe-gwer."

Yahudi srëm Kristen zi hip in kim suratna ale nulzimkke:

22 Dekam zep dua-blaskam de Jesus mo dam tasibin zini in, zao de Kristen zi mo nol-nola ban, hen zao de tingenare Kristen zi niban zini dam nososuk – zen de Paulus ne Barnabas neka Antiokia san dep ang eizimdin hip. Zen Silas ne Yudas neka dam nososuk. Yudas, zëno aha bosena Barsabas. Zi darena in hen zëwe de Kristen zi mo nol dare. **23** Suratna in zëbon mae zep anakare ola ban nol sonezimk,

"Suratna an Yahudi srëm Kristen zini ebe mae hap – Antiokiak de wenya, Siriak dena, hen Kilikiak de wenya kip,

dua-blaskam de Jesus mo dam tasibin wenya, hen Yerusalemk de Kristen zi mo nol-nola, hen tingenare awe de Kristen zini, abon mae onakon:

Dawem.

24 Èe ama èsak: Zini man abon mae onakon ebon mae osan dep sek gwezak. Hwëna zen kim emsa tawa da gwibik, em hwëna enlala nike anakare hap étopse gwek, 'San ha èe an Kristussu karekkamë ang

ⁿ**15:20** Orya ol zini hom kirekam tweransa damera gwenan – hole naka de blwap-blwap gulblunkamye. Hwëna aha zi ki kirekam orep damera gwek, zep Alap man kirekam dep jalse gweka, sap dekam kala bëjen wet son. (Kej 9:4, Kel 34:15-17, Im 17:10-16, 18:6-23)

ëbla'an?' Hwëna zini in ëe homë lup ul sonek, hen ëe homë emsa de tawa tabin hip enbiridak. ²⁵ Zen in zebë zi darena dam ososuk – nëno mae mo wal bose dawem darena Barnabas ne Paulus nebon onak de ang ëzan hapye. ²⁶ Barnabas ne Paulus ne in, zen mes tangan zëre nik mo angna Bian Jesus mo bose hap sosok osoka, zep maka hëndep zëbe hap de ol gol haladannak lïlki. ²⁷ Zini insa karekkam emsa tawa da gwibik, zen in zebë Yudas ne Silas neka suratna an han ebon mae osan dep leisya sonek – dekam de zen suratnak awe de ola ansa eiwa un hip. ²⁸ Sap Alap mo Enhona mes abe mae hap anakan goltreizimki, ‘Bahem Bian osan dep de orana gwa-gwa ta gwizimdin – titi tabin olsa de beyakam wei yul sone gwizimdinkimye.’ Zen in zebë jalse gwen ola da-en emsa en sonebirida'an:

- ²⁹ Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni emki baes tan.
 Otweran kalsa bahem otde gwibin,
 hen hole naka de blwap-blwap tan otweran ninni
 bahem twenblanda gwen.
 Hen bahem ëkahalo gwe-gwen.
 Eme desa langa ulsu'uk, em esa Alap mo nwenak
 ësam gwasil.
 Zao en zausunun. Dawem.”

³⁰ Dan-nér dan-nér zini in ki zep hëndep Yerusalem kon Antiokia san dep ëgwahak. Kim zë yaïng gwek, dekam zep tingare ëKristen gwen zini tagal nulsuk, zao zep suratna insa baca nulzimk. ³¹ Zen man tangan suratna iwe de ol tan-tanna insa sam neisibik. ³² Yudas ne Silas ne in, zen Alap mo Enho mo sosonkam de hamal hap de ol lonbirida gwenna. Zen zep tem dikim ëzaun hup de ol zïm-zïmkum mamkam îlsïs il gwe'anka. ³³⁻³⁴ Zao hom holo ëka, dekam zep etan Yerusalem san dep anakare ola ban deisya sonek, “Dikire Alap onakore dawemna ebon nebon lwa gwek.” ^o ³⁵ Hwëna Paulus ne

^o ^{15:33-34} Lukas kim ola ansa ale gulku, hwëna ayat 34na ansa lun kon mes yap aha zi mas nuk. Zen a kirekam mo mas nukye: “Hwëna Silas man dam gulsuku, ‘Ëe asa an san al gwezal.’”

Barnabas ne man zë holo éka. Bian Yesus hup de ol dawemkam zë etan tawa la gwibirki. Aha zi man zë hen tawa da gwibik.

Paulus ne Barnabas ne kim ol tetek ékake:

³⁶ Hom holo gwe'ak, Paulus ki zep Barnabassa gubluka, “Nen ki etan amjanbin – men zen nëno nik mo tawa labiri dankam Bian Yesussu daibliblakke, eka ki hla kulida song gwe, ‘Zen angkam banakan lowehen da'an?’”

³⁷ Barnabas man dwam gweka – Yohanis, aha bosenia Markus, de hen etan ang gwizimdin hip. ³⁸ Hwëna Paulus man zen de ang gwizimdin hip baes gweka, sap zen mes nonol Pamfilia kon heya gweka. Dekam etan hom mae ang gwe-gwizimki – aha langnak de zini kim etan tawa labir song gwekaye. ³⁹ Zen dekon zep mamkam ol tetek éka. Ki zep kon hëndep sya këka. Barnabas Markus hun bulkum lang tekna Siprus sun dep zersong gweka. ⁴⁰ Paulus Silassa zep dam tasiki – deban de dan ën hap. Tingare Antiokiak de Kristen zini dekam zep zëbe nikhip Alapsa abe dak, “Bian, dikire ere onakore kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwek.” Ki zep kon zersong gweka. ⁴¹ Zen Siria mo lang nabana Kilikia mo lang nabana zeramjanbir song gweka, hen zëwe de Kristen zisi tatete labir song gweka.

Timotius kim Paulus ne Silas neka ang gwizimkike:

16 Paulus dekam zep Silas han Derbe san dep song éka. Derbe kon etan Listra san dep zep ayang ulki. Zao Kristen zini ki, bosenia Timotius. An zem Yahudi we. Zen hen mes Kristen gwek. Bi zem Yunani wal. ² Listrak de tingare Kristen zini hen Ikoniumk de wenza Timotiussu man nen gweblak, “Walasna in aïris.” ³ Paulus dekam zep zëbon de ang gwe-gwen hap dwam gweblaka. To mipna ki zep blaonsubluka. Zen mae hap blaonsubluka – dekam de langna iwe de Yahudi zi anakare hap husus gweblan srëm hap, “Zen hom nëbon mae tilki, sap zëno bianna Yunani wal.” ⁴ È-ë san kim namjan gwibik, zen man Yesussu de taibliblan wenyaka donbirida gwek – mensa dua-blaskam de zi niban Kristen zi mo nol-nolaban Yerusalemk aha-en nukye, zen dikim hen suratnak de jalse gwibiridan ola in san ang ta gwen hap.^P ⁵ Zëwe de Kristen zini Yesussu de

^P 16:4 Kis 15:29

taïbliblankam zep étatete gwe zahek, hen dekam yakla jamkam zep zini etan taïbliblankam émas-mas gwe-gwek.

**Paulus kim Makedonia walya nwe
lirisin néblankam hla takake:**

6 Paulus ki zep Galatia hen Prigia mo langna ziamjanbirki. Hwëna dekam Alap mo Enhona man gubiridaka, “Asia mo langna bahem amjanbin.” 7 Misia han de lang zíp sonnak kim yaïng gwek, dekam zep sap éakasik– Bitinia mo lang san de amjanbin hip. Hwëna Yesus mo Enhona man etan gubiridaka, “Desan hen bahem amjanbin.” 8 Dekam zep hwëna Misia mo lang san taman gwek, hëndep hi alpnak de éna Troas san dep zep tine gwek. 9 Zao zep hwëna Paulus mo nwena lirisin néblak. Zen eiwa de makan Makedonia walsya hla taka. Zen man zaunkum Paulussu anakan abe ta'anka, “Haen, emki Makedonia san song gwezan– asa de mas gwibiridan hap.” 10 Hëndep dekam zebë éhohle gwek– Makedonia san de sek gwen hap. Sap ée mesé dam ulsuk, “An Alap Zén ki nësa gubiridanda– zére mo ol dawemsa dikim zéwe hen tonbirida gwen hap.” Ëe an zen ola ansa ale guk, Lukas, ée ama hen dekam ang gwibiridak.

Ëna Pilipik kim wenya Lidia Yesussu taïbliblankke:

11 Troas kon bulkum zebë dam-dam enkam Samotrake mo lang san dep sek gwek. Ka'ankam zebë hwëna Makedonia mo hi alpnak de é bosena Neapolisk yaïng gwek. 12 Dekon tanakam zebë hwëna Pilipi san dep sek gwek. Propinsina Makedonia in, zen Roma mo iřik gin lang ahana, hen Pilipi in, zen Makedonia mo aha é yawal. Zao holo tolkamë lowehék.

13 Hari Sabatkam, ée dekam éna in mo ho alp nakore lilikin sïnë wet so gwek, sap ée ama tim uk, “Ho alpnak man yap Yahudi zini Alapsa dekon abe ta gwen hap étagal gwe-gwenan.” Sap zen dekam nama hom but srém gola dau'uk. Zao kimë teinkin'ik, we walya zen zé tagal gwek, deban mae en zebë ola oléton'ak. 14 Ahana zen zé sane gwe'ak, éna Tiatira kore we, bosena Lidia. Zen sam dan kïl makare kaensa de te-alakam lidak ta gwibin hip de we– men kire kaenkam teipsin zi mo bajuna dayal gwibir-zimninke. Wenya in Alapsa de betek gweblanna. Bian zep enho naka talusubirki– dekam de Paulus mo ola kon Yesussu taïbliblankke. 15 Dekam kimë Lidiasa hen

zëno golak de wenza ban kitak su labiridak, dekam zep asa gubiridak, “Em de asa anakan tame gunnu, ‘Zen eiwa-eiwakam Yesussu taibliblanan,’ ki ano golak emki bitti gwen.” Zëno ol san zebë ki hëndep ang tak.

Paulus ne Silas neka kim Pilipik bwinak se noso inkke:

16 Aha yaklakam kimë etan ho alpnak de ol égu sone gwenna in san dep sek gwek, ki zebë zë hwëna oranak wenza ban oltowe'ak. Wenza in zi mo tana iltükinnik de babu gwe-gwenna, hen dowala mes tilbirki, zep hlaul-hlaulkum syal gwe-gwek. Zëbon zini beyakam yaïng gwe-gwezak – dekam de hamal hap de ol hap taken-taken gwe-gwibin hip. Nonol in zëno mae mo tana iltükinnik babu gwe-gwek, desa abe da gwibik, “Ee zëbon de hamal hap de olsa sane gwen habë hatananzal. An dë te-ala naye.” Wenza insa men zen bi neibik, zen dekon zep te-alana beyakam lop da-in gwek. 17 Hwëna wenza in dekam zep Paulus mae han asa golëtro nasen gwe'ak. Anakarekam ola mamkam gu gwe'ak, “Zini an, Teipsin Zini Alap mo lup gul sonenna – zen de nébe mae hap éngaya gwen hap de orasa dam tasik gwizimdin hip.” 18 Yaklana man beya gwek – kirekam de gweibirida gwenna. Hëndep Paulussu kim jalak zerzauk, ki zep lero gwibin niban zëbon de dowala insa gubluka, “Yesus Kristus mo bosekam ee ama emsa gublu'an: Em zëbon onakon wet son!” Dekam zep hëndep wet soka.

19 Zini in zen wenza insa bi neibik, kim tame nuk, “O zen de dowal srëmkam gwë'ak, nen molye te-alana zëbon onakon ulin gwek,” dekam zep Paulus ne Silas neka teipsin-teipsin wenjak dikim zitrën hap pasar san dep il nosohak. 20-21 Teipsin-teipsin wenza kip kim nitreizimk, zen dekam zep nenbirdak, “An Yahudi wal dare. Zëno nik mo tawa tabinni nëno mae mo épba lowe hensa dikim wet gulsuzimdin hip. Hwëna hom dakastilin-Roma mo iřik gin zini nen de zëno ol san ang tan hapye. In zep zëno nik mo tawa tabin nikon éna awe de zini eilman gwe-gwe'an.”

22 Zi beyam-byana dekam zep hen égu anek, “In eiwa!” Teipsin-teipsin wenza in dekam zep baju talwesizimdin nika de lek-lek son hap nenbirdak. 23 Mam enkam kim lek-lek nososuk, ki zep hwëna bwinak se nosoink. Bwinak de nol gwen zi nika zep nenblak, “An dawem en tangankam kara so.” 24 Kirekam

insa nenblak, olk de tekson tangannak zep se so inki. Zëno nik mo tanana te hlangnak zep bat nosozim anek.

25 Hwëna ngirin tatem zep Alapsa abe la'anka hen terya ban isrip-sri ë gwebla'anka. Ahakore bwinak de zini man sane noso'ak. 26 Mumuk ennak zep jingil yala gwëka, hëndep bwina in mo moko hap de kasona man ëewak gwek. Hëndep dekam zep bwi lilikinni in étalwesik. Hen mensa bwinak de zini besikam de dokotkam dahalebik, man hëndep ésom-som gwe hanak. 27 Bwinak de nola in ni tan nakon zep auna hlo zaka. Kim hlaulku, "Lilikinni tingen talusundan nik èrlwa'an," dekam zep sap nëbok zemka mol ineka – zénaka dikim dang gulblun hap. Sap zen man tim gulku, "Mes èheya-hya gwenan. Hare an ki hwëna asa sa dal!"^q 28 Hwëna Paulus ki zep ol mamkam takenblaka, "Bahem enaka tan! Èe tingen namaë lowe he'an!"

29 Dekam zep zëre hon de èbabu gwe-gwen zisi syauk ngatan naban de golëhlu-hluk gwezan hap takenbiridaka. Zëna ki zep yal-yala ban Paulus ne Silas nik mo nwenak boklena kom sozim zika. 30 Kim kon ziwit soka, dekam zep takensizimki, "Bian ne bian ne, èe basa asa syal gwibir? – èe dikim ngaya gwen hapye."

31 Ki zep ding ulblika, "Bian Yesussu em anakan taibiliyan, 'Zen Zen – asa de ngaya tan hap de Zi niye,' dekam esa ngaya gwera. Hen kirekam, eno golak de wenyaye."^r 32 Dekam zep Bian Yesus hup de ol dawemna zëno golak lonbiridaka.

33 Hëndep dekam zep kam zëno nik mo wei-weina ngan tasibir-zimki, hëndep kam zep ki hëndep zëna hen zëre mo golak denaban tingen hokam su labiridaka. 34 Tembanena ki zep hwëna golzimki. Zëna dekam zep zëre mo golak de wenza ban golëisrip-sri gweka, sap zen mes Alapsa daibiliyak.

35 Kim lütik, ki zep teipsin-teipsin wenza in zëre mae mo jana nabare zini bwi gol san dep lup nul sonek – zao de nol gwen zini insa de gulblun hap, "Paulus ne Silas ne dikire song èk." 36 Ki zep bwinak de nola in guzimki, "Asa man nenblananzal: Em sap esa song èra. Dawem enkam song è."

37 Hwëna Paulus ki zep jana nabare zini insa gubiridaka, "Èe an Roma mo irik ginnik de zi dare sake. Zen hwëna takensizimdin srëmkam totoresa zi nwenak asa lek-lek nosok! Ki zep hen takensizimdin srëmkam bwinak asa se nosoink.

^q16:27 Kis 12:18-19 ^r16:31 Rom 10:9-10

Hwëna angkam man édwam gwe'an – sowëkam de asa guzimdin hip, 'Dikire song ëk.' Kirekam ëe ama baes ë'an. Dikire zén yaïng gwezak – dekam de asa hïl so sonen hapye."

³⁸ Jana nabare zini in kim teipsin-teipsin wenza insa kirekam nenbirdak, dekam kim anakan tame nuk, "O Paulus ne Silas ne, an hare Roma mo iïrik gënnik denakake," dekam zep ëaïri'ak. Sap Roma mo iïrik gin zisi bëjen totoresa karek tan. Sap zen man tim nosok, "An Yahudi en kore zi dare."

³⁹ Dekam zep zéno nik mo enlalasa de së ta sonezimdin hip yaïng gwezak, ki zep anakare ola ban hïl noso sonek, "Bahem asa jal eibiridan. Hwëna emki ëna an kon song ën." ⁴⁰ Kim wet osoka, ki zep Lidia mo gol san dep song ëka. Zao kim Yesussu de taïblißlan wenza tagal ulsuku, zao zep aumwa hap ol zïm-zïmni lonbiridaka. Zëna ki zep kon ëhalka.

Tesalonikak kim aptakake:

17 Timotius hun kim Makedonia mo ë darena Amfipolis ne Apolonia neka èrtamanka, ki zep Tesalonikak èrhataka. Zëwe hen Yahudi mo but srëm gola ki. ² Paulus ki zep but srëm gola in san dep song gweka – men kirekam zëna gwë gwekake. Dekam dan-ahare Hari Sabatnak Alap mo épba ola kore naka zep klis gul gwizim'inka. ³ Zen anakan zë srip gulsuk gwizim'inka, "Alap mo épba olak man dam gwasik, 'Nësa de ngaya tabin hip de zëre mo zer sonen Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, ki sa hwëna tün nïkon etan ngaya gwera.' Ëe in zebë emsa Yesus hup dena ansa anakan tawa tabi'in: Zen eiwa Zen tangan – nësa de ngaya tabin hip de zer sonen Zi niye."

⁴ Dekam zep Paulus ne Silas neka Yahudi zini in ahakon daïblizimk hen ang neizimk. Beyakam Yunani kore zi ang neizimk – Alapsa men zen betek në gweblakke. Ahakon hen bose nabare we wal.

⁵ Hwëna ahakon mae hap husus neizim'ik, "Ano mae mo but srëm gola kon kim hli nil in'in." Dekam zep pasarak è-ensa de zauk gweblan zi hip te-alasa neirzimk – zen dikim ëilman gwennak mas gwibiridan hap. In kim ëilman gwe'ak, dekam zep Yason mo gola dot dasizik – Paulus ne Silas neka dikim zi tra mo nwenak ziwit son hap. ⁶ Hwëna kim zë nohwënzimzik, Yason zénaka zep il dïhak, hen ahakore Yesussu de taïblißlan zi niban ëna iwe de teipsin-teipsin zi sin dep il dïbirhak. Anakan zep zë boton ol blo-blokam nenbirdak, "Tingare

okamanak men zen zini yasik da gwibi'in, zen mes angkam awe yaïng gwezal.⁷ Hwëna Yason an mes zini insa zëre mo gola kon lup gul inki. Zëno mae mo tawa tabinni, zen Roma mo iïrik gin nïkon dikim wet so gwen hap tüü da gwibirin, sap zen anakan tawa da gwibirin, ‘Aha teipsinni ki – bosena Yesus.’”⁸ Kirekam kim nasalbiridak, dekam zep zi trana in teipsin-teipsin wenza in mae han ejal gwek.⁹ Dekam zep Yason maesa wal bose wal zeban nenbiridak, “Te-alasa nongka ap olzimk, ki neik sek gwek.” Kim nolzimk, dekam zep nenbiridak, “Angkam sap esa sek gwer.”

Ëna Bereyak kim aptakake:

¹⁰ Orapna kim tü'inzak, dekam zep Paulus ne Silas neka Timotius mae han ëna Bereya san dep lup nul sonek. Kim zë yaïng gwek, dekam zep Yahudi mo but srëm gol san dep sek gwek.¹¹ Zëwe de zini enlala ngatanna. Zen Tesalonikak de zi mo kim hom. Zen zep aha-ere enlalakam Paulus mo mo tawa tabinni insa nulin gwek, hen zen dekam mwin-mwankam Alap mo épba olsa anakare hap karatda nul gwek, “San ha eiwa denaka nësa tonbirida gwe'ara?”¹² Zen zep beyakam Yesussu daïbliblak. Zen ahakon Yunani kore zi, hen Yunani kore bose nabare we wal.

¹³ Hwëna Tesalonikak de Yahudi zini in zen Yesussu daïblibla srëm gwek, Zen kim Paulussu anakan nasalblak, “Zen angkam Bereyak tawa ta gwibi'ira,” zen dekam zep yaïng gwezak, dekam zep zë hwëna zëwe de zisi olkam se dyabiridazak.¹⁴ Dekam zep, Bereyak de zini men zen Yesussu daïbliblak nabakam Paulussu hi san dep zon dak. Hwëna Silas ne Timotius ne zen nama ki zë éka.¹⁵ Men zen zon dak, hëndep Atenak nérhatak. Zen kim lwan dahak, zëbon mae zep Silas ne Timotius neka anakan gu sonezimki, “Nabakam de asa értrozak.”

Paulus kim Atenak gwë gwekake:

¹⁶ Atena kon kim nama Silas ne Timotius neka eiszim'inka, enlalana man tangan anakare hap dowebla hanaka, “An ba hap ëna ansa yang tabin dowal-dowal enkam al dasik?”¹⁷ Zen in zep Yahudi mo but srëm gol san song gwe-gweka – zao dikim

^s17:7 Luk 23:2, Yoh 19:12

Yesus hup denaka Alap mo ëpba ola kon ziklis gul gwen hap. But srëm gola iwe, Yahudi srëm zi niban siri gwe-gwek. Paulus mwin-mwankam hen pasar san song gwe-gweka. Men zen zëwe ba mae hap yaïng gwe-gwezak, desa zëwe zep Yesus hup de ol dawemkam tawa ta gwibirki.¹⁸ Ëna iwe de zini ahakon Epikuros Bak mo tawa tabin sin de ang ta gwenna, hen ahakon Stoakam de gubirida gwen wenya. Zen dekam zep Paulus hun nérkeisa-keisa gwek. Ahakon man nenblak, “Ol beyam-bya zini an man zénaka tim ti'ara, ‘Ano tawa tabinni an aïris!’” Hwëna ahakon man nenblak, “Zini an san ha ëse yang tabin alap san de ang ta gwen hap nësa titi tabi'ira?” Zen mae hap ki ëguk: Sap zen Yesus de tün nïkon ngaya gwen hap denaka tawa ta gwibi'inka.^t

¹⁹ Dekam zep Paulussu zëre mae mo ëgolek de gwe-gwen kwatap san dep nërsong gwek. Kwatapna in “Areopagus” kum nen gweblak. Zao zep nenblak, “Ëe ama édwam gwe'an – eno tawa tabin ëseña insa de asa tonbiridan hap.”²⁰ Sap eno tawa tabinni ano mae mo inik au hlobin makan tangan lwa'an, zebë dawemkam de emsa sane tan hap édwam gwe'an.”²¹ Sap tingare Atenak de zini hen aha lang nakore zini men zen zëwe lowehe gwek man ësam gwezik gwek – ol ësesa de ësane gwe-gwen hap, hen kire hap de ëkeisa-keisa gwe-gwen hapye.

²² Paulus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, “Atenak de zi, ëe ama emsa tame tabirin, ‘Em in alap-alapsa dawemkame blikip eisibirida gwenan.’²³ Ëe kimë eno mae mo ënak té nasen gwe'ak, dekam zebë eno mae mo yang tabin alap-alap hap de kire-kirena kara ta gwibi'ik. Dekam zebë hen tweran nin tru tasik gweblan hap de kalsna hlauk. Zëwe ema ale uk, ‘An nëno mae mo tame tan srëm alap hap dena.’ Zep men zëbe hap tame tan srëmkam tru lasik gweblanan, ëe ama Desa emsa tonbirida'an.

²⁴ “Alap men zen okamana ansa yang gulsuku, hen tingare kirekam-kirekamna yang tabirki, Zen Zen nglî nabana kama

^t**17:18** Epikuros Bak, zen sap zëwe de walsya hom, hwëna zëno tawa tabin ola mes Atenak hatak. Zen man tawa ta gwibirki, “Nen isrip-sri enkam nen lowehe gwen – banakare jalse gwen ol mae san de ang ta gwen srëmkam.” Stoakam de gubiridan wenya, zen zini boseni Zeno Bak mo tawa tabin sin ang tak. Zen man tawa ta gwibirki, “Nen diki enho tatetekam nen lowehe gwen. Anakan de enlala gwibinni aïris, ‘Ëe a-en asa dawem gwer. Aha zi mo titi tabin sin ba hap de ang gwen hap?’”

naban bi gwizim'ira. Zen zi mo gol taublun dannak hom gwë gwenda.²⁵ Hen Zen hom zi de banakare maesa golblan hap dwam gwe-gwenda, sap Zen tahanha naka hom. Sap Zen Zen kitak zi hip gol gwizimnira – angna, ensasana, hen tingare kirekam-kirekam naye.^u²⁶ Nonol lone sennak Zen aha-ere zi nikon tingare zi ausuna yang tabirki. Hen dekam zep zëbe mae hap okamasa de bi gwibin hip dena golzimki. Zen Zen kitak okama tek-tekna kae gwibir-zim niraka, hen Zen Zen auhu-kamanak de teipsin-teipsinni anakan dam tasik gwibirida, ‘Angkam em teipsik. Angkam em ati gwen.’²⁷ Alap mes kirekam syal gwibirki – Zénaka dikim tē gweblan hap, mae hap, ‘Wéhé asa nértowe’ak?’ Hwëna Zen sap nébon mae onakon langanak hom –²⁸ men kirekam égu gwenanke, ‘Nen an zéno taha terenake lowehe gwenan hen étë nasen gwenan. Ensasana hen Zébon onak.’ Ebon mae onakon men zen térya ale dabik, zen hen ki anakan égu gwek, ‘Nen an kitak zéno walas.’

²⁹ “Zen in zep, nen de Alap mo walas gwenkam, nen bap nen anakan tim tin, ‘Alap mo nwe-masena zen zi mo tahakam de yang tasin makarena’ – men kirekam zi mo enlalakam emas nakon, ahaksa perak nakon, hen kaso nakon yang da gwibirinke.³⁰ Orep Alap nwe enkam zë kara ta gwibirki – kirekam de Zénaka téblannakyé. Hwëna angkam zep okamanak de tingare zini gubirida’ara, ‘Angkam dekam éhalek.’³¹ Zen mes yaklana dam tasiki – dekam de tingare zisi zére mae mo enlalasa de hla tazimdinkim klis gun hup denaye. Men Zen de klis gun hup dena, Desa hen mes dam tasiki. Hen dekam de tingare zi taibiliplan hap, Alap mes tin nikón ngaya taká.”

³² Hwëna tin nikón de ngaya gwen hap dena insa kim sane da’ak, ahakon dekam zep swrë da’ak. Hwëna ahakon man nenblak, “Neik etan aha yaklakam kire hap dena asa tonbirida.”³³ Paulus ki zep kon song gweka.³⁴ Hwëna dekam ahakon man zéno ola kon Yesussu daibiliablak. Zen dekam zep zébon ang ta gwek. Ahana bosena Dionisius. Men zen kwatapna iwe égolek de gwe-gwek, zen zéno mae mo aha mamma. Ahana we, zéno bosena Damaris. Ahakorena hen ki.

^u**17:25** 1Raj 8:27, Yes 42:5, Kis 7:48-50

**Paulus kim Akaya mo langnak
de éna Korintusk hatakake:**

18 Atena kon, ki zep Korintus sun dep song gweka. ² Zao zep Yahudi walya Akwilasa zertoweka. Zéno auyanazana orep Pontus sun dep éal tak, zep zëwe de wal hap joweka. We zem bosen Priskila. Zen anakarenak ake'anka, "Nér hom Italia kon aptazak." Sap Roma mo teipsinni Klaudius Bak nér hom anakan goléalsa soneka, "Yahudi zini kítak de Italia mo langna an kon sek gwek." Paulus ése apta zannak zep duwezimki, ³ sap zéno nik mo syala apdenak– tenda gol syal gwe-gweblan hap de zi dare. Zao zep apdekam lowehe gwek hen syal ta gwek. ⁴ Hari Sabat jamkam zep Paulus Alap mo épba ola kore naka Yahudi mo but srém golak ziklis gul gweka– zen dikim hen Yesussu taibliblan hap, sap Yahudi zi, hen sap Yunani kore zi. ⁵ Silas ne Timotius ne kim langna Makedonia kon apta zaka, Paulus dekam zep tenda gol syala insa golzausuku. Dekam yakla jamkam zep Alap mo olkam Yahudi zi ensa anakan tawa ta gwibirki, "Yesus Zen Zen– Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap mensa gu-gubirida gwekaye." ⁶ Hwëna ahakore Yahudi zini kim nérrol gwek hen lamang dak, Paulus dekam zep bajuna anakare ola ban hlaïk-hlik so guk halka, "Ano ola ansa baes eibirin, ki em hen ema éngaya gwen hap dena baes eibi'in! Ëe ama sap emsa de ngaya tabin hip alp gwibiridak, zep Alap molya eno mae mo kala abe hap ngéro gulbluka. Zep ée ama angkam song gwe'an– Yahudi srém zisi de hwëna tawa tabin hip."^v

7 Paulus ki zep but srém gola in kon golëwet so gweka, dekam zep hwëna zéno golek denak de golak golëbiti gweka. Gol bina in bosen Titius. Zéno aha bosen hen Yustus. Zen Yahudi srém zi, hwëna Alapsa mes betek gweblaka. Zéno golak zep hwëna golëbiti gwe-gweka. ⁸ But srém gola iwe de mamma, bosen Krispus Bak, zen we wal walas zeban zep Yesussu zitaibliblaka. Hen ahakore Korintusk de lowehen wenya beya nik hen Paulus mo ola kon Yesussu daibliblak, dekam zep desa hen su dabiridak.^w

^v18:6 Bajuna in mae hap hlaïk-hlik so guk halka: Anakan dikim enlala sobiridan hap, "Eno mae mo karekna in dikire ere mae onak lwak."

^w18:8 1Kor 1:14-17

9 Aha orapkam, Bian Yesus nwe lirisin soblannak Paulussu gubluka, “Bahem aïrin. Sap esa tonbirida gwera. Balkkam bahem gwë gwen. 10 Sap Ëe ama emsa zergwë gwe'an, hen zini molya emsa karek dak. Sap ëna awe de zini beyakam sa Abon onak bïti gwer.” 11 Paulus dekam zep zëwe Alap mo olsa de tonbirida gwen hap holokam gwëka. Tahunna aha-en tamanblak, ahana ngirin ngam sonnak.

12 Dekam Akayak Galio Bak gubernorkam iïrik gïlkï. Yahudi zini dekam zep ola aha-en nuk– Paulussu de Galio Bak osan dep balk tahan hap. Kim balk dahak, 13 anakare ola ban zep nértréblak, “Zini an zisi yasik ta gwibirida– nen dikim Musa mo titi tabin olsa gweibir kïnïn hap, dekam de hwëna zébon osan ang tan hap. Hwëna dekam Alapsa molye dawemkam betek ë gweblak.”

14 Paulus kim sap nama ding gun hup enlala gwe'anka, Galio ki zep hwëna ding gulzimki, “Em san asa Yahudi walsae hla lal! Roma mo jalse gwen olsa de gweibir kïnïn habe klak lanan zanam, ëe amaka emsa salbirida'an. 15 Hwëna ere mae mo épba olak de ol-gunnu hen bosem-sena, zep ene ki klak lananzal. Zen e-en emaka tap uk. Ëe ama baes gwe'an– kiresa de ep klis gulzimdin hipye.” 16 Ki zep zëre mo jana nabare zini goléalsa sonen hap gubiridaka. 17 Hwëna Yahudi srëm zini men zen zë beyakam ëzau'uk, dekam zep Yahudi mo but srëm golak de mam zini Sostenes Baksa dot dasik, zao zep hëndep dangolek. Hwëna Galio Bak nwe enkam zë kara tabi'inka.

Paulus kim langna Siriak de Antiokia san dep lwa halkake:

18 Dekam Paulus Korintusk iwe holo tolkam gwëka. Ki zep hwëna Siria mo lang san de etan lwahan hap dwam gweka. Dekam kim zëwe de Yesussu taïbli blan zini hli yuludaka, Akwila we zem Priskila han man ang éblak. Song gwen hap kim golek de gwe'anka, dekam zep zëwe de hi alpnak de ëna Kengkreyak nol alana lunsuku. Mae hap lunsuku: Sap Yahudi zini kirekam égwë gwek– Alap hap de anakan goltréblan hap, “Mensa ëe emsa gu-gubluk, ‘Ëe kiresa asa Eno bose hap syal gwibir,’ mesë sul sonenan.”^x 19-21 Asia mo langnak de ëna

^x 18:18 Yahudi zini kim Alapsa nen guk gweblak, “Ëe asa ebe hap de syalsa gol,” dekam kim nama syal nei gwibik, nol alana man lam da gwibik. Kim su nul sone gwek, dekam zep dalansik gwibik. Yahudi zi mo Alap hap de ol gu-guk gweblan ola emki hlaun Bil 6:1-21nak.

Efesus kim bulkum zihataka, Paulus zëna ki zep Yahudi mo but srëm gol san dep song gweka. Zëwe Alap mo épba ola kore naka zep ziklis gulku. Zao zep abe dak, “Em wéhë holo tolkam awe gwë'anka?” Hwëna man ding gulzimki, “Angkam molyë awe holokam gwëk. Alap mo dwam gwibin sin de kirekam lwankam, ki asa lwa halzal.” Zëna ki zep kon etan bulkum gwë halka. Akwila ne Priskila neka zao zep hli soka.

²² Kaesareak zep ati gweka. Dekon zep Yerusalem san dep tanakam zaheka – zëwe de Yesussu taïblíblan wenyaka de hlauluda guluhan hap. Zëna ki zep kon Antiokia san dep hwëna lwa halka. ²³ Zao holo tolkam gwëka, ki zep Galatia hen Prigia mo langnak de ë-ë san amjanbir song gweka – dekam de etan zëwe de Kristen zisi tatete tabin hip.

Apolos kim Efesusk hen Korintusk tawa ta gwibirkike:

²⁴ Zao kim lwa se'ak, ki zep Yahudi walya Apolos Efesusk hata zaka. Zëno auyan-azana Mesir mo éna Aleksandria san dep al tak, zep zëwe de wal hap joweka. Zen mes sekolana sul sone song gweka, zep sérkam tangan Alap mo épba ola tawa gwibirk. ²⁵ Zen mes beyakam Bian Yesus hup dena tame gulku, hen udobe naban anakan tawa ta gwibirk, “Nësa de ngaya tabin hip de Zini angkam hatan hap man golek de gwe'ara.” Hwëna zen hom dekam Yesus mo bosena tawa gwibi'inka, hwëna anakare ol ensa salka, “Yahudi mo langnak Yohanis Su Tabin Swe mes zisi zëbe hap de hohle tabir-blin hap su tabirida gweka.” ²⁶ Zen kim udobe naban kire hap denaka but srëm golak tonbirida'anka, Priskila ne Akwila ne man zë sane la'ak. Dekam zep enblak, “Ano nik mo gol san emki ang gwen.” Zao zep dawemkam Yesus hup denaka anakan lonblak, “Yesus Zen Zen – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.” Dekam zep dawemkam taïblíblaka.

²⁷ Akaya san de song gwen hap kim dwam gwe'anka, dekam zep Efesusk de Yesussu taïblíblan wenza nenblak, “In airis.” Dekam zëwe de Kristen zi hip anakare hap de suratna ale nulzimk, “Zini an amki dawemkam eirink. Zëno tawa tabinni airis.” Zao kim hataka, zen dawemkam zep zë mas gwibirida gweka – men zen Alap mo kwasang-kwasang nakon Yesussu daïblíblaky. ²⁸ Sap zëwe zi beya mo nwenak, Apolos Yahudi zi niban dawemkam Yesus hup dena golëkeisa-keisa gwe-gweka, hëndep man topse né gweblak. Sap Apolos zen

Alap mo ëpba olak denaka dawemkam anakan klis gul gwizimki, “Yesus Zen Zen – nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap orep nësa gu-gubirida gwekaye.”

Paulus kim Efesusk gwë gwekake:

19 Apolos kim nama Korintusk gwë'anka, Paulus dekam zep Prigia mo langna tamun song gweka, ki zep hëndep Efesusk hataka. Zao zep Apolos mo kim de Yohanis Swe mo olsa taïblibin zini golëtoweka. ² Ki zep zë takensibiridaka, “Em kime eei gwek, emsa wëhë Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka?”

Ki zep ding nulblik, “Hom. Ëe homë anakan èsak, ‘Alap mo Enhona ki.’”^y

³ Ki zep etan takensibiridaka, “Em banakare su tabin sine ang tak?”

Ki zep ding nulblik, “Ëe Yohanis mo su tabin sinë ang tak.”

⁴ Dekam zep gubiridaka, “Yohanis Su Tabin zen mae hap su tabirida gweka: Zi dikim Alap hap zënaka anakan golëtré gweblan hap, ‘Ëe ama angkam hale'an.’ Zen dekam man hen gubirida gweka, ‘In Zen asa zertro'an zala, em Desa taïbliblan.’ Desa de zertrozan Zini mes hata zaka. Zëno bosena Yesus.”

⁵ Kirekam kim nasalblak, dekam zep Bian Yesus mo bosekom de etan su tabiridan hap abe dak. ⁶ Paulus kim su tabiridan hyanak tahana tehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka, dekam zep hen owas hap zëre mae mo tame gun srëm ola donbi'ik, hen Alap mo Enho nakore hamal hap de ola donbi'ik. ⁷ Zini in tingan san ha dua-blas enkam mes yap.

⁸ Paulus zao dan-ahare benkam gwëka, dekam Yahudi mo but srëm golak til gweka. Zao zep udobe naban Alap mo ëpba ola kore naka klis gul gwizimki – anakan dikim titi tabin hip, “Em de Yesussu taïbliblankam, zen dekam esa Alap mo ïrik giinnik biti gwer.” ⁹ Hwëna ahakon man ènol drak-drak gwek, hen Yesussu de taïbliblan hap man baes tak. Hen Yesus hup de ol dawemna insa man damnak lamang nul gwek. Paulus dekam zep, men zen Yesussu daïbliblak, desa en hlilin halka. Balai desa makare gola, bosena Tiranus, zao zep hwëna mwin-mwan enkam golëbiti gwe-gweka. Zao zep apdekam ola ziklis gul gweka. ¹⁰ Kirekam de golëlowehe gwennak hëndep tahunna

^y19:2 Kis 2:38, Rom 8:9

dan-dan damank, hëndep propinsi Asiak dena ol dawemna insa kitak man ésaladak – sap Yahudi zi, hen sap Yunani zi.

**Skewa Bak mo walasna kim sap dowalsa
de golëalsça sonen hap äalp gweke:**

11 Alap sérkam de owas-owassa Paulus mo taha san de aren zankam gol gwizimki. **12** Da so gwen kaenna ahaksa kaen hak maena, Paulus kim desa sap'nen towanblanda gweka, desa kim zi sang-sangnak de lonebla inen hap kap dahal gwek, dekam zep édawem gwe-gwek. Hen dowal mo tilblin maena, dekam zep dowala in wet so gwe-gwek.

13 Hwëna Yesussu de taïbliblan srëm Yahudi zini dekam zep sap hen dowal-dowalsa de Bian Jesus mo bosekam golëalsça sone gwen hap äalp gwe-gwek. Zen man dowal-dowala insa anakan nenbirida gwek, “Paulus men zëno bosekam tonbirida gwe'arake, Jesus, zëno bosekamë emsa enbla'an: Em zini an kon wet son.” **14** Men zen kirekam ègwë gwe'ak, zen Yahudi zi mo aha mam nik mo walas tuju enkam. Mam zini in mo bosena Skewa Bak. Zen hen Yerusalemk de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo aha mamma. **15** Hwëna dowal de tilblin zisi zep ahanaka etan nakasibli'ak, hwëna zëbon de dowala in man ding gulzimki, “Èe Jesus ne Paulus neka kië tame oso'an. Hwëna em an enda korena?” **16** Zini men desa tilblika hetyak gwezik kinzinkam zep tahyo zaka, zao zep tangolebirki, hëndep man irkare tabirki. Dekam zep gola in kon irkan wei-wei naban heya-hya gwek.

17 Efesusk de lowehe gwen wenza kim ésa, sap Yahudi zi, sap hen Yunani zi, dekam tangan zep dawemkam éaïrik. Dekam Bian Jesus mo bosena man tangan blikip neisibik. **18** Men zen Yesussu daïbliblak, dekam zep tame nuk, “O èe namaë ol karekna lam u'in. Anik èkira-kla gwek.” Dekam zep zi beya mo nwenak zëre mae mo karek-karekna èkira-kla gwek. **19** Hen beyana men zen ol kareksa syal nei gwibik, dekam zep ol karek nabare ol tatakna kap da halzak. Zao zep tingare zi mo nwenak tru dasik. Ol tatakna insa kap da halzak, te-alakam de lidak tabinkim, dua meliarak maka hatak.^z **20** Kirekam zep

^z**19:19** “Dua meliarak” awe, Lukas man ale gulku “lima-pulu ribu perakkam de te-ala kasos” kam. Aha-ere perakkam de te-ala kasona dekam, zen mae mo kim: Aha-ere zi mo gajji aha-ere yakla blalkam de syal gwenna.

ki hëndep Bian hap de ol dawemna insa esek nul haladak, hen sosonna Alap mam gul gwizimki.

Ëna Efesusk de zini kim ëilmán gwekke:

²¹ Hyanak kim Paulus Yerusalem san de song gwen hap kalang gweka, zen man enlala gweka, “Makedonia hen Akaya mo lang san asa amjanbir.” Man gu gweka, “Yerusalem kon asa Roma san dep song gwer.” ²² Ki zep zëre mo taha tri soblan zi darena, Timotius ne Erastus neka guzimki, “Ëe an kim Asiak awe nama gwé'an, em Makedonia san em song én-zëwe de Kristen zisi de mas eibirida gwen hap.” Ki zep hëndep song éka.

²³ In kim lwa se'ak, dekam zep zini men zen Yesus hup de ol dawem san de ang tan hap baes tak Efesusk ëilmán gwek. ²⁴ Sap zëwe de zini yang gulsun we dowal bosena Artimissi betek nei gwibirin. Efesusk zëbe hap de gol yala hen ki. Zao de zini Artimis mo nwe-masekam dowal bete-teksa yang da gwibirin, hen gol bete-teksa syal néblanda gwenan-zao de dowal betekna insa zaun ta gwibin hip. Men zen desa syal néblanda gwenan, te-alana mamkam nulin gwenan.^a Perak nakon de yang ta gwibin syala iwe de aha mamna, bosena Demitrius. ²⁵ Zen dekam zep men zen kire-kirena dowala in hap syal néblanda gwenan, desa tagam gulsuku. Zao zep gubiridaka, “Wal bose wal, Artimis Bak hap de syala an nen dwan dekon am te-alana mamkam ulin gwenan. ²⁶ Hwëna angkam, ena hen mese asalblak hen hla lak-zi bosena Paulussu. Zen man tawa ta gwibi'ira, ‘Zi mo yang tabin alapna, zen eiwa de alapsa hom.’ Hëndep kirekam de tawa ta gwibinkim, nébon mae onakon mes mamkam hlilin halka. Awe de en naka hom kirekam hlil in'ira, hwëna tingare Asia mo langnak denaka. ²⁷ Zen de kirekam kitak sul sone'anka, néno mae mo syala an dekam sa gutu gwer. Dekam hen Artimis Bak mo gol yawala ansa anakan sa enlala néblal, ‘An boton alap mo gol.’ Hwëna angkam sap teipsin alapna Artimissi man betek nei gwibi'in-tingare Asia mo langnak de zini hen tingare okamanak de zi

^a**19:24** Mae hap dekon te-alana mamkam nulin gwek, sap zini man zébon mae onakon dowal bete-tekna insa hëndep gol zeban zëre mae mo golak de lonen hap kap da gwek. Sap zen man we dowala insa blikip neisik gwibik, hen man tim nul gwek, “Desa de are mo golak lonenkam, ee asa dawemsa hlaul gwer.”

niye. Hwëna zini in mo tawa tabin nikon, zëno bose dawemsa kim karek gu'ura.”

²⁸ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zep sërkam ejal gwek. Dekam zep ol mamkam étaken gwe'ak, “Nëno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!” ²⁹ Dekam zep hëndep éna iwe de zini kitak èilman gwek. Gayus ne Aristarkus neka dekam zep balk nosok – men zen Makedonia kon Paulussu ang èbla zakaye. Ki zep hëndep éna iwe de tagal gwe-gwen gol yawal san dep apdekam hlu-hluk gwenkam il nosohak.

³⁰ Paulus zi tra mo nwenak de tonbiridan hap sap dwam gwe'anka, hwëna Yesussu de taibliblan wenyik jalse në gwebla'ak, “Bahem! Emsa sa zë dal.” ³¹ Langna iwe de teipsin-teipsin zini, ahakom mes Paulus hun nërdokot gwek. In zep hen nen soneblak, “Ëe ama emsa en sonebla'an: Em bahem étagal gwe-gwen gola iwe hatan.”

³² Ahakon tame gun srëmkam ol èkwahlen san enkam hlu-hluk gwe-gwe'anzak. Ahakon aha jal hil gin hip ènop-nop gwe'ak, hen eihya nakon aha jal hil gin hip ènop-nop gwe'ak. Hëndep zi beyana in zao hom zénaka tame nuk, “Ëe an kire habë tagam gwer.” ³³ Yahudi zini man zë hen èdurum gwe hezak. Zen dekam zep zëno mae mo mamma Aleksander Baksa ngein sin néblak. Dekam zep zi tra ngirin nikon ahakore nik daken gwebla'ak. San ha anakan mes yap daken gwebla'ak, “Emki anakan gubiridan, ‘Bahem Yahudi zini asa jal gwibiridan. Diki Paulussu em karek tan – hëndep zëbon de ang ta gwen wenza ban!’” Dekam zep sap tahakam dekam de balk tasin hip akabiridaka. ³⁴ Hwëna zen hom ola gubiridaka, sap zëwe de zini mes anakan tame da'ak, “An Artimissi de betek gwibin zisi hom. An Yahudi wal!” Dekam zep apde ennak ol mamkam étaken gwe'ak, “Nëno mae mo alapna Artimis, zen teipsin tanganna! Nëno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!” Kirekam de étaken gwennak hëndep yakla nwena dan-dan damank.

³⁵ Éna iwe de teipsinni ahana dekam zep luweka, ki zep tahakam dekam de balk tasin hip akabiridaka. Ki zep zë gubiridaka, “Efesusk de zi, em ba habe kirekam éena tal? Sap tingare okamanak de zini mes anakan tame nuk, ‘Efesusk de zini, zen teipsin alapna Artimissi zao gol yawalak kara nul gwenan – Artimis mo nwe-mase nabare kasona men zen zao nglî nakon zan zakye.’ ³⁶ Kirekam dena zini bëjen anakan

gulsun, ‘In boton.’ Zep kirekam de lwanna, em ba habe ëilman gwe song gwer? Zep bahem banakare maena jala ban syal gwibin.³⁷ Zini an em waba tol habe balk oso halzal. Zen hom nëno mae mo alap mo golak banakare maena sowëkam olka, hen hom mae lamang ulki.³⁸ Demitrius Bak de syal bose zeban zisi jal gwibridanna, zen kiresa de tap gun hup de zini kike-mensa Romak de teipsinni nëbe mae hap dam tasibir-zimki, zëno mae mo nwenak de taken-taken gwibirida gwen hapye. Zen zao emaka olsong gwe'an.³⁹ Aha jal mae de nama lwazimdinni, zen diki nëno mae mo nolik de nësa tagam gunkum bap – zao de tap gulsun hupyé.⁴⁰ Sap an zen ki namen jower, jana nabare zini maka nësa anakare hap karek dabi'in, ‘Em ba habe kirekam ëilman gwer?’ Hwëna zen de nësa takensibridankam, molye anakan ding ulinam, ‘Ëe kire habë ëilman gwer.’⁴¹ Kirekam kim tonbirdaka, ki zep sekvak gwen hap gubiridaka. Dekam zep hëndep sekvak gwek.

**Paulus kim Makedoniak hen Akayak
de Kristen zini amjanbirkike:**

20 In kim ëilman gwasik, Paulus dekam zep Yesussu de taibiliyan wenyaka tagal gulsuku. Zao zep aumwa hap de ol zëm-zëmni golzimki. Zëna dekam zep Makedonia mo lang san dep song gweka.² Holokam zep Makedonia mo lang san tën daka – zëna men desan Alap mo ol dawemkam tawa tabirida gwekake. Zen etan desan ol zëm-zëmkim Kristen zisi tatete tabirida gweka, hëndep Korintus mo langna Akayak hataka. Langna in aha bosena Yunani.³ Zao dan-ahare benkam gwëka. Siria mo lang san de bulkum song gwen hap kim hohle gwe'anka, ki zep hwëna nenbla'ak, “Yahudi zini man emsa tan hap ora nakon dil gibli'an.” Dekam zep enlala gweka, “Tanakam asa etan Makedonia san dep Iwalah.”⁴⁻⁵ Hwëna dekam zini mes jemat-jemat nakon tuju enkam dam dasibik – zen de Siria hen Yerusalem san ang gweblan hap. Ëe, Lukas, Paulus hun zebë tanakam Makedonia san song èk. Tujukam de zini in, zen en bulkum asa nangirzimk – Troask de hwëna olëgaing gwen hap. Zëno mae mo bosem-sena –

ëna Bereya walya Pirus mo tanena Sopater,
Tesalonika wal darena, Aristarkus hun Sekundus hun,
Derbe walya Gayus,
hen Timotius,

hen Asia mo lang nakore zi darena, Tikikus hun
Trofimus hun.

6 Yahudi mo minggu yala kim tamank, rotisa dikim ragi srëmkam taiblin gil gwen hap dena, dekam zebë Pilipi kon buluk Troas san dep ang ëk. Bulkum de song ënna, yaklana aha-ere taha-tapkam, ki zebë Troask olëgaäng gwek. Zao aha-ere minggukam zebë olëlowehek.

Paulus kim aumwa hap Troask ol zïm-zïmnï hli yulzimkike:

7 Minggu mo kam, dekam zep Yesussu de taibliblan wenza tagal gwek – Yesus mo timsi dikim enlala gwibin hip de rotisa dikim twinbin hip, hen zep de anggur hosa dikim otdebin hip. Ëe Lukas ama hen ang gwek. Paulus dekam mam blalkam tonbiridaka, hëndep zao zep ngirin tatem gwek. Sap zen man ka'an de hli yuludan hap kalang gwe'anka. **8** Gulk de teksonna men zaoë tagal gwek, syauk ngatanna beyana. **9** Gola in, zëno klibuna dan-ahan. Aumwa hap de klibuna, zen zaoë tagal gwehak. Wal seiwiri bosena Yutekus, zen togot-go tahannak nikinki. Paulus kim tonbirida tine'anka, wal seiwiri in zao zep hëndep ta guk halka. Kim kon balep gwe'siki, dekam zep kon kama san dep zan tineka. Kim zë neir ine'ak, anakan zep hla da'ak, “Mes tilî.” **10** Paulus kim ati gweka, zao zep nabakam bik dan tahannak glang gwebla ineka, hëndep kyang-kyang tasikü. Ki zep gubiridaka, “Bahem enlalana édowe hanan. Zëno angna mes etan lwabla halan zala!” **11** Ki zep etan golësesek gweka. Zao zep Yesussu de enlala gweblan hap de rotina insa zitwenblaka, hen kire hap de anggur hona ziotdeblaka. Zao kim etan ola zitonbirki, zao zep hëndep golëhleng gwek. Kakan zep hwëna Paulus zëre hon de ang ta gwen wenza aban mae golësek gweka. **12** Zëwe de zini in ki zep wal seiwiri insa gol san dep nga-ngola ban nërsong gwek – anakare hap, “Zen mes ngaya gwera!”

**Paulus kim aumwa hap ola Efesusk de Kristen
zi mo mam-mam wenza kip hli yulzimkike:**

13 Ëe hen Lukas Troas kon bulkumë Paulussu angirblik – Asos kon de èsblan hap. Ëe mesë ola kirekam aha-en uk, sap Paulus man Asos san tanakam de song gwen hap dwam gwe'anka.

14 Kimë ëna Asos kon bulkum eirink, dekam zebë hwëna Mitilene san dep sek gwek. Ëna in lang tekna Lesbosnak. **15** Ka'ankam

zebë kon hwëna lang tekna Kiossa lamank. Zëno ka'ankam zebë hwëna lang tekna Samos san dep tablan gwe kinik. Zao de yaklanak, ki zebë hëndep Efesus mo golek denak de éna Miletusk yaïng gwek. ¹⁶ Paulus mes ki Efesussu de talmaran hap kalang gweka, sap zen man nabakam de Yerusalemk hatan hap dwam gweka. Sap zen man enlala gwe'anka, “Ëe wöhë Pentakostana jap so'ak?” In zep Asia mo lang san de égweisik song gwen hap baes gweka.

¹⁷ Miletus kon zep Efesusk de Kristen zi mo nol-nola gu sonebiridaka – zen de yaïng gwezan hap. ¹⁸ Kim yaïng gwezak, zao zep aumwa hap de ola anakan gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, ena tawana: Ëe kimë Asia mo langna awe emsa golëlowehe gwek, nonol hata zankam hëndep angkam, ¹⁹ ëe Alap hon de babu gwen zi mo kimë syal gwe-gwek – enlala betekkam hen nwe go-ho naban. Ëe karekna mam nakaë goltowe gwek – Yahudi zini kim sap tan hap asa dil gïk gweblak. Hwëna ëe homë kim golzausuk. ²⁰ Ena tawana: Ëe anakan de tüük gwibin enlala naban homë emsa tawa ta gwibik, ‘Ansa babë tawa tabin. Aha zi sa husus neibir.’ Hwëna ëe mensa ena dwam ei gwibik, Kristus hon dikim étal gweñin hïp dena, ëe desa sul sonen kamë zi tra mo inik emsa tawa ta gwibik – hen gol-gol san. ²¹ Sap Yahudi zi, sap Yunani zi, ëe damnakë tonbirida gwek – zen dikim éhalen hap, hen Alap osan dep dikim lwanda halzan hap, hen zen dikim Bian Yesussu taïbliblan hap.

²² “Hwëna angkam, Alap mo Enhona man asa tüü ta'ara – ëe dikim Yerusalem san song gwen hap. Hen ëe homë tame gu'un, ‘Basa wöhë zë goltowe'ak?’ ²³ Hwëna Alap mo Enhona aha-en mes ap anakan goltréblaka, ‘Ëna men zëwe em hata gwe'anka, zao bwinak sa emsa se dyain gwer, hen kareksa esa zë goltowe gwera.’ ²⁴ Hwëna ëe are mo gwënsa de langa gulsun hup homë enlala gwe'an. Hwëna diki abe hap insa Bian Yesus syala we yul soneblakake, desa de sul sonen habë tangan dwam gwe'an. Ano syala in zen: Tingare zisi de tüü ta gwibin hip, zen dikim Alap mo kwasang hap de ol dawem san ang ta gwen hap denaye.

²⁵ “Angkam ëe tawana: Ëe men desaë Alap mo irïk gin hïp dena emsa tonbirida gwek, em molye etan asa hla lak. ²⁶ In zebë emsa gubirida'an: Alap molya eno mae mo kala abe hap ngéro gulbluka. ²⁷ Sap ëe homë are mo tawa tabinni wet gulsuk gwek – em dikim asa husus gweblan srëm hap. Ëe hwëna Alap mo dwam gwibin en san dena kimë sowe henkam emsa tawa ta

gwibik. ²⁸ Dawem enkam enaka kara la gwibik – tatete enkam eka ézauk gwek. Sap Alap mo Enhona mes emsa dam tasibirkidekam de Yesussu de taïbliblan wenza insa taïzi gwibin hipy. Zep desa dawem enkam kara la gwibik. Em in men kiye – zahosa de kara ta gwibin zini. Eno mae mo zahona in, zen Alap mo hlil irin wenza – men desa Tane Zem Yesus mo kalkam lup gul inkike. ^b ²⁹ Ëe tawana: Ano tim bwanak tésen lwa jal-jala sa bütí gwezal – eno mae mo zahona insa de tamerazan hapye. ³⁰ Ere mae onakon sa hen ejower – dekam de eiwa de ol aïsili insa men-man gun hup de ziniye, dekam de hwëna zisi zëre mae mo bosesa dikim mam gun hup hlil inhal gwen hap. ³¹ Zen in zep terya-tyakam lowehe gwek. Emki éenlala gwe-gwen: Ëe dan-ahare tahunkamë nwe go-ho nabán emsa titi tabir tine gwek – yaklam denaban kam denaban.

³² “Angkam ëe Alap zëre mo tahanaké emsa tapbla gulun! Alap zëre mo kwasang-kwasang hap de ol dawemna in, zen desa en em enlala gwe-gwibin. Desan de ang ta gwenkam zen dekam esa étatete gwer, hen dekam esa ulin – Alap mensa tingare lalak wenza nébe mae hap hamal gulzimkiye. ³³ Ëe homë zi mo kire-kire dawemna hole-hle gwe-gwibik – sap te-ala, sap hen pakean maekam denaye. ³⁴ Ena tawana: Ëe are mo tahakamë are mo tahalha hap syal gwe-gwek – hen abon de ang ta gwen wenyik mo tahalha hapye. ³⁵ Tingare ano syala in, zen èrak makanë ebe mae hap aenaka anakan drëne gwizimk, ‘A kirekam nen soson srëm zisi mas gwibirida gwen.’ Sap ëe Bian Yesus mo olsaë anakan enlala gwe-gwibik,

‘Isrip-sri gwibin tanganna, em em zi hip gol
gwizimdin.

Zen de ebe hap gol gweblankam, zen isrip-sri gwibin
tangan naka hom.’”^c

³⁶ Kim tonsubiridaka, ki zep boklena golëkom taka, ki zep Alapsa zigu soneblaka. ³⁷ Aumwa hap sérkam zep go nabán babang da gwe'ak. ³⁸ Zen mae hap gona dablak: Sap zen man gubiridaka, “Em molye etan asa hla lak.” Hëndep ki zep bul sun dep zon dak.

^b **20:28** 1Tim 4:16, 1Ptr 5:2-4

^c **20:35** Yesus mo ola in aha bukunak hom ale nuk. Hwëna enlalana man Matius 10:8b nabán engka en apde në'an. Ahaksa san ha Lukas 14:12-14sa enlala gwibirkî?

Paulus kim Yerusalem san dep song gwekake:

21 Èe kimë Paulus mae han eire tangan naka aenaka lapblal-birinhak, èe dekam zebë bulkum dam-dam enkam lang tekna Kos san dep sek gwek. Ka'ankam zebë hwëna lang tekna Rodosk yaïng gwek, dekon zebë etan bulu inkam éna Patara san dep sek gwek. ² Zao zebë hwëna langna Penisia san dep de bulu oltowek. Èe zao zebë hwëna sesek gwesek. Dekon kimë sek gwek, ³ dekam zebë irgwa taha san dekam lang tekna Siprussu hla la-in guk kiniik. Èe dekam zebë Siria san dep taman gwek. Hwëna éna Tiruskë atiti gwek, sap bulu in zaoë ang tak, zëwe dep de kire-kirena hen man– desa de zë teiswesik gïk kinin hap. ⁴ Éna zëwe de Yesussu taïbliplan zi niban kimë olëgaïng gwek, dekam zebë deban mae aha-ere minggukam zëwe lowehék. Zen dekam zep Alap mo Enho mo sosenkam hamal hap de ola Paulus hup ayang nulblik, “Yerusalem san bahem song gwen.” ⁵ Hwëna dekon de etan sek gwen hap denak kim hatak, ki zebë kon hëndep sek gwek. Tingare zao de Yesussu taïbliplan wenza hëndep we wal walas zeban bul sun dep asa ap nul sonendak. Dekam zebë hi alpnak aumwa hap boklena kom lak, dekon zebë Biansa en soneblak. ⁶ Aumwa hap kimë zë aenaka babang labik, èe ki zebë hëndep buluk sesek gwesek. Zen hen dekam zep gol san dep lwan dahak.

⁷ Èe kimë dekon sek gwek, dekam zebë éna Tolemais yaïng gwek. Zao kimë Yesussu de taïbliplan wenza ban aenaka tame labik, ki zep asa gol san dep kwang nulidahak. Orapna aha-en zebë zë truwek. ⁸ Ka'ankam kimë kon sek gwek, dekam zebë Kaesareak yaïng gwek. Zao Pilipus mo golak zebë lowehék. Pilipus in, zen Yesus hup de ol dawemsa de tawa ta gwibin zi. Zen ahana– Yerusalemk mensa tuju enkam Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip dam dasibikke. ^d ⁹ Wenam sei-siwig zem dan-nér dan-nérkam. Hwëna Alap mo Enhona mes zëbe mae hap sosonna golzimki– hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye.

¹⁰ Zao kimë lowe he'ak, ki zep Yerusalem mo lang nakon zini hata zaka, bosena Agabus. Zëbe hap hen Alap mo Enhona mes sosonna golblaka– hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip dena. ^e ¹¹ Zen ki zep Paulus hun asa golek de so

^d21:8 Kis 6:5, 8:5 ^e21:10 Kis 11:28

zaka, ki zep Paulus mo takna golka, dekam zep zëre mo tahanana tahalebirki. Ki zep asa gubiridaka, “Alap mo Enhona man gunda, ‘Tak bina ansa kirekam sa Yerusalemk de Yahudi zini dahaler, ki sa Yahudi srëm zi hip tapbla dazim.’”

¹² Kirekam kimë asalblak, ëe ki zebë zëwe de zi niban Paulussu en gwebla'ak, “Bahem Yerusalem san song gwen.” ¹³ Hwëna zen man asa ding gulzimki, “Em ba habe nwe go-hokam ano enlalana ap dowe hanan labla'an? Ëe tahalen en hap homë hohle gwe'an, hwëna Bian Yesus mo bose hap de Yerusalemk tün hibë hen hohle gwe'an.” ¹⁴ Ëe kimë anakan tame uk, “Nen molye zëno enlalana wet yasi'blik,” dekam zebë ëguk, “Dikire Bian Alap mo dwam gwibin sin lwak.”

¹⁵ Ki zebë öötoto gwek, hëndep ki zebë Yerusalem san sek gwek. ¹⁶ Kaesarea kore Kristen zini hen man asa ang neibiridak, hëndep Manason mo golak yaïng gwek – men zëbon de lowehen hap ékalang gwekke. Manason in Siprus wal. Zen men zen nonol tanganna Yesussu daïblioblakke, zëno mae mo ahana.

Paulus kim Yakobus osan dep song gwekake:

¹⁷ Yerusalemk kimë yaïng gwek, zëwe Yesussu de taïbliblan zini dawemkam asa lup nulink. ¹⁸ Ka'ankam ki zep Paulus asa Yakobus osan dep golësek gweka.^f Zëwe dekam mes hen Kristen zi mo nol-nola tagal gwasik. ¹⁹ Zëwe kim Paulus dawemkam golëgaïng gweka, dekam zep kitak aïsil gwibiridaka – mensa Yahudi srëm zi mo lang san de tën dannak Alap zëno syala soson gul gweblakaye.

²⁰ Kim ésane gwe'ak, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak. Ki zep Paulussu nenblak, “Aya Bak, ena mese tame gulku: Yahudi zini hen mes ribu-ribukam Yesussu daïblioblak, hen zen nama Musa mo titi tabin ol san enlala zon tasinkim ang ta gwe'an. ²¹ Hwëna angkam zen mes boton ola anakan ésak, ‘Paulus zen Yahudi zini, men zen Yahudi srëm zi mo lang san lowe henda gwe'an, desa anakan tawa ta gwibi'ira, “Musa mo titi tabin olsa emki tapbla gun.”’ Hen anakan mes eno tawa tabinni ésak, ‘Walas tane-ne mo to mipna bahem blom tasik gwibin, hen Yahudi mo épba lowe hensa emki baes gwibin.’ ²² Zep nen banakan esa ebe hap dena syal eibir? Sap zen sa

^f**21:18** Yakobus in, zen Yesus mo oso. Zen Yerusalemk Kristen zisi nol gwibiridaka.

anakan ésal, ‘Paulus angkam mes hata zala.’²³ Ano mae mo ol san emki ang gwen– zéno mae mo enlalasa dikim së ta sonezimdin hipyé. Abon mae onakon zini dan-nér dan-nérkam. Zen mes ki Alapsa anakan nen gubluk, ‘Ëe kirekam de syalsäe eno bose hap o'an.’ Syala desa zen hen mes su nul sonek.
²⁴ Emki deban mae Alap mo gol san golësek gwen. Ere mo te-alakam emki desa hen mas gwibiridan. Zao Alap mo golak emki te-alana insa ing ta sonen– Alap hap de syal sul sonen hap de te-alana insaye, ere hap hen zébe mae hap. Kire hwëna emsa hokam hlë dabiridak,^g ki nola zitalansibir. Zen dekam sa tìngare zini anakan emsa tame dal, ‘In man ki ahap néblak. Paulus an nama Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwenda.’
²⁵ Hwëna ena tawana: Nen mese Yahudi srëm Kristen zi hip suratna ale ulzimk– dekam de

yang tabin dowal hap de otweran blom tabir-zimdinsi baes tan hap denaye,
 hen otweran kal otdebinsi,
 hen hole naka de blwap-blwap tan tweran ninsi
 de twin gwibinsi,
 hen kahalo-kahalosa.”^h

²⁶ Ka'ankam ki zep Paulus Alap mo gol san golësek gweka, dekam zep Alap mo golak de syal gwe-gwen zi ahanik hokam hlë tabiridaka. Ki zep zao ahakore zéwe de syal tan zisi gubiridaka, “Ano mae mo Alapsa de golek de tan hap de mingguna yaklana dekam sa tap gwer. Dekam asa otweranna zilup gul halzal– em de Alap hap desa tru ta seblan hapye.”ⁱ

Paulussu kim Alap mo golak balk dakke:

²⁷ Mingguna in mo yaklana kim tap gwen hap golek de gwe'ak, dekam zep Asia kore Yahudi zi Paulussu Alap mo golak hla da'ak. Zen zep zé hëndep irik dasizik, hen tìngare zi trana in mo enlalasa anakare olkam ben dyasizimk,²⁸ “Israelk de zi, zini ansa nen karek tan! Zini an zen tìngare lang san anakan yasik tabirida gwenda, ‘Musa mo titi tabin ol san bahem ang tan. Yahudi zi mo lowe henna zen karekna, hen Yerusalemk de Alap mo gola in waba hap.’ Zen hen mes Alap mo gol dawemna ansa

^g^{21:24} Yahudi zini hen ki su tabiridan makan Alap mo golak syal nei gwibik– dekam de Alap mo nwenak èngan gwehen hap. (Bil 6:13-21)

^h^{21:25} Kis 15:29 ⁱ^{21:26} 1Kor 9:20

kun gulku – Yahudi srém Yunani kore zini kim golëbïti gwe zakake.”²⁹ Zen kun gun hup dena in mae hap ki ëguk: Sap zen mes zén hla dak – Efesus walya Trofimus Bak han de éna iwe lë naserannak. Zep kïl dik, “Zen mes Alap mo golak awe zertil zïka.” Hwëna sap hom.

³⁰ Dekam zep hëndep Yerusalemk de zini kïtak ëilman gwe song gwek. Zini dekam zep beyakam éhlu-hluk gwezak. Dekam zep hëndep Paulussu Alap mo gola in kon il dïhak. Lilikinni ki zep nasohlasik.^j³¹ Tan hap kim sap némë'ak, ki zep hwëna ola nabakam Roma mo jana nabare zi mo mamnak anakan nol hatak, “Tingare éna awe de zini man ëilman gwe'an!”³² Dekam zep nabakam zëre mo irgwa taha nakore naban goléhlu-hluk gwe zaka – ahakon bose nabarena, hen sap kire srém wenya ban. Zi trana in kim hla nulida guk, dekam zep Paulussu tangolenna nérzausuk.

³³ Jana nabare nik mo mamma in dekam zep zëre mo jana nabare zini insa gubiridaka – Paulussu de besi dokotkam eihyataha eihya-tahakam darak tablan hap. Ki zep hwëna zini insa takensibiridaka, “Zini an nara? Banakan karek gwera?”³⁴ Zi trana in hwëna ahakon srën jal olkam ding nulblik. Ahakon hen srën ding nulblik. Sap kirekam de ëilman gwennak bëjen eiwa dena dam gulsun, in zep jana nabare zini in mo mamma Paulussu de zëre mae mo gol san zerhan hap gubiridaka.³⁵ Tembokkam de blaberak kim nérhatak, zao zep men zen tan hap soson nëbla'ak deban mae èngiltitik gwe'ak, hëndep zao zep tan hap alp dasi'ik. Hwëna jana nabare zini in zep gulk kon nabakam neir inehak.³⁶ Zi trana in zen sap tan hap dëra nëbla ha'anzak, dekam zep ènop-nop gwe se'ak, “In em tan! Bahem zë lam tan!”

Paulus kim zi trana insa tonbiridakake:

³⁷ Gol mwanak de zertin hip kim nërgolek de gwe'ak, Paulus ki zep mam zini insa Yunani olkam gubluka, “Ëe wëhë eban ola lon'ak?”

Ki zep ding gulbluka, “Em hare Yunani ola tawa nakake!³⁸ Em san ki Mesir walya insa hom yap? – men zen nér hom

^j^{21:30} Anakare enlala naban mes yap nasohlasik, “Paulus mo kal de desan bles-bles gwenkam, ki sa gola an kun gwer.”

golëilman gwenkam empat ribukam de zini sasa lang san dep golëheya-hya gwekake.”

³⁹ Ki zep ding gulbluka, “Ëe sap Yahudi wal. Hwëna ano auyan-azana ë yala Tarsus sun al tak. Zep ëe hen Roma mo propinsina Kilikia wal. Ëe wëhë are kore naka tonbirida'ak?”

⁴⁰ Ki zep ding gulbluka, “Sap esa.” Paulus ki zep tembokkam de blabera in kon dekam de balk tasin hëp tahakam akabiridaka, ki zep hwëna Ibrani olkam tonbiridaka,

22 “Aya-wal oso-wal, hen bi-walkam dena, ëe anik emsa are mo timsi dikim golsriwen hap denaka tonbiridak.”

² Zen kim anakan sane da'ak, “Zen nëre mae mo olkam am nësa tonbirida'ara,” dekam zep tangan balk tasik.

Zao zep tonbiridaka, ³ “Ëe an Yahudi wal. Asa anyan Kilikia mo langna Tarsusk jaha gwek. Hwëna ëe aweë mam gwek. Ëe zebë Farisi walya Gamaliel Bak hon tawa gwek – kire enkam de nëno mae mo auyan-aza mo titi tabin ol san ang gwe-gwen hap denaye. Ëe hen ama dawem tangankam de Alapsa betek gweblan hap alp gwe-gwek – ena in kirekam hen angkam lowehe gwe'anke. ⁴ Yesus hup de tawa tabin sin men zen ang ta gwek, ëe zebë desa karek ta gwibik, hen bwinak sesek gulin gwek – sap we, sap zi. Hen ahakon tameran habë golëgu gwek. ⁵ Alap mo golak de teipsinni hen tingare Yahudi mo teipsin sinodenak dena, debarenak maka emsa nenbirida'an, ‘In eiwa. Hom boton gwe'ara.’ Sap zen zen abe hap suratna nolblak – desa de Damsik mo but srëm golak de mam-mam wenya kip goltreizimdin hipye. Zen sap dekam de Yesussu de taibliblan zisi an san dep tahyo halzan hap – awe de hwëna karek tabin hip.

⁶ “Yakla bolak denaban kimë Damsik golek de gwe'ak, mumuk ennak zep ngli nakore sërkam de ngatanna asa wale tazak. ⁷ Dekam zebë kamanak zank. Dekon zebë ola salsek, ‘Saulus, Saulus, em ba habe Asa karek ta gwe'ara?’

⁸ “Ki zebë ding guk, ‘Bian, em nara?’

“Dekam zep ano ola insa ding gulku, ‘Ëe an Nazaret walya Yesus – insa em karek ta gwe'arake.’ ⁹ Mensaë golëtë'ak, zen ngatan enna insa man hla nuk. Hwëna ola in desa asa tonbla'anka, zen hom anakan tame nuk, ‘Kirekam tonblala.’

¹⁰ “Ki zebë taken seblak, ‘Bian, ëe basa asa syal gwibir?’

“Ki zep asa ding gulbluka, ‘Em luwen, ki hëndep Damsik hatana. Zen zao asa emsa gublul – syala mensaë ep wei yul sonebla'anye.’

11 “Dekon zep asa Damsik sin dep iřik da song gwek, sap ano nwena mes dawemkam de ngatanna in hap dümün něk.
 12 Zini bosena Ananias zen zep asa duwebla zaka. Zini in enho zon tasiblinkam Musa mo tütü tabin ol san ang gwe-gweka, hen tingare Damsik de Yahudi zini man blikip neisik gweblak. 13 Zen ano alp nakon zau'un zaka, dekon zep asa gubluka, ‘Ano oso Saulus, emki etan kara gwen!’ Hëndep ki zebë zini insa hla tak.

14 “Ki zep asa gubluka, ‘Nëno mae mo auyan-aza mo Alapna mes emsa dam tasikü– dekam de zëno dwam gwibin sin denaka tawa gwibin hip, hen dekam de zëre mo zer sonen lalak Zini insa hla tan hap, hen zëno ol-gunsu de salblan hapye. 15 Mensa ena oranak hlaul zuka hen sane gweka, desa esa tingare zi hip golzim halada gwera. 16 Zep angkam em basae etan eissibi’ira? Em luwen. Ëe asa emsa su tablal, hen em kime Alapsa Yesus mo bosekam abe ta’anka, Zen dekam sa eno karek-karekna ep ngan gulsublula.’

17 “Dekon kimë etan an san dep lwa halzak, dekam kimë Alap mo gola kon gu sonebla’ak, dekam zep ano nwena ap lirisin néblak. 18 Bian Yesussuë hla tak. Man asa gubluka, ‘Nabakam! Angkam hëndep Yerusalemsa hli ta. Sap awe de Asa taibliblan srëm zini an molya eno abe hap de aïsili dokwak nuk.’

19 “Ki zebë ding gulbluk, ‘Bian, awe de zini an mes-am asa tawa néblak: Ëe ama but srëm gol-gol san song gwe-gwek– dekam de Emsa de taibliblan zisi tangole gwibin hip, hen bwi san dep tayahol gwen hap. 20 Hen Stepanussu kim ere mo bose hap de jal hap dak, ëe hen dekam ama anakan ola mas guk, “Em ema sam lanan.” Hen men zen da’ak, zëno mae mo tahan bajuna ëeyë teirensizim’ik. Zep Bian, Emsa de taibliblan srëm wenya sa ano ola dokwak nul.’

21 “Ki zep Bian asa ding gulbluka, ‘Molya. Em song gwen. Sap Ëeyë emsa Yahudi srëm zi mo lang san dep zer sone'an– zëwe de zisi de tawa tabir song gwen hap.’”

22 Nongka sap dawemkam sane da’ak, hwëna anakan kim guku, “Yahudi srëm zisi ekakim tawa tabir song gwe,” dekam zep ol alhapkam ëgu inek, “Zini an okamana an kon emki jek-jak tan! Zen de gwën hap hom dakastii’ira!”

23 In kim ol nop-nopkam ëgu anek, dekam zep hëndep zëre mae mo tahan bajuna dalwesi”ik– kasokam dikim i tiiblan hap. Ahakon sonsa gulk sun yal dase gwebla’ak. 24 Dekam zep jana nabare zi mo mamma in Paulussu de zëre mae mo gol mwa san

zertin hüp gubiridaka – zao de dawemkam tangolen naban taken-taken gweblan hap, mae hap, “Zen ba hap kire tangankam emsa jal nébla'an?”²⁵ Hwëna kim kire naka de tangolen hap dahale'ak, Paulus dekam zep Yunani olkam jana nabare zi mo mamma in mo irgwa taha nakore naka takensiblikä, “San ha dawemna? – em de Roma mo iřik giinnik de zisi takensiblin srëmkam tangolen naye.”

²⁶ Kirekam kim salblaka, dekam zep mam zem insa gublu hanaka, “Em basae go'ara? Zini an Roma mo iřik giin nikore nakake.”

²⁷ Mam zem in ki zep song gwe zaka, zao zep takensibli zaka, “Emki asa gublun: Em san ha eiwa Roma mo iřik giin nikorena?”

Ki zep ding gulbluka, “In eiwa.”

²⁸ Dekam ki zep etan ding gulbluka, “Em an sap Roma mo iřik giinnik de zisi hom yap. Hwëna Roma mo iřik giinnik de syal ta gwen zi hip mes yabe te-alasa mamkam golzimki – dekam de Roma mo iřik giinnik de tün hüp de suratsa ebe hap golblan hap.”

Paulus ki zep hwëna ding gulbluka, “Kirekam hom. Ano bian swena hen Roma mo iřik giinnik denakake.”

²⁹ Men zen sap taken-taken gweblan hap golek de da'anzak, dekam zep nabakam sekvak gweuk. Hen mam zini in zëna dekam zep aři'anka, sap zen mes gubiridaka – Roma mo iřik giinnik de zisi de totoresa tahalen hap.^k

Paulussu kim Yahudi mo teipsin sinodenak närrökke:

³⁰ Ka'ankam ki zep jana nabare zi mo mamma in dekam de anakan tawa gweblan hap dwam gwe'anka, “Yahudi zini in ba hap Paulussu de tan hap asas nébla'an?” Dekam zep gubiridaka – Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamma hen Yahudi zi mo teipsin sinodenak denaka de tagal gulsun hup – zen de hwëna taken-taken gweblan hap. Desan dep zep Paulussu tahalen srëm naka zerhal zaka.

^k **22:29** Roma mo teipsin tangan zini dekam mes anakan jalse gwibridaka, “Roma mo iřik giinnik de zisi bahem totoresa tahalen.” Yahudisa sap dekam Roma hen iřik niik, hwëna desa man anakan enlala neibirida gweuk, “Zen hom eiwa tangankam Roma mo iřik giinnik biti gwe'an.” Zep Yahudi walsya sap de totoresa tahalen hen tangolen.

23 Paulus ki zep teipsin sinodenak dena insa karatda tabirki, ki zep gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, ëe enho kles gwasin srëmkamë Alap mo dwam gwibin sin syal gwe-gwek – hëndep namen de yaklana awe.”² Alap mo golak de teipsin zini Ananias Bak kim kirekam de torannak salblaka, dekam zep Paulus mo alp nakon men zen ëzau’uk desa mip naka de lwa soblan hap gubiridaka. Dekam zep ahanik mipna lwa soblaka.^l³ Paulus ki zep gubluka, “Alap sa hen emsa mip naka lwa tala! Zi mo nwenak em dawemna, hwëna eno enhona karekna. Em insa iwe nikin’ira – ano kareksa de dekon anakan teibin hip, ‘Zen kirekam mo Musa mo tüti tabin olsa gulmunku,’ hwëna ena hen ema gulmun nura – asa de karek gwen srëmnak lek tyan hap insa gubiridandaye.”

⁴ Men zen zëno alp nakon ëzau’uk, ki zep ding nulblik, “Em in Alap mo golak de teipsin zisie lamang ta’ara!”

⁵ Paulus ki zep ding gulzimki, “Aya-wal oso-wal, ëe homë anakan tame tal, ‘Zen zen – Alap mo golak de teipsin niye.’ Sap Alap mo olak Musa man tüti tabirki, ‘Ere mae mo teipsin-teipsinni bahem lamang ta gwibin.’”^m

⁶ Paulus kim zë anakan tame tabirki, “An ahakon Farisi hon de bïti gwen zi, hen ahakon Saduki hon de bïti gwen zi,” dekam zep ol mamkam gubiridaka, “Aya-wal oso-wal, ëe an hen Farisi wal. Ano bianna hen Farisi wal. Asa an mae habe namen taken-taken ëbla’an: Sap ëe ama anakan taïblik, ‘Zini tün nïkon ngaya gwenkam.’”⁷ Kirekam kim nasalblak, ki zep zë zën ëol gwe’ak. Dekam zep ëkles gwek. Farisi srën tewehak, Saduki hen srën tewehak. ⁸ Zen mae hap ëkles gwek: Sap Saduki zini man ëenlala gwek,

“Zini bëjen tün nïkon etan ngaya gwen.

Alap mo dam taha nakore zini hen hom.

Zi mo angna hen hom.”

Hwëna Farisikam de gubirida gwen zini, zen man anakan ëtaïblik, “Ki.”

⁹ Zao zep sërkam ëol-tetek gwek. Dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin Farisikam de zini ahakore nik ëzauk. Zen zep ol mamkam ahakore wenyik mo olsa anakare olkam nablonsuzimk, “Ëe homë zini an mo karekna hla kulbli’an! San ha diki zi-au ahaksa Alap mo dam taha nakore zi mes yap aïsil

^l**23:2** Yoh 18:22-23 ^m**23:5** Kel 22:28

gweblaka? Kirekam de lwankam, ki bana hom.”¹⁰ Sérkam tangan kim ènop-nop gwe’ak, jana nabare zi mo mamna in dekam zep mae hap airi’anka, “Paulussu an namen sa baï-bï dal!” Dekam zep zëre mo irgwa taha nakore wenyaka gubiridaka— Paulussu de zëno mae mo ngirinnik sosonkam al tazimdi boran hap, hen dekam de zëre mae mo lowehe gwen san dep etan zerhan hap.

¹¹ Dekam zep kam Bian Yesus Paulus mo alp nakon zau'un zaka, zao zep gubluka, “Enlala tatetekam gwë! Men kirekame namen abe hap dena Yerusalemk tonbiridala, zen kirekam esa hen Romak tonbirida gwera.”

Yahudi zini kim anakan ègukke,

“Dikire nglinak de Zini asa hlauludak– ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.”

¹² Ka'ankam kaknak, Yahudi zini beya nik zep Paulussu de tan hap ola aha-en nuk. Dekam zep apdekam anakan èguk, “Dikire nglinak de Zini asa hlauludak– ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.”¹³ Zini in zen ki ègu-guk, beyana empat-pulu nakon man tamank. ¹⁴ Zen ki zep Alap mo golak de mam-mam wenyak dep hen Yahudi mo nol-nol san dep sek gwek, ki zep zë nenbiridak, “Ëe mesë Alap mo nwenak apdekam anakan ègunun, ‘Dikire nglinak de Zini asa hlauludak– ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.’¹⁵ Zep angkam em hen teipsin sinodenak dena janana bare zi mo mamna insa en soneblak. Anakan abe lak, ‘Paulussu emki abe mae hap zer sonezimdin– ëe aka etan dawemkam taken-taken èblak.’ Hwëna zen molya awe hata zaka, sap ëe ora nakon asa tan hap lil giblil.”

¹⁶ Hwëna naïmlì zem man zë sane tabi’inka, dekam zep jana nabare nik mo gol san song gweka, zao zep Paulussu gubluka.

¹⁷ Paulus dekam zep jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka gu soneblaka. Kim hata zaka, zao zep gubluka, “Wal seiwiri an emki ere mo mam osan dep zersong gwen, sap zëno ol aïsili ki– zëbe hap denaye.”¹⁸ Dekam zep mam zem osan dep zersong gweka.

Irgwa taha nakore zini in ki zep mam zem insa gubluka, “Bwinak de zini Paulus man asa gu soneblala– ëe de walasna ansa ebon osan dep zer halzan hap. Zen man olsa eban de loran hap golsong gwe zala.”

19 Mam zem in ki zep taha nakon il ti-in kinika – tewehe kininkam de zertoran hap. Ki zep ze takensi'blika, “Em ba ola bane abe hap golsong gwebla zala?”

20 Ki zep ding gulbluka, “Yahudi zini mes ola aha-en nul-emsa de anakan ahap tan hap, ‘Paulussu ka'an ap zer sonezim-ee aka etan teipsin sinodenak dawemkam taken-taken eblak.’ Hwëna in boton. **21** Bahem zëno mae mo ol san ang gwen, sap zini ora nakon zao de tan hap dil gibli'an. Beyana mes empat-pulu nakon taman. Zen mes Alap mo nwenak anakan égu-gul, ‘Dikire nglinak de Zini asa hlauludak – ee de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.’ Angkam zen mes éhohle gwer. Ebon onakon de ol ensa neisbi'in.”

22 Mam zini in ki zep gubluka, “Angkam sap esa song gwera. Hwëna bahem aha maesa gubiridan – in desae asa gublundaye.”

Paulussu kim Kaesarea san dep nér sonekke:

23 Jana nabare nik mo mamma in ki zep aha mam dare naka guzimki, “Emki 470kam jana nabare zisi hohle labin-nébokkam de éeija gwen wenza 200 enkam, janakam dep de wenza hen 200kum, kuda tahan nakon de éeijan hap dena 70 enkam. Emki gubiridan – kam de sek gwen hap deka éhohle gwek. Yakla nwena sembilankam esa égwahal – Paulussu de Kaesarea san dep zon tan hap. **24** Kudana hen ahana Paulus hup de hohle dablak – zen deka ze nikin halka, dawem enkam de nérsong gwek, hëndep gubernor Peliks Bak hon de zon dak.”

25 Zéna ki zep suratna anakan ale gulbluka,

26 “Gubernor Peliks Bak hap, mensaë blikip eisik gweblananke,
Klaudius Lisiás onakon:
Dawem.

27 Zini insa ep zer soneblak, mes Yahudi balk dak.
Zen man sap tan hap alp nébla'ak. Hwëna éeyé nabakam are mo walas naban zial tak, sap ée mesé salblak, ‘Zen Roma mo iirik ginnik dena.’ **28** Ëe ama sap zëno kareksa de hlaulblun hap dwam gwek – in dekon ki karek tan hap asas né gwebla'akke. Ëe zebë Yahudi mo teipsin sinode san dep sap zerhak.

29 Hwëna zëno karekna in zep ki né gwebla'ak, zen Roma mo ol jalse gwen hap hom. Hwëna Yahudi zëre

mae mo ol jalse gwen en hap. Zéno karekna hom-dekam de tan hap denaye, ahaksa bwinak de se ty a irin hip denaye. ³⁰ Hwëna anakan kim asa nenblak, ‘Man tan hap dil gibli'an,’ dekam zebë nabakam ebon osan dep zer sonek. Hen in zen jal në gwebla'an, ëe ama desa gubiridak, ‘Amki neik zéno karekna gubernor hap oltréblak.’”

³¹ In desa dam tasibirkì, zen zep Paulussu kam nërsong gwek, hëndep Antipatrisk nérhatak. ³² Dekon kaknak 70kam de kuda nabare en nik zep kon nërsong gwek. 400kum de tanakam de wenza dekon zep lwan dahak. ³³ Kaesareak kim nérhatak, ki zep suratna insa gubernor hap nolblak. Paulussu hen zao zep tapbla dablak. ³⁴ Gubernor kim suratna insa karatda gulku, dekam zep Paulussu takensiblìka, “Eno auyanazana endan kon?” Ki zep ding gulbluka, “Kilikia konke.” ³⁵ Dekam zep gubluka, “Zep eno kareksa de ap goltréblan hap de wenza kim de yaïng gwe'anzak, zen dekam asa zéno mae mo nwenak emsa taken-taken gweblal.” Dekam zep pemerinta mo gol yalak de kara ta gwen hap gubiridaka— mensa teipsin zini Herodes Swe gubernor hen jana zi de zao lowehe gwen hap taubluzimkike.

**Teipsin zini Peliks hip kim Paulus
mo karekna noltréblakke:**

24 Yaklana kim aha-ere taha-tapkam damank, Alap mo golak de teipsin zini Ananias hen Yahudi mo nol-nola dekam zep Kaesarea san tine gwek. Roma mo ol jalse gwen klis gul gwen hap de zini hen man ang gwibiridaka. Zéno bosena Tertulus Bak. Yahudi mo mam-mamna mes desa nenblak— zen de Paulus mo kareksa gubernor hap goltréblan hap. ²⁻³ Paulussu kim nér halzak, dekam zep Tertulus Peliks Baksa anakan tonblaka, “Ano mae mo teipsinni, bian gubernor— men desaë blikip eisik gwebla'anke: Eno asa de irik gïnkïm, ëe mesë holokam umlae enkam lowehe gwek. Em mese ere mo enlala blalkam asa oto gulsuk gweka. In zebë tingare langna awe dawemna mwin-mwankam ep ol gweblanan. ⁴ Hwëna holokam de desa loran srëm hap, ëe ama emsa blikip gwesiiblin naban abe ta'an— ano mae mo ola ansa de sane gwen hap. ⁵ Zini an ëe mesë dam lasik: Zen zisi karek tabirida gwenda. Hen zéno

yasik tabin nikon Yahudi zini tingare okamanak de wenza man eilman gwenda gwenan. An hen men zen Nazaret walya men mo bosekam tawa dabirida gwe'anke, zéno mae mo mamma ahana. 6-7 Zen kim sap Alap mo golsa de kun gun hup akasiiki, hwéna ama zé nabakam balk lak. [“Ëe sap are mae mo ol jalse gwen san de karek tan habë ki enlala ébla'ak. Hwéna jana nabare zi mo mamma Lisias Bak, zen zep zére mo walas naban asas tangankam zial ta halka. Dekam zep asa gubiridaka – ëe de zéno kareksa ebe hap goltréblan hap.”] 8 Em de hen taken-taken gweblankam, esa ki zére mo ola kon anakan dam tasili, ‘Eiwa, zéno karek-karekna beya tanganna, in zep ki né gwebla'an.’”

9 Yahudi zini men zen ang tazak, dekam zep zéno ola insa anakan tri niiblik, “In eiwa tangan.”

Paulus kim zére mo tim golsriwen hap de ola tonkake:

10 Gubernor kim Paulussu tahakam anakare hap akablaka, “Emki hwéna toran,” Paulus dekam zep ding gulku, “Ëe tawana: Em mese langna awe zi mo karek-karekna holokam klis gul gweka. Zep ëe ama tangan isrip-sri gwenan – emsa de are mo tim golsriwen hap denaka tonblan hapye. 11 Em de ano olsa taibili bin hip, em emaka hen aha zisi takensibirida'ara. Ëe mae habë Yerusalem san song gwek: Dekon de Alapsa zére hap de gola kon gu sone gweblan hap. Yklana tuju enkamé zé gwék, ki zep an san dep asa nér halzak. Zep ëe bawalkam de zé karekna mam gun hup? Angkam hwéna awe yklana aha-ere taha-tapkamé gwé'an. 12 Men zen ano kareksa de ebe hap goltréblan hap yaïng gwezak, zen hom asa hla dak – zi mo olsa de keisa gunnuk, ahaksa zi tra mo enlalasa de ben tyasizimdinnik, sap Alap mo golak, sap but srém golak, hen sap éna iweye. 13 Men desa boton ol blo-blona emsa donblanan, zen hwéna basa molya emsa anakan donblak, ‘Ëe kirekam de karek gwennaké hla lak.’ 14 Hwéna ëe ebon damnaké kira gwe'an: Ëe ama are mae mo auyan-aza mo Alapsa betek gwe-gweblanan – Nazaret walya Yesussu de ang gweblankam. Men zen Desa daibili bla'an, desa man Yahudi mo mam-mamma anakan husus neibirida gwe'an, ‘In yasik tabin sin ang ta'an.’ Hwéna tingan mensa Musa mo titi tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola ale nuk, ëe nama desa kitak taibili'in. 15 Ëe ama Alapsa taibili bla'an – in kirekam hen zen lowe he'an, anakan, ‘Zini tin

nïkon sa ëngaya gwer – sap dawem gol gwen zi, sap hen karek gol gwen zi.’ⁿ ¹⁶ Èe in zebë alp gwe-gwenan – enho kles gwasin srëmkam de Alap mo nwenak gwën hap, sap hen zi bosyan mo nwenak.

¹⁷ “Èe kimë zi mo lang san tahun beyakam gwëndak, ki zebë etan Yerusalem san dep lwa halzak – zao de tahalha zisi te-alakam mas gwibiridan hap, hen Alap hap de domba maesa kap ta gweblan hap. ¹⁸ Zen in kim kiresa de syal gwibinnik Alap mo gol teksonnak asa hla dak, èe dekam kun naban homë zë gwë'ak. Hen zi tra naban homë mae zë golëkeisa-keisa gwek. Hen homë mae zë golëilman gwek. ¹⁹ Hwëna Yahudi zini men zen Asia mo lang nakon yaïng gwezak, zen zen en zë asa anakan tame dak, ‘An men zen näno mae mo lang san tënda gwekake.’ Diki zen de awe yaïng gwe'an zanam, zen de eno nwenak asa taken-taken gweblan hap, ki maka sam gwesi’’in – zen de asa ba mae hap jal gweblankamye. ²⁰ Ahaksa bong-bongna an zen teiniki’’in, zen maka emsa nenbla'an – ano karekna men zen ap hla nulblik, in kim Yerusalemk teipsin sinodenak asa taken-taken néblakye. ²¹ Zëno mae mo nwenak èe ama sap'nen ol mamkam anakan guk, ‘Asa ansa namen taken-taken ébla'an, zen mae hap: Sap èe ama anakan taïblik, “Zini tìn nïkon ngaya gwenkam.””^o

²² Peliks Bak orep mes anakan tawa gwibiridaka, “Ahakon Nazaret walya Yesus Swesa ang në gwebla'an.” Zep gubiridaka, “Angkam dekam sekvak gwek. Jana nabare nik mo mamna Lisias Bak de hata zankam asa klis gul.” ²³ Dekam zep zëwe de jana nabare nik mo mam naka gubluka – zen de zëre mae mo lowehe gwennak Paulussu kara ta gwen hap.^p Peliks man desa gubluka, “Dikire gol mwa ennak të nasen gwek, hen wal bose wal zem dikire tahalhanak mas në gweblak.”

Paulus kim dare tahunkam bwinak gwëkake:

²⁴ Yaklana hom beya gwe'ak, ki zep Peliks we zem Drusila han aptazak. We zem in Yahudi we, hwëna zëna Roma wal.

ⁿ24:15 Yoh 5:28-29

^o24:21 Paulus kim kirekam ol mamkam gubiridaka, dekam zep zén èol gwek hen èhliewek. Mae hap èhliewek, “San ha zini tìn nïkon etan ngaya gwenkam?” (Kis 23:6-10)

^p24:23 Yunani ola kon de dam gulsunkum, jana nabare zini in, zëno iïrik gin walasna beyana 100 enkam.

Ki zep Peliks Paulussu de kwang ta halzan hap gubiridaka. Dekam zep we zeban apdenak sane la'ak – Kristussu de taibliblan hap dena kim klis gulzim'inkaye. ²⁵ Insa klis gulzim'inka,

Alap hon dikim tal gwesin hip denaka,
zénaka dikim zerinik gwen hap denaka,
hen Alap de lamkam klis gun hup denaka.

Peliks dekam zep aïri'anka, dekam zep gubluka, "Zao en golzausuk. Amki asa hli so. Ëe de hir-hir gwen srëmkam, asa etan emsa gu soneblal." ²⁶ Hwëna zen man hen Paulussu anakan gu gweblaka, "Eme te-alasa mamkam ap golbla'anam, ki amaka emsa zeser sone'an." Zep etan-etankam kire hap de olsa de loran hap gu sone gweblaka.

²⁷ Tahunna kim dan damank, Peliks dekam zep gubernora kon ati gweka. Hwëna Yahudi zi dikim sam gwesiblin hap zep Paulussu bwinak hli taka. Hwëna dekam zep zéno weinak Perkius Pestus gubernorkam iřik gïlkï.

Pestus hup kim Paulus mo karekna noltréblakke:

25 Gubernor Pestus mo hata zannak kim yaklana dan-ahan damank, dekam zep Kaesarea kon Yerusalem sa amjanbirkì. ² Zao zep Pestus mo nwenak Alap mo golak de mam-mam wenza hen Yahudi mo nol-nola Paulus mo karekna botonkam noltréblak. Zen man Pestussu anakan aberbe da gwe'ak, ³ "Ëe de emsa sam gwesiblin hap, emki gubiridan – Paulussu de etan an san dep zer sonen hap." Sap zen mes aningkim de ora nakon til gïblin hap éhohle gwek. ⁴ Hwëna man ding gulzimki, "Paulussu zen Kaesareak am kara da'an, hen ëe desan asa etan nabakam Iwahal. ⁵ Zen de eiwa karek gwenkam, ki dikire eno mae mo nol-nol ahakore nik asa ang néblak – zao deka zéno kareksa abe hap noltréblak."

⁶ Yerusalemk yaklana san ha dare taha-tapkam mes yap zë gwëka, ki zep kon etan Kaesarea san dep Iwa halka. Ka'ankam zep klis gul gwen hap de teksonnak Paulussu dikim zë taken-taken gweblan hap tagal gulsuku. Ki zep Paulussu de zerhatazan hap gubiridaka. ⁷ Paulussu kim nérhatazak, Yahudi zini in zen Yerusalem kon yaïng gwezak, dekam zep dot dasizik. Zao zep olkam men-kon an-konkam nébla'ak. Boton ol blo-blona insa kim dohon-hon nulbli'ak, hwëna anakan de ègunnu hom, "Ëe are mo nwekamë kirekam de kareksa gonnak hla lak."

⁸ Paulus dekam zep zëre mo tim golsriwen hap de ola anakan guku, “Ëe homë Yahudi zi mo tüti tabin olsa gulmunk, hen Alap mo gola homë kun guk. Roma mo teipsin zi mo jalse gwenna homë hen gulmunk.”

⁹ Hwëna Pestus man Yahudi zi de zënaka sam gwe'siblin hap dwam gwe'anka, zep Paulussu takensibliku, “Em wëhë dwam gwe'ara? – ëe de etan Yerusalem emsa taken-taken gweblan hapye, eno karekna insa ap noltréblananke.”

¹⁰ Ki zep ding gulbluka, “Ëe an Roma mo teipsin zi mo dam taha nakore zini eno nwenakë zau'un. Zep diki em de awe asa taken-taken gweblan hap man dakasti”’in. Ena dwan mes-eme tawa gwera: Ëe homë Yahudi zi hip karekna golzimk. ¹¹ Tan hap de kareksa de ap hlaulblunkam, ëe homë asa de tan hap jalse gwe'an. Hwëna Yahudi zi mo boton ol blo-blo enna in hap de asa tapbla tazimdin hip hom dakasti”’in. Ëe ama abe gwe'an-Romak de teipsin tangan zi de ap tap gulblun hap!”

¹² Zëno ola insa kim Pestus Bak zëre mo irgwa taha nakore zi niban ziklis gulku, dekam zep gubluka, “En mese ki gulu. Emsa desan sa nérhal!”

**Teipsin zini Agripa Baksa kim somol zeban
zëre mo tim golsriwen ola tonzimkike:**

¹³ Hom holo gwe'ak, ki zep teipsin zini Herodes Swe mo tanena Agripa somol zeban Kaesareak Pestussu zïñi lazak. Agripa, zen hen teipsinni. Somol zem in bosen Bernike. ¹⁴ Zao kim érgwë gwe'ak, Pestus dekam zep Paulus hup dena Agripa Baksa anakan tonbla'anka, “Zini awe man bwinak Peliks Bak hli taka. ¹⁵ Ëe kimë nér hom Yerusalem sa amjanbik, Alap mo golak de mam-mam wenza hen Yahudi mo nol-nola zëno kareksa ap noltréblak. Zen man sap tan hap asa aberbe da gwe'ak. ¹⁶ Hwëna ëe anakanë ding gulzimk, ‘Roma ano mae mo jalse gwen olak man lwak, “Zisi bëjen totoresa jal zi hip tapbla tazimdin. Diki nonol jal zi mo nwenak de taken-taken gweblankam – zao de zen hen zëre mo tim golsriwen hap de olsa tonbiridan hap.”’ ¹⁷ Zep zen kim abon yaïng gwezak, ëe homë eissik. Ka'ankam zebë hëndep tagam gulsuk. Dekam zebë zini insa de zer halzan hap gubiridak. ¹⁸ Zëno jal zini in kim ap zëno karekna noltréblak, hwëna tan hap de karekna zen hom ap noltréblak – men kirekamë tim gu'ukye. ¹⁹ Zen hwëna Yahudi mo tawa tabin nikon ki néblak, hen mae en nakon ki zini insa husus néblak:

Anakan mo gu gwendake, ‘Zi bosen Yesus, zen man tün nïkon etan ngaya gweka.’²⁰ Ëe mesë zë anakan topse gwibirdak, ‘Ëe banakarekam de kire hap dena takensibrida gwen hap?’ In zebë sap zini insa takensiblik, ‘Em wëhë dwam gwe’ara – ëe de etan Yerusalemk emsa taken-taken gweblan hapye? – eno karekna insa ap noltréblananke.’²¹ Hwëna zen Romak de teipsin tangan zi de tap gulblun hap abe gweka. Dekam zebë jana zisi gubirdak, ‘Ki amki awe kara lak. Roma san dep de bulu kim de song gwe’ak, dekam neik desan dep ër sonek.’”

²² Agripa ki zep ding gulbluka, “Ëe hen ama dwam gwe’anzini in mo aïsilsi de sane gwen hap.”

Pestus ki zep ding gulbluka, “Ka’an neik.”

²³ Ka’ankam zep Agripa Bak somol zem Bernike neka teipsin zi hip de térya ban dawem enkam nitilzik – ol ton gwibin hip de teksonnak iwe dep. Jana nabare nik mo mam-mamna hen ëna iwe de bose nabare wenza mes zë hen yaïng gwezak. Pestus dekam zep jana nabare wenza Paulussu de zerhalzan hap gubirdaka.²⁴ Kim nérhatazak, Pestus ki zep guku, “Teipsin zini Agripa Bak, hen tingan an zene tagal gwenanke, zini an ena mese hla lanan. Tingare Yerusalemk de Yahudi zini hen Kaesareak awe dena, zen mes asa aberbe da gwek – ol nop-nopkam de anakan ëgu gwenkamye, ‘Zini an hom dakastü’ira – zen de okamanak gwén hapye.’²⁵ Hwëna ëe homë tan hap de karekna hlaulbluk. Hwëna zën kim abe gweka, Romak de teipsin tangan zi de tap gulblun hap, ëe dekam zebë desan de zer sonen hap klis guk.²⁶ Hwëna ëe nëno mae mo mamma insa ba olsa de suratkam anakan tawa tan hap? – ‘Zëno karekna an dë kirekam moye,’ deban de zer sonen hapye. In zebë eno mae mo nwenak de zer halzan hap gubiridanan – nonol tanganna teipsin zini Agripa Bak ere onak, dekam eka apdenak dawemkam anakan dam ulsuk, ‘A kirekam neik nëre mae mo teipsin tanganna kip suratna ale ulblik.’²⁷ Sap ano enlalakam, zëno kareksa de dam gulsblun srëmkam, nen bëjen nen Roma mo teipsin tangan zi sin dep zer sonen.”

26 Agripa ki zep Paulussu gulbluka, “Ëe ama ebe hap golbla'an – em dikim ere mo tim golsriwen hap denaka toran hap.”

Paulus ki zep tahakam akabiridaka – dekam de kon gwisibir hanan hap. Ki zep gu ineka,² “Teipsin zini Agripa, ëe ama

tangan sam gweſin̄in – are mo tim golsriwen olsa de namen emsa tonblan hap, mensa Yahudi zini ap ola blo-blo nul gweblakke. ³ Èe ama tangan sam gweſin̄in, sap em mese tangan Yahudi zi mo kirekam de lowe henna tawa gwibiridaka – hen zéno mae mo Alap hap de ol gulſuk halasen gwenna. In zebé emsa dawemkam de asa sane tan hap abe ta'an.

⁴ “Tingare Yahudi zini ano gwenna tawana – walasnak kimé are mo langnak gwék, hëndep Yerusalemk awe kimé gwé gwek. ⁵ Zen mes holokam asa kara da gwek. Zep zen de édwam gwe'anam, zen maka emsa anakan nenbla'an, ‘Zen Farisi mo tawa tabin sin ang gweka.’ Tingare Yahudi nére mae mo hlik-hlik nakon, Farisikam de zini, zen in zen tingare Yahudi mo titi tabin sin tatetekam ang ta gwenan. ⁶ Zep èe mae habé angkam awe zau'un – zao de asa taken-taken gweblan hap: Sap èe ama Yahudi nére mae mo auyan-aza hap de Alap mo ol gu-guk gwensa taiblibik. ⁷ Ol gu-guk gwenna iwe de zaun hup dena insa, Israel mo dua-blas enkam de zi ausuna man tangan kara nei gwibi'in. Zen in zep Alapsa betek nè gweblanan – yaklam denaban kam denabanye. Hwëna teipsin zini Agripa Bak, ol gu-guk gwenna insaë taiblibik, in zep'nen ki hwëna Yahudi zini ol blo-blona ap mam nulblik. ⁸ Hwëna zini ba hap anakan ékil gil gwe'an? – ‘Alap bëjen zini tñ nikon ngaya tan.’

⁹ “Aena hen orep anakanë kïl gi'ik, ‘Dawemna, nen Nazaret walya Yesussu de taibliban wenza esa karek la gwibir.’ ¹⁰ Èe zebé kirekam Yerusalemk gweibirida gwek. Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam, èe ama Yesussu de taibliban wenza bwinak sesek gulin gwek, hen tameran hap kim nenbirida gwek, èe ama hen ola anakan mas gul gwek, ‘Amki lak.’ ¹¹ Èe mesé beya guk – but srém gol-gol san de zisi karek tabin hip hakalbirida gwenna. Hen dekam ama akasibirida gwek, ‘Zen wéhë tik-tik tabinkim Yesussu lamang da'ak?’ Èe ama sérkam u sal-sal gwibirida gwek, zebé hëndep aha lang san teibirida gwek.

¹²⁻¹³ “Zep ano teipsinni Agripa Bak, èe kimé kire enlala nabán Damsik sin song gwek, Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam de surat nabán, yakla bolak denaban dekam zep ngatanna nglî nakon ati gwezak, zao zep asa wale tabirzik. Yakla nwe mo ngatanna man lwala he'ara. In sérkam de ngatan tanganna. ¹⁴ Èe tingen kamanakë altik, ki zebé hwëna ola salsek – Ibrani olkam de anakan asa takenblanna,

‘Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda? Zen hwëna enakae kim karek ta gwe'ara.’

15 “Ki zebë takensiiblik, ‘Bian, Em nara?’

“Ki zep asa ding gulbluka, ‘Ëe an Yesus – em insa karek ta gwe'arake. 16 Em luwen. Ëe mesë ebe hap Aenaka zertréblanan – em dikim abe hap de syalsa gol gwen hap, hen dekam de abe hap denaka gol halada gwen hap, in desa hlauluda, hen men desaë ebe hap goltré gwebla'akyé. 17 Ëe asa emsa Yahudi kore jal zi mo taha nakon al ta gwer – hen Yahudi srëm jal zi mo taha nakonye. Sap ëe ama emsa Yahudi srëm zi sin dep zer sone'an – 18 kawesinnik de ëbute gwen zisi ekakim ngatannak dep golëwet so gwe-gwe, hen dowal mo kïgi mo tahalebin zisi ekakim hïl tï sone gwibir. Zen kim de Asa daiblï gwebla'ak, zen dekam asa zëno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizim. Zen dekam sa hen Alap mo hlil irin lalak wenyak bïti gwer.’

19 “Zen in zep, teipsin zini Agripa Bak, Alap insa nwena ap lirisin soblaka, ëe zebë desan ang gwek. 20 In zebë tonbirida gwek – nonol tanganna Damsik, Yerusalemk, tïngare Yahudi mo langnak, hëndep Yahudi srëm zi mo lang-lang san. Ëe anakanë tonbirida gwek, ‘Em ëhalen, ki Alap osan dep lwan dahak. Aha zi hip em dawemsa goltrei gwizimdin – dekam de emsa anakan tame tan hapye, “Zen mes halera.”’ 21 Kirekam insa gol halada gwek, in zep Yahudi zini Alap mo golak asa balk dak, hëndep tan hap asa alp dasik. 22 Hwëna Alap man asa il gwehe gwebla'ara. In zebë hëndep angkam an nama zau'un hen emsa tonbirida'an – sap mam-mam wenza hen bete-tek wenza. Ëe ansa emsa gubirida'an, zen hom Musa mo ola kon srën gwe'an – hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola konye. 23 Sap zen anakan hamal hap égu-guk gwek,

‘Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen sa kareksa goltowera. Hen Zen Zen sa tïn nïkon de ngaya gwenkam nonol gwera – dekam de èngaya gwen hap de ngatannak dep golëwet so gwen hapye, sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srëm zi.’”^q

24 Kirekam kim guku, dekam zep Pestus zëno ola insa ol drakkam blaonsublu kïniïka, “Paulus, em in ema mamak gweka! Em insa kirekam mamkam tawa gwibirkî, in zebe hëndep mamak gweka.”

^q26:23 Yes 42:6, 49:6, Luk 24:44-47, 1Kor 15:20

25 Paulus ki zep hwëna ding gulbluka, “Teipsin zini Pestus Bak, ëe homë mamak gwek. Ëe in eiwa de tangannakë tonnan, hen enlala dawemkamë tonnan. 26 Teipsin zini Agripa, zen hal-halaka hom. Hen ëe tawana: Zen mes orep anakan tawa gweka, ‘Yesus kirekam gwëka, hen Yahudi kirekam nëblak.’ Sap in kim ki jowek, zen damnak ki Iwak. Zep zëno nwenak ëe sap asa beyakam kire hap dena ton. 27 Teipsin zini Agripa, em san ema anakan taïblibi’ira? – ‘Mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nuk, zen ewana.’ Ëe ama emsa tame ta'an: Em mese desa taïblibirki.”

28 Agripa ki zep hen zëno ola blaonsublu kïnika, “Em san ema asa tim ti'ara? – ‘Nabakam asa desa halen tal, hëndep zen sa angkam Kristen gwera.’”

29 Paulus ki zep ding gulbluka, “Ëe ama Alapsa ebe hap abe ta gwe'an – sap angkam dep, ahaksa lamkam dep. Hwëna ebe en hap hom. Ëe anakanë abe ta gwenan, ‘Bian, an zen asa sane da gwenan, zen dikire tïngan are makan ëliwehek.’ Hwëna ëe emsa de hen besi dokotkam de tahalebin hip homë abe ta gwe'an – aena an kire nikë zau'unke.”

30 Teipsin zini Agripa, dekam zep somol zeban, hen gubernor Pestus mae han ëzauk. 31 Ki zep wet so gwek. Zao kim apdekom zénaka donbirida'ak, zao zep éton'ak, “Zini an hom karekna golka – dekam de tan hap dena, ahaksa bwinak de se tyo irin hip denaye.”

32 Agripa ki zep Pestussu gubluka, “Zini an menkam emaka zeser soneka. Hwëna zën mes abe gweka – Roma mo teipsin tangannak de tap gulblun hap.”

Paulussu kim Roma san dep nér sonekke:

27 Kim zauk – Paulussu dikim ë yala Roma san Italia mo lang san dep zer sonen hap, dekam zep Paulussu jana nabare zi mo mam hap tapbla dablak – hëndep ahakore bwinak de wenza ban. Jana nabare zini in, bosena Yulius. Zëno irgwa taha nakore walasna seratus enkam. Zen in kitak Roma mo teipsin tangan zi mo ol golhaulu gwen wenza. 2 Bwinak de zini insa zen Adramitium kore buluk nolësesek gwesek. Bulu in langna Asia mo hi alp san de ë-ë san de zausuk song gwen hap. Makedonia mo langnak de éna Tesalonika walya Aristarkus, zen hen man ang gweka. Ëe Lukas ama hen ang gwek.

3 Ka'ankam zebë ëna Sidonk yaïng gwek. Yulius ki zep Paulussu kwasang gweblaka, ki zep irgwa taha nakore zemka grubluka, "Emki Paulus hun zerati gwen – wal bose wal zik deka zëno tahalhasa hla nublik." 4 Dekon kimë égwahak, hwëna asese yawalsaë értowek. Ngein nikon tailkü. Dekam zebë bulu in han asese airin hïp olwale gwe song gwek. Lang tekna Siprus sun dep zebë olwale kinik. 5 Dekon zebë Kilikia hen Pamfilia mo langnak de hi yal san tamun gwek, hëndep ki zebë Likia mo langnak de ëna Mirak atiti gwek. 6 Zao zep jana nabare nik mo mamna in Mesir mo ëna Aleksandria kore bulu goltoweka. Zen Italia mo lang san dep song gwe'ak. Zao zep hwëna asa golësesek gwe seka. 7 Dekon kimë sek gwek, hwëna asese habë ëdakal gwe song gwek. Yaklana hëndep man beya gwek. Ki zebë karek tangankam Asia mo langnak de ëna Nidusk yaïng gwek. Dekon yakla nikin anen san dep de sek gwenna banakan dep? Sap asesena man tangan mam gweka. Dekam zebë lang tekna Kreta san dep égwa gwe kinik. Men zëwe Kretasa de talmarannak langna teipsik kinik, lang bosen Salmonek, desan zebë asese airin hïp bulu ban olaning gwehak. 8 Dekon karekkam zebë eik golek de san olsong gwek, hëndep hi alpnak de ë beteknak zebë yaïng gwek. Ë betekna in mo bosen, Bul Golzausuk Gwen Nwe Awes. Dekon ëna Lasea langanak hom.

9 Hwëna yaklana mes oranak beyakam altilsik, sap benna September mes ngirinnik zauk. Dekam hi ngëp tamle. Paulus ki zep sap ol zïm-zïmni anakan golzimki, 10 "Wal bose wal, ëe ama tame gu'un: Nen de an kon na-en sek gwenkam, nen karekna mam naka esa oltower. Nëno mae mo kire-kirena hen bulu an sa ejek-jak gwer – hëndep zi niban." 11 Hwëna jana nabare nik mo mamna in hom Paulus mo ol san ang gweka. Zen hwëna bul bi naban bul golsong gwe-gwen zi niban taiblizimki. 12 Sap langna in dawem naka hom – zao de bot-bot tamlenak ben naban lowehen hapye. Dekam zep beya nik ëguk, "Nen hëndep ayang gun." Zen man ëdwam gwe'ak – lang tekna Kreta mo eihya nakon de lowehen hap, ëna Peniks. Sap dekon hina hom mamkam ngëp gwe-gwenan.

Hi ngëpna kim mam gwekke:

13 Asesena kim utara san liwe heka, hen betekkam kim tai'inka, dekam zep kïl nïk, "Mes sëwe henda. Sap esa sek

gwer.” Dekam zep Kreta mo alp san nolsong gwek.¹⁴ Hwëna hom holo gwe'ak, ki zep sérkam de asese yala taïlkü– mensa nen gweblananke, “yakla hata sezan nakore asese.” Zen zep ë tekna in kon asa golëhas gwesiki.¹⁵ Dekam asesena in hap bulu insa banakan dep? – lwan dahan hap de etan lero gunnu. Zao zebë ki ein asesena insa anakan kara lak, “Dikire zen bulu an golsong gwek.”¹⁶ Hëndep kimë lang tek betekna Kauda golek denak asese aïrin hïp éaning gwehak, zao zebë bul yala in mo bul betekna karek tangankam ol ane'ak– mae hap, “Asese mana golhas gwesinïnka.”¹⁷ Bul betekna insa kim gulk nuhule anek, ki zep hen bul yala insa dokotkam nuhulek– mae hap, “Kamanak de tisik anenkan mana hi ngëp hlang sonank.” Sap dekam hina men dekon lolong gwek man zao dep golek de gwe'ak– men dekon hisglimni hata sendakye. Desa “Sirtis”kim bose nuk. Layara dekam zep betek enkam srïng nil sonek– dekam de hisglim hata senna in kon asese bulu insa gollëwen hap.¹⁸ Hwëna dekam tangan zep asesena men-kon an-konkam sérkam asa tailbirida nasenka, hëndep ka'ankam ki zep bulsu dikim jahalha gun hup kire-kirena yal danuk.¹⁹ Etan zao de yaklanak hen kirekam, hëndep etan bulu in mo komal tum maena hen dekam zep yal danuk– anakare enlala naban, “Kire-kirena sap sa ejek-jak gwer. Diki zi nen éngaya gwen.”²⁰ Hëndep yaklana man beya gwek– keis niban yakla nwe naban de aken srëmkam. Hen asesena nama ki tail tineka. Dekam zebë éenlala gwek, “Nen an molye éngaya gwek.”

²¹ Èe tingan dekam aïrin hïp mesë tembane tan srëmkam éholo gwek. Paulus ki zep ano mae mo ngirin nikon zauku, zao zep kitak asa tonbirdaka, “Wal bose wal, ano ol sane ang tananam, nen molye anakare karekna oltowenanam– èe mensa sap Kretak emsa gubiridakte.²² Hwëna angkam èe ama emsa enlala tatetekam de lowehen hap titi tabi'in, sap nébon mae onakon aha-en mae molya tilkü. Hwëna bul enna an sa keing gwer.²³ Èe mensa Alapsa betek gwe-gweblanan, zéno dam taha nakore zini kam ano alp nakon zausun zala,²⁴ ki zep asa grublula,

‘Paulus, bahem aïrin. Emsa sa Roma mo teipsin tangan zi mo nwenak taken-taken néblal. Alap mes eno abena sala. Zep tingan em an zene buluk awe lowe he'an esa éngaya gwer.’

25 Zep wal bose wal, enlala tatete enkam lowehek, sap ëe ama Alap mo abe hap de ola insa taïblibi'in. 26 Hwëna bulu enna an han esa aha lang teknak olkyanher. Zao sa hëndep karek gwer."

27 Orapna kim empat-blasnak zauk, asesena in nama bulu ban asa golëhas gwesi'inka – hi bosenä Hi Ngirin san dep. Bul golsong gwen wenya in dekam zep tame nuk, "Nen angkam ema eikni golek de u'in." 28 Dekam zep kasö nabare dokotna tak nulink – dekam de tatek naka akasibin hip. Dekam zep hla nuk, zëno tatekna empat-pulu meterak man golek de gwek. Hom holo gwe'ak, ki zep etan tak nulink. Dekon kim hla nuk, tatekna tiga-pulu meterak golek de gwek. 29 Zen mae hap ëaïri'ak, "Bul mana kasö yawal-yawalak tisik anenank." Dekam zep bul ohwa nakon kasö dohon nabare dokotna dan-nër dan-nërkam yal danuk – dekam de asese asa sangankam golësek gwen hap. Dekam zep anakan éenlala gwe'ak, "Nabakam litil!" 30 Bul golsong gwe-gwen wenya in dekam zep ahap dabik, "Ëe ama bul betekna ankam ngein nikon aha kasö dohon-honsa buk ulsu'un." Zen dekam bul betekna insa sap nol dwanu'ak, hwëna zëno mae mo enlalana, dekam de zë-en heya-hya gwen hap. 31 Paulus dekam zep jana nabare nik mo mamma insa walas zeban anakan gubiridaka, "Bul golsong gwe-gwen wenya an de buluk awe lowehen srëmkam, em molye golëngaya gweka." 32 Jana nabare wenya in dekam zep bul betekna in mo dokotna nablon sonek, dekam zep hi ngëp golhas gwezik.

33 Litiñ hip kim golek de gwe'ak, Paulus ki zep kitak de tembane tan hap titi tabirki. Man gubiridaka, "Yaklana angkam mes empat-blas gwer, em dekam aïrin enkame lowehe gwek. Dekam tembane tan hap ema baes tak. 34 Ëe ama emsa titi tabi'in: Betek en maekam em tembane tan – ekakim étatete gwek. Em molye aha-en mae jek-jak gweka." 35 Kirekam kim gubiridaka, zëna ki zep rotina golka, ki zep zëno mae mo nwenak Alap hap dawemna golblaka. Ki zep ap gul inki, hëndep twinbi'inka. 36 Desa kim kirekam hla dak, dekam zep tingan enlalana étatete gwek, hen dekam zep tembane ta'ak. 37 Buluk iwe, ëe tingan beyana 276 enkamë lowe he'ak. 38 Sowe henkam kimë tembane ta'ak, dekam zep etan gandum karonna yal danuk – bulsu dikim etan jahalha gun hup. 39 Kim litiñ'ik, lang teknak insa hom anakan dam nulsuk, "An bosenä zen." Zëwe zep kama gwaeha gwe hanna hisglim niban

hla nuk. Dekam zep ola aha-en nuk, “Nen ki sap éalp gwen. Wéhë zëwe lei ku'ik?”⁴⁰ Dekam zep kaso dohon bulsun nubare dokotna dan-nér dan-nëra insa blom da sonek– dekam de bulu in nabakam hluwen hap. Dekam mensa bulsu de dam gulsun hup de te hlangna nuhulek, ki zep hil nil sonek– dekam de bulu insa kama gwaeha gwe hanna in san dep dam gulsun hup. Layara ki zep gulk sun er nulsuksek.⁴¹ Hwëna bulu in mase-nola kim zep hi ngirinnik de hisglimnik tisik anek, hwëna ohwa nakon nama hisglim srëmnak. Ho ngëpna in kim ohwa nakon éwak gulusen gwe'ak, ki zep hëndep klasak gwesik.

⁴² Jana nabare zini in dekam zep bwinak de zini insa de tameran hap éenlala gwe'ak, sap zen anakan éenlala gwek, “Zen de eik sin dep al ta'ak, dekon sa hëndep heya-hya gwer.”

⁴³ Hwëna mam zem in Paulussu de ngaya tan hap dwam gwe'anka, zep jalse gwibridaka. Dekam zep gubridaka, “Al gwen tawa wenya, nonol zen de éheya-hya gwe inek.⁴⁴ Al gwen tawa srëm wenya, zen te hlang ahaksa bul hlang mae naban.” Kirekam zep ki hëndep kitak alpnak yaïng gwe senak.

Maltak kim lowe hekke:

28 Eiknik kimë yaïng gwek, dekam zep zëwe de zi asa nenbirdik, “Lang tek bosena an Malta.”² Lang tekna iwe de zini in man tangan asa kwasang neibirdik. Zen syauksu ap i dazim nirak, hen dawem enkam asa lup nulink, sap ona man il ti'anka hen langna in bot-bot tanganna.³ Paulus hwëna tesya tagam ta'anka, hwëna wanya jal-jala ban kap ta inehal zaka. Desa kim syauknuk kang ta se'anka, wanyana in dekam zep syauk sal-sal aïrin hip tahanak hit tik.⁴ Zëwe de zini kim hla dak, “Paulus mo tahanak wanya të sone'an,” dekam zep zénaka nenbirdik, “Zini an zi-ta gwen zisi mes yap. Zen sap mes hinak de karek nakon ngaya gwera, hwëna néno mae mo yang tasin dowala ahana, zi mo karek-kareksa de hlaulblun hap de zini, hom ki zen de ngaya gwen hap gublula.”⁵ Hwëna Paulus ki zep wanyana insa syauknuk dep myak gulsuku. Hwëna sang-sangna hom mae engka en mae eisbirki.^{r 6} Zëwe de zini man tim di'ak, “Zen sa hanala. Ki sa mumuk ennak tokna zara.” Hwëna kim sap zë holokam anakan kara da'ak,

^r28:5 Luk 10:19, Mrk 16:18

“Banakan mae hom gwë'ara,” dekam zep enlalana anakan wet dyasik, “O zini an hen aha alapsa mes yap.”

7 Lang tekna iwe de gubernora, bosena Publius. Zëno lang bi gwibinni dekon golek. Dawem enkam zep kon asa kwang guluda halka. Zen zëre mo golak dan-ahare yakkakam dawem enkam asa golëlowe heka. 8 Bi zem dekam u sya nabare ewen naban tumnak ta'anka. Paulus ki zep zë duwebla zaka, ki zep Alapsa zëbe hap abe taka. Tahana kim tehabla ineka, dekam zep hëndep dawem gweka. 9 Kirekam kim hla dak, dekam zep lang tekna iwe de zi sang-sangna Paulus osan dep kap nulhal gwezak, zao zep kütak dawem ta gwibirki. 10 Dekam dawem enkam zep asa blikip neisibirida gwek. Dekon kimë etan sek gwe'ak, zen man ano mae mo tahalhana ap hla nulzimk.

Malta kon kimë Roma san dep sek gwekke:

11 Dan-ahare benkam kimë zë lowehek, ki zebë kon hwëna Aleksandria kore buluk ang tak. Bul golsong gwe-gwe zini in Malta kon bot-bot tamle hap de dan-ahare ben de tamarannak dep neissibik. Bulu in zëno mase-nolak zëre mae mo yang tabin dowal dare mo nwe-masesa zë yang nososuk. Dowala in ahana, Kastor Bak mo nwe-masekam, ahana Poluks mo nwe-masekam. 12 Italia mo lang tekna Silisik de éna Sirakusak kimë yaïng gwek, zëwe dan-ahare yakkakam zebë lowehek. 13 Dekon kimë sek gwek, dekam zebë éna Regiumk yaïng gwek. Ka'ankam dekam zep asesena selatan nakon taiï'inka. Zëno ka'ankam zebë nabakam Putiolik yaïng gwek. 14 Zëwe zebë Yesussu de taibiliyan zini ban olötowek. Zen zep asa aha-ere minggukam de zëwe lowehen hap nenbiridak. Dekon hwëna tanakam zebë ë yala Roma san dep sek gwek. 15 Romak de Yesussu taibiliyan wenza kim asa nasalbiridak, dekam zep oranak de ë betek dare nakon asa kara neibirida'ak. Éna in ahana bosena Pasar Apius, ahana bosena Dan-ahare Ni Truwe Gun Gol. Paulus kim zë hlau'luda kinzika, ki zep Alap hap dawemna golblaka, hen enlalana dekam zep tatete gweblaka.

Paulus kim Romak tonbirida gwekake:

16 Romak kimë yaïng gwek, Paulussu ki zep nenblak, “Sap esa e-en aha golak gwë gwera. Jana nabare zini aha-en aha-enkam sa emsa kara da gwer.”

17 Yaklana kim dan-ahan damank, Paulus ki zep Yahudi mo nol-nola, men zen Romak lowehe gwek, desa tagal gulsun hup gu sonebirdaka. Zao zep gubirdaka, “Aya-wal oso-wal, ëe homë mae karekna nëre korena kip golzimk, hen nëre mae mo auyan-aza mo kirekam de lowe henna homë mae gulmunk. Sap kirekam, hwëna asa Yerusalemk balk dak, ki zep Roma hap asa tapbla dazimk. 18 Yahudi mo langnak men zen Roma mo bose hap teipsin-teipsinkim teinikink, zen kim asa taken-taken në gweblak, dekam zep sap zeser sonen hap asa enlala në gweblak. Sap zen hom tan hap de karekna ap hla nul gweblak. 19 Hwëna Yahudi zini kim asa de zeser sonen hap jalse neibirdak, dekam zebë ein anakan abe gwek, ‘Asa Roma mo teipsin tangan san dep ër sonek – zen deka ap tap gulbluka.’ Hwëna ëe anakare enlala nabani homë kirekam abe gwek, ‘Teipsin tangan zini in dekakim ano kore naka karek tabirki.’ 20 Zen in zebë emsa tagal gulsun hup gubirdak – eban mae de golëtoran hap. Asa an mae hap besikam de dokotkam dahalek: Sap ëe ama Israel mo auyan-aza hap de Alap mo gu-gubiridan ola taiblibik.”

21 Ki zep ding nulblik, “Ëe homë mae nëre mae mo lang nakore suratna ebe hap dena ulink. Hen nér hom mae zini hom mae dekon ebe hap dena étonzak. 22 Hwëna ëe ama emsa de sane tan hap édwam gwe'an, sap tingare langnak zini man égu gwenan, ‘Kristen zi mo tawa tabinni karekna.’”

23 Dekam zep ola anakan aha-en nuk, “Yaklana dekam esa Paulussu sane lal.” Dekam beya tangankam zep Paulus mo gol gwë gwennak yaïng gwezak. Kaknak zep aïsil gwibirdankam kon gwasik hanaka, hëndep zao golékam-en gwek. Zen

Yesus de Alap mo iïrik günsi golhatazan hap denaka
tonbirdaka,
hen Musa mo titü tabin ola kore naka,
hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ale gun nukore
naka klis gulzimki –

zen dikim hen Yesussu anakan taibliblan hap, “Zen eiwa Alap mo zer sonenna – Israelsa de ngaya tabin hip Dena.” 24 Ahakon man Paulus mo ola daiblibik. Ahakon man hwa nulsuk.

25-29 Paulus ki zep aumwa hap gubirdaka, “Eiwa, Yesaya Bak hon Alap mo Enhona ebe mae hap de olsa hamal hap ing gul soneblaka, in zep Yesayasa anakan gubluka,

²⁶ ‘Ola ansa emki nol drak-drak zi ausuna in hap
anakan ayang gulzimdin,

“Em sap esa ésane gwe tine gwer,
hwëna molye tame ul gwek.

Em sap esa nwekam karatda ul tine gwer,
hwëna molye dam ulsuk gwek.”

²⁷ Sap zi ausuna an mo enlalana mes étop-top gwek,
ini hen mes émat-mat gwek,
hen nwena mes édïmin gwek.

Kire srëmkam, ki maka nwekam hla nul gwe'an,
hen ikim maka ésal gwe'an,
hen enhona maka éhleng gwe-gwe'an.

Ki maka Abon osan dep etan lwanda ha'anzal,
hen Ëe dekam amaka dawem tabi'in.’’^s

²⁸ Paulus ki zep waulsuzimki, “Zen in zebë emsa gubirida'an:
Sap em kire tangankame énol drak-drak gwek, Alap mes Kristen
zini asa gubiridaka – éngaya gwen hap de ol dawemna insa de
Yahudi srëm zi hip golzim halada gwen hapye. Hen zen sa desa
nulin gwer!” ^{25a} Men zen ésane gwe'ak, zao zep zénaka keisa-
keisa dabi'ik, hëndep ki zep kon sekwak gwek.

³⁰ Paulus Romak dare tahunkam gwëka – te-alakam de bohë
tan golak. Zini men zen du në gweblak, zen man kon lup gulin
gweka. ³¹ Zëwe udobe naban hen tru-tru gulblun srëmkam
Bian Yesus Kristussu de taïbliblankam de Alap mo iřik gïnnik
bïti gwen hap denaka tonbirida gweka.

^s28:27 Yes 6:9-10

Paulus mo surat Romak de Kristen zi hip

1 ¹⁻⁷ ^{7a}Suratna an tingga Romak de Kristen zi hip. Alap mes emsa kwasang gwibirdaka, dekam zep hen emsa kwang guludaka – dekam de zëre mo iřik ginnik bitti gwen hapye. ¹ Yesus Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini Paulus onakon. Asa hen Alap zao dep kwang taka, dekam zep hen asa dam tasiki – zëre onakore ol dawemsa dikim gol halada gwen hapye.

² Ol dawemna an Alap mes orep zëre mo olsa de ayang gul gwen zini anakan gu-gubirida gweka, “Ee asa lamkam ol dawemna ebe mae hap golzim.” Zen dekam zep kirekam Alap mo épba olak ale nuk. ³⁻⁴ Ol dawemna an, zen Alap zëre mo Tanena, nëno mae mo Teipsinni Yesus Kristus hup dena. Auhukamanak de jaha gweblan nakon, Desa man enlala néblak, “Daud Bak mo auyan-aza nakorena.” Hwëna Alap kim zëre mo sosonkam tün nïkon ngaya taka, Zen dekam zep anakan tingga zi hip zertreizimki, “An are mo Tane – are han de enho apde nëenna.” ⁵ Hëndep Alap hen Kristus onakon asa kwasang gweblaka, zep abe hap sosonna golblaka hen asa dam tasiki – dekam de Kristus zëre hap denaka Yahudi srëm zi sin dep gol halada gwen hap denaye, zen dikim hen Yesussu taibliblan hap hen blikip gweśiblin hap. ⁶ Zep Romak de zini emsa hen Alap man kwang guluda'ara – dekam de Kristus mo bi gwibinnik bitti gwen hap.

^{7b}Dawem! Zen in zebë ep ale gulzim'in. Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

**Mae hap de ol: Paulus man tangan dwam gwe'anka
Romak de Kristen zisi de amjanbin hip.**

⁸ Zep nonol tanganna, ee Yesus Kristus onakon Bian Alap hap dawemsaë gol gwebla'an, sap Romak de zini, eno mae mo Yesussu de taibliblanna mes tingga okamanak de ë-ë san nol

haladak. ⁹ Zep Alapsa de gu sone gweblankam ëe homë emsa eititi gwibirida gwenan. Alap men Zéboné tïngare enho naban syal gwe-gwe'an, zëre mo Tane hap de olsa de gol halada gwenkam, dikire Zen asa hla tak – ëe de ahap gwenkamye. ¹⁰ Zen in zebë etan-etankam Alapsa anakan abe ta gwenan, "Bian, Em wëhë angkam orana abe hap kles tyasiblì'anka? – ëe dikim Romak de Kristen zisi amjanbiridan hapye." ¹¹ Ëe orep mesë sap dwam gwe-gwek – eban mae de golëgaïng gwen hapye, dekam de Alap mo Enho nakore sosenkam eno mae mo eisi tatete gulzimdin hip. ¹² Zen dekam esa apdekam nënaka tatete la gwibir, sap nen mese apdekam Yesussu laibliblak.

¹³ Zep aya-wal oso-wal, ëe mesë sap beyakam kalang gwe-gwek – emsa de amjanbiridan hapye. Hwëna ama sap akasik gwek. Sap ëe ama enlala gwe-gwek – ebon mae onak de hen ano syal ei lwan hap, men kirekam hen aha Yahudi srëm zi mo langnak de è-ënak lwakke. ¹⁴ Sap abe hap mes Alap syala wei yul soneblaka – tïngare zisi de Yesus hup de olkam tonbirida gwen hap, sap nëno mae mo Yunani olsa de tame gun wenya, hen desa de tame gun srëm wenya, sap sekola ha gwen wenya, hen sap sekola gwen srëm wenya. ¹⁵ Sap Alap kirekam de syalsa abe hap wei yul soneblaka, ëe in zebë tangan dwam gwe-gwe'an – ol dawemna insa de Romak de zini emsa hen tonbirida gwen hap.

**Mae hap de ol: Yesus hup de ol dawemna an,
Alap mo sosonna zëwe – zisi dikim ngaya tabin hip denaye.**

¹⁶ Sap ëe homë saher gwe'an – zisi de Yesus hup de ola inkam tonbirida gwen hapye. Sap nen men zene ol dawemna insa laiblibi'in, nëno mae mo èngaya gwen hap de sosonna zëwe lwa'an – nonol tangan Yahudi zini abe mae hap dena, hen sap tïngare Yahudi srëm zi hip dena. ¹⁷ Sap ol dawemna in dekam Alap zi hip goltreizim'ira, "A kirekam esa ano nwenak èdakastil." Sap zëre mo nwenak de èdakastin hïp dena, zen diki Kristussu de taibliblan en nakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Aha orana hom tangan. Zen man dakastì'in – men kirekam Alap mo olak lwakye,

"Men zen are mo nwenak èdakastì'in, zen kïtak Asa de taibliblan en nakon."^a

^a1:17 Hab 2:4

**Mae hap de ol: Alap kire karek-karek
hap zini jal gwibirida gwenda.**

18 Alap mes ngatan zi mo lang nakon zëre mo jala goltrei gwizimki – men zen Zénaka eititi në gweblananke, zëbe mae hap. Sap zëre mae mo kirekam-kirekam karek-karekna, zen dekam zën eiwa dena ber-ber nul gwenan, zep hëndep Alapsa tame da srëm gwe-gwenan. **19** Sap Alapsa de tame tan hap dena mes tangan dam gwesik, sap Zen mes nëno mae mo enhonak Zénaka de tame tan hap dena ing ta soneka. **20** Sap Alap kim okamana ansa yang gulsuku, Zénaka de tame tan hap dena mes zëwe anakan tame nul gwek, “Alapsa bëjen nwekam hla tan, hwëna Zen hëndep denaban de soson tangan Zini Zen. Hen Alap Zen zi mo kim hom.” Zen in zep, zini nen bëjen nen anakan ègun, “Ëe homë Alapsa tame tak.” **21** Zep zini mes sap Alapsa tame dak, hwëna hom blikip neisik gweblanan, hen dawemna hom nol gweblanan. Hwëna zen asyas makan enlala në gweblanan, zep hëndep enho nakon èkawesik. **22** Zen man zénaka tim di gwibirin, “Ëe an enlala blala.” Hwëna sap diki enlala joblo-topna. **23** Zen zep hëndep de gwë gwen Teipsin tangan Zini Alapsa hom boklena kom da gweblanan. Zen hwëna yang tabin alap-alapsa boklena kom dabirida gwenan – zi nwe-masekam de wenya, mawa mo nwe-masekam de wenya, hen sapi mo nwe-masekam de wenya, hen sap wanya mae mo nwe-masekam de wenya.

24 Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, “Dikire zëre mae mo hole-hle san ang tak.” Zen zep èkahalo gwe-gwenkam zëre mae mo timni kun da gwibirin hen zénaka saherak kang nul gwenan. **25** Zen dekam zep eiwa de Alapsa hli da gwenan – dekam de boton san ang ta gwen hap. Hwëna yang tabin kire-kire hap zep boklena kom da gwizimnin, hen zëbe mae hap de syalsa nol gwenan. Hwëna sap diki tangan okamana ansa Zen yang gulsuku, Desa en emaka boklena kom la gweblanan. Dikire hëndep denaban Zéna en naka boltere da gwek. In eiwa tangani.

26 Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, “Dikire zëre mae mo dwam-dwam san ang tak – saherak dekakim zénaka kang nul gwek.” In zep we walya zi niban de swi èn hap baes ta gwenan – men kirekam sap diki Alap gubiridakaye. Hwëna we wal bose zeban de swi èn hap èhole-hle gwe-gwenan. **27** Zep

zini hen kirekam. Zen hen wenya ban de swi ën hap man baes ta gwenan – men kirekam sap Alap gubiridakaye. Zen hwëna zi bose zeban de swi ën hap éhole-hle gwe-gwenan. Zen dekam zap zénaka saherak kang nul gwenan. Zen dekon Alap mo jala hla nul gwenan – zëre mae mo karek gol gwen jam enkamye.

²⁸ Zep zini anakan de éenlala gwenna man baes tak, “Anik Alapsa tame tak.” Alap hen zap nwe enkam kara ta gwibirk, “Dikire enlala kawesiñnik lowehe gwek.” Zen zap hëndep Alap mo dwam gwibin srëm san karek-karek enna syal nei gwibirin. ²⁹ Zen in zap zëno mae mo enhona tìngare karek-kareksa de gon hap de enlalakam beya gweka – men kiye,

totore swi hap dena,
te-ala beya gwen hap dena,
zi bosyansa de husus gweblan hap dena,
hen aha zi mo kire-kire dawemsa de dwam gwibin
 hip dena,
wal bose zemka de tan hap dena,
ëdarak gwen hap dena,
hen wal bose zemka de lwa tasin hip dena,
hen taïl gik gweblan hap dena,
hen ahasa de tonsubirida gwen hap dena.

³⁰ Hen ahakore karek-karekna mensa nulin halasen gwenan men kiye,

Alapsa de husus gweblan,
wal bose zemka de lamang tan,
zénaka de boltere tan,
hen zëna-zëna gwen,
hen bolte-bolte gwen.

Zen hen mes étewesik banakare karek ésesa de enlala gwibinni,

hen an-bi zemka de betek gwizimdinni tawa naka hom.

³¹ Zep hëndep enlalana ejoblo-top gwek.

Kire zisi bëjen taiblibiridan,
hen kire zi nik kwasang enlalana hom.

Zen jal enlala enkam lowehe gwenan.

³² Zen sap mes anakan tame nuk, “Alap kirekam de karek-karek syal gwe-gwibin zini sa kareknak kang gulu.” Sap eiwa kirekam, hwëna zëna mwin-mwankam kire karekna syal nei gwibirin. Hen karek gol gwen bose zemka, zen man anakan titi da gwibirin, “Sap esa kirekam ol tine gwer.”

**Mae hap de ol: Nen bap nen etim gul gwen,
“Alap molya nesa klis gulku.”**

2 Zen in zep, aya-wal oso-wal, em bëjen em anakan ëgun, “Ëe homë anakan tame uk, ‘Kirekam de syal gwibinni, zen kareknak ti’in.’” Sap em ema aha zisi enbirida gwenan, “Kirekam de kareksa gon zini, nen emaka karek la’an.” Hwëna em de hen kire kareksa gonkam, dekam em mese Alap mo nwenak enaka kareknak de drënen hap zergunda. Sap ena hen kirena, hwëna aha mo karek ensae hlaul gwizim’ira. ² Zep ena hen mese tame uk, “Alap de kire zisi karek tabin hip man tangan dakasti’in.” ³ Hwëna em de hen zëno mae mo kim kirekam de kareksa gonkam, em san ema èkil gi’in? – “Alap aha zi ensa sa kire hap karek tabiri. Asa molya.” ⁴ Em san ema hen Alapsa asyas makan kil li gwe'an? – “Alap man sérkam nesa kwasang gwibirida gwenda, hen Zen holokam nëno mae mo karek-karekna nwe enkam nëp kara gul gwizimnira, zep ëe sap asa karekna ol tine gwer.” Hwëna Zen mae hap holokam emsa kwasang gwibirida gwenda: Emsa dikim halen ora san dam tasik gwibin hip.

⁵ Hwëna em in nol drak-drakna hen ëhalen hap ema baes ta'an! Em in zebe ere mae hap de jala mam ulsuk gwenan. Zep aumwa hap de klis gunnuk, emsa tangan sa sérkam karek tabiri, sap Zen enlala dam-dam enkam sa tingan nesa klis gulu. ⁶ Sap zen kirekam Alap mo ola ban dakasti'in – men zen anakan lwakyé,

“Alap tingare zi hip zëre mae mo syal ei jam enkam sa golzimdi – sap dawemsa de gol gwen zi hip dena, hen kareksa de gol gwen zi hip denaye.”^b

⁷ Dekam dawemsa de syal gwibinnik men zen tatetekam anakare enlala nabani ëzauk gwenan, “Ëe akakim hëndep denaban zëre mo ngatannak bose dawem nabani gwë gwek,” zëbe mae hap hëndep de engaya gwen hap denaka sa golzimdi. ⁸ Hwëna men zen zëre mae mo tim enna ngalap nei gwibirin, hen eiwa dena dokwak nul srëm gwe-gwenan, hen jal-jal ensa syal nei gwibirin, kirekam de zini Alap sérkam tangan sa karek tabiri. ⁹ Tingare zini men zen kareksa syal nei gwibirin, desa Alap sérkam de kareknak sa kang gulu. Zao sa hëndep denaban go nabani

^b **2:6** Mzm 62:13, Ams 24:12

lowehe gwer– sap Yahudi zi, hen sap Yahudi sräm zi. ¹⁰ Hwëna men zen dawemna syal nei gwibirin, zëbe mae hap bose dawemsa sa golzimdi, hen Alap mo ngatannak sa aïlya naban hëndep denaban lowehe gwer– sap Yahudi zi, hen sap Yahudi sräm zi. ¹¹ Sap Alap kim de klis gu'unka, Zen molya ahakore zi ausu ensa nwekam goléakeka.

¹² Zen in zep, Yahudi sräm zi ausuna, Alap Musa mo titi tabin olsa de enlala gwibin srëmkam sa zëre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen hom desa tame nuk. Hwëna Yahudi zi ausuna, Musa mo titi tabin olsa de enlala gwibinkim sa zëre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen mes desan de ang ta gwen hap Alapsa nen guk gweblak. ¹³ Sap Yahudi zini nen Musa mo titi tabin ola insa de ésane gwe-gwen en nakon bëjen nen Alap mo nwenak édakastin. Zen diki men zen desa kitak syal neibir tine gwenan, zen zen édakastii' in. ¹⁴ Hwëna Yahudi sräm zini, zen hom sap Musa mo titi tabin ola insa tame nul gwenan. Hwëna zen kim totoresa desan ang ta gwenan, dekam mes dam gwasin in, “Alap onakore titi tabin ola in ki-zëno mae mo enhonakye.” Sap zëbon mae hom – Musa mo titi tabin ol ale gunnu inye, ¹⁵ hwëna zëno mae mo syala kon man dam gwasin in, “Alap mes desa zëno mae mo enhonak ing gul sonezimki.” Sap zëno mae mo enhonak ki anakare enlala naye, “Kiresa de gonkam ee mesë karek gwenan,” ahaksa, “Kiresa de gonkam ee dawemsaë syal gwibi in.” ¹⁶ Zep lamkam Alap kim de klis gu'unka, tingare zini nëbe mae hap Alap sa nëre mae mo enhonak de enlalana insa zerwet sozimdi – kire enkam de nësa klis gun hupye. Hwëna ee men kirekamë Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, zen kirekam sa lwal: Tingare zisi de klis gun hup de Zini, Zen diki Yesus, sap Alap mes zëbe hap desa de syal gwibin hip dena golblaka.

Mae hap de ol: Yahudi zini nëbon mae onakon Yahudi sräm zini Alapsa lamang da gwenan, sap nen Musa mo titi tabin ola insa ëk enkame urensik gwenan.

¹⁷ Angkam Yahudi zini, nëre mae en habë ale gulzim'in: Sap nen ema anakan égu gwenan, “Nen an Yahudi zi sike. Nen Musa mo titi tabin olsa am urensik gwenan. Zep nësa man-am Alap sam gwesibirida gwenda.” ¹⁸ Zep nen ema Alap mo dwam gwibinni tame ul gwenan, hen ora dawemna mese dam lasik. Sap Musa mo titi tabin ola in zen nësa tan-tan ta gwibirin – nen

dikim dawem naban karek naban kles so gwen hapye.¹⁹ Nen ema nénaka enbirida gwenan, “Nen an nwe dīmīn zisi de ora dawem san zon guluda gwen hap de wenza zen, hen kawesiñnik de lowehe gwen wenyaka de ngatannak goléwet so gwen hap de wenyaye.”²⁰ Hen ema nénaka enlala eibirida gwenan, “Nen an Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenza zen. Ahakore zi ausuna, zen kitak enlala joblo-topna – walas bete-tek makarena, nen de tawa ta gwibin en hap dena.” Nen kirekame nénaka boltere la gwibirin, sap nen Alap mo olsae urensik gwenan. Hen eiwa, okamanak awe kitak de tame gun hup dena, ausuna zëwe.²¹ Zep nen Yahudi zini aha ensae titi la gwibirin, hwëna nëna hen ba habe desan ang ta srëm gwe-gwenan? Sap nen anakane tawa la gwibirin, “Bahem èsowë gwen.” Hwëna nëna hen ba habe èsowë gwe-gwenan?²² Hen nen ema titi la gwibirin, “Bahem èkahalo gwen.” Hwëna nëna hen ba habe èkahalo gwe-gwenan? Anakan hen ema titi la gwibirin, “Yang tabin alapna bahem ang gwibirida gwen.” Hwëna nëna hen ba habe zi mo yang tabin alap hap de kire-kirena sowëkam kap la gwenan?²³ Zep nen an Musa mo titi tabin ola insa èk enkame boltere ul gwenan, hwëna karekna insa ulin hana gwenan, zen Alapsae kim lamang la gwenan.²⁴ Zen in zep Alap mo olak anakarekam lwak,

“Yahudi zini eno mae mo karek-karek gulin hana gwenna, zen dekon hen aha zi Alapsa lamang da gwenan.”^c

²⁵ Zen in zep, nen dwan Yahudi zini to mip blonsublun en nik em-am lowe he'an, sap Musa mo olak nëbe mae hap dena kirekam am lwak. Hwëna nen de Musa mo aha titi tabin ol san ang ta gwen srëmkam, ki Alap sa nësa enlala gwibiridala, “Zen san de to mip blom tasibin srëm wenya.”²⁶ Zep hen kirekam, Yahudi srëm zini men zen sowe henkam Musa mo titi tabin ol san ang ta gwenan, desa sa Alap enlala gwibiridala, “Zen sap to mip blom tasibin srëmna, hwëna zen san de Yahudi zi tangan.”²⁷ Zep Yahudi zini nen de Musa mo ol san èk enkam ang ta gwenkam, hwëna Yahudi srëm zini in de dawemkam ang ta gwenkam, ki zen sa hwëna aumwa hap de klis gunnuk nësa anakan swrë dabir, “Zëna waba hap to mip blom tasibin nik lowehe gwek, hwëna hom Musa mo titi tabin ola in san ang ta

^c2:24 Yes 52:5, Yeh 36:22

gwek. Hwëna ëe sap to mip blom tasibin srëm nikë lowehek, “hwëna ëe Musa mo tüü tabin ol san sowe henkamë ang ta gwek.”²⁸ Sap tim en nik de Yahudi wal gwenna, zen waba tangan hap. Sap eiwakam de to mip blonsublunna, zen tim en nakon bëjen.²⁹ Zen diki enho nakon de liwe henkam bap. Zep kirekam de éliwehen wenya, zen zen énwe-mase gwe'an – san de Yahudi zi tangan. Hen kirekam de éliwe henna, zen Alap mo Enho mo syala kon ki lwa gwenan. Nëre mae mo soson enkam de Musa mo ol ale gun sun ang tankam toton bëjen. Enho nakon de éliwehe gwen wenya auhu-kama zini hom desa sam neisibirida gwenan. Hwëna Alap Zëna enna man sam gwsibirida gwenda.

**Mae hap de ol: Mensa Alap Yahudi zi ausu hap
gu-gubiridaka, Zen molya desa eititi gwibirkı.**

Zen sa hëndep sul sonezimdi.

3 Hwëna ano ola insa, Yahudi zini sa husus neibir – mae hap, “Ki san Yahudi zikim de lowe henna hen to mip blom tasibinni zen waba hap?”² Hwëna ëe ama kirekam de égun wenya insa ding gulzim'in, “Zen sap waba hap hom. Zen sap dawem tanganna.” Sap Alap Yahudi zini nëbe mae en hap zëre mo épba ola golzimki.

³ Hen ahakon sa asa dakensiблil, “Yahudi zini nen Alapsa anakane en guk gweblak, ‘Ëe asa Musa mo tüü tabin ola insa kitak syal ei gwibir.’ Hwëna nen home sowe henkam desan ang tak. Zep san ha Alap hen molya zëre mo nësa de gu-gubiridanna nëbe mae hap sul sonezimki?”⁴ Zen molya sul sonezim srëm gweka. Sap mes dam gwsik, Alap bëjen boton gwen. Hwëna tingare zini zen boton tamna. Zen zep hen Daud Bak Alapsa anakan gubluka,

“Em eiwakame zisi klis gul gwenda, hëndep tingare zini hen kirekam sa Emsa nenblal. Men nara eno klis gunnu in kon égunnu, ‘Ëe homë kirekam ékarek gwek,’ hwëna Em dekam esa zëno mae mo karek-karekna tingare zi hip goltreizimdi. Zen dekam sa ésaher gwer.”^d

Zep Alap taibliblan tanganna, zep Zen bëjen sul sonezim srëm gwen – mensa gu-gubiridan naye.

^d3:4 Mzm 51:6

5-8 Hwëna Yahudi zini em bahem Alap mo ebe mae hap de gu-gubiridanna insa kareksa dikim hwëna syal gwibin hip li yul sone gwen. ^{5,7} Sap ahakore èKristen gwen srëm Yahudi zini auhu-kama enlala naban anakan yasik da gwibirin, “Ëe sap kië karekna ol gwenan, hwëna Yahudi zini abe mae hap sap. Sap ano mae mo karek gol gwenna, zen dekon aha zi Alapsa anakan tame da'an, ‘Zëno ola Yahudi zi hip dena botonsa hom.’ Zep ano mae mo karek nakon Alap molya asa karek tabirki, sap zini dekon Zénaka tame da gwenan, ‘Zen taïbliblan tanganna.’”

8 Hwëna kirekam bahem eenlala gwe-gwen. Sap kirekam man nwe-mase gwe'an – san de anakan de ëgu gwenna kiye, “Nen kareksa gulin hana gwen – Alap dekakim dawemsa mamkam nëp gol gwizimki.” Ahakon hen anakan asa lamang da gwek, “Paulus in man kirekam yasik ta gwibi'ira.” Kirekam de asa lamang ta gwen wenya, Alap de karek tabin hip man tangan èdakastii”in. ⁶ Zep Alap eiwa taïbliblan tanganna, hwëna bahem dekon anakan èkil gil gwen, “Alap Yahudi zini ano mae en mo karek-karekna nwe-enkam sa kara gul gwizimdi.” Kirekam hom tangan Alap hap sam gwasibli'an, sap Zen eiwa kütak de okamananak de zisi sa klis gulu.

Mae hap de ol: Tingare zini Alap mo nwenak dawemna hom.

9 Zep san ha Yahudi zi en hap sa Alap dawemna golzimdi? – hwëna aha zi ausu ensa sa zëre mae mo karek-karek nakon karek tabiri. Kina ki kirekam bëjen. Diki men kirekamë nonol emsa gubidal, zen kirekam sa lwal: Sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, zëre mae mo karek-karek nakon tingan mes kareknak de kang gun hup èdakastik. ¹⁰ Zep zen man Alap mo ol ale gun nuban dakastii”in – anakan men zen lwan dakye,

“Auhu-kama zini Alap mo nwenak de dakastinni
aha-en mae hom tangan.

11 Sap aha-en mae hom – Alap mo dwam gwibinsi de tame gun nuye, hen Desa de téblan hap de enlala nabare zi niye.

12 Tingare zini mes Alapsa hli dak. Kire zini Alap mo nwenak ase naban.

Hen dawemsa de gol gwen zini aha-en mae hom.
Eiwa, hom tangan.”^e

^e3:12 Mzm 14:1-3, 53:1-3

13 “Zëno mae mo ol torankam men zen nopna ëk tihî
nakon wet so gwenan, zen san de zi tok asena
kiye.

Hen ol boton-botonkam man zënaka hit di gwibirin.”^f

“Hen zëno mae mo ëk tihî nakon in zen wet so
gwenan – san de wanya mo zisi de hit tinnak de
sosonna kiye.”^f

14 “Zëno mae mo ëk tihî nakon men zen wet so gwenan,
zen zisi de karek tabin en hap dena hen lamang
ta gwibin en hap dena.”^g

15 “Zen man tangan zisi de tamera gwen hap ësyal-syal
gwe-gwenan.”

16 “Zini men desan étenda gwenan, zen karek ensa zi
bose zikhip nolzimmira gwenan, hëndep zep
enlalana édowe hana gwenan.”

17 “Zen hom aha zi niban de umlaekam golëlowehen
hap de orana tame dak.”^h

18 Hen “Alapsa de blikip gwesiblinna mes kitak baes
tak.”ⁱ

19 Zep zi de kitak Alap mo nwenak ekarek gwen hap de
Alap mo ola in, zen Yahudi zini nen hen zëwe biti gwe'an. Nen
hwëna ema ëkil gil gwek, “Musa mo titi tabin ol san de ang ta
gwenkam esa Alap mo nwenak edakastil.” Hwëna Alap mo
aha ola in kon man tangan dam gwesin, “Hom tangan zini –
Alap mo nwenak de zëre mo syala kon dakastin niye.” Zen
hwëna mae hap titi tabin ola insa nep golzimki: Tingare zisi
dikim saherak kang gun hup – Zen kim de nesa klis gu'unkaye,
sap Yahudi zi, sap Yahudi srém zi. Dekam toton nara dep? –
Alapsa de anakan gublunna, “Ano karekna hom.”^j 20 Zep zini
toton bëjen Alap mo nwenak edakastin – Musa mo titi tabin
ola insa de syal gwe-gwibin nikonye. Sap titi tabin ola in, zen
man nesa anakan hleng sosubirida gwenan, “Em in kitak
kareksae ol gwenan.”

^f3:13 Mzm 5:10, 140:4 ^g3:14 Mzm 10:7

^h3:17 Yes 59:7-8 ⁱ3:18 Mzm 36:2

**Mae hap de ol: Nen Yesussu de taïbliblan en
nakone Alap mo nwenak édakastil gwenan.**

21 Zep nen de Alap mo nwenak édakastin hïp dena, zen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam bëjen. Hwëna angkam Alap zëre mo nwenak de édakastin hip de ora ësena mes nëbe mae hap sal tazimki. Hen ora ësena in hap dena Musa mo titi tabin olak hen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi mo olak mes hamal hap ale nuk. 22 Zep angkam Alap mo nwenak de édakastin hïp dena, zen diki Bian Yesussu de taïbliblan en nakon. Kitak men zen de Yesussu daïblibla'ak, sap Yahudi zi, hen Yahudi srëm zi, zen zen sa Alap zëre mo nwenak édakastil. Sap zëre mo nwenak, zi ausuna srën-srënkam hom, 23 hwëna kitak kareksa nulin halasen gwenan, hëndep zep Alap zëre onakon mes èlanga gwasik hen kawesiñnik lowehe gwenan. 24 Sap eiwa kirekam, hwëna angkam Alap zëre mo kwasang-kwasang en nakon nësa zëre mo ngatan san dep golëwet so gwe'ara – ba maesa de zëbe hap syal gwibir-blin srëmkam. Zep Kristus onakon nësa gubirida'ara, “Angkam em mese édakastil – are mo nwenakye.” 25 Sap Alap mes Yesussu zer soneka – dekam de orasa nëbe mae hap kles tyasizimdin hip, nen dikim zëno kala kon zëre mo nwenak èngan gwehen hap denaye. Zep nen de kirekam Yesussu taïbliblankam, dekam nëno mae mo karek-karekna man nëp tap gulsuk gwizimnira, hen hom etan nësa jal gwibirida'ara. Zen Alap mae hap ki kirekam syal gwibirk: Dekam de zi Zénaka anakan tame tan hap, “Zen eiwa enlala dam-dam enkam klis gul gwenda.” Sap menkam Alap holokam zi mo karek-karekna nwe enkam kara gul gwizimki. 26 Hwëna angkam Kristus onakon zep Alap anakan klis gul gwizim'ira, “Men zen Yesussu daïbli gwebla'an, zen zen are mo nwenak édakastil gwe'an. Men zen daïblibla srëm gwe'an, zen hom.” Kirekam de Alap klis gulzimdinni airis, sap Zen Zén zëre mo nwenak dikim édakastin hïp de orana insa zerzimki.

27 Zep angkam nen bëjen nen nënaka anakan boltere ta gwibin, “Ëe mes-am are mo syala kon Alap mo nwenak dakastik.” Diki tangan Alap mo nwenak de édakastin hïp dena zen Yesussu de taïbliblan en nakon. 28 Sap nen Kristussu de taïbliblan en nakone édakastil'in. Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibin nikon hom. Zep nen bëjen nen nënaka anakan boltere ta gwibin, “Ëe are mo syala konë dakasti”in.” 29 Zep

Yahudi zini nen bap nen ékil gil gwen, “Alap, Zen ano mae en mo. Aha zi ausu mo Alapsa hom.” Zen hen aha zi ausu mo Alap sake! ³⁰ Sap nëno mae mo Alapna aha-en. Zen Zen Yahudi zini nëbe mae hap zëre mo nwenak dikim édakastin hip dena Kristussu de taïbliblan nakon gol gwizim'ira. Hen Yahudi srëm zi hip Zen hen kire hap dena Kristussu de taïbliblan nakon gol gwizim'ira. ³¹ Hwëna kirekam de lwankam, zini sa asa anakan dakensi blil, “Ki san em mese Musa mo titi tabin ola insa zalta dep tahan san gwei gubir kinila?” Kirekam bëjen. Hwëna nen mese titi tabin ola insa eiwa de uk, sap nen de Kristus onakon engaya gwen hap dena mes zëwe hamal hap ale nuk.

Mae hap de ol: Abraham Bak zen hen Alapsa de taïbliblan en nakon Alap mo nwenak dakastilkü.

4 Zep Yahudi zini, nëno mae mo auyanna Abraham Baksa de enlala gweblankam, zen banakan gwëka? – zep Alap mo nwenak dakastilkiye. ^j ² Zen de zëre mo syala kon Alap mo nwenak dakastinkim, zen maka anakan zénaka boltere taká, “Ëe mesé aha zisi beya tangankam kwei-kwik guk.” Hwëna zen bëjen Alap mo nwenak kirekam zénaka boltere tan. ³ Sap zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Abraham zen Alapsa taïbliblaka, zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese are mo nwenak dakastili.’”^k

4 Zep anakarekam lwa'an: Zi de te-ala hap syal gwenkam, mam zik de te-alana insa golblankam, zen bëjen anakan enlala gweblan, “Zen totoresa ap golblala.” Hwëna zen sa anakan enlala gwera, “An are mo syala kon ap golblala.” Zep hen kirekam, zi de Alap de dawemsa zëbe hap golblan hap syal gwenna, zen bëjen anakan enlala gwen, “Zen totoresa abe hap golblaka.” ⁵ Hwëna zini men zen ésyal gwen srëmkam Alap ensa anakan daïblibla'an, “Karek gol gwen zi hip Zen Zén ngaya gwen hap dena totoresa Kristus onakon gol gwizimnira,” zen eiwa kire zisi Alap gubirida'ara, “Zen zen ano nwenak

^j **4:1** Alap zëre mo nwenak de dakastin hip dena insa gubluka, zen in kim Abrahamsa hamal hap auyan-aza zeban de ailya gwibin tangan naka zihlaun hup dena gu-gublukake. Hwëna dekam Abraham bogolik walas srëmkam gwëanka. Sap kirekam hwëna zen Alap mo gu-gublun ola insa man taïblibirk. Zen zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese are mo nwenak dakastili.’ (Kej 15:1-16, Rom 4:13, Gal 3:6)

^k **4:3** Kej 15:6

ëdakastii"in." 6 Zen in zep Daud Bak hen kirekam enlala gweka-isrip-sri gwibinnik de lowehen wenza kim hamal hap hlauluda gukuye, men desa Alap zëre hap de ba maesa syal gwibir-blin srëmkam anakan gubirida'araye, "Em ema ano nwenak ëdakastii"in." Daud anakan gubiridaka,

7 "Zini men zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizim'ira hen tap gulsuk gwizim'ira, zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.

8 Hen men zëno mae mo karek-kareksa Alap aïtbir-zim srëm gwe'ara, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an."^l

9 Men zen de kirekam isrip-sri gwibinnik lowe he'ak, zen Yahudi zi en molya. Hwëna zen hen Yahudi srëm zi niban esa apdenak. Sap nen mese Abraham hap dena insa anakan tame uk, "Zen Alapsa taïbliblaka, dekon en zep Alap mo nwenak dakastili." 10 Zep Alap kim Abrahamsa kirekam gubluka, san ha to mip blonsublun naka? San ha kire srëm naka? Zen eiwa dekam to mip blonsublun srëm nik gwë'anka- Alap in kim kirekam gublukaye! 11 Zen hwëna hyanak to mip blonsun hup gubluka- dekam de zënaka anakan zertrën hap, "Ëe mesë Alapsa taïbliblak- men dekam asa anakan gublukaye, 'Em mese are mo nwenak dakastili.'" Zen in zep Abraham Bak nwe-mase gwe'ara, zen hen to mip blonsublun srëm nik mo bian- tingen men zen Alapsa de taïbliblan nakon zëre mo nwenak ëdakastil gwenanye. 12 Hen kirekam Abraham Bak zen tingenare to mip blom tasibir-zimdin nik mo Bian- men zen en Alapsa zëre mo kim daïblibla'anke, men kirekam Abraham zëna to mip blonsublun srëmnak taïbliblakake.

**Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka,
dawemsa de auyan-aza zikhip golzimdin hip dena,
zen hwëna Alapsa de taïbliblan enkam esa ulin.**

13 Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, auyan-aza zeban de okamasa zibi gwibin hip, zen dwan Musa mo titi tabin ol de hatan srëmnak kirekam gu-gubluka. Zep Abraham dekam hom desan ang gweka- dekam de Alap mo nwenak dakastin hïp, hen dekam de dawemna insa golblan hapye. Zen hwëna Alapsa de taïbliblan en nakon ki zëbe hap kirekam lwablak. 14 Sap

^l4:8 Mzm 32:1-2

anakan de lwa'anam, "Titii tabin ol en san de ang tankam esa Abraham mo walas hap éliweher," ki Alap menkam waba hap Abrahamsa gu-gubluka – zére mo nwenak de dakastin hip. Hen nébe mae hap Abraham mo kim de Alapsa taibliblanna waba hap maka lwa'an. ¹⁵ Eiwa, nen bëjen nen titii tabin ol san de ang ta gwen en nakon édakastin. Sap zini men zen desan de ang tan hap éalp gwe-gwenan, hwëna sul sonenna toton banakan dep? Zen in zep Alap mo jalennak lowehe tine gwenan. Diki titii tabin ola in de lwan srëmkam bap. Dekam basa molye ulmun gwe'anam!

¹⁶ Zen in zep, Alapsa de taibliblanna kunci makan nébe mae hap lwazim'in! Sap Alap man nésa anakan dwam gwibirida gwe'ara, "Ëe mensaë Abrahamsa orep gu-gubluk, zen dikire totoresa Yesussu de taibliblan en nakon nulin gwek." Zen eiwa nen esa ulin – sap Yahudi zini men zen Musa mo ola nama enlala nei gwibirin, hen sap Yahudi srëm zini men zen desa enlala neibir srëm gwe-gwenanye. Sap nen ema Abraham mo kim Alapsa laiblibla'an. Zen in zep Abraham Bak anakan nwe-mase gweka, "Zen tingare Alapsa de taibliblan zini néno mae mo bian." ¹⁷ Zen zep Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

"Ëe ama emsa gublu'an – zi ausu beya mo bian hap de jowen hap."^m

Zep Alap mo ola in kon, Abraham man nwe-mase gwe'ara, "Zen néno mae mo bian." Sap zen Alapsa anakan taibliblaka, "Zen Zen juwen zisi ngaya ta gwibirida, hen Zen Zen ba maena totoresa de jowen hap ol gu anen enkam gu gwibirida."

¹⁸ Diki Abraham maka anakan enlala gweka, "An molya kirekam lwak, sap ëe we walya ban mesë tangan bogol ëk. Zep ëe banakan dep? – walas èn naye." Hwëna zen nama Alapsa taibliblaka – mensa anakan gu-gublukake,

"Zi ausu beyana emsa 'bian'kam sa nen gweblal."

Sap Alap mes hen anakan gu-gubluka,

"Eno auyan-aza tane walya sa beya gwe song gwersan de nglinak de keis mo beyana kiye."ⁿ

¹⁹ Abraham dekam hom mae anakan enlala gweka, "Ëe banakan asa walas èr? – sap ëe an tin hip mes-am tangan golek de gwer. Sap ano gwén tahunna seratusnuk dep man-am golek de gwe'an. Hen Sara Bak mo wal gola mes-am yok gwibik." ²⁰ Sap eiwa

^m4:17 Kej 17:5 ⁿ4:18 Kej 17:5, 15:5

kirekam, hwëna Abraham mo Alapsa de taïbliblanna hom mae sin gweblak. Hwëna man tangan tatete gweblak. Zen zep tangan Alapsa anakarekam boltere taka, “Bian, Ema asa sam taka, sap men kirekam asa gu-gubluka, Em esa kirekam ap syal gwibir-blira.” ²¹ Hen zen man tangan Alapsa anakan taïbliblaka, “Men desa asa gu-guk gweblaka, zëno sosonna ki- kirekam de owas-owassa dikim abe hap syal gwe-gwibir-blin hap denaye.” ²² Zen sërkam tangan Alapsa taïbliblaka, zen in zep zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Em mese are mo nwenak dakastili.”

23 Alap mo nwenak de dakastin hip dena insa ale nuk, zen Abraham en hap hom. ²⁴ Zen hwëna kitak nëbe mae hap– men zene Alapsa anakan laïblibla'anke, “Zen eiwa mes Bian Yesussu tìn nïkon ngaya taka.” Kirekam de taïbliblanna in, nen dekone Alap mo nwenak èdakasti”in. ²⁵ Sap Alap Zen nëno mae mo karek-karek hap Yesussu tìn hip sosok taka, hwëna ki zep etan ngaya taka– dekam de nen anakan tame gun hup, “Nen an zene Desa laïblibla'an, nen ema Alap mo nwenak èdakasti”in.”

**Mae hap de ol: Nen mese Alap han èrumlae gwek,
zebe isrip-sri nabán lowehe gwe'an.**

5 Zen in zep, sap nen mese Kristussu de taïbliblan nakon Alap mo nwenak èdakastik, zen in zebe Alap han èrumlae gwe'an. Zen kitak Bian Jesus mo syala kon ki kirekam lwak. ² Sap nen mese Yesussu kirekam laïbliblak, zen in zebe hen Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an. Nen in zebe èisrip-sri gwe-gwe'an, sap nen ema hen Alapsa anakan laïblibla'an, “Zen sa eiwa zëre mo ngatannak de lowehen hap dena nëbe mae hap golzimdi.” ³ Hen kareksa de goltowe gwen nakon zebe èisrip-sri gwe-gwenan, sap nen mese anakan tame uk, “Kareksa de goltowe gwenkam, zen dekam tangan esa Yesussu de taïbliblannak de tatem èzauk gwen hap dena tame ul.” ⁴ Kareksa de goltowe gwennake tatem èzauk gwe'ak, zen dekam esa Alapsa de taïbliblannak èzise gwer. Hen kirekam de èzise gwenkam, zen dekam tangan esa Alapsa de anakan taïbliblanna esek ulse gwer, “Eiwa, nen esa tangan ulin– mensa Alap zëre mo walas hap de golzimdin hip gu-gubirida gwekaye.” ⁵ Sap nen mese tangan Alap mo gu-gubiridanna insa de gul irin hip laïblibik, zen zebe enlalana èdowe hana srëm gwe-gwenan. Sap nen ema nëre mae mo enhonak anakan

eis gwibirin, "Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna." Kire enlalana in, zen Alap zëre mo Enho nëp ing ta sone gwizimnira, sap nen eiwa zëre mo Enho nabane ërgwë gwenan.

6 Nen kime anakarenak lowe he'ak, "Toton banakan dep? – nënaka de ngaya tabin niye," hwëna kirenak zep Kristus hataka-Alapsa de tame tan srëm zini nëbe mae hap de tìn hipye. 7 Zen owaskam ki lwak. Sap zini nen home nabakam nënaka tìn hip sosok la gwibirin – dekam de aha zisi ngaya tabin hipye, sap zi dawem mae hap. Hwëna san ha hen emaka nëre mae mo timni olgu'un – wal bose dawem hap de tìn hipye? 8 Sap eiwa zini nen kirekam. Hwëna Alap zëre mo kwasangsa sërkam tangan nëbe mae hap goltreizimki, zep hëndep karek-karek gol gwen zini nëbe mae hap Kristus tilkü. 9 Zen in zep, mes tangan dam gwezin: Sap nen mese Kristus mo kala kon Alap mo nwenak èdakastil, Kristus hen sa nësa Alap mo jala kon il gwe hebiridala. 10 Sap nen kime Alap mo gïl-gïl gwibiridan zi mo kim lowe he'ak, hwëna Tane zem Yesus dekam zep nëbe mae hap tilkü – nësa dikim Alap golëumlae gwen hapye. Zep angkam mes tangan dam gwezin: Kristus sa nësa Alap mo jal hïl gïn nïkon il gwe hebiridala. Sap Zen mes eiwa tìn nïkon ngaya gweka, hen Zen nama nësa de mas gwibirida gwen hap gwëara.^o 11 Sap eiwa nen mese kirekam Alap han érumlae gwek, zen in zebe tangan ëisrip-sri gwe-gwe'an. Zen kitak Bian Yesus onakon ki kirekam nëbe mae hap lwazimk.

**Mae hap de ol: Adam Bak zen tìn hip de orana zen
nëbe mae hap kles tyasizimki, hwëna Kristus Zen Zen
ëngaya gwen hap de orana kles tyasizimki.**

12 Zep a kirekam mo lwakyé: Adam Bak kim kareknak zanka, zen dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna hen kire hap de hole-hlena okamanak de zinik kitak ing gwe hebiridak, hëndep angkam zep tingare zini karekna nolada gwenan. Hëndep Adam Bak mo karekna in kon zep hen tìn hip de sosonna tingare zi hip hata gwizimnin. Zen in zebe hëndep angkam juwe gwe'an, sap kitak de zini nen Adam mo kime kareksa ol gwenan. 13 Dekam hwëna Adam Bak mo hyanak, zini dekam sap karekna nol gwek – Musa de hatan srëmnakyé.

^o5:10 Ibr 4:14-16, 7:23-28

Hwëna desa bëjen anakan gubiridan, “Zen Musa mo titi tabin olsa nulmun gwek,” sap dekam Musa mo titi tabin ola hom okamanak hata’ak. ¹⁴ Sap eiwa kirekam, hwëna Adam Bak mo hyanak hëndep in kim Musa Bak hataka, dekam tün hip de sosonna nama okamana ansa bi gwibik. Hwëna dekam de zini sap hom Adam Bak mo kim Alap mo jalse gwen ola nulmun gwek, hwëna ki juwe gwek. Zen in zep Adam han Kristus hun, zen apdenak hom, hwëna tingare zini zëbon nebon onakon nulin gwenan.

¹⁵ Zen in zebe nen srën-srënksam ulin gwenan: Adam onakon zen kareksa de gol gwen hap denaka. Hwëna Yesus onakon, zen Alap onakore kwasang-kwasangsae ulin gwenan. Aha-ere zini Adam kim Alap mo jalse gwen ola gulmunku, dekon zep hëndep tingare zini juwen hap dena insa nulink. Hwëna angkam man tangan dam gwesinän: Aha-ere Zini Kristus onakon beya tangan nik esa hen hëndep de égwén hap dena ulin gwer, sap Alap mo nëbe mae hap de kwasang-kwasangna Zëbon onakon man tangan taman kinii gwenan. ¹⁶ Aha zini Adam Bak mo karek gon nakon, kitak de zini dekam zep Alap mo jalak de kang gun hup édakasti’ïn. Hwëna mensa Alap angkam syal gwibir-zim’ira, zen wehasa hom! Sap zi mo karekna kim tangan mam gwe song gwek, dekam zep hwëna Alap Kristus onakon zëre mo nwenak dikim édakastin hip de orana totoresa kles tyasizimki. ¹⁷ Zep aha-ere zi mo karek nakon, zep tingare zini juwenda gwenan. Hwëna tingan men zen Alap mo sérkam de kwasang-kwasang nakon zëre mo nwenak édakastil gwenan, zen zen zep karek gol gwen hap de sosonna in kon hen juwe gwen hap de sosonna in kon wet so gwe-gwenan. Zen kitak aha-ere Zini Yesus Kristus onakon – men Zen sa hëndep denaban nësa golélowehe gweraye.

¹⁸ Zep Alap aha-ere zi mo karek nakon zep tingare zini karek tabin hip gubirdaka. Hen kirekam, kim aha Zini in Alap mo dwam gwibin sin Zénaka zerguku, zep tingan men zen de Desa ang në gwebla’ak, zen sa Alap mo nwenak édakastil, hëndep zep sa èngaya gwer. ¹⁹ Hen kirekam, aha-ere zini kim Alap mo jalse gwen ola insa gulmunku, zen dekam zep tingare zini Alap gubirdaka, “Zen kitak kareksa de gol gwenna.” Hwëna aha Zini kim nér hom Alap mo dwam gwibin tanganna syal gwibirk, zen dekam zep Alap zëre mo nwenak dikim édakastin hip de orana zi beyana nëbe mae hap kles tyasizimki.

20 Zep Alap mae hap titi tabin ola insa Musa hap golblaka: Dekam de zë zi zëre mae mo karek-kareksa anakan tame gun hup, "Nen eiwa beyakame karekna ol gwenan." Hwëna karekna kim tangan mam nul song gwek, hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasang-kwasangna dekam hen man tangan taman kinik.
 21 Zen in zep, men kirekam kareksa de gol gwen hap de sosonna tingare zini nësa bi gwibiridak, hëndep dekon zebe juwe gwenan, hwëna angkam Alap mo kwasang-kwasang mo soson nësa bi gwibirida'an. Zen dekon zebe hwëna Alap mo nwenak èdakastil gwe'an, hen hëndep de lowehe gwen hap dena dekam zebe Bian Yesus Kristus onakon ulin gwe'an.

Kristen zini nen de anakan éenlala gwe-gwen hap de ol:
 "Yesus hun Zen abanë lik, hen kim ngaya gweka,
 Zen abanë ngaya ek."

6 Hwëna em ahakon anakan esa asa enblal, "Alap man-am nëbe mae hap Kristus onakon kwasangna mam gulsuk gwizimnira, zep nen sap esa karekna ol tine gwer." 2 Hwëna kirekam bëjen! Nen mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon juwek, zep angkam bap nen etan zëwe lowehen.
 3 Em san home ansa tame u'in? Nen kime weyakam de su tabiridannak ang ta gwek, dekam zebe nënaka Alap hap anakan olëtré gweblak, "Ee ama Bian Yesus hun de zeraha-en gwen hap dwam gwe'an." Zep Zen kim tilki, zen san de néban mae de golëjuwenna kiye. 4 Zep nen kime weyakam de su tabiridannak ang tak, zen dekam zebe ènwe-mase gwek – san de Kristus mae han de apdenak kama hulak kang gul nenna kiye. Hen kirekam, Alap kim zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonkam Kristussu tün nïkon ngaya taka, zen dekam zebe anakan hen eisbi'in – san de juwen nakon de èngaya gwenna kiye. Nëno mae mo lowe henna dekam zep lowehen ëse san dep liwehe gwenan.

5 Zep insa Yesus kirekam nësa golëjuweka, zen dekon zep dam gweñin: Nen esa Deban etan èrngaya gwer. 6 Zep angkam tangan mes anakan dam gweñil, "Nëno mae mo auhu-kama zi mo hole-hlena mes Kristus te-lidak sonnak goltillki." Zep nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon wet so gwer – men zen sap nësa bi gwibiridakye, okamanak de timni an

de tìn makan. ⁷ Sap nen kime juwe gwenan, zen dekame kareksa de gol gwen hap de soson nakon wet so gwe-gwenan. Zep hen kirekam – nësa kim Kristus golëjuwekaye.

⁸ Nësa eiwa mes Kristus golëjuweka. Zen in zebe angkam anakan laïblibla'an, "Zen Zen sa asa golëlowehe gwera." ⁹ Sap nen mese anakan tame uk, "Kristussu mes Alap tìn nïkon ngaya taka, zep Zen molya etan tilki." Angkam tìn hïp de sosonna molya etan Desa dot soblak. ¹⁰ Zen kim aha-rok'nen tilki, dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen tingare zini nësa bi gwibiridak, desa goltïlki. Zep Zen molya etan kire hap Zénaka sosok taka, hwëna angkam Alap en mo bosesa de mam gulblun hap gwë gwe'ara.

¹¹ Nen hen kirekam nen nënaka enlala gwibirida gwen, "Ëe mesë angkam kareksa de gol gwen nakon tik, hen angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkam Alap en mo bosesa de mam gulblun en habë gwë'an."

¹² Etan bap zen kareksa de gol gwen hap de sosonna nëno mae mo auhu-kama timni bi gwibin – dekam de zëno hole-hle san ang ta gwen hapye. ¹³ Nen bap nen nëre mae mo timnik de hli-hlina aha-en mae dowal mo kïgi mo syal san dikim ang gwen hap sosok gul gwen. Diki Alap en hap nen sosok gul gweblan. Sap nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwek, hwëna angkam Zen mes nësa ngaya tabirki. Zep nëno mae mo timnik de hli-hlina diki Alap en mo dwam gwibin sin dikim ang ta gwen hap nen sosok gul gwen. ¹⁴ Zen in zep, kareksa de gol gwen hap de sosonna bap zen etan nësa bi gwibiridan. Sap nen home angkam Musa mo tüti tabin ola anakare enlala nabán blol eibi'in, "Ëe dekon asa Alap mo nwenak édakastil." Hwëna angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkame zëre onakore kwasang-kwasang ensa blol eibi'in. Zep nen mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon éhil gwe hanal.

**Mae hap de ol: Sap nen kareksa de gol gwen
hap de soson nakon mese éhil gwe hanal,
nen esa nëre mae mo timsi Alap hap sosok ulblir.**

¹⁵ Hwëna kirekam insa lwa'an, ahakon anakan esa égul, "Nen home angkam Musa mo tüti tabin olsa de syal gwe-gwibinkim Alap mo nwenak de édakastin hïp éalp gwe-gwenan,

sap nen mese Kristus mo kwasang-kwasang nakon ba maesa de syal gwibir-blin srëmkam èdakastik. Zep sap esa karekna ol gwer.” Hwëna kirekam bëjen. ¹⁶ Diki anakan emaka dam ulsu'un, “Ëeyë are mo timsi aha zisi de ang gweblan hap sosok gu'uk, dekam ëe san de zëbon de babu gwenna kiye.” Zep hen kirekam, eme ere mo timsi kareksa de gol gwen hap sosok u'ik, dekam Alapsa ema syauk bla san dep hli la'an. Diki Alap habe sosok ulbli'ak, dekam esa enho nakon ëliwehe gwer – zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hipye. ¹⁷ Hwëna dawemsa nen Alap hap gol gweblan! Sap menkam nësa kareksa de gol gwen hap de soson bi gwibiridak. Hwëna angkam nen mese tingare enho naban ang tal – ëngaya gwen hap de ol dawemna ansa Alap nëbe mae hap golzimkiye. ¹⁸ Zep nen angkam mese Kristus onakon kareksa de gol gwen hap de soson nakon ëhil gwe hanal. Zep angkam men Zen nësa iřik gi'ira, Zen Alap. Zebe enho nakon zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip èdwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Ëe anik dam-dam enkam srip gulsuzimk – dekam deka auhu-kama enlala zi ano ola ansa karekkam tame nul srëm gwek: Nen menkam nëre mae mo timni kirekam-kirekam jal-jal hen hole-hle san dikim ang ta gwen habe sosok ul tine gwek. Hwëna angkam nëre mae mo timni Alap mo dwam gwibin en san dikim lowehen hap nen sosok gul gwen – ekakim Alap mo nwenak étal gwesik. ²⁰ Nësa kim kareksa de gol gwen hap dena bi gwibiridak, Kristus dekam hom nëban mae enho nakon golëgwë gweka – dekam de nësa ora dawem san dep dam tasik gwibin hipye. ²¹ Hwëna nen waba tangan habe zëwe èbabu gwe-gwek! Zen in zebe angkam èsaher gwe-gwe'an – nëre mae mo lowehen èpbana insa de enlala gwe-gwibinkimye. Sap nen dekam juwen en hap de ora sane ang ta'ak. ²² Hwëna angkam nen mese kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon ëhil gwe hanal, dekam zebe hwëna Alap hon èbabu gwe-gwe'an. Hen zen waba hap hom. Zen zebe angkam Alap hon de étal gweënkim ëliwehe gwe'an, hen hëndep de gwën hap dena zen dekon esa ulin. ²³ Sap kareksa de gol gwenkam, dekam hwëna tün hip de ora san esa ang tal. Hwëna Bian Yesus Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap hëndep de gwën hap dena totoresa nëbe mae hap gol gwizimnira.

**Mae hap de ol: Nen mese Musa mo
titii tabin ola kon ehlil gwe hanak.**

7 Aya-wal oso-wal, em mese Musa mo titii tabin ola tame uk. Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: Titii tabin ola in, nen kim nama okamanak lowehe gwenan, zen dekam en dep dena. Tinkim Musa mo titii tabin ola insa ema hli kul gwenan.² Zen san de we-zi dare de zénaka leisyanna kiye. Titii tabin ola kon, zini in de nama gwënnak, wenya in bap zen aha zisi zen. Hwëna zi zik de tïnkim, dekam titii tabin ola in hom tru-tru gulbi'in – zen de aha zisi zen hapye.³ Wenya in de nonol zi zeban nama ënnak aha zisi zenkam, dekam emaka enbi'in, "Zen mes kahalo gwek." Hwëna zi zik de tïnkim de aha zisi zenkam, dekam bëjen anakan enlala gwibin, "Zen man kahalo gwek." Sap dekam zen mes titii tabin ola in kon hïl gwe hanak.

4 Zen in zep hen angkam nébe mae hap kirekam lwa'an: Sap nësa mes Kristus te-lidak sonnak golëjuweka, zep nen angkam mese Musa mo titii tabin ola kon ehlil gwe hanak. Hen angkam nen mese tñ nïkon de ngaya gwen Zini Kristus hun éraha-en gwer. Zep nen an angkam mese Kristus mo bi gwibiridan zi hip éliweher – Alap mo bosesa dikim mam gun hup ekakim dawemsa syal ei gwibik.⁵ Nen kime auhu-kama ennak de enlalakam lowehe gwek, dekam auhu-kama tim nikore hole-hlena man tangan nësa kyang gulsuk gwek. Dekam kim Musa mo titii tabin ola in san de ang tan hap sap éalp gwe-gwek, dekam tangan zep hwëna auhu-kama tim nikore hole-hlena mam gwe song gwek. Hëndep dekam zebe ein juwen ora san ang ta gwek.⁶ Hwëna angkam nen mese titii tabin ola in kon ehlil gwe hanal – nen kime Kristus mae han apdekam juwekke. Zep angkam Alap zëre mo Enho nësa enho nakon titii ta gwibi'ira, zebe tingare enho nabán Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwe'an – Musa mo olsa de enlala gwibin srëmkamye.

**Paulus kim kareksa de gol gwen hap
de soson nabán goleija gwekake:**

7 Hwëna bahem ano ola kon ékil gin, "Titii tabin ola mensa Alap Musa Bak hap golblaka, zen karekna." Zen sap karek naka hom. Hwëna ëe dekonë are mo karek-karekna tame guk. Zëwe kimë anakarekam sane gwe-gwek, "Zi mo bi gwibin kire-kirena bahem dwam gwe-gwibin," dekon zebë tame guk, "Hare ano

dwam-dwam enlalana an kareknak am ti"ïn!"⁸ Hwëna dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna in ano enhonak kirekam-kirekam dwam-dwam enlalasa ap beya gul gweblak. Sap kareksa de gol gwen hap de sosonna in, enho nakon anakan asa titi ta gwek, "Em sap esa jalse gwen ola insa ngip gul gwera." Hwëna jalse gwen ola in de lwan srëmkam, ki molya ngip gun hup kirekam asa titi ta gwe'anam.⁹ Ëe kimë orep Musa mo jalse gwen ola insa tame gul srëm gwe'ak, ëe dekam ère mo gwënnna ama eis gwibik, "Ëe dawemkamë gwë gwenan." Hwëna jalse gwen ola insa kimë tame guk, dekam zebë anakan eisbik, "Ëe an hare kareksa de gol gwen zi sike, zep ëe hen syauk sun dep am-am gwë ha'an."¹⁰ Zep Musa mo titi tabin ola in sap aïris. Hwëna ëe ama menkam desa hen kïl gi"ik, "Ëe dekon asa ngaya gwer." Hwëna ëe desan kimë sap alp gwe'ak, dekam zebë tame guk, "Hare ëe an kareksa am gol gwe'an, zep ëe an hen tñ hip de ora san am ang gwe-gwe'an."¹¹ Hen kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen abon lwa gwek, zen man anakan asa boton ta gwek, "Em sap esa titi tabin ola ansa ngip gulu. Ebe hap man sam gwasibl'an." Zen in zep hëndep ano dwam-dwamna mam gwe song gwek, hëndep holo gwennak zebë anakan tame guk, "Ëe makare karek gol gwen zini toton molyë ngaya gwek."¹² Hwëna sap tingare titi tabin ola insa Alap nëbe mae hap golzimki, zen aïris, hen nen dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap dena. Zen Alap zëre mo dwam gwibinsi kim sap nëbe mae hap goltreizimki.

¹³ Hwëna Musa mo ola in kim asa ngip gun hup dena insa tawa tak, zen dekam san ha asa karek san de titi tan makan gwëblak? Sap kirekam bëjen. Titit tabin ola in sap aïris. Diki kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon lwa gwek, zen zen titi tabin ola insa ap lero gulbluk – asa dikim karek san dep titi tan makan gwë gweblan hapye, hëndep dekon de asa syauk blanak tak ta irin hip. Zep mes tangan dam gwasik: Titit tabin ola in sap aïris, hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in, zen zen tangan nësa karek ta gwibirin.

¹⁴ Zen in zep, Musa mo titi tabin ola in sap aïris. Desa Alap zi hip golzimki, hen ëe ama sap enho en nakon sam gwasik gwibirin. Hwëna ëe de Kristussu eititi gwasiblë kininkam, ano timni nama auhu-kama zi mo hole-hle enlala naban. Dekam hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in etan karek san dep asa tik-tik ta gwenan – san de ëe zëbon de babu gwen zini

kiye. ¹⁵ Èe dekam are mo gwënnna ama topse gwe-gwibirin. Sap men desan de ang gwen habë sap dwam gwe-gwenan, hwëna bëjenë desan ang gwen. Hwëna men desaë sap dwam gwibir srëm gwe-gwenan, zen hwëna desanë ein ang gwe-gwenan. ¹⁶ Zep èe kimë anakan dam gulruk gwenan, “Èe an kareksaë gol gwenan,” dekam èe hen ama sap anakan eiwa de gul gwenan, “Musa mo titi tabin ola in sap aïris – nësa de dawem san dep titi tabin hip dena.” ¹⁷ Zep Kristussu de eititi gweblankam, èe aen homë karekna insa gol gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen ano timnik lwa gwenan, zen zen asa tik-tik ta gwenan – dekam de zëno dwam gwibin sin ang gwen hapye. ¹⁸ Zep èe kimë Kristus onakore sosonsa blol gwibir srëm gwe-gwenan, dekam zebë aenaka dam tasik gwenan, “Ano auhu-kama timni an, zëno sosonna hom – dawemsa dikim syal gwibin hipyé. Èe sap ama akasik gwenan, hwëna banakan dep?” Dekam hwëna are mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ¹⁹ Dekam èe are mo dwam gwibin sin banakan dep? – dawemsa de syal gwibin niye. Sap kië akasik gwenan, hwëna dekam are mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ²⁰ Zep èe de kirekam are mo dwam gwibin srëm san syal gwe-gwibinkim, zen eirim homë syal gwe-gwibirin. Zen hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon nama lwa gwenan, zen zen asa kire hap tik-tik ta gwenan, zebë kirekam ein syal gwe-gwibirin.

²¹ Zep èe Kristussu de eititi gweblankam, ama anakan dam gulruk gwenan: Dawemsa de syal gwibin hip sap de dwam gwibin, hwëna dekam kareksaë syal gwe-gwibirin. ²² Hwëna ano enhona man tangan sap Alap onakore titi tabin ola in san de ang gwen hap syal-syal gwe-gwenda. ²³ Hwëna Kristus onakore sosonsa de blol gwibin srëmkam, dekam zep hwëna kareksa de gol gwen hap de soson nabani ilman në gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap dinik zep soson gwe-gwenan, hëndep zëbon de babu gwen makan zebë gwë gwenan.

²⁴⁻²⁵ Zep Kristussu de eititi gweblankam, dekam ama ènaka anakan dam tasik gwenan: Ano enlalana sap ki – Alap onakore titi tabin sin de ang gwe-gwen hap denaye. Hwëna auhu-kama hole-hlena hen ki ano timnik deban zep ilman në gwenan. Èe zebë hwëna are mo dwam gwibin srëm san karekna gol tine gwenan. Zen in zebë aenaka topse gwe-gweblanan, “Èe makare zi karekna, juwen ora san de ang gwe-gwenna, nara

sa asa zeser sonera? – kareksa de gol gwen hap de soson nakonye.” Hwëna ëe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan! Sap Zen mes Yesus Kristussu zer soneka – asa de Zen kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon zeser sonen hapye!

Mae hap de ol: Nen kareksa de gol gwen hap de soson nakon mese Alap mo Enho mo sosonkam wet so gwek.

8 Zep angkam nen men zene Kristus hun éraha-en gwe'an, Alap molya nësa anakan gubiridaka, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” 2 Sap Kristus hun kime éraha-en gwek, dekam zep Alap mo Enho mo sosonna nësa kareksa de gol gwen hap de soson nakon gwiswe soneka – men zen sap juwen ora san dep nësa tütì ta gwibikye. Zep Alap mo Enhona in mes nësa li ta sonebirki, nen zep esa hëndep éngaya gwer. 3 Zep mensa sap menkam nen alp ei gwibik, Musa mo tütì tabin ol san de ang tankam de Alap mo nwenak édakastin hip dena, hwëna angkam mes desa Alap Zén nébe mae hap syal gwibir-zimki. Sap menkam nësa auhu-kama tim mo hole-hle tru-tru gul gwizimk. Zen in zep hëndep Alap zëre mo Tane tanganna auhu-kama zi mo timkim zer sone zaka – Zen de kareksa de gol gwen hap de sosonna insa te-lidak sonnak de tïnkum timbwas gun hup. 4 Zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Mensa sap Musa mo tütì tabin ol san de ang tankam alp ei gwibikke, Alap mo dwam gwibin sin dikim sap ang tan hap, hwëna angkam desa zëre mo Enho mo sosonkam esa syal ei gwibir. Sap nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de hole-hlena in kon éhil gwe hanal.

5 Sap men zen auhu-kama zi mo hole-hle san ang ta gwenan, zëno mae mo enlalana nama kareksa de gol gwen hap de sosonna bi gwebla'an. Hwëna men zen Alap mo Enho nabán nërgwë gwe'an, zëno mae mo enlalana man Alap mo Enho mo dwam gwibin sin dep liwehe gwenda. 6 Nëno enlalasa de auhu-kama enlala hole-hle bi gweblankam, dekam juwen ora sane ang ta gwenan. Hwëna Alap mo Enho de bi gweblankam, dekam nen mese Alap han érumlae gwer, hen dekam éngaya gwen hap de ora sane ang ta'an. 7 Eiwa, auhu-kama enlala en de nësa bi gwibiridankam, dekam nen eiwa Alap mo jal zikime énwe-mase gwe-gwenan. Sap auhu-kama enlala hole-hle san de ang ta gwen zini, zen toton bëjen Alap mo tütì tabin sin ang tan. 8 Hen zen bëjen Alap mo nwenak édakastin.

9 Hwëna Kristen zini emsa hom auhu-kama enlala hole-hlena bi gwibirida'an. Em de eiwa Alap mo Enho naban zergwénkam, ki eiwa emsa Alap mo Enho bi gwibirida'ara. Sap men nara Alap mo Enho naban zergwén srémna, ki zen hom nama Kristen gwe'ara. 10 Hwëna Kristus de kirekam eno enhonak gwénkam, eno karek gol gwen timni in sap sa tìl. Hwëna eno angna sa ngaya gwera, sap zen mes Kristus onakon Alap mo nwenak dakastülkï. 11 Zen in zep, nëno mae mo timni an eiwa juwen hap dena. Hwëna Alap mo Enhona, men Zen Kristussu tün nïkon ngaya taka, Zen de hen eno enhonak gwénkam, ki emsa sa hen Zen tim èse naban ngaya tala.

12 Zen in zep, aya-wal oso-wal, auhu-kama hole-hlena in nësa angkam hom tik-tik ta gwibi'in. Zep nen ba hap de zëno dwam gwibin sin ang ta gwen hap? 13 Em de zëno emsa de titi tabin sin nama ang ta tine gwenkam, ki em etan juwen ora sane ang ta'an. Hwëna Alap mo Enho mo sosenkame desa anakare enlala naban baes eibi'ik, "Ano auhu-kama zi mo hole-hlena in mes Yesus goltülkï," ki esa èngaya gwer. 14 Sap tingen men zene Alap mo Enho mo titi tabin sin ang ta gwe'an, nen eiwa Alap mo hanan tabin walas!

15 Zep nen ansa Alap mo Enho naban èrgwë gwe'an, nen bap nen zi hon de èbabu gwen zi mo kim Alapsa anakan aïri gweblan, "Asa sa husus gweblankam wet son hap gublula." Sap Alap zëre mo Enho mes nësa zëre mo walas hap li ta sonebirki. Zen in zebe Alap Zénaka enho nakon kwasang tola ban en gwebla'an "Ano Bian" kam. Nen zebe hen anakan dam ulsuk gwenan, "Alap mo walasna nen ba hap de aïriblan hap." 16 Sap angkam Alap mo Enhona anakan enhonak nësa gubirida'ara, "Em in eiwa are mo walas." 17 Hen sap nen angkam zëre mo walaskame lowehe gwe'an, zep nen esa lamkam dawemna apdekom bi eibir-mensa zëre mo walas hap lam gulzim'iraye. Desa Kristus mae han esa apdekom bi eibir. Sap mes dam gweñin: Nen de Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, ki dawemna hen esa zëno kim lamkam oltower.

**Mae hap de ol: Nen eiwa Alap mo ngatannak
esa hëndep denaban lowehe gwer.**

18-19 Hwëna karekna mensa angkam oltowe gwe'an, ano dam gulsunkum, zen mam naka hom – nen de anakan èenlala gwe-gwenkamye, "Ëe Alap mo walaskam dena, asa sa Zën

lamkam zëre mo ngatannak hëndep denaban golëlowehe gwerasan de teipsin-teipsinni kiye.”¹⁹ Hwëna nësa de ngatanna iwe golëbüti gwen hap de yakla yala insa, nen en home ës gwebla'an. Tingare okamana awe de kirekam-kirekamna man tangan yaklana insa nës gwebla'an – sap otwerankam dena, hen sap te maekam dena.²⁰ Sap tingare okamana ansa Alap mes heip gulku – in kim Adam ne Hawa ne kareknak anyankke. Zen in zep hen okamana awe de tingare kirekam-kirekamna zëre mae mo dwam gwibin srëm san karekna noltowe gwenan – sap te, sap otweran.²¹ Hen zen zep yakla yala insa angkam nës gwebla'an – dekam de hen desa gwiswe sonen hap, sap juwe gwen nakon hen ébatre gwen mae nakon, in kim de Alap mo walas naban apdekam zëre mo ngatannak lowehe gwe'akyé.

²² Nen tawana, tingare Alap mo yang tabin kire-kirena angkam man sang-sangna sérkam neis gwibi'in – men kiye, we de jaha gwen hap eisbir anenna.²³ Hen zen en hom neis gwibi'in, hwëna Kristen zini nen hen ema enhonak anakan sérkam eis gwibi'in, “Diki Alap mo yaklana in nabakam zen hatan!” Sap nen Alap mo dawem golzimdinni, nonol okamanak dep dena mese ulink – insa zëre mo Enhona nëbe mae hap ing ta sonezimkiye. Hwëna angkam namea hen sang-sangna insa eis gwibi'in. Zen in zebe yaklana insa isrip-sri enlala naban kara ë gweblanan, sap zen dekam tangan esa Alap zëre mo walas hap de hamal gulzimdinni insa bi eibir. Zen dekam sa nëno mae mo auhu-kama tim karekna ansa tim ëse hap li ta sonebiri.²⁴ Men dekame éKristen gwek, zen hëndep dekon zebe yaklana insa de anakan kara gweblanna ékon gwasik hanak, “Nen Alap mo walasna tim ëse naban esa ailya gwibin langnak lowehe gwer.” Zep hëndep angkam nama kirekame kara ei gwibi'in. Yaklana in de hatankam, zen dekam esa ékara gwe-gwenna insa ézausul. Sap dekam etan basa dep? – kara gwe-gwibin niye!²⁵ Hwëna nama de kara gweblannak, dekam nama esa enlala tatete naban ékara gwe-gwer – anakare enlala naban, “Sap sa holo gwer, hwëna diki ëe gul irin.”

²⁶ Nen kim nama embwan naban yaklana insa ës gwebla'an hen ba maesa de tahalha gwibinni, dekam Alap mo Enhona man nësa mas gwibirida gwenda. Sap nen home anakan dam ulsuk gwenan, “Ée kirekam asa Alapsa abe tal.” Hwëna nama de abe tan srëmnak Alap mo Enhona dekam zep Zén nëno mae mo enhonak de abena insa sérkam de embwan naban Alap zëre

hon golhata gwenda. ²⁷ Zen dekam Alap zëre mo dwam gwibin en san nëbe mae hap abe ta gwenda. Hen Alap, men zen tingare zi mo enhona tame ta gwizimnira, Zen man zëre mo Enho mo nëbe mae hap de embwan nabare abena dokwak gul gwenda.

²⁸ Zep angkam mese tangan anakan tame ul: Nen mensa oltowe gwenan, dawemna ahaksa karekna, Alap hwëna desa dawem en hap nëbe mae hap li yul sone gwizimnira – nësa men desa Zëna kwang guludakake, hen Zënaka men zene embwan è gweblananke. ²⁹ Sap Alap zëre mo hlil irin wenya nësa orep mes tame tabirki, hëndep nësa zep hamal hap kalang gwibiridaka – nen dikim zëre mo Tanena Yesus makan éliwehen hapye. Hëndep lamkam Yesus Zën sa nësa golëlowehe gwera – san de nonol wë tan walas de oso wal zeban golëlowehe gwenna kiye. ³⁰ Zep Alap eiwa orep mes nësa hlil inki, zep nësa kwang guludaka. Zen in zep zëre mo kwang guludan wenya nëbe mae hap syal gwibir-zimki – dekam de zëre mo nwenak édakastin hip denaye. Zep nen eiwa esa zëre mo ngatannak yaïng gwer.

**Mae hap de ol: Toton banakan molya Alap
mo kwasang nakon nësa kap nulsuk.**

³¹ Zep Alap insa kirekam nëp syal gwibir-zimki, nen banakarekam esa enlala eibir? A kirekam esa: Alap de nësa kwasang gwibiridankam, toton nara molya nësa dot sobridaka.

³² Sap Alap Tane zemka hom anakan kwasang gweblaka, “Bap Zen karekna goltown.” Hwëna nëbe mae hap de dawem hap sosok taka. Zep Zen banakan molya nëbe mae hap de hamal gulzimdianni insa sul sonezim srëm gweka. ³³ Zep Alap mo hlil irin wenya nësa toton nara molya anakan gubiridaka, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” Ki san ha Alap Zëna maka kirekam nësa gubirida’ara? Zen bëjen! Sap Zen Zen nëbe mae hap syal gwibir-zimki – nen dikim zëre mo nwenak édakastin hip denaye. ³⁴ San ha ahakon hen ki? – nësa de anakan gubiridan hap denaye, “Zen an kareknak de kang gun hup dena.” San ha Kristus Zëna maka kirekam nësa gubirida’ara? Bëjen! Sap Zen Zen nëbe mae hap tilkü, hen nëbe mae hap tñ nïkon ngaya gweka. Hen Zen Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsin tangankam nikin’ira – men dekon nëbe mae hap Alapsa abe ta gwe’araye. Zep Zen bëjen nësa karek tabin hip gubiridan. ³⁵ Zep Kristus mo kwasang nakon, nara maka nësa kap gulsu’ura? San ha nen de kareksa goltowe gwenkam zëno dam gulsunnu? –

“Kristus hom nësa kwasang gwibirida'ara.” Kirekam bëjen. Zi de nësa Jesus hup de jal hap karek ta gwibinkim, dekam hen bëjen kirekam dam gulsun – ahaksa tahalha yawalsa de goltowenkam, ahaksa usak yawal, hen lang de sërkam bot-bot gwen, ahaksa tün hip de alp gwezin. Sap sa hen nësa damera gwer. Hwëna kitak desa de goltowe gwenkam, dekam hen anakan bëjen dam gulsun, “Kristus hom nësa kwasang gwibirida'ara.”³⁶ Eiwa, nen Kristen zini kirekam de kareksae oltowe gwenan. Zen in zep Alap mo olak zini Alapsa anakan gubluka,

“Ee yakla jamkamë ere mo bose hap jalom ek tihinak lowehe gwenan.

Ee an san de domba zahona kiye – tamera gwen en hap dena.”^p

37 Eiwa, sap nen kareksae kirekam oltowe gwenan, hwëna Kristus, men Zen nësa kwasang gwibiridaka, zëno sosenkame tatem tangan ézauk gwenan. 38 Sap ëe ama tangan taïbli'an: Nësa toton nara molya kap gulsuku – Kristus mo kwasang nakonye. Sap nen de juwenkam ahaksa nama de ngaya nik lowe henkam, Zen nama nësa kwasang gwibirida'ara. Alap mo dam taha nakore zini bëjen nësa zëno kwasang nakon kap gulsun. Dowal-dowala hen bëjen. Nen sap esa angkam karekna oltowe gwer – hen lamkam mae. Hen dowal mo kigina sap sa nësa karek ta gwibiri. Hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasangna molya dekam tap gwek. 39 Sap Alap mo tingare yang tabin nikon, sap ngli bolak de lowehen wenya hen hi mwanak de lowehen wenya, zen toton bëjen nësa Alap mo kwasang nakon kap gulsun. Sap Alap mes Bian Yesus Kristus onakon sërkam zëre mo kwasangna nëbe mae hap goltreizimki.

**Mae hap de ol: Yahudi zini, zen sap Alap mo hlil irin zi,
hwëna zen hom kitak Yesussu daiblibla'an.**

9 Ee an Kristus zëre mo nwenakë eiwa tangan naka emsa gubirida'an, hen Alap mo Enho nabani are mo enho nabani man asa anakan tri la se'ara, “Ee eiwa homë emsa boton tabi'in.”² Ee ama sërkam enho nakon dowe hana gwenan,³ sap are mo ausu nakore zini, Yahudi, zen hom beyakam Kristussu daiblibla'an. Zep Kristus dikire asa hla tak, ee de emsa boton tabinkimye: Ee eiwa amaka syauk blanak aenaka drëne se'an –

^p8:36 Mzm 44:23

hëndep denaban dikim Kristus onakon langa gwen hapye, are mo ausu nakore zini insa dikim ngaya tabin hipye.⁴ Zen sap Alap mo hlil irin zi– Israel Bak mo auyan-tane wal, mensa sap nonol Alap zëre mo hanan tabin walaskam gubirida gwekake. Sap Alap nonol zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna zëbe mae hap goltrei gwizimki.⁴ Hen Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gunnu, zen dokwak nul gwek.⁵ Hëndep zao kim lwa se'ak, Musa Bak dekam zep hen titi tabin ola insa ayang gulzimki. Sap Alap nonol zëbe mae en hap anakan goltreizimki, “Syala an desa em gol gwen– Asa dikim blikip gwezik gweblan hapye.” Hen nonol tangan zëbe mae hap zëre mo gu-gubiridan ola gol gwizimki.⁵ Zëno mae mo auyan-azana Abraham, Isak, hen Yakob mae man tangan sap Alap mo nwenak édakastik, hëndep Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, auhu-kama zi mo enlala gweblankam, zëno mae mo ausu nakon saltïk. Zep zen ba hap daiblibla srëm gwe'an?

Sap eiwa dena, Kristus Zen hen Alap. Hen Zen kitak teipsibirida'ara – hëndep denaban. In eiwa tangan!

**Mae hap de ol: Alap mo hanan tabin walasnak de bütü
gwen hap dena, zen kitak Alap mo dam tasibin nikon.**

⁶ Hwëna anakan bahem éenlala gwe-gwen, “Alap mensa Israek de zini gu-gubirida gweka, zëre mo hanan tabin walas mo kim de lamkam golëlowehe gwen hap dena, Zen molya desa zëbe mae hap golzimki, sap zen mes Kristussu de taibiliwan hap baes tak.” Kirekam bëjen. Hwëna ansa emki enlala gwibin: Kitak mensa auhu-kama zi mo wei-wik gun nukon Yahudikam nenbirida gwenan, hwëna Alap mo nwenak zen kitak Yahudi tangansa hom. ⁷ Hen kirekam, auhu-kama zi mo aïtbinkim, Abraham mo auyan-tane walkam de gubiridanna, zen hom kitak Alap mo aïtbinkim Abraham mo auyan-tane walyak bütü gwe'an. Sap Alap anakan Abrahamsa gubluka,

“Eno auyan-tanena, zen Isak onakon sa naïtbir song gwer.”^t

^q**9:4** Kel 16:10, 33:22, 40:34, 1Raj 8:10-11

^r**9:4** Alap zini an han olsa ziaha-en gul gweka: Nuh (Kej 9:9), Abraham (Kej 17:2), Musa (Kel 24:8), hen Daud (2Sam 23:5).

^s**9:4** Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena kim nonol damkam gu-gubiridaka, zen Ul 18:14-20nak lwa'an.

^t**9:7** Kej 21:12

⁸ Zep zéno dam gulsunnu, Abraham mo tingen auyan-tane walya, zen hom Alap mo nwenak Abraham mo auyan-tane walkam énwe-mase gwe'an. Hwëna ëe Yahudi zini ama ékil gil gwenan, “Ëe an tingen Abraham mo auyan-tane wal, zep ëe kitak Alap mo hanan tabin walas.” Hwëna diki Alap mensa zére mo hanan tabin walasnak de biti gwen hap gubirida'ara, zen zen en biti gwe'an – men kirekam hen Abraham mo tanena Isaksa dam tasikike. ⁹ Sap Alap anakan Abrahamsa gu-gubluka,

“Ngein sin de tahunkam Ëe asa lwa halzal, dekam walas nabana asa Sara Baksa hlaulzul.”^u

¹⁰ Walasna insa gu-gubluka, zen ano mae mo auyanna Isak Baksa. Zëna zini Ismael, zen hom Alap mo gu-gublunnak ti'ira. Zep Yahudi zini angkam, zen sap kitak Isak Bak mo auyan-aza nakorena, hwëna ahakore en nik Alap mo dam tasibin nik biti gwe'an. Ahakon hwëna Ismael Bak mo kim ègwei kini'an.

Hwëna Isak Bak kim Ripka Baksa golka, zen zep zi walasna dan-dan wë sok. ¹¹⁻¹² Hwëna walas én srëmnak, Alap mes Ripka Baksa hamal hap anakan gu-gubirki, “Em desa zi walas darena wë so'anka, oso zik mo auyan-tane walya, zen zen sa èteipsil. Hwëna aya zik mo dena, zen zéno mae mo tana iltikinnik sa lowehe gwer.” Zep Alap man nen dikim anakan dam gulsun hup dwam gweka, “Zen zére mo kalang gwen san dawemna zi hip gol gwizimnira, hen sap karekna. Zi mo dawem nakon hom gol gwizimnira.” Sap Ripka in kim Alap mo ola insa sane gwek, ungalanak de walas darena in hom banakare karek maena syal eibirki. ¹³ Zep Alap mo olak zéno walas darena in hap dena anakan lwak,

“Ëe asa Yakobsa kwasang gwe-gweblal. Esausa asa husus gwe-gweblal.”^v

¹⁴ Zep angkam dam gulsunnu banakan? San ha Alap man karek gweka? – kirekam zep ba maesa de syal eibin srëmnak kles sokaye. Sap diki Alap bëjen karek gwen! ¹⁵ Hwëna Zen insa kirekam hamal hap gu-guzimki, zen man hen dakast'i'in – men kirekam hen Musa Baksa gublukaye,

“Aen asa are mo dwam gwibin sin dam tasik gwibir – men desaë kwasang gwibirida'aky. Hen dawemsa de gol gwizimdin hip de wenya, zen hen Aen asa dam tasik gwibir.”^w

^u9:9 Kej 18:10, 14 ^v9:13 Mal 1:2-3 ^w9:15 Kel 33:19

16 Zep Alap mo hlil irinnik de biti gwen hap dena, zen zi nere mae mo dwam gwibin sin hom, hen zen zi nere mae mo syal gwibinkim bëjen. Zen diki Alap zere mo kwasang-kwasang en nakon – men desa en Zëna dam tasibirkike. 17 Zen in zep hen Mesir mo teipsin zi hip dena Alap mo olak anakan lwak,

“Ee mae en habë emsa Mesirsi de iirük gin hüp dam tasik: Dekam de tingare okamanak de zi ano sosonsa tame gun hup. Ee kimë emsa de karek tan hap de owasna syal gwe-gwibi’ik, zen dekam sa tingare okamanak de zini Asa tawa néblandal.”^x

18 Zep man dam gwezinin: Men desa Alap dam tasik gwibirida, Zen desa en kwasang gwibirida gwenda. Hen men desa Mesir mo teipsin zini in mo kim dam tasik gwibirida, zëbe mae hap énol drak-drak gwen hap denaka gol gwizimnira.

19 Zep em ahakon anakan esa asa lakensiблil, “Ki Alap ba hap de zini énol drak-drak gwen hap karek tabin hip? – sap Zen Zën am kirekam de énol drak-drak gwen hap gubiridaka! Hen zini nen bëjen jalse gweblan!” 20 Hwëna bahem kirekam Alapsa gublun! Sap em in zéno yang tabin nikake! Zep em ba hap de zéno kareksa hlaulblun hap? San ha yuna maka? – men zen ik guk, desa gubi’in, “Em bap asa yu hap ik gulku? Diki blome hap emaka.”^y 21 Men zen ik guk, san ha zénoka hom? – anakan de kles son hap, “An yu hap asa ik gul – mwin-mwankam de wei yul gwen hap. Ahana an blome tol hap asa ik gul.”

22 Zep zen Alap zere mokake – kirekam de nesa klis gun hup denaye, dekam de zi lamkam zere mo sérkam de soson nabani jala ban tame son hapye. Hwëna Zen na-en hom desa zitreizim’ira. Hwëna nonol, men desa kareknak de kang gun hup hamal gulku, Zen desa nwe enkam de holokam kara ta gwibin hip dwam gwibirida’ara. Hyanak sa hwëna sérkam karek tabiri. 23 Hen kirekam, kwasang gwibiridan hap dena mensa nesa hamal gulku, nesa sap sa hen holokam kara ta gwibiri – dekam de lamkam zere mo ngatansa mam tangankam gol gwizimdin hip, 24 men desa kiresa de golzimdin hip kalang gwibiridaka

^x9:17 Kel 9:16, 11:9-10

^y9:20 Yes 29:16, 45:9 Blome hen yu hap dena, Paulus kama ngatdarak nakore syal gwibin kire-kire hap ale gulku, hwëna enlalana apdenak – men kirekam Orya ol zini yu-blomena syal nei gwibirinke.

hëndep kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi.
25 Sap Yahudi srëm zi hip dena, Hosea Bak man Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Men zen ano hlil irin zinik bïti gwe srëm gwek,
 hwëna angkam Ëe asa desa hen gubiridal,
 ‘Em in hen ano hlil irin wenya.’

Men desaë menkam kwasang gwibirda srëm gwek,
 hwëna Ëe asa angkam kwasang gwibirdal.

26 Ë-ënak de zini men desaë gubiridak,
 ‘Zen in ano hlil irin zisi hom,’
 hwëna desa Ëe asa gubiridal,

‘Em in Ngaya Zini Alap are mo walas tangan.’”^z

27 Hwëna Yahudi zi hip dena, Yesaya Bak anakan Alap mo ola tenggwaran naban ayang gulku,

“Sap eiwa, Israel Bak mo ausu nakore zini zëno
 beyana san de hinak de hisglimni kiye,
 hwëna da-en tangan sa èngaya gwer.

28 Sap Bian Alap nabakam sa okamana ansa olo gulu.”^a

29 Etan Yahudi zi hip Yesaya Bak man ale gulku,

“Soson Zini Bian Alap de nësa anakan gubiridan
 srëmkam, ‘Dikire da-en èngaya gwek,’ ki emaka kïtak tangan èna Sodom hen Gomorak de zi mo kim juwek.”^b

**Mae hap de ol: Yahudi zini hom Alap zëre onak
 dikim èdakastïn hip de ora èsena dam dasïn.**

30 Zep nen banakarekam esa Alap mo ola insa srip ulsul?
 A kirekam esa: Yahudi srëm zini, zen sap hom Alapsa dë gweblak. Zen hwëna Alapsa de taibliblan nakon ki zëre mo nwenak èdakastïn – Kristus hup de ol dawemna insa kim daibliblì gwibi'inke. **31** Hwëna Yahudi zini, zen sërkam sap zëre mae mo sosonkam Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp nei gwibirin – dekam de Alap mo nwenak èdakastïn hipyé. Hwëna waba tolkam! **32** Ba hap waba hap? Zen sap zëre mae mo sosonkam èalp gwe-gwenan – hwëna Alapsa de taibliblan

^z**9:26** Hos 1:10, 2:22-23 ^a**9:28** Yes 10:22-23

^b**9:29** Yes 1:9

srëmkam. Zen in zep gol bol tenya iwe de tanasa tang ta zankam altil gwenan – ³³ men kirekam Alap mo olak lwakke,
“Ee ama ngirin gol bol tenya Yerusalemk ik gi’in,
zi deka zewe tana bolsa de tang ta gwe zankam
éaltiil gwek.

Zen zep sa gol bol tenya insa husus nei gwibir.
Hwëna men zen gol bol tenya insa daibli gwibi’ik,
zen molya anakan éenlala gwe-gwek, ‘Ee an waba
habë taiblibik.’”^c

10 Zep aya-wal oso-wal, ee ama tangan dwam gwe'an-an
ano zi ausu nakore zini kitak de sap éngaya gwen
hap. Zen in zebë enlala zon tasiblin nabani Alapsa aberbe ta
tine gwenan. ² Ee eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yahudi zini
in sap eiwa Alap mo syal hap syal-syal tanganna. Hwëna zëno
mae mo syala in, men kirekam angkam Alap goltreizim'ira,
zen diki desan maka ang ta'an. ³ Sap zen hom Alap zëre onak
dikim édakastin hip de ora éseena dam dasi’in. Zen hwëna zëre
mae mo enlala san épba titi tabin ol enna insa kyang-kyang
nulsuk tine gwenan. Zen in zep Alap mo ora ése zertreizimdin
sin de ang tan hap baes ta gwe'an. ⁴ Sap Kristus mes nébe mae
hap Musa mo titi tabin ola insa sul sonezimki. Zep tingan men
zene angkam Kristus ensa laiblibla'an, zen dekam zebe Alap
mo nwenak édakasti’in – titi tabin ola insa de enlala gwibin
srëmkam.

**Mae hap de ol: Tingare zi ausu nakore zini, men zen
en de Kristussu daiblibla'ak, zen zen sa éngaya gwer.**

⁵ Hwëna Alap mo nwenak de édakastin hip dena Musa mo
olak man lwak,
“Men zen de ano titi tabin ola an san sul sonenkam
ang ta gwe'ak, zen zen en sa hëndep denaban éngaya
gwer.”^d

^c 9:33 Paulus man Yerusalem mo aha bosena “Sion”kam ale gulku. Paulus
man Yesaya 28:16na awe ale gulku, hen zen man Yes 8:14 nabani siri gulku.
Yesaya Bak “kaso moko”kam ale gulku, sap Yahudi zini kasokam gola dauk
gweblak. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol bol tenya ban enlalana man
anakan apde nék, “Bol-zaun tangan wenya.” Zep “gol bol te”kam li nul
sonek. Ngirin gol bol tenya insa de dam gulsunnu, Zen Kristus.

^d 10:5 Im 18:5

6-7 Hwëna Alap mo olak, Zénaka de taïbli^bblankam de zëre mo nwenak édakastin hip dena man hen lwak,

“Em home auhu-kama tim niban de ngatan zi mo lang san de tēblan hap édwam gwe'an.

Hen juwen zi mo lang san de tēblan hap hen home édwam gwe'an.”^e

Alap mo olak de gulk sun de ol blaoranna in mo dam gulsunnu a kirekam moye: Em home édwam gwe'an – Kristussu de ngatan zi mo lang nakon zerati gwezan hap, ahaksa juwen zi mo lang nakon de zerta gwe sezan hap, Zen dikim éngaya gwen hap emsa mas gwibiridan hapye. Sap Kristus ebon mae onakon langanak hom. ⁸ Sap em dikim éngaya gwen hap dena, zen Kristussu de taïbli^blan en nakon – ée men kirekamé ol dawemna ol halada gwenanke. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

“Ol dawemna in, ba hap de langa san teibin hip? Zen ere mae mo ék tihinak hen enhonak am lwa'an.”^f

⁹ Sap em de ere mo enho nakore taïbli^blanna insa zi mo inik anakan kira gunnu, “Yesus Zen ano Teipsinni,” hen enho nakon de anakan taïbli^blanna, “Desa eiwa mes Alap tün nikon ngaya taka,” ki em hen esa ngaya gwera. ¹⁰ Sap em de enho nakon taïbli^blankam, dekam em mese Alap mo nwenak dakastilida. Hen ere mo taïbli^blanna insa de zi mo inik kira gunnu, dekam em mese ngaya gwenda. ¹¹ Sap Alap mo olak man lwak,

“Men zen de Biansa daïbli^b gwebla'ak, zen molya anakan eenlala gwe-gwek, ‘Ée an waba habë taïbli^blak.’”^g

¹² Alap mo kirekam de gu-gubiridanna in, zen kitak de zi hip dena – sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srëm zi. Sap zëno mae mo Bianna aha-en, hen men zen Desa abe da gwenan, zëbe mae hap man dawemna mamkam gol gwizimnira. ¹³ Sap Alap mo olak anakan lwak,

“Men zen Biansa anakan abe da'ak, ‘Asa em ngaya tan,’ zen zen sa éngaya gwer.”^h

¹⁴ Hwëna zini banakan sa abe da gwer? – zen de nama taïbli^blan srëmkamye. Hen banakan sa daïbli^b gweblal? – zen de nama zëbe hap denaka ésane gwen srëmkamye. Hen zen

^e10:6-7 Ul 30:11-13 ^f10:8 Ul 30:14

^g10:11 Yes 28:16 ^h10:13 YI 2:32

banakan sa zëbe hap dena èsane gwe-gwer? – zi de tonbiridan srëmkamye. ¹⁵ Hen zini banakan sa ol dawemna insa zëbon mae osan dep nolsong gwe-gwer? – Alap de desa zëbon mae osan dep lup gul sonen srëmkamye. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

“Zini men zen Alap mo ol dawemna golhata zanna,
zen isrip-sri gweblan tanganna.”ⁱ

¹⁶ Hwëna ol dawemna insa nolhalada gwenan tingare zini hom dokwak nul gwenan. Sérkam tangan Yahudi zi. Sap zen kire hap dena Yesaya Bak mo olak man anakan dakasti”in,

“Bian, èe insa eno ola ayang gul gwenan, hom
dokwak nul gwenan.”^j

¹⁷ Sap Kristussu men zen daiblì gwebla'an, zen diki men zen zëbe hap de ol dawemna insa èsane gwe-gwenanke. ¹⁸ Hwëna Yahudi zi de èsane gwen hap dena banakarekam Alap mo olak lwak? San zen maka anakan ègu gwe'an? – “Alap, bahem asa karek tan, sap èe homë ol dawemna insa sak.” Hwëna zen diki zen maka enlala hohle tan nabon lowehe gwe'an, sap Alap mo olak anakan am lwak,

“Alap de kïtak yang tabin hip de ola mes tingan
ëtawa gwental.

Sap keis maesa de hlauludankam zen dekam maka
Alapsa tame da'an.”^k

Kirekam de dam gulsunkum, ki zen maka hen Alap mo Kristus hup de hamal hap de ola insa dawemkam daiblibik. ¹⁹ Hwëna san ha Yahudi zini Kristus hup de ol dawemna hom yap tame nu'in? Zen diki nonol zen maka tame nuk, sap nonol tangan Musa Bak zëbe mae hap Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Èe asa syal gwibir – em dikim Yahudi srëm zisi
sîsngîn gwibirida gwen hap denaye,
sap Èe asa zëbe mae hap dawemsa golzim.

Hëndep em esa Asa de tame tan srëm zi ausuna insa
jal eibirida gwer.”^l

²⁰ Hen Musa mo hyanak etan Alap mo ola ansa Yesaya Bak Yahudi srëm zi hip dena damnak anakan ayang gulzimki,

ⁱ10:15 Yes 52:7, Nah 1:1 ^j10:16 Yes 53:1

^k10:18 Mzm 19:5 ^l10:19 Ul 32:21

“Zi ausuna men zen Asa dëbla srëm gwek,
zen sa hwëna Asa dam dasil.

Hen men zen Asa tame da srëm gwek,

Ëe asa zëbe mae hap Aenaka zertreizim.”^m

21 Hwëna Yahudi zini abe mae hap dena Yesaya Bak sap
anakan ayang gulku,

“Ëe holo tangankamë sap are mo tahana Yahudi zisi
de haen gwibiridan hap iñin sosuk tine gwek,
hwëna nol drak-drak zi ausuna in hom mae Asa
nasalblak.”ⁿ

Mae hap de ol: Alap mo kalangna ki – Yahudi
zi hip de etan dawemsa golzimdin hip denaye.

11 Zep san ha Alap eiwa mes zëre mo nonol hlil irin zi
ausuna Yahudisa gweibirida kïnika? Sap kirekam bëjen.
Ëe dwan hen dekore wal syake – Abraham Bak mo auyan-tane
ahana. Ëe an hen Benyamin Bak mo ausu nakon de saltin
nïkake. ² Alap bëjen ano ausu nakore zini insa gweibirida
kïnïn – mensa sap nonol hlil inkiye. Em san ema Alap mo ola
ansa eititi eibi'in? – men kim Elia Bak Yahudi zi aususa de
husus gwibiridan hap dena Alapsa tawa takaye:

³ “Bian, zen mes ere mo olsa de ayang gul gwen hap
de zini damerasik. Hen ere hap de otweran tru tase
gweblan kals maena mes dre dasibir. Ëe angkam ë-en
tanganë gwë'an, hen asa angkam tan hap alp dasi'in.”^o

⁴ Hen em wëhë enlala eibi'in? – Alap men kirekam ding
gulblukaye. Zen man ding gulbluka,

“Em e-en home gwë'ara. Ëe mesë zini da-en, tuju ribu
en tolkam, are onak dep dam tasibik – yang tasin
alapna Ba'al Bak hap de bokle kom so gweblan srëm
wenyaka.”^p

^m10:20 Yes 65:1 ⁿ10:21 Yes 65:2

^o11:3 Elia Bak kim Alap mo ola ayang gul gweka, dekam Israelk men zen teipsïkum iirk gilkü, bosena Ahab Bak. We zem bosena Izebel Bak. Zen yang tasin alapna Baal Bak osan dep sil libirhal gwek – hen aha yang tasibin dowal-dowal san dep. Israelk de zini zep hëndep eiwa de Alapsa hli da gwek, hen zëbe hap de otweran tru tase gweblan kals maena dre da gwibik. Ahakore wenya men zen sap Alap mo olsa ayang nul gwizimk, desa hen man damerasik gwek. (1Raj 19:10-14)

^p11:4 1Raj 19:18

5 Zep angkam hen kirekam. Alap mes da-en zëre hap Yahudi zi ausu nakon dam tasibirki – men zen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon Kristussu de taïbliblankam èngaya gwe'anke.

6 Hen man tangan dam gwesin n: Zen de Alap mo kwasang-kwasang en nakon èngaya gwe'ak, ki zen ba maena hom syal neibik – dekam de èngaya gwen hap denaye. Sap zi zëre mo syala kon de èngaya gwenkam, desa b  jen anakan gubin, “Zen Alap mo kwasang-kwasang nakon èngaya gwek.”

7 Zen in zep Yahudi zi hip dena anakan lwa'an: Alap mo nwenak dikim   dakast  n h  p dena mensa sap dei gwibik, hw  na beya nik hom hla nuk. Hw  na men desa en Alap nonol dam tasibirki, zen zen en hla nuk. Hw  na beya wenza kip,   nol drak-drak gwen hap denaka golzimki. 8 Zen man dakast  n-Alap mo olak men zen anakan lwakye,

“Alap mes desa totokkam de truwen hap gubiridaka.
H  ndep angkam z  no mae mo nwena mes d  m  n
tabir-zimki,
hen ini mes mat tasibir-zimki.”^q

9 Hen Daud Bak kire zi hip anakan Biansa gubluka,
“Bian, dikire tahalha sr  mkam lowehe gwek –

Emsa dekakim hw  na eititi n   gweblak.
Hen dikire sowe henkam lowehe gwek –
dekakim anakan tame nul sr  m gwek,
‘  Ee an juwen hap de ora san   ang ta'an.’

10 Hen dikire z  no mae mo nwena   d  m  n gwek –
dekakim   kara gwe sr  m gwe-gwek.
Dikire nihin dohon-hon nabani h  ndep denaban
lowehe gwek.”^r

11-12 Zep ahakon sa asa dakensi  lil, “San ha Alap z  re mo nonol hl  l irin zini in h  ndep denaban mes juwen orana in san ang tak?” Kirekam hen b  jen. Zen mae hap ki Alap z  re mo nonol hl  l irin zini, Yahudisa, kirekam gweibirida kinika: Dekam de zen Yahudi sr  m zisi anakan hlauludan hap hen sisng  n gwibiridan hap, “Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri nabani lowehe gwenan? Diki nen hen emaka Kristussu z  no mae mo kim la  blibla'an.” Zep angkam Yahudi sr  m zi Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an, sap Yahudi zini man Kristussu de kirekam ta  bliblan hap baes ta'an. Hw  na lamkam

^q11:8 Ul 29:4, Yes 29:10 ^r11:10 Mzm 69:23-24

kim de etan Alap kwang guluda'anka – dekam de zen hen etan zëre mo kwasang-kwasangnak kitak lowehen hap, zen dekam sa zen hen Kristussu daibliblal, hen zen dekam tangan sa tingare zi mo isrip-srina taman kinil, sap zen hen dekam sa Alap onakon ailya gwibin nika nulin gwer.

**Mae hap de ol: Yahudi srëm zini men zen angkam
ëngaya gwe'an, bap zen ébolte-bolte gwe-gwen.**

¹³ Hwëna ëe Yahudi srëm zini ebe mae habë ale gulzim'in, sap Alap mes asa dam tasiki – dekam de Yahudi srëm zini ebe mae hap ol dawemna ansa golzim halada gwen hap. Hwëna syala insa Alap abe hap wei yul soneblaka, ëe mae habë desa syal-syal gwe-gwibirin hen golluwe gwenan: ¹⁴ Sap ëe ama dwam gwe-gwe'an – are mo zi ausu de emsa hlauludankam anakan sisngin gwibiridan hap, "Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri nabán lowehe gwenan. Hwëna nen home." Kirekam zen hen maka dam nulsu'un, "Diki nen hen emaka Kristussu zëno mae mo kim laiblibla'an." Kirekam de lwankam, zen hen maka ëngaya gwe'an. ¹⁵ Sap Alap kim Yahudi zini baes gwibiridan makan gweibiridaka, dekam zep hwëna zëre han de zerumlae gwen hap de orana tingare okamanak de aha zi ausu hap kles tyasizimki. Zep isrip-sri gwibin tangan nik sa lwal – Alap kim de Yahudi zi niban etan golëumlae gwe'ankaye. Dekam zen sa ënwe-mase gwer – san de juwen nakon de etan ëngaya gwenna kiye. ¹⁶ Eiwa, kirekam sa lwal, sap auyan-aza wal zem mes Alap mo nwenak édakastik. Zep hen auyan-tane wal zem an sa hen hëndep édakastil.⁵ Sap Yahudi zini, zen Alap mo ik gin zaitun makan ënwe-mase gwe'an. Zaitunna in mo ausuna, zen Abraham mae. Zen man tangan Alap mo nwenak édakastik, zep hli-hlina in sa hen lamkam édakastil.

¹⁷ Hwëna Alap zëre mo ik gin zaitunna insa, ahakore hli-hlina mes blom gulsuku – zao de hwëna zén de saltin zaitun

⁵ 11:16 Awe "auyan-tane wal zik de édakastin" hip dena, Paulus gulk sun de ol blaonzimdnini dan-dan ale soka: Ahana Alap hap de rotisa de syal gwibir-blín hap dena, ahana ik gin zaitun ausu hap dena. Roti mang-mang gunsu de akasibin hip ap gul irinni, zen de dërek gwenkam, ki kitak dërek enna. Zep mensa Paulus roti mang-mang gun hup dena ale gulku, zëno enlalana apdenak – ik gin zaitun hup de ola in hanye. Zen a kirekam moye: Yahudi mo auyan-azana Alap mo nwenak man édakastik, zep sa auyan-tane wal zem hen lamkam édakastil.

hli-hlisa zéno tihinak eiyas gil inen hap. Zen Yahudi srém zini emsa kirekam eiyas gil ineka. Zep Alap mensa Abrahamsa walas zeban gu-gubiridaka, ailya gwibin nika de golzimdin hip dena, zen hwëna angkam eme mamkam ulin gwe'an. ¹⁸ Zep Yahudi srém zini em bahem anakan ébolte-bolte gwe-gwen, "Nonol hli-hlina mes Alap blom gulsuku, hwëna asa zé eiyas gil ineka." Emki anakan éenlala gwe-gwen, "Ëe an dwan hli-hli en nakake. Ëe ausu naka hom." ¹⁹ Hwëna em emaka asa ding ulblí'an, "Sap eiwa. Hwëna Alap mes nonol hli-hlina insa blom gulsuku, zao zep hwëna asa zéno tihinak eiyas gil ineka." ²⁰ In sap eiwa kirekam. Hwëna desa Yesussu de taïblíblan srém hap kirekam gweibirida kinika. Em hwëna ema laïbliblak. Zep kire hap bahem tangan ébola-bola gwen. Diki em anakan emaka éaïri gwe'an, "Ëe babë hen zéno mae mo kim taïblíbla srém gwen." ²¹ Sap Alap insa nonol hli-hlina Zénaka de taïblíblan srém hap blom gulsuku, ki Zen hen sa etan emsa blom tasibiri-em de hen zéno mae mo kim taïblíblan srémkamye. Molya em ensa kwasang gwibiridaka.

²² Zep man dam gwesinín: Alap Zen man zi hip kwasangna hen jala gol gwizimmira. Men zen zéno ora ëse zertreizimdin sin de ang tan hap baes tak, zébe mae hap mes jala goltreizimki, zep hëndep gweibirida kinika. Hwëna em in zene angkam Kristussu blol è gwebla'an, Alap zep emsa zére mo walas makan kwasang gwibirida gwe'ara. Hwëna em de hen taïblíblanna insa golzausunkum, emsa hen sa gweibirida kinila. ²³ Hen kirekam, Yahudi zi de etan taïblíblan hap lwanda ha'anzak, Alap sa etan eiyas gil inera. Sap Alap mo sosonna ki – kirekam de etan syal gwibin hip denaye. ²⁴ Sap Alap, eiwa, owas tangankam emsa syal gwibiridaka, zep emsa ik gin srém zaitun hli-hli mo kim zére mo ik gin zaitun mo hli blom gulsunnuk eiyas gil ineka. Zep mes tangan dam gwesinín: Zére mo ik gin hli-hlina insa blom gulsuku, desa de etan eiyas gil inen hap gwa-gwa naka hom. Zére mo weinak de etan eiyas gil inen hap maka tangan sam gwesi'in.

**Mae hap de ol: Alap tìngare zi ausu nakon
zini man kwasang gwibirida gwenda.**

²⁵ Yahudi srém aya-wal oso-wal, em de ébolte-bolte gwe-gwen srém hap, ansa emki ësane gwen! Alap mo aha kalangna mensa orep aning gul gwizimki, hwëna abe hap mes desa goltréblaka,

hwëna angkam ëe ama ebe mae hap srip gulsuzim'in: Emsa angkam en de ëKristen gwen hap Alap gubirida'ara. Sap Yahudi zini zen hen angkam en Alap mo kalang gwe gun sun ënol drak-drak gwe-gwe'an. Hwëna Yahudi srëm zini em kime Yesussu de taïbliblankam kitak tangan sowe he'ak, Alap men ki-en beyana dam gulsku, zen dekam sa Alap Yahudi zini insa etan kwang guludala.²⁶ Zen dekam sa Alap tingare Israel Bak mo ausu nakore zini in ëngaya gwen hap de ora san dep kwang guludahal zala. Sap Alap mo olak man lwak,

“Ëna Yerusalem kon sa ngaya tabin hip de Zini hata zala,

Zen Zen sa Israel Bak mo ausu nakore zini insa etan Alap osan dep golélwan dahal zala.

²⁷ Hen Ëe dekam asa are mo zi niban de ol ziaha-en
gunnu insa sul soner-
kimë zëno mae mo karek-karekna tap
gulsuzim'ikye.”^t

28 Zep angkam Yahudi zini mes Alap gweibiridaka – san de zëre mo jal zini kiye. Hwëna em Yahudi srëm zini em zebe angkam Kristus hup de ol dawemna ulin gwe'an. Hwëna Yahudi zini in nama Alap mo hlil irin nik hen lowe he'an, zep Alap mo zëbe mae hap de kwasangna nama. Sap Zen nama zëre mo ol gu-gunnu insa enlala gwe-gwibi'ira – mensa orep auyan-aza zem Abraham, Isak, hen Yakob maesa gu-gubirida gwekaye. 29 Sap Alap mensa ëngaya gwen hap zini dam tasibirki, zëbe mae hap de enlalana insa bëjen wet tyasin. Hen zëre mo zi hip de golzimdinni, Zen bëjen etan al gulzimdin. 30 Zep Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban, em mese Alap mo nwenak ëlidak gwek. Orep Yahudi srëm zini em hen Alap mo jal zi mo kime lowehe gwek. Hwëna Yahudi zini in kim Kristussu de taïbliblankam hap baes tak, zen dekam zep hwëna emsa kwasang gwibridaka. 31 Zep angkam Yahudi zi hwëna eno mae mo weinak Alap mo jal zi kim lowe he'an, sap Alap emsa hwëna kwasang gwibridaka. Zen kirekam Alap Zén ki eirim ënol drak-drak gwen hap gubridaka – dekam de etan kwang guluda halzan hapye. 32 Sap Alap mes ki gubridaka, “Dikire tingare zi ausuna nonol ënol drak-drak gwe-gwek, ki asa hwëna etan kwasang gwibrida gwer.”

^t11:27 Yes 59:20-21, Yer 31:31-34

- 33 Eiwa, nëno mae mo Alapna sërkam de dawem tanganna!
 Zëno enlalana blal tanganna, hen zëno tame gunnu.
 Zini nen toton banakan dep? –
 zëno klis gunsu de tame gun hupyé,
 hen zëno nëbe mae hap de syalaye.
- 34 Zen in zep Alap mo olak man lwak,
 “Zini toton banakan dep? –
 Bian mo enlalasa de tame tan naye.
 Hen Bian Zénaka toton nara dep? – titi tan naye!”
- 35 “Hen Alap nara zi hon ba maena bohë gulku? –
 zep de hwëna Alap etan golblan hapye.”^u
- 36 Sap tingare yang tabinni, ausuna kïtak
 Alap en honke.
 Zen kïtak Alap mo soson en nakon ki lwa gwenan,
 hen tingan Alap zëre mo bose ensa de teip gulsuk
 gweblan en hap ki lwa gwenan.
 Dikire kïtak hëndep denaban boltere da gwek!
 In eiwa.

**Kristen zi de Alap mo nwenak kirekam
 lowehe gwen hap de ol:**

12 Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa titi tabi'in:
 Nen nëre mae mo timni Alap en hap nen sosok gul
 gweblan – otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan
 makan. Sap Alap tweran tangansa de tru ta seblan hap hom
 dwam gwe'ara. Zen diki nëno mae mo timsi dwam gwibi'ira.
 Nen mese anakan tame uk, “Alap mes zëre mo sërkam de
 kwasang-kwasang nakon Yesussu nëbe mae hap sosok tazimki,”
 zep nen hen nen nëre mae mo timni zëbe hap sosok gul
 gweblan – dekam de zëno boresa mam gulblun hap, hen
 dawemsa gol gweblan hap. ² Auhu-kama enlala enkam bap nen
 lowehe gwen. Hwëna Alap dikim nëno mae mo enhosa li ta
 sone gwizimdin hip nen nënaka Zébon onak sosok ta gwibin.
 Zen dekam esa éliwehe gwer – san de zi esena kiye. Dekam esa
 Alap mo nëbe mae hap de dwam gwibir-zimdinni anakan dam
 ulsuk gwer, “An kirekam de lowe henna, zen tangan Alap zëre
 mo nwenak dakasti”ⁱⁿ.

^u11:35 Yes 40:13, Yer 23:18, 1Taw 29:14

3 Aya-wal oso-wal, Alap man sérkam asa kwasang gweblaka, zep asa dam tasikü– Kristus hup de olsa de golzim halada gwen hapye. Zen in zebé emsa kitak titi tabi'in: Sosonna mensa Alap zére mo syal hap nёbe mae hap srén-srénkam gol gwizim'ira, dawem enkam nen gwirensin. Bap nen nénaka anakan boltere ta gwibin, "Abon Alap onakore sosonna mamna." Diki anakare enlala betek naban nen nénaka enlala gwibirida gwen, "Ba hap tangan Alap kirekam de sosonna abe hap golblaka? – sap ée an hen orep karek gol gwen nakake." Zep men kirekam ena aha-en aha-enkam Alapsa anakan laibli gwebla'an, "Abe hap kire sosonsa golblaka," zen kire enkam emki syal gwe-gwibin– hwëna enaka de boltere ta gwibin srëmkam. 4-5 Zep nen Kristussu de taibliblan wenza, nen mese Deban éraha-en gweksan de aha-ere timni kiye. Zi mo timni zéno hli-hlina beyana, hen hlina in mo syala srén-srénna – men ki tanana, tahana, hen ing ala maena. Zep nen hen beyana, hen zére mo syal hap de sosonna mensa Kristus nёbe mae hap wei yul sonezimki srén-srénna. Hwëna nen an aha-ere tim nikorena, zen in zebe nénaka mas eibirida gwenan hen kwasang eibirida gwenan.

6 Zep Alap mes nёbe mae hap zére mo sérkam de kwasang kwasang nakon srén-srénkam sosonna golzimki. Zep ebe mae hap de zére mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, men kire enkam ena anakan taiblibla'ara, "An Bian desa de ayang gulzimdin hip abe hap golblala," ki emki hëndep ayang gulzimdin. 7 Hen kirekam, ebe mae hap de aha zisi dikim mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, emki hëndep mas gwibirida gwen. Ahaksa aha zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin hip de sosonsa de gol gwizimdinkim, ki emki hëndep tawa ta gwibin. 8 Hen aha zisi dikim tatete ta gwibin hip denaka de gol gwizimdinkim, emki tatete ta gwibin. Tahalha zisi de te-alakam mas gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri naban mas gwibirida gwen. Hen Kristen zisi dikim nol gwibiridan hap de sosonsa de ebe mae hap gol gwizimdinkim, emki syal-syalkam nol gwibirida gwen. Hen aha zisi de kwasang gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri enlala naban kwasang gwibirida gwen.

9 Botonkam bahem aha zisi kwasang gwibirida gwen. Diki eiwa-eiwa tangankam em kwasang gwibirida gwen. Enlala

jal-jalsa emki ja-ja ta gwen. Dawemsa de syal gwibin hip de enlalasa emki kyang-kyang tasik gwen.¹⁰ Ere mo Kristen bose walya emki dawemkam kwasang gwibirida gwen – men kiye, ere mo iye tangansa de kwasang gwibiridanna. Eno bosesa de aha zi teip gulsblun hap bahem édwam gwe-gwen. Hwëna diki hwë-hwëkam em enaka blikip gvesibirida gwen.¹¹ Eno mae mo enho nakon Alap hap de isrip-srina bap zen betek gwen. Hwëna Alap mo Enho nakore isrip-sri naban emki Bian hap de syalak ésyal-syal gwe-gwen.¹² Isrip-sri naban emki anakare enlala naban lowehe gwen, “Mensa Bian nébe mae hap hamal gulzimki eiwa nen esa ulin.” Zep kareksa de goltowennak, tatem em ézauk gwen. Alapsa em gu sonebla tine gwen.¹³ Kristen bose wal uk de étahalha gwenna, emki mas gwibirida gwen. Hen eno mae mo tame tabin srém zi de eno mae mo énak yaïng gwe-gwe zankam, emki isrip-sri naban ere mae mo gola kon lup gulin gwen.

¹⁴ Zi de emsa Kristus mo bose hap karek tabinkim, Alapsa em gu sone gweblan – Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Hwëna Alap de karek tabin hip bahem abe tan.¹⁵ Em de Kristen bose omka anakan salbirdankam, “Zen isrip-sri naban lowe he'an,” emki hen zéno mae mo isrip-srina insa enhonak eisbin. Banakare kareksa de goltowen nakon de enlala dowe hanan naka salbirdanna, emki hen zéno mae mo enlala dowe hananna insa ere mae mo enhonak eisbin – em de hen gol towen makan.¹⁶ Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Bahem anakan ébolte-bolte gwe-gwen, “Ëe wal bosyanna wakin han apdenak hom.” Hwëna bose srém zi niban emki apdekam isrip-sri naban goléapde gwe-gwen. Bahem enaka anakan enlala gwibirida gwen, “Ëe an mes tanganë tewesik.”

¹⁷ Zi de ebe mae hap kareksa golzimdinkim, em hwëna bahem zëbe mae hap karekna gol gwizimdin. Em hwëna tingare zi mo nwenak dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap em éalp gwe-gwen.¹⁸ Diki dawemna ere mae mo soson jam en em éalp gwe-gwen – dekam de tingare aha zi niban enlala sësek enkam lowehe gwen hapye.¹⁹ Hen aya-wal oso-wal, bahem tangan aha zi niban enaka hwë-hwëkam karek ta gwibin. Diki Alap Zén sa karek ta gwibiri. Em bahem. Sap Alap mo olak man lwak,

“Ëe ama emsa gu-gubirida'an: Emsa de zi bose uk karek tabinni, Ëe asa hwëna desa karek ta gwibir. Em bahem.”^v

20 Zep men kirekam Alap mo aha olak lwa'an, kirekam em gweibirida gwen,

“Eno jal zi de usak gwenna, tembanesa em golblan. Hen ho-hole gwenkam, em em hosa golblan. Sap em de kirekam gwë gweblankam, em dekam saherak esa drënera.”^w

21 Dowal mo këgi naban de zereijannak, bahem ësin gwe hana gwen. Hwëna dawemsa de gol gwen ennak em tatem ëzauk gwen. Zen dekam sa karek san dep de tüti tan hap emsa topse gweblala.

Kristen zi de kirekam pemerinta mo
nwenak lowehe gwen hap de ol:

13 Pemerinta nakon men zen nësa ïrik nil gwenan, desa tüngan nen blikip gwebirida gwen. Sap tüngare ahuu-kamanak de teipsin-teipsin wenza, zen Alap dam tasik gwibirida. Zen de dam tasibin srëmkam, hom ëteipsik gwenan. **2** Zen in zep, pemerinta mo tüti tabin olsa de gulmurunkum, zen man nwe-mase gwe'an – Alap mo olsa de gulmurunnu kiye. Alap Zén sa hen nësa kire hap karek ta gwibiri. **3** Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen hom pemerinta mo mam-mamna naïribirida gwenan. Diki men zen karekna syal nei gwibirin, zen man naïribirida gwenan. Zep em de dawem ensa syal gwe-gwibinkim, emsa sa sam neisik gweblal, hen aïrin srëmkam esa gwë gwera. **4** Sap pemerintanak de mam-mam wenza, zen desa mes Alap nëbe mae hap de dawem hap dam tasibirki. Hwëna nen de zëno mae mo nwenak kareksa syal gwe-gwibinkim, ki nen aïrin nïban esa lowehe gwer. Ki hwëna Alap sa desa nësa de karek tabin hip gubiridala. Sap desa mes Alap kire syal hap dam tasibirki. **5** Zen in zep, pemerintanak de mam-mam wenza nen blikip gwebirida gwen. Zen nësa dikim karek tabin srëm en hap hom, hwëna nëna hen nëre mae mo enhonak kirekame Alap mo dwam gwibinni eis gwibi'in.

^v12:19 Ul 32:35 ^w12:20 Ams 25:21-22

6 Zen in zep, pemerinta hap em pajak hap de te-alana gol gwizimdin. Sap men zen pemerintanak iřik ni'iin, zen san de Alap hon de ēbabu gwe-gwen zini kiye, hen zen kítak pajak te-alana in dekon gajina nulin gwenan. 7-8 Zep men kirekam dakasti'in, kire enkam em gol gwizimdin. Emsa de pajak hap de te-alasa de golzimdin hip gubiridankam, emki golzimdin. Hen men zen blikip gwasibirida gwen hap ēdakasti'in, emki desa blikip gwasibirida gwen. Hen te-ala maesa de bohë gunnu, emki etan sul sonenkam gol gwizimdin.

Mae hap de ol: Kristen zini, nen nénaka kwasang gwibirida gwen, sap Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe'an.

Angkam kwasang hap denakaë gulk sun blaonzim'in: Zini kim te-ala yawalsa zinik bohë nul gwenan, zen dekam ben jamkam etan nol gwizimnin. Kim su nul sone gwenan, dekam zep gol gweblanna nolzausuk gwenan. Hwëna ëe ama emsa gubirida'an: Zi bosyansa de kwasang gwibirida gwenna desa bëjen golzausun. Sap men zen zi bosyansa kwasang neibirida gwenan, zen dekam tïngare Musa mo titi tabin olsa su nul sone gwenan. 9 Sap tïngare Musa mo titi tabin ola, zëno ausuna zen kwasangnak lwa'an. Sap zi bosyansa de kwasang gweblankam, dekam wal bosyansa de karek ta gwen srëm hap de titi tabin ola insa bëjen gulmurun. Zep kwasang gweblankam bëjen kahalo tan hen sowë tan. Kwasang gweblankam hen bëjen zëno bi gwibin kire-kiresa dwam gwibin, hen bëjen tan. Zep Musa mo jalse gwen ola in, zi bosyansa de karek ta gwen srëm hap dena, zëno ausuna aha-en – men zen hen anakan lwakyé,

“Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen – san de enaka de kwasang gweblanna kiye.”^x

10 Zep nen de aha zisi kwasang gwibirida gwenkam, nen dekam bëjen desa karek tabin. Zep dekam man nwe-mase gwe-gwenan, nen hen kwasangsa de syal gwibinkim tïngare Musa mo titi tabin olsae kim su kul sone gwenan.

11 Kirekam de lowe henna zen hen mae hap: Sap Bian mo lwa halzan hap de yaklana angkam man tangan golek de

^x13:9 Kel 20:13-15, 20:17, Ul 5:17-19, 5:21, Im 19:18

gwe'an. Zep ni truwen makan bap nen lowehe gwen. Sap nësa dikim hëndep denaban ngaya tabin hip de yaklanak angkam mes tangan golek de gwer. Men kime Biansa laïbliblak, dekam nama langanak. ¹² Sap kawesiñni an zen angkam lwa'an, tap gwen hap man golek de gwe'an. Hwëna nen dikim ngatan tangannak lowehen hap de yaklana angkam man zïls'i'in zala. Zep kawesiñnik bap nen lowehe gwen. Kawesiñnik de lowehe gwen zi mo syala bap nen gol gwen. Diki ngatannak de lowehe gwen zi mo syal ensa nen gol gwen – dowal mo kigisa dikim zereija gwen hapye. ¹³ Zep nen Kristus mo nwenak dam-dam enkam nen lowehe gwen – dekam de kitak nësa anakan tame tabin hip, “Zen eiwa ngatannak lowehe gwenan.” Syan-syan enlala enkam bap nen lowehe gwen. Hen ho mamakna bap nen mamkam otdeblanda gwen. Bap nen ékahalo gwe-gwen. Hen nëre mae mo hole-hle san bap nen ang ta gwen. Hen bap nen édarak gwe-gwen. Hen aha zi de banakare dawem maesa gul irinnik hla tankam, bap nen kire hap husus gwibirida gwen. ¹⁴ Diki Bian Yesus Kristus en hon nen nënaka sosok ta gwibin – Zen dekakim enho nakon nësa golëlowehe gweka. Hen bap nen enho nakon ékalang gwe-gwen – dekam de nëre mae mo auhu-kama hole-hle san ang ta gwen hapye.

**Mae hap de ol: Kristen zini nëno mae mo taïblibin
hip dena man engka en srën-srën në'an, zep kire
nakon bahem enaka husus gwibirida gwen.**

14 Ere mae mo Kristen bosena men zen nama Kristussu de taïbliblannak étatete gwe srëm gwe'an, deban mae sap esa olësiri gwe-gwer. Hwëna bahem enaka anakare hap klis gul gwen hen husus gwibirida gwen, “Zen ba hap nama épba tüti tabin ola in san ang ta gwe'an?” Ahaksa, “Zen ba hap ang ta srëm gwe-gwe'an?” ² Zep anakarekam lwa gwenan: Biansa de taïbliblannak men zen étatete gwek, zen tingare tembanena man dwin gwibirin. Hwëna men zen étatete gwe srëm gwe'an, zen bëjen tweran ninkim dena twinbin. Zen mae hap dwinbir srëm gwe-gwe'an: Sap zëre mae mo enhona man anakan jalse neibirida gwenan, “Em de twinbinkim, em esa

Alap mo nwenak karek gwera.”^y 3 Zep em men zene tīngare tembanena olgwen gwibirin, em bahem, men zen dwinbir srēm gwe-gwenan, desa husus gwibirida gwen. Hen emsa men desa ere mae mo enhona jalse gwibirida gwenda, em hen bahem tweran nin twin gwibin wenza insa anakan jalse gwibirida gwen, “Em ema tweran nin twinbinkim Alap mo nwenak èkarek gwe-gwenan.” Sap Alap mes desa hen kap gul inki. ⁴ Sap Alap hom emsa gubirida'ara – em de ere mae mo Kristen bose wal mo kareksa klis gul gwizimdin hipyé. Zen diki Bian zëre mo dena – anakan de klis gul gwen hap denaye, “Em ema ano nwenak husus gwe'ara,” ahaksa, “Em ema sam gwe'si'ira.” Hen Bian mo sosonna ki – dekam de eno mae mo Kristen bosena insa eiwa de ora san dep golëwet so gwen hap denaye.

5 Hen kirekam, ahakon man yaklana naïtblinda zahe gwenan, “Bian hap dena, an diki zen tangan.” Hwëna ahakon man ègu gwenan, “Kitak de yaklana, zen Bian en hap dena.” Zen diki srën-srënksam emki ere mae mo dam gulsun sun ang ta gwen. ⁶ Men zen yaklasa naït gweblanan, zen hen Biansa dikim blikip gwe'siblin hap kirekam syal ta gwenan. Men zen hen naïtblí srēm gwe-gwenan, zen hen Biansa kirekam blikip neisik gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwin gwibirin, zen hen dekam Biansa blikip neisik gweblanan, sap zen tembanena in hap Bian hap dawemsa nol gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwinbir srēm gwe-gwenan, zen hen Biansa dikim blikip gwe'siblin hap kirekam ègwë gwenan. Zep zen hen Bian hap zëre mae mo tembanena in hap dawemna nol gweblanan. ⁷ Zep dare hlikna in, zen Biansa dikim blikip gwe'siblin hap kirekam srën-srënksam syal ta gwenan. Zen aïris. Sap nen nén home nère mae mo auhu-kamanak de lowe henna bi eibi'in – dekam de nén dam gulsun hupyé, “Èe asa holokam gwér,” ahaksa, “Nabakam asa til.” ⁸ Zep nen de holokam lowehen hap dena, zen diki Bian mo tahanak lwa gwenan. Tin hïp dena hen kirekam. Zep nen diki Bian de nësa sam gwibiridan en hap nen

^y14:2 Dekam ahakore Kristen zini mae hap tweran ninni dwinbir srēm gwe-gwek: Sap Kristen srēm zini dekam yang tasibin dowal-dowal hap de blom tabir-zimdin otweran nin mosrosa pasarak lidak da gwibik. Zen zep ahakore Kristen zini kire naka de li tabin srēm hap tweran nin twinbinni baes ta gwek. Hen ahakon, men zen Yahudi zi ausu nakon èKristen gwek, zen hom Yahudi mo golsriwen tweran ninni dwin gwibik – men ki gwe ninni.

lowehe gwen. ⁹ Sap Kristus kire hap tilki hen tñ nikon etan ngaya gweka: Dekam de nesa bi gwibiridan hap– sap nama men zene lowe he'an, hen men zen juwenkam teingir gwe gukke.

¹⁰ Zep em ema ékarek gwe-gwenan – ere mae mo Kristen bose walsya de anakan jalse gwibirida gwenkamyé, “Em ema kirekam Bian mo nwenak ékarek gwe-gwenan.” Hen em ba habe Kristen bose omka husus eibirida gwenan? Emki éenlala gwen: Lamkam de Bian nesa kitak klis gul zunkam, Zen sa nesa anakan takensibirida gwera, “Em ba habe kirekam enaka karek la gwibik?” ¹¹ Sap Alap mo olak anakan lwak,

“Ee, Ngaya Zini Alap, ama emsa gubirida'an:
Eiwa, tingare zini boklesa sa ap kom da gweblal,
hen anakan sa Asa nen gweblal,
‘Em in, eiwa, Alap.’”^z

¹² Zen in zep, Zen diki Alap Zén sa nesa nère mae mo auhu-kamanak de gwén hap takensibiridala, hen Zen diki Zen sa neno mae mo karek-karekna anakan nèp klis gulzimdi, “Em kirekame karek gweka.”

Mae hap de ol: Bahem ere mae mo Kristen bose walya karek san dep de titi tan makan gwibirida gwen.

¹³ Sap nesa Bian kirekam sa klis gulu, zep nen bap nen nénaka anakan klis gul gwen, “Em ema kirekam ékarek gwe-gwenan.” Diki anakan nen nénaka alp gwibirida gwen, “Ee babë are mo Kristen bosenia karek san dep de titi tan makan gwélan. Ki zen sa tol kareknak zara.” ¹⁴ Ansaë an kon ebe mae hap ayang gulzim'in, desa Bian Yesus Zén abe hap golblkala: Tembanena hom tangan – dekam de Bian mo nwenak ékun gwen hap denaye. Hwëna zi de anakan eisbinni, “Ee asa tembanena an kon Bian mo nwenak kun gwer,” ki zen bap zen twinbin. Hen Kristen bose zem bap zen twinbin hip titi tan. Sap zëbe hap eiwa man nwe-mase gwe'an – golsriwen tembane. ¹⁵ Sap em de Kristen bose uk mo nwenak zëno golsriwen tembanesa twinbinkim, zen dekam sa zëre mo enhonak anakan eisbiri, “Abe hap sap kire tembanesa de twinbinni karek, hwëna anik ki akasibik.” Hwëna zëno enhona sa hyanak dowebla hanala. Zep em de zëno nwenak kiresa twinbinkim, em ema karek san

^z14:11 Yes 45:23

dep de titi tan makan gwëbla'ara, hen ki home kwasang gwebla'ara. Sap Kristus zëbe hap hen tilki. Zep bahem zëno enho nik dikim dowebla hanan hap titi tan makan gwëblanzëno nwenak de twinbinkimye. Zen mana tol syauk sun de ora san ang gwenanka. ¹⁶ Zëno nwe srëmnak sap esa. Sap em mese tame gulku, "Kiresa de twinbinkim ee homë karek gwe'an." Sap zini in Alap mo dwam gwibinsi srën tame gu'ura, zep bahem zëno nwenak twinbin. Ki hwëna em insa Alap mo dwam gwibinni srën tame gulku, dekon sa hwëna emsa anakan enlala gweblala, "Zen man kirekam karek gwe'ara." ¹⁷ Sap tembanena hen ba maesa de otdebin hip dena, zen Alap mo nwenak bol-zaun nuka hom. Diki nen men zene Alap mo irik ginnik lowehe gwe'an, an diki zen nëbe mae hap bol-zaun tangan wenyaye: Zëre mo Enho nakore isrip-sri nabán nen nëre mae mo Kristen bose walya ban aha-ere enlalakam Alap mo dwam gwibin en san lowehe gwen. ¹⁸ Tingan men zene kirekam Kristussu ang ë gweblanan, Alap man nësa sam gwesibirida gwe'ara, hen zi bosyanna sa hen nësa sam neisibirida gwer.

¹⁹ Zen in zep, Kristen zini nen nen éalp gwe-gwen – dekam de aha-ere enlalakam lowehe gwen hap, ekakim nénaka Kristus en hon dikim tatem ézauk zahlen hap dena kim titi la gwibik. ²⁰ Zep em bahem Alap mo zi syal gwibinsi karek ta gwibin – zëno mae mo nwenak de zëno mae mo golsriwen tembanesa twinbinkimye. Sap eiwa tingare tembanena Alap hom golsriwe'ara. Hwëna em de Kristen bose uk mo nwenak twinbinkim, hen zen de emsa de hla tankam ein mas gwenkam, ki em mese desa kareknak drë nenda. Zep em hen dekam mese karek gwenda – kirekam de gwëblankamye. ²¹ Zep tweran ninsi bahem kire nik mo nwenak twenblanda gwen. Anggur hona hen bahem desa de otdeblanda gwen srëm zi mo nwenak otdeblanda gwen. Hen ahakore nik mo golsriwen syalsa zëno mae mo nwenak bahem mae gol gwen. Ki hwëna desa esa kim karek san dep de titi tabin makan eibirida gwer. ²² Zep men kirekame Biansa tembane mae hap dena laiblibla'an, zen diki ere mae en mo enhonak em lone gwen – Alap en de emsa tawa gwibirida gwen hap. Zep men zene anakan eis gwibirin, "Ëe kirekam de gwënkam, kareksa homë go'an," em isrip-sri gwibinnike lowehe gwe'an. ²³ Hwëna zi de enlala nik anakan beya gwenkam, "San ha ëe twinbin? San ha babë?" – kire zini

bap zen twinbin. Sap zen de twinbinkim, ki zen sa Alap mo nwenak karek gwera, sap zen hom anakan taibl'i'ara, “Ee de desa twinbinkim, ee homë dekam karek gwe'an.”

Zep em de ba maesa anakare enlala nabani syal gwibinni, “Alap hom dekam asa sam gwasibl'i'ara,” ki em eiwa zëre mo nwenak mese karek gwenda. Sap em home ere mo syala insa anakan taibl'i'ira, “Alap man kire syala sam gwasibl'i'ira.”^a

**Men zen Kristussu de taibl'iблannak étatete
gwe srëm gwe'an, desa de kirekam
mas gwibirida gwen hap de ol.**

15 ¹⁻² Nen men zene Kristussu de taibl'iблannak étatete gwek, nen bap nen në-en de nënaka sam gwasibirida gwen hap syal ta gwen. Hwëna men zen étatete gwen srëm nakon anakan nama neis gwibi'in, “Tembanena an sanë twinbin? San babë?” – zen de hen nësa sam gwasibirida gwen hap nen hen syal ta gwen. Hen nen mas gwibirida gwen – zen dikim hen Bian Yesussu de taibl'iблannak tatem ëzauk zahlen hapye. ³ Sap Kristus Zen hom zë-en dikim sam gwasin hip syal gweka – men kirekam zëbe hap dena Alap mo olak lwakke, Zen kim Alapsa anakan gublukaye,

“Alap, zini men kim Emsa lamang da gwek, Ee hwëna dekam ama eisbik – san de Asa de lamang tanna kiyé.”^b

⁴ Tingan men zen kirekam Alap mo épba olak ale nul gwek, zen nësa dikim tawa ta gwibin hip, hen enlala tatetesa dikim nëbe mae hap zer gwizimdin hip. Nen dekam anakare enlala nabani esa tatem ëzauk gwer, “Nen an Alap mo taha terenake lowehe gwe'an, hen Zen sa zëre mo ol gu-gunsu nëbe mae hap kitak sul sonezimdi.” ⁵⁻⁶ Sap Zen Alap Zén kirekam de enlala tatetena zer gwizimnira, nen zebe enlalana édowe hana srëm gwe-gwenan. Dikire Alap ebe mae hap aha-ere enlalakam dikim lowehen hap dena etan mas gul gwizimk – apdekom ekakim aha-ere enlalakam Bian Yesus Kristus mo Bian Alapsa boltere la gwek, men kirekam Yesus Kristus nësa dwam gwibirida'arake.

^a14:23 Yak 4:17 ^b15:3 Mzm 69:8-10

**Mae hap de ol: Yesus Zen Yahudi zi en hap hom hata zaka,
zep bap nen kire hap nénaka klis gul gwen.**

7 Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristus hom nësa anakan klis gulku, “An Yahudi zi. An Yahudi srëm zi.” Zep nen hen bap nen nénaka kire hap klis gul gwen. Hwëna Alap mo bose dikim teipsin hip nen nénaka anakan enlala gwibirida gwen, “Zen ano Kristen bose.” 8 Emki éenlala gwen: Kristus Yahudi zisi de babu gwibiridan makan hata zaka – Alap mo ngaya tabin hip de kalangna mensa auyan-aza zemka gu-gubirida gwekake, desa dikim sul sonezimdin hip. Zen dekon zep tangan dam gwasin, “Alap eiwa taibliblan tanganna.” 9 Hwëna Kristus hen Yahudi srëm zi hip hata zaka – zen dikim hen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon Zénaka boltere ta gwen hap. Sap Alap mo olak Kristus mes hamal hap Alapsa anakan gubluka,

“Ëe asa Yahudi srëm zi niban eno bosena ziteip
gulsuk gweblal,

hen terya ban asa eno bosena ziboltere gul gweblal.”^c

10 Hen Musa Alap mo olak kire hap hen ale gulku,
“Yahudi srëm zi, em Alap mo nonol hlil irin zi niban
em apdeksam Alapsa isrip-sri gwe-gweblan.”^d

11 Etan ahana Yahudi srëm zi hip dena buku Mazmuruk anakan ale nuk,

“Tingare zi ausuna Alapsa em isrip-sri gwe-gweblan.
Hen tingare okamanak de zini Desa en boltere la
gwek.”^e

12 Hen Yesaya Bak Alap mo ola anakan ale gulku,
“Daud Bak mo weinak de irik gin hip de Zini men
Zen de hata'an zaka,
Zen Zen sa hen Yahudi srëm zi ausuna irik gili.
Hen zen Desa en sa engaya gwen hap blol né
gweblal.”^f

13 Zen in zep, sap em hen mese Bian Yesussu laibliblak, Ëe in zebë Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan – Zen de isrip-sri enlalasa ebe mae hap mamkam ing ta sone gwizimdin hip,

^c15:9 2Sam 22:50, Mzm 18:50 ^d15:10 Ul 32:43 ^e15:11 Mzm 117:1

^f15:12 Yunani olkam, Paulus man anakan Yesaya mo ola insa ale gulku, “Isai Bak mo ausu nakon sa hata'an zaka...” Isai, zen teipsin zini Daud Bak mo Bian. (Yes 11:10)

anakare enlala naban, “Nen an eiwa Alap mo taha terenake lowehe gwenan.” Dekam Alap mo Enhona sa emsa golëlowe gwnera, hen dekam esa anakan de tame gunnu esek ulse gwer, “Alap mensa nësa gu-gubiridaka, nen eiwa esa ulin.”

**Mae hap de ol: Paulus kire hap Romak de Kristen
zi hip udobe naban ale gul sonezimki.**

¹⁴ Zep aya-wal oso-wal, ëe anakare enlala nabanë suratna ansa ebe mae hap ale gul sonezimk, “Romak de Kristen zini in dawem-dawem tanganna. Zen hen dawemsa aha zi hip hen-henkam noltrei gwizimnin. Zen hen mes Alap mo dwam gwibinni tame nuk, hen dekam aha zisi desan dep titi da gwibirin.” ¹⁵ Sap ëe mesë kirekam emsa taïblibirdak, in zebë anakan enlala gwek, “Ëe anik etan udobe naban suratkam enlala sobiridak, sap Alap mes ki zëre mo kwasang-kwasang nakon syala ansa abe hap wei yul soneblaka.” ¹⁶ Sap Zen eiwa mes asa dam tasikü– Kristus hup de ol dawemsa de Yahudi srëm zi mo lang-lang san golzim halada gwen hapye. Zen kim Kristussu daiblí gwebla'an, Alap dekam zep zëre mo Enhokam ngan tasik gwibi'ira. Yahudi srëm zini in dekam zep zëre mae mo timni Alap en hap sosok nul gwebla'an– otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makanye. Alap man tangan dekam sam gwebirida gwe'ara. Ano syala zep nwe-mase gwe'an– san de Alap mo golak de syal gwe-gwen zi de otweransa tru tase gweblanna kiye. Hwëna ano syala otweran tangan hap hom. Zen hwëna dekam zini zëre mae mo timni Alap hap sosok nul gwebla'an. ¹⁷ Zep zen in zebë Alap mo nganak de are mo syala insa Kristus onakon sam gwezik gwibi'in ¹⁸ hen boltere gul gwe'an. Sap zen ano syalsa hom. Zen Kristus ap wei yul soneblaka– Yahudi srëm zini emsa dikim Alap osan dep zon guluda gwen hap, sap ano ola kon de Biansa taïbliblankam, hen ano banakare syal mae nakon de taïbliblankam. ¹⁹ Sap Alap mo Enhona man abe hap sosonna gol gweblanda, zen in zebë Yahudi srëm zi mo ngirënniik sërkam de owas-owasna syal gwe-gwibirin– dekam de zen hen Kristussu taïblí gweblan hapye. Kirekam de sosonna in, dekam zebë Yesus hup de ol dawemna insa ë-ë san sowe henkam anakan gol halada gwek, “Zen Zen– nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zi niye.” Nonol tanganna Yerusalem konë kon gwezik hanak, hëndep langna Ilirikumk golhatak. ²⁰ Sap ëe ama anakan dwam gwe-gwenan:

Men zëwe Kristus mo bosena nasalbir srëm gwe'an, desan de tawa tabirida gwen hap. Sap ëe ama baes gwek – aha mo nga syal gweblannak de otanesa eiyas gin hipyé. ²¹ Zep ano kirekam de syala in, zen man dakasti"ïn – Alap mo olak men kirekam ale nukye,

“Zini men zen Alap mo zer sonen Zi hip de ola nulin srëm gwe'an, zen sa nulin gwer.

Hen men zen ësane gwe srëm gwe'an, zen sa ësane gwenkam hëndep tame nul.”⁸

**Paulus mo Romak de Kristen zisi
de amjanbin hip de kalang ol:**

²² Kirekam de langa san golzim halada gwen srëmkam, ki amaka Romak de zini emsa nabakam amjanbik. Hwëna ama hir-hir gwek. ²³ Hwëna angkam mesë an san de langna beyakam amjanbinkim sul soner. In zebë hwëna ebon mae osan dep isrip-sri naban kalang gwe'an, sap orep mesë emsa de amjanbin hip kalang gwe-gwek. ²⁴ Sap ëe angkam Espanyol san debë hen kalang gwe'an. Zen dekam asa hen emsa amjanbir kinzil. Dekam asa isrip-sri naban apdenak emsa golëlowehe inendal. Dekon em neik hwëna asa Espanyol san dep de song gwennak mas éblak. ²⁵ Hwëna angkam nonol Yerusalem san debë song gwe'an – zëwe de Kristen zi tahalha hap de te-alasa zerzimhan hap. ²⁶ Sap Makedoniak de Kristen zini hen Akayak de wenza zen mes zëre mae mo kwasang-kwasang nakon te-alana tagam dak – Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa dikim mas gwibiridan hapye. ²⁷ Zen zëre mae mo enlala enkam ki Yerusalemk de Kristen bose zemka de te-alakam mas gwibiridan hap ola aha-en nuk. Sap kirekam man tangan zëbe mae hap sam gwsizim'in. Sap Yerusalemk de zini mes nonol zëbe mae hap hëndep dikim lowehe gwen hap de te-alana nér sonezimk. Zep man tangan sam gwsinïn – Yahudi srëm zi de okama ennak dep de te-ala enkam mas gwibirida gwenkamye. ²⁸ Zep ëe kimë syala ansa sul sonesi"ïk, te-alana insa de zerzim hankam, zen dekam asa Espanyol san dep emsa amjanbir kinzil. ²⁹ Hen ëe ama Kristussu blol gwebla'an, ëe de ebon mae onak hata zankam, Zen sa abe hap aïlya gwibin nika golblala – desa de hwëna ebe mae hap kae gwibir-zimdin hip.

⁸15:21 Yes 52:15

30 Aya-wal oso-wal, nen angkam mese apdekam Bian Yesussu eirink, hen Alap man zëre mo Enhona nen dikim nénaka hwë-hwëkam kwasang gwibirida gwen hap dena ing ta sone gwizimnira, zen in zep emki hen abe hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe ta gwen. 31 Mae hap em Alapsa abe ta gwen: Yahudi mo langnak de Bian Yesussu taïbliblan srëm zi mo taha nakon deka asa hil ti sone gweka, hen dekakim zëwe de Kristen zini in ano syala ansa isrip-sri naban nulink. 32 Kirekam de Alap mo dwam gwibin sin lwankam, ee isrip-sri enlala naban asa ebon mae onak hatazal, hen eban mae de lowe henkam ee asa tangan sam gвесil.

33 Alap men Zen zëre mo tahana nёbe mae hap deisu guzim'ira, dikire Zen emsa kitak kara ta gwibik. In eiwa tangan!

Paulus mo dawem gol sonen ol:

16 An kon an, em dikim nёre mae mo somola Pebe Baksa tame gun hubë ale gulzim'in: Zen Kengkreyak de jematnak de zi mo tahasa tri so gwizimnin. Zep emki desa dawemkam gul irin, 2 sap em mese apdenak deban mae Bian Yesus hun éraha-en gwek. Emki zëno tahalhasa sul sonebin, sap zen hen mes Kristen zini beyakam mas gwibirida gwek. Asa hen ki mas gwe-gweblak.

3 Ano dawem gol sonen ola ansa are mo wal bose darena Priskila ne Akwila nikhip ayang ulzimk. Zen aban mae apdekam Kristus mo nganak syal ta gwenan.^h 4 Hen Kristus hup de jal hap kim sap asa da'ak, zen zen hwëna asa de érzaunnuk lin hip alp eisik. Hen zen dekam asa en hom kirekam mas éblak, hwëna tingare Kristen zisi mas eibiridak. Sap asa de ngaya la srëm gwenanam, ki ahakon molya éKristen gwe'anam. Zen zep Yahudi srëm zini men zen abon onakon éngaya gwen hap de ol dawemna nulin gwenan, zen hen zëbe nikhip dawemsa nolzim'in. 5 Hen ano dawem gol sonezimdinni emki hen gubiridan– jematna men zen zëno nik mo golak tagal gwe-gwenanke, zëbe mae hap.

Hen ano dang tininak de wal bosena Epenetus Baksa enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap Asia mo lang nakon, zen zen nonol Kristussu taïbliblaka. 6 Hen kirekam

^h 16:3 Priskila, zen we bose. Akwila, zen zi zem. (Kis 18:2-3, 18:18, 18:26)

Maria Baksa enbik, "Zen dawem ensa ep gol sonebirki." Zen ebe mae hap de dawem hap mes syala dohon-hon naka gol gwek. ⁷ Hen Andronikus ne Yunia neka enzimk, "Zen dawem ensa ebe nikhip gol sonezimki." Zen ano Yahudi bose, hen zen apdekam asa bwinak érgwé gwek. Zen Kristus mo dam sosun we-zí dare, hen ahakore dam tasibin wenza man sam neisik gwizimnin. Hen zen zen nonol abon onakon Kristussu laibliblak. Ëe hwëna zëno nik mo lure nakonë taibliblak. ⁸ Ano dang tñinak de wal bosenia Ampliatussu hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap ëe deban mesé apdenak Bian han éraha-en gwek. ⁹ Urbanussu hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap ëe deban mae apdenak Kristus mo nganak syal ta gwenan. Ano dang tñinak de wal bosenia Stakis Baksa hen kirekam enblak. ¹⁰ Hen kirekam Apeles Bak hap ano dawem ola ayang ulblik. Sap desa kim Kristus hup de jal hap karek dak, zen hom dekam Kristussu hli taka. Zen hëndep angkam nama tatem zau'ura. Hen Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zini enbiridak, "Paulus dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki."ⁱ ¹¹ Ano Yahudi bosenia Herodion Baksa hen enblak, "Zen dawem ensa ebe hap gol soneblaka." Hen Narkisus Swe hon de syal ta gwen Kristen aya-wal oso-walya enbiridak, "Zen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki." ¹² Hen ano dawem gol sonen ola we darena Tripena ne Triposa neka enzimk, men zen hen Kristus hup de syal dohon-honna ol gwenanke. Hen ano dang tñinak de somola Persis Baksa hen kirekam enbik, sap zen hen kirekam de syal dohon-honsa gol gwek. ¹³ Hen ano dawem gol sonenna Rufus neka an zeban enzimk. Kristus man tangan sam gweka–Zen kim desa zëre mo syalsa de gol gwen hap dam tasikiye. Hen an zem insa, ëe ama tangan gweibik– san de ano ane tanganna kiye. ¹⁴ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak– Asinkritus, Plegon, Hermes, Patrobas, hen Hermas Baksa, hen tingare aya-wal oso-walya men zen deban mae lowehe gwenan. Desa

ⁱ16:10 "Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zi" hip dena awe, Paulus man Yunani olkam anakan ale gulku, "Aristobulus hon de wenza." Dekam man nwe-mase gwe'an, Paulus Aristobulus zëre hap hom dawemna gol soneblaka. San ha zen dekam mes yap tilki– men kirekam hen orep tangan de Kristen zini ale nulblikke, hen san ha dekam Kristenkom de babu zem man yap tñikim hli yuludaka? Ahaksa, san ha zëno golak de lowehe gwen wenza kip gol sonezimki?– men zen en ëKristen gwekke. Ayat 11nak Narkisus Bak hap dena hen kirekam lwa'an.

kítak enbiridak. ¹⁵ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak– Pilologus Baksa, Yulia, Nereus, hen zéno somola, hen Olimpas Baksa, hen tingare èKristen gwen wenza men zen deban mae lowehe gwenan. Desa hen kítak anakan enbiridak, “Paulus ebe mae hap dawem ensa gol sonezimki.” ¹⁶ Men kirekam Kristen zini étagal gwennak ègwé gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang nabana enaka tahasa golétowaran. Tingare awe de aya-wal oso-walya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

Aumwa hap de ol zím-zíms:

¹⁷ Aya-wal oso-wal, èe etan aumwa hap ol zím-zímsi ebe mae hap mas gulzim'in: Men zen èhlíwen hap emsa titi da gwibirin, desa bahem salbirida gwen. Sap zéno mae mo tawa tabinni in hom apde në'an – men kirekam nonol emsa tawa da gwibikye. Sap zéno mae mo yasik tabinni in, dekam zep zini Kristussu de taibiliyan nakon éaltil gwenan. Zep kirekam de zini langa lasik gwibik. ¹⁸ Sap kirekam de zini, zen nëno mae mo Teipsin Zini Kristus mo syalsa hom no'an. Zen hwëna zëre mae mo dwam-dwam enlalasa dikim sul sonen hap kirekam syal ta gwenan. Zen yasik tabin hip ol dërek-dërekka ba tame gun srëm wenyaka noléton gwenan, hëndep desan zep ang ta gwenan. ¹⁹ Hwëna emsa tingare Kristen zini mes anakan tame dabik, “Romak de Kristen zini, zen eiwa tangankam Bian osan ang ta gwe'an.” Zep kirekam de emsa sane ta gwibinkim, èe ama tangan emsa isrip-sri gwibirida gwenan. Èe in zebë emsa titi tabi'in: Enlala blala ban em dawem ensa gol tine gwen. Hwëna karek gol gwensa em hwalebin. ²⁰ Alap men zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa nabakam dowal mo kigisa nëno mae mo tana iltikinnik drénera – nen dikim zë zaublu inen hapye. Dikire Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

²¹ Kristus mo nganak de syal bosena Timotius hen dawemsa ebe mae hap gol sonezimki. Hen kirekam ano Yahudi bose walya Lukius, Yason, hen Sosipater Bak, zen hen dawem ensa ep nol sonezimk. ²² Èe, Tertius, men zenë suratna ansa Paulus mo ol san ale guk, dawem ensaé hen ebe mae hap gol sonezim'in, sap èe an hen eno mae mo Kristen bose. ²³ Gayus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'ira. Èe, Paulus,

angkam zëno golakë gwë'an, hen awe de jematna zëno golak tagal gwe-gwenan. È yala awe de pemerinta mo te-ala aït gweblan zini Erastus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Nëno mae mo Kristen bosena Kwartus Bak hen kirekam.

[²⁴ Dikire Bian Yesus Kristus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. In eiwa.] ²⁵ Men kirekamë Kristus hup de ol dawemna gol halada gwenan, nëno mae mo Alapna Zen sa emsa Yesussu de taïbliblannak dikim tatem ëzaun hup tatete ta gwibiri. Orep Alap mo kire hap de kalangna zi hip man aning gul gwizimki.^j ²⁶ Hwëna ëe zebë angkam zëno orep de ol aning gunnu insa Yahudi srëm zi sin dep golzim halada gwe'an – men kirekam hëndep de gwë gwen Zini Alap Zëna abe hap syala wei yul soneblakake, hen men kirekam orep zëre mo olsa de ayang gul gwen zini hamal hap ègu-guk gwekke. Hëndep em Yahudi srëm zi ausuna zebe angkam Kristussu laïbli gwebla'an hen ang ë gwebla'an. ²⁷ Dikire Yesus Kristus onakon Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak, sap Alap Zen Zen aha-en tangan – enlala blal Zi niye. Amin.

^j**16:25** Ef 1:9-10

Paulus mo surat

Korintusk de Kristen zi hip

1 1-2 Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip,
Paulus onakon, hen näre mae mo wal bosena
Sostenes onakon:

Dawem! Ëe, Paulus, mae habë ep ale gul sonezim'in: Sap Alap zëre mo dwam gwibin sin mes asa dam tasiki – Kristus hup de olsa de gol halada gwen hapye. Hen emsa mes Alap kwang guludaka – Zën dikim emsa bi gwibiridan hap. Zep em kime Kristus hun éraha-en gwek, Zen dekam zep emsa lalak tasibirki. Zep men zen Bian Yesus hup tingare lang nakon boklena kom dabla tine gwenan, em hen mese deban mae siri gwek. Sap Yesus in kitak neno mae mo Teipsinni.

3 Zen diki Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

**Paulus kim Alap hap dawemna golblakake,
sap Alap mes zéno tawa tabin nikon Korintusk
de zi hip ailya gwibin nika gol gwizimki.**

4 Ëe ama Bian Alap hap dawemsa golbla tine gwenan – mae hap: Sap em ano tawa tabin nikon mese Kristus hun éraha-en gwek, zen in zep Bian Alap sosonna zëre mo kwasang-kwasang nakon ebe mae hap dohonse gul gwizim'ira. 5 Sap em kime Kristus hun éraha-en gwek, em dekam zebe ere mae mo enhonak sowehe tangankam eisbik – sap ol toran hap dena, hen enlala blal hap dena. 6 Zen dekam zebe anakan dam ulsuk, “Paulus mensa Kristus hup de ola golhata zaka, zen eiwa de tanganna.” 7 Zep angkam sosonna mensa Alap mo Enhona nébe mae hap gol gwizimnira, em home aha-en mae tahalha eibi'in. Em in zebe isrip-sri nabian Bian Yesussu és gwebla'an – Zénaka de etan zertré zannak depye. Ëe in zebë Alap hap dawemna anakan gol gweblanan, “Ema asa sam ta gwe'ara.” 8 Zén sa emsa tatete ta gwibiri, hëndep zëre mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk zep esa enho kles gwasin srëm nik ézaul. 9 Alap sa kirekam ebe

mae hap syal gwibir-zimdi, sap Zen zëre mo ol gu-gunnu man sul sone gwenda. Zen bëjen emsa eititi gwibiridan, sap Zën emsa kwang guludaka– zëre mo Tanena Bian Yesus hun dikim zergolek de gwen hapye.

Mae hap de ol jalse gwen: Em ba habe éhliwe gwenan?

10 Aya-wal oso-wal, ëe Bian Yesus mo bosekamë emsa gubirida'an: Enlalasa em aha-en ta gwen– dekam de éhliwe gwen srëm hapye. Bahem enaka jakal gwibirida gwen, hwëna banakare maesa de dwam gwibinni ahaksa kalang gwibinni, nonol em enlalasa dawemkam aha-en ta gwen. 11 Sap Kloë mo iyena man asa nenblazak, "Korintusk de Kristen zini man ödarak gwe-gwenan." 12 Insa darak gwen hap dena emsa gubiridal, zen anakan de ëgwë gwensa: Ahakon ema ëgu gwenan, "Ëe an Paulussu de ang gweblan zi." Ahakon ëgu gwenan, "Ëe Apolossa de ang gweblan zi." Ahakon ëgu gwenan, "Ëe PetruSSU de ang gweblanna." Hen ahakon ëgu gwenan, "Ëe Kristussu de ang gweblanna." 13 Hwëna kirekam de lwankam, ki san Kristus mo timni esa blum ul?– deban de srën-srënksam lowe hendan hapye. Ahaksa san ha te-lidak sonnak ebe mae hap ëeyë tìk? Ki san emsa ano bosekam su dabiridak? 14 Angkam ëe ama mae hap sam gwesi'in: Ëe homë emsa su tabiridak. Ëe diki Krispus ne Gayus en nekaë su tazimk. 15 Zep ebon mae onakon ahana bëjen anakan gun, "Paulus zëre mo bosekam asa su tablaka." 16 O ahakon mesë hen enlala gwibiridanan: Stepanus Baksa hen zëno golak de wenya, zen hen ëeyë su tabiridak. Hwëna dekon ahakorena, ëe homë enlala gwe'an. 17 Sap Kristus asa zisi de su tabirida gwen hap hom dam tasïki. Zen diki zëre hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap asa dam tasïki. Hen Zen anakan asa gubluka, "Auhu-kama zi mo enlala blala bahem are hap de ol dawem naban siri gun. Are hap de te-lidak soblan hap de ola, diki zen zen bol-zaun gwen." Zen mae hap ki kirekam asa gubluka: Sap zi mo éhalen hap de sosonna, zen kitak zëre hap de te-lidak soblan ennak lwa'an.

**Mae hap de ol: Kristus hup de te-lidak soblanna,
zen zëwe Alap zëre mo enlala blala nëp zertreizimki.**

18 Sap men zen juwen hap de ora san ang ta'an, zëbe mae hap Kristus mo te-lidak sonnak de tinni, zen asyas ol makan lwazim'in. Hwëna nen ñengaya gwen hap de ora san de ang tan

wenya, nen ema anakan tame ul gwenan, “Alap mo sosonna, zisi de ngaya tabin hip dena, zen zëwe.”¹⁹ Sap Alap mo olak man lwak,

“Auhu-kama zi mo enlala blala Ëe asa hom tazim.
Nwe hleng gwen wenyik mo tame gunnu Ëe asa
jek-jak gulzim.”^a

²⁰ Zep auhu-kama nakore enlala blalsa de tawa tabin hip de wenya, hen sekolasa de sul sonen wenya, hen ol gulsun-gulsun hup de étewesin wenya, zéno mae mo auhu-kama en nakore tame gunnu in Alap mes joblo-top gulzimki. ²¹ Sap Alap zëre mo enlala blalkam mes tingare zini gubiridaka, “Em bëjen em ere mae mo enlala blala kon Asa tame tan.” Zen hom kirekam dep dwam gwëka. Hwëna Zen a kirekam mo nësa angkam gubirida'ara: “Ola mensa ena ‘asyas ol makan’ enlala ei gwibirin, hwëna zen dekon asa emsa ngaya tabir – em de desa taïb'binkimye.”

²² Hwëna Yahudi zini, zen nonol owassa de goltreizimdin hip éabe gwe-gwenan – dekam de taïb'bïn hipye. Hwëna Yahudi srëm zini, zen zëre mae mo enlala blal en san de ang tan hap édwam gwe-gwenan. ²³ Zep néno mae mo tawa tabinni, Kristussu de te-lidak sonnak makan ta irin hip dena, Yahudi zinik man jawe guk hana gwenan. Hen Yahudi srëm zini, zen man asyas ol makan enlala nei gwibirin. ²⁴ Hwëna nësa men desa Alap Zëna kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, nébe mae hap Kristus hup de ola in man nwe-mase gwizim'in, “Alap mo sosonna hen enlala blala zen zëwe.” ²⁵ Zep Alap onakore enlala joblo-top makare ola in, zen hwëna auhu-kama zi mo enlala blalsa man gulmun'un. Hen Alap onakore asyas makare ola in, zéno sosonna man taman kini'an – auhu-kama zi mo soson nakonye.

²⁶ Aya-wal oso-wal, emki eenlala gwen – men kim Alap emsa kwang guludakake. Dekam em auhu-kama zi mo nwenak, bose nabarena beya naka hom. Em in totore lowehen zi – soson srëmna hen enlala joblo-topna, auhu-kama zi mo nwenakye. ²⁷ Hwëna Alap enlala joblo-top wenya emsa kwang guludaka – dekam de enlala blal wenyik ésaher gwe-gwen hap. Hen Alap soson srëm wenya emsa mes hlil inki – dekam de soson wenyik ésaher gwe-gwen hap. ²⁸ Mensa bose nabare wenya anakan

^a1:19 Yes 29:14

lamang da gwibirin, "Wakin totore zi – ba maesa de tame gun srëmna," hwëna desa mes Alap dam tasibirkı – desa de bose nabare wenya in hap lamkam anakan golëtreizimdin hip, "An zen ano nwenak de èdakastin wenyaye. Em hom." ²⁹ Mae hap ki kirekam syal gwibirki: Auhu-kama zi dikim Alap zëre mo nwenak zënaka bolte-bolte ta gwibin srëm hap. ³⁰ Sap nen Alap zëre mo syal en nakone ki Kristus hun èraha-en gwek. Zen zep nëbe mae hap de ausu hap Desa en drë neka. Zep nëno mae mo enlala blal hap dena Zëbon. Dam-damkam hen lalakkam de Alap mo nwenak gwën hap dena hen Zëbon. Hen èngaya gwen hap dena Zëbon en. ³¹ Zen in zep Alap mo olak anakan lwak,

"Zini diki Bian ensa zen boltere ta gwen.

Zënaka bap zen."^b

2 Aya-wal oso-wal, ëe kimë ebon mae hatak – Alap onakore ol dawemkam dikim emsa tawa tabin hip, ëe homë are mo ola sam-sam gul gwek – dekam de em asa enlala gweblan hap, "Zini an zëno enlalana blala." ² Sap ëe mesë enlalana anakan hohle ta guk, "Ëe de zëbon mae gwënkam, ëe Yesus Kristus de zëbe mae hap te-lidak sonnak tîn en hap denaka asa tawa ta gwibir." ³ Ëe kimë eban mae golëlowehe gwek, ëe dekam sin-sinni, hen airin hîp ama yal-yal gwe-gwek. ⁴ Ano tawa tabinni dekam, ëe homë ola sam-sam gul gwek – dekam de em asa enlala gweblan hap, "Zini an zëno ola soson tanganna – enlala blala ban." Hwëna ëe Alap mo Enhonakë yaïng gwe kinii gwek – anakare enlala nabani, "Zen Zen sa zëbe mae hap zëre mo sosonna goltrei gwizimdi – banakare owas maesa de syal gwibir-zimdkim." Hëndep em zebe zëno sosonna hla kuk. ⁵ Ëe mae habë kirekam gwëk – em dikim auhu-kama nakore enlala blalsa abon hla tan srëm hap, hen desa de em taïblübin srëm hap. Hwëna aena diki anakaresa de hlaulblun habë sam gwasik, "Zen Alap mo soson nakon syal gwe-gwenda."

⁶ Hwëna Kristen zini nëno mae mo tawa tabinni, Kristus de nëbe mae hap te-lidak sonnak tîn hîp dena, zen sap enlala blala ban. Hwëna auhu-kama ennaki de enlala èlwa gwen zini bëjen enlala blala insa tame tan, sap zen Alap onakorena. Diki men zen Kristus hun de zeraha-en gwennak èzise gwe'an, zen en sa enlala blala insa tame da gwer. Sap enlala blala men dekam

^b 1:31 Yer 9:24

tawa la gwibirin, zen auhu-kamana an kore naka hom, hen men zen angkam teipsinkim irik nil gwe'an, zen hen dekore naka hom. Zéno mae mo irik ginii in nabakam sa jek-jak gwer.
 7 Hwëna enlala blala men dekame tawa la gwibirin, zen Alap zëre onakorena– mensa menkam zi hip aning ta gwizimkike. Hwëna Zen sap orep mes okamana ansa de yang gulsun srémnak nesa anakan kalang gwibiridaka, “Enlala blala bare ol dawemna in san de ang tankam, zen zen sa are mo ngatannak yaïng gwer.”
 8 Okamana awe de teipsin-teipsin wenza hom Alap mo enlala blal aning tanna insa tame dak. Sap zen de tame dananam, ki molya ngatan zi mo lang nakore Teipsin Zini Yesussu te-lidak sonnak makan da inninam. 9 Hwëna enlala blala insa de tame tan hap dena, desa mes Alap nébe mae hap golzimki– men kirekam zëre mo olak lwakke,

“Zi mo hlaun srémna, hen sane gwen srémna,
 hen enlala gwibin srémna,
 desa mes Alap hamal gulzimki–
 men zen Zénaka enna nola gweblananke,
 zen en de desa tame gul gwen hap.”^c

10 Hwëna zen in zebe nen angkam Alap mo enlala blal aning tanna insa tame la gwenan, sap nen zëre mo Enho nabane lowehe gwenan. Sap zëre mo Enhona Zen kitak hëndep olk en san denaka tame gul gwenda– sap Alap zëre mo enlala aning tanna hëndep kitak. 11 Men kirekam hen zi mo enlalana zen diki zini in zén en de tawa gweblankam, in zep hen kirekam Alap mo enlalana zen diki Alap zëre mo Enho en de tawa gweblan. 12 Nen auhu-kamana an kore enhosa home eirink. Nen hwëna Alap zëre mo Enhosae eirink. Zen in zebe tame ul gwe'an– dawemna mensa Alap totoresa nébe mae hap gol gwizim'ira, Kristus hun de zeraha-en gwenkam.

13 Zep nen in dekame tawa la gwibirin, zen auhu-kama zi mo enlala blala korena kim hom. Zen Alap zëre mo Enho nakore enlala blalkame tawa la gwibirin. Zen in zep Alap zëre mo Enho nabane zergwén zi enna dam nulsuk gwenan.
 14 Alap mo Enho nabane zergwén srém zini, zen bëjen Alap mo Enho nakore enlala blala insa dokwak tan. Zébe mae hap man nwe-mase gwe-gwizimnin– san de asyas ol. Tame gun hup ki sap éalp gwe-gwenan, hwëna Alap mo Enho nabane de

^c2:9 Yes 64:4

zergwén srëmkam, toton bëjen tame gun. ¹⁵ Hwëna Alap mo Enho naban de zergwén zini, nen ema tingare tawa tabinni anakan klis ul gwenan, “An eiwa Alap mo Enho nakorena. An dekore naka hom.” Hwëna auhu-kama enlala zi bëjen nësa anakan tame tabin, “Alap man zëno mae mo tawa tabinni sam gwasik gwibi’ira,” ahaksa, “Zen hom sam gwasik gwibi’ira.” Zen diki Bian Zën sa kirekam klis gulu. ^d ¹⁶ Zep Alap mo olak man anakan lwak,

“Zini toton banakan dep? – Bian Alap mo enlalasa de tame tan naye.

Zep nen toton bëjen nen ol zëm-zëmsi zëbe hap golblan.”^e

Sap eiwa kirekam lwak, hwëna angkam Kristus mo enlalana nëbon mae onak lwa’ara!

Mae hap de ol: “Asa Apolos han Alap mo nganak de syal èn zi darekam em enlala gwe-gwizimdin.”

3 Aya-wal oso-wal, èe kimë emsa golëlowehe gwek, èe homë dekam emsa anakan enlala gwibirida gwek, “An kïtak Alap mo Enho naban närgwé’an. Anik olk san denaka tawa ta gwibik.” Hwëna èe ama emsa enlala gwibirida gwek, “An nama okama naban noldokot gwe'an. Kristussu de taibilißlannak nama wal baïzil makan lowe he'an.” ² Ano emsa de tawa tabinni dekam wal baïzilsü de momkam taüzin makan lwa gwek. Bong hap de tembanena bëjen em twinbin. Hwëna angkam hen kire nike nama lowe he'an! ³ Sap em namea auhu-kama nakore hole-hle en san ang ta gwenan. Em namea wal bose wal oban enaka enlala eibirida gwenan, “Zëno bosena bap zen abon onakon teipsiblin.” Zen in zebe enaka husus eibirida gwenan hen èdarak-darak gwe-gwenan. Zen in zep man dam gwasik gwenan: Eno mae mo auhu-kama nakore hole-hlena man emsa ïrik tabirida nasen gwenan – san de em èKristen gwen srëm zi! ⁴ Sap anakare nakon de enaka jakal gwibirida gwenna, “Èe an Paulussu de ang gweblan wenya,” ahaksa, “Èe an Apolossa,” dekam man dam gwasik gwe'an: Em in nama auhu-kama enlala nabane lowehe gwe'an.

⁵ Èe dwan Apolos han apdenak – Alap mo nganak de syal è gwen zi dare sake. Alap mes srën-srënkam abe nikhip syala

^d2:15 1Kor 4:1-5 ^e2:16 Yes 40:13

wei yul sonezimki, hen em dekon zebe ëei gwek. ⁶ Ëe an eiyas ta gwen hap de zini. Apolos zen hokam de hlë tablanda gwen hap de zini. Hwëna Alap Zén zep sëpnii insa gubirida gwenda, “Em ësaltin, hëndep eisi em ëtén.” ⁷ Zep ëe eiyas tan hap de zini hen sap hlë tablanda gwen hap de zini, ëe mam dare naka hom. Diki mamma Bian Zë-en, sap Zen Zen syal gwe-gwibirida-dekam de eisi ëtén hap denaye. ⁸ Zep eiyas tan hap de zi niban hlë tablanda gwen hap de zi niban apdenak – teipsin niye. Alap sa zëno mae mo syal hap de dawemna lamkam golzimdi – zëre mae mo syal jam enkam. ⁹ Zep ëe apdekam are mo syal bosyan nabani Bian mo syalsaë o'an. Em in san de Alap mo nga. Ahaksa em in san de Alap hap de golsa de ëe syal gweblanna.

¹⁰ Sap Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon asa zer inki, ëe zebë zëre mo gola in mo mokona eiyas tak – san de ëe gol syal gwe-gweblan hap de tewesin zi. Angkam hwëna aha zi ayang da ine gwe'an. Men zen kirekam angkam syal ta gwe'an, zen dawem enkam zen syal gwe-gweblan. ¹¹ Sap ano tawa tabin nikon, em zebe tame uk, “Nëno mae mo ngirin bol te makare Zini, Zen Kristus.” Zep zini toton bëjen aha tesya bolak etan ik gin – aha tawa tabinsi de zë mas gunkumye. ¹² Zep angkam zini man gol yala insa de ayang-ayang tan hap srën-srënkam ëalp gwe-gwe'an. Ahakon emaskam de syal gweblan hap, ahakon perakkam dep, hen ahakon kaso lilingtinkim dep. Hwëna ahakon hen te olsoskam de syal gweblan hap ëalp gwe-gwe'an, hen ahakon jaba alakam dep, hen ahakon endang ala sasankam dep. ¹³ Hwëna ano mae mo syal gweblan gol yala in Bian sa zëre mo klis gun hup de yakla yalak de zaunnuk akasiblì zala. Zen syaukkum de ang tankam sa akasiblila – dekam de zë hla tan hap, “San ha zëno mae mo abe hap de gol syal gweblanna an nama sa zaulu?” ¹⁴ Men zëno syal gweblan nakon de taiblì srëm gwe'anka, zen zen sa dawemna nulin. ¹⁵ Hen men zëno mae mo syal gweblan nakon de syauknu in hap taiblì'anka, zen molya ba maena nulink. Zëna enna sa ëngaya gwer, hwëna zëno mae mo nwe-masena san de gol zik de taiblì'nakon de heyagwenna – ba maesa de golheya gwen srëmkam.

¹⁶ Em san home tame uk? Nen an dwan Alapsa dekon boklesa kom so gweblan hap de gol makanke. Alap mo Enhona kitak nëbon mae am gwë gwenda. ¹⁷ Zi de Alap mo gola insa karek gunkum, Alap sa hwëna desa karek tala. Sap gola in zen

Alap Zëre en hap dena – lalakna. Hen kïtak de Kristen zini nen an zen – gola inye.

18 Bahem enaka boton ta gwibin. Zi de ebon mae onakon zëre mo auhu-kama enlalasa anakan enlala gweblanna, “Ano enlalana blala,” dawemna zen diki nonol okama nakore enlala blala insa zen tihis tan – dekam de hwëna eiwa de enlala blalsa zer irin hipye. **19** Sap mensa auhu-kama enlala wenyu “enlala blal” kam nen gweblanan, zen hwëna Alap mo nwenak joblotopna. Men kirekam zëre mo olak lwak,

“Zini men zen tim nul gwenan,

‘Ëe asa are mo nwe hleng gwen nakon
dawem gwer,’

kire zi hip man Alap zëre mae mo nwe hleng gwenna
insa ngéro gul gwizimnira –

zen de zëre mae hap hëp makan lwazimdin hip.”^f

20 Hen ahana man lwak,

“Okamanak mensa nenbirida gwenan,
‘Zini in enlala blala,’

hwëna Alap man desa enlala gwibirida gwenda,
‘Zëno mae mo enlala blala in waba hap.’”^g

21 Zep nen bap nen Kristen bosyansa anakarekam boltere ta gwibin, “Ëe zëbon de ang tanna.” Sap nen men zen Kristus hun éraha-en gwek, Alap mes nébe mae hap golzimki – nen de kïtak teipsin-teipsinkim lowehen hap denaye. **22** Sap ëe, Apolos, hen Petrus, ëe hen teipsin-teipsin niika hom, hwëna ëe ama Alap hon de babu gwen zi makan emsa mas eibirida gwe'an. Angkam em hen mese Kristus hun éraha-en gwek, zep nen angkam kïtak teipsin zi mo kime bi eibi'in – sap angkam de okamana ansa, hen ngein sin dep dena, hen sap juwen hap dena, hen èngaya gwen hap dena. **23** Zen mae hap ki lwa'an: Sap nen mese Kristus hun éraha-en gwek, hen Zen mes Bian Alap han aha-en ëka.

**Mae hap de ol: Yesus mo dam tasibin zi mo syala
a kirekam mo jematnak nwe-mase gwe-gwe'anye.**

4 Zep asa Apolos han a kirekam em enlala gwe-gwizimdin, “Zen an Alap hon de babu ën zi dare,” hen ano nik mo syala, a kirekam em enlala gwe-gwibin, “Ola mensa Alap orep aning gul gweka, zen in desa hwëna angkam ol halada

^f3:19 Ayb 5:13 ^g3:20 Mzm 94:11

gwe'ara.” 2 Bol-zaun tanganna abe nikhip dena, zen syala insa de golsyalhen srëmkam ol gwen hap– dekam de Bian Zén asa anakan aken hap, “Zen taïblizimdin tanganna.” 3 Zep em ahaksa aha zi de asa anakan kara ta gwenna, “Zéno syala dawemna,” ahaksa “Karekna,” zen abe hap bana hom. Aena hen homë aenaka anakan enlala gwe-gweblanan, “Ano syala dawemna,” ahaksa “Karekna.” 4 Are mo aenaka de enlala gweblankam, ëe ama Bian mo dwam gwibin sin syal gwe-gwe'an. Hwëna kirekam de ëe aenaka enlala gweblankam, dekon en bëjen anakan asa dam tasin, “Bian mo nwenak ëe eiwa dawemkamë syal gwe-gwe'an.” Zen diki Bian Zén sa ano syala ap klis gulblula. 5 Zen in zep, bahem na-en aha zisi gubirida gwen, “Zéno syala karekna,” ahaksa, “Zéno dawemna.” Zen diki Bian Zén de lwahal zankam sa kirekam klis gulzimdi. Karek-karekna mensa zini aning nul gwenan, desa sa golwet sozimdi. Hen men desa enhonak kalang ei gwibirin, zen dekam sa kitak Zén goltreizimdi. Men zéno mae mo syal zëre mo nwenak sam gwesi”in, zéno mae mo bosena dekam sa hen mam gulzimdi.

6 Aya-wal oso-wal, ëe ansa ale gulzim– Apolos han are nikhip dena, hwëna zen em dikim abe nikhip de en naka dam gulsun hup hom. Zen em dikim kitak anakan dam gulsun hup, “Kristen zini sap bëjen Alap mo ol tatak nakon golsyalhen.” Zep bap nen ahakore en naka anakan boltere ta gwibin, “Zen dawem-dawemna,” hwëna dekam ahakore nakae enbirida'an, “Zen dawem-dawem tangan naka hom.” 7 Zen nara ki emsa gubiridaka? – em de teipsin zi mo kim aha zisi klis gul gwen happye. San ki ebe mae hap ere mae mo syal en nakon Alap dawemna gol gwizimnira? – zep de kirekam ébola-bola gwe-gwen happye. Zen syala kon hom. Zen Zén totoresa zëre mo kwasang-kwasang nakon gol gwizimnira, zep bap nen nënaka anakan bolte-bolte ta gwibin, “Ëe are mo dawem nakonë gulink.”

8 Em ema bolte-boltekam étim gul gwe'an, “Ëe mesë tangan Alapsa hlii-hlii lasik. Asa ba hap de aha zi tawa tabin hip? Ëe an teipsin-teipsin níkake.” Em zebe asa enlala eibirida gwenan, “Ba hap de Paulus maesa etan salbiridan hap?” Hwëna eiwa eme éteipsin-teipsin gwe'anam, aïris, sap dekam ëe are mo syal bose walya ban amaka hen eno mae mo ngirin klesnak éteipsi”in! 9 Hwëna, eiwa, ano dam gulsunkum, Alap men Zen Yesus hup de olsa dikim gol halada gwen hap asa dam tasibirkı, Zen

ëmam-mam gwen hap hom asa gubiridaka. Hwëna Zen otde tangannak de teinikirin hip asa gubiridaka. Ëe in zebë lowehe gwenan- san de bwinak de lowehen zi, tameran en hap de kalang gwibirdanna. Zep tingan asa nga-ngola ban kara da gwibirin- sap okamanak de wenza, hen Alap mo dam taha nakore zini.¹⁰ Zep Kristus mo bose hap tingare zini man asa nenbirida gwenan, “Enlala joblo-topna hen sin-sinni.” Hwëna em ema enaka bolte-bolte la gwibirin, “Ëe an enlala blala hen sosen tanganna.” Em ema enaka kil li gwibirin, “Aha zi man asa blikip neisibirida gwenan,” hwëna kirekam de lwankam, ki hwëna asa ba hap lamang da gwibirin?¹¹ Zep hëndep angkam ëe usak nabanë lowehe gwenan- hen ho-hole naban. Hen ano mae mo pakeanna kalk-kalk tola. Asa man dangole gwibirin. Hëndep zep angkam dawemkam de lowe henna banak dep?¹² Ëe are mae mo tahalhasa dikim sul sonen hap aenë sosen tokna dei kul guk gwenan. Asa kim lamang da gwibirin, ëe hwëna dekam Alapsa abe la gwenan- Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Zen kim asa karek da gwibirin, ëe hwëna ama éenlala gwe-gwenan, “Dikire zen en nësa karek da gwibik.”¹³ Kim asa wakwak da gwibirin, ëe hwëna ol kwasang-kwasangkamë ding ul gwizimnin. Zep aha zi mo asa de hlauludankam, ëe san de okamana awe de ase nabare kirekirena kiye- yal tan en hap dena. Kirekam zep hëndep angkam sérkam asa husus neibirida gwe'an.

¹⁴ Ansaë kirekam ep ale gulzimnin, zen emsa dikim saher tabin hip hom. Zen ama kim emsa enlala sobiridan- san de are mo walas tangansa de gubiridan makan.¹⁵ An zebë emsa gubirida'an: Emsa de oto gulsuk gwen hap de zini sap maka sepulu ribu enkam lowe he'an, hwëna eno mae mo nonol bianna, ëe an zen. Sap nonol éeyë Kristus hup de ol dawemkam emsa tawa ta gwibik. Em dekam zebe hëndep Kristus hun éraha-en gwek. Zep em in kitak san de ano walas tangan.¹⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em diki asa em tana wei san zertron.

¹⁷ Zen in zebë Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek. Zen in hen ano dang tñinak de walas, hen Biansa de taibliblan tanganna. Zep ëe men kirekamë Kristussu tana wei san zertro'an, zen zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera- men kirekamë tingare jematnak tawa tabirida gwenanye.¹⁸ Ebon mae onakon ahakon man ébola-bola gwek- anakan de éenlala gwenkam,

“Paulus molya etan nësa amjanbirida zaka.” 19 Hwëna Alap diki asa dwam gwebla’anka, ki asa emsa amjanbiridazal. Zen dekam asa bola-bola wenza insa anakan hlauludazal, “San ha zen mes eiwa asa nérapde gwer? – Alap mo Enho nakore sosonsa de gwirensinkimye, men kirekam zëna égu gwenan. San ha zëno mae mo ol toran en ki yawal gwizimk?” 20 Sap Alap mo irik gïnnik de bïti gwen wenza, nen diki Alap mo Enho nakore sosonkame lowehe gwenan. Ék enkam de ol toran nakon home. 21 Zep en ki dam ulsuk: Ki san ëe bi zik de walas zemka tangolebin makanë emsa gweibiridazan? San ha kwasang nabare ol sin-sin nibanë golhatazan?

**Jemat nakon de karek gol gwen zisi
zeralsa sonebin hip de ol:**

5 Ëe ama emsa tenggwanbirida'an – anakan de emsa salbirdankam, “Zëbon mae onakon, ahana man bi zik mo we massa kahalo gwe-gwibirida.” Sap Alapsa de tame tan srëm zini, zen hom kirekam de kareksa syal nei gwibirin! 2 Zep kirekam de lwankam, em ba habe anakan ébola-bola gwe-gwenan, “Ëe mese sérkam Bian mo nwenak édakastik.” Diki dawemna gosa emaka ta gwe'an! Hen zini insa emaka ere mae mo jemat nakon éralsa sone'an. 3-5 Ëe sap ebon mae onakon langanakë gwé'an, hwëna ano enlalana san de emsa de golëlowe henna kiye. Zep ëe emsa de golëgwén makanë gubirida'an, “Kirekam de karek gwen zini insa jemat nakon em Bian Yesus mo bosekam zeralsa sonen.” Em kime tagal gwe'ak, ëe enlala enkam asa zë ang gwer. Dekam emki tingare zi mo nwenak zini insa Bian Yesus mo sosonkam dowal mo kïgi hap ja tablan. Mae hap emki kirekam ja tablan: Dekakim haleka. Tim en naka sap sa karek gulblula – ang en nik deka Bian mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk ngaya gweka.

6 Zep em ema tangan ékarek gwe-gwenan – anakan de ébola-bola gwe-gwenkamye, “Ëe Bian mo nwenak sérkamé édakastii’in.” Mensa zini mwin-mwankam nen gwibirin, san ha mese eititi eibik? – mensa anakan égu gwenanye, “Ragisa de betekkam tepung mang-mang gunnuk mas gunkum, dekam hwëna mamkam hop gwe-gwenan.” Zëno aha dam gulsunnu, nen dikim karek gol gwensa hiri gun hup, sap zen man mam gwe-gwenan hen hlumin nisen gwenan. 7 Zen in zep, zi karekna insa em ragisa de hiri gun makan ere mae onakon hiri tan. Sap

em de nama deban apdekan zergwë gwenkam, em molye ëlalak gwek.^h Sap Kristus mo kala mes emsa dikim lalak tasibin hip wet sok – Paskanak dep de dombasa zip son makan kim neno mae mo karek-karek hap dakke. ⁸ Zep ragi nabare syal gwibin roti épvana in nen hiri gun. Hwëna angkam Paskanak dep de ragi srëm roti ésena in ensa nen twenblanda gwen. Desa de dam gulsunnu, zen neno mae mo épba lowehen kareksa de hiri gun hup, hwëna dekam de enho lalak enkam eiwa de ora san ang ta gwen hap.

⁹ Èe mese sap nonol suratna ebe mae hap ale gul sonezimk-kahalo soson zi niban de golésiri gwe-gwen srëm hap denaye. ¹⁰ Hwëna èe Kristen gwen srëm wenyaka homë ki enlala gwibiridak. Eiwa, Kristen gwen srëm wenyik mo syala, a kirekam moye:

swi soson,

te-ala beya gwen hap de éhole-hle gwe-gwen,
ësowë gwe-gwen,

hen yang tasin dowal hap de boklesa kom ta gweblan.

Hwëna kirekam de Kristen gwen srëm zisi toton banakan dep? – langa tasibinni, okamana ansa de hli yun srëmnakyé.

¹¹ Diki men desaë enlala gwibiridak, em de langa tasibin hip, zen zini men zen ègu gwenan, “Èe mesë Kristen gwek,” hwëna zen zen anakaresa nama nulin halasen gwenan:

swi soson,

te-ala beya gwen hap de hole-hle,

hen yang tasin dowalsa de boklesa kom ta gweblan.

Ahaksa wal bose walsya de lamang ta gwibin,

ahaksa ho mamaksa de otdeblanda gwen,

hen ësowë gwe-gwen.

Kire zi niban bahem mae apdekan golëtembane ta gwen.

¹²⁻¹³ Men zen Kristen zinik biti gwe srëm gwe'an, zen diki Alap Zén sa zéno mae mo karek-karekna klis gulzimdi. Nëbe mae hap hom golzim'ira – kire zi mo kareksa de klis gul gwen hap denaye. Hwëna diki ere mae mo jematnak de èKristen

^h**5:7** Yahudi zini yakla yala Paskanak dikim ang tan hap, Musa mo ol san man ragina gola kon tingen yal da gwek. Dekam zep hen Musa mo ol san zao de minggunak ragi srëmkam de roti ensa dwenblanda gwek. (Kel 12:14-20) Zep ragina insa man hen enlala nei gwibik, “Zen san de neno mae mo karek-kareksa de hiri gun makan – dekam de Biansa golek de tan hap.”

gwen wenya, zëbe mae en hap em klis gul gwizimdin. Sap Alap mo olak man lwak, “Karek gol gwen zisi em ere mae onakon golëalsa sone gwen.”ⁱ

**Mae hap de ol: Alapsa de tame tan srëm zisi bahem gublun,
“Ano nik mo karekna ansa ap klis gulzim.”**

6 Em ba habe anakan ëgwë gwenan? – aha nik de Kristen bose zemka gublunna, “Zen ano kire-kiresa sowëkam golka,” ahaks, “Zen ano wesya kahalo gwibirk,” em ba habe hwëna Alapsa de tame tan srëm teipsin zi sin dep kiresa olhal gwenan? – zëwe de tap gun hupyé. Diki Alapsa de dawemkam taïbliplan wesyan dep emaka olhal gwenan – zen de tap gulzimdin hip. ² Em san home tame u'in? Alap mo hlil irin wenya nen esa lamkam okamanak de karek gol gwen zisi klis ul. Zep kirekam de lwankam, em ba habe bete-tekna insa ere mae mo ngirinnik klis ul srëm gwe-gwe'an? ³ Em san home anakan tame u'in? – “Nen dekam esa hen Alap mo dam taha nakore zini klis ul.” Zep em sap esa angkam okamana awe dena klis ul gwer. ⁴ Zep ebon mae onakon de banakare karek mae jowenkam, em san esa totore zi sin dep olsong gwe-gwer? – men zen eno mae mo jematnak bosena lwazim srëm gwe'anke, zen de ep tap gul gwizimdin hip. ⁵ Em kirekam ema enaka saher la gwibi'in. In dwan ere mae mo jematnak kike – aha-en mae, enlala blal tolaye! Zen zen maka tap gulsuk gwizim'ira. ⁶ Hwëna em Kristen zini ere mae mo kareksa ema tingare zi mo nwenak olwet so gwenan – èKristen gwen srëm teipsin zi sin de gol hankamye.

⁷ Kristen zini ebon mae onakon ahanik de wal bose zemka teipsin zi hon gublunna, “Zen man asa sowë tak,” dekam mes dam gwasin, “Em Kristen zi mo lowehen nakon mese èlanga gwasik.” Diki dawemna emaka anakan ènlala gwe-gwenan, “Zen sap sa kirekam asa sowë ta gwera hen karek ta gwera.” ⁸ Hwëna eno mae mo enlalana anakarekam lwa gwizim'ira, “Èe sap asa hwë-hwëkam are mae mo Kristen bosesa karek la gwibir.”

ⁱ5:12-13 Ul 13:5, 17:7, 19:19, 22:21-24, 24:7

Nëre mae mo timsi de golinik gwen hap de ol-anakare enlala naban, “Ano timni an Alap mo gol.”

9 Em san mese ëeititi gwek? – “Men zen kareksa nulin halasen gwenan, zen molya Alap mo irik giinnik bïti gwek.” Bahem enaka boton ta gwibin! Anakare zini bëjen bïti gwen:

swi enkam de élowehe gwen wenya,
kahalo sosen wenya,
zi bosyan han de inisín makan ègwë gwen wenya,
hen we walya, we wal bose zeban de kirekam ègwë
gwen wenya,
hen yang tasin dowal hap de boklesa kom so gweblan
wenya.

10 Hen ahakon sowë tam wenya,
te-ala beya gwen hap de hole-hle wenya,
ho mamaksa de otdeblanda gwen wenya,
aha zisi de lamang ta gwibin wenya,
hen asaskam de zi mo kire-kiresa alal ta gwen wenya.

Kirekam de wenya, zen molya Alap mo irik giinnik bïti gwek.

11 Orep em hen ahakon kirena. Hwëna angkam Alap mes emsa kirekam de karek-karek nakon ngan tasibirki. Zep angkam em mese èngan gweher. Em kime Bian Yesussu laiblìblak, hen Alap mo Enhona kim emsa ing gwe hebiridaka, Zen dekam zep emsa gubiridaka, “Angkam zen mes èdakastil- are mo nwenakye.” Zep bahem etan kirekam de karekna syal gwe-gwibin.

12 Hwëna ebon mae onakon, ahakon sa ano ol jalse gwenna insa husus neibir. Zen anakan sa ding nul, “Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir.”^j Hwëna ëe ama kire zisi ding gulzim'in, “Banakare maesa de syal gwibinkim diki nonol enaka de anakan takensibirida gwenkam aïris, ‘San ha syala an Kristen zini abe hap man sam gwesiibli'an? San ha dowal mo kïgi mo wan-wan tan sanë dekam ang gwe'an? –

^j6:12 Kim Korintusk de zini anakan ègu gwek, “Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir,” zéno mae mo enlalana san ha anakan mes yap lwa gwizimk, “Nen Kristen zini hom Yahudi mo épba titi tabin sin de ang ta gwen nakon èngaya gwe'an, zep sap esa banakare maesa syal ei gwibir.” Ahaka san ha zen anakare enlala naban kirekam ègu gwek, “Nëno mae mo timni ansa okamanak esa hli kul gwer, zep sap esa banakare maesa auhukama ennak dep de timkim syal ei-gwibir. Nëno mae mo enhona hom dekam karek gwe'ara.” Hwëna kirekam de enlala gwenna in kitak boton.

Yesussu dikim hli tan hap.”” 13 Hwëna ahakon hen sa ano jalse gwen ola insa husus neibir, zep sa anakan ëgul, “Nëno mae mo timni tembane hap man ësam gwešik gwenan, hen tim niban tembane naban esa lamkam okamanak hli kosol. Alap ang en naka sa ngaya tabiri, zep sap esa angkam nënaka de golëinik gwe-gwen srëmkam tembane ta gwer.” Zen hwëna tembane en hap hom kirekam zénaka yasik da gwibirin. Zen hwëna a kirekam mo srip nulsuk gwenan, “Sap esa okamana awe en dep de tim niban ëswi sosen gwe-gwer.” Hwëna eiwa dena, Alap hom timni nëbe mae hap golzimki– dekam de nëre mae mo hole-hle san ang ta gwen hapye. Nëno mae mo timni, zen Bian zëre mo dena, hen Zen man kara ta gwibirida. 14 Sap Alap mes Bian Yesussu tìn nïkon tim niban ngaya taka. Zen in zep sa hen nësa zëre mo sosenkam kirekam ngaya tabiri. Zep nen bap nen nëre mae mo timni karek ta gwibin.

15 Em dwan mes-eme anakan tame uk, “Ano mae mo timni an, zen Kristus mo timnik mas gwin'in.” Ki san ha man sam gweši'in?– Kristus mo hlina insa de swi sosen wenyik mo tim niban aha-en son hapye. Kina ki bëjen! 16 San ha em home anakan tame u'in?– “Men nara swi sosen wenyia ban swi ënna, dekam zëno nik mo timni mes aha-en nënán.” Sap Alap mo olak man lwak, “Zen dekam san de aha-ere timni kiye.”^k 17 Diki Bian Yesus hun de zeraha-en gwenkam aïris. Dekam Bian mo Enho naban zini in mo enho naban aha-en.

18 Kahalo gwen hap de enlalasa emki langa tasin. Sap tingare ahakore karekna, zen hom timnik makan gwe-gwenan. Hwëna kahalo gwenkam, zen ere mae mo timsie kim karek ul gwenan. 19 Em san mese ëeititi gwek?– “Eno mae mo timni in, zen Alap zëre mo Enho mo gol sake.” Sap Alap mes zëre mo Enhona eno mae mo enhonak ing ta soneka– Zen de dekon emsa golëgwë gwen hap. Zep em en home ere mae mo timni bi eibi'in. Zen Alap bi gwibi'ira. 20 Zen mes emsa kwisisa de zerzimdinkim zëre mo jala kon gwiswe soneka. Zep eno mae mo timni in, zen diki Alap zëre mo bose ensa dikim teip gulsuk gweblan en hap zen lwa gwen.

^k 6:16 Kej 2:24, Mrk 10:6-8, Ef 5:31

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiблинna ding gulzimkike- we-zi dare de zénaka leisyan hap dena:

7 Angkam ëe ama ep ding gulzim'in – mensa ena suratkam asa lakensiblikke, anakan insa hen ale uk,^l “Sap langna angkam man tangan karek gwe'an, san ha dawemna? – nen de swi srëmkam lowehe gwen naye.”² Hwëna zep denakaë ep ding gulzim'in: Angkam kahalo hap dena man tangan mam gwe'an, zep dawemna zini wesya zen gon. Wenya hen zisi zen zen.
 3 Zini we zemka bëjen swi ën srëmkam daulsuk gwen. We zem hen zi zemka bëjen da tasik gwen. 4 We zem zen zén hom zëre mo timni bi gwibi'in. Zen diki zi zik bi gwibi'ira. Hen zini zén hom zëre mo timni bi gwibi'ira. Zen diki we zik bi gwibi'in.
 5 Bahem enaka da kososuk gwen – swi ën srëmkamye. Holo ën srëmkam sap esa – anakan de olsa aha-en unkimye, “Nen swi ënsa yausun – dekam de Alapsa abe la tine gwen hap.” Hwëna holo tangankam bahem. Ki hwëna dowal mo këgi sa emsa karek san dep titi sola, hen dekam em molye tatem yauku. 6 Zep ëe homë emsa titi tabi'in, “Swi ën srëmkam em lowehe gwen,” hwëna sap esa holo srëmkam kirekam ègwë gwer – olsa de aha-en unkimye. 7 Ano dwam gwibin tanganna, diki ano kim emaka we gon srëmkam lowehe gwe'an. Hwëna ëe mesë tame guk, kire hap de sosonna home kitak Alap onakon ulin gwenan, sap Zen srën-srënkam nëp sosonna gol gwizimnira.

8 Wal sei-siwiri hen wenam sei-siwiri, hen we sem-semna, ëe ama emsa titi tabi'in: Dawem tanganna em we-gon srëm zi-zen srëmkam em lowehe gwen – ano kim. Sap dekam em molye okama ennak de syalak èhir-hir gwe-gwek. 9 Hwëna eno mae mo swi hole-hle de mam gwenkam, ki amki enaka kap la gwek. Sap e-en de gwënkam, eno swi hole-hle de enho nakon syauk mo kim hïtil hana gwe'ak, zen karek tanganna. Zep dawemna wesya em gon, ahaksa zisi em zen.

10 Angkam wenya bare wenya hen zi nibare wenya kibë ayang gulzim'in: Ansaë ale gul sonezim'in, zen are mo enlala nakore naka hom. Zen Bian hen kirekam titi tabirkî: Wenya ere mo zini bahem hli tan.^m 11 Zini hen ere mo wenya bahem baes

^l7:1 Ayatna an mo aha dam gulsunu, zen anakan: Angkam ëe ama ep ding gulzim'in – mensa ena suratkam asa lakensiblikke: Zini wesya de gon srëmkam hen aïriis.

^m7:10 Mat 5:32, Mrk 10:11-12, Luk 16:18

gwibin. Hwëna we de zi zemka hli tanna, zen diki aha zisi de zen srëmkam zen gwë gwen, ahaksa dawem tanganna zi zem osan dep zen lwahan.

¹² Hwëna ahakon, eno mae mo we walya ahaksa zi walya hom ëKristen gwe'an. Kristus Zëna hom kire hap de ola nëp hli yulzimki. Ëe zebë hwëna emsa titi tabi'in: Kristen zi de gwëenna, hwëna we zik de Kristen gwen srëmkam, wenya in de nama ën hap dwam gwenna, zini in bap zen baes gwibin. ¹³ Hen kirekam, Kristen we de gwëenna, hwëna zi zik de Kristen gwen srëmkam, zini in de nama ën hap dwam gwenna, zen hen bap zen baes gweblan. ¹⁴ Em ema ëkil gïk, "Kristen we de gwëenna, hwëna zi zik de Kristen gwen srëmna, Alap sa husus gwizimdi." Kirekam bëjen. Zen diki Alap sa Kristen wenya in kon zi zem insa anakan enlala gweblala, "Zen angkam Asa golek de ta'ara." Hen kirekam – zi en zik de Kristen gwenna. Zep zëno nik mo walasna hen Alap sa enlala gwibirdala, "An ano bi gwibiridan wenya." ¹⁵ Hwëna Kristen gwen srëm zini in de Kristen wenya emsa hli yun hup dwam gwenna, bahem tru-tru gulblun. Zen dikire emsa hli yuk. Hen kirekam – Kristen srëm we de Kristen zini emsa hli tankamye. Kirekam dep Alap hom jalse gwe'ara. Sap Zen mes nësa kwang guludaka – dekam de enlala sësekam zëre mo nwenak lowehe gwen hapye. ¹⁶ Hwëna Kristen wenya em bahem Kristen gwen srëm zi omka hli tan, sap em bëjen em anakan tame gun, "Nama de ënkam zen wéhë hale'anka?" Hen kirekam Kristen zini, bahem Kristen gwen srëm we omka hli yun.

¹⁷ Bian kim emsa kwang guludaka, em san ahakon wenya ban, ahaksa zi niban? Em san dekam to mip blaonsublun srëmna? Ahaksa em san dekam zi mo tana iltikinnik de lowe henna? Men kire nike lowehe gwek, zen kire enkam em lowehe gwen – men kirekam dep Bian emsa dam tasibirkike. Ëe kirekam de lowehen habë tingare jemat-jematsa titi ta gwibirin. ¹⁸ Zep anakarekam lwa'an: Bian kim emsa kwang guludaka, Musa mo titi tabin ol san de em to mip blaonsublun nik gwëenna, ki etan bahem alp gwen – dekam de em to mip blaonsublun srëm nik gwënn hapye. Hen kirekam, em de to mip blaonsublun srëm nik gwëenna, em bahem ëalp gwen – dekam de blaonsublun hapye. ¹⁹ Sap to mip blaonsublun nik de gwëenna, ahaksa blaonsublun srëm nik de gwëenna, zen bana hom. Diki bol-zaun tanganna, Alap mo titi tabin sin em ang tan. ²⁰ Zep Bian men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowe he'ak, zen kire en

nik emki lowehe gwen. ²¹ Zep emsa kim kwang guludaka, em san ki zi mo tana iltikinnik de ébabu gwenna? Ki bahem enlalana ébeya gwen – wet so gwen hapye. Hwëna Alap de ebe mae hap wet so gwen hap denaka golzimdinkim, ki sap esa wet so gwer. ²² Sap zi mo tana iltikinnik de ébabu gwen zini, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen Bian mo nwenak san de kirenak de lowehe gwen srém zi. Hen zi mo nwenak men zen babukam lowehe srém gwe-gwenan, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen man énwe-mase gwe-gwe'an – san de Kristus hon de ébabu gwen zi. ²³ Sap Alap mes emsa kwisia de zerzimdinkim gwiswe soneka, zep ere mae mo timni bahem zi hon golgu gwen – zéno mae mo tana iltikinnik de etan lowehen hapye. ²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Alap men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowehek, zen kire en nik em Bian mo nwe kara gwennak lowehe gwen.

**Paulus kim Korintusk de zi mo takensiблинна
ding gulzimkike – wenam sei-siwar wal sei-siwar hip dena:**

²⁵ Mensa asa suratkam lakensiblik, wenam sei-siwar hen wal sei-siwar hip dena, ëe ama ebe mae hap ding gulzim'in: Kire hap de ola Bian hen hom hli yulzimki. Hwëna Zen mes kwasang-kwasangna mamkam abe hap golblaka, hëndep syala hen mes abe hap wei yul soneblaka. In zebë are mo dam gulsunnu ansa anakare enlala naban ale gul sonezim'in, "An aïris – taïblibin hipy." ²⁶ Sap angkam man tangan langna karek gwe'an, zep in kirekame angkam lowehe gwe'an, zen kire enkam emki sap lowehen. ²⁷ We walya bare wenya, bahem we wal omka hli yuluda gwen. We wal srém wenya, bahem wesya de gon hap éalp gwen – nama de langna an karek gwennaky. ²⁸ Hwëna em de we gon hap dwam gwenna, zen kareksa home go'ara. Hen kirekam, wenam seiwar de zisi zenna, zen hen kareksa hom. Hwëna em de enaka leisyankam, em okamanak de karekna esa oltowe gwera. Zep desa de goltowe gwen srém habë kirekam emsa gubiridal.

²⁹ Aya-wal oso-wal, ano enlalana anakan lwa'ara: Angkam aumwanak dep yklana beya naka hom. Zep we walya bare wenya, we wal oban de hir-hiri sap esa Bian mo syal hap eititi ei gwibir. We walya hen, zi nibare wenya, zi oban de hir-hiri sap esa hen Bian mo syal hap eititi ei gwibir. ³⁰ Hen kirekam, men zene enlala dowe hanan hap gona ta gwe'an, emki enlala

dowe hananna insa eititi gweblan. Men zene auhu-kama isripsi hap nga-ngola ban lowehe gwe'an, emki auhu-kama enlalana insa eititi gweblan. Men zene okama ennak dep de kire-kirena te-alakam kap la gwe'an, kap ta gwen sräm makan em lowehe gwen. ³¹ Hen men zene okamanak de kire-kiresa bi äblanda gwe'an, emki hwëna bi gweblandan sräm makan lowehe gwen. Sap molya holo gwek, okamana an dekam sa jek-jak gwer.

³² Ëe mae habë kirekam ebe mae hap ale gul sonezim'in – em de okama ennak dep de kire-kirenak ähir-hir gwe naseran sräm hap. Sap we wal sräm Kristen zini, zen ähir-hir gwen srämkan Bian en mo syalsa nol gwenan – anakare enlala naban, "Bian dekakim asa sam gwesiblîka." ³³ Hwëna we walya bare wenyä, zen auhu-kamanak de kirekam-kirekamnak sa ähir-hir gwe-gwer, sap zen we zik dikim sam gwesiblîn hap de syalsa hen nol gwenan. ³⁴ Hëndep zep sa zëno mae mo enlalana dare syak nér. Zi sräm we walya hen kirekam: Zen Bian mo dwam gwibin en san dep sa äalp gwe-gwer, sap zen man ädwam gwe-gwenan – tim niban enho naban de Bian mo nwenak lalak nën hap. Hwëna zi nibare we walya, zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak de syalak ähir-hir gwe-gwenan, sap zen zi wal zik dikim sam gwesibiridan hap äalp gwe-gwenan.

³⁵ Ëe ere mae mo dawem habë kirekam ale gulzim. Zen emsa dikim jalse gwibirdansa hom. Sap ano emsa de dwam gwibiridan tanganna, diki em äalp gwe-gwen – zi mo nwenak dikim dawemkam lowehe gwen hap, hen Bian en hon de tal gwesinkim dikim lowehe gwen hap.

³⁶ Zep zi de we golgu gweblan nabare nik gwëenna, zen de anakan eisbinkim, "Ëe de gon srämkan, ki en tol sa gwë gwer," hen anakan de eisbinni, "Ëe ama tangan gon hap dwam gwibi'in," zen dikire gok. Zen hom dekam karek gwe'ara.

³⁷ Hwëna ahanik de hen we golgu gweblan nik gwëenna, zen de anakan enlala gwenkan, "Ëe ba hap de gon hap? Ëe Bian mo syal ensa de gon habë dwam gwe'an. Ano enhona drak-drak nakake. Ëe sap asa ki en gwë gwer," kirekam zen hen man sam gwesi'ira. ³⁸ Zep zi de we golgu gweblan zemka gonna, zen man sam gwesi'ira. Hen Alap mo nganak de syal hap de wesya gon srämkan, zen hen man tangan sam gwesi'ira.

³⁹ Zi nibare we walya, zen etan bëjen ahasa de zen hap enlala gwen – nama de zi zik gwënnakye. Diki zi zik de tïnkim, dekam sap de ahasa zen. Hwëna Kristen gwen sräm zisi bahem.

40 Hwëna ano enlalakam, zi zen srëmkam zen maka tangan sam gwesi'ín. Hen ee ama eisbi'in: Alap mo Enhona hen kirekam enlala gwe'ara.

**Paulus kim Korintusk de zi mo takensiблinna
ding gulzimkike – yang tasibin alap-alap hap
de tweran blom ta gwibir-zimdin hip dena:**

8 Mensa asa suratkam lakensiблik, yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdinsi de twinbin hip dena, angkam kire hap denakaë ep ding gulzim'in: Kristen zini nen anakane kîl il gwenan, "Nen dwan mes em-am yang tasibin dowal-dowal hap dena tame uk." Hwëna bap nen kire nakon ëbola-bola gwe-gwen. Diki nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen sam gwesi'ín, sap zen dekame nënaka tatete la gwibirin. **2** Bap nen nère mae mo tame gunnu boltere gul gwen. Kirekam de enlalana, zen joblo-topna. **3** Diki Alapsa men zen enna nola gweblanan, zen kire wenyaka zëre mo walaskam gubirida gwenda.

4 Zen in zep, yang tabin alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdinsi de twinbin hip dena, nen mes eme tame uk, "Yang tasibin alapna zen ensasa nabare naka hom." Hen anakan mese tame uk, "Eiwa de Alapna Zen aha-en tangan. Ahana hom."

5 Hwëna ahakore zi mo tame gunkum, alapna beyana – men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwenan, hen men zen okamanak awe lowehe gwenanye. **6** Hwëna nen mese anakan dam ulsuk:

Alap Zen aha-en. Zen nëno mae mo Bian – men Zen kirekam-kirekamna kitak yang tabirkiye. Hen nëno mae mo syala kitak zëbe hap dena.

Hen Teipsin Zikim de gublunna, hen aha-en: Zen Bian Yesus. Zen zëno taha san Alap kitak yang tabirki, hen nen Zëbon onakone èngaya gwe'an.

7 Hwëna nér hom de ëKristen gwen zini hom kitak kirekam dam nulsu'un. Zen man étim gul gwenan, "Ëe de yang tasin dowala in hap de tweran ninsi twinbinkim, dekam man nwe-mase gwe'an, 'Ëe boklesaë zëbe hap kom sobla'an.'" Zen nama dekam tim nul gwe'an, "Yang tasin dowala in mo sosonna ki." Zen hwëna dekam zep enho nakon neis gwibirin, "Ëe an mesë karek gwenan." **8** Hwëna eiwa de tanganna, tembane nakon Alap bëjen nësa husus gwibiridan, hen bëjen dekon nësa isrip-sri gwibiridan. Zep kire hap de tweran ninni, sap esa

olgwenblanda gwer, hen sap esa olgwenblanda sräm gwe-gwer. Zen bana hom – Alap mo nwenakye.

9 Zep em kirekam de tame gun wenza, em bahem tame gun sräm wenza karek ta gwibin – zëno mae mo nwenak de dowal mo tembanesa twinbinkimye. Sap tame gun sräm wenza in de emsa de hla tankam hen kirekam tembane gwe'anka, dekam sa anakan eisbiri, “Ëe an ama Alap mo nwenak karek gwenan.”

10 Zep anakan bap zen lwan: Em men zene anakan tame u'in, “Ëe sap asa yang tasin alap hap de golak tembane gwe-gwer. Abe hap bana hom,” hwëna Biansa de dawemkam taïbliblan sräm nik de emsa hla ta'anka, dekam sa enlala gwera, “Ëe hen sap asa zë tembane gwer.” **11** Hwëna zen kim hen tembane gwe'anka, dekam sa Kristussu de taïbliblan nakon zara. Eno tame gunnu in san de ang gwen tola kon sa zara! Zen sap ere mo Kristen wal bose – mensa hen Kristus zëre hap de te-lidak soblan nakon ngaya takake. **12** Hwëna em mese zëno enhona karek tablaka. Zep eme Biansa de dawemkam taïbliblan sräm naka kirekam karek ta'anka, dekam em hen mese Bian mo nwenak karek gwenda. **13** Ëe in zebë ëre hap anakan dam gulsuk, “Are mo Kristen bose walsya dikim karek san dep titi tabin sräm hap, ëe amaka tweran nin twibinsi hëndep baes gwe'an. Aha zi bap zen ano gwën san de ang gwenkam kareknak zaran.”

**Mae hap de ol: Ëe a kirekamë mo aenaka enlala
gwe-gweblanan – dekam de dam gulsun hup,
“Ëe san ha asa ansa syal gwibir?” Ahaksa “Babë.”**

9 Ki san ëe zi mo tana iltikiinnik de babu gwe-gwen zi? – in zep de ëe aha zi mo dwam gwibin sin gwë gwen hapye. Ki san abe hap hom Bian Yesus golblaka? – ëe de zëre hap de ol dawemsa gol halada gwen hap denaye. Ki san ha ëe ahakore zëre mo dam tasibin zi mo kim homë hen Zénaka hla tak? Ki san em ano syala kon home Biansa tame lak? **2** Aha zi de asa gublunkam, “Paulussu Bian hom dam tasiki,” hwëna em emaka enbla'an, “In Bian dam tasiki, sap ëe an zëno syal gwibinkimë Biansa tame lak.”

3 Aenaka de kirekam gublunkam, “Em Bian mo dam tasin zisi hom,” ëe hwëna amaka ding gulzim'in: **4** Ki san ëe Barnabas han are nik mo syala kon bëjenë tembane ë gwen? – men kirekam Yesus mo ahakore dam tasibin zini ëgwë gwenanye. **5** Ahaksa

san ha ëe Barnabas han bëjenë Kristen we dare nabán itënda gwen? – men kirekam Bian mo ahakore dam tasibin zini hen Bian Yesus mo oso walya nolëtë gwenanye. Petrus zëna in kirekam hen we zemka goltënda gwenda. ⁶ Hen san ha Barnabas han ë-en tangan? – aen de tembane hap ahakal gwen naye. ⁷ San ha jana nabare zini ki eijannak ang gweka? – zën de tembane hap hakal gwenkamye. San ha anggur nga syal gwe-gweblan zini ki syal gweka? – zën de zëno ei nika twinbin srëmkamye. Hen domba zaho ta gwibin zini san ha ki zaho tabirk? – zën de dombana in mo mom këlsü otde gwen srëmkamye. Diki sap hen ano nik mo dena – kirekam de are nik mo syala kon ulin gwen hap denaye!

⁸ Insa ep ale gulzim, zen okamanak de zini kirekam égwë gwenan – dekam de em dam gulsun hup, “Sap sa Paulus syala an kore eini twin gwibiri.” Alap mo épba olak kire hap dena hen ki lwa'an. ⁹ Sap Musa mo tüti tabin olak man lwak,

“Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna –
dekam de ébwalom gwen hap, ékna bahem kyang
sosublun. Dikire twenblan danasenk.”ⁿ

Kirekam de lwankam, ki san ha Alap sapi ensa kirekam enlala gwibiridaka? ¹⁰ Kirekam bëjen. Zen hen Yesus mo dam tasibin zini abe mae hap kirekam nwe-mase gwizim'in. Sap ngana lu tan wenya, eiyas tan wenya, hen taran wenya, zen kitak man édwam gwe-gwenan – ngana in kore ei nika de twin gwibin hipyé. Zep Bian mo nganak de syal tan wenya ëe hen kirekam.

¹¹ Ëe Barnabas han mesë ang hap de otanena eno mae mo enhonak eiyas lak. Hwëna angkam san ha em emaka asa husus eizim'in? – ëe de okamanak dep de tembanesa ebon mae onakon ulin gwe'anamye. ¹² Hwëna aha zi enna ki ebon mae onakon nulin gwenan. Diki nonol tanganna asa emaka mas ei gwizimnin. Zen sap ano nik mo dena – ebon mae onakon de ulin gwen hapye. Hwëna ëe homë kirekam ulin gwenan. Ëe mae habë tahalha nabán anakare enlala nabán totoresa ë gwenan, “Nen de ba maesa nère nik mo syal eibin zi nikon ulin gwenkam, dekam hwëna zen sa Kristus hup de ol dawemna baes neibir.”

¹³ Hwëna ena mes em-am étawa gwek: Zini men zen Alap mo golak syal ta gwenan, zen dekon hen tembanena nulin gwenan. Hen men zen tweran ninni Alap hap tru dasik

ⁿ9:9 Ul 25:4

gweblanan, zen hen dekon tweran ninni nulin gwenan. ¹⁴ Zen in zep hen Bian zëre mo ol dawem gol halada gwen wenya anakan gubiridaka, “Em ere mo tawa tabin nikon esa tembanena ulin gwer.”^o ¹⁵ Zep zen sap ano dena – kire nakon de tembanesa gulin gwen hap denaye. Hwëna ëe aha-en mae homë gulink. Hwëna suratna ansaë ale gulzim'in, zen anakare enlala naban hom, “Dekakim ap nol gweblak.” Sap zen dekonë isrip-sri gwe-gwenan – anakare hap, “Diki Bian sa lamkam ano syal eini ansa ap golblala.” Zep ëe ama tangan baes gwe'an – em de ba maesa ap golblankam de ano isrip-srina in tap gwen hapye.^p ¹⁶ Sap ëe anakare en hap bëjenë isrip-sri gwen, “Syala men desa Bian abe hap wei yul soneblaka, ëe ama desa syal gwe-gwibirin – ëngaya gwen hap de ol dawemsa de gol halada gwenkamye.” Sap ëe de desa gol halada gwen srëmkam, Bian sa asa karek tala. ¹⁷ Ëeyë pegawaikam syal gwe'anam, ki maka okamanak dep de gajina ap nol gwebla'an. Hwëna Alap Zén syala insa ap wei yul soneblaka – ëe de Zëbon de babu gwen zi mo kim totoresa sul sonen hap. ¹⁸ Hwëna babu gwen zini abe hap an zen ano isrip-sri gwibin niye: “Ëe Alap mo ol dawemna totore tangansaë gol halada gwenan. Abe hap men desa maka sap syala in kon nol gwebla'an, ëe homë aha-en mae gulink.”

¹⁹ Zep ëe anakare enlala naban homë kara ta gwibirin, “Zen sa asa te-alakam mas néblal.” Ki hwëna ano syal de nwe-mase gwen hap – san de ëe te-ala hap de syal gwe-gwen zi. Hwëna ano syala eiwa ki hen babu gwen zi mo kim nwe-mase gwe-gwenan, sap ëe ama enlala betekkam mas gwibirida gwenan – dekam de beyakam halen ora san golëwet so gwen hap. ²⁰ Zep ëe kimë Yahudi zi niban golësyal ta gwenan, ëe dekam etan Yahudi zi mo ëpba lowehen sanë ang gwe-gwenan. Zen Musa mo titi tabin ol san de aenaka ngaya tan hap homë ang gwe-gwenan. Hwëna Yahudi zi de asa sam gвесiblin habë desan ang gwe-gwenan. Ëe mae habë kirekam gwë gwenan – dekam de zen hen Kristussu tame tan hap. ²¹ Hen kirekam – Yahudi srëm zi niban de golësyal ta gwenkamye. Dekam ano gwëenna san de Yahudi srëm zi – Musa mo ol san de ang gwe-gwen srëmna. Zen hen Yahudi srëm zi dikim Kristussu tame tan hap ëe ki gwë gwenan. Ëe kimë Musa

^o**9:14** Mat 10:10, Luk 10:7 ^p**9:15** Mat 6:1

mo ola in san ang gwe sräm gwe-gwenan, zen anakare enlala naban hom, “Ëe homë Alapsa betek gwebla'an.” Ëe dekam hwëna Kristus mo titi tabin ol en sanë ang gwe-gwenan.^{q 22} Ëe kimë hen Kristussu de taïbliblannak de tatem ëzauk gwen sräm wenza ban golëlowehe gwenan, ëe dekam hen zëno mae mo lowehen sanë ang gwe-gwenan – dekam de zen hen Kristus en onak tatem ëzauk gwen hap. Zep zini men kirekam lowe henda gwenan, ëe hen dekam zëno mae mo kimë gwë gwenan – dekam de hen zëwe denaka ngaya tabin hip.^{r 23} Zen kitak Alap onakore ol dawemna insa dikim langa gulsuk haladan habë ki kirekam syal gwe-gwibirin. Sap ano isrip-sri gwibinni zen zen tangan, hen nen dekon esa lamkam ailya gwibinni hla kul.

²⁴ Em dwan mes-eme étawa gwek: Asyas hap de hlu-hluk tanna, zen beya nik sa ëhlu-hluk gwer. Hwëna aha-en, men zen de nonol hata'anka, zen zen en de kire-kire dawemna gul irinkim. Zen in zep, emki hen hlu-hluk gwen makan ëgwën – anakare enlala naban, “Ëe aka kire-kire dawemsa gulink.”

²⁵ Men zen hlu-hluk gwen hap éhohle gwe-gwenan, zen nonol timsi mësrïm-sri nil gwenan, hen man zënaka dawemkam noléinik gwe-gwenan – anakare enlala naban, “Ëe aka nonol gwek.” Men zen énonol gwe-gwenan, zen auhu-kamana an kore kire-kire dawem ensa nulin gwenan. Nen hwëna hëndep de lwan hap de kire-kiresa de gul irin hibe éalp gwe-gwe'an.

²⁶ Ëe in zebë dam-dam enkam de hluwen hap alp gwe-gwe'an. Ahaska, ëe an san de tahakam de zënaka lek-lek ta gwibin asyasnak de ang gwe-gwenna. Ëe bëjenë sap desan totoresa lek ty a gwen. ²⁷ Ëe zebë are mo timni aenaka de lek-lek ta gwenkam drak-drak gul gwenan – dekam de hëndep ère mo timsi dawem enkam golinik gwe-gwen hapye. Ëe mae habë aenaka kirekam zerinik gwe-gwenan: Sap ëe mesë beyakam kire asyasnak dep zini kwang guludak. Hwëna Bian Alap de wasib mo kim asa gublunkam, “Em mese asyas peraturansa gulmunku. Em de asyasnna an kon kire-kire dawemsa gul irin hip, eno bosena hom,” – ki ëe asa tangan saher gwer.

^{q 9:21} Kristus mo titi tabin ola: Yoh 13:34-35, Yak 2:8, Mrk 12:28-34, Mat 22:36-40, hen Rom 13:8b-10nak.

^{r 9:22} Kristussu de taïbliblannak tatem zauk gwen sräm wenyaka de kirekam golëlowehe gwen hap de ola: Emki hlaun 1Kor pasal 8 mo ayat 7 nakon 13nak dep, hen Rom 14:1-15:6.

**Paulus kim yang tabin alap-alap hap de boklesa
kom tabirida gwen hap jalse gwibiridakake:**

10 Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa enlala sobirida'an-nëno mae mo auyan-azana men kim Musa Bak golëwet so gwekake. Alap dekam but yawalsa golzimki- zëbe mae hap de jal zini in de zë totot gwibirida gwen hap. Hëndep Alap mo sosenkam zep hi yawala insa golëtablan gwe kïnïka.² Zëbe mae hap dekam man nwe-mase gwenan: But de tahalebinni in hen hi yala insa tablan gwe kïnïk, zen san de Musa mo su tabiridannak de ang tanna. Zëno dam gulsunnu, zen dekam mes Musa hon biti gwek.³ Zen dekam kitak Alap onakore tembanesa dwenblanda gwek,⁴ hen hona Zëbon onakore naka sap notde gwibik. Dekam Alap kaso yawalsa hamal gulzimki, zep dekore hosa notde gwibik, sap kaso yala in hen man ang gwibirida song gwek- zen de ho hap étahalha gwe-gwen srëm hap.⁵ Hwëna ol gulk sun de blaorankam kaso yawalkam in, Zen diki Kristus Zëna.⁶ Nëno mae mo auyan-azana zen sap eiwa ki kirekam de owasna hla nul gwek, hwëna Alap mo nwenak beya nik hom édakastik. Beya wenya desa man husus gwibirida gweka. Zëno mae mo tok-tok naka zep sasa lang san hli nulida guk song gwek.

6 Zen Alap desa nébe mae hap de érak hap ki kang gulku- nen de hen zëno mae mo kim karek-kareksa hole-hle gwe-gwibin srëm hap.⁷ Zep nen bap nen zëno mae mo kim yang tabin alap-alap hap boklena kom ta gwizimdin- men kirekam zëbe mae hap dena Alap mo olak lwakke,

“Zen yang tabin alap-alap hap de tembane yawala
insa dwensi-blindak, zao zep syak.”^u

8 Nen bap nen zëno mae mo kim kahalo-kahalokam lowehe gwen- men kirekam zen égwë gwekye. Zen in zep yaklana dekam 23 ribu enkam juwek.^v 9 Hen bap nen Biansa zëno mae

^s10:3 Kel 16

^t10:4 Paulus man ale gulku, “kaso yala in hen man ang gwibirida song gwek,” sap Musa man dan soka- hosa de owaskam kaso nakon golzimdi. Hen Yahudi zini zep lun tangan aïsili insa anakan mas-mas nul song gwek, “Nonol kasona in man ang gwibirida song gwek- dekam de ho hap étahalha gwe-gwen srëm hap.” Hwëna Musa mo ol ale gun tangannak, sap diki hom. (Kel 17:6, Bil 20:11)

^u10:7 Kel 32:6 ^v10:8 Bil 25

mo kim akasik gweblan. Zen in zep zen ahakon wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwek.^{w 10} Nen bap nen zéno mae mo kim Biansa tonsuk gweblan. Zen in zep desa Alap mo dam taha nakore zini heip gulku – men zen juwen hap dena iřik gil gwendaye.^{x 11} In zen ki zébon mae kirekam jowe gwek, zen angkam nébe mae hap de érak makan lwa'an – nen an zene angkam aumwa hap denak lowe he'anye. Zen in zep zini lun Alap mo olak de aüsilí insa ale nul gwek – nen de desa anakan enlala gwe-gwibin hip, "Bian sa angkam kirekam hen karek tabiri – men zen kirekam karekna nol gwe'anye."

¹² Bera! Bahem anakan enaka boltere ta gwibin, "Ëe an Bian onak tatemë ëzau'un." Zi de kirekam zénaka boltere tankam, zen hwëna zéno mae mo kim de kareknak zaran hap alp gwesi"ira.¹³ Banakare kareksa de gon hap de enlalana men zen nësa de akasiiblin hap enhonak hata gwenda, zen nëno mae mo soson nakon hom taman kinë gwenan. Sap Alap Zen taibili blanna, zep Zen bëjen nësa de sérkam akasiiblin hap dwam gwibiridan – nëno mae mo sosonsa de gulmurunnu kimye. Hwëna kareksa de gon hap de enlala de nëbon mae hatankam, Zen hen nébe mae hap orasa zertrei gwizimmira – nen dikim karekna in kon wet so gwen hap. Zen dekam zebe tatem ëzauk gwenan.

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, yang tabin alap-alapna emki langa tasibin. ¹⁵ Nen kitak enlalana kike. En-em kles so gwen. ¹⁶ Nen kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena olgwen gwibirin, dekam nonol Bian hap dawemsae ol gweblanan. Dekam kime zéno kalsa de enlala gwibin hip de anggur hona otdeblanda gwenan, hen zéno timsi de enlala gwibin hip de rotina olgwenblanda gwenan, dekam zebe énwe-mase gwe-gwenan: Nen ema Bian han éraha-en gwe'an. ¹⁷ Nen de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de rotisa twinbinkim, nen sap beyana, hwëna dekam man nwe-mase gwe'an – san de nëno mae mo timni aha-en. Sap nen mese aha-ere rotina insa olgwenbik. ¹⁸ Israelk de zini hen kirekam égwë gwenan. Men zen Alap hap de zíp soblan domba ninni dwin gwibi'in, zen en dekam zep Alap han nérumlae gwe'an.

¹⁹ Hwëna kirekam insa ebe mae hap ale gulzim, zen em dikim anakan enlala gwibin hip hom, "Yang tabin alap-alapna

^w10:9 Bil 21:5-6 ^x10:10 Bil 16:41-49

zen eiwa ensasa naban.” Hen anakan homë kim emsa gubiridal, “Zëbe mae hap de tembanena, zen sosonna.” Zen waba tangan hap. 20 Èe hwëna em dikim anakan tame gun hubë kirekam ebe mae hap ale gulzim: Yang tabin alap-alap hap mensa otweranna blom da gwibir-zimnin, zen Alapsa hom kim boltere da gwenan. Zen hwëna dowal-dowalsa kim boltere da gwibirin, hen deban mae kim nolëaha-en gwe-gwe'an. 21 Zep nen bëjen nen Bian mo kalsa de enlala gwibin hip de anggur ho naban dowal hap de ho naban otdenkam siri so gwen. Hen bap nen Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane naban dowal hap de tembane naban siri so gwen. 22 Ki san ha ema Bian de emsa husus gwibiridan hap édwam gwe'an? San ha ema tim ul gwe'an? – “Bian mo sosonna hom.”

23 Ahakon sa ano ola insa nulsul – anakan de ègunkum, “Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir.”^y Hwëna kire zini ëe ama ding gulzim'in, “Banakare maesa de syal gwibinkim diki nonol enaka de enhonak anakan takensibirida gwenkam aïris, ‘San ha dekam ëe ama are mo Kristen bose walsya mas gwibirida'an? San ha ano gwën san de ang tankam ahakon dekam sa Yesussu hli dal?’” 24 Bahem ere en mo timsi ngalap gwe-gwibin. Hwëna aha zisi emki hen enlala gwibirida gwen.

25 Pasarak de tweran ninni, sap esa enlala beya gwen srëmkam lop la gwer – anakan de takensibiridan srëmkamye, “An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?” 26 Sap Alap mo olak man lwak:

“Okamana an hen kitak zëwe de kirekam-kirekamna, zen kitak Bian mo bi gwibiridanna.”^z

27 Kristen srëm zi de emsa zëbon de tembane gwen hap gublunna, dwam gwenkam sap esa. Men kire tembanesa ep lop tablanna, em sap esa twenblan dala. Em bahem mae anakan de takensiблиn hap enlala gwen, “An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?” 28-29 Hwëna tembane tanna iwe de eno Kristen bose emsa gublunkam, “Tweran ninni an yang tabin alap-alap hap de mosrona,” ki bahem twinbin. Sap zen zëre mo enhosa ebe hap zertréblala.

^y10:23 Ola ansa de srip gulsun hup, emki pasal 6 mo ayat 12 mo otdenak de alesa karatda gun.

^z10:26 Mzm 24:1

Sap zen hom dawemkam enho nakon anakan tame gu'ura,
“Yang tabin alap mo sosonna hom.” Zep em de zéno nwenak tembanena insa twenblan dankam, desae kim karek san dep titi ta'ara. Zen srëmkam sap emaka ahakore en naban zitwenbla'ara.

Hwëna em ahakon esa éenlala gwer, “Aha zi ba hap de zëre mo dam gulsun nukon tembane hap asa tru-tru gulblun hap? 30 Ëe de Alapsa gu soneblan naban de tembane gwenkam, ki aha zi ba hap de asa tembanena in hap husus gweblan hap? Ëe dwan mes-am tembanena in hap dawemna Alap hap golblal!”

31 Hwëna ëe a kirekamë mo kirekam de enlala gwen zi hip ding gulzim'in: Ba maesa de twinbinkim hen otdebinkim, ahaksa banakare maesa de gonna, zen Bian mo boresa dikim tingare zi teip gulsublun hap emki syal gwe-gwibin. 32 Bahem Kristussu de taibilioblannak de étatete gwen srëm zisi karek san dep de titi tan makan gweibirida gwen – sap Yahudi zi, sap Yunani zi, hen sap kitak de Alap mo hlil irin zi niye. 33 Zep em ano kim em hen lowehe gwen. Ëe tingare zi dikim asa sam gwasik gweblan habë alp gwe-gwenan. Ëe homë are mo tim hip dena anakan ngalap gwe-gwenan, “Ëe de aha zi mo dam gulsun sun ang gwenkam, ëe asa usak gwer.” Hwëna ano dwam gwibin tanganna, ano syala kon bap zen aha maena Yesussu hli tan. Diki kitak zen engaya gwen.

11 Zen in zep, ano tana wei san em ang tan – aena men kirekamë Kristussu tana wei san zertro'anke.

**Minggunak de biti gwennak de
kirekam ègwë gwen hap de ol:**

2 Ëe ama emsa sam gwasibirida'an, sap em ema asa embwan ë gweblanan, hen ano tawa tabin sine ang ta gwenan – Kristen zi mo lowehen sanye. 3 Hwëna ëe ama dwam gwe'an – em de anakan tame gun hup: Alap, Zen Kristus mo teipsinni. Kristus, Zen hwëna zikim dinik mo teipsinni. Hwëna zini, zen wekam dinik mo teipsinni. 4 Zep zi de Minggunak de tagal gwennak topi ala gun nuban Alapsa abe tankam, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinkim, zen kirekam zëre mo Teipsin nikä blikip gwasibli srëm gwe'ara. 5 Hwëna we walya, zen de Minggunak de tagal gwennak kaen hakkam de nol utuk gun srëmkam Alapsa abe tanna, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa

ayang gulzimdinni, zen ki hom zëre mo zini blikip gweſibl'i'an. Kirekam de gwënna in, zëno sahera man apde në'an– nolsa de lonsun nubanye.^a 6 We wal de nol utuk gun hup baes tanna, ki dikire nol alana blom dasibik. Hwëna blom tasibinkim ahaksa lonsunkum, zen man tangan ësaher gwe-gwenan. Zen in zep dawemna kaen haksa zen utuk ta gwibin. 7 Zikim dena, nëbe mae hap nol utuk gun hup hom dakast'i'in, sap zikim dena nonol lonesen nakon Alap zëre mo nwe-masekam Adam Baksa yang tasikï. Zep zi kim dena nëno mae mo nwe-masena ngatan Zini Alap Zëna kiye, hen enlalana Alap zëre mo kiye. Hwëna we walya, zen nonol lonesen nakon zi nikon de yang gulsunnu, zep zëno mae mo nwe-masena zen zini kiye. 8 Sap zikim denaka hom wenya kon yang tasikï. Zen diki wesya zi nikon yang gulsuku. 9 Hen zini zen we mo tahasa de trï so gwibin hip hom yang tasikï. Hwëna wenya zen zi mo tahasa de trï so gweblan hap yang gulsuku. 10 Zen in zep, sap Alap mo dam taha nakore zini man nësa kara da gwibirin, zep dawemna we walya nolsa zen kaen hakkam utuk ta gwibin– anakan dikim zénaka golétrë gwen hap, “Ëe an are mo zi mo tahasa de trï so gweblan hap dena.”

11 Hwëna nen we walya ban zi niban mese apdekam Kristus hun éraha-en gwek. Zep nen we walya ban zi niban bëjen nénaka gubirida gwen, “Ëe homë emsa dwam eibirida'an.”

12 Sap nonol tanganna, wenya zen zi nikon de yang gulsunnu. Hwëna zëno tahannak, zini zen we wal wei-wik nul gwenan. Hwëna ausuna kitak zen Alap onakon.

13 Zep aya-wal oso wal, emki klis gun. San ha aïriis– we wal de zi beya mo nwenak nol utuk gun srëmkam Alapsa gu soneblan naye? 14 Ahaksa san ha em home anakan tame uk?– “Zi de nol ala blal-blal gwenna, zen saherak zénaka drë ne'ara.” 15 Hwëna we wal de nol ala blal-blal gwen hap dena, zen mes ki Alap golzimki– zen de nolsa ber-ber gun hup. Hwëna we walya, zen man hen zëre mae mo nol ala blal-blala insa boltere da gwibirin. Zen in zebë emsa gubiridal– zen de Minggunak de bïti gwennak kaen haksa nolak utuk ta gwibin hipyé. 16 Hwëna ëe tawana: Ahakon sa yap ano ola ansa husus neibir. Zen in

^a11:5 Paulus mae kim lowehék, we walya zisi de zenkam, dekam kaen haksa nolak utuk da gwibik– dekam de zénaka anakan goltrén hap, “Ëe an zi niban.”

zebë aumwa hap emsa gubirida'an: Ëe Kristen zini kire enkamë lowehe gwenan. Homë mae li kul sone'an.

Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanenak de kirekam ang ta gwen hap de ol:

17 Hwëna angkam an desaë emsa tüü tabi'in, ëe bëjenë emsa gubiridan, "Em ema ésam gwasik gwenan." Sap em kime tagal gwe-gwenan, zao karekna mamkam lwa gwenan. Dawemna man lwala he'an. 18 Nonol tanganna, ëe ama anakan sane gwe-gwek, "Zen kim tagal gwe-gwenan, zen man éhliwe gwenan." Kire ola insa ëe ama anakan taibili'in, "San ha eiwa mes yap." 19 Em in anakare enlala nabane hliwek: "Aha zi dekakim asa hla nulidak, 'Hlikna an zen- eiwa denaye.'" Hwëna kirekam de ébolte-bolte gwenna dawem naka hom.

20 Zep em kime tagal gwe-gwenan, hen zao kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena syal ei gwibirin, em hwëna ere mae mo hliwenna insae enlala ei gwibirin. Bian Yesus mo timsi home. 21 Ëe ama sak, em kime nonol totore tembanena olgwenblanda gwenan, em home enaka eisbirida gwenan- apdekam de tembane tan hapye. Hwëna ahakore en nik nonol zë-en ngalap-ngalapkam dwensioblinda gwenan. Zen in zebe anakarekam égwë gwenan: Ahakon usak nabane nama lowehe gwenan, hwëna nonol eitri gwen wenya zen mes ho mamak otde gwibin hip èmamak gwek. 22 Ki san ha ere mae mo golak tembanena hom? – em zebe ngalap-ngalapkam tagal gwennak tembane ta gwenanye. Em san ki ere mae mo jematsa de saher gul gwen habe èdwam gwe-gwe'an? Em insa kirekam égwë gwenan, zen jematnak de tahalha zisie kim saher la gwibirin. Em san ha ema èkil gil gwenan? – "Paulus sa kirekam asa sam gwasibiridala." Hom tangan- ëe de emsa kire hap sam gwasibiridan hapye!

23 Sap men desa Bian Yesus zëre mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap dena abe hap goltréblaka, ëe mesë sap desa ebe mae hap anakan ayang gulzik: Bian Yesussu dikim jal zi hip zertreizimdin hip de orapnak, Zëna ki zep rotina gul ineka. 24 Alap hap kim dawemna rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku, ki zep gubiridaka,

"An ano timni- mensaë ebe mae hap sosok
gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanak syal
gwe-gwibin- Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye."

25 Kim tembane tasik hen kirekam. Zen anggur ho nabare moksa zerka, ki zep gubiridaka,

“An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol – Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ésesa dikim sul sonen hapye. Kirekam kim ano tim bwanak syal ei gwibik, Asa dekon enlala è gweblak.”^b

26 Zen in zep, nen kime kire hap de rotina olgwenblanda gwenan, hen kire hap de hona otde gwibirin, nen dekame Bian Yesus mo tinni anakare enlala naban oltré gwenan, “Zen sa etan lwalal zala.”

27 Zen in zep, men zen de asyas makan Yesus mo tim hip de rotina insa dwenblanda gwe'ak, hen hona insa notdeblanda gwe'ak, zen Alap mo nwenak kareknak zénaka kang nul gwe'an.

28-29 Diki nonol enlalasa nen anakan hohle ta gwen, “Ëe ama Bian han dikim zeraha-en gwen hap ang gwe'an, sap Zen mes zére mo timni ano kareksa dikim ap ngan gulsUBLUN hap tilki.” Hwëna men zen kirekam de éenlala gwen srëmkam ang ta gwe'ak, zen Bian de karek tabin hip zénaka nolëgu'un. 30 Zen in zep, ebon mae onakon beya nik tim sin-sinni hen sang-sangna nollwa gwenan, hëndep ahakon zep juwek.

31 Hwëna nen de nonol nère mae mo enhosa hohle tankam, ki Bian bëjen nësa karek tabin. 32 Hwëna eiwa Bian ki nësa walas beteksa de oto tasibin makan gweibirida gwenda. Hwëna zen halen ora san dikim nësa dam tasik gwibin hip ki kirekam nësa gweibirida gwenda – nen dikim karek yawalsa goltowen srëm hap, Zen kim okamanak de karek gol gwen zini karek tabi'inkaye.

33 Zen in zep, aya-wal oso-wal, em de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap tagal gwenna, enaka em eisbirida gwen – tingan de tagal gweSINNIK de kon gweSIBIR hanan hap. 34 Hen Alap de emsa husus gwibiridan srëm hap, nama de tagal gwennak de ahanik usak gwenkam, zen dikire nonol zére mo golak tembane gwek. Eno mae mo aha takensinni, Bian mo tim hip de tembane hap dena, ëe asa aen de hata zankam emsa tonbiridazal.

^b 11:23-25 Mat 26:26-29, Mrk 14:22-25, Luk 22:14-20

**Mae hap de ol: Alap mo Enhona,
Zen srën-srënkam de nwe-masekam de
sosonsa näbe mae hap gol gwizimnira.**

12 Angkam mensa suratkam asa lakensiiblik, Alap mo Enho nakore sosen hap dena, men desa Alap Zëna kae gwibir-zimnira gwendake, desaë ep ding gulzim'in: Ëe ama dwam gwe'an em de eiwa denaka tame gun hup. ² Emki éenlala gwen: Em kime Biansa tame la srëm gwe'ak, em dekam yang tabin alap-alapsae ang eibirida nasen gwek – ol srëm wenyaka. ³ Ëe in zebë emsa dwam gwibirida'an – eno mae mo jematsa de aha zi tawa tabin hip yaïng gwe-gwe zankam, em de dekam zëno mae mo tawa tabin nikon anakan kles so gwen hap, "Alap mo Enho de zisi zergwënnä, zen bëjen anakan gun, 'Yesus zen karekna.' Hen Alap mo Enho de zergwën srëmkam, zen bëjen anakan gun, 'Yesus Zen ano teipsinni.'"^c

⁴ Alap mo Enhona, Zen aha-ere nwe-masekam de sosonsa hom näbe mae hap kae gwe-gwibir-zimnira. Hwëna ausuna sap aha-en – zëre onak. ⁵ Syala hen srën-srënkam de nwe-mase naka wei yul sone gwizimnira. Hwëna in Zen syala insa gwirensi"ira, Zen aha-en. ⁶ Banakare maesa de syal gwibin hip de sosonna, desa hen srën-srënkam gol gwizimnira – men kirekam zëbe mae hap dakastil gwizimninke. Hwëna Zen aha-ere Alap ki anakare enlalana ing ta sone gwizimnira, "Ëe anik kirekam syal gwek." ⁷ Alap mo Enhona Zen kirekam näbe mae hap aha-en aha-enkam sosonna kae gwe-gwibir-zimnira – nen dikim hwëna tingare Kristen zisi tatete ta gwibin hip.

⁸ Zep a kirekam mo Alap mo Enhona zi mo enhonak syal gwe-gwenda:

Ahakorena kip enlala blalsa ing ta sone gwizimnira –
zen de dekam aha zisi titi ta gwibin hip.

Hen ahakorena kip Zen ba maesa de tame gun hup
denaka ing ta sone gwizimnira – dekam de zen
hwëna aha zi hip ayang gul gwizimdin hip.

⁹ Alap mo Enhona in ahakorena kip sérkam dikim
Alapsa taïbiliban hap denaka ing ta sone
gwizimnira.

^c12:3 1Yoh 4:1-6, 4:20-21, 5:1-5

Hen ahakorena kip zi sang-sangsa dikim dawem ta
gwibin hip de sosonsa gol gwizimnira.

10 Ahakorena kip owas-owassa dikim syal
gwe-gwibir-zimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enhona hamal hap de olsa
dikim ayang gulzimdin hip denaka gol
gwizimnira.

Ahakorena kip dam gulsuk gwen hap de sosonsa gol
gwizimnira – zen dikim anakan dam gulsuk gwen
hap, “Zini in mo ol toranna, zen eiwa Alap mo
Enho nakorena,” ahaksa, “Zëbon onakore naka
hom.”

Hen ahakorena kip owas olkam dikim étoran hap
denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakore wenza kip, zen dikim owas ola insa zëre
mae mo olkam li yul sone gwizimdin hip denaka
ing ta sone gwizimnira.

11 Syala in zen kirekam srën-srën gwek, zen sap ausuna aha-en
Alap mo Enho Zen ki kirekam syal gwe-gwenda. Zen sosonna
zëre mo dwam gwibin sin nëbe mae hap aha-en aha-enkam kae
gwe-gwibir-zimnira.

**Mae hap de ol: Nen sap beyana,
hwëna mese aha-ere tim makan égwëk.**

12 Kristus mo timni, zen nëno mae mo tim makan. Timni sap
aha-en, hwëna dekon zep hli-hli gwek. **13** Zen zep hen kirekam,
nen kitak

sap Yahudi zi,
sap Yahudi srëm zi,

sap tana iltikinnik de lowehe gwen wenya,
hen kirenak de lowehe gwen srëm wenya,

nen kitak mese zëre mo timnik bitii gwek – Alap kim zëre mo
Enhokam nësa hlë ta sonebiridakake. Zen aha-ere Enho ki
kirekam nësa aha-en tabirki, sap nen mese kitak Alap mo Enho
nakore hona ulink.

14 Sap timni bëjen aha-ere hli naban sam gwesin. Zen diki
hli-hlina zen beya gwen. **15** Tanana bëjen anakan neran, “Ëe
ama taha hap de jo kën hap dwam ë'an. Timni an mo tana ën

hap, ëe ama bae.” Zen de kirekam nerankam, hwëna tanana in bëjen taha hap jo nën, hen bëjen timni insa hli kun.¹⁶ Hen ingalana bëjen anakan neran, “Ëe ama nwe hap de jo kën hap dwam ë'an. Timni an mo ingala ën hap, ëe ama bae.” Zen de kirekam nerankam, zen hwëna bëjen timni in kon nwe san dep li këhen, hen bëjen timni insa hli kun.¹⁷ Tingare hli-hli nik de nwe en hap ejowenkam, ki hwëna bakam de ësane gwe-gwen hap? Ahaksa ing ala hap de ejowenkam, ki hwëna bakam de ba maena alebin hip?¹⁸ Zen Alap Zén mes-am ki timni insa srën-srënkam de hli-hli naban yang gulsuku— men kirekam de yang gulsun hup Zëna dwam gwekake.¹⁹ Aha-ere hlina bëjen anakan gun, “Ëe en asa tingare timni an mo syala sul sone gwer.”²⁰ Zep man sam gwesinim— hli-hlina sap beyana, hwëna timni aha-en.

²¹ Zen in zep, nwe bëjen tahasa anakan enzimdin, “Ëe homë emsa dwam eizim'in.” Hen nola bëjen tanana guzimdin, “Ëe homë emsa dwam gwizim'in.”²² Nen de tim nikore aha hli naka enlala gwibinkim, “Zen soson tangan naka hom,” zen hwëna desa ema tangan dwam ei gwibirin— dekam de gwën hapye.²³ Hli-hlina mensa enlala éblanda gwenan, “Zen dawem tangan naka hom,” zen hwëna desa tangane dawemkam oléinik gwe-gwenan. Hen hli-hlina men desa saher ei gwibirin, zen desa tangane dawemkam aning ul gwenan.²⁴ Hwëna hli-hlina men zen nwekam de hlaunkum édawem gwek, desa hwëna home aning gun hup enlala ei gwibirin. Zen Alap mes ki kirekam de enlala naban timni ansa yang gulsuku, “Dikire soson srëm hli-hlina dawemkam noléinik gwe-gwek.”²⁵ Zep timnik de hli-hlina in bëjen srën-srënkam hlik-hlik gwen. Zen hwëna hwë-hwëkam zénaka mas neibirida gwenan.²⁶ Zen in zep, aha hli nik de sang-sang gwenkam, dekam tingare hli-hlina in sang-sangna insa man neis gwibirin. Hen em de dawemsa tahakam gul irinni ahaksa nwekam hlaunnu, tingare hli-hlina dekam man ëisrip-sri gwe-gwenan.

²⁷ Zep em in kitak Kristus mo timni, hen zëno hli-hlina.
²⁸ Alap zep srën-srënkam de syal hap Kristen zini nësa dam tasik gwibirida:

Mam tangan wenya, zen Kristus hup de ol dawemsa
 de aha lang san gol halada gwen hap de wenya.

Zao de wenya, zen Alap mo Enhokam de hamal hap
 de olsa ayang gul gwizimdin hip de wenya.
 Hen etan zao de wenya, zen Alap mo olkam de tawa
 ta gwibin hip de wenya.
 Hwëna ahakon owas-owassa de syal gwe-gwibin hip
 de wenya,
 ahakon zi sang-sangsa de dawem ta gwibin hip de
 wenya,
 hen ahakon aha zisi de mas gwibirida gwen hap de
 wenya,
 hen ahakon jemat mo syalsa de nol gwibin hip de
 wenya,
 hen ahakon owas olkam de ton gwibin hip de wenya.

²⁹ Zen a dekon mo srën-srën gwekye: Sap nen home Kristus
 hup de olsa dikim gol halada gwen hap de sosonna kítak ulink.
 Hen nen ahakon home Alap mo Enho nakore sosonna ulink-
 hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye. Hen
 Alap mo olkam dikim ahasa tawa ta gwibin hip de sosonna nen
 home kítak ulink. Hen nébon mae kítak sosonna hom-
 owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip denaye,
³⁰ hen zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena,
 hen owas olkam dikim ton gwibin hip dena,
 hen kire olsa dikim srip gulsuk gwizimdin hip
 denaye.

³¹ Zen in zep, em dawemkam enho nakon dwam gwe-gwibin-
 dekakim Alap mam tangan wenya insa ebe mae hap aha-en
 aha-enkam kap ta gwizimki.

**Mae hap de ol: Nénaka de kwasang gwibirida gwenna,
 zen zen tangan – bol-zaun wenyaye.**

Alap mo Enho nakore soson kae gwe-gwibir-zimdinni, zen
 hen airis. Hwëna dekam de tangan soweheen hap, anik ebe mae
 hap ora dawemna ansa zertreizimk:

13 Ëe de men-kore men-kore olsa owas hap tawa
 gwibi'inam, hen Alap mo dam taha nakore zi mo
 olsaë tawa gwibi'inam, hwëna ëe de zisi kwasang
 gwibirida gwen srémkam, ki hwëna ano ol
 toranna in waba tangan hap – san de nglü glungna
 kiye, auku en naka de salblan.

2 Hen kirekam, ëeyë tewesi"înam, Alap mo Enhokam
de hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip
denaka, hwëna ëe de zisi kwasang gwibirida
gwen srëmkam, zen waba hap.

Hen ëeyë tewesi"înam, tingare kirekam-kirekamsa de
olk san denaka kitak tame gunkum, hwëna ëe de
zisi kwasang gwibirida gwen srëmkam, kirekam
hwëna ano tame gunnu in waba hap.

Hen ëeyë sërkam Alapsa taïblibla'anam, hëndep ano
gublunkam de kwatap hinak keing gwe'anam,
hwëna ëe de zisi kwasang gwibirida gwen
srëmkam, zen hen waba hap.

3 Hen ëeyë are mo bi gwibin kire-kiresa kitak tahalha
zi hip kap tazim'înam, hen are mo timsi Alap hap
sosok gulblunkam Yesus hup de jal hap de ano
timsi ang gulsun hup, kirekam hen waba hap – ëe
de aha zisi kwasang gwibirda gwen srëmkamye.

4 Kwasang mo syala zen a kirekam moye:

Zen sam-samkam hen sae-saekam de zisi golëlowehe
gwen.

Kwasang enlalakam, wal bosyansa de anakan hla
tanna, "Zen dawemsa gul iri," zep bëjen husus
gweblan.

Kwasang enlalakam, zen bëjen zënaka boltere tan,
hen bëjen bola-bola gwen,

5 hen aha zisi bëjen blostablan.

Kwasang enlalakam, zen bëjen zëre en mo timsi
ngalap gwibin,

hen bëjen nabakam jal gwen.

Kwasang enlalakam, zëbe hap de zi kareksa
golblanna, zen hwëna eititi gwibinkim.

6 Kwasang enlalakam, karek-karek enlala zi mo
klesnak bëjen sam gwasin.

Hwëna eiwa de enlalakam de lowehen zi mo klesnak
de gwënkam isrip-sri gwenkam.

7 Kwasang enlalakam, zen bëjen blalen gwen – aha zisi
de mas gwibirida gwen naye,
hwëna zen Alapsa de taïbliblannak de tatem zaun,

hen enlalakam anakan zon dasik gweblanan, “Alap sa
hen lamkam asa kwasang gweblala.”^d

Zep kwasang enlalana, zen tatete tanganna.

8 Kwasang enlalana in, zen hëndep denaban sa lwa gwer.

Hwëna

hamal hap de olsa de ayang gulzimdin hip de
sosonna,

hen owas olkam de toran hap dena,

hen owaskam de ba maesa tame gun hup dena,

zen kitak sa zausul. 9 Alap sap man ki næbe mae hap tame gun
hup de sosonna gol gwizimnira, hwëna næno mae mo tame
gunnu hom tangan langa gwe ha'an. Zen hen ngein sin dep
denaka de hamal hap tame gun hup de sosonsa gol gwizimnira,
hwëna tame gunkum home tangan su kul sone gwenan.

10 Hwëna sul sonen hap de Zini kim de hata'an zaka, zen dekam
esa nen hen kitak tame gunkum su kul soner. Angkam dep de
sosonna dekam sa hen zausul.

11 Zen hen a kirekam moye: Èe kimë nama betek nik gwë'ak,
ano enlalana hen ol toranna dekam walas betek enlalana.

Hwëna kimë zise gwek, dekam zebë walas enlalana insa hli
tak. 12 Zep nen okamanak de lowe hennak dawemkam de lalak
gwen srëm honak de kara gun makane Alap hap dena kara ul
gwe'an. Hwëna Kristus kim de hata'an zaka, zen dekam esa
lalak tangannak de kara gwen makan hla la gwer, hen næno
mae mo enlalana dekam sa liwe hera. Aena hen angkam homë
tangan Alapsa dawemkam hli-hli tasii'in. Hwëna zen dekam
tangan asa tame tal- men kirekam hen Alap Zëna asa tame
takaye.

13 Zep næbe mae hap angkam dan-ahan bol-zaun gwizim'in-
desan de ang ta gwen hapye:

Ahana, Alapsa nen taibliblan.

Ahana, Alapsa nen anakan blol gweblan, “Zen sa
lamkam nësa ngaya tabiri.”

^d13:7 Paulus mensa awe ale gulku, dam gulsunnu dan. Insa gulk Alapsa de
taibliblan hap dena hen enlala zon tasiblin hap dena li nul sonek, zëno aha
dam gulsunnu, zi bose zemka de hen kirekam gweibirida gwen hap. Zep
a kirekam maka li nul sonek: Kwasang enlalakam, dekam men zen zënaka
kwasang neibirida gwenan, zënaka daiblibirida gwenan, hen man zënaka
enlalakam zon dasibirida gwenan.

Hen ahana, aha zisi nen kwasang gwibirida gwen.
 Hwëna dan-ahanna in kon, bol-zaun tanganna, aha zisi nen
 kwasang gwibirida gwen.

An kon an etan Alap mo Enho mo syal hap de ol:

14 Zen in zep, bol-zaun tanganna nen nénaka de dawemkam kwasang gwibirida gwen hap éalp gwe-gwen. Deban Alap mo Enho de ebe mae hap sosonsa golzimdin hip em dawemkam édwam gwe-gwen – nonol tangan, dekam de Alap mo Enho mo sosenkam hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip. ² Sap ebe hap de owas olsa de ton gwen hap denaka golblankam, dekam hwëna ahasa home kim tonbirida gwe'ara. Dekam Alap ensae kim ton gwebla'ara. Aha zi molya eno ola insa tame nul gwek, sap em owas ola inkam olk san denakae ton gwe'ara – Alap mo Enho mo sosenkam. ³ Hwëna ebe hap de Alap mo Enho hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip de sosonsa golblankam, dekam zisi esa kim tatete ta gwibiri hen titi ta gwibiri, hen isrip-sri enlalasa esa kim ing ta sone gwizimdi. ⁴ Owas olkam men zen don gwibirin, zen zëna en naka kim tatete da gwibirin. Hwëna Alap mo Enho nakore hamal hap de ola men zen ayang nul gwizimnin, zen tingare Kristen zisi kim tatete da gwibirin.

⁵ Ëe sap ama emsa dwam gwibirida'an – em de kitak owas olkam ton gwibin hip. Hwëna dawem tangan wenya, diki Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa em ayang gul gwizimdin. Sap kire hap de sosonna, jematsa dikim tatete tabin hip, zëno dawemna man taman kin'an – owas olsa de ton gwen hap de sosen nakonye. Hwëna diki owas olsa de li yul sone gwizimdin hip dinik de ebon mae gwéenkam bap. Ki airis. Dekam emaka jematnak de zini tatete la gwibi'in.

⁶ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe de owas ol en nabon ebon mae onak golhata zankam, em dekam waba hap esa èsane gwer. Diki Alap mo Enho nakore olsa de golhata zankam – em dikim Alapsa dawemkam tame tan hap denaka, ahaksa ebe mae hap de hamal hap de olsa ayang gulzimdin hip denaka, ahaksa Alap mo Enho nakon de ba maesa tame gun hup denaka, dekam em esa ètatete gwer. ⁷ Zep owas ol enkam de tonbirida gwenna, zen men kiye – ensasa srëm kire-kirena, men ki

sulingni ahaksa gitara. Tawa srëm nik de gublunkam ahaksa juzimdiskim, aha zi bëjen anakan tame gun, “Tërya desa kim ta'ara.” ⁸ Ahana hen men kiye– sraminsi de totoresa gubinni. Dekam bëjen anakan tame gun, “An eijan hap dikim étamal gwen hap nenbirin.” ⁹ Zep hen kirekam– owas ol en naban de golhatankam: Dekam aha zi bëjen dam gulsun. Eno ola in zalta dep sa lwal.

¹⁰ Okamanak awe, men-kore men-kore ola beyana, hen men zen ola insa bi neibiridak, zen kitak enlala naban don gwibirin. ¹¹ Hwëna ëe de aha zi mo olsa tame gun srëmkam, ëe amaka enlala gwebla'an, “Zen ano kore walsya hom.” Zen hen kirekam maka asa enlala gwebla'ara. ¹² Zep jematnak bahem aha zi mo tame gun srëmna kim tonbirida gwen. Hwëna em ema ësam gwesti'in, sap em Alap onakore sosonsa de gulin gwen habe ëdwam gwe-gwenan. Hwëna diki dawem tanganna, Kristen zisi dikim tatete tabin hip de sosonsa de gul irin hip em hen Alapsa abe ta gwen.

¹³ Zen in zep, zini men zen owas olkam don gwibi'in, zen dikire Alapsa anakan abe da gwek, “Abe hap Emki li yul sone gwizimdin hip de sosonsa mas gulblun.” ¹⁴ Sap aena kimë owas olkam Alapsa abe ta gwenan, dekam ano enho enna man ang gwe-gwenda, hwëna ano enlalana hom tame gul gwenda. ¹⁵ Zen in zebë anakan dam gulsuk: Ëe sap asa enho ennak Alapsa owas olkam abe ta gwer, hwëna ano enlalana hen mahala sa hen nëre mae mo olkam abe la gwera. Hen enho nakon ëe asa owas olkam de tërya ban Alapsa isrip-sri gwe-gweblal, hwëna ano enlalana hen mahala sa hen nëre mae mo olkam isrip-sri ë gweblala– dekam de aha zisi tatete ta gwibin hipye. ¹⁶ Sap em de tagal gwennak owas ol enkam Alapsa isrip-sri gwe-gweblankam, ki hwëna ahakore wenya molya tol tame nul gwek. Zen tame gun srëmkam eno ol gu sonenna in hap banakan dep?– anakan de ding gun nuye, “In eiwa.” ¹⁷ Sap eno owas olkam de ol gu sonenna in Bian zëre en hap aïris. Hwëna wal bose wal okip, zen zalta dep dena. Sap dekam de étatete gwen hap dena hom dekon nulin gwenan.

¹⁸ Ëe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan, sap ëe owas olkam de hen-henkam ton gwenkam ama kitak emsa kwei-kwik guk. ¹⁹ Hwëna Kristen zi de tagal gwennak, dekam ëe ama anakan enlala gwe-gwenan, “Diki dawemna zëno mae mo tame gun olkam anik tihis mae enkam tonbirida gwek– dekakim

ëtate gwek. Owas olkam de tonbiridankam, sap sa ol-gunnu beya gwer, hwëna zen waba hap.”²⁰ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip dena insa ebe mae hap ale gulzim, desa walas bete-tek mo kim bahem enlala gwe-gwibin. Kareksa de gon hap de enlalana, desa eiwa walas betek mo kim de enlala gwibinni aïriis. Hwëna Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip de enlala blala, zen diki zen zise gwen.

²¹ Men-kore men-kore olkam de tame gun srëmkam ësane gwe-gwen hap dena Alap mo olak man lwak, Israelk de zini kim anakan gubiridakake,

“Bian man guku, ‘Ëe asa aha zi aususa gubiridal – zen de eijan hap yaïng gwe-gwe zankam zëre mae mo olkam de nol drak-drak zi ausuna an hap ano jal gwibiridan olsa ayang gul gwizimdin hip. Zen men-kore men-kore zi mo ëk tihü nakon sa ano jal ola insa tame gun srëmkam ësane gwe-gwer, hwëna dekam Asa de salblan hap nama sa baes ta gwer.’”^e

²² Zep ayatna an kon man dam gвесиñin: Owas olkam de tonbiridan naka de tame gun srëmkam ësane gwe-gwenna, zen Alapsa de dawemkam taïblißlan zi hip hom dakastüïn. Zen diki anakare zi hip sam gвесik gwizim'in – men zen zëre mae mo olkam de ësane gwe-gwenna ëblalen gwek, hwëna nama nol drak-drakna. Hwëna Alap mo Enho nakon de hamal hap de olsa ësane gwenna, zen Alapsa de taïblißlan zi hip man tangan sam gвесik gwenan, sap zen desan de ang tan hap mes ëhohle gwek. Hwëna Alapsa de taïblißlan srëm wenya kip hom sam gвесik gwizim'in.

²³ Hwëna aya-wal oso-wal, eno mae mo tagal gwennak de Kristen gwen srëm zi ang ta'anam, hwëna em de zao kitak owas olkam tonbinkim, zen maka emsa kil dibi'in, “An man èmamak gwe'an.”²⁴ Diki dawem tanganna em de zëno mae mo tame gun olkam Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gulzimdkim, dekam maka zëre mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan neisbi'in, “Eiwa, ano karekna mamma.”²⁵ Hen dekam anakarekam maka neisbi'in, “Ano karek-karekna mensaë aning gul gwenan, zen mes nolwet sonan.” Zen dekam maka bokle kom son nabán Alapsa anakare ola aban boltere da'an, “Eiwa, emsa an Alap Zén golëlowehe gwe'ara!”

^e14:21 Yes 28:11-12

Kristen zi de kirekam tagal gwennak ägwë gwen hap de ol:

26 Zep aya-wal oso-wal, ëe a kirekamë mo emsa dwam gwibirida'anye: Tagal gwennak em a kirekam em ägwë gwen:

Ahakon tërsya de da gwek.

Ahakon Alap mo olsa de tawa da gwibik.

Ahakon Alap mo Enho nakore ba maesa de tame

gunsu de ayang nul gwizimk.

Ahakon owas olkam de éton gwek.

Hen ahakon zëno mae moka de li nul sone gwizimk.

Hwëna zen kitak Kristen zisi dikim tatete tabin hip em kirekam syal ta gwen. 27 Ebon mae onakon de owas olkam étoran hap édwam gwenna, beya tangankam bap zen. Diki dan, ahaksa dan-ahan man sam gwesi'in. Zen diki eissik-eissikkim zen étoran. Ahakon hen zen éhohle gwen – zen de zëno mae mo owas ola insa etan srip gulzimidin hip. 28 Owas ola insa de srip gulzimidin hip de soson nabare zi de zëwe gwën srëmnak, dekam owas ola bare wenza in bap zen owas olkam éton gwen. Kirekam de lwankam, enlala ennak em Alap en han owas ola inkam zertoran. 29 Hen kirekam, Alap mo Enho nakore olsa de ayang gulzimidin hip dena, zen hen dan ahaksa dan-ahan zen éton gwen. Hwëna ahakorena, zen zëno mae mo ola insa de klis gun hup zen dawemkam ésane gwe-gwen – anakare hap, “San ha zëno mae mo ola eiwa Alap mo Enho nakorena?” 30 Hwëna men zen dekam ayang gulzimdinni – zen de nama torannak de Alap mo Enho nakore ol teinikirin wenyak hatankam, dekam toran zini in zen golzausun. In zébon hatanna, zen dekakim hwëna desa ayang gulzimki. 31 Kirekam de ägwë gwenkam, dekam sap esa kitak Alap onakore ola eissik-eissikkim ayang ul gwizim – ekakim kitak étawa gwek hen étatete gwek. 32 Sap olsa de ayang gulzimidin hip de sosonna mensa zi hip ing ta sone gwizimnira, zen zini in mo sosonsa bëjen kwei yul sone künin – dekam dikim nabakam totoresa tonhan hapye. Hwëna zini in sa anakan dam gulsulu, “Angkam anik ayang gulzimk,” ahaksa, “Anik eissik.” 33 Sap Alap hom nësa dwam gwibirida'ara – nen de tagal gwennak totoresa men-man men-mankam nënaka tawa ta gwabin hipy. Sap Alap Zëna hom men-man men-mankam ba maesa syal gwe-gwibirida. Hwëna Alap aha-ere enlalakam gwë gwenda. Zep Zen man nësa hen kirekam de ägwë gwen hap dwam gwibirida gwenda.

Men kirekam tingga jemat-jemtnak égwë gwenan,³⁴ we walya zen tagal gwennak balk enkam zen zë lowehen. Desa bëjen gubiridan – zen de étoran hapye. Zen diki zi wal zemka zen blikip gwasibiridan – men kirekam Alap mo épba olak lwakke.³⁵ We wal de banakare maesa étawa gwen hap édwam gwenna, zen diki zi wal zemka zen golak takensibirida gwen. Hwëna zen de tagal gwennak étorankam, zen hwëna saherak kim zénaka kang nul gwenan.

³⁶ Ano ola insa de husus gwibin wenya, ëe ama emsa gubirida'an: Em bahem ékil gin, "Alap mo ola, ausuna abon mae en onak lwa'an." Hen bahem étim gun, "Alap mo ola, ëe enë dawemkam tame uk."³⁷ Ebon mae onak de Alap mo Enho nabán de zergwén zi gwéenkam, ahaksa sap hamal hap de olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi, zen sa emsa anakan gubiridala, "Paulus insa nébe mae hap ale gul sonezimki, zen eiwa Bian onakorena."³⁸ Hwëna ahanik de anakan gunkum, "Paulus insa ep ale gul sonezimki, zen boton," zap em bahem desa hen sal gweblan, hen bahem anakan kíl tñ, "Zen an Alap mo Enho nabán zergwë'ara."

³⁹ Zen in zap, aya-wal oso-wal, emki dawemkam éalp gwe-gwen – Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip. Hwëna owas olkam de étoran hap bahem jalse gwibirida gwen.⁴⁰ Hwëna kítak sam-sam enkam emki syal gwe-gwibin. Men-man men-mankam bahem.

Mae hap de ol: Kristus eiwa tangan tñ nïkon ngaya gweka.

15 Zep angkam, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa etan enlala sobirida'an – Yesus hup de ol dawemna mensaë orep ebe mae hap ayang gul gwizimk. Em ema dawemkam ulink, in zebe angkam zëwe en tatem ézauk gwe'an.² Em ol dawemna in dekone éngaya gwe'an, sap em ema dawemkam urensik gwenan. Hwëna em de ol dawemna insa tapbla gunkum, ki menkam waba habe laiblibik.

³ Ol dawemna mensa nonol asa don gweblakke, ëe hwëna desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. Bol-zaun tangan wenya zen anakan:

Kristus Zen eiwa néno mae mo karek-karek hap tilki –
men kirekam Alap mo olak zëbe hap dena
lwakke.

⁴ Desa man nér dwanuk,

hwëna yaklana dan-ahan ki zep etan tün nïkon ngaya
gweka – men kirekam zëbe hap dena Alap mo
olak lwakke.

5 Hwëna ki zep Petrus hup Zénaka zertréblaka,
hen etan dua-blaskam de dam tasibin zini in hap
Zénaka zertreizimki.

6 Etan aha yaklakam Zénaka de taïbliblan wenza kim
beya enkam tagal gwekke, lima-ratus nukon man
tamank, zëwe zep zëbe mae hap Zénaka
zertreizimki. Zini in beya tangankam nama lowe
he'an. Dan en mes juwek.

7 Hwëna etan ki zep oso zem Yakobus hup Zénaka
zertréblaka, hen ki zep tingare zëre hon de ang ta
gwen wenza kip Zénaka zertreizimki.

8 Aumwa tangan hap hwëna abe hap zep Zénaka zertréblaka. Zep ee san de men kiye – walas de an zik mo unuk holokam gwëenna, dakalkam de asa jaha gweblan makan. Sap ee lun tanganë taïbliblak. **9** Zep ee an zen – bose betek zi niye, tingare Kristus mo dam tasibin zi nikonye. Hwëna ee homë dakastii'inkirenak de syal gwen hapye. Sap ee ama Alap mo hlil irin wenza orep karek ta gwibik. **10** Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna mes ki kirekam abe hap dena lwablak, zep asa hen dam tasiki – zëwe de hen syal gwe-gwen hapye. Hen Zen waba hap hom asa kirekam kwasang gweblaka. Ahakore dam tasibin zini, ee ama kwei-kwik guludak – dan syal-syala ban de syal gwe-gwenkamye. Hwëna are mo sosenkam homë ki kirekam syal gwe-gwenan. Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna in ano enhonak sosenkam gwe-gwenan, in zep ano syala kirekam lwa gwenan. **11** Zen in zep, sap ol dawemna insa de abon onakon èsane gwenna, ahaksa Kristus mo aha dam tasibin zi nikonye, zen apdenak taïblibin hip dena. Hwëna bol-zaun tanganna, ee in kirekam olzim halada gwenan. Hen em kirekam laiblibik.

Nen de tün nïkon etan èngaya gwen hap de ol:

12 Sap ee ebon mae osan Kristus de tün nïkon ngaya gwen hap denakaë kirekam ol halada gwek, zep em ba habe ahakon ègu gwe'an? – "Nen bëjen etan tün nïkon èngaya gwen."

13 Kirekam zen boton, sap Kristen zini nësa de etan tün nïkon ngaya tabin srëmkam, zëno dam gulsunnu, ki hen Alap hom Kristussu ngaya taka. **14** Hen Kristussu de ngaya tan srëmkam,

ki hwëna ëe waba habë ol dawemna insa ol halada gwenan, hen eno mae mo Kristussu de taïbliblanna in waba tol hap.¹⁵ Zep kirekam de lwankam, ki man dam gwesin: Ëe Alap hap dena mesë botonkam emsa tawa la gwibik. Sap ëe anakanë emsa tawa la gwibik, "Alap mes Kristussu tìn nikon ngaya taka." Hwëna anakan de lwankam, "Zini bëjen etan tìn nikon èngaya gwen," ki hwëna Alap hom Kristussu ngaya taka.¹⁶ Sap nen de tìn nikon èngaya gwe srëm gwe'anam, zëno enlalana hen ki, "Kristus hom tìn nikon ngaya gwëka."¹⁷ Zep eiwa de Kristus tìn nikon ngaya gwe srëm gwenanam, ki em in botonsae laïblibik, hen eno mae mo karek-karekna nama hom Alap mo nwenak tap gwe'an.¹⁸ Zep hen Kristussu de taïbliblannak men zen juwe gwek, zen hen molya ngatan zi mo langnak yaïng gwek.¹⁹ Zep nëno mae mo Kristussu de taïbliblan nakon de nen ngatan zi mo langnak yaïng gwe srëm gwe'anam, ki aha zi eiwakam nësa nenbirida gwenan, "Kristen zini in eiwa joblo-top tanganna."

²⁰ Hwëna Kristus Zen eiwa tangan tìn nikon ngaya gwëka. Zen dekam nëbe mae hap orasa kles tyasizimki – nen dikim hen juwen nakon etan lamkam èngaya gwen hap. Zep nëno mae mo teipsinni in nësa ngeirbirdaka – tìn nikon de ngaya gwenkamye. Zen in zep nen hen kirekam esa zëno kim èngaya gwer.²¹ Sap Adam, zen aha-ere nik juwe gwen hap de orana nëbe mae hap kles tyasizimki. Hen kirekam, Kristus Zen aha-ere nik nen de èngaya gwen hap de orana nëbe mae hap kles tyasizimki.²² Sap zini nen kitak Adam han de zeraha-en gwen nakone juwe gwenan. Hen kirekam, tingen men zen Kristus hun néraha-en gwe'ak, zen zen sa èngaya gwer.²³ Hwëna Alap mes ki yaklana dan-dan dam sosuku – dekam de tìn nikon èngaya gwen hap dena. Nonol yakanak mes Kristus ngaya gwenkam ngeir guku. Hwëna Zen de etan lwahal zankam, Zëbon de ang ta gwen wenya nen hwëna dekam esa èngaya gwenkam èrtrol.

²⁴⁻²⁶ Zen zep Kristus angkam iřik gi'ira, hëndep ki sa zëre mo tana iltükinnik zëre mo jal zini kitak sisik gulin gwera. Zen sa tingare dowal-dowala yal gulne gwera – sap nglinak de teipsin-teipsin dowal-dowala, hen okamanak de wenya. Aumwa hap in desa de se tya in'inka, zëno bosena Juwen Zi Bak. Dekam hyanak zini etan molya juwe gwek. Zen dekam sa aumwa hap denak zaul – kim de iřik gin hëp dena etan Bian Alap hap golbla'anka, Zën dikim kitak iřik gin hëp.²⁷ Sap Alap

mo olak anakan ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan hap dena lwak,

“Alap mes kitak zéno tana iltikinnik sisik gul inki.”^f
 Zep zéno enlalana, Yesus de kitak irik gil gwen hap, diki aha-en:
 Alap Zénaka bëjen irik tan. Sap Zen in Zen Yesus mo tana
 iltikinnik kitak sisik gul inki. ²⁸ Hwëna Tane zem in Kristus,
 Zen kim kitak irik gi’inka, Zen dekam sa Zénaka Alap mo tana
 iltikinnik se tya iri-dekam de anakan dam gweśin hip,
 “Angkam Alap Zén kitak tangan irik gi’ira.”

²⁹ Zep nen eiwa esa juwen nakon èngaya gwer. Kirekam de
 lwan srëmkam, ki ba hap Kristen zini ahakon èabe gwe-gwe'an-
 iye swe zik mo bose hap de su tablan hap, iye swe zem in dikim
 lamkam ngaya gwen hapye. Eiwa de anakan lwankam, “Juwen
 nakon molya etan èngaya gwek,” ki zen ba hap ahakon kirekam
 ègwë gwe'an?^g

³⁰ Èe Kristus hup de ol gol halada gwen wenya hen kirekam:
 Etan de èngaya gwen srëmkam, ki ëe hen ba habë mwin-mwan
 enkam Kristus mo bose hap juwen hap de karekna oltowe
 gwenan? ³¹ Aya-wal oso-wal, ëe Paulus, ëe ama eiwa mwin-
 mwan enkam tin hip alp gweśik gwenan. Hwëna em in zen ano
 isrip-sri gwibiridan wenyaye, sap em mese ano syala kon nëre
 mae mo Bianna Yesus Kristussu laiblìblak. Zep ëe bëjenë emsa
 boton ta gwibin. ³² Hwëna eiwa de tin nïkon èngaya gwen
 srëmkam, ki ëe waba habë gwe tihi jal-jal makare zi niban
 Efesusk awe golëilman gwek. Eiwa de èngaya gwen srëmkam,
 ki men kirekam èKristen gwen srëm wenya ègu gwenan, nen
 hen kirekam emaka lowehe gwe'an. Sap zen man ègu gwenan,

“Nen sap esa dërek-dërek enkam lowehe gwer,
 sap ka'an esa juwer.”^h

^f15:27 Mzm 8:7, 110:1

^g15:29 Nonol lonesen ennak de Kristen zini ahakon kirekam ègwë gwek, sap
 dekam anakan èenlala gwe-gwek, “Ano bian swe man tangan anakan
 taiblìka, ‘Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala.’ Ano bian swe maka
 nabakam Yesussu zer inki, hwëna Yesussu de salblan srëmnak tol tilki.” Zep
 kirekam de zini iye swe zik mo weinak dep etan su tabiridannak ang ta gwek.
 Kristen zini orep tangan mes kirekam de syal gwibinsi nolzausuk. Hwëna
 Paulus zéno mae mo syala insa enlala sobiridaka-dekam de goltrën hap,
 “Juwen nakon de etan èngaya gwe srëm gwe'anam, ki zen ba hap ahakon
 kirekam ègwë gwe'an?”

^h15:32 Yes 22:13

33 Hwëna desan de ang tan hap homë ki emsa gubiridal, sap em de karek-karek gol gwen zi niban hen boton tam zi niban ësiri gwenkam, ema zëbon mae osan ang tanank. **34** Zep em insa orana li lablak, em etan lwanda halzan, hen karek gol gwensa em baes tan. Sap mes dam gwesik, em ahakon Alapsa de tame tan srëmna. Zep em emaka ësaher gwe'an, sap ebon mae onakon ahakon man tim nul gwe'an, "Zini bëjen etan tìn nïkon èngaya gwen."

Tim niban de etan juwen nakon luk tan hap de ol:

35 Hwëna ebon mae onakon ahana sa asa takensiблila, "Zen banakarekam sa tìn nïkon luk tal? – banakare tim niban?"

36 Kirekam de takensiн zini zen enlala joblo-topna. Gandum danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën. **37** Nen kim gandum dan maena eiyas il gwenan, zen tim niban home eiyas il gwenan, hwëna dan en naka. **38** Hwëna Alap zep danna in hap timni zëre mo dwam gwibin sin anakan gol gwizimnira: Gandum dan nakon zen hëndep gandum tim hip sa jower. Mulkwan dan nakon hëndep mulkwan tim hip sa jower. Zen kirekam sa hen Alap juwen nakon tim èse nabani nësa luwen tabiri.

39 Okamanak de ensasa nabare kire-kirena, men ki nen zini, otweranna, mawana, hen hogwena, nëno mae mo sopna srënsrënnä. Apdenak hom. **40** Hen kirekam – nglänak de kire-kirena, hen okamana awe dena. Nglänak de kire-kirena, zëno mae mo nwe-awesna srën. Okamanak awe dena, zen hen srën. **41** Yakla nwe mo nwe-awesna srën. Ben mo hen srën, hen keis mo srën. Keisni hwëna man kon hen etan èsrën-srën gwek.

42 Zen hen kirekam – tim niban de juwen nakon èngaya gwen hap denaye: Dekam timni srën. Tinkim mensae batre gwen timni lo lasik gwibirin, zen san de otane dansa de ik gianni kiye. Hwëna dekon kim sëp gwe'ak, zen dekom batren srëm tim hip sa jower. **43** Timni mensae lo lasik gwibirin, zen ulop gwibin wenyaka hen soson srëm wenyaka. Hwëna etan kim de luk ta'ak, dekom timni in hwëna nwe-awesna hen soson tanganna. **44** Mensae lo lasik gwibirin, zen auhu-kamanak an kore tim nika. Hwëna timni men debane luk ta'ak, zen ngatan zi mo langnak dep dena. Zep nëno mae mo auhu-kamanak de tim de lwankam, zen dekom de dam gulsun, "Ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki."

45 Zen in zep Alap mo olak nonol zini Adam Bak hap dena anakarekam lwak,

“Alap kim ensasana hop ta soneblaka, dekam zep ngaya gweka.”ⁱ

Zep nen Adam onakon zebe ahuu-kamanak de ängaya gwen hap de timni ulin gwenan. Hwëna angkam Yesus hen Adam mo kim zep nwe-mase gwe'ara, sap zen Zëbon onakon esa hëndep de lowehen hap de timni ulin. 46 Zep hen kirekam, ngatan zi mo langnak dep de timni bëjen nonol jowen. Zen in zep ahuu-kamanak dep de timni nonol jowe gwenan. Hwëna lun zep ngatan zi mo langnak dep de timni jowe gwenan. 47 Nonol zini Adamsa, zen kama nakon de yang tasinni. Hwëna zëwe de Adam makare Zini, Zen ngatan zi mo lang nakon de hata zanna. 48 Men kirekam nonol kama nakon de yang tasin zini in mo timni lwablak, nen an hen angkam kire nike lowe he'an. Hwëna ngatan zi mo langnak kime yaïng gwe'ak, zen dekam esa Yesus mo tim makan éliweher. 49 An kirekame angkam kama nakon de yang tasin zini in mo kim lowe he'an, lamkam hen kirekam esa ngatan zi mo lang nakore Zini in mo kim lowehe gwer.

50 Zep aya-wal owo-wal, bol-zaun tanganna an zen: Kala bare timni an han ngatan zi mo langnak bëjen nen yaïng gwen-men zëwe Alap kitak irik gi"iraye. Hen batre gwen timni an han bëjen nen batre gwen srëm langnak yaïng gwen.

51 Emki èsane gwen. Mensa zini orep tame nul srëm gwek, ëe ama desa angkam ebe mae hap srip gulsuzim'in: Nen kitak molye juwek, hwëna kitak esa éliweher. 52 Zen mumukennak sa nglì ang makan lwal – kime aumwa hap de sramin aukuna insa èsane gwe'akyé. Dekam juwen wenya, zen sa èbatre gwen srëm tim niban luk tal. Hen nama de ängaya gwen wenya, nen dekam esa kirekam hen éliweher. 53 Timni an debane juwe gwenan, zen tün srëm tim hip sa éliweher. Hen batre gwen timni an, zen batren srëm tim hip sa éliweher. 54 Zep kirekam kim de lwa'ak, juwe gwen tim de tün srëm tim hip éliwe henkam, dekam Alap mo olak men kirekam lwak, kirekam sa hëndep jower,

“Nen èisrip-sri gwen, sap Alap mes juwen orana jek-jak taka.”^j

ⁱ15:45 Kej 2:7 ^j15:54 Yes 25:8

55 “Nen angkam ba hap de tïnsi aïri gwibin hip? –
sap tïn hip de orana angkam hom.”^k

56 Tin mo sosonna, zen neno mae mo karek-karek nakon hata gwenan. Hwëna neno mae mo karek-karekna mae nakon mam gwasik gwenan: Musa mo titi tabin ola kon.^l 57 Hwëna nen Alapsa nen anakan gu gweblan, “Ema asa sam tabirki,” sap Zen mes Kristussu nébe mae hap zer sonezimki – Zen de juwen orana insa jek-jak tan hap, hen éngaya gwen hap de orana insa de sal tazimdin hipye!

58 Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen zao en emki tatem ézaun. Hen Bian en hap de syalak emki lowehe gwen. Sap ena tawana: Mensa Bian hap de syala ol gwenan, zen waba hap hom. Syala in mo eini esa lamkam hla kul.

**Kristen bose tahalha zi hip de te-alasa
tagal tazimdin hip de ol:**

16 Angkam Yerusalemk de Kristen bose wal tahalha hap de te-alasa tagal tazimdin hibë ep ale gulzim'in: Men kirekamë hen langna Galatiak de jemat-jematan gu sonebiridakke, em hen kirekam syal tak. ² Minggunak kim tagal gwe-gwek, em dekam te-alana ing ul gwek – men desa minguna inkam Bian onakon ulin gwenanke, zéno aha hlík tolaka. Bahem ée de hata zannak de tagam tan hap éeissin. ³ Em zisi dam lasibik – zen de te-alana insa Yerusalem san dep zerhan hapye. Ée kümë hata'anzak, dekam asa zébe mae hap suratna ale gulzim – dekam de Yerusalemk de Kristen zi mo mam-mam nik tame tabin hipye. ⁴ Hen em de asa ang gwen hap dwam gweblankam, ki asa hen ang gwibiridal.

Paulus mo amjanbir song gwen hap de kalang gwen ol:

5 Ano kalangna, ée nonol Makedoniak de é-é san asa amjanbir, ki asa hwëna ebon mae onak hatazal. ⁶ Ée ebon mae holokam wëhë yap gwë'ak – hi ngëp tamle gwenkamye. Hwëna hi ngëp tap gwennak em emaka dekon asa mas ébla'an – aha lang san dep de ayang gunnukye. ⁷ Ée homë ta guk künin enkam de emsa hlauluda guk künin hap dwam gwe'an. Diki Bian de asa kirekam dwam gweblankam, ée ama holo tolkam de emsa golëlowehen hap dwam gwe'an. ⁸ Hwëna angkam ée

^k 15:55 Hos 13:14 ^l 15:56 Rom 5:13, 7:7-25

nama Efesusk awe gwé'an, hëndep Pentakostana awe sa asa jap dal. ⁹ Èe mae habë kirekam kalang gwe'an: Sap awe Bian mes abe hap orana dawemkam kles tyasi'blika– dekam de zisi beyakam halen ta gwibin hip denaye. Hwëna ano syalsa de ap tru-tru gulblun hap de zini hen beyana.

¹⁰⁻¹¹ Timotius de ebon mae onak goléyaïng gwe zanna, bahem anakan husus gweblan, "An nama wal seiwir sike." Dawem enkam blikip gwe'siblin nabán eirink, sap zen hen Bian mo nganak syal gwe-gwenda– men ki hen aena. Amki etan an san de golësek gwe zannak dawemkam mas éblak– dekakim dawemkam ahakore Kristen zini in han golësek gwe zaka, sap èe ama an kon eisbirida gwe'an.

¹² Angkam hwëna Apolos hap denakaë ep ale gulzim'in: Èe mesé sap desa titi tak– zen de ahakore Kristen zi niban emsa ziamjanbin hip. Hwëna angkam zen hom dwam gwe'ara. Bian de zëbe hap orasa kles tyasi'blinkam, dekam sa emsa ziamjanbir zira.

Aumwa hap de dawem gol sonen ol:

¹³ Salok-salokkam lowehe gwek. Hen Yesussu de taïbliblan ennak em tatem ézauk gwen. Bahem éäirií gwen. Enho drak-drakkam em lowehe gwen. ¹⁴ Tingare ere mae mo lowe henna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam em goltré gwen.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, ena mese Stepanus Baksa we wal walas zeban tame labik. Zen zen nonola langna Akaya kon éKristen gwek, hen angkam zen tingare enho nabán Bian mo syal ensa nol gwenan. ¹⁶ Zen in zebé emsa gubirida'an: Em kire zisi blikip gwe'sibirida gwen– hen tingen men kirekam tingare enho nabán syal ta gwenanke. ¹⁷ Èe ama tangan sam gwe'sik, in kim Stepanus, Portunatus, hen Akaekus mae yaïng gwezak. Èe dekam zebé ebe mae hap de embwanna sëwehek. ¹⁸ Zen in kim yaïng gwezak, zen isrip-sri gwibin olkam ano enhona ap tatete dablaçak– zen men kirekam hen emsa tatete da gwibirinke. Nen diki kitak kire zisi nen blikip gwe'sibirida gwen– men zen kirekam ésyal-syal gwe-gwenanye.

¹⁹ Asia mo langnak de Kristen zini dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Akwila ne Priskila ne, hen Kristen zini men zen zéno nik mo golak tagal gwe-gwenan, zen hen kwasang nabare dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²⁰ Tingare ahakore awe de aya-wal oso-walya, zen hen dawem ensa ebe mae hap

nol sonezimk. Men kirekam Kristen zini ägwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran.

21 An kon an ëe, Paulus, are mo tahakamë aumwa hap ep mas gulzim'in. 22 Men zen Biansa kwasang nëbla srëm gwe-gwenan, dikire kareksa hla nuk. Hwëna Bian, nabakam hataza! ^m

23 Dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. 24 Ëe ama emsa kwasang gwibirida gwenan– em in zene Bian Yesus hun èraha-en gwekye. Dawem!

^m**16:22** Insa Paulus ale gulku, “Bian, nabakam hataza,” desa hom Yunani olkam ale gulku. Zen hwëna Ibrani mo mwin-mwankam de olkam anakan ale gulku, “Marana tha!”

Paulus mo surat ahana

Korintusk de Kristen zi hip

1 Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip, hen tingare zéno propinsina Akayak de aya-wal oso-wal hap, Yesus mo dam tasín zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Eiwa, Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus asa dam tasíki – zëre hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebë ebe mae hap ale gulzim'in.

2 Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

**Mae hap de ol: Alap kirekam nëno mae
mo enhona nëp tatete ta gwizimnira.**

3 Nen kitak Bian Yesus mo Bian Alap hap dawemsa gol gweblan, sap Zen kwasang-kwasang enna, hen dekam de enhonakon tatete gwen hap dena, zen kitak Bian Alap en onakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Sap nen an zéno walas. 4 Nen kim banakare karekna oltowe gwenan, Zen Zen nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira. Zen mae hap kirekam nësa gweibirida gwenda: Aha zi de kareksa goltowenkan, nen de hwëna zëbe mae hap enhosa de tatete tazimdin hip de enlalasa anakan zer gwizimdin hip, “A kirekam mo Alap ano enhona ap tatete tablakaye – ëe kimë hen kirekam karekna goltowekye.”

5 Nen mese Kristus hun éraha-en gwek, zep nen kime karekna zéno bose hap oltowe gwenan, dekam san de Zén de hen kareksa goltowenna kiye. Nen sap dawemkame karekna Kristus hup de jal hap oltowe gwenan. Zen in zep hwëna Kristus hen nëbe mae hap enhosa dikim tatete tan hap de enlalana dawemkam zer gwizimnira. 6 Zep ëe de are mo wal bose walya ban kareksa zigoltowe gwenkan, zen mae hap: Em dikim étatete gwen hap hen éngaya gwen hap. Sap Kristus kim abe mae hap enhosa de tatete tan hap de enlalana zer gwizim'inka, zen dekam asa hen ebe mae hap ayang ul gwizim – em dikim hen kireksa de

goltowen nakon enlala nik étatete gwe-gwen hap. 7 Hwëna ëe homë anakan emsa enlala eibirida'an, "Zéno mae mo enlalana tatete naka hom." Sap mes tangan dam gvesinë: Em de hen Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, Zen hen sa ebe mae hap dekam de étatete gwen hap de enlalana zer gwizimdi.

8 Aya-wal oso-wal, ëe ama tangan édwam gwe'an – em dikim abe mae hap dena ansa étawa gwen hap: Ëe nér hom sérkam de kareksaë Asia mo langnak oltowe gwek. Karekna in man sérkam tangan dohon-hon gwek, hëndep ëe enlalana mesë anakan édowe hanak, "Nen an molye lowehek." 9 Ëe ama dekam eis gwibik, "Ëe an angkam jalom ëk tihinakë lowe he'an, hen zen angkam aïsës gën hëp asa alp tabl'ira!" Hwëna zen mae hap ki kirekam Alap asa gweibiridaka: Ëe dikim are mae mo sosonsa blol gwibin srëm hap. Zen in zep, nen diki Alap en hon nen éblol gwe-gwen, sap Zen soson tangan Zini Zen. Zéno sosonna ki – juwen nakon dikim etan ngaya tabin hip denaye. 10 Hwëna dekam zep Alap jalom ëk tihina in kon asa alal gulku, hen Zen sa etan kirekam asa alal gul gwera. Sap ëe mesë Zébon en onak anakan éyaëng gwe kiniik, "Zen Zen sa etan tñ hëp de karek nakon asa alal gul gwera." 11 Zen kirekam sa lwa gwer – em de Alapsa de abe tankam asa mas gwibirida gwenkamye. Alap kim ol gu sonenna insa dokwak gul gwe'anka, dekam zini beya nik sa Alap hap dawemna anakan nol gweblal, "Bian, Em ema asa sam tabirida – kirekam de desa kwasang gwibiridankamye."

**Mae hap de ol: Paulus kire hap zëre
mo kalangna wet gulsuku.**

12 Ëe are mo wal bose walya ban are mae mo syala homë olsaher gwe-gwe'an. Sap ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, "Ëe kareksaë ol gwenan," ahaksa, "Ëe auhu-kama enlalakkamë syal ta'an." Hwëna anakare enlala en wet so gwenda, "Ëe an enho lalakkamë okamanak awe syal ta gwenan – aha zisi de boton ta gwibin srëmkam." Sap Alap abe mae hap gol gwizimnira – kirekam de enho lalakkam syal ta gwen hap denaye, nonol tangan ebon mae kimë lowehe gwekke. 13 Ano mae mo ebe mae hap de surat-suratna hen dam-dam enna – em dikim damnak baca ta gwibin hip, hen em dikim tame gul gwen hap, ba maesa de aning gun srëmkam. Sap ëe ama édwam gwe-gwe'an – em de dawem enkam asa tame

tabin hip.¹⁴ Sap dawemkame asa tame labir srëm gwe'ak, ki esa asa u seger la gwibir. Sul sonenkame asa tame labi'ik, ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, em esa asa isrip-sri eibiridal, hen ëe asa emsa isrip-sri eibiridal.

¹⁵⁻¹⁶ Sap ëe mesë desa kitak tame guk, zen in zebë sap menkam kirekam kalang gwek – Makedonia mo lang san de song gwenkam de emsa nonol amjanbir kinzïn hapye. Etan lwahal zankam amaka emsa amjanbir kinzïk. Dekam ano emsa de mas gwibirida zanna maka dan nëk. Hen aumwa hap Yahudi mo lang san dep emaka asa ër sonek. ¹⁷ Hwëna ëe ama kalangna insa wet gulsuk. Em ahakon dekon mes yabe asa kïl lik, “Paulus zen auhu-kama enlala naban kalang gwe-gwenda, zep anakan gu-guk gwenda, ‘Ëe asa emsa amjanbir.’ Hwëna kirekam bëjen.” ¹⁸ Hwëna boton srëm Zini Alap mo nwenak ëe ama emsa gubirida'an: Ano ola ebe mae hap kirekam hom! ¹⁹ Ahana hen ki – boton srëm Zi niye. Zen Alap mo Tanena Yesus Kristus. Ëe Silas ne Timotius neban mesë zëbe hap dena ebon mae onak olhata gwek. Em Kristus mo Zénaka de sosok tan nakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Zen hom zëre mo kalangna wet gulsuk gwenda.” ²⁰ Sap Alap mo zi hip de ol gu-gunnu, zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen nakon nëbe mae hap jowe gwizimnin. Nen in zebe Zëbon onakon Alapsa anakan boltere la gwenan, “Eiwa, Alap, ema asa sam ta gwibirida. In eiwa.” ²¹ Sap Zen Alap Zën nëbon mae onak syal gwe-gwenda – dekam de nen Kristus en onak tatem ézauk gwen hapye. Zen in zep zëre mo Enhona nëbe mae hap hlë ta sonezimki. ²² Hen kim nëp hlë ta sonezimki, Zen san de Alap de nëno mae mo enhonak anakan ale gunnu kiye, “Zini an are en mo dena.” Zep angkam Alap zëre mo Enhona nëno mae mo enhonak gwë gwenda. Zen in zebe hen anakan tame ul gwenan, “Mensa Alap ngein sin dep dena nësa gu-gubirida gweka, zen eiwa kirekam sa ki lwal.”

²³ Hwëna ëe de emsa boton tabin srëm hap, dikire Alap asa hla tak. Ëe mae habë lwa halza srëm gwek: Ki hwëna eno mae mo karek-kareksa asa damnak wet gulzimzir. Hwëna ëe ama emsa kwasang gwibiridak, zebë lwa halza srëm gwek. ²⁴ Ëe homë anakan emsa enlala eibirida gwenan, “Ëe asa desa tik-tik la gwibir – ano mae mo kire enkam de taïblibin sin de ang ta gwen hap.” Hwëna nen apdenake syal ta'an – eno mae mo isrip-sri dikim hen sowehen hap. Sap nen Kristussue laïbliablak, in zebe étatete gwe-gwenan.

2 Zen in zebë enlala gwek, “Ëe babë jal gwibiridan ola ban amjanbin. Ki hwëna zen sa etan enlala nik édowe hanalmen kirekam nér hom égwékke.”² Sap nabakam de eno mae mo karek-karekna insa dri yulzimdinkim, are mo enlalana maka hen dowe hanaka. Kirekam de lwankam, dekam nara zi dep?— etan abe hap isrip-sri enlalasa de zerblan naye. Ëe de kirekam emsa gweibirida zankam, em dekam bëjen em kire enlalasa abe hap zerblan.³ Ëe kimë kirekam tame guk, dekam zebë eno mae mo karek-karekna insa de wet gulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk. Sap dekam ëe ama emsa enlala gwibiridak, “Zen diki ano isrip-sri gwibiridan wenza zen. Hwëna ëe de kire olsa golhatazimdinkim, zen dekam sa enlalana édowe hanal.” Ëe hen ama emsa kïtak anakan tame tabik, “Ëe de Korintusk de zisi isrip-sri gwibiridankam, zen hen sa ano isrip-srina insa neis gwibir.”⁴ Zep ëe sërkam de enlala dowe hanan nabanë suratna insa ebe mae hap ale gulzimk. Ano enlalana hlik gwe hanan hap alp gwesikë hen nwe go-hona man beya nëk. Ëe anakare hap homë ep ale gulzimk, “Dikire zëno mae mo enlala dowe hananna in mam gwizimk.” Hwëna ëe mae habë ep ale gulzimk: Em dikim anakan asa tame tan hap, “Eiwa, Paulus mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna.”

**Mae hap de ol: Zini in zen karek gweka,
emki zëno karekna insa angkam eititi gwibir-blin.**

5 Sap nëno mae mo wal bosenia in zen karek gweka, nen dekam zebe kitak zëno karekna in kon enlalana édowe hanak. Ahakon mamkam neisbik, ahakon betekkam. Hwëna ano enlalana hom tangan mamkam kire hap dowe hanaka. Hwëna ëe em dikim etan zëbe hap jalsa loneblan hap homë kirekam emsa enlala sobirida'an.⁶ Em dekam mese ano ol san ang tak-zini insa de halen tan hap langa tasïnkümye. Hëndep ebon mae onakon beya nik mes kirekam në gweblak. Zep angkam dekam èrzausuk.⁷ Zen in zep emki angkam zëno karek-karekna insa kwasang tola ban eititi gwibir-blin, hen amki etan zini in han èrgolek de gwek— dekam de enlala naka tatete ta gweblan hap. Kirekam de gwë gweblan srëmkam, ki zëno enlalana anakan sa tangan dowebla hanala, “Asa mes hëndep baes nëblak.”⁸ Ëe in zebë emsa titi tabi'in: Emki anakan damnak gu gweblan, “Ëe nama emsa kwasang ë gwebla'an.”⁹ Hwëna ëe mae habë menkam zini insa dikim halen tan hap de suratna insa ale gul

sonezimk: Dekam de anakan emsa akasibiridan hap, “Zen wéhë tangan kítak ano ol san ang ta'ak?”¹⁰ Ëe ama angkam zéno karekna insa eititi gwibir-bli'an. Zep emki hen eititi gwibir-blin. Hwëna zen sap diki asa hom mamkam karek taka. Hwëna ëe mae habë Kristus mo nwenak zéno karekna insa eititi gwibir-bli'an: Ebe mae hap de dawem hap.¹¹ Ëe dowal mo kïgï mo syal de ebon mae onak sosen gwen hap homë ki dwam gwe'an. Sap nen zéno syala hal-halaka hom.

**Mae hap de ol: Ëe in zen Kristus mo nganak syal
ta gwenan, ëe san de okamanak awe ngatan
zi mo lang nakore irase dawemna kiye.**

¹² Ëe kimë Troask hatak, Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwenkam, Bian Yesus dekam zep abe hap orana kles tyasiblîka – dekam de Troask de zisi beyakam Bian Yesus osan dep tütü tabin hipye. ¹³ Hwëna ano enhona mae hap zë sëwehe srëm gweka: Sap ëe homë zë nëre mae mo osona Titus Baksa zergaïng gwek. Ëe ama tangan sap dwam gwek – Titus onak de emsa salbiridan hap. Zebë nabakam zëwe de ëKristen gwen wenza hli yuludak – Makedonia mo lang san dikim têbla song gwen hapye.

¹⁴ Hwëna nen diki Alap mo bosenan nen teip gulruk gweblan! Sap ëe men zenë zëre mo nganak syal ta gwenan, asa zep Alap ë-ë san tingare zi hip anakan golëtrei gwizimnira, “Zini an zen Kristus mo sosen nakon dowal mo kïgisa nyaublu ine gwenan.” Zep ëe kimë Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, dekam zebë énwe-mase gwe-gwenan – san de ngatan zi mo lang nakore irase dawemna kiye. Zini zep irasena insa nale gwibirin. ¹⁵⁻¹⁶ Alap Zëna hen zep irase dawemna asa alebirida gwenda – mae hap, “Zen ano Tane mo bosesa okamanak nol halada gwenan.” Hwëna okamanak de zini ahakore en nik irase dawemna asa nalebirida gwenan – men zen en èngaya gwen hap de ora san ang ta'anke. Sap zen en man ngatan zi mo lang nakore irasena insa nale gwibi'in. Hwëna men zen juwen hap de ora san ang ta gwe'an, zen man asa husus neibirida gwe'an. Sap ngatan zi mo lang nakore irase dawemna in, zëbe mae hap san de irase karekna kiye. San de zi tok ase. Ëe in zebë hen are mae mo syala insa lenggwan gwibi'in – anakare hap, “Ëe è-en molyë kirekam syal ta'anam! Ëe auhu-kama zini è-en banakan dep? – ang hap de syala insa de sul sonen naye.” ¹⁷ Hwëna ëe in zebë

are mo wal bose walya ban aha zi mo kim syal ta srëm gwe-gwenan. Sap ahakon te-ala en hap Alap mo ola èk enkam tawa da gwibirin. Èe hwëna anakarekamë aenaka enlala eibirida gwenan, “Èe an diki Alap mo nwe kara gwennakë Kristus mo nganak syal ta'an.” Èe in zebë tingare enho nabán Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan—men zep Alap asa dam tasibirkiye.

3 Hwëna ëe de kire hap denaka ebe mae hap ale gul sonezimdinkim, dekam san ha anakan esa etan asa enbiridal?—“Zen kirekam man zënaka bën-jana dabi'in.” Hwëna ëe ama emsa enlala sobirida'an: Eno mae mo ngirinnik de ano mae mo syala bahem eititi gwibin. Ahakore zini men zen namjanbirdanda gwenan, zen zënaka dikim anakan tame tabin hip de suratsa noltrei gwizimnin, “Zini an mo tawa tabinni dawemna. Sap esa asalblal.” Hen ahakon emsa kirekam de surat hap abe da gwibirin—aha ènak de hwëna desa goltrei gwizimdin hip. Hwëna ëe homë kirekam de suratsa de goltreizimdin hip èdwam gwe-gwenan. 2-3 Sap em in zene ènwe-mase gwe-gwe'an—ano mae mo surat makanye. Sap eno mae mo lowe hensa de kara gul gwizimdinkim, dekon zep tingare zini asa hen tame da gwibirin, “Zëno mae mo Alap hap de syala zen dawemna.” Zep eno mae mo lowe henna angkam, san de Kristus onakore suratna kiyé—tingare zi de zë karatda gul gwen hap. Zen tintakam de ale gunsu hom, hen kasonak de ale gunsu hom. Zen hwëna Ngaya Zini Alap Zén zëre mo Enhokam suratna insa ale gul gwenda—eno mae mo enhonakye. Hwëna Zen dekam zep hen ano mae mo enhonakye. Hwëna ano mae mo sosonna, ba maesa dikim syal gwibin hip dena, zen kitak Alap onakon hata gwenan.^a

4 Èe Alap mo nwe kara gwennakë kirekam ep ale gulzim, sap ëe are mae mo syal hap dena kitak mesë Kristus onak blol eibik. 5 Èe a en bëjenë anakan ègun, “Èe asa ang hap de syala ansa ol gwer.” Hwëna ano mae mo sosonna, ba maesa dikim syal gwibin hip dena, zen kitak Alap onakon hata gwenan.

^a3:2-3 Yunani olkam man dam gwasin: Kasonak de alena mensa Paulus awe enlala gwibirki, zen men desa Alap Musa Bak hap dare taha-tapkam de jalse gwen ola kaso dak-daknak ale gulblukake, desa enlala gwibirki. Zep Korintusk de zini zen titi tabin ol san de tim enkam ang ta gwenkam hom Alap mo nwenak èsam gwasik. Zen hwëna enho nakon èliwehek, zep Alap mo dwam gwibin sin lowehe gwek. (Yer 31:33)

6 Zen Zen abe mae hap sosonna gol gwizimnira– dekam de zëre mo zi niban de ol ziaha-en gun ésena insa golluwe gwen hap denaye. Ol ziaha-en gun ésena in, zen épba tüti tabin ol ale gunsu dikim syal gwibin hip denaka hom. Zen hwëna Alap mo Enho dikim ing gwe hebiridan hap dena. Sap zini men zen épba tüti tabin ol san anakare enlala naban ang ta gwenan, “Tahakam de syala ansa de syal gwe-gwibinkim, ee dekam asa Alap mo nwenak dakastil,” zen hwëna dekam nama juwen ora san ang ta gwe'an. Zen diki Alap mo Enho naban de zergwënkam esa èngaya gwer.^b

**Mae hap de ol: Alap mo zi niban de ol
ziaha-en gun ésena, zen Musa mo tüti tabin
ola kon sërkam de dawem tanganna.**

7 Zep épba tüti tabin ola in, zen san de juwen orana kiye. Sap desan de ang tankam dekam hom Alap mo Enho nakore ngatanna nulin gwek. Hwëna sap kirekam, zen sap hen nonol lone sennak Alap mo ngatan naban hatak– orep kim Alap Musa Bak hap kaso dak-daknak ale gulblukaye. Musa dekam holokam Alap han è gweka. Zep Alap onakore ngatanna zëbon onak makan gweblak, hëndep nwe-masena zep lilingtilblika. Dekam Israel Bak mo ausu nakore zini nwe-masenak bëjen hla tan, sap man tangan yakla nwe mo kim ngatan gweblaka. Hwëna Musa mo nwe-masenak de ngatanna in man sangankam tap gwebla song gwek. **8** Hwëna Alap insa etan nér hom ol ziaha-en gun ésena nébe mae hap golzimki, zen hwëna zëre mo Enho de ing gwe hebiridankam de èliwehe gwen hap dena. Zep zen diki zen – nébe mae hap de ngatanna mam tangan wenyaye, san de ngatan zi mo lang nakore ngatanna kiye. **9** Èpba tüti tabin ola in sap airis, hen zen sap ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hatak. Hwëna anakare enlala naban de desan ang ta gwenkam, “Èe dekam en asa Alap mo nwenak èdakastil,” dekam hwëna man nwe-mase gwe-gwenan– san de juwen ora san de nama ang tanna kiye. Sap desan en de ang tan hap kim èalp gwe-gwek, zen hwëna dekam hom mae enho nakon èliwehe gwek. Hwëna angkam Alap mo ol ziaha-en gun ésena an, zen zen tangan ngatan makan nébe mae hap lwazim'in. Sap nen desan de ang tankame Alap mo nwenak èdakasti'ín. **10** Zep neno mae mo

^b **3:6** Gal 3:10-14, Rom 8:1-8

nwenak, nonol ngatanna in mo sosonna mes tangan tap gwek. Hwëna angkam de ngatanna an sërkam tangan nësa zilbir ane gwe'an. 11 Sap nonol ngatanna in zen Musa Bak ensa zilblí ine gwek, ki zep hëndep tap gwebla song gwek. Zep hen kirekam-ëpba titi tabin ola inye. Zëno sosonna angkam mes tap gwer. Hwëna Alap mo ol ziaha-en gun ëseña an, zëno ngatanna hëndep denaban sa nësa zilbir ane gwer.

12 Ëe kirekamë Alap onakore ol ëseña insa laïblibik, ëe zebë udobe naban tingare zini Kristus hup dena kim damnak lonbirida gwenan. 13 Ëe Musa mo kim homë udobe srëmkam ëgwë gwenan. Zen man kaen hakkam zëre mo nwe-masena tahale gweka- dekam de Israel Bak mo ausu nakore zini in zëno nwe-masenak de ngatanna insa anakan hlaul gweblan srëm hap, "Angkam man tap gwebla song gwe'an." 14 Hwëna zen in zep Israel mo zi ausuna ënol drak-drak gwek, hëndep angkam nama. Zen kim Musa mo ëpba ola insa baca nul gwenan, dekam hwëna man nwe-mase gwe-gwenan- san de Musa mo kaen hakna inkam de zëre mae mo nwesa tatak sonna kiye. Zen in zep hëndep angkam enlala nakon ëkawesik. Hwëna Kristussu de taïbliblankam, zen dekame enlala nakon ëngatan gwe-gwenan- san de kaen hakna insa de nwe nakon hil gilsinni kiye. 15 Israel mo ausu nakore zini zep hëndep nama kirekam lowehe gwe'an- san de nwe dëmenni kiye. Musa mo alena insa sap karatda nul gwenan, hwëna zëno eini hom dam nulsuk gwenan. 16 Hwëna Musa Bak kim olsa de gu soneblan hap Biansa golek de ta gweka, zen dekam man kaen hakna insa nwe-mase nakon hil gilsik gweka. Zep hen kirekam nëbe mae hap angkam lwa gwizim'in: Men zen Bian Yesussu neirin gwenan, zen dekam zep zëno mae mo nwenak de kaen hakna ëhil gwe hana gwenan. Enho nakon hen dekam zep ëngatan gwe-gwenan. 17 Ngatanna in zen Bian Yesus onakon zil ine gwe'an, zen apdenak zëre mo Enho naban. Men zëbon Bian Yesus mo Enhona in ing gwe henna, zen dekam zep Musa mo ëpba titi tabin ola kon ëhil gwe hana gwenan. Sap zen zen zini nësa hulen makan gweibirida gwenan. 18 Zep nen an angkam nwenak de kaen hak srëm nike lowehe gwe'an. Nen in zebe enho nakon Biansa dam-dam enkam kara la gwenan. Zep nëno mae mo enhonak san de Yesus zëre mo ngatan dekon litil ine gwenna kiye. Zep nëno mae mo enhona man Yesus, zëre mo Enho naban de apde

nën hap wet gwasik zahe gwenda. An kïtak Bian Yesus zëre mo Enho nakon ki kirekam nébe mae hap jowe gwizimnin.

**Mae hap de ol: Ëe kire habë enlalana
ëdowe hana srëm gwe-gwenan.**

4 Zen in zep, sap Bian Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon mes kirekam syala abe mae hap wei yul sonezimki, ëe in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal ta tine gwenan.

2 Zep men zen zëre mae mo tawa tabin karekna saher hap ber-ber nulida gwenan, ëe kirekam homë. Ëe homë Alap mo ola men-man ul gwenan– dekam de zisi are mae osan dep wan-wan ta gwibin hipye. Ëe hwëna dam-dam enkamë eiwa de enna kim hleng ososubirida gwenan– dekam de kïtak de zi asa anakan tame tabin hip, “Zen dam-dam enkam Alap mo nwenak syal ta gwenan.”

3 Ëe zebë Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna ba maesa de ber-ber gun srëmkam tawa la gwibirin. Hwëna men zen tame nul srëm gwe-gwenan, zen zen ënwe-mase gwe-gwenan– san de kaen hakkam de nwesa tatak sonna kiye. Zen men zen juwen ora san ang ta gwe'anke. **4** Okamana awe de boton alapna, dowal mo kïgi, zen mes Yesussu de taïbliblan srëm wenyik mo nwena dïmïn tabir-zimki– zen dikim ol dawemna in mo ngatansa enhonak eisbin srëm hap. Kirekam de gweibiridan srëmkam, zen maka Kristus mo ngatan zi mo lang nakore sosonna tame nul gwe'an. Sap Kristus Zen Alap zëre han ki en.

5 Zep ëe aen dikim ëmam gwen hap homë ol halada gwenan– ahakore zini men kirekam ëgwë gwenanke. Hwëna ëe Bian Yesus Zén de mam gwen en hap denakaë anakan ol halada gwenan, “Yesus Zen Teipsin Tangan Zini Zen.” Hwëna zëno bosesa dikim mam gun hup ëe mesë ëgwëk– san de ebon mae de ëbabu gwen zini kiye. **6** Sap Alap men Zen okamana ansa de yang gulsun srëmnak guku, “Kawesinni an kon ngatanna de jowek,” zep Zen mes hen kirekam nëno mae mo enhona ngatan tabir-zimki. Menkam nëno mae mo nwena tatak sonna hen enhona kawesinni. Hwëna angkam enho nakon nen ema Yesussu kara la gwe'an. Zen in zebe tame uk, “Kristus hun de zergwë gwenkam, nen dekame Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna eis gwibi'in.”

7 Nëno mae mo timni, zen sap kama nakon de yang tabinni, zep dawem naka hom. Hwëna dekam de enho nakon èngatan gwen hap dena insa Alap ing ta sonezimki, zen sërkam de dawem tangaranna zen. Nëno mae mo timni sap karekna, hwëna olk, ngatan zi mo lang nakore nik zë gwë gwenda. Zen dekam zep dam gwasik gwenan: Sosonna men dekamë syal ta gwenan, zen kitak Alap onakorena. Are mae mo tim nikore naka hom. 8 Ano mae mo jal zini sap beya tanganna, hëndep zen man sap asa ngirin da gwibirin. Hwëna Alap abe mae hap sosonna gol gwizimnira, ëe zebë nama lowehe gwe'an. Anakare ngalap enlalana hen ki sap abon mae onak hata gwenda, “Ëe banakan asa loweher?” Hwëna ëe dekam homë enlalana anakan ètopse gwe-gwenan, “Alap molya asa mas gwibiridaka.” 9 Zen karek tabin hip sap asa alp dasik gwibirin, hwëna Alap hom asa da tasik gwibirida. Sap ki asa mos-mos ta gubin hip alp dasik gwibirin. Hwëna Alap ap sosonna gol gwizimnira, zep asa timbwas dabir srëm gwe-gwe'an. 10-11 Ëe mesë Yesus hun èraha-en gwek, zep ëe tim niban de nama okamanak lowehe gwenkam zebë mwin-mwankam anakan eis gwibirin, “Nësa an hen Yesus mo kim karek da gwibirin, hëndep zëno kim hen nësa damera gwenan.” Hwëna sosonna men dekam Yesus etan ngaya gweka, zen hen man ano mae mo timnik lwa gwenan. Zep ahakon asa de hlauluda gwenkam anakan tame nul gwenan, “Zëno mae mo timni sap sin-sinni, hwëna Yesus Zen èngaya gwen hap de sosonna gol gwizimnira.” 12 Zep Alap mo nganak de syal ta gwen wenya ëe insa kirekam juwen hap èalp gwasik gwenan, hwëna em dekone èngaya gwe'an.

13 Alap mo olak zini man anakan ale gulku,
“Ëe Alapsaë taïbliblak, zebë tonbiridak.”^c

Ëe hen kirekamë Alapsa laïblibla'an, zebë zëbe hap dena aïrin srëmkam lonbiridanda gwenan. 14 Sap ëe mesë Alapsa anakan laïbliblak: Men kirekam Bian Yesussu tün nïkon ngaya taká, zep nen men zene Deban èraha-en gwek, nësa hen kirekam sa ngaya tabiri. Zen dekam sa zëre onak dep kitak nësa tagal gulsulu. 15 Zep ëe de kareksa goltowe gwenna, zen aïris. Ëe ama dekam èsam gwasik gwe'an. Sap zen dekame em anakan tawa ei gwibi'in, “Alap man angkam Yesus onakon nësa

^c 4:13 Mzm 116:10

kwasang gwibirida gwe'ara." Hwëna etan beya tangan nik sa ebon mae onakon ésane gwe-gwer, hëndep zen de hen Yesussu taiblì gweblankam, zen hen sa Alap hap dawemna nol gweblal hen bosena teip nulsuk gweblal.

16 Zen in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal tanda gwenan. Nëno mae mo timni an sap man ésin gwe hana gwenan, hwëna Alap man nëno mae mo angna mwin-mwankam tatete ta gwizimnira. **17** Zep ëe insa awe karekna oltowe gwenan, zen jahalhana hen holo tangankam hom. Hwëna ngatan zi mo langnak zen zep sa Alap dawemna abe mae hap dohon-hon tangankam golzimdi. Zen zen – hëndep de wenyaye, hen mam tangan wenyaye. **18** Zep nen home angkam en dep de ba maesa enlala ei gwibirin – mensa okamanak awe hla kul gwenanye. Sap nwekam de hlaul gwenkam dena, zen hëndep denaka hom. Hwëna nwekam de hlaul gwen srëm wenyaye, zen diki zen – hëndep de wenyaye. Zen diki desa de dokwak gun hup nen dam-dam enkam hlu-hluk gwen.

Ngatan zi mo langnak de timsi de kara gwibin hip de ol:

5 Nen mese sap étawa gwek: Nëno mae mo timni an, zen san de sohlas gola kiye – bohëkam de zë okamana awe lowehe gwen hap dena. Zen gol kluk mo kim sa éklasak gwer. Hwëna dekam nëno mae mo ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki. Zen hëndep de gola zen – Alap mo syal gweblan zi niye. Zen zi mo syal gweblan golsa hom. **2** Okama ennak dep de timni an karekna. Zen zebe sérkam édwam gwe-gwenan – ngatan zi mo langnak dep de timsi de baju makan ala son hapye. **3** Desa de alala tankam, dekam nëno mae mo angna molya irkare makan lowehe gwek. **4** Okamanak dep de kluk gol makare tim niban de nama lowehe gwenkam, nen dekam ema anakan éénlwan gwe-gwenan, "Awe de gwënnä dohon tanganna. Diki hëndep de tim niban de gwënnä aïris." Hwëna juwenkam nen home édwam gwe'an – tim srëmkam de ang en nik lowehe gwen hapye. Diki nabakam de ngatan zi mo langnak dep de timsi de ala sonna aïris. Dekam awe en dep de timni ansa Alap sa owas hap hëndep de èngaya gwen hap de tim hip nëp li yul sonezimdi. **5** Zen Alap Zén ki kirekam dep nësa hohle tabirk. Zen in zep zëre mo Enhona nébe mae hap ing ta sonezimki – dekam de nësa anakan hamal hap gu-gubiridan hap, "Em esa eiwa are mo Tane naban hëndep denaban èr gwë gwer."

6 Nen in zebe enlala tatetekam lowehe gwenan, sap nen mese tame uk, “Okamanak dep de tim niban de nama lowehe gwenkam, dekam nen Bian onakon nama langanak.” 7 In zebe Biansa de anakan taibliblan enlala naban lowehe gwenan, “Mensa angkam hla kul sräm gwe-gwe'an, Zen desa sa lamkam näbe mae hap golzimdi.” Zep nen home nwekam de hlaul gwen wenza ansa dwam ei gwibi'in. 8 Zep nen enlala tatete nabane Biansa anakan laibli gwebla'an, “Zen eiwa ngatan zi mo langnak dep de timni sa nëp lop tazimdi.” In zebe anakan edwam gwe-gwenan, “Angkam de timni ansa emaka hli ku'indekam de hëndep de wenyaka gul irin hip– Bian zëre hon dikim gwë gwen hap denaka.”

9 Zen in zep okamanak awe de nama lowehe gwennak, nen diki Bian de nësa sam gwebibrida gwen en hap nen éalp gwe-gwen– men kirekam esa hen wakuwe éalp gwerye. 10 Sap nen lamkam Kristus hon esa kitak aha-en aha-enkam yaïng gwe-gwer, hen Zen dekam sa nësa takensibirida gwera, “Em banakarekam okamanak de tim niban gwë gweka?” Dawemsa de syal gwe-gwibin wenza kip, dawemsa sa golzimdi. Hwëna karekna men zen syal nei gwibik, zëbe mae hap hëndep kareksa sa golzimdi.

Alap han dikim zerumlae gwen hap de ol:

11 Sap ëe mesë Bian de kirekam nësa klis gun hup dena insa tame uk, zen in zebë ëe, Bian mo nganak de syal ta gwen wenza, Alap han dikim zerumlae gwen hap de olkam titi la gwibirin. Alap Zëna mes asa anakan tame tabiriki, “Zen tingare enho naban ano nganak syal ta gwenan.” Zen in zebë hen edwam gwe-gwe'an– em de hen kirekam asa tame ta gwibin hip. 12 Ëe aenaka de boltere tabin hip homë ki kirekam emsa gubiridal. Hwëna ëe ama edwam gwe'an– em dikim asa isripsi gwibiridan hap. Dekam aha zi de asa tonsubiridankam em emaka enbirida'an, “Paulus wal bose wal zeban Alap mo nganak zëre mae mo bosesa de mam gun hup hom golësyal ta gwe'ara. Zen tingare enho naban syal ta gwenan.” 13 Zep auhu-kama enlala zini sap sa asa anakan donsubirida gwer, “Zen in mamakkam syal ta gwenan.” Hwëna ano mae mo enlalana anakan lwa'ara, “Ëe sap asa zi mo nwenak saherak altil gwer, sap ëe Alap en de asa sam gwebibrida gwen en habë syal ta gwe'an.” Hwëna em de anakan asa tame tabinkim, “Zen

mamakkam hom syal ta'an," kirekam aïris. Sap ëe emsa de mas gwibiridan habë syal ta gwe'an. ¹⁴ Sap ëe anakare enlala nabanë syal ta gwenan, "Kristus Zen nëbe mae hap de kwasang hap te-lidak sonnak tilki." Zep zëno kwasang-kwasangna man ano mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Sap ëe hen anakanë étaiblik, "Kristus Zen tingga Alap mo hlil irin wenza nëbe mae hap tilki, zep Alap mo nwenak Zen dekam nësa kitak golëjuweka." ¹⁵ Zen kirekam mae hap ki lwak: Nen dikim Zébon en onak lowehe gwen hap, nëre mae mo auhu-kama enlala san dikim lowehe gwen srëm hap. Zep Kristus mo nëbe mae hap de tinni, hen Alap kim nëbe mae hap de dawem hap tñ nikón ngaya taka, nen bap nen desa asyas makan enlala gwe-gwibin.

¹⁶ Zen in zep, ëe bëjenë angkam aha zisi auhu-kama enlalakam anakan enlala gwibiridan, "Zen mamna," ahaksa, "Zen betekna." Orep ëe hen Kristussu auhu-kama enlalakam ama kïl lik, "Totore zi." Hwëna angkam ano mae mo enlalana mes wet gwešiki. ¹⁷ Sap men nara Kristus hun zeraha-en gwenna, zen dekam sa jowera – san de aha zi, esena! Dekam épba enhona mes tap gweblaka, hwëna angkam ëse enho naban zergwë'ara.

¹⁸ Zen kitak Alap ki kirekam nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zimnira. Orep nen sap Alap mo jal zi mo kime lowehe gwek, hwëna Kristus onakon zep nësa golëumlae gweka. Zen in zep hen abe mae hap syala wei yul sonezimki – zëre han dikim zerumlae gwen hap de ol dawemna insa de gol halada gwen hap denaye. ¹⁹ Èe in zebë ol dawemna ansa ol halada gwenan,

"Alap Kristussu zer soneka – Zen de te-lidak sonnak okamanak de zi hip tñ hïp, Alap Zén dikim kitak nësa golëumlae gwen hap. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap man nëno mae mo karek-karekna eititi gwe-gwibirida."

Èe kirekamë ol halada gwenan, sap Alap mes ki Zén dikim golëumlae gwen hap de syala insa abe mae hap wei yul sonezimki. ²⁰ Zep ëe an Alap mo dam tasibinni – Kristus mo bosekam de emsa kwang guludan hap dena, Alap Zén de emsa kwang guludan makan. Èe in zebë emsa Kristus mo bosekam etan anakan titi tabi'in, "Alap han em zerumlae gwen." ²¹ Sap Kristus Zen sap hom karek maena golka. Hwëna Alap man

gwëblaka – san de kareksa de gol gwen zini kiye, nëno mae mo karek-karekna kim kitak wei yul soneblakaye. Hen zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirk: Nen dikim Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëre mo nwenak èdakastin hïp.

6 Sap Alap asa kirekam golësyal ta gwe'ara, ëe in zebë emsa titi labi'in: Em hen angkam mese Alap mo kwasang-kwasangna enhonak eisbik, zep desa bahem asyas makan gwei gwibin. ² Sap men kirekam Alap mo épba olak lwak, Zen nama emsa angkam anakan gubirida'ara,

“Em kime juwen oranak lowehe gwek,
emsa de kwasang gwibiridan hap de yaklanak kim
hatak,
dekam zebë eno mae mo abena sak.

Yaklana inkam Ëe ama ngaya tabin hip hatak.”^d
Zen in zep, Alap mo kwasang gwibiridan hap de yaklanak angkam mes hatanan! Angkam an èngaya gwen hap de yaklanake lowe he'an! Zep desa bahem asyas makan gwei gwibin.

**Mae hap de ol: Ol dawemsa de gol halada
gwen hap de wenza, ëe dawem naban
karek nabanë itowe gwenan.**

³ Ëe in zebë èalp gwe-gwe'an, “Bap zen zini ano mae mo banakare karek mae nakon Alap de kwasang gwibiridan hap de ol ësena in san ang ta srëm gwen. Alap hap de syala an, bap zen zi mo nwenak karek gwen.” ⁴ Zep banakare maesa de goltownen nakon, ëe ama zi de anakan asa tame tabin hip èdwam gwe-gwe'an, “An eiwa Alap hon de syal ta gwen zi.” Ëe zebë dawemkam tatem èzauk gwenan – sap totoresa de kareksa goltowennak, hen sap zi de asa karek tabinnik, hen sap jalom èk tihinak de lowe hennak. ⁵ Asa mes dangole gwibik hen bwinak yal nulne gwek. Are mae mo tawa tabin jal hap, dekam zep zini èilman gwe-gwenan, hen asa tameran hap alp dasik gwibirin. Tahalha naban de lowehe gwenna hen mesë dawemkam eis gwibik – sap dohon-honkam de syal ta gwenna, yaklam, hen kam blal, hen usak naban de lowehe gwen naye. Hwëna ëe namaë deban tatem èzauk gwenan.

^d6:2 Yes 49:8

6-7 Sap eiwa kirekamë karekna oltowe gwenan, hwëna ëe ama
ëdwam gwe-gwe'an- tingare zi de anakan asa tame tabin hip,
“Zëno mae mo enlalana lalak enna.

Hen ba maesa de tame gun hup dena zëno mae mo
enlalana blala.

Hen zen jala tawa naka hom.

Hwëna zen enlala sae-sae naban aha zisi mas
neibirida gwenan.

Hen tingare enho naban aha zisi kwasang neibirida
gwenan.

Alap mo Enhona hen man zëbe mae hap sosonna gol
gwizimnira.

Hen Alap mo sosonna zëbon mae onak lwa gwenan.

Zep zëno mae mo tawa tabinni eiwa tanganna.”

Eiwa, Alap mo nganak de syal tan zini, ëe zebë okamanak
awe lowehe gwe'an- san de Kristus mo jana nabare zini kiyé.
Zep eijan hap de tingare kire-kirena mensa Alap nébe mae
hap lop ta gwizimnira, desa ama kitak kap la gwenan.^{e 8} Ëe
kire enlala nabanë Yesussu babu ë gweblanan. Zen zep hwëna
ahakon asa husus neibirida gwenan, hwëna ahakon hen man
asa sam neisibirida gwenan. Ahakon ano mae mo bosená man
mam nul gwenan, hen ahakon man asa lamang da gwibirin.
Ëe sap eiwa de enna kimë tawa la gwibirin, hwëna ahakon
man asa nenbirida gwenan, “Zen in nësa de yasik ta gwibin
hip de zi.”⁹ Zen sap ki asa tame da gwibirin, hwëna man asa
neibirida gwenan- san de tame tabin srëmna kiyé. Asa man
kil dë gwibirin, “Mes juwek,” hwëna sap namaë lowe he'an.
Asa man ki sap dangole gwibirin, hwëna ëe homë kim juwe'an.
¹⁰ Enlala dowe hananna ki sap abon mae hata gwenda, hwëna
nabakamë etan eisrip-sri gwe-gwenan. Ëe sap te-ala srëmkamë
lowehe gwenan, hwëna hëndep de te-alana ëeyë kae ë gwebla-
zim'in. Okamanak sap ano mae mo kire-kirena hom, hwëna
Alap mo irik gïnnik dep de kire-kirena, zen ëeyë kitak bi
ëblan da'an.

¹¹ Korintusk de aya-wal oso-wal, ëe mesë kirekam damnak
ebe mae hap de kwasang hap are mae mo enhona értreizimk.
¹² Ëe homë olzausu'un- emsa de kwasang gwibirida gwen naye.
Hwëna em mes yabe olzausuk- asa de kwasang gwibirida

^e6:6-7 Ef 6:10-18, 1Tes 5:8

gwenna. ¹³ Zep ëe ama angkam emsa gubirida'an – are mo walassa de gubiridan makan: Eno mae mo abe mae hap de kwasangna emki hen esek gulsen.

**Kristen gwen srëm zi niban de golësiri
gwe-gwen srëm hap de ol:**

¹⁴ Ëe ama emsa gubirida'an: ËKristen gwen srëm zi niban bahem golësiri gwe-gwen. Zen mae habë ki kirekam emsa gubiridal: Sap karek gol gwen zi niban bëjen dawem gol gwen zi niban aha-ere enlalakam apdekom syal tan. Hen kawesïnnik de lowehe gwen zi niban bëjen ngatannak de lowehe gwen zi niban éaha-en gwen. ¹⁵ Kristus hom dowal mo kigi naban olsa aha-en ul gwenda. Zep hen kirekam, ËKristen gwen zini bëjen ËKristen gwen srëm zi niban ësiri gwen. ¹⁶ Boton alap yang tasibinni hom eiwa de Zini Alap mo golak kang nul gwenan. Nëno mae mo lowe henna hen kirekam: Sap nen kitak san de Ngaya Zini Alap hap de gol – men kirekam Zëna gubiridakake:

“Ëe asa zëno mae mo ngirënnik gwë gwer,
hen Ëe asa desa golëlowehe gwer.

Zen Asa en sa boklena kom noso gweblal,
hen Ëe asa desa bi gwibiridal.”^f

¹⁷ Zen zep nësa hen gubirida'ara,

“Enlala kawesin zi mo ngirin nikon emki wet so
gwen.

Emki desa langa tasibin.

Kun nabare kire-kirena bahem mae towanbin.

Kirekame lowehe gwe'ak, ki dekam Ëe asa etan emsa
golëlowehe gwer.”^g

¹⁸ “Em are mo walas hap esa ejower.

Hen 'Bian'kam esa Asa en gweblal.

Soson Zini Alap Ënë ki emsa gubirida'an.”^h

7 Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap Alap kirekam nësa gu-gubiridaka, zen zep nëre mae mo enlala naban enho naban tingare karek-karek nakon nen lalak ta gwibin. Enho lalak enkam nen lowehe gwen, hen Alapsa bap nen asyas makan enlala gwe-gweblan.

^f**6:16** Im 26:11-12, Yer 32:38, Yeh 37:26-27, 1Kor 3:16-17 ^g**6:17** Yes 52:11, Yeh 20:34, 41 ^h**6:18** 2Sam 7:8, 14, 1Taw 17:13, Yes 43:6, Yer 31:9

**Paulus kim Korintusk de Kristen
zini isrip-sri gwibiridakake:**

2 Hwëna aya-wal oso-wal, ere mae mo abe mae hap de kwasang-kwasangna emki esek gulsen. San kië ebon mae onak zini karek lak? Ahaksa aha maena san kië yasik lak? Hen san kië emsa te-ala mae hap aberbe la gwibik? 3 Ëe kirekam em dikim èsaher gwen hap homë ki ale gulzim – anakan dikim èenlala gwen hap, “Eiwa, diki te-alasa emaka olzimk.” Sap men kirekamë emsa gubiridal, ëe sërkamë emsa kwasang eibirida gwenan. Hëndep ëe de juwen maekam ahaksa nama de lowehe gwenkam, ëe molyë emsa de kwasang gwibirida gwenna olzausuk. 4 Ëe, Paulus, mesë emsa dawemkam anakan taïblibiridak, “Ëe de zëno mae mo lowe hensa de oto gulsun hup gubiridankam, zen molya asa jal nëblak.” Hen ëe namaë emsa anakan sam gwasibirida gwenan, “Zen ano walas dawem-dawemna.” Ëe sap are mo wal bose walya ban kareksaë zigoltowe gwenan. Hwëna emsa de enlala gwibiridankam, ëe dekam zebë enlala nakon èsëwehe gwenan, hen ano mae mo isrip-srina dekam tangan zep taman kïnì gwenan.

5 Hwëna eiwa, ëe kimë Makedonia mo langnak yaïng gwek, dekam ano mae mo enhona hom sëwe heka. Sap ëe karekna da-en homë zë oltowe gwe'ak. Dekam zëwe de zini man asa husus neibirida gwe'ak, hen man asa karek da gwibik. Hen deban ebon mae onakore ola homë èsane gwe'ak, zebë enlala nakon èsëwehe srëm gwek. 6 Hwëna enlala dowe hanan zi hip Alap enho tatetesá zer gwizimnira. Zep Titus Bak kim ebon mae onakon abon mae onak hatá zaka, dekam zep ano mae mo enlalana sëwe hezimki. 7 Zëno hatazan en hap homë ètatete gwek, hwëna zen kim anakan aïsil gwe zakake, “Korintusk de zini ano enhona dawemkam ap së da soneblak, hen zen dawemkam èdwam gwe-gwe'an – Paulussu de etan zertowen happye. Zen man angkam damnak anakan èkira-kla gwe-gwenan, ‘Eiwa, ëe ama Paulussu kirekam karek lak.’ Hwëna zen angkam eno tahasa de tri so gweblan hap èdwam gwe-gwe'an.” Ëe kimë kirekam Titus hon emsa salbiridak, ama tangan sërkam isrip-sri gwek.

8-9 Ëe nonol ama sap enlala gwe-gwe'ak, “Ëe ba habë zëno mae mo kareksa de dri yulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk? Zen sa hwëna enlala nik èdowe hanal.” Sap eiwa

kirekamë enlala gwe-gwe'ak, hwëna angkam mesë dam gulsul, “Ëe ama sam gwesik – kirekam de emsa jal gwibiridankamye.” Ëe eno mae mo enlala dowe hananna in kon homë sam gwesi’ñin. Hwëna ena dekone ëhale'an. Hen angkam enlala dowe hananna in mes tap gwizimdi. Zep kirekam airis. Ëe homë kim emsa karek tabik. Alap Zen kirekam nësa dwam gwibirida gwenda, “Zen dikire zëre mae mo enlala dowe hanan nakon ëhale gwek.” ¹⁰ Sap Alap mo dwam gwibin sin de enlala nik dowe hanankam, zen dekam zebe ëhale gwenan, hëndep zep esa ëngaya gwer. Desa bëjen gubin, “Zen karekna.” Hwëna Alapsa de tame tan srëm zini zëre mae mo karek-karek gol gwen nakon sap ki enlalana ëdowe hana gwenan, hwëna dekon hom ëhale gwenan. Hwëna dekam nama juwen ora san ang ta tine gwenan. Zep auhu-kama enlalakam de dowe hananna, zen eiwa karekna. ¹¹ Em zebe ësam gwesik, sap em Alap mo dwam gwibin sine enlalana ëdowe hanak, hen zebe ëhalek.

Em zebe ëwet gwesin hip ëdwam gwek.

Hen men zen ëkarek gwek, em zebe desa anakan jal eibiridak, “Em ba habe Paulussu kirekam karek lak?”

Em zebe Alap mo jala aïribik.

Hen dekam zebe ëdwam gwek – ëe de etan emsa amjanbin hipye.

Hen zebe ano titi tabin sin de ang tan hap ësyal-syal gwek.

Dekam zebe anakan ola aha-en uk, “Men zen ëkarek gwek, kirekam esa halen labir.”

Dekam zebe dawemkam tingare zi mo nwenak anakan oltrëk, “Ëe homë karek gol gwen zi niban ola aha-en uk – dekam de karekna insa syal gwibin hipye.” ¹² Zep suratna insaë nonol ale gulzimk, zen anakan dikim emsa klis gun hup hom, “Zen karek gweka,” ahaksa, “Zini in desa karek taka.” Hwëna ëe anakare enlala nabanë ale gulzimk, “Zen kim de ano suratnak de ola an san Alap mo nwe kara gwennak ang ta'ak, dekam sa zën anakan dam nulsul, ‘Nen eiwa Paulus mae mo ol san de ang tan hap ema tangan ësyal-syal gwe'an.’”

¹³ Sap em ano ol san kirekame ang tak, ano mae mo emsa de ngalap gwibiridanna dekam zebë ësëwehek. Sap em dekam Titus Bak mo enlalana mese së la soneblak. Zep zen kim ebon mae onakon hata zaka, isrip-sri naban zep ebe mae hap dena

asa aïsil gwibirida zaka. Ëe dekam zebë hen mamkam ëisrip-sri gwek. ¹⁴ In kim Titus emsa amjanbir srëm gwe'anka, ëe ama dekam hamal hap gubluk, "Korintusk de Kristen zini in dawem-dawemna. Zen sa dawemkam eno titi tabin sin ang tal." Zep angkam ëe homë saher gwebla'an. Sap men kirekamë ebe mae hap denaye. ¹⁵ Titus mo kwasangna angkam ebe mae hap denaye. mam tanganna, sap zen anakan emsa enlala gwibirida gwe'ara, "Zen dawem enkam asa blikip gwe'siblin naban neirink, hen zen kitak ano ol san dawemkam ang ta gwek." ¹⁶ Zep angkam ëe ama tangan emsa sam gwe'sibrida'an, sap mes tangan dam gwe'sil: Em in taiblibirdan tanganna.

**Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa
de te-alakam mas gwibiridan hap de ol:**

8 Angkam aya-wal oso-wal, ëe ama édwam gwe'an em de hen ansa étawa gwen hap: Alap zëre mo kwasang-kwasangna mamkam propinsi Makedoniak de Kristen zi mo enhonak ing gul sonezimki, ² zep hëndep zëno mae mo enhonak isrip-srina sërkam tangan mam gwek. In zep zen te-alana beya tangankam tagam dak– dekam de Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa mas gwibiridan hapye. Hwëna zen hen sap karekna mamkam noltowe gwe'an hen tahalha tanganna. ³ Ëe eiwa denaké emsa gubirida'an: Zen kim Bian onakore kwasang-kwasang hap beya tangankam tagam dak, zëna hwëna man tangan etan étahalha gwek. Ëe sap homë desa enbiridak– te-alasa de zen hen zer sonezimdin hipye. ⁴ Hwëna zën asa nenbirida gwek, "Ëe hen ama Yerusalemk de nëre mae mo Kristen aya-wal oso-walsya de mas gwibiridan hap édwam gwe'an– men kirekam hen aha langnak de zini ékalang gwe'anke." ⁵ Hwëna zen kim kire hap ola aha-en nuk, zen ein hom kirekam syal neibik. Zen nonol zëre mae mo lowe hensa kitak Bian hap anakan yaïng nilblik, "Bian, are mae mo lowe henna kitak eno tahanaké onne se'an, sap ëe ama Yerusalemk de tahalha zisi mas gwibiridan hap édwam gwe'an." Hen dekam zep asa nenbiridak, "Men kirekame asa enbirida'ak, ëe asa ki desan ang tal." Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak. Hëndep ëe hen ama tangan lenggwanbiridak.

6 Ëe in zebë hen Titussu enblak – dekam de Korintusk de zini emsa etan amjanbin hipyé, Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de kwasang gwibiridan hap de syala insa ekakim su kul sonek, ëe de ahakore naban golëyaïng gwezan srëmnak. Sap Titus zen zen nonol kire hap de syal hap emsa titi tabirki. Zen zep sam gwiſi'ira – zen de etan kire hap de syala insa eban mae zisul sonen hipyé. 7 Sap em eiwa mese tangan dawemkam èKristen gwek:

Em sërkam tangane Biansa laibli gwebla'an.

Hen eno mae mo ol toranna sosen tanganna.

Hen eno mae mo tame gunnu mes tangan
esek gweſer.

Alap hap de syalsa de gon hap em hen
syal-syal tanganna.

Hen em sërkame asa kwasang eibirida gwenan.

Sap em mese kirekam tangan èsam gweſik, zep angkam emki hen tahalha zisi de kwasang gwibirida gwen hap de syalak èsyal-syal gwen.

8 Kirekam insa ep ale gulzimk, ëe anakan homë kim emsa tik-tik tabi'in, "Em hen te-alana olzimk." Hwëna ëe ama kim emsa anakan akasibirida'an, "San ha zen hen sa Makedoniak de Kristen zi mo kim tingare enho naban tahalha zisi hen kwasang neibiridal?" 9 Sap em mese Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tame uk: Zen sap nonol ngatan zi mo langnak tahalha srëmkam gwë gweka. Hwëna nébe mae hap de kwasang hap desa kitak hli yulku – dekam de tahalha zi mo kim awe gwë gwen hap. Zen mae hap ki kirekam gwëka: Nen dikim hen lamkam ngatan zi mo langnak zëre mo kim soweheñ tangankam lowehe gwen hap.

10 Zep ëe ama are mo enlalasa ebe mae hap zer sonezim'in: Dawemna, mensa nonol tahunkam ena kon eisibir hanak, emki sul sonen. Tahalha zisi de mas gwibiridan hap de èkalang gwenkam, eme ènonol gwek, hen te-alana nonol eme sap tagam lak. 11 Zep emki ere mae mo èkalang gwenna insa sul sonen. Sap em ema èkalang gwen hap èsyal-syal gwek, zen in zep emki angkam de sul sonen hap èalp gwen. Men kire enkam Alap ebe mae hap gol gwizim'ira, zëno hlik naka emki ing gul gwen – men kire enkam ena èdwam gwe'anke. 12 Sap em de mas gwibiridan hap èhohle gwenkam, Alap sa emsa anakan sam gweſibirdala, "Zen man mas gwibiridan hap èdwam

gwe'an." Betekkam de ing gun zisi Zen sa anakan tawa gwibiridala, "Zini an sap man beyakam de ing gun hup dwam gweka, hwëna basa dep?" Sap zi de tahalha gwenna, Alap molya desa enlala gweblaka, "Zen maka mamkam ing gulu."

¹³ Ëe homë anakan dwam gwe'an, "Korintusk de zini dikire étahalha gwek. Yerusalemk de zini tahalha srëmkam de lowehek." Hwëna ëe hwë-hwëkam de enaka mas gwibirida gwen habë dwam gwe'an. ¹⁴ Sap angkam em tahalha srëmkame lowehe gwe'an, zep em emaka mas eibirida'an. Hwëna aha tahunkam de zen tahalha srëmkam lowe he'ak, zen maka hwëna emsa mas neibirida'an – em de hwëna étahalha gwenkamye. Zep em kirekam esa enaka mas eibirida gwer. ¹⁵ Zep men kirekam Israel Bak mo zi ausu nakore zini orep tahalha srëmkam lowehe gwek, em tingare Kristen zini kirekam esa lowehe gwer. Sap Alap mo olak anakan lwak:

"Men zen tembanena beyakam tagal dak, hwëna hyanak hom mosrona zalta dep yal dak. Hen men zen betekkam tagal dak, hwëna hyanak hom étahalha gwek."ⁱ

Titus de wal bose dare zeban te-alasa zitagam tan hap de ol:

¹⁶ Ëe ama Alap hap dawemsa gol gwebla'an, sap Zen mes are mo enho makare enlalana Titus Bak hap hen ing ta soneblaka. Zen zep are mo kim syal-syal gwe'ara – emsa de mas gwibirida gwen hapye. ¹⁷ Zep ëe kimë desa emsa de amjanbin hip lakensi'blik, zen man tangan sam gwi'siki. Sap zëna hen mes takensi'blik srëmnak emsa de etan amjanbin hip kalang gwe'anka.

¹⁸ Titus hun nëre mae mo aha oso nabon sa asa ebon mae osan dep angirbirida zala. Zen hen dawemkam Kristus hup de ol dawemna tonbirida gwenda, zep desa hen man tingare jematna sam neisik gweblanan. ¹⁹ Hen awe de jemat-jematna mes zini insa dam dasik – zen de hen asa ang gwibiridan hap, te-alana insa dikim Yerusalemk dawemkam zerhatan hap. Sap kwasang hap de syala an, zen mae habe syal ta'an: Bian mo bose dikim mam gwen hap, hen dekam de tingare zi niësa anakan tame tabin hip, "Zëwe de Kristen zini in tahalha zisi de mas gwibirida gwen hap syal-syal tanganna." ²⁰ Zep zini Yerusalem san dep

ⁱ8:15 Kel 16:18

beya tolkam sa ang tal– dekam de tingan asa anakan taiblibiridan hap, “Zen eiwa kitak sa neirzim. Zena molya mae nulink.” 21 Sap ano mae mo dwam gwenna, dam-dam enkam de syal tan hap– sap zi mo nwenak hen sap Alap mo nwenak.

22 Zi darena in hon ee asa hen zini ahana er soner. Ee mesé zini insa hen dawemkam akasik gweblak, zebé tame la'an, “Zen hen Alap mo syal hap syal-syal tanganna.” Zena man tangan sam gwesiki– desa de hen ang gwen hap dam tasinkimye. Sap zen man emsa taiblibirida'ara, “Korintusk de Kristen zini zen dawem-dawemna.”

23 Titus zen ano syal bose. Ee apdekamé deban emsa syal eibirida'an. Aha zi darena in, zen awe de jemat-jemat mo dam sosun zi dare. Zere nik mo en nakon tingan mes tame nosok, “Zen dawemkam Kristus mo bose hap syal ee gwenda.” 24 Zen in zep, amki hen zébe nikhip kwasang-kwasangna oltrei gwizimk. Dekam sa hen awe de jemat-jematna zébon nebon onakon anakan esane gwer, “Men kirekam Paulus tonbirida gweka, Korintusk de Kristen zini, zen eiwa dawem-dawem tanganna.”

**Mae hap de ol: Alap man isrip-sri naban
de zébe hap ba maesa gol gweblan
zisi kwasang gwibirida gwenda.**

9 Em orep mese esyal-syal gwek– Yerusalemk de Kristen zisi de te-alakam mas gwibiridan hapye. Zep suratnak awe ee ba hap de etan ebe mae hap ola blal gulzimdin hip? 2 Em dwan mes em-am esyal-syal gwek. Zep ee mesé eno mae mo bosena propinsi Makedoniak awe anakan mam gul gwizimk, “Propinsi Akayak de zini, éna Korintusk, zen orep mes nonol tahunkam tahalha zisi de mas gwibiridan hap éhohle gwek.” Em insa kirekam esyal-syal gwek, aha jemat-jematna dekam zep hen édwam gwek– enlala syal-syalkam de hen mas gwibiridan hapye. 3-4 Zen zep asa nonol zi dan-aharena insa asa de ebon mae osan ngeirblizan hap lup gul soner– anakare enlala naban, “Ee mesé aha zisi anakan gubirida gwek, ‘Zen mes tangan éhohle gwek.’ Hwéna ee de deban mae goléyaing gwe zankam, babé éhohle gwen srémnak emsa hlauludazan.” 4 Sap ee de Makedonia kore zi niban éhohle gwen srémnak emsa hlauluda zankam, ki hwéna ee sérkam asa anakare hap saher gwer, “Ee ba habé waba hap kirekam boltere ta gwibik?” Ena dekam hen esa ésaher gwer. 5 Zen in zebé enlala gwek– zi dan-aharena in

de asa ngeirbiridazan hapye, em dikim dawem enkam te-alasa tagal ta gun hup, mensa ena ägu-guk gwekke. Sap ee de hamal ta gunnuk emsa hlauluda zankam aïris tangan. Dekam isrip-sri nabon esa te-ala yawala insa eirzim. Hwëna hamal tan srëmnak de ee yaïng gwe zankam, ki sa hwëna nwe-mase gwer, “Zen ein tagam dazim'in.”

6 Gulk sun de ol blaoranna ansa bahem eititi gwibin:

“Betekkam de eiyas tanna, dekam betekkam esa hen
eini tara.

Beyakam de eiyas tanna, dekam beyakam esa tara.”^j

7 Zep dawemna, diki ere mae mo enhonak em anakan dam gulsuk gwen, “Ee ki en asa golzim.” Embwan gwibin niban bahem gol gwizimdin. Hen anakare enlala nabon bahem, “Ee an einë golzim'in.” Diki isrip-sri nabon emki gol gwizimdin. Sap Alap isrip-sri nabon de gol gwizimdin zisi man kwasang gwibirida gwenda. 8 Sap Alap mo sosonna ki– dekam de etan ebe mae hap tingare aïlya gwibin nika gol gwizimdin hip denaye. Zen dekam tangan esa enlala beya gwen srëmkam kae-kaena esek ulse gwer. 9 Sap Alap mo olak man lwak,

“Alap tahalha zi hip totoresa gol gwizimnira hen kae
gwe-gwibir-zimnira –
men kirekam zini gandum danna men-san
an-sankam hling disik gwenanke.

Alap mo syal dawemna in hëndep denaban sa lwa
gwer.”^k

10 Zep hen kirekam, kae-kae gwen hap de syala in, zen obwaga dansa de eiyas gin makan lwa'an. Alap men Zen desa de eiyas gin hip gol gwizimnira, hëndep tarankam tembanena hen sowe henkam gol gwizimnira, zep eiwa eno mae mo kae-kae gwen hap de syala insa dan nik de mamkam tën makan sa ep beya gul gwizimdi. 11 Alap dekam sa ebe mae hap mamkam aïlya gwibin nika gol gwizimdi, hëndep zep esa beyakam kae eibirida

^j9:6 Ams 11:24

^k9:9 Paulus Mzm 112:9 nakore naka awe ale gulkua. Paulus mo enlalana ayatnak awe, san ha Alap de kirekam mas gwibiridan hap dena? San ha zi bose zik de mas gwibiridan hap dena? Zep Paulus mo enlalana ayatnak awe anakan hen maka li nul sonek, “Kae-kae zini zen tahalha zi hip totoresa nol gwizimnir hen kae neibirida gwenan – men kirekam zini gandum danna men-san an-sankam hling disik gwenanke. Hwëna Alap sa zëno mae mo syal dawemna insa hëndep denaban enlala gwe-gwibiri.”

gwer. Hen desa de aha zi hlaunkum, dekam beya nik sa Alap hap dawemna nol gweblal. ¹² Sap em insa Kristen bose uk mo tahalhana hla kulzim'in, hwëna dekam beya nik sa hen Alap hap dawemna nol gweblal. ¹³ Sap em kime mas eibirida'ak, dekam sa emsa anakan dam dasibir, "Eiwa, Korintusk de zini in zëno mae mo eini mes bïl gwek." Dekam Yerusalemk de wenyia Alap mo bosena sa anakan teip nulsuk gweblal, "Aïlya Bian, zini in ëk enkam hom Kristus hup de ol dawem san ang tak. Hwëna zen eiwa i-san i-san nei gwibirin, hëndep zep dawemkam ano mae mo tahalhana ap hla nulzimk – aha zisi men kirekam hen mas neibirida gwenanke." ¹⁴ Zen dekam sa hen Alapsa kwasang naban ebe mae hap anakan abe da gwer, "Eiwa, Alap, Em ema tangan ere mo kwasang-kwasangna zëbe mae hap mam gulzimki. Zep Emki aïlya gwibin nika zëbe mae hap etan gol gwizimdin."

¹⁵ Hen dikire tingen Alap mo bosena teip nulsuk gweblak, sap Zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nébe mae hap totoresa golzimki. Zep eiwa wehasa hom – Zëbon onakore aïlya gwibin niye!

**Paulus kim zëre mo syala Korintusk
de zi mo nwenak eiwa gulkuke:**

10 Ëe, Paulus, ama emsa titi tabi'in: Asa de husus gweblan zi sin bahem ang ta gwen. Ëe ama sak: Ebon mae onakon ahakon man asa nenblak, "Paulus in Korintusk awe de gwënkam, zen ol drak-drakkam hom nësa tonbirida gweka. Hwëna langa nakon de suratkam nësa tawa tabinkim, dekam en ol drak-drakkam nësa gu sonebirida gwenda." Zen in zebë angkam Kristus onakore enlala sae-saekam hen kwasang-kwasangkam ² emsa gu sonebirida'an: Men zen kirekam asa nenblak, bahem desa salbirida gwen. Ki eiwa asa ol drak-drakkam emsa tonbiridazal – men kirekamë suratnak ale gul gwenanke. Hen zen dekam esa asa tame lal, "Paulus, hare eiwa, jal-jala kake." Zen man hen asa nenblak, "Paulus auhu-kama enlala naban syal gwe-gwenda." ³ Sap eiwa, nen auhu-kamanake lowehe gwenan. Nen zebe dowal mo kïgi naban èrei ja gwe'an. Hwëna ëe auhu-kama zi mo enlala blalkam homë zereija'an. ⁴ Sap nen okamanak awe Kristus mo jana nabare zi mo kime lowehe gwenan. Hen nëno mae mo janana, auhu-kamanak de janasa hom. Nëno mae mo janana, zen ngatan zi mo lang

nakorena. Nen dekame dowal mo kigii mo itii ena timbwas lablanda gwenan, hen yasik tabin hip de zi mo tawa tabinsi dekame timbwas ul gwenan. ⁵ Sap yasik tabin zini in bolteboltekam anakare olkam aha zisi tru-tru nulbirida gwenan, “Kristen zini in hon bahem ang ta gwen. Ki em molye Alapsa tame lak.” Hwëna zëno mae mo tawa tabinsi nen ema timbwas ul gwizimnin – ngatan zi mo lang nakore janana inkam. Hen zini men zen botonkam de tawa tabin sin ang ta gwe'an, nen ema etan desa Kristus osan dep lahyohal gwe'an. ⁶ Hen em kime Kristus onak dawemkam étal gwesi'ik, hwëna dekon men zen etan aha ora san ang ta'ak, ëe asa desa Alap mo Enho nakore sosenkam karek tabirzir.

⁷ Zi de ebon mae onak zénaka anakan kira tanna, “Ëe an hen Paulus makarena – Kristus mo zer sonenna, emsa de hen tawa ta gwibin hip,” zep zen dwan hen maka zëre mo kirekam de gun nukon anakan dam gulsku, “Paulus hen Kristus mo zer sonen nakake, zep ëe babë husus gweblan olsa gubiridan.” ⁸ Ëe eiwa ama sap etan-etankam aenaka gu gwebla'an, “Bian mes asa zëre mo nganak de syal gwe-gwen hap zer soneka,” hwëna ëe molyë ëre mo kirekam de ola insa saher gwibik. Sap asa Bian eno mae mo ei nika de timbwas gulzimdin hip hom zer soneka. Hwëna eno mae mo eisi dikim mam gulzimdin hip zer soneka.

⁹ Hwëna asa anakan bahem enlala gwe-gweblan, “Paulus zëre mo surat-suratkam asa airin-airin ta gwibi'ira.” ¹⁰ Sap ahakon man asa nen gweblanan, “Paulus mo surat-suratna sosenka hen ol drak-drakkam dena. Hwëna zën de hatankam zëno ola sosen naka hom. Dekam hom mae ol drak-drakkam nésa tonbirida gwenda.” ¹¹ Men zen kirekam asa enlala né gwebla'an, ëe angkam bira! Zen aen de hata zankam sa asa tame dal, “Hare eiwa, Paulus ol drak-drakkam de jalse gwibirdanna hen tawa nakake – suratnak men kirekam hen ale gul gwendaye.”

¹² Eiwa, men zen anakan zénaka boltere da gwibirin, “Ëe hen Paulus kiye,” hwëna ëe homë ki dwam gwe'an – zëno mae mo kim de anakan aenaka boltere tan hap, “Ëe an hen deban mae apdenak.” Zen man tim nul gwe'an, “Sérkam de zénaka boltere tan zini, zen eiwa mamna.” Zen zep zëre mae mo hliknak de bütii gwen en wenyaka anakan boltere da gwibi'in, “Em an are makarena.” Hwëna kirekam de ëgwë gwen zini, zen

enlala joblo-topna. ¹³ Hwëna men zen abe hap dakastilbli'an–desa de boltere gul gwen hap, ëe desa en asa boltere gul gwer: Ngana men desa Alap Zëna abe hap zerblaka, desa en asa boltere ta gwer. Hen desa kimë syal gweblak, ëe dekam zebë ebon mae onak ol dawemna golhatak. Hwëna aha mo ngana bëjenë bola-bolakam anakan gublun, "Zen ano nga." ¹⁴ Ëe de nonol ebon mae onak ol dawemna insa golhatazan srëmkam, ki eiwa ëe botonkam amaka aenaka boltere ta'an. Hwëna ëe mesë nonol golhatazak. ¹⁵ Zep ëe amaka are mo syal gweblan nganak denaka boltere tabi'in. Hwëna aha zi mo nganak de wenya molyë. Hen ëe ama emsa dwam gwibirida'an: Eno mae mo ei nik de mam gwe'ak, zen dekam sa aha zi emsa de kirekam hlauluda gwenkam beyakam èKristen gwe song gwer.

¹⁶ Kirekam de lwankam ëe amaka aha lang san dep etan ayang gu'un– desan de etan ol dawemna insa eyas gil song gwen hap. Dekam aha zi bëjen bola-bolakam asa anakan gublun, "Zen ano syal gweblan ngasa al ta'ara." ¹⁷ Sap nëre mae mo syalsa de enlala gwibinni, zen diki men kirekam Alap mo olak lwak, kirekam de enlala gwibin. Sap zëwe a kirekam mo lwakye,

"Zini diki Bian ensa zen boltere ta gwen.

Zënaka bap zen."^l

¹⁸ Zep zi de zënaka boltere tanna, kirekam hom dakasti'in. Diki Bian Zen gublun, "Em dawemkame are mo nganak syala gweka," zen ki mes eiwa sam gvesili.

**Paulus kim enlala joblo-top zi mo kim
botonkam zënaka boltere takake:**

11 Bahem asa jal gweblan, sap ëe angkam enlala joblo-top makanë bolte-bolte zi mo kim ale gulzim'in– men kirekam emsa de yasik tabin hip de zini zënaka boltere da gwibirinke. ² Sap men kirekam Alap jematna emsa zëre en hap inik gwibi'ira, ëe hen kirekamë emsa anakan dwam gwibirida'an, "Zen dikire Bian en hon lowehe gwek." Zep ëe an men kiye-wenam tol mo bianna, zen de wenam tola insa dawem tangankam anakan kara gul gwenna, "Bap zen aha zisi ang gweblan– zi hip de gon srëmnakyé." Ëe hen kirekamë emsa kara ta gwibi'in, sap ëe mesë Kristussu anakan gu-gubluk, "Jematna an Ere en hap dena." ³ Hwëna ëe ama emsa anakan

^l10:17 Yer 9:24

ngalap gwibirida'an, "Kristus onak de étal gweśin níkon etan bap zen sap de ora san égwahan – men kirekam Hawa wanyana in mo ol dërek san ang gwekye." ⁴ Sap yasik tabin hip de zi de ebon mae onak yaïng gwenkam, em bëjen em desa jalse gwibiridan. Zen sap maka emsa anakan tawa dabi'in, "Yesus osan dep dena emki srën ang tan. Hen Alap mo Enho hap dena emki hen srën ang tan. Aha ol dawem san emki ang tan."

Kirekam de yasik ta gwibin zisi, em hwëna aha-ere enlalakame dokwak la gwibirin. Zep sap esa ano wehakam de aenaka boltere tan ola ansa hen ésane gwer. ⁵ Yasik tabin hip de zini in man zénaka tim di gwibirin, "Ëe an teipsin-teipsin tanganna – Paulus onakonye." Hwëna kirekam hom. ⁶ Eiwa, ëe homë tewesik – dawemkam de zi tranak tonbiridan hap denaye.

Hwëna men kirekamë Timotius hun oltrezim tine gwek, Alapsa de tame tan hap dena, ëe mesë te keisik.

⁷ Ëe kimë Alap onakore ol dawemkam emsa tawa ta gwibik, ëe homë mae emsa gubirida gwek, "Ap te-alana ol gweblak, sap ëe ama emsa tawa ta gwibi'in." Ëe hwëna dekam ama gwë gwek – san de ebon mae de babu gwen zi, anakare enlala nabani, "Ëe sap asa zéno mae mo nwenak otdenak gwér. Zen sap sa ëteipsil." Hwëna ëe insa kirekam gwëk, san ha dekam eno mae mo nwenak ama karek gwek? San ha homë? ⁸ Ano tahalhana dekam aha lang nakore jemat-jemat ap hla nul gweblak – te-alasa de golblankamye. San ha esa asa enblal? – "Em ema karek gweka – asa de totoresa tawa ta gwibinkimye, aha lang nakore jemat-jemat mo te-alakamye." ⁹ Ëe kimë ebon mae de gwënnak tahalha gwek, ëe homë emsa dohon-hon ta gwibik – te-ala hap de emsa abe tabinkimye. Hwëna Makedonia kore aya-wal oso-walya kim zë yaïng gwe-gwezak, zen zap ano tahalhana ap hla nul gweblak. Hen angkam mae ëe molyë wet gwezik. Men kirekamë emsa abe tabir srëm gwek, zen kire enkam asa ebon mae syal gwe-gwer. ¹⁰ Eiwa de Zini Kristus mo nwenakë emsa gubirida'an: Ëe kire enkam asa emsa gweibirida gwer, hëndep Akayak de zini em lamkam mae asa molye anakan en gweblak, "Paulus hup ëe kië te-alana olblak." ¹¹ Ëe kimë emsa kirekam gweibirida gwenan, san ha dekam homë emsa kwasang gwibirida gwenan? Kirekam bëjen. Alap Zëna tawana: Ëe kirekam ebe mae hap de kwasang habë ki gwë gwenan!

¹² Zep ëe kire enkam asa emsa gweibirida gwer – mae hap: Zini men zen zénaka anakan bolte-bolte da gwibirin, "Ëe an

hen Paulus mo kimë hatazak – emsa de syal gwibin hip,” zëno mae mo eksa dikim kyang tasibir-zimdin hip. Sap zen te-ala en hap syal ta gwenan. ¹³ Sap kirekam de zini, zen Kristus mo dam tasibin zisi hom. Zen yasik tabin hip de zi. Zen zep bolte-boltekam éboton gwe-gwenan, “Ëe an Kristus mo zer sonen zi.” ¹⁴⁻¹⁵ Zen mae hap kirekam égwë gwenan: Sap zëno mae mo teipsinni, dowal mo kigë, zen hen kirekam bolte-bolte gwe-gwenda, “Ëe an hen Alap mo dam taha nakore zi – Alap onakore ngatan naban.” Zep hen kirekam – dowal mo kigë mo zer sonen zi niye. Nen ba hap de desa tenggwanbirida gwen hap? – zen insa anakan zénaka boltere da gwibirinye, “Ëe an Kristus mo zer sonenna.” Hwëna aumwa hap denak Alap sa zëbe mae hap zëre mae mo syal eini golzimdi.

¹⁶ In zebë etan emsa gubirida'an: Bahem asa anakan enlala gweblan, “Paulus zen suratkam zénaka boltere tak. Zëna hen enlala joblo-topna.” Hwëna em de eiwa kirekam asa enlala gweblankam, ki emki dawemkam asa zer irin. Sap enlala joblo-top zini, em ema dawemkam lup ulin gwenan. Zep asa hen kirekam. Sap ëe angkam are mo gwënsaë boltere gu'un. ¹⁷ Zep angkam ëe enlala joblo-top zi mo kimë ep ale gulzim'in. Sap diki Kristus mo dam tasin zini bëjen kirekam zénaka boltere tan. ¹⁸ Ebon mae onak, zini beyana auhu-kama zi mo kim de zénaka boltere ta gwibinni. Zep ëe anik hen zëno mae mo kim aenaka boltere tak. ¹⁹ Em ëe makare enlala joblo-top zisi dawemkame lup ulin gwenan, sap ena enlala blala! ²⁰ Em zebe anakare zisi lup ulin gwenan:

Men zen emsa jap nul sonen da gwenan.

Hen men zen eno mae mo kire-kirena alal danda
gwenan.

Hen totoresa de syal tan hap men zen emsa nenbirida
gwenan.

Hen men zen anakan emsa nenbirida gwenan, “Ëe an
mamma. Em bete-tekna.”

Hen men zen emsa mipna lwa da gwibir-zimnin.

Em hwëna kire zisi dawemkame lup ulin gwenan. ²¹ Angkam ëe zebë saher gwe'an: Ëe Timotius hun ama eiwa sin-sin ëk, zebë emsa kirekam eibirida srëm gwe-gwek!

Zep angkam ëe sap asa aenaka boltere tal – enlala joblo-top zini in mo kimye.

22 San ha zen anakan zénaka boltere da gwibirin? – “Ëe an Ibrani wal.” Hwëna ëe an sap hen Ibrani wal.

San ha zen hen anakan zénaka boltere da gwibirin? – “Ëe an Israel Bak mo ausu nakore zi.” Hwëna ëe hen dekorena.

San zen Abraham mo auyan-tane wal? Ëe an hen zéno auyan-tane. Zep ëe an hen Yahudi wal tangan.

23 San zen man zénaka nenbirida gwenan? – “Ëe an Kristus mo nganak de syal ta gwen zi.” Ëe an hen zéno nganak de syal gwe-gwen zi – desa de kwei-kwik gunnu. Kirekam insa ale gulun, zen enlala joblo-topkamë mas gul!

Sérkam de syal gwe-gwenkam ëe mesë desa kwei yuludak.

Bwinak de gwénkam hen mesë desa kwei yuludak. Kristus mo bose hap de asa tangolenkam hen mesë sérkam kwei yuludak.

Ëe mesë tün hüp de alp gвесини beya guk. Zen hom.

24 Yahudi mo but srém gol-golak de mam-mamma mes asa aha-ere taha-tap nosoblak – Kristus hup de jal hap de dokot tekkam tangolen naye, men kirekam 39 enkam de lek tyankam naït gwibirinye.^m

25 Roma mo iřik giinnik de mam-mam wenza hen mes asa dan-ahan nosoblak – dop tekkam de tangolen naye.

Asa mes kasokam aha-rok'nen nřiřblak.

Hen bul yalak de ang gwe-gwenkam, hinak de keing gwen hap de alp gвесини mesë dan-ahan sok.

Hwëna dan-ahanna in kon, ahana zen dekam tanganë hi ngirinnik de gwënnna holo gwek – kam denaban yaklam denaban.

26 Ëe tün hüp de alp gvesik gwenna mesë tangan beya gwek, sap ëe ama aha lang san song gwe-gwek:

^m11:24 Yahudi zini Alap mo épba ol san anakarekam ang ta gwek: Karek gwen zisi de karek tanna, Alap mo olak man lwak (Ul 25:1-3): “40kam de lek tyanna bahem gulmurun.” Desa de gulmurun srém hap, zep 39 enkam lek dya gwek – zi de zéno mae mo nwenak karek gwenkamye. Paulussu kim Yahudi Kristus hup de jal hap lek-lek da gwek, zen zep 39 enkam lek dya gwek.

Ho namwana man asa karek ta gwek.
 Asaskam de te-ala alal tanda gwen zini hen man
 tan hap asa alp dasik gwek.
 Yahudi zini tan hap asa kalang n̄e gweblak-
 hen sap Yahudi sr̄em zi niye.
 Totore zi jal-jala hen tan hap asa alp dasik gwek-
 sap ë yawal-yawalak, sap eiknik, sap hinak.
 Ahakore zi jal-jala hen man asa boton da gwek, “Ëe
 an eno Kristen bose wal.” Zen hwëna asa dikim
 zë aningkim karek tan hap ki ahap da gwek.

²⁷ Tahalha tangankam de gwënnak, ëe dekamë
 sérkam tangan syal gwe-gwek.
 Hen kam nini homë ta gwek.
 Usak hap ama tangan sabak gwe-gwek,
 hen ho-holena.
 Tembane sr̄emkam hen holokamë gwë gwek.
 Hen bot-bot langnak pakean soweheen sr̄emkamë
 gwë gwek.

Ëe karekna desa mesë kitak mamkam eisbik. ²⁸ Ahakore tahalhana ano aïtbin sr̄emna hen ki. Hwëna deban ëe ama mwin-mwankam are mo nga syal gweblannak de jemat-jemat hap dohon-hon naka eis gwibirin. ²⁹ Kristussu de taïbli blan nik de etan hli tan hap ëalp gweisinni, ëe dekam anakanë eis gwibirin, “Zen bap zen tangan etan hli tan.” Zi de karek san dep Kristen zisi zertoranna, dekam hen ama tangan enho nakon anakan ngalap gweisirida gwenan, “Zen bap zen tangan zëno ol san ang gwen.”

³⁰ Hwëna yasik tabin hip de zini ki sap ebon mae onak anakan zénaka boltere da gwibirin, “Ëe an sosonna,” zep ëe hwëna a kirekam asa aenaka boltere tal, “Ëe an sin-sin tanganna.” ³¹ Bian Yesus mo Bian Alap, zini men zëno boresa hëndep denaban boltere nul gwenan, zëno nwenakë emsa gu sonebirida'an. Ëe homë emsa boton tabi'in: ³² Ëe kimë ëna Damsik kon heya gwek, dekam teipsin zini Aretas langna iwe ïrik gi'inka. Hen ëna iwe de mamma mes jana zi zemka gubiridaka—ëna in mo wasnge te so gwe-gwen lilikin nïkon de asa til gïk gweblan hapye. ³³ Hwëna zëwe de ano Kristen bose walya dekam zep ëna in mo kol son togot-go nakon yu yala ban dokotkam asa ë san dep sr̄ing dï sonehak. Ëe dekam zebë zi jal-jala in kon heya gwek. Zep ëe an eiwa sin-sinni.

**Paulus kim zëre mo nwe lirisin
në gweblanna aïsil gwibiridakake:**

12 Aenaka de boltere tanna, zen eiwa waba hap, hwëna ëe asa etan ebe mae hap ayang gulzim, sap ebon mae onak zini kirekam zénaka boltere da gwibirin. Zep angkam ëe ama emsa aïsil gwibirida'an – men kirekam Bian ano nwena ap lirisin so gweblakake, zëre mo enlala aning tansa dikim abe hap zertré gweblan hap. ² Angkam tahunna mes empat-blaskam tamunk, asa dekam ngatan zi mo lang mo gulk'enan tangan san dep neir inehak. Aena angkam homë tame gu'un: San ha tim niban asa neir inehak? San ha enho en naka? Tawana aha-en Alap zë-en.ⁿ ³⁻⁴ Alap zëre mo golek denak kim asa nérhatahak, dekam zep Alap zëre mo enlala aning tanna ap zertréblaka. Desa man asa jalse gweblaka – okamanak awe de toran hapye. San ha timni an hanë zë sane gwe'ak? San ha enho en nikë sane gwe'ak? Tawana aha-en Alap. ⁵ Sap abe hap mes kirekam de owasna lwablak, zep amaka aenaka boltere ta gwe'an. Hwëna ëe bëjenë aenaka kire hap boltere tan. Diki anakare enkamë aenaka boltere ta gwe'an, “Ëe an sin-sinni.” ⁶ Hen ëe sap amaka mam blalkam aenaka de boltere tanna etan ayang gu'un. Dekam molye asa anakan enbla'anam, “Paulus in enlala joblo-topna,” sap ano ola botonna hom. Hwëna ëe molyë etan kirekam ayang guk, sap dekam emaka asa enbla'an, “Paulus mo nwe lirisin néblanna man beya gwek, zep zen eiwa mamna.” Diki ëe ama dwam gwe'an, men kire enkam ena ano syala nwekam hla kul gwenan, hen men kire enkame ano tawa tabinni ésane gwe-gwenan, kire en nakon emki anakan asa enlala gwe-gweblan, “Paulus zen kirena.”

7 Ëe dikim sérkam de nwe lirisin në gweblanna in hap aenaka boltere tan srëm hap, zen zep Alap sang-sang karekna abe hap golblaka. Zep ano timnik sang-sangna in ngi yawal mo kim kang ti'in. Zen dekam dowal mo kigina hen asa karek ta gwenda. ⁸ Ëe mesë dan-ahan sonkam Bian Yesussu abe ta gwek,

ⁿ **12:2** Yunani olkam Paulus anakan ale gulku, “Ano Kristen bosena ki, oreng ngatan zi mo lang san dep neir inehak.” Zen kirekam zëre mo bosega golzabeka – dekam de sérkam bolte-boltekam nwe-mase gwen srëm hap. Hwëna ayat tuju nakon mes dam gwasin, Paulus zénaka kirekam aïsil gweblaka.

“Bian, ngii ben-ben makarena ansa ap mulsublu.” 9 Hwëna man ap ding gulbluka,

“Molyé ep mulsubluk. Em sap esa ano kwasang-kwasang ensa de blol gwibin enkam gwë gwera-dawem gwen srëm maenakyé. Sap zini men zen sin-sin gwen nakon Asa en blol në gweblanan, zen diki kire zi hibë sosonna mam gul gwizimnin.”

Zen in zebë aenaka anakare enkam boltere ta gwenan, “Ëe sin-sinni,” sap dekam Kristus onakore sosonna abon onak man mam gwe-gwenan. 10 Zep ëe Kristus mo bose hap de banakare maesa goltowenkam, ëe ama sam gwasik gwenan.

Ëe sap asa sin-sin gwer.

Asa sap sa lamang da gwer.

Karekna hen sap asa goltowe gwer.

Hen boton ol blo-blona sap sa ap mam nul gweblal.

Hen jalom ëk tihinak sap asa gwë gwer.

Sap kimë tangan sérkam sin-sin gwe-gwenan, ëe dekamë Kristus onakore sosonna eis gwibirin.

11 Ëe mesé enlala joblo-top zi mo kim aenaka boltere tak, hwëna zen eno mae mo asa de zerzaun srëm nakon ëe ki aenaka gwëblak. Diki em emaka asa èrzauk gwek – in kim yasik tabin hip de zini eno mae mo nwenak asa lamang da gwekye. Zen man asa anakan nen gweblanan, “Paulus in betekna.” Zen eiwa. Hwëna “mam-mam wenya” in hom asa kwë da'an! 12 Ëe kimë enlala tatetekam emsa holokam golëlowehe gwek, Alap dekam zep zëre mo sosonna abe hap gol gweblaka – desa de ebe mae hap goltrei gwizimdin hip, hen owas-owassa dikim ebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdin hip denaye. Zen dekon zep dam gwasin, “Asa eiwa Alap dam tasik.” 13 Zep men kirekamë aha jemat naban golëlowehe gwek, ëe kire enkamë emsa hen golëlowehe gwek, hwëna diki aha-en: Ëe homë emsa asa de te-alakam mas gweblan hap gubiridak – in kirekam ahakore zini angkam emsa nenbirida gwe'anye. Kwasang tol! Diki ëe amaka hen kirekam emsa gweibirida gwek! Ki emaka asa sam eisibl'i'an!

14 Ëe angkam bira! Nabakam asa dan-ahanna emsa amjanbirzir. Hwëna ëe molyé emsa te-alakam de asa mas gweblan hap gubiridak. Ëe homë eno mae mo te-alasa dwam gwibi'in. Diki ëe ama dwam gwe'an – em de tingare enho naban asa ang gwe-gweblan hap. Ëe homë emsa te-ala hap

gubirida'an, sap ëe an eno mae mo biancam de gublunna. Sap walasna bi zik mo tahalhasa hom hla nul gwizimnin. Zen diki bi zik walas zik mo tahalhana hla nul gwizimnin. ¹⁵ Zep ëe ama sam gwezik gwenan – tingare are mo sosen nabana te-ala nabana de emsa mas gwibirida gwenkamye, em dikim engaya gwen hap de ora san dawemkam ang tan hap. Ëe insa kirekam emsa kwasang gwibirida gwenan, em hwëna ba habe asa kwasang ébla srëm gwe-gwenan?

¹⁶ Hwëna ebon mae onakan mes yap ahakon anakan asa nen gweblanan, "Eiwa, Paulus damkam hom te-ala hap nësa aberbe tabirki, hwëna zen aningkim ki nëno mae mo te-alana zerka. ¹⁷ Zen zisi lup gul sone zaka – tahalha zi hip de tagal tazimdin botonkam, hwëna Paulus zën twenblaka." Hwëna ena tawana: Kirekam de ola zen boton tangan. ¹⁸ Ëe sap eiwa Titussuë titi tak – emsa de amjanbin hip. Hen ëe nëre mae mo osana mensa dekam ama hen gubluk – zen de ang gweblan hap.^o Hwëna dekam Titus zëre hap hen hom ba mae hap emsa abe tabirki. Sap ëe debanë aha-ere enho nabana syal ë gwenan. Srën-srënkam hom.

¹⁹ Aya-wal oso-wal, em san ha ano suratna ansa ema enlala eibi'in? – "Paulus zëre mo bose dikim karek gwen srëm hap ki ap ale gulzimki." Ki hom! Ëe hwëna Alap mo nwe kara gwennakë Kristus mo nganak de syal ta gwen zi mo kim ale gulzimk – em dikim Kristussu de taibiliyan ennak étatete gwen hap. Sap ano syala tingan, zen kire en hap dena. ²⁰ Sap ëe ama airi'an, san ha anakan asa emsa hlaukuludazal? – "Zen hom ano ol san ang ta gwe'an." Ahaksa san ha enlala nik esa anakare hap asa topse éblal, "Zen ba hap kirekam asa jal gwibirida tine gwenda?" Zen in zebë airi'an:

Bap zen nama ol keisa-keisa nabana lowehe gwen.

Bap zen zénaka husus gwibirida gwen.

Bap zen zénaka jal gwibirida gwen.

Bap zen éhliwe gwen.

Bap zen zénaka lamang ta gwibin.

Bap zen boton ola gol halasen gwen.

^o **12:18** Kim anakan ale gulku, "nëre mae mo osana mensa," zëno enlalana, Korintusk de zi mo tame tan Kristen bose wal. Zen san ha zi darena in mo ahana? – men zen Titussu ang éblaka. Ahana 2Kor 8:18-19nak ang gweblaka, hen ahana 2Kor 8:22nak.

Bap zen bolte-boltekam lowehe gwen.

Hen bap zen men-mankam lowehe gwen.

²¹ Èe mae habë aïri'an: Nama de karekkam lowe hennakë emsa hlauluda'anzak, ki ëe asa sérkam tangan Alap mo nwenak saher gwer. Anakan de emsa hlauluda zankam, "Men zen nonol karekna nol gwek, zen nama kire enkam lowehe gwenan," dekam ëe asa tangan nwe go-ho naban enlalana dowe hanal. Karekkam asa emsa golëtower – em de kahalo nakon éhalen srëmkam, wesya de lidak oson nakon de éhalen srëmkam, hen totore swi nakon de éhalen srëmkamye.

Aumwa hap de ol züm-züm:

13 Aya-wal oso-wal, ëe nabakam asa dan-ahanna emsa amjanbirzir. Èe dekam zi beyanak de sane gwen nakon asa emsa klis gulzul – men kirekam Alap mo olak lwakke, "Zini dan-dan, ahaksa dan-ahan maekam de gun srëmkam, 'Eiwa, ëe ama are mae mo nwekam karek gwennak hla lak,' dekam bëjen zisi karek tan."^p

² Èe kimë dan sonna emsa amjambik, ëe dekamë anakare ol tan-tanna ansa ebe mae hap golzimk, "Etanë nama karek gol gwennak emsa hlauluda'anzak, ki asa emsa karek tabirzir." Angkam langa nakonë ol jalse gwenna inkam etan tingan emsa enlala sobirida'an – sap orep men zen karekna nol gwek, hen nér hom de karek gol gwen wenya. ³ Dekam esa asa tame lal, "O hare eiwa, Kristus ki am zëre mo ola Paulus hup ing gul sone gweblanda – zen dikim jala ban tonbirida gwen hap denaye." Zep jala ban de tonbirdan nakon esa anakan dam ulsul, "Hare eiwa, Kristus sin-sinkim hom am nëbon mae syal gwe-gwenda." ⁴ Eiwa, Kristus kim te-lidak sonnak tilki, dekam Zen hen man nwe-mase gweka – san de sin-sinni. Hwëna Alap mo sosonna Zëbon lwa gwenan, zep angkam ngayana gwë'ara. Èe Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini hen kirekam: Èe an hen zëno kim nwe-masena sin-sinni. Hwëna ebon mae osan de lwalal zankam, dekam sa sosonna Alap ne Kristus nebon onak abon onak hatal – dekam de emsa oto tasibin hip denaye.

⁵ Emki ere mae mo enhosa anakan tame ta gwibin, "Èe san ha eiwa ama Kristussu taïblibla'an? San ha homë?" Em de

^p 13:1 Ul 19:15

eiwa taibliblankam, ki esa enaka anakan tame la gwibir, "Bian Yesus ki eiwa ano enhonak gwé gwenda." ⁶ Dekam esa hen asa anakan tame lal, "Paulussu eiwa Bian abon mae osan dep zer soneka." ⁷ Zep ee ama Alapsa abe ta gwenan – em dikim nabakam ano ol san ang tan hap. Sap ee homé anakarekam emsa dwam gwibirida'an, "Dikire énol drak-drak gwek, ki asa Kristus onakore sosonkam karek tabir." Diki ano dwam gwibinni, "Dikire nabakam Kristus onak étal gwasik." Ki hwéna ee de hata zankam, sap sa asa etan enlala néblal, "Paulus mo ola sin-sin enna. Zen bëjen damnak jala ban nésa tonbiridan." ⁸ Sap em de ewakam Kristus onak étal gwasinkim, ki ee molyé emsa karek tabirzik. Sap ee desan en debé emsa titü ta gwibirin. ⁹ Zebé anakan enlala gwe-gwenan, "Ëe sap asa zi mo nwenak sin-sin gwer. Diki Korintusk de èKristen gwen wenza zen zen tangan étatete gwen." Zen in zebé Alapsa anakan abe ta gwenan, "Zen dikire Kristus en onak étal gwasik." ¹⁰ In zebé suratna ansa nonol aen de hata zan srémnak ebe mae hap ale gul sonezimk – anakare enlala naban, "Ëe de desa hlauludankam, ee homé ki dwam gwe'an – Bian onakore sosonkam de jala ban karek tabin hipye. Biansa de taibliblan nakon mana hwéna enlala dowe hanan hap lwanda halank." Sap Bian Yesus mensa sosonna abe hap gol gweblanda, zen eno mae mo ei nika dikim timbwes gun hup hom. Zen hwéna dekam de tatete gulzimdin hip.

¹¹ Dawem, aya-wal oso-wal. Zao en zausunun.

Em eisrip-sri gwe-gwen.

Kristus en onak étal gwasik.

Hen ano ol san ang ta gwek.

Alap mo taha terenak aha-ere enlalakam
lowehe gwek.

Alap men Zen tahana nébe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa kwasang-kwasang naban emsa golélowehe gwera.

¹² Men kirekam Kristen zini étagal gwennak égwé gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golétowaran. Tingare awe de aya-wal oso-walya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

¹³ Dikire Bian Alap ne Bian Yesus Kristus nebon onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek. Hen dikire Alap mo Enhona emsa kitak golélowehe gwek – aha-ere enlalakam ekakim lowehe gwek.

Paulus mo surat propinsi Galatiak de Kristen zi hip

1 1-2 Propinsi Galatiak de Kristen zi hip,
Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen tingare
aya-wal oso-walya men zen angkam apdenak aban mae
lowe he'anke, zébon mae onakon:

Dawem. Aya-wal oso-wal, ëe ama dwam gwe'an em dikim
anakan asa tawa gweblan hap: Asa zi hom dam dasik. Hwëna
Bian Alap, men Zen Tane zem Bian Yesussu tñ nïkon ngaya
taka, Zen Deban asa dam lasiki.

3 Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Jesus Kristus ne sa
kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi.
Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer. 4 Nëre
mae mo Bian Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip,
in zep Kristus nëno mae mo karek-kareksa dikim wei yun hup
Zënaka zerguku- dekam de Zen nësa auhu-kama karekna an
kon hëndep de lang san dep golësek gwen hap. 5 Dikire Alap
mo bosesa hëndep denaban teip nulsuk gweblak. In eiwa.

**Mae hap de ol: Alap onakore ol
dawemna zen aha-en tangan.**

6 Ëe ama emsa tenggwanbirida'an, sap em nabakam
tangane Alapsa hli la'an- men Zen sap Kristus mo kwasang-
kwasang nakon emsa kwang guludakaye! Ëe kimë Alap onakore
ëngaya gwen hap de ol dawemna ebon mae osan gol halada
gwek, em sap dekam desane ang tak. Hwëna angkam zi mo
“ol dawem” yang gulsun ëse sane ang ta gwe'an.^a 7 Hwëna
aha “ol dawem”na sap hom! Zen aha-en tangan- eiwa denaye.
Hwëna zini man emsa men-man da gwibirin- Kristus hup de
ol dawemna insa de li yul sone naserankam. 8 Hwëna zi de
emsá zëre mae mo ol yang gulsunkum tawa tabinkim, ano mae
mo ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa

^a1:6 Pasal satu mo ayat enam hap de olk kore alena, zen blala, zep emki halaman 645nak karatda gun.

kareknak kang gul gwek. Aen mae de hen aha ol dawemkam emsa tawa tabinkim, hen sap Alap mo dam taha nakore zi mae, dikire Alap kitak asa hëndep denaban karek tabik.

⁹ In kirekamë ale gulzimnin, etan desaë ale gulzim'in: Zi de zëre mae mo ol yang gulsunkum emsa tawa tabinni, nonol ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa kareknak hëndep denaban kang gul gwek.

¹⁰ Kirekam de ale gulzimdinkim, dekam man dam gwezinin: Ëe zi de asa sam gwezi blin hap homë syal gwe'an. Ëe hwëna Alap zë-en de asa sam gwezi blin habë syal gwe'an. Zep bëjen asa anakan enlala gweblan, "Zen man zëre mo tawa tabinsi wet gulsuk gwenda – dekam de zi sam gwezi blin hapye." Ëe de kirekam gwënkam, ki ëe homë dawemkam Kristus mo nganak syal gwe-gwe'an.

^a1:6 "Ol dawem ëse"na mensa Paulus awe enlala gwibirk, zen mensa ahakore Yahudi kore Kristen zini Paulus mo tim bwanak tawa da gwibirk zikke. Suratna an, zen zëno mae mo yasik tabinni insa dikim gulsuzim din hip. Sap zen anakarekam tawa da gwibirk: "Paulus in dawemkam hom emsa tawa ta gwibirk. Zen in lun kon Kristen gweka, zep zen Kristus mo dam tasin tangan naka hom. Yesus Zen Yahudi mo ausu nakon sal tilki. Zep Kristen zini Yesussu de taibili blan en nakon bëjen Alap mo nwenak èdakastin. Diki Yahudi abon mae em to mipsa de blom tasik gwibinkim biti gwen, hen ano mae mo aha èpba titi tabin sin em ang ta gwen. Kirekam de ègwëns srëmkam, ki em molye Alap mo nwenak èdakastik." Kirekam de tawa tabinni dekam mes ki hen Siria mo langnak de Antiokiak hen Iwak – men dekon nonol Paulus ne Barnabas neka deisya sonekye. (Kis 15) Hwëna dekam Paulus zëna Barnabas han zao ëanka. Dekam zep zë mamkam Yahudi zini in han oléol tetek gweka – men zen ol ësena insa nolhal zakke, deban mae. Ki zep hyanak zëwe de Kristen zini Yerusalem san dep Paulus maesa lup nul sonek – zao de Kristen zi mo nol-nola hen Yesus mo seblaskam de dam tasibin zi mo nwenak tap gun hup. Zao kim aha-en nuk, dekam zep Yahudi srëm Kristen zini in hap anakare suratna nol sonezimk, "Paulus ne Barnabas ne, zen mes sam eisiki. Yahudi zini men zen hyanak ebon mae yaing gwezak, ëe desa homë lonbirdak. Ëe titi tabin ola dan-nér dan-nér enkamë ang ta gwen hap emsa enbirida'an." (Kis 15:28-29) Kristen zini nébe mae hap, zep a kirekam tangan mo bol-zaun gwe'an: Kristen gwenkam nen home Yahudi hon biti gwe'an. Hen Alap hom nësa gubirida'ara – Musa mo titi tabin olsa dikim kitak syal gwe-gwibin hipy. Nen zebe to mipna blom lasik gwibir srëm gwe-gwenan, hwëna Kristus ensae anakare enlala nabon blol ë gwebla'an, "Zëno syal en nakon asa Alap mo nwenak èdakastil."

**Mae hap de ol: Men kirekam
Kristus Paulussu dam tasikë.**

11 Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ol dawemnna men desaë emsa tonbirida gwek, zen zi hom yang nulsuk.

12 Ëe zi nikon homë sak, hen zi hom asa tawa dak. Hwëna Bian Yesus Zén asa owas hap hleng sosubluka.

13 Em dwan mes-eme ano orep de gwënnna ësak – men kimë Yahudi mo tawa tabin sin sérkam ang gwe-gwekye. Ëe dekam Kristen zini sérkamë karek ta gwibik, hen dawemkamë alp gwibirida gwe'ak – dekam de kitak Alap mo hlil irin zini insa timbwas gun hup. **14** Ëe ama beyakam kwei-kwik guludak – are han de luk tan bosyan naye, dawemkam de Yahudi mo tawa tabin sin ang gwe-gwenkam. Are mae mo auyan-aza mo épba olsaë sérkam dan syal-syala ban zaubik.^b

15 Hwëna dekam zep Alap owas tangan hap asa eiwa de ora san dep kwang taka. Sap asa de jaha gweblan srëmnak, dekam mes ki Alap anakan asa dam tasiki, "Zini an sa Yesus onakon ngaya gwera." Zen asa sérkam kwasang gweblaka, dekam zep anakan asa dam tasiki, **16** "Zini an sa ano Tanena tame tala. Dekam zen sa zëbe hap de ol dawemsa Yahudi srëm zi mo lang san golzim halada gwera." Yesus kim ap Damsik oranak Zénaka zertréblaka, dekam ëe homë aha zisi teibirdak – asa de Yesussu dikim dawemkam taibliblan hap denaka tawa tan hapye.

17 Ëe dekam na-en homë Yerusalem san dep song gwek – dekam de Yesus mo nonol dam tasibin wenyaka duwebiridan hapye. Ëe hwëna dekam zebë hëndep Arab mo lang san song gwek. Dekon etan Damsik sin dep zebë lwa halzak.

18 Tahunna kim dan-ahan damank, ëe dekam zebë Yerusalem san dep PetruSSU de zertowen hap song gwek. Zëwe orapna lima-blas enkam zebë apdekam ëk, dekon ki zebë etan song gwek. **19** Ëe homë dekam etan aha maena zertowek – zini men desa Yesus Zéna dam tasibirkie. Hwëna Yakobus ensaë zertowek – Bian Yesus mo osona mensa. **20** Eiwa denakaë emsa gubirida'an. Dikire Alap asa hla tak – ëe de boton gwenkamye.

^b **1:14** Orya ol zi mo épba ola, zen ahakon ol karek hen dowal-dowal hap dena. Hwëna mensa Paulus kyang-kyang gulsuku, Yahudi mo épba ola, zen kirekam hom. Zen hwëna Musa mo titi tabin ol, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ol, hen mensa auyan-aza zem Alapsa de kire enkam betek gweblan hap dena mas-mas nul gwekke, desa kitak kyang-kyang gulsuku.

21 Dekon ki zebë Siria hen Kilikia mo lang san song gwek.
 22 Dekam Kristussu de taïbliblan wenza Yahudi mo langnak nwekam hom asa hla dak. 23 Hwëna sap'nen anakan asa nasal soneblanda gwek, “Zini men zen nësa sërkam karek ta gwibirk angkam Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwe'ara – men zen sap jek-jak gun hup dwam gwibi'inkaye.” 24 Kirekam de asa sal sone gweblankam, dekam zep Alap mo bosena teip nulsUBLUNDA gwe'ak.

**Paulus kim Yerusalemk de ol
aha-en gunnuk ang gwekake:**

2 Tahunna kim empat-blas enkam damank, dekam zebë Barnabas han Yerusalem san dep song èk. Titus Bak hen man ang gweka. 2 Alap mo Enhona man asa gubluka, “Em Yerusalem san dep song gwen – zao de ere mo tawa tabinni insa Kristen zi mo nol-nolak kira gulzimdin hip.” Kristen zi nikon men zen èteipsik, zëbe mae en hap zebë anakan srip gulsuzimk, “Ëe kire ol dawemkamë Yahudi srëm zini tawa tabirida gwe'an.” Sap dekam èe mesé anakan ngalap gwe'ak, “Kristen zi mo nol-nola bap zen anakan asa gublun, ‘Em in waba habe karekkam tawa tabirida gwe'ara.’” 3 Hwëna zen hom kirekam asa nenblak. Hen Titus, zen sap Yunani wal, hwëna dekam hom desa Yahudi mo épba ol san de ang gwen hap titi dak – to mipsa de blaonsUBLUN hapye. 4 Zen mae hap dekam to mip blom tasibin nikon èkeisa-keisa gwe-gwek: Sap nonol Yesussu de taïbliblan srëm Yahudi zini, zen aningkim Kristen zini néban mae èsiri gwek – dekam de nëno mae mo lowe hensa hlaulzimdin hip. Kristus mes sap nësa hil ti sonebirki – Musa mo épba titi tabin ola kon. Hwëna zini in mae hap zë èsiri gwek: Dekam de anakan hlaulzimdin hip, “A kirekam mo Musa mo titi tabin ola insa nulmun gwenanye.” Zen sap man èdwam gwek – dekam de etan titi tabin ola insa nébe mae hap nihin dohon-hon makan wei yul sonezimdin hip. 5 Hwëna èe Kristen zi mo nol-nola ban engka en mae homë zëno mae mo dwam gwibin sin ang tak. Sap èe ama anakan èdwam gwek, “Yesus hup de ol dawem nabán Yahudi mo épba titi tabin ola ban, bap zen siri nën. Dikire ol dawemna in Yahudi srëm zini ebe mae hap lalak enkam lwa gwizimk.”

6 Hëndep men zen Yerusalemk de èKristen gwen zi mo nwenak èwet so kinik, Yakobus, Petrus, hen Yohanis, zen hom

asa nenblak – dekam de ano tawa tabinni insa wet gulsun hupye. Zen man ki sap zi mo nwenak émam-mam gwek. Hwëna ëe homë zini nwekam golëake gwenan, “Zen mamna,” ahaksa, “Zen betekna.” Sap Alap hom zisi nwekam anakan golëake gwenda, “Zen mes jemtnak mam gweka,” ahaksa, “Zen hom mam gwe’ara.”⁷ Hwëna zini in dekam anakan asa tame dak, “Eiwa, Alap mes ki Paulussu dam tasikü – zen de Yahudi srëm zisi ëngaya gwen hap de ol dawemkam tawa tabin hipye, men kirekam hen PetruSSU dam tasiküke, Yahudi zisi de tawa tabin hip.”⁸ Sap dekam man anakan dam gweSik: PetruSSU men kirekam hen Alap dam tasiküke, zen de Yahudi zisi beyakam halen ora san golëwet so gwe-gwen hap, Zen hen kirekam asa dam tasikü – ëe de hen Yahudi srëm zisi beyakam halen ora san golëwet so gwe-gwen hapye.⁹ Men zen dekam Kristen zinik énol gwek, zen dekam zep anakan asa dam nososuk, “Eiwa, Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon Paulus ne Barnabas nikhip syala wei yul sonezimki.” Zen dekam zep tahana asa nitowank – dekam de anakan asa ziaha-en gun hup, “Ëe asa Yahudi zisi syal eibir. Em Yahudi srëm zisi syal eibir.”¹⁰ Mae en hap asa abe nosok: Tahalha zisi de eititi eibirida gwen srëm hap – men desa aena hen hohle gwibi’ikke.

Paulus kim Antiokiak PetruSSU dei yul gublukake:

11 Hwëna Petrus kim Antiokiak hata zaka, ëe ama damnak dei yul gubluk, sap zen man karek gweka. 12 Zen aha zi de yaïng gwezan srëmnak, dekam man Yahudi srëm zi niban apdekom golëtembane ta gwe’anka. Hwëna Yakobus man Yahudi Kristen zisi Yerusalem kon lup gul soneka. Zen kim yaïng gwezak, dekam hwëna zen hom Yahudi srëm zini etan golek de tabirki. Zen man anakan aïrïka, “Ëeyë Yahudi srëm Kristen zini an han Yahudi zini an mo nwenak golëtembane ta’ak, zen sa hwëna asa husus néblal.”^c 13 Hëndep ahakore Yahudi zi ausu nakore Kristen zini hen Petrus mo kim égwëk. Hëndep aumwa hap, Barnabas Bak hen kirekam ang gweka. Zen kitak Yahudi srëm zisi langa dasibik, hwëna ëk enkam nama anakan nenbirida gwek, “Em in ano Kristen bose wal.”¹⁴ Hwëna ëe kimë tame guk,

^c2:12 Musa mo titi tabin olak hom aha zi ausu naban de apdekom tembane tan hap jalse gweka, hwëna Yahudi mo épba bong-bong lun jalse gwen ola insa mas nuk.

“An hom Yesus hup de ol dawem naban dakasti”in – kirekam de ësiri gwen srëmkamye,” ëe dekam zebë PetruSSU damnak anakan dei yul gubluk, “Em sap Yahudi wal, hwëna em kime nér hom Yahudi srëm zi niban golëtembane ta gwe’anka, em ema Yahudi srëm zi niban golësiri gwe-gwe’anka. Angkam hwëna ba habe Yahudi zi ensa ang gwibirida nasen’ara? – men zen édwam gwe-gwenan, Yahudi mo épba titi tabin olsa de Yahudi srëm Kristen zi hip wei yul sone gwizimdin hip.”

**Mae hap de ol: Nen Yesussu de taibiliulan
enkame èngaya gwe'an – sap Yahudi zi,
sap Yahudi srëm zi.**

¹⁵ Aya-wal oso-wal, zini men zen Yahudi mo ausu nakon èsaltilk, an ki hen aena, ëe homë menkam Yahudi srëm zi niban olësiri gwe-gwek. Sap emsa man Yahudi zini nenbirida gwenan, “Zen karek gulin hana gwen zi ausu.” ¹⁶ Hwëna sap kirekam, ëe Yahudi zini mesë anakan dam ulsuk, “Zini toton bëjen Musa mo titi tabin ola sul sonen – dekam de Alap mo nwenak èdakastin hiþye. Nen kitak ema ngip ul gwenan.” Diki angkam an kim Alap nébe mae hap ora ëseña zertreizimki, dekam zebe anakan tame u’in, “Diki Yesus Kristus ensa de taibiliblankam esa Alap mo nwenak èdakastil gwer – ba maesa de syal gwibin srëmkam.” Ëe Yahudi zini menkam ama èkil gil gwek, “Are mae mo syal en nakon asa Alap mo nwenak èdakastil gwer.” Hwëna zini toton bëjen titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak èdakastin.

¹⁷ Hwëna ëe de Musa mo titi tabin ola insa Yesus ensa de blol gweblan hap hli yunkum, dekam Yahudi zini anakan sa asa nenblal, “Em in mese Yahudi srëm zi hip jowera – karek gulin hana gwen zi.” Zep Yahudi Kristen gwen srëm zini Yahudi Kristen zisi anakare hap husus neibirida gwenan, “Zen Kristussu de ang gweblankam karek gulin hana gwen zi hip kim ejowe gwe'an.” Hwëna kirekam boton! ¹⁸ Diki eiwa dena zen a kirekam mo: Nen bëjen nen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak èdakastin. Zen in zebe angkam Yesus ensa blol èbla'an – dekam de èdakastin hiþ. Hwëna nen de etan anakan ègunkum, “Nen etan lwan dahan – Musa mo titi tabin ola insa de hen mas gun hup,” dekam mese èkarek gwenan. Sap dekam mese Yesussu hli lanan. ¹⁹ Aena hen kimë Kristen gwe srëm gwe'ak, dekam hen ama sap Musa mo

tüti tabin ol san de ang gwen hap alp gwe-gwek. Hwëna dekam anakare habë enlalana dowe hana gwek, “Ee an toton molyë dekon en ngaya gwek.” In zebë angkam Yesus ensa anakan blol gwebla'an, “Zen de abe hap syal gwibir-blin srëmkam, ee toton bëjenë ngaya gwen.”^d

Angkam zebë hwëna Alap mo dwam gwibin sin Yesus ensa anakan taibilibla'an, “Asa mes Deban te-lidak sonnak makan nosoink. ²⁰ Zep angkam ee ë-en homë gwë'an. Hwëna Kristus ano enhonak gwë gwenda. Ano okamanak de gwënna angkam, zen Alap mo Tane ensa de taibiliulan en nakon lwa'an. Sap Zen asa kwasang gweblaka, zep hëndep asa de ngaya tan hap Zénaka sosok taka.” ²¹ Zep ora èsena insa Alap nébe mae hap de kwasang-kwasang hap kles tyasizimki, bap nen dekon etan Yahudi mo tüti tabin sin dep lwan dahan. Hwëna zi de anakan gunnu, “Ee Musa mo tüti tabin ol en san de ang gwe-gwenkam asa Alap mo nwenak dakastil,” zen hen ki man anakan de gun nuban nwe-mase gwe'an, “Yesus Zen Zén ki tilki.”

**Mae hap de ol: Alap mo Enhona Zen diki Yesussu
de taibiliblankam zinik ing gwehe gwenda.**

Musa mo tüti tabin ol san de ang gwe-gwenkam bëjen.

3 Galatiak de zi, em in enlala joblo-top tanganna! Nara emsa kirekam gweibiridaka? Ki san ee homë dam-dam enkam srip gulsuk gwizimk – Yesussu de te-lidak sonnak makan ta irin hip denaye! ² Emki sap éenlala gwen: Emsa ba nakon Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka? Kina ki Musa mo tüti tabin ol san de ang ta gwen nakon. Zen diki Yesus hup de ol dawemna insa kim laïplibik, dekam am emsa ing gwe hebiridaka. ³ Em sap nonol Alap mo Enhonak éyaïng gwe kini gwek, hwëna angkam ema tim ul gwe'an, “Ee asa are mo sosonkam Alap mo dwam gwibinni syal ei gwibir.” Zep em angkam mese énaha gwehak! ⁴ Emki éenlala gwen – men kim éKristen gwen srëm wenza Yesus hup de jal hap emsa karek da gwibikke: Alap man kire hap de dawemna ebe mae hap ngatan zi mo langnak lam gulzim'ira. Hwëna em de Yesussu hli tankam, ki waba habe zëbe hap de jal hap karekna oltowe gwek!

⁵ Zep emki éenlala gwen: Em bawalkame Alap mo Enho mo sosonna eisbik? Hen Alap mensa owas-owasna eno mae mo

^d2:19 Rom 7:7-11

ngirinnik syal gwe-gwibirki, zen bawalkam kon gwasik hanak? San ha éKristen gwen srémnak kime épba titi tabin ol san ang ta gwekke? San ha Yesus hup de ol dawemna insa kime laiblibikke?

6 Emki hen Alap mo ola ansa enlala gwibin:

“Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese are mo nwenak dakastili.’”^e

7 Zen in zep, man dam gwasin: Men zen Alap mo ola daibli gwibirin, zen zen – Abraham mo hang tasibin walas naye.

8 Alap orep mes ki Yahudi srém zini ebe mae hap dena anakan kalang gweka, “Ano olsa de taibli gwibinkim, zen dekam sa are mo nwenak édakastil gwer.” In zep Abrahamsa hamal hap ol dawemna ansa gu-gubluka,

“Tingare zi ausuna ailya gwibinni ebon onakon sa nulin.”^f

9 Abraham zen ola insa taiblibirki, in zep Alap ailya gwibinni zébe hap golblkaka. Zep nen hen kirekam: Nen de Abraham mo kim Yesus hup de ol dawemna insa taiblibinkim, dekam esa hen Alap onakore ailya gwibinni Abraham mo kim ulin.

10 Hwéna men zen de éenlala gwe'ak, “Ée Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam asa Alap mo nwenak édakastil,” hwéna kire zini Alap kareknak sa kang gulu. Sap Musa mo titi tabin olak man lwak,

“Men zen de titi tabin ola ansa aha-en mae ngip nu'ik, desa sa Alap kareknak kang gulu.”^g

11 Sap nen kitak ema ngip ul gwenan. Zep tangan dam gwasin: Nen bëjen titi tabin syalsa de blol gwibinkim Alap mo nwenak édakastin. Zen in zep hen Alap mo olak anakan lwak,

“Men zen are mo nwenak édakastiin, zen kitak Asa de taibliblan en nakon.”^h

12 Titit tabin ola, desa “ang tan”kam nen gwibirin. Desa “taiblibin”kim hom nen gwibirin. Zep Musa mo titi tabin olak man lwak,

“Men zen de tingare ola an san ang ta tine gwe'ak, zen zen en sa èngaya gwer.”ⁱ

13 Hwéna zini nen bëjen kirekam ang ta tinen. Zep Musa mo titi tabin ola kon, nësa kitak maka Alap kareknak kang gu'ura.

^e3:6 Kej 15:6, Rom 4:3 ^f3:8 Kej 12:3 ^g3:10 Ul 26:27

^h3:11 Hab 2:4 ⁱ3:12 Im 18:5

Hwëna zen zep Alap nëbe mae hap de jal lam gulzimdinni iwe Tane zemka hwëna drë neka. Zen zep Yesussu de nëno mae mo weinak drënen hap dena Musa mo titi tabin olak hen anakan lwak,

“Men desa tenyak makan ta irinni, desa sa Alap kareknak hen drënera.”^j

¹⁴ Zen zep Kristus nëno mae mo weinak tilkü– nen dikim hwëna aïlya gwibinni insa hlaun hup, Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblakake, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. Zen kirekam Alap Zën syal gwibirkî– dekam de Yesussu de taïblii gweblan nakon Alap zëre mo Enhosa zer gwizimdin hip, men kirekam Zëna gu-guk gwibirida gwekake.

**Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblaka,
Musa hwëna bëjen hyanak wet gulsablun.**

¹⁵ Aya-wal oso-wal, nëno mae mo ngirinnik ki zini aha zi niban ola aha-en nul gwenan. Zi de wal bose zeban ba mae hap olsa aha-en unni, hwëna hyanak aha zi bëjen zëno nik mo ol aha-en unni insa wet gulsuzimdin. ¹⁶ Zep Alap mo Abrahamsa de gu-gublunna in hen kirekam. Zëno nik mo aha-en un hyanak aha zi bëjen wet gulsuzimdin. Dekam Alap Abrahamsa tooresa anakan gu-guk gweblaka,

“Ee asa aïlya gwibinni eno auyan hap golblal.”^k

Alap mo olak hom anakan lwak, “Ere mo auyan-tane wal hap asa golzim.” Dekam enlalana beya zi hip. Hwëna Zen anakan gu-guk gweblaka, “Ere mo Auyan-tane hap asa golblal.”

Enlalana Zini aha-en. Zen Kristus. ¹⁷ Zep zëno enlalana a kirekam moye: Alap nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, ki zep hwëna tahunna 430 enkam damank. Ki zep hwëna titi tabin ola Musa hap golblaka. Zep mensa Musa Bak hap hyanak golblaka, zen bëjen wet gulsun– mensa nonol Abrahamsa gu-guk gweblakaye. ¹⁸ Sap Alap hom anakan Abrahamsa gubluka, “Titi tabin ola an sane ang gwe-gwe'anka, ki asa aïlya gwibinni

^j3:13 Ul 21:23

^k3:16 Insa Paulus Kej 12:7nak dena ale gulku, zen Abraham zëre mo “sipnï kore zi hip” de aïlya gwibin nika golzimdin hip dena, ahaksa golblan hap dena. Ibrani olkam, hen Yunani olkam de li yul sonenna, bëjen anakan dam gulsun, “Sipnï kore zini in, san aha-en? San beyana?” Hwëna Paulus mo tawa tabinni awe, enlalana zen aha-ere Zi hip.

ebe hap golblal.” Kirekam de gu-gublunanam, zen ki totoresa de golgu-guk gweblankam hom nwe-mase gwe'an. Zen ki hwëna syalsa de wei yul soneblan makan maka nwe-mase gwek. Hwëna Alap Zen kwasang-kwasangna, zep totoresa de golblan hap gu-guk gweblaka.

**Mae hap de ol: Alap kire hap
titï tabin olsa zi hip golzimki.**

19 Kirekam insa lwak, ahakon sa hwëna ëgul, “Ki hwëna Alap ba hap titï tabin ola insa Musa hap golblaka?” Zen hwëna mae hap titï tabin ola insa mas gulzimki: Dekam de tïngare zi hip zëre mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip. Hwëna Yesus in Abraham mo Auyan-tanena mensa gu-guk gweblakake. Zep Alap insa titï tabin ola golzimki, zen Yesus de hatazan srëm ennak de desan ang ta gwen hap dena. Zep titï tabin ola in bol-zaun tangan naka hom. Diki men desa nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, zen diki zen – bol-zaun tangan wenyaye.

Titï tabin ola in Alap Zën hom Musa hap golblaka. Zen hwëna zëre mo dam taha nakore zi ayang nul gweblak.

20 Hwëna Abrahamsa kim gu-guk gweblaka, zen aha mae hom ayang nul gweblak. Zen Zën tangan gu-guk gweblaka. Zep man dam gwesïnïn: Abrahamsa de gu-guk gweblanna in zen tangan nébe mae hap bol-zaun gwizim'in.

21 Hwëna ahana maka anakan gulsu'ura, “Ki hwëna Abrahamsa de gu-gublun nabán Musa mo titï tabin ola ban hom apde në'an.” Hwëna kirekam hom! Zen man apde në'an. Hwëna Alap hom titï tabin ola golzimki – dekon de ëngaya gwen hap denaye. Kirekam de lwa'anam, nen emaka desan de ang ta gwenkam kitak nénaka ngaya labi'in, hen dekon emaka Alap mo nwenak édakastï¹'in. **22** Hwëna kirekam bëjen. Sap Alap mo olak man ale nuk,

“Kareksa de gol gwen hap de sosonna mes tïngare zisi tahalebik.”¹

Zen in zep, Alap aha-en tangan ëngaya gwen hap de orana nébe mae hap kles tyasizimki – in kim Abrahamsa zëre mo Auyan-tane hap dena gu-guk gweblakaye. Zep men zen zëno Auyan-tanena Yesussu daïbli gwebla'an, zen zen en Abraham mo auyan-tane walyak biti gwe'an.

¹**3:22** Rom 3:9-19, Mzm 14:3, 53:4

23-24 Yesussu de taibliblan hap dena insa kime tame ul sräm gwek, nen dekam sekola walas mo kime lowehe gwek. Musa mo titi tabin ola in dekam nesa irik gil gwek, hen guru makan tawa ta gwibik – hëndep Alap de engaya gwen hap de ora esena insa kles tyasizimdinnik dep. Alap insa titi tabin ola golzimki, zen dekam de guru makan nesa Kristus osan dep golégwéhan hap – nen dikim Kristussu de taibliblankam Alap mo nwenak édakastin hip. 25 Zen in zep, nen kime Yesussu laibliblak, nen dekam san de sekola nakon de étamat gwenna kiye. Hen dekam home etan dwam eibi'in – titi tabin ola in de nesa irik gin hipye.

26 Nen kim Yesussu anakan laibliblak, "Zen Zen – nesa de ngaya tabin hip de Zi niye," dekam zebe éraha-en gwek. Dekam zebe hen Alap zere mo hanan tabin walas hap ejowek. 27 Hen emsa kim Zéno bosekam su dabiridak, dekam zebe hen anakan enaka olétréblak, "Ëe mesé Kristus hun zeraha-en gwer." Zep em angkam Bian Alap mo nwenak san de Yesus Zéna kiye. 28 Zep angkam nen kitak Alap mo nwenak aha-en. Zen hom nesa nwekam anakan goléake gwenda,

"An Yahudi wal.

An Yunani wal.

An zi mo tana iltikinnik de babu gwen zi.

An tana iltikinnik de babu gwen sräm zi.

An zi.

An we."

Hwëna Zen aha-ere nwe-masekam anakan nesa kara ta gwibirida, "An ano Tane naban de zeraha-en gwen zi."

29 Em de kirekam Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam em hen mese Abraham mo Auyan-tanenak biti gwek. Zep ailya gwibinni mensa Alap Abrahamsa gu-guk gweblaka, zere mo Auyan-tane hap de golblan hap dena, ki em hen esa ulin.

4 Ahaksa anakarekam: Walasna, bi zik de tïnküm, dekam bi zik mo bi gwibin kire-kirena zén sa kitak bi gwibiri. Hwëna walasna in de nama betek nik gwënkam, zen iye zik mo tana iltikinnik sa gwë gwera – san de babu gwen zini kiye. 2 Kim de hata'ak yaklana mensa bi swe zem dam tasiki, tahunna kim de sowe henkam altilsibli'ak, zen dekam sa bi swe zik mo kire-kire hli tan danna zén hwëna bi gweblan dala. Nama de betek nik gwënnak, dekam aha zi sa mam dal. 3 Nen hen ki kirekame

ëgwëk. Nen menkam walas betek mo kime lowehe gwek. Nen dekam namae auhu-kama en hap de enlala naban lowehe gwek, hen dowal-dowal nësa bi neibirida gwek. Zep nen dekam namae tüü tabin olkam de nësa walas betek mo kim akan-akan gwibirida gwen hap édwam gwe-gwek. ⁴ Hwëna yaklana mensa Bian Alap dam tasikë, zao kim hatak, dekam zep Tane zemka zer soneka. Desa dekam zep Yahudi we jaha gwek. Hëndep beteknak Zen hen Musa mo tüü tabin ol san ang gwe zaheka. ⁵ Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak – dekam de nësa Musa mo tüü tabin ola kon hil ti sonebin hip, nen dikim Alap mo hanan tabin walas hap ejowen hapye.

⁶ Eiwa, nen an Alap mo hanan tabin walas. In zep Tane zik mo Enhona zer soneka – nëno mae mo enhonak de ing gwehen hapye. Zen in zebe enho nakon anakan en sone gweblanan, “Bian, ano Bian.” ⁷ Zep nen angkam walas beteksa de aha zi hanan tan mo kim home lowe he'an. Nen an hwëna angkam Alap onak de zise gwen walas. Zen zep esa eiwa aïlya gwibinni insa hla kul – mensa Zëna anakan gu-gubirida gwekaye, “Ëe asa kiresa are mo walas hap golzim.”

**Paulus kim anakare hap ngalap gwibiridakake,
“Zen ba hap etan karek san dep lwanda ha'an?”**

⁸ Galatiak de zi, ëe ama emsa ngalap gwibirida'an. Em ba habe Alapsa nabakam hli la'an? Em kime Alapsa tame la srëm gwe'ak, em dekam totore yang tasibin dowal-dowalsae betek eibirida gwek – san de zëbon mae de ëbabu gwenna kiye.

⁹ Hwëna em sap mese nér hom eiwa de Alapsa tame lak. Ahaksa sap diki Alap mes ebe mae hap golzimki – dekam de Zënaka tame tan hap denaye. Zep em ba habe angkam etan auhu-kama enlala san dep lwanda ha'an? – dowal-dowal dikim etan emsa bi gwibiridan hapye. Em san ema édwam gwe'an? – zi mo yasik tabin sin de ang tankam de etan emsa totore tüü tabin olkam tahalebin hipye. ¹⁰ Zep hëndep angkam ema Hari Sabat san, sap yakla yawal, hen ben yawal mae hap de syal san ang ta gwe'an. ¹¹ Ki san ha ëe waba habë ebe mae hap de dawem hap danna sin gwe-gwek?!

¹²⁻¹⁴ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ano kim emki lowehe gwen. Ëe kimë eban mae golëlowehe gwek, ëe homë Yahudi zi mo kirekam de lowehen san gwë gwek.

Zep angkam em bahem desan ang ta gwen. Em sap nonol dawemkame asa kwang la gwek, hen home mae asa husus ë gweblak. Emki etan kirekam asa gwéblan. Em dwan tawa nakake: Ëe dekam ama sang-sang gwek. In zebë nonol ebon mae gwë gwek. Hëndep dekam zebë ol dawemkam emsa tonbirida gwek. Ano sang-sang habe éhir-hir gwe-gwek, hen eno mae mo syala dekon zep mam gwe-gwek. Hwëna em dekam home asa husus ë gweblak, hen home asa ulop ë gweblak. Em hwëna gola kon dawemkame asa kwang la gwek – men kiye, Alap mo dam taha nakore zisi de kwang tanna. Hen ema asa blikip eisik gweblak – san de Kristus Zén de zinii gwe zanna kiye. ¹⁵ Em dekam dawemkame asa isrip-sri ë gweblak. Hwëna angkam home! Ëe tawana: Menkam em sap ema édwam gwe-gwek – ere mae mo nwesa de abe hap teisyablan hap, ëe dikim etan dawemkam kara gwe-gwen hap! ¹⁶ Hwëna angkam sap ola an eiwa de tangan nakaë ale gulzim'in, zep em ema yap asa enlala ébla'an, "Zen ano mae mo jal zi."

¹⁷ Angkam aha zi dan syal-syala ban emsa haen-haen neibirida gwe'an, "Nen ki Musa mo titi tabin ola an san ang ta gwen." Hwëna zen enlala karek nabani! Zen man em dikim abon onakon wet so gwen hap édwam gwe-gwe'an – dekam de zébon mae en osan enlala syal-syala ban ang ta gwen hapye. ¹⁸ Banakare enlala dawem san de ang tan hap, em sap esa dan syal-syala ban ang ta gwer – sap ëe de iwe gwënnak, hen sap ëe de iwe gwën srëmnak. Hwëna karek san dep bahem! ¹⁹ Ano walas, ëe ama emsa dawemkam ngalap gwibirida'an. Ëe ama emsa anakan kïl tibik, "Zen mes-am Kristussu de taibili blannak étatete gwek." Hwëna angkam ema etan walas betek san dep lwanda ha'an. ²⁰ Diki angkam aen de eban mae etan golégwënkam bap. Ki amaka samkam emsa anakan goléton'an, "Ba nakone ki égwë'an?" Hwëna angkam ëe ama anakare jakal enlala nabani emsa topse gwibirida'an, "Zen bawalkam sa tame nul?"

**Paulus kim Hagar ne Sara nebon
ola gulk sun blaonzimkike:**

²¹ Asa sane lak! – em in zene Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan wei yulsuk gwen hap édwam gwe'anye. Em san home aïsili ansa dam ulsuk – mensa Musa

hen ale gulkuye? 22 Zen a kirekam mo: Abraham zen walasna dan wë soka. Ahana mas wenza Hagar hon wë taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen we. Ahana nonol we zem Sara hon wë taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen naka hom.^m 23 Tana iltikinnik de wenyik mo walasna, Ismael, desa totoresa jaha gwek. Hwëna Sara mo dena kip, Alap man Abrahamsa gu-guk gweblaka, “Sara sa walassa wë tal.” Hëndep dekam zep ki bogolak owas hap Isaksa jaha gwek.

24 We darena in ama ki gulk sun de ol blaoran hap guzimnin. We darena in, zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun dare nabon de apde son. Tana iltikinnik de wenza Hagar mo walasna, Ismael, zëno auyan-tane walya zen hen tana iltikinnik sa lowehe gwer. Zen men kkiye—men zen titi tabin ol san ang ta gwenan, mensa Alap kwatapna Sinaik Musa hap golblakake. Zen desa nihin dohon makan wei nulsuk tine gwenan—tana iltikinnik de zi mo kim. 25 Zep Hagar Bak, zen kwatapna Sinaisa de enlala gweblan—Arab mo langnak de kwatapna insa. Zen tana iltikinnik de we, hëndep auyan-tane wal zem hen kirekam sa lowehe gwer. Hagar Baksa hen Yahudi mo è yawala Yerusalem han de apde son. Sap Musa mo titi tabin ola in mes zëwe de zini hulek.

26 Hwëna nëno mae mo anena, zen ngatan zi mo langnak de Yerusalem. Zen zëna wenza, Sarasa de enlala gwibin. Zen tana iltikinnik de gwën wesya hom. Zep nen hen kirekam de ëgwën—banakare titi tabin ol mae de nësa tahalebin srëmkam. 27 In zep Alap mo olak Sara Bak hap dena anakan ale nuk,

“Em sap walassa de wë tan srëm we,
hwëna angkam esa isrip-sri gwe-gwera!
Em eisbir anen srëmkam gwë gweka,
hwëna angkam esa Alap hap de terya ta gwera!
Sap eno walasna menkam hom,
hwëna angkam eno walas mo beyana man tangan
taman kini'an.
Tingare ahakore we wal mo walasna man
lwala he'an.”ⁿ

28 Zep aya-wal oso-wal, nen kitak Sara mo walasna Isak mo kime lowe he'an. Zen Alap mo gu-gublun naka Sara jaha gwek. Nen hen kirekam zebe Alap mo gu-gubiridan nakon zëre mo

^m4:22 Kej 16:15, 21:2-9 ⁿ4:27 Yes 54:1

hanan tabin walas hap ejowe'an. ²⁹ Hwëna zao zep lwak: Mas wenza insa totoresa Ismaelsa wë tak, zen zep hwëna Alap mo Enhokam de wë tan zini Isaksa karek ta gweka. Zen in zep ki hëndep angkam kirekam lwa gwe'an: Men zen totore enlala san ang ta gwenan, zen zep karek da gwibirin – men zen Alap mo Enho san de ang tankam zëre mo walas hap ejowe gwenanye.

³⁰ Zen zep Alap mo olak Abraham hap dena anakan lwak,

“Tana iltikinnik de mas wenza insa tane zeban emki zialsa sonen. Ki hwëna em de tïnkim, Ismael sa eno kire-kire hli tan danna Isak han bi gweblan dala. Sap zëna wenza in mo walasna, Ishak, zen diki zen sa kitak bi gwibiri.”^o

³¹ Zep aya-wal oso-wal, nen an tana iltikinnik de we mo walassa hom. Zep home Musa mo titi tabin ola nihin dohon-hon makan wei kulsuk gwenan. Nen an hwëna tana iltikinnik de gwën srëm we mo walas, sap nen Alap mo Enhosae ang ébla'an.

**Mae hap de ol: Titit tabin ol de emsa tahalebin
srëmkam emki tatem ézauk gwen.**

5 Kristus mes emsa épba titi tabin ola kon hil ti sonebirki, zep bahem etan lwan dahan – dekam de titi tabin ola in etan emsa tahalebin hipye. Tahalebin srëm nik emki tatem ézaun.

2 Emki ésane gwen! Em de ere mae mo to mipsa blom tasibinkim, ëe, Paulus, ama emsa gubirida'an: Em dekam mese Kristus onakon wet so gwenan. ³ Ama etan emsa gubirida'an: Eno mae mo to mipsa de blom tasibinkim, ki Alap sa emsa gubiridala, “Dikire tingare Musa mo titi tabin ola insa su nul sone gwek.” ⁴ Em dekam anakane éalp gwe'an, “Ëe asa titi tabin ol san de ang ta gwenkam are mae mo sosonkam Alap mo nwenak èdakastil.” Hwëna dekam em Kristus mo kwasang-kwasangna ema hli ku'in! ⁵ Hwëna diki tangan Alap ensa de blol gweblankam sam gwesi'in. In zep nen anakare enlala hohle ta gun nuban Alap mo Enhonak éyaing gwe kñii gwenan, “Zen Zen sa ano gwëenna syal gwibir zahera – ëe dikim zëre mo nwenak dakastin hiip denaye.” ⁶ Sap nen mese Kristus hun éraha-en gwek – in kime laibliblakke. Zen in zep Alap hom nësa anakan karatda ta gwibirida, “An to mip blaonsblun zi,”

^o 4:30 Kej 21:9-10

ahaksa, "An to mip blaonsublun srëm zi." Hwëna diki aha-en tangan zëre mo nwenak bol-zaun gwe'an: "San ha zini an man zëno mae mo Asa de taïblíblanna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam noltrei gwizimnin? San ha hom?"

7 Em sap menkam ora dawem sane sosonkam sek gwe'ak. Hwëna nara emsa isinsibirdaka? – dekam de hwëna ora srëm san ègwa gwe kinin hapye. 8 Zëno mae mo tawa tabinni in, zen Alap onakore naka hom – men Zen diki emsa kwang guludakaye. 9 Tawa tabinni in em ema tim uk, "An betekna. Ëe sap asa desan hen ang tal." Hwëna zen ragi makan sa ebon mae mam gwer – roti mang-mang gunsu de hop gun makan. 10 Hwëna ëe tawana: Bian ewakam emsa hlil inki, zep ëe ama emsa tame tabi'in: Em molye aha ora san hëndep denaban ësyalhek. Alap sa zini insa karek tala – men zen emsa men-man ta gwibi'iraye.

11 Hwëna aya-wal oso-wal, ëe de nama zisi anakan tonbirda gwenkam, "Emki Yahudi mo èpba titi tabin sin ang ta gwen – to mipsa de blom tasik gwizimdinkim," ki molya Yahudi zini asa karek da gwe'anam. Hwëna in zep asa karek da gwenan – sap ëe ama tonbirda gwenan, "Mensa Kristus nëbe mae hap te-lidak sonnak syal gwibir-zimki, zao en emki anakan éyaing gwe kinë gwen, 'Ëe dekon en asa Alap mo nwenak dakastil.'" Yahudi zini man desa husus nei gwibirin. 12 Men zen emsa blos dabirida gwe'an, zëbe mae hap hom sam gwesi" in – to mip ensa de blom tasizimdinkim. Diki to nabab hëndep bol sik niban de kitak blom tasizimdinkim bap! Dekam maka ësam gwesi" in.

13 Aya-wal oso-wal, Alap mes emsa alal gulku – dekam de titi tabin ola kon èhil gwe hanan hap. Hwëna bahem anakan eenlala gwe-gwen, "Ëe an hil ti sonen nikë gwë'an, zep ëe sap asa are mo tim nikore hole-hle san ang gwe-gwer." Hwëna anakan emki eenlala gwe-gwen, "Ëe an hil ti sonen nikë gwë'an, zep Kristus onakore kwasang tola ban anik are mo Kristen bose walya mas gwibirida gwek." 14 Sap Musa mo titi tabin ola kitak ausuna ola an dekon – men zen anakan lwak,

"Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen – san de enaka de kwasang gweblanna kiyé."^p

15 Hwëna em de nama enaka olkam hit ti gwibinkim, dekam ere mae mo aha-ere enlalakam de lowehen hap dena sa hom gwer!

^p5:14 Kel 20:12-16, Im 19:18, Ul 5:16-20

Alap mo Enho ensa de blol gwe-gweblan hap de ol:

16 Èe ama emsa gubirida'an: Alap mo Enho ensa em anakan blol gwe-gweblan, "Zen diki Zen sa asa dam tasik sone gwera." Dekam ere mae mo tim nikore hole-hlena molya emsa golégwa gwe kini' gwek. 17 Nëre mae mo tim nikore hole-hlena, zen man baes gwe-gwe'an – Alap mo Enho mo dwam gwibin sin de ang gwen hapye. Hen kirekam, Alap mo Enhona man hen baes gwe'ara – nëre mae mo tim nikore hole-hle san de ang gwen hapye. Zen man neno mae mo enhonak ilman ë gwenan, zep nen molye aha-ere enlalakam nëre mae mo dwam gwibin sin syal ei gwibik. 18 Hwëna Alap mo Enho de nesa enho nakon golégwë gwenkam, dekam épba tüti tabin ol de nesa goléinik gwen hap home edwam gwe-gwe'an.

19 Nëre mae mo tim nikore hole-hle san de ang ta gwenkam, dekam a kirekame mo syal ei gwibirinye:

kahalo gwen,
wesya de lidak oson,
swi hap de enlala enkam de gwë gwen,
²⁰⁻²¹ yang tasin alapsa de betek gweblan,
zisi de hép tyan,
wal bose zemka de sailiip gweblan,
ëol tetek gwen,
hen nop-nop gweblan.
Ahana hen, zë-en de mam gwen hap de enlala
gwe-gwen,
aha hlïk naban de aha hlïk nik ba mae hap zénaka
gil-gil gwibiridan,
hen aha hlïk nik de langa tasibin.
Ahana hen, zi mo kire-kiresa de hole gwibin hen zep
de husus gweblan.

Ahaksa ere mo kire-kiresa de inik gwibin hip de aha
zisi anakan husus gweblan, "Mana golanka."

Ahana hen, ho mamaksa de otdeblanda gwen,
syan-syan en hap de enlalakam de gwë gwen,
hen tingare ahakore karek-karekna.

Èe ama orep emsa tawa ta gwibik, hen etan angkam ol tan-tanna ansa golzim'in: Zini men zen kirekam de karekna nulin halasen gwenan, zen toton molya Alap mo irik giinnik bitti gwek.

22 Hwëna Alap mo Enho de zergwënkam, dekam a kirekam
mo wet so gwenanye:

kwasang enlala,
isrip-sri enlala,
umlae enlala,
jakal-jakal srëm enlala,
zisi de mas gwibirida gwen hap de enlala,
kae-kae enlala,
aha zisi de ahap tan srëm hap de enlala,
23 sae-sae enlala,
hen zénaka de zerinik gwen enlala.

Kirekam de gwën hap dena, kina ki man Musa mo titi tabin
olak jalse gwek!

24 Zini men zen Kristus hun zeraha-en gwenna, zen mes zëre
mae mo tim nikore hole-hlena Yesus hup de te-lidak soblannak
makan nulink. Zen dekam zep anakan neis gwibirin, “Ano tim
nikore hole-hlena mes Yesus goltlikü.”

25 Sap Alap mo Enhona Zen kirekam de éliwehe gwen hap
denaka nëp gol gwizimnira, zen in zep nen diki Alap mo Enho
mo dwam gwibin en san nen ang ta tine gwen. 26 Zen in zep,
sap nen Kristussu de blol gweblan enkame èngaya gwe'an, nen
bap nen anakan èbola-bola gwe-gwen, “Ëe an zenë sërkam aha
zisi kwei-kwik gu'un. Aha kore zini wakin, aban apdenak hom.”
Hen bap nen nëre mae mo Kristen bosena anakan husus
gwibirida gwen, “Zen sa hwëna jematnak abon onakon teipsili.”

Kristen bose zemka de dam tasik sone gwibin hip de ol:

6 Aya-wal oso-wal, ere mae mo Kristen boresa de banakare
karek mae wëwe heblanna, men zen ebon mae onakon
Alap mo Enhosa de ang gwe-gweblan wenya lowe he'an, zen
zen de zini insa dam dasik sonek. Hwëna enlala sae-saekam
em dam tasik sonen, hen anakare enlala tatete naban, “Abon
mana hen zëno karekna in hliminnink.” 2 Emki kirekam ere
mae mo Kristen bose wal mo nihinni tensik gwizimdin. Nënaka
de kirekam kwasang gwibirida gwenkam, dekam kwasang hap
de Kristus mo titi tabin ola in sane ang ta gwe'an.

3 Hwëna zi de anakan enlala gwenkam, “Ëe are mo gwën
dawem nakon asa are mo Kristen bose walya kwei-kwik gul,
hen ëe dekam asa Alap mo nwenak mam gwer,” kirekam de
bolte-boltekam enlala gwenkam, zen mes zénaka boton tanda.

⁴ Diki aha zisi de enlala gwibiridan srëmkam emki ena en naka karatda ta gwibin. Kirekam esa èsam gwasil. ⁵ Sap Alap molya anakan nësa karatda tabirki, “Zini an san ha man aha zisi kwei-kwik gulku?” Zep diki ena en naka em karatda ta gwibin.

Mae hap de ol: Dawemsa de aha zi hip golzimdinni, zen men kiye- ngatan zi mo langnak de obwagasa eyias gïnni.

⁶ Men zen emsa Alap mo olkam tawa da gwibirin, emki te-alakam hen aha kire-kire maekam mas gwibirida gwen.

⁷⁻⁸ Emki èenlala gwen: Ena men kirekame okamanak awe eyias la'ak, zen kire enkam esa hen lamkam zëno eini hla kul. Zep anakan bahem èkil gil gwen, “Ëe de are mo tim nikore hole-hle san syal gwe-gwenkam, zëno eini lamkam aha nwe-masekam asa gulin.” Kirekam bahem enaka boton ta gwibin. Sap Alapsa molye boton lak! Hole-hle san de syala in mo eini hwëna syauk blanak de gwë gwensa esa hla kul. Hwëna em de Alap mo Enho mo dwam gwibin sin syal ta gwenkam, zëno eini lamkam hëndep de èngaya gwen hap denaka esa ulin. ⁹ Zen in zep, aha zi hip de dawem gol gwizimdinni, bap nen èblalen gwe-gwen. Sap zen lamkam dep de obwaga eyias gïn makan. Nen de èblalen gwen srëmkam, ki lamkam esa zëno eini ulin. ¹⁰ Zen zep, nen nama de awe lowehe gwennak, nen dawemsa tingare zi hip gol gwizimdin – nonol tanganna nëre mae mo Kristen bose wal hap.

Aumwa hap de ol zïm-zïm:

¹¹ Aumwa hap de alena ansa emki hlaun: Ale mam-mamkam dena an, zen are mo ale gunnu.^q

¹² Yahudi kore Kristen zini men zen emsa bolte enlala naban men-man da gwibirin bahem salbirida gwen. Anakare ola bahem salbirida gwen, “ËKristen gwenkam nonol Yahudi hon em bïti gwen – Musa mo titi tabin ol san de to mipsa blom tasik gwibinkim.” Hwëna zen anakare enlala aning tan naban emsa kirekam titi da gwibirin, “Nene kitak Yesus hup de te-lidak

^q**6:11** Paulus mo nwena man yap hwalen-hwalen nëblak, zep ale mam-mamkam ale gulku. (Emki hlaun: Gal 4:15nak.) Zen zep aha zi sekretaris makan zëno olsa nonol lonesen nakon hëndep 6:10nak dep ale gulbluka. Hwëna ayat 11 nakon zën ale gulku.

soblan ennak öyaïng gwe kini'ak, dekam Yahudi zini sa Kristen zini nësa husus neibirida gwer.”¹³ Hwëna Yahudi Kristen zini in, zëno mae mo to mipna sap orep mes blom dasibir-zimk, hwëna zëna hen hom tingare Musa mo tüti tabin ola insa sul nul sone gwenan. Hwëna zen em de hen zëno mae mo kim ègwë gwen hap èdwam gwe-gwe'an – dekam de èKristen gwen srëm Yahudi zi hip emsa anakan golëtrei gwizimdin hip, “Zini an mes nëbon mae bïti gwer.” Zen mae en hap ki emsa kirekam neibirida gwenan – dekam de Yahudi bose zik zëno mae mo bosesa boltere gulzimdin hip.

¹⁴ Èe hwëna homë are mo bosesa de boltere gun hup dwam gwe-gwe'an. Èe hwëna Bian Yesus hup de te-lidak soblan ensa de boltere gulblun habë dwam gwe-gwe'an. Sap ee ère mo gwënnna anakanë enlala gwe-gwibi'in, “Asa mes Yesus hun te-lidak sonnak makan nosoink. Zep ano auhu-kama tim niban hole-hle naban mes Yesus zitülkî.” Zen in zep hwëna auhu-kama enlala zini asa hom dwam në gweblanan, sap ee homë auhu-kama mo enlala san ang gwe-gwenan. ¹⁵ Alap hom zisi anakan karatda ta gwibirida, “Zen to mip blaonsublunna,” ahaksa, “Zen to mip blaonsublun srëmna.” Diki Zen anakan karatda ta gwibirida, “Zini an san ha are mo Tane naban de zeraha-en gwenkam mes èse yang tasibin makan èliweher?”^r ¹⁶ Men zen kirekam èliwehe gwenan, dikire aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena hen kwasang-kwasangna zëbon mae onak lwa gwek. Tingan men zen kirekam Kristus en hon öyaïng gwe kini gwenan, zen zen – Alap mo hlil irin tangan wenyaye.^r

¹⁷ Hwëna hyanak bap zen etan zini asa anakan blos tablan, “Em home dawemkam Kristussu ang gwebla'ara.” An ha ki, ano timnik wei-weina beyakam èlwa'an – men zëwe Yesus hup de jal hap asa lek-lek da gwekye! Zen zep dam gwesi'in, “Èe eiwa ama tana wei san zertro'an.”

¹⁸ Aya-wal oso-wal, dikire Bian Yesus Kristus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek. Amin.

^r**6:16** “Alap mo hlil irin wenyaya,” Paulus “Israel”kam awe ale gulku. Hwëna bosesa in, gulk sun de enlalana kirekam.

Paulus mo surat

Efesusk de Kristen zi hip

1 Efesusk de Alap hon de étal gwesin zi hip,
men zen Yesus onak tatem ézauk gwenanke,
Paulus onakon. Alap mo dwam gwibin sin ki lwak,
zep Yesus Kristus asa dam tasiki— zëre hap de olsa
dikim gol halada gwen hapye.

2 Dawem! Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne
sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi.
Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

**Mae hap de ol: Éngaya gwen hap dena,
zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen
nakon nëbe mae hap hata gwizimnin.**

3 Nen Bian Alapsa boltere tan, Bian Yesus Kristus mo
Biansa, sap nen mese Kristus hun éraha-en gwek. Zen zep
ngatan zi mo lang nakon nëbe mae hap enho nakon dikim
ëngatan gwen hap dena sul sonenkam ing ta sone gwizimnira.
4 Sap Zen mes auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak
nësa anakan dam tasibirk, “An zen sa are mo Tane naban de
zeraha-en gwenkam are mo nwénak édakastil hen enho kles
gwesin srëmkam lowehe gwer.” 5 Sap Zen Zén nësa kwasang
gwibiridaka, zep nonol lonesen nakon mes ki nësa anakan
kalang gwibiridaka, “An zen sa are mo Tanena Yesus mo syala
kon are mo hanan tabin walas hap éliwehe gwer.” Zen kitak
zëre mo hamal hap de kalang gwe gun sun ki lwak. 6 Zen in
zep, tingare zini sa zéno bosena teip nulsuk gweblal, sap
Zen mes zëre mo sérkam de kwasang-kwasangna kirekam
goltreizimki. Zëre mo dang tñinak de Walasna Kristus hun
de zeraha-en gwenkam, Zen dekam kwasang-kwasangna insa
nëbe mae hap totoresa gol gwizimnira. 7 Sap nen de Kristus
hun zeraha-en gwenkam, dekam nen ema okamanak de
karek-karek nakon éhil gwe hana gwenan, hen neno mae mo

kirekam-kirekam karekna man n  p tap gulsuk gwizimnira. Sap Tane zik mo kala in dekam n  sa ngan tas  k gwibirida– men zen te-lidak son nakon wet soblakke. An kitak Alap z  re mo s  rkam de kwasang-kwasang nakon ki kirekam lwak,⁸ zap totoresa n  be mae hap kwasangna sabak gulzimki. Alap, eiwa, s  rkam de enlala blal tanganna hen kitak tame gul gwenda,⁹⁻¹⁰ Zen in zap angkam z  re mo hamal hap de kalang gwe gunnu insa goltreizim'ira. Zen desa menkam man zi hip aning gul gwizimki. Hw  na Zen hen orep mes anakan kalang gweka, “Kim de ano kalang gwen yakanak zau'uk, dekam asa are mo Tanena zer sonezim – z  no mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip. Zap Deban de zeraha-en gwen wenya, desa kitak aha-erenak asa siri gulsul – sap ngatan zi mo langnak de wenya hen okamanak de wenya. Kristus Z  n sa kitak nol gwibiridala.”

¹¹ Mensa Alap kalang gwe guku, “  Ee asa kiresa are mo walas hap golzim,” zen hw  na kitak Kristus hun de zeraha-en gwenkam n  be mae hap hata gwizimnin. Sap Alap nonol lonesen nakon kirekam dep n  sa kalang gwibiridaka, hen Zen kitak kirekam syal gwe-gwibi'ira – dekam dikim z  re mo dwam gwibin sin kitak jowen hap. Z  no dwam gwibinni, zen an zen:¹² Nen an zene nonol Kristussu blol   bla'an, t  ngare zi de n  sa hlauludankam zen dikim hen Alap mo bosesa teip gulsublun hap.¹³ Zen in zap h  ndep Alap mo kalangna ebe mae hap kirekam lwak. Em kime eiwa de ol dawemna   sane gwek, emsa de ngaya tabin hip dena, em dekam zebe Kristussu laibliblak. Zap in kime Kristus hun kirekam   raha-en gwek, Alap dekam zap eno mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan ale tabir-zimki, “Em an ano bi gweblanna.” Maekam ale tabir-zimki – z  re mo Enhosa de ing ta sonezimdinkim, men kirekam sap orep gu-gubirida gwekake.¹⁴ Alap Zen anakare gu-gubirida gun nuban z  re mo Enhona n  be mae hap ing ta sonezimki, “  Ee asa lamkam ebe mae hap t  ngan sul sonezim – mensa   are mo bi gwibiridan walas hap kalang gwe gukye.” Zap Bian Alap kim de kawes  n n  kon t  ngan gwiswe sone'anka, zen dekam sa ki lwal. Dekam kitak Ngatan Zini Alap mo bose ensa esa teip ulsuk gweblal.

Paulus kim Efesusk de Kristen zi hip Alapsa abe takake:

15 Zen in zep, ëe kimë emsa anakan salbiridak, “Zen man Bian Yesussu daïblibla'an, hen tingare Alap hon de étal gwesin wenza man kwasang neibirida gwenan,” 16 ëe dekam zebë ebon mae onakon zausun srëmkam Alapsa anakan gu sone gweblanan, “Em asa sam ta gwenda.” Zep ëe homë Alapsa de gu sone gweblankam emsa eititi gwibirida gwenan. 17 In zebë Ngatan Zini Bian Yesus mo Bian Alapsa anakan ebe mae hap abe ta tine gwenan,

“Bian, ere mo Enho nakore enlala blala ing ta sone gwizim – hen Emsa dikim dawemkam tame tan hap denaye. 18 Hen Bian, dikire zëno mae mo enhona èngatan gwizimk – dekakim anakan tame nul gwek, ‘Ëe kiresa asa Bian onakon hla kul – Zëna men zep nësa kwang guludakaye.’ Hen Bian, Emki enho nakon anakan hleng sosubirida gwen, ‘Kirekam-kirekam dawemna mensa Ena ngatan zi mo langnak ere mo hlil irin zi hip hamal gulzimki, zen hè'ho gwibin tanganna.’ Zen dekam sa anakan hen tame nul, ‘Eiwa, nen esa lamkam ulin. Molye ulin srëm gwek.’ 19 Bian, dikire hen ere mo sërkam de sosonna tame nul gwek – men desa Ena Yesussu de taïbliblan wenza kip gol gwizimmiraye. In eiwa.”

Sërkam de sosonna in Bian Alap mes nëbe mae hap goltreizimki – 20 in kim Kristussu tin nikon ngaya takake. Dekam zep hëndep Desa gulk'en tangan drëne seka – zëre mo dam taha san dekam. 21 Zep eiwa teipsin tanganna, Kristus Zë-en. Desa de kwë tanna hom tangan – tingare irik gin nikon, sap hen tingare teipsin-teipsin zi nikon, sap ngatan zi mo langnak de lowehe gwen wenza kon, sap hen angkam de okamana awe de lowehe gwen wenza kon, hen sap lamkam de okama esenak de wenza kon. 22 Zep Alap mes kitak Kristus mo tahanak kang gulku, in zep anakan gubluka,

“Em an tingare Kristen zi mo nola Zen. 23 Kitak de Kristen zini, Zen ere mo taha-tana mo kim sa okamanak lowehe gwer – san de ere mo timni kiye.”

Zen in zep Kristus zëre mo timni insa hëndep tingare okama nabab sul sone gwenda.

**Nen mese apdekam Yesus mae
han tün nikon èngaya gwek:**

2 Nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwek, sap 1 dekam karek ensae ulin halasen gwek, hen Alap mo dwam gwibin srëm sane lowehe gwek. 2 Sap nen dekam auhu-kama zi mo enlala karek-karek sane ang ta gwek, hen dowal mo kigisae betek è gweblak – men zen gulk de dowal-dowala irik gi'irake, men zen èihe nasen gwenanke. Zen in zen angkam golësyal ta'ara – zini men zen Alapsa betek nébla srëm gwe-gwe'anye. 3 Orep nen hen deban mae apdenak – auhu-kama zi mo hole-hle san de ang ta gwenna, hen nëre mae mo tim nikore dwam-dwam san de ang ta gwen naye. Zep nen hen dekam Alap mo jalake lowe he'ak – in kirekam tingare ahakore zini lowehe gwe'anke.

4 Hwëna eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna mam tanganna, zep nësa sérkam kwasang gwibiridaka. 5 Sap menkam nen an hen nëre mae mo karek-karek nakon tok-tok makare nike lowe he'ak, hwëna Alap Kristus mae han apdekam nësa ngaya tabirki – Kristussu kim tün nikon ngaya takake. Zep nen Alap mo kwasang en nakone ki èngaya gwe'an. 6 Sap Yesus hun de zeraha-en gwen wenza nësa mes Alap Deban mae juwen zi mo lang nakon kap gul aneka. Zep nen angkam san de Yesus de nësa teipsin-teipsin zi makan ngatan zi mo langnak apdenak golëteinikirinni kiye. 7 Zen insa kirekam kitak syal gwibirki, zen dekam de nësa ngein sin de kama èsenak anakan golétrè gwen hap, “Em an zen are mo kwasang-kwasang nakon de èngaya gwen wenyaye.” Sérkam de kwasangna in, zen Kristus ensa de zeraha-en gwen nakon esa ki hla kul.

8 Zep nen mese Alap mo kwasang-kwasang nakon èngaya gwek – in kime Yesussu laibliblakke. Nëre mae mo syala kon home èngaya gwe'an. Zen Alap totoresa nëp gol gwizim'ira. 9 Nen home mae ba maena syal eibik – dekam de èngaya gwen hap denaye. Zep toton nara dep? – bola-bola gwenna. 10 Nen an sap diki Alap mo syal gwibin zi. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam nen san de èse yang tabinni. Nen in zebe dawemna syal ei gwibirin – men kirekam nébe mae hap orep kalang gwe gukuye.

Kristus onakon nen mese éaha-en gwek:

11 Zep em in zene Yahudi srëm zi ausu nakon ésaltik, emki ansa enlala gwe-gwibin: Emsa man Yahudi zini nembirida gwenan, “Zen to mip blom tasibin srëm zi.” Sap Yahudi zini zen zëre mae mo to mip blom tasibinni insa boltere nul gwenan. Hwëna zen sap zëre mae mo tim ennak de syal. Enhona dekam hom wet gwesik gwizim’ira. 12 Em menkam home Kristussu tame la’ak. Dekam em home Alap mo hlil irin zinik bïti gwe’ak. Zep em dekam okamanak awe Alapsa de tame tan srëm nike lowehe gwek, hen em anakane éenlala gwe-gwek, “Ëngaya gwen hap dena mensa Alap zëre mo hlil irin zi hip gu-gubiridaka, ëe molyë desa ulink.” 13 Zep em menkam Alap onakon hen zëre mo hlil irin zi nikon langanake lowehe gwek. Hwëna angkam em mese Kristus hun éraha-en gwer, hen Zen mes zëre mo kalkam de ngan tasibinkim Alap onak dep emsa zon guludaka.

14 Zep Kristus Zén mes nësa glaïng gïlkü, Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban, hëndep Zen mes nësa zëre mo timnik aha-en gulku. Sap menkam Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban bëjen siri gwen. Hwëna angkam jal-jala men zen lang zïp son makan nësa kles sok, desa mes Kristus jek-jak gulku. 15 Maekam jek-jak gulku: Zëre mo timsi de golgunkum. Zen kim tilki, Zen dekam zep Musa mo titi tabin ola kitak nébe mae hap sul sonezimki. Zep nen de angkam etan desan ang tan hap hom dakasti’in. Menkam Yahudi zini Musa mo ola in kon anakan dam nulsuk gwek, “Yahudi srëm zini bëjen Alap mo nwenak éoto gwesiñ.” Hwëna angkam Kristus mes dare hlikna insa zëre mo timnik aha-en gulku – san de aha-ere zi aususa de yang tabinni kiye, nen kime kitak Zëre han éraha-en gwekke. Zen dekam zep hliwenna in kon nësa umlae tabirki. 16 Zéno te-lidak sonnak de tinni in, Zen dekam neno mae mo hliwenkam de lowe henna insa aha-en gulku – dekam de Alap onak zëre mo tim makan lowehe gwen hap. Hen neno mae mo gïl-gïlkum de lowe henna in dekam zep goltïlki. 17 Zen in zep Kristus aha-ere enlalakam de lowehen hap de ol dawemna ansa nébe mae hap golhatazim zika – sap orep de Alapsa tame tan zini abe mae hap, hen sap Alapsa de tame tan srëm wenya ebe mae hap. 18 In zep Kristus onakon, sap Yahudi zini ëe, hen sap Yahudi srëm zini em, Bian Alap onak hatankam – sap

Kristus mes Alap mo Enhona kütak näbe mae hap hlë ta sonezimki.

19 Zen in zep em Yahudi sräm zini, em angkam zi mo änak de émas gwinzin zisi hom, hwëna em an hen angkam lang bi tanganna – apdekom Alap mo hlil irin zi nibanye. Em mese lalak wenya in han éiye gwek. **20** Nen an san de Alap mo gol. Men zen gola in mo moko makan énwe-mase gwe'an, zen Kristus mo dam tasibin zi, hen Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Kristus Zëna, Zen ngirin bol tenya Zen.^a **21** Nen de deban zeraha-en gwenkam, dekam zebe énwe-mase gwe'an – san de Alap zëre hap de golsa de ayang tabla song gwenna kiye, zao de lalak Zini Alap Zën gwë gwen hap. **22** Yahudi sräm zini, em hen Kristus hun de zeraha-en gwenkam dekam ema hen gola iwe de gol te makan énwe-mase gwe'an – men zëwe Alap zëre mo Enhona gwë gwe'arake.^b

**Mae hap de ol: Paulussu Alap Zën
dam tasikü – Yahudi sräm zi sin de ol
dawemsa gol halada gwen hapye.**

3 Zen in zebë ée, Paulus, bwina an kon Yahudi sräm zini ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan. Sap asa Kristus hup de jal hap bwinak awe tak daink, sap ée ama zëre onakore ol dawemna insa ebon mae osan dep gol halada gwek. **2** Ena mese ki anakan èsak, “Alap Zen ki zëre mo sérkam de kwasang-kwasangkam asa dam tasikü,” zep ki syala insa abe hap wei yul soneblaka – emsa dikim mas gwibirida gwen hapye. **3** Men kirekamë lure nakon suratnak awe betek enkam ale gul – Alap mo kalangna mensa menkam aning gul gweka, desa mes ki abe hap goltréblaka. **4** Suratna ansa de baca gunkum, esa ki hen dam ulsul – Kristus hup de ol aning gunnu insa, men kirekamë aena dam gulsukye. **5** Orep Alap Zëna hom goltrei gwizimki, hwëna angkam zëre mo Enho goltrei gwizim'ira – Kristus mo dam tasibin zi hip, hen zëre mo Enho nakore ol ayang gul gwen zi hip. **6** Zen a desa mo tingare zi hip aning gulzimkiye: Yahudi sräm zini ol dawemna an san de hen ang tankam, zen dekam sa hen hë'ho gwibin tanganna nulin – mensa Alap zëre mo hlil irin zi hip golzim'inkaye. Zep angkam Yahudi zi niban Yahudi sräm

^a**2:20** Mrk 12:10, Luk 20:17, Kis 4:11, 1Ptr 2:6-8

^b**2:22** 1Kor 3:10-17, 1Ptr 2:4-5

zi niban aha-ere tim makane lowe he'an. Zen angkam apdenak Alap mo gu-gubiridan ola Kristus onakan nulin'in.

⁷⁻⁸ Zen zap Alap zëre mo kwasangna sërkam abe hap golblaka – ol dawemna ansa de Yahudi srëm zini ebon mae osan gol halada gwen hap de syala kim abe hap wei yul soneblakaye. Hëndep dekam zap zëre mo sosonna abon onak sërkam syal gwe-gwek. Tingare Alap mo iřik gin zi nikon, ëe an zen tangan – otde tangannak de zi niye. Hwëna Zen Zén ki owas hap zëre mo kwasang-kwasangkam syal yala ansa abe hap wei yul soneblaka. In zebë anakan de gol halada gwen hap syal-syal gwe-gwenan, “Kristus onakan de hë'ho gwibinni, zen sërkam de yawal tanganna, hëndep zini nen bëjen sul sonenkam tame gun.” ⁹ Asa hen man dam tasikü – ëe dikim anakan tawa tabiridanda gwen hap, “Alap men Zen tingan yang tabirki, men kirekam orep kalang gwe guku, angkam man Kristus onakan goltreizim'ira.” ¹⁰ Alap man orep kalang gwe guku – dekam de ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenza kip zëre mo sërkam de enlala blalsa zertreizimdin hip. Zap hëndep angkam nësa man anakan golëtreizim'ira, “Emki hlau ludan. Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban angkam aha-ere jematkam lowe he'an.” ¹¹ Alap zëre mo nonol lonesen nakore kalangna kirekam lwak, in zap hëndep nëre mae mo Bian Yesus onakan nësa kirekam aha'en gulku. ¹² Zen zap Yesussu de tai'bliblankam zeraha-en gwenkam, nen dekam zebe aïrin srëmkam Alapsa abe la gwe'an. Sap nen ema hen anakan tame ul gwe'an, “Zen eiwa sa asa dokwak tala.” ¹³ Zen in zap ëe ama emsa gubirida'an: Ëe ansa jalom ëk tihinak awe gwë'an, zap bahem enlalana ëdowe hanan. Sap ëe Kristus hup de ol dawemsa de golasas gwe-gwen habë bwinak awe gwë'an. Hen em mese ola insa laïblibik, zap ëe an hen eno mae mo dawem habë zë gwë'an.

Paulus kim Alapsa abe takake – Efesusk de Kristen zi mo enhosa de tatete tazimdin hip:

¹⁴ Zen in zebë Bian Alap hap zëre mo nwenak boklena kom so gweblanan, ¹⁵ men Zëbon onak tingare zi ausu mo ausuna lwa'anke – sap ngatan zi mo langnak de wenza, hen sap okamanak de wenza. ¹⁶ Ëe zebë anakan abe ta gwenan,

“Bian, Emki ere mo ngatan zi mo lang nakore sërkam de kae-kaena gol gwizimdin – dekakim ere mo Enho

naban de zergwë gwenkam enho nakon étatete gwe zahek. ¹⁷ Zen man Kristussu daiblí gweblanan, in zep dikire Zen enho nakon golégwë gwek. Zéno kwasang-kwasangna dikire hen dawemkam tame nuk, hen dikire zao en tatem ézauk gwek. ¹⁸ Bian, dikire Efesusk de wenza hen tingare ere mo hlil irin wenza Yesus mo kwasang-kwasangna insa tame nuk – yakna, blala, olk san dep, hen gulk sun dep. Zen sérkam de yawal tanganna. ¹⁹ Èe sap zini ama kwasangna insa de kitak tame gun hup éalp gwe-gwe'an, hwëna molyë kitak tangan tame uk. Hwëna Bian, dikire Kristus mo kwasangna zéno mae mo enhonak beya gwek, hëndep zep ere mo Enho naban sosen naban dikire zéno mae mo enhonak sowe henkam nola gwek."

Èe kirekamë ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan.

²⁰ Zep dikire kitak Alapsa boltere dak, sap zéno sosonna nébon mae onak sérkam tangan syal gwe-gwenan. Nen sap betekkame hen tame gun srëmkame zére mo soson hap abe la gwenan, hwëna Zen mam tangankam nëp gol gwizimnira. ²¹ Dikire tingare Kristus hun de zeraha-en gwen wenza Bian Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak – sap angkam de zeraha-en gwen wenza, sap hen lun kore wenza. In eiwa tangan!

Kristus mo tim makan de okamanak lowehe gwen hap de ol:

4 Zen in zep, èe Bian Yesus hup de jal hap de bwinak gwën zini ama emsa titi tabi'in: Em Alap mo hlil irin zi mo kim lowehe gwek, sap Zen eiwa mes emsa hen hlil inki. ² Enlala betekkam hen sae-saekam lowehe gwek, hen bahem nabakam jal ta gwen. Zi mo gwënsa de sin-sin gwen naka hlaulblunna, desa kwasang naban em zergwë gwen. ³ Dawemkam em éalp gwe-gwen – aha-ere enlalakam eka lowehe gwek. Sap em mese Alap mo Enho de emsa ing gwe hebiridankam enho nakon éaha-en gwek.

⁴ Sap nen angkam aha-ere tim makane lowe he'an, hen Alap mensa zére mo Enhona zerzimki Zen aha-en. Hen mensa Alap nësa de kwang gulu dankam gu-gubiridaka, dawemsa de lamkam golzimdin hip dena, nen desa kitak esa hla kul.

⁵ Hen nëno mae mo Teipsïnni Bian Yesus, Zen aha-en.
 Hen nëno mae mo taïblibinni aha-en.
 Hen hokam de su tabiridannak, nen mese kitak
 ang tak.

⁶ Hen nen kitak aha-ere Alapsae Biankam en
 gweblanan. Zen kitak nësa teipsibirida'ara, hen
 kitak golësyal ta'ara, hen kitak nësa nëre mae mo
 enho nakon golëgwë gwe'ara.

⁷ Hwëna Kristus mes zëre mo sërkam de kae-kaekam nëbe
 mae hap kitak sosonna srën-srënkam hli yulzimki. ⁸ Kirekam
 man tangan Alap mo épba ola ban dakastii'in, in zen anakan
 lwakye,

“Zen kim teipsin hip gulk sun sewe se'anka,
 Zen zëre mo jal zini beyakam tahalebirki,
 hen dekam zep zëre korena kip hë'ho gwibin nika
 hli yulzimki.”^c

⁹ Alap mo olak insa kirekam lwak, “Zen gulk sun sewe seka,”
 zëno dam gulsunnu, Zen nonol otde tangan san ati gwe ineka-
 hëndep okamana an mo otde tangan san. ^d ¹⁰ In Zen ati
 gwe ineka, Zen mes etan ngatan zi mo langnak de teipsin
 tangannak dep sewe seka- dekon de tingare lang yala ansa
 kara gul ine gwen hap.

¹¹ Zen Zen sosonna nëbe mae hap srën-srënkam kae
 gwe-gwibir-zimnira.

Ahakorena kip zëre mo olsa de aha zi mo lang san
 gol halada gwen hap denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enho nakore olsa de ayang
 gul gwizimdin hip denaka gol gwizimnira.

Hen ahakon zisi de halen ora san dep dam tasik sone
 gwibin hip de wenya.

Ahakon jemat-jematsa de nol gwibirida gwen hap de
 wenya.

Hen ahakon Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip de
 wenya.

^c4:8 Mzm 68:19

^d4:9 Paulus mo alena awe, dam gulsunnu dan-dan: Ahana, Kristus “okamana
 awe dep ati gwe ine zaka,” ahksa, “okamana an mo otde san dep ati
 gwe ineka,” enlalana juwen zi mo lang san dep. (1Ptl 3:18-20, 4:4)

12 Zëno mae mo syala in, zen Kristus mo timni nësa dikim syal gwibin hip hen tatete gun hup dena – Alap mo bi gwibiridan wenza nen ekakim dawemsa Kristus mo bose hap syal ei gwibik.
 13 Zep zëno mae mo syala, zen Kristus mo timnik de bïti gwen zini nësa dikim anakan titi ta gwibin hip dena –

Alap mo Tanesa de taibliblankam ekakim éaha-en
 gwek,

hen tame tankam ekakim sowehek,
 hen zeraha-en gwennak ekakim ézise gwek.

Zen dekam esa hëndep zëno kim lowehe gwer.

14 Zep nen bap nen walas betek mo kim auhu-kama zi mo dërek en san de yasik tabin sin ang ta nasen gwen. Sap men zen kirekam ang ta nasen gwenan, zen hi mo kim men-san an-sankam de ngëp gwe naseran makan égwë gwenan. 15 Diki dawemna, eiwa de tangan naka nen kyang-kyang gulsuk gwen, hen deban nen nënaka kwasang gwibirida gwen – Kristus mo kim ekakim nabakam éliwehe song gwek. Sap Zen Zen nëno mae mo nola. Nen an zëno tim makane lowe he'an. 16 Zen de nësa golësyal ta gwenkam, nëno mae mo lowe henna dekam san de aha-ere tim de syal gwen makan lwa gwenan. Srën-srënksam hom. Sap aha-ere timni, zëno sana, danna, hen kala, zen man zënaka mas neibirida gwenan – dekam dikim timni in dawemkam mam gwen hap hen tatete gwen hap. Nen zebe nënaka dawemkam kwasang eibirida gwenan, hen Kristus mo timni zep tatete gwe zahe gwenan.

Ëse yang tabin zi makan de lowehe gwen hap de ol:

17 Zen in zebë Bian Yesus mo bosekam emsa gubirida'an: Em bahem Alapsa de tame tan srëm zi mo kim lowehe gwen. Sap kire zini enlalana mes éhaï gwek. 18 Sap zëno mae mo enhona mes kawesiëki, hen ngaya gwen hap dena insa Alap gol gwizim'ira, zen desa hom tame nu'in. Sap zen zëre mae mo enho lïlikinni mes Alap hap dayalsiblik, zep hëndep Alap osan de ang tan hap nola mes édrak-drak gwek. 19 Zen mes anakan de lik gwibinni baes tak, "An dawemsaë o'an. An kareksaë." Zëre mae mo tim nikore hole-hlesa mes anakan blol neibik, "Sap asa desan en ang ta gwer." Hen zëre mae mo timni mes sosok nuk – dekam de hole-hlesa mam gulsuk gwen hap.

20 Hwëna Kristus hup dena insa ena ésane gwek, zen kire san dep hom – 21 men kirekam sap emsa tawa da gwibikye. Hen em

kime Deban éraha-en gwek, em mese sap anakan tame lak, “Zen eiwa lalak enna.” ²² Zen in zebé etan emsa gubirida'an: Emki ere mae mo épba lowe henna insa hole-hle nabani hiri son. Zen in san de blé nabare kire-kirena kiye – ase nabani. Sap épba lowe henna in, zen zéwe beya gwek – boton hap dena, hen swi soson hap dena. ²³ Diki eno mae mo enhona hen enlalana zen kitak éëse gwen. ²⁴ Ere mae mo lowehen ésena insa emki aha zi hip goltrei gwizimdin – baju ésesa de ala son makan. Sap Zen Alap angkam emsa ése tabi'ira – san de aha zisi de yang tasibinni kiye, hëndep zëre mo nwe-mase tangan makan, dam-dam enkam de lowehe gwen hap, hen eiwakam de zëre en onak étal gwezin hip.

²⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, boton olkam bahem tangan enaka tonbirida gwen. Kristen bose omka eiwa de ol enkam em tonbirida gwen, sap nen apdenak mese Kristus mo timnik bütü gwek. ²⁶ Em de jal ta gwenkam, jala in bap zen karek san dep emsa kang gul gwen. Yakla nwena bap zen dum gwehen – em de nama jal gwe tinennakyé. ²⁷ Dowal mo kígí hap bahem orana kles tyasik gweblan.

²⁸ Sowë tam wenza, em sowësa baes tan. Diki ere mo irse gwen en nakon em gulin gwen, hen dekam em tahalha wenzaka mas gwibirida gwen. ²⁹ Eno mae mo ék nakon bap zen karek-karek ola hen swi ol maena te so gwen. Diki wal bosyansa dikim tatete tabin hip de olsa em ton gwibin – men kire enkam zëbe mae hap dakastilzim'inke. Kirekam de ol aísili zen dawemsa esa kim ol gwizim.

³⁰ Dawem enkam lowehe gwek. Kareksa de gol gwenkam bap nen Alap mo Enhona ja-ja ta gwen. Sap Zen mes nénö mae mo enhonak anakan ale gulku, “An Alap mo bi gweblan zi.” Enho mo alena in, zen dekam esa aumwa hap de yaklanak yaïng gwer – men dekam tangan de nésa kawesin níkon gwiswe sone'ankaye. Zep bap nen ja-ja ta gwen.

³¹ Enlala ennak de jal-jalsa em jek-jak gun. Bahem enaka u sal-sal gwibirida gwen. Bahem tangan enaka nop-nop gwibirida gwen, hen bahem enaka lamang ta gwibin. Tingare kareksa em hli yun. ³² Diki em enaka kwasang gwibirida gwen, hen sae-sae enlala enkam em lowehe gwen. Emki hwë-hwëkam wal bose wal oban ere mae mo karek-karekna eititi gwe-gwibin – men kirekam hen Alap eno mae mo karek-karekna ep eititi gwibir-zimkike. Sap Kristus Zen kire hap te-lidak sonnak tilki.

Ngatannak de lowehe gwen hap de ol:

5 Sap em in Alap zére mo dang tüninak de walas, zen in
zep zére mo kim de hen lowehen hap em éalp gwe-gwen.
2 Dikire kwasang-kwasangna eno mae mo lowe hennnak mam
gwek – men kirekam Kristus nësa kwasang gwibiridakake,
hëndep zep nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin
hip Zénaka zerguku. Zëno syala in, Alap man tangan sam
gvesibirki.

3 Emsa mes Alap hlil inki, zep ebe mae hap hom
dakastilzim'in – auhu-kama hole-hle san de etan ang ta gwen
hapye. Zep kahalo hap de hole-hle nabán te-ala beya gwen hap
de hole-hle nabán emki langa sosun. Ki hwëna emsa sa aha zi
nenbiridal, "Zen Alap mo hlil irin zisi hom." 4 Eno mae mo ëk
tihí nakon bap zen ol-wak ola wet so gwen – hen swi ol weha
mae naye. Kirekam de ola hom ebe mae hap dakastilzim'in.
Diki eno mae mo ëk tihí nakon anakare ol zen wet so gwen –
"Bian Alap, Em asa sam ta gwibirda." 5 Emki eenlala gwen,
swi enlala enkam de gwën zini, kahalo soson weny, hen te-ala
beya gwen hap de hole-hle weny, zen molya Alap ne Kristus
nik mo iřik giinnik biti gwek. Te-ala hap de hole-hlena in, zëno
nwe-masena apdenak – yang tasín dowalsa de boklesa kom so
gweblan nabanye. 6 Bap zen zini emsa anakan boton ta gwibin,
"Alap mo jala molye kire nakon hla kuk." Hwëna karek-karekna
in, dekon sa ki Alap mo sérkam de jala hatal – men zen Zénaka
betek nébla srëm gwe-gwenan, zébe mae hap denaye. 7 Zep
kirekam de boton tam zi niban, bahem golësiri gwe-gwen.

8 Sap em hen orep enho kawesin nike lowehe gwek,
hwëna angkam Bian mes enho nakon emsa ngatan tabirki. Zep
angkam ngatanna in zao en em lowehe gwen. 9 Sap ngatanna
in, dekam sa eno mae mo lowehen nakon dawemna wet so
gwer – dawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdin hip de enlala,
dam-dam enkam de gwën enlala, hen eiwa de enlala naye.
10 Zen in zep em éalp gwe-gwen – ekakim dawemkam tame ul
gwek, "An Bian mo dwam gwibinni. An zëno dwam gwibin nika
hom." 11 Kawesinnik de lowehe gwen zi mo syala zen waba
hap. Desa emki hwaulsun. Hen anakan emki jalse gwibirda
gwen, "Desan bahem ang ta gwen. Zen karekna." 12 Sap enlala
kawesin zini insa aningkim syal nei gwibirin, ol enkam de desa
aïsil gwibinkim, zen hom tangan Kristen zini nébe mae hap

dakastilzim'in. ¹³ Hwëna ngatan zi mo lang nakore ngatanna in kim nëbon mae zil ane gwenan, zen dekam zebe anakan tame ul gwenan, "Hare kirekam de syal gwibinni, zen karek sake."

¹⁴ Zen in zep térya anakarekam da gwenan,

"Men zen nini truve'an, em luk tan.

Em in zen tok-tok makan lowe he'an, em èngaya
gwen.

Sap Kristus man ebon mae onak zil ine'ara."

¹⁵ Zen in zep, ere mae mo lowe henna, emki dawem enkam kara gul gwen. Enlala joblo-top zi mo kim bahem lowehe gwen. ¹⁶ Bian de ebe mae hap dawemsa de aha zi hip goltreizimdin hip de orasa kles tyasik gwizimdinkim, desan en em ang ta gwen. Sap langna an angkam man tangan jal-jala taman kini'an. ¹⁷ Mamakkam bahem lowehe gwen, hwëna emki enlalasa anakan langa tasik gwen, "Bian mo abe hap de dwam gwibir-blinna, diki an dë kirekam moye." ¹⁸ Ho mamakna bahem mamkam otde gwibin – dekon de èmamak gwe-gwen hapye. Ki hwëna eno mae mo lowe henna dekon sa tangan ayang sik mo kim hai gwer. Hwëna diki Alap mo Enho Zen eno mae mo enhonak suwen. ¹⁹ Alap hap de tèrkam em enaka tatete ta gwibin – sap zëre mo èbpola kore tèrkam, sap Kristus hup de tèrkam, hen Alap mo Enho nakore tèrkam. Eirzi-Biasa de isrip-sri gwizimdin térya dikire eno mae mo enhonak beya gwek. ²⁰ Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, emki Bian Yesus mo bosekam Alapsa anakan gu sone gweblan, "Ema asa sam tanda."

We-zi dare de kirekam zénaka igwé gwen hap de ol:

²¹ Nen apdekame Kristus mo timnik biti gwek, zen in zep nen nénaka blikip gwasibirida gwen – san de Kristus Zénaka de blikip gwasiblinna kiye.

²² We walya ere mae mo zisi em blikip gwasibirida gwen – men kirekame Bian Yesussu blikip eisik gweblananke. ²³⁻²⁴ Sap Alap mes zi hip golzimki – zen de we walsya nol gwibiridan hap denaye, in kirekam hen Kristus hup golblakake, Zen de jemat-jematsa nol gwibiridan hap. Sap Zen Zen nola. Nen an zéno taha-tana makane lowe he'an. ²⁴ Zep jematna nen men kirekame nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristussu blikip eisik gweblanan, we walya zen hen kirekam em zi wal omka blikip gwasibirida gwen.

25 Zini we wal omka emki hen kwasang gwibirida gwen–men kirekam hen Kristus zëre mo jemat yawala kwasang gwibirkike. Zen zap hëndep zëre mo timni golguku– 26 dekam de jemat zem insa ngan gwehen tangan naka Zën bi gwibin hipye. Nen zebe hokam de su tabin sin ang ta gwenan. Dekam zap nwe-mase gwe-gwenan: Zen mes nësa hokam hen zëre mo ol dawemkam ngan tasibirki. 27 Zen mae hap ki kirekam nësa syal gwibirki: Dekam de hëndep denaban zëre mo we makan golgwë gwen hap, sérkam de nwe-awes naka. Zen zap nësa aha-en aha-enkam oto tasik gwibirida– nen dikim saher srëmkam, karek mae srëmkam, hen enho kles ghesin srëmkam ngan gwehen nik zëre han zergwë gwen hap. 28 Zen in zap hen zini em kirekam em we wal omka kwasang gwibirida gwen– san de ere mo timni kiye. Sap zi de we zemka kwasang gwe-gwibinni, zen apdenak– zëre mo timsi de kwasang gwibin nibanye. 29 Zini nen hom tangane nëre mae mo timni da kulsuk gwenan, hwëna dawemkame kara ul gwenan. Zen kirekam hen Kristus jematna nësa zëre mo tim makan kara gul gwenda. 30 Sap jematna nen an eiwa Kristus zëre mo timni.

31 Men kirekam Alap mo olak lwak,

“Zini an-bi zemka hli sonkam– dekam de we zeban aha-en èn hapye. We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.”^e

32 Alap mo ola in, zen olk san de tanganna, hwëna zëno dam gulsunnu ahana, Kristus de jemat zeban aha-ere tim makan golgwën hap. 33 Zen in zebë hen emsa gubirida'an: Zini we wal omka em ere mae mo tim makan kwasang gwibirida gwen. Hwëna we walya hen zi wal omka em blikip gvesibirida gwen.

**Walas zik de an-bi zik mo ol san
kirekam ang ta gwen hap de ol:**

6 Walasna, em ane-bia uk mo ol san em ang ta gwen, sap Kristen walas hap zen kirekam dakastii'in. 2 Sap Alap mo olak man lwak,

“Ane-biasa em blikip gvesik gwizimdin.”

Hen Alap mo dare taha-tapkam de jalse gwen olak, walas hap dena in srën. Sap zëno aumwa topnak anakare gu-gubiridan ola man lwa'an,

^e5:31 Kej 2:24, Mat 19:1-9, Mrk 10:1-12

³ “Em de ane-biasa blikip gwe-sik gwizimdinkim, em ailya gwibin nika esa hla kul gwer, hen eno mae mo okamanak de gwënnä sa blal gwer.”^f

Bi zik de walas zemka kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

4 Bi walkam dena, walas omka bahem olkam hit ti gwibin. Ki sa hwëna emsa husus neibirida gwer. Diki dawemna Bian Yesus mo dwam gwibin sin em oto tasik gwibin hen tawa ta gwibin.

**Tana iltikinnik de zi de kirekam
lowehe gwen hap de ol:**

5 Men zen zi mo tana iltikinnik ébabu gwe-gwenan, emki ere mae mo zi bina in mo ol san tingare enho naban ang ta gwen – dawemkam de blikip gwe-siblin naban hen aïrin niiban, men kiye, Bian Yesus Zénaka de blikip gwe-siblinna.^g 6 Zen kirekam em lowehe gwen – sap zi bina in de zén emsa kara tabin srëmnak, sap emsa de kara tabinnik. Hwëna anakan em éenlala gwe-gwen, “Ëe an diki Kristus mo tana iltikinnik de gwë gwen zi. Zi mo tana iltikinnik homë. Ëe zep asa aha-ere enlalakam Bian Alap mo dwam gwibin sin zini an hon syal gwe-gwer.”⁷ 7 Zen in zep em isrip-sri naban ere mo zi bina in mo syala gol gwen – anakare enlala naban, “Asa an Bian Yesus awe de syal gwen hap dam tasiki, zep ëe an zéno syalsaë go'an. Zini an moka homë.”⁸ Emki hen éenlala gwe-gwen, “Dawemsa de syal gwe-gwibin wenya, Bian sa zëbe mae hap dawemna golzimdi – sap tana iltikinnik de lowehen wenya kip, hen sap kirenak de lowehen srëm wenya kip.”

^f6:3 Kel 20:12, Ul 5:16

^g6:5 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwek. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwek-pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lidak tabin hip. Zéno bon de sérkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwek – desa de kitak lidak tabin hip. Men desa kirekam lidak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ébabu gwe-gwek. Dekam hom beyakam éheya-hya gwe-gwek. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwek. Tana iltikinnik de ébabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwek. (1Tim 6:1-2, Tit 2:9-10)

**Zi de zëre hon de babu gwen zisi kirekam
golëlowehe gwen hap de ol:**

9 Em hen zisi de bi gwibiridan wenya, dawem enkam em golëlowehe gwen – ere mae hon de ëbabu gwen zini in saye. Bahem jala ban anakan tik-tik ta gwibin, “Em de ansa nabakam syal gwibin srëmkam, ëe asa emsa lek tyal.” Emki éenlala gwe-gwen, “Deban mae apdekam nëno mae mo Zi Bina hen ki-in Zen ngatan zi mo langnak gwë’araye. Hen Zen hom ahakore en naka nwekam golëake gwenda.”

Mae hap de ol: Eijan hap em étamal gwen.

10 Zep aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Bian han de zeraha-en gwen ennak nen tatem ëzauk gwen, sap zëno sosonna mam tanganna. 11 Sap nen angkam dowal mo kïgi nabane ëreija'an, hen zen mes tangan eijan hap tewesi ki. Zen in zep, eijan hap de kirekam-kirekamna mensa Alap nëbe mae hap gol gwizimnira, desa nen kitak alala tan hen teirensin. Zen dekam esa tatem ëzaul. 12 Sap nen zi bosyan han de eijan hap home étamal gwe'an. Hwëna kirekam-kirekam dowal-dowala ban de golëeijan habe étamal gwe'an – men zen angkam de lang kawesinni ansa bi neibi'inke, hen men zen nglî nakon tingare dowal-dowala teipsinkim irïk ni'in halke. 13 Zen in zep, tingare Alap onakore eijan hap de kire-kirena insa nen teirensin hen alala tan – dekam de dawemkam nëno mae mo jal zini insa golëeijan hap, zen de nësa tobe gul zunnak, hëndep eijan yala in de tap gwennak eka nama tatem ëzauk.

14 Zen in zep, nen tatem ëzaun. Alap onakore eiwa de ola, tak makan nen darak tan. Hen anakare enlalana biti makan nen darak tan, “Alap eiwa mes abe hap golblaka – ëe dikim zëre mo nwenak gwën hap, san de kareksa de gol gwen srëm zi.”

15 Alap onakore ol dawemna, zëre han dikim zerumlae gwen hap dena, zao en nen ki tatem ëzaun. Zen san de eijan hap de sepatuna kiye – nen dikim tatetekam ëzaun hup dena. 16 Dowal mo kïgi mo gwetapna, zen syauk nuban. Zen de nëbon tisën srëm hap, Biansa nen anakan taiblî gweblan, “Zen Zen sa asa il gwehe gweblala.” 17 Eijan hap de topina, zen anakare enlala naban nen lowehe gwen, “Asa mes Yesus ngaya taka.” Hen Alap mo ola, zen nëbok makan nen teirensin, sap Alap mo Enho nakore sosonna, zen zëwe. 18 Banakare maekam de lowehen

nakon, Alapsa nen zëre mo Enho nakore sosenkam gu sonebla tine gwen. Salok-salokkam nen lowehe gwen, hen Alapsa de abe ta gwenna bap nen èsin gwe hana gwen. Ere mae en hap bahem gu sone gweblan, hwëna tingare langnak de Kristen zi hip em hen gu sone gweblan.

19-20 Asa hen ol gu sonenkam bahem eititi gwe-gweblan. Sap ëe ol dawem gol halada gwen jal habë jalom ëk tihinak awe gwë gwe'an – Kristus hup de ol aning gunsu de Yahudi srëm zi mo lang san dep gol halada gwen hap jal hap. Anakarekam emki gu sone gweblan, “Bian, Paulus hup enlala blala ing ta sone gwebla – zen dekakim udobe naban èngaya gwen hap de ol dawemsa srip gulsuk gwizimki.”

Aumwa hap de ol:

21-22 Nëno mae mo wal bose dawemna, Tikikus Bak, zen tatetekam Bian mo nganak syal gwe-gwenda. Zen sa emsa èkkam abe hap de ola anakan tonbirida zala, “Zen angkam kirekam bwinak gwë'ara.” In zebë ebon mae osan dep zer sone'an – zen de abe hap hen ano wal bose wal hap denaka emsa tonbiridazan hap. Eno mae mo abe hap de enlala ngalapna dekam sa sëwe hera.

23 Dikire Bian Alap ne Bian Yesus Kristus nebon onakon ebe mae hap hata gwizimk – em dikim kwasang-kwasang naban lowehe gwen hap dena, hen Zëna en naka dikim taiblizimdin hip denaye. Sap em in zëre nik mo taha terenake lowehe gwe'an. 24 Dikire Alap onakore kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek – hen tingan men zëbon mae Bian Yesus Kristus hup de kwasang-kwasangna tiñsin srëmkam lwa gwenanke.

Paulus mo surat

Pilipik de Kristen zi hip

1 Tingare Pilipik de Kristus hun de zeraha-en gwen wenya kip, hen zëwe de Kristen zi mo nol-nola kip, hen Kristen zi mo tahasa de trï so gwen wenya kip, Kristus mo nganak de syal ën zi darena, Paulus ne Timotius ne onakon:

2 Dawem! Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa kwasang-kwasangna mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

3 Ëe, Paulus, kimë emsa enlala gwibirida gwenan, ëe dekam ama Alap hap dawemsa gol gweblanan. 4 Hen ëe kimë kitak ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan, dekam isrip-sri nabanë gu sone gweblanan. 5 Sap em mese ano tahana trï koso gwek – dekam de Alap onakore ol dawemsa gol halada gwen hapye, nonol lone sennak kimë ebon mae hatak, hëndep angkam namee trï koso gwenan. 6 Ëe kimë ebon mae onak hatak, Alap Zëna dekam zep emsa ëse yang tabin makan de li ta sonebinkim kon gwesibirida hanaka. Ëe in zebë anakan taiblibla'an: Zen sa etan kire syala eno mae mo enhonak sul sonezim zahera – hëndep Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata'ak. 7 In airis tangan – ëe de kirekam emsa enlala gwibiridan naye. Sap em in ano dang tñinak dena. Sap em orep mese ano tahana ap trï koso gweblak, hëndep bwinak awe de gwënnak namee asa mas ë gwebla'an. Sap em mese ano syala anakan dam ulsuk, "Zen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon wei yul soneblaka – dekam de ëngaya gwen hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hap denaye." 8 Alap tawana: Ëe ama kitak emsa Kristus onakore kwasang-kwasang nakon enlwan gwibirida gwenan.

9 Zep ëe a kirekamë mo ebe mae hap Alapsa abe ta gwenanye,

"Bian, dikire zëno mae mo kwasang-kwasangna mam gwezik song gwek, hen zen diki zen anakan tame gul gwen hen klis gul gwen, 'Ëe kirekam asa aha zi hip kwasangna oltrei gwizim.' 10 Zen diki zen ere mo

dwam gwibinni anakan klis gul gwen, ‘An dawemna. Hwëna an diki zen tangan dawem tangan wenyaye’– dekakim enho lalakkam hen kles gwesin srëmkam lowehe gwek, hëndep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata’ak. ¹¹ Sap zen hen mes Tane om Yesus hun näraha-en gwek, zep dikire zëbon mae onakon hen dawemna wet so gwek. Desa de kirekam hlauludankam, zen dekam tangan sa tingare zini ere mo bosena teip nulsblunda gwer.’”

Mae hap de ol: Ëe Kristus ensaë blol gwebla'an.

12 Aya wal oso wal, ëe ama dwam gwe'an– em dikim abe hap dena ansa étawa gwen hap: Zen sap man édwam gwe-gwenan– ano éksa de ap mat sosublun hap, zep asa karek da gwenan. Hwëna zen mes ki Alap mo dwam gwibin sin lwak– Yesus hup de ol dawemna insa dikim etan gollanga gwezik haladan hap.^a 13 Hëndep zep tingare Roma mo teipsin zisi de kara ta gwen hap de jana nabare zini hen awe dena kitak mes anakan asa nasalblak, “Zen Kristus hup de jal hap bwinak gwë'ara.” 14 Sap eiwa, ëe bwinaké gwë gwe'an, hwëna tematë nama zauk gwe'an. Zen dekon zep awe de Kristen zini Biansa de taibiliannak mes etan étatete gwek. Hëndep zep airin srëmkam etan enlala tatete naban Yesus hup de ol dawemkam donbirida gwe'an.

15 Sap eiwa kirekam, hwëna ahakon enlala lalak naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna anakare enlala naban donbirida gwenan, “Paulus de nama bwinak gwënkam, ëe asa hwëna jematnak awe mam gwer, hen asa zisi beyakam are osan dep hlilin gwer.” Hwëna ahakon hen enho dawem naban donbirida gwenan– kire enlala srëmkam. 16 Zen abe hap de kwasang tola ban donbirida gwenan. Sap zen mes anakan tame nuk, “Yesus mes Paulussu dam tasikü– dekam de zëre hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hapye. In zep tol hëndep bwinak gwë'ara.” 17 Hwëna ahakore wenyia in, zen aha-ere enlala naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna zëre mae mo boresa dikim mam gun hup de enlala naban donbirida gwenan. Zëno mae mo enlalana anakan lwa gwizimnira, “Paulus mo enlala dekakim

^a1:12 2Tim 2:9

bwi nakon beya gweblaka, sap ëe an angkam ama ëmam-mam gwe'an." 18 Hwëna abe hap bana hom! Sap sa ahakon kire enlala naban Yesus hup dena donbirida gwer. Hwëna abe hap men zen tangan bol-zaun gwebla'an, diki Kristus hup dena zen langa gwasik haladan. Ëe in zebë isrip-sri naban gwë gwenan. Hen ëe asa isrip-sri gwe tine gwer,¹⁹ sap ëe tawana: Em ema abe hap Alapsa abe la gwenan, hen Yesus zëre mo Enho nakore sosonkam sa asa mas gwe-gweblala, zen in zep asa ki jalom ëk tihina an kon wet sol.

20 Aena zebë hen Alap hap de enlala zon tasiblin naban anakan dwam gwe-gwe'an, "Ëe babë karekkam ton gwen. Hëndep dekon babë saher gwen – nonol tanganna angkam. Diki asa anakan zen enlala gwe-gweblan, 'Zen dawemkam Kristussu de taibiliannak tatem zauku, hen zëbe hap de ol dawemna udobe naban golasas gwe-gweka.'" Dekam sa tingare zini Kristus mo bosena abon onakon teip nulsublunda gwer – sap ëe de nama gwënnak, sap hen asa de tan hyanak.^b 21 Sap ëe mesë are mo gwënnna kitak Kristus en hon blol gwek, hen ëe Kristus en habë gwë gwe'an. Hen ëe de tinni airis, sap dekam ëe Kristus hun asa aha-erenak ë gwer.^c 22 Hwëna ëe de nama ngaya nik gwënkam, ëe dekam dawem enkam de Kristus mo nganak syal gwe-gwen hap asa alp gwe tine gwer. Zep angkam tin hip denaban ngaya gwen hap denaban ëe homë kles so'an. 23 Hwëna dan-dan in airis. Hwëna aena emsa de hli yuludan hap denakaë tangan dwam gwe-gwibi'in – dekam de Kristus hun apdekam ë gwen hap. Sap zen dawem tangan wenza zen.^d 24 Hwëna na-en tangan babë emsa hli yuludan. Sap em name asa dwam ë gwebla'an – dekam de emsa mas gwibirida gwen hapye.

25 Sap ëe kirekamë tame guk, zen in zep asa nama Yesus osan dep dikim titi ta gwibin hip emsa golëlowehe gwer – eno mae mo ei nik dekakim bil gwek, hen isrip-sri dekakim taman kinë gwek. 26 Kirekam de lwankam, ëe de hëndep etan ebon mae hata zankam, em esa tangan Kristus mo bosena teip ulsublul.

27 Zep banakare mae de abon lwankam, eno mae mo apdekam de lowehe gwenna, zen diki Kristus hup de ol dawem naban de apde né gwek. Zep ëe de emsa amjanbinkim, ahaksa

^b1:20 1Ptr 4:16 ^c1:21 Gal 2:20 ^d1:23 2Kor 5:8

langa nakon de salbiridankam, dekam sa anakare ola wet so gwer,

“Zen nama Yesussu de taïbliblannak tatem ëzauk gwe'an, sap zen aha-ere enlalakam lowehe gwenan.

Zen hen kitak èngaya gwen hap de ol dawemsa de golasas gwennak dowal mo kïgi hon de syal ta gwen zi niban eijan makan lowehe gwe'an.

28 Men zen sap Yesussu de taïbliblan hap jalse neibirida gwenan, zen hwëna hom desa naïribirida gwenan.”

Zen zep, kirekam de em zëno mae mo nwenak lowehe gwenkam, zen dekam sa anakan dam nulsuk gwer, “Alap sa desa en ngaya tabiri. Nen hwëna esa juwer.” **29** Sap Alap in kim emsa zëre mo kwasang-kwasang nakon kwang guludaka, zen Kristussu de taïbliblan en hap hom. Hwëna Zen hen dekam de Kristus mo bose hap kareksa goltowe gwen hap emsa kwang guludaka. ^e **30** Zep nen apdekom Kristus mo jana zi makane karekna oltowe gwenan – in kirekame asa kara la gwek, men kimë nama emsa golëlowehe gwekke. Hen men kirekame nér hom asa asalblak, ëe namaë kirekam nëbe mae hap de jal zi niban golëeija gwe'an.

Kristus mo kim de lowehe gwen hap de ol:

2 Aya-wal oso-wal, nen kie anakan eis gwibirin:
 Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zebe enho nakon dikim tatete gwen hap dena eis gwibirin.

Zëno kwasangna hen ki nëno mae mo enhonak lwa gwenan.

Hen zëno Enhona man nësa golëlowehe gwenda, zebe aha-ere enlala naban lowehe gwenan, hen nënaka kwasang eibirida gwenan.

2 Sap nen kirekame eis gwibirin, zen in zebë emsa tïti tabi'in:
 A kire enkam lowehe gwek:
 enlalana aha-en,
 kwasangna aha-en,

^e**1:29** Mat. 5:11-12, Kis 5:41, 14:22

enhona aha-en,
hen dwam gwibinni aha-en.

Kirekam de lowehe gwenkam, ëe asa tangan emsa isrip-sri gwibirida gwer. ³ Bahem ba maesa anakare enlala naban syal gwe-gwibin, “Diki ëe amaka mam gwe'an.” Hen bolte-bolte enlalana bahem ing ta sone gwen. Hwëna enlala betekkam em ere mae mo Kristen bose walya anakare enlala naban blikip gwasibirida gwen, “Zen mamma. Ëe an betekna.” ⁴ Bahem ere mae en mo tim en hap éalp gwe-gwen. Hwëna aha zisi de mas gwibirida gwen hap em hen éalp gwe-gwen.

⁵ Emki hen ere mae mo enlalana betek ta gwibin – men kirekam hen Kristus Zénaka Alapsa de blikip gwasiblin hap betek takake.

⁶ Yesus nonol lonesen nakon kim gwëka, Zen dekam Alap Zëna kiye.

Hwëna Zen hom desa zëre en hap anakan inik gwibirki, “Diki A-enë Alap han ë gwen.”

⁷ Zen hwëna man desa hli yulku – dekam de tïngare zi mo tana iltükinnik babu gwen zi mo kim syal gwe-gwen hap.

Hëndep zi tangankam zep okamanak awe hata zaka – an ki hen nen.

⁸ Dekam zep Alapsa de betek gweblan hap etan tün hiip Zénaka sosok tako – in kim karekkam te-lidak sonnak de makan ta irinkim dakye.^f

⁹ Zen in zep hëndep Alap teipsin tangannak drë neka, hen zéno bosena tïngare ahakore bose nakon teip gulsubluka.

¹⁰ Zep zéno bosesa de salbinkim dikire tïngan boklena kom da gweblak – sap ngatan zi mo langnak de wenya, sap okamanak de wenya, sap juwen zi mo langnak de wenya.

¹¹ Hen dikire tïngan anakan ëkira gwe-gwek, “Yesus Kristus Zen eiwa teipsin tanganna!”

Sap kirekam de Yesussu boltere tankam, dekam hen Bian Alap zëre mo boosesae teip ulsublu'an.^g

^f**2:8** Ibr 5:8, 12:2 ^g**2:11** Ef 1:20-21, Yes 45:23

12 Zen in zep, aya-wal oso-wal, men kirekam Yesus Alapsa blikip gweſiblika, nen hen kirekam nen Alapsa blikip gweſik gweblan. Èe kimë nama emsa golëlowehe gwek, em dekam dawemkame ano ol san Alapsa betek è gweblak. Zep ano tim bwanak kire enkam em betek gwebla tine gwen. Sap Alap insa kirekam owas tangankam nësa ngaya tabirki, zep nen aïriblan nabab zëre hon dikim étal gweſin hïp èalp gwe-gwen. 13 Sap Zen Zen nësa enho nakon golëſyal ta gwenda- dekam de zëre mo dwam gwibin sin aha-ere enlalakam ang ta gwen hapye.

14 Zep nen banakare maesa de goltownen nakon, tonsun srëmkam hen keisa-keisa srëmkam nen lowehe gwen. 15-16 Sap nen dekam aha zi mo nwenak esa ènwe-mase gwe-gwer- san de Alap mo hang tasibin walasna kiye, enlala lalak enna hen enho kles gweſin srëmna. Zep nen kime èngaya gwen hap de ol dawemna okama kawesinnik awe ol halada gwenan, dekam enlala kawesin zi mo nwenak esa ènwe-mase gwe-gwer- san de keis de zil anenna kiye. Zep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, èe asa isrip-sri nabab zëbe hap emsa anakan golétréblal, “An zen- ano syal gwibinkim de Emsa taïblißlan wenyaye. Èe waba hap homë dan-sin niban syal gwibirida gwek- men kire hap Ena asa zer sonekaye.”

17 Ano emsa de syal gwibin nikon insa Yesussu dawemkam laibliblak, zep em mese ere mae mo timni zëbe hap sosok ulblik. Zep eno mae mo lowe henna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwe'an- san de otweransa de zëbe hap tru tasik seblanna kiye. Zep hen kirekam, asa de tankam de ano kal wet so'ak, dekam sa hen nwe-mase gwer- nëno mae mo Alap hap de tim sosok gublunna insa dikim zëre hap goltré seblanna kiye. Zen in zebë emsa gubirida'an: Alap sa nëno mae mo syala ansa dokwak gulu! Èe in zebë isrip-sri gwe-gwe'an, hen èe ama eno mae mo kire hap de isrip-srina eis gwibi'in. 18 Zen in zebë emsa gubirida'an: Emki hen èisrip-sri gwe-gwen, hen ano isrip-srina insa emki gul irin.

**Mae hap de ol: Paulus kim Timotius ne Epafroditus
neka de teisya sonen hap kalang gwe'ankake.**

19 Bian Yesus mo dwam gwibin sin diki lwa'ak, ee ama Timotiussu de nabakam ebon mae osan dep zer sonen hap dwam gwe'an. Zen kim de etan ebon mae onakore ol dawem nabab gollwa ha'an zaka, ano enlalana dekam sa tangan ap oto

gweſiblila. 20 Timotius in zen en tangan – aban de enho apde ën naye. In zep zen hen dawemkam emsa de mas gwibirida gwen hap alp gwibirida gwenda. 21 Ahakon kitak zëre mae mo timsi ngalap nei gwibirin. Hwëna dekam Yesus hup de syala man eititi nei gwibirin. 22 Hwëna em mese hen desa anakan tame lak, “Zen taibliblan tanganna.” Aban kimë Yesus hup de ol dawemna ol halada gwek, ëe dekam are mo walas tangan makanë zersyal gwe-gwek. 23 Zep ëe asa nabakam Timotiussu ebon mae osan dep zer sonezal – Roma mo teipsin-teipsinni kim de abe hap dena klis nu’ikye. 24 Hen ëe ama Biansa anakan taiblibla'an, “Molya holo gwek, dekam sa are hap hen orana kles tyasiblila – dekam de emsa etan duwebiridazan hapye.”

25 Suratna an han ëe ama ein nëre mae mo wal bose dawemna Epaſroditussu etan ebon mae osan dep zer sone'an. Em sap desae ano tahasa de ap tri so gweblan hap ër sonek. Zen ano syal bose dawem, hen ëe debanë dowal mo kigisa ëreija gwenan. 26 Zen man kitak emsa enlwan gwibirda gwenda, hen enlalana anakare hap dowebla hana gwenda, “Zen kim sang-sangna asa nasalblak, zen man tangan asa ngalap në gwebla'an.” 27 Eiwa, zen man tangan sang-sangna sabak gweka, hëndep tin hip alp gweſiki. Hwëna Alap man kwasang gweblaka, hen asa kwasang gweblaka. Sap zen de tilinam ano enlala dowe hananna dekam tangan maka taman kinika. 28 In zebë ebon mae osan dep de etan zer sonen hap dwam gwebla'an. Sap hla tankam esa tangan isrip-sri éblal. Hen ano ebe mae hap de embwanna, hen zëbe hap dena, dekam sa sëwe hera. 29 Zep emki nëre mae mo wal bose dawemna in isrip-sri nabani dokwak tan – Kristen zini nen men kirekame nënaka dokwak ulida gwenanke. Kirekam de zisi emki blikip gweſibrida gwen, 30 sap zen mes Kristus hon de syal gwe-gwen hap zëre mo angna sosok taka, hëndep eno mae mo bose hap de ano tahasa tri so gweblannak maka tol tilki.

Jesus en hon de éblol gwe-gwen hap de ol:

3 Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Dawem enkam Bian Yesussu isrip-sri ë gweblak. Ëe sap mesé isrip-sri hap dena suratnak awe ale gulzim, hwëna etan kire habë emsa titi tabi'in. Sap zen dekam tangan esa etatete

gwer. ² Hwëna terya-tyakam lowehe gwek. Gware makare zi mana emsa karek san dep lup nulin halank! Zen zen yasik da gwibirin – dekam de to mip blom tasibinkim timsi karek gun hupye. Sap zen man tim nul gwenan, “Yahudi mo épba titi tabin ola in san de ang tankam dekam esa Alap mo nwenak édakastil.” ³ Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Sap nen mese Alap mo nwenak édakastil. Zen hom. Sap nen an Alap zére mo Enho ensa de blol gwe-gweblankame Alapsa betek è gweblanan. Nen Yesus ensae anakan boltere la gwenan, “Zen diki Zen sa asa ngaya tala.” Nen home anakan tim ul gwenan, “Èe de kiresa tahakam syal gwibinkim dekam asa Alap mo nwenak dakastil.”^h

⁴ Hwëna orep èe amaka Yahudi Kristen zini in mo kirekam de tawa tabin sin dan syal-syala ban ang gwe'an. Sap èe ama sérkam tangan Yahudi mo titi tabin ol san ang gwe-gwek. Zébon mae onakon nara molya asa kwé ta'anam – aha-en mae de ngip gun srémkamye. ⁵ Musa mo titi tabin ol san de ang tan hap, asa de jaha gwen nakon kim mingguna aha-en tamank, dekam zep asa to mipna nablonsubluk. Èe an Israel wal tangan, Benyamin Bak mo ausu nakorena. Ano auyan-azana tingan Ibrani mo ausu nakore zi. Hen èe sérkam tanganè Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwek, hëndep zebé Farisi hon tik. ⁶ Èe zéno mae mo tawa tabin sin enlala syal-syala banè ang gwe-gwek. In zebé hëndep Kristen zini karek ta gwibik. Hëndep zini ba nakon dep? – asa grublunna, “Zen mes Musa mo titi tabin ola gulmunku.”

⁷ Hwëna mensaë sérkam orep kyang-kyang gulsuk gwek, èe mesé kitak desa Kristus ensa dikim hwëna ang gwe-gweblan hap tapbla guk. Zen diki zen tangan – dawem wenyaye. Nonol in desanè sap ang gwe'ak, zen waba hap. ⁸ Yahudi mo épba ol ensa homë kirekam enlala gwe-gwibirin, hwëna tingare zi mo kirekam-kirekam syal gwibinsi, zen kitak waba hap. Diki dawemna aha-en: Ano Bian Yesussu de tame tanna, zen diki zen – dawem tangan wenyaye. Desa de ang gweblan hap, zen zebé tingan anakare enlala naban tapbla guk, “Zen san de blé nabare tembanena kiye – hiri gun en hap dena.” Diki èe ama tangan Kristus en hon de gwé gwen hap dwam gwe-gwe'an – dekam tangan de sérkam Kristussu tame tan hap, ⁹ hëndep Deban en tangan de zeraha-en gwen hap. Zep èe are en mo

^h3:3 Rom 2:28-29, Gal 6:15

sosonkam homë etan alp gwe-gwe'an – tïtï tabin ol san de ang gwe-gwenkam de Alap mo nwenak dakastïn hïpye. Hwëna Alap Zëna mes ëe dikim dakastïn hïp dena abe hap syal gwibir-blika – ëe kimë Kristussu taibliblakke. ¹⁰ Zep ëe ama tangan Kristussu de anakan tame tan hap dwam gwe-gwe'an,
 "Diki zëno sosonna, men dekam tïn nïkon ngaya
 gweka, abon zen hen lwa gwen.
 Hen ano enlalana diki zëno kim zen hen lwa gwen –
 Zen in kim sap karekna goltowe gwekaye.
 Diki ëe hen are mo angna sosok tan – men kirekam
 Zëna zëre mo angna tïn hïp sosok takake.
¹¹ Hëndep ëe hen wëhë Yesussu tana wei san zerstro
 song gwe'ak? – tïn nïkon de etan ngaya
 gwenkamye."

Yesussu de tana wei san zertron hap de ol:

12 Hwëna ëe homë aenaka anakan boltere ta'an, "Ëe mesë tangan Yesussu hli-hli tasik," ahaksa, "Ano enhona mes tangan lalak gwera." Hwëna ëe namaë kirekam dikim gwën hap Yesussu dan syal-syala ban zerstro song gwe'an. Sap zëwe de hëndep hatan hap mes ki asa Kristus kwang taka. ¹³ Aya-wal oso-wal, sap eiwa, ëe nama homë tangan tal gwesi"ïn, hwëna ëe anakare enlala en nabanë zertron da'an,
 Ëe Kristus en osan anik dam gwesikhak.
 Ëe babë lure san de banakare maesa enlala gwibin
 niban zertron – aenaka de boltere tan hap de
 enlala, ahaksa enlala dowe hanan nabanye.
 Sap ëe ngein en san debë ¹⁴ dam-dam enkam
 hluwe'an – dekam de nabakam hatan hap, men
 zëwe dep Kristus mo kwasang-kwasang nakon
 Alap asa kwang takake.ⁱ

15 Zep dikire hen tingan men zen Kristussu de zeraha-en gwennak ëzise gwe'an kirekam de enlala naban lowehe gwek. Hwëna men zen de lure san Iwan dahal gwe'ak, Alap sa desa etan oto tasik gwibiri. ¹⁶ Zep orana men zëwe Kristussu de zertronkam wet so gwe'ak, dekon en bahem Iwan dahan. Hwëna emki dekon zertronkam ayang gun.

ⁱ3:14 1Kor 9:24-27

17 Zen zep, aya-wal oso-wal, ano mae mo kim lowehe gwek – men kirekamë Timotius mae han aenaka ebe mae hap ërak la gwibir-zimkke. Zini men zen hen ano mae mo kim lowehe gwenan, emki hen desa salbirida gwen.^j 18 Sap ëe mesë emsa de gubirida gwenna beya guk, hen angkam etan nwe go-ho nabanë emsa gubirida'an: Zini beya nik zëre mae mo lowehen nakon anakare enlalana nërtrei gwizimnin, "Yesus zen waba hap te-lidak sonnak tilkü." 19 Kirekam de zini zen syauk blanak dep dena! Zen hom Alapsa betek në gweblanan, hwëna zëre mae mo tim nikore hole-hlena in desa en betek neibirisen gwenan. Zen zëre mae mo lowe hensa boltere nul gwenan, hwëna zen diki maka nolsaher gwe-gwenan. Sap zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak dep dena. 20 Hwëna nen an ngatan zi mo langnak dep de wenza zen. Nen in zebe enlala zon tasiiblin naban nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu kara ë gweblanan. 21 Zen sa nëno mae mo auhu-kama tim sin-sinni ansa nëp wet tyasibir-zim zira – dekam de zëre mo tim makan ëliwehen hap. Nen hen dekam zëre mo kim esa élilit ane gwer. Sap zëno kirekam de syal gwibin hip de sosonna man tangan taman kinik. Zen zep sa okamana ansa kitak hëndep denaban bi gwibir zira.

Aumwa hap de ol zïm-zïm:

4 Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen kirekam em Bian Yesussu de taibili blannak tatem ëzaun. Em ano kwasang gwibirida gwen wenya – men desaë sap hlauludan hap embwan gwibirida gwenanke. Em in zen tangan ano isrip-sri gwibiridan wenyaye.^k

2 Yudia ne Sintike ne, ëe ama emsa titi so'an: Aha-ere enlalakam emki ën, sap em apdekam mese Kristus hun ëraha-en gweka. 3 Hen Sizigus Bak, em eiwa ano syal bose dawem. Emki we darena insa mas gwizimdin – zen dekakim enlalasa aha-en lak. Sap ëe kimë iwe syal gwe-gwek, zen ano tahasa ap tri koso gweblak – dekam de Jesus hup de ol dawemsa golluwe gwen hap. Zen Klemen Bak Swe mae han apdekam ano tahasa ap tri noso gweblak. Ëe ama taibili'an: Zëno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak hëndep de èngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabik.

^j3:17 1Kor 4:16, 11:1 ^k4:1 1Tes 2:19-20

4 Em dwan Bian mo bi gwibiridan nakake. Zen in zep em ëisrip-sri gwe tine gwen. Etan emsa gubirida'an: Em ëisrip-sri gwe tine gwen. **5** Dikire tingan emsa anakan hla nulida gwek, "Zéno mae mo enhona sae-sae tanganna. Jakal-jakala tawa naka hom." Zen kirekam em lowehe gwen, sap Bian Yesus man angkam hatan hap golek de gwe'ara. **6** Bahem banakare mae hap éngalap gwe-gwen. Diki Alap hap em tingan anakan kira gul gweblan, "Ëe ama tol kire hap tahalha gwe'an," ahaksa, "Ëe kire kareksaë goltowenan." Hen deban dawemsa em golbla tine gwen. **7** Nen de kirekam Alap hap kitak yaïng gil gweblankam, Zen dekam sa anakan dikim tame gul gwen hap de enlalana nêbe mae hap ing ta sone gwizimdi, "Nen an eiwa zëre mo taha terenake lowehe gwenan." Mensa Alap kirekam ing ta sone gwizimnira, zini desa toton bëjen tame gun – Kristus hun de zeraha-en gwen srëmkamye.

8 Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Emki ere mae mo enhonak anakare enlala dawem ensa ing ta sone gwen:

Eiwa de enlala,
kwasang-kwasang enlala,
dam-dam enkam de gwën hap de enlala,
enso kles gwesin srëmkam de gwën hap de enlala,
sae-saekam de lowehe gwen hap de enlala,
hen Alap en hon dikim tal gwesin hip de enlalasa.

9 Mensa ëe emsa tawa ta gwibik hen ayang gul gwizimk, sap olkam ahaksa aenaka de ebe mae hap èrak tazimdinkim, zen kire enkam lowehe gwek. Dekam Alap, men Zen zëre mo tahana nëp deisu guzim'ira, Zén sa emsa golëlowehe gwera.

**Paulus kim Pilipik de Kristen zi hip
dawemna gol sonezimkike, sap zen mes
zëno tahalhana su nul sone gweblak:**

10 Eno mae mo zi lup gul sonenna kim yaïng gwezak, ëe ama dekam Biansa dawemkam isrip-sri gweblak. Sap ëe holokamë dwam gwe-gwek – dekam de ebon mae onakore olsa sane gwen happye. Hëndep em kime nér hom asa mas èblak, ëe dekam zebë hen emsa anakan tawa gwibiridak, "Zen nama asa kwasang në gweblanan." Em home sap asa de kwasang gweblanna olzausuk. Hwëna ëe an langanakë gwë gwenan, zebë eno mae mo abe hap

de kwasangna insa tawa gwibir sräm gwe-gwek. ¹¹ Hwëna ëe homë anakan eisbik, “Zen mes asa da dasik.” Sap ano enlalana mes tangan hohle gweka – sap banakare tahalha mae naban de gwën, hwëna dekam sowe henkam de gwën makanë eis gwibirin. ¹² Zep ëe sap de tahalha naban gwën, hen sap tahalha srëmkamye, ëe hwëna sowe henkam de gwën makanë eis gwibirin. Zep ëe mesë tangan dam gulsuk – mensa zini sërkam dei gwibirinye! Zen in zep sap banakare maesa de goltownen nakon, sap ïtri naban de sowe henkam gwënna, sap hen usak naban de tahalhakam gwënna, ëe nama asa soweheen enkam de gwë gwen makan eis gwibir. ¹³ Sap banakare maesa de goltowe gwenkam ëe nama asa isrip-sri naban gwë gwer, sap Kristus man abe hap sosonna insa gol gweblanda. ¹⁴ Hwëna sap kirekam, em ema tangan ësam gwasik – ano tahalhana insa de ap sul soneblankamye.

¹⁵ Hen Pilipik de zini, ena tawana: Ëe kimë ëse tak ere mae mo langna Makedoniasa hli yuk – ol dawemsa dekon etan aha lang san gol haladan hap, dekam em ene ano tahalhana ap su kul sone gweblak. Hen zini kim ano ol toran nakon Yesussu daiblì gweblak, dekam hen em ene ano isrip-srina eis gwibik. ¹⁶ Hen Tesalonikak kimë tahalhakam gwë gwek, zëwe hen-henkame ano tahalhana ap su kul sone gweblak. ¹⁷ Hwëna bahem asa kïl tïn, “An sawe olsa ki asa gu sonebiridaka.” Bëjenë. Diki ëe ama tangan dwam gwe'an – em dikim anakan ëtawa gwen hap, “Alap sa abe mae hap dawemna mam gulsuzimdi, sap ëe ama Paulussu mas ë gweblak.” ¹⁸ Eno mae mo asa de mas gwe-gweblanna mes tangan sowehek. Zep in syake. Ëe angkam dawem enkamë gwë gwe'an, sap Epafroditus Bak mes eno mae mo abe hap de gol soneblanna golhata zaka. Eno mae mo asa de mas gwe-gweblanna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwenan – san de otweransa de zëbe hap tru tasikse gweblanna kiye. Alap man tangan sam gwasik gwibi'ira. ¹⁹ Zep tïngare eno mae mo tahalhana sa hen nëre mae mo Bian Alap Kristus onakore sërkam de kae-kaekam sul sone gwizimdi.

²⁰ Dikire hëndep denaban Bian Alap mo bosena teip nulsublunda gwek! In eiwa tangan.

²¹ Dawem! Ano dawem gol sonenna an amki hen tïngare Kristus hun de zeraha-en gwen wenya enbiridak. Eno mae mo ëKristen gwen wal bose walya men zen aban mae lowe he'an,

zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²² Hen
tingare ahakore Romak de Kristus hun de zeraha-en gwen
wenya kirekam hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk-
nonol tangan men zen Roma mo teipsin tangan zi mo golak
syal ta gwenanke.

²³ Dikire Bian Yesus Kristus mo kwasang-kwasangna eno
mae mo enhonak lwa gwek.

Paulus mo surat

Kolosek de Kristen zi hip

1 1-2 Tingare Kolosek de ëKristen gwen zi hip, men zen enho lalakkam lowehe gwenan, hen Kristus en onak men zen tatem ëzauk gwenanke,
Kristus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen näre mae mo osona Timotius onakon:
Dawem! Alap mo dwam gwibin sin ki kirekam lwak, zep Kristus asa dam tasikü- zëre hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebë ebe mae hap ale gulzim'in.

Diki Alap Zën sa ebe mae hap kwasang-kwasang zemka mamkam gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

**Paulus kim wal bose wal zeban Kolosek
de Kristen zi hip Alapsa zigu soneblakake:**

3 Ëe are mo wal bose walya ban kimë ebe mae hap Bian Yesus mo Biansa abe la gwenan, ëe dekam dawemsaë Alap hap olbla tine gwenan. 4 Sap ëe mesë anakan ësane gwe-gwek, “Kolosek de Kristen zini in mes tangan Kristussu dawemkam daibliblak, hen zen tingare aya-wal oso-walya dawemkam kwasang neibirida gwenan.” 5 Em mae habe kirekam lowehe gwenan: Sap em anakare enlala nabane Alap hon ëyaing gwe künï gwe'an, “Ano mae mo dakal hap de gol dawemna mes ngatan zi mo langnak Alap nëp hamal tazimki.” Ngatan zi mo lang hap dena insa, em mese étawa gwek- in kim eiwa de ol dawemna ebon mae onak hatakke.

6 Ol dawemna in angkam man tingare lang san langa gwasik halada'an. Zini zep beyakam ëei gwe-gwe'an- in kirekam hen ebon mae onak lwakye. Em kime ol dawemna insa ësane gwek, em dekam zebe anakan tame uk, “Hare Alap mo nëbe mae hap de kwasang-kwasangna eiwa kike.” 7 Em Epafras Bak onake ësak. Zen ano mae mo syal bose dawem tanganna. Hen zen ano mae mo weinak Kristus mo nganak iwe syal gwe-gwenda. 8 Zen kim awe hata zaka, zen man asa gubirida zaka, “Kolosek de

ëKristen gwen zini man hen emsa Alap mo Enho nakore kwasang-kwasangkam kwasang neibirida gwenan.”

⁹ Zen in zep, ëe kimë kirekam emsa asalbirdak hëndep angkam, ëe homë Alapsa de ebe mae hap abe ta gwenna olzausuk gwenan. Ëe anakanë Alapsa abe la gwenan,

“Bian, ere mo dwam gwibinsi de tawa gwibin hip de enlala blalsa emki zëbe mae hap dawemkam ing ta sone gwizimdin – ere mo Enho nakore enlala blalkam.

¹⁰ Dekam Kolosek de Kristen zi mo lowe henna sa Bian, ere mo nwenak dakastil gwer, hen zen sa aha zi hip anakan noltrei gwizim, ‘Bian en hon de lowe henna, an kirekam.’ Dekam zëno mae mo lowe henna te makan sa të gwer – dawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdinkim. Hen Bian, dekam zëno mae mo Emsa de tame tanna sa esek gwese gwizim. ¹¹ Bian, dikire ere mo sërkam de sosonna zëbon mae onak lwa gwek, hëndep zen sërkam étatete gwen – sap banakare karek maesa de goltowe gwenkam. Hen deban zen ëisrip-sri gwe-gwen, ¹² hen dawemsa zen ebe hap gol gweblan. Sap Em mese zëno mae mo enhona oto tasizimki – zen dikim ngatan zi mo langnak biti gwen hapye, hen zen dikim ere mo hlil irin zi niban zëwe hëndep denaban lowehe gwen hapye.”

¹³ Ëe kirekamë Biansa ebe mae hap abe la gwenan, sap Bian mes nësa lang kawesin nikon hïl tibirin halzaka – zëre mo dang tininak de Tane mo irik giinnik depye. ¹⁴ Tane zem in, Zen nësa karek-karek nakon hïl ti sonebirki – men zen sap orep nësa hulekye. Sap Zen Zen – nëno mae mo karek-kareksa de tap gulruk gwizimdin hip de Zi niye.

Mae hap de ol: Kristus Zen Zen – teipsün tangan Zi niye.

¹⁵ Zini nen home Alapsa nwekam hla la gwenan.

Hwëna Alap mo nonol Walasna Kristus, Zen Alap zëre mo nwe-mase nabani apdenak.

In zebe Kristus onakan Alapsa anakan tame la gwenan, “Alap Zëna Zen hen kirena.”

Tane zem Kristus, Zen hen Alap mo tingare yang tabin wenyik mo teipsinni.

¹⁶ Kitak de kire-kirena, zen Alap Kristus mo taha san yang tabirki –

sap ngatan zi mo langnak dena,
 sap okamanak dena,
 sap hlauluda gwen wenya,
 hen sap hlauluda gwen sräm wenya.

Sap Alap mes Kristus de kítak bi gwibin hip
 kalang gweka–
 sap tingare irík ginni, mamna hen betekna,
 sap okamanak dena,
 hen sap ngatan zi mo langnak denaye.

¹⁷ Zep tingare Alap mo yang tabinni, zen ausuna
 Kristus.

Zen Zen kítak zëre mo sosenkam teirensik gwibirida–
 yakla nwena, benna, hen hi mae naye.
 Zen in zep dawemkam aha-erenak élwa gwenan.
 Zen srëmkam maka ésekvak gwe'an.

¹⁸ Zep Kristus hun de zeraha-en gwen zini,
 zen okamanak awe san de Kristus mo timni kiye.
 Kristus Zëna Zen zëno mae mo nola.

Zen nonol lonesen nakore Zi,
 Alap zëre mo nonol Walas.
 Zen zep nonol tanganna tìn nikon ngaya gweka–
 Zen dikim tingare èngaya gwen wenyaka
 teipsibiridan hap.^a

¹⁹ Sap Alap Zëna man tangan tingare enho naban de
 Tane zem in hon gwë gwen hap sam gwasiki.

²⁰ Sap Alap mes kalang gweka
 Zëbon onakon de tingan etan zëre han zerumlae
 gwen hap–
 sap okamanak de lowehe gwen wenya
 hen ngatan zi mo langnak de wenya.

Zen Tane zem in mo kalkam kítak golëumlae gweka–
 men zen te-lidak son nakon nëno mae mo
 karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip
 wet soblakke.

²¹ Zep nen hen menkam Alap mo jal zi mo kime lowehe
 gwek. Nen dekam Alap onakon langanak, sap dekam nëno mae
 mo lowe henna hen enlalana karek enna. ²² Hwëna angkam
 mes Kristus nësa Alap zëre hon golëyaïng gweka, hen mes

^a1:18 Ef 1:22-23

nësa golëumlae gweka – Zen kim zi tangankam de tim niban nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tilkié. Zëno syala in kon zep Alap angkam nësa anakan enlala gwibirida gwe'ara, “Zen mes tangan are mo nwenak édakastil-san de èkarek gwen srëm zini kiyé.”²³ Zen in zep, Yesussu de taibiliélan nakon bap nen èbutehal gwen. Nen tatem zëwe en èzauk gwen. Hen Zébon en nen enlalasa anakan zon tasikin gwen, “Mensa èngaya gwen hap dena nësa gu-gubiridaka, nen eiwa esa ulin.” Nen kire enlalasa gol moko makan eiyas tan – ekakim èewak gwe srëm gwe-gwek. Sap e-en home ol dawemna insa laibiliélik. Hwëna desa mes tingare lang san nol haladak, hen asa mes Bian Yesus dam tasiki – desa de golluwe gwen hapye.

Paulus kim zëre mo syala srip gulsuzimkike:

24 Zen in zep, aya-wal oso-wal, èe ama isrip-sri gwe-gwe'an – èe ansa karekna goltowe gwenanye. Èe sap asa jalom èk tihinak awe gwë gwer. Sap ol dawemna insa nen laibiliélik, èe desa de golasas gwe-gwen jal habë awe gwë'an. Nen Kristen zini mese Kristus mo timnik biti gwek, èe zebë hen anakarekam dam gulsuk, “Èe kimë Kristus mo bose hap karekna goltowe gwe'an, zen san de Zén de hen etan goltowenna kiyé.”^b 25 Zep Alap asa tingare Kristen zini emsa de mas gwibirida gwen hap dam tasiki – em in zen hen Kristus mo timnik biti gwekke. Hen ano syala, zen emsa de sowe henkam Alap mo olkam hleng sosubirida gwen hap.²⁶ Èe men dekamë emsa hleng sosubirida gwe'an, zen men desa orep tangan Alap nësa de ngaya tabin hip dena kalang gwe gukuke. Nëno mae mo auyan-azana, zen man sap desa de tame gun hup dei gwibik. Hwëna angkam Alap mes zëre mo hlil irin zini nëbe mae hap goltreizimki. 27 Hen Zen man dwam gwe'ara – tingare zi ausu dikim anakan étawa gwen hap, “Zëre mo ngaya tabin hip de kalangna in, zen sérkam de hë'ho gwibin tanganna.” Bol-zaun tanganna, Kristus Zen diki nëno mae mo enhonak Zen gwë gwen. Zen dekam tangane anakan tame ul gwenan, “Nen eiwa esa zëre mo ngatannak yaïng gwer.”

28 Zen in zebë are mo wal bose walya ban Alap onakore enlala blalkam tingare zini anakan titi la gwibirin, “Karek san dep de orana insa baes èblak. Kristus Zen Zen – èngaya gwen

^b 1:24 Kol 1:18, 2Kor 1:5

hap de ora naye.” Sap ano mae mo dwam gwibinni, zen tingare zisi de Alap zere onak de tagal gulsunnuk anakan golétréblan hap, “An mes tangan Kristus hun de zeraha-en gwennak étatete gwek.” 29 Ëe, Paulus, zen in zebé tangan tingare are mo sosenkam alp gwe-gwenan. Hwëna are en tangan mo sosenkam homë. Hwëna Kristus abon zere mo sérkam de sosonsa ing gul sone gwenda.

2 Aya-wal oso-wal, ëe ama em dikim ano syal hap denaka étawa gwen hap dwam gwe'an. Ëe syala dohon-hon tangannaké gol gwenan – Kolose hen Laodikiak de zini ebe mae hapye, hen tingare ahakore Kristen gwen zi hip men zen hen asa hla da srém gwe-gwenanke. 2 Ëe mae habë tingare éKristen gwen zini ebe mae hap alp gwe-gwenan: Em dikim enho nakon étatete gwen hap, hen em dikim enaka de kwasang gwibirida gwenkam éaha-en gwen hap. Zen dekam esa sul sonenkam anakan tame ul gwer, “Alap insa nér hom zere mo ngaya tabin hip de kalangna nèp goltreizimki, zen hë'ho gwibin tanganna. Zéno ausuna zen kitak Kristus onak.” 3 Sap Alap mo enlala blala hen kalangna, mensa zini sérkam dei gwibirin, desa Kristus hun de zeraha-en gwenkame tame ul gwenan.

4 Ëe mae habë desa ebe mae hap ale gulzim: Emsa de yasik tabin hip de zi boton ora san dep sîl tibirhal srém gwe-gwen hap. Yasik ta gwibin zini in mo ola sap zen dërek gwen, hwëna bahem desan ang ta gwen. 5 Ëe sap ebon mae homë gwë'an, hwëna ano enlalana san de eban mae de golélowe henna kiye. Zep ëe ama tangan sam gwasik gwenan – anakan de emsa salbirida gwenkam, “Zen dawemkam lowehe gwenan, hen Kristussu de taïbliblannak tatem ézauk gwenan.”

Kirekam de taïbliblan nakon de Kristus hun zeraha-en gwen hap de ol:

6 Nen mese anakan ékira gwek, “Yesus Kristus, Zen eiwa ano mae mo teipsinii,” zen in zep nen ki éalp gwe-gwen – dawemkam de Deban zeraha-en gwen hap. 7 Nen ki Yesus onak émas gwirin. Nëre mae mo gwënnak nen ki Kristussu gwëblan – san de gol bol tenya kiye. Desa de taïbliblannak nen étatete gwe zahe gwen – men kirekam Epafras Bak emsa tawa ta gwibirkike. Deban nen ki Alap hap enho nakon dawemsa golbla tine gwen. 8 Dawem! Zi mana emsa zere mae mo yasik tabin sin dikim ang

tan hap dahyo halank. Zen man zëre mae mo tawa tabinni insa tim nul gwenan, "An enlala blala korena." Hwëna zen zi zëre mae mo totore enlala yang tasin. Zëno mae mo tawa tabinni, zen auyan-aza mo ol aïsili kon, hen okamana awe de teipsin dowal-dowala korena. Kristus onakore naka hom.

⁹ Kristus sap zi tangankam hata zaka, hwëna Alap man tingare enho naban Kristus hon gwë gwenda. ¹⁰ Hwëna angkam hen kirekam Kristus nësa tingare enho naban golëgwë gwenda-nen an zene Deban éraha-en gwekye. Zen Zen – tingare teipsin-teipsin wenza kon Teipsin Tangan naye, sap okamanak de wenza kon, hen sap gulk de wenza konye. ¹¹ Nen kime Kristus hun taïbliblankam éraha-en gwek, Zen dekam zep nëno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An are mo dena." Nen dekam zebe hen enho nakon anakan eis gwibi'in, "Ano karek gol gwen timni an mes Kristus te-lidak sonnak goltïlkü." Yahudi zini kim to mipna blom dasik gwibirin, zen tahakam tim ensa wei-wei da gwibirin. Hwëna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zebe enho nakon éliwehe gwenan. ^c ¹² Sap nen kime Kristussu de taïbliblankam hokam de su tabiridannak ang ta gwenan, dekam man anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nësa hen mes Kristus mae han apdekam kang nulnek." Hen Zen kim tñ nikon ngaya gweka, dekam zep hen anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nësa Zen dekam golëngaya gweka." Zen kirekam nébe mae hap lwa gwizim'in, sap nen ema anakan Alap mo sosonna laïbli gwibi'in, "Zen eiwa mes Kristussu tñ nikon ngaya taka." ^d

¹³ Orep nen Alap mo nwenak san de tok-tokna kiye. Sap nen dekam karek ensae syal ei gwibik, hen nëno mae mo enhonak dekam auhu-kama enlala en lwa gweka. Hwëna angkam Alap mes nësa apdekam Kristus mae han ngaya tabirki – Desa kim tñ nikon ngaya takake. Zen Zébon onakon Alap nëno mae mo karek-karekna totoresa nëp tap gulsuzimki. ^e ¹⁴ Menkam nëno mae mo karek-karekna man ngatan zi mo langnak bukunak naït gwibik – tokonak de bonsa de aïtbin makan. Zao hen man ale nul gwek, "Kirekam de Musa mo olsa de gulmurun zini, kirekam de karek tan." Hwëna nëno mae mo bon yala in kitak Alap hom gulku – Kristus hup de te-lidak sonnak de makan gul irinkim. Deban zep Yesus goltïlkü. ¹⁵ Sap Kristus kim te-lidak sonnak tilkü, Zen dekam zep hen dowal mo kigisa wal bose wal

^c2:11 Gal 5:24 ^d2:12 Rom 6:4 ^e2:13 Ef 2:1-5, 2:8

zeban tahalebin nika yal gul ineka – anakan dikim tingare zi hip golëtreizimdin hip, “Zëno mae mo sosonna angkam hom tangan.”

16 Zen in zep, zi de anakan emsa titi ta gwibinni,
 “Em ba habe golsriwen tembanena insa olgwen gwibirin?”
 “Hen golsriwen hona insa ba habe otde gwibirin?”
 “Alap hap de yaklana insa em ba habe ang ta srëm gwe-gwenan?”
 “Ben ese hap de tembane yawalak em ba habe ang ta srëm gwe-gwenan?”

“Hari Sabatnak hen ba habe syal ta gwenan?” – kirekam de emsa zi titi ta gwibinni, bahem salbirida gwen.^f
 17 Sap kirekam de golsriwenna in, zen Kristus de hatan srëmnake kirekam syal ei gwibik. Sap dekam namae kara ë gweblak. Zen in kitak san de honak de zëre mo au-ausa hla ta inenna kiye. Hwëna eiwa de tanganna, zen Kristus onake hla kul gwenan.
 18 Anakan hen ki emsa yasik da gwibirin, “Alap mo dam taha nakore zi de nësa mas gwibiridan hap, tembanesa nen ki ëlwa gwen – dekam de blikip gwasibiridan hapye.” Kirekam de zini anakan hen ki titi da gwibirin, “Ëe kirekamë eisirkim hlauk. Ano eisiri an san nen ang tan.” Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Dawem! Zen mana ngatan zi mo lang san dep de orasa ebe mae hap gwa-gwa da gwizimnink, ki hwëna em molye zëwe dep de mire sigina lop laink. Kire zini waba hap zënaka boltere da gwibirin, hwëna zëno mae mo enlalana auhu-kama en nakorena. 19 Kire zini mes Kristus onak de émas gwirin nikon ësyalhe hanak. Hwëna Kristus Zen diki Zen Nola. Nen an tingare ë Kristen gwen zini san de zëno taha-tanana kiye. Zep Kristus mo timni, sap dan gaing nënna hen sana, zen kitak zëre mo sosonkam aha-ere timnik ësyal gwe-gwenan. Kristus mo timni in dekam zep mam gwe-gwenan – men kirekam Alap Zëna dwam gwibi’irake.^g

20 Nen mese Kristus hun éraha-en gwek, zep Zen kim tilkü, Zen nëban mae apdekam golëjuweka. Okamana awe de teipsin dowal-dowala menkam man nësa dahalebik. Hwëna Kristus kim nësa golëjuweka, nen dekam zebe zëno mae mo tahalebinni in kon éhïl gwe hanak. Zep em ba habe etan yasik tabin sin de ang

^f2:16 Mrk 7:14-23, 1Tim 4:1-5 ^g2:19 Ef 4:15-16

tan hap ëalp gwesik gwe'an? – okama ennak dep de anakare jalse gwen san de lwan dahan hapye:

21 “Ansa bahem twin gwibin.”

“Ansa tangan bahem mae akasibin.”

Ahaksa, “Bahem ansa olk gun.”

22 Hwëna okamanak awe de tembane nwe-masena, zen twinbinkim dekam zep jek-jak gwe-gwenan. Zep ba hap de kire hap etan jalse gwen ola mas gul gwen hap?! Zen auhu-kama zi mo jalse gwen. Alap onakore naka hom. 23 Eiwa, auhu-kama zi mo jalse gwen ola insa zini man tim nul gwenan, “Nen eiwa näre mae mo timkim de syal dohon-honna ansa syal gwe-gwibinkim esa Alap mo nwenak édawem gwer.” Zen zep waba hap zëre mae mo timni karek da gwibirin – anakan de tim gunkum, “Ëe an dekam Alapsaë blikip gwasibl'i'an.” Zep kirekam de yasik tabinni insa man tim nul gwenan, “An enlala blala korena.” Hwëna zëno mae mo syala in waba hap! Zini men zen sap desan ang ta gwenan, hwëna zëno mae mo auhu-kama hole-hlena hom kim tap gwe-gwizimnin.

Anakare enlala nabani de lowehe gwen hap de ol:

“Ano angna zen awe hom.

Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara.”

3 Zep nen mese Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëno timnik biti gwiek. Zep man nwe-mase gwe'an: Kristus kim tilki, Zen néban mae goléjuweka. Hen Zen kim etan ngaya gweka, hen ngatan zi mo lang san dep kim sewe seka, nésa dekam zep hen golésesek gwe seka. Zen in zep, nen anakarekam éenlala gwe-gwen, “Ano angna, zen awe hom gwë'ara. Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara – men zao Kristus Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'irake.” 2 Zep néno mae mo enlalana dikire gulk de lang ennak édohon gwiek – men zëwe hen néno mae mo angna égwë gwe'anke. Okamanak awe bap zen.

3 Okamanak awe, nen tok-tok makare nike lowe he'an. Sap néno mae mo angna Kristus angkam Alap zëre onak golélowehe gwe'ara – men zëwe enho aha-erekam Alap zëre han ë gwe'arake. 4 Néno mae mo eiwakam de angna, zen Kristus onak. Zep Alap kim de Kristussu tingare zi hip zertreizim'inka, nen hen dekam zëwe! Hen nen dekam teipsin-teipsin zi mo kim esa Kristus mo alp nakon zëre mo ngatannak hen lowehe gwer.

5 Zen in zep, ere mae mo auhu-kama tim nikore hole-hlena
 emki gwirsik irin – anakarena,
 kahalo gwen hap de hole-hle,
 wesya de lidak oson hap de hole-hle,
 swi enkam de gwë gwen hap de hole-hle,
 aha karek maesa de gon hap de hole-hle,
 hen te-ala beya gwen hap de hole-hle naye.

Te-ala beya gwen hap de hole-hlena in, zëno nwe-masena
 apdenak – yang tasin dowalsa de boklesa kom so gweblan
 nabanye. Sap te-ala beya gwen hap de enlalakam de gwë
 gwenkam, dekam hwëna Alapsa lip sane ë gweblanan. 6 Zen
 kirekam zini karekna nulin halasen gwenan, hwëna zen dekon
 zep Alap mo jala okamanak de hatan hap golek de gwe'an.
 Zini men zen kirekam Alap mo dwam gwibin srëm san lowehe
 gwenan, Zen dekam sa timbwas tabir zira. 7 Nen hen menkam
 kirekame lowehe gwek. Nësa hen dekam kirekam-kirekam
 hole-hlena in zen hule gwek. 8 Hwëna angkam nen ki nëre
 mae mo kirekam-kirekam hole-hlena insa hiri gun –
 wal bosyansa de u sal-sal gweblan,
 sailip gweblan,
 lamang tan,
 wakwak tan,
 hen nop-nop gweblan mae naye.

9 Nëre mae mo Kristen bose walya bap nen boton ta gwibin.
 Sap nen mese nëre mae mo épba kirekam-kirekam nabani hole-
 hle nabani baju épresa de hiri son makan hiri osok. 10 Dekam
 zebe hwëna ngatan zi mo langnak dep de enlala ësena baju ëse
 mo kim alala lak. Nen angkam san de aha zi, ësena. Alap men
 Zen nësa yang tabirki, Zen man etan nësa ëse ta gwibirida-
 zëre mo kim dikim éliwehen hap, hen zénaka dikim hlü-hlü
 tasin hüp. 11 Zep nen an angkam san de ëse yang tabinni kiye.
 Zep kire zini zen bëjen etan zénaka anakan klis gul gwen:

- “An Yahudi zi.”
- “An Yahudi srëm zi”
- “An to mipsa de blaonsublunna.”
- “An kire srëmna.”
- “An aha zi ausu nakore zi.”
- “An kareksa de gol gwen zi ausu nakore zi.”
- “An zi mo tana iltikinnik de babu gwen zi.”
- “An kire srëm zi.”

Sap nen an kitak Kristus hun de zeraha-en gwen zi, hen Zen angkam neno mae mo enhonak gwé gwe'ara.

12 Zen in zep, nen Alap mo hlil irin zi mo kim nen lowehe gwen. Sap nesa mes zere han dikim zeraha-en gwen hap ngan tasibirki. Zep nen an zen– Zéno kwasang gwibiridan wenyaye. Zep nen ki nere mae mo lowehen esena insa pakean ese mo kim alala ta gwen– anakarekam de lowehe gwenkam,
 dawemsa hen kwasang-kwasangsa de tingare zi hip
 gol gwizimdinkim,
 enlala betekkam de lowehe gwenkam,
 tingare zisi de sae-sae enkam golëlowehe gwenkam,
 hen tatem de ézauk gwenkam.

13 Jala bap nen lam gul gwen– dekam de hwé-hwékam nénaka kareksa gol gwizimdin hipyé. Hwéna nen ki hwé-hwékam kwasang tola ban karekna insa eititi gwe-gwibin. Sap Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon neno mae mo karek-karekna eititi gwibir-zimki, zep nen hen diki kirekam nen eititi gwe-gwibin.

14 Hwéna bol-zaun tanganna, nénaka nen kwasang gwibirida gwen. Zen san de tak esesa de daunnu kiye– pakean esena insa dikim jak sosun hup. Zen dekam tangan esa aha-ere enlalakam lowehe gwer. 15 Sap Alap mes nesa kwang guludaka– Kristus mo timnik de biti gwenkam dikim éaha-en gwen hapye. Zen zep Kristus onakore aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena in, dikire nesa enho nakon irik gik. Deban Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen.

16 Kristus hup de ol dawemna dikire neno mae mo enhonak dawem enkam sa gwek. Hen tingare Kristus onakore enlala blakkam nen nénaka tawa ta gwibin, hen dawem san dep nen dekam nénaka titi ta gwibin. Hen Alapsa nen enho nakon terya ban isrip-sri gwe-gweblan– sap Alap mo ébpa ola kore türkam, Kristus hup de türkam, hen sap Alap mo Enho nakore türkam. 17 Neno mae mo lowe henna, sap syala hen ola, dikire Bian Yesus mo bose ensa dikim teip gulsuk gweblan en hap lwa gwek. Hen deban Bian Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen– Kristus insa dawemna nébe mae hap gol gwizimnirake.

**Aha-ere golak de Kristen zi kirekam
zénaka golëlowehe gwen hap de ol:**

18 We walya, emki ere mae mo zi walya blikip gwasibirida gwen, sap Kristen we wal hap zen kirekam dakastülm'zin.

19 Zini, emki ere mae mo we walya kwasang gwibirida gwen. Jal-jalkam bahem golëlowehe gwen.

20 Walasna, ane-bia mo ol en san em ang ta gwen. Bian Alap dekam sa hen emsa sam gwasibiridala.

21 Bi walkam dena, ere mae mo walasna bahem u sal-sal ta gwibin. Ki hwëna enlala nik sa édowe hana gwer.

22 Zi mo tana iltikinnik de ébabu gwe-gwen wenya, ere mae mo okamanak de zi bina in mo ol en san em ang ta gwen – sap zen de emsa kara ta gwennak, hen sap kara tan srëmnak. Hen tingare enho naban em betek gwibirida gwen. Sap em dekam ere mo eiwakam de zi bina Bian Yesusse hen blikip eisik gweblanan. **23** Zep banakare maesa de syal gwibinkim, tingare enho naban em anakare enlala naban syal ta gwen, “Ëe an zisi homë babu gwebla'an. Hwëna Bian Jesus mo abe hap de dwam gwibir-blinna, zen are mo zi bina an, zéno èk nakon sa wet so gwer.” **24** Zen kire enlala naban em syal-syalkam syal ta gwen, sap ena anakan tawana, “Zen diki Bian Jesus sa are mo syal eini ap golblala – Zen kim zëre mo hlil irin zi hip de hamal gulzimdinni insa golzim'inkaye.” Eiwa, Zen Zen en tangan emsa bi gwebla'ara. **25** Hwëna emki éenlala gwen: Men zen karekna nol gwenan, Alap sa etan zëre mae mo karek gon jam enkam karek tabiri – sap bose nabare wenya, hen sap bose srëm wenya. Alap hom ahakore en naka auhu-kama zi mo kim goléake gwenda.

4 Men zen aha zisi bi neibirida gwenan, emki ere mae mo tana iltikinnik de lowehe gwen zisi enlala dam-dam enkam golëlowehe gwen, hen zéno mae mo tahalhasa emki sul sone gwizimdin. Sap ena hen mes em-am étawa gwek, “Asa de bi gweblan Zini hen kike – men Zen ngatan zi mo langnak gwë gwendaye.”

Aumwa hap de tüti tabin ol:

2 Alapsa em gu sonebla tine gwen. Hen salok-salokkam lowehe gwek – ekakim anakare enlala lowehe gwek,

“Nen ki kire hap Alapsa abe tan.” Hen deban dawemsa Bian hap olbla tine gwek.³ Abe mae hap emki hen abe ta gwen-orasa dekakim ap kles tyasik gwizimki, ee akakim Kristus hup de ol dawemsa^h aha zi hip sowe henkam srip ulsuk gwizimk, ee in zep de jal hap bwinak awe gwé'anke.⁴ Zep abe hap emki hen anakan abe ta gwen, “Zen diki dam-dam enkam zen srip gulsuk gwizimdin.” Sap Kristus Zen kire hap asa dam tasikii.

⁵ Em de Kristussu de taibliblan srém zi niban golélowe henkam, dekam enlala blala ban em golélowehe gwen. Hen Alap de ebe mae hap Kristus hup denaka dikim srip gulsuzimdin hip orasa kles tyasik gwizimdinkim, desan en em ang ta gwen.⁶ Hen emki dawem enkam de ding gul gwizimdin hip éalp gwe-gwen. Eno mae mo ol toranna, kwasang nabani zen lwa gwen, hen zen dérek gwe-gwen.

**Mae hap de ol: Paulus mo wal bose
walya dekam kirekam lowe he'ak.**

⁷ Èe suratna ansa nère mae mo osona Tikikus Bak honë ebe mae hap gol sonezim'in. Zen ano dang tiniinak de syal bose, hen zen taibliblan tanganna. Tingare abe hap de ola, zen zen sa emsa tonbirida zala.⁸ Zen in zebé ebon mae osan zer sonek-zen de eno mae mo enlalasa së ta sonezimzin hap, zébon onak de abe mae hap de olsa èsane gwenkam.⁹ Kolose ere kore walya Onesimus Bak, zen hen sa ang gwebla zala. Zen hen neno mae mo dang tiniinak de oso, hen taibliblan tanganna. Zi darena in zen sa kitak abe hap dena emsa anakan lonbirida zala, “Paulussu angkam kirekam né gwebla'an.”

¹⁰ Aristarkus Bak, men debané bwinak awe è gwe'an, dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Barnabas Bak mo naïmlina Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. Markus hup de ola mensaë nonol emsa gu sonebiridak, zen desan em ang tan: Zen de ebon mae hata zankam, emki dawemkam dokwak tan.¹¹ Hen Yesus Bak, aha bosena Yustus, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Yahudi zi ausu nakore èKristen gwen dan-ahare zini in, zen zen en ano tahana ap tri noso gweblanan – Alap mo irik gin hip de ol dawemsa de

^h**4:3** Mensa ayatna awe “Kristus hup de ol dawem” kam li nul sonek, Paulus “Kristus hup de ol aning gun” kum ale gulku. Desa de dam gulsun hup, emki hlaun Kol 1:26-27, hen Kol 2:2nak.

golasas gwe-gwennakye. Zen zen asa dawemkam tatete da gwenan.

12-13 Hen ahana Kolose ere kore walya, Epafras Bak, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Zen hen Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zi dawem tanganna. Zen enho zon tasik gweblankam ebe mae hap Alapsa abe ta tine gwenda – em dikim Kristussu de taibliblannak tatem ézaulk gwen hap, hen Alap mo dwam gwibin sin dikim étal gwasin híp. Zen kirekam zausun srémkam ol gu sonenkam emsa alp gwibirida gwenda – sap Laodikiak de zini, hen Hiyerapolisk de zi. 14 Ano mae mo dokter dawemna, Lukas Bak, apdekam Demas Bak han, dawem ensa hen ebe mae hap ol sonezimki.

15 Laodikiak de ano mae mo aya-wal oso-wal hap emki hen ano mae mo dawem gol sonenna ansa ayang gulzimdin. Héndep Nimfa Bak hap hen ayang ulbik, hen tingare Kristen zini men zen zéno golak tagal gwe-gwenanke. 16 Em kim suratna ansa tingare Kristen zi mo inik baca ulsuk, dekam hwëna Laodikia san dep ol sonek – zao de zi deka hen baca nuk. Ëe mesë hen aha suratna Laodikiak de Kristen zi hip gol sonezimk. Zen kim hen desa ebe mae hap ayang nul sonezim'ik, desa hen tagal gwennak baca uk. 17 Hen Arkipus Baksa anakan enblak, “Ebe hap mensa syala Bian Yesus wei yul soneblaka, dawem enkam de sul sonek.”

18 Aumwa hap de ola ansa are mo tahakamë ep ale gulzim'in:ⁱ Ëe, Paulus, dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'in. Ëe ama etan emsa enlala sobirida'an: Ëe awe tahalen nikë jalom ek tihinak gwë gwe'an!

Bian Alap mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwek!

ⁱ4:18 Suratna an, aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Hwëna aumwa hap de ol ensa, Paulus zéna ale gulku.

Paulus mo surat

Tesalonikak de Kristen zi hip

1 Suratna an kītak de Tesalonikak de Kristen zi hip,
Bian Alap ne Teipsin Zini Yesus Kristus nik mo
bi eibiridan wenya kip,
Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:
Dawem! Diki Alap Zēn sa kwasang-kwasang zemka mamkam
ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zēno taha terenak esa
lowehe gwer.

**Mae hap de ol: Tesalonikak de zini
dawemkam èKristen gwek.**

2-3 Aya wal oso wal, ëe hen-henkam ebon mae onakonë dawemna Bian Alap hap olbla tine gwenan. Eno mae mo bosem-sesa de gubin nibanë etan-etankam anakan en sone gweblanan,

“Bian, ëe dawemsa ebe hap ol gwebla'an, sap
Tesalonikak de zini zëre mae mo Bian Yesussu de
taibliblansa dawemkam aha zi hip noltrei gwizim'in,
hen zëno mae mo kwasangna mes aha zisi de mas
gwibirida gwenkam wet sozimk. Hen zen Kristus de
lwahal zannak dep dawemkam kara në gwebla'an, in
zep tatem ëzauk gwe'an.”

In zebë kirekam nëre mae mo Bian hap dawemna ebon mae onakon ol gweblanan.

4 Aya wal oso wal, ëe orep mesë anakan dam ulsuk, “Alap man emsa kwasang gwibiridaka, in zep hëndep emsa hlil inki.”
5 Sap ëe kimë ol dawemkam emsa tawa la gwibik, em mese
dekam anakan dam ulsuk, “An totore olsa hom. An Alap mo ol,
soson tanganna.”^a Dekam zep hen Alap mo Enhona ebon mae
ing gwe heka, in zep ola in eno mae mo enhonak dawemkam
saltik. Ena hen tawana: Ëe men kirekamë ebon mae onak aenaka
ërak makan kang ul gwekye. 6 Zep em dekam zebe Bian Yesus

^a1:5 1Kor 2:4-5

mo ërak san, hen ano mae mo ërakna in san ang tak. Em hen aha zi hip ere mae mo Alapsa de taïbliblanna ema oltrei gwizimk. Zao zep hen emsa Desa de taïbliblan srëm wenyik sérkam karek da gwibik. Sap man ki emsa neibirida gwek, hwëna em home dekam Yesussu de ang gweblan hap baes tak. Sap Alap mo Enhona man ebon mae isrip-srina ing gul sone gwizimki, zebe ola insa dawemkam urensik gwek.^{b 7} In zep Makedonia hen Akaya mo langnak de Kristen zini ebon mae onakon anakan hla nul gwek, “Kristen zini diki kirekam zëre mae mo eini noltrei gwizimnin.”⁸ Bian Yesus onakore ol dawemna insa dekam zep ebon mae onakon Makedonia hen Akaya san dep nolteisik. Hwëna desan en hom. Tingare zi-ë zi-ë san eno mae mo Alapsa de taïbliblanna insa mes nolteisik. Zep ee etan enda kore zisi asa anakan gubiridal? – “Zen mes dawemkam ëKristen gwek.”⁹ Sap ee kimë desa olëtowe gwenan, zen man kitak asa anakan aïsil neibirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam emsa dokwa-kwak nuk. Zëre mae mo ensasa srëm dowal yang tabinni dekam zep hli nulidak. Dekam zep hwëna Ngaya Zini eiwa de Alapsa betek néblak.”¹⁰ Zen man hen asa nenbirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam Yesussu lwahal zannak dep kara në gweblanan.”

In eiwa, aya wal oso wal, sap Alap eiwa tün nikon Tane zemka ngaya taka, zep Zen eiwa ngatan zi mo lang nakon sa nësa kwang guluda ine hala – nen de Alap mo jalsa okamana awe hlaun srëm hap. Sap Alap mo jal de okamanak hatan hap dena man tangan golek de gwe'an.

**Mae hap de ol: Paulus mae kim Tesalonikak de lowehe
gwynnak ërak makan zénaka kang nul gwekke.**

2 Aya wal oso wal, ena tawana: Ëe waba hap homë ebon mae yaïng gwek.² Ena tawana: Ëe kimë nonol Pilipik yaïng gwek, zen man tangan asa karek da gwibik hen lamang da gwibik. Eno mae mo ënak hen man sap asa jalse neibirida gwek. Sap eiwa kirekam, hwëna nëre mae mo Alap abe mae hap enlala tatetena zer gwizimki. In zebë udobe naban Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam emsa lonbirida gwek.^{c 3} Zep ee emsa de yasik tabin hip homë yaïng

^b 1:6 Kis 17:5-10 ^c 2:2 Kis 16:19-24, 17:1-9

gwezak. Aha enlala aning tan naban homë yaïng gwezak – boton olsa de tawa ta gwibin hip.⁴ Hwëna ëe an Alap mo taïbli'biridan zië yaïng gwezak – èngaya gwen hap de ol dawemsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip. Sap ëe zi de asa sam gwasibiridan hap homë syal ta gwenan. Hwëna Alap, men Zen zi mo enhona karatda ta gwibir-zimmira, Zen en de asa sam gwasibirida gwen habë syal ta gwenan.^d

⁵ Ena tawana, hen Alap mo nwenakë emsa gubirida'an: Ëe are mae mo timsi de ngalap gwibin hip de enlala naban homë yaïng gwezak. Ëe u siwen enlala naban homë emsa anakan bën-jana la gwibik, "Ano tawa tabinkim mese ëei gwer, zep angkam kire-kiresa em ap kap tazimdin."^e ⁶ Ëe ebon mae onak are mae mo bose dikim mam gwen hap homë syal ta gwek – sap eno mae mo nwenak, ahaks aha zi mo nwenak.

Ëe an sap Kristus mo dam tasibin zi, zep sap amaka dekam emsa abe mae hap de ba maesa kap ta gwizimdin hip abe la gwibik. Ëe hwëna homë. ⁷ Ëe hwëna ol dawemna inkamë dawem enkam emsa laïzi gwibik – men kirekam an wal zem walas zemka momkam daizi gwibirinke. ⁸ Ëe sap Alap onakore ol dawem enkam de emsa tawa ta gwibin hibë yaïng gwezak. Hwëna ama tangan emsa kwasang eibirida gwek, hëndep zebë emsa de mas gwibiridan hap are mae mo timni isrip-sri naban sosok la gwibik.^f ⁹ Aya-wal oso-wal, ena tawana: Ano mae mo danna te-ala hap de syalak zep hen ësin gwe-gwek – sap yaklam, sap kam. Ëe mae habë are mae mo syala insa ol gwek: Dekam de Alap onakore ol dawemna insa totoresa ebe mae hap gol gwizimdin hip, emsa de dohon-hon ta gwibin srëmkam.

¹⁰ Nglinak de gwë gwen Zini Alap mo nwenakë emsa gubirida'an – ena men kirekame asa kara la gwibikke: Ëe ebon mae onak enlala lalakkamë hen dam-dam enkamë lowehe gwek – enho kles gwezin srëmkam. ¹¹ Sap em tawana: Ëe bi zik de walas zemka alp gwibiridan mo kimë emsa olëlowehe gwek. ¹² Ëe zebë aha-en aha-enkam ebe mae hap ol zim-zimni ol gwizimk. Em kime karekna oltowe gwek, ëeyë hwëna eno mae mo enlalana tatete la gwizimk. Hen eno mae mo lowehen

^d2:4 Gal 1:10 ^e2:5 Kis 20:33-35 ^f2:8 Yoh 10:11

dikim Alap mo nwenak dakastin hïp ama emsa titi la gwibik. Sap Alap Zëna man emsa zëre mo irïk gïnnïk dikim bïtï gwen hap kwang guluda'ara – hen zëre mo sërkam de ngatannak dikim lowehe gwen hap.

¹³ Ëe hen ama ebon mae onakon Alap hap dawemna mae hap olbla tine gwenan: Sap em kime abon mae onak Alap mo ola èsane gwe-gwek, em dekam zebe hëndep anakare enlala naban kyang-kyang ulsuk, “An eiwa Alap zëre mo ol. Auhukama zi mo olsa hom.”^g Sap em mese ola insa kirekam laïlibik, in zep ola in eno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. ¹⁴ In zep, aya-wal oso-wal, em Yahudi mo langnak de Kristen zi mo kim lowehek. In kim ahakore Yahudi éKristen gwek, hwëna Yahudi bose zem dekam man karek da gwibik. Emsa in zep hen kirekam karek da gwibi'in – ere korena men zen èei gwe srëm gwe'anye. ¹⁵⁻¹⁶ Sap Yahudi zini, zen kirekam ègwë gwenan. Zen orep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini man damera gwek, hëndep Yesussu dak, dekam zep hen asa néralsa sone gwibik. Zen zep hen asa angkam anakan tru-tru nul gwizimnin, “Em bahem Yahudi srëm zini ola inkam tawa ta gwibin.” Zep zen in man ènwe-mase gwe'an – tingare zi mo jal zi. Sap zen èngaya gwen hap de ol dawemna insa man tru-tru nul gwizimnin.^h Zen dekam zep zëre mae hap de karekna bwang nulsukse gwenan, hëndep angkam Alap de heip gun hup dena mes tangan golek de tabir.

Mae hap de ol: Paulus man tangan Tesalonikak de Kristen zi niban de etan golëtowen hap dwam gwe-gweka.

¹⁷⁻¹⁸ Aya wal oso wal, nen ein tangane èsyawek, zep ano mae mo enlalana nama ebon mae onak lwa gwe'ara. Ëe ama eis gwibi'in, “Ano mae mo walasna angkam kwasap walas mo kim lowehe gwe'an.” In zebë sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap èakasik gwek. Hwëna dowal mo kïgi asa tru-tru gul gwizimki. Ëe an Paulus, ëe ama sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap akasik gwek, hëndep zebë aumwa

^g2:13 Gal 1:11-12

^h2:15-16 Kis 2:23, 9:23-29, 13:45-50, 14:2-5, 14:19, 17:5, 17:13, 18:12

hap Timotiussu emsa de amjanbin hip zer sonek.¹⁹ Sap em in zen tangan – ano mae mo isrip-sri gwibiridan wenyaye. Nëno mae mo Teipsinni Yesus in kim de lwa ha'an zaka, ëe dekam asa emsa isrip-sri naban zëbe hap anakan olëtréblal, “An zen – ano mae mo syal gwibinkim de Emsa taïblíblan wenyaye!” Ëe zap asa hwëna Yesus onak aïlya gwibinni hla kul.ⁱ ²⁰ Zep em in ano mae mo aïlya gwibin wenza hen isrip-sri gwibiridan wenyaya zen tangan.

3 ¹⁻² Aumwa hap ëe anakanë eenlala gwek, “Ëe banakan asa ëgwér – Tesalonikasa de amjanbin srëmkamyé?” Dekam zebë ola anakan aha-en uk, “Timotius em neik song gwe. Ëe Silas han éna Atenak asa èr.” Dekam zap hëndep nëre mae mo osona in emsa amjanbir zika. Zen hen Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi – Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwen hap dena. Ëe mae habë èr sonek – zen de emsa Yesussu de taïblíblannak de tatem ézauk gwen hap dena kim titi ta gwibin hip.^j ³ Ëe mae habë emsa ngalap eibirida'ak, “Yesussu de taïblíblan nakon mana etan lwanda halank, sap nësa man angkam karek da gwibi'in.” Ena tawana: Nësa de kirekam karek ta gwibin hip dena mes ki Alap mo kalang gwe gunnuk lwak.^j ⁴ Sap men kime apdekam lowehe gwek, ëe hen mesë dekam kirekam emsa enbirida gwek, “Nësa sa karek da gwibir.” Hen ena tawana: Zen mes ki hëndep kirekam lwak. ⁵ Zep ëe Paulus, ëe homë enlala nakon emsa sëwe hebirida gwek, zen in zebë hëndep Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek – dekam de emsa tawa gwibiridan hap, “San ha nama Kristussu de taïblíblannak tatem ézau'un?” Ëe ama emsa anakan ngalap gwibiridak, “Men zen nësa golëliwenda gwenda, san ha zen mes sap de ora san dep sîl tûbir halka? Ki ëe waba habë dan-sin niban syal eibirida gwek.”

**Mae hap de ol: Timotius kim etan Tesalonikak
de zi hip dena tonzim zikake.**

6 Hwëna Timotius mes nér hom ebon mae onakon lwahal zaka, hen zen mes ebe mae hap de ola isrip-sri gwibin tangan naka asa anakan tonzim zika, “Zen nama Yesussu de taïblíblannak tatem ézauk gwe'an, hen zénaka man kwasang neibirida gwenan. Hen zen nama nësa zolan-zolan neibirida

ⁱ2:19 Plp 2:16, 4:1, 2Kor 1:14 ^j3:3 2Tim 3:12, Kis 14:22

gwenan, hen nësa de etan golëtowen hap enlwan neibirida gwenan– nen men kirekame hen desa de hlauludan hap eenlwan gwe-gwenanke.” ⁷ In zep, aya-wal oso-wal, ee kimë kirekam Silas han sane ëk, ee dekam zebë enlalana oto eisik. Zep angkam ee sap asa karekna oltowe gwer, hen zini sap sa asa karek da gwibir. Hwëna em de nama Yesussu de taibili blannak tatem ëzauk gwenkam, ee ama tangan ësam gwestiin. ⁸ Zep angkam enlala nakon mesë tangan ësëweher, sap em namee Bian Jesus onak tatem ëzaun. ⁹ Zep ee kimë Alapsa en sone gweblanan, isrip-srina ebon mae onakon zebë sérkam eis gwibirin. Ëe zebë Alapsa isrip-sri ëbla tine gwenan. ¹⁰ Zebë hen enlala zon tasiblin nabban kam denaban yaklam denaban abe la tine gwenan– dekam de eban mae etan golëtowen hap, hen dekam de etan emsa dawem enkam Yesussu dikim taibili blan hap denakim titi ta gwibin hip.

**Paulus kim Tesalonikak de Kristen
zi hip Alapsa abe takake:**

¹¹ Diki Eirzi-Bia Zén sa orana abe mae hap kles yasizimdi– emsa dikim amjanbiridan hap denaye. Ëe zebë anakan Biansa abe la tine gwenan,

¹² “Bian men kirekam Ena Tesalonikak de zi hip de kwasangna ano mae mo enhonak dohonse gul gwizimki, Emki kirekam etan zëno mae mo enhonak syal gwe-gwen– zen dekakim zënaka dawemkam kwasang neibirida gwek, hen ëKristen srëm zi hip dekakim hen kwasangsa noltrei gwizimk. ¹³ Bian, zëno mae mo enhosa emki tatete ta gwizimdin– zen dekakim enlala kles gwestiin srëmkam hen enho lalakkam lowehe gwek, hen zen dekakim ano mae mo Teipsinni Yesussu dawemkam närtowek, Zen de ngatan zi mo lang nakon zëwe de wenya ban golëlwan dahal zannak.”

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

4 Aya-wal oso-wal, ee Kristen zi dikim Alap mo nwenak ësam gwestiin hip dena mesë emsa tawa la gwibik, hëndep em mese desan ang tak. In zebë etan Teipsin Zini Jesus mo bosekam emsa titi labiin– em dikim kire syalsa etan esek gulse gwen hap. ² Sap Kristen zi mo kirekam de lowehen hap de ola

mensaë Bian Yesus mo bosekam ayang ul gwizimk, ena namae desa enlala ei gwibi'in.³ Zep Alap mo ebe mae hap de dwam gwibinni, zen em dikim enho lalak enkam lowehe gwen hap, hen ékahalo gwe-gwensa dikim baes tan hap.⁴ In zep zikim dena, em ere mae mo wanga têbolena enho lalakkam oléinik gwe-gwek, aha zi mo bi gwibin nika ekakim nwe enkam hla kulsuk gwek.^k 5 Bahem ere mae mo hole-hle san ang ta gwen-men kirekam Alapsa de tame tan sräm zini égwë gwenanye.⁶ Zi bose uk mo dobe jopnak bahem ake anen, hen bahem ap son.^l Kire zini Bian sa kareknak kang gulu– men kirekamë hamal hap emsa enbirida gwekke. 7 Sap Alap hom nësa anakan gubiridaka, “Em kahalo sosonkam lowehe gwek.” Zen diki enho lalak enkam de lowehe gwen hap nësa gubiridaka.^m 8 Ëe ansa emsa tawa labi'in, zen are mae mo olsa hom. Zep men zen de ola ansa baes neibi'ik, ki zen mes Alap, men Zen zëre mo Enhona zer gwizimnira, zëno ola baes gwibirida.

9 Angkam ëe sap Kristen bose wal omka dikim kwasang gwibirida gwen hap denaka amaka ale ulzim'in, hwëna Alap Zën mes ki kire hap dena ebe mae hap golzimki.¹⁰ Ere mae mo kwasangna mese ki oltrei gwizimk– tïngare langna Makedoniak de ere mae mo Kristen bose wal hap. Hwëna aya-wal oso-wal, ëe ama emsa titi labi'in– em de ere mae mo kwasangna insa etan esek gul kïni gwen hap.

11 Emki éalp gwe-gwen– enlala sësekkam de lowehe gwen hap. Aha zi mo syalak bahem enaka golëngewenda gwen. Hwëna diki e-en em ere mae mo syalsa gol gwen– men kirekamë emsa enbirida gwekke.ⁿ 12 Dekam Kristen zini nëno mae mo bosena sa aha zi mo nwenak dawem gwer, hen nen dekam aha zisi molye blol eibirida gwek.

^k4:4 Yunani olkam wanga têbole hap dena “botol”kam ale nuk. Yunani olkam zen kirekam nolzabe gwek– in kirekam hen Orya olkam wanga têbolekam olzabe gwenanke. Hwëna Yunani olkam aha dam gulsunnu hen ki. Zen a kirekam moye: Em dawemkam we walya ban de enho lalakkam ën hap denaka tame uk– dekam de aha zi mo bi gwibin nika nwe enkam hlaulsuk gwen hap. (1Kor 6:12-20)

^l4:6 Paulus mae mo langnak dobe jopna hom, hwëna Orya ol zini kirekam gulk sun ola nablon gwenan– anakare hap, “Wal bose omka bahem we walya kon yane-ne tan.”

^m4:7 1Ptr 1:15-16 ⁿ4:11 2Tes 3:10-12

Bian Yesus de etan lwa halzan hap de ol:

¹³ Aya wal oso wal, ëe homë em de anakan tame gun srëm hap édwam gwe'an, "ËKristen gwen wenya men zen juwenkam éteingir gwe guk, zen banakan sa ëgwér?" Sap ËKristen gwen srëm wenya, zen iye zik de tïnkim karekkam hala-hla neibirida gwenan, sap zen hom Yesussu enlalana anakan zon dasik gweblanan, "Zen sa desa ngaya tala." Hwëna ëe homë ki édwam gwe'an – em de hen kirekam ëgwë gwen hapye. ¹⁴ Sap nen mese anakan étaiblik, "Yesus sap mes tilki, hwëna man etan ngaya gweka." In zep nen hen anakan étaibli'an, "Yesussu de taibliblan wenya men zen juwenkam éteingir gwe guk, Yesus kim de etan lwa ha'an zaka, Alap sa desa Yesus onak dep tagal gulsulu." ¹⁵ Ëe in zebë Bian Yesus mo ola, etan de nësa tagal gulsuzun hap dena, ebe mae hap ayang gulzim'in: Yesus de etan lwalah zankam, nen an zen nama ngaya wenya lowe he'an, nen bëjen nen juwenkam de teingir gwe gun wenya insa ngatan zi mo lang san de sesek gwe senkam ngip guludan.

¹⁶ Dekam Alap mo dam taha nakore zi mo teipsin nik sa ol mamkam takenbirida zala, ki esa ngatan zi mo lang nakore sramin aukuna ésane gwer. Zen dekam sa nëno mae mo Teipsinni Yesus Zëna butnak dep ati gwe ine zala. Desa de taibliblan wenya men zen juwek, zen dekam sa nonol tim ëse nabani luk tal. ¹⁷ Ki sa hwëna apdekam ngaya wenya nëban mae ngli san dep lup gul ane hala – dekam de zë zëre han zertowehan hapye.^o Zen dekam sa zë hëndep denaban nësa golëlowehe gwera. ¹⁸ Zen in zep, emki kirekam enlalana enaka së ta sone gwizimdin.

5 ¹⁻² Aya wal oso wal, em mese sap Bian mo hatan hap de yaklana anakan étawa gwek, "Zen kam de sowë zi mo kim sa nëp lwazim."^p Zep ëe bëjenë emsa anakan gubiridan, "Yaklana dekam sa hata zala." ³ Zëno hatan hap denak kim de golek de gwe'ak, dekam zini sa ékil gil gwer, "Langna an airis ki lwa gwe'an – umlae enkam." Hwëna zen kirenak sa mumuk ennak Alap mo langsa de karek gun hup dena hatal – men kiye, u nubare we de mumuk ennak zénaka eisbir anenna. Dekam

^o4:17 1Kor 15:51-52 ^p5:1-2 Luk 17:24-32, 21:34-36, 2Ptr 3:10

men zen Yesussu daiblibla sräm gwek, zen toton ba san molya èasendak.

⁴ Hwëna aya wal oso wal, em kawesinnik home lowe he'an. Zep Bian de sowë zi mo kim hata zannak, em molye auna ohloblak. ⁵ Sap em kawesinnik de zisi hom. Em kitak ngatannak de zi. Nen hleng gwen srëmnak de zisi hom. Nen litinnik de zi. ⁶ Zep nen bap nen ni enna truwenda gwen – men kirekam aha zi truwenda gwenanye. Nen hwëna ènwe-alk gwen srëmkam nen lowehe gwen – kawesinnik de enlala nik èmamak gwen srëmkam. ⁷ Sap kam zen dekam zini nini truwe gwenan, hen ho mamakna dekam notdeblanda gwenan, dekam zep èmamak gwe-gwenan. ⁸ Hwëna nen litinnik de zi, zep nen mamak srëmkam nen lowehe gwen. Nen dowal mo kïgi nabane èreija gwenan, zep eijan hap nen nënaka wér tyasibin. Nonol tanganna Yesussu de taibliblanna kwasang-kwasang naban desa biti makan nen darak tan. Enlala zon tasik gweblanna desa mire sigi makan nen anakare enlala naban alala tan, “Zen sa eiwa nësa ngaya tabiri.” Dekam dowal mo kïgi mo gwetapna sa nébon mae ejawe guk hana gwer. ⁹ Sap Alap hom nësa anakan goléguku, “Dikire étimbwas gwek.” Hwëna nësa mes gubiridaka, “Dikire Bian Yesus Kristus hun de zeraha-en gwenkam èngaya gwek.” ¹⁰ Sap Yesus Zen mae hap tilki: Nen dikim apdenak zergwë gwen hap – sap nama de ngaya wenya, hen men zen ngatan zi mo lang san dep ödane gukke. ¹¹ Zen in zep, kirekam de ol züm-zümküm em enaka tatete ta gwibin – men kirekam angkam enaka oto lasik gwibi'inke.

Aumwa hap de ol züm-züm:

¹² Aya wal oso wal, ëe ama emsa enbirida'an: Men zen eno mae mo ngirinnik Bian mo syala nol gwenan, emki blikip gweibirida gwen – hen men zen emsa Alap mo olkam titi da gwibirinye. ^r ¹³ Dawem enkam blikip eisibirida gwek, hen kwasangsa em gol gwizimdin, sap zen dan syal-syala ban emsa alp neibirida tine gwenan.

Aya wal oso wal, umlae enkam lowehe gwek. ¹⁴ Men zen ë-enna nyauk gweblanan, desa emki anakan titi ta gwibin, “Emki hen syalak mas ta gwen. Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen.”

^q5:8 Ef 6:10-18 ^r5:12 Ibr 13:17

Men zen Kristus hup denaka de golluwen hap étitik gwe-gwe'an, emki zébe mae hap udobe naban dikim golluwe gwen hap de ol züm-zümsi gol gwizimdin.

Men zen Yesussu de taïbliblannak étatete gwe srëm gwe'an, desa emki tatete ta gwibin. Sosonkam bahem titi ta gwibin, hwéna sam-samkam em mas gwibirida gwen.

15 Wal bose wal oban bahem hwé-hwékam enaka karek ta gwibin. Diki dawemsa emki hwé-hwékam ere mae hap gol gwizimdin – nonol tanganna ere mo Kristen bose wal hap.

16 Emki eisrip-sri gwe tine gwen.^s 17 Alapsa hen-henkam en sonebla tine gwek. 18 Banakare maekam de lowehen nakon Alap hap dawemsa olbla tine gwek. Sap zéno dwam gwibinni zen kirekam – Kristus mo bi gwibiridan zini nëbe mae hap denaye.

19 Alap mensa zére mo Enhona nëno mae mo enhonak ing ta soneka bahem tün tüsin.^t 20 Zep zére mo Enhona mensa hamal hap de ola zinik ing gul sone gwizimnira, zen kim desa ayang nulzimmira gwenan, desa de ésane gwenkam em bahem hwaulsuk gwen.^u 21 Hwéna kitak de ol ayang gunnu insa, emki anakan akasik gwibin, “San ha eiwa Alap onakorena? San ha dekore naka hom?” Dawem san dep de titi tabinni, desan amki ang ta gwek.^v 22 Tingare karekna em aes gwasik gwibin.

23 Dikire Alap, men Zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, emsa lalak tasik gwibik – sap timni, angna, hen enhona, enho kles gwasin srëmkam ekakim lowehe gwek, hëndep Bian Yesus Kristus Zén de lwalah zannak de zau'uk. 24 Alap kirekam sa emsa lalak tasibiri, sap Zen taïbliblan tanganna. Zep zéno nësa de gu-gubiridan ola desa tingan sa nëp sul sone gwizimdi.^w

25 Aya-wal oso-wal, Biansa de abe ta gwenkam asa mas eibirida gwek. 26 Men kirekam Kristen zini ègwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golétowaran. 27 Èe Bian mo nwenaké emsa gubirida'an: Suratna ansa tingare Kristen bose wal ukip baca ulzimk.

28 Bian Yesus Kristus mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwek!

^s5:16 Plp 4:4 ^t5:19 Ef 4:30 ^u5:20 1Kor 14

^v5:21 1Yoh 4:1 ^w5:24 Plp 1:6, 2Tes 3:3

Paulus mo suratna ahana

Tesalonikak de Kristen zi hip

1 An suratna tīngare Tesalonikak de Kristen zi hip,
Bian Alap ne Bian Yesus Kristus nik mo bi eibiridan
wenya kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:

2 Dawem! Diki Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa
kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi.
Hen nen zēno nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

**Mae hap de ol: Ëe ebon mae onakonë
dawemna Alap hap ol gweblanan.**

3 Aya-wal oso-wal, ëe Alapsa anakanë en sone gweblanan,
“Bian, Em ema asa sam ta gwibirida, sap Tesalonikak de Kristen
zini dawem tangankam lowehe gwenan.” Ëe insa kirekam en
sone gweblanan man dakastü’in, sap em Yesussu de taïbliblanna
hen enaka de kwasang gwibirida gwenna ema esek ulse zahe
gwe'an. 4 Zen in zebë ebe mae hap dena lonbirdanda gwenan–
men san ki aena Alap mo hlil irin zini amjanbirdanda gwenanye,
“Tesalonikak de Kristen zini sap kareksa noltowe gwenan,
hen aha zi man sap Kristus hup de jal hap mamkam karek da
gwibirin, hwëna zen nama Yesussu de taïbliblannak tatem
ëzauk gwenan.” 5 Eiwa, em insa kirekam Alap mo ïrik gin hüp
de jal hap karekna oltowe gwe'an, hwëna zen zep mes tangan
dam gwezinin: Em zëwe de bïti gwen hap esa tangan ëdakastil.
Sap Alap dam-dam enkam zisi klis gul gwenda.^a 6 Zen zep sa
hen kirekam Alap mo dam-damkam de klis gun hup dena dam
gweasil – Zen kim de kareknak kang gu'unka, zini men zen
angkam emsa karek da gwibi'nye. 7-8 Zen dekam sa hwëna
emsá dawemnak dep kang gul sera – apdekam aban mae, hen
tïngan men zene zëre mo bose hap karekna oltowe gwenanke.
Nëre mae mo Bian Yesus de ngatan zi mo lang nakon Alap mo
dam taha nakore jana nabare zi niban golëati gwe ine zankam,

^a1:5 Plp 1:29

zen kirekam sa lwal. Zen dekam zëre mo ngatan zi mo lang nakore syauk hitin makare ngatan naban sa golati gwe ine zala. Men zen Alapsa tame da sräm gwe-gwenan, hen men zen Yesus hup de ol dawemna i-san i-san neibir sräm gwe-gwenan, desa dekam sa zikarek tabir zira-⁹ étimbwas gwen makan de hëndep denaban tinsin sräm syauk blanak kang gunkum. Desa Bian Zëre onakon langa san dep sa yal gulu. Zen dekon sa sap édwam gwe tine gwer- etan de sap Bian mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlaun hupyé.¹⁰ Zen kitak Bian mo nësa de tagal gulsuzun hap de lwa halzan yaklanak sa kirekam lwal. Dekam Bian Yesus mo hlil irin wenza, men Desa Zénaka de taibiliulan hap dam tasibirki, zen zen sa zëre mo bosen teip nulsablunda gwer, hen zen dekam sa zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna sérkam denggwan gwibir. Em hen zëwe biti gwe'an, sap em mese abon mae onakon Yesussu laibliblak.

¹¹ Zen in zebë Alapsa ebe mae hap anakan abe la tine gwenan,

“Bian, Em mese desa ere onak dep kwang guludaka, zep dikire zëno mae mo lowe henna eno nwenak dakastil gwek. Emki zëbe mae hap sosonsa sowe henkam gol gwizimdin, sap zen angkam dawemsa de tingare zi hip goltrei gwizimdin hip man édwam gwe-gwe'an- zen dekakim anakan dam nulsuk gwek, ‘Zen eiwa mes dawemkam Biansa daibiliablak, zep dawemkam lowehe gwenan.’¹² Zep Bian, zëno mae mo lowehen dawemna in kon dikire aha zi kirekam Bian Yesus mo bosen teip nulsablunda gwek. Zen mes Kristus hun néraha-en gwek, zep dikire èKristen gwen sräm wenza desa hen blikip neisibirida gwek. Bian, an kitak kirekam sa ki lwa gwer, sap Ere onakore kwasang-kwasangna hen Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna abon mae onak lwa gwenan.”

Kristus mo jal zi de nonol hatazan hap de ol:

2 Aya-wal oso-wal, nëno mae mo Bian Yesus de etan lwa halzan hap denakaë angkam ebe mae hap ale gulzim'in: Dekam nen esa hut tu ane gun hup tagal gwesil.^b Èe ama emsa gubirida'an: ² Bahem nabakam enlalana étipse gwen,

^b 2:1 1Tes 4:15-17

hen bahem éairin – zi de anakan emsa yasik tabinkim, “Bian Yesus mes lwahal zaka. Nen home tol tame uk.” Zen sap sa anakan égu gwer, “Alap mo Enhona kirekam abe hap ola ing gul soneblaka.” Ahaksa sap sa anakan ébton gwe-gwer, “Paulus kirekam asa tonbiridaka.” Ahaksa sap sa boton ale nabare suratna ebe mae hap anakare ola ban noltrei gwizim, “Paulus kirekam awe ale gulku.”^c ³ Zi de kirekam emsa yasik ta gwibir zinna, em bahem nabakam étim gul gwen, “In eiwa, mes ki lwak. Nen home tol tame uk.” Sap Yesus mo yakla yala in bëjen na-en lwan – karek yawal de hatan srëmnakyé. Zen diki nonol zini beya tangan nik sa Alapsa de betek gweblanna baes tal, hen karek gol gwen zi mo teipsinni sa damnak jowe zala. Zen men desa sa aumwa hap denak syauk blanak tak da ine'akke.^d ⁴ Zen Alap mo jal zi. Tingare boton alap-alapna mensa zini blikip neisibirida gwenan, hen sap eiwa de Zini Alap Zéna, zini in sa kitak desa anakan lamang ta gwibiri, “Zen kitak betekna. Èe an Zen – teipsin tangan Zi niye.”

Hëndep Yerusalemk de Alap mo gol mwanak sa nikin zira, hen dekon sa anakan gubiridala, “Èe an Zen – Alap.”^e ⁵ Hwëna èe mesé kirekam emsa tonbirida gwek – in kimë nama emsa golëlowehe gwekye. Hwëna san ha ema eititi eibik?

⁶ Zep ena hen tawana: Ahana man Zini. Zen Zen angkam jal zini in hap orana isin tasiblì'ara. Hwëna yaklana mensa Alap jal zini in hap dam tasiblìka, zen dekam sa Aha Zini in orana insa kles tyasioblila. Jal zini in dekam sa damnak zénaka zertré zala. ⁷⁻⁸ Hwëna jal zini in mo sosonna angkam man aningkim okamanak syal gwe-gwe'an – dekam de zisi kareksa dikim gol gwen hap yasik ta gwibin hipye. Hwëna Alap kim ora isin tasiblin hap de Zini insa zersi"inka, jal zini in dekam sa damnak okamanak de zi niban golësyal tala. Hwëna zao molya holo gwek, Bian Yesus hen dekam sa zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hata zala. Zen dekam sa jal zini insa ol gu anen enkam timbwas ta zala.^f

⁹ Hwëna nonol jal zi yala in sa dowal mo kigii mo sosonsa golhata zala. Zen dekam sa sérkam de owas-owasna syal

^c2:2 2Tim 2:18 ^d2:3 Mat 24:10-14, 1Tim 4:1, 2Ptr 2:1-2, 1Yoh 2:18, 4:3

^e2:4 Dan 11:36, Mat 24:15, Why 13:5-8 ^f2:7-8 Yes 11:4, Why 19:14-15, 19:19-21

gwe-gwibiri – dekam de zi kil ti gwen hap, “An Zen eiwa – Alapye.”^g ¹⁰ Zini men zen juwen ora san ang ta gwenan, zen zen sa nabakam jal zini in mo sérkam de yasik tabinni in san ang tal, sap zen Alap onakore eiwa de ola man nol drak-drak nei gwibirin. De dokwak nulinam, ki zen maka éngaya gwe'an. ¹¹ Zen in zep Alap kire zini gubiridaka, “Zen dikire yasik tabin sin ang ta gwek.” Héndep kire zini zen desan sa ki ang tal. ¹² Zen zep héndep aumwanak, kitak men zen eiwa de ola insa daïblibir srém gwek, hen men zen zére mae mo lowehen karekna dërek neisik gwibik, zen sa tingen étimbwas gwer.

**Mae hap de ol: Alap mes emsa éngaya gwen
hap dam tasibirki, zep tatem ézauk.**

¹³ Hwëna aya-wal oso-wal, em Bian Yesus mo kwasang gwibiridan wenza. Ëe in zebë golzausun srémkam Alap hap dawemna anakan ol gweblanan, “Ema asa sam tabirki.” Sap Zen mes okamana awe nonol lonesen nakon éngaya gwen hap de wenza emsa anakan dam tasibirki, “An zen sa eiwa de ol san ang tal, hen are mo Enho de ing gwe hebiridankam sa élalak gweasil.”^h ¹⁴ In zep héndep kirekam lwak: Ëe kimë Yesus hup de ol dawemna ebon mae onak olhatak, Bian Alap dekam zep emsa enho nakon Bian Yesus osan dep anakan kwang guludaka, “Haen. Ano Tane mo ngatan zi mo langnak de ngatannak emki lowehen.” ¹⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em tatem ézaun. Mensaë ékkam ahaksa suratkam ebe mae hap ayang ul gwizimk, desa dawem enkam urensik gwek.

¹⁶ Ëe in zebë nère mae mo Bian Yesus hun Bian Alap han ebe mae hap dikim dawemsa ol gwizimdin hip abe oso gwenan, sap Zen mes nësa sérkam kwasang eibiridaka. Zëno nik mo kwasang-kwasang nakon, nen in zebe enho tatetekam anakare enlala nabani lowehe gwenan, “Mensa ngein sin dep dena nësa en gubiridaka, nen eiwa kirekam esa ulin.” ¹⁷ Dikire Eirzi-Bia eno mae mo enhona tatete la gwizimk hen sosonna ebe mae hap ol gwizimk. Dekam eno mae mo syala hen ola zëno nik mo nwenak sa dawemkam dakastil gwer.

^g2:9 Mat 24:24, Why 13:11-16 ^h2:13 Ef 1:4, 1Prt 1:2

**Paulus kim gubiridakake,
“Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwek.”**

3 Aumwa hap, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa enbirida'an,
“Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwek.”
Anakan abe la gwek, “Bian, ere mo ol dawemna dikire
nabakam nolteisindak. Hen men zen ësane gwe-gwe'an, dikire
i-san i-san nei gwibik – men kirekam abon mae onak lwakke.”
2 Hen anakan abe la gwek, “Bian, emki Paulus maesa alal gul
gwen – enlala kawesin zi mo taha nakon hen nol drak-drak zi
mo taha nakonye.” Kirekam abe la gwek, sap zini tingen hom
nëbon mae onak Bian Yesussu de taibliblankam bitti gwe'an.
3 Hwëna Bian Jesus zëre mo gu-gubiridanna man nëbe mae
hap tingen sul sone gwizimnira. Zep Zen sa emsa tatete ta
gwibiri, hen dowal mo kigë mo nwe nakon sa emsa il gwe
hebirida gwera. 4 Hen ëe ama Biansa anakan laiblì gweblanan,
“Zen Zen ebon mae onak syal gwe-gwe'ara, hëndep em zebe
ano mae mo titi tabin sin ang ta gwe'an, hen em esa desan
en ang ta gwer.” 5 Dikire Bian eno mae mo enhonak syal
gwe-gwek – dekam de dawemkam anakan tame gun hupyé,
“Alap eiwa sérkam nësa kwasang gwibirida gwe'ara, hen
Kristus eiwa nëno mae mo karek-kareksa de wei yun hup
tatete tangankam zauk gweka.”

**Aha zi mo irse gwen nakore tembanesa
de twin gwibin srëm hap de ol:**

6 Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa Bian Jesus mo bosekam
titi labi'in: Eno Kristen bose de asang tam gwenna, bahem
deban zersiri gwe-gwen. Sap zen hom Kristen zi mo kirekam
de lowehe gwen san ang gwe'ara – men kirekamë ebe mae hap
ayang ul gwizimkye. 7 Diki ano mae mo lowehen san emaka
ang ta gwe'an! Sap ëe kimë emsa olëlowehe gwek, ëe homë
kirekam ëasang gwe-gwek. 8 Ëe homë mae dekam zi mo
tembanena te-alakam de gon srëmkam olgwenbik. Hwëna
yaklam denaban kam denaban ëe ama syal ta tine gwennak
danna ësin gwe-gwek – emsa dikim dohon-hon ta gwibin srëm
hapye. 9 Ëe dwan dekam ebon mae onak guru makan am syal
ta gwek, zep emaka asa tembanekam totoresa mas eibirida

gwek. Hwëna ëe homë emsa kirekam titi la gwibik. Sap ëe ama anakan de aenaka èrak makan golétrën hap èdwam gwe-gwek, “Kristen zini an diki kirekam syal-syalkam syal ta gwenan.”¹⁰ Sap ëe dekam anakanë emsa titi la gwibik, “Zi de tembanesa dikim lop tan hap de syalak mas gwen srëmna, dikire usak naban gwék.”

¹¹ Èe mae habë kirekam ebe mae hap ale ul sonezim: Sap ëe ama èsak: Em ahakon asang tamna. È-ensae yauk gweblanan, hen aha zi mo syalake hwëna èngewenda gwenan.¹² Yesus Kristus mo bosekam ëe ama kire zisi ol drakkam titi labi'in: Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen, hen bahem blos tabirida gwen. Diki en em hen syal ta gwen– dekam de ere mae hap de tembanesa gulin gwen hapye.ⁱ

¹³ Hen aya-wal oso-wal– men zen kirekam lowehe srëm gwe-gwenan: Dawemsa de syal gwe-gwibinni bahem èblalen gwe-gwen.^j ¹⁴ Hwëna zi de ano mae mo suratnak awe de ol san ang gwe srëm gwenna, emki olsa aha-en gun– dekam de zini in han zersiri gwe-gwen srëm hap. Dekam wëhë saher gwe'anka?¹⁵ Hwëna bahem tangan kire zisi jal zi mo kim gwë gweblan, hwëna dawem san dep em titi ta gwen. Sap zen hen eno mae mo Kristen bose.

Aumwa hap de ol:

¹⁶ Diki Bian Zén sa em dikim zëre mo taha terenak ngalap gwen srëmkam de lowehe gwen hap dena gol gwizimdi– sap banakare maesa de goltowennak. Sap Zen eiwa kire hap mes zëre mo tahana nëbe mae hap deisu guzimki. Dikire Bian Zén emsa golëlowehe gwek.

¹⁷ Men kirekamë surat-suratsa de ale tabinkim gwë gwenan, aumwa hap de ola ansa are mo tahakamë ep ale gulzim'in:^k Èe, Paulus, dawem ensaë ebe mae hap gol sonezim'in. Kire alesa de aumwa topnak hlaul gwenkam, dekam esa dam ulsuk gwer, “Eiwa, suratna an Paulus onakorena.”

¹⁸ Bian Yesus Kristus mo kwasang-kwasangna dikire këtak ebon mae onak lwa gwek!

ⁱ3:12 1Tes 4:11 ^j3:13 Gal 6:9, 1Kor 15:58

^k3:17 Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Zëna hwëna aumwa hap de ol ensa ale gulku– dekam de anakan tame gun hup, “An eiwa Paulus onakorena.”

Paulus mo surat Timotius hup

1 1-2 Suratna an are mo tanena Timotius hup,
Yesus Kristus mo dam tasin zini Paulus onakon:
Dawem! Asa mes dam lasiki – Alap, men zen nesa ngaya
tabirkike, Kristus hun, nen men Zébone éyaing gwe kini
gwe'anke. Em in eiwa ano walas. Em Yesussue taibliblaka,
zebe gwëka – san de ano tane tanganna kiye.
Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa
dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol
gweblala. Hen em zëre nik mo taha terenak esa gwë gwera.

Auyan-aza mo épba olsa de baes gwibin hip de ol:

3 Ëe kimë Makedonia san song gwek, ëe dekam mesë emsa
gu-gubluhak, “Em Efesusk em gwën.” Ëe mae habë zëwe de
gwën hap emsa gubluk: Zëwe de zini mensaë anakan dam
tasibikke, “Zen totore olkam tawa da gwibirin,” desa dikim
em anakan jalse gwibirida gwen hap, “Kirekam bahem tawa
ta gwibin. 4 Yahudi ere mae mo auyan-aza mo bosem-sesa de
klis gul gwennak bahem éhir-hir gwe-gwen – hen auyan-aza uk
mo ol kokung gul zahe gwennakye.” Sap auyan-aza mo ol
kokung gul gwenna in san de ang tankam, waba hap sa ëkeisa-
keisa gwe tine gwer, hen dekam éngaya gwen hap de orana
sa hli dal. Sap nen diki Yesussu de taibliblan enkame éngaya
gwen hap de orana in san ang ta gwenan.^a 5 Ëe mae habë
kirekam emsa gublu'an: Zen dekakim zi bose zeban zénaka
kwasang neibirida gwek. Sap zi de enlala lalakkam gwënnna,
hen enho kles gwezin srëmkam, hen dawemkam de Biansa
taibliblankam, kire zini sa zi bose zemka kwasang gwibirida
gwera. 6 Hwëna ahakon mes tangan ébutehak, zen zep totore
ol en san ang ta gwenan. 7 Zen kire wenyik anakan ébolamda
gwe-gwenan, “Ëe asa Musa mo titi tabin ola inkam tawa ta
gwibir,” hwëna men zen zëre mae mo ëk titi nakon wet so
gwenan, zëna hom desa tame nul gwenan. Hen zëna tawa naka

^a1:4 Kis 20:29-30, 1Tim 4:7, 6:4, 2Tim 4:4, Tit 1:14

hom– mensa ol drakkam anakan don gwibirin, “Ëe an eiwa de tangan nakaë emsa tonbirida'an.”^b

8 Nen tawana Musa hap insa Alap titi tabin ola gol gweblaka, zen hen airis– nen de anakan tame gunkumye:

“Alap Zen zi jal-jalsa dikim oto tasibin hip nëp golzimki.”^c

9 Sap Zen insa ola golzimki, zen zi dawemsa dikim oto tasibin hip hom. Zen diki anakare kareksa de gol gwen zisi dikim oto tasibin hip:

jalse gwibiridan olsa de ësal gwen srëm zi,
nol drak-drak zi,
kareksa de gulin hananda gwen zi,
auhu-kama ennak de enlalakam de gwë gwen zi,
Alapsa de sëre gweblan zi,
Alapsa de betek gweblan srëm zi,
bi zemka de tan zi, hen an zemka de gwin zi,
hen zi tamera gwen zi.

10 Hen ahakore zi karek-karekna zen anakare wenya:

kahalo soson wenya,
zi bosyan han de inisìn makan ëgwë gwen wenya,
boton tam zi,
zisi de te-ala hap golëgu gwen zi,^d
hen botonkam de zi bose zemka klak ta gwibin zi,
hen tingare ahakore zini men zen Kristen zini nëno
mae mo tawa tabin sin ang ta srëm
gwe-gwenanke.

11 Sap nëno mae mo tawa tabinni in, zen ëngaya gwen hap de ol dawem san tal gweši'in– mensa soson tangan Zini Alap Zëna abe hap golblakake, ëe de desa golzim halada gwen hap. Ol dawemna in sam-sam tanganna.

Paulus kim Kristus hup dawemna golblakake:

12 Ëe ama nëre mo Teipsinni Yesus hup dawemsa gol gwebla'an– men Zen sosonna ap gol gweblakake, zëre mo ngasa dikim syal gwe-gweblan hap. Zen mes asa taiblakake,

^b1:7 Tit 1:10 ^c1:8 Rom 7:6-14, Gal 3:19

^d1:10 In kim Paulus ansa ale gulku, dekam zini man zi bose zemka dahyo gwek– desa de aha zi hip te-ala hap lidak ta gwibin hip. Insa dahyo gwek, zen dekam zep aha zi mo tana iltikinnik totoresa ébabu gwe-gwek.
(1Tim 6:1-2, Ef 6:5-8, Tit 2:9-10)

zep asa dam tasiki. Zen in zebë dawemna gol gwebla'an.¹³ Ee sap hen orep Yesussu de lamang ta gwenna. Men zen nonol Yesussu daibliblak, ee ama desa karek ta gwibik hen lamang ta gwibik. Sap eiwa kirekam, hwëna Yesus man asa kwasang gweblaka. Zen man anakan asa tame taka, "Zini an nama hom tol Asa taiblibla'ara, zep zëre mo syala hom anakan dam gulsu'ura, 'Ee an kareksaë gol gwe'an.'"^e ¹⁴ Zep Zen man tangan mamkam asa kwasang gweblaka – Zen kim Zénaka de taibliblan hap dena abe hap golblakaye, hen zi bosyansa dikim kwasang gwibirida gwen hap dena.

15 Ola an eiwa de tanganna. Zep nen taiblibin:

"Kristus Zen karek-karek gulin halasen gwen zisi
dikim ngaya tabin hip auhu-kamanak hata zaka."

Ee an hwëna orep jal-jal tangan zini zen – karek gol gwen zi mo teipsin niye.¹⁶ In zep hëndep Kristus karek-karek gol gwen zi mo teipsinni asa mam tangankam kwasang gweblaka – mae hap: Asa de tingare zi hip zertreizim din hip, zen dikim anakan tame gun hup, "Eiwa, Kristus mo kwasang-kwasangna klis gunkum hom," hen dekam de taibliblankam hëndep denaban engaya gwen hap.^f ¹⁷ Dikire Teipsin Zini Alapsa hëndep denaban blikip neisik gweblak hen bosena teip nulsUBLUNDA gwek!

Sap Zen Zen sa hëndep denaban irik gili.

Zen molya tilki.

Auhu-kamanak de nwekam molya hla da gwek.

Ahana hom.

In eiwa tangan!

**Paulus kim Timotiussu tatem dikim
zauk gwen hap titi takake:**

18 Tane tol Timotius, ee ama emsa gublu'an: Emki enlala gwen – ebe hap de ola mensa Alap mo Enhona hamal hap zinik ing ta sonezimkike. Zen zep hwëna Alap onakore ola insa emsa aha-en aha-enkam don gwebla'ak. Zen in zep, desa bahem eititi gwibin – ekakim dowal mo kigi nabani de zereijannak tatem zauk gwe.^g ¹⁹ Yesussu de taibliblannak em enho kles gwein

^e1:13 Kis 8:1-3, 9:1-31, Gal 1:15-16, 1Kor 15:9-10

^f1:16 Luk 19:10 ^g1:18 1Tim 4:14

srëmkam tatem zauk gwen. Sap ahakon mes enho kles gwesin srëmkam de lowehen hap baes tak. Zen in zep zëre mae mo taibilißlan nakon mes tangan hëndep altink. ²⁰ Himeneus ne Aleksander ne zen kirena. Desa mesë anakan guzimk, “Em jemal nakon wet oson. Amki dowal mo kígisa ang ébla.” Èe mae habë kirekam guzimk: Dekam wéhë ahale'anka. Sap zen mes kareksa de ulin hala serankam Kristus mo bosena karek ul gweka.^h

**Mae hap de ol: Tingare Kristen zini
Alapsa a kirekam de abe da gwek.**

2 Timotius, bol-zaun tanganna, emki tingare Kristen zini Alapsa de abe ta tine gwen hap titi ta gwibin. Zen tingare zi hip zen abe ta gwen – Alap dekakim desa mas gwibirida gweka, hen dawem ta gwibirki, hen tahalhsa dekakim sul sone gwizimki. Deban dikire Alap hap dawemna nolbla tine gwek. ² Zen dikire teipsin-teipsin wenya kip hen abe da gwek – hen tingan men zen zëno mae mo irgwa taha nakon irik nil gwenanke. Zen mae hap: Nen dikim aha-ere enlalakam hen umlae enkam ègwë gwen hap, hen zen de nëno mae mo Alap mo nganak de syalsa tru-tru gul gwen srëm hap, hen aha zi dikim nësa husus gwibirida gwen srëm hap. ⁱ ³ Kirekam de abe ta gwenna, zen man nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap mo nwenak sam gwezik gwenan. ⁴ Zen man sap tingare zi de hëndep denaban èngaya gwen hap de orasa dam tasin hip dwam gwe'ara – hen eiwa denaka de tame gun hupye. ^j ⁵ Sap Alap Zen aha-en. Hen men Zen nësa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, Zen hen aha-en: Zen Jesus Kristus. ⁶ Sap Jesus Zen mes tingare zini nëno mae karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip Zénaka zerguku. Zen kirekam Alap mo kalang gwe gun sun ki lwak – dekam de tingare zisi anakan gubiridan hap, “Èe ama sap em de èngaya gwen hap dwam gwe'an.” ⁷ In zep Alap anakan asa dam tasiki, “Èngaya gwen hap de ol dawemna ansa em Yahudi srëm wenya kip golzim halada gwen. Eiwa de ora san dep em titi tabirida gwen – dekakim zen hen Yesussu daibli gweblak.” Zen eiwa tangankam asa dam tasiki. Èe bëjenë boton gwen.^k

^h**1:20** 1Kor 5:5 ⁱ**2:2** Rom 13:1 ^j**2:4** 2Ptr 3:9 ^k**2:7** Kis 9:15

Ola an, zi hip dena hen we wal hap dena.

8 Ée zebë dwam gwibirida'an – zikim dena, zen de kitak enho kles gwasin srémkam Biansa abe ta tine gwen hap. Kim de nen sone gweblak, jalsa de lam gun nuban bap zen, hen aha zi niban de keisa-keisa én hap de enlala naban bap zen.

9 Hen we walya, ée ama desa dwam gwibirida'an: Zen sap sa enho oto tasin ni'ban zére mae mo timni weir nulsuk gwer, hwéna bolamda gwen enlala naban bap zen, hen zi dikim hole gwibin hip de enlala naban bap zen. Te-ala mamkam de teisyan pakeanna, hen te-ala mamkam de kap tan sasyan maena, hen emas maena, desa bap zen kire enlala naban alala ta gwen.^l

10 Diki Kristen we walya, Alap mo nwenak de dawemkam wér gwenna, zen diki dawemsa zen tingare zi hip goltrei gwizimdin. Dekam sa Alap mo nwenak éoto gwasil – san de zénaka de weir gulsunnu kiye.^m

11 Kristen zi de tagal gwennak, we walya zen diki balk enkam zen ésane gwe-gwen. Hen men zen tawa tabinni, desa zen dawemkam blikip gwasiblin. ¹² Ée homé we wal de zisi tawa ta gwibin hip gubirida'an. Hen zen bap zen zisi nol gwibirida gwen. Zen diki balk enkam zen teinikin gwen.ⁿ
 13 Sap Alap nonol Adamsa yang tasiki, ki zep hwéna Hawasa yang gulsuku. ¹⁴ San ki Adamsa dowal mo kigina boton taka! Zen diki we zem Hawasa am boton gulkü, dekam zep kareknak zank. ¹⁵ In zep Alap desa anakan gubirki,

“Ebon onakan hëndep tingare we walya éu gwe-gwenkam. Ëe asa sang-sangna mam gul gwizim, hen hlësgwan-hlësgwan naban esa ejaha gwe-gwer.”^o

Hwéna Alap sa hen we wal hap hëndep dikim éngaya gwen hap dena golzimdi –

zen de Kristussu de taibliblannak tatem ézauk gwenkam,
 wal bosityansa de kwasang gwibirida gwenkam,
 hen Alap mo nwenak de enho kles gwasin srémkam lowehe gwenkam,
 hen enho oto tasin ni'ban de zénaka wér tasik gwibinkimye.

^l2:9 1Ptr 3:3-4 ^m2:10 1Tim 5:10 ⁿ2:12 1Kor 14:34 ^o2:15 Kej 3:1-6

**Mae hap de ol: Kristen zisi de nol gwibiridan hap,
a kirekam de zisi em dam tasik gwibin.^p**

3 Ola an eiwa de tanganna: “Men nara Kristen zisi de nol gwibiridan hap dwam gwenna, zen sap syala dawem naka dwam gwibi’ra.”² Hwëna zen diki enho kles gweśin srëm naka de dam tasinkim.

We dan son zisi bëjen.

Zen diki aha zi de blikip gweśiblin naka,
hen enlala tatete naka,
hen zénaka de zerinik gwe-gwen naka,
hen zisi de lup gulin gwen naka,
hen zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin nika.

3 Hen Kristen zisi de nol gwibiridan hap,
ho mamak otde gwen soson zini bëjen.

Darak soson zini hen bëjen.
Zen diki enlala sae-sae naka,
hen umlae enlala naka.

Hen te-ala hap de hole-hle gwe-gwen zisi bëjen dam tasin.

4 Zen diki we wal walas zemka de dawemkam kara ta gwibin nika,

hen walas zemka de dawemkam titi ta gwibin nika –
zen dikim zénaka i-san i-san gwe-gweblan hap
hen blikip gweśik gweblan hap.⁵ Sap zi de
dawemkam we wal walas zemka nol gwibiridan
srëmna, kire zini bëjen dawemkam Kristen bose
zemka nol gwibiridan.

6 Nér hom de Kristen gwen zini hen bëjen. Ki hwëna sa
anakan bolte-bolte gwera, “Ee an mamma.” Dowal
mo kigina in kirekam bolte-bolte gwekake, zen in
zep Alap hëp tyaka.

7 Zen diki kitak de zi de sam gweśiblin naka, sap hen
Kristen srëm zi zen sam gweśiblin. Hwëna sam
gweśiblin srëmkam, zen sa dowal mo kigi mo
zolak kyan hera. Ki hwëna ahakore nik sa swré
dal.^q

^p 3:1-7 Tit 1:5-9 ^q 3:7 Kis 14:23, Kis 20:28-30

**Mae hap de ol: Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin
hip de zini, a kire naka em dam tasik gwibin.**

8 Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini hen kirekam.

Zen hen diki tingga zi mo sam gweſiblin naka em
dam tasik gwibin.

Mahal dare syakna bëjen.

Hen ho mamak otde gwen soson zisi bëjen.

Hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen
zisi bëjen.

9 Zen diki éngaya gwen hap de ol dawemna mensa
Alap nëp hil gïlziñki, desa zen enho lalakkam
gwirensin hen taiblibin.

10 Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini
na-en bahem totoresa dam tasik gwibin. Diki
nonol em akasibirida gwen. Mensa hla tanna, “An
aïris,” dekam sap esa dam lasik gwibir.

11 We walkam dena, Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin
hip de dam gulsunnu, zen hen diki tingga zi mo sam gweſibin
nika em dam tasik gwibin.

Boton ol gol halasen gwenna bahem.

Zen diki enlala tatete naka
hen taiblibin nika.^r

12 An ahana Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de
zi hip dena:

Zen hen we dan son zisi bëjen.

Zen hen diki we wal walas zemka de dawemkam
kara ta gwibin nika de dam tasibin.

13 Zen de dawemkam Alap mo syalak mas gwibirida
gwenkam, zen dekam sa desa hen blikip
neisibirida gwer. Hen dekam sa Kristus hup dena
udobe naban donbirida gwer, hen dekam molya
nasalsibirida gwek.

^r3:11 Paulus mo ola awe tawa naka hom: San ha Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de we wal hap? San ha Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini in mo we wal hap? (Rom 16:1, Tit 2:3-5)

**Mae hap de ol: Alap mes ol aning
gunnu näbe mae hap hil gilzimki.**

14 Timotius Bak, suratna an ama ki sap ep ale gulblu'an, hwëna ëe ama tangan dwam gwe'an – nabakam de sap emsa duweblazan hap. **15** Hwëna ëe de holo gwenkam, zen suratna ansa de karatda gunkum esa anakan tame gulu, "ËKristen gwen aya-wal oso-walya zen diki kirekam de lowehe gwek." Sap Ngaya Zini Alap mes eiwa de ola näbe mae hap hil gilzimki. Zep auhu-kamanak de jematna, zen men kiye – gol tenya hen gol mokona, ola insa de zen moko gun hup. **16** Eiwa, ol aning gunnu mensa Alap nëp hil gilzimki, zen dawem tangaranna. Ola in nen dikim Alap hon étal gwesin hïp dena. Zëno ausuma, zen kitak Yesus Kristus onak lwa'an:

Zen zi timkim nwe-mase gwe zaka,
Alap mo Enhona man nëp Desa anakan zertreizimki,
"An eiwa Zen tangan."

Alap mo dam taha nakore zini man hen kara da
nasen gwek.

Hwëna ki zep Alap zëre mo ngatannak dep zer ine
halka.

Zëbe hap dena zi-ë zi-ë san mes nol haladak,
hen Desa de taïbliblan zini tingare langnak ki
lowehen da'an.^s

Yasik tabin olsa de ja-ja gun hup de ol:

4 Alap mo Enhona mes nësa damkam anakan tawa ta guk gwibirkì,
"Ngein sin de yaklanak zini sa Yesussu hli da gwer–
dekom de hwëna dowal onakore tawa tabin en san
ang ta gwen hap."^t

2 Dekam yasik tabin zini men zen de dowal onakore ola insa nol halada gwe'ak, zen ëk enkam sa anakan ëgu gwer, "Ëe an Alap mo syalsaë gol gwenan." Hwëna zëno mae mo enhona mes tangan top-top gwizimki, zep zen bëjen anakan tame gun, "Ëe an kareksaë gol gwe'an." **3** Zëno mae mo tawa tabinni, "Wenya bahem gon. Zini bahem zen. Ansa bahem twinbin."

^s3:16 Mrk 16:19-20, Yoh 1:1-14, 1Ptr 1:12, 2Ptr 1:19-20

^t4:1 2Tim 3:1-9, 2Ptr 3:3, 1Yoh 2:18, Yud 18

Hwëna tïngare tembane nwe-masena zen dwan twin gwibin hip am Alap n p syal gwibir-zimki. Zep nen men zene Alapsa la bli gwebla'an hen eiwa dena tame ul gwe'an, nen sap esa olgwenblanda gwer- Alap hap de dawem golblan nabanye.^u 4-5 Sap t ngan mensa twin gwibin hip dena Alap n p syal gwibir-zimki, zen k tak a ris. Nen de nonol Alap hap dawemsa golblan nabani twinbinni, dekam banakare maena hom- nen de dekon Alap mo nwenak  kun gwen hap denaye. Zep ba hap de aha tembane maesa baes gwibin hip, sap Alap mo olak man hen anakan lwak,

“Tingare tembanena a ris. Zen k tak ebe mae hab 
syal gwibir-zimk.”^v

**Timotius Bak de Kristus mo nganak
kirekam syal gwe-gwen hap de ol:**

6 Ano ola ankam emki Kristen bose omka tawa ta gwibin. Dekam esa gw ra, Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini dawem tanganna. Sap Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini, zen diki eiwakam de tawa tabinnik zen zise gwen. Hw na  e mes  emsa tame tak: Em ema angkam zise gwe'ara. 7 Em bahem Alap mo ol a sils  de butwalen gul gwennak ang gwe-gwen- hen bong-bong mo tame gun boton ol sanye. Hw na enaka em tatete ta gwen- em dikim Alap en hon tal gwe n h pye.^w 8 Timsi de mis m-sri  g nni , zen a ris. Hw na zen angkam en dep dena. Diki Alap hon dikim tal gwe n h p de enaka tatete tanna, zen dawem tanganna zen. Sap zen angkam en dep hom. Zen hw na lamkam dep dena. 9 Eiwa de ola ansa emki dokwak gun hen dawemkam ta b libin:

10 “Nen Ngaya Zini Alap ensae blol  bla'an, sap
Zen Zen tangan- zisi de ngaya ta gwibin hip de Zi
niye. T ngan men zen Desa kirekam da b li
gweblanan, Zen desa en sa ngaya tabiri.”

Nen insa kirekam Alapsa blol  bla'an, zen in zebe nen angkam Kristus mo nganak dan syal-syala ban syal ta gwe'an. 11 Zep ano ola ankam emki tawa ta gwibin, hen dekam em t ti ta gwibin- desan dekakim ang tak.

^u4:3 Kej 1:29, 2:24, 9:1-3, 1Kor 7:28, Ibr 13:4

^v4:4-5 Kej 1:31, 9:3, Mrk 7:15-19 ^w4:7 2Tim 2:16

12 Timotius, em nama home bong gwe'ara. Hwëna aha zi bap zen emsa gublun, "In nama walas. Zen tawa naka hom." Hwëna emki enaka Kristen zi hip anakan érak ta gwizimdin,

"A kirekam de ol toran mo Kristen zi hip sam gwasik gwizimnin.

Kristen zini a kirekam nen lowehe gwen.

A kirekam nen nénaka kwasang gwibirida gwen.

Alapsa de taiblìblannak de tatem zaunnu, zen a kirekam moye.

Hen a kirekam nen enho lalakkam lowehe gwen."

Zep Timotius, emki kirekam enaka érak makan drène gwizimdin.^x 13 Èe de nama lwa halzan srémnak, emki dan syal-syalan ban Alap mo olsa baca gul gwizimdin, hen titi tabin niban em tonbirida gwen. 14 Emki enlala gwen – ebe hap kim Kristen zi mo nol-nola tahana dehabla inekke, Alap mo syalsa dikim ebe hap wei yul soneblan hap. Dekam Alap mo Enhona man zébe mae hap hamal hap de ola golzimki – ebe hap de desa ayang gulblun hapye. Héndep dekam zep Alap mo Enhona hen ebe hap sosonna golblaka. Zep Alap mo Enho nakore sosonna insa dawem en tangankam em gwirensin.^y 15 Zep em tingare ano ol tan-tanna ansa em syal-syal gwe-gwibin – zao en de enlala lwablankam, dekam deka kitak de zi emsa hla dak, "Zen dawemkam syal gwe se'ara." 16 Dawemkam em enaka kara ta gwen. Hen men dekam tawa ta gwibir, desa dawem enkam em karatda gul gwen. Kirekam de syal gwe-gwennak em tatem zauk gwen. Dekam esa enaka ngaya tala. Hen in zen emsa sane da gwenan, desa hen esa ngaya tabiri.

Kristen bosyansa de kirekam golègwé gwen hap de ol:

5 Zi bongna bahem ol drakkam jalse gweblan, hwëna emki blikip gweblin nabani titi tan – san de ere mo bian tangansa de titi tan makan. Ebong gwen srém wal bose walya, desa em gweibirida gwen – san de ere mo oso wal tanganna kiyé.^z 2 We wal bong-bongna, desa em gweibirida gwen – san de eno ane tangan. Ahakore kitak de we walya, desa enho lalak nabani em golélowehe gwen – ere mo somol wal tangan nabani de golélowehan makan.

^x4:12 2Tim 2:15, Tit 2:15 ^y4:14 2Tim 1:6 ^z5:1 Im 19:32

**We wal sem-semса de kirekam
golëlowehe gwen hap de ol:**

3 We wal sem-semna men zen zë-en tangan lowe henda gwenan, desa emki kara ta gwibin, sap desa eiwa nara dep? – golgwén naye.^a **4** Hwëna we semna in mo walas, abu-tane wal, ahaksa aza-tane wal de lowe henkam, desa a kirekam em titi ta gwibin, “Em mese ëKristen gwek, zen in zep em desa golgwë gwen. Sap dekam dawemsae ol gwibi'in, sap zen mes nonol emsa hanan ta gwibik.” Hen anakan em titi ta gwibin, “Kirekam de em golgwë gwenkam, Alap sa emsa sam gwestirida gwera.” **5** We semna men zen zë-en tangan lowehe gwenan, zen Alap ensa blol në gweblanan. Zep zen hom Alapsa de abe ta gwenna nolzausuk gwenan – yaklam denaban kam denaban. Zep kirekam de we wal sem-sem tola, emki mas gwibirida gwen.^b **6** Hwëna we sem-semna men zen kirekam-kirekam dërekkam de ëitri gwen hap ëdwam gwe-gwenan, zen Alap mo nwenak mes juwek. Hwëna tim enna sap nama ngayana. **7** Zep we sem-semса de ano ola an san dawemkam golëlowehe gwen hap emki titi ta gwibin – mae hap: Kristen zini nëno mae mo enho nik mana dekon aha zi mo nwenak kles gwesininka. **8** Kristen zini bap zen anakan ëgu gwen, “Ano iyekam de we semna in mo tahalhana dikire jemat en hla nul gwibik. Ëe molyë mas gwe-gwibik.” Hwëna zen de zëre mo iyena insa kara ta gwibin srëmkam, nonol tangan zëre mo iye tangansa, ki zen mes karekna mam gulsunda. Dekam zëbe mae hap man nwe-mase gwizimnin – san de Kristussu de anakan zabeblanna kiyé, “Ëe Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom.” Sap Kristen gwen srëm zini hom kirekam ëkarek gwe-gwenan. Zep Kristen zi de kirekam mas gwibin srëmkam, zëno karekna man tangan taman kinii'an.

9 We sem-semna men desa tangan nara dep golégwë gwenna, bosemse naka emki ale tabir-zimdin – Kristen zini men zen zëno mae mo tahalhana hla nul gwizimninke, zëbe mae hap de hen gol gwizimdin hip. Hwëna anakare we sem-sem mo bosem-sena bahem: Men zëno gwën tahunna 60nak hata srëm gwe'anye,

^a5:3 Kis 6:1-7 ^b5:5 Luk 2:37, 18:7

ahaksa zi swe zemka de baes gweblan nik mo bose naye.

¹⁰ Bose naka de ale gun hup, zen diki kitak de zi mo anakan de tame gun nuka: Zen dawemsa anakan gol tine gwek:

Zëre mo walasna, hen abu-tane aza-tane walya
dawemkam kara ta gwibik.

Zëre mo gola kon zini dawemkam lup gulin gwek.
Tahalha zisi man mas gwibirida gwek,
hen Kristen zi mo tahana man trï so gwizimk.

Zen kirekam de dawemsa gol gwen wenyik mo bosem-sesa em ale ta gwibir-zimdin.

¹¹ Bose naka de ale gulzimdin hip, zen diki men zen nonol anakan Yesussu nen guk gweblananke, “Ëe an angkam Ebon enë gwë'an. Ëe molyë etan zini zek.” Zen in zep, bong gwen srëm we sem mo bosem-sena bahem ale tabir-zimdin. Ki hwëna etan de zi zen hap hole-hle gwe-gwenkam, zen sa hwëna zëre mae mo Jesus hup de gu-gun ola in san de ang tan hap baes tal. ¹² Hwëna zëre mae mo Bian hap de gu-gun ola in san de ang gwen srëmna, zen Alap mo nwenak karek. ¹³ Bong gwen srëm we sem-semna, zen hen man ë ensa de zauk gweblankam gol-gol san ëzini'ñi gwe nasen gwenan. Kire enkam hom. Hwëna zëno mae mo ol toranna hen hom sam gwasik gwenan, sap zen man aha mo boton olak mas ta nasen gwenan. ^c ¹⁴ Zen in zebë bong gwen srëm we sem-semna titü ta gwibi'in, “Amki zisi kap lak. Walasna wei-wik uk. Hen ere mae mo zini dawemkam kara la gwibik – hen walasna.” Ëe mae habë kirekam desa gubirida'an: Kristen zini nëno mae mo jal zi de nësa lamang ta gwibin srëm hap. ^d ¹⁵ Sap ahakon we wal sem-semna mes tol kirekam lwan dahak, hëndep dowal mo kigisa ang néblak.

¹⁶ Kristen we walya, zëno iye de sem nik gwënnna, zen zen de mas gwe-gwibin – dekam de jematsa dohon-hon ta gwibin srëm hapye. Zen mae hap: Sap jemat mo kara ta gwibin hip de wenya, zen diki tahalha tangan wenyaka hen iye srëm tangan wenyaka.

^c5:13 2Tes 3:11 ^d5:14 1Kor 7:9

**Kristen zi mo nol-nolaka de kirekam
kara ta gwibin hip de ol:**

17 Jematnak de nol gwen zini men zen dawemkam iřik nil gwenan, desa tingen zen blikip gwasibirida gwen. Hen dekam de blikip gwasibirida gwen hap, emki gubirida gwen – jemat mo te-ala nakon de zëbe mae hap gol gwizimdin hip, nonol tangan men zen Alap mo ola dawemkam tawa da gwibirin, hen dekam tüti da gwibirin. Zëbe mae hap sowe henkam zen gol gwizimdin. ^e 18 Sap Alap mo olak man lwak,

“Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna –
dekam de ēbwalom gwen hap, ēkna bahem kyang
sosublun. Dikire twenblan danasenk.”

Alap insa ola golzimki, zen sapi en hap hom. Zen hen jematnak de nol gwen zi hip – zëbe mae hap de hen jemat mo te-ala nakon gol gwizimdin hip. Zep hen anakan ale nuk,

“Syal zini, zen dikire zëre mae mo syala kon te-alana
nulin gwek.”^f

19 Timotius, bahem na-en taiblì gwen – ahanik de jemat mo nolaka ebon anakan klak ta zankam, “Zen mes karek gweka.” Diki zini dan, ahaksa dan-ahan, zen de anakan klak la zankam, “Eiwa, ee mesë are mo nwekam karek gwennak hla lak,” dekam amki taiblì gwe. ²⁰ Kareknak de zaran zini, zen tingare zi mo nwenak em dei yul gublun – mae hap: Ahakorena dekam sa hen ēaiřil. ²¹ Èe ama Alap ne Kristus nik mo nwenak emsa gubl'an – hen Alap mo dam taha nakore zi mo nwenak: Ano ola an desan em ang gwe-gwen – ol blo-blo san de ang gwen srëmkam, hen ahakore en naka de nwekam golëake gwen srëmkam.

22 Jematnak de syal ta gwen hap zisi dam tasik gwibinni, na-en bahem tahana tehabirida ine gwen – syala insa dikim wei yul sone gwizimdin hipye. Em ema zëno kareksa hlil inninka. Bahem karek gol gwen zi niban golësiri gwe-gwen. Em diki enho kles gwasin srëmkam em gwë gwen. ²³⁻²⁵ Ahakore nik mo karekna, zen taken-taken gwibiridan srëmnak wet so gwenan. Hwëna ahakore nik mo karekna, sap de aning gun, hwëna karekna in lun kon sa ki zertrondal, hëndep sa wet soblal. Hen kirekam, Timotius, eno Alap mo nganak de syal dawemna in sa

^e5:17 1Kor 9:9-11, 16:18, Plp 2:29, Mat 10:10 ^f5:18 Ul 25:4, Luk 10:7

wet sol. Hen men zen nabakam wet so sräm gwe-gwenan, zen hen bëjen hëndep aning gwen. Zen hen sa hëndep wet sol.

Timotius Bak, em tol ema sang-sang gwe-gwenda, zep bahem ho tangan enna otde gwen. Diki anggur hosa em hen betekkam otde gwen. Eno u sang-sangna in dekam sa sér gwera.^g

Zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zi hip de ol:

6 Timotius, emki hen gubiridan: Kitak men zen zi mo tana iltikinnik ébabu gwe-gwenan, zen dawemkam zen zëre mae mo zi bina insa blikip gwasibirida gwen. Zi bina in de éKristen gwen srëmna, desa hen dawem enkam zen blikip gwasibirida gwen – mae hap, zen dikim Bian Alap mo boresa hen nëno mae mo tawa tabin niban lamang so gwen sräm hap.^h ² Zéno mae mo zi bina in de éKristen gwenna, dekam bap zen anakan éenlala gwe-gwen, “Ëe sap asa asang gwe-gwer. Molya asa karek takा.” Diki anakan zen éenlala gwe-gwen, “Ano zi bina an, zen ano Kristen bose. Ëe zebë kwasang gwe-gweblanan. Zep asa dawem enkam zébon syal gwe-gwer – are mo Kristen bosea an dekakim dawemsa ano syala kon gulin gweka.”ⁱ

**Botonkam de tawa tabin sin de ang ta
gwen sräm hap de ol, hen te-ala hap de
ëhole-hle gwe-gwen sräm hap de ol:**

Zep Timotius, ano ola an, dekam kitak tawa ta gwibir hen titi ta gwibir. ³ Zep aha zi bap zen totore olkam tawa ta gwabin. Diki Bian Yesus mo ola ban de apde në gwenna kim

^g5:23 Anggur hona zen ho mamak makan, hwëna desa hen u sang-sang gwenkam obat hap notde gwibirin.

^h6:1 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwek. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwek – pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lidak tabin hip. Zéno bon de sérkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwek – desa de kitak lidak tabin hip. Men desa kirekam lidak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ébabu gwe-gwek. Dekam hom beyakam éheya-hya gwe-gwek. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwek. Tana iltikinnik de ébabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwabin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwek. (Ef 6:5-8, Tit 2:9-10)

ⁱ6:2 Plm 16

zen tawa ta gwibin – hen Alap hon dikim étal gweśin híp denakim. Sap zini men zen aha ol aïsilküm tawa da gwibirin,⁴ zen bolte-bolte zi, hen zen eiwa dena hom tangan tame nu'in. Kirekam de zini zen man tangan ésam gweśik gwenan – Alap mo ola kore ol-gun maesa de gulsuk halasen gwen hapye. Zen hwëna dekon zep zénaka husus neibirida gwenan, hen éol tetek gwe-gwenan. Zen dekon zep hen Kristen bose zeban zénaka lamang da gwibirin hen u seger da gwibirin.⁵ Kire enlala hai zi mo tawa tabin nikon, zep hëndep Kristen zi mo ngüriñnik ol keisa-keisana nolzausuk srëm gwe-gwenan. Eiwa de enlalana hom tangan – zébon mae onakye. Kire zini man tim nul gwenan, “Ano Alap mo nganak de syala kon, ëe asa te-alana beya gwer.”

⁶ Eiwa, dawemkam de Alap hon enho nik tal gweśiblin zini, zen sap de tahalha gwen, hwëna zen sa anakan eis gwibiri, “Bian Alap sowe henkam ano tahalhana ap sul sone gweblanda.” Kire zini zen sa Alap onakon dawemna hlauulu – sap angkam hen lamkam.^j ⁷ Sap nësa kim nëre mae mo an walya auhu-kamanak ejaha gwe-gwenan, nëno kire-kirena hom. Juwenkam hen molye kire-kirena lop la gwek.⁸ Zep nëbon mae de tembane érlwanna, hen pakean, zen syake.^k ⁹ Hwëna ahakon hom kirekam dep édwam gwe-gwenan. Zen hwëna kire-kire beya gwen hap édwam gwe-gwenan. Zep zëre mae mo dwam gwibin sin de ang tankam enlala ngalap-ngalapna dekom zep tangan mam gwe-gwenan, hëndep zep enlalana ejoblo-top gwe-gwenan, dekom zep hëndep dowal mo kígí mo zolak ékyanhe gwenan. Zen in zep kareksa de gon hap bëjen baes tan, hëndep zep tangan étimbwas gweśik gwenan. ¹⁰ Sap karek-karek ausuna, zen te-alanak. In zep hëndep ahakon te-ala hole-hle nakon Yesussu de taibliblan nakon ébutehak. Zëre mae mo enlala ngalap-ngalapna in san de ang ta gwenna, zen dekom san de toman ben-benkam de enhonak zénaka dang gulblunna kiye. Hëndep zep enlalana sérkam édewe hana gwenan.

^j 6:6 Plp 4:11-12, Ibr 13:5 ^k 6:8 Ams 30:8-9

An Timotius hup de aumwa hap de ol tan-tan:

11 Hwëna Timotius, em in Alapsa de betek gweblanna. Zep em desan bahem ang gwe-gwen. Em em alp gwe-gwen – Alap mo nwenak de dam-dam enkam gwë gwen hap, hen Zëbon de dawemkam tal gwesin hëp. Kristussu de taibliblanna em esek gulse zahe gwen – zao en de tatem zaunkum. Emki hen wal bosyansa de kwasang gwibirida gwen hap alp gwe-gwen – hen aha zisi de sae-sae enkam golëlowehe gwen hap. ¹² Em ngein en san em Yesus osan dep dam-dam enkam hluwen – ekakim hëndep de gwën hap denaka dokwak gul. Sap zen desa de dokwak gun hup Alap emsa kwang taka, hen zen kire habe zi beyanak damnak enaka anakan kira taka, “Ëe ama Bian Yesussu ang gwebla'an.” ¹³ Zep ëngaya gwen ausuna Alap hen Yesus Kristus, men Zen Pontius Pilatus hon damnak Zénaka kira taka, zëno nik mo nwenaké emsa tüti ta'an:^l ¹⁴ Ano tüti tanna an san em dawemkam ang gwe tine gwen – tingare zi mo nwenak de enho kles gwesin srëmkam gwë gwenkam, hëndep Bian Yesus de lwal zannak de zau'uk. ¹⁵ Yesus mo hatazan hap dena in molya bwal kïnik. Zen sa ki hëndep lwal – soson tangan Zini Alap zëre mo gun sun. Zen Zen en tangan teipsinni. Hen Zen tingare bose nabare zi mo Mamna, hen tingare teipsin zi mo Teipsinni. ¹⁶ Zen Zen hëndep de gwë gwen Zini. Zëno ngatannak toton nara dep? – golek de gwen naye. Desa zini hom mae hla dak, hëndep angkam mae bëjen hla tan. Dikire Desa hëndep denaban blikip neisik gweblak, sap Zë-en sosonna! In eiwa tangan!^m

**Timotius de te-ala beya zisi kirekam
tüti ta gwibin hip de ol:**

17 Emki te-ala beya wenyaka anakan jalse gwibirida gwen, “Bahem ébolte-bolte gwe-gwen, hen auhu-kama ennak de kirekire ennak bahem éyaing gwe kïni gwen.” Sap auhu-kamanak de te-ala maena zen nabakam ejek-jak gwe-gwenan. In zep em tüti ta gwibin – zen de Alap ensa yaïng gwebla kïni gwen hap.ⁿ Sap Zen Zen kae-kaena nëbe mae hap mam gul gwizimnira –

^l**6:13** Yoh 18:36-37, 19:11 ^m**6:16** Kel 33:20 ⁿ**6:17** Luk 12:20-21

nen dikim enlala nik öoto gwesin hipyé. ¹⁸ Zep emki gubirida gwen, “Eno mae mo kire-kirena beyana, zep em em aha zisi kwei yul sonendan – kitak de zi hip de dawemsa goltrei gwizimdinkimye.” Zep auhu-kama ennak dep de te-alakam, zen dikire ékae-kae gwe-gwek, hen aha zisi mas neibirida gwek.

¹⁹ Zen de kirekam égwé gwenkam, dekam zéno mae mo ngatan zi mo langnak de te-alana sa tangan ébeya gwer. Awe de lowe henna hen okamanak dep de te-alana, zen kitak au-au makan. Hwëna wakuwe de lowe henna hen zao de kire-kirena, zen eiwa de tangan wenya zen.^o

²⁰ Timotius Bak, Alap mensa zére mo nganak de syal gwe-gwen hap emsa taibliblaka, desa dawemkam kara gul gwe. Totore tawa tabinni hen kire hap de ol gulsuk-gulsuknu langa gulsuk. Men zen auhu-kama enlala en san totore ola insa tawa da gwibirin, zen hwëna man ékil gil gwenan, “An zen-enlalasa dikim langa tasin hip denaye.” Hwëna zen boton.^p ²¹ Ahakon men zen desan ang tak, hwëna dekam zep Kristussu de ang gweblan nakon ébutehak.^q

Em in zen de suratna ansa ulin gwe'ak, dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

^o6:19 Mat 6:20 ^p6:20 1Tim 4:7, 2Tim 1:14 ^q6:21 2Tim 3:8

Paulus mo surat ahana

Timotius hup

1 1-2 Ano dang tüninak de walasna Timotius Bak hap,
Paulus onakon:

Dawem! Zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep kirekam Kristus asa dam tasikü– dekam de hëndep de gwën hap de ol dawemsa gol halada gwen hapye, men kirekam Alap gu-gubiridakake, Yesus Kristus hon de éngaya gwen hap dena.

Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa kwasang kwasang zemka mam tangankam ebe hap ol gweblala. Hen em zëre nik mo taha terenak esa gwë gwera.

Timotiussu kim udobe naban dikim gwë gwen hap titi takake:

3 Em kim Kristussu taibili blaka, dekam zebe gwëka– san de are mo walas wë tan tangan. Ëe in zebë ebon onakon hen-henkam Alap hap dawemna gol gweblanan, hen zebë yaklam denaban kam denaban ebe hap Biansa abe ta tine gwenan. Sap ëe hen are mo auyan-aza osanë ang gwe-gwenan, in zebë alp gwe tine gwenan– enho kles gwiñ srëmkam de Alapsa abe ta tine gwenkamye. 4 Timotius, ëe namaë eno nwe go-hona enlala gwe-gwizim'in– men kime aban syak é'anka, dekam denaye. Ëe in zebë tangan emsa de etan zertowen hap dwam gwe-gwe'an, sap zen dekam tangan sa ano isrip-srina taman kiniil. 5 Hen ëe mae habë ebon onakon Alap hap dawemna gol gweblanan: Sap ëe mesë eno enhona anakan tame tak, "Zen eiwa tangankam Yesussu taibili blaka. Ëk enkam hom." Ere mo anena Yunike hen we abuna Lois Bak ne hen kirekam laibli blak, zen zebe em hen zëno nik mo kim taibili blaka'ara.

6 Zen in zebë emsa enlala sobla'an: Ëe men dekamë ep tahana tehabla inek, dekam mensa sosonna Alap ebe hap golblaka, desa em syauk mo kim bubung gul gwen.^a 7 Sap Alap zëre mo

^a1:6 1Tim 4:14

Enhona mensa n  p zer gwizimnira, zen airinni   tawa naka hom. Zen sosen enna, kwasang-kwasang enna, hen z  naka de zerinik gwe-gwenna. Zep Zen de n  bon mae ing gwe henkam, nen kirekam esa hen lowehe gwer.

⁸ Zep bahem saher gwe-gwen – Bian Yesus hup de olsa de tonbirida gwen hapye. Hen bahem anakare hap saher gwe-gwen, “Paulus bwinak gw  'ara.” Sap ee Bian mo ol dawemsa de golasas gwe-gwen jal hab   awe gw  'an. Sosonna mensa Alap n  p gol gwizimnira, desa en em blol gwe-gwibin – anakare enlala naban, “Ee hen sap asa Bian Yesus hup de jal hap Paulus mo kim karekna goltowe gwer.”^b ⁹ Nen kirekam de enlala naban nen lowehe gwen, sap Alap mes n  sa ngaya tabirki hen n  sa kwang guludaka – dekam de enho lalak enkam z  re en onak lowehe gwen hapye. Nen home banakare maesa syal eibik – dekam de Zen n  sa ngaya tabin hip denaye. Hw  na z  re mo kwasang-kwasang hap ki kirekam n  sa kalang gwibiridaka. Zen orep mes n  sa kirekam Kristus onakon kwasang gwibirida'anka – men dekam h  ndep okamana ansa syal gwibir sr  m gwe'ankake.^c ¹⁰ Hw  na Zen n  r hom n  p z  re mo kwasang-kwasangna insa goltreizimki – n  sa de ngaya tabin hip de Zini insa kim zer sonezimkike. Sap nen menkam eine juwen zi mo ora san   gwa ha'ak, hw  na Yesus zep orana insa tayalsiki. Dekam zep hw  na z  re mo ol dawemkam n  be mae hap h  ndep de   ngaya gwen hap de orana sal tazimki. ¹¹ Asa in zep dam tasiki hen zer soneka – dekam de ol dawemna insa gol halada gwen hap hen tawa ta gwibin hip. ¹² Ee in zeb   karekna goltowe gwenan, h  ndep angkam zeb   bwinak awe gw  'an. Hw  na ee hom   kire hap saher gwe-gwenan, sap ee mes   Biansa tame tak – men Z  bon   ya  ng gwe kini   gwenanye. Zep ee tawana: Z  re mo nganak de syala men zep asa taibliblaka, Zen sa desa kara gul gwera – h  ndep z  re mo lwa halzan yaklanak de hata'ak.^d

¹³ Timotius Bak, eno tawa tabinni, zen diki are mo tawa tabin sin de ang gwek. Dekon bahem golsyalhe gwen. Zep Kristus en osan em dam gweisikh gwen, dekam eno Biansa de taibliblan hap de enlalana sa mam gwera, hen z  no kim esa

^b 1:8 Rom 1:16, 2Tim 2:3, 2:9 ^c 1:9 Ef 2:8-9, Tit 3:4-5

^d 1:12 Ayat 12 mo aumwa topnak awe, z  no dam gulsunnu dan-dan. Ahana anakan: Zep ee tawana: Are mo enhona mensa   z  no tahanak dr  nek, Zen sa desa kara ta gwera – h  ndep z  re mo lwa halzan yaklanak de hata'ak. (Mzm 37:5)

aha zisi kwasang gwibirida gwera.¹⁴ Alap mo Enhona Zen man nësa golëlowehe gwenda, zep zëno sosenkam emki dawem enkam ere mo syala insa kara gul gwen – Zen men kire hap emsa taïbliblakake.

¹⁵ Ena mese abe hap dena ansa salka: Tingare Asiak de Kristen zini, men zen sap menkam asa bwinak du në gweblak, zen mes asa hli dasik. Hëndep aumwa hap Pigelus Bak ne Hermogenes Bak ne asa hli laka.¹⁶⁻¹⁷ Diki Onesiforus Bak Swe, zen en nama maka asa zergwë gwe'ara. Zen hom ano bwinak de gwënnna an hap saher gwe-gweka. Hëndep zen kim Romak awe hata zaka, zen man asa të gwebla'anka, hëndep ki zep asa hla taka. Zen man asa sam tasik gwe zaka, hen ano enlalasa ap tatete ta gwebla zaka. Zen diki Bian sa kwasang-kwasangna zëno we wal walas hap gol gwizimdi.¹⁸ Ena tawana: Zen hen Efesusk dawemkam ano tahana ap zitri so gweblaka. Zep diki Bian Yesus sa zëre mo kwasang-kwasangna zëbe hap mam gulblula – Zen de etan lwalah zankam.

**Timotius dikim jana nabare zi mo kim
tatetekam gwë gwen hap de ol:**

2 Zen zep, tane tol, emki Kristus onakore kwasang-kwasangnak tatem zaun.² Mensa abon onak zi beya mo ngirinnik sane gwe-gweka, zen desa em hwëna aha zi hip etan ayang gul gwizimdin. Ere mo anakarekam de taïblibiridan zi hip em ayang gul gwizimdin, “Zen sa hwëna aha zi hip etan ayang nul gwizim.”

³ Anakare enlala naban emki tatem zaun: “Ëe an hen zen ahana – Kristus mo jana nabare zi niye. Ëe sap asa hen zëbe hap de jal hap karekna goltowe gwer.”⁴ Jana nabare zini zen mam zik mo gubiridan en san ang ta gwenan. Zen bëjen aha syalak ëhir-hir gwen, sap zen man mam zik dikim sam gwebirida gwen hap ëdwam gwe-gwenan. Zep emki hen kirekam nëre mae mo Mamna Kristussu enlala gwe-gweblan.⁵ Men ki hen bolasa de asyas gwe-gwibin zini: Zen de peraturan san ang ta gwen srëmkam, zen bëjen asyas hap de hadiana insa gul irin.⁶ Ahana hen ki: Nga syal gwe-gweblan zini, syal-syal wenya, zen zen sa lamkam ngana in kore eini dawemkam gul iri.⁷ Ano ola ansa emki enhonak lonen. Alap dekam sa ebe hap golblala – dekam de kitak tame gun hup denaye.

8 Em de tatem zaun hup, diki Bian Yesussu em anakan enlala gwe-gweblan: Zen teipsin zini Daud Bak onakon saltik, hwëna Desa man dak. Hwëna Alap zep etan tin nikon ngaya taka— ee men kirekamë zëbe hap de ol dawemna gol halada gwenanke. 9 Ëe in hen zebë angkam jal zi makan bwinak awe karekkam gwë gwenan. Hwëna Alap onakore ol dawemsa bëjen bwinak mat gulsun. Zen wet sonkam.^e 10 Hwëna ee an zebë anakare enlala hohle tan naban gwë gwenan, “Ëe sap asa karekna goltowe gwer. Diki mensa Bian Alap Kristus onakon de engaya gwen hap dam tasibirk, zen dikire kitak Bian zëre mo sérkam de ngatannak yaïng gwek— zao deka hëndep denaban lowehe gwek.”^f 11 Zep nen dikim tatem yaun hup, Kristen zini neno mae mo kirekam de taiblibinni ansa nen enlala ei gwibin:

“Kristus sa nësa hëndep denaban golëlowehe gwera—
nen de anakan éenlala gwe-gwenkamye, ‘Yesus
kim tilki, Zen abanë lik.’

12 Nen de tatem ézaunkum, nen esa lamkam Yesus zëre mae han irik il gwer.

Hwëna nen de zi mo inik Yesussu anakan zabeblankam, ‘Ëe an Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom,’ ki hwëna Zen hen sa nësa gubiridala, ‘Zen Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.’^g

13 Nene Yesussu de taibliblan nakon etan ésin gwe hana'ak, hwëna Yesus nama sa zëre mo nësa de gu-gubiridan ola syal gwe-gwibir-zimdi. Sap Zen hom wet gwezik gwenda. Zén sa nësa etan tatete ta gwibiri.”^h

**Kristus mo nganak de dawemkam
syal gwe-gwen hap de ol:**

14 Emki Kristen zisi anakan enlala sobirida gwen, “Ëe Bian Alap mo nwenakë emsa titi tabi'in: Bahem Alap mo olak de ol-gunsu keisa-keisa gwe-gwibin.” Kirekam em titi ta gwibin, sap kirekam de keisa-keisa gwibinni, zen waba hap. Sap zen kire nakon zëre mae mo Biansa de taibliblan nakon éaltil gwenan.ⁱ 15 Dawemkam emki alp gwe-gwen— dekam de Alap emsa anakan sam gwezik gweblan hap, “Zen dawem enkam ano

^e2:9 Plp 1:12-14 ^f2:10 Kol 1:24 ^g2:12 Mat 10:33, Luk 12:9, 1Pr 4:13-14

^h2:13 Rom 3:3-4, Bil 23:19 ⁱ2:14 Tit 3:9, 1Tim 4:7

nganak syal gwe-gwe'ara." Dam-dam enkam em Alap onakore ol dawemkam tawa ta gwibin. Dekam em molye zëre mo nwe kara gwennak saher gweka. ¹⁶ Auhu-kama enlala zi mo totore tawa tabinsi emki langa gulsun. Sap kire ol san de ang tankam, dekam zini Alapsa man langa dasik gwenan. ¹⁷ Kirekam de tawa tabinni, zen men kiye- kuae yala. Himeneus Bak ne Piletus Bak ne zen kirekam de kuae naban. ¹⁸ Zen mes eiwa de ola kon olsyal heka- anakan de yasik la gwibinkim: "Kristus molya emsa juwen nakon ngaya tabirki, sap zisi de kirekam juwen nakon ngaya tabin hip dena mes lwak." Zëno nik mo ol san de ang tankam, zep hëndep ahakon Kristussu de taibiliyan nakon etan lwan dahak.

¹⁹ Hwëna nen de zë tatem ëzauk gwen hap dena, Alap mes gol bol te makan nëbe mae hap ik gïlzmik. Zen Kristus- nëno mae mo gol bol te makare Zi niye. Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Bian mes zëre mo hlil irin wenya nëno mae mo bosem-sena kitak tawa gwibirdaka,"^j Ahana dam gulsunnu hen anakan, "Men zen ëgu gwenan, 'Ëe an Biansa de ang gwe-gweblanna,' hwëna karek gol gwensa zen baes tan." ²⁰ Men kiye, te-ala beya zi mo golak de piringni: Ahakon emaskam dena hen perakkam dena. Hwëna ahakon hen ki totore piringni- kama ngatdarakkam dena hen tenya korena. Totore piringni, zen mwin-mwankam dep dena. Hwëna dawem-dawem wenya, zen tembane yawal ennak dep dena. ²¹ Zep hen kirekam, men nara zëre mo enhosa kirekam-kirekam karek nakon lalak tanna, zen sa Alap mo nwenak gwëra- san de emaskam de piringni kiye. Bian sa desa sam gwesiблиa, hen syal dawemsa sa zep wei yul soneblala, sap zen kire hap mes hohle gweka.

²² Zen in zep, Timotius Bak, emki wal sei-siwar mo hole-hle enlalana langa tasik gwen. Hwëna a kire orasa em të gweblan:

Dekam de dam-dam enkam gwë gwen hap dena,
Biansa dikim dawemkam taibiliyan hap dena,
dekam de aha zisi kwasang gwibirda gwen hap dena,
hen aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena.

Sap tingare zini men zen enho zon tasiblin nabani Bian Yesussu betek në gweblanan, zen kirekam lowehe gwenan. ²³ Enlala joblo-top zi mo èkeisa-keisa gwe-gwen san em bahem ang gwe-gwen. Zen waba hap. Ena tawana: Zen dekon zini èdarak

^j2:19 Bil 16:5, Yoh 10:3-5, 10:14-16, 10:27

gwe-gwenan. ²⁴ Hwëna Bian mo nganak de syal ta gwen zini, nen bap nen édarak gwe-gwen, hen bap nen nabakam jal ta gwen. Nen diki enlala sae-sae naban nen eiwa de enna kim tawa ta gwibin. ²⁵ Zini men zen nëbon mae onakon édrak gwe inehal gwenan, nen hwëna ol sin-sinkim nen etan eiwa de ora san dep titi ta gwibin. San ha dekam Alap sa zëbe mae hap dekam de éhalen hap dena golzimdi – hen eiwa de ora san dikim etan lwanda han hap denaye. ²⁶ Zen eiwa mes dowal mo kigï mo zolak ékyanhek, in zep zéno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Hwëna nen de kirekam mas gwibirida gwenkam, Alap wëhë golzim'inka? – dekam de enlala mamakna insa tapbla tan hap denaye.

Aumwa hap de yaklanak dep de ol zïm-zïm:

3 Hwëna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap de yaklana an zen angkam lwa se'an, dekam okamana an sérkam tangan sa karek gwe zaher.^k ² Sap dekam zini beyakam sa anakan lowehe gwer:

zëre en mo timsi de ngalap gwe-gwibin,
te-alasa de ensa lwa gweblan,
zëre en mo bossesa de mam gul gwen,
sérkam de zëna-zëna gwe-gwen,
aha zisi de lamang ta gwibin,
an-bi zemka bëjen betek gwizimdin,
Alapsa bëjen enlala gwe-gweblan,
wal bose zemka bëjen anakan gublun, “Ema tol asa
sam tala.”

³⁻⁴ Hen bëjen kwasang gwibiridan,
zi bosyan hap de jalsa lam gul gweblan,
boton ol gol halada gwen,
wal bosyansa de golëgu gwen,
darak sosen,
zënaka bëjen zerinik gwen,
dawem enlalasa bëjen zer irin,
bolte-bolte enlala enkam de gwë gwen,
totore-totorekam de gwë gwen,
syan-syan enkam de lowehe gwen,
hwëna Alapsa bëjen enna lwablan.

^k 3:1 1Tim 4:1

5 Kire zini zen ëk enkam anakan ëgu gwenan, “Ëe an Kristen zi.” Hwëna zen man baes ta gwenan – Alap de zëre mo sosenkam zëno mae mo lowe hensa li yul sone gwizimdin hipye. Zep kirekam de zisi emki langa tasik gwibin.^l

6 Ahakon hen we walsya gol-gol san aningkim yasik da gwibirin. Zen anakare we walsya karek san dep titi da gwibirin:
 enlala sin-sin wenya,
 enlala hole-hole beya wenya,
 hen kirekam-kirekam karek hap de enlala edowe
 hanan wenya.

7 Kirekam de we walya man esam gwezik gwenan – ol esesa de esane gwe-gwen happye. Hwëna zen bëjen anakan klis gun, “An eiwa dena. An boton.”⁸ Men kirekam orep Yanes Bak ne Yambres Bak ne^m Musasa tru-tru ul gweblaka, zep yasik tabin hip de zini in hen kirekam angkam eiwa de tawa tabin nik tru-tru nul gwe'an. Zen mes enlala nakon éhaï gwek. Zen mes tangan Kristen zi mo taiblibin nikon élanga gwezik, hwëna totore tawa tabinsi daibli gwibirin.⁹ Hwëna kire zisi molya holokam ang neibirida gwek. Sap nabakam sa anakan dam dasik gwibir, “An enlalana joblo-topna,” – men kirekam hen orep de auyan-azana zi darena insa dam nosusukke.

Timotius de kirekam Alap hon tal gwezin hip de ol:

10 Hwëna Timotius Bak, em ano tawa tabinni tawana – hen ano gwëenna, hen ano dwam gwibinni dekam de enho kles gwezin srëmkam gwë gwen hap denaye. Hen em mese asa anakan tame taka,

“Zen Biansa de taibliblannak tatem zauk gwenda.
 Wal bose wal zemka de kwasang gwibirida gwen hap
 alp gwe-gwenda,
 hen nabakam hom jal gwe-gwenda.”

11 Asa kim Yesussu de taibliblan srëm wenya éna Antiokiak, Ikoniumk, hen Listrak karek da gwek, dekam em hen zëwe gwë'anka.ⁿ Zep em mese dekam asa anakarekam kara ta gweka, “Zen sap kareksa goltowe gwenda, hwëna nama tatetekam zauk

^l3:5 Mat 7:15, 7:21, Tit 1:16

^m3:8 Yanes Bak ne Yambres Bak neka, Yahudi zini kirekam bose nosok Mesirk de meiyer golzauk gwen zi darena – men zen Musasa tru-tru ul gweblakake. (Kel 7:11, 7:22, 9:11)

ⁿ3:11 Kis 13:14-52, 14:1-20

gwenda.” Hëndep dekam man Bian tïngare abe hap de jal zi mo taha nakon asa zeser sone gweka.¹² Asa en molya kirekam në gweblak. Hwëna tïngan men zen Kristus hon de étal gwasin hïp édwam gwe-gwe'an, desa hen kirekam sa karek da gwibir. ¹³ Hwëna enlala karek zini hen yasik tabin hip de zini sa etan zëre mae mo karek-karekna esek nulse zahe gwer. Zen sap aha zisi yasik da gwibirin, hwëna zëna hen hom anakan tame nul gwenan, “Hare ée an syauk sun dep am gwë ha'an.”

¹⁴ Zep tane tol, men desa emsa tawa da gwek, em mese hëndep dawemkam taïbli'birki. Zep zen zëwe en tatem zauk. Sap ée in zen emsa tawa la gwek, em mese dawemkam asa tame tabirki. ¹⁵ Em betek nakone Alap mo ola tame gulku. Alap mo ola, zen dekon zep enlala blala hata gwenda, dekam zep zini èngaya gwen hap de orana dam dasik gwenan – Kristussu de taïbli'blankam. ¹⁶ Sap Alap mo ola mensa ale nuk, zen kitak Alap zëre mo Enho nakore naka. Hen zen dawem tanganna-dekam de tawa ta gwibin hip,
 oto tasik gwibin hip,
 halen ta gwibin hip,
 hen ora dawem san dikim dam tasik sone
 gwibin hipye.^o

¹⁷ Alap mo nganak de syal ta gwen zini, nen de desa enhonak lone gwenkam, dekam esa anakan tame ul gwer, “Ée kirekam asa syal gwe-gwer.” Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, dekam nëno mae mo enlala blala sa sowehe gwera.

4 Timotius Bak, ée ola ansa Alap mo nwenaké ebe hap hli yulblu'an – hen Yesus Kristus mo nwenak, men Zen sa zëre mo irïk günsi golhata zalake. Zen sa dekam juwen wenyaka hen nama de èngaya gwen wenyaka klis gul zula. Zep Timotius Bak, Eirzi-Bia yawal mo nwenak ée ama emsa gublu'an: ² Alap mo olsa em tonbirida tine gwen – sap sane gwen hap de édwam gwennak, sap édwam gwen srëmnak. Emki dekam oto tasik gwibin, hen udobe naban jalse gwibirida gwen, hen titi ta gwibin, hen ol sin-sinkim em dawemkam tawa ta gwibin. ³ Sap molya holo gwek, dekam sa zini anakarekam lowehe gwer:

Eiwa de tawa tabinsi de èsane gwenna sa baes tal,
 hwëna zen guru-guru èsesa sa beyakam deibirida
 gwer.

^o3:16 Rom 15:4, Heb 4:12

Desa sa hwëna nenbirida gwer, “Asa are mae mo dwam gwibin en san tawa la gwibik.” Zep sa hëndep zëre mae mo hole-hle en san tawa da gwibir.

⁴ Zen dekam sa hwëna eiwa de olsa de ësane gwe-gwen hap zëno mae mo ini ëmat-mat gwizim.

Hwëna auyan-aza zik mo ëpba olsa sa srën li nul sone gwer– dekam de zëre mae mo dwam gwibin dérek san dep syan nahlan hap.

⁵ Hwëna Timotius Bak, emki enaka kara ta gwen. Kareksa de goltowe gwennak tatem em zauk gwen. Yesus mo bosesa de salbin srëm zi sin dep emki ëngaya gwen hap de ol dawemsa golzim halada gwen. Em Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep syala insa dawem enkam em sul sonen.

⁶ Sap ëe nabakam asa emsa hli tal, hen ano kala nabakam sa wet sol– men kiye, dombasa de Alap hap zip soblanna.

⁷ Ëe mesë are mo syala sul sonek. Ëe jana zi mo kimë Yesus hup de ol dawemna golasas gwe-gwek. Yesussu de taïbliblan nakon homë mae syalhek. ⁸ Ëe insa kirekam tatem zauk gwek, zep angkam abe hap de mire sigina Bian man ap golkara gwebla'ara. Yesus Zen dam-dam enkam de klis gun hup de Zini Zen. Zen kim de nësa klis gu'un zaka, Zen dekam sa abe hap golblala. Abe en hap molya golblaka, hwëna tingen men zen zëre mo lwa halzan hap de yaklana anakan enlala në gwebla'anke, “Diki nabakam zen ki lwan,” Zen zëbe mae en hap sa kap tazimdi.

Paulus kim syal betekna Timotius hup golblakake:

⁹ Emki dawemkam alp gwen– dekam de nabakam asa duweblazan hap. ¹⁰ Sap Demas Bak mes asa hli ta guk halka. Zen auhu-kamana ansa ensa lwa gwibi'ira, hëndep zep Tesalonika san dep heya gweka. ¹¹ Ëe mesë Kreskes Baksa Galatia san dep zer sonek. Hen Titus Baksa Dalmatia san debë zer sonek. ¹² Lukas Bak en hanë nama ë'an. Markussu kwang ta kinzi. Sap zen airis– ano tahasa de trii son hapye.^p ¹³ Ëe mesë

^p 4:11 Markus in san ha zëno aha bosenä Yohanis? Zen san ha men zen nonol ol dawemsa de goltën dannak Paulus ne Barnabas neka heya gwenkam hli so guk halkake? (Kis 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39)

Tikikus Baksa Efesus sun dep zer sonek.^q 13 Song gwe zankam, Troask ano baju sal-sala teisya kïnzi. Karpus Bak mo golakë hli sok. Hen ano bukuna lop ta kïnzi– nonol tangan dawem-dawem wenyaka.^r 14 Tembaga nakon de kire-kire yang ta gwibin hip de zini in, Aleksander Bak,^s zen mes asa dawemkam karek taka. Hwëna zen sa Bian onakon hlau lu.
 15 Em hen em terya-tya gweblan, sap zen sërkam nëno mae mo tawa tabinsi husus gwe-gwibi'ira.

16 Pemerinta mo mam-mamna kim nonol asa taken-taken néblak, dekam zini hom tangan asa nérzauk sonek. Tingan man asa hli da gukhak. Dikire Alap zëno mae mo karekna insa tap gulsuzimk. 17 Hwëna Bian Zén zap asa golek de ta zaka, hen sosonna ap golblaka– dekam de zëre hap de ol dawemna insa sowe henkam Yahudi srëm zini insa tonbiridan hapye. Bian dekam zap asa zëno mae mo jana ngïi nakon zeser soneka– ëe dikim etan èngaya gwen hap de ol dawemna insa tingare Yahudi srëm zi hip golluwe gwizimdin hipye. 18 Zep Bian Yesus sa tingare zi mo jala kon asa hil ti sone gwera, hëndep Zen sa asa drëne sera– zëre mo irïk gïnnik de gwë gwen hapye. Dikire zëre mo bosena teip nulsuk gweblak– hëndep denaban! In eiwa.

19 Priskila ne Akwila neka guzim, hen Onesiforus mo golak men zen lowehe gwenan, desa kitak anakan gubirida, “Paulus dawem ensa ep gol sonezimki.” 20 Erastus Bak Korintusk

^q4:12 Paulus mae hap mes yap Tikikussu zer soneka: Timotius mo weinak dep de Efesusk syal gwen hap.

^r4:13 Insa “dawem-dawem weny” kam ale gulku, Yunani olkam “tweran sopkam de buku” kam ale gulku. Kire bukuna zëno kitak de halamanna tweran sop en nakorena. Desa te-ala mamkam kap da gwek. Zep san ha totore bukusa hom enlala gweblan daka, hwëna Alap mo ola bare naka mes yap. Aha dam gulsunnu hen: San ha bukuna in zëre mo tahakam de ale nabare naka?

^s4:14 San ha Aleksander in, men zëbe hap denaka hen Nonol Timotiusnuk ale gulkuke? (1Tim 1:19-20nak) Ahana “Aleksander” kam de bosena Kis 19:33-34nak. Aleksander in mae hap mes yap Paulus mo tawa tabinni husus gwe-gwibirki: Sap zen tembaga nakon yang tabin dowal-dowalsa yang ta gwibirki– te-alakam de lidak ta gwibin hip.

gwëka. Hwëna Trofimus Bak man sang-sang gweka, zebë Miletusk hli tak.^{t 21} Bahem dakal gwen, ki hwëna hi ngëp tamle gwennak esa song gwe zala. Yubelus Bak, Pudes, Linus, hen Klaudia Bak dawem ensa ebe hap nol soneblak. Hen kirekam – tingare awe de aya-wal oso wal omye.

22 Dikire Bian emsa zergwë gwek. Hen kitak em in zen iwe lowe he'an, dikire Bian mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek.

^t**4:20** Erastus hup de ola emki Kis 19:22 hen Rom 16:23nak hlaun. Trofimus hup dena, emki Kis 20:4 hen 21:29nak hlaun.

Paulus mo surat Titus hup

1 Suratna an are mo tanena Titus Bak hap,
Alap mo nganak de syal gwe-gwen zini hen
Yesus Kristus mo dam tasin zini Paulus onakon:

Dawem! Eirzi-Bia mae hap asa dam lasiki: Èe dikim Alap mo hlil irin zisi Kristussu de taibliblannak de tatem èzauk gwen hap dena kim titi tabirida gwen hap, hen zen dikim eiwakam de tawa tabinsi tame gun hup, hëndep Alap en onak dikim dawemkam étal gwasin hip. ² Sap Alap man dwam gweka – nen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, “Èe eiwa asa ki hëndep de gwén hap dena oltower.” Sap boton srém Zini Alap Zen mes èngaya gwen hap dena insa okamana ansa de yang gulsun srémnak nesa gu-gubiridaka. ³ Yaklana mensa nesa de ngaya tabin hip de Zini Alap dam tasiki, zao kim nér hom zauk, Zen dekam zep zére mo orep de ol gu-gunnu insa abe mae hap goltreizimki. Zen dekam zep hen èngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen hap de syala abe hap wei yul soneblaka.

⁴ Titus, em an eiwa ano tane, sap nen apdenak mese Kristussu laibliblaka.

Nëre mae mo Bian Alap ne nesa de ngaya tabin hip de Zini Yesus Kristus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gweblala. Hen em zéno nik mo taha terenak esa gwé gwera.

Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake,
“Èe emsa Kristen zi mo nol-nolaka dikim
dam tasibin hibë Kretak hli tak.”^a

⁵ Èe mae habë Kretak emsa hli tak: Kirekam-kirekam syala men zen nama lwa kini'ak, desa de em sul sonen hap. Nonol tangan èe ama emsa gubluk – Kristen zi mo nol-nolaka de èë san dam tasibiridandan hap. ⁶ Kristen zisi de nol gwibiridan hap de dam tasinni,

^a1:5-9 1Tim 3:2-7

zen diki tingga zi zen anakan tame tan, “Zen enho kles gweśin srëmna.”

Hen nol gwen hap de dam tasënni, we dan son zisi bëjen.

Zen diki walas zem hen Kristussu zen taibliblan.

Anakare zisi bahem nol gwen hap dam tasibin: Zëno walassa de aha zi anakan gubirida gwenna, “Zëno walasna in kareksa nol gwenan,” ahaksa, “Zëno walasna in hom bi zik mo ol san ang ta gwenan.” Kirekam de walas zik ègwë gwenna, ki bëjen bi zemka Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam tasin.

⁷ Kristen zisi de nol gwibin zini, zen dwan Alap mo nganak de syal gwe-gwen hapke. Zep zen diki zi mo nwenak de enho kles gweśin srëm naka de dam tasënkim. Zen zep anakare zisi bëjen dam tasibin:

bola-bola zi,

jal sosen zi,

ho mamaksa de hole-hle gwe-gwibin zi,

darak sosen zi,

hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zi.

⁸ Hwëna anakare naka emki teibirida gwen:

enlala tatetena,

enso lalakna,

enlala dam-damna,

dawem ensa de dwam gwe-gwibinni,

hen dawemkam de zëre mo gola kon zisi lup gulin

gwen naka.

⁹ Nol gwen zini, zen diki eiwa de olsa zen dawemkam gwirensik gwen – nen men kirekam taiblibin hip dena tawa la gwibirinke. Zen dekam sa aha zisi eiwa desan dep titi da gwibir. Hen zini men zen ola insa baes nei gwibi'in, desa sa anakan oto dasik gwibir, “Em kire nakone èsyal he'an.”

¹⁰ Sap angkam zini beyakam hliwen hap èdwam gwe-gwe'an. Zen aha zisi zëre mae mo totore olkam yasik da gwibi'in.

Dawemkam Yahudi mo ausu nakore zi – men zen Yahudi srëm èKristen gwen wenya to mip blom tasibin hip titi da gwibi'inke.

¹¹ Kire zini zen zi beyasa kim totore olkam ahak-ahak da gwibi'in – sap zi, sap we, hen sap walas. Hwëna dekam zep hen zëre mae mo tawa tabin karekna in hap te-alasa de golzimdin

hip aberbe da gwibirin. Kire zini mip naka nen mat tasik gwibir-zimdin.

¹² Eiwa, lang tekna Kreta iwe de zini, zen karek-karek tanganna. Orep zëre kore wal bongna ki, enlala blala. Zen man zëre korena kip anakan ale gulku, “Kretak de zi ausuna an boton tamna, hen asang tamna, hen tembane ngalap-ngalapna-gwe makarena.” ¹³ Zëno ola in, zen eiwa de tanganna. Zen in zep udobe naban em jalse gwibirida gwen – dekakim Yesus ensa de taïbli-blannak étal gwasik. ¹⁴ Zep Kretak de Kristen zini, zen bap zen angkam Yahudi mo épba ol kokung gul gwen san ang ta gwen. Sap dekam hwëna Alap mo ol tanganna man hli nul gwenan – zi mo totore titi tabin ol san dikim hwëna ang ta gwen hap.^b

¹⁵ Sap enho lalak zini, zen banakare dawem maesa de okamanak hlaunnu, zen bëjen hole gwibin. Kire zi hip okamanak awe hom tangan – dekon de zen Alap mo nwenak ëkun gwen hap denaye. Hwëna enho karek zi hip hen Kristussu de taïbli-blanc srëm wenya kip, banakare dawem maesa de hlaunnu, zen hwëna hole-hle enlala san dep li nul sone gwenan. Kire zini bëjen banakare maena enlala lalakkam enlala gwibin, sap zëno mae mo enlalana hëndep enho naban mes tangan ëkawesik.^c ¹⁶ Kire zini zen ek enkam anakan égu gwenan, “Ëe mesë Alapsa tame tak.” Hwëna zëre mae mo kirekam-kirekam syal karekna in, dekon zep hwëna nwe-mase gwe-gwe'an – san de anakan de égu gwenna kiye, “Alap hom.” Kire nol drak-drak zi jal-jala, zen toton banakan dep? – dawemsa de syal gwibin niye.^d

**Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake,
“A kirekam em dawem san dep titi ta gwibin.”**

2 Hwëna Titus Bak, em eiwa de ol enkam em tawa ta gwibin. Bahem engka en mae golwet son. Zep a kirekam titi ta gwibir: ² Zi bong-bong hap, ol zim-zimsi em gol gwizimdin – zen dikim tingare zi mo nwenak anakarekam lowehe gwen hap:

enlala tatetekam,
enlala dam-damkam,

^b **1:14** 1Tim 4:7 ^c **1:15** Mat 6:22-23, Luk 11:34-36, 1Tim 4:2

^d **1:16** 2Tim 3:5, 1Yoh 1:6, 2:4

Kristussu de sérkam taïbliblankam,
 ahasa de kwasang gwibirida gwenkam,
 hen kareksa de goltowe gwennak de tatem ézauk
 gwenkam.

³ Bong-bong we wal hap, hen kirekam em ol zïm-zïmsï gol gwizimdin: Zéno mae mo lowe henna, zen diki Alapsa de betek gweblan zi mo lowehen naban zen apde nén. Zen bap zen ahasa tonsubirida gwen. Ho mamaksa bap zen hole gwe-gwibin. Zen diki dawem enna kim zen ébong gwen srém wenyaka tawa ta gwibin. ⁴ Zen zep sa hwëna anakan tawa da gwibir, “A kirekam em zi wal okip kwasangna goltrei gwizimdin,” hen “Walas omka a kirekam em kwasang gwibirida gwen.” ⁵ Zen dekam sa hen anakare san dep tüü da gwibir:

enlala tatete naban de gwë gwen hap dena,
 hen enho lalakkam de gwë gwen hap dena,
 zëre mae mo golak de syal-syalkam syal ta gwen hap
 dena,
 zi zemka de dawemkam betek gwe-gweblan hap
 dena,
 hen tingare zi hip de kwasangsa goltrei gwizimdin
 hip dena.

Kirekam de dawemkam lowehe gwenkam, dekam aha zi molya Kristus hup de ol dawemna anakan lamang nuk, “Desan de ang tankam, dekam zini karekkam lowehe gwenan.”

⁶ Hen zise gwen srém zini, desa hen enlala tatetekam dikim lowehe gwen hap em tüü ta gwibin.

⁷ Titus, tingare ere mo gwënsa em érak makan zëbe mae hap anakan lone gwizimdin, “Kristen zini a kirekam mo lowehe gwenanye.” Enlala dam-dam enkam tawa ta gwibir-anakare enlala naban, “Ee totore olsa homë tawa tabi'in.”^e ⁸ Enlala blala ban em eiwa de enna kim tawa ta gwibin. Dekam nëno mae mo tawa tabinsi molya aha zi anakan hwa nulsuk gwek, “In karekna.” Dekam nëno mae mo jal zini anakare hap sa hen ésaher gwe-gwer, “Zéno mae mo tawa tabinni banakan dep? – husus gwibin niye.”^f

⁹ Men zen zi mo tana iltikinnik ébabu gwe-gwenan, zen diki zëre mae mo zi bina insa zen blikip gwasibirida gwen. Zen diki zen éalp gwe-gwen – dekam de zi bina in sam

^e2:7 1Ptr 5:3 ^f2:8 1Ptr 2:15

gwasibirida gwen hap. Hen zen bap zen zëre mae mo zi bina insa èk san têhebiridahal gwen,^g ¹⁰ hen bap zen sowë ta gwibin. Zen diki enlala dam-dam enkam zen lowehe gwen, hëndep zep sa tingare zini nenbirida gwer, “ËKisten gwen zi de èbabu gwenna, zen taïbli'biridan tanganna.” Kirekam de zen lowehe gwenkam, dekam nëno mae mo Alap onakore èngaya gwen hap de tawa tabinni insa sa tangan sam neisik gwibir.

**Mae hap de ol: Alap mo kwasang-kwasangna,
zen tingare zisi de ngaya tabin hip dena.**

¹¹ Zen diki Kristen zi mo lowe henna kirekam. Sap Alap mes zëre mo kwasang-kwasangna näbe mae hap goltreizimki– tingare zi aususa dikim ngaya tabin hip denaye. ¹² Zep aumwa hap de yaklanak an zen angkam lwa zahe'an, Alap mo kwasang-kwasangna in, zen zen nëno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Nen dekam zebe Alap mo dwam gwibin sin èliwehe gwe'an. Auhu-kama hole-hlena dekam zebe tapbla ul gwenan, hen enlala tatetekam hen dam-dam enkam dekam zebe lowehe gwenan. ¹³ Sap nen angkam Bian Yesus mo lwa halzan yaklana insae kara è gwebla'an – men dekam sa nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristus zëre mo sérkam de ngatan naban okamanak golati gwe ine zalake. Sap Yesus Zen hen nëno mae mo Alap Teipsinni. ¹⁴ Zen nësa dikim tingare karek-karek nakon hïl tï sonebin hip Zénaka zerguku – hen nësa dikim enho nakon ngan tasibin hip. Sap Zen man dwam gweka – Zén dikim nësa enho nakon bi gwibiridan hap hen li ta sonebin hip, nen dikim syal-syalkam dawem ensa syal gwe-gwibin hip.^h

^g**2:9** Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwek. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwek – pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lidak tabin hip. Zéno bon de sérkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwek – desa de kitak lidak tabin hip. Men desa kirekam lidak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik èbabu gwe-gwek. Dekam hom beyakam èheyaha gwe-gwek. Sap heyä gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwek. Tana iltikinnik de èbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwek. (Ef 6:5-8, 1Tim 6:1-2)

^h**2:14** Kel 19:5, Ul 4:20, 7:6, 14:2, 1Ptr 2:9

15 Zep Titus Bak, tingen in dekam tonbirida gwe, hen desan de ang tan hap titü ta gwibir, hen udobe naban jalse gwibirida gwe. Em in Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep bap zen aha maena emsa enlala gwe-gweblan, “Ba hap de desa salblan hap.”ⁱ

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

3 Ere mo tawa ta gwibin zini em enlala sobirida gwen – zen deka pemerinta mo mam-mam naka blikip neisibirida gwek, hen zen deka zéno mae mo olsa i-san i-san nei gwibik. Zen diki hohle gwen nik zen lowehe gwen – mam zi nik de banakare syal dawem hap gubiridannak depye.^j 2 Zen bap zen aha zisi lamang ta gwibin. Hen bap zen aha zi niban édarak gwe-gwen. Zen diki sae-sae enkam zen lowehe gwen – tingare zisi de blikip gvesibirida gwenkam.

3 Sap orep néna hen enlala joblo-topna, hen Alap mo dwam gwibin sin home ang ta gwek. Hwëna totore tawa tabin sine ang ta gwek. Nësa hen mes kirekam-kirekam dwam-dwam enlala en hulek. Nébon mae dekam enlala jal-jal en lwa gweka, hen sailiip-sailiip enlala en. Nen dekam zebe aha zi niban hwë-hwékam nénaka husus eibirida gwek.^k 4-7 Hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap dekam zep nébe mae hap golzimki – dekam de zëre mo enlala kae-kaesa hen kwasang-

kwasangsa tame gun hup denaye,

Tane zemka in kim zer sonekake.

Nen sap home ba dawem maena syal eibik – dekam de nësa ngaya tabin hipye.

Hwëna zëre mo kwasang-kwasang en nakon ki nësa ngaya tabirki.

Dekam zep nësa karek-karek nakon ngan tasibirki.

Nen de desa sowe henkam nëre mae mo lowe hennak eisbin hip,

Zen zep zëre mo Enhona dawem en tangankam nébe mae hap hlë ta sonezimki.

Zen Dekon zebe etan de jaha gwibiridan hap dena eis gwibirin.

Hëndep dekam zebe aha zi makan éliwehe gwenan.^l

ⁱ2:15 1Tim 4:12 ^j3:1 Rm 13:1-7, 1Ptr 2:13-14

^k3:3 Ef 2:1-2, 5:8, Kol 2:13 ^l3:4-7 Yoh 3:3-7, 1Ptr 1:3

Zep eiwa Alap mamkam nësa kwasang gwibiridaka,
 zep kitak nësa de ngaya tabin hip de Zini Yesus
 onakon kirekam syal gwibirkî-
 nen dikim zëre mo nwenak èdakastün hip dena
 insaye.

Zen in zep esa hëndep de lowehe gwen hap dena
 hla kul-
 men kirekame Alapsa enlala zon tasiblin naban
 blol èbla'anke.

Sap nen an zëno hanan tabin walas.

⁸ Insa Alap mo kwasang hap dena ale gul, zen eiwa tanganna. Ëe zebë dwam gwe'an- em de dekam kitak dawem enkam tawa ta gwibin hip. Dekam Alapsa de taibliblan wenza enlala zon tasik gweblan naban sa dawem ensa de syal gwe-gwibin hip èalp gwe tine gwer. Kirekam de lwankam, tingare zini anakan sa ènlala gwe-gwer, "In airis," hen zen dekam sa zëno mae mo lowehen dawemna in san ang tal. ⁹ Hwëna Yahudi mo épba olak de kokung gul zahe gwen hap de ol keisa-keisana emki langa gulsuk gwen- hen sap orep de auyan-aza mo bosemse hap dena, hen Musa mo épba jalse gwen ol hap de eilman gwe-gwen naye. Kire nakon de éol tetek gwe-gwenna, zen waba hap. ¹⁰ Zi de eno jematnak denaka zëre osan dep de hlil irin hip titi ta gwibinni, emki sap jalse gweblanna dan soblan. Zen de dekam sal srëm gwenkam, emki tingare èKristen gwen zisi gubiridan- zen de zini in han zersiri gwen srëm hap.^m

¹¹ Sap ena tawana: Kirekam de zini, zëno mae mo enlala dawemna mes hom gweka. Zëre mae mo karek gol gwenna, zen dekon zebe dam lasik gwibirin, "Zen mes eiwa de orana hli dak."

Aumwa hap de ol:

¹² Ëe kimë eno weinak dep Artemassa zer sone'ak, ahaksa Tikikussu, zen dekam em nabakam abon onak dep Nikopolisk hatazan. Sap ee mesë hi ngëp tamle benkam de zëwe gwën hap kalang gwek.

¹³ Hwëna zi darena an zëbonë suratna ansa gol sone'an, ahana pemerinta mo jalse gwen olsa de klis gul gwen zini Zenas Bak, ahana Apolos. In kon de etan song ènnak, emki

^m**3:10** Mat 18:15-17, Rom 16:17

dawem enkam mas gwizimdin – tahalha srëmkam deka song
ëka.¹⁴ Zen diki nëno mae mo jematnak de zini, kirekam zen
lowehe gwen – dawemsa de goltrei gwizimdinkimye. Nen
kirekam nen nëre mae mo Kristen bose walya ban hwë-hwëkam
nëre mae mo tahalhana sul sone gwizimdin. Totoresa bap nen
lowehe gwen.

¹⁵ Men zen awe aban mae lowehe gwenan tingan dawem
ensa ep nol soneblal. Ano mae mo dawem gol sonenna ansa
hen tonbirida – kitak men zen asa Kristus mo bose hap kwasang
neibirida gwenanye.

Dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak
lwa gwek.

Paulus mo surat Pilemon Bak hap

1 1-2 Ano dang tiniñak de syal bosenia Pilemon Bak,^a hen eno golak men zen Kristen zini etagal gwe-gwenan, hen näre mae mo somola Afia, hen Arkipus Bak–men zen hen Alap mo nganak syal gwe-gwendake: Suratna an ebe mae hap.
Kristus hup de jal hap de bwinak gwén zini Paulus onakon, hen näre mae mo osona Timotius onakon:
3 Dawem! Näre mae mo Bian Alap ne Bian Yesus Kristus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.
4 Pilemon Bak, ëe, Paulus, Alapsa de gu soneblan nakon kimë emsa enlala gwe-gweblanan, dekam ebon onakonë dawemsa golbla tine gwenan, 5 sap ëe ama anakan emsa sal gweblanan: Em eiwa-eiwakame Bian Yesussu taibilibla'ara, hen tingare Alap mo hlil irin wenya ema kwasang gwibirida gwenda. 6 Sap nen mese Biansa de taibiliilan nakon aha-en ëka, zen in zebë Alapsa ebe hap hen anakan abe ta gwenan, “Bian, tingare dawemna mensa Kristus hun de zeraha-en gwen nakon hla kul gwenan, dikire hen Pilemon Bak kitak tame gul gwek.”
7 Oso Bak, sap em mese Alap mo hlil irin wenya kip kwasangna

^a1:1-2 Pilemon Bak zen Kristen zi mo aha mamma – éna Kolose mo langnak dena. Zëre mo éna, san ha Laodikia. Hen zëwe de Kristen zini zéno golak tagal gwe-gwek. Zéno te-alana mes yap beya gweblaka, sap zen zisi bi gwibirida gweka – dekam men kirekam te-alakam lup nul gwekke. (Em hen 1Tim 6:1 mo otde alenak hlaun.) Paulus kim langna iwe amjanbirki, zen mes Pilemon mo golak gwé gweka. Hwëna dekam Pilemon hon de babu gwen zini Onesimus man yap Paulus mo olsa sane gwe-gweka. Zao kim lwa se'ak, Paulussu dekam zep Kristus hup de jal hap Romak de bwinak se dyaink. Hwëna Onesimus dekam hen Pilemonsa de babu gweblan nakon heya gweka. Nen home angkam tame u'in, “Onesimus banakan Paulussu etan zertoweka.” Hwëna zen man eiwa zertoweka, hen bwinak man Paulussu mas gwe-gweblaka. Suratna ansa Paulus Pilemon hap ale gulbluka – deban de Onesimussu etan zébon osan dep anakare ola ban zer sonen hap, “Bahem Onesimussu karek tan, sap zen mes angkam Kristen gweka, hen asa dawemkam mas gwe-gweblaka.” Sap dekam, babu gwen zi de heya gwenna, sérkam karek da gwibik.

goltrei gwizimki, zen dekon zebë isrip-srina hen tatetekam de gwën hap dena eis gwibik. Tingare ëKristen gwen wenya, zen hen ebon onakon enho müsrüm-sräna neis gwibi'in.

⁸ Zen in zep, sap nen mese apdekom Kristus hun éraha-en gweka, zep ëe amaka emsa anakan titi ta'an, "A kirekam syal gwe." ⁹ Hwëna ëe homë kirekam emsa gwëbla'an. Hwëna ama sap'nem emsa abe ta'an, "Asa de kwasang gweblankam, em wëhë ano dwam gwibin sin ang gwe'anka?" Sap ëe an zi bogol, hen Yesus hup de jal habë jalom ek tihinak awe gwë gwe'an. ¹⁰ Zebë emsa Onesimus Bak hap denaka angkam gu sonebla'an. Zen mes bwinak awe de asa mas gwe-gweblankam gwëka – san de ano tane tangan. Zep bahem tol karek tan. ¹¹ Menkam nen emaka bose laka, "Waba Hap Bak" kam, sap zen dekam asang nabana ebon babu gwe-gweka. Hwëna angkam esa en gweblala, "Syal-syal tanganna."^b

¹² Zep ama angkam ano dang tñinak de walasna ansa etan ebon osan dep zer sone'an. ¹³ Ëe ama sap awe de zergwë gwen hap dwam gweblak – zen de eno weinak asa mas gwe-gweblan hap, ëe kimë nama èngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen jal hap bwinak awe gwë gwe'anke. ¹⁴ Hwëna em de asa kirekam gublun srëmkam bëjenë. Diki dawemna – em de asa de kwasang gweblan nakon gublunkam bap, "Amki zergwë gwe." Hwëna menkam ëe emsa de sowë tan makanë zergwë gwek – kimë emsa tawa ta srëm gwe'akyé.

¹⁵ San ha Alap kirekam mes yap emsa dwam gwizimki, "Dikire nongka sya këk. Hwëna kim de etan gaïng ë'anka, dekam molya sya këka." ¹⁶ Hwëna zen angkam emsa de babu gweblan en hap de zisi hom. Kirekam de gwën nakon zen mes tangan esek gwe seka. Sap zen angkam nëno nik mo dang tñinak de oso. Hwëna dawemkam eno tangan mo dena, sap zen ebon de babu gwen zi. Hwëna angkam Yesussu de taïbiblán nakon zen mes tangan gwëra – san de nëno nik mo oso tanganna kiye.

¹⁷ Zen in zep, em de asa enlala gweblankam, "Zen ano Kristen bose," ki Onesimussu etan zerin – san de aenaka de zer irinni kiye. ¹⁸ Zen de orep banakare maekam emsa karek tanna,

^b **1:11** Onesimus Bak mo bosena enlala nabana. Enlalana "syal-syal tanganna." Hwëna nonol mes heya gweka, zen in zep Paulus weha olkam bose taka "Waba Hap Bak" kamye.

ahaksa eno kire-kiresa de ahan gonna, zen hwëna ëe asa ep te-alana golblal.

19 Suratna an mo aumwa hap de alena an are mo tahakamë ep ale gulblu'an:^c Ëe an Paulus, ëe asa kitak te-alakam sul soner. Hwëna sap diki amaka emsa enlala sobla'an, "Diki em emaka ano dwam gwibin sin totoresa ang gwe'ara, sap ëe hëndep de gwën hap denakaë emsa tawa tak." 20 Zen in zep, Oso Bak, sap nen mese Kristus hun éraha-en gweka, ëe ama emsa ano ol san de ang gwen hap abe ta'an. Em dekam esa ano enhona ap müsrüm-srii tablala.

21 Pilemon Bak, ëe kimë suratna ansa de ep ale gul soneblan hap enlala gwe'ak, ëe mesë hen dekam emsa anakan taibiliplak, "Zen molya ano abe tan en san zer inki. Hwëna zen sa hen etan zëre mo enlalakam sërkam kwasang gweblala."

22 Hen ere mo gol teksonna ahana ap hohle ta gublu. Sap ëe ama Alapsa anakan blol gwebla'an, "Zen man tingare aya-wal oso-walya eno mae mo abena sal gwe'ara. Zep Zen sa etan bwina an kon ebon mae osan dep asa zerwet sola."

23 Epafras Bak, men debanë Kristus hup de jal hap bwinak awe ë'an, zen dawem ensa ep gol soneblaka. 24 Hen kirekam-an syal bose walya, Markus, Aristarkus, Demas, hen Lukas. Zen hen dawem ensa ep nol soneblak.

25 Dikire Bian Yesus Kristus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

^c1:19 Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulku. Hwëna aumwa topnak de ola an, desa Paulus zën ale gulku.

Surat Ibrani ^a

Mae hap de ol: Alap mes zëre mo Tanena zer sone
zaka – nësa de dam tangankam tonbiridazan hap.

1 Orep nëno mae mo auyan-aza hap, Alap etan-etankam zëre mo ol ayang gul gwen zi hip ola gol gwizimki-dekam de tütì ta gwibin hip hen jalse gwibirida gwen hap.
2 Hwëna angkam okamana an mo aumwa hap de yaklanak an zen ki lwa zahe'an, Alap mes zëre mo Tanena zer sone zakanësa de dam tangankam tonbiridazan hap. Alap nglî nabán okama nabán kítak Tane zem in mo taha san yang sosuku, hen Bi zem in mes ki anakan gu-gubluka, “Ëe asa kítak ebe hap golblal.” **3** Nen Alap mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna tingan Zébon onakone dam ulsuk gwenan. Tane zem in hen Alap – men kirekam hen Bi zem Alap. Tane zem in mo ola sosen tanganna, zep zëre mo ol-gun enkam tingare zëre mo syal gwibinni insa ïrik gil gwenda. Zen de ïrik gën srëmkam maka sekvak gwe-gwenan. Zen kim nëno mae mo kareksa de ngan gulsuzimdin hip tilki, dekam zep ngatan zi mo lang san

^a Ol tatakna an, angkam anakare dam gulsunnu hom, “Zen ale gulku.” Men zen ale gulku zëre mo bosena hom kira gulku. Orep ahakon man kîl nil gwek, “Paulus ale gulku.” Hwëna angkam man enlala nei gwibirin, “An aha zi mes yap ale gulku.” Sap zini men zen ale gulku, zéno srip gulsunnu srén tangan-Paulus Bak mo ol ale gun nukonye. Angkam ahakon man enlala nei gwibi'in, “San ha Apolos Bak ale gulku.” (Kis 18:24-28, 1Kor 3:1-9) Ahaksa aha zi mes yap ale gulku – men zen hen Timotius Bak han song è gwekake. (Ibr 13:23) Men zëbe mae hap suratna ansa ale gulzimki, zen Yahudi zini men zen è Kristen gwekke. Suratna an mo bosena “Ibrani” kam nen gwibirin. “Ibrani,” zen Yahudi zi ausu mo aha bose, hen zi ausuna in Ibrani olkam don gwibirin. Hwëna men zen ale gulku, zen hom Ibrani olkam suratna ansa ale gulku. Zen hwëna Yunani olkam ale gulku. Mae hap hwëna suratna ansa “Ibrani” kam bose nuk: Sap men zen ale gulku, Yahudi zi mo kirekam de Alapsa betek gweblanna beyakam srip gulsuku. Zen mae hap ki srip gulsuzimki: Dekam de Kristen zi anakan dam gulsuk gwen hap, “Insa orep Yahudi zini tame gun srëmkam syal nei gwibik, hwëna angkam Yesus nëbe mae hap kitak sul sone gwizim'ira.” Hen suratna an – dekam de nen Yesussu enlala gwe-gweblan hap, “Zen eiwa teipsin tanganna.”

dep sewe seka – Teipsin Tangan Zini Alap mo dam taha nakon dikim nikirin hip. Zen dekon zep kitak angkam irik gi'ira.

**Mae hap de ol: Alap mo Tanena in, Zen kitak de Alap
mo dam taha nakore zi nikon teipsin tanganna.**

⁴ Tane zemka in zao drë neka, zëre mo dam taha nakore zini dekon otde tangannak lowe he'an. Hen bose teipsinni mensa zëbe hap golblaka, dekon zep Alap mo dam taha nakore zini in kitak blikip neisik gweblanan. Sap zëno mae mo bosem-sena hom kire teipsin niye. ⁵ Sap men kirekam Yesussu gubluka, "Em in ano Tane," zëre mo dam taha nakore zini desa hom kirekam gubiridaka. Sap Alap man Yesussu gubluka,

"Em in ano Tane,

Ëe mesë namen damnak Aenaka anakan kira tanan,

'Ëe an eno Bian.'"

Dekam zep etan Alap gubiridaka,

"Zen in eiwa ano Tane.

Tingare zini zep sa blikip neisik gweblal."^b

⁶ Hen Alap kim Tane Tangan zem insa auhu-kama zi hip zertreizimki, Zen dekam zep zëre mo dam taha nakore zini gubiridaka,

"Em kitak boklesa kom la gweblak."^c

⁷ Hwëna Alap kim zëre mo dam taha nakore zi hip dena srip gulsku, Zen anakan gubiridaka,

"Ëe are mo dam taha nakore zini asese habë li yul sonenda gwenan –
dekam de aha lang san ano syalsa nabakam golada gwen hap.

Hen syauk hitin hibë li yul sonenda gwenan –
dekam de zisi halen ta gwibin hip ahaksa karek ta gwibin."^d

Zep Alap zëre mo dam taha nakore zini in man Yesus onakon élwala he'an.

⁸ Hwëna Tane Tangan zemka Alap man hwëna gu-gubluka,
"Em in hen Alap. Em hëndep denaban esa irik gili.
Eno irik gïnni sa soson gwer, sap Em zisi dam-dam enkame klis gul gwenda.

^b **1:5** Mzm 2:7, 2Sam 7:14, 1Taw 17:13 ^c **1:6** Mzm 97:7 ^d **1:7** Mzm 104:4

⁹ Em dam-damkam de gw  n zi mo syala desa ema sam
gwasik gwibirida.

Karekkam de gw  n zi mo syala desa ema husus
gwe-gwibirida.

Zen in zeb   ere mo Alapna   e eno bosena teip
gulsUBLUK – tingare ere mo wal bose wal
onakonye.

Zep sa tingare zini eno bosena isrip-sri nei gwibir.”^e

¹⁰ Zep Yesus eiwa teipsin tanganna – Alap mo dam taha nakore
zi nikonye. Zep Desa en Alap anakan gubluka,

“Em in hen Bian. Nonol lonesen nakon zebe ere mo
tahakam okamana ansa moko gulku,
hen nglina ere mo tahakame yang tasiki.

¹¹ Ngl   naban okama naban sa jek-jak n  r.

Hw  na Ena h  ndep denaban esa gw   gwera.

Ngl   naban okama naban pakean mo kim sa
kwang n  r

¹² hen ohlong n  r.

Zen dekam esa hiri son hap laksola.

Hw  na Ena molye wet gwasik gweka,
hëndep bogol gwen sr  mkam esa hëndep denaban
gw   gwera.”^f

¹³ Hen Alap hom z  re mo dam taha nakore zini aha-en mae
gubluka – men kirekam z  re mo Tane Tanganna Yesussu
gublukaye,

“Em ano dam taha nakon nikirin –
dekon de hen teipsinkim ir  k g  n hip.

Ki asa hw  na ebe hap de jal zini ere mo tana
iltikinni  k sisik gulin.”^g

¹⁴ Hw  na Alap z  re mo dam taha nakore zini insa kirekam
b  jen dam taha nakon de teinikirin hip gubiridan. Zen hw  na
z  re mo syal ensa de gol gwen hap, hen desa man n  sa de mas
gwibirida gwen hap gubirida gwenda – nen men zene dekam de
  ngaya gwen hap dena ulin gwenanke.

^e1:9 Mzm 45:7-8 ^f1:12 Mzm 102:25-27 ^g1:13 Mzm 110:1

**Mae hap de ol: Alap mensa nér hom èngaya
gwen hap dena nèp golzimki, desa bap
nen asyas makan enlala gwibin.**

2 Zen in zep, Yesus onakore ola insa nér hom dokwak uk, nen dawem enkam nen i-san i-san gwe-gwibin. Kire srémkam ki sap de ora san esa ègwahal. ² Sap orep Musa Bak hap Alap onakore titi tabin ola zére mo dam taha nakore zi ayang nul gweblak, zen zep hwëna ahakorena kip ayang gul gwizimki. Zen Alap zére onakon hom mwin-mwankam gulin gweka. Zére mo dam taha nakore zi nikon gulin gweka. Sap kirekam, hwëna zen hen eiwa de tangaranna. Hen men zen desan ang ta srém gwe-gwek hen nol drak-drak nei gwibik, desa ki Alap karek ta gwibirki. ³ Hwëna Yesus, Zen Alap mo dam taha nakore zi nikon teipsinni. Zen in zep, angkam de wenza nesa dawemkam tangan sa karek tabiri – nen de èngaya gwen hap de zére mo ol esena ansa asyas makan gweibinkimye. Sap Bian Yesus Zén nonol gol haladaka, hen men zen nonol èsane gwe-gwek, zen mes nêbe mae hap eiwa nul gwizimk. ⁴ Alap Zéna hen mes zéno mae mo ola insa eiwa de gulzimki – Zen kim kirekam-kirekam owasna gol gwizimki, hen zére mo Enho nakore sosonna kim zére mo dwam gwibin sin zi hip ing ta sone gwizimkiye.

Mae hap de ol: Yesus kire hap zi tangankam hata zaka.

⁵ Hen Alap hom zére mo dam taha nakore zini dam tasibirkizi – zen de okama esena insa irik gin hipye, in zep denaka angkam lonbi'nye. Hwëna Zen diki Tane zik sa okama esena insa irik gili. ⁶ Hen zini nêbe mae hap dena Alap mo olak man lwak, aha zini kim anakan Alapsa gublukaye,

“Bian, Em ba habe zi tanganna asa nwekam golëake gwenda?

Hen Adam Bak mo auyan-aza tane walya asa ba habe kwasang gwibirida gwenda?

Sap ee an otde tangannak denakake, hwëna Em mese ano mae mo bosena esek gul sezimki.

⁷ Sap angkam an kimë okamanak awe lowe he'an, ano mae mo bosem-sena betekna – ere mo dam taha nakore zi nikonye.

Hwëna Em mese abe mae hap teipsinkim de lowehen
hap de bosena hamal gulzimki.

Dekam hwëna ëe asa ere mo dam taha kore wenya
insa leipsibiridal,

⁸ hen tingare kirekam-kirekamna ëe asa bi eibir.”^h

Alap mo ola insa anakan lwak, “tingare kirekam-kirekam”sa de zini nen bi gwibin hip, enlalana aha-en mae molya lwa kinik. Zep zëre mo dam taha nakore zini zao hen bïti gwe'an – nen de lamkam bi gwibiridannak. Hwëna nëno mae mo kirekam de iïrik gin hip denak hom am angkam zau'un. ⁹ Diki Yesus en angkam kirekam bi gwibirida'ara. Zen kim menkam okamanak gwëka, dekam zëno bosena hen “betekna Alap mo dam taha nakore zi nikon” – nen an kiye. Hwëna Zen mes nëbe mae hap karekkam tilki. Zen in zep Alap zëbe hap bose dawemna golblaka, hëndep angkam zep Zen kitak teipsibirida'ara. Alap eiwa man nësa sérkam kwasang gwibiridaka, zep Tane zemka zer soneka – Zen de nëbe mae hap okamanak awe tñin hipye.

¹⁰ Alap Zén kitak bi gwibi'ira, hen zëre mo sosonkam kitak jowek. Zen in zep Alap hap man tangan dakastilbli'an – Zen de walas beya gwen hap, hen walasna insa de Zén zëre mo ngatannak golëlowehe gwen hapye. Hwëna Yesus Zen Zen-walasna insa de zon guludan hap de Zi niye. Zen zep Yesus hup dakastilblik – Zen de walasna in hap kareksa goltownen hap denaye. Zen zep Alap zëre mo Yesus hup de dwam gwibir-blinna sul soneblaka – kim karek yala insa de goltownennak nwe enkam kara takaye. ¹¹ Zen in zep angkam nwe-mase gwe'an, Tane zem Yesus Zëna, hen Zen men desa karek-karek nakon aha-rok'nен ngan tasibirki, zëno mae mo Bianna aha-en. Zen in zep Yesus hom nësa saher gwibirida'ara – anakan de gubiridan hapye, “Zen ano oso wal.” ¹² Sap Alap mo olak Yesus “oso wal”kam nësa gubiridaka – kim Alapsa hamal hap anakan gublukaye,

“Bian, are mo oso walya ban de golëyaïng gwe
zannak

Ëe asa eno bose dawemna zëno mae mo inik teip
gulsuk gwer.

Ëe asa dekam Emsa terya ban apdenak ziisrip-sri
gwe-gweblal.”ⁱ

^h**2:8** Mzm 8:5-7 ⁱ**2:12** Mzm 22:23

13 Yesus hen man Alap mo épba olak hamal hap guku,
“Ëe asa Bian ensa blol gweblal.”

Zëwe hen man nëbe mae hap dena Alapsa hamal hap gulbluka,
“Ëe ama angkam, walasna mensa Ena abe hap
kap gulbluka, deban mae golëyaïng gwe'an.”^j

14 Mensa “walas”kam gubiridaka, zen kala bare tim nibare wenza nësa ki gubiridaka. Zep Yesus zëre hap hen man tangan dakastik – kala bare tim niban de hen hata zankamye. Zen in zep tün hëp de tim niban golhata zaka – dekam de dowal mo këgi mo sosonsa juwe gwen hap denaka timbwas gulblun hap. 15 Hen Zen mae hap kirekam syal gwibirkì: Dekam de gwiswe sonen hap, tingen men zen tün hëp ëairi gwenanye. Sap zini nen menkam nëre mae mo gwëñ holona men kiye dekam tënsi ema airi gwibik. Hwëna angkam Zen mes nësa tün hëp de airinni in kon gwiswe soneka. 16 Zep man tangan dam gwasin: Yesus kim tilki, Zen Alap mo dam taha nakore zisi hom mas gwibiridaka. Zen hwëna Abraham mo auyan-tane walya nësa mas gwibiridaka. 17 Zen zep tangan zëbe hap dakastiblik – zi timkim de hatazan hap denaye, an kire tim niban oso wal zem nen lowe he'anye. Zen zep nëbe mae hap nwe-mase gwe'ara – san de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo teipsinni, Zen de nësa Alap osan dep mas gwibirida gwen hap. Hwëna Zen orep de Alap mo golak de syal tan zi mo kim hom sapi kalkam nëno mae mo karek-karekna ngan gulsuku. Zen hwëna zëre mo kalkam ngan gulsuku. In zep Yesus zi timkim hata zaka, hen nen zebe anakan tame lak, “Zen eiwa taibiliyan tanganna hen kwasang-kwasangna.” 18 Sap Zëna hen nëno mae mo kim karekna goltowe gweka, hen man sap kareksa de gon hap de enlalana hata gweblaka. Zen in zep soson srëm zini nëno mae mo lowe hensa tame gul gwe'ara – nen kime sap kareksa de gon hap éalp gwasik gwenan. Zep nen kime abe la gwenan, Zen dekam zep enlala tatetena nëbe mae hap zer gwizimnira.

^j2:13 Yes 8:17-18

**Mae hap de ol: Alap mo Tanena in,
Zen Musa Bak onakon teipsin tanganna.**

3 Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nesa mes Alap hlil inki-zere onak de enho lalak enkam lowehe gwen hapye, zep nen dawem enkam Yesussu tame tan. Sap nen ema zabe hap dena damnak anakan egi gwe'an, "Zen Alap zer soneka, hen nebe mae hap Zen mes nwe-mase gweka— Alap mo golak de syal tan zi mo Teipsin Tanganna." ² Sap Zen Alap zere mo taibliblan tanganna, zen zep Alap syala in hap dam tasiki-men kirekam hen orep Musa Baksa taibliblakake, zen de Alap zere mo nga yala Israelsa syal gwe-gweblan hap. ³⁻⁶ Zep teipsinni nonol sap Alap Zen, zao Jesus, zao Musa. ⁴ Hwena men zen tangan kitak bi gwibi'ira, Zen Alap Zen. Zen Zen nga yala insa bi gwebla'ara, hen kama bi tanganna Zen. ⁵ Musa Bak zen hwena Bi Tangan Zini in hon de syal gwe-gwen zi. Zen hen taibliblan tanganna, zep dawemkam Alap zere mo dwam gwibin sin zere mo ngana insa syal gweblaka. Hen zere mo syala kon ngein sin dep dena anakan goltrei gwizimki, "Abon onakore teipsin zini sa hata zala."^k ^{3b} Zep Jesus, Zen Musa onakon teipsin tangaranna, ^{3a,6a} sap Zen bi tangan Zini in mo Walas tangan, hen Alap mes Desa Zen de hendep denaban ngana insa kara ta gwen hap taibliblaka. ^{6b} Zep nen an eiwa Kristus mo nga— nen de airin srémkam Zébon en anakarekam éblol gwe-gwenkamye, "Zen sa kitak nebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdi."^l

Mae hap de ol: Bap nen Alapsa de taibliblanna baes tan.

- 7 Zen zep Alap mo Enhona nesa gubirida'ara,
"Namen de yakanak Alap zere mo olsa em i-san i-san
gwe-gwibin.
- 8 Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim énol drak-drak
gwe-gwen—

^k3:5 Ul 18:15-19

^l3:6b Men zen suratna ansa syal gwibirk, zen "nga" hap awe "gol" kam ale gulk. Zen kim "golsa de syal gwibin" hip ale gulk, zéno enlalana sap Alap mo hlil irin zini Israelsa de syal gwibin hip. Hwena Orya olkam, Israelsa bëjen golkam enlala gwibiridan, hen bëjen zisi gol makan taun, zep "ngasa de syal gweblan" kam li nul sonek.

zen men kirekam sasa lang nakon Abon onakon
de te so gwen hap éasas gwe-gwekke.

Zen dekam zep anakarekam Asa nakasik gweblak,
'Alap wéhë nësa karek tabi'inka?'

⁹ Eno mae mo auyan-azana sap mes hla nul gwek-
owas-owasna mensaë empat-pulu tahunkam
syal gwe-gwibir-zimkye.

Hwëna zen nama dekam Asa kareksa de gulin
halasen gwenkam nakasik gweblak.

¹⁰ Zen in zebë tangan hëndep blalen gwibridak,
zebë anakan gubridak,
'Zen molya etan Abon osan dep lwanda halzak,
sap Asa de i-san i-san gweblanna mes tangan
baes tak.'

¹¹ Zen in zebë desa jala ban anakan gu-gubridak,
'Mensa langna zao de goléteinikirin hip
gu-gubrida guk,
zen hwëna toton molya zë yaïng gwek.'"^m

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, dawem! Bap nen Israel mo
kim égwën. Em ema ahakore nik Ngaya Zini Alapsa hli lanank-
dekam de ere mae mo enho karek lam tan san ang tan hap. Ki
hwëna dekam esa Zénaka de taïbliblan nakon ébutehal gwer.
¹³ Zep emsa de ahanaka karek ora san dep yasik tan srëm hap,
emki enaka yakla jamkam titi ta gwibin. Sap Alap mo olak men
anakan lwak:

"Namen de yaklanak Alap zëre mo olsa em i-san i-san
gwe-gwibin."

"Namen de yakla" kam mensa guku, zëno enlalana, nen de
yakla jamkam nënaka titi ta gwibin hip. Sap kire srëmkam,
ki nëre mae mo karekna in zen sa nëp dérek gwe-gwizim,
hëndep zen sa nësa al tasibir. Zep esa hëndep énol drak-drak
gwer, hëndep dekam esa Alapsa langa lasil. ¹⁴ Hwëna nëne
Alapsa de taïbliblannak tatem ézauk gwe'ak, men kire enkam
nonol lone sennak laibliblakke, nen dekam esa aumwa hap de
yaklanak, mensa Kristus nëbe mae hap hamal gulzimki, desa
kitak ulin. ¹⁵ Zep nen bap nen Alap mo ola insa eititi
gwe-gwibin - men zen anakan lwaky,

^m3:11 Mzm 95:7-11

“Namen de yaklanak Alap zëre mo olsa em i-san i-san
gwe-gwibin.

Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim énol drak-drak
gwe-gwen–
zen men kirekam Abon onakon de te so gwen hap
éasas gwe-gwekye.”ⁿ

16 Zen kirekam banakare zi? Zen sap dwan zëre mae mo ikim am Alap mo ola é sane gwe-gwek! Zen hwëna ba hap etan zëre onakon de wet so gwen hap éasas gwe-gwek? Zen men sap Musa Bak Mesir kon gwiswe soneka! **17** Hen zen banakare zisi Alap empat-pulu tahun enkam jal gwibirida gweka? Zen sap Israel mo auyan-azana– men zen karekna nulin halasen gwekke. Hëndep zep zëre mae mo tok-tokna hli nulida song gwek– sasa lang san kim sek gwe song gwe'an zakye. **18** Hen zen banakare zisi Alap anakan gu-gubiridaka?–

“Mensa langna zao de golëteinikirin hip
gu-gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë yaïng gwek.”^o

Zen men zen Alapsa de taïbliblan hap baes takke. **19** Zep angkam mes tangan dam gwezin: Zen mae hap Alap mo golëteinikirin langnak yaïng gwe srëm gwek: Sap zen hom Zénaka daïbliblak.

4 Zen in zep, sap Alap molya zëre mo ol gu-gunnu insa eititi gwibirkì, zëre mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin wenya, zen zen en sa zëre mo golëteinikirin langnak yaïng gwer. In zep nen ki éngalap gwe-gwen– anakare hap, “Nébon mae onakon bap zen aha maena zëwe hata srëm gwen.” **2** Sap Alap onakore ol dawemna nébon mae onak mes hatak– men kirekam hen orep Israel hon hatakke. Hwëna zëbon mae waba tangan hap lwak, sap zen hom daïblibik. **3** Hwëna nen an zen angkam laïblibi'in, nen mesé Bian mo hamal gun langna iwe de yaïng gwen hap dena ulink. Hwëna men zen daïblibir srëm gwek, desa man Alap gubiridaka,

“Ée mesé nol drak-drak wenya insa jala ban

gu-gubiridak,

‘Mensa langna zao de golëteinikirin hip

gu-gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë yaïng gwek.’”^p

ⁿ**3:15** Mzm 95:7-8 ^o**3:18** Mzm 95:11 ^p**4:3** Mzm 95:11, Ibr 3:11

Hwëna Alap Zén de zi niban golëteinikirin hip dena insa mes sap auhu-kamana an mo nonol lonesen nakon nëbe mae hap hamal gul guzimki. ⁴ Nen ema anakan dam ulsu'un, "Langna insa nëbe mae hap mes hamal gul guzimki," sap Alap mo olak man lwak,

"Yaklana tujuna, Alap dekam syala golzausuku,
sap Zen mes dekam kitak sul soneka."^q

⁵ Zep langna in angkam sul sonen nik lwa'an, sap hyanak Alap dekam zep Israel mo auyan-azana insa gubiridaka– men kirekamë gulk kon ale gulye, "Zen toton molya zë yaïng gwek." Sap sul sone nik de lwan srëmkam, ki molya Alap kirekam gubiridanananam.

⁶ Zep angkam de zini nëbe mae hap Alap Zén de golëteinikirin langnak de yaïng gwen hap dena nama lwazim'in. Hwëna men zen sap nonol ol dawemna insa èsane gwe-gwek, zen mae hap zë yaïng gwe srëm gwek: Sap zen man Alapsa de taibli'blan hap baes tak. ⁷ Zen in zep tahunna kim beya tangankam altilsik song gwek, dekam zep Alap aha yaklana dam tasiki– dekam de Zén de zi niban golëteinikirin langnak yaïng gwen hap denaye. Yaklana insa man ayatna inkam "namen de yakla" kam gubluka. Zen ayatna mensa Daud Bak anakan ale gulkuke,

"Namen de yaklanak Alap zëre mo olsa em i-san i-san
gwe-gwibin."

Bahem auyan-aza uk mo kim ènol drak-drak
gwe-gwen."^r

⁸ Zi niban de golëteinikirin langna insa Alap enlala gwibi'ira, zen Yosua Bak men desan dep Israel mo auyan-azana golësek gwekake, desa hom enlala gwibirki. Daud Bak kim Alap mo ola insa ale gulkuk, dekam Israek de zini orep mes langna zëwe yaïng gwezak. Sap zao de eiwa golëteinikirinkim, ki molya Alap etan aha yaklanak de aha langnak golëteinikirin hip gubiridanananam. ⁹ Zep Alap zëre mo hlil irin zini nësa nama Zén de golëteinikirin hip gu-gubirida gwe'ara– nen dikim nëre mae mo syalsa golzausun hupye, men kirekam hen Alap Zëna

^q4:4 Kej 2:2 ^r4:7 Mzm 95:7-8

yaklana tujunak syala golzausukuke.¹⁰ Sap mensa Alap goléteinikin'ira, zen zëre mae mo syala golzausunkum – men kirekam Zëna hen golzausukuye.^s

11 Zen in zep, nen dawemkam éalp gwe-gwen – ekakim Alap han apdekom érnikink. Mana nébon mae onakon aha mae nik zëwe hata srëm gwenanka – men kirekam orep Israel mo auyan-azana égwë gwekke. Sap zen man Alapsa de taïbliblan hap baes tak.

12 Zep nen bap nen Alap mo ola insa tim gun, “Zen asyas.” Sap Alap mo ola, zen néno mae mo enhonak man tangan sosen gwe-gwenan. Zen zep nwe-mase gwe-gwenan – san de ngayana. Hen Alap mo ola san de nébok eihya-ngü eihya-ngü ben-benna kkiye. Zen zep nébon mae olk en san tísik gwenan, hëndep dan gaïng nénnak hata gwenan. Dekam zep néno mae mo enlalana hen hole-hlena enhonak anakan kles so gwenan, “An zen Alap mo dwam gwibinni. An Alap mo dwam gwibin srëmna.” **13** Zep man tangan dam gwesinü: Alap mo nwenak zëre mo yang tabin wenza nen toton banakan molye éani-ning gwek. Sap zëbe hap tingan talusun nik érlwa'an. Zep lamkam nen kire Alap hap esa nére mae mo lowe henna kitak oltréblal.

**Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nébe mae hap
Alap mo golak teipsinkim syal gwe'ara.**

14 Zep Alap mo Tanena Yesus Zen mes nésa ngatan zi mo lang san dep ngeir gubiridaka – Alap zëre osan dep. Men kirekam orep Alap mo golak de syal tan zini Israelsa Alap hon dep zon nulida gwek, Yesus hen kirekam angkam nésa zon guluda gwe'ara. Zen Zen tangan angkam – Alap mo golak de néno mae mo Teipsin niye. Zen in zep nen Desa en de taïbliblan

^s**4:10** Syalsa de golzausun hup dena mensa ayat 9-10nak enlala gwibirki, zen tükim de auhu-kamanak de syalsa hli yun en hap denaka hom. Hwëna zëno enlalana, nen de nama okamanak lowe hennak de anakan eisbin hip, “Ano syala mes tap gwenan.” Men kirekam Efesus 2:6nak lwa'an, nen Yesussu de taïbliblan wenza nen angkam Alap han apdekom ngatan zi mo langnak érnikin'in. Zep nen auhu-kamanak awe home etan syalsa de gon hap édwam gwe'an – dekam de Bian mo nwenak édakastin hiþye. Sap nen mese édakastik – in kim laïbli blakte. Zep nen angkam san de syal srëmkam de teinikirinni kkiye. Kristen zini nébe mae hap Yesus mes syala sul soneka – nen dikim Alap mo nwenak édakastin hiþ denaye. Hwëna ewakam de taïbliblanna zen hen goltrënksam, sap nen Alap hap de syala isrip-sri habe ol gwenan. (Yak 2:14-26)

ennak tatem ëzauk gwen. Bap nen zabe gweblan.¹⁵ Sap Zen man nëno mae mo lowe henna kitak anakan hlaul gwizimnira, “Zen an dekon sin gwe hana'ara. Zen wakin dekon sin gwe hana'ara.” Zen zep nësa dawemkam kwasang gwibirida gwenda, sap zëre hon hen ki sap kareksa de gon hap de enlalana hata gweblaka – men kkiye hen nen. Hwëna Zen hom mae karekna golka.¹⁶ Hwëna nen mese angkam Deban érdokot gwer! Zep nen kime Alapsa abe la gwenan, nen dekame damkam nëre mae mo abena Alap hap yaïng il gweblanan – Yesus in zëwe angkam nëbe mae hap syal gwe-gwe'araye. Zep nen sap esa aïrin srëmkam Alap hon yaïng gwe-gwer – nen de ba maesa tahalha gwibinkimye. Dekam sa Alap nëbe mae hap zëre mo kwasang-kwasangna nabakam goltrei gwizimdi.^t

5 Yahudi zini, Alap mo golak de teipsin hïp zen zini aha-en dam dasik gwenan.^u Zëno syala, zen zi bose zemka de Alap hon golëyaïng gwe-gwen hap – ba maesa de Alap hap gol gweblankam. Hen zëno syala, bol-zaun tangan wenya, zen tingare Yahudi zi mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip de sapi-kambingsi Alap hap tru tasik gweblan hap.
2 Okamanak insa Alap mo golak de teipsin hïp dam dasik gwibirin, zen hen ki zi tangan. Zen zep aha zisi sae-saekam golélowehe gwenda – tame gun srëmkam kim karekna nol gwenanye. Sap zëna hen man zënaka enlala gwe-gweblanda, “Aena hen sin-sinni.”^v **3** Zen in zep nonol zëre mo karek-kareksa in hap sapi-kambingni tru tasik gwenda, ki zep hwëna aha zi mo karek-karek hap tru tasik gwenda.^w **4** Hen zi bëjen zënaka

^t4:16 Ibr 10:19-20

^u5:1 Suratna ansa kim ale gulku, dekam nama Musa mo titi tabin ola syal nei gwibik – Yerusalem de Alap mo golakye. Zep “dam dasik gwenan” kam suratnak awe ale gulku. Alap mo gola insa tahun tuju-pulukam Roma mo jana nabare zini dri nuk, zep hëndep dekam Alap mo golak de syala nolzausuk – hëndep angkam. Zep men zen suratna ansa ale gulku, san ha tahun 60 maekam mes yap ale gulku.

^v5:2 “Tame gun srëmkam de kareksa gonna,” zëno dam gulsunnu, zen Musa mo ahakore jalse gwen ol bete-teksa de gulmurun. Sap zëno titi tabin ola iwe, jalse gwen ol bete-teksa man sërkam beya gwek, zep tingare Yahudi zini bëjen tingan enlala gwibin. Zep ahakore ol jalse gwen bete-teksa insa tame gun srëmkam nulmun gwek. Eirim de kareksa gonna – men kkiye, kahalo gwenna hen zisi de tanna, desa bëjen tame gun srëmkam syal gwibin.

^w5:3 Im 9:7

dam tasin – Alap mo golak de teipsinkim syal gwen hap. Zen diki Alap Zén dam tasik gwenda – men kirekam orep Harunsu dam tasikike.

⁵ Kristus hen kirekam. Zen Zén hom Zénaka teipsinkim dré neka, hwéna Alap ki dam tasiki – anakan kim gublukake,
“Em in ano Tane,

Êe mesé namen damnak Aenaka anakan kira tanan,
‘Êe an eno Bian.’”^x

⁶ Hen aha ayatnak Alap man gubluka,
“Em an Zen esa hëndep denaban
are mo golak teipsili –

orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye.”^y

⁷ Yesus kim okamanak awe nama gwé'anka, Zen Alap de mas gweblan hap ol mam-mamkam go naban abe ta gweka. Zen man Alapsa anakan taibliblaka, “Zéno sosonna ki – Asa de tün nikon ngaya tan hap denaye.” Hen Zen man Alapsa dawemkam betek gwe-gweblaka, in zep hëndep Alap zéno abena dokwak gul gweblaka. ⁸ Zen sap Alap zére mo Tane, hwéna Zen hen awe de gwéenkam Alap mo zébe hap de dwam gwibir-blin san de sul sonen hap dena anakan tawa gweka, “Êe hen asa karekna goltowe gwer – men kirekam Bian Asa dwam gwebla'araye.” ⁹ Zen in zep tangan Yesus in Alap mo nwenak dakastilkü – zére mo ngatan zi mo langnak de gol tangannak de teipsin hipy. In zep hëndep nébe mae hap éngaya gwen hap de ausuna Zébon onak hëndep denaban lwa'an – nen an zen Desa ang è gweblananye. ¹⁰ Zep Yesussu Alap zére mo gol tangannak de teipsin hip dam tasiki – in kim anakan gublukaye,

“Em an Zen esa hëndep denaban
are mo golak teipsili –
orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye.”^z

Kristussu de ang gweblannak de èzise gwen hap de ol:

¹¹ Yesus mo kirekam de Alap mo golak teipsin hip de ola nama beyana – desa de ebe mae hap golzimdin hip denaye. Hwéna ebe mae hap sa gwa-gwa gwer – desa de srip gulsuzimdinkimye. Sap em in enlala tihisni. ¹² Diki angkam emaka aha zisi hen Alap mo olkam tawa la gwibi'in. Hwéna

^x5:5 Mzm 2:7 ^y5:6 Mzm 110:4 ^z5:10 Mzm 110:4

ena hen nama tawa tabin hibe édwam gwe-gwe'an, sap nonol lonesen nakon de tawa tabinni em desa home kitak tame u'in. Em an wal baïzil makane nama lowe he'an, zebe momkam de taïzibin en hap édwam gwe-gwe'an. Diki angkam tembane drak-draksa emaka olgwen gwibi'in.¹³ Nama de momsa twen gwen zini, zen nama baïzili, zep zen hom Alap mo nwenak dikim édakastin hip dena tame nu'in.¹⁴ Tembane drak-drakna zen zise gwen zi hip dena. Sap kire zini zen mes zénaka holokam titi da gwibik-dekam de enho drak-drakkam lowehe gwen hap. Zep zen mes karek nabban dawem nabban de kles so gwen hap dena tame nuk.

6 Zep Kristen zini nénaka de tawa ta gwibinkim bap nen tahan en san dena etan-etankam gollwa halasen gwen. Diki olk san dena kim nen nénaka tawa ta gwibin-Kristen gwennak dikim ézise gwen hap dena kim. Zep anakare ensa bap nen gollwa halasen gwen:

Waba hap de syalsa de baes gwibin hip dena-mensa
Yahudi zini tim nul gwenan, “Ëe dekon asa Alap
mo nwenak dakastil.”

Ahana, Alap ensa de taïblî gweblan hap dena,
2 hen zisi de su tabirida gwen hap dena,^a
tahasa de tehabirida inen hap dena,
hen juwen nakon de tim ëse nabban luk tan hap dena,
hen Alap de karek gol gwen zisi hëndep denaban
karek tabin hip dena.

Zen in kitak nonol lonesen nakore tawa tabin.³ Zep anik olk san dep dena insa emsa tawa tabik, sap nen ema Alapsa anakan laïblîbla'an, “Zen sa tame gun hup de sosonna nëbe mae hap golzimdi.”

4 Dawem! Ema kawesin sin dep etan lwanda halank. Sap lwan dahan wenya, desa banakan dep? – ngatan san dep de

^a**6.2** “Zisi de su tabirida gwen hap dena,” awe Yunani olkam hom “baptisan”kam ale gulku, hwëna “baptisan-baptisan”kam ale gulku. Zep zéno dam gulsunnu aha-ere su tabinsi hom, hwëna beyana. Su tabiridansa de aïtbinni zen anakan: Kristen gwennak de zisi su tabiridan hap dena, hen Yahudi zi mo weyakam de timsi ngan gulsun hup dena, hen Alap mo Enho de nësa hlë tabiridan hap dena. Zep “su tabirida gwen hap dena,” desa bëjen anakan enlala gwibin, “An nen de nëre mae mo kareksa dikim ngan gulsun hup su tabiridannak etan-etankam ang gwen hap dena.”

etan golélwan dahan naye. Sap zen menkam man Alap onakore dawemna hen Alap mo Enho mo syala neisbik,⁵ hen zen man Alap mo ol mo dërekna neisbik, hen sosonna men dekam esa Alap mo kama ésenak lowehe gwer, desa hen man sap dërekna neisbik.⁶ Hwëna kire nik de Kristussu hli da'ak, desa toton banakan molye ngatan san dep etan olélwanda halzak. Sap zen de kawesin sìn dep lwanda hankam, zëno mae mo syala in sa nwe-mase gwer – san de Alap mo Tanena Yesussu de etan saherak drë nenna kiye. Sap zëno mae mo syala in, dekam san de Yesussu de anakan tik-tik tanna kiye, “Emki etan te-lidak sonnak tün – ano mae mo karek-karek éseña ansa ekakim tingare zi mo nwenak ap ngan gulsuzim!”

⁷ Emki éenlala gwen: Nga syal gweblannak de o il ti gwenkam, dekam ngana iwe de obwaga tutulkum hatankam, ki Alap man nga syal gwe-gweblan zini in han apdekom zersyal gwe-gwe'ara, hen Zen sa ngana insa sam gwesiblila.⁸ Hwëna ngana iwe de endang hatankam, ahaksa dokot té ngü-ngü, dekam Alap de kamana insa heip gun hup man golek de gwe'an. Hen nga syal gwe-gweblan zini in sa nga zem insa syaukkum ang tala.

⁹ Zep ano kwasang gwibirida gwen wenza, ée insa Biansa de hli tan hap dena ebe mae hap ale gulzim, hwëna ée homë emsa anakan enlala gwibirida'an, “Zen sa eiwa hli dal.” Sap ée emsa anakané taibilibirida'an, “Em mese hëndep de gwën hap dena ulink.”¹⁰ Sap Alap Zen totoresa hom zisi gol kïninda gwenda. Zen molya eno mae mo syal dohon-honna mensa zëbe hap ol gweblak eititi gwibirki. Hen em mensa Zénaka enna ola gweblak, desa hen molya eititi gwibir-zimki – in kim Kristen bose wal omka kwasang eibirida gwekye. Hen em angkam namae kirekam lowehe gwe'an.^b ¹¹ Zep ée ama tangan emsa dwam gwibirida'an: Diki em kwasang hap de syala insa ayang gul song gwen – eno mae mo lowe henna men kiye. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, “Ée eiwa asa Alap Zén de nësa golëteinikirin langnak yaïng gwer.”^c ¹² Hwëna kire srëmkam esa éasang-asang gwe-gwer. In zebë emsa dwam gwibirida'an: Emki sap zini men zen Alapsa de taibilioblannak tatem ézauk gwekke, desa enlala gwibirida gwen. Zep emki hen zëno mae mo kim enlala

^b 6:10 Ibr 10:32-34 ^c 6:11 2Ptr 1:8, 10

syal-syala ban tatem ëzauk gwen, sap zen mes zëwe yaïng gwek – men zëwe dep Alap nësa kïtak gu-gubirida gwekaye.

**Mae hap de ol: Alap zëre mo gu-gubiridan
ola bëjen wet gulsun.**

13-15 Abraham Bak kirekam tatem zauk gweka, sap desa man Alap zëre mo bosesa de gubin niban anakan gu-gubluka,

“Ëe an Alap ama emsa gu-gublu'an,

Ëe asa tangan ebe hap dawemna gol gweblal.

Eno auyan-azana zep sa tangan hëndep ëbeya gwe song gwer.”^d

Zao zep Abraham ola insa de taïbli'bín niban holokam eissíki, hëndep ki zep gul inki – mensa gu-gublukaye. Zen mae hap Alapsa taïbli'blaka: Sap Alap man zëre mo ol gu-gunnu insa zëre mo bosesa de gubin niban soson gulkú. Sap Alap Zénaka de kwé tan hap de zini hom tangan, Zen zep zëre mo bosena gubirki.

16 Sap zini kim zëre mae mo ola soson nul gwenan, zen teipsin zi mo bose gubin niban anakan soson nul gwenan, “Dikire Zen asa hla tak – ëe de syal gwibin srëmkamye.” Zen dekam zep aha zi ol gulsun-gulsun srëmkam anakan daïbli'bida gwenan, “Zen eiwa desa de syal gwibin hip kirekam gu-guku.”

17 Zen zep Alap hen kirekam zëre mo olsa zëre mo bose gubin niban soson gulkú – Abraham Baksa kim gu-gublukaye. Sap Zen man Abraham mo auyan-tane walya nen de anakan taïbli'blan hap dwam gweka, “Zéno ol gu-gunnu eiwa bëjen wet gulsun. Zen hëndep eiwa sa kirekam nëbe mae hap syal gwibir-zimdi.”

18 Zep Alap mes nëbe mae hap zao de tatem ëzaun hup dena dan-dan teisyazimki: Ahana Abrahamsa de ol gu-gublunna in zen. Ahana zëre mo bose gubin niban kim ola insa soson gulkuke. Zep Alap bëjen zëre mo ol-gun darena insa wet sosun, hen Zen bëjen boton gwen. Zen in zep, nen an zen Alapsa ëngaya gwen hap yaïng ëbla kïnii'an, ol-gun darena insa de kyang-kyang sosun nuban esa ngalap gwen srëmkam tatem ëzaul.

19 Zep zëwe en de tatem ëzaun hup dena in, zen buluk de jangkal makan zen nëbe mae hap lwazimdin, sap Alap bëjen

^d6:13-15 Kej 22:16-17

boton gwen. Zen zebe angkam aïrin srëmkam ol gu sonenkam Alap zëre hon yaïng gwe-gwe'an – zëre mo ngatan zi mo langnak de gol mwa tangannakyé, men zëwe orep deyol glaïng-gling liliñni il nîl sone gwekye. Sap menkam zini zao bëjen yaïng gwen. Dekam orana tayalsin nik lwa gweka – men kirekam hen Alap mo okamanak de gol mwanak hen deyol glaïng-glingni liliñnik il nîl sone gwenanke.²⁰ Hwëna angkam desan dep de orana Yesus mes nëbe mae hap sal tazimki. Zen zep nëbe mae hap nwe-mase gwe'ara – Alap mo golak de teipsin tanganna, Melkisedek Bak mo kim de teipsin hïp. Hen Zen dekon sa hëndep denaban nësa mas gwibirida gwerä.

Abraham ne Melkisedek neka de kles son hap de ol:

7 Melkisedek in éna Salemk teipsinkim iřik gïlkï. Hen zen teipsin tangan Zini Alap hap de syalsa gol gweka – sapi-kambing maesa de hen tru tasik gweblankam. Abraham kim eijannak de yei-yék gwen nakon Iwahal zaka, Melkisedek dekam zep Abrahamsa ala tabla zaka, zao zep tahana tehabla ineka – Alap dikim dawemsa golblan hap.^{e 2} Abraham dekam zep eijan nakon de kap ta halzan kire-kire hlïkna zëbe hap kap tablaka.^f Melkisedek mo bosenä hen enlala nabän. Zëno enlalana “Dam-dam enkam de iřik gin zini.” Hwëna zen hen éna Salemk teipsinkim iřik gïlkï, hen éna in mo bosenä enlalana “umlae.” Zep Melkisedek hen anakan nwe-mase gweka, “umlae hap de teipsinni.”³ Alap mo olak hom Melkisedek hap dena anakan ale nuk, “Zëno ane-biana zen,” hen “Zen dekore zi ausu nakorena.” Ki maka hen anakan dam nulsuk, “Zao jaha gwek,” ahaksa, “Zao tilki.” Zep zen man nwe-mase gwe'ara – san de Alap zëre mo Tanena kiye – nonol lone senna hom, hen aumwa topna hom. In zep Melkisedek anakan nwe-mase gwe'ara, “Zen Alap mo golak de hëndep denaban syal gwe-gwen zini.”

⁴ Nen zebe anakan dam ulsu'un, “Melkisedek, zen eiwa teipsin tanganna,” zep nëno mae mo auyanna Abraham Bak

^{e7:1} In kim golëyei-yék gweka, zen teipsin zisi empat enkam hëndep jana zi zeban zitamerasiki. (Kej 14:17-24)

^{f7:2} Kire-kire hlïkna insa Abraham kap tablaka desa “sepersepulu”kam nen gwibirin. Zep emaskam de moksa de 10 enkam kap tanna, zen hwëna Melkisedek hap aha-en zerblaka. 50kam de kap tan kire-kirena, desa 5 enkam kap tablaka.

eijannak de kap tan kire-kire dawem-dawem hlikna zëbe hap kap tablaka.⁵ Hwëna Musa mo titi tabin olak hyanak anakan lwak,

“Lewi Bak mo ausu nakore zini men zen de Alap mo golak syal ta gwe'ak, zen en sa zëre mae mo iyena Israel onakon Alap hap de kire-kire hlikna nulin gwer.”^g

Sap eiwa, dekon de gulin gwen, hwëna Israel zi ausuna in hen apdekom Abraham mo auyan-aza nakorena.⁶ Melkisedek Bak an, zen hwëna Lewi Bak mo auyan-aza nakore naka hom. Hwëna zen ki Abraham onakon kire-kire hlikna gul inki. Hen zen man Abraham hap tahana tehabla ineka. Néno mae mo auyanna in sap eiwa teipsinni, sap Alap nonol desa en hamal hap gu-gubluka – dawemsa de golblan hapye.⁷ Hwëna mes dam gwesin: Men zen tahana tehabla inenna, zen teipsinni. Mensa tehabla inenna, zen betekna. Zep Melkisedek, zen Abraham onakon man teipsiki.

⁸ Lewi Bak mo ausu nakore zini in man juwe gwenan, hwëna zen Alap hap de kire-kire hlikna man nulin gwenan – Yahudi bose zem onakonye. Hwëna Melkisedek Bak, zen zëbon mae onakon teipsinni, sap Alap mo olak zëbe hap dena man nwe-mase gwe'an, “Zen hom tilki.”⁹ Hen Lewi mo ausu nakore zini in men zen angkam Yahudi onakon kire-kire hlikna nulin gwenan, zen hwëna man ènwe-mase gwe-gwe'an – san de Melkisedek Bak hap de hen kap tablanna kiye. Sap Abraham kim kap tablaka, Lewi mo ausu nakore zini in nama san de Abraham mo timnik de lowe henna kiye.¹⁰ Sap Abrahamsa kim Melkisedek ala tablaka, dekam Lewi Baksa hom jaha gwe'ak. Zen zep nwe-mase gwe'an, zen dekam san de Abraham mo siknik nama gwé'anka. Zen zep nwe-mase gwe'an, Lewi Bak san de ang gwenna – Abraham kim kire-kire hlikna Melkisedek hap kap tablakaye. Zep Lewi onakon, teipsinni Melkisedek Bak.

¹¹ Hwëna Musa Bak kim titi tabin ola insa golzimki, zen anakan gubiridaka, “Lewi Bak mo ausu nakore zi en sa Alap mo golak syal ta gwer – dekam de Israel mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye.” Zen zep angkam zen en sapi-kambingsi Alap hap tru dasik gweblanan. Hwëna Lewi Bak mo ausu nakore zi enna in de eiwa syala insa su nul sone'anam,

^g7:5 Bil 18:21

hen sap Lewi mo aza-tanena Harun Bak mo ausu nakore zi en, ki Alap molya lun Ahana dam tasininan – Zen de hwëna Melkisedek Bak mo weinak zi mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye.^h Lewi Bak mo ausu nakore zini in sap Musa mo titi tabin ola insa syal nei gwibik, hwëna Alap mo nwenak zen hom sowehek. 12-14 Kirekam de lwankam, ki hwëna Alap mes Musa mo titi tabin ola insa wet gulsuku. Sap Melkisedek mo weinak dep de Zini, Zen Kristus – néno mae mo Teipsinni. Hen Zen Lewi Bak mo ausu nakon hom saltik. Zen dwan Yehuda mo ausu nakore nakake. Zéno ausu nakore zini orep hom tangan mae sapi-kambingni Alap hap tru dasik gweblak. Hen Musa hom zi ausuna in hap dena orep mae anakan gubiridaka, “Zen sa hen Alap mo golak syal ta gwer.” Zep Kristussu kim Melkisedek Bak mo weinak dep dam tasiki, Alap hen dekam Musa mo titi tabin ola insa wet gulsuku.

**Mae hap de ol: Yesus Zen Melkisedek Bak mo kim
sa hëndep denaban nësa mas gwibirida gwera.**

15 Zep eiwa, angkam mes tangane dam ulsul: Alap mes Musa mo titi tabin ola insa wet gulsuku – in kim Kristussu zer sonekake, Melkisedek Bak mo weinak de teipsin hip. 16 Desa zi hom dam dasik, sap Musa mo titi tabin ola kon Yehuda mo ausu nakon de saltin zini bëjen Alap mo golak syal gwe-gwen. Zen hwëna Alap Zén dam tasiki, sap Yesus hon sosonna ki-dekam de hëndep denaban tin nikon ngaya gwen hap denaye. 17 Zen zep zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Em an Zen esa hëndep denaban
are mo golak teipsili –

orep de teipsin zini Melkisedek Bak mo kimye.”ⁱ

18 Zep angkam, Alap kim kirekam Yesussu dam tasiki, épba titi tabin ola insa dekam zep tahan san gwei gubir künika. Sap épba ola in, zen sosen naka hom – nësa de Alap osan dep zon guludan happye. 19 Sap Musa mo titi tabin ola in bëjen néno mae mo tingare karek-kareksa ngan gulsun. Zen in zep nëbe mae hap Yesus ora dawemna sal tazimki – Desa en de blol gwe-gweblankam de Alap zëre onak yaïng gwen hap denaye.

^h7:11 Bil 18:22-23, Mzm 110:4, Ibr 5:6 ⁱ7:17 Mzm 110:4, Ibr 5:6

20-22 Ora èsena insa Alap syal gweblaka, zen zen– soson tangan zi niye. Sap Alap kim Yesussu dam tasiki, Zen zëre mo bose gubin niban gu-gubluka– kim anakan gublukaye,

“Ëe an eno Bian,

Ëe are mo bose gubin nibanë Emsa gu-gublu'an,
hen Ëe molyë ola ansa wet gulsuk:

Em an Zen esa hëndep denaban
are mo golak teipsili.”^j

Zen Yesus ensa kirekam gu-gubluka. Hwëna épba tüü tabin ola kon in zen nama Alap mo golak syal ta gwenan, desa Alap hom kirekam gu-gubirida gweka. Zep nen angkam Yesus onakone anakan tame ul gwe'an, “Mensa angkam Alap zi niban ola ziaha-en gu'ura, zen eiwa tangan sa ki lwal, hen zen soson tangan wenza zen.” Orep insa Musa Bak han aha-en ulki, zen soson naka hom. Nen mae nakone desa tame ul gwe'an: Sap Alap Yesussu zëre mo bose gubin niban gu-gubluka.

23 Ahana ansa emki hen enlala gwibin: Men zen Alap mo golak syal ta gwek, zen man beya gwe song gwek, sap zen man juwe gwek. 24 Hwëna Yesus an Zen angkam Alap mo golak teipsi'ira, Zen hëndep denaban sa teipsili. Zep zëno weinak dep etan ahana molya teipsiki. 25 Zep ngaya gwen hap de sosonna, zen kitak hëndep denaban Zëbon lwa'an. Zep tingan men zen Alap osan dep Zëbon osan yaïng gwe-gwenan, Zen desa sa ngaya tabiri. Sap Zen hëndep denaban zë gwë gwenda– dekon de nëno mae mo abesa Bian hap ayang gul gweblan hap.

26 Zen in zep tangan Yesus sam gwesi'ira– Zen de nëbe mae hap Alap mo golak teipsinkim syal gwenkamye. Sap Zen lalak enna hen enho kles gwasin srëmna, hen karek maena hom golka. In zep zëbe hap dena angkam dakastii'in– nen makare karek gol gwen zi niban de golésiri gwen srëm hap denaye. Zen in zep hëndep Alap zëbe hap golblaka– Zen de teipsin tangankam ngatan zi mo lang nakon nësa irik gin hip denaye. 27 Zep Yesus man tangan ahakore Alap mo golak de teipsin-teipsin wenza kwei-kwik gu'ura. Sap Zen hom dwam gweka– nonol zëre en mo karek-karek hap de mwin-mwankam sapi-kambingsi Alap hap tru tasik gweblan hapye, kire hwëna etan aha zi mo karek-karek hap hen tru tasik gwizimdin hip. Hwëna Zen kim aha-rok'nen zëre mo timni golguku, te-lidak sonnak de tan hap,

^j7:20-22 Mzm 110:4

Zen dekam zep tingare neno mae mo karek-karekna hendep denaban ngan gulsuzimki.²⁸ Zep titi tabin ola in kon kim zini dam dasik gwibirin, zen de Alap mo golak teipsinkim syal gwe-gwen hap, zen nen makare karek gol gwen naka hen dam dasik gwibirin. Hwena titi tabin ola in mo tahannak, zao zep Alap zere mo bose gubin niban zere mo Tanena insa anakan dam tasiki,

“Em an Zen esa hendep denaban
are mo golak teipsili.”

Sap Yesus Zen mes Alap mo zeba hap de dwam gwibir-blinna kitak tangan sul soneka.

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen tangan-

Alap mo golak de neno mae mo Teipsin tangan naye.

8 Ee ansa emsa tawa tabi'in, bol-zaun tanganna an zen: Yesus Zen Zen tangan nene mae hap syal gwe'ara – Alap mo golak de teipsin tangankamye. Zen in zep ngatan zi mo langnak Alap zere mo dam taha nakon nikin'ira.² Men zao angkam Zen nene mae hap syal gwe-gwe'ara, zen Alap zere en hap de tekson tangannak – mensa Alap Zena syal gwibirkike. Zen Israel zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom syal gwe'ara.

³ Tingare Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin-teipsinni, zen kitak kire-kiresa Alap hap nol gweblanan, hen sapi-kambingsi zebra hap tru dasik gweblanan.^k Zep neno mae mo Alap mo golak de Teipsin Zini Yesus, zeno syala zen hen kirekam nwe-mase gwek.⁴ Okamanak awe de Zen nama gwé'anam, Desa hwéna molya Alap mo golak de syal gwe-gwen hap dam dasi'inam. Sap Lewi Bak mo ausu nakore zini in, men kire enkam Musa mo titi tabin olak lwak, zen nama desa Alap hap nol gweblanan.⁵ Hwéna zen insa syala okamanak nol gwenan, zen au-au makarena. Hwéna Kristus insa ngatan zi mo lang nakon syal gwe-gwe'ara, zen eiwa de tanganna zen. Zen in zep, orep kwatapna Sinaik kim Alap Musa hap zere mo ngatan zi mo langnak de gol tanganna zertréblaka, kirekam de hen okamanak syal gwibir-blin hap, Zen anakare ol tan-tanna golblaka,

^k**8:3** Insa “nol gweblanan” kam hen “tru dasik gweblanan” kam ayatnak awe ale gulku, desa de srip gulsunnu emki 5:1 mo otde alenak hlaun.

“An kire enkamë kwatapnak awe ebe hap
goltréblanan, zen kire enkam em hëndep sul sonen.”^l

⁶ Zep mensa au-au makarena Musa mo tan-tan san syal nei gwibirin, hwëna angkam eiwa de tangan wenya in desa Yesus ngatan zi mo langnak nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zim'ira. Zep Zen insa kirekam syal gwe-gwe'ara, zen man tangan kwei yuluda'ara – men zen Alap mo okamanak de golak syal ta gwenanye. Sap syala men desa Alap mo nonol ol ziaha-en gun nukon okamanak nol gwenan, zen sosen naka hom – zen de zisi Alap osan dep zon guluda gwen hapye. Hwëna angkam ansa Alap nëban mae ola ziaha-en gu'ura, zen sosen tangan wenya zen. Zen in zep Yesus nësa angkam Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen ol ziaha-en gun ësena insa nëbe mae hap syal gwibir-zimki – men kirekam Alap nësa gu-gubiridakaye.

⁷ Sap Alap mo Musa han de ol aha-en unni in de sosen gwenanam, ki molya etan zi niban de ol ziaha-en gun hup dwam gwenanam. Ki nonol ziaha-en gun enna in maka sowehek. ⁸ Hwëna Alap Zën nonol ziaha-en gunnu insa anakan dam gulsuku, “An sosen naka hom” – Zen kim anakan hamal hap gubiridakaye,

“Ëe, Bian, ama emsa gubirida'an:

Ansa enlala ei gwibik.

Israel ne Yehuda nik mo zi ausu nakore zi niban de etan olsa ziaha-en gun hup de yaklanak sa hatal.

⁹ Eban mae de ol ziaha-en gun ësena an, zen men kirekamë auyan-aza oban orep ziaha-en guk, kirekam hom –

Ëe kimë desa are mo sosonsa de goltrei gwizimdinkim Mesir kon gwiswe sonekye.

Hwëna zen ano ol ziaha-en gunnu in san hom ang tak.

Zen in zebë hëndep tahanna gweisibiridak.

¹⁰ Hwëna insa ngein sin etan ziaha-en gu'uk, Ëe asa zëno mae mo enhonak titi tabin ol ësesa ale gulzim,

zen zep sa desan en aha-ere enlalakam ang ta gwer. Zen dekam tangan sa anakan ènwe-mase gwe-gwer,

^l8:5 Kel 25:40

‘Ee an zéno mae mo Alap,
hen zen eiwa ano hlil irin wenza.’

11 Zen dekam molya zénaka anakan titi da gwibik,
‘Emki Biansa tame tan.’

Sap zen dekam zén sa kitak Asa tame dal –
sap bose nabare wenza, sap bose srém wenza.

12 Sap Ëe asa zéno mae mo karek-karekna tap gulsuzim.
Dekam molyë etan zéno mae mo karekna enlala
gwe-gwibik.”^m

13 Zen in zep, Alap kim kirekam hamal hap gubiridaka,
etan de zi niban olsa ziaha-en gun hup, zéno dam gulsunnu,
Zen hen dekam nonol ziaha-en gunnu insa tahan san gwei
gubir kinika. Kirekam de lwankam, ki nonol ziaha-en gunnu in
mes épba gwer, hëndep angkam zen zalta dep dena.

**Mae hap de ol: Ëpba ol ziaha-en gunnu,
zéno syala kirekam lwak.**

9 Nonol ol ziaha-en gunnu in, zéno syala, desa kitak Musa
Bak Swe ale gulzimki – kire enkam de Alapsa blikip gwasik
gweblan hap denaye. Zen zi mo tahakam de Alap hap de syal
gwibir-blin tenda golak kirekam syal nei gwibik. **2** Alap hap de
tenda gola in teksonna dan-dan. Ngein sin de teksonna, desa
man nen gwibik, “Alap hap dena.” Zao zep Alap hap de pelitana
nonne gwek – zéno ngatan hap de hli-hlina tuju enkam. Zao hen
mejana ki nola gwek – men zao Alap hap de rotina non nebla
ine gwekke. **3** Dekon tahan san de teksonna, zéno lilikinni deyol
glaing-gling yawalsa zé il nil sone gwek. Teksonna desa man
nen gwibik, “Alap zére en tangan hap dena.” **4** Zéwe emaskam
de kalsna hen ki – men zéwe irase dawem nabare te kili tru dasik
gwek. Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun petina hen zéwe
nonne gwek. Zen tekam de syal gwibinni, hwéna emaskam
zé ma-makan dabik – hëndep kitak. Petina in mo olk, zéwe
emaskam de botola ki – men zéwe orep de tembanena mannana
biti dakke, tembanena mensa Alap Israel hap Mesir kon de sek
gwe zannak owaskam gol gwizimkike. Harun Bak mo dutena
hen zéwe – men zen owaskam mas gwekke. Kaso hlang darena,
men zéwe Alap Musa Bak hap dare taha-tapkam de titi tabin ola
insa ale gulbluka, zen hen zéwe nola gwek. **5** Petina insa dikim

^m8:12 Yer 31:31-34

mat gulsun hup dena, zen emas enkam syal neibik. Hen zëwe emaskam de syal gwizimdin Alap mo dam taha nakore zi makare daresa zaun noso inek – sii ala er sosuzimdin nika. Zëno nik mo sii alana petina insa kim tahan nakon il-il soneka, sap zen man peti mat gulsunnu insa enlala nei gwibik, “Sapi-kambing kal de zëwe lwankam, zen dekam Alap nëno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizimnira, hen Alap nësa dekon golëlowehe gwe'ara.” Hwëna desa de tingan srip gulsun hup, ki sa tangan blal gwer.

6 Alap hap de tenda gola insa kim syal gwibinkim su nul sonek, dekam zep Alap hap de kire-kirena insa kang dazak. Zen dekam zep hen nonol teksonna iwe Alap mo golak de syal tan zini, sap bose bete-tek wenya, biti gwe-gwezak – Musa mo titi tabin ola insa dikim syal gwe-gwibin hipye. 7 Hwëna tahan san de teksonnak, zëwe Alap mo golak de teipsin tangan en nik til gweka. Aha-ere tahunkam aha-rok'nen zë til gweka. Hwëna zen hen sapi-kambing kal srëmkam bëjen zao tin. Kala in desa Alap hap goltré gweblaka, nonol zëre mo kareksa dikim ngan gulsulun hap denaka goltré gweblaka, zao hwëna tingare Israel zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip denaka – tame gun srëmkam mensa syal nei gwibikke.ⁿ 8 Zen in zep dekam Alap mo Enhona anakan goltreizimki, “Tenda gola in de nama lwa gwe'ak, ki totore zini molya Alap zëre hon yaïng gwe-gwek.”

9 Zen zep angkam de wenya nëbe mae hap olk san de enlalana anakan lwazim'in: Kire-kiresa hen sapi-kambing maesa de Alap hap kap ta gweblanna, zen waba hap. Sap zen bëjen zini in mo enhona ngan tasin. 10 Sap kirekam de syala in, zen tim en hap dena. Enhonak hom hata gwek. Sap syala in dekam anakan nol gwek:

kire enkam de tembane tan hap dena,
kire enkam de otdebin hip dena,
hen kire enkam de timsi ngan gulsun hup dena.

Hwëna desa Alap etan de zi niban olsa ziaha-en gun srëmennak dep ki golzimki.

ⁿ9:7 Alap mo golak de teipsin tangan zini in mo syal hap dena, emki Im 16nak hlaun. Tame gun srëmkam de karek gonna, zëno srip gulsunnu emki Ibr 5:2 mo otde alenak hlaun.

Mae hap de ol: Kristus Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ésena insa de sul sonen hap hata zaka.

11 Zen zep Kristus hata zaka– Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ésena insa dikim nëbe mae hap syal gwibir-zimdin hip. Hen Zen zëre mo syala in kon zep gwë'ara– nëbe mae hap de Alap mo golak de teipsinni. Zen kim tün nikön etan ngaya gweka, dekam zep ngatan zi mo langnak de Alap zëre hap de tenda golak til halka. Zëwe de Alap mo gola in, zen eiwa tangaran wenza zen. Zen zi mo syal gwibin nika hom. 12 Kristus Zen aha-rok'nen tangan tilkü– Alap zëre en tangan hap de teksonna iweye. In kim tilkü, Zen sapi-kambing kalsa hom gol halka. Zen hwëna zëre mo kal en naban goltikü. Zen dekam zep nësa kitak hëndep denaban dowal mo këgi mo irik gin nikön gwiswe soneka– Alap mo hlil irin zinik dikim nësa golëbiti gwen hapye. Dekam etan hyanak molya ba maena kire hap goltikü.

13 Men zen titi tabin ola insa ngip nul gwenan, desa man enlala neibirida gwenan, “Zen Alap mo nwenak kun naban.” Zep nonol ol ziaha-en gun hup de syala in san kim ang ta gwenan, dekam sapi-kambing kalkam blis dëbirida gwenan, ahaksa sapi tru ta seblan sonsa ho naban siri nul gwenan– dekam de blis tibirida gwen hapye. Hwëna kirekam kim tim ennak blis dëbirida gwenan, dekam zep enlala neibirida gwenan, “Angkam mese Alap mo nwenak ngan lasibirin.”^o 14 Hwëna angkam karek gol gwen srëm Zini Kristus Zen mes Alap mo Enho mo sosonkam Zënaka domba makan zerguku. Zep nen an Kristus zëre mo kalkam de blis tibiridan wenza zen. Zep nen an zen tangan– dawemkam de ngan tasibin wenya! Sap nësa tim en nakon hom ngan tasibirki. Hwëna enho naban hëndep nësa ngan tasibirki. Zen in zep nen angkam Ngaya Zini Alapsa esa enho aha-erekam ang ë gweblal, sap Zen mes nësa alal gulku– waba hap de syala konye.

15 Zen in zep Kristus angkam nësa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gunnu insa nëbe mae hap syal gwibir-zimki. Zep Zen mae hap angkam syal gwe-gwe'ara: Alap mensa kwang guludaka, zen dikim hëndep de lowehe gwen hap denaka gul irin hip– mensa Alap

^o9:13 Bil 19

Zëna gu-gubiridakake. Zen kitak mae hap ki lwa'an: Sap Kristus kim tilki, Zen dekam nësa kitak nëre mae mo ngip gul gwen nakon gwiswe soneka – nen kim sap nonol ol ziaha-en gun syala insa alp ei gwibikye.

¹⁶ Sap insa Kristus tinkim nëbe mae hap syal gwibir-zimki, zen san de zi de tinkim walas zikhip kire-kiresa hli tan dazimdin makan. Zini kim kire hap walas zeban ola niaha-en gul gwenan, zën de nama tün srëmnak walas zem in na-en bëjen kire-kirena insa lop tan – bi zik de nama gwënnakyé. ¹⁷ Sap ol ziaha-en gunnu in, zen zën de tinnik de kirekam syal gwibin. Zën de nama gwënnak bëjen. ¹⁸ Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun darena in zep hen kirekam lwa'an, zen diki tinkim de kal wet sonnak de syal gwibin. Nonol ol ziaha-en gunnu, zen otweran blom tabir-blin mo kalsa. Hwëna angkam de wenya, zen Kristus mo kalkam dena.

¹⁹ Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gun syala insa kim kon neisibir hanak, zen zep hen kirekam lwak. Dekam Musa Bak man Israelsa tagal gulsuku, zao zep titi tabin ola insa kitak tonbirdaka. Ki zep sapi-kambing kalkam Alap mo titi tabin ola bare bukuna insa bli's tibirki, hen Israelsa bli's tibirdaka. Zen ho nabán kala ban siri gulku – dekam de bli's tibiridan hapye, Alap men kirekam gublukake. Daïngkling ala makare naka domba ala kal-kalkam huleka, desa zep os gul ine gweka – dekam de bli's tibiridan hapye.^p ²⁰ Zen anakare ola ban bli's tibirida gwe'anka,

“Kala an zen Alap mo nëban mae de ol ziaha-en gunnu insa eiwa gu'un – nen dikim desan en ang ta gwen hap.”^q

²¹ Ki zep hen kala inkam Alap hap de tenda gola insa bli's tibirki, hen zëwe de kirekam-kirekamna men dekam Alap hap de syala nol gwek, desa kitak blis tiblan daka. ²² Sap épba titi tabin ola insa kim syal nei gwibik, dekam Alap mo golak de syal hap de kolho maena man hen bli's di'blanda gwek – dekam de Alap mo nwenak éngan gwehen hap. Sap kal de wet son srëmkam, zi mo karek-karekna bëjen ngan gulsuzimdin.

²³⁻²⁴ Zep Musa kitak de Alap hap de syal hap de kirekam-kirekamna insa kire hap bli's tiblan daka, hwëna kire-kirena in

^p9:19 Daïngkling ala makare naka, zen te bosena hisopkam ale nuk.

^q9:20 Kel 24:6-8

sap okama ennak dep dena. Hwëna ngatan zi mo langnak de Alap mo golak de kire-kirena, desa bëjen sapi-kambing kalkam blís tiblandan. Desa diki Alap zëre mo Domba Tane mo kalkam de blís tiblandan. Zep Kristus Zen zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom tilkï– au-au makan men zen lwa gwekke. Zen hwëna ngatan zi mo langnak eiwa de tangan wenyak tilkï. Zen nama zao gwë gwe'ara– dekon de nësa Bian osan dep mas gwibirida gwen hap.

²⁵ Hwëna okamanak de Alap mo golak de teipsin zini, zen tahun jamkam aha-rok'nen til gwenda– teksonna mensa nen gwibirin, “Alap zëre en tangan hap dena.” Zen zëre mo kalsa hom goltîl gwenda. Zen otweran kalsa. Hwëna Kristus hup hom dakastiblî'an– etan-etankam de zëre mo timsi golgu gwen hapye, dekam de etan-etankam zëre mo kalsa Alap mo golak goltîl gwen hap. ²⁶ Kirekam de Iwananam, ki nonol lonesen nakon maka Kristussu tahun jamkam te-lidak sonnak makan dain gwek. Zen hwëna aha-rok'nen hata zaka– okamana an mo aumwa hap de yaklana men zen angkam lwa zahe'anke, dekam de domba makan de tan hap Zénaka zergun hup, tingare nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip.

²⁷ Sap Alap mes tingare zini nësa anakan gubiridaka, “Zen aha-rok'nen sa juwe gwer, ki asa hwëna klis gul.” ²⁸ Kristus in zep aha-rok'nen tilkï– dekam de zi trana nëno mae mo karek-kareksa wei yun hup. Hwëna Zen sa etan Iwahal zala. Zen dekam zi mo karek-kareksa de wei yun hup molya hata zaka. Hwëna men zen nës gwebla'anke, desa dikim hëndep de lowehe gwen hap de lang san kwang guludahan hap sa hata zala.

10 Zep Musa mo titi tabin ol hap de syala, zen san de au-auna men kkiye. Hwëna zen dekam de enlala gwibin hip, “Eiwa de tangan wenza sa hatal.” Dekam kim tahun jamkam otweranna Alap hap sap tru dasik gweblanan, hwëna dekam enho nakon hom èngan gwehe gwenan. ² Titî tabin ola insa de syal gwibinkim de enho nakon èngan gwe henanam, ki maka otweransa de tru tasik gweblanna insa nolzausuk. Dekam de anakan neisbirinam, “Ëe mes tanganë èngan gwehek,” ki zëno mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna maka tap gwizimki. ³ Otweranna man ki sap tahun jamkam tru dasik gwek, hwëna dekam zëre mae mo kareksa de gonnak de enlala

dowe hananna hom mae tap gwe-gwizimki. Sap kirekam insa syal neibir tine gwek, hwëna zëre mae mo enhonak dekam zep anakare enlalana hata gwizimki, “Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an.”⁴ Sap sapi-kambing kalkam toton bëjen zi mo karek-karekna ngan gulsuzimdin.

⁵ Zep Kristus kim okamanak hata zaka Zen anakan Alapsa gubluka,

“Em home otweran tru tasik gweblansa

dwam gwibi'ira,

hwëna Em mese timsi hohle gulku.

⁶ Otweransa de ebe hap tru tasik gweblan hap

Em home sam gwasik gwibirkī –

dekam de zi mo karek-kareksa

ngan gulsuzimdin hipye.

⁷ Bian Alap, Ëe in zebë Emsa gublu'an,

‘Ëe mesë angkam okamanak hatanan –

eno dwam gwibinsi dikim sul sonen hapye,

men kirekam ere mo olak abe hap dena

lwakke.’’^r

⁸ Zep Kristus eiwa Musa mo titi tabin ola tahan san gwei gubir kinika – Alapsa kim anakan gublukaye,

“Em home otweran tru tasik gweblan hap

dwam gwe'ara hen home sam gwasik gwibirkī.”

Hwëna otweran tru tasik gweblan hap dena in Musa mo olak kirekam am lwak.⁹ Hwëna anakan etan mas gulbluka,

“Ëe mesë angkam okamanak hatanan –

eno dwam gwibinsi dikim sul sonen hapye.”

Kirekam de gublunna in, zen man nwe-mase gwek: Kristus Alap mo épba zi niban de ol ziaha-en gunnu insa tahan san gwei gubir kinika – dekam de Bian zëre mo dwam gwibin tangan wenyaka zaun gun hup.¹⁰ Zep nébe mae hap de Alap mo dwam gwibinni, zen a kirekam moye: Nen de aha-rok'nén hëndep nére mae mo karek-karek nakon éngan gwehen hap. Sap Kristus hen aha-rok'nén zëre mo timni domba makan golguku, hen Zen molya etan kirekam gwëka.

¹¹ Alap mo golak de syal ta gwen wenza in kim nonol ol ziaha-en gunnu insa syal nei gwibirin, zen mwin-mwankam zi mo otweran kap gulhal zanna waba hap Alap hap de kalsnak

^r10:7 Mzm 40:7-9

tru dasik tine gwenan. Hwëna dekam hom zini anakan neis gwibirin, "Ano karek-karekna mes ngan gwe henan." ¹² Hwëna Kristus Zen domba makan aha-rok'nen te-lidak sonnak tilki—dekam de hëndep denaban nëno mae mo karek-kareksa ngan gulsuzimdin hipye. Kirekam kim nébe mae hap de Alap mo golak de Teipsin Zini in syal gwibirsiki, Zëna dekam zep Alap mo dam taha nakon nikinki. ¹³ Zen angkam nama dekon eissi'ira—hëndep Alap de tingare zëno jal zisi zëno tana iltikinnik sisik gul irinnik dep. ¹⁴ Zep Zen kim domba makan aha-rok'nen tilki, Zen dekam tangan zep hëndep denaban karek-karek nakon nësa ngan tasibirki—tingan men desa Alap osan dep zon guluda'araye.

¹⁵ Alap zëre mo Enhona hen man eiwa gu'ura, Zen zep anakan guku,

¹⁶ "Ngein sin insa etan ola ziaha-en gu'uk,
 Ëe asa zëno mae mo enhonak titi tabin ol ësena
 ale gulzim.

Zen zep sa desan en aha-ere enlalakam ang ta gwer."

¹⁷ Zen dekam hen anakan mas gulku,

"Ëe asa zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim.
Dekam molyë etan zëno mae mo karekna enlala
 gwe-gwibik." ^s

¹⁸ Zep nëno mae mo karek-karekna insa mes kïtak Bian Alap hëndep denaban eititi gwibirki, zep nen angkam home édwam gwe-gwe'an—ba maesa de etan zëbe hap tru tasik gweblan hapye.

**Mae hap de ol: Nen Bian ensa dawemkam
yaïng gwebla kïni gwen.**

¹⁹⁻²⁰ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Yesus in kim domba makan te-lidak sonnak tilki, nen dekam zebe aïrin srëmkam Alap hap nëre mae mo abena yaïng il gweblanan—zëre en tangan hap de teksonnakyé. Zep Yesus mes ora ësena nébe mae hap sal tazimki—hëndep dikim èngaya gwen hap de ora naye. Sap in kim zëre mo kala ban Alap zëre en tangan hap de teksonnak goltïlki, Zen dekam zep deyol glaïng-glingkim de lïlikinni insa talusuku. Zep nen angkam Yesussu de ang gweblankam zebe Alap onak yaïng gwe-gwenan, sap zëno timni zen san de nébe

^s10:17 Yer 31:33-34, Ibr 8:10-12

mae hap de lilikinni kiye.^t ²¹ Zep angkam nëbe mae hap Alap mo golak teipsinküm Yesus Zén gwë'ara. ²² Zen in zep, nen Alap hon yaïng gwe-gwen, sap nen ema tingare enho naban Kristus en hon éyaïng gwe kïni gwe'an. Sap nësa mes Kristus zëre mo kalkam blis tibridaka, hen tim niban enho naban mes ho lalakkam nësa ngan tasibirki. Zep angkam nëno mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenan, "Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an." ²³ Zep nen anakare enlala naban nen tatem ézauk gwen, "Alap zëre mo nësa de gu-gubiridanna Zen sa hëndep kirekam nëbe mae hap golzimdi, sap Alap Zen taïbliblan tanganna." Sap nen kirekame aha zi hon èkira gwe-gwenan, zen in zep nëna hen zëwe en nen tatem ézaun.

²⁴ Zen in zep nen enlala naban lowehe gwen – ekakim nënaka titi la gwibik, nënaka de kwasang gwibirida gwen hap dena kim, hen dawemsa de tingare zi hip gol gwizimdin hip dena kim. ²⁵ Hen Kristen zi de tagal gwennak de ang gwen hap bahem baes ta gwen – men kirekam ahakon ègwë gwenanye. Hwëna nen nen nënaka titi ta gwibin, hen kareksa de gon hap nen nënaka jalse gwibirida gwen, sap Bian de hatan hap de yaklana angkam man tangan golek de gwe'an.

²⁶ Zen in zep, nen nënaka dawemkam titi ta gwibin. Sap nen mese eiwa de orana dam lasik. Hwëna kire nike eirim kareksa ol gwe'ak, dekam etan nara molya nëno mae mo karekna insa ngan gulsuku. ²⁷ Hwëna kire nike kirekam ègwë'ak, dekam aha-en tangan nëbe mae hap lwazim'in: Zen sérkam de syauk bla sal-salak de étaïblin hap dena – men zëwe sa Alap zëre mo jal zini yal gul serake, desa de aïrin niñan esblan hap dena. ²⁸ Emki sap éenlala gwen: Musa kim irik gilkü, dekam ahanik de zëre mo titi tabin ol san ang gwen hap baes gwenkam, desa man damera gwek. Zi de dan ahaksa dan-ahan anakan èkira gwenkam, "Zini in eiwa mes kirekam karek gweka," kirena man damera gwek. Dekam kire zisi hom kwasang neibirida gwek. ²⁹ Sap kirekam insa orep neibirida gwek, zen in zep men zen angkam Alap mo Tanena ansa tanakam nyauk gwebla'an, zëbe mae hap banakan sa lwazim? Sap zëno kala mes desa dikim ngan tasibin hip hlëwehek. Hwëna kire zini Yesus mo kala insa asyas makan enlala nei gwibirin. Zep zen hen Alap mo

^t10:19-20 Ibr 4:16

zi niban de ol ziaha-en gun éseña in san de ang tan hap man baes ta'an. Zep hen Alap mo Enhona man lamang da gwenan, hwéna Zen sap diki Dekon Alap mo kwasang-kwasangna tame nul gwenan.³⁰ Zep kire zi hip, karek tangankam sa lwazim. Sap nen ema Alapsa tame la'an – men Zen anakan gukuye,
 "Kareksa de syal gwe-gwibin wenyen zen Aen asa
 desa karek tabir.

“Ee asa zéno mae mo syal eini zébe mae hap golzim.”
 Zao hen man mas gulku,
 “Ee asa are mo hlil irin zisi klis gul.”^u
 31 Zep nen bap nen Alap mo Tanena tanakam zauk gweblan, sap nen de Ngaya Zini Alap zére mo jalsa goltowenkam, zen airi gwibin tangan wenyen zen.

32 Bahem éeititi gwe-gwen – em kim nonol Kristussu eirink hen zéno ngatanna hla kukke. Emsa dekam man aha zi sérkam karek da gwibik, hwéna em zao ene ki tatem ézauk gwek.
 33 Emsa dekam zi nwenak swré da gwibik hen dangole gwibik. Hen ahasa kim kirekam neibirida gwek, hwéna em ema desa airin srémkam mas eibirida gwek.³⁴ 34 Emsa kim ahakon bwinak yal nulne gwek, em hwéna ahakore wenyen embwan hap gosae labirida gwek. Kristus hup de jal hap kim eno mae mo kire-kirena kitak alal da gwek, em hwéna ema éisrip-sri gwe-gwek. Sap em ema dekam éenlala gwe-gwek, “Ee asa ngein sin dawem tangan wenyaka goltower – hëndep de lwa gwen hap denaka.”

35 Zen in zep, men kire enkame Yesussu de yaïng gwebla kiní gwennak tatem ézauk gwek, zen kire enkam emki hëndep lowehe gwen. Ki dekam Alap onakon dawemna mam tangan naka esa ulin.³⁶ 36 Zep kire enkam em tatem ézauk gwen, sap zen dekam esa Alap mo ebe mae hap de dwam gwibir-zimdinni su kul sone gwer. Hëndep zep esa zére onakon ulin – men zep emsa gu-gubirida gukuye.³⁷ 37 Sap Alap mo olak man lwak,

“Zini men Desae kara é gweblan, Zen naba
 tangankam sa hata zala.

Zen molya zére mo hatan hap de yaklana esek gulku.

38 Zini men zen ano nwenak édakastil gwenan,
 zen Asa de taibliblan en nakon sa ki éngaya gwer.

^u10:30 Ul 32:35-36

Hwëna Asa de taïbliblan wenza men zen Asa hli
da'ak,

Ée hen asa desa tahansa gweisibiridal.”^v

39 Hwëna nen molye Biansa hli lak – juwen ora san de etan lwan dahan hapye. Sap nen an zen – tatetekam de Biansa taïbliblan wenza, hen hëndep de èngaya gwen hap de wenyaye.

**Mae hap de ol: Men zen Alapsa orep
dawemkam daïbliblak, nen hen zéno
mae mo kim nen lowehe gwen.**

11 Alapsa de taïbliblanna, zen anakan de enho nakon taïbliblankam, “Mensa Alap asa gu-gubluka, zen eiwa kirekam sa ki lwal.” Zen sap nwekam de hlaun srëmkam de kirekam taïbliblan. **2** Sap orep de zini zen kirekam Alapsa daïbli gweblak, zen zep Alap anakan sam gwsibiridaka, “Zen are mo nwenak èdakastii’in.”

3 Alapsa de taïbliblankam zen dekame anakan tame ul gwenan, “Okamana an Alap ol-gun enkam yang gulsuku.” Zep men desae nwekam hla kul gwe'an, Zen nwekam de hlaul gwen kire-kire nakon hom yang gulsuku.^w

4 Habel Bak zen Alap hap zëre mo taïbliblansa goltréblaka – in kim dombana tru ta seblakaye. Hwëna Kaen zen hom Habel mo kim Alapsa taïbliblaka, zep zéno kim syal gwe srëm gweka. Habel ensa zep anakan gubluka, “Zen ano nwenak man dakastii’ira.” Hen Zen zep zéno en mo syala insa sam gwsibirblika. Habel zen sap orep mes tilki, hwëna zéno Alapsa de taïbliblanna in nébe mae hap èrak makan nama lwazi’in.^x

5 Hanok Bak zen hen kirekam Alapsa taïbliblaka, zep tñ srëmnak Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Zep Alap mo olak zëbe hap dena anakan lwak,

“Zen mumuk ennak aya gweka, sap desa Alap
zer ine halka.”

Mae hap ki lwak: Sap zer inehan srëmnak Alap man desa sam gwsik gweblaka.^y **6** Zen zep dam gwesin: Zini bëjen Alap mo nwenak sam gwesin – Zénaka de taïbliblan srëmkamye. Zep zini men zen Alap osan dep èdwam gwe-gwe'an, zen diki nonol

^v10:38 Hab 2:3-4 ^w11:3 Kej 1:1, Mzm 33:6, 33:9, Yoh 1:3

^x11:4 Kej 4:3-10 ^y11:5 Kej 5:21-24

Alapsa zen anakan taïbliblan, “Zen eiwa ki gwë'ara,” hen anakan zen taïbliblan, “Ëeyë Desa tïngare enho naban të gwebla'ak, Zen sa abe hap dawemsa gol gweblala.”

7 Nuh Bak hen Alapsa taïbliblaka, zep bulu insa syal gwibirkî – dekam de we wal walas zeban golëngaya gwen hapye. Hwëna kirekam de owasna hom sap menkam hla nuk. Hwëna Nuh Alapsa betek gweblaka, zep zëre mo ol en san ang gweka. Hwëna zëre mo Alapsa de taïbliblanna in kon zep sap taïbliblan srëm wenya kip anakan goltrei gwizimki, “Em in kareksae ol gwenan.” Zen taïbliblanna in kon zep Alap mo nwenak dakastilkii.^z

8 Abraham Bak hen kirekam Alapsa taïbliblaka, zep zëno ol san ang gweka. Alap dekam man gubluka,

“Emki ere mo langna insa hli yun. Dekam song gwe-
langna men desaë ebe hap golbla'ak, zëwe dep.”

Abraham dekam man taïbliblaka, zep totoresa tawa srëmkam song gweka.^a 9 Kim hataka, langna men zao dep Alap gu-gubluka, dekon hen nama taïbliblaka. Zen zep zëwe zi mo langnak tenda golak gwë nasen gweka. Isak ne Yakob ne zen hen kirekam ë gweka, sap Alap hen desa kirekam gu-guzimki – men kirekam Abrahamsa gu-gublukake.^b 10 Abraham kirekam zë gwë nasen gweka, sap zen dekam ngein sin dep dena kip anakan taïbliblaka, “Ëe asa hëndep de ë sam-samnak hatal – men desa Alap Zëna syal gweblakaye.”

11 Zen man hen Alapsa taïbliblaka, zep hëndep walas gweka. Zen sap mes bogol gweka, hen we zem Sara hom walas gwe-gwek. Hwëna Abraham anakan Alapsa taïbliblaka, “Mensa asa walas wë lan hap gu-guzimki, zen hëndep kirekam sa ki abe nikhip syal gwibir-zimdi.”^c 12 Zëno timni man sap tün makan lwabla'ak, hwëna zi ausuna Israel zen zëbon onakon ki beya gwe song gwek – men kirekam Alap hamal hap gu-gublukake,

“Ebon onakon sa zini beya gwe song gwer – san
de nglinak de keisni kiye, ahaksa hi alpnak de
hisglimni kiye.”^d

13 Orep de zini in, zen sap man Alapsa daïbli gweblak, hwëna Alap mo gu-gubiridanna insa de sowe henkam gul irin srëmnak juwe gwek. Zen langanak de basa kara gun makan

^z11:7 Kej 6:13-22 ^a11:8 Kej 12:1-5 ^b11:9 Kej 35:27

^c11:11 Kej 18:11-14, 21:2 ^d11:12 Kej 15:5, 22:17, 32:12

kara nul gwek, hwëna zep en ki ëisrip-sri gwe-gwek – san de zao de lowe henna kiye. Zep anakan hen ëgu gwek, “Ëe an okamanak awe bohëkamë ki lowe he'an – san de aha zi mo langnak de lowe henna kiye.”^e 14 Men zen kirekam ëgu gwe'an, zëno mae mo enlalana zep man lwa gwizim'ira, “Nen ema aha langsa lei gwibi'in – desa de hëndep denaban bi gwibin hip.” 15 Orep de auyan-azana in, langna mensa hli nuk, desa hom enlala nei gwibik. Sap kirekam de lwananam, dekam maka etan desan dep lwan dahak. 16 Hwëna zen dekam aha lang sam-samsa enlala nei gwibik – ngatan zi mo langnak de wenyaka. Zep Alap hom saher gwibirida gweka – zini in kim “ano mae mo Alap” kam nen gweblakye. Sap Zen mes eiwa zëbe mae hap ë sam-samna insa hamal tazimki.

17-18 Abraham hen zëre mo Alapsa de taïbliblansa goltréblaka, zep tane aha-ere zem Isaksa sap Alap hap zëp sobla'anka. Alap man sap dekam zëno eisi anakan akasibir-bli'anka, “Zen san ha eiwa tangankam Asa taïblibla'ara?” Hwëna sap mes Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

“Eno walasna an, Isak, zen zëbon onakon sa eno auyan-azana naëtbir song gwer.”

Hwëna sap mes kirekam gu-gubluka, hwëna Abraham man hohle gwe'anka – tane aha-ere zem insa de Alap hap zëp soblan happye.^f 19 Sap zen man anakan taïblibla'anka, “Zen sa ano tanena tìn nikon etan ngaya tala.” Hwëna dekam kim Alap dombana insa zertréblaka, desa de hwëna zëp son hap, zep dekam tane zem in man nwe-mase gweka – san de tìn nikon de etan ngaya gwenna kiye.

20 Isak hen Alapsa taïbliblaka, zep walas dare zem Yakob ne Esau nikhip tahana tehazim aneka – anakare hamal hap de ola banye, “Alap sa ngein sin kirekam ebe nikhip dawemna gol gwizimdi.”^g 21 Yakob hen Alapsa taïbliblaka, zep tìn hip kim golek de gwe'anka, tane zem Yusup mo walas dare hap tahana tehazim aneka. Ki zep hwëna zëre mo dute topnak de bik dankam lwa inen nakon Alap hap dawemna golblaka.^h

22 Yusup hen Alapsa taïbliblaka. Zep kim tìn hip golek de gwe'anka, dekam zep zëre korena Israelsa de Mesir kon gwiswe

^e11:13 Kej 23:4, 1Taw 29:15, Mzm 39:13 ^f11:18 Kej 22:1-14, 21:12

^g11:20 Kej 27:27-29, 27:39-40 ^h11:21 Kej 47:31-48:20

sonen hap de aïsili hli yulzimki. Hen anakan gubiridaka, “An kon de sek gwenkam ano danna bahem awe hli tandan.”ⁱ

23 Musa mo ane-biana, zen hen man Alapsa taïbliblak. Zen zap Musasa dan-ahare benkam aning la gwek. Sap zen anakan dam lasik, “Walasna an dawem naka Alap ap zerzimki.” Zen zap anakan aïri srëm gwek, “Mesir mo teipsin nik sa nësa karek sola.”^j

24 Musa Bak hen Alapsa taïbliblaka, zap mam gwennak anakan enlala gweka, “Asa bap zen anakan gu gweblan, ‘An Mesirk de teipsin zi mo wenam mo tane.’”^k 25 Zen hom dekam auhu-kama ennak dep de dërekna anakan enlala gwibirk, “Ëe anik karek naka gol gwek – zëno dërek naka akakim eis gwibik.” Zen hwëna anakan enlala gweka, “Ëe sap asa Alap mo hlil irin zi niban apdekom karekna zigoltowe gwer.” 26 Zen hen ngein sin denaka anakan enlala gwe-gwibirk, “Alap sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini zer sonera. Zep ëe anik Zini in hap orasa sal tablak, hen sap asa zëno bose hap karekna goltowe gwer.” Musa hom dekam anakan enlala gweka, “Syala ansa anik baes gwibik – ëe akakim Mesir mo kire-kire dawem-dawemna ansa beyakam bi gwebländak.” Zen hwëna Alapsa anakan taïbliblaka, “Zen sa ano syal eini lamkam abe hap golblala.”

27-28 Hen zen Alapsa taïbliblaka, zap Israel mo zi ausu nakore zini gubiridaka – zen de domba kalkam zëre mae mo lïlikënsi blîs tiblandan hap, Alap mo dam taha nakore jal zi dikim zëno mae mo nonol zi walassa tameran srëm hapye. Yaklana desa “Paska” kam zap nen gwibik.^l Mesirk de teipsin zini kim sap jal gweka, Musa hwëna Alapsa taïbliblaka, zap Israelsa aïrin srëmkam dekon golësek gweka. Zen dekam man tatem zauk gweka – san de hla ta gwen srëm Zini Alapsa de ngein sin kara ta gwenna kiye.

29 Israel mo zi ausuna in hen Alapsa daiiblak. Zen zap hi bosena Kal-kalasa tablan gwek – san de eik sasa san de sek gwenna kiye. Hwëna Mesir mo jana nabare zini kim sap hina in san nolëtro kïni’ak, zen zao zap kei-king gwek.^m

ⁱ11:22 Kej 50:24-25, Kel 13:19 ^j11:23 Kel 1:22, 2:2 ^k11:24 Kel 2:10-12

^l11:27-28 “Paska” mo enlalana “gulmurun.” Zen kirekam yaklana insa nen gweblak, sap domba kala insa de zëno mae mo gol lïlikinnik hlaunkum, dekam walas tameran hap de Alap mo dam taha nakore zini in man gulmun nura gwe’anka. (Kel 12:21-51)

^m11:29 Kel 14:13-31

³⁰ Zi ausuna in zen hen Alapsa daïbliblak, zep tuju yaklakam kim ë yala Yerikosa hatablan hap wale da gwek, hwëna dekam zep zëno mae mo kasokam de kol son yala in owaskam lik gweka.ⁿ

³¹ Rahab Bak sap Yerikok de kahalo soson we. Zen hwëna dekam Alapsa taïbliblak, zep desa nul srëm gwek. Sap zen mes dekam Israel kore otek zi darena teisyaink. Hwëna zëre mo ë nakore zi trana in zen Alapsa de betek gweblan hap baes tak, desa tingen en tangan zep damerasiik.^o

³² Sap kirekam de aïsili beyana, hwëna yaklana blalaka hom – desa de tingen emsa aïsil gwibiridan hapye, ahakon in zen hen Alapsa zëno mae mo kim daïbli gweblakyé, in ki hen Gideon, Barak, Simson, Yefta, Daud, Samuel, hen orep in zen Alap mo ola ayang nulzimmira gwekye.^p ³³ Zen hen Alapsa daïbli gweblak, zep eijannak ahakon ëyei-yëk gwenda gwek, hen dam-dam enkam zëre mae mo irik gin langnak de zini irik nîlida gwek. Zep kire wenya, Alap mensa Israelsa gu-gubirida gweka, zen hen man nulin gwek. Zen zëre mae mo Alapsa de taïbliblanna in dekam zep singa jal-jal mo mipna owas hap mat dasik gwibir-zimk,^q ³⁴ hen syauk hitin yawala dekam tin disik gwek, hen nëbok ngi ben-ben nakon èlanga gwasik gwek. Zen sap man zënaka anakan neisbirida gwek, “Ee an soson naka hom,” hwëna man ki èsoson gwe-gwek. Aha lang nakore zini kim sap napta gwibirzik, hwëna zëno mae mo sosonsa de hlaunkum dekam zep heya-hya gwe-gwek.^r ³⁵ We walya hen ahakon Alapsa daïbli gweblak. Zep zëno mae mo iyena kim sap juwe gwek, hwëna zëno mae mo Alapsa de yaïng gwebla kinin nakon zep etan èngaya gwe-gwek.^s

Hwëna ahakon zëno mae mo Alapsa de taïbliblansa srën noltré gweblak. Sap desa kim Alap hap de jal hap bwinak sesek nulin gwek, zen hom tol wet so gwe-gwek. Sap desa man zë tangolebin niban nenbirida gwek, “Emki ere mae mo Alapsa lamang tan, dekam asa emsa uswe soner.” Hwëna zen man kirekam dep baes tak, sap zen anakan éenlala gwe-gwek, “Zen

ⁿ11:30 Yos 6:12-21 ^o11:31 Yos 6:22-25, 2:1-21

^p11:32 Hak 6:11-8:32, 4:6-5:31, 13:2-16:31, 11:1-12:7,

1Sam 16:1-1Raj 2:11, 1Sam 1:1-25:1 ^q11:33 Dan 6:1-27

^r11:34 Dan 3:23-27 ^s11:35 1Raj 17:17-24, 2Raj 4:18-37

sap sa nësa damera gwer, hwëna Alap sa kire hap de dawemna lamkam nëbe mae hap golzimdi – Zen kim de juwen nakon nësa luwen tabi'inkaye.” Zep ki hëndep Alap hap de jal hap karekkam damera gwek. ^t 36 Zep Alapsa de taïbliblan jal hap ahakorena lamang da gwibik, hen ben-ben kire-kirekam lek-lek da gwibik. Hen ahakon besi dokotkam de tahalebin nika bwinak sesek nulin gwek. ^t 37 Ahakon kasokam tok hap niriibirida gwek. Ahakon ngaya naka gergajikam blom da gwibik, hen ahakon nëbokkam blom da gwibik. Zen tahalha tol hap domba-kambing sop nakore tayalbin pakeansa alala da gwek. Tembane hap hen man tangan étahalha gwe-gwek, sap desa karekkam jap nul sonenda gwek. ^u 38 Kire wenya, zen hëndep de langnak de lowehen hap denaka enlala nei gwibik, zep zëbe mae hap hom dakastilzimk – ahuu-kamanak de lowehe gwen hapye. Zen zep al ta nasen gwek – sap zi srëm lang san, hen kwatap-kwatap san, hen kaso-hul kaso-hul san, hen kama hul mae san sap ani-ning gwenda gwek.

³⁹ Zen kitak zëre mae mo Alapsa de taïbliblansa kirekam noltré gweblak, dekam zep tangan Alap sam gwasibirdaka. Hwëna zen hom mae okamanak awe noltowek – Alap mensa dawemsa de golzimdin hip gu-gubirida gwekaye. ⁴⁰ Sap Alap mo dawem golzimdin hip de kalangna in, zen zëbe mae en hap hom. Zen hwëna kitak nëban mae dep. Zep zen molya nonol zë-en Alap mo gu-gubiridanna insa kitak nulink – nen de zëwe hen yaïng gwen srëmnakyé. Nen kime zë hen yaïng gwe'ak, zen diki dekam esa sërkam de dawem tangan wenya insa apdenak ulin.

Hlu-hluk gwenkam de Yesus osan ëdam gwasikhan hap de ol:

12 Zen in zep, Alapsa de taïbliblan wenya in zen orep juwe gwek, zen angkam nësa neisbirida gwe'an, hen nësa man kara tabin niban wale da gwibi'in – anakare enlala nabani, “Nabakam yaïng gwezak.” Zen in zep, nen diki dohon-hon kire-kirena nen kitak tatansin – jahalha enkam eka hlu-hluk gwek, ngein sin dep dena insa dikim dokwak gun hupyé. Nonol tangan nëre mae mo karek-karekna nen tatansin, sap zen zen

^t11:36 1Raj 22:26-27, 2Taw 18:25-26, Yer 20:2, 37:15, 38:6

^u11:37 2Taw 24:21

nëno mae mo danna hëre gwenan. Sap enlala tatetekam de desan dep hlu-hluk gwen hap de orana, Alap mes nëbe mae hap hamal tazimki. ² Hlu-hluk gwenkam diki Yesus en osan nen èdam gwesikhan. Sap Kristen zini nëno mae mo taïblibin hip dena, Yesus mes ora makan sal ta guku, hen nëbe mae hap de èrak tanganna, Zen Yesus Zëna. Sap Zen mes zëre mo Alapsa de taïbliplan nakon enlala tatete naban karekna goltoweka-te-lidak sonnak kim makan da inkke. Zen hom dekam anakan enlala gweka, “Te-lidak sonnak de tinni, zen saherak Asa nën ne'an.” Sap Zen dekam ngein sin dep dena insa, isrip-sri gwibin tangan wenya, kara gu'unka. In zep hëndep angkam Alap zëre mo dam taha nakon teipsinküm nikin'ira. ³ Emki Yesussu enlala gwe-gweblan– Zen kim nëbe mae hap karek yala insa enlala tatete naban goltowekake, karek gol gwen zini in kim sérkam karek dakke. Kirekam de Yesussu enlala gwe-gweblankam, ki em molye na-en ësin gwe hana gwek, hen enlalana molye èdowe hana gwek. ⁴ Sap kareksa de gol gwen srëm hap de ejannak iwe, em home mae juwen hap èalp gwesi" in.

**Mae hap de ol: Bian man zëre mo walas
tangan mo kim nësa oto tasik gwibirida.**

⁵ Hen Bian Alap mo ola bahem ëeititi gwibin– men kim nëno mae mo enhosa de tatete tazimdin hip “ano walas” kam nësa gubiridakaye. Zen dekam anakan nësa gubiridaka,

“Ano walas, bahem Asa salsik gweblan–

Ëe de emsa oto tasik gwibinnik.

Hen bahem enlalana èdowe hana gwen–

Ëe de emsa jalse gwibirida gwennakye.

⁶ Sap mensaë kwasang gwibirida gwenan,

Ëe desa ama oto tasik gwibirin.

Hen mensaë anakan enlala gwibirida gwenan,

‘Zen ano walas,’

desa ama lek-lek ta gwibirin.”^v

⁷ Zep emsa de Bian oto tasibinni, zen zao en emki enlala tatetekam ëzauk gwen– anakare enlala naban, “Sap sa Bian kirekam asa oto tasili, sap okamanak de zini hen kirekam walas zemka oto dasik gwibirin.” ⁸ Emsa de oto tasik gwen

^v12:6 Ayb 5:17, Ams 3:11-12

srëmkam, dekam de dam gulsun, “Ëe an zëno walassa hom.” Sap walas tangan zemka Zen bëjen nwe enkam kara tabin. ⁹ Nen ema nëre mae mo auhu-kamanak de biansa blikip eisibirida gwek– zen kim nësa oto dasik gwibikye. Zen hen kirekam nen nëre mae mo ngatan zi mo langnak de Biansa aha-ere enlalakam nësa de oto tasik gwibinnik blikip gwezik gweblan, sap zen dekam esa èngaya gwer. ¹⁰ Nëre mae mo auhu-kamanak de bianna, zen holokam hom nësa oto dasik gwibirin– zen kim sap zëre mae mo enlalakam nësa kirekam neibirida gwenanye. Hwëna Alap Zen nësa de mas gwibiridan hap kirekam oto tasik gwibirida– dekam de zëre onak enlala lalak nik lowehe gwen hap, Zëna men kire nik gwë gwendake. ¹¹ Hwëna eiwa, Bian mo nësa de oto tasibinni insa kim oltowe gwenan, desa enlala dowe hanankame eis gwibirin. Dekam nen home èisrip-sri gwe-gwenan. Hwëna men nara dekam zëre mo gwënsa Alap mo dwam gwabin sin li yul sonenkam, zen dekam sa anakan eisbiri, “Eiwa, ëe an Alap mo taha terenakë gwë gwe'an. Zën ki asa kirekam oto tasiki– ëe dikim dam-dam enkam gwë gwen hapye.”

¹² Zen in zep, eno mae mo tahana in zen èsin-sin gwe-gwe'an em soson tabin, hen danna men zen èyal-yal gwe-gwe'an emki tatete tabin. ¹³ Ere mae hap de orana dam-dam lasik. Dekam in zen zi lek makarena ebon mae onak lowehe gwe'an, zen desan sa dawemkam sek gwer, hëndep èsoson gwe song gwer.^w

Alapsa de hli tan srëm hap de ol:

¹⁴ Emki dawemkam èalp gwe-gwen– dekam de tingare zi niban enlala sësekkam lowehe gwen hap. Hen enho lalak enkam de lowehe gwen hap emki èalp gwe-gwen. Sap lalakkam de lowehe gwen srëmkam, em bëjen em Bian onak yaïng gwen. ¹⁵ Dawem! Ebon mae onakon mana ahanik Alap mo kwasang-kwasang nakon wet sonanka. Ki hwëna zëbon onakon sa zi beyanak Alapsa de taibliblan srëm hap de enlala ing gwe hebiridala– san de hëp nabare hosa de golzimdin makan. Dekam hwëna beya nik sa Alap mo nwenak èkun gwer. ¹⁶ Ebon mae onakon bap zen aha maena kahalonak zaran. Hen em bahem Esau Bak mo kim lowehe gwen, sap zen Alapsa eititi gweblaka.

^w12:13 Ams 4:25-27

Zen sap nonol walaskam gwëka, zep zen maka bi zik de tïnkïm zëno bi gwibin kire-kirena kitak bi gweblan daka. Hwëna zen aha-ere tembane piring en hap lidak gulku.¹⁷ Zen kim sap hyanak bi zik de aumwa hap tahasa tehabla inen hap dwam gweka, Alap dikim zëbe hap dawemsa golblan hap, hwëna bi zem in man gubluka, "Bëjenë." Zen sap go naban aberbe taká, hwëna zen de gul irin hip dena mes tap gwek.

**Mae hap de ol: Nonol ol ziaha-en gunnu, zen aïrïn gwibin
hip dena. Zëwe dena, zen isrip-sri gwibin hip dena.**

¹⁸ Nen an zen ëKristen gwek, nen home Israel mo kim okamanak de kwatap tangannak yaïng gwe'an – dekam de Alapsa golek de tan happye. Zen orep kwatapna Sinaik yaïng gwek – Alap kim nonol ol ziaha-en gunnu insa golzimkiye. Zen dekam syauk hitïnsi zë kara nuk, hen man zë kaulsuk, hen asese yawal zë taïlbiridaka. Zen dekam zep aïrïn hïp enlalana ëdowe hanak.¹⁹ Nen home zëno mae mo kim sramin aukuna ësane gwe'an – hen Alap mo ol auku yawalaye. Zen kim desa nasalzimk, zen dekam zep éabe gwek – ola insa de golzausun hupyé.²⁰ Sap zen jalse gwen ola insa man tangan sérkam naïribi'ik. Sap zen anakan lwak,

"Men nara zi, sap otweran, kwatapna ansa towanblanna, desa em kasokam tok hap i tïblan."^x

²¹ In kim zen kirekam hla nuk, man tangan sérkam dohon-hon gwizimk. Musa Bak zëre hap hen man tangan dohon-hon gweblak. Zen in zep anakan guku,

"Ëe dekam ama aïrïn hïp yal-yal gwek."^y

²² Hwëna nen angkam kwatapna Sionk mese isrip-sri naban yaïng gwaser – Ngaya Zini Alap zëre mo énakye, mensa hen nen gweblananke "ngatan zi mo langnak de Yerusalem" kam. Dekon zëre mo dam taha nakore zini ribu-ribukam nësa isrip-sri naban dokwa-kwak nul gwenan.²³ Em mese hen angkam Alap mo hlil irin zinik bïti gwer – men zëno mae mo bosem-sesa ngatan zi mo langnak ale dabir-zimkye. Alap zëre mo hlil irin zini insa man anakan enlala gwibirida gwenda, "Zen kitak ano walas." Zep emsa hen mes angkam Alap lup gul iri – men

^x12:20 Kel 19:12-13 ^y12:21 Ul 9:19, Kis 7:32

Zen sa tingare zisi klis guluye. Hen zini men zen orep enlala dam-dam enkam lowehe gwek, zen angkam mes tangan Yesus mo kala kon engan gwehek, zep zeno mae mo angna angkam zewe lowehe gwe'an. Em hen angkam mese zebon mae biti gwer.²⁴ Em mese hen Kristus hon yaing gwer – men Zen nesa Alap osan dep zon guluda gwe'araye. Sap Zen Zen zi niban de ol ziaha-en gun esena insa nebe mae hap syal gwibir-zimki. Zep emsa hen angkam mes zere mo kalkam blis tibridala. Zeno kala Habel mo kal makan hom lwa'an. Sap Habel mo kala kim zannuk, zen zep Alap hap tan-tan makan anakan lwablak, "Zen Kaen tak." Hwena Yesus mo kala, zen dekon Alap nesa anakan enlala gwibirida'ara, "Zeno mae mo karek-karekna mesé ngan gulsuzimk."

²⁵ Zen in zep, nen bap nen Alapsa hli tan, sap angkam Zen ngatan zi mo lang nakon nesa tonbirida gwe'ara. Sap Musa Bak kim auhu-kamana an kon Israel mo zi ausu hap Alap mo ola ayang gul gwizimki, men zen nasalbla srém gwe-gwek, zen Alap mo jala kon hom mae easendak. Hwena angkam nesa Alap Zen tangan ngatan zi mo lang nakon tonbirida gwe'ara. Zep nen de salblan srémkam, nesa sa tangan karek tabiri.
²⁶ Alap in kim kwatapna Sinaik tonbiridaka, zeno ol auku yawal hap kamana an man ewak gwek. Hwena angkam Alap mes nesa etan gu-gubiridaka,

"Angkam okamana an ensa molye ewak guk. Hwena ngli nabani asa aha-rok'nen apdenak ewak sol."^z

²⁷ Insa "aha-rok'nen" de ewak son hap guku, zen man dam gweisi'in: Zen tingare okama yala ansa yang gulsuku sa ewak gulu, hendep sa jek-jak gwer. Hwena ewak gwen srém hap dena aha-en, ngatan zi mo lang, zen en nama sa lwalla.

²⁸ Zen in zep, sap nen Zebon onakone ewak gwen srém hap de lang sam-samna insa bi eibi'in, zen zep nen dawemna gol gweblan – men kirekam Zena nesa dwam gwibirida gwendake. Zep nen enho zon tasiblin nabani hen airin niban nen boklesa kom ta gweblan. ²⁹ Sap Alap mo ola zere hap dena anakan lwalla,

"Neno mae mo Alapna, Zen syauk hitin yawal makarena kim sa nesa klis gul zula."^a

^z**12:26** Hag 2:6-9 ^a**12:29** Ul 4:24

Bian mo nwenak de kirekam lowehe gwen hap de ol:

13 Kristen bose omka de kwasang gwibirida gwenna bahem golzausuk gwen, sap zen san de hen ere mae mo iye tanganna kiye. ² Emki hen ere mae mo tame tabin sräm Kristen bose wal omka gola kon lup gulin gwen, sap orep ahakon hen ki tame tabin srämkan Alap mo dam taha nakore zini lup nulin gwek – zen kim zi tangan mo kim ejowe gwe zakye. Zep kire zi mae mes ebon hatanan zala.^b

³ Men zen hen bwinak lowehe gwe'an emki enlala gwibirida tine gwen – men ki hen en de zë lowe henna. Men desa Alapsa de tame tan sräm wenya karek da gwibirin, desa hen em kwasang gwibirida gwen – san de enaka de karek tabinni kiye.

⁴ Emki anakan éenlala gwe-gwen: “We-zi dare de zënaka leisyanna, Zen mes Alap aha-en soka.” Zep we walya barena hen zini bare wenya, em kime enaka kap lak, em ema Alapsa hen en guk gweblak, “Ëe an deban en asa ë gwer.” Zep ere mae mo Alapsa de gu-gublunna insa bahem ékahalo gwenkam gulmun gwen. Men zen zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan hen kahalo sosen wenya, desa Alap molya karek tabir sräm gweka.

⁵ Te-ala beya gwen hap de enlalana bap zen emsa bi gwibirida gwen. Emki anakan éenlala gwe-gwen, “Mensa ap Alap gol gwizimnira, zen syake.” Sap Alap Zëna man emsa gu-gubirida'ara,

“Ëe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik.”^c

⁶ Zen in zep Alapsa de taïbliblan nabban nen égu gwen,

“Bian Zen Zen –

asa de mas gwe-gweblan hap de Zi niye.

Ëe ba hap de zi bosyansa aïrïbirida gwen hap?

Sap zi mo sosonna hom –

asa de banakan mae gwéblan hap denaye.”^d

⁷ Men zen nonol Alap mo olkam emsa tawa da gwibik, emki desa enlala gwibirida gwen, “Zen kirekam lowehe gwek, hen Alapsa de taïbliblannak de tatem ézauk gwennak kirekam juwek.” Zep em hen zëno mae mo kim em tatem ézauk gwen,

^b 13:2 Kej 18:2-15, 19:1-14, Hak 6:11-18, 13:3-22

^c 13:5 Ul 31:6-8, Yos 1-5 ^d 13:6 Mzm 118:6

⁸ sap Yesus Kristus Zen hom wet gwasik gwenda – sap orep, angkam, hëndep denaban.

⁹ Totore tawa tabin ëse san bahem ang ta nasen gwen. Diki Alap mo kwasang-kwasang ennak em tatem ëzauk gwen, hen kwasang-kwasangna in dikire eno mae mo enhonak bol-zaun gwek. Zi de emsa titi tabinni Alap hap de tweran blom ta gwibinsi de twinbin hip, ahaksa tembane maesa de Alap hap ëlwa gwen hap, bahem desan ang ta gwen. Sap men zen desan ang ta gwenan, zëno mae mo lowe henna dekam hom mae dawem san dep wet gwasik gwenan.^e

¹⁰ Okamanak men zen Alap mo golak syal ta gwenan, Alap hap de otweran tru tase gweblanna zëna hen man ahakore hlïkna dwenblanda gwenan. Hwëna nëbe mae hap de Alap mo ngatan zi mo langnak de kalsna – men zëwe Yesus nëbe mae hap de syala sul soneka, dekon molya zini in ba maena nulin gwek. ¹¹ Emki éenlala gwen, Musa mo titi tabin ola insa kim zëre mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip syal nei gwibirin, dekam sapisa Alap mo gol ë nakore lilikin alpnak zip noso gweblanan. Hwëna kal en naka zep Alap mo golak de teipsin tangan zini in Alap zëre en tangan hap de teksonnak goltïl gwenda. Sapina in mo tokna ë san dep nérhal gwenan – zao de langa tolak syauknuk ang tasin hip.^f ¹² Zen in zep hen kirekam, Yesussu tan hap ë nakon nérhak. Zen dekam Yesussu saherak nënnek, hen Zen dekon zep zëre mo kalkam zëre mo hlil irin zini nëno mae mo karek-kareksa aha-rok'nen ngan gulsuzimki. ¹³ Zen in zep, nen hen Yesussu nen saher san dep zertron. Zep nëno mae mo enlalana anakan zen lwa gwen, “Sap sa nësa hen Yesus hup de jal hap lamang da gwibir hen langa dasik gwibir.” ¹⁴ Sap auhu-kamanak awe, nëno mae mo dakal ëna hom. Hwëna nen ema nëre mae hap de dakal ësa èsbla'an.

¹⁵ Nen angkam sapi-kambingsi home Alap hap tru lasikse gwebla'an. Hwëna men desae angkam ol gwebla'an, zen in kime Yesus mo bosekam enho aha-erekam Alap mo bosena teip ulsuk gweblanan. Dekam nëno mae mo ola man nwe-mase gwe-gwe'an – san de otweransa de tru ta seblanna kiye. Zen in zep Alap ensa nen boltere ta tine gwen, hen Yesus de kitak teipsibiridan hap de olsa nen gol halada gwen. ¹⁶ Hen aha zisi de mas gwibirida gwenna bahem ëeititi gwe-gwen – hen

^e13:9 Kol 2:23 ^f13:11 Im 16:27

kae-kaesa de goltrei gwizimdin niye. Sap zen desa hen Alap sam gwasik gwibirida- san de dombasa de tru tasik gweblanna kiye.

17 Men zen Kristen zini emsa nol neibirida gwenan, emki betek gwibirida gwen hen zéno mae mo ol san em ang ta gwen. Sap zéno mae mo syala, zen eno mae mo ang hap dena, hen zen man anakan tame nul gwenan, “Alap sa are mo syal eisi de goltréblan hap asa gublula.” Em de kirekam betek gwibirida gwenkam, zen dekam sa isrip-sri nabana syal ta gwer. Hwëna betek gwibirida gwen srëmkam, ki hwëna enlala nik sa édowe hana gwer. Hwëna zen de enlala dowe hanan nabana syal ta gwe’ak, ki hwëna waba hap sa ebon mae syal ta gwer.

18 Èe, are mo syal bose walya ban, ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, “Èe kareksaë ol gwenan.” Zep abe mae hap emki Alapsa abe ta gwen, sap èe zéno syalsae ol gwenan, hen zéno nwenak de tangan édakastin hibë édwam gwe-gwenan. 19 Èe in zebë emsa abe tabi'in: Abe hap emki hen Alapsa abe ta gwen- èe akakim etan nabakam ebon mae osan dep lwa halzak.

20-21 Zep angkam, èe a kirekamë mo Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan,

“Bian, Em in Zene zébe mae hap tahana deisu guzimki, hen Em in Zene Bian Yesussu tün nïkon ngaya taka. Èe ama Emsa abe ta'an: Ano suratna ansa men zen dokwak nu'ik, Emki zébe mae hap sosonsa gol gwizimdin- zen dekakim ere mo dwam gwibin en san lowehe gwek. Hen Bian, Yesus onakore sosonna dikire zéno mae mo enhonak syal gwe tine gwek- zen dekakim ere mo nwenak étal gwasik. Sap Yesus Zen Zen- asa de domba makan zaho ta gwibin Zi niye. Sap Zen mes ere mo zi niban de ol ziaha-en gunnu hëndep denaban sul soneka- te-lidak son nakon kim kala wet soblakke. Èe zep asa zéno bosena hëndep denaban teip ulsuk gweblal. In eiwa.”

22 Aya-wal oso-wal, èe ama emsa gubirida'an: Ano surat tihisnï ansa bahem karatda gunnuk husus gwibin, sap zen emsa dikim dawem san dep titi tabin hip dena, hen èe blal tangankam homë ebe mae hap ale gulzimk.

23 Ëe ama emsa gu sonebirida'an – em de hen étawa gwen hap: Nëno mae mo ayana Timotius Bak mes bwi nakon wet soka. Zen de nabakam abon onak hata zankam, ki asa apdekom ebon mae osan dep song ëzal.

24 Iwe de Kristen zini eno mae mo nol-nola kip ano mae mo dawem gol sonezimdianni em ayang ulzimk – hen tûngare iwe de Alap mo hlil irin zi hipye. Men zen aban mae Italia mo lang nakore wenya awe lowehe gwenan, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

25 Dikire Bian mo kwasang-kwasangna kïtak ebon mae onak lwa gwek.

Yakobus mo surat

1 Suratna an dua-blaskam de zi ausu nakore zini
men zen sekwak gwen dakke, zëbe mae hap–
men zen angkam aha mo lang san lowehen da'anke.
Alap ne Bian Yesus Kristus nik mo nganak de syal
gwe-gwen zini Yakobus onakon:^a
Dawem!

**Yesussu de taïbliblannak de tatem ëzauk gwen hap de ol,
hen enlala blal hap de Alapsa abe tan hap de ol:**

2 Aya-wal oso-wal, em de kareksa goltowe gwenna, zen
dekam em anakan eisrip-sri gwe-gwen, “In aïris. Zen dekam
Bian Alap ano eini ap mam gulblu'ara.”^b 3 Sap em tawana:
Em de kareksa goltowe gwenkam, em dekam esa Yesussu de
taïbliblannak étatete gwe zaher. 4 Tatem de zëwe en zauk
gwenkam, dekam eno eini sa Bian mo nwenak trëp gwer
hëndep bil gwer. Dikire eno mae mo eini bïl gwek. Zen dekam
esa Kristussu de taïbliblannak tangan tatem ëzaul, hëndep
banakare karek maesa de goltowenkam molya ëewak gwek.

5 Em de karek goltowennak enlala nik étopse gwe-gwenkam,
emki Alapsa abe ta gwen– Zen de enlala blalsa ebe mae hap
zer gwizimdin hip. Zen dekam sa ebe mae hap zer gwizimdi.
Sap Alap mo kae-kaena zen tingare zini nébe mae hap. Zen hom
anakan jalse gwe-gwenda, “Em bap Asa abe tala.”^c 6 Hwëna zini
men zen abe tanna, zen diki zen taïbliblan. Zen bap zen anakan
titik gwen, “San ha molya ap zerblaka? San ha sa?” Sap zi de

^a1:1 Yakobus men zen suratna ansa ale gulku, zen Yesus mo osona – men zen
hen Yerusalemk de Kristen zini nol gwibiridakake. (Mrk 6:3, Kis 12:17,
15:13, 21:18, Gal 1:19) Nonol in kim Yahudi mo langnak zini èKristen gwek,
dekam Yesussu de taïbliblan srëm Yahudi zi karek da gwibik. In zep Yerusalem
kon heya-hya gwenkam sekwak gwendak – aha zi mo lang san depye. (Kis
11:19) Yakobus man gubiridaka, “Dua-blaskam de zi ausuna.” Nonol Israel
Bak mo ausu nakore zi ensa kirekam nembirida gwek, hwëna angkam Alap
mo zi niban de ol ziaha-en gun èse nakon, Kristen zini nen hen zëwe bitti
gwe'an, sap nësa hen mes Alap hlil inki. (Mat 19:28, Why 7:4-8, 21:12)

^b1:2 Mat 5:12, Rom 5:3-5, 1Ptr 1:6-7, 4:12-14 ^c1:5 Ams 2:1-5, Mat 7:7

kirekam titik gwenna, zen men kiye – asese de hosa men-san an-sankam ngép-ngep gulu seranna.^d 7-8 Kire zini zen enlala dare syakna, hen zéno enlalana men-san an-sankam lwa gwenda. Kire zini bëjen Bian onakon ba maena hlaun.

**Mae hap de ol: Tahalha naban de lowehen nakon,
hen tahalha srémkam de lowehen nakon,
emki isrip-sri naban lowehe gwen.**

9 Aya-wal oso-wal, em de tahalha naban lowehe gwenna, isrip-sri naban em lowehe gwen, sap ngatan zi mo langnak eno mae mo bosena mes dawem gwek.^e 10 Hen men zen tahalha srémkam lowehe gwenan, isrip-sri naban em hen lowehe gwen, sap em mese anakan tame uk, “Ano kire-kire beyana an molya dakal hap èrlwa gwek, zep asa angkam Bian en hon babu gwe-gwer.” Hen em mese anakan tame uk, “Ëe an te eisni men kiye.” Zen nabakam de ébulk gwehen. Zep em hen kirekam esa nabakam ébulk gwehe gwer.^f 11 Yakla de sal-sal gwe zankam, dekam de eisni in éboneng gwen, hen ébulk gwehen, hëndep dekam sa nwe awesna hom gwer. Zen hen kirekam, em in zen tahalha srémkam lowehe gwenanye: Em nama de syal tannak te eis mo kim esa ébulk gwehe gwer.^g

**Mae hap de ol: Kareksa de gon hap de enlala
de ebon hatankam, tatem em ëzauk gwen.**

12 Em de kareksa goltowe gwennak de tatem zauk gwenkam, em isrip-sri gwe-gwen. Sap Alap dekam hëndep de gwén hap denaka sa ebe hap golblala. Sap kiresa de golzimdin hip dena Alap mes ki anakan gu-gubiridaka, “Ëe asa golzim – men zen Asa enna nola gweblananye.”^h 13 Zi de kareksa de gon hap dwam gwenna, zen bap zen anakan gun, “Kareksa de gon hap de enlalana an Alap onakorena.” Sap Alap onak kareksa de gon hap de enlalana hom. Hen Zen hom kire hap de enlalana zer gwizimnira. 14 Sap kareksa de gon hap de enlalana, zen ere mae mo hole-hle nakon hata gwenda. Hole-hlena in zen zep emsa sîl tibirhal gwenan hen da tabiridahal gwenan. 15 Ere mae mo hole-hle hen jal-jal enlalana, zen men kiye – tetan danna. Desa de enhonak ik gïnni, zéwe zep saltîl gwenan.

^d1:6 Mrk 11:24 ^e1:9 Yak 2:5 ^f1:10 Luk 12:16-21, 1Ptr 5:5

^g1:11 Yes 40:6-8, 1Ptr 1:24-25 ^h1:12 2Tim 4:8

Desa ema zë kara ul gwenan, hëndep eisi zep zë të gwenan. Bil gwenkam dekam zep kama san dep anhe gwenan. Zen hen kirekam zini, kareksa de gol gwenkam, dekam zep juwen ora san dep ang ta gwenan.

¹⁶ Zep ano dang tñinak de aya-wal oso-wal, nen bap nen nénaka anakan boton ta gwibin, “Karek gon hap de enlalana an Bian ap zerblala.” ¹⁷ Diki tñigan men zen Bian onakon nébe mae hap hata gwizimnin, zen diki dawemsa de gon hap de enlala nabani tñigare ailya gwibin niban. Eiwa, yaklana, benna, keisni, zen kitak Bian mo yang tabinni. Hwëna Zëna hom ben mo kim wet gwesik gwenda. Zep Zen bëjen enlala kareksa zerzimdin. ¹⁸ Sap Alap Zen mes ol dawemsa de golzimdinkim nësa ngaya tabirki. Zen kirekam syal gwibirk, sap Zen man nësa anakan dwam gwibiridaka, “Lamkam de are mo iřik ginnik zaunkum, an zen sa are mo walaskam lowehe gwer.”ⁱ

**Nabakam de ejal gwe-gwen srëm hap de ol,
hen Alap mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin hip de ol:**

¹⁹ Ano dang tñinak de aya-wal oso-wal, emki ansa enlala gwe-gwibin: Tingare zini, bahem nabakam ejal ta gwen, hen bahem na-en ol nop-nopkam ëkira gwe-gwen. Diki nonol em holokam sane tabin.^j ²⁰ Sap Alap mo dwam gwibin niban bëjen zi mo jala ban apde nën.^k ²¹ Zen in zep, nëre mae mo enlala hole-hlena hen jal-jala, men dekone Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan, desa kitak nen tak gun. Hwëna Alap men desa zëre mo ola nëno mae mo enhonak iķ gïlkï, zen desan en nen enlala betekkam ang ta gwen. Sap zen zen sa èngaya gwen hap de ora san nësa dam tasik sone gwibir.

²² Bahem sap'nen Alap mo ola insa èsane gwe-gwen. Ki hwëna enaka esa anakan boton la gwibir, “Ee mesë tangan Biansa hlii-hlii tasil.” Diki ola insa em i-san i-san gwe-gwibin.^l ²³ Sap zi de sap'nen sane gwe-gwenna hwëna desan de ang gwen srëmkam, zen men kiye- zëre mo nwe-masesa de kacanak anakan hla tanna, “Otropna man.” ²⁴ Zen sap kirekam mes zënak hla tala. Hwëna dekon de song gwenkam, zen dekam sa hëndep gulsun hup eititi gwera.

ⁱ1:18 1Ptr 1:23, Yoh 1:12-13, Why 14:4, Rom 8:19-23

^j1:19 Ams 10:19, 17:27 ^k1:20 Mat 5:22

^l1:22 Mat 7:26, Luk 6:46, Rom 2:13

25 Hwëna Alap mes zëre mo olak kïtak nëp sul sonezimki-nen dikim kawesin nïkon ëte so gwen hap denaye. Zep zini men zen Alap mo ola tingare enho naban i-san i-san nei gwibirin, eititi gwibin srëmkam de desan en ang ta gwenkam, kire zi hip Alap dawemna sa gol gwizimdi.

26 Zep zi de zénaka enlala gweblanna, “Ëe ama dawemkam Alap mo ol san ang gwe-gwenan,” hwëna zen de zëre mo mahalsa zerinik gwen srëmkam, zen zénaka boton tanda. Zen ki ëk enkam waba hap Alapsa ang gwebla'ara. 27 Diki men desa Alap anakan enlala gwibirida gwe'ara, “An Abon de ang ta gwen wenya zen,” zen a kire wenyaka moye:

tahalha wenyaka de mas gwibirida gwen wenya-sap walas kwasap, hen sap we sem.

Ahana hen, men zen zénaka zerinik gwenna-auhu-kamanak de karek de zëbon onak hlimirin srëm hap.

Zen diki kire wenyik Alap mo nwenak èsam gwasik gwenan.

**Kristen bose omka de kwasang
gwibirida gwen hap de ol:**

2 Aya-wal oso-wal, nen de ngatan Zini Bian Yesussu taïbliblankam, nen bëjen nen nënaka ahakore en naka nwekam goléake gwen-bose nabare wenya ban bose srëm wenya banye.^{m 2} Zep anakarekam de lwa'anam: Zi dare de eno mae mo but srëm golak ang ë'anam-ahana pakean dawem naban hen cincin ala tan naban, hwëna aha zini tahalha tola, pakean kalk-kalk naban. ³ Nen de pakean dawem nabare zini insa gublunkam, “Bian, emki awe komal tum sam-samnak nikinzi,” hwëna tahalha zini insa gublu'anam, “Em iwe zauk,” ahaksa, “Em analak ano tana alp nakon nikin,” ⁴ dekam nen mese tangan ëkarek gwenan. Sap dekam nen auhu-kamanak de kirekam-kirekam enlala nabane ahakore en naka nwekam nënaka olëakenan.

5 Aya-wal oso-wal, emki éenlala gwen: Auhu-kamanak mensa tahalha zikim nembirida gwenan, hwëna Alap mes desa hlil inki-zen de sérkam Zénaka taïbliblan hap, hen tahalha srëmkam dikim zëre mo irïk gïnnïk lamkam lowehe gwen hap. Sap men zen Zénaka kwasang né gweblanan, zëbe mae hap

^{m 2:1} 1Tim 5:21

dena mes ki kirekam gu-gubirida gweka.ⁿ ⁶ Hwëna nen de tahalha sräm zi ensa nwekam golëake gwenkam, dekam hwëna tahalha wenyä ema lamang la gwibirin. Hwëna te-ala beya wenyä men zëbon mae ëbon gwe-gwenan, nabakam de bayar gun srëmkam, zen in zen nësa jap nul sonenda gwenan, hëndep teipsin-teipsin zi sin dep il dëbirhal gwenan – zëwe de nësa klak tabin hipye. ⁷ Zen zen hen nëno mae mo Teipsin Zini Yesus mo bosena lamang nul gwenan.

⁸ Emki Alap mo ol ale gunnu ansa, bol-zaun tangan wenyä enlala gwe-gwibin – mensa hen nëno mae mo Teipsinni Yesus anakan nësa titi tabirkike,

“Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen –
san de enaka de kwasang gweblanna kiye.”^o

Zen in zep, nen esa ësam gwesil – desan de ang ta gwenkamye. ⁹ Hwëna nen de ahakore en naka nwekam golëake gwenkam, bose nabare wenyä ban bose sräm wenyä ban, dekam nen kareknake altïl gwenan – kwasang hap de titi tabin ola insa de gulmurunkumye. ¹⁰ Bian man nësa dwam gwibirida'ara – nen de kitak zëre mo titi tabin sin sul sonenkam ang ta gwen hap. Zi de kitak zëno ol san ang gwe-gwenna, hwëna aha-en tol mae de gulmun sone kininna, dekam hwëna man dam gwesin, “Zen hom kitak sul sonenda.” ¹¹ Zep anakan lwa'an: Musa man jalise gwibiridaka,

“Bahem ékahalo gwe-gwen,”

hen,

“Bahem enaka tamera gwen.”^p

Em de kahalo gwen srëmkam zi ensa tankam, dekam em home titi tabin ola insa kitak sul sonenda. Zep hen kirekam, nen de ahakore en naka nwekam golëake gwenkam, nen hen home dekam Bian mo titi tabinsi su kul sone gwe'an.

¹² Emki ansa enlala gwibin: Nen kime Bian Yesus hun lamkam értowe'ak, Zen molya nësa épba titi tabin ol san de ang tan sräm hap karek tabirkiki. Épba titi tabin ola in menkam sérkam nësa tahale gwibik, hwëna Bian Yesus mes dekon nësa gwiswe soneka. Diki Bian de lwahal zankam Zen sa nëno mae mo syala hen ol toranna anakan klis gulzimdi, “Em ba habe kwasang hap de ano titi tabin ola in san ang gwe sräm gweka?”

ⁿ2:5 Mat 5:3, Mrk 10:23-31, Luk 12:33-34, 1Kor 1:26-31

^o2:8 Mrk 12:28-34, Mat 22:36-40, Rom 13:8-10 ^p2:11 Kel 20:13-14

13 Zep men zen zi bose zemka kwasang neibirida sräm gwe-gwenan, Bian Yesus hen kire zisi molya lamkam kwasang gwibiridaka. Hwëna men zen kwasang tola ban zi bose zik mo karekna eititi nei gwibir-zimnin, Bian sa desa hen kwasang gwibiridala, hen zëno mae mo karek-karekna sa tap guluzimdi.^q

Alapsa de taïbliblansa de goltré gwen hap de ol:

14 Aya-wal oso-wal, zi de anakan gunnu, “Ëe mesë Alapsa taïbliblak,” hwëna zen de zëre mo Alapsa de taïbliblanna insa goltré gwen srëmkam, zen waba hap. Dekam bëjen zënaka ngaya tan.^r 15 Emki éenlala gwen: Wal bose uk de tahalha gwenna- pakeanna hom, hen tembanena hom. 16 Ebon mae onakore nik de ahanik gublu'anam, “Dawem ki en song gwe, hen dawem enkam gwë. Wake, wëhë tol pakeankam hen tembanekam emsa mas nébla'ak?” Hwëna zén de hen mas gweblan srëmkam, zëno kirekam de ola in waba hap.^s 17 Zep Alapsa de taïbliblanna zen hen kirekam: Goltré gwen srëmkam, zen waba hap. Zen san de tokna.

18 Hwëna ano ola insa ahakon sa anakan nulsul, “Alap mes ki kirekam dwam gwibridaka: Ahakon zëre mae mo Alapsa de taïbliblan naka de goltré gwen hap de wenya. Ahakon goltré gwen srëmkam dep de wenya.” Kirekam de zini ëe asa anakan ding gulzim, “Ëe ki banakan asa emsa anakan tawa gwibridal? – ‘Zen eiwa man Alapsa daïblibla'an,’ em de ba maesa syal gwibin srëmkamye. Hwëna ëe asa are mo Alapsa de taïbliblansa zisi de mas gwibirida gwenkam hen dawemkam de gwë gwenkam goltrei gwizim. 19 Eiwa, em mese anakan laïbliblak, ‘Alap Zen aha-en.’ Zen sap aïris tol. Hwëna kire enkam de taïbliblankam hom sowe he'an. Dowal-dowala ki hen kire enkam daïbli gweblanan- in kirekam hen em laïblibla'anye. Zen zep anakare hap étitikin gwe-gwenan, ‘Asa sa Alap karek tabiri.’”^t

20 Zep men zen kirekam ékil gil gwe'an, “Goltré gwen srëmkam de Alapsa taïbliblanna zen aïris,” kirekam de zini zen enlala joblo-top tanganna. Goltré gwen srëmkam de taïbliblanna, zen waba tangan hap. An zebë ebe mae hap ansa mas gulzim'in: 21 Nëre mae mo auyanna Abrahamsa emki enlala gweblan – zen

^q2:13 Mat 5:7, 6:14-15, 18:21-35 ^r2:14 Mat 7:21

^s2:16 Mat 25:41-45, 1Yoh 3:17 ^t2:19 Mat 8:28-29, Mrk 5:7

kim tane zem Isaksa Alap hap de sap ang tasik seblan hap holena blonsublu'ankake. Zen dekam Alap hap anakan goltréblaka, “Ëe eiwa ama Emsa taïblibla'an.” Zen in zep Alap sam gweſiblîka. ²² Eiwa, Abraham hap de aïſili iwe man tangan dam gweſi”in: Zëre mo taïbliblanna insa kim kirekam Alap hap goltréblaka, zen dekam tangan zep Alap mo nwenak sowehek.^u ²³ Zen in zep hyanak zëbe hap dena Alap mo olak anakan ale nuk,

“Abraham zen Alapsa taïbliblaka, dekam zep Alap
anakan gubluka, ‘Em mese are mo nwenak dakastili.’”

Zen in zep Abrahamsa nen gweblak, “Alap mo dokot.”^v ²⁴ Zep angkam mes dam gweſin: Nësa de Alap sam gweſibiridan hap, diki nen esa nëre mae mo Alapsa de taïbliblanna insa oltré gwer. Goltré gwen srëmkam, bëjen sam gweſin.

²⁵ Rahab Bak hen kirekam gwëk. Zen sap nonol kahalo hap zënaka golgu gwek – te-alasa de dekon gulin gwen hap. Hwëna Israel kore otek zi darena kim apta zaka, zen teisyaink. Ki zep hwëna aha ora san sowëkam si so sonek. Zen insa kirekam syal gwibik, zen dekam zep zënaka anakan goltrék, “Ëe ama Alapsa taïblibla'an.” Zen zep hëndep Alap mo nwenak sam gweſik.^w ²⁶ Men kiye – timni. Ensasa srëmkam, zen tokna. Nëno mae mo Alapsa de taïbliblanna hen kirekam: Goltré gwen srëmkam zen hen san de tokna kiye.

Mahalsa de zerinik gwen hap de ol:

3 Aya-wal oso-wal, em bahem beyakam Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip édwam gwe-gwen. Sap tawa ta gwibin hip de zini nësa Alap sa lamkam dawemkam karatda tabiri, “An san ha ano ola dawemkam tawa ta gwibirk?” Em de karekkam tawa ta gwibinkim, emsa sa sérkam karek tabiri. ² Sap nen kitak kareknake altil gwenan. Hwëna zini men zëno ëk tihü nakon ol karekna aha-en mae wet son srëmna, kire zini man zëre mo timni kitak golinik gwe'ara. Zen kire nik Alap mo nwenak éoto gweſik gwenan.

³ Men kiye – kudasa de zersong gwenna. Zen besi tekna ëk tihinak bu nulsuk gweblanan, dekon zep dabenkam baï da gwenan – dekam de zini in zëre mo dwam gwibin sin dep zersong gwen hapye. Ëk tihü en nakon de da tablankam, zen

^u2:22 Ibr 11:17-18, Kej 22:1-14 ^v2:23 Kej 15:6, 2Taw 20:7, Yes 41:8

^w2:25 Rahab Bak in, zen Israel wesya hom. (Yos 2:1-21, 6:17, 6:25, Ibr 11:31)

dekam de tingga timni insa zersong gwen. ⁴ Men kiye hen bul golsong gwen zini. Zen zère mo hoskam de golsong gwen – zère mo enlala gwibin sin. Bulu in sap yawala. Asesena hen sap yawala. Hosna in betekna, hwëna dekam diki bul yala insa golinik gwen. ⁵ Mahala hen kirekam: Zen sap betekna. Hwëna zen ki sérkam gulin halasen gwenda. Emki éenlala gwen: Men kiye hen, eik yawalak de syauk betekkam drawe henna, zen hwëna dekon de hëndep hïtil song gwenkam yak gwe haladan. ⁶ Zen zep mahala hen syauk makan. Zen nëno mae mo timnik lwa gwenda – san de jal ausu. Dekon zep jal-jala syauk makan yak gwe halada gwenan, hëndep timni zao zep kitak hweistil gwenan. Syauknu insa zen dowal mo kigü zë draul sone gwenda, dekam zep nëno mae mo gwënnna kitak ang gulsuk gwenda.^x

⁷ Kitak de otweran terya-tyana, hwëna zini ki desa mumuk da gwibirin – sap eiknik dena, gulk dena, sap muskum de il gwehal gwen tweran. Sap hinak de lowehe gwen wenza, desa ki mumuk da gwibirin. ⁸ Diki mumuk tan srëm hap dena aha-en: Zen mahal. Desa toton nara dep? – mumuk tan naye. Zen jal-jal tanganna – san de wanya jal-jala kiye.^y

⁹ Sap nen mahalkame Bian Alap mo bosena teip ulsuk gweblanan. Hwëna mahala in hen dekame etan zi bosyanna lamang la gwibirin. Hwëna zi bosyanna in sap hen Alap am zère mo nwe-masekam yang tasibirk. ¹⁰ Aya-wal oso-wal, bap zen kirekam lwa gwen: Mahala an, zen dekame Alapsa boltere la gwenan, hen nénaka dekame lamang la gwibirin.^z ¹¹ San ha ki aha-ere ho-nwe nakon wet so gwenan – hikam hen ho tangankamye? Sap hom tanganke. ¹² Aya-wal oso-wal, san ha yerana ki walengkam tè gwenan? San ha deiwana ki wangakam tè gwenan? Zen homke. Hen hi nwena bëjen ho tangankam wet son. Zen zep nëre mae mo mahala nen dawem enkam golënik gwe-gwen.

Enlala blal hap de ol:

¹³ Ebon mae onakon de ahanik kïl gïnnï, “Alap mes abe hap enlala blala zerblaka.” Hwëna ki eno enlala blala in wal bose wal ukip emki zertrei gwizimdin. Sap eiwakam de enlala blal zini, zen dawemsa noltrei gwizimnin, hen aha zisi enlala

^x3:6 Mat 12:36-37, Mrk 7:15-23 ^y3:8 Mzm 140:4, Rom 3:13

^z3:10 Mat 7:15-20, Ef 4:29

betekkam mas neibirida gwenan. Zen dekon zep anakan tame da gwibirin, “Eiwa, zëno enlalana blala.”¹⁴ Hwëna em de zi bose omka husus gwibirida gwenna, dekam bahem enaka anakan boltere tan, “Ano enlalana blala.” Hen em de ere en mo timsi ngalap gwe-gwibinni, ki ebon onak Bian onakore enlala blala hom.¹⁵ Em de kirekam lowehe gwenna, zep eno mae mo enlala blala in ngatan zi mo lang nakore naka hom. Zen okamana awe de enna, hen ere mo hole-hle nakorena, hen dowal-dowala korena.¹⁶ Zini men zëbon saïlip-saïlip enlalana, hen zëna en naka de ngalap gweblan hap dena lwa gwenda, zëno enlalana men-san an-sankam sa lwa gweblala. Kire zini tingare kareksa sa hëndep gulin hana song gwera.

¹⁷ Hwëna Alap onakore enlala blala bare zini, zen kirekam bëjen. Kire zi mo enlalana

lalakna,
hen umlae enna,
hen kwasang-kwasangna.

Alap onakore enlala blala bare zini zen hen aha zisi
blikip gweblankam.

Kire zini man aha zi niban de enlalasa zisiri tan hap
ësam gwezik gwenan,
hen zi bose zikhip dawemsa nol gwizimnin.

Alap onakore enlala blala bare zini zen bëjen ahakore
en naka goléaken,

hen bëjen mahala dare syak gwen.

¹⁸ Zi de zi bosityana umlae ora san dep dam tasik sone gwibinkim, dekam Alap sa hwëna aïlya gwibin nika zëbe hap golblala, sap zini beya nik sa dekon Alap mo nwenak èdakastil gwer.^a

Ahuu-kama nabani de dokot èn srëm hap de ol:

4 Em ba nakone wal bose wal oban èdarak gwe-gwenan hen èkeisa-keisa gwe-gwenan? Zen ere mae mo hole-hle enlala nakonke. Sap eno mae mo enhonak man kirekam-kirekam kareksa de gon hap de enlalana ëilman gwe-gwenan.^b ² Em dekon zebe aha zi mo bi gwibin kire-kiresa dwam ei gwibirin,

^a3:18 Ams 11:30, Mat 5:9 ^b4:1 Gal 5:17

hwëna hom ep nol gwizimnin. Zebe enaka laïl gibirida gwenan, hëndep zebe édarak gwe-gwenan. Hëndep dekon zebe enaka de tameran hap édwam gwe-gwenan.^c Hwëna em mae habe ere mae mo dwam gwibin kire-kirena insa ulin srëm gwe-gwenan: Sap em home Alapsa kire hap abe la gwenan. ³ Em sap ema abe la gwenan, hwëna mae habe ulin srëm gwe-gwenan: Sap em karek enlala nabane abe la gwenan. Ere mae mo hole-hle sane abe la gwenan, zep em bëjen em ba maesa Alap onakon gul irin.

⁴ Zep em in men kiyé– aha-ere we de zisi beyakam lop tanna. Zep em hen kirekam: Bëjen em aha-ere Alapsa ang gweblan. Em san mese éeititi gwek? Auhu-kama naban de goldokot gwenna, dekam Alap mo jal zi hip em-am énwe-mase gwe-gwenan. Kire zini bëjen etan Alap han zerdokot gwen.^d

⁵ Em san mese Alap mo ola ansa eititi eibik?

“Zen mensa nëbe mae hap angna zer gwizimnira,
Zen desa anakan dwam gwe-gweblanda,
‘Zen are en hap dena.’”^e

⁶ Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna man tangan taman kiní gwenan– men kirekam zére mo olak lwakke,
“Alap man bolte-bolte zini husus gwibirida gwenda.
Enlala betek zini man kwasang gwibirida gwenda.”^f

⁷ Zen in zep, Alap ensa em betek gwe-gweblan. Dowal mo kígisa ja-ja la gwek. Zen dekam sa ebon mae onakon heyá gwe-gwera.^g ⁸ Alapsa golek de lak. Zen dekam sa hen emsa golek de tabiri. Eno mae mo tahana men zen kareksa de gulin hana gwen hap ejok-jok gwek, emki ngan tasibin. Hen enhona men zen kil-kil gweka, emki lalak tan. Hen bap zen dan nën.
⁹ Dawem enkam emki éhalen– nwe go-ho naban hen enlala dowe hanan naban. Em home dawemkam éhale'an. Zep eno mae mo bolamda hap de nga-ngola nwe go-ho hap emki li ta sone gwibin. Karek gon hap de isrip-srina desa enlala dowe hanan hap em wet tyasik gwibin– ekakim dawemkam Alap mo nwenak éhalek. ¹⁰ Alap en hon emki enlala betekkam lowehe gwen. Zen dekam sa altiřin níkon emsa lup gul ine gwera.^h

^c4:2 1Yoh 3:15 ^d4:4 Yer 3:20, 1Yoh 2:15

^e4:5 Kel 20:3-5, 34:14, 1Kor 6:19 ^f4:6 Ams 3:34, 1Ptr 5:5-6

^g4:7 Ef 6:11-18, 1Ptr 5:8-9 ^h4:10 Luk 14:11, Plp 2:5-11

Ere mo Kristen bosesa de tonsublun srëm hap de ol:

11 Aya-wal oso-wal, bahem enaka tonsubirida gwen. Men nara Kristen bose zemka tonsublunna, zen ki man kwasang hap de Bian mo titi tabin ola insa ngip guluda. Hen dekam man nwe-mase gwenan: Zen hen kwasang hap de ola insa anakan enlala bolte-bolte nabab tonsublunna, “Ahakon sap sa desan ang tal. Èe molyë.” 12 Diki titi tabin olsa de golzimdin hip de Zini aha-en, hen nëno mae mo karek-kareksa de hlaulzimdin hip Denaye. Zen Alap Zë-en. Zen diki zëno dena – zisi de anakan gublun hap dena, “Zini in karekna.” Zep em de zi bose omka anakan tonsublunna, “Zen karekna,” zen eno mae moka hom. ⁱ

Bola-bola gwen srëmkam de kalang gwen hap de ol:

13 Emki ano ola ansa èsane gwen: Biansa de eititi gweblankam bahem anakan èkalang gwe-gwen, “Namen ahaksa ka'an èe asa ëna desan song gwer. Zëwe holona aha-ere tahunkam asa gwër. Sap ba maesa de dekon lidak ta gwibinkim, te-alana mamkam asa gulin gwer.” 14 Hwëna ka'an eno gwënnak ba wëhë lwa'ak? Ena home tame gu'ura. Sap eno gwënnak in ogom makan. Nabakam esa aya gwera. ^j 15 Diki anakan de torankam emaka sam gwesiki, “Bian Alap mo dwam gwibin sin diki lwankam, ki asa ngaya gwer, hen kiresa asa zë syal gwibir.” ^k 16 Hwëna Alapsa de eititi gweblankam de kalang gwenna, dekam bolte-boltekame ton'ara, hen enakae têp tasii'ira. Kirekam zen karek.

17 Hen kirekam, em de ora dawemsa anakan tame tanna, “An diki zen, Alap mo dwam gwibin niye,” hwëna em de aha ora san gwë hankam, dekam mese kareknak zannara. ^l

Te-ala beya zi hip de ol jalse gwen:

5 Angkam te-ala beya wenya emsaë gubirida'an: Asa sane lak. Em kareksa esa mamkam Bian onakon hla kul, zep gosa em hërhen nabab tan. ^m 2 Eno mae mo kire-kire beyana in man èbatre'an, hen eno mae mo pakean dawem-dawemna in winim blom dabi'in. 3 Eno mae mo emas nakore hen perak nakore kire-kire beyana in zalta dep sa ëlwal. Hwëna kire-kire

ⁱ4:12 Im 19:18, 1Ptr 2:1, Rom 2:1, 14:4 ^j4:14 Luk 12:18-20, Ams 27:1

^k4:15 Kis 18:21 ^l4:17 Luk 12:47, Rom 14:23b ^m5:1 Luk 6:24-25, Mzm 37

beyana in zen sa emsa Alap mo nwenak anakan dam dasik gwibir, "Zini an aingkil tamna." Zen zep sa hwëna Alap aumwa hap denak syauk blanak emsa yal gul sera. Sap em mese Yesus mo lwa halzan golek denak kire-kirena ere mae en hap tagal la guk gwek.^{n 4} Men zen eno mae mo nganak syal ta gwek, zëno mae mo te-alana ene olgwen gweblak. Zep em èngalap gwen. Sap zëno mae mo èsomo gwe-gwen ola mes hëndep angkam Soson Zini Bian Alap hon hatal.^{o 5} Zep em èngalap gwen. Sap auhu-kamanak awe em mese tahalha srëmkam lowehe gwek, hen ena en nakae oto lasik gwibik. Hen em mese sapi mo kim ena en naka laïzi gwibik, hëndep mese èhanapna gwek. Angkam hwëna emsa de blom tabin hip de yaklanak mes golek de gwer!⁶ Sap em mese karek gol gwen srëm zini karek la gwibik hen lamera gwek, hwëna zen man tol dekam ègu gwek, "Dikire nësa karek da gwibik." Zep emki èngalap gwen.

**Yesussu de kire enlala tatete naban
kara gwe-gweblan hap de ol:**

7 Zen in zep aya-wal oso-wal, sap esa angkam karekna oltowe gwer, hwëna dekon emki enlala tatete naban Bian Yesussu kara gwe-gweblan. Emki sap èenlala gwen: Nga syal gwe-gweblan zini, zen holokam taran hap de yaklana kara në gweblanan.^{p 8} Zep em hen kirekam em enlala tatete naban èkara gwe-gwen, sap Bian Yesus mo lwa halzan hap denak angkam man tangan golek de gwe'an.

9 Aya-wal oso-wal, bahem enaka jakal gwibirida gwen. Ki em esa hen kareksa Alap onakon hla kul. Sap zi mo kareksa de klis gun hup de Zini in angkam lilikinnik zau'ura!^{q 9}

10 Aya-wal oso-wal, emki sap enlala gwibiridan – zini men zen orep Alap mo ola ayang nulzimnira gwekke. Dekam desa man karek da gwibik, sap ahakon man Alap mo ola insa husus nei gwibik. Hwëna man ki sap kirekam neibirida gwek, zen dekam hwëna dawemkam Biansa de blol gwe-gweblan naban tatetekam nyauk gwibik. Zep em hen zëno mae mo kim em lowehe gwen. 11 Sap zen kirekam tatetekam nyauk gwibik, nen in zebe angkam desa enbirida gwe'an, "Zen aïlya gwibinnik lowehe gwe'an." Em mese ki hen Ayub hup de aïsili èsane

^{n 5:3} Mat 6:19-21, Luk 12:15-21 ^{o 5:4} Ul 24:14-15

^{p 5:7} Luk 21:19, Gal 6:9 ^{q 5:9} Mat 7:1

gwe-gwek – in kim karek yala insa goltowekaye. Hen em mesé
ëtawa gwek: Bian aumwa hap zébe hap dawemna mamkam
golblaka, sap zen man dawemkam Biansa de blol gweblan
naban tatem zaiku. Bian Zen eiwa sérkam de kwasang-
kwasangna. Zen zep em hen Ayub mo kim em égwé gwen.^r

Mae hap de ol: Olsa de sosen gul gwen hap,
bahem Alapsa ahaksa nglî maesa anakan gublun,
“Mese ki asa salblanda.”

¹² Aya-wal oso-wal, ola an bol-zaun tanganna: Bian Alap mo bosesa de gollëwen hap bahem ere mo olsa de soson gun hup anakan mae égu-guk gwen, “Nglî naban kama naban asa hla la.” Auhu-kamana awe de aha banakare tol maesa de gubin niban hen bahem égu-guk gwen, “Zen mese ki asa hla tanda.” Ki Alap sa hwëna emsa husus gwibiridala. Diki soson gun srëmkam em anakare enkam égu gwen, “Ee kië,” ahaksia “Homë.”^s

**Alapsa de banakare mae nakon
gu sone gweblan hap de ol:**

¹³ Zi de ebon mae onakon anakan ngalap gwenna, “Ëe an banakan asa gwër?” – dikire Alapsa gu sonebla tine gwek. Isrip-sri nabán de gwënná, zen dikire Alapsa téryá ban isrip-sri gwebla tine gwek.^t ¹⁴ Sang-sang nabán de gwënná, zen dikire Kristen zi mo nol-nolaka gu sonebiridak – zen deka Bian Yesus mo bosekam zébe hap Alapsa abe dak. Hen zen sa minyakkam Yesus mo bosekam dra dal.^u ¹⁵ Hen zen kim Alapsa de

^r5:11 Mat 5:12, Ayb 1:21-22, 2:10, 42:10-13, Mzm 103:8

⁵5:12 Yesus man tawa tabirki, nglî naban kama naban de gu-guk gwizimdinni, zen man apde n  an- Alap mo bosesa de totoresa gu gwibin nibanye. (Mat 5:33-37) Yahudi zini Alap mo bosesa de goll  we gwen hap nglî naban kama naban nen guk gwizimk- z  re mae mo kalangsa dikim anakan sosen gun hupye, "Amki asa hla la-   e de syal gwibin sr  mkamye." Orya ol zini hw  na totores ol-gunsu de eiwa gun hup ki kirekam   gu gwenan. Zen hen man kirekam karek gwe-gwenan, sap dekam hen san de Bian z  re mo bosesa de totoresa gubinni kiyé.

⁹
t5:13 Kol 3:16

^u5:14 Orep minyak zaitunkum dra da gwibik. Minyakna in, yera minyak makan, asena dawemna. (Mrk 6:13)

taïbliiblan naban abe da'ak, Bian dekam sa zi sang-sangna insa dawem tala. Zen de kareknak de zaran nakon sang-sangna insa hlaunnu, Bian dekam sa zéno karek-karekna insa tap gulsublula.^v 16 Ëe in zebë emsa tüü tabi'in: Ere mae mo karek-karekna emki Kristen bose wal obon ëkira-kla gwe-gwen, hen Alapsa de abe tankam enaka mas eibirida gwek- ekakim sang-sang nakon ësale gwe-gwek. Sap zi de Alap mo nwenak dam-dam enkam gwënnna, zéno ol gu sonenna soson tanganna. Alap man kire zi mo ol gu sonenna dokwak gul gwenda.^w

17 Elia néban mae apdenak- zi tangan. Hwëna zen kim o de il tñ srëm hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe tak, hëndep kirekam zep lwak. Ona dekam hëndep il tñ srëm gwe-gweka- tahunna dan-ahan, ahana ngirin ngam sonnak mes zauk. 18 Etan kim abe tak, dekam zep etan il tika. Kamanak de otanena dekam zep etan ësaltilidak.^x

Aumwa hap de ol züm-züm:

19 Aya-wal oso-wal, emki eenlala gwen: Ebon mae onakon de ahanik ora dam-dam nakon syal he'anam, hwëna ahanik de desa etan dam tasik sone'anam, ²⁰ zen dekam zéno angna mes tñ hip de ora nakon tagal tasiblinda. Zi de kirekam kareksa de gol gwen zisi dam tasinni, hwëna Alap dekam sa zéno nik mo karek-karekna beyakam jek-jak gulzimdi.^y

Zëwe en zausunun. Dawem kitak!

Yakobus onakon.

^v5:15 Ayatna awe man dam gwasin: Totore sang-sangna hen ki- kareksa de gon srëmkamye. Hen ahakon eiwa zi mo karek-karek nakon. (Yoh 9:2-3, Mrk 16:18, Kis 28:8, Yak 1:6, 2Kor 12:7-10)

^w5:16 Ams 28:13, 1Yoh 1:9 ^x5:18 1Raj 17:1, 18:1, 18:41-45, Luk 4:25

^y5:20 Mat 18:15, Gal 6:1, 1Ptr 4:8

Petrus mo surat

1 Suratna an, Alap mo hlil irin wenza kip– Kristus hup de jal hap mensa Yahudi mo lang nakon nolëalsa sonekke. Em in zen angkam zi mo lang san ein lowehen da'an – Pontus sun, Galatia san, Kapadokia san, Asia san, hen Bitinia san. Hwëna nëno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang. Yesus Kristus mo dam tasin zini, Petrus onakon:

2 Dawem! Bian Alap orep mes ngein sin dep dena tame gulku, zep emsa hlil inki. Hëndep zep zëre mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonezimki – dekam de emsa lalak tasibin hipye. Em in zebe Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, sap emsa mes Yesus mo kalkam ngan tasibirki.

Diki Bian sa kwasang-kwasang zemka sërkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer.

**Mae hap de ol: Nen waba hap home
Alap hon éyaïng gwe kïnï gwe'an.**

3 Nen diki dawemsa nen Bian Yesus mo Bian Alap hap gol gweblan, sap Zen mes zëre mo kwasang-kwasangna mam tangankam nëbe mae hap goltreizimki. Hëndep zep nëbe mae hap lowe hensa dikim li yul sonen hap dena golzimki – dekam de etan de jaha gweblan mo kim éliwehe gwen hap denaye. Nen in zebe Alap hon tingare enho nabani éyaïng gwe kïnï gwe'an – anakare enlala nabanye, "Zen sa nësa tin nikon ngaya tabiri, sap Zen ki Yesussu ngaya tak."^a ⁴ Hen anakare enlala nabane éyaïng gwe kïnï gwe'an, "Alap insa dawemna zëre mo hlil irin walasna nëbe mae hap hamal gulzimki, nen esa desa ulin." Sap ngatan zi mo langnak de dawemna in, zen bëjen tap gwen, bëjen batren, hen bëjen jek-jak gwen. ⁵ Em mese kirekam étaiblik, in zep Alap zëre mo sosonkam emsa tatete ta gwibirida – em dikim Kristussu de taibliblan nakon altiil srëm gwe-gwen hapye. Aumwa hap de yakla yalak, Zen dekam tangan sa emsa ngaya tabiri, hen hëndep de dawemna insa golzimdi.^b

^a1:3 Yoh 3:3-5, Tit 3:4, 1Ptr 1:23 ^b1:5 Yoh 10:28

6 Nen in zebe sérkam de isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwëna eiwa, kirekam-kirekam karekna kime oltowe gwenan, dekam zep enlala dowe hananna nébon mae onak hata gwenda. Hwëna néno mae mo isrip-srina in dekam mae hom tap gwe-gwenan. 7 Karekna in mae hap nébon mae jowe gwenan: Néno mae mo ei nika dikim něp lalak gulzimdin hip. Emasna, zen sap okamana awe en dep dena, hwëna desa ki syauknuk de tru tankam lalak da gwibirin. Alap hen kirekam syauknuk de ang gun makan néno mae mo eini lalak gul gwizimnira-anakan dikim nësa golétrén hap, “An eiwa tangankam Asa daiblibla'an.” Hëndep aumwa hap denak, kim de Bian Yesus Zénaka tingare zi hip zertreizim'inka, Zen dekam sa hen hëndep de lwa gwen hap de hamal gulzimdinni insa nébe mae hap golzimdi. Bose dawemna Zen dekam sa hen tingare ngatan zi mo langnak de wenyik mo nwenak nébe mae hap golzimdi.^c

8-9 Em sap home Yesussu nwekam hla lak, hwëna em ensae ola gwebla'an. Hen em sap home angkam hla la'an, hwëna em mes tangane laibliblak. Hen Zébon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Nen eiwa esa éngaya gwer.” Zen in zebe Alap onakore sérkam de isrip-sri naban lowehe gwenan, hëndep zebe nénaka anakan lenggwanbirida gwenan, “Kareksa de goltowe gwen nakon ba habe nama isrip-sri naban lowehe gwenan?”

10 Alap mo ol ayang gul gwen zini men desa orep tame gun srémkam ayang nulzimmira gwek, nen in desae hwëna angkam oltowe gwe'an! Zen mensa tame gun srémkam hamal hap anakan égu-guk gwek, “Alap sa lamkam zére mo kwasang-kwasang nakon nësa ngaya tabiri,” zen man sap tangan dam gulsun hup dei gwibik. 11 Kristus mo Enhona mensa Zén de hatazan hap de ola hamal hap ing gul sone gwizimki, zen sap man desa anakan de dam gulsun hup dei gwibik, “Nësa de ngaya tabin hip de Zini in bawalkam sa hata zala? Zen de teipsinkim írik gin srémnak, Zen ba hap sa mamkam karekna goltowe gwera?” 12 Alap dekam zep zébe mae hap aha'en-aha'enkam ola anakan ing gul sone gwizimki, “Hamal hap de ola in, zen ebe mae hap hom. Zen ngein sin de zi hip dena.” Hwëna zen mensa tol tame gun srémkam ayang nul gwek, hwëna angkam zen mes ki nébon mae jower. Zen in zep zini

^c1:7 1Ptr 5:8-10, Yak 1:2-4, Ams 17:3, Heb 12:3-11

Alap mo Enho mo sosenkam ebon mae onak ängaya gwen hap de ol dawemna nolhatazak. Zep Alap mes nësa ol dawemna inkam nér hom hleng sosubiridaka, hwëna Alap mo dam taha nakore zini, zen nama hom kïtak tame nul gwe'an hen nama dei gwibi'in.^d

Lalakkam de lowehe gwen hap de ol:

13 Zep Alap insa kirekam nësa ngaya tabi'ira, zen in zep salok-salokkam nen lowehe gwen, hen nénaka nen golëinik gwe-gwen. Dawem enkam nen Yesus onak anakare enlala nabani ëyaing gwe kïni gwen, "Zen kim de etan Zënaka nébe mae hap zertreizim'inka, zen dekam tangan sa zëre mo kwasang-kwasangna nébe mae hap golzimdi." 14 Nen an Bian mo walas, zep nen blikip gwezik gweblan. Nëre mae mo épba hole-hle san bap nen ang ta gwen – men kirekame tame gun srëmnak lowehe gwekye. 15 Sap Alap men Zen nësa kwang guludaka, Zen lalak enna. Zep nen ki hen nëre mae mo enhona lalak ta gwibin. 16 Sap Alap man nësa gubiridaka,

"Ëe an lalak enna, zen in zep emki hen are mo kim enho lalak enkam lowehe gwen."^e

17 Nen Alapsa "Bian" kame en sone gweblanan, hwëna ansa emki enlala gwe-gwibin: Bian man kïtak nësa nwekam golëake gwenda. Men nara karek gwenna, desa sa karek tabiri. Zep nen de nama okamanak awe lowehe gwennak, dekam nen ki Biansa de aïrii gweblan nabani lalak enkam lowehe gwen, sap nen okamanak awe kolengkame lowehe gwe'an. 18 Sap nen mese tame uk: Nen menkam waba habe auyan-aza mo épba lowehen karek san ang ta gwek. Hwëna Alap ki zep tñi zi mo ora nakon nësa alal gulhal zaka. Zen dekon okamanak de perak, ahaksa emas mae nakore te-alakam hom nësa lup gulhal zaka. 19 Hwëna Zen zëre mo Domba Tane mo kalkam nësa alal gulhal zaka. Zëno kala in, tingare okamanak awe de emas-perak mae nabani apdenak hom. Zen sërkam de dawem tanganna. Hen nësa de ngaya tabin hip de Zini in lalak enna. Zëbon onak karek maena hom tangan. 20 Alap sap orep mes nësa dikim ngaya tabin hip Domba Tanena insa dam tasikii –

^d1:12 Ef 3:10 ^e1:16 Im 11:44-45

okamana ansa de yang gulsun srëmnak. Hwëna nér hom tangan něp zertreizimki. Zep okamana an mo aumwa hap de yaklana an zen lwa zahe'an, nen lalak enkam nen lowehe gwen.

21 Sap Alap insa Yesussu tün nïkon ngaya taka hen teipsïnkïm kim drë neka, nen dekon zebe Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen eiwa sa nësa de ngaya tabin hip lwahal zala."

22 Zep nen mese nëre mae mo timni lalak enkam dikim lowehe gwen hap sosok labik – in kime Alap onakore ol dawem san ang takke. Nen in zebe nënaka dawemkam kwasang eibirida gwenan. In zebë emsa gubirida'an, "Nen tïngare enho naban nënaka kwasang gwibirida gwen." **23** Sap in zen nëno mae mo enhonak sîp gwek, zen zi mo olsa hom. Zen Alap zëre mo ol. Nen in zebe etan de jaha gweblan makan éliwehek. Zëno ola in bëjen hom gwen hen bëjen timbwash gwen. Zen hëndep denaban sa lwa gwer. **24** Sap Alap mo olak man lwak,

"Zini so mo kim nabakam juwe gwenan –
men kiye hen te eisni.

Zen namen de eis gwenna,
hwëna holo gwen srëmnak sa bulk gweher.
Zini nen hen kirekam: Namen de éteipsïnni,
hwëna holo gwen srëmnak de altïrïn.

25 Diki Alap mo ol, zen hëndep denaban sa lwa gwer."^f
Ola in ebon mae onak mes nolhatak.

2 Zen in zep, anakan de lowe hensa emki baes tan:

zi bose omka de u sal-sal gweblan,
lwa tasïn,
lamang tan,
hen dawemsa gul irinnik de husus gweblan,
hen Alapsa de ëk enkam betek gweblan naye.

2-3 Nen wal baïzil mo kim nen lowehe gwen. Wal baïzili zen dawemkam an zik mo momna hole nei gwizimnin. Nen hen kirekam nen ewakam de tawa tabinsi, lalak en naka, hole gwe-gwibin. Sap men kirekam Alap mo olak zëbe hap dena lwak, nen mese angkam Biansa anakan tame laki,

"Bian Zen dawem tanganna –
san de tembane dërekna kiye."^g

^f1:25 Yes 40:6-8 ^g2:2-3 Mzm 34:9

Zep Alap mo Enho nakore eiwa de ol san de ang ta tine gwenkam, dekam sa nëño mae mo eini dawemkam tatete gwe zaher, hëndep zep esa èngaya gwer.

**Mae hap de ol: Alap owas tangan hap nësa
zëre mo hlil irin zi hip li ta sonebirki.**

⁴ Zep Bian Yesussu emki yaïng gwebla kïni gwen, sap èngaya gwen hap de ausuna, zen Zëbon en lwa'an. Zep Zen san de Alap mo golak de gol bol te yawala kiye. Auhu-kamanak de zini sap man gol tenya insa baes neibik, hwëna Alap mo nwenak man tangan sam gwesik, zep bolak ik gïlkï.^h ⁵ Zep nen an hen san de gol gom tenya kiye. Nëño mae mo timni, diki zen jowen-san de Alap mo Enho hap de gol. Zen dekam esa ènwe-mase gwer – san de Alap mo golak de syal tan zini kiye. Sap nen ema nëre mae mo timni sosok ul gwebla'an, zen zep Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwe'an – san de otweran ninsi de zëbe hap de kalsnak lone seblanna kiye. Sap nen Yesus Kristussu de yaïng gwebla kïni gwenkame kirekam syal ta gwe'an, Zen dekam tangan zep nësa sam gwasibirida gwe'ara.ⁱ ⁶ Sap Alap mo olak man lwak,

“Èe mesë tenya are mo nwenak de dakastin tangan
naka dam gulsuk –

Desa de Yerusalemk bolak ik gin hiþye.

Men zen gol tenya insa daiblibi'ik, zen molya
lamkam anakan èsaher gwek,
‘Èe waba habé laiblibik.’^j

⁷ Em in zen gol tenya insa laiblibik, zep eno mae mo nwenak man tangan sam gwesik. Hwëna taiblibin srëm wenya, zëbe mae hap Alap mo ola sa anakan lwa gwizim,

“Tenya mensa gol tauk gwen wenya baes neibik,
hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gïlkï.”^k

^h**2:4** Petrus mo ola mensa “gol bol te” kam li nul sonek, zen “kaso moko” kam ale gulkü, sap zëwe de zini kasokam gola syal në gweblak. Orya ol zini hwëna tekam gola syal në gweblanan, zep “gol bol te yawal” kam li nul sonek. (Mzm 118:22, Mrk 12:10-11, Kis 4:11, 1Ptr 2:7)

ⁱ**2:5** Ef 2:20-22, Rom 12:1-2

^j**2:6** Petrus ayatnak awe Yerusalem mo aha bosekam “Sion” kam ale gulku. (Yes 28:16, Rom 9:30-33)

^k**2:7** Mzm 118:22-23

8 “Zini beya nik sa tenya iwe de tana bol tang ta gwe zankam altil gwer.”^l

Zen mae hap sa altil gwer: Sap zen man Alap mo ola hwa nulsuk gwenan – men kirekam Alap orep hamal hap kalang gwibiridakake.

9 Hwëna Alap mes nësa hlil inki. Zep nen an men kiyeteipsin Zini Alap mo golak de syal ta gwen zini, hen Alap zëre en hap de zi. Nen an zëre mo bi gwibin zi ausu. Zep angkam nen mae en habe lowehe gwe'an: Dekam de anakan zëre mo bosema mam gul gweblan hap, “Alap mes owas tangan hap nësa kwasang gwibiridaka, zep kawesin nïkon zëre mo sërkam de ngatannak dep nësa kwang guludaka.” **10** Zep nébe mae hap mes ki jowezimk – Alap mo olak men kirekam nébe mae hap dena lwakke,

“Menkam em Alap mo hlil irin zi ausunak home
bïti gwek,

hwëna angkam mese bïti gwer.

Menkam emsa hom kwasang gwibiridaka,
hwëna angkam em in Alap mo kwasang gwibiridan
wenya zen tangan.”^m

**Mae hap de ol: Em Alap hon de babu
gwen zi mo kim lowehe gwek.**

11 Ano dang tñinak de wenya, nen kolengkame okamanak awe lowe he'an, hwëna nëno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang. Zep nëno mae mo auhu-kama hole-hlena nen ki gwei gubir kñi gwen. Sap tim nikore hole-hlena in man nëno mae mo enho mo dwam gwibin niban ilman në gwenan.ⁿ

12 Nen an dwan Alapsa de tame tan srëm zi mo ngirinnik em-am lowehe gwenan. Zen sap sa nësa anakan lamang da gwibir, “Zen in kareksa nol gwenan.” Hwëna nen dekam zëno mae mo nwenak dawem enkam nen lowehe gwen. Alap kim de zëbe mae hap dekam de tame gun hup de enlalana zerzim'inka, zen dekam sa sahera ban Alap mo bosenan anakan teip nulsublul, “Alap Zen eiwa ki emsa golëlowehe gwenda.”^o

^l**2:8** Yes 8:14-15 ^m**2:10** Hos 2:23, 1:6-10

ⁿ**2:11** Gal 5:16-17 ^o**2:12** Mat 5:16

13 Zen in zep, Bian Yesus mo bose de aha zi mo nwenak karek gwen srëm hap, emki okamana awe de pemerinta mo teipsin-teipsin wenyaka blikip gwasibirida gwen. Nonol tangan, teipsin tangan zini, 14 hen zëno irgwa taha nakore wenyaka—men zen zëno bosekam irik nil gwenanke. Sap teipsin tangan zini, zen mae hap irgwa taha nakore zemka dam dasik gwibirin: Karek gol gwen zi hip dikim kareksa gol gwizimdin hip, hen dawem gol gwen zi hip dikim dawemsa gol gwizimdin hip.

15 Zep Alap man nësa dawem ensa de syal gwe-gwibin hip dwam gwibirida'ra—ekakim enlala joblo-top zi mo eksa mat lasik gwibir-zimk, men zen nësa donsubirida gwenanke. 16 Sap nen menkam dowal mo kigi hone hen ébabu gwe-gwek, hwëna angkam Kristus mes nësa hil ti sonebirki. Hwëna anakan bahem éenlala gwe-gwen, “Ëe an hil ti sonen nikë gwé'an. Ëe sap asa aningkim karekna gol gwer.” Diki angkam Alap en hon nen ébabu gwe-gwen. 17 In zep,

tingare zisi blikip eisibirida gwek.

Kristen bose omka kwasang eibirida gwek.

Alapsa airi gweblak.

Hen pemerinta mo teipsin tangan zini
blikip eisik gweblak.

18 Men zen zi mo tana iltikinnik ébabu gwe-gwe'an, emki ere mae mo zi bina insa dawem enkam blikip gwasibirida gwen, hen zëno mae mo dwam gwibin sin emki ang ta gwen. Zep zi bina in de emsa sae-saekam zergwë gwenna, ahaksa jal-jalkam, em hwëna dawem enkam em zergwë gwen. 19 Karek gwen srëmnak de mam zini in emsa karek tanna, dekam ere mo enlalasa em anakan së ta sone gwen, “Ëe namaë Alap mo taha terenak gwë gwe'an.” Hen dekam nama em enlala tatete nabab zëwe syal gwe-gwen. Kirekam de gwë gwenkam, Alap sa emsa sam gwasik gweblala. 20 Hwëna em de karek gwennak de emsa lek-lek tanna, dekam bahem anakan tim gun, “Ëe de enlala së ta sonenkam gwënkam, dekam Alap sa asa sam gwasiblila.” Em dwan mes-am karek gwera! Alap molya kirenak emsa sam gwasiblika. Diki em de karek gwen srëmnak de emsa karek tankam maka emsa sam gwasiblì'ra.

21 Alap Zen eiwa kirekam de kareksa de goltowe gwen hap nësa kwang guludaka, sap Kristus Zëna hen mes kareksa nébe mae hap goltoweka. Zen dekam Zénaka èrak makan nébe mae

hap drë nezimki – nen dikim tana wei san zertron hap, ²² Alap mo olak men kirekam zëbe hap dena lwakke,

“Zen hom karek gweka

hen zëno ëk nakon hom mae boton ola wet sok.”^p

²³ Desa kim lamang da'ak,

Zen hwëna hom lamang tabirki.

Hen kim karek da'ak, Zen hom dekam gubiridaka,

“Ëe asa hen emsa karek tabir.”

Zen hwëna Alap ensa anakare enlala naban yaïng

gwebla künika, “Diki Zen sa abe hap dena

dam-dam enkam klis gulu.”

²⁴ Zen zëre mo timnik nëno mae mo karek-kareksa wei

yulku – te-lidak sonnak kim makan da inkye,

nen dikim auhu-kama enlala karek nakon ëhil gwe

hanan hap,

dekam de hwëna dam-dam enkam lowehe gwen hap.

Nen mese zëno wei-wei nakon ëdawem gwek.

²⁵ Nen menkam bi srëm domba zaho mo kime ora srëm

san ègwa ha'ak,

hwëna angkam nen mese nësa de zaho ta gwibin

bi san dep lwanda halzal.

Angkam Zen nëno mae mo angna nëp kara ta

gwibir-zim'ira.

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

3 We walya zi wal omka emki blikip gwasibirida gwen –

men kirekam hen babu gwen zini zëre mae mo zi bina blikip neisibirida gwenanke. Sap zi uk de Alap mo ol san ang gwe srëm gwenna, eno gwëñ dawemsa de kara gul gwen enkam zen maka hale'ara. Em sap esa titi ta srëm gwe-gwera.

² Sap zen de anakan emsa kara gul gwe'anka, “Zëno gwënnä lalak enna, hen Alapsa man blikip gwasik gweblanan,” zen dekam maka hale'ara. ³ Zep we walya, ere mae mo tim enna bahem weir gulsuk gwen –

nol alasa de sam gulsunkum,

emas maekam de enaka weir gulsunkum,

hen pakean dawem maesa de alala ta gwenkamye.

^p**2:22** Awe Petrus Yes 53:9sa mas gulkü. Hen ayat 23-25nak, Yesaya mo pasal 53sa de enlala gwibin niban ale gulkü.

⁴ Diki enhosa em hen wér tasik gwen – enlala sae-saekam hen enlala betekkam de gwé gwenkam. Sap Alap mo nwenak, zen zen – hëndep de nwe-awes naye. ⁵ Sap orep de we walya, Alapsa de yaing gwebla kiniin wenyia, zen kirekam enho zemka wér dasik gwek. Zen zep zi wal zemka dawemkam blikip neisibirida gwek. ⁶ Orep Sara Bak zen kirekam gwé gwek. Zen zi zem Abraham Bak mo ol san ang gwe-gwek, hen desa “ano teipsin”kim gu gweblak. Em de zéno kim lowehe gwenkam, airin srëmkam de dawem ensa syal gwe-gwibinkim, em hen dekam esa énwe-mase gwe-gwer – san de Sara mo wenam.^q

⁷ Zini em hen kirekam we wal omka enlala blala ban olëlowehe gwek. We omka dawemkam em mas gwe-gwibin, sap zéno timni soson tangan naka hom. Hen emki blikip gvesibirida gwen, sap zen hen sa Kristus mo kwasang-kwasang nakon éngaya gwer. Zep zen hen Alap mo hanan tabinni – in ki hen em. Karekkam de golëgwé gwenkam, ki hwëna Alap molya eno mae mo ol gu sonenna dokwak gul gweka.^r

Kareksa de goltowe gwennak de kire enlala naban tatem ézauk gwen hap de ol:

⁸ Aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Ebon mae onakon de ahanik enlala nik dowe hananna, emki hen zéno enlala dowe hanansa eisbin. Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen – ere mo iye tangansa de kwasang gwibirida gwen makan. Ensa em enaka lwabirida gwen. Deban enlala betekkam lowehe gwek. ⁹ Emsa de aha zi karek ta gwibinkim, em hwëna bahem karekna gol gwizimdin. Emsa de lamang ta gwibinkim, em hwëna bahem lamang ta gwibin. Em hwëna dawemsa em gol gwizimdin. Sap Alap Zen kiresa de goltowe gwen nakon de dawemsa golzimdin hip nésa kwang guludaka – lamkam dikim hwëna zëre mo walasna nébe mae hap dawemsa golzimdin hip, men desa nép hamal gulzimkike. ¹⁰ Sap Alap mo olak man lwak,

“Zini men zen hëndep de gwén hap édwam

gwe-gwe'an,

hen Alap mo taha terenak de lowehe gwen hap,

zen dikire mahal zemka nolënik gwe-gwek.

Hen boton ola bap zen mip nakon wet so gwizimdin.

^q3:6 Kej 18:12 ^r3:7 Ef 5:25, Kol 3:19

11 Hen kareksa de gol gwenna zen baes tan,
hwëna dawem ensa zen syal gwe-gwibin.

Zen diki tìngare zi niban dikim aha-ere enlalakam
golëlowehe gwen hap de orasa zen të gweblan.

12 Sap Bian Zen enlala dam-dam zisi nwekam kara ta
gwibirida,

hen zëno mae mo ol gu sonenna man sal gwenda.

Hwëna men zen karekna nol gwenan,
zëno mae mo ol gu sonenna hom dokwak gul
gwenda.”^s

13 Hwëna em de dawem ensa de syal gwe-gwibin hip ësyal-syal gwe-gwenkam, dekam nara molya emsa karek tabirki.

14 Hwëna emsa de karek gwen srëmnak karek ta gwibinni, emki
ëhë'ho gwe-gwen, sap Alap sa kire hap de dawemna lamkam
ebe mae hap golzimdi. Dekam emki Alap mo ola ansa enlala
gwe-gwibin – men zen anakan lwakke,

“Auhu-kama enlala zini mensa naïri gwibirin,
em bahem desa aïrëbin,
hen bahem èngalap gwe-gwen.”^t

15 Hwëna dekam ere mae mo enhonak Bian Yesus mo boresa
em anakan teip gulsuk gweblan, “Sap sa asa karek da gwer, sap
ano gwënna Zen Yesus Kristus kitak gwirensi”ira. Hen enlalasa
emki hohle ta guk gwen – dekam de Yesus hup denaka ding gul
gwen hapye. Sap emsa sa anakan dakensibirida gwer, “Em ba
habe Yesussu yaïng gwebla kini gwe'ara?” Em hwëna dekam
enlala sae-sae naban hen blikip gvesibiridan naban em ding
gul gwizimdin. 16 Eno mae mo enhona dekam bap zen kles
gvesin. Sap nësa de lamang ta gwibin zini in de anakan emsa
kara tabinkim, “Zëno mae mo gwënna lalak enna,” zen dekam
sa anakan èsaher gwe-gwer, “Ëe ba habë Kristussu de ang
gwe-gweblan wenza ansa lamang la gwibik?” 17 Sap dawem
ensa de syal gwe-gwibinnik de emsa karek tabinni, zen aïris
tangan. Alap mes ki emsa kire hap dam tasibirk. Hwëna
èkarek gwennak de emsa karek tabinni, zen dawem naka hom.

^s3:12 Mzm 34:13-17 ^t3:14 Yes 8:12-13, Mat 5:10, 10:28, Luk 12:4

18 Sap Kristus Zëna hen kareksa de gon srëmnak karekna goltoweka – Zen kim nëno mae mo kareksa de wei yun hup tilkiye. Zen molya etan zi mo kareksa de wei yun hup Zënaka sosok taka. Hwëna Zen tingare karek gol gwen zini nëno mae mo weinak dep tilki – nësa dikim Alap osan dep golélwanda halzan hap. Zep karek gon srëmnak de emsa karek tabinni dekam emki hen Yesussu anakan enlala gwe-gweblan, “Desa hen kirekam karek gon srëmnak karek dak.”

Dekam zëno auhu-kama timni man karek nublik, hwëna Alap mes zëre mo Enhokam ngaya taka. **19** Zëno angna dekam man sap juwen zi mo lang san ati gwe ineka – dekam de zëwe de bwinak de wenza kip Alap onakore ol dawemsa tonbirdidan hap. **20** Zen men zen orep Alap mo ol san ang ta srëm gwekke, zëno mae mo angna – Nuh Bak men kim bul yala insa syal gwe-gwibirkike. Dekam Alap man sap zen dikim éhalen hap eissibirida gweka. Hwëna zen hom éhalek. Hëndep buluk iwe zen da-en sesek gwesek, zen en zep èngaya gwek – beyana delapan enkam, ho namwana in kim bulu insa golwale gwekye. **21** Zep nen angkam ho namwana in han hokam de su tabiridan nabane apde oso gwe'an. Su tabiridanma, zen timnik de kunsa dikim ngan gulsun hup hom. Hokam de su tabiridan mo enlalana, zen dekam de Alapsa enho hohle tan nakon gu-gublun hap, “Ëe ama Bian Yesussu ang gwebla'an.” Zen san de Jesus mo buluk de sewe senna kiye – men kirekam orep de zini Nuh Bak mo buluk sesek gwe sekke. Zen nen dekone èngaya gwe'an – men kirekam hen Jesus Zëna tìn nïkon ngaya gwekake. **22** Zen dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka, hëndep angkam Alap zëre mo dam taha nakon teipsïnkïm nikin'ira. Alap zëre mo dam taha nakore zini hen tingare ahakore teipsin-teipsin wenza, zen kitak Zëbon onakon otdenak lowe he'an.

^u**3:20** Zini srën-srënkam Petrus mo alena 19-20nak awe dam nulsuk gwenan. San ha Alap man dekam ho namwanak de juwen wenza in hap golzimki? – Jesus de ol dawemsa tonbirdidan nakon de zen éhalen hap denaye, hen zen dikim èngaya gwen hap denaye. (Emki hen 1Ptr 4:6nak baca gun.) Hwëna angkam de wenza nësa hom kirekam dep dwam gwibirda'ara. Zen diki okamanak de nama ngaya nik ègwë gwen ennak nébe mae hap gol gwizim'ira-dekam de ol dawem san ang tankam éhalen hap denaye. (Ibr 9:27)

^v**3:21** Rom 6:1-11, Rom 10:9-10

**Mae hap de ol: Ëpba lowe hensa em gwei gubir
küü gwen, sap Yesus nabakam sa lwalahal zala.**

4 Kristus Zen hen kareksa goltowe gweka – tim niban kim nama okamanak awe gwë gwekaye. Zep nen hen nen ki enlalasa hohle ta gwen – Kristus mo kim de hen okamanak awe kareksa goltowe gwen hap. Nësa de karek gwen srëmnak karek tanna, zen aïris tangan. Sap zen dekam kareksa de gon hap de hole-hlena nëbon mae onakon som gwe hana gwenan. ² Dekam nama de okamanak lowe hennak, nen molye nëre mae mo auhu-kama hole-hle san ang ta gwek. Hwëna Alap mo dwam gwibin en san esa ang ta gwer. ³ Nen dwan mes-am tangan éholo gwek – nëre mae mo lowehen karek san de ang ta gwen naye, hen hole-hle san de ang ta gwenkam, men kirekam Alapsa de tame tan srëm wenza lowehe gwenanye. Nen dekam kirekam-kirekam karek ensae nëre mo dwam gwibin sin ulin halasen gwek. Nëno mae mo enlalana dekam ho mamak otdebin en hap dena, syan-syan en hap, hen swi en hap dena. Hen yang tasin dowal-dowal ensae boklena kom labirida gwek. ⁴ Men zen angkam kirekam nama zëre mae mo hole-hle san totoresa ang ta nasen gwe'an, zen zep angkam nësa anakan denggwanbirda gwe'an, "Zen ba hap angkam nëbon mae osan ang ta srëm gwe-gwe'an?" Zen zep nësa lamang da gwibirin. ⁵ Hwëna nëno mae mo Teipsinni Yesus, Zen mes tangan kitak de klis gulzun hap hohle gvera. Men zen totoresa lowehe gwek, sap ngaya wenza hen sap men zen juwenkam teingir gwe guk, Zen dekam sa zëno mae mo lowehen karekna in hap takensibiridala. ⁶ Zen in zep Yesus nonol juwen zi mo lang san dep ati gwe ineka – dekam de ho namwanak de juwen wenza in hap ol dawemsa tonbiridan hap. ^w Sap zen kim tim niban nama lowe he'ak, Alap man tangan karek tabirki. Zen kirekam tingare zini nëbe mae hap èrak makan kang gulku – anakan dikim nësa enlala sobiridan hap, "Ëe asa tingare zini ebe mae hap ere mae mo syal eini golzim." Hwëna Yesus zep zini in hap ol dawemna tonbirida onka – dekam de zëbe mae hap hen èngaya gwen hap de orasa kles tyasizimdin hip, desan de ang tankam dikim zen hen Alap onak hëndep denaban lowehe gwen hap.

^w 4:6 Emki hen 1Ptr 3:19-20nak baca gun, hen zao de otde ale naban.

7 Zep aumwa hap denak angkam mes golek de gwer. Zen in zep enlalasa nen hohle ta gwen, hen nénaka nen golënik gwe-gwen – Biansa ekakim dawemkam en sone gweblak. 8 Zep bol-zaun tanganna, nénaka nen ki tingga enho naban kwasang gwibirida gwen. Sap nénaka de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekame nère mae mo karek-karekna beyakam jek-jak ul gwenan.^x 9 Nen nère mae mo gola kon zinii zi walya aha-ere enlalakam lup gulin gwen. Bap nen enlala ennak anakan mae éhusus gwe-gwen, “Ano golak dekam hir-hiri sa mam gwer.”

10 Alap mo Enho nakore sosonna mensa Alap zére mo kwasang-kwasang nakon nénaka dikim tatete ta gwibin hip srën-srënksam nèp gol gwizimnira, desa dawem enkam nen gwirensik gwen – aha zi dekakim Alap mo kwasang-kwasangna insa tame nul gwek. 11 Zep a kirekam em gwirensik gwen:

Zen de ebe mae hap aha zisi de mas gwibirida gwen
hap de sosonsa gol gwizimdinkim, dekam Alap
ensa em anakare enlala naban yaïng gwebla kinii
gwen, “Zen diki Zen sa sosonna abe hap gol
gweblala – ée dikim syala ansa sul sonen hap
denaye.”

Ahaksa, Alap de ebe mae hap zére mo Enho nakore
hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip
denaka gol gwizimdinkim, ahaksa Alap mo olkam
de tawa ta gwibin hip denaka, em dekam anakare
enlala naban em tonbirida gwen, “Ée zi mo olsa
homë emsa tonbirida'an. An hwéna Alap zére
onakorena.”

Dekam aha zi de emsa kirekam kara ta gwibinkim, zen sa Alap mo bosena teip nulsablunda gwer – sap Yesus Kristus onakore kwasang-kwasangna hen sosonna ebon mae onak syal gwe-gwenan. Dikire tingga Alapsa anakan tame dak, “Alap Zë-en teipsinni hen sosonna – hëndep denaban!” In eiwa.^y

**Kristus mo bose hap de isrip-sri naban
kareksa goltowe gwen hap de ol:**

12 Ano dang tiniinak de wenya, bahem anakan étenggwan gwen, “Ée an ba habë sérkam de karekna oltowe gwenan?” Zen kirekam sa nëbon mae onak lwa gwer, zep esa éhusus

^x4:8 Yak 5:19-20 ^y4:11 Rom 12:3-8, 1Kor 12:4-11, 12:27-31

gwe-gwer – san de syauk sal-salak de ëzauk ane gwenna. Zen kirekam Alap Zën ki nësa akasibirida gwe'ara.^{z 13} Sap nen Kristus mo kime hen karekna oltowe gwenan, zep dekam anakare hap nen ëisrip-sri gwe-gwen, “Ëe an eiwa Kristus hun de zeraha-en gwenna.” Zen zep esa lamkam sërkam ëisrip-sri gwer – Yesus kim de zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatan nabani golati gwe ine'an zakaye.¹⁴ Emsa de Kristus mo bose hap lamang ta gwibinni, dekam anakan em ëisrip-sri gwe-gwen, “Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna abon ki lwa'an.” Sosonna in, zen Alap zëre mo Enho nakorena.¹⁵ Hwëna karek gonnak de emsa karek tankam, anakare kareksa de gonnak –

zisi de tan,
sowë gwen,
kareksa de gulin hala seran,
ahaksa aha zi mo syalak de enaka zerngewen –

dekam emki ësaher gwe-gwen.¹⁶ Hwëna Kristus hup de jal hap de kareksa goltowe gwenkam, dekam bahem ësaher gwe-gwen. Dekam hwëna anakare hap em Alapsa isrip-sri gwe-gweblan, “Ëe eiwa mesë Kristus hun zeraha-en gwek.”¹⁷ Sap Alap mo tingare zisi dikim karek tabin hip de yaklanak angkam mes zaul. Zep Zen mes kon gwisibir hanaka – Yesussu de taïbliblan wenya nësa de karek tabinkimye. Zep nen nonol kareksae oltowe gwe'an. Hwëna emki eenlala gwe-gwen: Nësa de kirekam angkam karek ta gwibinkim, hwëna Alap onakore ol dawemna men zen i-san i-san neibir srëm gwe-gwenan, desa hwëna aumwa hap denak sërkam tangan sa karek tabiri.¹⁸ Sap Alap mo olak man lwak,

“Dam-dam enkam de gwën zi de ëngaya gwen hap
dena, zen gwa-gwa tanganna.

Zep hwëna Alapsa de tame tan srëm wenya hen
kareksa de gulin halasen gwen wenya,
zen tangan toton banakan molya ëngaya gwek.”^a

¹⁹ Zen in zep, nen de Alap mo dwam gwibin sin kareksa goltowe gwenkam, dekam dawemsa de syal gwe-gwibinni bap nen golzausuk gwen. Dekam Alap men Zen nësa yang tabirki, Desa en nen anakare enlala nabani yaïng gwebla kinë gwen, “Zen man zëre mo ol gu-gunnu sul sone gwenda.”

^{z 4:12} 1Ptr 1:6-7 ^{a 4:18} Ams 11:31

**Alap mo domba zahosa de dawemkam
kara ta gwibin hip de ol:**

5 Men zene Kristen zisi nol eibirida gwe'an, ëe, ere mae mo syal bose, ama emsa enlala sobirida'an:

Kristus kim karek yala insa nëbe mae hap goltoweka,
ëe ama aen nwekam kara ta'ak.

Hwëna zëno hyanak asa hen ki zep Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam dasik.

Hen Kristus kim de nëbe mae hap zëre mo ngatan zi
mo langnak de ngatanna goltreizim'inka, nen
apdekom esa desa hla kul.

Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: 2 Alap mo domba zahona dawem enkam esa kara la gwibir – Zëna men kirekam nësa dwam gwibirida'arake. Anakan bap nen éenlala gwe-gwen, “Ëe an einë syal gwe-gwe'an.” Hen te-ala en hap bap nen syal ta gwen. Diki isrip-sri naban nen syal ta gwen. 3 Nen bap nen nëre mae mo domba zahona anakan gubirida gwen, “Ëe an eno mae mo teipsinni.” Diki nënaka nen zëbe mae hap èrak makan kang gul gwen, “Alap mo domba zahona diki a kirekam mo lowehe gwenanye.” 4 Sap nësa de zaho ta gwibin hip de Zi tangan in kim de lwa ha'an zaka, Zen sa hwëna nëbe mae hap ngatan nabare mire sigina kap tazim zira. Mire sigina in, zëno ngatanna hëndep denaban sa zil ane gwer.

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

5 Domba zahokam de wenya, emki ere mae mo nol-nola blikip gwesibirida gwen. Hen enlala betekkam emki lowehe gwen – èbabu gwe-gwen zini men kirekam lowehe gwenanke. Sap Alap mo olak man lwak,

“Alap bolte-bolte zisi man husus gwibirida gwenda,
hwëna enlala betek zisi man kwasang gwibirida
gwenda.”^b

6-7 Zen in zep enlala betekkam nen ki anakare enlala naban lowehe gwen, “Ëe an Soson Zini Alap mo taha terenakë gwë gwe'an.” Zep nëre mae mo èngalap gwe-gwen enlalana kitak Zëbon en onak nen èblol gwe-gwen, sap Zen man nësa kwasang

^b 5:5 Ams 3:34

naban kara ta gwibirida. Kirekame lowehe gwe'ak, ki Zen sa lamkam nébe mae hap bose dawemna golzim zira.

⁸ Nen ki nénaka dawem enkam golënik gwe-gwen, deban janam-janamkam nen lowehe gwen. Sap nénō mae mo jal zini, dowal mo kígina, zen man tésen lwa jal-jal mo kim yil-yili ban til gi nísen gwe'ara— mae hap, “Ëe an narasaë tan?”^c ⁹ Zep Kristussu de taibliblan ennak de tatem ëzauk gwenkam nen zereijan. Hen anakan nen ki éenlala gwe-gwen, “Ano mae mo Kristen bose walya tingare langnak kirekam de kareknak hen tatem ëzauk gwe'an.” ¹⁰ Sap nen awe karek goltowe gwen ennak molye holokam lowehe gwek, sap kwasang-kwasang Zini Alap nabakam sa nësa mas gwibirida zala. Zen sa nësa sosen tabiri, hen gol mokosa de etan eiyas tandan makan sa nësa tatete tabiri. Sap nen an zen— Alap zëre mo kwang guludan wenyaye, Kristus hun de zeraha-en gwen nakon dikim Alap zëre mo ngatannak hëndep denaban lowehe gwen hap. ¹¹ Diki sosen tangan Zini Alap Zë-en— hëndep denaban. In eiwa.

¹² Ëe surat tihisnï ansa Silas Bak honë ebe mae hap gol sonezimk. ^d Zen ano syal bose, hen zen taibliblan tanganna. Aya wal oso wal, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzimk: Eno mae mo enlalasa dikim tatete tazimdin hip, hen em dikim are onakon anakan èsane gwen hap, “Eiwa, banakare maesa de goltownen nakon, Alap mo kwasang-kwasangna kirekam nëbon mae nwe-mase gwe-gwenan. Zep emki zëno kwasang-kwasangnak tatem ëzaun.” ¹³ Ë yala Babel^e de Alap mo hlil irin wal bose wal om dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Ano dang tñinak de walas zergwë gwenna Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. ¹⁴ Men kirekam Kristen zini ègwë

^c5:8 Insa “tésen lwa” kam Orya olkam li nul sonek, Petrus Yunani olkam “singa jal-jal” kam ale gulku. Orya olkam enlalana apdenak— tésen lwa nabanye. (Yak 4:7)

^d5:12 Petrus insa “Silas hon” kam ale gulku, zëno dam gulsunnu dan-dan. Aha dam gulsunnu anakan, “Silas Bak mes surat tihisnï ansa ano ol san ebe mae hap ale gulzimki.”

^e5:13 Petrus kim suratna ansa ale gulzimki, Kristen zini dekam è yala Roma mo bosena “Babel” kam nérliwé gwek. Sap Babelk de zini orep sérkam Yahudi zini jap nul sonenda gwek— in kirekam hen dekam Roma Kristen zini jap nul sonenda gwekke. (Why 17–18)

gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban
enaka tahasa golëtowaran.

Tingan men zene Kristus hun ëraha-en gwe'an, nen zëre mo
taha terenak esa lowehe gwer.

Petrus mo surat ahana

1 Suratna an kitak de ëKristen gwen wenya ebe mae hap, Simon onakon– mensa hen “Petrus”kum nen gweblananke. Asa Yesus Kristus Zén dam tasiki– zëre mo nganak de syal gwe-gwen hapye.

Dawem kitak! Yesus Zen Zen– nësa de ngaya tabin hip de Zini. Hen Zen nëno mae mo Alap. Zen Bi zem Alap mo nwenak lalak enkam gwë gweka, zen in zep hëndep nësa ngaya tabirki. Nëbe mae hap mensa Alap Yesus Kristussu dikim taïbliblan hap dena golzimki, zen sërkam de aïlya gwibin tanganna, hen nen desa apdenake urensi’ïn.

2 Zep Alap han nëre mae mo Teipsiñni Yesus hun Zen diki Zen sa sërkam de kwasang-kwasangna Zënaka de tame son wenya nëbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

3 Alap Zen mae hap nësa kwang guludaka: Zëre mo ngatannak hen aïlya gwibinnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hap. Zep Zënaka de tame tan wenya nëbe mae hap, Zen mes zëre mo sërkam de sosonna soweheh tangankam golzimki– nen dikim zëre mo nwenak de étal gwe sinkim éliwehe gwen hap denaye. **4** Nen dikim kirekam éliwehe gwen hap, Zen zep gu-gubiridan ola nëbe mae hap dohonse gulzimki– sërkam de aïlya gwibin tangan naka. Zep nen de desa kitak gwirensinkim, zen dekam sa Alap mo Enhona nëbe mae hap sosonna mam gul gwizimdi, hen nen dekam esa auhu-kamanak de hole-hle nakon éhil gwe hana gwer. Sap zen zen syauk sun de ora san dep nësa da tabiridahal gwenan.

5 Zen in zep syal-syalkam emki éalp gwe-gwen– dawemkam dikim Yesussu de taïbliblannak étatete gwen hap. Étatete gwen hap de syala, zen a kirekam moye:

Nonol tanganna dam-dam enkam em gwën.

Zao anakan de kles son hap denaka em tawa gwibin,
“An dawemna. An karekna.”

6 Zao enaka em zerinik gwe-gwen.

Zao kareksa de goltowen maenak tatem em zaun.
Hen Alap en hon em tal gwesin.

7 Hen ahana, Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.

Zao hen ahana, kitak de zi bose omka em kwasang gwibirida gwen.

8 Kirekame lowehe gwe'ak, dekam Yesussu de taibliblannak esa etatete gwe zaher, zep hëndep molye kareknak altink. Hen aha zi mo nwenak dekam sa anakan wet sol, "Zini an eiwa mes tangan Yesussu tame dak, hen mes hlii-hlii dasik." **9** Hwëna kirekam men zen de ègwë srém gwe'ak, zen toton bëjen. Kirekam de zini nwena mes èhwalen-hwalen gwek, hëndep ahakon mes tangan èhaï gwek. Sap kire zini, Jesus mensa nësa karek-karek nakon ngan tasibirkì, zen hom desa enlala nei gwibirin.

10 Hwëna zen zep, aya-wal oso-wal, emki enlala syal-syala ban Yesussu de taibliblannak etatete gwen. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, "Eiwa, asa mes Jesus kwang taka hen dam tasiki." Dekam em molye eiwa de ora nakon èsyen nahla gwek. **11** Hen dekam nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini Jesus Kristus sa ngatan zi mo lang nakon isrip-sri nabani nësa lup gulin gwera- zëre mo irik gënniik díkim hëndep denaban lowehe gwen hapye.

12 Sap eiwa, em mese kitak insa tawa eibik, hen Alap onakore ol dawemnak tateme èzau'un, hwëna ëe nama asa kirekam emsa enlala sobirida gwer. **13** Èe de nama tim niban okamanak awe emsa golëgwei inen dannak, zen ano syal-kirekam de emsa enlala sobirida gwen hap denaye. **14** Sap èe tawana: Èe nabakam asa sopna alsil- men kirekam Bian Jesus asa hamal hap gu-gublu halkaye.^a **15** In zebé anakan alp gwe-gwe'an, "Èe de are mo walassa hli yuludankam, zen bap zen Yesussu de taibliblan hap de ola ansa eititi gwibin."

**Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna mensa
ësane gwe-gwek, zen eiwa tanganna.**

16 Èe men kimë emsa anakan enbirida gwek, "Bian Jesus Zen zëre mo soson yawala ban sa gollwalal zala," zen zi mo yasik tabin ol enlala gwibinsi homë kirekam ayang ul gwizimk. Sap èe are mae mo nwekamë Yesussu hla lak- in kim kwatapnak ngatan zi mo lang nakore ngatanna wale ta zakye. **17-18** In kim

^a1:14 Yoh 21:18-19, 2Kor 5:1

zë asa golëlowe he'anka, ëe dekam are mae mo ikimë ngatan zi mo lang nakore ola ésak – Teipsin Zini Alap kim Tane zem insa boltere ta'ankaye. Alap dekam anakan gu aneka,

“An are mo Tane – are mo dang tñinak de tanganna.

Ama tangan sam gwezik gweblanan.”^b

19 Zen in zep, mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup dena hamal hap nen gubirida gwek, zen bëjen zalta dep lwa kïnïn. Zéno mae mo ola zen okama kawesiñnik awe men kiye – lampu ngatanna. Zep desa enhonak em lone gwen – hëndep Yesus mo lwa halzan yaklanak de hatak. Zen yakla nwe de hata sezan makan sa lwahal zala. Zen dekam sa zëre mo tim nikore ngatankam eno mae mo enhona ngatan tabir-zim zira. **20-21** Nonol tanganna emki ansa enlala gwe-gwibin: Zini mensa Alap mo hamal hap de ola ayang nul gwek, zen auhu-kama zi mo dwam gwibin sin hom ayang nul gwizimk. Zen hwëna Alap mo Enho ing gwe hebirida gweka, zep ki éton gwek. Zen in zep, mensa zen ale nul gwek, zini bëjen desa zëre en mo enlalakam totoresa dam gulsun. Zen diki Alap mo Enho de ing gwe heblankam de dam gulsun.^c

**Mae hap de ol: Yasik tabin hip de zini sa ebon
mae bïti gwer, hwëna Alap sa karek tabiri.**

2 Orep Yahudi bong-bongna kim lowehe gwek, dekam yasik tabin hip de zini man hen zëre mae mo ngïrin nïkon ésaltil gwek. Zen zep anakan boton da gwibik, “Ëe an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi.” Zep kirekam de zini sa hen angkam ebon mae onakon ésaltil gwer. Zen aningkim sa zëre mae mo tawa tabinni mas nul gwer, hëndep ahakon zéno mae mo ol san de ang tankam sa syauk sun dep de ora san ang ta gwer. Teipsin Zini Yesus Zen mes Zénaka zerguku – zini insa dikim sap ngaya tabin hip. Hwëna zen anakan sa égu gwer, “Kristus ensa de blol gweblanna hom sowe he'an. Diki syala ansa em mas gun.” Hwëna Alap nabakam sa desa timbwas tabiri.^d **2** Sap eiwa kirekam, hwëna zini beyakam sa zéno mae mo hole-hle san dep de yasik tabin ola in san ang ta gwer. Zen zep sa hwëna ëKristen gwen srëm wenya tingare Kristen zini nësa anakan nenbirida gwer, “ËKristen

^b **1:17-18** Mat 17:1-5, Mrk 9:2-7, Luk 9:28-35

^c **1:20-21** 2Tim 3:16, 1Ptr 1:11 ^d**2:1** Ul 13:1-5, Mat 24:11, 24:24, Yud 4

gwenkam, dekam hwëna karekkam lowehe gwenan.”³ Yasik tabin hip de zini in te-ala hap de hole-hlena. Zen zep sa totore olkam emsa tawa da gwibir – em dikim te-alasa zer gwizimdin hip. Hwëna Alap zëbe mae hap de syauknu orep mes hamal tazimki. Zen de timbwash gun nukon molya ëheya-hya gwek, sap nen toton banakan dep? – Alap mo nwe nakon de éani-ning gwen naye!^e

⁴ Sap Alap zëre mo dam taha nakore zini, zen hen Alap mo jala hlaunkum. Zen kim ahakon orep tangan èkarek gwek, Alap hom dekam desa kwasang gwibirdaka. Zen hwëna hëndep de juwen zi hip de bwi kawesiñnik yal gul neka. Hëndep zen nama zë kama hul kawesiñnik iwe lowehe gwe'an – hëndep aumwa hap de klis gun hup de yaklanak de hata'ak. ⁵ Hen orep de ëpba bongna Nuh kim golëgwë gweka, dekam de zini hen ki Alap mo jala hla nuk. Dekam Nuh sap Alap hon dikim étal gwezin hëp de olkam tonbirida gweka, hwëna dekam de zini in hen hom Alapsa daibliblak. Zep hëndep ho namwakam karek tabirki. Hwëna Alap Nuh zëna en naka we wal walas zem tuju enkam desa en zep ngaya tabirki. ⁶ Dekam etan ki hen kirekam lwak, ë yawal darena Sodomk hen Gomorak. Desa hwëna syaukkum timbwash soka, hëndep man tangan nahwasdek. Alap ë darena insa ol tan-tan makan tehaka – nésa dikim anakan gubiridan hap, “Zini men zen Asa baes në gweblanan, an kirekam sa hen zëbon mae onak jower.”

⁷ Dekam Alap Lot Bak ensa ngaya taka, sap zen zen en zëre mo nwenak dam-dam enkam gwë gweka. Zen kim zëwe de zini kahalo ennak de lowehe gwennak kara ta gwibirk, hen kirekam-kirekam karek gulin halasen gwennak, zëno enlalana man tangan dowebla hana gweka. ⁸ Lot Bak zëna enna enho dawemna. Hwëna zen mwin-mwankam karek gol gwen zi mo ngüriñnik gwë gweka. Zep desa de nwekam kareksa de syal gwibinnik hlauluda gwenkam hen ikim de sane ta gwibinkim, zëno enhona man tangan dowebla hana gweka. ⁹ Zen in zep man tangan dam gwezin: Alap mo sosonna ki – Zénaka de betek gweblan zisi de tìn hëp de karek nakon gwiswe sone gwen hap denaye. Zëno sosonna hen ki – karek gol gwen zisi de bwi kawesiñnik yal gulne gwen hap denaye. Zen zao sa lowehe gwer – hëndep aumwa hap de klis gunnuk de hata'ak. ¹⁰ Nonol

^e2:3 2Kor 2:17, Ibr 10:31

tangan men zen zëre mae mo auhu-kama tim nikore hole-hle san ang ta nasen gwenan, hen men zen Alapsa de betek gweblanna baes ta gwenan, zen desa sa kirekam gweibiridala.

Yasik tabin hip de zini in zëna-zënana hen bolte-boltena. Zep zen hom ngatan zi mo langnak de wenyaka de lamang tabin hip éaïri gwenan– sap Alap Zëna, Tane zem Yesus, hen zëre mo Enhona, hen sap zëre mo dam taha nakore zi maesa de lamang tabin niye.¹¹ Hwëna sap diki Alap mo dam taha nakore zini in, zen zen– soson tangan wenyaye. Hwëna nësa in zen yasik da gwibirin, zen soson naka hom. Alap mo dam taha nakore zini in, zen sap ki zi mo karekna Alap hap noltré gweblanan, hwëna zëbon mae onakon ol lamang ola hom mae wet so gwenan.¹² Hwëna yasik tabin hip de zini in, mensa zëna tame nul srëm gwe-gwenan, zen desa man lamang nul gwenan. Zen enlala srëm tanganna– men kiye, gwenya. Gwenya zen mae en hap ki lowehe gwenan: Zi de tahyo gwen hap hen tamera gwen hap. Yasik tabin hip de zini in hen kirekam. Zen timbwas tabin en hap ki lowehe gwenan.¹³ Zëno mae mo yasik tabinni in, zen dekam hen zi dawem-dawem hap karekna nol gwizimnin. Zen in zep sa Alap sërkam de kareknak kang gulu. Zen in kuae naban! Zen man ésam gwasik gwenan– damnak de kirekam-kirekamsa gulin hala seranna. Hwëna karekna insa de ber-ber gunkum, zen man Kristen zi dawem naban de apdeksam tembane tan hap ésam gwasik gwenan– aha zi mo nwenak dikim anakan énwe-mase gwen hap, “Zen an hen zini dawemna.”¹⁴ Hwëna zen kahalo enlala naban ékaratda gwenda gwenan. Zen hom kareksa de hole-hle gwe-gwibinni éblalen gwe-gwenan. Étatete gwen srëm wenya, desa man karek san dep wan-wan da gwibirin. Kirekam de zini mes hen te-alasa de zëre mo boton nakon gulin gwen hap de orana dam dasindak. Zen zep sa Alap heip gulu.¹⁵ Yasik tabin hip de zini in mes ora dam-damna baes nëblak, zep hëndep gwa san dep ésyalhek– men kirekam hen Beyor Bak mo tanena Bileyam Bak syal hekake. Bileyam in hen man zëre mo tawa tabin karek nakon de te-alasa gulin gwen hap hole-hle gwe-gweka.¹⁶ Hwëna zen in zep Alap damnak dei yul gubluka– zëre mo keledaina in kim oranak owas hap zi olkam jalse gweblakaye, dekam de zëre mo mamakkam de syala insa baes gwibin hip.^f

^f2:16 Bil 22:1-35

17 Yasik tabin hip de zini in, zen men kiye– dobe jop dan enna. Zi de ë nakon akenna tim gunkum, “Dobena ki.” Hwëna hom tol. Zini in hen o il ti gwen srëmnak de okawen makan. Okawensa de hla tankam dekam de anakan syal-syal gwen, “Namen sa ona il tila.” Hwëna hom tol. Zini in hen kirekam: Ëse hlau ludannak dekam kïl tibinkim, “Zini an dawem-dawemna.” Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sërkam de kawesin tangan naka hamal gul guzimki. 18 Yasik tabin hip de zini, zen hen anakan ëgwë gwenan: Zëre mae mo boton olkam zënaka bën-jana da gwibirin. Hen men zen sap ora gwa-gwasa de hli tan hap ëalp gwe-gwe'an, hwëna yasik tabin hip de zini in zol makare naka eiyas da gwibir-zimnin– anakan de gubirida gwenkam, “Haen, nen de kirekam näre mae mo hole-hle san ang ta gwenkam, Alap molya nësa husus gwibiridaka.” Hëndep dekam zep etan auhu-kama hole-hle san hen kahalo san dep nolélwandal hal gwenan. 19 Zen anakan kïl nil gwenan, “Nen mese Kristen zi mo kirekam de lowehen nakon ëhil gwe hanak. Nen tahalebin srëm nike lowehe gwenan.” Hwëna auhu-kama hole-hlena mes tahalebik, sap zëre mae mo hole-hlena in zen sil tibirhal gwenan. Sap tingan men zen zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan, hwëna hole-hle enlalana in mes zëno mae mo enhona al tak.^g

20 Kwasang tol! Diki ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu de tame tankam nen eiwa ema auhu-kama hole-hle nakon ëhil gwe hana gwenan. Hwëna men zen Yesussu de tame tan nakon etan desan dep lwan dahal gwenan, ki zen banakan molya etan hulenna in kon wet so gwek, hen zen mes tangan zëre mae hap de karekna mam nuk.^h 21 Eiwa, kwasang tol! Zen ora dam-damsa de tawa gweblan srëmkam de tinni maka èsam gwezik. Dekam Alap molya sërkam karek tabi'nam. Hwëna zen mes Alap hon dikim étal gwesin hïp de orana tawa nëblak, hwëna man desan en de ang tan hap baes tak. 22 Zep men kirekam zini ègu gwenan, zen zëbe mae hap dakastilzim'in– anakan mensa ègu gwenanye, “Lwana u sangsang hap de wék gwenkam, zén sa etan twenblala.”ⁱ Anakan hen ki ègu gwenan, “Gwe zahona sap esa hokam ngan tasili, hwëna eitinak sa etan tal hera.”

^g2:19 Yoh 8:34, Rom 6:16-17 ^h2:20 Mat 12:43-45, Ibr 6:4-6

ⁱ2:22 Ams 26:11

**Mae hap de ol: Yesus sa etan zi mo
tame gun srëmnak lwalah zala.**

3 Ano dang tñinak de aya-wal oso-wal, suratna ansaë ebe mae hap ale gulzim'in, dekam mesë suratna ebe mae hap dan sozimnin. Sap ëe eno mae mo enlalasa dikim ëse ta gwizimdin hibë dwam gwe-gwe'an – enho kles gwasin srëmkam ekakim lowehe gwek. ² Zep men desa Alap mo ol ayang gul gwen zini orep nen gubirida gwek, hen men desa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni Yesus nësa gubirida gweka, desa bahem eititi gwibin. Yesus mo dam tasibin zini, ëe mesë desa ebe mae hap ayang ul gwizimk, hen angkam ëe, Petrus, mesë enlala sobiridanna emsa dan sozimnin.

³ Nonol tanganna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap denak zi mo hole-hle enlalana sa tangan taman kñii gwera. Hen dekam emsa sa anakan swré da gwibir, ⁴ “Em ema ëkil gi”ⁱⁿ, ‘Yesus sa etan lwalah zala.’ Hwëna nonol men zen sap daibliblak, zen mes nama de sap ësbla tine gwennak hëndep juwesik. Alap kim okamana ansa yang gulsuku hëndep angkam, kina ki banakan mae man wet gwasiiⁱⁿ!” ^j ⁵ Hwëna zen hom ola ansa de enlala gwibin hip édwam gwe-gwe'an: Nonol lone sennak Alap nglì nabon okama nabon am ol-gun enkam yang sosuku – hina kim kles son hap gubirki hen otde weyana kim aha-erenak de tagal gwasin hïp gubirkiye. Okamana an dekam zep hatasek. ^k ⁶ Dekam zep hëndep weyakam orep de okamana insa timbwash gulku – ho namwa yala insa kim hatan hap gubirkiye. ⁷ Hen kirekam sa etan Alap angkam de okama nabon nglì nabon ol-gun enkam timbwash sola. Dekam hwëna syaukkum sa. Zen angkam kirekam de hen timbwash son hap lam so'ara – aumwa hap de klis gun hup de yaklana iwe kim de hata'aky. Zen dekam sa hen syauknu inkam Zénaka de betek gweblan srëm wenya insa timbwash tabiri.

⁸ Hwëna aya-wal oso-wal, ansa bahem ëeititi gwibin: Bian Alap hom zi mo kim yakla nabon ben nabon aït gwibirida. Nëno mae mo aïtbinkim seribu tahunna, zen hwëna Bian hap san de aha-ere yaklana kiye. Bian mo aïtbinkim yaklana aha-en, hwëna nëbe mae hap holona seribu tahun. ^l ⁹ Bian hom zëre mo gu-gubiridansa de syal gwibin hip holo gwe'ara – men

^j**3:4** Mat 24:48-51, 1Tim 4:1, Yud 18 ^k**3:5** Kej 1:6-10 ^l**3:8** Mzm 90:4

kirekam zini anakan tim nul gwenan, “Yesus ba hap hata sräm gwe'ara?” Hwëna Zen kwasang tol hap nësa eissibirida'ara–nen dikim sap nëre mae mo karek-karek nakon éhalen hap. Zen hom aha mae nik de tñ hip dwam gwe'ara. Zen hwëna kitak de éhalenkam de éngaya gwen hap sap dwam gwe'ara.^m 10 Hwëna Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowë zi mo kim sa lwal. Dekam nglina auku mamkam de tadre gwen naban sa jek-jak nér. Hëndep dekam sa yakla nwena, keisni, hen benna éhwasder – hëndep okamana hen zi mo syal gwibin kire-kirena kitak. Banakare maena molya lwak.ⁿ

11 Zep kirekam insa lwa'an, nen de deban étimbwas gwen sräm hap, a kirekam nen éliwehen: Dam-dam enkam nen lowehe gwen – Alap en hon de étal gwséinkim. 12 Deban salok-salokkam nen anakare enlala naban lowehe gwen, “Diki namen de Yesus hata zankam aïris tangan.” Aumwa hap de yaklanak nglina an sap sa hwasdera, hen keis maena sap sa sal-sal hap ého gwer,^o 13 hwëna nen okama èse naban nglü èse nabane kara ei gwizim'in – men kirekam Alap hamal hap nësa gu-gubirida gwekake. Zëwe dam-dam enkam de lowehe gwen en nik sa bitü gwer.^o

14 Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nen ema kirekam ngein sin dep dena insa kara ei gwibi'in, zep nen dawem enkam éalp gwe-gwen – dekam de zëre mo nwenak enlala karek-karek sräm kam hen èkun gwen sräm kam lowehe gwen hap. Kirekam de lowehe gwen kam, ki nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer. 15 Hen nen ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yakla hap anakan éenlala gwe-gwen, “Zen sap sa holo gwera, sap ahakon zen dekam sa hen éngaya gwer.” Alap mes nëno mae mo dang tñinak de ayana Paulus hup enlala blala zerblaka, zen in zep hen kire hap dena^p 16 tingare zëre mo suratnak nëbe mae hap ale gul gwizimki. Zëno suratnak hen ki – olk san de enlala nabare naye. Yesussu de taibliblannak de étatete gwen sräm wenya hen tame gun sräm wenya zep desa karekkam dam nulsuk gwenan. Zen hen Alap mo aha ol ale gunnu kirekam hen totoresa srip gulsunkum namblak nul gwenan, hëndep ahakon zep hëndep syauk sun dep de ora san lwan dahal gwenan.

^m3:9 1Tim 2:4 ⁿ3:10 Mat 24:29, 24:35, Luk 12:39, 1Tes 5:2, Why 16:15

^o3:13 Yes 65:17, 66:22, Why 21:1-8, 21:27, 22:14-15

^p3:15 Rom 2:4, 1Tes 5:4-11, 2Ptr 3:9

17 Zep ano dang tñinak de aya-wal oso-wal, ëe in zebë hamal hap suratkam emsa enlala sobiridal. Zen in zep salok-salokkam em lowehe gwen. Karek gol gwen zi mana emsa gwa san dep sïl dïbirhal gwenank. Sap em mese Bian onak étal gwasik. Dekon ema hwëna altalink. 18 Diki nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Yesus Kristussu de tame tankam hen kwasang-kwasang zemka de tame gunkum em étatete gwe zahen.

Dikire zëno bosenan angkam hen hëndep denaban teip nulsuk gweblak. In eiwa.

Yohanis mo surat

**Mae hap de ol: Alap mo Tanena Zen
eiwa zi tangankam hata zaka.**

1

In kim Alap okamana ansa yang gulsuku,
Zini in mes Alap han ë gweka.^a
Zëno bosena “Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol.”
Hwëna okamanak kim hata zaka,
ëe ama Desa sane la gwek,
hen are mae mo nwekam kara la gwek.
Ëe ama are mae mo tahakam hen olk la gwek.
Zebë hëndep dawemkam tangan tame lak.

2 Nësa de hëndep denaban ngaya tabin hip de Zini in
kim hata zaka,
ëe ama Desa are mae mo nwekam hla la gwek.
In zebë angkam ebe mae hap eiwa ulzim'in,
“In eiwa Zen tangan–
nësa de ngaya tabin hip de Zi niye,
Bian zëre han men Zen ë gwekake.
Bian Desa nér hom abe mae hap damnak
zertreizimki.

3 Zëno bose tanganna Yesus Kristus.”
Sap ëe insa ësane gwe-gwek hen hla kul gwek,
in kim asa golëlowehe gweka,
in zebë desa ebe mae hap eiwa ulzim'in–
Eirzi-Bia dekakim nësa aha-ere enlalakam
isrip-sri nabon olëlowehe gweka.
4 Zen in zebë ebe mae hap ale gulzim'in–
aha-ere enlalakam de lowehe gwenkam dikim nëno
mae mo isrip-sri taman kinï gwen hap.

^a**1:1** Yoh 1:1

**Ngatannak de lowehe gwen zi mo
kim de lowehe gwen hap de ol:**

5 Ëe ama emsa tawa labi'in – aena mensaë Kristus hon èsane gwe-gwekke: Alap Zen lalak enna. Zéno enhonak kawesinni hom tangan. 6 Zep men zen anakan égu gwe'an, "Ëe an Alap hanë aha-ere enlalakam zergwë gwe'an," hwëna zen de nama kawesinnik de lowehe gwen zi mo kim gwënnna, ki zen boton tamna hen sap de ora san gwë ha'ara. 7 Hwëna nen de ngatannak de lowehen zi mo kim enho nakon élalak gwe zahe gwenkam, men kirekam ngatan zini Alap Zëna enho lalak en nik gwë gwenda, nen hen esa tangan aha-ere enlalakam isripsi nabon lowehe gwer. Dekam hwëna nen de banakare karek maenak zarankam, Alap man nëno mae mo karekna insa Tane Zem Yesus mo kalkam nëp ngan gulsuk gwizimnira.

8 Zi de anakan zabenna, "Ano karekna hom," zen hwëna zénaka anakan boton ta gwe'ara, "Ëe an zini dawemna." Kirekam men zen égu gwenan, zëbon mae onak eiwa de enlalana hom tangan. 9 Hwëna nen de Alap hon anakan èkira gwe-gwenkam, "Ëe mesë kirekam karek gwek," dekam sa Alap nëno mae mo karekna insa nëp tap gulsuk gwizimdi, hen nëno mae mo kareksa de gon hap de enlala dowe hananna insa sa nëp hom ta gwizimdi. Alap zëre mo gu-gubiridanna Zen man tangan sul sone gwizimnira. Zep nen de nëre mae mo karek-kareksa zëre hon èkira-kla gwe-gwenna, Zen bëjen nëp tap gulsuzim srëm gwen.^b 10 Alap mo olak anakan lwak,

"Tingare zini kareksa nol gwenan."^c

Zep zi de anakan zabenna, "Ano karekna hom," dekam hwëna man nwe-mase gwenan – san de Alapsa de anakan gublunna, "Alap Zen boton tamna." Kire zinik Alap mo ola man jawe guk hana gwenan.

2 Ano walas, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Em ekakim kareknak altîl srëm gwek. Hwëna aha mae nik de kareknak zarankam, desa de mas gweblan hap de Zini ki. Zen Bian Alap mo alp nakon zau'ura. Zen enho kles gwezin srëm Zini Yesus Kristus. 2 Zen Zen nëbe mae hap Zénaka zerguku-nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye.

^b **1:9** Mzm 32:5, Ams 28:13, Yes 1:18 ^c **1:10** Rom 3:9-20

Hwëna nëno mae en moka hom. Zen hwëna kítak de okamanak de zini nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tilki.

³ Nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam man tangan dam gwasin, “Nen mese Alapsa tame lak.”

⁴ Hwëna Alap mo ol san de ang gwe-gwen srëm nik de anakan gunnu, “Ëe mesë Alapsa tame tak,” zen man boton gwe’ara.

Kire zinik eiwa de enlalana hom tangan.^d ⁵ Hwëna nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam zëre onakore kwasang-kwasangna sa nëno mae mo enhonak bil gwe-gwer. Zep nen Kristen zini a kire nakon esa nënaka dam lasik gwibir: ⁶ Men zen anakan gunnu, “Ëe mesë Kristus hun zeraha-en gwek,” zen dikire zëno kim kwasang naban gwë gwek.

**Kristen bose zemka de kwasang
gwibirida gwen hap de ol:**

⁷ Ano dang tüninak de wenya, ëe an ol ësesa homë ale gulzim'in. Hwëna men desae orep ësane gwe-gwekke, desaë etan ebe mae hap anakan ëse gulzim'in, “Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.”^e Zep ola an angkam en home ësane gwe'an. ⁸ Yesus nonol nëbe mae hap de kwasang hap zëre mo timni èrak makan lonezimki – nen dikim hen kirekam nënaka kwasang gwibirida gwen hap. Zep kwasang hap de tawa ta gwibinni ansa bap nen blalen gwe-gwibin. Zen ëse en nik zen nëbe mae hap lwa gwizimdin. Sap dekam okama kawesiñnik awe, nëno mae mo lowe henna man nwe-mase gwe-gwenan – san de Alap onakore ngatan de zilbir antennia kiyé. Dekam kawesiñni man jek-jak gwe-gwenan. ⁹ Zep zi de anakan gunkum, “Ëe ngatannakë gwë'an,” hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida gwenna, zen ki nama kawesiñnik gwë'ara. ¹⁰ Diki men zen Kristen bose zemka kwasang neibirida gwenan, zen zen ngatannak lowehe gwe'an. Kire zi mo enhonak kawesiñni hom. Zep zen molya ahasa ora srëm san dep titi da gwibik. Zëna hen molya desan sek gwek. ¹¹ Hwëna men zen Kristen bose zemka husus neibirida gwenan, zen nama kawesiñnik lowehe gwe'an, hen kawesiñni iwe èbute halasen gwe'an. Zen hom anakan tame nu'in, “Ëe angkam ora srëm sanë sek gwe'an.” Sap kawesiñni in mes zëno mae mo nwena tahalebir-zimk.

^d**2:4** Yoh 14:15, 14:21-23 ^e**2:7** Yoh 13:34

Okamasa de ensa lwa gwibin sräm hap de ol:

- 12 Kitak de ëKristen gwen wenya, em in zen ano walaskam de gubirida gwen wenyaye. An zebë ebe mae hap ale gulzim'in, sap Bian Alap mes eno mae mo karek-karekna Yesus mo syala kon tap gulsuzimki.
- 13 Em in zene nonol Yesussu laïbliblak, em in zebe Kristen zi mo bi wal makan lowe he'an. In zebë ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese Desa tame lak – men Zen Alap han nonol lonesen nakon ë gwekaye.
- Hen em ahakon in zene angkam laïblibla'an, em wal sei-siirkim de gubirida gwen wenya. In zebë hen ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese étawa gwek – dowal mo kigisa de kirekam zauk gublu kini gwen naye.
- 14 Zep tingare ano walaskam de gubirida gwen wenya, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em kitak mese Bian Alapsa tame lak.
- Bi walkam de gubirida gwen wenya, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Desa tame lak – men Zen Alap han nonol lonesen nakon ë gwekaye.
- Wal sei-siirkim de gubirida gwen wenya, ëe mae habë hen ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Alap onakore sosonna ulink. Em ema Alap mo ola urensik gwe'an. In zebe dowal mo kigisa yauk gublu kini gwe'an.
- 15 Zep auhu-kamana bahem etan enna lwa gwibin, hen okamanak de kire-kirena bahem enna lwabirida gwen. Men zen auhu-kamana ansa enna nola gwibirin, zen hom Biansa enna nola gweblanan.^f 16 Sap kitak men desae okamanak enna ola gwibirin, an zen:
- nëre mae mo tim nikore hole-hlena,
nwekam de hlaunkum de hole-hlena,
hen bolte-bolte enlalana.

^f2:15 Mat 6:24, Yak 4:4

Zen kitak Bian onakore naka hom. Zen näre mae mo auhu-kama tim nikon wet so gwenan.^g ¹⁷ Auhu-kamana an sa jek-jak gwer. Hen auhu-kama hole-hlena, zen hen sa jek-jak gwer. Hwëna men zen Alap mo dwam gwibinni syal nei gwibirin, zen hëndep denaban sa lowehe gwer.

Kristus mo jal zi de hatazan hap de ol:

¹⁸ Ano walas, nen angkam aumwa hap denake lowe he'an. Zep men kirekam aumwa hap de yaklanak dep dena emsa tawa da gwibik, zen kirekam angkam lwa'an. Zen anakan emsa tawa da gwibik, "Kristus mo jal zini sa hata zala." Zep jal zini insa de ngeirblizan hap de zini angkam mes yaïng gwezal. Zep man tangan dam gwesti'in, "Nen angkam aumwa hap denake lowe he'an."^h ¹⁹ Kristus mo jal zisi de ngeirblizan zini in nonola sap näbon mae botonkam bitti gwe-gwezak, hwëna ki zep etan wet so gwe-gwek. Eiwakam de bitti gwenanam, ki nama maka näbon mae lowe he'an. Hwëna in mae hap ki lwak: Nen dikim anakan tame tabin hip, "Zen eiwakam hom bitti gwek."ⁱ

²⁰ Hwëna nen kire zisi ema tame la gwibirin. Sap näbe mae hap Alap mes zëre mo Enhona hlë ta sonezimki. Zen in zebe eiwa de tawa tabinni dam ulsuk gwenan. ²¹ Ëe kimë ebe mae hap de ale gulzimdin hip enlala gwe'ak, ëe homë emsa anakan enlala gwibiridak, "Zen hom eiwa dena tame nu'in." Hwëna ëe ama emsa enlala gwibiridak, "Zen man eiwa de tawa tabin niban botonkam denaban kles noso gwe'an."

²² A kire nakon esa Kristus mo jal zini insa de ngeirblizan zini insa dam lasik gwibir: Yesussu men zen anakan zersinni, "Zen näsa de ngaya tabin hip de Zisi hom" – zen zen. Kirekam de gunnu, zen man anakan de gun nuban apde nä'an, "Bi Zem in hom Tane zemka zer soneka." Zep kire zini zen Eirzi-Biasa man teisyasi'ira.^j ²³ Hen Yesussu de anakan zersinni, "Zen Alap

^g2:16 Kej 3:6, Mat 4:3-10 ^h2:18 Mat 24:5, 24:24, 2Tes 2:3, 1Yoh 4:3, 2Yoh 7

ⁱ2:19 Yoh 10:26-28, Kis 20:30

^j2:22 Yohanis beyakam suratnak awe Kristen zini nénaka de dam tasik gwibin hip dena ale gulku – hen yasik tabin hip de zisi de dam tasik gwibin hipye. Bol zaun tanganna, Yesussu de taibiliblankam, hen taibili-blanna insa de gwén nakon enlala tatete nabán goltré gwen hap. Nonol tanganna nénaka de kwasang gwibirida gwenkam de goltrén. (1Yoh 2:3-6, 2:9-10, 2:22-23, 3:10, 3:14-15, 4:1-6, 4:13-16, 4:18, 4:20-5:5, 5:12)

mo Tanesa hom,” dekam man hen dam gwasin, “Zini in hen Bian Alapsa hom tame ta’ara.” Diki men zen anakan gunnu, “Yesus Zen eiwa Alap mo Tane,” ki zen mes eiwa Eirzi-Biasa tame soka.^k

²⁴ Zen in zep, Kristus hup de ola men desa nonola kon emsa tawa da gwibik, emki desa dawem enkam enhonak gwirensik gwen. Zen diki dekam esa Eirzi-Bia han iaha-en gwer. ²⁵ Hen nen de kirekam ziaha-en gwenkam, dekam mese hëndep de lowehe gwen hap dena ulink – men kirekam Yesus Zëna nësa gu-gubirida gwekaye.^l

²⁶ An kitak mesé ep ale gulzimn, sap zini man emsa ora srëm san dep titi da gwibirin. ²⁷ Hwëna Kristus mensa zëre mo Enhona nëbe mae hap hlë ta sonezimki, Zen nama eno mae mo enhonak lwa gwe’ara. Em in zebe aha zisi zen de emsa ol ësekam tawa ta gwibin hip leibirida srëm gwe-gwe'an. Sap Alap mo Enhona Zen eiwa denaka nësa tawa ta gwibirida – kitak mensa Yesus hun dikim zeraha-en gwen hap dena dwam ei gwibirinye. Zen bëjen boton gwen. Zep Yesus en han de zeraha-en gwennak em tatem ézauk gwen – Alap mo Enhona men kirekam nësa titi ta gwibiridake.^m

²⁸ Zen in zep, ano walas, zëre han de zeraha-en gwen ennak em lowehe gwen. Ki Zën de etan lwalah zannak de zertowenkam, aha-ere enlalakam esa értower. Ki nen molye zëno nwenak saher hap éhu-huk gwehek. ²⁹ Sap nen tawana, “Alap Zen lalak en nik gwë gwenda.” Zen in zep tangan dam gwasik gwenan: Men zen dam-dam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo hang tasibin walas.

Alap mo walas de kirekam lowehe gwen hap de ol:

3 Emki eenlala gwen: Bian Alap mes kwasangna nëbe mae hap sérkam dohonse gulzimki, zep hëndep nësa gubiridaka, “Em ano dang tini tabin walas.” Eiwa, wehasa hom, nen eiwa zëno walas tangan!ⁿ Hwëna auhu-kama enlala zini zen molya nësa anakan tame da gwibik, “An Alap mo walas,” sap zen hom Yesussu anakan tame dak, “Yesus Zen Alap mo Tane.” ² Ano dang tininak de wenya, nen an angkam eiwa zen – “Alap mo walas” kam de gubiridan wenyaye. Hwëna Zen hom nëbe

^k**2:23** Yoh 14:6-7 ^l**2:25** Yoh 3:15, 5:24, 6:40 ^m**2:27** Yoh 14:26, 16:13-14

ⁿ**3:1** Yoh 1:12-13, Rom 8:14-17, Gal 4:6-7, Ibr 2:11-14, 12:5-10

mae hap golzimki – dekam de anakan tame gun hup denaye, “Alap mo walasna nen kirekam esa éliweher.” Hwëna nen tawana: Yesus de etan Iwahal zankam, zëno kim esa éliweher. Sap dekam damkam esa kara la gwer, zep zëno kim esa éliweher.^{o 3} Zep nen men zene kirekam éenlala gwe-gwe'an, “Ëe asa Lalak Zini Yesussu zertower,” nen zebe nère mae mo enhona lalak la gwibirin.

⁴ Zini men zen karekna nol gwenan, zen Alap mo olsa kim ja-ja nul gwenan. Sap kitak de karekna mensa zini syal nei gwibirin, zëno ausuna kitak Alap mo olsa dikim ja-ja gun hup dena.⁵⁻⁶ Zep men zen Yesus hun zeraha-en gwenna, zen bëjen kareksa gol tine gwen. Sap nen tawana: Yesus Zen nëno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdin hip hata zaka. Sap Zëbon onak hom tangan – karek mae naye. Hwëna men zen karekna nol tine gwenan, zen hwëna Yesussu de tame tan srëm wenya hen Desa de taibiliyan srëm wenya.

⁷ Ano walas, men zen ora srëm san dep emsa titi da gwibirin, bahem salbirida gwen. Men zen dam-dam enkam ézauk gwenan, zen diki zen Kristussu nértro'an, sap Zëna dam-dam enkam zaük gwenda.⁸ Hwëna men zen kareksa nol tine gwenan, zen eiwa dowal mo kïgi mo hang tasibin walas. Sap dowal mo kïgina in zen nonol lonesen nakon karek gonna kon gwasik hanaka, hëndep angkam nama gol tine gwenda. In zep Alap mo Tanena in hata zaka – zëno syal karekna insa dikim dri yulsublun hap.^{p 9} Zep Alap mo hang tasibin walasna, nen bëjen kareksa de gol gwenennak lowehe tine gwen, sap Alap mo Enhona, Zen enho nakon nësa golégwë gwenda. Nen sap kie kareknak altil gwenan. Hwëna nen bëjen zëwe en édohon gwe-gwen, sap nen an Alap mo sïpni.^{q 10} Zep a kire nakon esa zisi tame la gwibir, “Zen Alap mo walas,” ahaksa, “Zen dowal mo kïgi mo walas”:

Men zen dam-dam enkam ézauk gwenan, zen Alap
mo walas. Hwëna men zen kirekam ézauk srëm
gwe-gwenan, zen Alap mo walassa hom.

Hen men zen Kristen bose zemka kwasang neibirida
srëm gwe-gwenan, zen hen Alap mo walassa
hom.

^{o 3:2} 2Kor 3:18, Plp 3:21 ^{p 3:8} Yoh 8:44 ^{q 3:9} 1Yoh 5:18

**Kristen bose zemka de kwasang
gwibirida gwen hap de ol:**

11 Em kime ëKristen gwek, dekam zep anakan emsa tawa da gwibik, “Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.”
 12 Nen bap nen Kaen Bak mo kim ëgwë gwen – men zen oso zemka zip sokaye. Zen in dowal mo kïgi mo hang tasin walas. Zen mae hap zip soka: Sap oso zem in dam-dam enkam Alap mo nwenak gwë gweka. Hwëna zëna kareksa gol gweka. In zep husus gweblaka. ^r 13 Zep aya-wal oso-wal, bahem tenggwanbirida gwen – auhu-kama enlala zi de emsa husus gwibirida gwen naye.^s 14 Sap menkam nen juwen ora sane sek gwe'ak, hwëna angkam mese ëngaya gwen hap de orana dam lasil. Nen zebe nëre mae mo Kristen bose walya kwasang eibirida gwenan. Zen in zebe hen anakan nënaka dam lasik gwibirin, “Nen angkam ëngaya gwen hap de ora sane sek gwe'an.” Zep a kire nakon esa zisi tame la gwibir:

Kristen bose zemka men zen kwasang neibirida
srëm gwe-gwe'an, zen nama tün hïp de ora san
sek gwe'an.

15 Hen Kristen bose zemka de husus gwibirida gwenna,
zen nwe-masena apdenak – zi ta gwen zi nibanye.
Kirekam de ëgwë gwen zini, zen hen nama tün hïp
de ora san sek gwe'an.^t

16 Yesus kim nësa dikim ngaya tabin hip Zënaka sosok taka, nen dekon zebe anakan dam ulsuk, “Kwasangna zen kirekam.” Zen in zep nen hen diki kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen, hëndep nen hen nen nëre mae mo timni sosok gul gwen – aha zisi dikim ngaya ta gwibin hipye.^u 17 Hwëna emki éenlala gwen: Zi de tahalha srëmkam gwë'anam, zen de anakan tame gu'unam, “Ano Kristen bosena wakin tahalhakam gwë gwenda,” hwëna zen de mas gweblan srëmkam, dekam man tangan dam gwesin, “Alap onakore kwasangna hom tangan zëbon onakye.”^v 18 Ano walas, nen bap nen ëk enkam Kristen bosyansa waba hap kwasang gwibirida gwen. Hwëna nen diki eiwakam nen kwasang gwibirida gwen – dawemsa de goltrei gwizimdinkim.

^r3:12 Kej 4:8 ^s3:13 Yoh 15:18-25 ^t3:15 Mat 5:22, Why 21:8

^u3:16 Yoh 10:17-18, 15:13 ^v3:17 1Tim 5:8, Yak 2:15-16

19-20 Nen de kwasangsa kirekam goltrei gwizimdinkim, zen dekam zebe nénaka dam lasik gwibirin, “Nen eiwa Bian Alap mo hang tasibinni.” Sap eiwa kirekam, hwëna nen kime Alapsa abe la gwenan, dekam zep hwëna titik gwen enlalana enhonak anakan hata gwenda, “Ëe ba hap de Alapsa goltîl seblan hap?” Hwëna Alap Zen kitak zi mo enhona tame ta gwizimnira. Zep Zen man nêno mae mo enhonak de titik enlalana insa nêp tame ta gwizimnira. Hwëna Zen hom kire hap nësa husus gwibirida gwenda. Zen in zebe Alapsa de abe ta gwenkam nêre mae mo enlalana anakan së la sone gwibirin, “Ëe an zëre mo walas sake. Zep ëe ba hap de titik gweblan hap?” 21 Ano dang tñinak de wenya, nen de Alapsa abe tan nakon titik gwen srëmna, ki sap esa banakare mae hap saher srëmkam abe la gwer.^w 22 Sap dekam anakane dam ulsuk gwenan, “Ëe ama zëre mo ol san hen dwam gwibin sin ang gwe-gwe'an.” Kirekam de enho nakon titik gwen srëmkam abe tanna, dekam zebe ulin gwenan.

23 Hen an zen tangan zëre mo ola – nen de desan ang ta gwen hap denaye:

“Emki ano tanena Yesus Kristussu taïbliblan, hen emki enaka kwasang gwibirida gwen.”^x

24 Men zen kirekam Alap zëre mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen mes zëre han néraha-en gwek, hen Zen mes deban mae golëaha-en gweka. Hen nébe mae hap mes zëre mo Enhona ing ta sonezimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Eiwa, Zen mes tangan néban mae golëaha-en gweka.”^y

**Mae hap de ol: Nen zëre mo tawa tabin nikon esa
yasik ta gwibin hip de zini dam lasik gwibir.**

4 Ano dang tñinak de wenya, bahem na-en taïblibrida gwen – zini men zen ebon mae onak anakan égu gwe'an zalye, “Ëe an Alap mo Enho nakore olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi.” Sap yasik tabin hip de zini mes beyakam yaïng gwezak. Zep emki akasibirida gwen – dekam de anakan tame tabin hipyé, “San ha zëno mae mo tawa tabinni Alap onakorena? San ha Zébon onakore naka hom?”^z 2 Zi de damnak anakan tonbirda gwenna, “Yesus Kristus Zen eiwa zi tangankam hata zaka,” zen dekam de dam tasin, “Zébon eiwa

^w3:21 Ibr 4:16 ^x3:23 Im 19:18, Mrk 12:31, Yoh 6:29, 13:34, 15:12, 15:17

^y3:24 Rom 8:9 ^z4:1 Ul 13:1-5, Yer 23:9-22

mes Alap mo Enhona ing gwe heka.”^a 3 Hwëna zen de anakan gunkum, “Yesus zen zi tangankam hom hata zaka,” kire zini zen Alap mo olsa hom ayang gul gwe’ara. Zen hwëna Kristus mo jal zi mo olsa ayang gul gwe’ara. Emsa mes anakan tawa da gwibik, “Kristus mo jal zini sa hata zala.” Hwëna zëno enhona angkam man okamanak syal gwe-gwe’ara.

4 Ano walas, nen an hwëna Alap mo hang tasibinni, nen zebe yasik ta gwibin hip de zi mo tawa tabinni insa ja kul guk kinë gwenan. Sap Alap mo Enhona men Zen nësa ing gwe hebiridaka, Zen Zen– soson Zi niye. Dowal mo kïgi mo enhona in zen auhu-kama enlala zinik ing gwehe gwenda, zen soson naka hom.^b 5 Yasik ta gwibin hip de zini, zen hwëna auhu-kama enlala zi. Zep zëno mae mo ol toranna hen auhu-kama enlala en san. In zep ahakore auhu-kama enlala zini desa i-san i-san neibirida gwenan. 6 Nen an hwëna Alap mo hang tasibinni. Zep nëno mae mo ol toranna, zen Alap onakorena. Men zen Alapsa tame dak, zen en zep nësa nasalbirida gwenan. Alap mo walaskam de gubirida gwen srëm wenya, zen zep nësa nasalbirida srëm gwe-gwenan. Nen dekon zebe anakan kles oso gwenan, “An eiwa Alap mo Enho nakore naka ayang gul gwe’ara,” ahaksa, “An yasik tabin hip de zi.”

Alap mo kwasangnak de lowehe gwen hap de ol:

7 Ano dang tñinak de wenya, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap kwasangna zen Bian zëre onakon nëp hata gwizimninzal. Tingan men zen kwasang nabani lowehe gwenan, zen Alap zëre mo hang tasibin walas hen Zénaka de tame tan wenya. 8 Men zen kwasang srëmkam lowehe gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. Sap Alap Zen kwasang-kwasang enna. 9 Zen in zep Alap Tane aha-ere zemka nësa dikim ngaya tabin hip zer soneka. In zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna.”^c 10 Nen home orep Alapsa enna ola gweblak. Hwëna Zen en sërkam nësa kwasang gwibirida gweka, zep hëndep Tane aha-ere zemka nëbe mae hap de kwasang hap zerguku– nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye.^d 11 Ano dang tñinak de wenya, Alap in kirekam nësa kwasang gwibiridaka, zep nen hen kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen. 12 Zini nen hom tangane

^a4:2 1Kor 12:3 ^b4:4 1Yoh 5:4-5 ^c4:9 Yoh 3:16 ^d4:10 Rom 5:8-10

Alapsa nwekam hla la gwenan. Hwëna nen de nënaka kwasang gwibirida gwenkam, dekam zep nwe-mase gwe-gwenan: Alap man nësa golëaha-en gwe'ara, hen zëno kwasangna dekam zep nëno mae mo enhonak bil gwe-gwenan.

¹³ Zen mes zëre mo Enhona nëbe mae hap zerzimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, “Nen mese Deban éraha-en gwek, hen Zen nëban mae golëaha-en gwe'ara.”^e ¹⁴ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe kië are mae mo nwekam Yesussu hla la gwek. In zebë angkam anakan eiwa de gul gwizim'in, “Bian Zen eiwa mes Tane zemka zer soneka – okamanak de zisi dikim ngaya tabin hipye.” ¹⁵ Zep men zen anakan gu gwenna, “Yesus Zen eiwa Alap mo Tane,” kire zini zen mes Alap han zeraha-en gweka, hen Alap mes deban zeraha-en gweka. ¹⁶ Zep angkam nen mese tangan Alap mo nëbe mae hap de kwasangna tame uk, hen nen angkam ema tangan kwasangna insa blol eibi'in. Eiwa, Alap Zen kwasang-kwasang enna. Zep men zen kwasang nabani lowehe gwenan, Bian mes deban mae golëaha-en gweka, hen zen mes Bian han nëraha-en gwek.

¹⁷ Kirekam de zeraha-en gwenkam, zen dekam zep zëre mo kwasangna nëno mae mo enhonak saltil gwenan, hëndep zen de bil gwenkam dekam saher srëmkam esa aumwa hap de klis gunnuk Alapsa értower. Nen mae hap esa ésaher gwe srëm gwer: Sap nen kim nënaka kwasang eibirida gwenan, nen dekam Yesus mo kime okamanak lowehe gwenan. ¹⁸ Zep bap nen Alapsa anakan aïri gweblan, “Zen sa nësa karek tabiri.” Zi mo enhonak, Alapsa de aïriblan nabani Alap onakore kwasangna in han bëjen siri nën. Alap onakore kwasang de nëno mae mo enhonak bil gwenkam, zen dekam zep Alapsa de aïriblan hap de enlalana jek-jak gwe-gwenda. Zep zi de nama Alapsa aïri gweblanna, dekam man dam gweñin, “Zëno enhonak de Alap onakore kwasangna hom bil gwe'an.” ¹⁹ Sap nonola Alap nësa kwasang gwibiridaka. Nen in zebe hen angkam Zébon onakore kwasang nabani lowehe gwenan.

²⁰ Zep zi de anakan gunnu, “Ëe ama Alapsa ensa lwa gweblanan,” hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida gwenna, zen boton tamna. Kristen bose zemka de kwasang gweblan srëmkam, zëre mo nwekam de hla ta gwen naka, zen ki hwëna banakan de hla ta gwen srëm Zini Alap ensa enna

^e4:13 Rom 8:15-16, 2Kor 1:21-22

lwa gweblan hap? ²¹ Sap Bian mes nësa gubiridaka, “Zini men zen Asa enna nola gweblanan, zen diki Kristen bose zemka zen hen kwasang gwibirida gwen.”

**Mae hap de ol: Nen dikim Yesussu taïblißlan hap
Alap mes ola nëbe mae hap eiwa de gulzimki.**

5 Men zen Yesussu anakan daibli gweblanan, “Zen eiwa Alap mo Tane– nësa de ngaya tabin hip Dena,” kire zini zen Alap mo hang tasibin walas. Kire zini hen Bi zem Alapsa man ensa nola gweblanan, hen Alap mo hang tasibin walas bose zemka man kwasang neibirida gwenan. ² Zep nen de Alapsa ensa lwa gweblankam, hen zëno ol san de enlala tatete nabab ang ta gwenkam, dekam mes dam gweñin: Nen esa hen Bian mo tingare hang tasibin walasna kwasang eibirida gwer. ³ Sap men zen Alapsa enna nola gweblanan, zen sa zëno ol san ang ta gwer. Hen zëno ol san de ang tanna hom nëbe mae hap dohon-hon gwizim'in.^f ⁴ Nen an Bian mo hang tasibin walas. Zen in zebe auhu-kama hole-hlena ja kul guk kinii gwenan. Hwëna desa de jaul guk kinii gwen hap de sosonna, zen diki Yesussu de taibliblan en nakone ulin gwenan.^g ⁵ Men zen anakan daibli gwebla'an, “Zen eiwa Alap mo Tane,” zen zen auhu-kama hole-hlena insa ja nul guk kinii gwe'an. Kire srëm wenya bëjen.

⁶ Yesus Kristus Zen eiwa zi tangankam hata zaka. Te-lidak son nakon in zep zëno tim nikon ho nabab kala ban wet nosok. Zen ho en hom wet sok. Hwëna kala ban ho nabab dang gulblun weina in kon wet nosok. Zep man tangan dam gweñin: Zen eiwa zi tangankam hata zaka. ^h Alap mo Enhona hen kirekam nëno mae mo enhonak eiwa gul gwenda, “Zen eiwa zi tangankam hata zaka.” Hen Bian mo Enhona Zen Bëjen boton gwen. ⁷ Zep Bian Alap mes dekam de nëbe mae hap eiwa guzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki:ⁱ

⁸ Ahana hona in zen hlëwe hezak.

^f5:3 Yoh 14:15, 14:23-24 ^g5:4 Yoh 16:33 ^h5:6 Yoh 19:34-35

ⁱ5:7 Yohanis mo suratna ansa kim lun Latin olkam ale nul gwek, dekam zini man lun tangan awe mas gulku, “nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena ngatan zi mo langnak goltreizimki: Zen Bian Zëna, zëre mo ola, hen zëre mo Enhona. Hen dan-ahanna in, zen aha-en. ⁸Hen okamanak de nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki …” Hwëna desa Yohanis hom ale gulku. Aha mas nuk.

Ahana kala in zen wet sok.

Hen ahana Alap zëre mo Enho.

Hwëna dan-ahare eiwa de gunnu in mo dam gulsunnu, zen aha-en. An zen: “Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka.”

⁹ Zen zep hen anakan lwa'an: Dan-ahare zi de banakare maesa eiwa gunnu, emaka laiblibirida'an. An hwëna angkam Bian Alap Zén dan-aharena inkam eiwa de gu'ura– nen dikim hen anakan taibliblan hap, “Zen Zen eiwa– zéno Tane naye.”

¹⁰ Nen men zene Alap mo Tanena insa laiblibl gwebla'an, Alap man néno mae mo enhonak kirekam hen eiwa de gul gwenda. Zen dekam zebe tangan anakan dam lasik gwenan, “An eiwa Zen tangan.” Alap Zén mes ki kirekam nébe mae hap eiwa de gulzimki, zep zi de kirekam Tane zemka taibliblan srémkam, zen ki Alapsa gu gwebla'ara, “Zen boton tamna.” ¹¹ Hwëna Alap sap mes anakan eiwa de gul gwizimki, “Are mo Tane nabon de zeraha-en gwen wenya kip, Ëe mesë hëndep de èngaya gwen hap dena golzimk.” ¹² Men zen Tane zemka taibliblankam néraha-en gwe'an, zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nulin. Hwëna men zen néraha-en gwe srém gwe'an, zen hom nul in'in.

Aumwa hap de ol züm-züm:

¹³ Em in zen kirekam laibliblak, ëe in zebë kire hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip dwam gwer– em dikim anakan étawa gwen hap, “Ëe mesë hëndep de èngaya gwen hap dena insa ulink.”^j ¹⁴ Zep angkam mes tangan dam gwasik: Bian man néno mae mo abena sal gwenda– nen de zéno dwam gwibin sin abe tankamye. Nen in zebe saher srémkam Alapsa abe la gwenan.^k ¹⁵ Hen Bian de néno mae mo banakare mae hap de abesa sal gwenkam, dekam mes dam gwasin, “Zen sa kiresa nébe mae hap gol gwizimdi.” In zebe kirekam ulin gwenan.

¹⁶ Zep em de ere mo Kristen bosesa anakan tol hla tanna, “Zen man ora dawem nakon syal he'ara,” dekam Biansa em anakan abe tan, “Emki etan zini ansa ora dawem san dep dam tasik sonen.” Dekam sa etan desa dam tasik sonera. Hwëna ahakorena sérkam tangan Kristussu de hli tankam syauk sun de ora san dep èsyalhe gwenan. Kirekam de zi hip ëe homë emsa

^j**5:13** Yoh 20:31 ^k**5:14** Yoh 14:13, 16:23, 1Yoh 3:21-23, Ibr 4:16, 10:19-20

gubirida'an – zëbe mae hap de kirekam Biansa abe tan hapye.

¹⁷ Tingare kirekam-kirekamna, zen sap eiwa kütak karek.

Hwëna syauk sun dep de karekna hen ki. Hen syauk srëm san dep dena hen ki. Syauk srëm san dep de èkarek gwen zi hip, em de Biansa abe ta gwenkam, Zen sa tap gulruk gwizimdi.

¹⁸ Nen tawana, Alap mo hang tasibin walasna nen bëjen kareksa gol tine gwen. Sap Alap zëre mo Tanena man nësa kara ta gwibirida, zep dowal mo kïgi ba kon dep? – nësa golek de tabir tine gwen naye. ^l ¹⁹ Nëna tawana: Nen an eiwa Alap mo hang tasibin walas. Hwëna tingare auhu-kama enlala wenya, zen kütak dowal mo kïgi mo iřik giinnik lowehe gwe'an. ²⁰ Hen nëna tawana: Ngaya Zini Alap mo Tanena mes hatá zaka, hen Zen mes Bi zemka dikim tame tan hap dena nëbe mae hap golzimki. Nen kime Tane Zem in han taibiliblankam èraha-en gwek, zen dekam zebe hen Bi zeban èraha-en gwek. Yesus Kristus Zen hen eiwa Alap, hen Zen Zen – èngaya gwen hap de ausu naye. ²¹ Zep ano dang tñi tabin walas, yang tabin alap-alapsa aes eisibirida gwek.

^l**5:18** 1Yoh 3:9, 4:4, Yak 4:7, 1Ptr 5:8-9

Yohanis mo surat ahana

1 Suratna an, are mo somol hap – mensa hen Alap ngaya
gwen hap dam gulsukuke,
hëndep walas zeban,
zi bogola abon onakon:^a

Dawem! Ëe ama emsa kitak kwasang gwibirida gwenan, sap
nen apdekom Alap onakore eiwa de ol sane ang ta gwenan.
Hen tingen men zen eiwa de ol san ang ta gwenan, zen hen
man emsa kwasang neibirida gwenan. ² Nen mae habe nënaka
kwasang eibirida gwenan: Sap Alap mes eiwa de ola nëno mae
mo enhonak ing gul soneka, hen ola in molya nëbon mae
onakon jek-jak gwek.

³ Bian Alap Tane Zem Yesus Kristus hun sa dawemna hen
kwasang-kwasang zemka mamkam nëbe mae hap ol gwizimdi.
Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer. Zen kirekam
sa nëbon mae lwa gwer – nen de nama kwasang-kwasang nabon
eiwa de ol san ang ta tine gwenkamye.

Eiwa de ol san de ang ta gwen hap de ol:

⁴ Ëe ama tangan sam gвесik eno ahakore walassa de
anakan salbiridankam, “Zen eiwa de ol san ang ta gwe'an” –
men kirekam Bian nësa gubiridakake. ⁵ Ano dang tñinak de
wenya, nen nënaka kitak kwasang gwibirida gwen. Kirekam
de ep ale gulzimdinkim, ëe ol ëse san dep homë emsa titi
tabi'in. Hwëna men desae orep nëna ësane gwe-gwekke – desaë
etan ebe mae hap ëse gulzim'in. ^b ⁶ Kwasangna in a dekam esa

^a1:1 Yohanis “somol”kam san ha somol tangan zikhip hom yap ki ale
gulbirki? San ha Kristen we hap ki “somol”kam ale gulbirki? Ahaksa san ha
diki gulk sun de ol blaorankam jemat hap “somol”kam ale gulk? Kirekam de
dam gulsunkum, “walas” zem zen jemata iwe de zi. Mae hap mes yap
kirekam gulk sun de blaorankam ale gulk: Kristen zi mo jal zi de anakan
dam gulsun srëm hap, “Zen nara hap kirekam ale gulzimki?” Yohanis hen
awe zëre mo bosena man golzabeka – men kirekam hen zëre mo Ol Dawem
ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh 13:23, 19:26, 20:2) Yunani olkam Kristen
zi mo nol-nola, “zi bogol”kam nenhbirida gwek – men kirekam angkam
“penetua”kam nenhbirida gwenanke.

^b1:5 Yoh 13:34

oltrei gwizim: Bian mo ol san de ang ta gwenkam. Hen mam tangan wenya, mensa nonol lonesen nakon ena ésane gwe-gwek, zen a kirekam moye: “Em enaka kwasang gwibirida gwen.”

⁷ Sap yasik tabin hip de zini bira! Zen beya nik è-è san namjanbiridanda gwe'an. Zéno mae mo tawa tabinni, zen a kirekam moye, “Yesus Kristus Zen zi tangankam hom okamanak hata zaka.” Zep zi de kirekam emsa gubiridanna, zen emsa de yasik tabin hip de zi hen Kristus mo jal zi. Zéno mae mo teipsinni, zen sa hata zala. Hwëna zen in angkam zéno olsa ebe mae hap hamal hap ayang nul gwizim'in. ^c ⁸ Em hwëna ora dawem sane ang ta gwe'an, zep dawem enkam enaka kara la gwibik. Sap Alap ngatan zi mo langnak dawemna mam naka nêbe mae hap lam gulzim'ira. Hwëna eme etan aha ora san ang ta'ak, ki em molye dawemna insa ulink. ⁹ Anakan mana emsa yasik dabirink, “Em in namae Kristus hup de tawa tabin ennak langanak lowe he'an. Desa baes eibik. Èe mesë til kinin ora san hles yablak.” Hwëna kire zi mo enhonak Alap hom gwë gwenda. Diki men zen Kristus hup de tawa tabin ennak lowehe tine gwenan, zen diki kire zi niban Bian Alap Tane Zem Yesus hun enho nakon olëlowehe gwenda. ¹⁰ Zep zi de ebon mae onak srë de ora san dep de tawa tabinsi golhata zanna, bahem gola kon zer irin, hen bahem mae anakan gublun, “Dawem.” ¹¹ Sap em de kire zisi zer irinkim, em hen dekam mese jowenda – san de syal bose zem.

¹² Ano ola sap nama beyana – desa de ebe mae hap ale gul sonezimdin hipye. Hwëna ama enlala gwe'an, “Suratkam ba hap de.” Diki dawemna amjanbinkim de emsa èkkam tawa tabin hibë dwam gwe'an. Dekam nêno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinil.

¹³ Eno we aya mo walasna – mensa hen Alap èngaya gwen hap dam tasibirkki, dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ^d

^c ^{1:7} Kristus mo jal zi mo teipsin zi hip de ola, emki hlaun: Mat 24:5, 24:24, 2Tes 2:3-4, 1Yoh 2:18-23, 1Yoh 4:1-6

^d ^{1:13} Ayatnak awe “we aya” kam hen “walas zem” kam, san ha Yohanis etan gulk sun de ol blaorankam ale gulzimki? Kirekam de lwankam, zéno dam gulsunnu, zëwe de jematna iwe de Kristen zi – men desa Yohanis zëna dekam golégwë'ankake.

Yohanis mo surat dan-ahanna

1 Are mo dang tñinak de walasna Gayus Bak hap,
zi bogola abon onakon:^a

Dawem! Ëe ama emsa kwasang gwe-gweblanan, sap nen
apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang ë gwenda.

2 Ano dang tñinak de walas, ëe ama Biansa abe ta gwenan-
em dikim dawemkam hen sang-sang srëmkam gwë gwen hap,
men kirekam hen eno enhona dawemkam hen tatetekam lwa
gwe'arake. 3 Ëe ama tangan sam gwasik – nér hom kim nère nik
mo Kristen bose walya ebe hap dena asa anakan nenbla zakye,
“Eno walasna Gayus Bak eiwa dawemkam tangan eiwa de olak
tal gwesi”ira, hen desan en ang gwe-gwe’ara.” 4 Ano isrip-sri
gwibin tanganna zen in zen – are mo walaskam denaka de
kirekam salbirida gwen naye, “Zen nama Alap onakore eiwa de
ol san ang ta gwe'an.”^b

**Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi
de mas gwibirida gwen hap de ol:**

5 Ano dang tñinak de walas, ëe ama eno syala sam gwesik
gwibirin. Zini men zen Kristus mo ngana ë-ë san namjanblanda
gwenan,^c eno énak kim yaëng gwe-gwenanzal, em ema desa
dawemkam mas gwibirida gwenda hen lup gulin gwenda – sap
eno tame tabin srëm zi mae naye. 6 Zep kim etan lwan dahal
gwenanzal, zen man awe de aya-wal oso-walya tagal gwennak
ebe hap dena anakan donbirida gwenanzal, “Gayus zen
dawemkam nësa kwasang gwibirida gwenda.” Zep em esa sam

^a1:1 Yohanis awe hen zëre mo bosena man golzabeka – men kirekam zëre mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh 13:23, 19:26, 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nolkam de wenza, “zi bogol”kam nenbirida gwek – men kirekam angkam “penetua”kam nenbirida gwenanke. Mae hap mes yap bose zemka golzabeka: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srëm hap, “Suratna an zen ale gulku.”

^b1:4 “Walaskam dena” mensa Yohanis awe enlala gwibiridaka, zen tingare zini men zen zëbon onakon Yesussu daibili blakke.

^c1:5 Men zen Kristus mo nganak ë-ë san namjanbiridanda gwek, zen ahakon Yohanis mes yap lup gul sone gweka.

gweſili— etan de sek gwezan wenza ansa de ora san dep mas gwibiridankamye. Sap dekam Alap mo boſesae teip gulsuk gwebla'ara. ⁷ Zini in Yesus hup de ol dawemsa de gol halada gwen hap sek gwe'an. Zep zen anakare enlala naban sek gwe'an, “Ee homë Yesussu de tame tan srëm zisi blol eibirida'an. Zen diki Yesussu de tame tan wenyik sa totoresa asa mas neibirida gwer.” ⁸ Zep nëbe mae hap man tangan sam gweſi'in— kire zisi de lup gulin gwen naye. Sap dekam nen ema zëno mae mo syal dawemna iwe mas ta'an— Alap onakore eiwa de olsa de gol halada gwennakye.

⁹ Ee kië sap suratna nonol tingare langna iwe de Kristen zini ebe mae hap ale gul sonezimk— em de kirekam Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi lup gulin gwen hap denaye. Hwëna Diotrefes Bak zë-en de mam gwen hap dwam gwe-gwenda. Zen ano mae mo ol san bëjen ang gwen. ¹⁰ Zep aen de hata zankam dekam asa emsa damnak tonbiridazal— zëno karekna mensa abe mae hap gol gwizimmiraye, asa de totore olkam tonsubirida gwenkam. Hwëna asa en hom ki karek ta gwibirida. Hwëna Kristus mo nganak de syal ta gwen zini men zen zëno änak yaëng gwe-gwenan, zen hom mae gol zem kon lup gulin gwenda. Hwëna men zen sap lup gul irin hip éhohle gwe-gwenan, desa hwëna man anakan jalse gwibirida gwenda, “Eme lup ul in'ik, ee asa emsa jematna an kon goléalsa soner.”

¹¹ Zep ano dang tñinak de walas, nen bap nen karek gol gwen zi mo lowehan san ang ë gwen. Diki dawemsa de gol gwen zi mo lowehan en san nen ang ë gwen. Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen Alap mo bi gwibiridan wenza zen. Men zen karekna nol gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. ¹² Emki dawemkam Demitrius Baksa zer irin. Zen hen mes eiwa de olak tal gweſiki, hen tingare awe de Kristen bose wal om man tangan sam neisik gweblanan. Ee are mo wal bose walya ban zebë emsa en sonebla'an, “Zini an dawemna.” Hen ena tawana: Ano mae mo ola zen eiwa dena.^d

¹³ Ano ola sap nama beyana— ebe hap de ale gul soneblan hap denaye. Hwëna ee ama enlala gwe'an, “Suratkam ba hap de.” ¹⁴ Sap nabakam asa emsa duweblazal. Zen dekam esa dawemkam lora.

^d **1:12** Yohanis suratna an Demitrius Bak hon mes yap gol soneka.

15 Dawem! Em Alap mo taha terenake gwë gwenda. Awe de eno aya-wal oso-walya dawem ensa ep nol sonebla'an. Ano mae mo dawem gol sonenna ansa emki iwe de aya-wal oso-wal hap aha-en aha-enkam ayang gul gwizimdin.

Yudas mo surat

- 1** Suratna an tingare Alap mo hlil irin wenya kip.
Em Bian Alap mo kwasang gwibiridan wenya,
hen Yesus Kristus man emsa kara ta gwibi'ira.
Kristus hon de babu gwen zini, Yakobus Bak mo osona
Yudas onakon:^a
- 2 Dawem! Diki Alap Zén sa kae-kaena hen kwasang-kwasang
zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zéno taha
terenak esa lowehe gwer.

**Mae hap de ol: Yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak
sowékam biti gwezal, hwéna Alap sa karek tabiri.**

3 Ano dang tüninak de aya-wal oso-wal, ee sap dawemkamë
akasik gwe'ak – sangankam de ebe mae hap ale gulzimdin hip.
Hwéna dekon zebé sak: Emsa de yasik tabin hip de zini mes
ebon mae onak biti gwezak. Èe ama sap menkam kalang
gwek – hëndep de lowehen hap denaka de ebe mae hap ale
gulzimdin hip, men desa Kristus nébe mae hap syal gwibir-
zimkike. Hwéna angkam zebé nabakam suratkam emsa titi
tabi'in – dekam de nère mae mo Kristussu de taibiliyan hap
dena insa golluwe gwen hap. Sap Alap srén-srénkam hom
ëngaya gwen hap de olsa gol gwizimnira, hwéna Zen mes
aha-en zére mo hlil irin zini nébe mae hap golzimki – nen
dikim karek-karek nakon wet so gwen hap denaye. 4 Hwéna
emsu de yasik tabin hip de zini in mes aningkim ebon mae
onak biti gwezak. Zére mae mo karek-karek nakon, zen dekon
zep dam gwesik gwe'an: Zen Alapsa de tame tan srémna. Zen
man anakan yasik da gwibirin, "Alap Zen kwasang-kwasang
enna, zep Zen molya nésa kahalo en hap karek tabirki." Zen
sap èk enkam man ègu gwenan, "Èe an Kristen zi," hwéna
zéno mae mo tawa tabinni in, dekon zep nwe-mase gwe'an-
san de nère mae mo Teipsin Zini Bian Yesussu de anakan
gublunna kiye, "Zen aban apdenak." Zep Alap orep mes kire
zini zére mo ol ale gunnuk karek tabin hip gu-gubiridaka.

^a1:1 Mat 13:55, Mrk 6:3

5 Em sap ansa orep mese étawa gwek, hwëna ëe ama etan emsa enlala sobirida'an: Bian orep mes Israel mo auyan-azana Mesir kon gwiswe soneka. Hwëna men zen Zénaka daiblibla srëm gwek, desa hwëna man timbwas tabirki.^b 6 Alap zëre mo dam taha nakore zini hen kirekam gweibiridaka: Men zen zëre mae mo syala kon de wet so gwen hap éson gwek, zep hëndep zëre mo lowehe gwenna hli nuk, Alap zep desa okama otdenak de bwi kawesinnik kang gul neka. Zen zëwe besi dokotkam de tahalebin nik lowehe gwenan. Alap mo klis gun hup de yakla yalak kim de hata'ak, Zen dekam sa desa sérkam karek tabir zira. 7 Ë yala Sodom hen Gomorak de zini, hen zéno golek de ë-ë san de zini, zen hen zéno mae mo kim ékarek gwek. Zen man ékahalo sosen gwek hen totore-totore swisa nulin halasen gwek. Zep Alap in kim syaukkum timbwas gulku, Zen dekam tingare zi hip de érak hap kang gulku– dekam de anakan tame gun hup, “An kirekam sa hen karek gol gwen zini tünsik gwen srëm syauknuk hëndep denaban lowehe gwer.”^c

8 Emsa de yasik tabin hip de zini in, zen hen kirekam zëre mae mo eisirkim de hlaun sun ang ta gwenan. Zen dekam zep zëre mae mo timni ékahalo gwe-gwenkam kun da gwibirin. Zen hen teipsin tangan Zini Alapsa man enlala né gweblanan, “Zen sosen tangan naka hom.” Hen ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenza man lamang da gwibirin. 9 Alap mo dam taha nakore zini Mikayel, zen sap wal bose wal zem onakon hen teipsinni, hwëna sap kirekam zen hwëna hom dowal mo kigisa lamang taka. Zen kim dowal mo kigii nabani Musa mo tokna naman-man éblaka, mae hap, “Diki ëe asa zerhal,” dekam Mikayel Bak kim jalse gweblaka, zen hom zénaka boltere taka. Hwëna zen man sap'nén gubluka, “Zen diki Bian Zén sa emsa karek tala.” 10 Hwëna yasik ta gwibin zini in, zéna mensa tame nul srëm gwe-gwenan, desa man lamang nul gwenan. Zéno mae mo enlalana totore-totore hole-hle en– gwe mo kim. Zep desan de ang tankam, zep sa hëndep étimbwas gwer. 11 Kwasang tol, kire zini zen éngalap gwe-gwen, sap zen zen sa Alap mo sérkam de jala hla nul. Zen Kaen Bak mo gwén karek san ang ta gwenan. Men kirekam hen Bileyam Bak te-ala en hap Israel mo

^b 1:5 Bil 14:29-30 ^c 1:7 Kej 19:1-24

ayyan-azana kahalo san dep yasik tabirkike, zen hen zéno kim de lowehen hap mes èsam gwešik. Yasik tabin hip de zini in hen Kora Bak han apdenak, sap zen Alap mo gubiridan nakon de wet so gwen hap golëilman gweka. Desa hen sa Alap timbwas tabiri – men kirekam hen Kora Baksa timbwas takake.^d

¹² Kristen zini em kime apdekam tembane ta gwenan, dekam hwëna yasik tabin hip de zini in man tangan eban mae de èsiri gwenkam èsam gwešik gwenan. Hwëna dekam eno mae mo tagal gwenna in molya sam gwešik gwek, sap zen in enlala kwae naban. Zen saher srëmkam tembane ngalap-ngalap naban bïti gwe-gwenan. Zen zëna en naka de taïzi gwibin hip èdwam gwe-gwe'an. Zen in boton hap de o kawenna kiye. Nglänak de hla tankam, sap de o hap èhë'ho gwen. Hwëna asesena kim de taï'inka, dekam sa srën san dep ata tala, zep hëndep bëjen il tñ. Zen san de tén tamlenak de të gwen srëm tenya kiye. Tamle gwennak sap de eini kip duwebin, hwëna eini hom. Zen men kiye – san de te de sa naban hëndep zir gwenna. Zen bëjen etan danna tén. ¹³ Yasik tabin hip de zini in, zen men kiye – hi de sérkam ngëp-ngep gwenna. Dekam desyana man alpnak yaïng ta gwenanzal. Zini in hen kirekam: Totore kirekam-kirekamsa de gulin hala serankam saherak zénaka kang nul gwenna. Zen hen, keisni men zen Alap mo iřik gin nïkon eilman gwekke, zëno mae mo kim lowehe gwenna. Keisni in zep nglänak totoresa ora srëm san ètë nasen gwenna. Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sérkam de kawesin tangan naka hamal gulzimki – zao de lamkam kang gulnen hap denaye.^e

¹⁴ Orep de bongna Hanok Bak, Adam onakon de auyansa aïtbinni, zen tujuna zen.^f Zen man ngein sin dep denaka hamal hap gu-gubiridaka – nësa de yasik ta gwibin zisi de Alap karek tabin hip denaka. Zep anakan hamal hap gu-gubiridaka,

“Bira, Bian man zëre mo dam taha nakore zi niban golëyaïng gwen hap golek de gwe'an zala. Zen beya en tangankam golëyaïng gwe'an zala – ribu-ribukam,

^d**1:11** Kain: Kej 4:3-8. Bileyam: Bil 22:1-24:13, 25:1-3,31:16. Kora: Bil 16:1-35.

^e**1:13** Keisni sap bëjen eilman gwen. Hwëna Yudas mo olak awe kirekam. Enlalana diki keissi de kara ta gwibin hip de Alap mo dam taha nakore zi. Zen ahakon dowal mo kigï mo yasik tabin sin ang tak, dekon zep eilman gwek.

^f**1:14** Kej 5:18-24

15 dekam de tïngare zisi klis gun hup. Alap Zénaka de tame tan srëm wenya, desa sa karek tabiri. Sap zen kirekam-kirekamsa Alap mo dwam gwibin srëm san nol gwenan, hen man donsuk gweblanan.”

16 Kirekam de yasik ta gwibin zini in, zen man étonsuk tine gwenan, hen aha zi en mo kareksa donbirisen gwenan. Hwëna zëna ki zëre mae mo hole-hle san ang ta gwenan. Zen hen zëre en mo bosesa boltere nul gwenan, hen aha zisi botonkam anakan bën-jana da gwibirin, “Em in aïris” – dekam de beyakam zëbon mae osan de ang tan hap ésyal-syal gwen hap.

Tatetekam de lowehe gwen hap de ol:

17 Hwëna ano dang tñinak de wenya, hamal hap de ola mensa Yesus mo dam tasibin zini ebe mae hap ayang nul gwizimk, desa bahem tangan eititi gwibin. 18 Zen ol tan-tanna an desa ebe mae hap nol gwizimk:

“Aumwa hap denak, dekam zini sa Kristen zisi swrë da gwibir. Zen zëre mae mo auhu-kama hole-hle en san sa ang ta gwer – Alap mo dwam gwibin srëm san.”^g

19 Zen in zep hëndep kire zi mo syala kon ema éhliwe gwenan. Zëno mae mo enlalana auhu-kamana awe en dep dena. Sap zëbon mae onak Alap mo Enhona hom.

20 Hwëna ano dang tñinak de wenya, ep men kire enkam Alap taiblibin hip de ola golzimki, em zao en emki étal gwesin, hen zao en emki étatete gwen. Hen Alapsa zëre mo Enho nakore sosenkam em gu sonebla tine gwen. 21 Alap mo kwasang-kwasang ennak emki lowehe gwen. Dekon bahem wet so gwe-gwen. Anakare enlala nabani em Bian Yesussu és gweblan, “Zen aumwa hap denak sa nësa kwasang gwibiridala, hen hëndep de lowehen hap denaka sa nëbe mae hap golzimdi.”

22 Men zen Kristussu de taibliblannak étatete gwe srëm gwe'an, desa emki enlala kwasang-kwasang nabani zen dikim hen étatete gwen hap dena kim titi ta gwibin. 23 Men zen syauk

^g1:18 Yudas mo alena awe, Kristen zisi de swrë ta gwibin hip dena, aha dam gulsunnu anakan, “Aumwa hap denak, dekam zini sa Alapsa swrë da gwer.” (2Ptr 2:18-20, 3:3-4, 1Yoh 2:16-17, Ef 4:17-19, 1Kor 2:14)

sun dep de ora san ang ta'an, emki ora dawem san dep alal gul gwen. Hen emki kwasangsa tingare zi hip goltrei gwizimdin, hwëna deban hen emki anakan éairi gwen, "Zëno mae mo kwaena bap zen abon mae onak hlimirin." Sap zëno mae mo auhu-kama en hap de hole-hlena in, zen san de kwaena kiye.

24-25 Nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap, Zen sosonna, hen Zen man zëre mo taha terenak nësa kara ta gwibirida. Zen molya syauk sun de ora san dep nësa kara ta sonebirki. Hëndep aumwa hap denak Zen sa nësa zëre mo ngatannak dep kwang guluda hala. Nen dekam enho kles gjesin srëmkam esa isripsri tangan nabani zëwe lowehe gwer. Zep nëno mae mo Teipsin Zini Yesus Kristus onakon dikire Alapsa boltere da gwek hen zëno bosena teip nulsublunda gwek. Sap tingare dawemna hen sosonna zen Zëbon en lwa'an – sap nonol lonesen nakon, angkam, hen hëndep denaban. In eiwa tangan.

Hamal hap de ola mensa Yesus

Yohanis hip golblakake

1 Ola an mae hap dena: Alap mo ngein sin dep de kalang goltreizimdin hip – mensa Yesus Kristus hup goltréblakake, dekam de Kristussu de betek gweblan zi hip anakan tan-tan gulzimdin hip, “A kirekam sa nabakam jower.” Dekam zep Yesus zëre mo dam taha nakore zisi abon osan dep zer soneka – zen de abe hap ayang gulblun hap. Ano bosena Yohanis. Ëe an hen ahana – Kristussu de betek gweblanna. **2** Ëe men desaë Alap onak kitak kara guk, ëe dekam zebë bukunak awe ale guk. In zebë emsa damnak anakan tonbirida gwe'an, “An eiwa Alap mo ola – mensa Yesus Kristus hamal hap nëbe mae hap golzimkike.” **3** Zini men zen de hamal hap de ola ansa aha hap baca nul gwizim'ik, hen men zen ësane gwenkam i-san i-san nei gwibi'ik, zen aïlya gwibin nika sa Alap onakon hla nul. Sap molya holo gwek dekam sa ki lwal.

Yohanis mo nonol lonesen ol:

4-5 Aya-wal oso-wal men zen Asia mo langnak de tuju enkam de jematznak lowehen da'anke, ëe an Yohanis ama ebe mae hap ale gulzim'in:

Alap in Zen gwë'ara, Zen orep mes gwëka, hen zëno gwënna molya topse gweblak. Enho zem, Zen tuju nwe-masekam zinik syal gwenda gwenda.^a Alap Zëna, Enho zem, hen Yesus Kristus mae sa kwasang-kwasangna ebe mae hap mamkam nol gwizim. Hen nen zëno mae mo taha terenak esa lowehe gwer.

^a1:4-5 Yohanis awe anakare enkam ale gulkuk “tujukam de enho”kam. Dam gulsunnu san ha, “tuju enkam de jematsa de kara ta gwibin hip de dam taha nakore zi.” (Why 1:16, 1:20) Ahaksa aha dam gulsunnu, “Alap mo Enhona – men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwenda gwendake.” (Yes 11:2) Nomor tujuna, zen hen bukunak awe gulk sun de ol blaoran makan ale gul gweka. Tuju mo enlalana, “sowehan tangan.”

Sap Yesus Zen Zen – Alap hap denaka de tatetekam
 golluwe gwen hap de Zi niye,
 hen tin nïkon de nonol ngaya gwen Zini.

Zen hen Zen – teipsin tanganna,
 auhu-kamanak de teipsin-teipsin nïkonye.

Zen nësa kwasang gwibiridaka, zep tilki.

Nëno mae mo karek-karekna dekam zep
 zëre mo kalkam ngan gulsuku –
 te-lidak son nakon kim wet soblakke.

⁶ Zen dekam zep nësa Bi zem Alap onak dikim lowehe
 gwen hap siri gulsuku –
 dekam de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo
 kim hëndep denaban zëno bosesa teip gulsuk
 gweblan hap.

Yesus Kristus Zen Zen – teipsin tangan Zi niye.
 Tingare sosonna zen Zëbon sa hëndep denaban lwa
 gwer. In eiwa.

⁷ Bira! Angkam man hata'ara. Ëe, Yohanis, mesë but de
 zerati gwe zannak hla ta guk. Kitak de zi de etan èngaya
 gwenkam zen kirekam sa hen hla da gul, sap men zen hen
 dang nulblik. Tingare auhu-kamanak de zini gosa sa dablal.
 In eiwa kirekam tangan sa ki lwal. In eiwa tangan. ⁸ Alap
 man nësa gubirida'ara:

“In eiwa kirekam sa lwal,
 sap Ëe an nonol lonesen nakore Zi,
 hen aumwa topnak de Zi.
 Ëe orep mesë gwëk, hëndep angkam gwë'an.
 Ano gwënnna molya topse gwek.
 Kitak de sosonna zen Abon onak.”

Yohanis kim Yesus hup dena esirkim hlaulkuke:

⁹ Ëe an Yohanis. Nen Kristus hon de ang ta gwen wenya
 apdeksam kareksae oltowe gwenan. Sap sa nësa kire hap karek
 da gwibir, sap nen anakare enlala nabane lowehe gwenan,
 “Nen mese Kristus mo irik ginñik bütü gwek, zep ki nësa
 neibirida gwe'an.” Asa zep hëndep lang tekna Patmos san dep
 hiri dak, sap ee ama Alap onakore Yesus hup de ol dawemsa

gol halada gwek. ¹⁰ Nér hom de Hari Minggukam,^b asa dekam Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zebë are mo tahan san sramin auku makare ol yawalsa sak – anakan kim asa gublukaye,

¹¹ “In desa kara gu’ura emki bukunak ale gun.

Bukuna desa tujukam de jemati hap gol sonezim – men zen Asia mo langnak de tujukam de é-énak lowehe song gwe’anke. Ë bosem-sena: Efesus, Smirna, Pergamus, Tiatira, Sardis, Piladelpia, hen Laodikia.”

¹² Ki zebë tahan san mae hap lero gwek – “An nara asa tonbla’ara?” Dekam zebë tuju enkam de lampuna hlauludak – emas nakon de syal gweblandan naka. ¹³ Tujukam de lampuna in mo ngirinnik, zao zebë Zini hla tak – Zi Tangan makan,^c baju blal ala son naban hëndep tana tahannak nyausubluk. Hen emas nakon de syal gwibin biti yawalsa daulku, hëndep bik dannak hatak. ¹⁴ Nol alana ngap-ngapna – men kiye, but ngap-ngapna. Nwena syauk makan nihitilbli’ak. ¹⁵ Tanana man nalilingtilbli’ak – men kiye, tembaga èse ang gunnu. Hen zéno ol-gun aukuna men kiye – ho li yawal zannun aukuna.

¹⁶ Dam tahakam tuju enkam keisni teirensi’inka. Zéno mahala san de nëbok eihya-ngi eihya-ngi ben-benna kiye. Nwe-masena man ngatan gweblaka – men kiye, yakla nwena kim bolak sauk gwendake.

¹⁷ Ëe kimë hla tak, ki zebë zéno nwenak zi tok makan zanzak. Hwëna ki zep zë dam tahakam asa towanbla ineka – anakare ola ban,

“Bahem aïrin. Ëe an nonol lonesen nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi. ¹⁸ Ëe an Zen – ngaya gwen hap de Ausuna. Ëe mesë sap tiik. Hwëna emki Asa hla tan: Ëe asa hëndep denaban gwë gwer. Tingare sosonna Abon – dekam de zisi gubirida gwen hap denaye, ‘Angkam mes zaunun – em dikim tñ hip dena.’ Hen kuncina Abon onak lwa’ara – dekam de juwen zi mo langsa gulhlu irin hip denaye.

^b **1:10** “Hari Minggu” desa Yohanis “Bian mo yakla” kam ale gulku. Orep de éKristen gwen zini Hari Minggusa man nen gwibik, “Bian mo yakla” kam. Zen mae hap kirekam Minggusa nen gwibik: Sap Yesus Zen Minggukam tñ nikón ngaya gweka.

^c **1:13** Insa “Zi Tangan makan” kam ale gulku, Yohanis man enlala gweka – men dekam Daniel Bak hamal hap Kristussu ngatan zi mo langnak hla taka. (Dan 7:13-14) Zao man anakan hla taka, “San de zi tangan.”

19 “In desa ki kara gu’ura, emki bukunak ale gun.
 Sap in angkam dep dena, hen ngein sin dep dena.
 20 Tujukam de keisni hen tujukam de lampuna insa
 hlauludala, zen gulk sun de ol blaoran makan.
 Tujukam de lampu emasna in, zen Asia mo langnak
 de jemat-jemat. Tujukam de keisni insa ano dam
 tahanak hlauludala, dam gulsunnu, Alap mo dam
 taha nakore zi – tujukam de Asia mo langnak de
 jematsa de kara ta gwibin hip dena.”

Ëna Efesusk de Kristen zi hip de surat:

2 Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:
 Efesusk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo
 dam taha nakore zi hip,
 Yesus onakon:

Ëe an tujukam de keis nibare Zi. Dam tahakamë
 teirensik gwe'an.

Hen Ëe an tujukam de lampu emas nabare Zi.
 2 Ëe eno mae mo syal gwibinni kitak tawana. Em abe
 hap de syala dohon-hon tangan nakae ol gwek, hen
 dawemkame tatem ëzauk gwek. Hen Ëe tawana: Em
 karek gol gwen zi niban home olësiri gwe-gwek. Hen
 men zen zénaka nenbirida gwek, ‘Ëe an Yesus mo zer
 sonen zi,’ hwëna em mese sap desa akasibirida gwek,
 hëndep dekam zebe ahakorena anakan tame la
 gwibik, ‘An nësa de yasik tabin hip de zi.’ 3 Emsa mes
 ano bose hap karek da gwibik, hwëna em ema eenlala
 gwe-gwek, ‘Sap sa ki asa zëbe hap de jal hap neibirida
 gwer, hwëna ëe molyë kim baes éblak.’ 4 Sap eiwa,
 kirekame lowehe gwek, hwëna angkam em a dekone
 mo ésyalhe kïn’ian: Orep eno mae mo kwasang-
 kwasangna mamma. Hwëna angkam mes betek gwer.
 5 In zep em ere mae mo karek-karek nakon éhalen.
 Sap em mese ere mae mo nonol lowehen dawem
 nakon élanga gweśil. Men kirekame nonol lowehe
 gwek, kirekam em etan lowehen. Dekon de éhalen
 srëmkam, ki dekam asa eno mae mo jemat hap de
 lampuna insa gulsul. Dekam kawesinniik esa etan
 lowehe gwer. 6 Hwëna aha-en ki dawemna ebon mae
 onak lwa’an: Men kirekam Nikolaus Bak yasik tabin

hip de zini gwëka, kirekam de lowe henna em ema
hwa kulsuk gwenan— Aena men kirekamë hen
hwaulsuk gwenanke.

7 Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang
gul gwizim'ira, zen desa em ésal gwen.
Men zen de tatem ézau'uk, Ëe asa zëbe mae hap
golzim— dekam de hëndep de gwën hap de tetan
dansa twinbin hip, Alap mo nganak denaka.”

Ëna Smirnak de Kristen zi hip de surat:

8 Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:
Smirnak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo
dam taha nakore zi hip,
Yesus onakon:

Ëe an nonol lonesen nakore Zi,
hen aumwa topnak de Zi.
Ëe mesë sap tik, hwëna ama etan ngaya gwek.
9 Ëe tawana: Em tahalha-tahalha zi, hen kareksa de
goltowe gwen zi. Hwëna eiwa dena, eno mae mo
ngatan zi mo langnak de kire-kirena beya tanganna.
Ëe tawana: Yahudi zini man emsa lamang da gwibirin.
Zen sap man zënaka nenbirida gwenan, ‘Ëe an Alap
mo hlil irin wenya,’ hwëna zen mes angkam dowal
mo kigüi onak biti gwek. **10** Bahem éairin. Ëe ama emsa
gubirida'an: Emsa sa ahakon dowal mo kigina bwinak
yal gul nera— emsa dikim akasibiridan hap. Yaklana
dare taha-tap enkam esa jalom ek tihiñak karekkam
loweher. Hwëna tatem em anakare enlala nabani
ëzaun, ‘Sap sa asa dameral.’ Ki dekam asa ebe mae
hap hëndep dikim lowehe gwen hap de mire sigina
lop tazim.

11 Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang
gul gwizim'ira, zen desa em ésal gwen.
Tatem men zen de ézau'uk, zen molya noltowek—
mensa nen gwibirin, ‘Hëndep de tin hip dena.’”^d

^d**2:11** “Hëndep de Tinni,” zëno dam gulsunnu, emki Why 20:14nak hlaun.

Ëna Pergamusk de Kristen zi hip de surat:

- 12 Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:
 Pergamusk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap
 mo dam taha nakore zi hip,
 Yesus onakon:
 Ëe an mahal ben-ben nabare Zi–
 nëbok eihya-ngï eihya-ngï ben-ben makan.
- 13 Ëe tawana: Em in dowal mo kïgï mo ënake lowehe
 gwenan – men zao teipsïnkïm iïrik gïl gwendake. Sap
 eiwa kirekam, hwëna karek yala in kim ebon mae
 onak hatak, em namae dawemkam ano bosena urensïk
 gwek. Em dekam home Asa de taïbliblanna baes tak.
 Hen in kim sap Antipas Baksa eno mae mo ngïrïnnik
 abe hap de jal hap dak, em dekam home Asa anakan
 azabebblak, ‘Ëe Zëbon de ang ta gwen zisi hom.’
 Hwëna em hen Antipas Bak mo kime Abon onak
 tatem ëzauk gwek. 14 Hwëna ano husus gwibinni hen
 ki ebon mae onaky. Sap ahakon hen ema Bileyam
 Bak Swe mo tawa tabin sin ang ta gwenan. Sap zen
 orep tangan Balak Baksa tawa taka, ‘A kirekam em
 Israel Bak mo ausu nakore zi hip zol makan eiyas ta
 guzimdin,’ hëndep dekam zep zë ëkyan hezak. Zen
 dekon zep yang tabin boton alap hap de tembanenak
 ang ta gwek, hen kahalo-kahalo san ang ta gwek.
 15 Hen ebon mae onakon zini ahakon kirekam hen
 Nikolaus Bak mo yasik tabinni nurensïk gwenan.
 16 Zen in zep, em ëhalen. Sap em de ëhalen srëmkam,
 ki Ëe asa emsa, hëndep in zen emsa yasik da gwibirin,
 deban mae golëejazal – are mo nëbok makare mahal
 ben-benkam.
- 17 Em dwan i nibanke!
 Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang
 gul gwizim'ira, zen desa em ësal gwen.
 Men zen de tatem ëza'u'uk, Ëe asa zëbe mae hap
 golzim – dekam de orep de tembane aning gunsu twen
 gweblan hap, mensa orep Israel mo ausu nakore zi
 hip Alap gol gwizimkike, zen kim nama sasa lang san

sek gwe song gwe'akke.^e Hen zëbe mae hap Ëe asa kaso ngap-ngapsa kae gweblazim. Ëe asa etan desa aha bosekam bosen se tabir, hen ëse bosesa asa kasona iwe ale tabir-zim. Bosen-sena in aha molya tame nuk, hwëna men zen en de deirensi"ik, zëna enna sa anakan tame nul gwer, 'Yesus kirekam asa bose taka.'"

Ëna Tiatirak de Kristen zi hip de surat:

18 Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen: Tiatirak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,
Alap mo Tanena, Abon onakon:

Ëe an men zëno nwe nik syauk mo kim nihitil
gweblananke,
hen men zëno tana nik tembaga ëse ang gun
makan nalilingtil gweblananke.

19 Kitak em insa syal ei gwibirin, Ëe tawana. Ëe tawana: Em ema enaka kwasang eibirida gwenan. Em Asa de taibiliyan nabane lowehe gwenan, hen abe hap de syala ema dawemkam ol gwenan, hen tateme ëzauk gwenan. Ëe tawana eno mae mo syala angkam man nonol syala kon esek gwe se'an.

20 Hwëna ebon mae onak an zen en husus gwe-gwe'an: Em ba habe wenya insa, Izabel Baksa, kara ul gwenan? In zen botonkam anakan gubirida gwenan, 'Ëe an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de we.' Hwëna zëno kirekam de yasik tabinni in kon zep Abon de ang ta gwen wenya beya

^e2:17 Israel mo ausu nakore zini kim sasa lang san sek gwe song gwek, dekam man mamkam èusak gwe-gwek. Alap dekam zep tembane bosen "manna"sa jowen ta gwibir-zimki. Ki zep Alap dekam de mannana insa botolak mat tan hap Musasa gubluka – hen botola insa de Alap mo petinak ing gun hup. Hwëna Alap mo petina in hëndep botola in han orep mes jek-jak nëk, hen Alap mo èpba olak hom anakan ale nuk, "Kirekam jek-jak nëk." Yahudi mo aha tawa tabin nikon, zao man hyanak ale nuk, "Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Yermia peti naban botola in han kama lulak aning soka – kim Babelk de zi de Alap mo golsa dri yun hup denak golek de gwe'akke." In zep auyan-tane wal zem èkil gil gwek, "Nësa de ngaya tabin hip de Zi de hata zankam, dekam sa etan tembanena insa nébe mae hap gol gwizimdi."

nik zëbon osan ang ta gwek – ëkahalo gwe-gwenkam, hen yang tabin alap hap de tembanesa de twen gweblankamye. 21 Ëe mesë sap Izebel Baksa de karek gun hup de yaklana esek gul gwek – dekam de zëre mo swi soson nakon halen hap. Hwëna zen man halen hap baes gwe-gwek. 22 Tumna men zëwe karekna gol gwenan, Ëe asa zëwe etan hiri gulser – zao de sang-sang kareksa gollwa gwen hap. Hen men zen kahalo nei gwibik, kirekam asa gweibiridal. Zen hen karekna mam naka sa noltower – zen de karekna in kon ëhalen srëmkamye. 23 Hen zëbon de ang ta gwen wenya ahakon asa juwen tabir – dekam deka tingare jemat-jemat Asa tame dak, ‘Eiwa, Zen zi mo enlalana hen enho naban man tame ta gwizimnira.’ Zep Ëe asa ere mae mo karek gon jam enkam emsa karek ta gwibir. 24 Hwëna Tiatirak de wenya, em ahakon home yasik tabin hip de wenya in mo tawa tabin sin ang tak. Mensa zëbon de ang ta gwen wenya nen gwibirin, ‘Dowal mo kïgi mo enlala aning tanna,’ desa de tawa gweblan hap em ahakon home ang tak. Em ema zi enlala karek-karekna insa nol sang-sang eibirida gwenan, zep ëe homë ebe mae hap aha syala wei yul sonezim'in. 25 Hwëna em in kirekame angkam Asa laïbli gwebla'an, kire ennak tatem ëzauk gwek – hëndep ano lwalah zannak de zau'uk. Bahem Asa de taïbli blanna insa baes gwibin.

26 Men zen de ano dwam gwibin en san lowehe gwe'ak, hen tatem ëzau'uk, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, zëbe mae hap Ëe asa are mo sosonsa golzim – dekam de tingare zi aususa iïrik gin hïp denaka. 27 Emki eenlala gwen – men kirekam Mazmuruk Daud Bak abe hap dena ale gulkuke, abe hap de Bian sosonsa golblan hap dena. Zen anakarekam ale gulku,

‘Em esa tatete tangankam iïrik gili.
Zini men zen de éoson gwe'ak,
desa esa timbwash tabiri – men kiye,
besi tekkam de botolsa lwa tabinni.’^f

^f2:27 Mzm 2:8-9

Hwëna sosonna in desa asa hen ebe mae hap golzim-men zen de tatem ëzau'ukye. ²⁸ Ëe hen asa hleng gwen hap de keisni ebe mae hap zerzim. ^g
²⁹ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gul gwizim'ira, zen desa em ësal gwen."

Ëna Sardisk de Kristen zi hip de surat:

3 Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen: Sardisk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,
 Yesus onakon:

Ëe an Alap mo Enho nabare Zini Zen – men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwenda-gwendake,^h

hen Ëe an tujukam de keis nibare Zini.

Ëe tawana insa em syal ei gwibi'in. Zini man emsa kil dï gwibi'in, 'Zen ngayana,' hwëna em in tok-tokna.

² Zen in zep, em ni truwen nakon luk tan, hen eno mae mo syala in zen tiñsin hïp alp gweši'in, emki etan bubung gun. Sap Ëe tawana: Em insa syal ei gwibi'in, aha-en mae home su kul sone'an – ano Bian mo nwenakyé. ³ In zep emki enlala gwe-gwibin – men desa orep emsa tawa da gwibikke, hen men desae ësane gwe-gwekke. Zen kirekam em etan syal tan, deban ëhalek. Sap em de salok-salokkam lowehe gwen srëmkam, Ëe ebon mae onak sowë zi mo kim asa hatazal. Ki em molye hamal hap anakan ëtawa gwe guk, 'Yaklana dekam sa hata zala.' ⁴ Hwëna eno mae mo ngirinnik nama hen – salok-salokkam de lowehe gwen wenyaye, men zëno mae mo pakean ëjok-jok gwe srëm gwe'an. Ëe asa desa pakean ngap-ngap alala tan naban golëlowehe gwer, sap zen mes kirenak dep ëdakastik.

⁵ Men zen de tatem ëzau'uk, zëbe mae hap pakean ngap-ngapsa asa alala tazim. Hen zëno mae mo

^g2:28 Hleng gwen hap de keis hip de ola, emki Why 22:6nak hlaun.

^h3:1 Alap mo Enho de tuju nwe-masekam zinik syal gwenda hap de ola, emki 1:4 mo otde alenak hlaun.

bosem-sena. Ëe molyë hëndep de ëngaya gwen hap
de wenyik mo bosemse nabare buku nakon ngan
gulsuzimk. Bian hon hen zëre mo dam taha nakore
wenyak. Ëe asa anakan kira tabir, ‘An zen – ano
bi gwibiridan wenyaye.’

⁶ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang
gul gwizim'ira, zen desa em ësal gwen.”

Ëna Piladelpiak de Kristen zi hip de surat:

⁷ Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:
Piladelpiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap
mo dam taha nakore zi hip,
Yesus onakon:

Ëe an lalak enna hen taïblißlan tanganna.
Teipsin zini Daud Bak mo kunci bi gweblanna
Ëeyë zirensi’in.

Ëeyë dekam lilikënsi talusu'uk,
nara zi molya etan gulhlu inki.
Hen Ëeyë gulhlu in'ik,
nara molya talusuku.

⁸ Ëe tawana insa em syal ei gwibi'in. Hen Ëe tawana:
Em tatete tangan naka hom. Hwëna em mese ano
tawa tabin sin ang ta gwek, hen home ano bosena
anakan azabe gwibik, ‘Ëe Zëbon de ang ta gwen zisi
hom.’ In zep ebe mae hap mesë lilikinni talusuzimk.
Desa toton nara dep? – etan gulhlu irin niye. ⁹ An
kirekam sa ebe mae hap Iwazim: Zini men zen emsa
hit di gwibirin, Ëe asa desa tik-tik tabir – ebon mae
onak de yaïng gwezan hap. Zen dekam sa bokle kom
son nakon anakan ëkira gwer, ‘Eiwa, Alap man emsa
kwasang gwibirida gwenda.’ Zen man zënaka tim
di gwibirin, ‘Ëe an Yahudi zi tangan,’ hwëna zen
dowal mo këgi mo walas. ¹⁰ Sap em mese ano ol hli
yulzimdin sin ang ta gwek – dekam de kareksa de
goltownen nakon asa zabeblan srëm hap denaye. Zep
Aena hen asa emsa golëzauk soner – karek yawala
in kim de tingare okamanak hata'akyé. In tingare
auhu-kama zisi dikim akasibiridan hap sa ki lwal.
¹¹ Ëe nabakam asa hatazal. Men desa ki ulin gwek,

dawem enkam olinik gwek. Aha zi mana hwëna ebe mae hap de mire sigisa kap da innink.

12 Men zen de tatem ézau'uk, Ëe asa desa Alap mo gol ésenak gol te makan eiyas gil. Zen zao sa hëndep denaban lowehe gwer. Hen Ëe asa are mo bose ésesa zëno mae mo timnik ale tabir-zim, hen are mo Bian Alap mo bosesa, hen Alap mo è bosesa. Zen in zen-Yerusalem èse, men zen sa ngatan zi mo lang nakon ati gwe zala, Alap zëre onakon.

13 Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gul gwizim'ira, zen desa em èsal gwen."

Laodikiak de Kristen zi hip de surat:

14 Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:
Laodikiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap
mo dam taha nakore zi hip,
Yesus onakon:

Ano aha bosen 'Eiwa de Zi.'ⁱ

Ëe an Zen- eiwakam hen tatetekam de Alap hap
denaka golluwe gwen hap de Zi niye.

Ëe an Zen- kïtak ausuna, Alap mo yang tabin
nikon.

15-16 Ëe tawana em in desa syal ei gwibi'in. Zen in zebë emsa ulop gwibirida'an- san de tembane kareksa de ulop gwibin makanye. Sap em asa de kwasang gweblanna mese éblalen gwek, hwëna home tangan asa baes ébla'an. Zep em an men kiye- tembanena sal-salaka hom hen bot-bot naka hom. Zen in zep Ëe asa emsa kitak mungul gul. 17 Em ema èkil gil gwenan, 'Ëe an kire-kire beyana. Basa dep? - tahalha gwibinni.' Hwëna em home ere mae mo enhona tame la'an. Em in enho nakon tahalha tangan nike lowehe gwe'an- kwasap walas mo kim. Em in irkane lowe he'an hen nwe dëmënni. 18 Zen in zebë emsa titi tabi'in: Em Abon onak te-alakam hëndep de emas lalaksa lidak uk- dekam de ano nwenak étahalha

ⁱ3:14 "Eiwa de Zi," Yohanis man Yesus mo aha bosen ale gulku "Amin"kim. Amin mo aha enlalana "In eiwa," ahaksa, "Kirekam de hëndep lwak."

gwen sr  m hapye. Emki hen Abon onak pakean ngap-ngapsa kap laink – desa de alala tan hap, sap angkam em irkane sahera ban lowe he'an. Hen nwe hap de obatsa emki Abon onak kap ta irin – ekakim nwesa   kara gwek.¹⁹ Zini mensa   kwasang gwibirida gwenan, zen desa   jalse gwibirida gwenan hen lek-lek ta gwibirin – dekam de zen dawemkam   halen hap.

Zen in zep, em tingga enho nabana éhalen. 20 Ëe bira! Ëe eno mae mo enhonak de lilikinniké zuak gwe'anzal, hen ama ga'ga so gwenan. Men zen de ano ola sa'anka, hen lilikinni insa ap talusublu'anka, zébon asa til, hen zini in han asa zergwë gwer. Hen Ëe deban asa aenaka itwen gwer.

²¹ Men zen de tatem ézau'uk, Ëe asa desa gubiridal-are mo nikin gwennak de are mae han teipsinkim teinikirin hip, dekam de apdekam irik gin hip. Aena hen tatemë zauk gwek. Zen in zebë angkam are mo Bian nabani apdekam teipsinkim inikin gwe'an.

22 Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang
gul gwizim'ira, zen desa em ésal gwen."

Yohanis kim ngatan zi mo langnak hlauludakake—
Alap mo bosesa de teip gulsuk gweblannak:

4 Èe Yohanis ki zebë etan dekon kara gwek, hwëna ngatan zi mo langnak de lilikënsi zebë kon akesek. Man dalusuhuk. Hwëna ki zebë hen ola salsek – men kirekam nonol asa tonbla'ankake, sramin auku makare olsa. Zen man asa gubluka,

“Haen, an san emki sewe sezan. Ëe asa ebe hap goltréblal – in zen ki ngein sin jowe’akyé.”

² Dekam zep ki hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, hëndep dekam zebë eiwa de makan ngatan zi mo langnak hatak. Zao zebë teipsin tangan zi hip de komal tumna akesek, hen Teipsin Tangan Zini Alap Zëna zëwe nikin'inka. ³ Zëno nwe-masena man angtan-angtan gwebla'anka – kal-kalkam hen te-ala èsesekam, kaso lilëngtin makan. Hen boge alp te-ala èsese makare nik komal tumna in san wal-wale gwe-gwe'ak

⁴ Hwéna Alap mo komal tumka in sañ war-wale gwe-gwe ak.
komal tumkam wale nosok. Zéwe zini teipsün-teipsün nik hen

teinikin'ik – 24 enkam. Zen pakean ngap-ngapsa alala dak, hen emaskam de mire sigi alala tan nabani zë teinikin'ik.

⁵ Hwëna Alap mo komal tumna in kon nglina man ang tasik kini gwe'anka, hëndep dekon zep nglina mam enkam ngam ta gwe'anka, hëndep aukuna man alal tahal gwe'anka. Hen zëno dang gwën nakon seip makare syauk ngatanna tuju enkam éhiülsik kini gwe'ak. Desa de dam gulsunnu, zen Alap mo Enhona – men Zen tujukam de nwe-masekam zinik syal gwenda-gwendake. ⁶ Hen Alap mo komal tum dang gwën san ki zebë hen hi yawal makarena hlauk, hwëna zen kaca lalak makarena. Hen tumna in mo alp-alp san, ngatan zi mo langnak de otweran makare zini dan-nér dan-nérkam zë lowehe gwenan. Zëno mae mo timni dang san hen tahan san nwe en nabani. ⁷ Otweran nwe-masena in ahana men kiye – singana. Ahana zëno nwe-masena men kiye – sapi zirya. Hen ahana men kiye – zini. Hen ahana zen men kiye – mawana heir de ihe zanna. ⁸ Dan-nér dan-nérkam de otweran makare zini in, zëno mae mo sii alana enam-enamkam. Hen zëno mae mo timni nwe enkam ésoewehek – sap sii ala iltikin mae san. Zen yaklam hen kam tèr tanna hom ézausuk gwenan. Zen a kirekam mo da tine gwenan:

“Bian Alap, Teipsin Zini,
Zen lalakna, Zen lalakna, Zen lalak tanganna.
Zen orep mes gwëka,
hëndep nama gwë'ara,
hen zëno gwënnna molya topse gweblak.”

⁹ Dan-nér dan-nérkam de otweran makare zini, zen kirekam zëno boresa de teip gulsublun hap de térya da tine gwenan – blikip gwezik gweblan hap hen dawemsa de gol gweblan hap, Zëna in Zen komal tum dawemna in kon hëndep denaban irik gi'irake. Hen in kim otweran makare zini in kirekam térya da gwenan, ¹⁰ 24kam de teipsin-teipsin wenyi in dekam zep nol ik gin niiban boklena kom da gweblanzal – hëndep de gwën Teipsin Zini zëre mo nwénak. Zen dekam zëre mae mo mire sigina talwesin niika kang da gwenanzal – dekam de Bian mo nwénak ébetek gwen hap. Hen dekam zëno boresa anakan teip nulsuk gweblanan,

¹¹ “Are Bian, ano mae mo Alap,
Em en airis – tèrkam de Emsa ta gweblan hapye.
Dikire tingare sosonna Ebon lwa gwek.

Dikire ere mo bosen teip nulsblunda gwek.
 Sap tingare kire-kirena Eme yang tabirki,
 hen eno enlala gwibinkim ki tingan ejowenda gwek
 hen engaya gwe-gwek.”

**Yohanis kim buku lak gun naban Alap
 mo domba tane nabane akekake:**

5 Alap mo dam tahanak, ki zebë buku lak gulsunnu hlauk.
 Bukuna in alekam mes eihya-san eihya-sankam sowehek,
 hen hulen nik lwa'ak. Dokot buknu tuju enkam. ² Hwëna ki
 zebë hla tak – Alap mo dam taha nakore jana nabare zi
 sosonna, ol mamkam kim taken gwe'anka,

“Nara en aïris? – zen de tujukam de dokot buknu
 ansa hil ti sonebirzin hap, hen zen de bukuna ansa
 kwala-kla gun hupye.”

³ Hwëna aha-en mae hom tangan nadakastik – zen de bukuna
 insa kwala-kla gun hup, hen zao de alena insa de baca gun
 hup – sap ngatan zi mo langnak de wenza, sap auhu-kamanak
 de wenza, hen juwen zi mo langnak de wenza. ⁴ Ëe dekam
 zebë yusustin niiban gona gwé'ak – mae hap, “Hare zini aha-en
 mae homke! – zen de bukuna insa kwala-kla gun hup, hen zëwe
 de alesa baca gun hup denaye.” ⁵ Hwëna in zen teipsin-teipsin
 wenza 24 enkam lowe he'ak, zen zep ahanik asa gubluka,

“Bahem gona gwén. Singana insa emki hla tan. Zen
 Yehuda mo auyan-aza nakorena, ^j teipsin zini Daud
 Bak mo Auyan-tane. Zen mes zére mo jal zini
 holenak zaubirida ineka. Zen Zen sa tujukam de
 dokot topna insa hil ti sonebiri, hen bukuna insa Zen
 sa kwala-kla gulu.”

⁶ Hwëna Domba Tanesa zebë hla tak, Alap mo komal tum
 golek denak zau'unka. Dan-nér dan-nérkam de otweran makare
 zini in zé ngürin da'ak, hen tingare 24kam de teipsin-teipsin
 wenza in. Domba tanena in hla tankam san de Alap hap de
 zip soblanna. Zen wei-wei nabane zé zau'unka. Zéno nola kore
 hli-hlina tuju enkam. Nwena hen tuju enkam. Tujukam de
 nwena insa de dam tasibinni, Alap mo Enho mo tujukam de
 nwe-mase – mensa Alap tingare okamasa de amjan gwibin hip

^j 5:5 “Yehuda,” zen Israel mo aha zi ausu. Raja Daud zen dekon saltilkii,
 hëndep Yesus hen dekorena.

dam tasibirkike. ⁷ Hëndep ki zep Domba Tanena in song gwe zaka, ki zep hëndep bukuna insa Alap zëre mo dam tahanak gul inki. ⁸ Domba tanena in kim gul in'inka, dekam zep dan-nër dan-nërkam de otweranna in, hen 24kam de teipsin-teipsin wenza in boklena kom da gwebla'anzak. Zen kïtak gitar makare naka deirensi"ik, hen emaskam de pancisa deirensik. Emaskam de pancina in, zen men zao Alap hap irase dawem nabare te kili ang nulsuk gweblananke. Irase dawem nabare te kili in mo dam gulsunnu, Alap mo irik ginnik de bitti gwen wenyik mo ol gu sone gweblan. ⁹ Zen dekam zep ter esena da'ak:

“Em aïris– bukuna ansa de gon hap,
hen dokot topna insa de hil ti sonebin hip.
Sap Emsa mes dak,
hen eno kalkam ema zini ngan tasibirkidesa de Alap onak dep kap gulhan hap,
sap tingare zi ausu nakore zi,
sap tingare men-kore men-kore ol ton gwibin zi,
hen tingare irik gin lang nakore zi,
hen kirekam-kirekam sop zi ausu.

¹⁰ Em mese desa tingan Alap mo irik ginnik dep golëbiti gweka.

Hëndep zen sa loweher–
san de Alap mo golak de syal ta gwen zini kiye.
Zen hen sa tingare okamana irik nil gwer.”

¹¹ Ki zebë etan dekon kara gwek, hen Alap mo dam taha nakore zi beyam-bya mo olsaë sak. Zëno mae mo beyana banakan dep? – aïtbinni, hëndep ratusan jutanak man yap tamank. Zen man Alap mo komal tumna insa wale nososuk– hëndep dan-nër dan-nërkam de otweranna hen teipsin-teipsin wenza in han. ¹² Zen terya ol mamkam da'ak:

“Domba Tanena men desa Alap hap zip nosoblakke,
Zen aïris– tingare langsa de bi gwibin hipye.

Dikire tingare sosonna hen enlala blala Zëbon lwa gwek.

Dikire kïtak betek ne gweblak hen boklena kom da gweblak.

Dikire kïtak zëno bosena teip nulsuk gweblak hen boltere nul gweblak.”

¹³ Ki zebë etan salbirdak– tingare zini hen tingare otweranna–

sap nglinak dena,
 okamanak dena,
 hi mwanak dena,
 hen juwen zi mo langnak dena,
 hëndep kitak tangan.

Zen terya anakan da'ak:

“Teipsin Tangan Zini Alap hen Domba Tane zem in
 han
 dikire tingan zëno nik mo bosen boltere noso
 gwizimk,
 hen blikip neisik gwizimk.
 Dikire tingan teip nososuk gwek,
 hen dikire tingare sosonna Zëbon nebon hëndep
 denaban lwa gwek!”

¹⁴ Dan-nér dan-nérkam de otweran nwe-mase makare zini in ki
 zep ding nulzimk, “In eiwa.” 24kam de teipsin-teipsin wenya in
 dekam zep boklena kom dak, hen Eirzi-Bia mo bosen boltere
 nosozimk.

**Domba Tanena kim dokot buk
 top-topna hïl ti sonebirike:**

6 Ki zebë hwëna Domba Tanena insa hla tak – Zen kim
 nonol dokot topna buku lak gulsunnu in kon hil gil
 soneka. Ki zebë hen ola sak dan-nér dan-nérkam de otweranna
 in kim ahanik gu aneka, “Haen!” Zëno ol aukuna in men kiyengli glung aukuna. ² Ki zebë hwëna hla tak – kuda ngap-ngapna
 kim te sokin zi'anka. Zini men zen zersong gwe'an zaka janasa
 gwirenka. Gwérbonna hen man ala nosoblak, sap Alap mes
 zëbe hap golblaka – zen de eijannak yei-yék gwen hap denaye.
 In zep eijannak dep ati gwe ine zaka.

³ Ki zep etan Domba Tanena in aha dokot topna hïl gil
 soneka. Dekam zebë etan sak – aha otweran nwe-mase makare
 zini in kim gu aneka, “Haen!” ⁴ Aha kudana hen dekam zep
 etan te sokin zi'ka. Kudana in zëno alana kal-kala. Zini in zen
 zersong gwe'an zaka zëbe hap hen man Alap sosonsa golblaka-
 dekam de auhu-kama nakon umlaesa gulsun hup denaka, zi
 dikim zénaka tamera gwen hap. Zëbe hap zep nëbokna sërkam
 de blal tangan naka nolblak.

⁵ Domba Tanena in ki zep etan dokot topna dan-ahanna hïl
 gil soneka. Dekam zebë hen otweran nwe-mase makare zini

insa ahanaka salblak – kim gu aneka, “Haen!” Dekam zebë hen etan kuda kakakna hla tak – kim te sokin zi’anka. Zini men zen zersong gwe'an zaka zen kire-kire dohonsa dikim timbang gul gwensa gwirenka. ⁶ Etan ki zebë ola sak – dan-nér dan-nérkam de otweran ngirinnik iwe, san de zi tangan mo ol. Zen man mamkam kuda tahannak de zini insa anakan takenblaka:

“Beras mo hargana emki gulk’nen tan: Beras dawemna angkam, aha-ere litera, aha-ere yakla blalkam de syal gwenkam de zen. Beras karekna, dan-ahare litera, zen hen aha-ere yakla blalkam de syal gwenkam de zen.^k Hen minyak goreng naban ho mamak naban, zen hen sa sérkam hargana gulk’nen nér, hëndep dekam zini bakam dep? – lop ta gwen naye.”

⁷ Ki zep hwëna etan Domba Tanena in dokot topna dan-nér dan-néra hìl gìl soneka. Dekam zebë etan sak – otweran dan-nér dan-néra in kim ahanik gu aneka, “Haen!” ⁸ Hwëna ki zebë etan hla tak – aha kudana kim te sokin zi’ka. Zen hwëna mes tangan sang-sang hap sopna lengse gweka. Zini men zen zersong gwe'an zaka bosena “zi tamera gwen hap de Zini.” Lun kon hen ahanik ang gweblan da’anka. Zéno bosena “juwen zi mo langnak de Teipsinni.” Alap dekam zep zébe nikhip golzimki – zen dikim okamanak de zisi aha hlik en naka lamera song gwen hap. Zini dan-nér dan-nérkam de aïtbir song gwenkam, ahanik de tün, dan-ahan de lowehen – kirekam de aïtbir song gwenkam.

Ahakon ejankam de juwen,
ahakon tembane srém hap de juwen,
ahakon sang-sang yawala kon de juwen,
hen ahakon otweran jal-jal de gwidre gwen nakon de
juwe gwen.

⁹ Zen kim has eisíki, dekam zep Domba Tanena in dokot buknu aha-ere taha-tapna hìl gìl soneka. Dekam zebë zini hlauludak, Alap hap irase dawem nabare te kìl tru tasik gweblan hap de meja iltikinnik ézau’uk.^l Zen men desa Yesus

^k**6:6** “Beras dawemna” desa Yohanis “gandum dan nakore tepung”kam ale gulku. Hen “beras karekna” desa “jelai dan nakore tepung”kam ale gulku. Tepungna, zen zéno langnak de mwin-mwankam de tembanena zen – men kkiye, dobena hen berasná, awe de zi hip dena.

^l**6:9** Irase dawem nabare te kìl mo gulk sun de enlalana, emki Why 5:8nak hlaun.

hup de ol gol halada gwen jal hap damera gwekke – zëno mae mo angna.¹⁰ Zen ol mamkam ègu ine gwe'ak,

“Are Bian, teipsin tangan Zini, Em-en tangan lalakna, hen taibili blanna Em-en. Auhu-kamanak de zisi de heip gun hup dena, etan holona banaka'nen? Sap zen zen asa damera gwek.”

¹¹ In zen ki ègu gwe'ak, zëbe mae hap pakean ngap-ngapsa alala dazimk. Hen man nenbiridak,

“Emki engka en ëeissin. Kim de ëKristen gwen wal bose wal omka tamerankam su nul sone'ak, zen dekam sa ki lwal. Men kirekam emsa damera gwek, kirekam sa hen desa tamerankam su nul soner – men kire enkam beyana Bian Alap dam gulsun dakake.”

¹² Hwëna ki zebë etan Domba Tanena insa hla tak – kim dokot buknu enamna hil gïl soneka. Dekam zep sërkam de jingil yawala taïlkï, hëndep yakla nwena man kakak gweka-kaen glaïng-glaïng kakak makan. Hen benna man kal-kal gweksan de kala kiye. ¹³ Keisni dekam zep nglî nakon kama san dep lanna hlaka – san de asese yawal de taïnkïm de tetan dan lanna hlanna kiye. ¹⁴ Nglîna man esek gweka, hëndep man jek-jak gweka. Hen tingare kwatap-kwatapna hen kama-tek kama-tekna man langa san dep ëese-sek gwek. ¹⁵ Dekam zep tingare zini ëani-ning gwek – kaso-hul kaso-hulak hen kwatap-kwatapnak de kasos kles-kles san.

In zen ani-ning gwek, zen sap auhu-kamanak de
teipsin-teipsinni,
hen nol-nolkam dena,
sap jana nabare nik mo mam-mamna,
hen kire-kire beya wenya,
hen sap soson nabare wenya,
hen sap zi mo tana iltikinnik de lowehen wenya,
hen kirenak de lowehen srëm wenya.

¹⁶ Kwatap-kwatapna hen kasos hula insa man nahérhebirida gwe'ak, “Asa em kei-king gun! Asa em ani-ning gun – Teipsin Zini Alap ne Domba Tane nik mo jal hil inni an kon!^m ¹⁷ Sap angkam Alap mo yakla yawalak mes zaul – dekam de zëre nik mo jalsa hil in hip denakye. Hen nara zi molya zëno nik mo nwenak tatem zauku?!”

^m**6:16** Hos 10:8, Luk 23:30

**Alap mo capkam kim 144 ribukam Israel
mo zi ausu nakore zini mirenak al dasibikke:**

7 Ki zebë hwëna Alap mo dam taha nakore zini dan-nër dan-nérkam hlauludak. Ahana okama yakla hata sezan topnak zau'unka, hen ahana yakla nikin anen topnak zau'unka. Aha darena hen eihya-lip eihya-lip top-top san yaun daka. Zéno mae mo syala, zen asese de zéno mae mo iřik gïn nïkon taïn srëm hap – sap eik sin, hi san, ahaksa te-te syan. ² Hen Alap mes dekam zëbe mae hap sosonna golzimki – dekam de kama naban hi naban karek son hap dena. Hwëna ki zebë Alap mo dam taha nakore zini ahana hla tak – yakla hatase gwezan nakon kim hatase zaka. Zen Ngaya Zini Alap onakore capsä golhatase zaka. Ki zep ol mamkam takenbirida zaka – dan-nër dan-nérkam de wenya insa,

³ “Na-en bahem kama naban hi naban timbwås son, hen tenya. Anik nonol Alapsa de betek gweblan zisi mirenak capkam al lasibik. Zen mana hen étimbwas gwenank.”

⁴ Dekam zep asa nenblak,

“Zini 144 ribu enkam sa mirenak al dasibir – Alap mo capkamye. Zen kitak dua-blas enkam de Israel mo auyan-aza nakorena. ⁵⁻⁸ Aha-ere auyan-aza nakore zini, 12-ribu 12-ribu enkam sa capkam al dasibir. Israel mo auyan-aza mo bosem-sena, a zéno mae mo ausu nakore naka moye: Yehuda, Ruben, Gat, Asyer, Naftali, Manasye, Simeon, Lewi, Isakar, Zebulon, Yusup, hen Benyamin.”

Yohanis kim sërkam de zi trana hlauludakake:

⁹ Hyanak ki zebë etan kara gwek. Ëe sërkam de zi tra beyam-byasaë hlauludak. Aha-erenak tagal gwezik. Zéno mae mo beyana aïtbinkim toton nara dep? – sul sonenna. Zen Alap ne Domba Tane nik mo dang nakon pakean ngap-ngap alala tan naban éza'uk, hen tahakam kawang ala maum hasesa isrip-sri hap deireensi"ik. Zen tingare iřik gïn nïkorena, tingare zi ausu nakorena, tingare sop zi ausu nakorena, hen tingare ol ton gwibin zi ausu nakorena. ¹⁰ Zen man ol mam-mamkam anakan étaken gwe'ak,

“Nëre mae mo Bian Alap
 Zen teipsin tangannak nink'ira.
 Nëno mae mo èngaya gwenna an,
 zen Zëbon en onakon
 hen Domba Tanena in onakon.”

11 Tïngare Alap mo dam taha nakore zini zen özaunkum man Alap mo komal tumna insa dot nososuk. 24kam de teipsin-teipsinni in hen dan-nér dan-nérkam de otweran nwe-mase makare zini in hen zéno mae mo ngirinnik lowe he'ak. Zen dekam zep kitak nol ik gin niiban boklena kom dak, hen anakan Alapsa boltere da'ak,

12 “In eiwa! Dikire Alap en hon kitak lwa gwek–
 dawemna, ngatanna, enlala blala,
 hë'ho gwibinni, bose dawemna,
 hen tïngare sosonna,
 hëndep denaban. In eiwa tangan.”

13 Ki zep 24kam de teipsin-teipsin wenya in kon ahanik asa takensiblikia,

“Pakean ngap-ngap alala tan wenya an, banakare wenya? Hen enda kon yaïng gwezak?”

14 Ki zebë ding gulbluk, “Bian, èe tawa naka hom. Diki tawana em.”

Ki zep hwëna asa ding gulbluka,
 “Zen an men zen sërkam de karekna insa nyaubikke–
 in kim Yesus hup de jal hap zini karek da gwibikke.
 Zen mes zëre mae mo pakeanna ngan dasibik–
 Domba Tanena in mo kalkam.

Zen dekam zep zéno mae mo pakeanna
 èngap-ngap gwek.

15 Zen in zep Alap mo komal tum alp nakon
 lowehe gwenan,

hen Zëno bosena mam nul tine gwenan–
 yaklam denaban kam denaban.

Desa Zën sa golélowehe gwera,
 zep zen karekna molya etan noltowek.

16 Zen dekam molya etan usak nabani ho-hole nabani
 neiszimk.

Yakla sal-sala hen molya etan nësblak.

¹⁷ Sap Domba Tanena in Zen Alap mo alp nakon gwë'ara,
 Zen Zen sa domba zaho ta gwibin zi makan zaho ta gwibiri.
 Zen Zen sa zëbe mae hap hëndep de èngaya gwen hap de aïli hona zertreizimdi.
 Hen Alap sa zëno mae mo nwe go-hona ngan tasibir-zimdi.”

**Domba Tanena in kim aumwa hap
de dokot buknu hil gil sonekake:**

8 Ki zep Domba Tanena in dokot buknu tujuna hil gil soneka. Ngatan zi mo langna dekam zep ol maena hom gweka – san ha holona stenga jam enkam. ² Kim nama balk enkam lowe he'ak, ki zebë hwëna Alap mo dam taha nakore zini tuju enkam hlauludak. Zen men zen Alap mo dang nakon èzauk gwenanke.ⁿ Zëbe mae hap sraminsi kap dazimk.

³ Ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini ahana hata'an zaka. Zen emaskam de meja alpnak zau'un zaka – men zëwe Alap hap irase dawem nabare te kili' tru dasik gweblananke.^o Zen panci emassa gwirensi'inka. Zao zep hen te kili' beya tangankam kap dablak. Desa zep pancinak iwe siri gulsuku – tingare zini men zen Alapsa betek në gweblanan, zëno mae mo ol gu sonen naban. Desa zep mejana in kore syauk nuban siri gulku. ⁴ Dekam zep zëno tahanak de panci nakon irase dawem nabare butna Alap osan dep sewesek – hëndep zi mo ol gu sonen naban. ⁵ Zen kim hya gwasik, dekam zep etan pancinak iwe meja nakore syauknu bwang ta seka, desa zep auhu-kama san dep hiri gul ineka. Nglina dekam zep sërkam tadre tineka – hëndep nglì ang naban. Hen jingil yala dekam zep gwëka.

ⁿ**8:2** Tujukam de dam taha nakore zini in, san ha mensa keis mo kim hlauludakake? – pasal 1 ayat 16nak hen 20nak. Aha dam gulsunnu, tujukam de Alap mo dam taha nakore zini mensa Yahudi mo auyan-azana anakan nenbirida gwek, “Tuju enkam Alap mo dang gwën nakon èzauk gwenan.” Ahana Mikayel Bak (Dan 10:13, 10:21), hen ahana Gabriel Bak (Luk 1:19, Dan 9:20-21).

^o**8:3** Irase dawem nabare te kil mo gulk sun de enlalana, emki Why 5:8nak hlaun.

**Tuju enkam de Alap mo dam taha nakore zini kim
sramin gublun danna ékon gwešik hanakke:**

6 In kim kirekam okamanak lwa'ak, tuju enkam de Alap mo dam taha nakore zini in zen sraminni deirensi"ik, dekam zep éhohle gwe'ak – sraminni insa de gublunda inen hap.

7 Nonol zen gubir aneka, dekam zep hëndep es kwa-kwakna o makan il tika, hwëna zen hen kala ban syauk nuban de siri nëenna – san de ding-dïngkam de il tñn ona kiye. Okamana dekam zep eihya nakon^P hwei-swis gwek, hëndep dekore tenya hen dekore tingare so nabán.

8 Hen aha zini kim gubir aneka, hwëna ëe dekam zebë kwatap yawal makare naka hla tak, hwëna syauk mo kim hii-hüti"inka. Desa zep hi san hiri da inek. Hina dekam zep eihya nakon^q kal hap jowek. 9 Men dekon kal hap jowek, dekore tingare kirekam-kirekam otweranna man hëndep kitak juwesik, hen dekore kapal-kapala man kitak étimbwas gwek.

10 Dan-ahan zini kim sramin zemka gubir aneka, keis yawala dekam zep hëndep nglî nakon ho-nwe ho-nwenak dep zan zaka. Zen seip yawal makan hii-hüti"inka. Dekam zep okamanak de weyana eihya nakon^r ékarek gwek. 11 Keisni in mo bosená "Etekna." Dekam zep hona eihya nakon éetek gwek. Zini dekam zep beyakam juwek – ho etekna insa de otde gwibin nikon.

12 Dan-nér dan-nér zini kim gubir aneka, hëndep dekam zep yaklana, benna, hen keisni ékarek gwek. Dekam yakla nwena aha-ere yaklana dua-blas jam enkam hom zil gwe'anka, hwëna delapan jam enkam zil gwe'anka, dekam zep etan okamana kawesik gwe'ak. Benna, keisni, hen kirekam. Zen hen dekam dua-blas jamkam bëjen éngatan gwen, hwëna delapan jam enkam. Zen kim éngatan gwe srëm gwe-gwek, dekam sërkam tangan kawesik gwek.

^P8:7 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga.

^q8:8 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga.

^r8:10 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga.

13 Zao ki zebë etan kara gwek, dekam zebë mawana heiri salblak. Zen gulk tangan en san ihe nasen'an haka, hen man taken nasen gwe'anka,

“Auhu-kamanak de zini, kareksa sa hla nul,
kareksa sa hla nul, kareksa sa hla nul!
Etan ahakore dan-ahare nik de gublun dankam,
banakan wëhë ëgwë'ak?”

Aha-ere taha-tap zini kim sramin zemka gubir anekake:

9 Hen etan dekam zep aha-ere taha-tap zini gubir aneka. Èe dekam zebë hëndep keisni hla tak– nglì nakon kim kama san dep zan zaka. Dekam zep keisni in hap juwen zi mo bwi kawesiñnik dep de kuncina nérblak.⁵ 2 Keisni in zep kuncina inkam talusuku – kama hulak de bwi kawesiñ yala insa. Butna dekam zep kon mam enkam te sok – san de wanga trun syauk butna kiye. Butna in hap zep nglì naban yakla naban ka neisik. 3 Butna in kon zep hwëna lerangna okama san dep tuwehek. Zëbe mae hap Alap sosonsa golzimki – men kirekam dare èk hap hen golzimkike, dekam de zisi hit ti gwibin hip. 4 Zen hom gubiridaka – sona, tenya, hen obwagasa de karek ta gwibin hip. Zen diki zi ensa de karek ta gwibin hip gubiridaka – mensa mirenak Alap onakore capkam al dasibir srëm gwekke. 5 Hwëna tamerankam dep hom gubiridaka. Zen diki sap'nen de karek ta gwibin hip – holona benna aha-ere taha-tap enkam. Sosonna man hen golzimki – sërkam tangan de karek ta gwibin hip denaka. Zëno mae mo hit tinna men kiye – hen dare èk mo hit tinna. 6 Aha-ere taha-tapkam de benna inkam sap sa zini juwen hap èdwam gwe-gwer, hwëna molya kim juwek. Zen sap sa tìn hip èdwam gwe-gwer, hwëna zëbon mae onakon tìn hëp dena nama langa tangannak.

7 Lerangna in mo nwe-masena, san de kudasa de eijan hap wër tyasibinni kiye. Zëno mae mo nolak, san de emaskam de mire sigisa de alala tanna kiye. Hen zëno mae mo nwe-masena, san de zi nwe-masena kiye. 8 Zëno mae mo nol alana, san de kwalbasa nol alana kiye. Zëno mae mo èk danna, singa èk sil

⁵9:1 Yohanis man anakan ale gulku, “Keisni in hap nérblak.” Zen kim gweë gweka, dekam zini keissi man enlala néblanda gwek, “Zen san de zini kiye.” Ahaksa zini in zen kuncina zerka, san ha zen diki keisni insa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi.

makan. ⁹ Zëno mae mo bik danna drak-drakna – san de ejan hap de besikam de bitisa ala gunnu kiye. Zëno mae mo sii ala aukuna men kiye – kereta kuda beyam-bya de ejannak dep hlu-hluk gwenna. ¹⁰ Zëno mae mo abala dare syakna – men kiye, dare ékna. Zëno mae mo sosonna zen zëwe – zisi dikim karek ta gwibin hip denaye, holona benna aha-ere taha-tap enkam de karek ta gwibin hip. ¹¹ Zëno mae mo teipsinni hen ki. Zen zen – hëndep de goléjuwen hap de zi niye. Zëno bosena Ibrani olkam “Abadon,” Yunani olkam “Apolion.” Bose darena in mo enlalana, “zisi de goléliwe gwen hap de Zini.”

¹² Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, ^t nonol wenya mes tap gwenan. Zëno hyanak etan dan-dan sa naptazal.

**Alap mo dam taha nakore zini enamna
kim sramin zemka gubir anekake:**

¹³ Alap mo dam taha nakore zini enamna in ki zep sramin zemka gubir aneka. Dekam zebë ola sak – irase dawem nabare te kilsii de tru tasik gweblan hap de mejana in kon kim te sok. Mejana in zen Alap mo dang nakon nola gwenan – emaskam de syal gwizimdinni, hen dan-nér dan-nérkam de top-top naban. Dan-nér dan-nérkam de top-topna in man gulk sun éteipsiksek. ¹⁴ Ola in zen kals nakon te sok, zen enamna in zen gubir aneka, desa anakan nenblak, “Empat enkam de dowal yawal-yawala^u mensa weyana Efrat mo ananak dahalebik, emki hïl ti sonebin.” ¹⁵ Dekam zep hil ti sonebirki. Alap yaklana insa orep mes hamal taka – dekam de hil ti sonebin hip denaye, zen dikim yaklana dekam en okamanak de zisi eihya hlïk naka^v goléejankam tamerasin hïp. ¹⁶ Anakan hen ama sak, “Kudakam de ejan hap de zi mo beyana, dua-ratus juta enkam.”

¹⁷ Hen nwe lirisin nënna inkam ëe ama kuda beyam-byana insa hlauludak – hen in zen zëno mae mo tahannak teinikin'kiye. In zen zë teinikin'ik, zen besikam de bajusa alala dak. Ahakon sérkam de kal-kal tangan naka – san de syauk hïtinni kiye.

^t**9:12** Heiri kim nonol takenbiridaka, zen Why 8:13nak.

^u**9:14** Empatkam de dowal yawala in hap, Yohanis “malaikat-malaikat” kam ale gulku. Hwëna malaikatma an man yap orep Alap onakon éeoson gwek – dowal mo kïgi onak de bïti gwen hap. In zep tahalebin nik lowe he'ak. Zep “dowal” kam Orya olkam awe li nul sonek.

^v**9:15** “Eihya hlïk naka” awe, enlalana satu pertiga.

Ahakon ngli kaïlîm angtan-angtan makare naka – men kiye, kaso lilingtinni. Hen ahakon yong-yong angtan-angtan naka. Kudana in mo nola, san de singa nola kiye. Hen mip nakon hi nwe mo kim ëbwak ta gwe'ak – syauknu, butna, hen irase karekna.¹⁸ Sap kudana in zen mip nakon ëbwak ta gwe'ak, zen zep okamanak sang-sang yala hatak, hëndep okamanak de zini eihya hlikna^w dekam zep juwesik. Ahakon syauknu in hap juwek, ahakon butna in hap, hen ahakon ase karekna in hap juwek.¹⁹ Kuda beyam-byana in mo sosonna, zen mipnak hen abalak. Zëno mae mo abala, san de wanya mo nola kiye. Abala in zen dekam zini hit di gwibik.²⁰ Hwëna zi mosrona men zen sang-sang yala in kon juwe srëm gwek, zen hom kim tapbla nuk – yang tabin dowal-dowalsa de betek gwibirida gwenna. Zen nama boklena kom dabirida gwek – sap emas nakon de yang tasìn dowal, perakkam dena, tembagakam dena, kaso nakorena, hen tenya korena. Dowal-dowala in sap nwe kara gwen srëmna, hen ol san srëmna, hen étë nasen gwen srëmna.²¹ Hwëna zini in dekam hom mae zëre mae mo karek-karek nakon éhalek – sap zisi de tamera gwenna, meiyersa de golzauk gwenna, ékahalo gwe-gwenna, hen sowëna.

**Yohanis kim Alap mo dam taha nakore
zink buku betekna gul inkike.**

10 Ëe ki zebë Alap mo dam taha nakore zi sosonna
ahanaka hla tak – ngatan zi mo lang nakon kim ati
gwe'an zaka. Zen but zérati gwezak, hen boge alpna nolak lak
gwe heblak. Nwe-masena hen yakla mo kim ngatan gweblaka.
Zëno tanana hëndep ik danna men kiye – syauk hitinni.
² Tahakam buku lak gun beteksa gwirensik, hwëna zen hil gil
sonen nik lwa'ak. Dam tanana hinak zauk ineka. Irgwa tanakam
kamanak zauk ineka. ³ Ki zep ol mamkam takenka – singa
mo zairin makan. In kim ki Alap mo dam taha nakore zini in
takenka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ola mamkam wet
sok – san de nglî glungna kiye, tuju enkam de tadrenna.⁴ In kim
tujukam de nglî glung makare ola in zausuk, ëe dekam zebë sap
ale gun hup enlala gwe'ak. Hwëna anakanë ngatan zi mo lang
nakore olsa ahanaka sak,

^w**9:18** “Eihya hlikna” awe, enlalana satu pertiga.

“Emki tujukam de nglî glung makare ola insa ere en
hap aning gun. Bahem ale gun.”

5 Dekam zep Alap mo dam taha nakore zini men zen hinak
zauku hen kamanak, zen ki zep dam tahana nglî san dep teisya
ineka, 6 dekam zep ngaya zini Alap mo bosekam gu ineka,

“Alap men Zen kitak yang tabirki, sap nglîna,
okamana, hina, hen zëwe de kirekam-kirekamna, ëe
zëno bosekamë emsa gu-gubirida'an: Zen molya etan
yakla yala insa esek gulku. 7 Hwëna Alap mo dam
taha nakore zini tujuna in kim de sramin zemka
gubir ane'anka, Zen dekam sa zëre mo kalang gwe
gunnu syal gwibiri– mensa orep zëre mo ol ayang
gul gwen zi en hap goltrei gwizimkike.”

8 Dekam zebë ngatan zi mo lang nakore ola insa etan sak,
anakan kim asa tonbla'anka,

“Em buku kwala so gunnu insa de gon hap song
gwen– in zen zini in mo tahanak lwa'anke, men zen
anakan zau'ura, aha tanakam hinak, aha tanakam
kamanak.”

9 Ëe dekam zebë hëndep zëbon osan dep song gwek, hëndep
abe tak– zen dikim buku betekna insa abe hap golblan hap. Ki
zep asa gubluka,

“Emki gul irin, hëndep twinbir. Mip ennak sap dërek
naka esa eisbiri– men kiye, sobwal hona. Hwëna
ungala mwanak sa husus gwer.”

10 Ëe ki zebë zëno tahanak gulink, hëndep twinbik. Mipnak
sobwal ho dërek makare nakaë eisbik, hwëna kimë ala gwibik,
dekam zebë husus gwibik.

11 Zao zep hen asa nenblak,

“Bukuna insa twinbiri, zëwe de ola insa em etan gol
haladan. Sap zen ngein sin de kirekam jowen hap
dena– tingare zi dikim étawa gwen hap, sap men-kore
men-kore zi ausu, sap kirekam-kirekam sop zi ausu,
hen tingare ol ton gwibin zi ausu, hëndep sap teipsin-
teipsin wenya.”

Zi dare de apta zan hap de ol:

11 Ki zep meter blala abe hap nolblak. Zëno blala san de dutena kiye. Ki zep Alap asa gubluka,

“Em ano gol san song gwen hen ngirin tekson en naka metera inkam akasibli, hen zëwe de kalsna. Hen zini men zen ano bosesa dekon teip gulsublun hap zëwe lowe he'an emki aïtbin. ² Hwëna alp san de teksonna bahem akasibin. Sap desan dena mesë Yahudi srëm zi hip golzimk. Zen sa Yerusalemsa, è lalakna ansa, tanakam nyauk gweblal – holona benna 42 enkam.

³ Èe asa zi deresa teisya soner. Zen kaen glaing-glingsi sa da koso gwera – dekam de goltreizimdin hip, ‘Èe ama emsa gosa labirida gwe'an.’ Zen Are mo olsa sa 42kam de benna inkam ayang ul gwizimdi.”^x

⁴ Zi darena in, gulk sun de olkam de guzimdinni, zen tenya zaitun dare, ahaksa lampu dare. Zi darena in Teipsin Tangan Zini Alap mo dang gwën nakon yauk gwenda.^y ⁵ Alap sa sosonna zi darena in hap golzimdi. Dekam zi mae de karek son hap alp gwizimdinni, dekam sa zëno nik mo èk tihë nakon syauknu wet noso gwizim. Zen dekam sa zëre nik mo jal zini insa tru kulsuk gwera. ⁶ Zëno nik mo sosonna hen ki – o dikim il ti gwen srëm hap dena. Zen diki zëre nik mo abe èn enkam de etan il ti gwen. Alap mes kirekam zëbe nikhip sosonna golzimki – holona in kim zëre mo ola ayang ul gwe'anka, dekam en dep. Hen zëno nik mo sosonna hen ki – tingare weyasa dikim kal hap li kul sone gwen hap denaye. Hen okamasa de banakare maekam heip ul gwen hap de zëno nik mo sosonna hen ki – beyana men kirekam zëna dwam eibi'inkaye, kire enkam de heip gun hup.

⁷ Kim de Alap mo olsa de ayang ul gwenna 42kam de benna inkam su kul sone'anka, ki sa hwëna otweran nwe-mase makare dowal yala juwen zi mo lang nakon wet so zala. Zen hëndep dekam sa zieija zala, hëndep sa zili.^z ⁸ Zëno nik mo

^x11:3 “42 benna” awe, Yohanis man ale gulku 1.260 yaklakam.

^y11:4 Zaitun te dare hen lampu dare hap de ola, emki Zakkaria 4:1-14nak hlaun. Zi darena in, zëno nik mo sosonna ayat 5-6nak awe men kiye hen-Musa ne Elia nik mo sosonna.

^z11:7 Otweran dowal hap de ola, emki pasal 13nak hlaun.

tokna molya na-en nyehanuk, hwëna isrip-sri hap sa ora bolak kamanak nyehal – è yala in zao zëre nik mo Bianna te-lidak sonnak makan da inkke. Èna in, zëno gulk sun de ol blaorankam de bosen “Sodom,” ahaksa “Mesir.”

⁹ Dekam tingare zini sa zëno nik mo tokna karatda noso gwer – yaklana dan-ahan, ahana ngirin ngam sonnak. Tingare zini, sap tingare zi ausu nakon, hen tingare irik gin lang nakon, hen tingare ol ton gwibin zi nikon, zen sa kama hulak de zehanun hap ejalse gwer. ¹⁰ Tingare auhu-kama zini sa tangan eisrip-sri gwer – zi darena in mo tok naka de akenkamye. Zen zep sa isrip-sri hap gol-gol san twen nasen gwer. Zen mae hap sa eisrip-sri gwe-gwer, “Ol ayang gul gwen zi darena men zen karekna beyakam nëbe mae hap ol gwizimki, zen mes lïlkï.” ¹¹ Yaklana kim de dan-ahan në'ak, ahana ngirin ngam sonnak, dekam sa ensasana etan ngaya èn hap dena Alap onakon ing gwe hezim zira. Zen dekam sa etan ngaya èra, hëndep yaulu. Tingan men zen de kara noso'ak sërkam tangan sa éaïril.

¹² Dekam sa zi darena in ola asal sera – ngatan zi mo lang nakon de takenzim ane hanna, “Haen, em se këzan.” Zen dekam sa hëndep zëre nik mo jal zi mo nwenak but de teisya ine hankam se kë sera – ngatan zi mo lang san depye. ¹³ Zen hëndep dekam sa jingil yawala karekkam gwëra. Dekam sa è yala in eihya nakon^a timbwas gwer, hen zini tuju ribu enkam sa juwer – jingili in konye. Tingare ahakore zini dekam sa dawemkam éaïril. Zen dekam sa nglinak de Zini Alap mo bosen teip nulsublul.

¹⁴ Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki,^b dan-dan mes tap nënán. Hwëna emki ekara gwen, aumwa hap de karekna sa nabakam ang gwe kinzil.

**Alap mo dam taha nakore zini tujuna
kim sramin zemka gubir anekake:**

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini tujuna, zen kim sramin zemka gubir aneka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ol mam-mamkam anakan éton'ak,

^a11:13 “Eihya nakon” awe, Yohanis man ale gulku “sepersepulu”kam.

^b11:14 Heiri in hap dena, Why 8:13nak, hen 9:12nak.

“Kitak okamasa de iřik gin hüp dena
 angkam Eirzi-Bia mo tahanak lwa'an.
 Bi zem mes Tane zikhip golblanda–
 mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikike,
 Zen de hëndep denaban iřik gin hüp.”

¹⁶ Dekam zep 24kam de teipsin-teipsin wenza in zen Alap mo
 dang gwën nakon teinikin gwenan eïk gwe hezak, hen Alap
 hap dawemna anakare ola ban nolbla'ak,

¹⁷ “Bian Alap Soson Zini,
 Em in Zen orep gwëka
 hëndep angkam namae gwe'ara:
 Ëe ama ebe hap dawemsa olbla'an,
 sap Em angkam ere mo sërkam de sosenkam ema
 iřik gïnkïm kon gwasibir hana'ara.

¹⁸ Tingan men zen Emsa tame da srëm gwek,
 zen man Emsa u sal-sal në gweblak.
 Hwëna angkam desa de karek tabin hip denak mes
 zaunun.

Hen angkam mes zaunun–
 Em dikim juwen wenzaaka klis gun hup denakye.
 Hen Em dikim dawemsa golzimdin hip de yaklanak
 mes zaunun–
 men zen ere mo ola ayang nul gwek,
 hen men zen Emsa betek në gweblak,
 sap bose nabare wenza,
 hen sap bose srëm wenza.

Hen zisi dikim timbwas gun hup denak
 angkam mes zaunun–
 men zen okamana ansa karek nul gwekye.”

¹⁹ Dekam zep ngatan zi mo langnak de Alap mo gola
 dalusuhuk. Dekam zep hen gol mwana in kon petina teipsi'iřik–
 Alap mo zi niban de ol aha-en gun nubare petina, mensa Musa
 Bak hap goltréblakake. Dekam zep ngli angna zausun srëmkam
 ayang-ayang gwe song gweka, hen nglina sërkam tadre tineka,
 hen es kwa-kwakna dekam zep o makan il tika, hen jïngil yala
 dekam zep mam enkam gwëka.

Yohanis kim wenya ban jalom yala ban akekake:

12 Dekam zep nglinak owas yawala jowek, nen dikim zë Alap mo kalangsa tame gun hup. Ëe wesyaë hlauk, yakla nwesa bajusa de ala son makan ala sok. Zen bennak zauk ane'ak, hen nolak mire sigisa ala guk–dua-blas enkam de keis nibare naka. ² Wenya in u nuban mes tangan tri–tri gwasik. Zen man eisbir ane'ak, zep sang-sang hap hérhe gwe'ak.

³ Dekam zep hen aha owasna etan nglinak jowek. Zen jalom makare dowal kal-kal yawal zë joweka– bun tangan nik. Zëno nola tuju enkam, hen nola kore hli-hlina dare taha-tap enkam. Zëno mire sigina hen nol jam en. Zëno kal-kala, san de syauknu kkiye. ⁴ Jalomna in abala kim zep nglinak de keisni aha hlïkna^c kama san dep talal soneka. Dekam zep wenya in mo dang gwën nakon zau'un zaka– in zen eisbir ane'akke. Zen man eissibi'inka– walasna insa de jaha gwennak ala gweblan hap.

⁵ Wenya in zi walassa zep jaha gwek– Zen de tingare zi aususa tatete tangankam irïk gin hip. Hwëna Walasna insa ki zep Alap mo dam taha nakore zi Alap osan dep al dabik– zëre mo komal tumnak dep. ⁶ Wenya in dekam zep zi srëm lang san dep heya gwek– langna mensa Alap zëbe hap hamal gulbirkike. Zëwe sa Alap mo dam taha nakore zini kara nul gwer– holona benna 42 enkam.^d

⁷ Ngatan zi mo langnak dekam zep éejak. Alap mo dam taha nakore zi mo teipsinni Mikayel Bak jalomna in han hen zëno taha tri so gweblan zi niban golëejaka. ⁸ Hwëna jalomna in zep golësin gwe hanaka, dekam zep desa zëre mo taha tri so gweblan zini in han ngatan zi mo lang nakon hëndep golëalsal soneka. ⁹ Jalom yawala insa ki zep hëndep okama san dep hiri da inek. Zen in zen– épba wanyana, men zen Adam ne Hawa neka orep boton sokaye, hen men zen tingare okamanak de zi mo enlalana karek san dep li ta sone gwizimniraye. Zëno bosena “Dowal mo Kigi.” Aha bosena hen “Zi Golliwe Bak.” Desa mes auhu-kama san dep hiri da inek– hëndep zëre mo taha tri so gweblan wenya ban.

¹⁰ Ki zebë hwëna sak– ngatan zi mo lang nakore ola mam enkam kim égu anek,

^c 12:4 “Aha hlïkna” awe, enlalana “satu pertiga.”

^d 12:6 “Benna 42 enkam,” Yohanis man “yaklana 1.260kam” ale gulku.

“Hé’ho! Angkam mes zaunun–
 Alap dikim zëre mo hlil irin wenyaka ngaya tabin hip
 denakye.

Alap mes angkam zëre mo sosonna goltreizimdi–
 dekam de teipsinkim irik gin hip denaye.

Hen mes anakan goltreizimdi,

‘Are mo Tanena an, Mensa
 Israelsa de ngaya tabin hip gu-gubirida gwekke,
 Zen sa ki teipsili.’

Sap men zen nëno mae mo aya-wal oso-walya

Alap mo nwenak
 yaklam denaban kam denaban lamang ta gwibirk,
 desa mes auhu-kama san dep néralsa sonenan.

¹¹ Sap nëno mae mo aya-wal oso-walya

mes dowal mo kigisa
 Domba Tanena in mo kalkam alo da sonek–
 hen Alap onakore ol dawemkam.

Sap zen ol dawemna insa tatem nyaubik,
 hen juwen hap hom zénaka noléinik gwe-gwek.

¹² In zep tingare ngatan zi mo langnak de wenza,
 em eisrip-sri gwen.

Hwëna okamanak de wenza hen hinak de wenza,
 em engalap gwen,
 sap dowal mo kigina mes ebon mae osan dep
 ati gwe ine zala.

Zen angkam man sérkam jal gwe'ara,
 sap zen mes anakan tawa gwera,
 ‘Hare, aumwa hap dena angkam
 langanak homke.’”

¹³ Hwëna jalomna in kim tame gulku, “O hare, asa mes-am
 auhu-kamanak dep hiri dak,” dekam zep wenza in zen zi
 walasna jaha gwek, desa lun kon goltroka. ¹⁴ Hwëna wenza in
 hap mawana heir mo si ala yawalsa desyabik– dekam de ihen
 hap, zëbe en hap de lang hamal gulbin sin dep. Zëwe sa Alap
 mo dam taha nakore zini kara nul gwer, hen jalomna insa sa
 langa dasik gwer– holona benna 42 enkam. ^e ¹⁵ Hwëna wenza in
 desan dep heya gwek, jalomna in ëk nakon zep weyasa ho

^e ^{12:14} “Benna 42”na awe, desa Yohanis man ale gulku “tahunna dan-ahan,
 ahana ngirin ngam sonnak.”

namwa yawal makan wék gwibirki – zen de sap dong gun hup.
 16 Hwëna langna iwe de kamana man wenya insa mas gwibik. Zen zep ho namwana insa ala gwibik.^f 17 Dekam tangan zep jalomna in wenya insa sérkam jal gwibirki, dekam zep song gweka – wenya in mo auyan-tane walsya de goléeijan hap. Zen men zen Alap onakore ol dawemna tatem nolzauk gwenanke, Yesussu de zabeblan srémkam, desa de goléeijan hap song gweka. ¹⁸ Jalom yala in hi alpnak zep zau'un zaka.

**Yohanis kim hi mwa nakore otweran
nwe-mase makare dowala hla takake:**

13 Ki zebé hwëna otweran dowal yala hla tak – hi mwa nakon kim hata se'an zaka. Zéno nola tuju enkam, hen nolak de hlina dare taha-tap enkam. Tingare zéno hli-hlina mire sigi en naban, hen zéno tingare mirena Alapsa de lamang tan ale en naban.^g 2 Otweran dowala insa hla tak, san de tutul jal-jala kiye. Zéno tana bol ongkola blal-blala – san de beruang tana bol ongkola kiye. Utrum danna san de singa utrum danna kiye. Ki zep zéno hwëna jalom yala in soson zemka zébe hap golblaka – zen de zéno bose hap kitak teipsinküm irík gin hip.
 3 Otweran dowala in mo aha nolak, san de tin hip de nébok wei yawala kiye. Hwëna weina in mes at gwezik. Zen in zep tingare okamanak de zini desa ang né gweblak, sap man denggwan gweblak.^h 4 Dekam zep jalom yala in hap boklena kom da gweblak – men zen zére mo irík ginni otweran dowala in hap golgublukaye. Hen otweranna in mo bosena anakan teip nulsuk gweblak, “Ahana hom tangan otweran dowala an han de apde énna. Desa toton nara dep? – zerejian naye.”

5 Alap man otweran yala in hap golblaka – dekam de zen 42 ben enkam irík gin hip. Alap Zéna dekam nwe enkam zé kara ta gweka – kim dowala in zénaka boltere ta gweka, hen Alap Zénaka kim lamang ta gwekaye. ⁶ Zen dekam Alapsa sérkam lamang ta gweka. Hen zéno gwé gwenna man lamang gul gweka. Hen tingan men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwenan, desa hen man kitak laman ta gwibirki. ⁷ Otweran dowala in dekam zep Alap zére mo irík gin wenyaka goléeija

^f12:16 Yohanis zi makan okamana ansa kara gulku. Zep anakan awe ale gulku, “Okamana éksa nga sok, desan zep ho namwana insa ala gwibik.”

^g13:1 Why 11:7, 17:7-9 ^h13:3 Why 17:9-13

gweka, hëndep timbwas ta gwibirkì. Hwëna Alap dekam nwe enkam zë kara ta gweka. Zen zao nwe enkam ki kara ta gweka – kim kitak bi gwibirkì, sap tingare zi ausuna, tingare iřik gìn langna, tingare ol ton gwibin wenya, hen tingare sop zi ausuna.⁸ Tingare auhu-kamanak de zini sa otweranna insa betek në gweblal. Diki ahakon men zëno mae mo bosem-sesa Domba Tanena in mo bukunak ale dabir-zimk, zen molya. Sap zëno mae mo bosem-sena orep mes hëndep de èngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabir-zimk – auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak. Hwëna dekam zep Domba Tanena in zëno mae mo kareksa de ngan gulsuzimdin hip tilkì.

⁹ Zen in zep, eme i niban lowe he'anam, emki èsane gwen!

¹⁰ Kristus hup de jal hap de emsa bwinak yal gulnen hap de wenya,
emsá sa ki yal nulne gwer.

Nëbokkam de tameran hap de wenya,
emsá hen nëbokkam sa damera gwer.

Zen in zep, Alap mo hlil irin wenya, em Yesussu de taibiliannak tatem ëzauk.

**Yohanis kim kama mwa nakore
otweran dowala hla takake:**

¹¹ Ki zebë etan aha otweran dowala hla tak – okama mwa nakon kim wet so'an zaka. Zëno nola kore hlina dan-dan – san de domba mo hlina kiye. Hwëna zëno zaïrinni, jalom yala in mo zaïrin niñan apdenak. ¹² Hi mwa nakore dowala in zëre mo soson yawala kitak zep bohë gulbluka – kama mwa nakon de wet son dowala in hap. Dekam zep zen zëre mo nwenak okamanak de zini kitak tik-tik ta gwibirkì – dekam de hi mwa nakore dowala in hap boklesa kom ta gweblan hap. Hi mwa nakore otweran dowala in, zen in men zëno nolak de nëbok wei yala at gwasiblikke. ¹³ Okama mwa nakon de wet son dowala in, zen hen owas-owasna tingare zi mo nwenak mamkam syal gwe-gwibirkì. Zen hen syauksu gubirkì – nglì nakon de kamanak dep ati gwezan hap.

¹⁴ Sap zen owas-owasna insa hi mwa nakore dowala in mo bose hap syal gwe-gwibirkì, dekam zep auhu-kamanak de zisi

anakare ola ban yasik ta gwibirkī, “An Zen tangan– nēno mae mo Alap naye.” Zēbe nikhip de yaklana hom tap gwe’anka, zep Alap nwe enkam kara so’anka. Okama mwa nakon de dowala in hen man yang tasin dowalsa de syal gweblan hap gubiridaka– nonol otweran dowala in mo nwe-masekam, dekam de nēbok wei nakon de dawem gwen zini insa blikip gweśiblin hap.

¹⁵ Kim yang tasin dowala insa syal neisiblik, ki zep okama mwa nakore dowala in gubluka, “Em ensasa gwen.” Dekam zep hēndep ensasa gweka, hēndep ola ton’anka. Yang tasin dowala in dekam zep hen tameran hap gubiridaka– men zen zēnaka de blikip gweśiblin hap baes ta’akke. Dekam hen Alap nama nwe enkam kara tabi’inka – dan-ahare dowala in saye. ¹⁶ Kama mwa nakore dowala in hen tīngare zisi tik-tik ta gwibirkī – nomorsa de zēre mae mo dam tahanak ahaksa mirenak makan tabir-zimdin hip. Zen tīngare zisi tik-tik ta gwibirkī – sap mamma, betekna, kire-kire beya wenya, hen tahalha wenya, sap zi mo tana iltikinnik lowehe gwen wenya, hen sap kirenak de lowehen srēm wenya. ¹⁷ Dekam, nomorkam de ale tabiridan srēm wenya, zen bējen kire-kiresa tokonak gon, hen ba maena bējen pasarak lidak gun. Nomor-nomora in, zen gulk sun de ol blaoran makan. Zēno dam gulsunnu, hi mwa nakon de wet son dowal yala in mo bose, ahaksa zēno bose hap de nomor.

¹⁸ Zen in zep, enlala blal wenya, zen en sa dowala in hap de nomora insa dam nulsuk gwer. Sap nomora in mo dam gulsunnu, zi mo bose. Nomora in, zen 666.

**Alap mo Domba Tane hap de ol,
hen zēno bi gwibiridan wenya kip dena:**

14 Kimē zē nama kara gwe’ak, ki zebē hwēna Domba Tanena hla tak. Zen Yerusalemk de kwatapna Sionk zauk ane’anka, hen zi beyam-byana 144 ribu enkam zē golēzau’unka. Zēno mae mo mirenak mes Eirzi-Bia yawal mo bosena ale dabir-zimk. ² Ki zebē hwēna ngl̄i san aukuna salsek – san de ho li yawal mo aukuna kiye, ahaksa san de ngl̄i de mamkam tadren aukuna kiye. Hen san de zi beyam-bya mo jublandan gitar aukuna kiye. ³ Zi trana in Teipsin Zini Alap mo nwenak tēr ésesa da’ak. Dan-nēr dan-nērkam de otweranna

hen 24kam de teipsin-teipsin zini in hen man èsane gwe'ak. Zéno mae mo terya in aha zi hom tawa néblak hen bëjen tan. Diki 144 ribukam de zini mensa auhu-kama nakon Domba Tanena in ngan tasibirkike, zen en tawa néblak, hen zen en de ta gwen hap dena. 4-5 Zi trana in, zen lalak enna, sap zen hom boton alap-alapsa ang neibirida gwek hen hom èkahalo gwe-gwek. Zep zen Alap mo nwenak san de zi nungglina kiye. Zéno mae mo mip nakon boton ola hom tangan wet sok. Zen enho kles gwezin srémna. Insa kirekam élalak gwek, in zep Eirzi-Bia yawal hon zéno mae mo bosem-sena sérkam èdawem gwek- tingare ahakore wenya konye. Zen zep Domba Tanena insa ang nè gweblanan- men desan ki tè gwendaye. Sap zen zen- zère mo kalkam de ngan tasibin wenyaye.

**Alap mo dam taha nakore dan-ahare
zini kim hlauludakake:**

6 Ki zebë hwëna etan ahana Alap mo dam taha nakore zini hla tak. Zen man gulk tangan san ihe nasen'an haka. Zen Alap onakore ol dawemsa gol ha'an zaka, hen ol dawemna in hëndep denaban sa lwa gwer. Ola in tingare okamanak de zi ausu hap dena- sap tingare sop nwe-mase zi ausu, hen tingare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi, hen sap tingare irik gin langnak de zi hip dena. 7 Zen ol mamkam gu ane gwe'anka,

“Alapsa em aïriblan, hen zéno bose ensa em teip gulsuk gweblan, sap angkam mes zaununm- Zen dikim zisi klis gun hup denaky. Boklena kom la gweblak- men Zen nglina, kamana, hina, hen ho nwena kitak yang tabirkiye.”

8 Etan ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini zertro kinzika. Zen man anakan isrip-sri gwe ine nasen gwe'anka,

“È yala Babel mes timbwas gwera! Mes timbwas gwera- men zen tingare zi aususa kahalo soson enkam dikim lowehe gwen hap mamak ta gwibirkike, san de ho mamaksa de otdebinni kiye. Zen zep Alap è yala insa kareknak drënera.”ⁱ

ⁱ14:8 È yala “Babel ”kam, Yohanis è yala Roma mo boresa gol èweka. Emki 1Ptr 5:13nak baca gun, hen zao de otde ale nabani.

9-10 Etan ahanik zertro kinzika, ki zep ol mamkam gu ane zaka,

“Zini men zen de otweran dowal yala insa blikip neisibili’ak, hen zéno nwe-masekam de yang tasin dowala insa, desa hen sa Alap kirekam de kareknak kang gulu. Hen kirekam, men zen dowal yala in hap de nomorsa zére mae mo mirenak ahaksa tahanak ale dabi’ik, desa hen sa kirekam de kareknak kang gulu. Zen kitak sa Alap onakore hëp nabare zitan hona notdebir, hëndep Alap mo jalak sa lowehe gwer – sérkam de syauk bla sal-salak.^j Zao sa Domba Tanena in Alap mo dam taha nakore zi niban zikara ta gwibiri. 11 Syauknu in zen de karek ta gwibi’ik, zéno butna hëndep denaban sa sewese gwer. Ni tanna banakan dep, sap zen kam denaban gwëram denaban zausun srëmkam sa Alap mo jalak lowehe tine gwer. Sap zen otweran dowal yala hen zéno nwe-masekam de yang tasin dowala in han blikip neisik gwizimk, hen zébe hap de nomorsa zére mae hon ma-makan dabik.”

12 Zen in zep, Alap mo iřik giinnik de bütü gwen wenya, em tatem ézauk. Alap mo ol san de ang ta gwennak hen Yesussu de taiblìblannak, zéwe en em tatem ézaun.

13 Ki zebé hwëna ngatan zi mo lang nakore ola etan salsek – ahanik kim anakan gu aneka,

“Ansa emki ale gun: Angkam man kon gwesik hana'an, hen hëndep kirekam sa lwa zahe gwer. Tingan men zen Bian Yesus onak de tatem ézaunnuk juwe gwe’ak, zen ailya gwibinnik sa lowehe gwer.”

Ki zep hwëna Alap mo Enhona ding gulbluka,

“In eiwa! Zen sa zére mae mo syal dohon-honna nolzausul. Zen hwëna ailya gwibinnik sa lowehe gwer, sap zéno mae mo syala kore eini awe sa mamkam nulin gwer.”

^j 14:9-10 “Sérkam de syauk bla sal-sala” in, desa “belerang” kam Amber olkam li nul sone gwenan. Belerangna zen lau-lau kire-kire, yong-yongna, hen desa de syauknuk tul sonenkam, nabakam hitil gwenan hen sal-sal gwe-gwenan. Zéno asena karek tanganna.

**Yohanis kim okamanak de Alap mo nganak
de ei nika tarannak kara tabirkike:**

14 Ki zebē etan hlauk– but ngap-ngapna kim wet so kinzik.
But tahanna iwe zen nikin ane'anka– san de Zi Tanganna kiye.^k
Nolak emaskam de mire sigisa ala gulku. Tahakam nēbok gwa
ben-bensa gwirenka. 15 Ki zep hwēna ahanik Alap mo dam taha
nakore zini ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon te so
zaka, ki zep but tahannak de Zini insa takenblaka,

“Nēbokna inkam emki okamanak de gandum dansa
taran, sap mes bil gwera hen taran hap denak mes
zaul.”

16 Ki zep butnak de Zini nēbokna inkam okamanak de eini
tanka.

17 Ki zep hwēna ahanik Alap mo dam taha nakore zini te
sokin zīka– ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon. Zen
hen nēbok gwa ben-bensa gwirensi'inka. 18 Ki zep hwēna etan
ahanik Alap mo gol homannak de kals alp nakon te sokin zīka–
men zen kalsnak de syauk blana kara ta gwendake.^l Zen ki zep
ol mamkam nēbok gwiredan zini insa takenblaka,

“Okamanak de angguru mes bil gwera. Emki taran.”

19 Dekam zep nēbokna inkam okamanak de anggur danna tim
nikon blom tan daka, ki zep kaso hul gunnuk yal ta seka– zao
de tanakam de zaublun dankam na tan hap. Alap orep mes
kaso hul gunnu insa hamal gulku– men zen zēre mo jalak lowe
he'akke, desa de zē karek tabin hip. 20 Anggur danna in ē yala
in mo alpnak tanakam de zaublun dankam na dak, dekam zep
kon zi kala ho mo kim tinek– langana 300 kilometer enkam.
Olk san dep de akabinkim, tatekna dua meterak man golek de
gwek.

^k 14:14 Yesus Zēnaka Ibrani olkam “anak manusia” kam gu gweblaka.
Desa Orya olkam “Zi Tangan” kam li nul sone gwenan, sap Ibrani olkam
“walas” kam de enlalana zēwe hom. Yesus kirekam Zēnaka gu gweblaka, sap
Zen man enlala gweka– men dekam Daniel Bak hamal hap Zēnaka ngatan zi
mo langnak hla takake. Daniel man anakan (Dan 7:13-14) ale gulbluka, “Ee
ama ngatan zi mo langnak zisi hla tak– san de zi tanganna kiye.” Ahaksa,
san de “anak manusia” na kiye. Zep hen kirekam, zini mensa Yohanis but
tahannak hla taka, san ha totore zi tangan? San ha Yesus Zēnaka mes yap?
^l 14:18 Kalsnak de syauksu de kara ta gwen hap de dam taha nakore zini in
hap de ola hen ki– Why 8:3-5nak.

**Yohanis kim Alap de aumwa hap okamasa
timbwas gunnuk hlaulkuke:**

15 Ki zebë hwëna etan sérkam de owasna ngatan zi mo langnak hlauk, hëndep ama tenggwanbi'ik. Ëe Alap mo dam taha nakore zisië tuju enkam hlauludak. Alap mo golak ézau'uk. Zen Alap mo aumwa hap de timbwas gunsu okama san dep kap nul ha'anzak. Aumwa hap de timbwas gunnu in mo hyanak, zen dekam sa Alap mo zi hip de jala zausul. ² Ki zebë hwëna hi yawal makare naka hlauk. Zëno nwe-masena san de syauk nuban de siri nën kacana kiye. Hi alpnak iwe zini man ézau'uk. Zen men zen hi mwa nakore otweran dowala insa^m hen zëno nwe-masekam de yang tasin dowala ban betek neizim srëm gwekke, hen otweran dowala in mo bose hap de nomora insa hwa nulsukke. Zen gitar makare naka deirensi'ik – mensa Alap kap tazimkike. ³ Zen man Alapsa de isrip-sri gweblan hap de térsya da'ak – men kirekam hen Israel mo auyan-azana dakke, in kim Musa Bak gwiswe sonekake. Tërya in hen Alap mo Domba Tane hap man dakasti'ira. Zen a kirekam mo da'akyé:

“Bian Alap Soson Zini,
eno syal gwibinni dawem enna hen mam tanganna.ⁿ
Em tingare zi ausu mo Teipsinni.
Eno enhona dam-dam enna,
hen Em taibliblan tanganna.^o

⁴ Bian, Emsa nara dep? – aïriblan srëm naye.^p
Hen nara dep? –

eno bosesa de teip gulsublun srëm naye.
Sap Em en tangan lalakna.
Tingare zi ausuna dawemsa de ebe hap gol gweblan
hap sa yaïng gwe-gwezal.
Sap angkam mes dam gwesinän:
Eno zisi de syal gwibinni dam-dam en tangankam.”^q

⁵ Zen kim hya gwešík, ki zebë hwëna akesek: Ngatan zi mo langnak de Alap mo gola talusun nik lwa'an haka – men dekon tangan Alap Zëna irik gil gwenan halake. Gol mwanak iwe hen deyolkam de gola ama zë hlaulsek – men kire naka hen

^m15:2 Why 13:1-8 ⁿ15:3 Kel 15:1, Mzm 111:2 ^o15:3 Mzm 145:17

^p15:4 Yer 10:7 ^q15:4 Mzm 86:9-10, Yer 10:7

orep Alap Musa Bak hap goltréblakake. ⁶ Tujukam de Alap mo dam taha nakore zini in dekon zep tujukam de aumwa hap de timbwas gun nuban nolëte so gwezak. Zëno mae mo pakeanna ngap-ngapna hen angtan-angtanna. Zëno mae mo emaskam de bitina dak-dakna, hëndep bik dannak hatak. ⁷ Dekam zep dan-nér dan-nérkam de otweran makare zini in ahanik emaskam de pancina zëbe mae hap kap tazimki. Pancina in mes Alap mo jalkam ëbeya gwek– hëndep de gwën Zini Alap mo jalkam. ⁸ Alap man dekam zëre mo ngatanna hen sosonna sérkam goltreizim'inka, zen in zep dekam zëno gola in butna sérkam taïl gi'inka. Zep dekam zini toton banakan dep?– gola iwe de tinni, tujukam de timbwas gun hup dena insa de okama san dep hlei yulsuk irin srëmnaky.

**Yohanis kim hamal hap hlaulkuke– tujukam
de Alap mo aumwa hap de timbwas gunnu insa:**

16

Ki zep Alap zëre mo gol mwa nakon ol mamkam gubiridaka:

“Tujukam de Abon onakore jala bare panci hona insa em okama san dep hlë-hle tasük irin.”

² Nonol zini ki zep hëndep gwë halka, ki zep hëndep pansi ho zemka okama san hlei yulsuk inki. Dekam zep tìngare zini men zen otweran dowal yala in mo nomora mirenak ma-makan dabik ëkwae-kwae gwek, hen men zen yang tasin dowal zem insa betek né gweblakke.

³ Zao de zini ki zep hen pansi ho zemka hinak hlei yulsuk inki. Hina dekam zep kal kakak hap jowek– san de zi tok mo kala kiye. Dekam zep hinak de kirekam-kirekam otweranna kítak juwesiék.

⁴ Zao de zini ki zep hen pansi ho zemka weya-weya san hen ho-nwe ho-nwe san hlei-hli guludaka. Tingare weyana dekam zep kal hap ejowendak. ⁵ Èe dekam zebë Alap mo dam taha nakore zisi ahanaka salblak– men zen tìngare weyana iřik gili dakake, zen kim gu aneka,

“Hare eiwa, Alap Em in Zenke– enho dam-dam
Zi niye. Em angkam gwë'ara hen orep mes gwë'ka.
Karekna ansa tak gulzim innira man tangan dakastilin.

⁶ Zen mes ere mo hlil irin wenyik mo kala hen ere
mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi mo kala
hlei-hli nul gwek, zep angkam Em kalsa de otde

gwibin hibe gubiridanda. Kirekam man tangan zëbe
mae hap dakastilzimnin.”

⁷ Ki zep hwëna zi beyam-byana men mo ola Alap mo golak de
te kil tru tasik gweblan meja iltikin nïkon anakan wet sok,^r

“Bian Alap Soson Tangan Zini, eno auhu-kama zisi de
karek tabinni aïris tangan, hen man tangan
dakastilin!”

⁸ Hwëna ki zep dan-nér dan-nér zini panci ho zemka yakla
nwenak hlei yul guku. Yakla nwena dekam zep sérkam tangan
sal-sal gweka – zéno sal-sala in hap dikim zi sop nik étaiblin-
taiblin gwen hap. ⁹ Dekam zep hëndep zini yakla sal-sal hap
sopna étaiblin-taiblin gwek. Zen dekam zep hen Alap mo
bosena lamang nul gwek, sap Zen Zen karek-karekna insa lup
gul sonezimki. Zen man ki sap karekna insa noltowe gwek,
hwëna hom kim zëre mae mo karek-karek nakon éhale gwe'ak,
hwëna zen dekam hen bëjen Alap mo bosena anakan teip
gulsulun “Alap, Em eiwa teipsin tanganna.”

¹⁰ Hwëna aha-ere taha-tap zini in ki zep panci ho zemka
otweran dowala in mo iřik gin é yalak hiri gul inki. Dekam zep
tingare otweran dowala in mo iřik gïnni kawesik. Zéno iřik gin
zini dekam zep aïrin hip en sunu ejak-jak gwek, ¹¹ hen dekam
zep etan ngatan zi mo langnak de Teipsin Zini Alapsa lamang da
gwe'ak, sap kawesiñni inkam zéno mae mo kwaе-kwaena sérkam
ësang-sang gwek. Hwëna zen dekam hen hom tapbla nuk – zëre
mae mo kirekam-kirekam jal-jal gulin hala seran naye.

¹² Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya yawala Efrat
mo ananak hlei yul guku. Weyana in dekam zep sasa gwek.
Zen mae hap ki lwak: Eijannak dikim yakla hata sezan nakon
teipsin-teipsin nik yaïng gwezan hap. ¹³ Hwëna dekam zebë
dan-ahare dowal karekna hlauludak. Zéno mae mo nwe-masena
san de blina kiye. Ahana jalom yala in mo ëk mwa nakon wet so
zaka, ahana hi mwa nakore otweran dowal yala in mo ëk mwa
nakon wet soka, hen ahana okama mwa nakore dowala in mo
ëk mwa nakon wet soka – in zen boton gwekake, “Ee an Alap
mo olsaë ayang gul gwizim'in.” ¹⁴ Bli makare dowal-dowala in
mae hap dena: Zen de owas-owassa syal gwe-gwibin hip. Zen

^r16:7 Why 6:9-11, 8:3-5

sa tingare langnak de teipsin-teipsin zi nik dep tagal gulsundan hap sek gwenda gwer – dekam de Alap mo yakla yawalak Alap zere han zereijan hap.

15 Emki éenlala gwen Yesus mensa hamal hap anakan gu-gubirida gwekake,

“Ee sowë zi mo kim asa hatazal! Em in zen salok-salokkam asa kara é gwebla'an, em aïlya gwibinnike lowehe gwe'an. Hen kirekam – em in zen Asa de hut tu ane gun hup dawemkam kara é gwebla'an. Ere mae mo pakeanna dawem enkam kara la gwibik. Ki hwëna mumuk ennak de Asa hut so gublunkam, ki irkan esa sahera ban ézaul.”^s

16 Bli makare dan-ahare dowala in dekam zep okamanak de teipsin-teipsin wenyaka eijan hap tagal nulsuk – lang bosena Ibrani olkam “Harmagedonk.”

17 Zao ki zep Alap mo dam taha nakore zini tujuna panci ho zemka okamanak de asesenak hei-hli gulu daka. Dekam zebé etan Alap zere mo ola sak – ol mamkam kim gu aneka,

“Ano jala angkam mes tap gwe henan.”

18 Dekam zep nglî angna zausun srëmkam ang ta tineka, hen nglina sérkam tangan tadre tineka, hen sérkam de jingil yala dekam zep gwëka. Nonol zi yang tasin níkon, hom mae kirekam de jingili gwëka. Jingili in karek tangankam dena. 19 É yala Babel^t dekam zep hlang-hlang gwenkam hëndep dan-ahan nëk, hen okamanak de tingare langnak de é-ëna kitak zep étimbwas gwek. Sap tingare é-ënak de zini mes é yala Babelk de zi mo kim karekna nulin halasen gwek. Zëno mae mo karekna man tangan taman kinik, in zep Alap kirekam zere mo jala bare wiklom hona insa de otdebin hip golzimki. 20 Jingili in hap zep tingare hinak de kama-tek kama-tekna langa san dep éese-sek gwek, hen tingare kwatapna hen man ejek-jak gweka.

21 Dekam zep es kwak yawal-yawala o makan il tika – zisi dikim karek tabin hip. Aha-ere kwakna zëno dohonna lima-pulu kilogram enkam. Zini dekam zep Alapsa lamang dak – insa es nabare ona sérkam il tikake.

^s16:15 Salok-salokkam de lowehe gwen hap dena, emki Luk 12:35-48nak hlaun. Pakean dawem mo dam gulsunnu, emki Why 19:8nak hlaun.

^t16:19 É yala “Babel” kam, Yohanis é yala Roma mo bosesa gollëweka. (1Ptr 5:13, Why 14:8-11)

**Gulk sun de ol blaoranna an,
kahalo soson we yawal hap dena:**

17 Zen kim hya gweſik, ki zep ahanik in zen tujukam de Alap mo jala bare panci hona okamanak hlei-hli dasibirink abon onak hata zaka. Ki zep zé asa gublu zaka, “Haen. Ëe asa kahalo soson we yawalsa ebe hap goltréblal – men desa sa Alap sérkam karek guluke.” Hwëna eiwakam de kahalo soson wesya hom enlala gwibirkì. Hwëna ë yawala Babelsa ki enlala gweblaka – in zen weya yawal alpnak lwa'arake. ² Auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenza man zéno mae mo lowehen san ang ta gwek – boton yang tasín alap-alap osan dep de ang ta nasen gwenkam. Zep zen Alap mo nwenak man lowehek – san de kahalo soson we walya kiye. Béjen aha-ere zi niban ën. Okamanak de zini dekam zep desan ang ta gwek, hëndep zep émamak gwe-gwek – san de ho mamaksa de otdebinni kiye.

³ Ki zep hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, dekam zep hëndep Alap mo dam taha nakore zini in asa zi srëm lang san dep zersong gweka. Zao zebë wenza hlauk. Otweran dowal tahan dannak nikin ane'ak. Otweranna in, zéno sopna, ok eis kal-kal makarena, hen zéno timni Alapsa de lamang tan bosemse alekam mes sowehek. Otweranna in mo nola tuju enkam, hen nolak de hli-hlina dare taha-tap enkam.^u ⁴ Wenza in bajuna hen ok eis kal-kal makare naka ala sok – sam dan kíl makare nabán de siri nén naka. Hen zen mes sérkam wér gwek – emaskam, kirekam-kirekam kasó lilingtin níban hen sasyan nabán. Tahakam anggur ho nabare sondosa zirensik – emaskam de syal gwibin nika. Hwëna zen anggur ho tangansa hom. Hwëna zéno dam gulsunnu, zére mo kirekam-kirekam karek hen zére mo kahalo-kahalo nakore karek. ⁵ Mirenak de alena hen ki – anakare gulk sun de ol blaoran nabán, “Ëe an Babel Bak, tingare swi soson hen kahalo soson wenyik mo ane.” ⁶ Ëe dekam zebë tame guk, “Zen ansa anggur hona otde gwenan, zen anggur ho tangansa hom. Zen zi kalsa otde gwenan. Kala in Alap mo iřik ginník de bítí gwen wenyik mo kal – mensa Yesus hon de tatem ézauk gwennak damera

^u17:3 Kirekam de dowal hap de ola emki Why 13:1-8nak hlaun.

gwekke. Wenya in zep gwë gwenan – san de ho mamaksa de otde gwenna kiye.”

Kimë zë wenya insa kara gu'uk, ama zë sërkam tenggwanbi'ik.
⁷ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep asa gubluka,

“Em basae tenggwanbi'ira! Zen in gulk sun de ol blaoran makan. Hwëna ëe anik dawemkam ebe hap srip gulsubluk – nol beya nabare otweran dowal yala in hap denaka, hen wenya in zen zëbon nikin ane'anke, zëbe hap denaka. ⁸ Otweran dowala in orep man sap okamanak ngaya gweka, hwëna angkam hom. Zen nabakam sa etan juwen zi mo lang nakon sewese zala. Okamanak de zini hla tankam sa denggwanblal, sap zen jek-jak gwen nakon sa etan jowe zala. Hwëna Alap mo Domba Tane sa nabakam etan hëndep denaban timbwas tala. Tingare zini molya dowala insa denggwanblak. Hwëna diki auhukamana ansa de yang gulsun srëmnak men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zim srëm gwek hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa denggwanblal.

⁹ “Enlala blal wenya, zen en sa otweran dowala in hap dena dam nulsuk gwer: Tujukam de nola, zëno dam gulsunnu, zen tujukam de kwatap bete-tek, men zëwe wenya in nikin gwenanke. ^v Tujukam de nola in hen, zëno aha dam gulsunnu, tujukam de teipsin-teipsinni. ¹⁰ Teipsin-teipsin wenya in, aha-ere taha-tap enkam mes juwe gwek. Ahana nama iřik gï'ira, hen ahana nama hom hata'ara. Zen kim de hata'an zaka, zen hen molya holokam iřik gïlkï, ki sa hen tili. ¹¹ Hen otweran dowala in zen de juwen zi mo lang nakon etan ngaya gwen hap sewe se'an zaka, zen kim orep gwëka, zen tujukam de teipsin wenya men zen lowehe gwek, dekam hen man teipsinkïm gwëka. Zen zëno mae mo ahana. Zen kim de etan jowe'an zaka, zen sa etan dekam teipsinkïm iřik gïlli. Zep sa tim

^v 17:9 Otweran dowala insa de dam tasinni, zen etan ë yala Roma, sap Romasa zen tujukam de kwatap tahannak gola daublu anek.

dir, ‘An teipsinni delapanna.’ Hwëna zen hen molya holo gweka, ki sa hen timbwash gvera.¹² Nola kore hli-hlina insa dare taha-tapkam hlauludala, zen hen dare taha-tapkam de teipsin-teipsinni. Zen angkam nama hom irik ni'in, hwëna zen otweran dowala in mo alp nakon sa srén-srénkam de langnak irik nilidak.^w ¹³ Dare taha-tapkam de teipsin-teipsin wenya in, zen sa enlalana aha-en dal, hëndep zep sa zëre mae mo irik gënni otweran dowala in hap tapbla nulblir.

¹⁴ Otweran dowala in sa Alap mo Domba Tanena in han zereijala. Hwëna Domba Tanena in zëre hon de ang ta gwen wenya ban sa zitimbwas tabiri. Sap Domba Tanena in Zen – Teipsin Zini Bian. Hen Zen tingare teipsin zi mo Teipsinni. Men zen Desa ang nébla'an, zen Zëna mensa hlil inkike hen kwang guludakake, hen men zen Zëbon onak tatem ézaukke.”

¹⁵ Ki zep etan Alap mo dam taha nakore zini in asa ë yala Babel hap denaka gubluka,

“Weya yawala insa kahalo soson wenya in mo alp san hlaulu,^x zen hen weya tangansa hom. Zëno dam gulsunnu, zen tingare zi ausu, tingare kirekam-kirekam sop nwe-mase zi ausu, hen tingare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi ausu. ¹⁶ Hwëna otweran dowala in hen nola kore hli dare taha-tap zem in han sa lamkam kahalo soson wenya insa jal neibir, hëndep zen sa zëno kire-kirena alal dabir hen sa irkare nul. Zen sa hëndep zëno ninni dwinbir, hëndep tokna syauknu sa ang nulsul. ¹⁷ Zen Alap Zëna kirekam de enlalana ing ta sonezimdi – zëre mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip. Zen in zep sa dare taha-tapkam de teipsin-teipsin wenya in zëre mae mo irik gënni otweran dowala in hap tapbla nulblir. Zen dekam otweran dowala insa sa betek néblal, hëndep mensa Alap kirekam de syal gwibin hip hamal hap gubiridaka mes ki su nulsonek.

^w**17:12** Yohanis man awe ale gulku, “Zen aha-ere jam enkam sa irik nil.”
Zëno gulk sun de enlalana, “Zen molya holokam irik nik.”

^x**17:15** Why 17:1, 16:19

18 “Hen kahalo soson wenza insa hlaulu, desa de dam gulsunnu, zen ë yawala in zen langna beyakam iřik giřinke.”^y

**Yohanis kim hamal hap hlaulkuke-
ë yala Babel de timbwas gwen hap dena:**

18 Ki zebë hwëna etan Alap mo dam taha nakore zini hla ta guk– ngatan zi mo lang nakon kim ati gwe'an zaka. Zëno sosonna mam tanganna, hen zëno timni ngatan tanganna. Dekon okamana hëndep man tangan ngatan gwek. **2** Ol mamkam zep isrip-sri nabán gu ane zaka,

“Ë yala Babel mes timbwas gwera. Zen mes timbwas gwera– men zen bolte-bolte gwe-gwekaye! Angkam kirekam-kirekam dowal-dowal karek-karek en zë lowe he'an– hen kirekam-kirekam mawa karek-karek nabán, zini mensa hwa dasik gwibirinke. **3** In ařis, sap tingare zi ausuna mes ë yala in mo lowehen karek san ang ta gwek, in zep ho mamaksa de otdeblanda gwen makan émamak gwe-gwek. Zen zëre mae mo boton yang tasibin alap-alapsa de ang gwibirida gwen hap wan-wan da gwibik. Zep tingare zi ausuna mes Alap mo nwenak ékun gwek– san de kahalo soson we walya ban de swi énna kiye. Okamanak de teipsin-teipsin zini, hen kire-kiresa de lidak ta gwibin hip de zini man ë yala iwe kire-kirena lidak da gwibik. Zep ë yala in mo sérkam de hole-hle nakon, zëno mae mo te-alana ébeya gwe-gwek. Zep zen ë yala in mo lowehen karek san ang ta gwek.”

4 Ki zebë etan ngatan zi mo lang nakore ola salsek kim anakan gu aneka,

“Haen, are mo bi gwibin wenza, em dekam éna in kon wet so gwek! Zëno mae mo karek-karekna in mana ebon mae onak hliminnink, hen kareksa ema apdekam deban mae hla kulink! **5** Sap éna in mo karek-karekna man tangan bwang gwenkam nglinak de hatan hap alp gwe'an, hen Ëe ama zëno mae mo kirekam-kirekam jal-jala ařtbir-zim'in. **6** Men kirekam

^y**17:18** Yohanis kim ansa ale gulku, Roma dekam langna beyakam iřik giřik.

ëna iwe de zini are mo walasna karek da gwibik, dikire desa hen kirekam karek dabik, hwëna zëbe mae hap etan sërkam mas ulzimk. Zen hëp nabare wiklom hosa aha zi hip nol gwizimk, zep dikire zëna hen kiresa sërkam tangan notdebik. ⁷ Zen man menkam ébolte-bolte gwe-gwek, zep angkam zëno mae mo enlalana dikire dowe hana gwek. Zen menkam tahalha srëmkam lowehe gwek, zep angkam zen dikire ngalap naban lowehe gwek. Zen man zënaka nenbirida gwek, ‘Ëe an tingen teipsin-teipsin enna. Ëe molyë étahalha gwek, hen ëe molyë we sem mo kim gona tak.’ ⁸ Zen in zep, sap zen kirekam ébolte-bolte gwe-gwek, zen zep sa aha-ere yaklakam Abon onakore hëpna hla nul– enlala dowe hanan hap dena, usak yala ban de lowehen hap dena, hen juwen hap dena. Zen sa syauknuk éhweistil, sap Ëe an Bian Alap Soson Zi nikë kirekam karek tabi'in!”

9-10 Kim ë yala Babel hweisti'inka, auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenza men zen ëna iwe kire-kirena lidak da gwibik, hen zëwe de zi mo lowehan san ang ta gwek, zen langa nakon butna sewennak kara nuk. Sal-sal aïrin hëp hom zë égolek de gwek. Zen zep bunnu nawabik hen anakan sei gona ta'ak, “Ali tol! Kwasang! Ëna in menkam teipsinni hen tatete tanganna, hwëna aha-ere jamkam mes tol hwei-swis gwenda!”

11 Auhu-kamanak de kire-kire lidak ta gwibin zini hen ë yala insa gosa dablak. Sap aha ëna kirena hom– zao de etan kire-kiresa lidak ta gwibin hip denaye. ¹² Sap menkam kire-kirena insa bulkum lidak ta gwibin hip kap dahal gwezak– emas nakore kire-kirena, perakkam dena, kaso lilingtinni, sasyan dawemna, hen kaen ngap- ngap dawem-dawemna, ok eis makare kal-kala, hen sam dan kil makarena, hen ahakon sin-sin tangan wenyaka.

Tenya kore kire-kire syal gwibinni hen ki lop dahal gwezak– sap te irase dawem nabare tenya korena, hen sap sërkam de nwe awes tenya korena. Ahakore kire-kirena zen srin makare ngap-ngap naka, hen tembaga nakorena,

hen besi nakorena.

Hen ahakon kaso nwe-aweskam de syal gweblan
dankam dena.

- ¹³ Tembanena hen menkam zëwe lidak da gwibik–
sap minyak, tepung dawem, hen gandum dan,
sap kayu manis, hen tembanesa de dërek gun
hup de kire-kirena.

Anggur hona hen ki.

Irase dawem nabare kire-kirena hen ki lidak da
gwibik–
sap tim hip dena, hen ang gun hup dena.

Zen hen menkam otweran zahona man zë lidak da
gwibik–
sap sapi hen domba.

Zen hen kudana lup nulhal gwezak– hëndep ahakon
kereta zeban.

Hen zini man hen dahyohal gwezak– te-ala hap de zë
lidak tabin hip, dekam de zëbon mae tana
ïltikinniik ébabu gwe-gwen hap.

Hwëna angkam banak molya kirekam lidak da
gwibik, sap ë yala in mes timbwas gwera.

- ¹⁴ Kire-kire lidak ta gwibin hip de zini in ki zep éna
insa enlwan hap nenblak,
“Sërkam de dawem kire-kirena mensa sap zini bi
gweblandan hap dëblanda gwenan, zen mes
tol ebon mae onakon ejek-jak gwenda. Ali tol!
Eno mae mo te-ala mamkam de lop tan kire-
kirena mes tol zalta dep éhwei-swis gwenda.
Em molye etan hla landak.”

¹⁵ Zep kire-kire lidak ta gwibin zini men zen te-alana ébeya
gwe-gwek éna iwe de lidak ta gwibinkim, zen langa en nakon
ëzauk– syauk sal-sal airin hëp. Zen man anakan gosa dabik,

¹⁶ “Ali tol! Ë yala in, kwasang tol! Zëwe de zini
menkam kaen dawem-dawem ensa alala da gwek–
dawemkam de ngap-ngap naka, hen ok eis makare
kal-kalaka, hen sam dan kïl makare naka. Zëno mae
mo wér gwen hap de kire-kirena menkam dawem-
dawem tanganna– sap emaskam dena, sap kaso
lilingtinni hen sasyan dawem-dawem maena.

¹⁷ Hwëna aha-ere jamkam kire-kirena in mes tol
ëhwei-swis gwenda.”

Bul bina, hen golësek gwe-gwen hap de wenya, hen zëwe de syal ta gwen wenya, hen kitak men zen buluk ang ta gwek, zen hen kirekam langa en nakon ëzauk. ¹⁸ Kim syauk butna insa sewe sennak hla nuk, zen hen ë yala insa goса dabl'ak– mae hap, “Okamanak ahana hom– kirekam de ë yawalaye.” ¹⁹ Zen dekam zep bunnu nawabik– anakare sei go naban,

“Ali tol! Ë yala in, kwasang tol! Zëwe de zini te-alana sérkam de beya tanganna. Èe zebë kire-kirena desan dep kap lahal gwek– lidak ta gwibin hipye. Èe hen dekam zebë te-alana ëbeya gwek. Hwëna zen mes tol aha-ere jamkam hwei-swis gwenda.”

²⁰ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in^z kim kirekam hlaulku, dekam zep tangan anakan isrip-sri gweka,

“Ngatan zi mo langnak de wenya, em ëisrip-sri gwen, sap Alap mes ë yala insa timbwås tanda! Alap mo ïrik günnik de bïti gwen wenya, hen em in zen zëre mo ola ol halada gwek hen ayang ulida gwekke, em kitak ëisrip-sri gwen! Sap éna iwe de zini man emsa karek da gwibik, zen in zep hwëna Alap desa heip guluda.”

²¹ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini soson tangan nik kasø yawala gul ineka– sérkam de dohon-hon tangaran naka. Ki zep hinak tak gul ineka. Zen man hen anakan gu aneka,

“Ë yala Babelsa an kirekam sa Alap zer anera, hëndep karekkam sa tak ta inera, hëndep sa jek-jak tala.

²² Zëwe molya etan gitar maena nyublandak,
hen sulingni molya nenblandak.

Sramin aukuna hen molya etan zëwe ësane gwek.

Sap men zen kire-kire dawemna syal néblanda gwek
molya zë etan lowehhek.

Hen gandum dan maesa de ils ti gwibin aukuna
molya zë etan ësane gwek.

²³ Lampu ngatanna hen molya zë etan kara dak.
We-zi daresa de oto sonnak de isrip-sri ola molya zë
etan ësane gwek.

^z18:20 Why 18:1-2

Zëwe de kire-kire lidak ta gwibin zini man tangan
 sap okamanak éteipsik gwek,
 hwëna zëno mae mo meiyerak de hlaun zini hen man
 boton owas-owassa syal nei gwibik,
 hëndep zep okamanak de zini kïtak gwi nulsukink.
²⁴ Sap zen Alap mo olsa de ayang gun hup de zisi hen
 Alap mo hlil irin wenyaka tingare lang san
 dameranda gwek, zep sa Alap éna iwe de zi hip
 zëno mae mo kala ngéro gulzimdi.”

19 Zen kim hya gwasik, ki zebë hwëna ngatan zi mo lang
 nakore zi beyam-bya de ol mamkam étakeran ola
 anakan sak,

“Haleluya! ^a Nëre mae mo Alapsa nen boltere tan,
 sap èngaya gwen hap dena hen sosonna kïtak Zëbon
 onak.

Zen en teipsinñi.

² Sap zëno zisi de klis gunnu dam-dam en tangankam.
 Bëjen mae tautek gun.

Zen mes ë yala Babelsa hëp tyaka,
 sap zëwe de zini tingare zisi yang tasin alap-alapsa
 dikim ang gwibirida gwen hap yasik da gwibik.
 Zep zini Alap mo nwenak kahalo sosen we wal mo

kim ènwe-mase gwe-gwek.

Zen hen Alap hon de syal ta gwen zisi damera gwek.

Zen in zep Alap zëno mae mo kala
 zëbe mae hap ngéro gulzimnira.”

³ Etan ki zep mamkam ègu anek,

“Haleluya! Alapsa nen boltere tan,
 sap syauknu men zep éna in hwei-swis gwe'ara,
 zëno butna sa hëndep denaban sewese gwer.”

⁴ Alap mo alpnak de 24kam de teipsin-teipsin wenza hen
 dan-nér dan-nérkam de otweran makare zini in, zen dekam
 zep èik gwe hezak– Alap hap de anakan dawemsa golblan
 hap, “In eiwa tangan. Haleluya!”

^a19:1 “Haleluya” zen Ibrani mo ol. Zëno enlalana, “Alapsa nen boltere tan.”

**Yohanis kim hamal hap Alap mo Domba Tane
de iřik gin hip de tembane yawalak hlauludakake:**

5 Ki zep Alap mo komal tum alpna in kon ola wet sok,
“Tingare Alapsa de betek gweblan wenza,

nen boltere tan—

tüngan men zene Alapsa blikip eisik gweblananke,
sap mam-mam wenza hen bete-tek wenza.”

6 Dekam zebë hwëna ola sak— san de sérkam de zi tra de
ëtaken gwenna. Ol aukuna in san de hi de mamkam ngëp
gwenna, ahaksa san de nglî de mamkam tadre song gwenna
kiye. Zen man ëtaken gwe'ak,

“Haleluya! Alapsa nen boltere tan,
sap néno mae mo Bian Alap Soson Zini

Zén angkam kítak nësa iřik gi'ira!

7 Nen térya ban isrip-sri gweblan.

Nen boltere tan, sap Zen en teipsinni.

Sap Alap mo Domba Tane hap de

we oto gulblun yaklanak mes zaunun,
hen we golgublun zem in

mes zëwe dep zénaka weir gulsunun.

8 Alap mes we zem in hap deyol dawemna
sérkam de ngap-ngap angtan-angtan naka
teisyabirki—

dekam de zénaka weir gulsun hupyé.”

Gulk sun de ola awe, Domba Tane mo wenza, zen tingare
Alapsa de betek gweblan zi. Hen deyol dawem zem, zéno
enlalana, dawemna mensa Alapsa de betek gweblan zini syal
nei gwibirinke.

9 Ki zep Alap mo dam taha nakore zini men^b etan asa
gubluka,

“Ansa ale gul: Zini men desa Alap dam tasibirki,
zen de Domba Tane hap de we oto gulblun tembane
yawalak ang tan hap, zen aïlya gwibin tangan naka
sa hla nul.”

Dekam zep etan abe hap ola mas gulbluka,

“Ola an eiwa de tanganna, Alap zére onakorena.”

^b 19:9 Alap mo dam taha nakore zini in, men zen nonol Why 17nak tonblakake.

10 Ëe ki zebë Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak– dekam de desa boltere tan hap. Hwëna ki zep asa gubluka,

“Asa bahem boltere tan. Alap ensa em boltere tan.
 Sap ëe hen Zëbon de babu gwen zi, eban apdenak.
 Hen aya-wal oso-wal om men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, deban mae hen apdenak.
 Sap tingen men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, zen kitak Alap mo Enho naban.”

Yohanis kim hamal hap Yesus de teipsin zi mo kim kuda tahan nakon goléeijahal zannak hlauludakake:

11 Ki zebë hwëna kara gwek– ngatan zi mo langna mes dalusunun. Zao zebë kuda ngap-ngapna hla tak. Men zen kuda tahannak nikin ane'anka, bosen “ewikam hen tatetekam de Alap hap denaka golluwe gwen hap de Zi.” Zen mae hap ki kirekam bose dak: Sap zëno zisi de klis gunnu hen goleijanna dam-dam enkam– Alap mo dwam gwibin en san. **12** Zëno nwena syauk hi-hitinni kiye. Hen nolak de mire sigina beyam-byana. Hen mirenak alena man. Zen zëre mo aha bose, hwëna bosen in aha zi bëjen tame gun. Zen diki Zë-en tame gu'ura. **13** Baju blal zem, kal bles-bles nabare naka ala soka. Zini in mo aha bosen “Alap mo ola bare Zini.” **14** Ngatan zi mo langnak de jana nabare wenza man ang në sebla halzak. Zen hen kuda ngap-ngapnak teinikin halzak. Zëno mae mo pakeanna hen ngap-ngap tanganna. **15** Zëno mahala nëbok ben-ben makare nik te so gwebla'anka. Zen dekam sa tingare zi ausuna karek tabiri. Zen Zen sa tingare zi aususa tatete tangankam irik gili. Hwëna men zen Teipsin Zini Alap mo jalak lowehe gwenan, desa sa timbwas tabiri– men kiye, anggur dansa de tanakam de zaublun dankam na tanna. **16** Zëno bajunak, ik dan jam en, a kirekam mo zë zëre mo aha bosen ale nuk, “Teipsin Zini Bian, tingare teipsin zi mo Teipsinni.”

17 Hwëna ki zebë Alap mo dam taha nakore zini ahana hla tak– yakla nwe tahannak de zauk anennak. Ol mamkam zep kon takenka,

“Tingare mawana em in zen gulk sun ëihe nasen'anke, haen! Em tagam gwezan– tembane yawala ansa Alap ebe mae hap tehazim'irake, zëwe de ang tan hap!

18 Tingare mawana, haen! Teipsin-teipsin weniyik mo

tok-tok naka eka olgwenblandak – hen jana nabare zi mo tok-tok naka, sap mam-mam wenya hen bete-tek wenya, hen sap kuda tahan nakon de éeija gwen wenya, hëndep kuda tok-tok zeban. Haen, tingare lang nakore zi tok-toksa eka olgwenblandak – sap zi mo tana iltikinnik de teinikirin zi mo tokna, sap zisi de bi gwibiridan zi mo tokna, sap bose nabare zi mo, sap bose srëm zi mo tok-tok naka.”

19 Ki zebë hwëna etan otweran dowal yala insa hla tak.^c Auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya mes desa ejannak de mas gweblan hap tagam neisiblik – hëndep zëre mae mo jana nabare zi niban. Zen dekam zep kuda ngap-ngap tahannak de nikirin Teipsin Zini in han nëreijak. **20** Zen zep hwëna zëre mo jana nabare zi niban otweran dowal darena insa zibalk soka. Nonol hi mwa nakore otweran dowal yala insa zibalk taka. Etan domba hli nabare dowala^d insa zibalk taka – men zen boton gwekake, “Ëe an Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi.” Zen in men zen owas-owasna syal gwe-gwibirike – otweran dowala in osan dep dikim yasik ta gwibin hip. Men zen ang në gweblak, zen men zen otweran dowala in mo bose hap de nomora timnik makan dabiridak, hen men zen otweran dowala in mo nwe-masekam de yang tasin dowala insa boklena kom da gweblakke. Hëndep dowal darena insa ki zep ngaya naka sérkam de syauk bla hï-hïtin sal-salak hiri nososek. **21** Kuda tahannak de nikirin Zini in dekam zep zëno nik mo jana nabare zini zëre mo nëbok ben-ben makare mahalkam tamerasië. Mawana dekam zep zëno mae mo tok-tokna dwenblan dazak, hëndep man tangan sérkam ëitri gwek.

**Yohanis kim hamal hap dowal mo
kiigina tahalen naka hla takake:**

20 Ki zebë etan Alap mo dam taha nakore zini ahana hla ta guk – ngatan zi mo lang nakon de ati gwe zannak. Tahakam juwen zi mo bwi kawesiñnik dep de kunci naban besikam de dokot hak dohon-hon naban ein ha'an zaka. **2** Zen zep jalom yala insa^e balk taka – orep de wanya yala in saye, mensa nen gweblanan “dowal mo kiigi” kam ahaksa, “Zi Golliwe

^c19:19 Why 13:1-10 ^d19:20 Why 13:11-17, 14:9-11, 16:2

^e20:2 Why 12:1-9

Bak”kam. Desa zep besikam de dokot hakna inkam tahaleka. Zen tahalen nik sa gwé gwera – holona seribu tahun enkam. ³ Ki zep hëndep juwen zi mo kama hulak de bwi kawesiñnik dep tak ta ineka. Zëna dekam zep lilikinñi insa kuncina inkam solglasik inki. Mae hap kirekam gwéblaka: Zen de etan zi aususa yasik ta gwibin srém hap, seribu tahunna in de tap gweśin srémnak. Hwëna zëno hyanak, dekam sa etan hil dí soner, hwëna dekam molya etan okamanak holo gweka.

⁴ Ki zebë hwëna teipsin-teipsin zi mo teinikin gwen komal tumna hla tandak. Hen zini men zen zë teinikin'ik, zen men desa Yesussu de ang gweblan jal hap hen Alap mo ol jal hap damera gwekke. Zep zen hom otweran dowala in hap boklena kom da gweblak, hen otweran dowala in mo yang tasin dowala in hap hom kom da gweblak. Zen hen man baes tak – zëbe hap de nomorsa de mirenak ahaksa tahanak makan gunnu. Kire jal hap zep hëndep ahakon nola blom dasibir-zimk. Hwëna zen zep etan de èngaya gwenkam teipsinkim teinikink, sap Alap man zëbe mae hap golzimki – zen de seribu tahunna inkam Kristus mae han apdenak irik gin hip. ⁵ Zen zen sa énonol gwer-tin nikon de èngaya gwenkamye. Hwëna ahakore juwen wenza, zen seribu tahunna in mo hyanak sa èngaya gwer. ⁶ Zini in zen de nonol èngaya gwe'ak, zen aïlya gwibin tangan naka sa hla nul gwer, hëndep zep sa Alap mo dang gwén nakon ègwé gwer. Alap de aumwa hap zisi klis gunkum zen molya noltowek – mensa nen gwibirin, “Hëndep de tin hip dena.” Hwëna zen Alap ne Kristus nebon sa lowehe gwer – Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim. Zen Kristus mae han sa apdenak irik nil gwer – holona seribu tahun enkam.

Dowal mo kigisa de aumwa hap balk tan hap de ol:

⁷ Seribu tahunna in kim de taman'ak, etan dekam sa dowal mo kigina insa bwi nakon hil dí soner. ⁸ Zen dekam sa etan tingare lang san tingare zi ausuna yasik tabir song gwera – sap yakla hata sezan san dena, nikin anen san dena, hëndep eihyalip eihya-lip san dena. Zi ausuna insa man Alap mo hamal hap de olak ol gulk sun de blaorankam bose nuk “Gog ne Magog ne.”^f Zen desa sa ejan hap tagal gulsulu, hen zëno mae mo beyana san de hinak de hisglimni kiye. Aïtbinkim bëjen sul

^f20:8 “Gog ne Magog” nikhip de ola, emki hlaun Yehezkiel 38-39nak.

sonen. ⁹ Jana zini in sa tīngare lang nakon sek gwe song gwezial – Alap mo iřik gin wenyik mo ë yalsa de hatablazan hap, Alap mo dang tīni tan ë yawala insa. Hwëna syauknu dekam sa nglî nakon ati gwe zala – zao de ēhwei-swis gwen hap. ¹⁰ Hwëna dowal mo kïgi, in zen yasik ta gwibirkî, desa sa Alap mo dam taha nakore wenyik sérkam de syauk bla hï-hïtin sal-salak hiri daser – men zao nonol dowal darena insa hiri noso sekke. Zen zao sa hëndep denaban sérkam de sang-sang karek tangannak nolëlowehe gwer.

**Yohanis kim hamal hap aumwa hap
de zisi klis gunnuk hlaulkuke:**

¹¹ Zen kim hya gwešik, dekam zebë Teipsin Tangan Zini Alap mo komal tumna akek. Zen yawal tanganna hen sérkam de ngap-ngap tanganna. Zëna zëwe nikin'inka. Nglî naban okama naban hëndep dekam zep jek-jak nëk – san de but de yakla sal-sal hap jek-jak gwen makan. ¹² Ki zebë hwëna juwenkam men zen teingir gwe guk desa hlauludak – sap bose nabare wenza hen bose srëm wenza. Zen Alap mo dang gwën nakon ëzau'uk. Alap mo dam taha nakore zini dekam zep bukuna kwala-kla dabik – men zëwe zi mo auhu-kamanak de syal gwibinni ale nul gwekke. Aha bukuna hen man kwala nosok, zen hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukusa. ⁸ Alap ki zep klis gu'unka. Men kire enkam zëre mae mo syal gwibinni bukunak iwe lwak, kire enkam zep klis gulku. ¹³ Hi yala dekam zep hen, men zen zëwe ëkei-king gwek, desa etan tapblap-bla guk. Juwen zi mo langna dekam zep hen zëwe de lam tabin zini tapblap-bla guk. Desa hen Alap man klis gulku – men kirekam zëre mae mo syal gwibinni hen bukunak iwe lwakke. ¹⁴ Juwen zi mo langna dekam zep sérkam de syauk bla hï-hïtin sal-salak hiri da inek, sap zao molya etan zini bïti gwek. Syauk blana in, desa hen man nen gweblanan, "Hëndep de tïn hïp dena." ¹⁵ Zini men zëno mae mo bosemsesa ale dabir-zim srëm gwek hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, desa hen man syauk blana iwe yal nulsek.

⁸**20:12** Why 3:5, 13:8

Yohanis kim okama ëse naban nglï
ëse naban hamal hap akekake:

21 Dekam zebë hwëna okama ëse naban nglï ëse
naban akek. Sap okama ëpba naban nglï ëpba naban
mes jek-jak nök– hëndep hi mae naban. ² Ki zebë hwëna ë
lalak yawala insa hla tak– kim ngatan zi mo lang nakon ati
gwe ine'an zaka, Alap zëre onakon. Zen Yerusalem ëse. Desa
Alap Zén hamal taka– zao de Zén zi niban golëlowehe gwen
hap. Zep dawemkam wér tyasiki– san de we ësesa de weir
gulsunnu kiye. ³ Ki zebë hwëna ola sak– Alap mo komal tum
alpna in kon kim mam enkam ëgu anek,

“Alap angkam apdekam zi niban golëlowe he'ara.

Zën sa tingare zi ausuna bi gwibirdala,

hen kitak sa betek në gweblal.

Zën sa golëlowehe gwera.

⁴ Zen sa zëno mae mo nwe go-hona ngan tasibir-zimdi.
Dekam molya etan juwenna hla nuk.

Go naban enlwan naban hen sang-sangna dekam etan
hom– zëbon mae onakye.

Sap ëpba lowe henna in mes jek-jak gwek.”

⁵ Hwëna Alap ki zep gu aneka,
“Aenë angkam kitak ëse gu'un.”

Ki zep hen asa gubluka,
“Ola ansa ale gul, sap an eiwa de tanganna.
Taiblibin hip man tangan dakasti'ïn.”

⁶ Etan ki zep gu aneka,
“Angkam mes sowe henan!
Ëe an nonol lonesen nakore Zi,
hen aumwa topnak de Zi.
Auhu-kama yang gulsun srëmnakë gwëk,
hen okama hom gwennak Ëe nama asa gwë gwer.
Men zen de ého-hole gwe'ak, Ëe asa zëbe mae hap
golzim–
dekam de hëndep de gwën hap de aïlli ho nakore
hosa totoresa otdebin hip.

⁷ Men zen de Abon onak tatem ëzau'uk,
zen dawemna insa sa hla nul.
Ëe asa desa golëlowehe gwer,

hen zen ano walaskam sa lowehe gwer.

⁸ Hwëna enlala karek-karek zini, desa sërkam de syauk bla hi-hitün sal-salak sa yal nulser– mensa nen gwibirinke, ‘Hëndep de tìn hïp dena.’
 Karek gol gwen zini, zen a kirekam de zisi moye:
 Tatetekam de zaun srém wenya,
 zini men zen èk enkam èKristen gwek,
 enlala hole-hle zini,
 zi tan zini,
 kahalo soson wenya,
 meiyerak de hlaul gwen zini,
 yang tabin dowalsa de betek gwibirida gwen
 wenya,
 hen boton tam zini.

Zen kitak syauk bla san de yal gulsen hap dena–
 mensa nen gwibirinke, ‘Hëndep de tìn hïp dena.’”

Yohanis kim Yerusalem èsesa hamal hap hla takake:

⁹ Dekam zep ahanik in zen tujukam de aumwa hap de jala bare panci hona okamanak hlei nulsukin gwe'ak abon onak hata zaka. Ki zep zë asa gublu zaka,

“Haen. Anik Alap mo Domba Tanena in hap de we golgublunna insa ep goltréblak.”

Hwëna eiwakam de wesya hom enlala gwibirkì. Zen hwëna Yerusalem èsesa ki enlala gweblaka. ¹⁰ Zao zep Alap mo Enhona asa etan bi gweblaka, ki zep hëndep Alap mo dam taha nakore zini in kwatap yawal san dep asa zersong gweka. Dekon zep è lalakna Yerusalem èsesa abe hap zertréblaka. Èna in dekam Alap zëre onakon ati gwe ine'an zaka. ¹¹ Èna in ngatan tanganna hen angtan-angtanna, sap Alap Zëna Zen zëwe gwë gwenda. In zep kirekam tangan ngatan gweka. Zëno angtan-angtan gwenna, menkam te-ala èsesena, menkam kaca ngap-ngap makan– san de kaso lilingtin dawemna kiye. ¹²⁻¹³ Èna in zëno alp-alp san de kola gulk en tanganna. Lilikinni dua-blas enkam. Yakla hata sezan san dan-ahan, yakla nikin anen san dekam hen dan-ahan, eihya-lip san dan-ahan, hen eihya lip san dan-ahan. Alap mo dam taha nakore zini aha-en aha-enkam dua-blaskam de likinni insa kara da gwibirin. Likinni in Israel mo dua-blaskam de zi ausu mo bosemse nabani. ¹⁴ Èna in

mo kasokam de mokona dua-blas enkam. Zëwe mes Alap mo Domba Tane mo dua-blaskam de dam tasibin zi mo bosem-sena aha-en aha-enkam ale dabir-zim nirak.

15 Alap mo dam taha nakore zini in debanë aïsil ë'ak, zëno emas nakore metera ki – éna insa dikim ukur tan hap dena, sap liliikin-liliikinni hen kasokam de kol kong ta zahenna insa. 16 Éna in, zëno lwanna persegi empatkam. Alap mo dam taha nakore zini in dekam zep metera inkam akasiiblïka. Éna in mo blala eihya san dep 2400 kilometer enkam.^h Eihya san dep hen ki en, hen eihya-lip eihya-lip san hen kire enkam. Zëno gulk sun de blala hen kirekam – 2400 kilometer enkam. 17 Ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini in kasokam de kol kong ta zahenna insa meter tankam akasiiblïka. Zëno gulk enna 66 meter enkam zep lwak.ⁱ Metera in dekam meter taka, zen apdenak blala – mensa hen auhu-kama zini ba maesa dikim akasibin hip nurensik gwenanke.

18 Kol hap de kaso kong ta zahenna in, zen te-ala ésesekam de kaso lilingtin nïkon de syal gweblan danna. Hwëna éna in zen emas tangankam syal néblak – lalak tanganna, san de kacana kiye. 19 Hwëna éna iwe de kaso mokona, zen mes kirekam-kirekam kaso lilingtinkim nwe-awes da zahek. Hen dua-blas enkam de kaso mokona in, zen hen kaso lilingtinkim syal néblandak. Nonol kasona, zen te-ala ésesena. Zao dena ngli kaïlim kakakna. Zao de wenya te-ala ésesa ngap-ngapna. Zao de wenya te-ala ésesa naban yong-yong naban de siri nënnna. 20 Zao de mokona, kaso lilingtin kal-kala ban kakak naban. Zao dena, kal-kala ban ngap-ngap naban. Zao dena, yong-yongna – san de kacana kiye. Zao de wenya, ngli kaïlim kakak naban te-ala ésesa naban. Zao dena, yong-yong tanganna. Etan zao dena, te-ala ésesa naban ngap-ngap naban. Zao dena, zen kal-kala ban yong-yong naban de siri nënnna. Aumwa hap dena, zen sam dan kïl makarena. 21 Dua-blaskam de liliikinni in kitak kaso ngap-ngapkam de syal gweblan danna – san de sasyan ngap-ngapna kiye, kirekam de kaso nakon. Aha-ere liliikinni

^h21:16 “2400 kilometera,” Yohanis man ale gulku “dua-blas ribu stadia”kam. Nomor-nomora buku Wahyunak zen gulk sun de enlala naban. 12 mo enlalana, Israel mo zi aususa de enlala gwibiridan, ahaksa Yesus mo dam tasibin zini.

ⁱ21:17 “66 metera,” desa Yohanis man ale gulku “144 ribu pekus”kum.

zen aha-ere kaso yawala kon de syal gwizimdinni. Éna iwe de ora-orana zen emas tangan nakon de syal gweblan danna. Zéno lalakna men kiye– kaca lalak tanganna.

²² Èe homë éna iwe Alap mo gola hla tak. Soson Zini Bian Alap Zéna, Domba Tane zeban Zen Zen nwe-mase è gwe'ara-san de zëwe de gola kiye. Sap zëwe de zini Zébon nebon en sa lowehe gwer. ²³ Éna iwe yakla naban ben naban ba hap de zïn hip? Sap zëwe Alap Zén Domba Tane zem in han sérkam ngatan è gwenda. ²⁴ Tingare langnak de zini sa éna in mo ngatannak lowehe gwer. Hen teipsin-teipsin wenya sa zëre mae mo írik günnik de kire-kire dawemna éna iwe dep kap nulhal gwezal. ²⁵ Éna iwe de lilikin-lilikinni molya nasohlasik gwek. Talusun en nik sa élwa gwera, sap zëwe kawesinni hom. ²⁶ Tingare lang nakore kire-kire dawemna hen hé'ho gwibin hip dena sa kap dahal gwezal. ²⁷ Hwëna enlala karek-karek zini, hen men zen kirekam-kirekam karekna nurensik gwenan, hen boton tam wenya, zen molya tangan éna iwe bïti gwek. Diki men zéno mae mo bosem-sesa ale dabir-zimk Domba Tane mo éngaya gwen hap de zi mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa bïti gwer.

22 Ki zep hen Alap mo dam taha nakore zini in éna iwe de weyana ap goltréblaka. Zen hëndep de égwën hap de weyasa. Weyana in lalak tanganna – men kiye, kaca lalakna. Zen Alap zëre mo komal tum nakon tine gwenan – men zëwe Zéna Domba Tane zem in han inikin gwendake. ² Weyana in dekon tine gwenan éna iwe de ora ngirinnik. Hen ho alpnak iwe éngaya gwen hap de tenya hen ki eihya-alp eihya-alp san ézauk sone gwenan. Zen ben jamkam eini étë gwenan. Zéno ala nakon sa tingare zi ausuna sang-sang nakon édawem gwe-gwer. ³ Alap mo husus gwibinni bëjen éna iwe etan jowen, sap Zen dekon sa Zéna Domba Tane zem in han zerírik gil gwera. Zëwe de zini Alap en hon sa lowehe gwer. ⁴ Zen sa Alap mo nwe-masena kara da gweblal, hen Alap sa zëre mo bosena zéno mae mo mirenak ale tabir-zimdi. ⁵ Zen molya yakla ngatan naban lampu ngatan naban dwam neizimk, sap zëwe Bian Alap Zén sa yakla mo kim ngatan gwe-gwera. Zëwe de lowehen wenya dekam teipsin zi mo kim sa tingare langna hëndep denaban írik nil gwer.

An aumwa hap de ol züm-züm:

6 Hwëna ki zep Alap mo dam taha nakore zini in asa gubluka,

“Kitak mensa namen sane gwenda, zen eiwa dena hen taiblibin tanganna. Zini men zen Bian Alap mo ola aha zi hip ayang nulzimnira gwenan, zen Bian Zëna desa enho nakon golëlowehe gwenda. Zen zep namen asa zer sonera– dekam de kitak Zénaka de betek gweblan wenya ebe mae hap hamal hap anakan goltreizimdin hip, ‘A kirekam sa nabakam jower.’”

7 Yesus hen dekam zep gu aneka,

“Emki ësan: Ëe asa nabakam hatazal. Men zen de bukuna an mo hamal hap de ol tan-tan san ang ta'ak, aïlya gwibinni zëbon mae onak lwa'an.”

8 Èe an Yohanis mesë kitak ansa are mo nwekam hlauk hen ikim sane gwek. Kim hya gwesik, ki zebë Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak– in zen kitak abe hap goltréblaka, dekam de desa boltere tan hap. 9 Hwëna ki zep asa gubluka,

“Bahem! Asa bahem boltere tan. Sap ëe hen Zëbon de babu gwen zi– in ki hen em, hen in ki hen wal bose wal om, in zen Yesus hup de ol dawemna ayang nulzimnira gwenanke. Ëe hen deban mae apdenak– tingen men zen bukuna an mo ol san ang ta gwenanke. Diki Alap Zëna en naka em boltere tan.”

10 Ki zep etan asa gubluka,

“Bukuna an mo hamal hap de ola bahem aning gun, sap angkam mes kirekam de kitak jowen hap denak golek de gwer.

11 Zi jal-jala dikire jal-jal enkam lowehe gwek. Men zen enlala karek-karek nabani lowehe gwenan, dikire zëre mae mo timsi karek nul gwek.

Men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, dikire desan en ang ta gwek.

Hen enho lalakkam de lowehe gwen wenya, dikire kire enkam lowehe gwek.”

- 12 Yesus ki zep etan gu aneka,
 “Emki sap eenlala gwen: Molya holo gwek Ëe ki asa
 hatazal.
 Dekam asa tingare zi hip golzimzir – men kire enkam
 zëre mae mo syala lwazimkye.
- 13 Ëe an nonol lonesen nakore Zi hen aumwa topnak
 de Zi.
 Okama yang gulsun srëmnakë gwëk,
 hen okama hom gwennak Ëe nama asa gwër.
- 14 “Zini men zen zëre mae mo pakeanna ano kalkam
 ngan dasibik aïlya gwibinni zëbon mae onak
 lwa'an.
 Sap zëbe mae hap Ëe asa golzim –
 dekam de éna awe biti gwen hap denaye,
 hen engaya gwen hap de tetan dansa de
 twenblanda gwen hap denaye.
- 15 Hwëna anakarekam de zini molya awe biti gwezak:
 Enlala kawesin zini,
 meiyer hlaul gwen zini,
 kahalo soson zini,
 zi ta gwen zini,
 yang tabin dowalsa de betek gwibirida gwen zini,
 hen boton tam zini.
 Kirekam de zi hip hen mes srën éna hamal dazimk.
- 16 “Ëe an Yesus. Ëe mesë are mo dam taha nakore
 zini insa Yohanis hip zer soneblak – zen de hamal hap
 de ol tan-tanna ansa Yohanis hon tingare èKristen
 gwen zini ebe mae hap golzimdin hip. Ëe an Daud
 Bak mo ausu nakon de saltin Zini – mensa nen guk
 gweblakke. Ëe an Zen – hleng gwen hap de zil gwen
 keis niye.”^j
- 17 Alap mo Enhona man gu'ura,
 “Alap mo Domba Tanena in dikire nabakam hatak!”

^j22:16 Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa hen man enlala në gweblak,
 “Zen keis makan sa zil ine zala.” (Bil 24:17)

Tingen men zen ansa èsane gwenan, dikire hen anakan
ëguk, “In eiwa, dikire nabakam hatak!” Domba Tanena in sa
deban mae golëlowehe gwera – san de we wal zeban de golgwë
gwenna kiye.

Sap Yesus Zën gubirida'ara,
“Men zen ëho-hole gwe'an,
emki Abon onak yaïng gwezan.
Sap esa totoresa èngaya gwen hap de
hona ansa ulin –
ba maesa de syal gwibin srëmkam!”

¹⁸ Ëe, Yohanis, ëe ama jalse gwen ola ansa ebe mae hap
golzim'in – tingen men zen bukuna awe de hamal hap de aïsili
ansa èsane gwe-gwenanke: Men nara zëre mo enlalakam aïsili
an kon mas-mas nu'ik, Alap sa zëbe mae hap karekna mas
gulzimdi – men kirekam okamanak de zisi de heip gun hup de
ola bukunak awe lwakke. ¹⁹ Hen kirekam – men nara bukuna
an kore aïsili jek-jak gunnu. Kire zini molya èngaya gwen hap
de tenya in mo danna dwiblik, hen molya è lalakna iwe bïti
gwek – men kirekam bukunak awe srip gulsukye.

²⁰ Dekam zep Yesus, men zen tingare bukunak de ola ansa
nëbe mae hap golzim'ira, etan gu aneka,

“Eiwa tangan, Ëe nabakam asa hatazal!”

Ëe ki zebë ding gulbluk, “In aïris, Bian Yesus! Emki
nabakam hatazan!”

²¹ Aya-wal oso-wal, dikire Bian Yesus mo kwasang-
kwasangna tingen ebon mae onak lwa gwek.

**Yesus kim gwëka,
Yahudi mo langna
kirekam lwak.**

0 20 40 60 kilometer

